COLLEEN McCULLOUGHOVÁ

PŘÍZEŇ FORTUNY

COLLEEN
McCULLOUGHOVÁ

PŘÍZEŇ FORTUNY

IKAR

Colleen McCullough

Fortune’s Favorites

Copyright © 1993 by Colleen McCullough
Translation © 1997 by Vladimír Svoboda
Cover illustration © 1997 by Igor Piačka
Cover design © 1997 by Viera Fabianová
Czech edition © 1997 by Ikar

Colleen McCulloughová

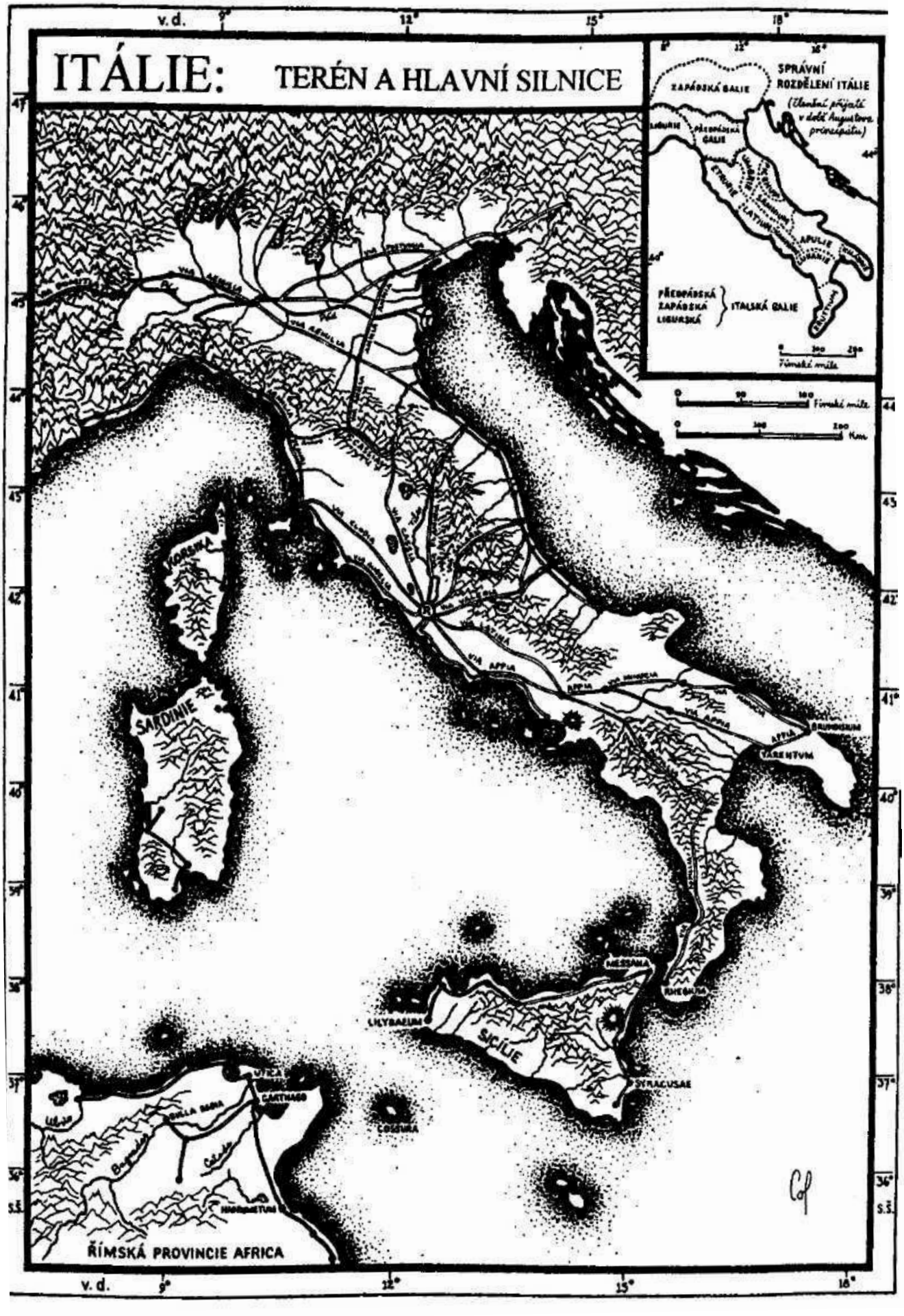
Přízeň Fortuny

Z anglického originálu Fortune’s Favorites (Avon Books, New York 1993)
přeložil Vladimír Svoboda
Odborná revize doc. dr. Václav Marek
Ilustrace na obálce Igor Piačka
Obálku navrhla Viera Fabianová
Graficky upravila Renáta Hrabušická
Mapy upravil Jan Žbánek
Vydalo nakladatelství Ikar Praha, spol. s r. o.,
v roce 1997 jako svou 235. publikaci

Sazbu zhotovilo Sdružení MAC, spol. s r. o., Praha
Vytiskly Tlačiarne BB, spol. s r. o., Banská Bystrica

ISBN 80-7202-085-4

Ta, jíž je tato kniha věnována,
A. Rebecca Westová,
byla
Femina Optima Maxima,
nejskvělejší žena na světě.

ITÁLIE: TERÉN A HLAVNÍ SILNICE
SPRÁVNÍ ROZDĚLENÍ ITÁLIE
(Územní přijaté v době Augustova principátu)
ZÁPADSKÁ GALIE
LIGURIE
PŘEDPOALSKÁ GALIE
ÚMBRIE
ETRUSKIE
LATIUM
APULIE
PŘEDPOALSKÁ
ZÁPADSKÁ
LIGURSKÁ
ITALSKÁ GALIE
Římské míle
Km
KORSIKA
SARDINIE
VIA AURELIA
VIA CASSIA
VIA FLAMINIA
VIA APPIA
BRUNDISIUM
TARENTUM
MESSANA
RHEGIUM
LILYBAEUM
SICILIE
SYRACUSAE
UTICA
CARTHAGO
HADRUMETUM
ŘÍMSKÁ PROVINCIE AFRICA
v. d.
9°
12°
15°
18°
S. Š.

SEZNAM MAP, TABULEK A ILUSTRACÍ

MAPY

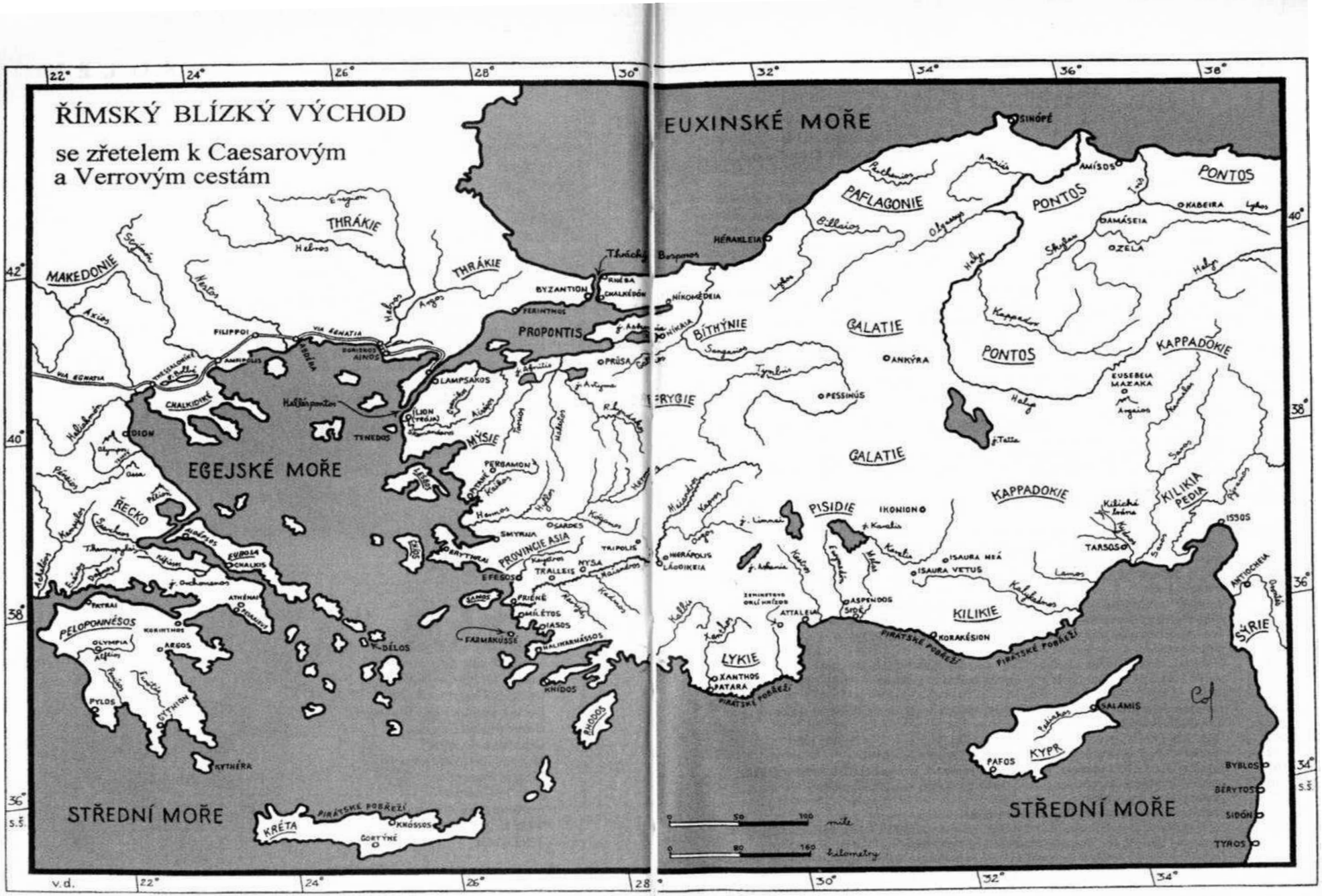
Itálie – terén a hlavní silnice	5
Římský Blízký východ se zřetelem k Caesarovým a Verrovým cestám	7
Severní Itálie a jižní část Italské Galie	41,110,421
Střední Itálie	46
Ofellovo obléhání Praenest; Sullovo obsazení silnice Via Latina	122
Trasa pochodu Samnitů ke Collinské bráně v Římě	130
Helléspontos, Propontis, Thrácký Bosporos, Bíthýnie, Mýsijská provincie Asia a Lesbos	299
Východ (Tigranovy výboje)	339
Trasa Pompeiova pochodu přes Alpy	443
Přední a Zadní Hispánie	448
Spartakovy pohyby v letech 73 – 71 př.n.l.	580
Jihovýchodní Itálie	589

TABULKY

Historické události předcházející dějům knihy *První muž Říma*	*8*-9
Římští magistráti	713

ILUSTRACE

Níkomédés III. Epiphanés Philopatór	10
Mladý Pompeius	28
Lucius Cornelius Sulla Felix	155
Quintus Caecilius Metellus Pius	224
Lucius Licinius Lucullus	330
Gaius Julius Caesar	371
Quintus Sertorius	437
Marcus Licinius Crassus	494
Konsul Pompeius	607
Prostor Comitia	688
Aureliina insula	702
Tvar togy	739
Triclinium	742

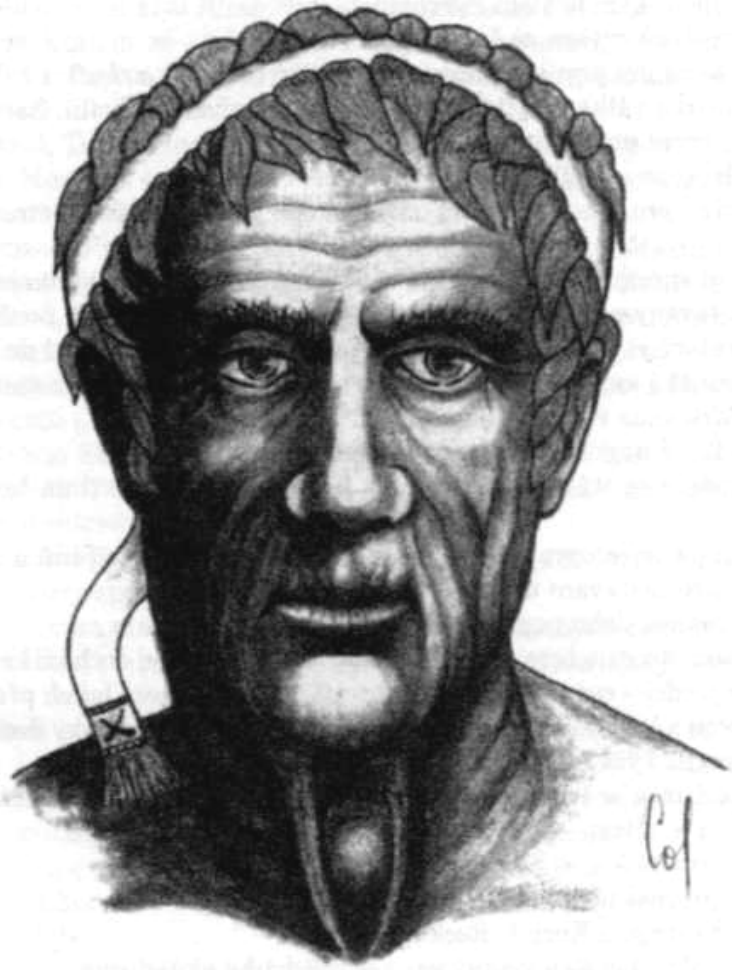

ŘÍMSKÝ BLÍZKÝ VÝCHOD
se zřetelem k Caesarovým
a Verrovým cestám
EUXINSKÉ MOŘE
EGEJSKÉ MOŘE
STŘEDNÍ MOŘE
STŘEDNÍ MOŘE
THRÁKIE
MAKEDONIE
PROPONTIS
BÍTHYNIE
GALATIE
PONTOS
PAFLAGONIE
KAPPADOKIE
MÝSIE
PROVINCIE ASIA
ŘECKO
PELOPONNÉSOS
KRÉTA
LYKIE
PISIDIE
KILIKIE
KILIKIA PEDIA
KYPR
SÝRIE
SINÓPÉ
AMISOS
HÉRAKLEIA
BYZANTION
NIKOMÉDEIA
ANKÝRA
PESSINÚS
TARSOS
ISSOS
ANTIOCHEIA
SALAMIS
PAFOS
BYBLOS
BÉRYTOS
SIDÓN
TYROS
PIRATSKÉ POBŘEŽÍ
mile
kilometry

HISTORICKÉ UDÁLOSTI PŘEDCHÁZEJÍCÍ DĚJŮM KNIHY
PRVNÍ MUŽ ŘÍMA

(veškerá data se rozumějí př.n.l.)

asi 1100	Aeneas, uprchlík z Tróje, se usazuje v Latiu; jeho syn Iulus se stal králem Alby Longy
753 – 715	Romulus, první král Říma; vybudoval město na Palatinu
715 – 673	druhým králem se stal Numa Pompilius; ustanovil stočlenný senát, vytvořil kněžská kolegia a namísto roku o deseti měsících zavedl kalendář o dvanácti měsících
673 – 642	třetí král, Tullus Hostilius; postavil budovu náležející později senátu – kurii
642 – 617	Ancus Marcius, čtvrtý král; vystavěl Dřevěný most, opevnil Janiculum, získal pro Řím slaniska u Ostie
616 – 578	Tarquinius Priscus jako pátý král vybudoval Circus Maximus, založil systém stok odvádějících z města odpadové vody, zvýšil počet členů senátu na tři sta
578 – 534	šestý král, Servius Tullius, vymezil *pomerium* a postavil Agger; stanovil rozdělení občanů do tribuí a tříd podle odhadu majetku (censu)
534 – 510	Tarquinius Superbus, sedmý král; dobudoval chrám Jova Nejlepšího Největšího a zpustošil Gabie
509	Tarquinius Superbus vypuzen, konec monarchie v Římě; počátek římské republiky; prvními magistráty se stali Brutus a Valerius (nazývali se prétoři, nikoli ještě konsulové)
508	zřízen úřad *pontifika maxima;* dosavadní nejvyšší kněz, *rex sacrorum,* tak do značné míry ztratil svůj vliv 500 Titus Larcius se stává prvním diktátorem v římských dějinách 494 první odchod plebejů z Říma; vytvořen úřad dvou plebejských tribunů a dvou édilů
471	plebejové podruhé opouštějí Řím; plebejské shromáždění se mění na tributní sněm
459	počet tribunů lidu zvýšen ze dvou na deset
456	třetí odchod plebejů; plebejům zaručeno přidělení půdy
451	*decemvirové* stvrzují římské zákony na dvanácti deskách
449	čtvrtý odchod lidu z Říma; zákon *lex Valeria Horatia* stanovil nedotknutelnost tribunů lidu
447	ustaveno shromáždění plebejů; zřízen úřad dvou kvestorů
445	zákony *leges Canuleiae* nahradily konsuly vojenskými tribuny s konsulskými pravomocemi a povolily sňatky mezi patriciji a plebejci
443	poprvé zvoleni dva censoři
439	Maelius, jenž usiloval o královskou moc, zabit Serviliem Ahalou
421	počet kvestorů zvýšen na čtyři; nadále mohli být do tohoto úřadu voleni i plebejové
396	zaveden žold pro římské vojáky; nebyl zvyšován až do doby, kdy ho Caesar jako diktátor zdvojnásobil
390	Řím dobyt Galy; jen Kapitol zachráněn díky kejhání posvátných hus
367	obnoven úřad konsulů; zřízen úřad dvou kurulských édilů
366	první konsul z řad plebejů; zřízen úřad *praetora urbana* (městského prétora)
356	první diktátor z řad plebejů; úřad censorů zpřístupněn plebejům
351	první plebejský censor
343 – 341	první samnitská válka; Řím uzavírá smír
342	*leges Genuciae:* prominutí dluhů, nikdo nesmí opětně zastávat týž úřad dříve než po deseti letech, oba konsulové mohou být plebejové
339	*leges Publiliae:* jeden z censorů musí být plebej, všechny zákony přijaté centuryjním shromážděním musí být schváleny senátem, plebiscity zčásti nabývají platnosti zákonů
337	městským prétorem se stává poprvé plebej
326 – 304	druhá válka se Samnity,
321	porážka v Kaudijské soutěsce (římští vojáci museli projít pod jhem)

300	*leges Ogulniae* otevírají plebejům přístup do kněžských kolegií
296 – 290	třetí samnitská válka, v níž si Řím definitivně zajistil nadvládu v Itálii
289	zřízena mincovna v Římě a úřad *tresviri monetales* (tříčlenný dohled nad ražbou mincí)
287	podle *lex Hortensia* mají nadále všechny plebiscity platnost zákonů
280 – 275	válka s épeirským králem Pyrrhem
267	počet kvestorů zvýšen ze šesti na osm
264	v Římě se konají první gladiátorské zápasy *(nikoli v cirku!)*
264 – 241	první punská válka (proti Kartágu); Řím tak získává Sicílii, Sardinii a Korsiku jako své první provincie
253	první plebej se stává *pontifikem maximem*
242	zřízen úřad *praetora peregrina*, cizineckého prétora, počet prétorů je tím zvýšen na dva
241	centurijní shromáždění obnovuje mocenské postavení první majetkové třídy občanů; ustaveny poslední dvě tribue (jejich celkový počet tím dosáhl pětatřiceti)
227	počet prétorů zvýšen ze dvou na čtyři, počet kvestorů ze šesti na deset
218 – 201	druhá punská válka; vojevůdcem kartaginského vojska je Hannibal
210 – 206	Scipio Africanus vítězí v Hispánii
202	vládu v Římě naposledy vykonává diktátor starého pojetí
197	obě Hispánie se stávají provinciemi; počet prétorů vzrostl na šest, kvestorů na dvanáct
180	*lex Villia annalis* upravuje náplň a vztahy kurulských úřadů a stanoví věková minima pro zastávání úřadů
171	na přechodnou dobu poprvé zřízen soud pro velezradu
169	*lex Voconia* zbavuje ženy možnosti dědit větší majetky; dochází ke sporu mezi senátem a jezdci – censoři odmítají převzít smlouvy, které jejich předchůdci v úřadě uzavřeli s jednotlivými dodavateli státních zakázek; zisky dodavatelů dosáhly nehorázné výše
149	podle *lex Atinia* se tribunové lidu automaticky stávají členy senátu; zákonem *lex Calpurnia* je zřízen stálý soud pro vyděračství v provinciích
149 – 146	třetí punská válka; zřízena římská provincie Africa
148	Makedonie anektována jako římská provincie
146	zničeny Kartágo a Korint; Řecko provincií
144	prétor Q. Marcius Rex vybudoval v Římě druhý akvadukt
139	zákonem *lex Gabinia* zavedeno tajné hlasování při všech volbách
137	*lex Cassia* stanovuje tajné hlasování porot
133	Tiberius Gracchus se stává tribunem lidu; je zavražděn
123	Gaius Gracchus tribunem lidu
122	Gaius Gracchus znovu tribunem lidu
121	senát přijímá *ultimum consultum* o zákroku vůči Gaiovi Gracchovi; Gaius Gracchus páchá sebevraždu, jeho stoupenci ve velkém množství pobiti
121	král Pontu Mithridatés V. zavražděn svou manželkou; mladý Mithridatés prchá ukrýt se v horách
120	území germánských Kimbrů a Teutonů postiženo záplavami; začíná velké tažení těchto kmenů
119	Gaius Marius jako tribun lidu prosazuje *lex Maria* o zúžení hlasovacích uliček (tak aby bylo ztíženo uplácení voličů)
115	mladý Mithridatés se zmocnil trůnu a stal se králem Pontu
113	v Noriku utrpěl Papirius Carbo porážku od germánských Kimbrů
112	Řím vyhlásil válku Jugurthovi v Numidii
111	dosaženo míru s Jugurthou
110	Aulus Postumius Albinus vtrhl bez jakéhokoli souhlasu do Numidie; začala válka s Jugurthou…

NÍKOMÉDÉS III EPIPHANÉS PHILOPATÓR

OHLÉDNUTÍ ZPĚT

Přála bych si, aby se čtenář mohl ponořit do *Přízně Fortuny jako* do uceleného a samostatného příběhu i v tom případě, že nezná obě knihy, které tomuto svazku předcházejí – *Prvního muže Říma* ani *Korunu z trávy*. V následujícím shrnutí jejich obsahu proto nalezne stručnou informaci o dějích, které v nich byly vylíčeny, tak aby mohl nerušeně a s plným pochopením sledovat další osudy Římanů a Říma.

UDÁLOSTI VYLÍČENÉ V KNIZE PRVNÍ MUŽ ŘÍMA

Jsme v roce 110 př.n.l. – Spíše shodou okolností než výsledkem promyšleného dlouhodobého záměru začala římská republika postupně uchvacovat jednotlivá území, z nichž se zvolna rodí římské impérium. Proces expanze se ponenáhlu stává neúnosnou zátěží pro starobylou římskou ústavu. Tato ústava byla původně určena toliko k úpravě soužití v malém městském státečku a k ochraně zájmů jeho vládnoucí třídy, reprezentované v onom roce 110 př.n.l. stále ještě senátem.

Nejvlastnější životní náplní Říma se stala válka. Zvládal ji s profesionálním mistrovstvím a založil na ní jak svůj růst, tak i prosperující hospodářství; kromě toho udržoval ostatní národy žijící v Itálii trvale v područí tím, že jejich příslušníkům odpíral římské občanství a rovnost ve vojenských a obchodních vztazích.

Jenomže hlas lidu sílil, vyvstávali političtí *demagogové*, jako například bratři Gracchové, kteří se nijak netajili záměrem zbavit senát jeho všemocného postavení. Měli v úmyslu svěřit moc lidu, a to prostřednictvím jezdců, o stupínek níže postavených římských občanů, původem zámožných podnikatelů. (Sociální reformy ve starověku nikdy neměly ve svém programu dobro chudých, jejich podstatou býval spíše střet mezi pozemkovou aristokracií a obchodní plutokracií.)

V roce 110 př.n.l. byl tehdy sedmačtyřicetiletý Gaius Marius ještě poměrně bezvýznamným a neznámým přistěhovalcem z nevelkého latinského okrsku Arpinum. Díky svým mimořádným vojenským schopnostem se vyšvihl až na druhou nejvyšší volenou funkci ve státě, do úřadu prétora, a nashromáždil zároveň obrovské jmění. Marius, jenž ovšem bažil po hodnosti nejvyšší, po konsulátu, si velice dobře uvědomoval, že pro dosažení tak vysokého cíle mu bude překážkou nevalný původ a nicotnost jeho předků. Úřad konsulů byl vyhrazen příslušníkům pozemkové aristokracie ze starobylých rodů, kteří neměli zapotřebí špinit si ruce vyděláváním peněz na nečistém poli obchodu.

Po náhodném setkání se zchudlým patricijským senátorem (z nejvýsostnějších kruhů římské aristokracie) Gaiem Juliem Caesarem (dědečkem velikého Caesara) však došlo k pronikavé proměně v Mariových vyhlídkách na konsulát. Oplátkou za to, že Marius finančně podpořil další politickou dráhu dvou Caesarových

synů a že vybavil potřebným věnem obě Caesarovy dcery, získal starší z těchto dcer, Julii, za manželku. Tímto sňatkem se Marius společensky povznesl natolik, že se stal v očích veřejnosti přijatelným i jako kandidát na úřad konsula.

Už jako Juliin manžel vytáhl Marius roku 109 př.n.l. spolu se svým přítelem Publiem Rutiliem Rufem, proslulým pisatelem dopisů, do války proti numidskému králi Jugurthovi. Velitelem armády se však Marius nestal; toto pověření získal aristokrat Metellus (jenž se později na paměť tohoto svého numidského tažení nazýval Metellus Numidicus, avšak jehož Marius nenazval jinak než hanlivou přezdívkou Hovniválo). Metella Numidika doprovázel i jeho dvacetiletý syn, Metellus Pius řečený Hovňousek.

Válka v Africe se táhla, jelikož Metellus Numidicus nebyl právě tím nejnadanějším vojevůdcem. Roku 108 př.n.l. ho Marius požádal o uvolnění ze své funkce staršího legáta, tak aby se mohl včas vrátit do Říma a ucházet se o místo jednoho z konsulů pro rok 107 př.n.l. Metellus Numidicus ho odmítl propustit, a tak Marius rozpoutal prostřednictvím množství přátel širokou dopisovou kampaň kritik a stížností proti žalostnému způsobu, jakým jeho nadřízený vede boje. Tato akce se setkala s úspěchem a Metellus Numidicus musel posléze Maria ze služby v Africe uvolnit.

Ještě než Afriku opustil, prorokovala mu tam syrská věštkyně Martha, že se stane římským konsulem po nevídaných sedm období a že bude nazýván třetím zakladatelem Říma; pověděla mu však také, že největším Římanem všech dob bude synovec jeho ženy jménem Gaius. Toto dítě dosud nebylo na světě. Marius věštbě uvěřil do poslední písmeny.

Po návratu do Říma byl Marius zvolen mladším konsulem z dvojice nastupující úřad v roce 107 př.n.l. Hned vzápětí pak použil plebejského shromáždění jako legislativního orgánu, aby prosadil zákon, jímž se velení ve válce proti numidskému Jugurthovi odnímá Metellovi Numidikovi Hovniválovi; namísto něho bylo toto velení svěřeno jemu.

Hlavním problémem však bylo cosi jiného – odkud vzít vojsko. Šest legií, jimž Metellus Numidicus až dosud v Africe velel, bylo přiděleno druhému z konsulů v úřadě. V Itálii už doslova nebylo odkud a z čeho odvádět muže do služby v římské armádě; až příliš mnoho jich bezúčelně padlo v bitvách předchozích patnácti let, a to vinou série vojevůdců stejně dokonale neschopných, jak dokonalý byl jejich šlechtický rodokmen. A vlivní přátelé Metella Numidika, rozezlení tím, jak ho Marius vystrnadil z afrického bojiště, se spikli, aby Mariovi překazili všechny jeho snahy o nábor nováčků.

Jenomže Marius, neohrožený novotář, o jednom až dosud zcela nedotčeném zdroji branců věděl – byli to *capite censi*, občané bez jakéhokoli majetku, zahrnovaní do soupisů občanů při sčítání lidu pouze podle *počtu hlav*, nejnižší třída Římanů. A z těchto mužů se Marius rozhodl postavit svou armádu. Myšlenka to byla přímo revoluční!

U všech římských vojáků se až dosud předpokládalo, že vlastní nějakou půdu a k tomu dostatečný majetek na to, aby si mohli sami pořídit svou zbraň a zbroj; byla to právě třída poměrně zámožných sedláků, která byla pro Řím po celá staletí zdrojem jeho vojsk. Nyní však už tento stav téměř pomíjel, selské usedlosti se jednak dostávaly do vlastnictví členů senátu, jednak se jich zmocňovaly podnikatelské špičky z řad jezdců. Vznikaly rozsáhlé zemědělské državy nazývané *latifundie* obdělávané otroky, takže svobodní občané přicházeli o práci.

Když Marius prohlásil, že si své vojáky obstará mezi *capite censi*, zvedla se nepopsatelná bouře odporu. Krok za krokem se Marius na cestě k uskutečnění svého záměru musel utkávat s aristokraty v senátě stejně tak jako s nesčetnými podnikateli z řad jezdců. Prosadil posléze svou, opět za pomoci shromáždění plebejů, a pak na tomto shromáždění docílil ještě i schválení zákona, jímž byla státní pokladna zavázána uhradit jeho nemajetným legionářům veškerou výzbroj i výstroj.

Do Afriky Marius vyplouval s šesti legiemi na plných početních stavech, postavenými vesměs z římské chudiny. Podle názoru senátu se u nich nedala předpokládat ani udatnost, ani věrnost. Současně s ním se vydával do války i jeho kvestor (nižší magistrát odpovídající za finanční záležitosti), Lucius Cornelius Sulla. Sulla se právě oženil s Julií, mladší dcerou starého Caesara, takže se stal Mariovým švagrem.

Sulla představoval takřka dokonalý Mariův protějšek. Ač to byl urostlý aristokrat s dokonalým patricijským rodokmenem, neměl zprvu žádné vyhlídky na vstup do senátu vzhledem ke své naprosté chudobě, až se mu pak poštěstilo – po několika rafinovaných vraždách – získat dědictvím majetek jak po své milence Nicopoli, tak i po své nevlastní matce Clitumně. I ctižádostivý a brutálně bezohledný Sulla věřil ve svůj osud. Avšak prvých třiatřicet let svého života prožíval v sepětí se spodinou kolem římského divadla a byl z těch dob navíc obtížen i jedním nebezpečným tajemstvím; v Římě, jehož občané byli nesmiřitelně zaujati vůči homosexualitě, musel Sulla na cestě, kterou se dral vzhůru, násilím potlačovat svou lásku k řeckému herci Metrobiovi, tehdy ještě jinochovi.

Mariovi trvalo celé tri roky, než numidského krále Jugurthu konečně porazil, přitom vlastní Jugurthovo zajetí bylo dílem Sully, jenž se mezitím už stal jedním z Mariových legátů a jeho pravou rukou. Ač byli oba muži tak rozdílní svým původem i svými povahami, vycházeli spolu přesto velice dobře. Mariovi *capite censi* se v bitvách vyznamenali, a tak kritikům z řad senátu posléze došla řeč.

Zatímco Marius a Sulla byli plně zaměstnáni válkou v Africe, vyvstal Římu nový nepřítel. Do Galie (dnešní Francie) se valila obrovská masa germánských kmenů (Kimbrové, Teutoni, Cheruskové, Markomani a Tigurinové) a v bojích s nimi utrpěly římské armády celou řadu zdrcujících porážek, neboť jim veleli neschopní vojevůdcové z řad aristokracie, odmítající koordinovat své vojenské akce s kýmkoli, koho nepokládali za sobě rovna.

Aniž o tom Marius vůbec věděl, byl zatím – a to v nepřítomnosti – zvolen konsulem podruhé a bylo mu svěřeno velení ve válce proti Germánům; přes odpor Metella Numidika a prvního senátora Marka Aemilia Scaura převládlo v Římě všeobecné přesvědčení, že jediný, kdo je schopen Germány porazit, je Marius, a právě to vedlo k této nebývalé volbě kandidáta, jenž se o úřad ani neucházel.

Doprovázen Sullou a sedmnáctiletým Quintem Sertoriem (Mariovým synovcem) vedl v roce 104 př.n.l. Marius své *capite censi* – nyní už veterány zocelené v boji – do Zaalpské Galie, aby tam vyčkal příchodu Germánů.

Ti se však neobjevili. Zatímco Marius zaměstnával své vojáky obecně prospěšnými stavebními pracemi, Sulla a Sertorius se v přestrojení za Galy vydali na výzvědy, aby zjistili, jaké jsou vlastně další záměry Germánů. V roce 103 př.n.l. byl Marius znovu

zvolen konsulem. A díky úsilí tribuna lidu Lucia Appuleia Saturnina se stal konsulem i pro rok 102 př.n.l., tedy počtvrté. V tomto roce také přitrhli Germáni – v pravý čas. Mariovi nepřátelé v senátě se tou dobou chystali definitivně se ho zbavit.

Díky cenným výsledkům Sullovy a Sertoriovy špionážní akce byl Marius včas varován před ohromujícím strategickým plánem Germánů, neboť v jejich čele stanul vojevůdce schopný přemýšlet, král Boiorix. Rozčlenil kolosální germánský příval do tří proudů a vyrazil s nimi jako s trojzubcem dobýt Itálii. Jeden z těchto proudů představovali Teutoni, kteří měli postupovat k jihu po proudu řeky Rhodanus (dnešní Rhôna) a vniknout do Itálie přes západní Alpy; druhá třetina (vedená osobně Boiorixem) měla napadnout severní Itálii alpským průsmykem, který je dnes znám pod jménem Brenner; třetí proud, značně pestrý co do složení, měl proniknout do Itálie přes východní Alpy a postupovat ve směru na dnešní Benátky. Pak se měly všechny tři části germánského vojska opět spojit, vtrhnout hlouběji do italského poloostrova a posléze dobýt Řím.

Mariův kolega v úřadě konsulů v roce 102 př.n.l. pocházel z rodu Caesarů; jmenoval se Quintus Lutatius Catulus Caesar a povahou to byl povýšený aristokrat, s notně zbytnělým sebevědomím, zato – jak Marius věděl – beze stopy vojenského nadání.

Jelikož se Marius rozhodl setrvat tam, kde už zaujal postavení, v sousedství dnešního Aix-en-Provence, aby tam mohl zachytit nápor germánských Teutonů, byl nucen zadržení Kimbrů jako druhé, střední útočné sestavy svěřit Catulovi Caesarovi (třetí proud germánských nájezdníků mezitím svůj záměr vzdal a jeho kmeny se navrátily do Germánie, ještě než nadešel předpokládaný termín jejich přechodu přes východní Alpy). Catulus Caesar velící dvaceti čtyřem tisícům mužů dostal od senátu potřebné pověření, aby se vydal na pochod na sever a Kimbry tam odrazil. Jenže Marius, jenž mu nedůvěřoval, k němu vyslal Sullu a přidělil mu ho jako jeho zástupce; Sulla dostal rozkaz učinit vše, co bude v jeho silách, aby zajistil zachování oněch drahocenných jednotek Catula Caesara naživu, i kdyby se měl Catulus Caesar jako jejich přímý velitel dopustit těch nejkatastrofálnějších omylů.

V pozdním létě roku 102 př.n.l. přitrhli Teutoni v síle více než jednoho sta tisíc bojovníků k Mariovým pozicím; jeho armáda měla asi sedmatřicet tisíc mužů. V geniálně řízeném střetnutí Marius neukázněné a prostoduché Teutony porazil na hlavu; rozprášené zbytky germánského vojska se rozutekly, a hrozba ze západu tak přestala pro Itálii konečně existovat.

Přibližně ve stejnou dobu, kdy Marius svým vítězstvím Teutony zcela vyhladil, dospěli Catulus Caesar, Sulla a jejich nevelká armáda do úzkého údolí alpské řeky Athesis (dnešní Adiže). A tam narazili na Kimbry, kteří se právě vyrojili z brennerského průsmyku. Nedostatek prostoru znemožňoval římským legiím potřebné manévry pohybem, a tak Sulla naléhal na Catula Caesara, aby ustoupil; Catulus Caesar to urputně odmítal. Sulla se nerozpakoval vyvolat ve vojsku vzpouru, vyvedl armádu bezpečně do údolí řeky Pádu a utábořil se s ní v Placentii (dnešní Piacenze), zatímco dvě stě tisíc Kimbrů – společně s ženami, dětmi a dobytkem – zaplavilo východ pádské nížiny.

Poté, co byl v roce 101 př.n.l. dík drtivému vítězství nad Teutony Gaius Marius popáté zvolen konsulem, přesunul podstatnou část západní armády do severní Itálie a připojil tam své jednotky k vojskům Catula Caesara; počet jejich vojáků dosáhl

čtyřiapadesáti tisíc. A na vrcholku léta pak byla s Germány na pláni u Vercell, na úpatí západních Alp, svedena konečná bitva. Boiorix v ní byl zabit a Kimbrové rozprášeni. Marius tedy zachránil Itálii a Řím před Germány, kteří se z porážky nezotavili ještě po celých dalších padesát let.

Avšak Metellus Numidicus, první senátor Scaurus, Catulus Caesar a ostatní Mariovi nepřátelé v Římě vůči němu nepřestávali intrikovat, neboť Marius byl teď pozdravován jako třetí zakladatel Říma a získal v roce 100 př.n.l. pošesté úřad konsula.

V tomto roce se bitevní vřava přenesla ze vzdálených bojišť na Forum Romanum, které se stalo dějištěm krvavých nepokojů a rozvášněných projevů politické demagogie. Mariovu přívrženci Saturninovi se podařilo (za pomoci jeho spojence Glaucii a po vraždě jednoho z tribunů lidu) dosáhnout podruhé úřadu tribuna lidu; využitím kolegia tribunů (proslulého svými radikály a demagogy) se Saturninus zasazoval o schválení přídělů pozemků pro veterány z Mariových *capite censi.*

Byla to jedna ze stinných stránek náboru chudiny do legií; jelikož tito muži nevlastnili žádný majetek a jejich možnosti jakéhokoli výdělku byly mizivé, bylo třeba – poté co Řím využil jejich vojenských schopností – nějakým způsobem je po odchodu z legií přece jen odměnit. Marius jim přislíbil půdu – ne ovšem v Itálii. Jeho cílem bylo šířit římskou kulturu a životní styl po celém rychle rostoucím impériu římských provincií (kde Řím vlastnil rozsáhlé celky státní půdy). Chtěl, aby se tam po skončení své vojenské služby natrvalo usazovali muži z řad *capite censi.* Palčivý problém s příděly státních pozemků těmto veteránům z nižších majetkových tříd posléze podstatnou měrou přispěl k pádu římské republiky, neboť krátkozraký a nepřející senát s vojevůdci trvale odmítal spolupracovat a zpěčoval se jakékoli pozemky vysloužilcům obětovat. Časem to vedlo k tomu, že tito nemajetní vojáci začali projevovat oddanost spíše ke svým vojevůdcům (neboť ti by jim byli půdu přáli) než k Římu (neboť ten, ztělesněn římským senátem, jim ji odpíral).

Senátoři se dvěma Saturninovým pozemkovým zákonům tvrdošíjně a prudce vzepřeli, třebaže jejich navrhovatel nezůstával zcela bez podpory příslušníků vyšších tříd. První ze zákonů sice prošel, druhý však byl schválen teprve poté, co si Marius vynutil na členech senátu přísahu, že ho budou také dodržovat. Metella Numidika se mu k přísaze přimět nepodařilo, ten raději odešel dobrovolně do vyhnanství poté, co zaplatil obrovskou pokutu – peněžitý trest za to, že odmítl přísahat.

První senátor Scaurus ovšem na politicky méně zkušeného a obratného Maria v průběhu debaty o druhém ze Saturninových zákonů vyzrál – přiměl ho totiž, aby připustil, že přece jen existuje i druhá možnost, že totiž oba Saturninovy zákony o půdě jsou neplatné. Saturninus, jenž byl až do této chvíle k Mariovi bezmezné loajální, se nyní zatvrdil vůči Mariovi stejně jako vůči senátu a začal osnovat spiknutí, jímž by svrhl jak Maria, tak i senát.

Naneštěstí pro Maria ho právě v této situaci zradil jeho zdravotní stav; po lehké mozkové mrtvici musel Marius na několik měsíců z politického života odejít, zatímco Saturninus kul pikle dál.

S podzimem se už v Římě všichni těšili na dodávky obilí z nové úrody, zle však do nich zasáhlo sucho, které postihlo celou středomořskou oblast. Už čtvrtý rok za sebou stáli obyvatelé Říma před dalším růstem cen za obilí, ba před jeho hrozícím naprostým nedostatkem. Saturninus v tom pro sebe spatřil velkou příležitost. Rozhodl se stát Prvním mužem Říma: nikoli jako konsul, nýbrž jako tribun lidu, neboť z titulu tohoto

svého úřadu mohl ovládat velké masy lidí shromažďující se teď každodenně na Foru Romanu, aby protestovali proti očekávaným strázním nadcházející zimy. Když uváděl svůj obilní zákon, podle něhož měl dodávky obilí zajistit stát ze svých vlastních fondů, neobracel se Saturninus k nejnižším vrstvám; vlichocoval se ve skutečnosti obchodníkům a obchodním společnostem svým varováním, že samo jejich podnikání bude ohroženo v případě, že se nižší třídy nebudou moci najíst dosyta. Hlasy těch nejchudších byly ovšem bezcenné, váhu pro něho zato měly hlasy obchodníků a podnikatelských společností, neboť s jejich podporou chtěl svrhnout senát i Gaia Maria.

Poté, co se už značně zotavil z mrtvičného záchvatu, svolal Marius na den prvého prosince roku 100 př.n.l. senát, aby se společně uradili, jak zastavit Saturnina, jenž se chtěl ucházet o zvolení tribunem lidu již pro třetí období, zatímco jeho přítel Glaucia kandidoval na úřad konsula. Po právní stránce sice nebyla žádná z těchto kandidatur nezákonná, obě však budily silný nesouhlas, neboť porušovaly vžité zvyky.

Události vyvrcholily v průběhu volby konsulů, když Glaucia zavraždil jiného z kandidátů. Marius svolal senát, jenž přijal *consultum ultimum* (které se rovnalo vyhlášení stanného práva); senát a jeho zastánci se odebrali domů pro zbraně a na Foru Romanu pak došlo k ozbrojené srážce. Saturninus s Glauciou se domnívali, že se nejnižší třídy, ohrožené hladem, vzbouří. Avšak chudina k tomu neměla chuti. Rozešla se namísto toho v tichosti do svých domovů. Marius, jenž plně využil Sullovy pomoci, porazil omezené síly, které byl Saturninus s to shromáždit. Saturninus se utekl do chrámu Jova Nejlepšího Nejvyššího, ale musel se vzdát, poté co Sulla přerušil dodávku vody na Kapitol.

Glaucia spáchal sebevraždu, ale Saturninus a jeho nejbližší přátelé byli zajati a uvězněni v Hostiliově kurii, v zasedací síni senátu, kde měli setrvat až do doby, než budou postaveni před soud pro velezradu – v procesu, o němž ovšem každý v senátě věděl, že rozvrátí beztak již narušenou římskou ústavu. Sulla problém vyřešil tím, že tajně zavedl na střechu senátní budovy skupinu mladých aristokratů, odkud pak Saturnina a jeho přátele ukamenovali taškami vytrhanými z krytiny Hostiliovy kurie.

Saturninův obilní zákon byl zrušen, avšak Marius – jenž dovršil sedmapadesáti let – stál tváří v tvář skutečnosti, že jeho politická dráha končí. Třebaže už se stal konsulem šestkrát, zdálo se přesto, že nemá naději naplnit proroctví a dosáhnout tohoto úřadu i posedmé. Zato Sulla doufal, že bude do roka zvolen prétorem. Rozhodl se proto v zájmu své vlastní kariéry odpoutat se od Maria, jenž politicky vyčpěl.

V průběhu těchto deseti let probíhal soukromý a milostný život Maria a Sully značně odlišně.

Mariovi se manželství s Julií vydařilo. Měli syna, jemuž říkali Mladý Marius, jejich jediné dítě narozené roku 109 př.n.l. Starý Caesar zemřel, dočkal se však ještě toho, že uviděl oba své syny nastoupit vynikající politickou a vojenskou dráhu. Mladší z nich, Gaius, se oženil s bohatou a krásnou dcerou z proslulé rodiny Aurelia Cotty, Aureliií, a mladá dvojice se pak velice prozíravě ubytovala v Aureliině činžovním domě uprostřed Subury, římské čtvrti jinak nevalné pověsti. Měli spolu dvě dcery a posléze, roku 100 př.n.l, ještě i syna (pozdějšího velikého Caesara), v němž Marius samozřejmě ihned rozpoznal dítě předpověděné věštbou – největšího Římana všech dob. Marius si usmyslel, že tuto část jemu tak drahocenného proroctví se pokusí zvrátit.

Sullův sňatek s mladší dcerou starého Caesara Julillou nebyl zdaleka tak šťastný, především vinou Julilliny vznětlivé povahy a jejího sklonu věci přespříliš dramatizovat.

Měli spolu dvě děti, děvčátko a chlapce. Třebaže Julilla byla láskou k Sullovi přímo posedlá, byla si vědoma, že jí zdaleka nepatří celé jeho srdce, i když netušila nic o jeho skutečné sexuální orientaci. Byla nešťastná a úlevu hledala ve víně, až posléze se stala na pití zcela závislá.

Pak došlo k něčemu zcela neobvyklému; mladý řecký herec Metrobius přišel za Sullou domů. Při pohledu na Metrobia se rozplynulo Sullovo rozhodnutí fyzicky se k němu už nikdy nepřiblížit. A neviděna se pak Julilla stala bezděčným a náhodným svědkem jejich milování. Okamžitě nato spáchala sebevraždu. Sulla se později oženil s Aelií, okouzlující bezdětnou vdovou vynikajícího rodu, aby pro své děti nalezl matku.

První senátor Scaurus měl syna, jenž se za služby v armádě Catula Caesara v severní Itálii provinil zbabělostí. Zklamaný Scaurus se ho zřekl a mladík si vzal život. Vzápětí nato se Scaurus, jemuž se již blížila šedesátka, oženil s původní synovou snoubenkou, sedmnáctiletou dcerou staršího bratra Metella Numidika; byla známa pod jménem Da1matica. Nikdo se jí nezeptal, co si o takovémto spojení myslí.

A mladý Marcus Livius Drusus, vynikající syn neméně vynikajícího aristokrata, pořádal roku 105 př.n.l. hned dvě svatby současně; sám se oženil se sestrou svého nejlepšího přítele, patricije Quinta Servilia Caepiona, zatímco Caepio si vzal Drusovu sestru, Livii Drusu. Drusovo manželství zůstávalo bezdětné, avšak Caepio s Livií Drusou měli dvě dcery; starší z nich, Servilia, se v dospělosti stala Brutovou matkou a Caesarovou milenkou.

UDÁLOSTI VYLÍČENÉ V KNIZE KORUNA Z TRÁVY

Dospíváme do roku 98 př.n.l. Od dějů, jimiž se uzavřela kniha *První muž Říma,* uběhly dva poměrně nevýznamné roky.

Sullu tou dobou už jeho milá a hodná manželka Aelia neskonale nudila, sžíral se touhou po dvou jiných lidech, po herci Metrobiovi a po devatenáctileté manželce Marka Aemilia Scaura, prvního senátora, Dalmatice. Ctižádost a vědomí osudového předurčení však v Sullově nitru přehlušily všechny ostatní vášně, takže úporně přemáhal nutkání setkat se znovu s Metrobiem anebo navázat poměr s Dalmatikou.

Dalmatica naneštěstí nebyla nadána takovou sebekázní a budila veřejnou pozornost nepokrytými projevy své neopětované lásky k Sullovi. Pokořený Scaurus Sullu požádal, aby odešel z Říma a šířícím se klípkům tak zabránil, avšak Sulla, jenž měl pocit, že je v právu a že naopak chybuje Scaurus, to odmítl. Měl v úmyslu ucházet se toho roku ve volbách o úřad prétora, takže v Římě potřeboval naopak setrvat. Třebaže Scaurus dobře věděl, že Sulla je bez viny, překazil přesto Sullovi jeho volbu prétorem – a Dalmatiku zavřel natrvalo ve svém domě.

Sullova politická kariéra byla zablokována, rozhodl se tedy odejít do Přední Hispánie jako legát jejího vojáckého správce Tita Didia. Scaurus tedy zvítězil. Ještě před odjezdem se Sulla pokusil svést Aurelii, manželku Gaia Julia Caesara, a setkal se s odmítnutím; běsnící Sulla se ukojil tím, že zašel za Metellem Numidikem (jenž se právě navrátil z vyhnanství) a otrávil ho. Metella Pia, zvaného Hovňousek, vůbec nenapadlo z viny na otcově smrti podezřívat Sullu, naopak se mu i nadále obdivoval a věnoval mu svou plnou důvěru.

Rodině Caesarů se dařilo dobře. Oba Caesarovi synové, Sextus i Gaius, byli pod ochranou Gaia Maria, což ovšem mělo za následek, že Gaius byl po většinu času vzdálen z domova. Jeho žena Aurelia zvládala starost o svůj činžovní dům a věnovala vzornou péči výchově obou dorůstajících dcer i milovanému synkovi, mladému Caesarovi, jenž už od nejútlejšího věku projevoval udivující inteligenci a vlohy. Jediné, čím Aurelia vzbuzovala obavy všech příbuzných a přátel, bylo to, že si oblíbila právě Sullu, který ji nepřestával obdivovat a navštěvovat.

Gaius Marius, stále ještě v politickém stínu, odejel spolu se svou manželkou Julií a synem mladým Mariem na předlouhý výlet na Východ, kde navštívil různé části Anatolie.

Když dospěl do kilického Tarsu, dozvěděl se, že pontský král Mithridatés vpadl do Kappadokie, že zavraždil jejího mladého vládce a dosadil na kappadocký trůn jednoho ze svých mnoha synů. Marius svěřil svou ženu a syna do opatrování kočovným pastevcům a naprosto sám pak dojel až do kappadockého hlavního města, kde se neohroženě střetl s Mithridatem.

Záludný a lstivý Mithridatés představoval podivuhodnou směsici zbabělce a hrdiny, násilníka i ustrašence; velel početné armádě a značně rozšířil svou říši na úkor všech svých sousedů – s výjimkou Říma. Politikou sňatků ukoval pevné spojenectví **s**

arménským králem Tigranem; oba panovníci se chystali spojenými silami porazit nejprve Řím a posléze se rozdělit o vládu nad celým tehdejším světem.

Tyto chvastounské sny však všechny vzaly za své v okamžiku, kdy Mithridatés poprvé stanul tváří v tvář Mariovi, jenž ho jako samojediný protivník **s** naprostou sebedůvěrou vykázal z Kappadokie. I když by Mithridatés býval Maria snadno mohl dát zabít, stáhl namísto toho ohon mezi nohy a s celou svou armádou odtáhl zpátky do Pontu, zatímco Marius se vrátil k manželce a synovi a užíval si dál dlouhých prázdnin.

Situace v Itálii zatím spěla ke krizi. Řím střežil své nadřazené postavení vůči nejrůznějším polonezávislým kmenům, z nichž se skládala pestrá politická šachovnice poloostrova. Italští spojenci, jak se nazývali, už dlouho žili v nerovnoprávném vztahu k Římu, jenž je – jak všichni dobře věděli – považoval za pouhé méněcenné partnery. Žádal po nich, aby mu dodávali vojáky do jeho legií a aby pak platili i na jejich vydržování v zahraničních taženích, ustal však nyní v odměňování svých spojenců udílením římského občanství, odpíral jim rovnost v obchodních jednáních a účast na všech ostatních výhodách, jichž římští občané požívali. Vůdcové různých italických kmenů se proto stále hlasitěji a stále naléhavěji dožadovali zrovnoprávnění s Římem.

Marcus Livius Drusus měl přítele, Quinta Poppaedia Si1ona, Italika původem z vynikajícího rodu kmene Marsů; jako vůdce kmene byl Silo rozhodnut prosadit plnoprávné římské občanství pro všechny jeho příslušníky. Drusus s ním plně sympatizoval. Jako římský aristokrat, muž nesmírně zámožný a s velkým politickým vlivem, byl Drusus přesvědčen, že s jeho pomocí Italikové vytoužené občanství a rovnost konečně získají.

Drusovo odhodlání však podryly vztahy v jeho vlastní rodině. Jeho sestra Livia Drusa byla nešťastně provdána za Drusova až dosud nejlepšího přítele, Quinta Servilia Caepiona (Caepio se ukájel tím, že ji fyzicky týral); poté se seznámila s Markem Porciem Catonem, zamilovala se do něho a měla s ním poměr. Byla už matkou dvou dcer, a poté co s Catonem otěhotněla, podařilo se jí Caepiona přesvědčit, že další narozené dítě je jeho synem. Nato ji její starší dcera Servilia nařkla z cizoložství s Catonem a urychlila tak rodinnou krizi. Caepio se s Livií Drusou rozvedl a vydědil všechny tři Liviiny děti; Drusus se svou manželkou, Caepionovou sestrou, se za Livii postavili. Livia Drusa se pak za Catona provdala a dala mu ještě další dvě děti, Porcii a mladého Catona (známého později jako Cato Uticensis). Zatímco se toto všechno odehrávalo, bojoval Drusus, aby přesvědčil senát o oprávněnosti italických požadavků, avšak po propuknutí Liviina skandálu shledával toto své předsevzetí čím dál tím těžším, především vzhledem k tomu, že k němu Caepio náhle zaujal nesmiřitelně nepřátelský postoj.

V roce 96 př.n.l. zemřela Drusova žena. Roku 93 př.n.l. pak zemřela i Livia Drusa. Jejích pět dětí přešlo plně do Drusovy péče. Roku 92 př.n.l. zahynul Marcus Porcius Cato. Zůstali jen znesváření Caepio a Drusus.

Třebaže byl Drusus podle běžných měřítek už příliš starý na úřad tribuna lidu, usoudil, že jedinou cestou, jak zajistit všem Italikům římské občanství, je právě tato pozice, z níž bude možno prosadit potřebný zákon i proti tvrdošíjnému odporu senátu. Nejneústupnější senátoři (mezi nimi Scaurus, Catulus Caesar a Caepio) však byli pevně rozhodnuti, že Drusus nesmí provést svou. V samý předvečer vítězství pak byl Drusus v atriu svého vlastního domu zavražděn. Stalo se tak na sklonku roku 91 př.n.l.

Pět dětí Livie Drusy a jeho adoptivní syn Drusus Nero bylo svědky hrůz jeho vleklého umírání. Všem těmto dětem nezbyl na světě nikdo než Caepio, avšak ten odmítl mít s nimi cokoli společného. Přešly tedy do péče Drusovy matky a jeho mladšího bratra, M a m e r k a A e m i l i a L e p i d a L i v i a n a. Roku 90 př.n.l. zemřel Caepio, roku 89 př.n.l. skonala Drusova matka. Zbýval už jediný Mamercus. Poté, co jeho žena odmítla o děti pečovat, byl Mamercus nucen nechat je vyrůstat v Drusově domě. Svěřil je do péče své příbuzné, přestárlé dívce bez vyhlídek na vdavky, a její energické matce.

Sulla se navrátil z přední Hispánie právě včas, aby ještě mohl být zvolen městským prétorem pro rok 93 př.n.l. V roce 92 př.n.l. (tehdy, kdy se Drusus ze všech sil snažil dosáhnout zrovnoprávnění pro všechny Italiky) byl Sulla vyslán na Východ jako správce Kilikie. Tam zjistil, že Mithridatés povzbuzen pětiletou netečností Říma znovu vtrhl do Kappadokie. Sulla vytáhl v čele svých dvou legií do Kappadokie, usadil je v dokonale opevněném táboře a počal Mithridata navzdory obrovské početní převaze královské armády vojensky deptat. Už podruhé pak musel Mithridatés tváří v tvář osamocenému Římanovi kapitulovat a couvnout zpět do Pontu.

Avšak Mithridatův zeť, bojechtivý arménský král Tigranés, se svou armádou stále ještě číhal připraven kdesi v záloze. Sulla vedl své legie dál do Arménie a stal se pak prvním Římanem, jenž za válečného tažení překročil Eufrat. Na březích Tigridu poblíž Amidy Sulla Tigrana konečně vypátral a dal mu výstrahu; v Zeugmě na Eufratu pak Sulla zahájil jednání s poselstvem parthského krále a přizval k němu i Tigrana. Uzavřel s parthskými vládci dohodu, podle níž vše na východ od Eufratu mělo nadále spadat pod pravomoc parthské říše a vše na západ od této řeky náleželo do sféry zájmů Říma. Tam se Sullovi dostalo i proroctví z úst proslulého chaldejského věštce: předpověděl mu, že se stane největším mužem mezi Oceánem Atlantikem a řekou Indus a že zemře až na samém vrcholu své slávy a svých úspěchů.

Sullu na této cestě doprovázel jeho syn, kterého měl s J u 1 i 1 1 o u. Tento chlapec, na samém prahu dospívání, byl Sullovi vším. Avšak po návratu do Říma (kde senát neprojevil zájem ani o úspěchy dosažené Sullou na Východě, ani o neobyčejně cennou smlouvu s Parthy) mladý Sulla náhle zemřel. Chlapcova smrť znamenala pro Sullu strašlivou ránu a představovala i ukončení veškerých styků s rodinou Caesarů, s výjimkou jeho občasných návštěv u Aurelie. Setkával se teď při nich s jejím synem, mladým Caesarem, který na něho hluboce zapůsobil.

Válka s Italiky začala pro Řím řadou otřesných porážek. Počátkem roku 90 př.n.l. se velení nad jižním válčištěm (v Kampánii) ujal konsul Lucius Caesar, jeho legátem se stal Sulla. Na severním válčišti (v Picenu a Etrurii) velelo římským vojskům postupně několik mužů, vesměs až běda neschopných.

Gaius Marius dychtil, aby získal velení na severu, avšak v senátě měli dosud jeho nepřátelé až přílišný vliv. Byl nucen sloužit jako pouhý legát a zakoušel nejedno pokořující jednání ze strany svých nadřízených. Jeden po druhém však byli tito velitelé postupně poráženi (nebo také, jako v případě Caepiona, sami zabiti), zatímco Marius dál cepoval nováčky, často ještě naprosto nezkušené a bojácné. Vyčkával na svou příležitost. Když konečně nadešla, okamžitě se jí chopil a ruku v ruce se Sullou (jehož si vyžádal jako dočasně převelenou výpomoc) dobyli prvého významného vítězství pro

Řím. Den po vítězné bitvě byl však Marius stižen druhým záchvatem mrtvice – daleko závažnějším, než byl před časem onen první – a musel se další účasti v této válce vzdát. Sullovi to téměř přišlo vhod, neboť Marius odmítal uznat jeho vojevůdcovské schopnosti, třebaže se Sulla podílel na všech úspěšných srážkách na jihu – vždy ovšem ve jménu nějakého jiného velitele.

Roku 89 př.n.l. nastal pro Řím obrat k lepšímu, zejména na jižních bojištích. Sulla získal nejvyšší římské vojenské vyznamenání *korunu z trávy* – udělily mu ji jeho jednotky po bitvě před městem Nolou; podrobena byla většina Kampánie a Apulie. Konsulové zvolení pro rok 89 př.n.l. si vedli značně rozdílně. Konsula Catona zavraždil mladý Marius, aby odvrátil hrozící porážku; Marius synovi vykoupil svobodu tím, že uplatil Lucia Cornelia Cinnu, jenž v armádě po Catonově smrti převzal velení. Cinna, jenž byl navzdory přijetí tohoto úplatku vcelku počestný muž, zůstal pak již trvale Mariovým stoupencem – a Sullovým nepřítelem.

Starší konsul v roce 89 př.n.l., Pompeius Strabo, měl tehdy sedmnáctiletého syna Pompeia, jenž svého otce zbožňoval a vynutil si, aby směl bojovat po jeho boku. Roku 90 př.n.l. oblehli město Asculum Picentum, kde se odehrály prvé krvavé násilnosti této války s Italiky. Sloužil tam i sedmnáctiletý Marcus Tullius Cicero, naprosto nevojácký a nešťastný rekrut, jehož mladý Pompeius zaštiťoval před otcovou zlobou – a pohrdáním. Cicero mladému Pompeiovi prokázanou laskavost a vlídnost nikdy nezapomněl, což se projevilo i v celé jeho další politické orientaci. Když Asculum Picentum roku 89 př.n.l. padlo, dal Pompeius Strabo všechny jeho mužské obyvatele stít a ženy a děti z města vyhnal jen v oděvu, který měly právě na sobě; i v tak strašlivé válce, jako byla tato, byl Strabonův čin zaznamenán se zvláštní pozorností pro svou mimořádnou krutost.

Roku 88 př.n.l., když byl Sulla spolu s Quintem Pompeiem Rufem zvolen konsulem, dosáhl Řím ve válce s Italiky konečně vítězství. Musel však obětovat právě to, kvůli čemu válku vedl: Italici získali – alespoň podle jména – plnou rovnoprávnost s římskými občany.

Sullova dcera z jeho manželství s Julillou Cornelia Sulla se bezmezně zamilovala do svého bratrance mladého Maria, ale Sulla ji přiměl provdat se za syna svého kolegy konsula; měla s ním dcerku Pompeiu (pozdější druhou manželku velkého Caesara) a chlapce.

Mladého Caesara, kterému bylo teď deset let, posílala matka pravidelně k jeho strýci Mariovi, aby mu byl nápomocen v překonávání následků druhého záchvatu mrtvice; chlapec do sebe dychtivě vstřebával vše, co se mohl od Maria dozvědět o umění vést válku. Marius uchovával dobře v paměti proroctví o hochově budoucnosti a denní styk s mladým Caesarem v něm jen utužil rozhodnutí překazit mu jakoukoli příští vojenskou a politickou dráhu.

Rozezlen nevinnou poznámkou, kterou bezděčně pronesla jeho bezvýrazná a všední manželka, se Sulla s Aelií z čista jasna rozvedl – vytkl jí neplodnost. Starý Scaurus už byl mrtev, a tak se Sulla oženil s vdovou po něm, Dalmatikou. Většina lidí v Římě Sullu pro jeho jednání s Aelií (kterou všichni obdivovali) odsuzovala, ale Sulla o to nedbal.

Pontský král Mithridatés si uvědomil, že je teď Řím zcela zaměstnán válkou se svými italskými spojenci, vtrhl v roce 88 př.n.l. do římské provincie Asia a dal

povraždit všechny římské a italické muže, ženy i děti. Počet obětí dosáhl osmdesáti tisíc, k nim přibylo i sedmdesát tisíc jejich otroků.

Když do Říma dorazila zpráva o tomto krveprolití, sešel se senát, aby projednal, kdo povede na Východ armádu, jež by se s Mithridatem vypořádala. Marius, jenž byl přesvědčen, že už se z mrtvičného záchvatu zcela zotavil, zpupně prohlašoval, že velení ve válce proti Mithridatovi může být svěřeno toliko jemu. Senát tento jeho panovačný projev moudře přešel. Rozhodl namísto toho, že vojevůdcem bude starší konsul Sulla. Pro Maria to představovalo neodpustitelnou urážku; Sulla se tím okamžikem ocitl na seznamu jeho zapřísáhlých nepřátel.

Sulla si byl vědom, že má všechny předpoklady pro to, aby Mithridata porazil, takže přijal toto pověření s uspokojením a chystal se k odjezdu z Itálie. Jenomže státní pokladna byla prázdná a fondy nezbytné k vedení války byly tak vyčerpané, že bylo nutno odprodat rozsáhlé státní pozemky v okolí Fora Romana, aby Sulla mohl svou armádu do začátku vůbec vybavit; další prostředky na vedení války si hodlal obstarat vypleněním chrámů v Řecku a v Épeiru. Jeho armáda byla poměrně malá.

V témže roce 88 př.n.l. se stal tribunem lidu další muž, jehož jméno vešlo trvale do paměti – S u l p i c i u s . Svými postoji byl zprvu konzervativec, radikálem se stal teprve po masakru obyvatel římské provincie Asia spáchaném Mithridatem, uvědomil si totiž, že tento cizí král nedělal naprosto rozdíl mezi Římany a Italiky – dal pobít bez rozdílu všechny. Sulpicius dospěl k názoru, že za neochotou Říma poskytnout plné občanství všem Italikům stojí senát, a rozhodl se, že senátu je třeba se zbavit. Pokud mezi Římanem a Italikem nerozlišuje nepřátelský panovník, nemůže mezi nimi žádný rozdíl existovat. A tak prosadil Sulpicius ve shromáždění plebejů zákony, podle nichž pak bylo ze senátu vyloučeno tolik jeho členů, že už nebyl schopen se usnášet. A jakmile takto vyřadil senát z činnosti, začal Sulpicius posilovat voličskou a politickou moc nových italických občanů. Jenomže to už se odehrávalo za krvavých srážek na Foru Romanu, kde byl zabit i mladý manžel Sullovy dcery, Cornelie Sully.

Sulpicius mířil vysoko, spojil se nyní s Mariem a prosadil v plebejském sněmu další zákon – že totiž má být velení ve válce proti Mithridatovi odňato Sullovi a přiřčeno namísto toho Mariovi. Marius, třebaže mu bylo již téměř sedmdesát let a že byl postižen následky mrtvice, nechtěl za nic na světě připustit, aby se do boje s Mithridatem vydal kdokoli jiný než on sám – zejména ne Sulla.

Když Sulla obdržel v Kampánii zprávu o nových zákonech a o svém odvolání, byl právě v plné práci, věnoval se organizaci své armády. Rozhodl se ihned – vydat se na pochod proti Římu. Ještě nikdy za celých šest set let existence Říma to žádný Říman neučinil. Avšak Sulla byl odhodlán to provést. Jeho důstojníci, s jedinou výjimkou jeho kvestora, L u c i a L i c i n i a L u c u l l a , ho odmítli podpořit, zato vojsko se cele postavilo na jeho stranu.

Nikdo v Římě nevěřil, že by se Sulla opovážil udeřit vojensky na své rodiště, a když se pak Sulla přece jen objevil v čele své armády před hradbami, vypukla ve městě panika. Marius a Sulpicius neměli možnost sebrat profesionální vojsko, takže byli nuceni – pokud se chtěli proti Sullovi postavit se zbraní v ruce – najmout a ozbrojit kdejakého gladiátora, ba i otroky. Sulla pronikl do města, smetl nesourodou obranu, která se proti němu postavila, zmocnil se Říma a přiměl Maria, Sulpicia, Bruta staršího a pár dalších mužů k útěku. Sulpicius byl vzápětí dopaden, dříve než se mu podařilo opustit Itálii, a sťat. Mariovi se po neslýchaném utrpení v Minturnách povedlo i s mladým Mariem a dalšími svými spojenci odplout do Afriky, kde po mnoha

dramatických příhodách posléze nalezli azyl mezi veterány, které kdysi Marius usadil na ostrově Certina.

Nejhorší čin, jakého se Sulla jako faktický vládce Říma dopustil, byl, že na rostrech na Foru Romanu vystavil na kopí nabodenou Sulpiciovu hlavu, aby tak Cinnu (kromě mnoha dalších) náležitě zastrašil a přiměl ho k poslušnosti. Zrušil všechny Sulpiciovy zákony a nahradil je svými vlastními. Byly to zákony krajně konzervativní, směřující k plnému obnovení činnosti senátu a k tomu, aby tribunům lidu v budoucnu přešla všechna chuť na jakékoli radikální počiny. Uspokojen, že udělal vše, co bylo v jeho silách, se Sulla roku 87 př.n.l. posléze vydal na Východ, drive však ještě stačil provdat svou ovdovělou dceru za Mamerka, bratra zemřelého Drusa a opatrovníka osiřelých dětí.

Marius s mladým Mariem, Brutem starším a ostatními společníky setrval v exilu přibližně rok. Sulla narychlo učinil ještě jeden pokus, jak zabezpečit svou chvatně načrtnutou ústavu – snažil se dát za konsuly na rok 87 př.n.l. zvolit muže, kteří by vůči němu byli loajální. Uspěl, pokud šlo o staršího konsula, jímž se stal Gnaeus Octavius Ruso, avšak pro úřad mladšího konsula dalo vrtkavé voličstvo své hlasy Cinnovi, o němž Sulla věděl, že je to Mariův člověk. Pokusil se tedy zajistit Cinnovu loajalitu vůči novým zákonům tím, že ho přiměl složit v tomto smyslu posvátnou přísahu – kterou pak ovšem Cinna prohlásil za neplatnou, jelikož při jejím skládání držel v sevřené pěsti skrytý kámen.

Jakmile Sulla na jaře roku 87 př.n.l. odplul na Východ, rozpoutal se v Římě zápas o moc. Cinna odvolal svou přísahu pro její údajnou zmatečnost a otevřeně se postavil proti Gnaeovi Octaviovi a jeho ultrakonzervativním stoupencům – proti mužům jako byli Catulus Caesar, Publius Crassus, Lucius Caesar. Nato byl Cinna z Říma vypuzen a postaven mimo zákon, avšak vojenské přípravy nepodnikli ultrakonzervativci žádné. Ne tak Cinna; sebral armádu a město oblehl. Marius se okamžitě vrátil z vyhnanství a vylodil se v Etrurii, kde i on rychle shromáždil vojsko a vydal se na pochod, aby podpořil Cinnu a jeho spojence Quinta Sertoria a Gnaea Papiria Carbona.

Ultrakonzervativci se dostali do úzkých a obrátili se s naléhavou prosbou o záchranu na Pompeia Strabona v Picenu, jenž si tam uchoval armádu svých loajálních vazalů v plné pohotovosti. Pompeius se ve společnosti svého syna dal s vojskem na pochod k Římu. Když tam však dorazil, neučinil žádný pokus o vojenský střet s Cinnou, Mariem, Carbonem a Sertoriem. Zůstal trčet v obrovitém, nezdravém táboře před Collinskou bránou a popudil si proti sobě obyvatele severních římských pahorků tím, že jim znečišťoval vodu a způsobil děsivou infekci střevního onemocnění.

Nějaký čas se obléhání Říma vleklo, konečně však přece jen došlo k bitvě mezi Pompeiem Strabonem a Sertoriem. Střetnutí nebylo dovedeno k žádnému závěru, neboť i Pompeius Strabo byl zachvácen onou epidemií a uprostřed bojů se zhroutil. Krátce nato zemřel. S pomocí svého přítele Cicerona se mladý Pompeius připravoval otce pohřbít; avšak obyvatelé z kopcovitého římského severu tělo uloupili, obnažili, uvázali za osla a vláčeli ho tak ulicemi. Po horečném hledání ho Pompeius s Ciceronem konečně nalezli. Rozlícený mladý Pompeius pak z Říma i s armádou odtáhl, aby dopravil otcovo tělo do Picena.

Řím zbavený podpory armády Pompeia Strabona nedokázal už dál odolávat a vzdal se Mariovi a Cinnovi. Cinna vstoupil do města ihned. Marius to odmítl učinit s tím, že

oficiálně je dosud psancem a že se nehodlá vzdát ochrany svého tábora a své armády, dokud Cinna nejen oficiálně nezruší rozsudek o Mariově vypovězení z Říma, ale dokonce pokud nezajistí, aby Marius byl v souladu s někdejším proroctvím posedmé zvolen konsulem. Ani Sertorius nevtáhl do města, nikoli však kvůli vývoji událostí; jako Mariův synovec rozpoznal, že jeho strýc propadl šílenství a že onen druhý záchvat mrtvice měl zhoubný vliv na jeho mozek.

Cinna pochopil, že vojáci vposledku nepůjdou za ním, ale za Mariem, a tak neviděl jinou možnost, než prohlásit za konsuly „zvolené“ pro rok 86 př.n.l., do jehož začátku chybělo už jen pár dní, sebe a Maria. A tak tedy na Nový rok Marius vkročil do Říma jako konsul zvolený posedmé; věštba byla naplněna. S sebou přivedl pět tisíc propuštěných otroků, kteří mu byli fanaticky oddáni.

Následovalo krveprolití, jaké až dosud Řím nezažil. Marius, zcela už zbaven rozumu, nařídil bývalým otrokům povraždit všechny své nepřátele i mnoho z přátel; rostra se naježila kopími s nabodenými trofejemi, včetně hlav Catula Caesara, Lucia Caesara, Publia Crassa a Gnaea Octavia Rusona.

Gaius Julius Caesar, otec mladého Caesara, se navrátil do Říma právě uprostřed těchto jatek a vzápětí byl předvolán, aby se dostavil na Forum Romanum k Mariovi. Tam se od Maria dozvěděl, že jeho třináctiletý syn se má stát *flaminem Dialis*, osobním knězem Jova Nejlepšího Největšího, hlavního římského božstva. Neboť šílený stařec konečně zosnoval, jak zabránit mladému Caesarovi v politické nebo vojenské kariéře. Takto už neměl mít mladý Caesar nikdy možnost předčit Maria v římských letopisech. Flamen Dialis se nesměl dotknout čehokoli železného, neměl dovoleno jezdit na káni, zacházet se zbraní anebo být přítomen čímkoli smrti (nehledě k řadě dalších zápovědí); neměl možnost účastnit se bitvy ani ucházet se o kterýkoli kurulský úřad. A jelikož musel flamen Dialis být v okamžiku své inaugurace a svého zasvěcení už spojen sňatkem s patricijkou, nařídil Marius patricijovi Cinnovi, aby dal mladému Caesarovi za ženu mladší ze svých dvou dcer, sedmiletou Cinnilu. Obě děti byly okamžitě oddány, načež byl mladý Caesar formálně prohlášen za flamina Dialis a jeho manželka Cinnila za flaminiku Dialis.

Pár dnů po nástupu svého sedmého konsulátu byl Marius stižen třetím a posledním mrtvičným záchvatem. Zemřel třináctého dne měsíce ledna. Jeho synovec Sertorius poté se svými vojáky pobil celou onu obrovskou Mariovu hordu bývalých otroků a krveprolití bylo u konce. Cinna si za svého kolegu v konsulském úřadě přibral Valeria Flacca, jenž tak nahradil zesnulého Maria, a snažil se rozjitřené město postupně ukonejšit. Mladý Caesar, teď už oženěný a obtížený úřadem flamina Dialis, před sebou viděl trpkou a neradostnou budoucnost v roli celoživotního služebníka Jova Nejlepšího Největšího.

UDÁLOSTI, KTERÉ SE ODEHRÁLY MEZI ROKY 86 PŘ.N.L. A 83 PŘ.N.L.

Jakmile měl C i n n a opět pevnou půdu pod nohama, chopil se vlády nad značně ztenčeným senátem; třebaže zrušil část Sullových zákonů, ponechal některé přesto v

platnosti, takže senát mohl existovat dál. Pod Cinnovým vedením senát formálně zprostil Sullu velení ve válce proti králi Mithridatovi a pověřil druhého konsula, Flacca, aby se odebral se čtyřmi legiemi na Východ a Sullu tam vystřídal. Flaccovým starším legátem na tomto tažení byl Fimbria, neurvalý a nedisciplinovaný člověk, jenž si však přesto dokázal získat u vojáků oblibu.

Když však Flaccus s Fimbriou dosáhli střední Makedonie, rozhodli se neodbočit k jihu do Řecka (kde tábořil Sulla se svou armádou); vyrazili namísto toho dál napříč Makedonií směrem k Helléspontu a k Malé Asii. Flaccus, zcela neschopný Fimbriu zvládat, se dostal do podřízenosti vůči svému vlastnímu podřízenému. Znesvářeni a rozezleni jeden na druhého dosáhli Byzantia, kde došlo ke konečnému rozkolu. Flaccus byl zavražděn a Fimbria se chopil velení. Přeplavil se do Malé Asie a zahájil – a to se značným úspěchem – střet s králem Mithridatem.

Sulla zatím zabředl do bojů v Řecku, které přijalo Mithridatovy vojevůdce a armády s otevřenou náručí a kde nyní proti němu stála mohutná Mithridatova síla. Město Athény přešlo k nepříteli, takže ho Sulla oblehl; po rozhořčeném odporu Athény posléze padly. Vzápětí pak Sulla dobyl dvě ohromující vítězství u Orchomenského jezera v Boiótii.

Jeho legátovi Lucullovi se podařilo zorganizovat válečnou flotilu, která rovněž připravila Pontu řadu porážek. Pak Fimbria zaskočil Mithridata v Pitaně a vyslal posla k Lucullovi, aby mu pomohl krále polapit tím, že by zablokoval námořní cestu z přístavu. Lucullus hrdě odmítl spolupracovat s Římanem, jenž podle jeho názoru nebyl zákonně ustanoveným velitelem. Výsledkem bylo, že se Mithridatovi podařilo po moři uprchnout.

V létě 85 př.n.l. už Sulla vypudil pontské armády z evropské půdy a sám se přeplavil do Malé Asie. Pátého dne měsíce *sextilis* (srpen) přiměl pontského krále k souhlasu se smlouvou uzavřenou v Dardanu, podle níž se měl Mithridatés vrátit se svými vojsky zpět za hranice svého království a tam také zůstat. Sulla se vypořádal i s Fimbriou, kterého pronásledoval tak dlouho, až Fimbria v zoufalství spáchal sebevraždu; Sulla zakázal, aby se Fimbriovy legie kdy vrátily do Itálie, a natrvalo je vtělil do armády umístěné v Malé Asii pro potřeby provincie Asia a Kilikie.

Sullovi bylo víc než zřejmé, že tím král Mithridatés zdaleka není překonanou hrozbou, a donutil ho, aby se vzdal trůnu. Byl si ovšem současně vědom, že zůstane-li na Východě příliš dlouho, ztratí naději znovunabýt v Římě postavení, které mu podle jeho názoru právem příslušelo. Jeho manželka Dalmatica a jeho dcera Cornelia Sulla byly přinuceny z Říma uprchnout a v doprovodu Mamerka se utéci pod jeho ochranu; jeho dům byl vydrancován a vypálen; jeho majetek byl konfiskován (Mamerkovi se ovšem podařilo jeho nejpodstatnější část včas uschovat); on sám byl nyní formálně vyhnancem zbaveným římského občanství a postaveným mimo zákon. Což platilo i o jeho stoupencích; z Říma prchla i řada senátorů, kteří se k němu připojili, neboť nechtěli žít pod Cinnovou nadvládou. Mezi těmito utečenci byli Appius Claudius Pulcher, Publius. Servilius Vatia a Marcus Licinius Crassus, jenž za ním připutoval až z Hispánie.

Sulla tedy neměl jinou volbu, než obrátit se čelem vzad, nechat Mithridata být a vrátit se do Říma; předpokládal, že se tak stane roku 84 př.n.l., avšak velice závažné onemocnění ho přinutilo setrvat v Řecku ještě další rok a sžírat se pomyšlením, že jeho protahující se nepřítomnost v Římě poskytuje Cinnovi a jeho spojencům více času

připravit se na válku. A k válce dojít muselo – Itálie nebyla natolik velká, aby se v ní našel dostatek prostoru pro dva tábory, které stály tak nesmiřitelně proti sobě, bez sebemenší ochoty k usmíření a zapomnění ve jménu pokoje v zemi.

I Cinna a Cinnův Řím chápali, že po Sullově návratu bude válka nevyhnutelná. Když se Cinna dozvěděl o smrti svého konsulského kolegy Flacca, přibral si za druhého konsula nového, mnohem energičtějšího muže, Gnaea Papiria Carbona. Spolu s poslušným senátem se rozhodli, že Sullovi je třeba se postavit na odpor ještě dříve, než dorazí do Itálie, dosud vyčerpané válkou s Italiky. S úmyslem zadržet Sullu ještě v Makedonii, dříve než bude moci překročit Jaderské moře, začali Cinna s Carbonem sbírat obrovskou armádu, kterou přepravovali do Illyrika, na sever od západní Makedonie.

Nábor vojáků však postupoval příliš pomalu, zejména na území zesnulého Pompeia Strabona, v Picenu. V domnění, že by jeho osobní přítomnost mohla přilákat větší počet dobrovolníků, vydal se Cinna do Ancony, aby tu na odvody osobně dozíral. Tam ho také navštívil Pompeius, syn Pompeia Strabona, jenž jako by koketoval s myšlenkou s Cinnou se spojit. Neučinil to však. Krátce poté Cinna v Anconě za okolností zahalených tajemstvím zemřel. Carbo převzal vládu nad Římem a řízení senátu, avšak rozhodl se nově, že Sullu přece jen nechá přistát v Itálii. Válka s ním bude muset být vybojována na italské půdě. Vrátily se jednotky vyslané do Illyrie a Carbo na tom vybudoval svůj plán. Poté, co zajistil zvolení dvou neškodných konsulů, Scipiona Asiagena a Gaia Norbana, odešel jako správce do Italské Galie a zaujal se svou částí armády postavení v přístavním městě Ariminu.

Jeviště války tak bylo připraveno. A vy se už můžete začíst…

ČÁST I.

DUBEN 83 PŘ.N.L.
– PROSINEC 82. PŘ.N.L.

MLADÝ POMPEIUS

Třebaže správce držel svícen s pěti plameny dostatečně vysoko, aby ozářil obě spící postavy na lůžku, věděl, že světlo samo nemá dostatek moci, aby Pompeia probudilo. K tomu bude potřebovat pomoc Pompeiovy manželky. Pohnula se teď, odvrátila hlavu od lampy, aby mohla spát dál, ale za dveřmi se ozýval ruch velikého domu a navíc ji důtklivě oslovoval správce.

„D*omino! Domino!*“

I v rozespalosti zachovala Antistia cudnost – nebylo zvykem, aby sloužící vtrhávali do Pompeiovy ložnice – a ujistila se, že je náležitě zahalena, dříve než se posadila.

„Co je? Co se děje?“

„Právě dorazil posel s naléhavou zprávou. Vzbuď pána a řekni mu, že má hned přijít do atria,“ štěkl správce drsně. Plaménky pohasly a začoudily, jak se otočil na místě a zmizel; dveře se za ním zavřely, zůstala ve tmě.

Och, ten darebák. Tohle jí určitě udělal schválně! Věděla ale, kde leží přes pelest její košile, navlékla si ji a zavolala, aby přinesli světlo.

Pompeia nic z toho neprobudilo. Když konečně měla lampu a když už byla teple oblečena, obrátila se Antistia opět k lůžku a shledala, že Pompeius stále tvrdě spí. Nevadil mu zřejmě ani chlad, ležel na zádech, až do pasu odkrytý.

Zkoušela už kdysi při jiných příležitostech – a z jiných důvodů – probudit ho polibkem, ale nikdy neuspěla. Neplatilo na něho nic než zatřást s ním a notně do něho zabušit.

„Copak?“ zeptal se, když se posadil a projel si prsty hustou světlou kštici; nakrátko zastřižené vlasy nad čelem se mu naježily, jako by i ony zpozorněly. Bystře a bděle si ji prohlížely i jeho modré oči. To byl celý Pompeius; jednu chvíli neví o světě, vzápětí pak už je plně při smyslech. Obojí je čistě vojenský návyk. „Copak je?“ otázal se znovu.

„V atriu je kurýr s nějakou naléhavou zprávou pro tebe.“

Nestačila větu ani dokončit, byl v tom okamžiku na nohou, skočil do pantoflí bez opatku, nedbale navlečená tunika mu sklouzla z jednoho pihovatého ramene dolů. A byl pryč, jen dveře za ním zůstaly nedovřené.

Antistia zůstala chvíli stát, kde byla, nedokázala se rozhodnout. Lampu si její manžel s sebou nevzal – viděl i potmě jako kočka – takže jí nic nebránilo, aby se vydala za ním; jenomže Antistia dobře věděla, že tím nebude nijak nadšen. Ale co! Manželka má plné právo se dozvědět, co je to za tak důležitou novinu, že kvůli ní museli pána vytáhnout z postele! A tak se vydala s lampičkou, která jí sotva stačila spoře svítit na cestu, širokou a dlouhou chodbou vyzděnou z velkých kamenných kvádrů a stejně i dlážděnou. Zabočila, seběhla po schodech a naráz byla venku z té nevlídné galské pevnosti – zpátky v civilizované římské ville, stěny kolem ní omítnuté, vyzdobené krásnými malbami.

Všude byla světla; služebnictvo se probralo k životu. A tam stál Pompeius, na sobě nic než tuniku, avšak přesto vyhlížel jako zosobněný Mars – och, jak mu to slušelo!

Byl by se jí snad s onou zprávou i svěřil, neboť dal očima najevo, že ví o její přítomnosti. V tu chvíli však přichvátal znepokojený Varro a Antistia měla rázem po naději, že by se mohla osobně podílet na tom, co Pompeia tak vzrušilo.

„Varrone! Varrone!“ vykřikl Pompeius. A pak cosi vřískl, znělo to tajuplně a nesrozumitelně, ani jeho hlas v sobě neměl pranic z Římana; takhle vřeštívali dávno už mrtví Galové, když se sem kdysi převalili přes Alpy, aby pro sebe urvali kus té lákavé Itálie včetně Pompeiova Picena.

Trhla sebou a zachvěla se. Stejně tak, postřehla, se vedlo i Varronovi.

„Co se stalo?“

„Sulla přistál v Brundisiu!“

„V Brundisiu! Jak to víš?“

„Co na tom záleží?“ odsekl Pompeius, přešel po mozaikové podlaze až k maličkému Varronovi, popadl ho za obě ramena a zatřásl jím. „Je to tu, Varrone! Dobrodružství začíná!“

„*Dobrodružství*?“ vylekal se Varro. „Och Magne, dej si s tím pokoj! Tady přece nepůjde o žádné dobrodružství, znamená to občanskou válku – a opět na italské půdě!“

„Na tom nezáleží!“ rozkřikl se Pompeius. „Pro mě je to dobrodružství. Kdybys ty jen věděl, jak dlouho jsem se na tuhle zprávu těšil, Varrone! Od chvíle, co je Sulla pryč, je Itálie schlíplá jak vestálčin pejsek!“

„A co ten jeho vpád do Říma?“ nedokázal Varro přemoci zívnutí.

Z Pompeiovy tváře se vytratilo všechno vzrušení, ruce mu sklesly; poodstoupil a temně na Varrona pohlédl. „Dobytí Říma mi raději nepřipomínej!“ vyrazil úsečně. „Vláčeli nahou mrtvolu mého otce uvázanou za oslem těmi jejich všivými ulicemi sem a tam!“

Varro chudák do krvava zrudl, zčervenala mu i začínající lysina. „Och Magne, prosím za odpuštění! Já jsem nechtěl – já bych si netroufl – jsem přece tvůj host – nezlob se na mě!“

Ale Pompeiovo rozladění pominulo. Zasmál se, plácl Varrona do zad. „Nu, za to jsi ty přece nemohl, to já vím!“

V rozlehlé prostoře to lezavě záblo; Varro se pleskal přes paže, aby se zahřál. „Měl bych se asi raději vydat hned do Říma.“

Pompeius na něho vytřeštil zraky. „Do Říma? Ty přece teď nemůžeš jet do Říma, ty půjdeš se mnou! Co myslíš, že se teď v Římě bude dít? To stádo ovcí se tam teď rozbečí, jedna přes druhou, budou pobíhat sem a tam, celý ten sbor bab v senátě se bude donekonečna dohadovat – pojď se mnou, to si užiješ daleko víc!“

„A kam se ty chceš vydat?“

„Za Sullou přece, připojit se k němu.“

„K tomu mě nebudeš potřebovat, Magne. Jen si klidně vylez na kobylu a jeď. Sulla bude určitě štěstím bez sebe, že ti může najít místečko někde mezi svými mladšími vojenskými tribuny. Máš přece za sebou už dost bohaté zkušenosti.“

„Ale jdi, Varrone!“ Pompeius rozpřáhl paže. „Já přece k Sullovi nepřijedu jako jeho bůhvíjaký poskok! Přivedu mu tri úplné legie! Ty si snad myslíš, že já stojím o to být u něho nějakým tribunem? Ó ne! V tom, do čeho se teď Sulla právě pustil, se já chci stát jeho rovnocenným partnerem!“

Na Antistii mělo Pompeiovo ohromující prohlášení stejný účinek jako na jeho přítele a hosta; uvědomila si, že na sobě dala znát úlek, že téměř vykřikla, a raději rychle ukročila stranou, aby byla Pompeiovi z očí. Její manžel sice docela zapomněl na její přítomnost, ale ona chtěla přesto slyšet, co bude dál. Musela to slyšet.

* * *

Za celých dva a půl roku, co už je jeho manželkou, se od ní Pompeius nevzdálil na dobu delší jednoho dne – jen jednou jedenkrát. Och, jaký půvab v sobě ta jeho neustálá přítomnost skrývá! Těšit se jeho ničím nerozptylované pozornosti! Být laskána, škádlena, dražděna, objímána, hryzána, svírána, strhávána… Jako sen to je. Kdo by si to byl jen dokázal představit? Ona, dcerka dosti prostředního senátora, že se provdá za Gnaea Pompeia, jenž sám sebe nazval Magnus! Tak bohatého, že si mohl vzít, koho by byl chtěl! Pána poloviny Umbrie a Picena, plavovlasého a tak půvabného, že vyhlíží jako znovuvtělení Alexandra Velikého – jakého jí to otec dokázal nalézt ženicha! Navíc po letech zoufání, že se snad ani kloudně neprovdá, tak nepatrné bylo její věno.

Věděla ovšem velice dobře, proč vlastně se s ní Pompeius oženil. Potřeboval jednu převelikou službu – právě od jejího otce, jenž se shodou okolností stal soudcem v Pompeiově kauze. Šlo tenkrát samozřejmě o zcela zinscenovaný proces – a vnímal to tak celý Řím. Jenomže Cinna tou dobou zoufale potřeboval sehnat obrovskou sumu peněz, aby měl z čeho zaplatit nábor vojáků do svých legií. A posloužit k tomu mělo nemalé jmění mladého Pompeia. Proto byla žaloba na něho opřena o obvinění, jež by bylo mohlo být vzneseno leda proti jeho zesnulému otci, Pompeiovi Strabonovi – že si totiž nezákonně přivlastnil část kořisti z města Asculum Picentum. Oč šlo? O jednu loveckou síť na ptáky a o pár košíků knižních svitků. O hloupůstky. Háček ovšem nebyl v ceně těchto předmětů, nýbrž ve výši pokuty; pokud by byl Pompeius odsouzen, bývali by Cinnovi nohsledi měli naprostou volnost ve stanovení její výše, byli by ho mohli postihnout třeba i zabavením všeho majetku!

Římštější nátura by se byla rozhodla probojovat tuto při u soudu, a kdyby se to ukázalo nutné, třeba i podplatit porotu; ovšem Pompeius – jehož už sama jeho tvář usvědčovala z galského původu – dal přednost tomu oženit se se soudcovou dcerou. Byl tehdy už říjen, a jak se pak vlekl listopad a prosinec, udržoval Antistiin otec soud mistrným způsobem v naprosté nečinnosti. K procesu s jeho novopečeným zetěm už pak vůbec nedošlo, byl neustále odkládán – pro špatné věštby, pro nařčení porotců z podjatosti, pro schůze senátu, pro všelijaké nehody a náhody. Výsledkem bylo, že pak v lednu Carbo přemluvil Cinnu, aby se po penězích – ač jich měli tak ukrutný nedostatek – poohlédl raději jinde.

Antistia, sotva osmnáctiletá, odjela se svou oslnivou manželskou kořistí na Pompeiovy državy na severovýchodě italského poloostrova a tam, ve skličující haldě černého kamene, jakou představovalo Pompeiovo sídlo, se nadšeně vrhla do víru prožitků plynoucích z toho, že je jeho zákonitou manželkou. Měla to štěstí, že byla docela pěkná holčina, samá oblina, samý důlek, a právě dozrálá do lůžka, takže její štěstí po dlouhou dobu nedokázalo naprosto nic zkalit. A když to zaskřípělo prvními náznaky disharmonie, neozvaly se ze strany jejího zbožňovaného Magna, nýbrž od jeho věrných klientů, sluhů a všelijaké drobné honorace; nejenže se na ni dívali spatra, ale dávali jí dokonce i nepokrytě najevo, že na ni shlížejí svrchu. Nebyli příliš na obtíž – pokud se Pompeius zdržoval natolik blízko svého sídla, že se večer navracel domů. Ale teď ho slyšela mluvit o tom, že odejde do války, že sebere legie a postaví se po bok Sullovi! Och, co si počne bez svého milovaného Magna, když už ji nebude moci zaštítit před urážlivými manýrami svých lidí?

* * *

Pompeius zatím Varrona dál přemlouval, že to nejsprávnější, co může udělat, je vydat se s ním za Sullou; jenomže ten mrňous, tak hrdý a neústupný – a na to, že byl v senátě teprve něco přes dva roky, už tak zkostnatělý – se nepřestával vzpouzet.

„Kolik vojska Sulla vlastně má?“ vyptával se Varro.

„Pět legií veteránů, šest tisíc mužů jízdy, nějaké ty dobrovolníky z Makedonie a z Peloponnésu a pět kohort Hispánců, co patří tomu špinavému šejdíři, Markovi Crassovi. Celkem asi devětatřicet tisíc chlapů.“

Varro nad Pompeiovou odpovědí jen zalomil rukama. „Říkám ti znovu, Magne, rozmysli si to!“ zasupěl. „Jedu sem rovnou z Arimina, kde se usadil Carbo s osmi legiemi a obrovskou jízdní armádou – a to je jen jedna část jeho armády! Jen v samotné Kampánii je dalších šestnáct dalších legií! Cinna s Carbonem sbírali vojsko celé tři roky – v Itálii a v Italské Galii stojí ve zbrani *jedno sto a padesát tisíc mužů!* Jak si chce Sulla s takovouhle sílou poradit?“

„Sulla? Ten s nimi zamete, to uvidíš,“ řekl Pompeius, na něhož Varronovy propočty neudělaly žádný zvláštní dojem. „Kromě toho mu já navíc přivedu tři legie otcových veteránů, řádně už zakalených v boji. A ti Carbonovi vojáčci – to jsou přece samí čerství rekruti, těm ještě teče mléko po bradě.“

„Copak ty chceš doopravdy postavit svou vlastní armádu?“

„Ovšem že chci!“

„Magne, vždyť je ti teprve dvaadvacet let! Nemůžeš přece čekat, že se *tobě* podaří sebrat vojsko z otcových veteránů!“

„A proč ne?“ zeptal se Pompeius s nelíčeným údivem.

„Předně ti chybí ještě osm let, abys vůbec mohl vstoupit do senátu. Dvacet let tě ještě dělí od konsulátu. A i kdyby se vojáci tvého otce vůbec odhodlali do té tvé armády, bylo by naprosto nezákonné je o to jen požádat. Ty jsi pouhý soukromý občan, a soukromý občan vojsko sbírat nesmí.“

„Nezákonná je už tři roky ta vláda v Římě,“ odrážel ho Pompeius. „Cinna byl konsulem čtyřikrát, Carbo je už konsulem také podruhé, Marcus Gratidianus zastával podvakrát úřad městského prétora, polovina senátu byla postavena mimo zákon, Appius Claudius byl poslán do vyhnanství, přičemž měl ničím nedotčené imperium, Fimbria se potlouká po Malé Asii a smlouvá se s králem Mithridatem – vždyť tohle všechno vypadá skoro jako nějaký špatný vtip!“

Na Varronově tváři se objevil výraz tvrdohlavého mezka – což nebylo nic divného u Sabina, jehož domovinou byla *rosea rura*, rodící tolik výtečných mul. „Jenže tyhle věci se musí vyřešit ústavní cestou,“ prohlásil.

Následoval výbuch smíchu. „Och Varrone,“ řehtal se Pompeius. „Já tě mám sice doopravdy rád, ale v tobě není kouska realizmu! Jestliže by se to všechno mělo vyřídit ústavní cestou, nač potom stojí ve zbrani těch sto padesát tisíc vojáků v Itálii a v Italské Galii?“

Varro znovu pozvedl paže, tentokrát však jen v marné obraně. „Dobrá, dobrá! Pojedu s tebou.“

Pompeius se rozzářil, objal Varrona kolem ramen a provázel ho směrem k chodbě, která vedla k jeho pokojům. „Výborně, výtečně! Budeš aspoň moci sepsat historii mého prvního tažení – jsi přece o moc lepší stylista než ten tvůj přítel Sisenna. Víš, ze mě se stane nejdůležitější muž naší doby, a tak si zasluhuju, abych měl historika pořád po boku.“

Jenže Varro si nedal vzít poslední slovo. „Samozřejmě že jsi ze všech lidí na světě ten nejdůležitější, jak jinak by ses mohl odvážit – ba přímo opovážit – nazvat se

Magnus!“ Zafuněl. „Magnus! Veliký! Ve dvaadvaceti! Ani tvůj otec si netroufl víc než dát si cognomen podle svých šilhavých očí!“

Pompeius nechal špičku bez povšimnutí, neboť už byl plně zabrán do jednání se svým správcem a se zbrojířem a chrlil na ně rozkaz za rozkazem.

A pak konečně zářivě barevné a pozlacené atrium zůstalo prázdné, až na Pompeia. A na Antistii. Přešel k ní.

„Ty moje koťátko hloupé, vždyť se tu ještě nastydneš,“ pokáral ji. „Honem zpátky do postýlky, ty můj koláčku medový.“

„Nemohla bych ti aspoň pomoct zabalit?“ zeptala se ho sklesle.

„O to se postarají moji chlapi, ale můžeš se dívat.“

Tentokrát jim na cestu svítil sloužící s pořádným svícnem; Antistia kráčela po Pompeiově boku (v ruce stále ještě se svou malou lampičkou) do místnosti, kde byla uložena veškerá Pompeiova válečná výzbroj a výstroj. Byla to impozantní sbírka. Na stojanech ve tvaru T tu bylo rozvěšeno ne méně než deset pancířů – zlatý, stříbrný, kožený s navěšenými falérami – a na kolících na stěnách bezpočet mečů a přileb, kožených suknic a různých vycpávaných podložek.

„Zůstaň pěkně tady nahoře a buď zticha jako myška,“ řekl Pompeius, zvedl svou ženu jako pírko a posadil ji na vršek dvou obrovitých truhlic, takže jí nohy bimbaly ve vzduchu.

A tam, pro tu chvíli zapomenuta, tedy zůstala sedět. Pompeius se svými sloužícími probíral jednu součást výstroje za druhou – bude k něčemu, bude ji potřebovat? A když prohrabal všechny ostatní skříně rozestavené po místnosti, bez velkých cavyků přenesl manželku z jejího místa jinam a pustil se do šatníku, na němž byla až dosud odložena, tu a tam něco vytáhl z jeho nitra a hodil to čekajícím otrokům a nahlas si k tomu povídal, tak blaženě, že Antistii neponechával pražádný prostor k iluzím, že snad bude nějak postrádat svou ženu, svůj domov a celý ten civilní život. Byla si samozřejmě celou tu dobu, co ho znala, vědoma, že se považuje především za vojáka, že pohrdá běžnými zájmy a dráhou svých vrstevníků – celou tou rétorikou, veškerými zákony, soudy, vládou, sněmy, všemi politickými hračkami plačkami. Kolikrát ho už slyšela říkat, že on se na konsulské křeslo vyšvihne pomocí svého oštěpu, nikoli hladkými řečičkami a prázdným žvaněním? Teď tedy proměňoval svá slova ve skutek. Voják – syn vojáka – se vydával do války.

Jakmile se poslední z otroků odpotácel obtížen plnou náručí výstroje, sesmekla se Antistia ze skříně dolů a postavila se před manžela.

„Ještě než odjedeš, Magne, musím si s tebou o něčem promluvit,“ řekla.

Bylo na něm vidět, že to považuje za ztrátu drahocenného času, ale přesto stanul. „A o čem to má být?“

„Jak dlouho budeš pryč?“

„Nemám nejmenší představu,“ řekl bujaře.

„Měsíce? Léta?“

„Spíš měsíce. Toho Carbona Sulla prostě rozdrtí.“

„Pak bych se raději vrátila do Říma a žila zatím v domě svého otce, zatímco ty tu nebudeš.“

Pompeius, celý udiven jejím návrhem, jen zavrtěl hlavou. „Ani ve snu!“ řekl. „Nenechám svou ženu běhat někde po Carbonově Římě, zatímco já budu stát spolu se Sullou proti témuž Carbonovi v poli. Zůstaneš tady.“

„Tví sloužící a ostatní lidé tady mě nemají rádi. Jakmile tu nebudeš ty, povede se mi tu zle.“

„Hloupost!“ řekl a odvrátil se.

Postavila se znovu před něj a zadržela ho. „Och manželi, prosím tě, věnuj mi ještě chvilku svého času! Vím, jak je ti teď vzácný, ale jsem přece tvoje žena.“

Povzdychl si. „Dobrá, dobrá! Ale rychle, Antistie!“

„Já tu zůstat nemůžu!“

„Můžeš, a taky tu zůstaneš.“ Přešlápl z nohy na nohu.

„Když tu nejsi ty, Magne – stačí, aby ses vzdálil jen na pár hodin – nejsou na mě tví lidé hodní. Nikdy jsem si ti nepostěžovala, protože ty jsi na mě vždycky tak laskavý a pořád jsi byl tady, u mě – až na těch pár dnů nedávno, co jsi odjel do Ancony za Cinnou. Ale teď – v celém domě není žádná jiná žena, budu tu docela sama. Bylo by lepší, kdybych se vrátila do otcova domu, až do doby, kdy bude po válce, věř mi.“

„Nepřichází to v úvahu. Tvůj otec je Carbonův člověk.“

„Ne, není. Je svůj, docela svůj.“

Ještě nikdy mu neodporovala, natož aby se mu protivila; Pompeiovi docházela trpělivost. „Podívej se, Antistie, mám teď důležitější věci na práci než se tu s tebou dohadovat. Jsi moje žena, což znamená, že zůstaneš v mém domě.“

„Kde se mi tvůj vlastní správce vysmívá a nechá mě bez světla potmě? Kde nemám jediného vlastního sloužícího a nikoho, kdo mi mohl posloužit jako společník?“ říkala a snažila se zůstat klidná a rozumná, ale v nitru se jí začínala zmocňovat panika.

„To je všechno naprostá pitomost!“

„Není, Magne. Není! Já nevím, proč mnou tady všichni opovrhují, ale je to tak.“

„Ale to je přece jasné!“ řekl překvapen její nechápavostí.

Vytřeštila na něho oči. „Jasné? Že se tu na mě dívá kdekdo spatra? Co tím chceš říct?“

Pokrčil rameny. „Moje matka byla Lucilla. Stejně tak moje babička. A kdo jsi ty?“

„To je velice případná otázka. Kdo jsem já vlastně?“

Viděl, že ji to rozhněvalo, a to zase rozzlobilo jeho. Ty ženské! On má před sebou svou první velkou válku, a tahle bezvýznamná bytůstka se najednou rozhodla rozehrát tu namísto toho své vlastní drama! Copak ženy opravdu nemají kus zdravého rozumu? „Ty jsi moje první manželka,“ řekl.

„*První* manželka?“

„Zatím ano.“

„Ach tak!“ Zauvažovala. „Zatím. Dcera toho soudce, chceš asi říct.“

„Nu, toho sis přece byla odjakživa vědoma.“

„Jenomže to už je dávno. Myslela jsem, že je to za námi. Myslela jsem, že mě miluješ. Jsem ze senátorské rodiny, na mém původu není vůbec nic vadného.“

„Pro obyčejného muže snad ne. Jenomže *pro mne* dost dobrá nejsi.“

„Och Magne, kde se to v tobě, prosím tě, najednou vzalo? A byl snad tohle důvod k tomu, že ses nikdy neudělal ve mně? Nejsem ti snad dost dobrá, abych ti porodila děti?“

„Ano!“ křikl a vyrazil k odchodu.

Běžela s lampičkou za ním, nyní už tak rozezlená, že nedbala, kdo ji uslyší. „Ale když se tě Cinna pokoušel připravit o všechny peníze, tak jsem ti byla dobrá až dost!“

„Tohle už jsme si přece ujasnili,“ řekl a spěchal dál.

„Jaké štěstí, že je Cinna už mrtvý, viď!“

„Štěstí pro Řím a pro všechny dobré Římany.“

„To tys dal Cinnu zavraždit!“

Slova se rozlehla kamennou chodbou, tak širokou, že by jí byla mohla pochodovat armáda; Pompeius stanul.

„Cinna zahynul při rvačce vzpouzejících se ožralých rekrutů."

„V Anconě – ve tvém městě, Magne! Ve *tvém* městě! Vzápětí poté, co tys ho navštívil!" křičela.

Jednu chvíli ještě stála pevně na nohu, v příští už byla přitištěna ke stěně, Pompeiovy ruce na hrdle. Nesvíraly ji. Byly na krk jen zlehka položeny. „Tohle už nikdy neříkej, ženo," řekl tiše.

„Říká to i můj otec!" dokázala ještě vyrazit, v ústech jí naráz vyschlo.

Prsty se nepatrně sevřely. „Tvůj otec neměl Cinnu zrovna v lásce. Ale Carbo mu příliš nevadí, takže bych ho zabil docela s chutí. Ale zabít tebe – z toho bych neměl vůbec žádné potěšení. Ženské já nezabíjím. Drž jazyk za zuby, Antistie. S Cinnovou smrtí já nemám vůbec nic společného, byla to holá shoda okolností."

„Já se chci vrátit k otci a k matce do Říma!"

Pompeius ji pustil a strčil do ní. „Má odpověď je jasná – ne! A teď už mě nech."

Byl pryč, zavolal si správce, a ještě zdálky ho slyšela, jak tomu odpornému chlapovi nařizuje, že jakmile odejde do války, nesmí ona opustit Pompeiovu pevnost. Celá se třásla a zvolna se vracela do ložnice, kterou s Pompeiem dva a půl roku sdílela jako jeho *první* žena – zatímní manželka. Ne dost dobrá na to, aby mu rodila děti. Jak to, že se tohle nedovtípila, když si tolikrát lámala hlavu, proč se od ní nakonec vždycky odtáhne a zanechá na ní jen tu lepkavou loužičku, kterou si pak musela smývat z břicha?

Do očí se jí draly slzy. Brzy už se vyřinou, a pak je asi nedokáže zadržet po celé dlouhé hodiny. Zklamání, které se dostaví dříve, než si láska otupila svůj nejostřejší břit, je strašné.

Ozvalo se další z těch mrazících barbarských zaryčení, a pak ještě zdáli Pompeiův hlas: „Táhnu do války! Táhnu do války! Sulla přistál v Itálii a bude válka!"

Sotva se rozednilo, Pompeius navlečen do jiskřícího stříbrného pancíře, maje po boku svého osmnáctiletého bratra a také Varrona, už vedl malou skupinku písařů a úředníků na tržiště v Auximu. Tam zarazil doprostřed prostranství otcovu korouhev a se špatně skrývanou netrpělivostí čekal, až se jeho doprovod usadí u přenosných stolků, archy papíru připraveny, rákosová pera přiříznuta, hrudky inkoustu rozpuštěny v těžkých kamenných kalamářích.

Když byli hotovi, shromáždil se už tak početný dav, že se rozléval až do přilehlých uliček a cest, které se na tržišti sbíhaly. Pompeius se zlehka vyhoupl na improvizované pódium pod standartou Pompeia Strabona s vyobrazením datla.

„Nu, máme to tady!" křikl. „Lucius Cornelius Sulla už přistál v Brundisiu, aby vznesl nárok na to, nač má podle zákona právo – na své nepřerušené imperium, na triumf, na to, aby mohl složit své vavříny k nohám Jova Nejlepšího Největšího na římském Kapitolu! Právě touto dobou loňského roku se ten druhý Lucius Cornelius – cognominem to byl Cinna – pokoušel nedaleko odtud naverbovat pro své zájmy veterány mého otce. Jenže se mu to nepovedlo. Místo toho ho čekala smrt. Dnes před sebou máte mne. A já před sebou vidím stát spoustu veteránů svého otce. Jsem jeho dědic! Jeho muži jsou i mí muži. Jeho minulost je mou budoucností. A já teď vyrazím

do Brundisia, abych bojoval po Sullově boku, neboť on si to zaslouží. Kolik vás potáhne se mnou?“

Stručně a prostě, pomyslel si Varro, celý bez sebe obdivem. Snad má tenhle mladý muž pravdu, když se chce do kurulského křesla prodrat spíše pomocí svého oštěpu než na vlnách slov. Podle výrazu tváří v davu se naprosto nezdálo, že by posluchačům v jeho řeči něco chybělo. Ještě ani nedomluvil, a ženy už se začaly rozcházet, štěbetaly cosi o hrozbě, že tu zůstanou bez manželů a bez synů, některé při té představě lomily rukama, jiné už se věnovaly praktičtějším věcem – jak naplnit ranečky zásobními tunikami a ponožkami, jiné zas upřeně hleděly na zem, aby skryly poťouchlé úsměvy. Chlapi nohama i rukama rozráželi shluky rozjařených dětí – byly to ale jen předstírané pohlavky a kopance – aby se co nejdříve protlačili k improvizovaným stolkům na dřevěných kozách. Během několika okamžiků už Pompeiovi administrátoři pilně škrábali do svých seznamů.

Varro seděl vysoko na schodech auximského starobylého chrámu božstva Pika, odkud měl vynikající výhled, a sledoval, jak nábor probíhá. Hlásili se tihle muži se stejně lehkým srdcem i do tažení šilhavého Pompeia, uvažoval? Asi sotva. Byl to jejich pán, tvrdý chlap, ale dobrý velitel; sloužili pod ním oddaně, ale se střízlivým pohledem. Se synem tomu zjevně bylo docela jinak. Jsem tu vlastně svědkem něčeho velice pozoruhodného, říkal si. Snad ani Myrmidoni se nemohli radostněji hrnout do boje za Achillea, ba ani Makedonci za Alexandra Velikého. Oni ho prostě *zbožňují*. Je to přímo jejich miláček, jejich maskot, jejich dítě zrovna tak jako jejich otec.

Na schod vedle něho se usadil nějaký mohutný chlap, a když Varro pootočil hlavu, uviděl brunátnou tvář korunovanou rezavou kšticí; dvojice modrých očí si teď Varrona, jediného přítomného cizince, zkoumavě prohlížela.

„A co ty jsi vlastně zač?“ otázal se ho neotesaný obr.

„Jmenuji se Marcus Terentius Varro a jsem Sabin.“

„Jako my, co? Nu, to už je ale dávno.“ Mozolnatou prackou mávl směrem k Pompeiovi. „Jen se na něho podívej! Och, na tenhle den jsme se ale načekali, Marku Terentie Varrone, ty Sabine jeden! Do toho se musela bohyně přímo zamilovat, co říkáš?“

Varro se usmál. „Nevím, jestli bych to řekl zrovna takhle, ale vím, co tím máš asi na mysli.“

„Aha! Ty nejsi jenom panáček se třema jménama, ty jsi taky učenej, co? Asi jeho přítel, ne?“

„To snad ano.“

„A čímpak ty se vlastně živíš?“

„Žiju v Římě, jsem senátor. Ale jinak chovám klisny v Reate.“

„Cože, klisny? Ne muly?“

„Ono je lepší chovat klisny, než ty jejich potomky, muly, víš? Mám kousek pozemků na *rosea rura* a taky pár oslích hřebců.“

„A kolik ti je?“

„Dvaatřicet,“ řekl Varro, který se náramně bavil.

Jenže tím otázky skončily; Varronův sousedse uvelebil pohodlněji, opřel se loktem o schod výše, natáhl herkulovské nohy před sebe a zkřížil je v kotnících. Maličký Varro si je fascinovaně prohlížel, jeho společník měl prsty na nohou delší než on sám na rukou.

„A jakpak se jmenuješ ty?“ zeptal se ho a bez námahy přešel do místního nářečí.

„Quintus Scaptius.“

„A jestlipak už ses přihlásil?“

„Ani všichni Hannibalovi sloni by mi v tom nedokázali zabránit!“

„Nejsi ty veterán?“

„Jo, do armády jeho táty jsem nastupoval v sedmnácti. To je teď osm let, ale mám odsloužíno dvanáct tažení, takže bych se hlásit ani nemusel, kdybych nechtěl,“ řekl Quintus Scaptius.

„Jenže tys chtěl.“

„Ani ti Hannibalovi sloni, Marku Terentie, ani ti by mě nezadrželi.“

„Nebyl tys centurionem?“

„To snad budu v tomhle tažení.“

Za hovoru nepřestávali Varro se Scaptiem sledovat Pompeia, jenž stál za prostředním stolkem a družně se pozdravoval hned s tím, hned s oním mužem ze zástupu čekajících.

„Říká, že vyrazí, ještě než proběhne tenhle měsíc své kolečko,“ uvažoval Varro nahlas, „ale to si opravdu neumím představit. Beru samozřejmě v úvahu, že nikdo z těch, co sem dnes přišli, nebude potřebovat žádný dlouhý výcvik – pokud ho vůbec bude potřebovat – ale kde seberou všechny ty zbraně a zbroj? A nákladní zvířata? Kde vezme vozy a volky? A zásoby jídla? A odkud sežene peníze, aby celý ten podnik dokázal udržet v chodu?“

Scaptius zavrčel, dával tím však jen najevo, že ho tahle otázka pobavila. „O nic z toho se nepotřebuje starat! Zbraně i zbroj nám všem věnoval jeho tatík, když začala válka s Italikama; když pak byla u konce, řekl nám tenhle jeho chlapec, abychom si je podrželi. Každý z nás má mulu, centurioni maj voly i povozy. Takže jsme plně připravený. Pompeia se zkrátka nikomu nepovede nachytat, jak dříme! V našich sejpkách je dostatek pšenice a ve skladištích je nachystáno i všechno ostatní. Naše ženské ani haranti nepotřebujou hladovět, jen abychom se my na tažení dosyta najedli.“

„Ale co peníze?“ otázal se Varro vlídně.

„Peníze?“ Scaptius odbyl tuto potřebu pohrdlivým odfrknutím. „Když jsme sloužili pod jeho tatíkem, tak jsme jich taky moc neviděli, tak je to. Tenkrát prostě nebyly. Až bude mít, dá i nám. A když je mít nebude, obejdem se bez nich. Je to dobrej pán.“

„Rozumím ti.“

Varro umlkl a s novým zájmem si Pompeia prohlížel. Kdekdo vykládal o proslulé neodvislosti Pompeia Strabona v průběhu války s Italiky: o tom, jak si ponechal legie ve zbrani ještě dlouho poté, co dostal rozkaz je rozpustit, a jak mocně ovlivnil vývoj věcí v Římě právě tím, že jim nedal rozchod. Když potom Cinna po Mariově smrti revidoval účty státní pokladny, marně v nich pátral po záznamech o nějakých obrovských sumách vyplacených na žold; teď začínal Varro chápat proč. Pompeius Strabo svým mužům prostě nic neplatil. A nač také, když je doslova vlastnil?

V tu chvíli opustil Pompeius své stanoviště a odebral se ke schodišti Pikova chrámu.

„Odjíždím vyhledat místo pro tábor,“ řekl Varronovi a zeširoka se zazubil na Herkula po Varronově boku. „Ty sis pospíšil, jak vidím, Scaptie.“

Scaptius se zvedl ze schodů a postavil se. „Ano, Magne. Měl bych se už asi radši vydat domů a vykutat tam to svoje nádobíčko, viď, Magne?“

Takže on ho tu Magne nazývá kdekdo! I Varro povstal. „Pojedu s tebou, *Magne*!“

Zástup řidnul, na tržiště se začínaly opět trousit zpátky ženy; pár vystrnaděných obchodníčků znovu pilně rozkládalo své stánky, jejich otroci spěchali nanosit do nich zase zboží. Na dlažbu u veliké kašny naproti místní svatyně Larů složily ženské kupy

špinavého prádla, jedna dvě holčiny si vykasaly sukně a vyšplhaly do nehluboké vody. Takové typické městečko, přemítal Varro cestou, o krok pozadu za Pompeiem; to slunce, ten prach, pár stromů, pod nimi pěkný stín, ten hmyz, co tu bzučí, dýchá to všechno odvěkým řádem, zimní jablíčka jsou svraštělá, všechny ty neúnavné postavičky toho až příliš mnoho znají jedna o druhé. Tihle lidé v Auximu sotva vědí, co je to tajemství!

„Jsou to tvrdí chlapi, co?“ otázal se Pompeia, když opouštěli tržiště a šli se poohlédnout po svých koních.

„Prostě Sabinové, Varrone, zrovna takoví jako ty,“ řekl Pompeius, „třebaže už jsou to staletí, co přešli Apeniny sem na východ.“

„Jako já sotva!“ Varro se dal vysadit do sedla jedním z Pompeiových podkoní. „Sabin možná jsem, ale ani náturou, ani výcvikem nejsem voják.“

„Ale přesto sis odbyl svoje ve válce s Italiky.“

„To ano. A absolvoval jsem svých plných deset tažení. V tom střetnutí šla ostatně hezky rychle za sebou, jedno za druhým! Ale od chvíle, kdy tahle válka skončila, nepomyslel jsem ani ve snu na meč nebo na drátěnou košili.“

Pompeius se uchechtl. „Mluvíš skoro jako můj přítel Cicero.“

„Marcus Tullius Cicero? To zázračné právnické dítě?“

„Přesně tak, ano. Ten válku přímo nenáviděl. Neměl na ni absolutně žaludek, a otec to prostě nedokázal pochopit. Ale byl to přesto vynikající hoch, rád dělal to, co zase nebavilo mě. Takže se nám díky společnému úsilí dařilo udržovat tátu v dobré náladě, hlavně tím, že jsme mu ledacos radši ani neříkali.“ Pompeius si vzdychl. „Poté, co padlo Asculum Picentum, trval Marcus Tullius na tom, že odejde do Kampánie, sloužit pod Sullou. Moc mi chyběl!“

*** * ***

Uplynuly jen dva trhové dny, bylo to pouhých osm dní, a Pompeius už měl své tři legie veteránských dobrovolníků shromážděny v dobře opevněném táboře asi deset kilometrů od Auxima, na březích jednoho z přítoků řeky Aesis. Hygienický režim, který v ležení zavedl, byl perfektní a jeho dodržování se striktně kontrolovalo. Pompeius Strabo býval v tomto směru značně poznamenán svým venkovským původem; pokud šlo o studny, žumpy, latríny, skládky a odvod splašků, znal jediný recept: když už se zápach nedal vydržet, přestěhoval tábor jinam. Proto také zemřel před římskou Collinskou bránou na horečku a proto také obyvatelé Quirinalu a Viminalu, jimž svými splašky zamořil studně, naložili s jeho tělem tak potupně.

Varro s čím dál tím větším úžasem sledoval, jak armáda jeho přítele vzrůstá, a obdivoval, jaký génius se v Pompeiovi skrývá, pokud jde o organizaci vojska a jeho dokonalé týlové zabezpečení. Pompeius nepominul sebemenší detail; přesto celá ohromná akce probíhala rychlostí, jež mohla být výsledkem jen maximální zdatnosti. Dostal jsem se tu k samému jádru čehosi naprosto fenomenálního, říkal si Varro: tenhle člověk jednou promění náš svět od základu, pozmění celý náš pohled na něj. A přitom Pompeius nejevil ani náznak obav, jeho sebevědomí nebylo narušeno ani tou nejtenčí vlasovou trhlinkou.

Jenomže – připomínal si Varro – i ostatní se teď jistě pečlivě chystají na střetnutí, které hrozí propuknout. Jak se mu povede pak, až věci pokročí dál, až ho obklopí protivníci, až se setká tváří v tvář – ne, nikoli s Carbonem nebo Sertoriem – ale až stane

před Sullou? Tehdy teprve dojde k opravdové zkoušce! Třebaže budou oba stát na téže straně, bude to vztah mezi starým býkem a mladým býkem, co rozhodne o osudu mladšího z nich. Podrobí se? *Může* se on poddat? Och, co všechno má asi budoucnost nachystáno pro takovéhle mládě, pro tu jeho sebejistotu? Je vůbec na světě nějaká síla, něco nebo někdo, co by ho dokázalo zlomit?

Pompeius byl zjevně přesvědčen, že nikoli. Třebaže nebyl nijak mysticky založen, vytvořil si svůj vlastní duchovní svět, který odpovídal jeho intuitivnímu ohodnocení své vlastní povahy. Existovaly například vlastnosti, o nichž byl přesvědčen, že mu prostě byly dány už předem, že si je nemusel v sobě teprve nějak vypěstovat – nezdolnost, nezranitelnost, nepokořitelnost – neboť když tyto kvality existovaly jak v něm samém, tak i mimo něj, muselo přece jít o vrozené dary, nikoli o něco, co by byl teprve časem získal. Připadalo mu, že ho prostupuje božský duch, že ho obestírá jakýsi nezemský opar. Takřka od dětství prožíval ty nejúžasnější živé sny; velel ve svých představách v desítkách tisíc bitev, projížděl jako vítěz na voze v čele stovek triumfů, tyčil se znovu a znovu nad zástupy jako vtělený Jupiter, zatímco se mu přicházel klanět celý Řím, jemu, největšímu z mužů, co kdy žili.

To, čím se Pompeius podstatně lišil od ostatních podobných snílků, byl jeho nenarušený kontakt s realitou – ani na okamžik nepřestával vnímat skutečný svět ostrým a přesným pohledem, nepřehlédl žádnou z možných nebo pravděpodobných alternativ, dokázal se jako pijavice myšlenkami přisát na fakta rozměru velehor právě tak jako postřehnout podrobnosti rozměru kapičky čiré vody. Velikášské sny se mu tak stávaly jakousi duševní kovadlinou, na níž si vykovával reálnou podobu budoucích dnů, žíhal ji a kalil, tak aby nakonec přesně zapadala do jeho skutečného života.

A tak nyní s rozmyslem rozděloval muže do centurií, do kohort, do legií; řídil jejich výcvik, kontroloval jejich výstroj; vyřadil všechny přestárlé soumary, osobně bušil do náprav vozů, zaviklal s každým z nich, nařídil, aby s nimi plnou rychlostí projížděli kamenitým brodem pod jeho táborem. Všechno muselo být naprosto dokonale připraveno, nesmělo se stát nic, co by ho později mohlo zaskočit, co by ho mohlo usvědčit z nedokonalosti.

*** * ***

Dvanáctý den poté, co Pompeius začal sbírat vojsko, dorazila zpráva z Brundisia, že Sulla pochoduje po Via Appia a že ho cestou v každé osadě, v každé vesničce i v každém městě vítají s hysterickým nadšením. Avšak dříve než Sulla vyrazil, oznamoval dále kurýr, shromáždil celou svou armádu a vyžádal si od ní vůči sobě přísahu osobní oddanosti. Takže pokud snad až dosud byli ti lidé, co jsou u moci v Římě, na pochybách, zda je Sulla rozhodnut čelit hrozícímu obvinění z velezrady, dala jim teď skutečnost, že se jeho armáda zapřísáhla zůstat mu věrna – třeba i proti jejich vládě – jasnou odpověď, že válka je nevyhnutelná.

A poté, pokračoval posel, se k Sullovi dostavili jeho vojáci a nabídli mu všechny své peníze, tak aby mohl zaplatit každé zrnko obilí a každý lístek zeleniny a každé ovocné semínko, které bude armáda potřebovat, až se dá na pochod napříč samým srdcem Kalábrie a Apulie; že prý si nepřejí, aby štěstí jejich vojevůdce kalily nějaké zamračené pohledy; přislíbili současně, že za nimi nezůstanou žádná podupaná pole, žádní ubití pastevci, žádné znásilněné ženy, žádné hladovějící děti. Vše že proběhne

tak, jak si bude Sulla přát; peníze jim může vrátit později, až bude pánem celé Itálie stejně tak jako pánem Říma.

Zpráva, že jižní část poloostrova Sullu uvítala s takovou radostí, Pompeia příliš nepotěšila; domníval se, že dokud mu on nepřivede své tři legie zocelených veteránů, bude Sulla trčet v nesnázích a bude už Pompeia dosti netrpělivě vyhlížet. K ničemu takovému tedy zřejmě nedojde; Pompeius pokrčil rameny a přizpůsobil své záměry situaci, tak jak o ní byl právě zpraven.

„Zamíříme podél našeho pobřeží nejprve do Buky a pak odbočíme na Beneventum," sdělil třem hlavním centurionům, kteří veleli jeho legiím. Po právu by tyto velitelské funkce byly měly připadnout vojenským tribunům urozeného původu, a Pompeius by je byl patrně i nalezl, kdyby se o to byl snažil. Jenomže urození vojenští tribunové by byli bezpochyby okamžitě napadli Pompeiovo oprávnění velet armádě, takže si raději vyvolil své bezprostřední podřízené z vlastních řad, což by asi byli jistí vysoce urození Římané dosti rozhořčeně odsoudili, pokud by se o tom byli ovšem doslechli.

„Kdy vyrazíme?" otázal se Varro, když se neozval nikdo jiný.

„Osm dní před koncem dubna," odpověděl Pompeius.

* * *

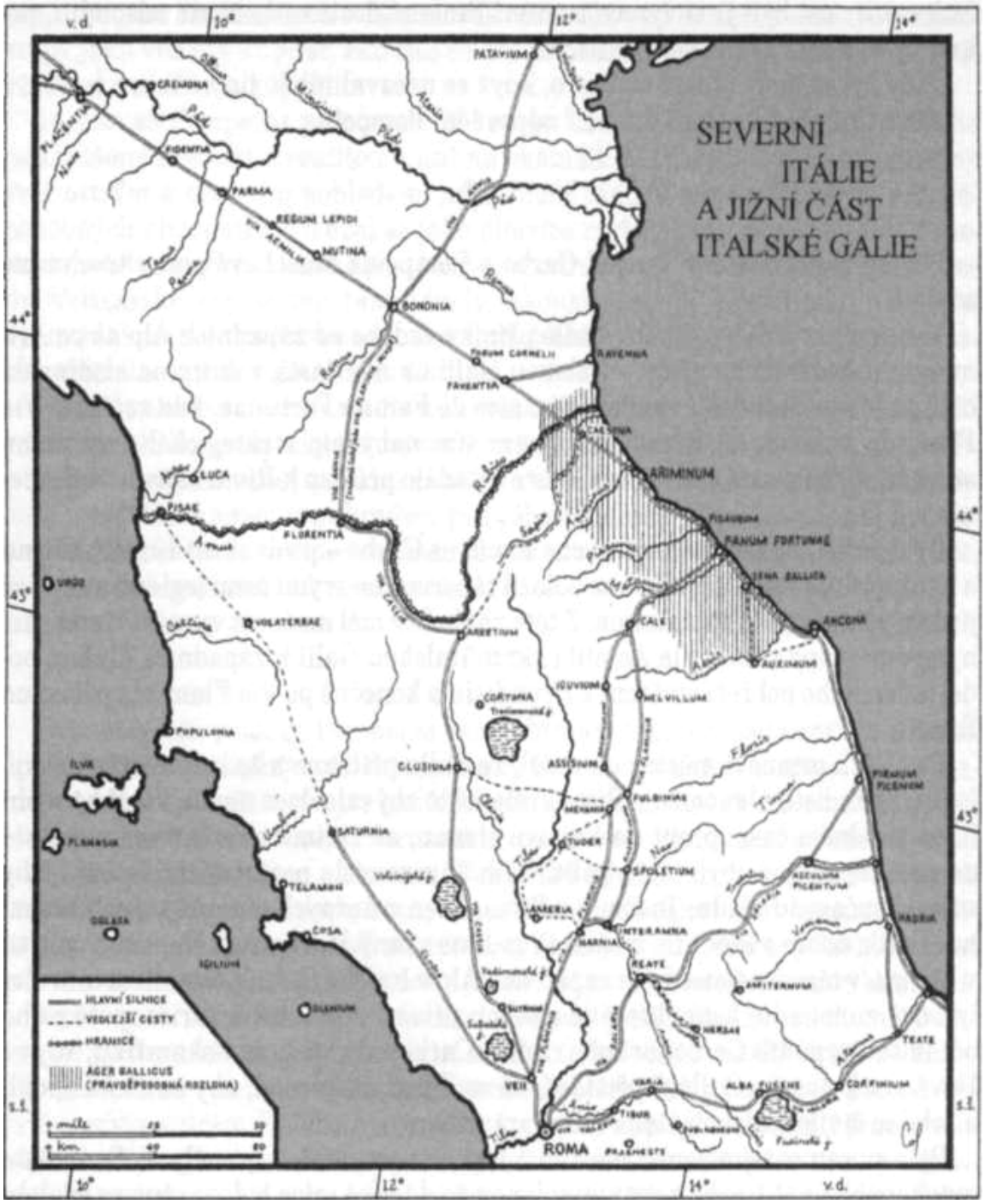
Pak se však na scéně vynořil Carbo a Pompeius musel své plány trochu pozměnit.

Via Aemilia dělila – jakoby podle přímky vedené od západních Alp až po Ariminum u Jaderského moře – Italskou Galii na dvě části; z Arimina směřovala dolů podél pobřeží další vynikající silnice do Fanum Fortunae, kde začínala Via Flaminia vedoucí do Říma. Ariminum tím nabývalo strategického významu srovnatelného pouze s Arretiem, které ovládalo přístup k Římu západně od Apenin.

Bylo proto jen logické, že Gnaeus Papirius Carbo – po dvakrát římský konsul a nyní správce Italské Galie – se položil táborem, se svými osmi legiemi a se svou jízdou, přímo na okraji Arimina. Z této základny měl možnost vyrážet třemi různými směry: po silnici Via Aemilia skrze Italskou Galii k západním Alpám, podél jaderského pobřeží směrem k Brundisiu a konečně po Via Flaminia přímo na Řím.

Po celých osmnáct měsíců už věděl, že Sulla přitrhne a že se samozřejmě vylodí v Brundisiu. Jenomže v Římě stále ještě zbývalo dost mužů, kteří by mohli, ve vhodném čase, přejít na Sullovu stranu, ač zatím halasili o své naprosté neutralitě; navíc to byli lidé s politickým vlivem zcela postačujícím k tomu, aby svrhli současnou vládu. To činilo z Říma jeden z nutných cílů případného zásahu. Carbo dobře věděl i to, že Metellus Pius zvaný Hovňousek se pevně uchytil v Ligurii, v těsném sousedství západních Alp v Italské Galii; s Metellem tam dlely i dvě znamenité legie, které si s sebou přivezl z provincie Africa, poté co ho odtamtud vypudili Carbonovi přívrženci. Carbo si byl jist, že v okamžiku, kdy se Hovňousek dozví o Sullově přistání, dá se ihned na pochod, aby se s ním spojil, a také to činilo Italskou Galii velice zranitelnou.

Bylo tu samozřejmě oněch šestnáct legií v Kampánii, a ty měly do Brundisia mnohem blíž než Carbo z Arimina; jenomže do jaké míry bylo možno se spolehnout na ty letošní konsuly, na Norbana a Scipiona Asiagena? Carbo si jimi příliš jist nebyl, zejména když teď v Římě chybí jeho železná vůle. Na sklonku minulého roku dospěl k dvěma závěrům: předně že se Sulla v Itálii vylodí příštího jara, za druhé pak, že Řím bude spíše nakloněn postavit se Sullovi na odpor, jestliže on sám ve městě nebude

přítomen. Zajistil tedy zvolení dvou svých věrných přívrženců, Norbana a Scipiona Asiagena, sobě pak udělil správcovství v Italské Galii, aby mohl na vše osobně dohlížet a aby byl s to sám okamžitě zasáhnout, kdyby se to ukázalo nutné. Jeho výběr konsulů byl – alespoň teoreticky – správný. Ani Norbanus, ani Scipio Asiagenus se nemohli od Sully nadít slitování. Norbanus býval klientem Gaia Maria a Scipio Asiagenus se za války s Italiky převlékl za otroka, aby unikl z obležené Aesernie – čin, jímž Sullu naprosto znechutil. Jsou však dostatečně pevní? Využijí svých šestnácti legií jako skuteční vojevůdci, anebo svou příležitost promrhají? To Carbo nedokázal odhadnout.

S jednou věcí nepočítal. Že by totiž dědic Pompeia Strabona, vlastně ještě mladý chlapec, sebral odvahu, zmobilizoval tři plné legie otcových veteránů a vydal se s nimi na pomoc Sullovi! Ne že by Carbo bral vážně onoho mladíčka. Přece jen mu však vadily ty tři legie. Pokud by se dostaly do rukou Sullovi, dokázal by jich určitě skvěle využít.

O Pompeiově chystané výpravě přinesl Carbonovi zprávu jeho kvestor, vynikající Gaius Verres.

„Toho kluka je třeba zarazit ještě dřív, než vůbec vyrazí," zachmuřil se Carbo. „Taková pitomost! Teď abychom jen doufali, že se Metellus Pius nepohne z Ligurie, než se s tím mladým Pompeiem nějak vypořádám, a že si konsulové zatím poradí se Sullou sami."

„Vyřídit mladého Pompeia nemůže trvat moc dlouho," prohlásil sebejistě Gaius Verres.

„To je samozřejmé, ale přesto je to protivná komplikace," řekl Carbo. „Pošli mi sem laskavě mé legáty."

Najít Carbonovy legáty nebyla jednoduchá věc; Verres pobíhal z jednoho konce obrovského tábora na druhý, s vědomím, že tohle čekání nebude Carbonovi příliš po chuti. Hlavou mu zatím probíhala spousta všelijakých myšlenek, žádná z nich se však netýkala toho, co v té chvíli podnikal mladý Pompeius. Ó ne, mysl Gaia Verra beze zbytku zaujal Sulla. Třebaže se s ním Verres nikdy osobně nesetkal (nebyl pro to důvod, jeho otec byl obyčejný senátůrek ze zadních lavic a on sám za války s Italiky sloužil pod Gaiem Mariem a později pod Cinnou), dobře se pamatoval, jak ho zahlédl v průvodu, když se Sulla ubíral ke své konsulské inauguraci – pohled, který na něho hluboce zapůsobil. Jelikož sám nebyl povahou voják, nenapadlo Verra, že by se snad mohl přihlásit do Sullova vojenského tažení na východ, ostatně pobyt v Cinnově a Carbonově Římě mu nepřipadal nijak zvlášť nesnesitelný. Verres se cítil dobře tam, kde byly nějaké peníze, neboť měl značně nákladné záliby, pokud jde o výtvarné umění, a měl i dosti vysoké osobní ambice. Ale teď, zatímco sháněl Carbonovy vyšší legáty, začal vážně uvažovat o tom, není-li na čase změnit strany.

Formálně vzato byl Gaius Verres spíše prokvestorem než kvestorem, neboť jeho oficiální pověření kvesturou skončilo spolu se starým rokem. O to, že funkci dosud vykonával, se zasloužil Carbo, jenž si ho osobně vybral a jenž se netajil tím, jak je s jeho službami spokojen, takže když odcházel jako správce do Italské Galie, vyžádal si Verra. A jelikož jednou z kvestorových povinností bylo pečovat o pokladnu a účty svého nadřízeného, vymohl si Gaius Verres od státní pokladny – a Carbonovým jménem i přijal – celkovou částku 2 235 417 sesterciů; tento příspěvek, řádně zdůvodněný a vyčíslený až po poslední sestercius (viz uváděné drobné, oněch 417 sesterciů!), byl určen ke krytí Carbonových výdajů – k výplatě jeho legií, k jejich výživě, k tomu, aby mohl na náležité úrovni zajistit své životní náklady i potřeby svých legátů, svého služebnictva a svého kvestora, a dále na úhradu tisíce a dalších drobných potřeb, které se nedají zahrnout do žádné ze zmíněných kategorií.

Třebaže duben ještě nebyl u konce, zhltl už provoz armády něco přes půl druhého milionu sesterciů, což znamenalo, že co nevidět bude muset Carbo požádat státní pokladnu o další peníze. Jeho legáti si žili mimořádně dobře a také Carbo sám přivykl mít římské finanční zdroje k dispozici na lusknutí prsty. O Gaiovi Verrovi ani nemluvě, i ten strkal obě ruce pokaždé do hrnce s medem, dříve než je zabořil hluboko do měšce s penězi. Až dosud se v těchto přilepšeních mírnil, ale když teď zvažoval svoje postavení, rozhodl se, že už nemá smysl troškařit. Jakmile Carbo ukáže táboru záda,

aby se vypořádal s Pompeiovými třemi legiemi, vydá se na cestu i Gaius Verres. Je opravdu nejvyšší čas obrátit loď po větru.

Což Gaius Verres také učinil. Carbo vyrazil hned za rozednění se čtyřmi legiemi – ale bez jezdectva – vypořádat se s dědicem Pompeia Strabona, a slunce ještě nestálo příliš vysoko, když z tábora odjížděl také Gaius Verres. Putoval zcela sám, jen se svými sloužícími, a nenásledoval Carbona k jihu; jel do Arimina, kde byly ve sklepení u místního bankéře uloženy Carbonovy fondy. Jenom dvě osoby měly právo z nich čerpat: správce provincie Carbo a jeho kvestor Verres. Verres najal dvanáct mul, vyzvedl z bankéřovy správy celkem osmačtyřicet půltalentových kožených vaků a naložil je na soumary. Nebylo ani třeba vymýšlet nějaké vysvětlení; zpráva o Sullově přistání se rozletěla po Ariminu rychleji než letní bouřka a bankéř mimo to i věděl, že už za svítání se Carbo s polovinou své pěchoty dal na pochod.

Už dávno před polednem se Gaius Verres vytratil z blízkosti Arimina i se šesti sty tisíci sestercii Carbonových oficiálních diet a vydal se postranními pěšinami nejprve směrem ke svým statkům v úvalu horního Tiberu a pak – lehčí o čtyřiadvacet talentů stříbrných mincí – dál, tam, kde doufal najít Sullu.

Carbo – netuše, že mu dezertoval kvestor – zatím postupoval dolů podél jaderského pobřeží, vstříc Pompeiovu postavení u Aesis, Jist si očekávaným úspěchem nijak nespěchal, ani se neobtěžoval nějak utajovat své pohyby. Měl dostatek zkušeností, aby věděl, že ať si mají tři Pompeiovy legie sebelepší zvuk, žádná armáda nedocílí víc, než nač stačí její vojevůdce. A vojevůdcem tu přece bylo učiněné děcko! Takže vyřídit je by mělo být dětskou hrou.

* * *

Když Pompeius dostal zprávu, že Carbo už se dal na pochod proti němu, vyrazil svůj nadšený bojový ryk a dal okamžitě nastoupit celému vojsku.

„Nebudeme muset ani opustit naše vlastní území, abychom svedli svou první bitvu!“ zvolal na ně. „Carbo se sám vydal z Arimina, aby se s námi vypořádal, a má předem prohráno! Proč? Protože už ví, že tu velím já! Před vámi má respekt. Přede mnou ne. Řekli byste možná, že Carbo pochopí, že syn toho, jemuž se říkalo Řezník, si jistě bude vědět rady, jak naseknout kost a jak krájet maso. Jenomže Carbo je hlupák! On se domnívá, že ten Řezníkův synáček je až moc zpovykaný a činaný na to, aby si zkrvavil ručičky tátovým řemeslem! To se ovšem plete! Víte to vy a vím to i já! A já dám Carbonovi řádně za vyučenou!“

A za vyučenou mu také dali. Jeho čtyři legie dopochodovaly k Aesis v dosti slušném pořádku a pěkně seřazeny disciplinovaně vyčkávaly, až zvědové ověří broditelnost řeky rozvodněné jarním táním v Apeninách. Carbo sice věděl, že je Pompeius dosud utábořen nedaleko brodu, pohrdal jím však natolik, že mu vůbec nepřišlo na mysl, že by ho mohl mít někde nablízku.

Pompeius své síly rozdělil a polovinu jich vyslal na druhý břeh Aesis ještě drive, než Carbo dorazil k řece; napadl ho v okamžiku, kdy už dvě z jeho legií řeku přebrodily a další dvě se k tomu teprve připravovaly. Obě čelisti Pompeiových kleští se sevřely současně, vynořily se z houštin na obou březích řeky a hnaly vše před sebou. Vojsko bojovalo tak, aby dokázalo, co bylo řečeno – že totiž Řezníkův synek zná své řemeslo ještě líp, než ho znával jeho tatík. Svou úlohou vojevůdce byl Pompeius odsouzen vyčkat na jižním břehu řeky, takže nemohl udělat, oč by byl stál nejvíc – pronásledovat

Carbona osobně a uštvat ho. Vojevůdce, vysvětloval mu nesčetněkrát otec, se nesmí vzdálit z dosahu tábora, pro případ, že se bitva nevyvine zcela podle plánu a že bude třeba rychle ustoupit. A tak se musel Pompeius spokojit sledováním, jak na protějším břehu Carbo se svým legátem Luciem Quinctiem zbylé dvě legie nakvap sešikovává a jak prchá směrem k Ariminu. Z druhých dvou na Pompeiově břehu nepřežil bitvu nikdo. Syn Řezníka se v rodinném řemesle vskutku vyznal a halekal samou radostí.

A teď nadešel čas vyrazit na pochod k Sullovi.

*** * ***

Dva dny nato už Pompeius v sedle obrovitého bílého koně, o němž on sám říkal, že je to státní kůň Pompeiovy rodiny – jelikož se mu o něj postaral stát – vedl své tři legie přes území, které ještě před pár lety bývalo až zuřivě protiřímské. Krajem jižních Picenů, Vestinů, Marrucinů, Frentanů, všech národů a kmenů, které se bojem snažily vymanit státy italských spojenců z dlouhého područí Říma. Za svou porážku vděčily především muži, jemuž teď Pompeius pochodoval vstříc – Luciu Corneliu Sullovi. Nikdo se však nepokusil bránit armádě v jejím postupu, ba někteří muži se dokonce přicházeli přihlásit do vojska. Zvěst o Carbonově porážce letěla rychleji než Pompeius sám, a tohle byli rození vojáci. Třebaže zápas o Itálii byl pro Italiky ztracen, byly tu i jiné věci, které stály za boj; panoval obecný pocit, že lépe bude přidat se k Sullovi než ke Carbonovi.

Když u Buky malá armáda odbočila z pobřeží a zamířila po velice dobré silnici do střední Apulie, vládla v jednotkách vynikající nálada. Do Larina dospělo Pompeiových osmnáct tisíc veteránů za pouhá dvě osmidenní trhová období. Larinum bylo rušné městečko uprostřed bohaté zemědělské a pastevecké krajiny; nikdo důležitý z Larina nechyběl v delegaci, která přišla Pompeia uvítat – a s jemným naléháním ho pobídnout k dalšímu pochodu.

Příští bitva ho čekala necelé tři míle od hranic města. Carbo nepromarnil ani chvilku a vyslal do Říma spěšné varování před synem Řezníka a jeho třemi veteránskými legiemi, a Řím zase nepromarnil ani chvilku, aby nalezl způsob, jak zabránit Pompeiovu a Sullovu spojení. K zablokování dalšího Pompeiova postupu byly vyslány dvě z kampánských legií; velel jim Gaius Carrinas a obě armády se střetly přímo z chodu. Srážka byla prudká, nemilosrdná a zcela jednoznačná; Carrinas Pompeiovi čelil jen do chvíle, kdy viděl, že na vítězství nemá naději, a pak zatroubil k ústupu – bez valných ztrát na životech, ale s o to větším respektem k Řezníkovu potomkovi.

Tou dobou už byli Pompeiovi bojovníci tak secvičení a tak sebejistí, že jim pod ocvočkovanými *caligami* ubíhala jakoby bez námahy míle za mílí; když načali třetí stovku mil tohoto pochodu, neoslavili ji ničím víc než jedním nebo dvěma doušky slabého kyselého vína. Dosáhli Saepina, městečka ještě menšího, než bylo Larinum, a Pompeius obdržel zprávu, že Sulla už je nedaleko, utábořen před Beneventem na Via Appia.

Čekala ho však ještě jedna bitva. Lucius Junius Brutus Damasippus, bratr někdejšího dávného přítele Pompeia Strabona a nyní starší legát, se pokusil nastražit Pompeiovi mladšímu léčku ve skalnatém terénu mezi Saepinem a Sirpiem. Pompeiova na pohled až drzá sebejistota se ukázala zcela na místě; jeho zvědové odhalili, kde se Brutus Damasippus se svými dvěma legiemi skryl do zálohy, a byl to naopak Pompeius, kdo znenadání na Bruta Damasippa udeřil. Několik stovek mužů Bruta

Damasippa zahynulo, než se mu podařilo vymanit se z nejednoduchého postavení a uprchnout směrem k Bovianu.

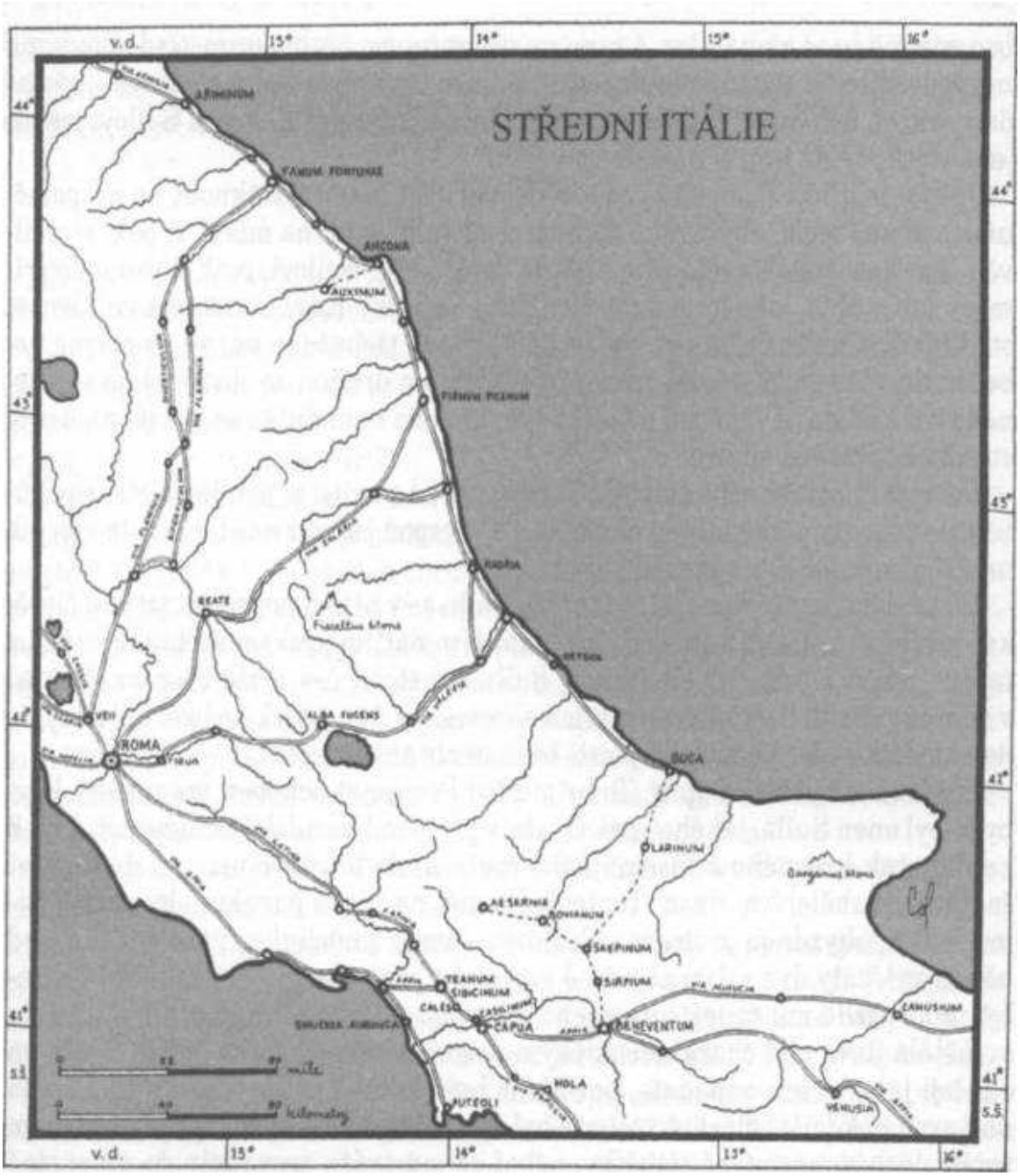
Po žádné z těchto bitev se Pompeius nepokusil své prchající protivníky pronásledovat, nikoli však z důvodů, jaké napadaly Varrona a tři centuriony v hodnosti *primus pilus;* Pompeiovy úvahy neovlivnila ani skutečnost, že se v kraji dostatečně nevyznal, ani obava, že by snad mohlo jít o pokus vlákat jeho armádu do náruče nějakého mnohem mohutnějšího vojenského seskupení. Upjal se celou myslí na jediné, na své nadcházející setkání s Luciem Corneliem Sullou.

Vidina této scény mu probíhala před jeho vnitřním zrakem jako živý obraz – dva muži božských postav, s planoucí světlou kšticí a s tvářemi plnými ušlechtilosti a síly se s ladností a silou kočkovitých šelem plavně sesmekávají ze sedel, důstojným krokem si jdou vstříc středem vyklizené silnice po obou stranách lemované davy, do posledního muže se tam seběhli všichni obyvatelé z širokého okolí i kdejaký poutník. Za každým z těchto skvělých mužů stojí celá armáda, všechny zraky spočívají jako přikovány jen a jen na nich. Zeus kráčející v ústrety Jovovi. Arés setkávající se s Martem. Herkules jdoucí vstříc Milónovi. Achilles mířící k Hektorovi. Ano, po věky bude tento okamžik opěvován, tak nevýslovně veleben, že i Aeneas a Turnus zblednou závistí! První setkání dvou olbřímů tohoto světa, dvou sluncí na jeho nebesích – a i když to z nich, které se už zvolna sklání k západu, má dosud sílu a žhne, jeho běh se přesto chýlí k závěru. Och, ale to druhé slunce! To, které vychází! Palčivé a prudké, avšak s celým oním obloukem, kterým mu je dáno projít, dosud před sebou, na samém začátku dráhy, na níž zazáří ještě žhavěji, s ještě větším žárem. Ano, vždyť to Sullovo slunce, jásal v duchu Pompeius, už klesá k západu! Kdežto to mé se sotva povzneslo nad východní obzor.

* * *

Varrona vyslal napřed, aby tlumočil Sullovi jeho pozdravy a aby mu předložil výčet Pompeiových úspěchů na cestě z Auxima, počty pobitých nepřátel, jména poražených vojevůdců. A aby ho požádal, aby mu Sulla vyšel vstříc, tak aby se všichni mohli stát svědky toho, jak Pompeius v míru přichází nabídnout sebe a své vojáky největšímu muži této doby. Neuložil Varronovi, aby dodal „a všech věků“ – neboť něco takového nebyl ochoten připustit ani v tom nejkvětnatějším pozdravení.

Tisíckrát už v představách předem toto setkání prožil, vnímal ho do nejmenších podrobností, až po úvahu, co by si měl k němu obléci. V prvých pár stovkách těchto snových obrazů si sám sebe kreslil ve zlaté zbroji, od hlavy až k patě; pak v něm však začaly hlodat pochybnosti, usoudil, že by ve všem tom zlatě mohl nakonec působit příliš nabubřele, ba jako nějaký venkovský balík. Dalšími stovkami obrazů pak procházel před svým duševním zrakem oděn v prosté bílé toze, bez jakékoli připomínky svého vojáctví, jen s úzkým nachovým proužkem jezdce na pravém rameni tuniky; opět jím však zazmítaly pochyby, došlo mu, že toga v pohledu asi splyne se srstí jeho bělouše a že výsledným dojmem bude jakási beztvará bílá kaňka. V dalších a posledních stovkách vidin tedy vystupoval ve stříbrné zbroji, kterou mu daroval otec, když dokončili zteč Ascula Picenta; pochybnost v něm tentokrát nezahlodala žádná, takže se mu v této představě zalíbilo nejvíce.

Nakonec však, když mu podkoní pomáhal do sedla jeho obrovitého bělostného státního koně, měl na sobě Gnaeus Pompeius (Magnus) ten nejobyčejnější ocelový pancíř, třásně jeho kožené suknice byly bez všech ozdob a cetek a na hlavě měl prostou ocelovou přilbu z běžné výstroje řadových vojáků. Vyšňořil ovšem svého oře, neboť jezdcem jedné z prapůvodních osmnácti centurií a držitelem státního koně byli představitelé jeho rodu už po celá staletí. A tak byl běloušův postroj ověšen všemi možnými ozdobami jezdeckého stavu, stříbrnými knoflíky a medailony, stříbrem byla vykládaná i šarlatová kožená uzda, sedlo s tlačenými ornamenty bylo podloženo vyšívanou pokrývkou, všude cinkaly stříbrné ověsky. A teď konečně vyhlížím – blahopřál sám sobě Pompeius, když se vydal na cestu prázdnou silnicí, s celou svou

armádou pochodující mu v patách – jako opravdický voják, s nímž není radno žertovat, jako řízný bojovník, jako profesionál. A nechť o celé mé slávě vypovídá můj *kůň*!

Beneventum leželo na opačném břehu řeky Calor, tam kde ze silnice Via Appia odbočovala Via Minucia do přímořské Apulie a do Kalábrie. Slunce stálo přímo nad hlavami, když Pompeius a jeho legie překročili nevysoký kopec a pod sebou spatřili brod přes Calor. A tam, na přivráceném břehu, uprostřed silnice, na nevypověditelně utahané mule, čekal Lucius Cornelius Sulla. Jediným, kdo ho doprovázel, byl Varro. Kdeže jsou všichni ti místní lidé? Kde jsou Sullovi legáti, jeho vojsko? Kde jsou ti náhodní pocestní?

Jakýsi instinkt Pompeiovi napověděl pootočit hlavu a štěknout na praporečníka vedoucí legie, aby vojsko stanulo a zůstalo zatím na místě. A pak, strašlivě osamocen, sjížděl zcela sám s kopce dolů, vstříc Sullovi, tvář staženu do grimasy tak ztuhlé, jako by si namočil obličej do sádry. Když dorazil na vzdálenost sto kroků od muly, Sulla z ní sjel, či spíše spadl, třebaže se udržel na nohou, neboť mulu včas objal jednou rukou kolem krku a druhou se chytil jejího sklopeného ucha. Nato se vzpřímil a kolébavým krokem námořníka se vydal vpřed prostředkem prázdné silnice.

Pompeius z cinkavého státního koně seskočil a nebyl si jist, jestli ho nohy vůbec unesou; ale překonal ten okamžik. Ať alespoň jeden z nás tohle zvládne, jak náleží, pomyslel si, a vykročil vpřed.

Už zdaleka si uvědomoval, že tenhle Sulla se v ničem nepodobá onomu člověku, jakého si uchoval v paměti, ale s každým dalším krokem začínal Pompeius teprve rozpoznávat, jak nelítostně Sullu zpustošil čas a zlá choroba. Pohled v něm nevzbudil lítost ani soucit, jen ohromení a děs, fyzický odpor tak silný, že na okamžik se ho až zmocnil pocit, že se neubrání zvracení.

Především byl Sulla opilý. To by mu byl Pompeius schopen prominout, kdyby to byl onen Sulla, jakého spatřil tehdy při jeho konsulské inauguraci. Avšak z tehdy tak krásného a fascinujícího muže nezbylo vůbec nic, ani důstojnost šedin nebo zbělelých vlasů. Tento Sulla měl na hlavě paruku, aby zakryl holou lebku, ohyzdnou zrzavou záležitost, samou kudrlinku, zpod níž mu nad ušima vylézaly dva stříbrné rovné pramínky jeho vlastních vlasů. Byl bezzubý, prodloužilo mu to ještě více jeho lehce rozpolcenou bradu a z úst se stala svraštělá jizva pod charakteristickým nosem s vrásečkou na špičce. Kůže na obličeji jako by mu odpadala, povětšině byla krvavě rudá, jen tu a tam jevila pleť svou někdejší bělost. A třebaže byl vyhublý na kost, musel před nedávnem projít údobím nesmírné tloušťky, neboť se mu tváře propadaly do propastně hlubokých vrásek a obrovské skleslé laloky na krku mu dodávaly přímo supího vzezření.

Och, cožpak mohu vůbec nějak zazářit v přítomnosti takovéhle lidské trosky, zaúpěl v duchu Pompeius a bojoval s palčivými slzami zklamání, které se mu draly do očí.

Stáli už takřka u sebe. Pompeius napřáhl pravici, prsty roztaženy, dlaň svisle k zemi.

„Imperátore!“ zvolal.

Sulla se zahihňal, s obrovským úsilím rovněž vztyčil paži ve vojevůdcovském pozdravu. „Imperátore!“ stačil ještě houknout a vzápětí padl na Pompeia, vlhký znečištěný kožený pancíř mu páchl vínem a zvratky.

V tom okamžiku se po Sullově boku objevil Varro, společně s Pompeiem vyzvedli Lucia Cornelia Sullu zpátky na hřbet jeho věru neokázalé muly a podpírali ho, dokud se opět zeširoka neusadil na jejím holém špinavém hřbetě.

„Mermomocí trval na tom, že ti vyjede vstříc, tak jak sis to přál," řekl polohlasem Varro. „Ničím jsem ho od toho nedokázal odvrátit."

Když Pompeius vsedl opět na svého státního oře, pootočil se a pokynul svým vojákům, aby se dali na pochod, poté se připojil k Sullově mule, z druhé strany, než podél ní jel Varro, a společně vyrazili do Beneventa.

*** * ***

„Nemohu tomu vůbec uvěřit!" vykřikl na Varrona, poté co téměř na mol opilého Sullu předali jeho pečovatelům.

„Má za sebou mimořádně zlou noc," řekl Varro, jenž nedokázal pochopit hloubku Pompeiova zklamání, jelikož se od něho jaktěživ nedozvěděl nic o tom, co probíhalo v jeho představách.

„Zlou noc? Co tím chceš říct?"

„Takhle ho zkrušila ta jeho kůže, chudáka. Poté, co onemocněl tak těžce, že se lékaři obávali o jeho život, poslali ho do Aidépsu – to jsou malé lázničky poblíž euboiské Chalkidy. O tamějších chrámových lékařích se tvrdí, že jsou ti nejlepší v celém Řecku. A oni ho před tou chorobou zachránili, to je pravda! Žádné čerstvé ovoce, žádný med, žádný chléb ani placky, žádné víno. Jenomže když ho začali máčet v těch jejich pramenech, cosi se stalo s kůží jeho obličeje, úplně mu ji to rozežralo. Od samého začátku pobytu v Aidépsu trpí Sulla záchvaty hrozného svědění, rozdrásává si kůži do krve a do živého masa. Pořád ještě nejí žádné ovoce, žádný med, žádný chléb ani koláčky. Ale víno mu jakž takž ulevuje od svědění, takže pije." Varro si povzdychl. „A pije až příliš mnoho."

„Ale proč zrovna obličej? Proč ne paže, nebo nohy?" vyptával se Pompeius, jenž byl jen zpola ochoten té historce uvěřit.

„Kdysi se v obličeji strašlivě spálil od slunce – cožpak nepamatuješ, že vždycky nosíval takový široký klobouk, když se musel objevit na slunci? Jenomže se kdysi zúčastnil nějaké ceremonie pořádané k jeho poctě, trval na tom, že ji absolvuje navzdory své přecitlivělé kůži, a z ješitnosti na ni šel s přilbou místo v klobouku. Já myslím, že to bylo právě tohle spálení dávno v minulosti, co způsobilo, že se mu kůže na obličeji teď prostě rozpadá," říkal Varro, jehož to velice zaujalo, zatímco Pompeius byl zhnusen. „Ona ta jeho hlava vypadá úplně jako pomoučněná moruše! Velice zvláštní pohled je to!"

„Ty mluvíš docela jako ti úlisní řečtí lékaři," řekl Pompeius a měl pocit, jako by se mu z jeho vlastního obličeje konečně odlupovala ta ulpívající sádrová maska. „Kde jsme ubytováni? Je to daleko? A co moji muži?"

„Myslím, že Metellus Pius už zavádí tvé vojáky do tábora. My budeme bydlet v docela pěkném domě o kousek dál v téhle ulici. Pojď, najíš se tam a pak se můžeme rozjet za těmi tvými chlapy." Varro laskavým gestem položil dlaň na Pompeiovu svalnatou pihovatou paži, trochu v rozpacích, co se to s ním vlastně děje. Lítostivost neměl Pompeius věru v povaze, natolik ho už poznal, co ho tedy jen mohlo najednou tak nesmírně sklíčit?

*** * ***

Toho večera uspořádal Sulla pro oba nové příchozí ve svém vojevůdcovském domě velkolepou večeři, jejímž hlavním účelem bylo, aby se při ní setkali s ostatními legáty. Po celém Beneventu se rázem rozletěla zvěst o Pompeiově příchodu – o jeho mládí, o jeho kráse, o tom, jak ho jeho vojáci přímo zbožňují. A Sullovy legáty to všechno zřejmě vyvádělo notně z míry, jak pobaveně zjišťoval Varro, když u večeře sledoval jejich tváře. Tvářili se všichni, jako by jim byla chůva právě vytrhla z pusinek ten nejlahodnější medový plást, a když Sulla Pompeiovi nabídl *locus consularis* na svém vlastním lehátku a nikoho dalšího už mezi něho a sebe neposadil, hleděla jim z očí div ne vražda. Pompeius si toho ale vůbec nevšímal! S netajeným potěšením se uvelebil vedle Sully a hovořil jen a jen s ním, jako by nikdo jiný v místnosti ani nebyl.

Sulla byl nyní střízlivý a svědění ho zjevně přešlo. Proti tomu, jak vyhlížel v poledne, mu rozdrásaná místa v obličeji poněkud zaschla, choval se klidně a přátelsky a byl Pompeiem zjevně uchvácen. Takže se tedy v Pompeiovi nemýlím ani já, když ho i Sulla vidí stejným pohledem, pomyslel si Varro.

Považoval za moudré věnovat se zprvu svému nejbližší okolí, namísto aby očima zkoumal jednoho muže v místnosti po druhém, a usmál se proto na svého souseda na lehátku, Appia Claudia Pulchra. Byl to muž, jehož měl v oblibě a jehož si považoval. „Je Sulla dosud schopen nás vést?“ otázal se.

„Je skvělý, tak jako vždycky býval,“ řekl Appius Claudius. „Pokud se nám podaří udržet ho ve střízlivém stavu, pak Carbona rozdrtí na prach, bez ohledu na to, jak početné vojsko bude Carbo schopen v poli postavit.“ Appius Claudius se zachvěl, zkřivil tvář. „Cítíš také ty zlé síly v téhle místnosti, Varrone?“

„Velice zřetelně,“ prohlásil Varro, třebaže se nedomníval, že by atmosféra, kterou vnímá on, byla tím, co měl na mysli Appius Claudius.

„Trochu jsem se těmito věcmi zabýval,“ vysvětloval Appius Claudius, „v různých menších chrámech a kultovních místech v Delfách. Všude kolem nás natahují své prsty všelijaké síly, neviditelné, samozřejmě. Většina mužů a žen je nevnímá, ale jsou lidé, jako třeba ty a já, Varrone, kteří jsou nadáni mimořádnou citlivostí k jejich vyzařování z oněch prostor.“

„A z jakých prostor?“ zeptal se ulekaně Varro.

„Z prostor pod námi. Nad námi. Ze všech stran kolem nás,“ líčil hrobovým hlasem Appius Claudius. „Ty prsty všech možných sil! Sám nevím, jak vlastně pojmenovat to, co mám na mysli. Jak se dá vůbec popsat něco, co není vidět, co dokáží vnímat jen lidé nadaní tou obzvláštní citlivostí? Nehovořím o bozích, o Olympu, ani o *numinech*…“

Avšak Varro už přestal spokojeně žvanícího Appia Claudia sledovat, zlákalo ho pozorování dalších Sullových legátů.

Philippus a Cethegus, dva velcí mistři převleků, *tergiversatoři.* Kdykoli se Fortuně zlíbilo obdařit svou přízní novou mocenskou skupinu mužů, Philippus a Cethegus hbitě obrátili togu naruby anebo zase naopak, hotovi sloužit novým pánům Říma, což se jim oběma dařilo už dobrých třicet let. Philippus se z téhle dvojice přitom v tomto směru choval otevřeněji, po několika neúspěšných pokusech nakonec dosáhl konsulátu, a za Cinny a Carbona se dokonce stal i censorem, což pro Římana představovalo vrchol politické dráhy. Cethegus – patricij, rodem Cornelius vzdáleně spřízněný se Sullou – se naproti tomu držel spíše v pozadí a svůj vliv raději uplatňoval manipulováním ostatních senátůrků ze zadních lavic v Hostiliově Kurii. Leželi teď pospolu, hlučně se bavili a ignorovali všechny ostatní hosty.

I tři mladší legáti se uložili vedle sebe a nebrali nikoho jiného na vědomí – pěkná trojice! Verres, Catilina a Ofella. Sami darebáci, jeden jako druhý, zařadil si je bez

váhání Varro, i když Ofellovi snad přece jen jde spíše o jeho *dignitas* než o to, jak v budoucnosti něco urvat. U Verra a Catiliny naproti tomu nemohlo být pochyb, že nemyslí na nic jiného než na kynoucí kořist.

Další lehátko zato hostilo tři vážené a přímé muže – Mamerka, Metella Pia a Varrona Luculla (byl Varrony toliko adoptován, ve skutečnosti to byl bratr Sullova nejoddanějšího stoupence Luculla). Pompeius jim zjevně nebyl po chuti a nijak se nenamáhali skrýt to.

Mamercus byl Sullův zeť, byl to tichý a vyrovnaný muž, jenž zachránil Sullův majetek a odvedl jeho rodinu do bezpečí do Řecka.

Metellus Pius zvaný Hovňousek a jeho kvestor Varro Lucullus připluli z Ligurie do Puteol někdy uprostřed dubna a cestou za Sullou překonali Kampánii i se svými legiemi těsně předtím, než Carbonem vedený senát zmobilizoval vojsko, které by je bývalo bezpochyby dokázalo v jejich pochodu zastavit. Až do dnešního Pompeiova příchodu se hřáli na výsluní Sullova vděku, neboť mu přivedli dvě legie bojem zocelených vojáků. Jejich postoj k Pompeiovi však byl dán daleko spíše tím, *kdo* to vlastně přišel, než *jak* či dokonce *proč* se sem dostal. Vždyť je to jen jakýsi Pompeius ze severního Picena! Pouhý samozvanec přece, parvenu. *Neříman*! Jeho otec, jemuž se kvůli způsobu, jakým vedl své války, přezdívalo Řezník, sice dosáhl konsulátu a získal si velkou politickou moc, nic z toho však nedokázalo smířit Metella Pia a Varrona Luculla s mladým Pompeiem a s jeho vojskem. Žádný skutečný Říman, ať již ze senátorské rodiny či nikoli, by si ve věku dvaadvaceti let netroufl přivést – v naprostém rozporu se zvyky a zákony! – významnému patricijskému aristokratovi Luciovi Corneliovi Sullovi vojsko a ještě se za to chtít povýšit na jeho faktického společníka. Armáda, s níž přišli Metellus Pius a Varro Lucullus, se přece automaticky stala Sullovou, mohl s ní nakládat, jak se mu zachtělo; i kdyby ji byl Sulla s poděkováním přijal a pak oba, Metella Pia a Varrona Luculla, propustil, bylo by je to sice rozezlilo, avšak byli by okamžitě šli po svých. Jsou to oba dva malicherní prevíti, ohodnotil je Varro. Teď tam spolu leží na jednom lehátku a stíhají Pompeia nenávistnými pohledy jen proto, že využil vojska, které Sullovi přivedl, aby si vymohl vysoké velitelské místo, jaké mu nepříslušelo ani podle věku, ani podle původu. Trochu teď vlastně jednal se Sullou jako s rukojmím.

Za největšího intrikána ze všech tu ovšem Varro považoval Marka Licinia Crassa. Na podzim loňského roku dorazil do Řecka a nabídl Sullovi dva a půl tisíce dobrých hispánských vojáků, nedočkal se ovšem o mnoho vřelejšího přijetí, než jakého se mu dostalo od Metella Pia v Africe předtím v létě.

Hlavní příčinou tohoto chladného postoje bylo katastrofální selhání Crassova nedávného pokusu o rychlé zbohatnutí, který zosnoval se svým přítelem Titem Pomponiem mladším v průběhu prvního roku společného Cinnova a Carbonova konsulátu, jakmile se na římském finančním trhu opět ostýchavě začaly objevovat první hotové peníze; Do Říma tehdy dorazila čerstvá zpráva, že hrozba vpádu krále Mithridata pominula, že s ním Sulla uzavřel v Dardanu mírovou smlouvu. Crassus s Titem Pomponiem využili vzedmuté vlny optimismu a začali okamžitě nabízet a rozprodávat podíly na nové finanční spekulaci v Malé Asii, kterou společně hodlali podniknout. K pohromě pak došlo, když se proslechlo, jak radikálně Sulla zreformoval finance v římské provincii Asia a jak tím skončilo bezuzdné vykořisťování v podobě pronajímaného výběru daní.

Než by v Římě čelili davům rozlícených věřitelů, vzali Crassus i Titus Pomponius raději do zaječích. Existovalo pro ně jediné místo, kam se uchýlit, jediný člověk, k

němuž se mohli utéci: Sulla. Titus Pomponius to nahlédl okamžitě a odebral se do Athén s celým svým obrovským a nedotčeným jměním. Byl to vzdělaný a uhlazený muž s literárními sklony a s jistým osobním kouzlem – jen snad trochu příliš zaujatý chlapečky – takže si se Sullou brzy porozuměl; když pak zjistil, jak mu hoví atmosféra a životní styl Athén, rozhodl se tam zůstat natrvalo a přijal cognomen Atticus – Athéňan.

Crassus si nebyl tolik jistý sám sebou a k poznání, že Sulla je jeho jediným východiskem, dospěl o mnoho později než Atticus.

Okolnosti se proti Markovi Liciniovi Crassovi už dříve spikly, stal se sice hlavou rodu – stál mu ovšem v čele zcela zchudlý. Jediné peníze, které v rodině zbyly, patřily Axii, vdově nejen po jeho nejstarším bratrovi, ale také po jeho prostředním bratru. Axia nepřitahovala toliko výší svého věna, byla to i hezká, živá, laskavá a milující žena. Podobně jako Crassova matka, Vinuleia, byla původem Sabinka z Reate, s Vinuleiou navíc blízce spřízněná. Její příjmy plynuly z pozemků na půdě *rosea rura,* tedy z nejtučnějších pastvin v celé Itálii, odkud pocházeli pověstní oslí hřebci prodávaní za fantastické ceny – šedesát tisíc sesterciů za jednoho takového oslího samce, potenciálního otce množství statných armádních mul, nebyla cena nijak výjimečná.

Když Axiin manžel, nejstarší Crassův syn Publius, padl ve válce s Italiky před Grumentem, zanechal po sobě vdovu – navíc těhotnou. Řešení v oné skromné a pospolité rodině se zdálo být jediné; jakmile skončilo období desetiměsíčního povinného smutku, provdala se Axia za Lucia, druhého z Crassů. Děti s ním neměla žádné. Když pak Lucia zavraždil na ulici, přímo před vraty jeho vlastního domu, Fimbria, stala se znovu vdovou. Stejně tak jako Vinuleia, neboť otec Crassus, když spatřil, jak byl ubit jeho syn, a jist si svým vlastním osudem, zabil se na místě sám.

Tou dobou bylo Markovi, nejmladšímu z Crassových synů, devětadvacet let. Otec, kdysi konsul a pak i censor, ho ponechal doma, aby svému rodu a jménu zabezpečil pokračovatele. Veškerý majetek Crassů, včetně Vinuleina, propadl konfiskaci. Axiina rodina však měla vynikající vztahy k Cinnovi, takže Axiino věno zůstalo nedotčeno. A když uplynulo dalších deset měsíců nezbytného truchlení, oženil se s Axií tentokrát nejmladší z bratří, Marcus Licinus Crassus, a přijal jejího syna, svého synovce Publia, za vlastního. Poté, co se Axia třikrát provdala vždy za dalšího bratra, začalo se jí říkat Tertulla – Trojčička – a toto jméno jí už zůstalo natrvalo. Přejmenování byl ostatně její vlastní nápad – v Axii zaznívalo cosi drsně nelatinského, zatímco jméno Tertulla jen splývalo z jazyka.

Onen důmyslný plán, který dal dohromady Crassus společně s Attikem – a který by byl přinesl skvělý zisk, jen kdyby byl Sulla tak nečekaně nezasáhl do financí provincie Asia – se zhroutil právě v okamžiku, kdy už se Crassovi zdálo, že se mu konečně podaří rodinné jmění znovu zvelebit. Byl namísto toho posléze přinucen prchnout s prázdným měšcem, všechny naděje obráceny vniveč. V Římě za sebou ponechával dvě ženy zcela bez ochránce, svou matku a svou manželku. Dva měsíce poté, co odjel, mu Tertulla porodila jeho vlastního syna, Marka.

Kam jen se teď obrátit? Do Hispánie, rozhodl se Crassus. V Hispánii zůstaly zbytečky někdejšího Crassova bohatství. Před mnoha lety doplul Crassův otec na Cínové ostrovy, Cassiteridy, a dohodl si tam výlučnou smlouvu výhradně pro svou osobu na dovoz cínu z Cassiterid přes severní Hispánii až na pobřeží Středního moře. Občanská válka v Itálii sice znamenala pohromu i pro tento obchod, avšak Crassus teď neměl co ztratit; uchýlil se tedy do Přední Hispánie, kde ho otcův klient, jistý Vibius Paccianus, ukryl v jeskyni až do doby, kdy Crassus konečně nabyl jistoty, že následky

jeho finančního dobrodružství ho nebudou stíhat až do Hispánie. Vynořil se pak opět na světlo dne a začal znovu organizovat svůj cínový monopol, až posléze získal dokonce i podíly na stříbrných a olověných dolech v jižní Hispánii.

To znělo sice velice krásně, jenomže veškeré toto podnikání mohlo začít vynášet teprve tehdy, až by se pro něho staly opět dostupné římské peněžní a obchodní společnosti. Znamenalo to tedy, že bude potřebovat spojence mnohem mocnějšího, než byli všichni ti, s nimiž byl až dosud ve styku – musel si získat samotného Sullu. Jenomže aby si Sullu nějak naklonil (sám postrádal ono osobní kouzlo a vzdělání, jimiž byl tak marnotratně obdařen Titus Pomponius), bylo třeba přinést mu dar. A jediným darem, který mohl vůbec nabídnout, byla armáda. Sebral tedy vojsko mezi otcovými starými klienty; bylo to sice pouhých pět kohort, avšak kohort dobře vycvičených a dobře vybavených.

Prvním místem, kde po vyplutí z Hispánie přistál, byla Utica v provincii Africa; tam – jak se doslechl – se dosud snažil udržet ve funkci správce provincie Metellus Pius, jehož Gaius Marius kdysi dávno obdařil přízviskem Hovňousek. Crassus se v Utice vylodil začátkem léta minulého roku, záhy však zjistil, že Hovňousek, pravověrně vyznávající římské zásady, není jeho obchodní činností zvlášť nadšen. Když se potom nad Metellovou vládou začaly stahovat mraky, ponechal ho Crassus jeho starostem a vydal se do Řecka. Sulla sice dárek v podobě pěti hispánských kohort přijal, choval se ke Crassovi nicméně i nadále dosti chladně.

Teď Crassus sledoval ze svého lehátka upřeným pohledem malých šedých oček Sullu, aby mu neunikl ani sebemenší případný projev Sullova zájmu o něho, a byl ze všech přítomných zjevně nejvíce otráven tím, že se Sulla zajímá jen a jen o Pompeia. Cognomen Crassus existovalo u Liciniů už po mnoho generací, a přece se této urozené rodině – jak si Varro uvědomoval – stále ještě dařilo do písmene naplňovat jeho význam, neboť *crassus* znamenalo *podsaditý, tvrdý* (anebo snad u onoho prvního Licinia, jenž byl pojmenován Crassus, mířilo toto cognomen spíše na jeho duševní kvality a spíše tam byla důvodem jeho natvrdlost?). Crassus byl vyšší postavy, než se na prvý pohled zdálo, vyznačoval se tělesnou stavbou tažného volka a měl i ve své trochu bezvýrazné tváři cosi z buličí netečnosti, ba téměř dobromyslnosti.

Varro naposledy přelétl shromážděné muže pohledem a povzdychl si. Ano, docela správně se ve svých úvahách věnoval nejvíce Crassovi. Všichni, co tu polehávali, byli ctižádostiví, někteří z nich bezpochyby i schopní, bezohlednost u řady z nich nijak nezaostávala za jejich amorálností, avšak – pomine-li samozřejmě Pompeia a Sullu – Marcus Crassus byl z nich jediný, na koho si bude třeba v budoucnu dávat dobrý pozor.

Cestou do domu, kde byli ubytováni, po boku zcela střízlivého Pompeia, Varronovi docházelo, že je vlastně nesmírně rád, že podlehl Pompeiovu přemlouvání a už od počátku tohoto tažení se k němu připojil.

„O čem jste to se Sullou hovořili?“ otázal se.

„O ničem světoborném,“ odpověděl Pompeius.

„Dost jste při tom tlumili hlasy.“

„Viď?“ Varro spíše vycítil, než uviděl Pompeiův úsměšek. „On totiž Sulla není žádný hlupáček, třebaže už zdaleka není tím mužem, co býval. Takže pokud ostatek té zapšklé společnosti neměl možnost zaslechnout, o čem mluvíme, jak mohou vědět, že jsme se nebavili právě o nich?“

„Souhlasil Sulla s tím, že budeš v tomhle tažení jeho společníkem?“

„Mám si ponechat velení svých legií, což je přesně to, co jsem chtěl. On je si vědom, že jsem mu je nepředal, ba ani nezapůjčil.“

„Bylo tohle jasně řečeno?“

„Pověděl jsem ti už, že Sulla není hlupák,“ řekl Pompeius lakonicky. „Nic moc jsme si o tom neřekli. Takže mezi námi nebyla uzavřena žádná dohoda a on není ničím vázán.“

„A ty jsi s tím takhle spokojen?“

„Samozřejmě! On totiž velice dobře ví, jak moc mě potřebuje,“ řekl Pompeius.

*** * ***

Následujícího dne vstal Sulla ještě za úsvitu a o hodinu později už pochodoval v čele své armády směrem na Capuu. Zvykl si už poddávat se takovýmto náhlým záchvatům aktivity, které se v podstatě řídily stavem jeho obličeje, neboť ono svědění ho netrápilo nepřetržitě; jeho návaly měly spíše sklon vracet se a opakovat v určitých pravidelných intervalech. Vzhledem k tomu, že se právě sebral z jedné takové krize a z alkoholového opojení, které s ní bylo spojeno, věděl, že bude teď mít pár dní pokoj – za předpokladu, že se neprohřeší ničím, co by rozpoutalo další takový cyklus. Znamenalo to především přísně střežit své ruce, jimž nesměl za žádných okolností dovolit, aby se dotkly jeho obličeje. Nikdo, kdo nezakusil takováto muka, si nedokáže představit, kolikrát za den se ruce bezděčně vznesou k tvářím, aniž si to člověk vůbec uvědomí. A všechny ty mokvající puchýřky zasychaly a tuhly, kůže jako by dychtila zhojit se, pokožka se nepřetržitě pnula a stahovala tisícerými drobnými šimravými a lechtavými pohyby, které proces jejího hojení doprovázely. Nejsnáze to dodržoval vždy první den, což bylo právě dnes, avšak jak potom ubíhaly další dny a jak se zapomínal ovládat, sáhl si tu na nos, tu na tvář při nějakém naprosto nevinném a přirozeném zasvědění – a celý ten trýznivý kruh zpravidla začínal znovu. *Vždycky* pak začal znovu. Nutil se tedy vykonat do jeho nejbližší erupce co nejvíc, a pak se zpíjel do němoty, dokud záchvat opět nepominul.

Och, bylo to strašlivě těžké! Tolik toho bylo třeba udělat, tolik vykonat, a on byl pouhý stín muže, kterým kdysi býval. Všeho, co v životě kdy dokázal, dosahoval vždy jen za cenu zdolávání obrovitých překážek, avšak od chvíle, kdy ho v Řecku déle než před rokem přepadla tato choroba, přistihl se co chvíli, jak uvažuje, proč vlastně ještě ve svém úsilí pokračuje. Nebyl totiž hlupáček, jak to trefně vystihl Pompeius; věděl, že mu zbývá jen vymezený čas života.

Ovšem za takového dne, jakým byl dnešek, kdy se mu naráz ulevilo od všeho toho palčivého svědění, chápal zcela přesně, proč nepovolí a žene se dál: je největším mužem na světě, a svět to stále ještě odmítá uznat. Jeho velikost přece uzřel už onen Nabopolassar, tehdy na březích řeky Eufratu, a chaldejského věštce nedokáží ošálit ani sami bohové! Právě o takovýchto dnech chápal, co to znamená být větší než všichni ostatní lidé na světě – nese to s sebou i mnohem větší míru utrpení. Bránil se úsměvu (ten by mohl neblaze ovlivnit hojící se pokožku jeho obličeje), když se rozpomínal na svého večerního společníka na lehátku u večeře; ten chlapec ještě vůbec nezačal chápat, v čem je vlastně podstata lidské velikosti!

Pompeius Veliký! Nebyl by to Sulla, aby už neodhalil, pod jakým jménem je znám mezi svými. Mládeneček, který si myslí, že na velikosti není třeba nijak zapracovat, že mu byla dána do vínku hned při zrození a že ji ani na okamžik nepostrádal. Ze srdce bych si přál, Pompeie *Magne*, pomyslel si Sulla, žít tak dlouho, abych ještě viděl, kdo a jak tě z těch výšin jednou srazí! Přesto je to ale fascinující chlapík. Přímo zázračné dítě,

to je jistá věc. Docela určitě není z těsta, z jakého jsou uhněteni všichni ti disciplinovaní podřízení duchové. Kdepak, Pompeius Veliký, to je soupeř! A sám se za soupeře i považuje. Už teď. Ve svých dvaadvaceti letech! Jak využitkovat ty tři legie veteránů, co si Pompeius přivedl, to si Sulla uměl představit docela dobře; kterak ale využít samého Pompeia Velikého? Určitě je mu třeba povolit uzdu pěkně na celou délku. A nesmí dostat úkol, na který by nestačil. Lichotit mu, povzbuzovat ho, střežit se předčasně propíchnout tu bublinu jeho domýšlivosti. Dávat mu najevo, jak dobře vládne nástroji své moci, a ani *v nejmenším* mu nedat najevo, že je sám jen používán jako nástroj. Až ho jednou konečně někdo smete, budu já už dávno mrtvý, protože dokud budu naživu, dám dobrý pozor, aby se to nikomu nepovedlo. Na to on je až příliš užitečný. Až příliš… cenný.

Mula, na které Sulla jel, zahýkala, pohodila hlavou na souhlas. Avšak pamětliv své tváře se Sulla nad jejím důvtipem ani nepousmál. Vyčkával. Čekal na džbáneček masti a na předpis, jak oné masti připravit další a další džbánky. Bylo tomu už téměř deset let, co ho tato kožní choroba stihla poprvé, na zpáteční cestě od Eufratu. Och, to byla překrásná výprava!

Doprovázel ho na ní jeho synek. Julillin syn, jenž se pak v době svého dospívání stal Sullovi přítelem a důvěrníkem, jakého v celém svém životě nepoznal. Jak krásně se jim spolu povídalo! O čemkoli a o všem. Chlapec byl ochoten mu odpustit i věci, jaké Sulla nebyl schopen prominout ani sám sobě – och, nikoli všelijaké ty vraždy a ostatní nezbytnosti, k nimž člověka přinutí sám život. Ale citová zbloudění, slabůstky ducha diktované touhami a náklonnostmi, třebaže se jim rozum rázně brání jako hloupým zbytečnostem. S jakou vážností mu mladý Sulla uměl naslouchat, jak plně ho dokázal – i přes svůj nezralý věk – chápat. Utěšit. Nalézat za něho a pro něho omluvy, které v tu chvíli zněly jako plně platné a nevývratné. Sullův svět, do té chvíle tak vyprahlý a pustý, jako by se náhle celý rozzářil, rozšířil, jako by se v něm otevíraly hlubiny a rozměry, jež mu dokázal dodat právě jen a jen jeho milovaný synek. A pak, když už zase byli v bezpečí domova, když se navrátili z cesty, za které překročili nejen Eufrat, ale i meze vší dosavadní římské zkušenosti, mladý Sulla zemřel. Z ničeho nic. Jeho život se skončil během pouhých dvou jinak zcela bezvýznamných dnů. Odešel přítel, odešel důvěrník. Jeho milovaný synek skonal.

V očích ho zaštípalo – ne! To ne! Plakat nemůže, nesmí! Stačila by jediná slza skanulá na tvář a ta svědivá trýzeň začne nanovo. Mast. Musí se v mysli cele soustředit na onu mast. Morsimus ji pro něho kdysi objevil v jakési zapadlé vísce, někde u řeky Pýramu v Kilikii Pedii, a ta mast mu neskonale pomohla, zhojila všechny jeho rány.

Je tomu šest měsíců, co vyslal kurýra k Morsimovi, nyní *ethnarchovi* v Tarsu, a naléhavě ho žádal, aby mu onu mast teď znovu sehnal, i kdyby měl v Kilikii Pedii prohledat kdejakou vesničku. Pokud mu ji Morsimus dokáže obstarat – a co je ještě důležitější, pokud mu pošle i recept na ni – vrátí se Sullově pokožce opět normální podoba. Zatím tedy čekal. Trpěl. Stával se ještě větším. Slyšíš, ty Pompei Veliký?

Otočil se v sedle a kývl dozadu, kde vedle sebe jeli Metellus Pius a Marcus Crassus (Pompeius Veliký v čele svých tří legií uzavíral pochodový proud).

„Je tu něco, co mi činí jistou potíž," řekl, když ho Metellus Pius s Crassem dohonili.

„A kdo to je?" optal se nevinně Hovňousek.

„Nu dobrá, tak tedy *kdo*, když chceš! Náš ctihodný Philippus přece," řekl Sulla a jeho tvář zůstala bez jakéhokoli výrazu.

„Nu, není divu, Lucius Philippus by sám o sobě znamenal určitý problém, i kdybychom tu současně s ním neměli také Appia Claudia," řekl Crassus a na *abaku* v

jeho mysli s cvaknutím přeskočila kulička z *unum* na *duo,* „nemá tedy cenu si zastírat, že v kombinaci s Appiem Claudiem je to ještě o poznání horší. Jednomu se divím – když už je Appius Claudius Philippovým strýcem – proč nedokázal Philippus zabránit alespoň tomu, aby Appia Claudia nevyhnali ze senátu?“

„To asi proto, že synovec Philippus je o pár let starší než jeho strýc Appius Claudius,“ řekl Sulla pobaveně.

„A co tedy hodláš s tímhle problémem podniknout?“ otázal se Metellus Pius jenž nestál o to, aby se teď jeho společníci pouštěli do složitostí pokrevních vztahů římské smetánky.

„Měl bych jedno řešení, docela by se mi líbilo, ale jestli bude schůdné, to do značné míry závisí na tobě, Crasse,“ řekl Sulla.

Crassus zamžikal. „Co bych s tím já mohl mít společného?“

Sulla si pošinul stínící slaměný širák s čela a pohlédl na svého legáta o něco vlídnějším pohledem, než tomu bylo až dosud; Crassovi se srdce nechtě rozbušilo radostí. Takže Sulla ho konečně bere!

„Ono bylo zatím docela pěkné nakupovat na pochodu zrno a ostatní proviant od sedláčků po cestě,“ začal trochu nezřetelně Sulla, jenž byl teď bezzubý a hůře se mu proto mluvilo, „jenomže koncem léta bude třeba odněkud dovézt celou místní úrodu. Nemusí to být zrovna sklizeň rovná dodávkám ze Sicílie anebo z provincie Africa, ale musí plně zabezpečit zásobu pro celou mou armádu. A já jsem přesvědčen, že tahle armáda se časem ještě dosti rozroste.“

„Vždyť ale,“ poznamenal obezřetně Metellus Pius, „tou dobou už budeme mít zajištěno veškeré obilí jak ze Sicílie, tak i z Afriky. Na podzim už přece bude Řím náš.“

„O tom právě pochybuji.“

„Ale proč? Řím se přece už rozkládá zevnitř sám!“

Sulla si povzdychl, olízl si naprázdno rty. „Ty můj milý Hovňousku, pokud mám Římu pomoct, aby se zase sebral, pak mu musím dát příležitost, aby se pro mne rozhodl dobrovolně, *v míru.* A k tomu zcela určitě do podzimu nedojde. Nemohu ze sebe udělat jen nějakou další hrozbu, nemohu se teď pustit k Římu usilovným pochodem po Via Latina a udeřit na město tak, jako to udělali Cinna a Marius, sotva jsem vytáhl na Východ. Když jsem zaútočil na Řím poprvé, mohl jsem využít okamžiku překvapení. Nikdo tehdy nevěřil, že bych něco takového mohl udělat. A tak se proti mně nikdo nedokázal postavit, jen pár otroků a žoldáků, které si tehdy najal Gaius Marius. Jenže tentokrát je to jinak. Kdekdo čeká, že potáhnu na Řím. Pokud bych to uspěchal, nemám šanci zvítězit. Jistě, Řím by padl. Jenomže každé hnízdo vzbouřenců, každou skupinku opozičníků by to jen utvrdilo v odporu. Na jeho zlomení by nestačil ani celý zbytek mého života. K tomu nemám ani dost času, ani dost sil. Takže já na Řím budu postupovat jen velice zvolna.“

Metellus Pius to musel nejprve strávit, než začal smysl tohoto rozhodnutí pozvolna chápat. S potěšením, jež ani nedokázal před pohledem oněch ledových zraků zapadlých v obolavělých důlcích skrýt. Moudrost nebyla právě tou vlastností, jakou by byl u příslušníka římské aristokracie doufal nalézt; římští šlechtici mysleli přespříliš politicky, než aby dospěli ke skutečné moudrosti. Vše se řídilo jen hlediskem přítomného okamžiku, okamžité potřeby, bez dostatečné perspektivy. Ba ani první senátor Scaurus, jenž měl nemalé zkušenosti a přímo obrovitou *auctoritas,* nebyl v pravém smyslu slova moudrý. A o nic lépe na tom nebyl ani Hovňouskův otec, Metellus Numidicus. Byl udatný. Bez bázně. Odhodlaný. Zásadový. Moudrý však nikoli. A tak Hovňouska hluboce rozradovalo vědomí, že onu dlouhou pouť do Říma

koná právě s mužem, jenž moudrostí obdařen je. Pocházel koneckonců z rodu Caeciliů Metellů, takže stál dosti široce rozkročen, nohama pevně v obou táborech, bez ohledu na to, že nyní se osobně spojil se Sullou. Pokud se mu na celém tom podniku až dosud cosi příčilo, pak to bylo vědomí, že – chtě nechtě – by se snad měl v budoucnu podílet na vyhlazení notné částí svých pokrevních anebo sešvagřených příbuzných. Proto s takovým povděkem vzal na vědomí moudrost rozhodnutí pokračovat v tažení proti Římu jen pozvolna; snad si zatím alespoň někteří z Caeciliů Metellů, kteří v dané chvíli stojí na Carbonově straně, ještě včas uvědomí svůj omyl.

Sulla ovšem přesně věděl, co právě probíhá Hovňouskovi hlavou, a nechával ho zatím v klidu uvažovat. Před nevnímajícíma očima, upřenýma vpřed mezi truchlivě svěšenými slechy jeho muly, se mu zjevoval sám cíl všeho jeho snažení. Jsem tedy zpátky v Itálii, a brzy už se přede mnou vynoří Kampánie, onen roh hojnosti plný všemožných darů země – krajina svěže zelená, vlnící se mírnými pahorky, zurčící lahodnými vodami. A Řím. *Roma*. Moje láska. Ať ji jak chci vyháním ze svých myšlenek, nemstí se mi utrpením, tak jako to moje hrozné svědění. Jednou bude *Roma* moje. Ale třebaže jsem vůči ní zhřešil tolika zločiny a třebaže jsem pro ni zatím udělal pramálo dobrého, přece mi nikdy nebylo nic vzdálenější než potřeba získat ji mocí. Bude daleko krásnější, když se mi *Roma* sama poddá, než kdybych ji musel znásilnit…

„Asi sis všiml, že od chvíle, kdy jsem přistál v Brundisiu, posílám dopis za dopisem všem vůdcům bývalých Italských spojenců; slibuju jim v nich, že se postarám o to, aby i ten nejposlednější Italik byl řádně zapsán jako římský občan podle zákona a podle smluv dohodnutých v závěru války s Italiky. Že dále zajistím, aby byli spravedlivě rozděleni do všech pětatřiceti tribuí. Víš, Hovňousku, teď chci raději uhnout jako pavučina ve větru, než abych rovnou na Řím udeřil silou!“

„Co mají Italici společného s Římem?“ otázal se Metellus Pius, jemuž udělení plného římského občanství Italikům nebylo nikdy po chuti a jenž kdysi v duchu tajně tleskal Philippovi, když se ještě jako censor společně s druhým censorem Perpernou vzepřel proti zápisům Italiků mezi římské občany.

„Oba dva, Pompeius i já, jsme teď táhli velkou částí území, které bylo s Římem ve válce, a nesetkávali jsme se s ničím jiným než s vřelým přijetím – a snad právě i s nadějemi, že to budu já, kdo změní situaci v Římě, pokud jde o jejich občanství. Podpora Italiků mi podstatně pomůže Řím přesvědčit, aby se podrobil dobrovolně.“

„Já o tom sice pochybuji,“ prohlásil Metellus Pius obezřetně, „ale jsem si jist, že víš, co děláš. Vraťme se raději k Philippovi, to je teď asi náš problém číslo jedna.“

„Určitě!“ řekl Sulla a oči mu jen hrály.

„Takže co já mám společného s Philippem?“ otázal se Crassus, jenž usoudil, že je nejvyšší čas vmísit se do hovoru, aby se z něho nestal pouhý duet.

„Potřebuji se ho zbavit, Marku Crasse. Ovšem tak bezbolestně, jak to jen bude možné, poněvadž jemu se zatím nějak povedlo stát se pro Římany přímo uctívaným monumentem.“

„Zřejmě se mu klaní jako nejohebnějšímu hadímu muži politiky,“ ušklíbl se Hovňousek.

„To se ti povedlo,“ řekl Sulla, nepokusil se však o úsměv, jen pokývl hlavou. „Takže, Marku Crasse, příteli s býčí figurou a s myslí na pohled tak mírnou, položím ti teď otázku. Chci na ni ale od tebe přímou odpověď. Můžu se na její poctivost spolehnout i přes pověst, která tě doprovází?“

Střela jako by sjela robustnímu Crassovi po kůži a nezanechala na ní šrámu. „Budu se snažit, Lucie Cornelie.“

„Jak moc miluješ ty své hispánské vojáky?“

„Vzhledem k tomu, že mě trvale nutíš, abych pro ně sháněl proviant, nijak valně,“ řekl Crassus.

„Dobře! Byl bys ochoten se s nimi rozloučit?“

„Pokud se domníváš, že se bez nich obejdeme, tak ano.“

„Výborně! Takže za předpokladu tvého tak neskonale vyrovnaného souhlasu, můj milý Marku, skolím jediným šípem několikerou kořist. Mám v úmyslu věnovat tvé Hispánce Philippovi – bude s nimi moci obsadit Sardinii a udržet toto území pro mě. A až bude na Sardinii po sklizni, postará se o to, abych ji celou dostal já,“ řekl Sulla. Sáhl po koženém míšku s kyselým bílým vínem, který měl uvázán k hrušce sedla, a obratně si z něho lokl bezzubými ústy; ani troška vína mu neukápla na tvář.

„To Philippus odmítne,“ prohlásil Metellus Pius rezolutně.

„Ne, nic neodmítne. Dokonce se mu to bude náramně zamlouvat,“ řekl Sulla a uzátkoval hrdlo vinného měchu podobné ptačímu krku. „Stane se na Sardinii – široko daleko, kam oko dohlédne – plným a svrchovaným pánem a sardinští lupiči ho uvítají jako svého bratra. I ten nejposlednější a nejzlotřilejší z nich bude vedle něho vypadat jako neviňátko.“

V Crassovi začaly hlodat jisté pochyby, v hrdle už mu téměř cosi zachrčelo, ale slova zatím neřekl.

„Ty bys asi rád věděl, co potom budeš dělat ty, když tu nebude nikdo, komu bys velel, viď?“

„Skoro,“ řekl Crassus opatrně.

„Nu, ty bys mi pak mohl prokázat jednu velkou službu,“ prohodil Sulla.

„A jakou?“

„Tvá matka i tvoje žena pocházejí obě z významných sabinských rodin. Co kdyby ses vydal do Reate a začal tam pro mne sbírat vojsko? Mohl bys začít tam a pokračovat pak dál mezi Marsy.“ Sulla chňapl rukou po Crassově mohutném zápěstí. „Představ si to, Marku Crasse, na jaře příštího roku tě tak určitě budou čekat velké operace, a s dobrými jednotkami – ne sice římskými, ale zato italickými – a ty samojediný jim budeš velet.“

„To se mi líbí,“ řekl Crassus. „Beru to.“

„Och, kéž by se všechno dalo vyřešit tak snadno a tak dobře!“ zvolal Sulla a sáhl znovu po měchu s vínem.

Crassus a Metellus Pius na sebe pohlédli přes skloněnou hlavu s umělými kudrnami; ať si jen vykládá, že pije, aby zahnal tu svědivku, pravda spíš je, že se teď Sulla nadlouho neobejde bez namočení toho svého splávku. Kdesi na té své přízračné pouti od trýzně k mukám se do toho svého léku vášnivě a natrvalo zamiloval. Ví vůbec o tom, čemu propadl? Anebo neví?

Kdyby byli nalezli odvahu otevřeně se ho zeptat, Sulla by jim byl dal bez váhání zapravdu. Ano, ví o tom. A je mu úplně jedno, kdo další o tom všechno ještě ví, a byl by jim i prozradil, že to jeho zdánlivě slabounké vínko je ve skutečnosti navíc notně posíleno. O ten zapovězený chléb, o ovoce, o všechny možné sladkosti on vlastně nikdy příliš nestál. Lékaři v Aiedépsu měli plnou pravdu, když všechny tyhle věci škrtli z jeho jídelníčku, o tom nijak nepochyboval. Když se do jejich péče uchýlil, učinil tak s vědomím, že mu jinak hrozí brzká smrt. Nejdříve ze všeho ho tehdy postihla nepřekonatelná chuť na všechna sladká a moučná jídla; přibral na váze tolik, že i jeho mula se vzpouzela rostoucímu břemenu, které pro ni teď znamenal; pak začal ztrácet cit v obou nohou od kotníků dolů, zato ho v nich nepřestávala trápit palčivá bolest, kvůli

které se mu nedařilo ani usnout, ty jeho vlastní zlořečené šlapky mu nedopřály klidný odpočinek. Pálení v kotnících časem stoupalo výš a výš, až ke kolenům, spal čím dál tím hůře. A tak se utekl k těžkému, velice sladkému alkoholizovanému vínu a zvykl se jím udolat až ke spánku. To však trvalo jen dotehdy, kdy se začal potit a zadýchávat – a hubnout tak rychle, že mohl téměř na vlastní oči sledovat, jak se jeho tělo přímo ztrácí. Pil přitom nesmírná množství vody, džbán za džbánem, a přesto trpěl neuhasitelnou žízní. A co bylo nejděsivější – ztrácel zrak!

Většina z těchto příznaků pominula anebo se značně zmírnila, poté co se odebral do Aiedépsu. Na svou tvář raději ani nesměl pomyslet – on, jenž byl už jako chlapec tak půvabný, že pro něho ztráceli hlavu všichni muži, a jenž byl tak krásný, když dospěl, že pro něho ztrácely hlavu pro změnu všechny ženy. Jedno jediné pokušení však nevymizelo, potřeba zpíjet se vínem. Z nezbytí ho tedy léčící kněz v Aidépsu přemluvil alespoň k tomu, že zaměnil onu těžkou a sladkou sortu za nejkyselejší druhy vín, jaké se daly najít, a za dlouhé měsíce, co od té doby uplynuly, se Sulla naučil dávat přednost vínu tak suchému, že se mu po napití až křivila tvář. Pokud ho právě netrápil akutní záchvat svědění, udržoval pití do jisté míry pod kontrolou, tak aby mu nekalilo úsudek. Pil jen tolik, aby si udržel jasnější hlavu – nebo si to alespoň namlouval.

„Ofellu a Catilinu si ponechám u sebe," řekl Crassovi a Metellovi a měch znovu utěsnil zátkou. „Ovšem Verres, ten je ztělesněním svého jména – nenasytný a žravý kanec. Toho asi pošlu zpátky do Beneventa, alespoň prozatím. Může se tam starat o naše zásobování a ohlídat nám záda."

Hovňousek vyprskl. „To se tomu mlsounovi určitě bude líbit."

Na Crassově tváři se mihl úsměv. „A co s Cethegem?" otázal se a zakomíhal volně nohama, které ho už dlouho bolely, měl je notně těžké. Poposedl trochu.

„Cethega tu zatím také nechám," řekl Sulla. Ruka mu opět zabloudila k měchu s vínem, ale pak s ní škubl zpět. „Dohlédne na Kampánii."

* * *

Ještě dříve, než jeho armáda překročila poblíž města Casilina řeku Volturnus, vyslal Sulla šest mužů vyjednávat s Gaiem Norbanem, schopnějším z obou Carbonových poslušných konsulů. Norbanus se s osmi legiemi stáhl do Capuy a chystal se ji bránit, avšak když se objevilo šest Sullových delegátů nesoucích praporec vyjednavačů, rovnou je uvěznil, aniž je vůbec vyslechl. Vyrazil pak se všemi osmi legiemi ven na rovinku před Capuou, na samém úpatí hory Tifaty. Sulla, podrážděn nečestným zacházením se svými vyslanci, se rozhodl dát Norbanovi lekci, na kterou hned tak nezapomene. Vedl své vojsko klusem dolů po svazích Tifaty a vrhl se na zcela překvapeného Norbana z boku. Norbanus tak byl poražen, ještě než vůbec došlo k nějaké bitvě; ustoupil poté spěšně do Capuy, kde teprve dal své rozprášené a vylekané vojsko trochu dohromady. Vyslal pak dvě legie k hájení přístavu Neapolis pro potřeby Říma a sám se chystal čelit obléhání.

Díky bystrozraku tribuna lidu Marka Junia Bruta byla Capua současným držitelům moci v Římě dosti nakloněna; na počátku roku prosadil totiž Brutus zákon, podle něhož Capua obdržela statut římského města. Po staletí bývala Capua Římem opětovně trestána za nejrůznější vzpoury, takže teď ve městě zavládla nemalá radost. Norbanus se proto nemusel obávat, že by Capuu mohlo časem omrzet hostit ve svých zdech jeho i jeho armádu. Capua ostatně úloze hostitelky římských legií už dávno přivykla.

„Zmocnili jsme se Puteol, takže Neapolis nepotřebujeme," říkal Sulla Pompeiovi a Metellovi Piovi, když spolu jeli k Teanu Sidicinu, „a obejdeme se i bez Capuy, protože držíme Beneventum. To bylo přímo vnuknutí, že jsem tam ponechal Gaia Verra." Odmlčel se na chvíli, zauvažoval a pak kývl, jakoby na potvrzení toho, co ho právě napadlo. „Cethegus dostane nové pověření. Bude legátem nad všemi mými zásobovacími jednotkami. Prověří si tak alespoň své diplomatické schopnosti!"

„Tohle je hrozně pomalé válčení," řekl rozmrzele Pompeius. „Proč nevyrazíme pochodem na Řím?"

Tvář, kterou k němu Sulla obrátil, byla i přes všechna fyzická omezení vlídná. „Jen měj trpělivost, Pompeie! Pokud jde o válčení, nemusím tě už nic učit, ale o politice zatím nevíš docela nic. A kdyby ses po zbytek tohohle roku nenaučil nic jiného, dostaneš alespoň lekci politické hry. Dřív než se rozhodneme vytáhnout proti římské obci, musíme jí nejdřív dát jasně najevo, že pod svými současnými vládci nemá šanci zvítězit. A jestli se ukáže, že je to rozumná dáma, přijde a vydá se nám dobrovolně sama."

„A co když ne?" odsekl Pompeius, který netušil, že stejnou rozmluvu už si Sulla odbyl s Metellem Piem a s Crassem.

„To ukáže čas," řekl jen Sulla.

Obešli Capuu, jako by Norbanus uvnitř ani nebyl, a postupovali vstříc druhé z římských konsulských armád pod velením Scipiona Asiagena a jeho staršího legáta Quinta Sertoria. Nevelká, ale kvetoucí městečka v Kampánii před Sullou nekapitulovala, nýbrž ho přímo vítala s otevřenou náručí, neboť ho dobře znala; Sulla v této části Itálie velel římským vojskům po většinu času, kdy zuřila válka s Italiky.

Scipio Asiagenus byl utábořen mezi Teanem Sidicinem a Calami, tam, kde nevelký přítok Volturnu napájený četnými vřídly oplýval lehce perlivou vodou; i v létě byla příjemná svou vlahostí.

„Tak tohle tedy," pravil Sulla, „je přímo vynikající místo pro zimní tábor!" A usadil se s celou svou armádou rovnou naproti svému protivníkovi, na opačném břehu říčky. Jízdu přesunul pod Cethegovým velením zpět do Beneventa, zatímco ke Scipionovi Asiagenovi vyslal další delegaci s přesnými instrukcemi, jak mají při sjednávání příměří postupovat.

„On nepatří ke starým Mariovým klientům, takže s ním bude lepší pořízení než s Norbanem," říkal Sulla Metellovi Piovi a Pompeiovi. Pokožka na obličeji mu zatím dávala pokoj a pil méně vína, než za cesty z Beneventa, takže byl v lepší náladě a velice dobře mu sloužila hlava.

„To snad," řekl Hovňousek s pochybovačným pohledem. „Kdyby šlo jen o Scipiona, bez váhání bych souhlasil. Jenomže on tam má i Quinta Sertoria, a ty dobře víš, co to znamená, Lucie Cornelie."

„Starosti," řekl Sulla, ale nezdálo se, že by se tím příliš trápil.

„Neměl bys zvážit, jak Sertoria zneškodnit?"

„To nebude nutné, Hovňousku, to udělá Scipio za mne sám." Ukázal klacíkem k místu, kde se k sobě v ostré zátočině říčky značně přibližovaly hranice obou vojenských táborů. „Jací jsou ti tví veteráni u krumpáče, Gnaee Pompeie?"

Pompeius zamžikal. „Vynikající!"

„Výborně. Takže zatímco ostatek vojska bude pracovat na dokončení zimního opevnění, ať tví chlapci vyhloubí pořádnou jámu ve břehu před naším valem a udělají z ní pěknou tůň na plavání," prohodil Sulla spokojeně.

„Nu – to je přece nápad!“ odpověděl stejným tónem Pompeius a ústa se mu rozšířila v úsměvu. „Hned je na to pošlu.“ Odmlčel se, vzal pak Sullovi klacík z ruky a napřáhl ho k místu za zátočinou. „Pokud budeš souhlasit, vojevůdce, tak ten břeh úplně odebereme a rozšíříme tak o něco říčku, spíš než abychom pro plavání hloubili oddělenou díru. A mládenci by asi uvítali, kdybychom pak ten bazén alespoň zčásti zastřešili – pod střechou později nebude tak zábst.“

„Máš pravdu, udělej to tak,“ řekl Sulla radostně a sledoval, jak Pompeius vyráží za svým úkolem.

„Oč tu jde?“ otázal se Metellus Pius zamračeně; neměl rád, když Sulla vůči tomu namyšlenému mladíčkovi projevoval takovou náklonnost.

„On to pochopil,“ řekl Sulla tajnůstkářky.

„Já tedy ne!“ řekl Hovňousek dopáleně. „Napověz mi trochu víc!“

„Sbratřování přece, Hovňousku! Copak si myslíš, že Scipionovi chlapi odolají pokušení Pompeiových zimních lázní? Dokonce ani v létě ne! Naši muži jsou koneckonců stejní Římani. A z ničeho se tak snadno nerodí přátelství jako z takové příjemné, společně sdílené zábavy. Jen co Pompeius tu tůňku dohotoví, přijde si ji užít stejně mnoho vojáků odnaproti jako našich. A hned se spolu dají do řeči – i na jejich straně přece kolují tytéž žerty, tytéž stesky, vládne tam týž život. Vsadil bych se, že žádnou bitvu nebudeme muset vůbec svést.“

„A on tohle všechno pochopil z toho mála, cos mu pověděl?“

„Jistě.“

„Překvapuje mě, že byl ochoten s tím pomoct! Žene se přece spíše za bitvami.“

„To ano. Ale on zná mé rozhodnutí, Pie, a ví, že se žádné bitvy nedočká před příštím jarem. K jeho strategii nepatří, aby mě nějak zlobil, víš? On mě potřebuje zrovna tak, jako já potřebuju jeho,“ řekl Sulla a tiše se zasmál, aniž pohnul tváří.

„Mně ovšem připadá jako někdo, kdo by se mohl předčasně rozhodnout, že už tě vlastně ani tak moc nepotřebuje.“

„Pak se v něm mýlíš.“

*** * ***

Tři dny nato se na silnici mezi Teanem a Calami setkal Sulla se Scipionem Asiagenem a dohodli spolu příměří. Přibližně tou dobou byl už také Pompeius hotov se svou plaveckou tůní a – s příznačnou metodičností – zveřejnil také pořadník k jejímu využívání, kde zbývalo dostatek času i pro výpady z protějšího břehu; pak ji dal vojsku k dispozici. Vzájemný provoz mezi oběma tábory vzrostl během dvou dnů natolik, že se odrazil až v rozhovoru dvou vysokých důstojníků.

„Můžeme už klidně přestat předstírat, že jsme protivníky,“ říkal Quintus Sertorius svému veliteli.

Zdálo se, že je tím Scipio Asiagenus překvapen. „Co je na tom tak špatného?“

Quintus Sertorius obrátil své jediné zbylé oko k nebesům. Býval to vždycky statný muž, ale teď po třicítce dostala jeho postava svůj konečný tvar – robustní, s býčí šíjí. Svým způsobem to byla škoda, neboť to Sertoriovi dodávalo – v rozporu s jeho pronikavou a bystrou myslí – spíše podobu tažného zvířete. Jako synovec Gaia Maria podědil mnohem více jeho osobního kouzla i vojenského nadání než třeba Mariův vlastní syn. O oko přišel ve střetnutí ještě před oblehnutím Říma, ale jelikož zasaženo bylo levé oko, a on byl pravák, neubralo mu toto postižení nic na jeho bojové zdatnosti.

Jizva ovšem učinila z jeho kdysi pohledného obličeje zlou karikaturu, neboť zatímco jeho pravá polovina byla dosud příjemná na pohled, levá tvořila její hrůzný protiklad.

Scipio si navykl Sertoria podceňovat, nevnímal vůbec jeho podněty a nápady, povětšině je ani nedokázal pochopit. Také teď na něho zůstal překvapeně koukat.

Sertorius to zkusil znovu. „Uvažuj přece, Asiagene! Jakpak budou naši muži podle tebe za nás bojovat, když jim dovolíme, aby se takhle bratříčkovali se svými protivníky?“

„Budou bojovat, protože dostanou rozkaz, aby bojovali.“

„S tím nemohu souhlasit. K čemu jinému myslíš, že dal Sulla vůbec tu tůňku na koupání vyhrabat, když ne proto, aby nám sváděl vojáky? Pro své chlapy to určitě nedělal. Je to past – a ty se do ní řítíš!“

„Uzavřeli jsme příměří a na té druhé straně jsou zrovna tak Římani jako tady,“ prohlásil Scipio Asiagenus tvrdohlavě.

„Na té druhé straně velí muž, jehož by ses měl i s jeho armádou bát víc než dračí setby! Tomu nesmíš popustit ani o palec půdy, Asiagene. Jak něco takového uděláš, naráz budou jeho všechny ty míle mezi námi a Římem.“

„Ty to trochu přeháníš,“ řekl Scipio upjatě.

„A ty děláš pitomost!“ nedokázal se Sertorius už udržet.

Ale na Scipiona nezapůsobil ani tento výbuch hněvu. Zívl, poškrábal se na bradě a prohlédl si své pečlivě pěstěné nehty. Pak vzhlédl k Sertoriovi, jenž se zatím zvedl a stál teď nad ním, a sladce se na něho usmál. „Tak, a teď už snad jdi!“ řekl mu.

„Taky že půjdu! A hned!“ odsekl Sertorius. „Snad tě dokáže přivést k rozumu alespoň Gaius Norbanus!“

„Vyřiď mu ode mne pěkné pozdravení,“ křikl za ním ještě Scipio a pak se znovu vrátil k péči o své nehty.

A tak vyrazil Sertorius tryskem do Capuy, kde vyhledal muže, jenž mu byl mnohem víc po chuti než Scipio Asiagenus. Třebaže Norbanus patřil k nejloajálnějším Mariovcům, nebyl to žádný fanatický přívrženec Gnaea Papiria Carbona; setrval po Cinnově smrti na dosavadní straně prostě jen proto, že mu Sulla byl daleko víc proti mysli než Carbo.

„Chceš snad říct, že ten bezbradý aristokrat doopravdy dohodl klid zbraní přímo se *Sullou*?“ Nebyl takřka schopen to nenáviděné jméno vypravit z úst.

„To víš, že ano. A navíc dovoluje svým mužům, aby se sbližovali s nepřítelem,“ potvrzoval Sertorius.

„Proč jsem já jen musel být potrestán takovým kolegou v úřadě, jako je ten pitomec Asiagenus?“ povzdychl si Norbanus, pak ale pokrčil rameny. „Nu, to je prostě obrázek toho, co nám v Římě zbylo. Pošlu mu ostrý dopis – jenomže on ho stejně bude ignorovat. Tobě ale doporučuji, aby ses k němu už nevracel. Nedokážu se smířit s představou, že by ses právě ty měl stát Sullovým zajatcem – ten už by si jistě našel cestičku, jak tě odpravit. Vymysli si raději něco, čím bys mohl Sullu pořádně pozlobit.“

„To je dobrý nápad,“ kývl Sertorius. „Já Sullovi trochu zkomplikuji situaci v městečkách v Kampánii. Prohlásila se sice všechna pro Sullu, jenomže je v nich přesto spousta *mužů*, kterým to moc nevoní.“ Vypadal znechuceně. „To všechno dělají ženy, Gaie Norbane! *Ženské!* Těm stačí uslyšet Sullovo jméno, a už se celé rozsypou jako v extázi. To ženské rozhodly o tom, na kterou stranu se všechna ta města přikloní, a ne muži.“

„Pak bych jim jen přál, aby ho teď aspoň na okamžik zahlédly,“ řekl Norbanus a ušklíbl se. „Myslím, že už se vůbec nepodobá člověku.“

„Vypadá snad hůř než já?“

„Říká se, že o mnoho hůře.“

Sertorius se zachmuřil. „Něco už jsem v tom smyslu také zaslechl, ale Scipio mě nechtěl mít v té delegaci vyjednavačů, takže jsem ho nespatřil, a Scipio se o jeho vzhledu ani nezmínil.“ Zasmál se ponuře. „Och, to se mu asi zajídá, tomu hezounkovi. Tomu *mentulovi!* Býval marnivý jak ženská.“

Norbanus ohrnul nos. „Nemám ženské zrovna v lásce, ty snad ano?“

„Leda tak na vyspání jsou dobré. Ale ženit se – to mě ani nenapadne! Jediná žena, pro kterou si vždycky dokážu najít čas, je moje matka. Jenže ona je právě přesně taková, jaké by ženské měly být! Nestrká nos do mužských záležitostí, nesnaží se doma kralovat, neužívá *cunnus* jako zbraň.“ Sebral přilbu a posadil si ji na hlavu. „Odjíždím, Gaie. Hodně úspěchů v přesvědčování Scipiona, že dělá chybu, *verpa* jeden!“

*** * ***

Po chvilce uvažování dospěl Sertorius k rozhodnutí vydat se z Capuy směrem ke kampánskému pobřeží, kde by jedno z těch úhledných městeček, Sinuessa Aurunca, mohlo být právě zralé, aby přeběhlo k Sullovým odpůrcům. Cesty v Kampánii byly dosud vesměs volné; s výjimkou formálního obklíčení Neapole se Sulla nikde nepokusil o žádnou blokádu. Vbrzku nepochybně vyšle nějaké síly před Capuu, aby Norbana udržel pěkně uvnitř, ale za Sertoriovy návštěvy tam ještě po nich nebylo ani stopy. Přesto považoval Sertorius za bezpečnější vyhnout se alespoň hlavním silnicím. Pocit cesty potají a v skrytu měl ostatně docela rád; vnímal ho jako další dimenzi plného a opravdového života a připomínal mu trochu ony dávné dny, kdy se v přestrojení za keltiberského válečníka jakéhosi vzdáleného kmene potuloval jako špeh mezi Germány. Ach, to byly časy! Široko daleko nikde žádný Říman bez bradičky, kterého by musel poslouchat a před nímž by musel panáčkovat! Být neustále ve střehu, kolem sebe plno ženských, které věru dobře věděly, kde je jejich místo. Pořídil si tam dokonce i germánskou manželku, s níž měl i synka, a přesto ani na okamžik nevnímal, že by mu ona anebo ten chlapec nějak viseli na krku, omezovali ho. Žili teď v přední Hispánii, v horské pevnosti Osce, a chlapci teď bude – och, jak ten čas letí, už z něho bude skoro muž. Ne že by je Sertorius nějak postrádal, že by zatoužil toto své jediné dítě uvidět. Ale po tom čase se mu přece jen občas zastesklo! Po té volnosti, kdy nezáleželo na ničem jiném, než na tom, jak se muž osvědčí jako válečník. Ano, to byl život…

Podle svého neměnného zvyku cestoval bez jakéhokoli doprovodu, ani otroka s sebou neměl; byl přesvědčen, stejně tak jako jeho strýc, starý zlatý Marius, že se voják musí umět o sebe postarat naprosto sám. Všechnu svou výbavu ostatně nechal v táboře Scipiona Asiagena a vracet se pro ni nemínil – či snad přece? Zauvažoval, má tam pár věciček, které bude velice postrádat: meč, jejž nejraději užíval, řetízkovou košili, kterou si přivezl ze Zadní Galie, tak lehkou a tak dokonale vypracovanou, že se jí nemohl rovnat žádný výrobek italských zbrojířů, a také zimní boty šité v Ligurii. Ano, asi si tam pro těch pár kousků přece jen zajede. Pár dní se tam snad ještě Scipio udrží, než Sullovi definitivně podlehne.

Obrátil tedy koně a pustil se směrem k severovýchodu, s úmyslem obejít Sullův tábor širokým obloukem zezadu. Vzápětí však spatřil v povzdálí skupinku, která se mu ubírala po vymleté cestě vstříc. Čtyři muži a tři ženy. Och, zase nějaké ženské! Téměř

by se byl už znovu otočil čelem vzad, pak se ale rozhodl rozjet se rychleji a spěšně je minout. Sjíždějí koneckonců dolů, směrem k moři, zatímco on se nyní vrací do kopců.

Jak se však jejich postavy blížily a zvětšovaly, zachmuřil se. Toho muže v jejich čele – toho přece odněkud zná! Je to skutečný obr, plavovlasý a hřmotný jako tisíce jiných germánských mužů, které v životě viděl – ano, Burgundus! Bohové! Je to opravdu Burgundus! A za ním přece jede Lucius Decumius s oběma syny!

Burgundus už ho zatím také poznal; všichni muži pobídli koně a vyrazili si vstříc, maličký Lucius Decumius švihal koně bičíkem, aby dohonil ostatní. To je celý on, jen aby nepropásl jediné slovíčko z rozhovoru!

„Co pro všechno na světě zrovna vy tady hledáte?“ vyptával se Sertorius, poté co si potřásli rukama a poplácali se po zádech.

„Cestu,“ prohlásil Lucius Decumius dopáleně a loupl očima po Burgundovi. „Tahle hromada germánskýho špeku se *zapřísahala*, že se tu vyzná! A teď? Neví vůbec, kudy kam!“

Za léta, co Burgundus musel naslouchat neutuchajícímu proudu spílání z úst Lucia Decumia (ostatně nijak zle míněného), už jeho peskování tak přivykl, že i teď jeho výlev vyposlechl s osvědčenou trpělivostí a pozoroval mrňavého Římana asi stejným pohledem, jakým poletujícího komára sleduje vzrostlý býk.

„Rádi bysme našli sídlo Quinta Pedia,“ začal vysvětlovat Burgundus svou pomalou latinou a usmál se na Sertoria s vlídností, jakou projevoval jen k málokomu. „Paní Aurelia si odtamtud chce odvézt domů do Říma svou dceru.“

A tam už přijížděla, trmácela se na statné mule, seděla však zcela vzpřímeně, ani vlásek se jí nerozbíhal z účesu, ani prášek neměla na svém světlehnědém cestovním rouchu. Doprovázela ji její hřmotná galská služebná Cardixa a ještě jedna služka, kterou Sertorius neznal.

„Quinte Sertorie!“ pozdravila ho, připojila se k jejich skupince a jakýmsi způsobem se rázem ujala velení.

Ano, tohle je ovšem žena! Není to dlouho, co sice říkal Norbanovi, že si váží jedné jediné osoby tohoto pohlaví, své matky, jenomže nějak zapomněl, že existuje i Aurelia. Jak se jí daří být krásná i rozumná současně, to dost dobře nechápal; jedním si však byl jist – že jako jediná na celém světě dokázala spojit obojí. A navíc k tomu byla přímá jako ten nejčestnější muž, nelhala, nebědovala a nestěžovala si na nic, tvrdě pracovala a starala se jen a jen o své vlastní věci. Byli takřka stejně staří – čtyřicátníci – a znali se navzájem od chvíle, kdy se Aurelie před dvaceti lety provdala za Gaia Julia Caesara.

„Neviděla ses náhodou s mou matkou?“ otázal se Sertorius, když pobídla mulu, aby společně poodjeli o kousek dál od ostatních.

„Nepotkala jsem se s ní od loňských *ludi Romani*, takže tys s ní asi mluvil později než já. Přijede ale zase na letošní hry a bude bydlet u nás. Už jsme z toho udělali skoro pravidlo.“

„Odjakživa mě zlobí, že nechce být u mě, v mém domě,“ řekl.

„Cítí se být sama, Quinte Sertorie, a tvůj dům je samota sama. Když přijede na návštěvu ke mně, ocitne se rázem uprostřed ruchu, a jí se to líbí. Neříkám, že by se jí to zamlouvalo na delší dobu, než co trvají hry, ale jednou za rok jí to asi dělá docela dobře.“

Uspokojen, pokud jde o zprávy o matce, kterou tak nesmírně miloval, se vrátil Sertorius myšlenkami k přítomné situaci.

„Opravdu jste zabloudili?“ otázal se.

Aurelia kývla a povzdychla si. „Obávám se, že ano. Počkej, až se o tomhle dozví můj synek! Ten mi dá! On totiž nesmí od té doby, co se stal flaminem Dialis, opustit Řím, takže jsem se spolehla jen na Burgunda.“ Kajícně se na něho podívala. „Cardixa mi sice říkala, že Burgundus je schopen se ztratit cestou z Fora do Subury, ale přiznám se, že jsem si myslela, že je až příliš pesimistická. Teď ale vidím, že moc nepřeháněla.“

„A Lucius Decumius a oba jeho chlapci jsou ti tady v tomhle směru asi taky k ničemu, že?“

„Ano, jakmile vyjdou za římské hradby, je konec. Jinak ale,“ dodávala poctivě, „si nedovedu představit starostlivější a bezpečnější doprovod, a teď, když jsme potkali tebe, jsem si jistá, že ke Quintovi Pediovi dorazíme co nevidět.“

„Co nevidět to sice nebude, ale cestu vám najít pomůžu.“ Prohlížel si ji zamyšleně svým jediným zdravým okem. „Zastesklo se ti po dcerce, Aurelie?“

Začervenala se. „Ne tak docela. Ale Quintus Pedius mi napsal a poprosil mě, abych si pro ni přijela. Jak Scipio, tak Sulla se zřejmě utábořili přímo na hranicích jeho pozemků a on se domnívá, že by Lia někde jinde byla ve větším bezpečí. Jenomže ona odjet odmítla!“

„Je vidět, že je z Caesarova rodu,“ usmál se Sertorius. „Typický paličák.“

„Ani nevíš, jak blízko jsi pravdě! Bylo by to chtělo, aby si pro ni přijel její bratr – když jim *ten* řekne, aby udělaly tohle nebo tamto, tak se obě jeho sestřičky div nepřetrhnou! Ale Quintus Pedius je zřejmě toho názoru, že na to budu stačit i já. Takže nejsem slepička, která skvokává kuřátka domů, spíš jedu to kuře přesvědčit, že mu doma bude líp.“

„Ty to určitě svedeš. Caesarové jsou sice doopravdy paličáci, jenomže dar velet nemá ten tvůj synek po Caesarech. Ten zdědil po tobě, Aurelie,“ řekl Sertorius. Ale pak už začal věcněji. „Ty určitě pochopíš, když ti řeknu, že mám trochu naspěch. Mám s vámi sice kus cesty společný, ale až k samým vratům Quinta Pedia vás bohužel doprovodit nemohu. O to budeš muset požádat Sullu. Je teď totiž utábořen zhruba právě mezi námi a domem Quinta Pedia.“

„Zatímco ty máš namířeno za Scipionem,“ přikývla Aurelia.

„Neměl jsem,“ přiznal otevřeně, „jenomže jsem si právě před chvílí uvědomil, že mám v táboře pár věcí, s nimiž bych se nerad rozloučil.“

Měřila ho pohledem velkých, až do nachova přecházejících modrých zraků.

„Ach tak, už chápu! Takže Scipio na něho asi stačit nebude, viď?“

„A ty ses domnívala, že by mohl obstát proti Sullovi?“

„Ani na okamžik ne.“

Nakrátko se rozhostilo ticho; jeli podle sebe cestou, kterou sem oba připutovali, a zbytek Aureliiny společnosti se k nim beze slova připojil.

„Co hodláš podnikat, Quinte Sertorie?“

„Natropit Sullovi tolik nesnází, co jen budu stačit. Myslím, že nejprve v Sinuesse. Ale nejprve si vyzvednu zavazadla ve Scipionově táboře.“ Odkašlal si. „Mohu tě vlastně odvést až přímo k Sullovi. Nepokusí se mě zadržet, když přijedu s takovýmhle úkolem.“

„Ne, doveď nás jen tak daleko, odkud už bezpečně najdeme jeho tábor, aniž bychom znovu bloudili.“ Aurelia si radostně povzdychla. „Bude to milé se s Luciem Corneliem zase jednou setkat! Jsou to už čtyři roky, co byl naposledy v Římě. Navštěvoval mě pokaždé, když přijel, a znovu pak předtím, než se vydával opět na cestu. Svým způsobem se z toho už stala trochu tradice. Já ji teď budu muset porušit, a

to všechno kvůli jedné tvrdohlavé holčině. Ale to nevadí. Důležité je, že se s Luciem Corneliem zase jednou uvidíme. Mně ty jeho návštěvy hrozně chyběly.“

Sertorius už už otevíral ústa, aby ji varoval, ale pak si to rozmyslel. To, co věděl o Sullově stavu, znal jen z doslechu, kdežto to, co věděl o Aureliině povaze, byl nad slunce jasný fakt. Aurelia se s pravdou seznamuje nejraději na vlastní pěst, o tom nebylo nejmenší pochyby.

A tak, když se na mírně zvlněném obzoru kampánské krajiny začaly rýsovat kontury navršené hliněné hradby a palisád, Quintus Servilius se trochu zasmušile se svou vzdálenou švagrovou rozloučil, pobídl koně a rozjel se svým směrem.

Napříč poli vedla k táborovému ohrazení nová vozová cesta, rozježděná už neustálým provozem zásobovacích kolesek a okovaných kopyt; bylo nepředstavitelné, že mohli tak zabloudit.

„Učiněná silnice, museli jsme ji mít úplně na dohled,“ říkal zamračeně Lucius Decumius. „Ale to tys nám ji zakryl, Burgunde, jak pořád vystrkuješ ten svůj obrovský zadek.“

„No tak,“ řekla Aurelia mírně, „nechte toho, ano?“

A tím také hovor skončil. O hodinu později už skupinka jezdců stanula před bránou, kde Lucius Decumius ohlásil, že chtějí k vojevůdci, a pak už Aurelia, jež se za celý svůj život nedostala ani na dohled vojenského tábora, vstoupila do zcela nového a neznámého světa. Sledoval ji bezpočet očí, jak projížděli širokou hlavní cestou, přímou jako oštěp, která se táhla nazad, až k prosvítajícímu otvůrku protější brány kdesi v dáli. Dobré tri míle daleko je to, uvědomovala si Aurelia udiveně.

V polovině Via Principalis se zvedalo jediné vyvýšené místo v celém táboře; pahrbek byl zjevně navršen uměle, stál na něm velký kamenný dům. Na stožáru před ním byl vztyčen nachový praporec na znamení, že vojevůdce je přítomen, a ryšavý důstojník ve službě, jenž seděl u stolku pod přístřeškem před budovou, se nejistě zvedl, když zjistil, že příchozí je žena. Lucius Decumius, jeho synové, Cardixa a další služka zůstali u koní, zatímco se Aurelia důstojným krokem ubírala cestou vedoucí od hlavní silnice k důstojníkovi a strážím po jeho bocích.

Jelikož byla zcela zahalena do lehce hnědého roucha z kypré vlny, neuviděl z ní mladý Marcus Valerius Messala Rufus nic než její obličej. Ale i to vrchovatě postačuje, říkal si a zatajil se mu dech. Mohla být stejně stará jako jeho matka, avšak byla to ta nejkrásnější tvář! Však ani Helena Trojská nebyla přece nejmladší. Léta neubrala Aurelii nic z jejího magického půvabu; dosud se za ní otáčely všechny hlavy, jakmile opustila svůj byt.

„Ráda bych mluvila s Luciem Corneliem Sullou, prosím.“

Messala Rufus se jí ani nezeptal na jméno, ba nepomyslel vůbec na to, aby Sullu na její příchod předem upozornil; uklonil se jen a ukázal rukou do pootevřených dveří. Aurelia se děkovně usmála a vešla.

Třebaže byly okenice dokořán, aby do místnosti mohl vzduch, bylo uvnitř přítmí, zejména v protějším rohu, kde skloněn nad stolem, zády ke dveřím, seděl muž a rychle cosi psal.

Její hlas nebylo možno zaměnit s hlasem nikoho jiného na celém světě. „Lucie Cornelie?“

Cosi se stalo. Sehnutá ramena jako by ztuhla, nakrčila se, jako by čekala nějakou strašlivou ránu, pero i papír se rozletěly po stole, jak je od sebe odhodil. Dál však seděl bez pohybu, zády k ní.

Pokročila dál. „Lucie Cornelie?“

Ani teď se nic nedálo, ale její oči už přivykly šeru a rozpoznaly na odvrácené hlavě vlasy, které nepatřily Luciovi Corneliovi Sullovi. Ryšavé kudrlinky, drobounké a směšné.

A pak se zvolna a křečovitě otočil, a ona si po chvíli uvědomila, že muž před ní je skutečně Lucius Cornelius Sulla, poznala to podle jeho pohledu, neboť se na ni zahleděl očima Lucia Cornelia Sully. Zcela určitě to byly jeho oči.

Ó bohové, jak jen jsem mu mohla tohle udělat? Ale já o tom přece nevěděla! Kdybych byla cokoli tušila, nebyli by mě sem dostali ani za pomoci obléhací věže! Co všechno asi prozradil můj výraz? Co mi vidí na tváři?

„Och Lucie Cornelie, to je dobře, že tě zase vidím!“ řekla přesně vyváženým hlasem, došla zbytek vzdálenosti až k jeho stolu, naklonila se k němu a políbila ho na obě ty zubožené líce. Usedla pak na skládací židličku poblíž stolu, složila ruce do klína, odevzdaně se na něho usmála a vyčkávala.

„Nechtěl jsem se s tebou už nikdy setkat tváří v tvář, Aurelie,“ řekl a neodvracel od ní oči. „Nemohlas vyčkat, až dorazím do Říma? Neměli jsme nic takového ve zvyku, nebyl jsem na to připraven.“

„Do Říma tě čeká ještě tvrdá cesta, a vracet se tam budeš v čele armády. Anebo jsem si možná řekla, že to bude poprvé, co asi nezajdeš mne navštívit. Ale ne, milý Lucie Cornelie, je to jinak – asi bys neuhádl, proč tu vlastně jsem. Já jsem zabloudila.“

„Zabloudila?“

„Ano. Snažím se dostat ke Quintovi Pediovi. Ta moje hloupá holka se nechce vrátit do Říma a Quintus Pedius – je to její druhý manžel, což asi nevíš – ji nechce mít tady, rovnou vedle dvou utábořených armád.“ Snad mu to říkám s dostatečně přesvědčivou lehkostí, říkala si. Snad ho to uklidní.

Jenomže on zůstal Sullou, a tak řekl: „Vylekal jsem tě, co?“

Nepokoušela se předstírat. „Něčím ano. Hlavně těmi vlasy. Přišel jsi asi o ně, viď.“

„Zrovna tak jako o zuby.“ Obnažil dásně jako opice.

„Nu, to nás konečně čeká všechny, pokud se toho dožijeme.“

„Dnes už bys asi nechtěla, abych tě políbil tak jako před pár lety, že?“

Aurelia uklonila hlavu k rameni, usmála se. „Nechtěla jsem ani tenkrát, abys mě líbal, třebaže to bylo velice krásné. Pro mé svědomí až moc krásné. Tys mě zato tenkrát nenáviděl!“

„A co jiného jsi očekávala? Odmítlas mě. A já nemám rád, když mě žena odmítne.“

„To si ještě pamatuji!“

„A já se pamatuji na ty hrozny.“

„Vzpomínám na ně.“

Zhluboka se nadechl, pevně stiskl víčka. „Přál bych si, abych dokázal plakat!“

„Já jsem moc ráda, že to nedovedeš, drahý příteli,“ řekla mu něžně. „Jenže tys pro mne tenkrát plakala.“

„Ano, plakala. Ale dnes pro tebe plakat nechci a nebudu. To by bylo jako truchlit pro obraz na hladině, který už dávno uplynul kamsi po proudu. Jsi tu se mnou. A já si to užívám.“

Konečně povstal, unavený, starý. „Mohu ti nabídnout trochu vína?“

„Ano, jistě.“

Všimla si, že nalévá ze dvou různých džbánů. „Ta břečka, co já teď musím pít, by ti sotva chutnala. Je zrovna tak suchá a zakyslá, jako jsem já sám.“

„I já jsem pěkně vyschlá a kyselá, ale nebudu trvat na tom, že musím ochutnat to tvé víno, když mi to nedoporučuješ.“ Uchopila prostý pohár, který jí podával, a s

povděkem z něho upila. „Děkuji ti, je dobré. Máme za sebou dlouhý den, to hledání Quinta Pedia bylo nekonečné.“

„Jak to, že takovéhle věci nechává tvůj manžel na tobě? To už je zase někde pryč?“ otázal se Sulla a usedl, trochu už uvolněněji.

Zářivé oči ztuhly. „Jsem už dva roky vdova, Lucie Cornelie.“

Ohromilo ho to. „Gaius Julius že zemřel? Vždyť byl čilý a zdravý jako mladý chlapec! Padl v boji?“

„Ne. Prostě umřel – z čista jasna.“

„A já jsem ještě tu, tisíckrát starší než Gaius Julius, a přitom na životě přímo visím.“ Zazněla z toho hořkost.

„Ty jsi prostě *říjnový kůň*, kdežto on se v tom závodě vždycky držel někde uprostřed pole jezdců. Byl to dobrý člověk a já jsem byla ráda, že jsem si ho vzala. Ale nikdy jsem se nedomnívala, že je to někdo, kdo by mermomocí musel na životě lpět,“ řekla Aurelia.

„Snad je dobře, že se nedožil. Budu-li muset Řím dobýt, bylo by to pro něho těžké. Byl by se asi přiklonil ke Carbonovi.“

„Přiklonil by se spíš k Cinnovi, už kvůli Gaiovi Mariovi. Ale ke Carbonovi? To opravdu nevím.“ Změnila téma, přivykla už trochu jeho vzhledu – tváři, která bývala krásná jako sám Apollón. „Tvé ženě se daří dobře, Lucie Cornelie?“

„Ano, podle toho, co jsem se naposledy dozvěděl. Je dosud v Athénách. Dala mi loňského roku dvojčátka, chlapce a holčičku.“ Rozesmál se. „Ona má obavy, že až vyrostou, budou podobné jejímu strýci Hovňouskovi.“

„Och, takoví broučkové ještě! Ale je to krásné mít děti. Nevzpomínáš někdy na ta svá druhá dvojčata, co měla tvá germánská manželka? Už jsou to dnes přece mladí muži.“

„Mladí Cheruskové! Berou skalpy a upalují Římany v proutěných klecích.“

Už je to snad lepší. Zklidnil se, netrpí už tolik. Ze všech možných osudů, jaké by si byla dokázala představit, že Lucia Cornelia Sullu v budoucnu stihnou, ji ani ve snu nenapadl tento jediný – ztráta té jeho jedinečné a zvláštní krásy. A přesto zůstal Sullou. Jeho žena, napadlo ji, ho asi miluje pořád stejně, právě tak, jako když byl ještě podoben Apollónovi.

Hovořili ještě chvíli, probírali uplynulá léta, sdělovali si novinky hned o tomhle, hned o tamté; on, jak si všimla, se s oblibou vracel ke svému chráněnci, Lucullovi, a ona zase, jak postřehl, nejraději vyprávěla o svém jediném synovi, jenž byl nyní nositelem jména Caesar.

„Pokud si vzpomínám, byl mladý Caesar velice nadaný. Ten úřad flamina Dialis by mu mohl vyhovovat,“ říkal Sulla.

Aurelia zaváhala, už už se zdálo, že by k tomu chtěla něco podotknout, ale pak zjevně řekla něco zcela jiného. „Nesmírně se snaží, aby z něho byl dobrý kněz, Lucie Cornelie.“

Sulla se zachmuřil a vyhlédl z nejbližšího okna. „Vidím, že slunce už skoro zapadá. Proto je tu tak šero. Je čas, abyste se dali na cestu. Pošlu s tebou pár mladých důstojníků – dům Quinta Pedia není daleko od mého tábora. A pověz své dceři, že setrvávat tu by byla hloupost. Moji chlapci nejsou sice žádní násilníci, ale jestli je to opravdová Julia, pak znamená velké pokušení, a vojákům nemůžu zakázat napít se vína, když máme stálý tábor v Kampánii. Odvez ji okamžitě do Říma. Zajistím ti doprovod až do Ferentina, na pozítří. Dostanete se tak bezpečně z dosahu obou armád, které jsou tu utábořeny.“

Povstala. „Mám s sebou Burgunda a Lucia Decumia, a také oba syny toho mého milého Lucia Decumia. Ale budu ráda tomu doprovodu, jestli své vojáky opravdu můžeš na ten den postrádat. Nehrozí bezprostředně bitva mezi tebou a Scipionem?“

Och, jak smutné je pomyšlení, že už nikdy nespatří ten nádherný Sullův úsměv! To jediné, čím jí teď mohl odpovědět, bylo posměšné zavrčení, které nijak neohrožovalo strupy a čerstvé jizvy na jeho tvářích. „Bitva s tím pitomcem? Ne, s touhle bitvou já vůbec nepočítám,“ řekl a stanul ve dveřích. Zlehka ji postrčil rukou. „Teď už běž, Aurelie. A nečekej, že tě v Římě přijdu navštívit.“

Došla zvolna ke svým čekajícím průvodcům, zatímco Sulla dával Messalovi Rufovi potřebné rozkazy. A už vzápětí, jak se jí alespoň zdálo, byli opět v sedlech a ujížděli po Via Praetoria, k další ze čtyř bran Sullova obrovského tábora.

Jediný pohled na její tvář stačil, aby se nikdo z jejích společníků nepokusil dát se s ní do hovoru, a tak bylo Aurelii dopřáno dostatek tolik potřebného vnitřního klidu, aby mohla dokončit pouť svými vlastními myšlenkami.

Vždycky jsem ho měla ráda, i když se pak stal naším nepřítelem. A i když to nebyl nijak hodný člověk. Můj manžel byl doopravdy hodný mužský a já jsem ho milovala a byla jsem mu věrná fyzicky i v myšlenkách. Jenomže – a teď už to vím, třebaže jsem si to do této chvíle nikdy nepřipustila – kousek sebe jsem přece jen věnovala Luciovi Corneliovi Sullovi. Ten kousíček, co můj manžel ani nechtěl, nebyl by ani věděl, co si s ním počít. Políbili jsme se jen jednou jedenkrát, Lucius Cornelius a já. A bylo to políbení stejně krásné, jak bylo temné. Vášnivá, chtivá, vše pohlcující bažina. Nepoddala jsem se tomu tehdy. Ale bohové, jak já jsem tehdy toužila se mu vzdát! Svým způsobem jsem v té bitvě byla vítězem. Jenomže – neprohrála jsem oním vítězstvím celou válku?

Kdykoli Sulla vstoupil do toho mého pokojného malého světa, vnesl do něho vichřici; pokud byl Apollónem, byl současně i Aiolem, a vládl všemi vánky mého ducha, takže ta lyra v mém nitru se rozeznívala melodií, jakou můj manžel nikdy, nikdy neuslyšel… Och, je to horší než sama smrt a konečné rozloučení! Právě jsem uzřela zkázu snu, jenž byl právě tak mým snem jako jeho, a on to ví, ten nešťastný Lucius Cornelius. Jakou ten je nadán zmužilostí! Muž méně statečný by byl asi nalehl na meč. Trpí bolestí, a jakou bolestí! A proč jen já kvůli tomu tak zkouším? Jsem přece tak praktická ženská, tak dokonale bez fantazie. Mám svůj život pěkně uspořádaný, jsem s ním docela spokojená. Jenomže teprve teď vidím, kteráže část mé bytosti vlastně odevždy patřila toliko jemu; byl to ten ptáček odjakživa uvězněný kdesi v mém nitru, a byl by se mohl vznést závratnou spirálou do výšin a vyzpívat tam celé své srdce, ať si by byla země dole pod ním třeba všechna shořela na prach.

Ach ne, nelituji vůbec, že jsem zůstala oběma nohama na té zemi, že jsem se nevznášela nikde v nebesích. Život mi vyhovuje takový, jaký je. Nebyli bychom spolu užili ani chviličku pokoje a míru.

Och, ale přesto mi pro něho srdce krvácí! Přesto pro něho hořce pláče.

Jela osamocena, skupina římských důstojníků, kteří je vedli neznámou cestou, byla daleko vpředu, a tak nikdo z jejích průvodců sledujících ji vzadu nespatřil její slzy, stejně tak jako prve nespatřili ani Lucia Cornelia Sullu, trosky jejího snu.

* * *

Trpělivé námitky, které Gaius Norbanus uvedl v dopise Scipionovi Asiagenovi, nestačily k odvrácení pohromy, kterou na sebe Scipio sám přivolal; a přesto nebyl nikdo tak ohromen jako Scipio Asiagenus, když se posléze přece jen rozhodl svést bitvu, avšak shledal, že jeho vojsko bojovat odmítá. Všech jeho osm legií namísto toho přešlo jako jeden muž k Sullovi.

Dokonce ani poté, co ho Sulla zbavil jeho konsulských insignií a vyprovodil ho pod eskortou jízdní eskadrony pryč z tábora, nedocházelo mu stále ještě, jaká katastrofa Římu hrozí. V klidu a v pohodě se odebral do Etrurie a začal tam mezi obrovskou spoustou klientů Gaia Maria, kteří tam žili, sbírat novou armádu. Gaius Marius už byl sice mrtvý, avšak zanechal po sobě mezi nimi nehynoucí památku. Zatímco Scipio Asiagenus pro ně představoval toliko pomíjivou přítomnost.

„On snad ani nepochopil, že porušuje čestně dohodnuté příměří," říkal Sulla udiveně. „Věděl jsem sice, že Scipionové upadají, ovšem tohle –! Ten není vůbec hoden nosit jméno Corneliů Scipionů. Pokud dobudu Říma, dám ho popravit."

„Tos měl udělat, když jsi ho měl v rukou," poznamenal poněkud kousavě Hovňousek. „S ním budou jen problémy."

„Ale kdepak! Je to jen horký obkladek na etruský nežit," odpověděl Sulla. „Všechen ten jed musí včas ven, Hovňousku, aby se z toho nestal vleklý hnisavý vřed."

Moudrost sama; Metellus Pius se zazubil. „To je skvělá metafora."

* * *

Třebaže byl teprve měsíc *quinctilis* a léto zdaleka ještě nekončilo, Sulla už toho roku dál netáhl. Po Scipionově odchodu se oba tábory bez nesnází propojily a Sullovi šedivějící centurioni se dali do práce, aby vycvičili mladé nezkušené vojáčky, kteří až dosud sloužili Carbonovu Římu. Strach ze Sullových veteránů na ně zapůsobil mnohem větším účinkem než předchozí přátelské sbratřování; stačilo pár dnů a poznávali docela jiný druh bojovníků, o jakých se jim až dosud ani nesnilo – vojáků odhodlaných, otužilých, s dokonalou profesionalitou. Evidentně to nebyli muži, s nimiž by se byli mohli jako nezkušení nováčci úspěšně utkat na bitevním poli. Dezerce, k níž se uchýlili, se jim tak ve zpětném pohledu jevila jako daleko nejlepší alternativa.

Sinuessa Aurunca, kterou se Quintovi Sertoriovi podařilo zviklat k odklonu od Sully, nebyla nic víc než píchnutí špendlíkem; Sulla ji sice oblehl, ale využil této akce jen k procvičení Scipionovy armády, nepředsevzal si ji vyhladovět ani ztéci její impozantní hradby. Neměl toho roku zájem na ničem, co by bylo spojeno s velkými ztrátami na životech. Vůbec největší užitek mu Sinuessa prokázala tím, že v ní teď byl pěkně skřípnut ten přeschopný Quintus Sertorius. Seděl tam jako myš v díře a nebyl pranic platný Carbonovi, jenž by ho byl věru rád použil k potřebnějším úkolům.

Ze Sardinie dorazila zpráva, že ji Philippus se svým hispánským vojskem bez nesnází ovládl. Vzkazoval, že bude moci odeslat celou sardinskou sklizeň; a lodi s nákladem obilí pak vskutku podle slibu připluly v pořádku do Puteol vyložit tam zrno pro Sullovy potřeby, aniž se cestou střetly s nějakými nepřátelskými galérami anebo s piráty.

Zima nastala brzy a byla neobvykle tuhá. Sulla své víc než zdvojnásobené vojsko záměrně rozdělil, několik kohort odeslal oblehnout Capuu, další poslal se stejným

úkolem k Neapoli a část ještě také k Sinuesse, čímž docílil, že i jiné části Kampánie pomohly živit jeho armádu a že tento úkol nespočíval cele jen na Teanu. Verres a Cethegus se ukázali být schopní organizátoři proviantního zásobování, přišli dokonce s nápadem uchovávat ryby nalovené v Adriatickém moři v sudech s upěchovaným sněhem; Sullovi vojáci, kteří ryby přímo zbožňovali a nikdy se čerstvých nenajedli dosyta, si tuhle lahůdku ve svém jídelníčku náramně libovali a felčaři museli dennodenně dalším a dalším jedlíkům vytahovat kosti z krku.

Nic z toho však nezajímalo Sullu, neboť ten si neopatrně začal sloupávat stroupky ze sotva zhojeného obličeje a vzápětí ho znovu stihla urputná svědivka. Všichni, kdo s ním přicházeli do styku, ho prosili, aby nechal stroupky být, až se samy odloupnou, ale Sulla nedokázal překonat svou přirozenou netrpělivost, a jakmile začaly trochu odprýskávat, srýpával je nehty.

Obtíže propukly s nebývalou silou a trvaly bez přestávky plné tři měsíce. (Že by snad vlivem chladu, uvažoval Varro? Dostal Sullu na starost, neboť se v něm probudil zájem o lékařskou vědu.) Tři měsíce byl Sulla ve stavu ustavičné opilosti, téměř šílený, nedělal už nic jiného, než že sténal, škrábal se, řval a pil. V jedné fázi mu Varro připoutal ruce k bokům, aby mu alespoň trochu uchránil obličej, a třebaže – tak jako Odysseus uvázaný ke stěžni, zatímco se ozýval zpěv Sirén – se Sulla podrobil tomuto omezení svých pohybů dobrovolně, hned na to už prosil, aby mu Varro ruce zase uvolnil. A vymanil se nakonec z pout sám. Jen aby se mohl znovu rozškrábat.

Na přelomu roku už začal Varro ztrácet naději na zlepšení a svěřil se Metellovi Piovi a Pompeiovi se svými pochybnostmi, že by se Sulla do jara dokázal zotavit.

„Čeká na něho dopis z Tarsu," řekl Metellus Pius, jemuž nezbylo, než smířit se po dobu zimních měsíců s Pompeiovou společností; Crassus dlel mezi Marsy a Appius Claudius s Mamerkem měli na starosti obléhací operace.

Varro zpozorněl. „Z Tarsu?"

„Ano, z Tarsu. Od ethnarchy Morsima."

„Nepřivezl kurýr s dopisem i nějakou nádobku, džbáneček?"

„Ne, přišel jen ten list. Je Sulla schopen ho vnímat?"

„Absolutně ne."

„Pak by sis ho měl asi přečíst ty, Varrone," řekl Pompeius.

Metellus Pius se pohoršil. „To snad ne, Pompeie!"

„Ale prosím tě, nedělej s tím takové cavyky, Hovňousku!" řekl Pompeius rozmrzele. „Vždyť přece víme, že Sulla pořád doufá v nějakou zázračnou mast, a víme také, že právě po Morsimovi chtěl, aby mu ji sehnal. Teď tu je konečně odpověď, jenže on není ve stavu, kdy by si ji mohl přečíst. Nemyslíš tedy, že by měl Varro zjistit – jen kvůli Sullovu vlastnímu dobru a kvůli ničemu jinému – co mu o tom Morsimus píše?"

A tak dostal Varro svolení přesvědčit se, co říká celé té věci jistý Morsimus.

Posílám recept, o který jsi mne požádal, drahý Lucie Cornelie, můj příteli a patrone, a víc jsem učinit nemohl. Pokud jsem se dozvěděl, musí být mast čerstvě připravená, a ta dlouhá cesta z Pyramu v Kilikii Pedii až do Říma by trvala mnohokrát déle, než po jakou dobu je mast účinná. Budeš si tedy muset její ingredience obstarat sám a dát si ji pak připravit až na místě. Žádná z nich naštěstí není nijak exotická, i když řada z těch různých výtažků dá zjevně dost práce.

Lék se připravuje z ovce, nebo vlastně z více ovcí. Nejprve se vezme rouno z čerstvě poražené ovce a vlna se po vrchu silně hřebelcuje škrabkou s takovou hranou, aby sice promáčkla srst až k samé kůži, ale ne zas tak ostrou, že by ji seřezávala. Jak sám uvidíš, začne se na ostří brzy objevovat maz – dosti tučný a trochu tvarohovitého vzhledu. Kůži je ovšem třeba dřít dlouho – nebo spíše víc kůží, protože podle toho, co jsem se od té stařeny dozvěděl, budeš té mastnoty potřebovat pořádnou hroudu. Až jí bude dost, ponoříš ji do teplé vody – *teplé*, ne vřelé! Zkus strčit do vody špičku prstu – měla by se ti zdát horká, ale ne tak, že bys v ní prst neudržel. Mastnota se ve vodě zčásti rozpustí a zůstane plavat navrchu. A to je právě ta její součást, kterou použiješ dál; musíš ji nasbírat vrchovatý kalíšek.

Pak vezmeš ovčí rouno i s kůží a vyvaříš ho; na spodku kůže by při stahování mělo zůstat trochu loje; kůže musí být z právě zabitého kusu – je ostatně třeba, aby všechno pocházelo z čerstvé porážky. Tuk, který vyvařením získáš, se pak dvakrát přeškvaří a vysbírá. Budeš ho potřebovat také jeden plný pohárek.

Do takhle připraveného ovčího tuku, jak mi řekla baba kořenářka, se dále přidá troška vnitřního sádla, protože jinak by byl příliš tuhý, i kdybys ho třeba přechovával v teplé místnosti. Ta mastičkářka – nejsmradlavější a nejnechutnější baba, jakou si vůbec dokážeš představit, a to vůbec nemluvím o tom, jak strašlivě je chamtivá! – povídala, že tenhle vnitřní tuk se má obrat z vršku tužší vrstvy loje na ovčích ledvinách a pak pořádně rozetřít. Potom se rozpustí v teplé vodě, zrovna tak jako maz seškrábaný z vlny. To, co zůstane plavat nahoře, se sebere a pohárek se tím naplní do dvou třetin. K tomu všemu se přidá třetina číšky žluči čerstvě nabrané ze žlučníku právě poražené ovce.

Nakonec je třeba všechny tyhle ingredience šetrně, ale důkladně promísit. Mast je trochu tuhá, ale ne zase tolik, jako prapůvodní lůj. Maž se jí nejmíň čtyřikrát denně. Musím tě ovšem upozornit, Lucie Cornelie, že to mazadlo odporně páchne. Mastičkářka ale zdůrazňovala, že se k němu nesmějí přidávat žádné libější výtažky ani žádné koření ani vonné pryskyřice.

Dej mi, prosím, vědět, jestli ti to pomohlo! Ta stará potvora se zapřísahala, že to ona sama připravila džbáneček s mastičkou, co ti tenkrát tak pomohla, ale já jí tak úplně nevěřím.

Vale od Morsima.

A už Varro vyrazil sehnat celou malou armádu otroků a rozeslal je obstarat ihned stádo ovcí. Zanedlouho už v domečku hned vedle výstavnější budovy, kde byl ubytován Sulla, čile pobíhal sem a tam mezi kotlíky a otroky pilně oškrabujícími kůže, přiměl je, aby jemu osobně předvedli každou poraženou ovci, nařídil, že on sám bude zkoušet teplotu vody v každé nádobě, každou dávku pečlivě sám přeměřoval a svými káravými poznámkami, usykováním a pomlaskáváním dohánět otroky až k nepříčetnosti. Ještě než se jeho výrobna masti rozjela naplno, lámal si snad hodinu hlavu problémem, jak velké by zmíněné pohárky či kalíšky nebo číšky vlastně měly být; po hodině mu pak konečně svitlo a rozchechtal se, až mu smíchem vyhrkly slzy. Pokud budou pohárky všechny *téhož* objemu, co pak záleží na tom, jaký skutečný obsah mají?

Když se konečně vypořádal s celou jednou stovkou ovcí (k získání žluče a přeškvařeného vnitřního loje zcela postačily dvě, avšak pracné odloupávání tenké mázdřičky tuku z ledvin a seškrabávání mazu ze srsti postupovalo mučivě pomalu), třímal Varro v ruce konečně jednu malou porfyrovou nádobku plnou masti. Zato zchvácení otroci postávali nad stovkou prakticky nedotčených čerstvě poražených ovcí a už si dělali laskominy, jak se konečně jednou dosyta nacpou výtečným skopovým.

Byla už pozdní hodina a Sulla, jak Varronovi šeptem sděloval jeho pobočník, spal na lehátku ve své jídelně.

„Opilý, viď," pokývl Varro.

„Ano, Marku Terentie."

„Nu, to je možná dobře."

Varro vešel po špičkách a stanul s pohledem upřeným na toho ubohého utýraného tvora. Paruka se mu svezla a odhalila svůj gázový rub; tisíce vlasů padlo na její zhotovení, každičký pečlivě uvázán k oné řiďounké podložce. Když si jen pomyslím, že to trvalo déle, než mně příprava té masti! Varro s povzdechem zavrtěl hlavou. A pak, velice zlehka, začal prsty mast nanášet na zpustošený a zkrvavený Sullův obličej.

Oči se okamžitě rozevřely, zpod jejich vínem zakaleného pohledu vytryskla bolest a hrůza; rty poodhalily jazyk a prázdné dásně, ústa se pootevřela. Nevydala však ani hlásku.

„Tohle je ta mast, Lucie Cornelie," šeptal mu Varro. „Vyrobil jsem ji přesně podle předpisu. Vydržíš to, když tě s ní namažu?"

Vytryskly slzy a zalily mu zcela oční důlky, neboť Sulla ležel naznak. Než stačily vytéci vnějšími koutky, Varro je už osoušel měkounkým hadříkem. Prýštily však dál. A znovu je Varro odsával.

„Nesmíš plakat, Lucie Cornelie. Ta mast se musí nanášet na *suchou* kůži. Lež teď klidně a zavři oči."

Sulla tedy zůstal nehybně ležet, oči zavřeny. A po několika bezděčných záškubech, když na obličeji ucítil první doteky Varronových rukou, už dál nedal najevo sebemenší odpor a napětí v jeho tváři zvolna polevovalo.

Varro dokončil svou práci, přinesl si pětiplamennou lampu a prohlížel si v jejím svitu výsledek. Krůpěje čiré tekutiny stále ještě vyrážely všude tam, kde byla pokožka porušená, zdálo se však, že mast zastavila alespoň všechno krvácení.

„Musíš se pokusit nerozškrábat se. Svědí to?" vyptával se Varro.

Oči zůstávaly zavřeny. „Ano, svědí. Ale už jsem zažil horší návaly. Přivaž mi ruce k bokům."

Varro uposlechl. „Přijdu zase před rozbřeskem a namažu ti tvář znovu. Kdo ví, Lucie Cornelie? Třeba tě to do rána svědět přestane." Po špičkách se pak vytratil.

Svědění ráno dosud trvalo, avšak Varronovu věcnému a nezaujatému pohledu se zdálo, že se Sullova pokožka jeví – jak jen to povědět? – *zklidněná.* Nanesl tedy mast znovu. Sulla požádal, aby mu ponechal ruce uvázány. Avšak navečer, po třech dalších ošetřeních mastí, oznámil, že už se snad dokáže zdržet škrábání, i když ho Varro rozváže. A o čtyři dny později Varronovi sdělil, že je po svědivce.

„Ono to účinkuje!" rozkřikl se Varro jásavě na Pompeia a na Hovňouska se zadostiučiněním lékaře, jehož léčba se osvědčila jako správná – třebaže lékařem nebyl, ani se jím netoužil stát.

„Bude na jaře schopen velet?" otázal se Pompeius.

„Pokud ta mast bude takhle působit dál, tak ještě mnohem dřív," řekl a spěchal zahrabat porfyrovou nádobku do sněhu. Zdálo se, že pokud je mast uchovávána v

chladu, vydrží déle, i když podle pachu na rukou Varro soudil, že už stejně trochu žlukne. „F*elix*, to je jeho pravé jméno!“ říkal si v duchu. „Š*ťastný*!“

Když se s časným nástupem zimy objevil ve městě i sníh, považovalo to mnoho lidí v Římě za zlé znamení. Ani Norbanus, ani Scipio Asiagenus se nevrátili, poté co oba utržili porážku, nepřišla ani žádná jiná povzbudivá zpráva o jejich další činnosti; Norbanus trčel v Capui v nepříliš důsledném obležení, zatímco Scipio bloumal sem a tam po Etrurii a sbíral vojsko.

Koncem roku začal senát uvažovat o tom, že by se měl opět jednou sejít a prodebatovat, jaká asi bude jeho další budoucnost – a jaká vůbec bude budoucnost Říma. Kdysi početná skupina Sullových přívrženců v senátě se ztenčila na pouhou třetinu, pokud by se započítali jak ti ze senátorů, kteří se vydali do Řecka, aby se tam k němu připojili, tak i ti nejčerstvější přeběhlíci, u nichž došlo ke stejnému hnutí mysli, jakmile se Sulla objevil opět v Itálii. A přes protesty skupinky senátorů, kteří o sobě tvrdili, že jsou neutrální, věděl kdekdo v Římě od nejpřednějších až po ty nejposlednější, že existuje jasně vedená dělicí čára. Ani celá Itálie dohromady i s Italskou Galií nebyla dost prostorná na to, aby tu mohli vedle sebe v míru existovat Sulla s Carbonem; vyznávali zcela protikladné hodnoty, zastávali zcela odlišné názory na systém vlády, lišili se v přesvědčení, oč by měl Řím usilovat. Sulla stál na straně *mos maiorum*, stovky let starých obyčejů a tradic přisuzujících vedoucí místo v míru i ve válce pozemkové šlechtě, zatímco Carbo stranil finančním a obchodním vůdcům – jezdcům a *tribunům aerarii*. A jelikož se žádná z těchto skupin nechtěla spokojit s toliko částečným vlivem ve státě, nezbývalo, než aby si jedna nebo druhá získala nadvládu cestou další občanské války.

To, že senát vůbec zakoketoval s myšlenkou opětného zasednutí, bylo pouze výsledkem Carbonova návratu z Italské Galie; z Arimina ho povolal tribun lidu Marcus Junius Brutus, ten, který předložil a prosadil zákon, jímž byl Capui přiznán plný statut římské obce. Sešli se v Brutově domě na Palatinu, v místě, které Gnaeus Papirius Carbo velice dobře znal; s Brutem byli přáteli už po mnoho let. A bylo to i bezpečnější místo než dům Papiria Carbona, kde (jak se šeptalo) i podomek vynášející nočníky bral úplatky od nejrůznějších lidí velice se zajímajících o to, co hodlá Carbo v nejbližší době podniknout.

V Brutově domě žádné problémy s úplatným služebnictvem nebyly, a to především díky Brutově ženě Servilii, která velela ve své domácnosti mnohem říznějším způsobem, než jakým Scipio Asiagenus hospodařil se svou armádou. Netolerovala sebemenší neposlušnost, zdálo se, že očí má víc než Argus a uší tolik jako celá kolonie netopýrů. Takový služebník, který by ji dokázal přelstít nebo na ni vyzrát, se ještě nenarodil, a otrok, jenž před ní neprojevil strach, zase nepřežil víc než pár dní.

A tak se mohli Brutus s Carbonem posadit ke své krajně důvěrné poradě v naprostém soukromí, bez jakýchkoli svědků. Ovšem s výjimkou samotné Servilie. V domě se neodehrálo a neřeklo nic, o čem by se ona nedozvěděla, a postarala se i teď o to, aby ani slovo z tohoto utajeného rozhovoru neuniklo jejím uším. Sotva se oba muži usadili v Brutově pracovně, schoulila se Servilia venku na kolonádě pod jedním z nedovřených oken. Odposlech to byl studený a nepohodlný, Servilia však

předpokládala, že toto strádání bude plně vyváženo tím, o čem budou Carbo s Brutem hovořit v teple útulné místnosti.

Začali zdvořilůstkami.

„Jak se daří mému otci?“ otázal se Brutus.

„Je v pořádku, mám ti od něho vyřídit pozdravy.“

„Dost mě překvapuje, že ho u sebe dokážeš vystát!“ vyhrkl Brutus a naráz se odmlčel, zjevně se sám zalekl toho, co právě vyslovil. „Omlouvám se. Nemyslel jsem to ve zlém. Doopravdy mi to nijak nevadí.“

„Jenom se divíš, že se s ním snesu, co?“

„To ano.“

„Je to přece tvůj otec,“ řekl Carbo chlácholivě, „a je to už starý člověk, Brute. Chápu, v čem pro tebe asi představoval určitou nesnáz. Ale mně nijak nepřekáží. Doslova tak je to, jak to říkám. Když mi utekl Verres i se zbytkem mých správcovských diet, potřeboval jsem si tak jako tak sehnat nějakého jiného kvestora. S otcem jsme přátelé, jak asi víš, už od té doby, co jsme se se spolu s Gaiem Mariem vrátili z exilu.“ Carbo se odmlčel. Zřejmě teď jde popleskat Bruta trochu po rameni, pomyslila si cynicky tajná účastnice jejich rozmluvy; znala už, jak to Carbo s jejím manželem umí. Po chvíli pokračoval: „Když ses oženil, koupil ti tenhle dům, aby nemusel žít v nějakém područí. S čím ovšem nepočítal, byl pocit osamocení po všech těch letech, co jste spolu žili – nu, dejme tomu jako dva mládenci. Dovedu si představit, že byl dost protivný a že s tvou ženou asi moc nevycházel. Takže když jsem mu napsal a požádal jsem ho, aby se stal mým novým prokvestorem, přijal to okamžitě. Podle mého z toho nemusíš mít špatné svědomí, Brute. Je teď docela šťastný – tam, kde je.“

„Děkuji ti,“ povzdychl si Brutus.

„Takže co máme před sebou tak naléhavého, že bylo nutné, abych sem přijel osobně?“

„Volby. Od chvíle, kdy od nás dezertoval Philippus, který byl přítelíčkem snad kdekoho, je veškerá morálka v Římě ve psí. Nikdo se nechce ujmout vedení, nikdo k tomu nemá dost odvahy. Proto jsem měl pocit, že by ses měl do Říma vrátit, alespoň po volbách. Nenašel se nikdo přijatelný, kdo by se chtěl stát konsulem! Ostatně nikdo, kdo vůbec ještě za něco stojí, nechce přijmout žádný důležitější úřad,“ dodával Brutus nervózně; nervozita patřila k jeho výrazným rysům.

„Co Sertorius?“

„S tím jsou jen problémy, však to sám víš nejlíp. Psal jsem mu do Sinuessy a požádal jsem ho, aby se ucházel o úřad konsula, ale on odmítl. Uvedl pro to dva důvody, zatímco já jsem počítal, že se zmíní jen o jednom – že je totiž teprve prétorem a že by měl tedy podle obyčeje vyčkat dva roky, než se stane konsulem. Což o to, doufal jsem, že přes tuhle překážku mu pomůžu domluvou, a to by se snad bylo i povedlo, kdyby to byl důvod jediný. Jenomže ten druhý jsem mu vymluvit nedokázal.“

„A čím argumentoval ještě?“

„Prohlásil, že s Římem je konec, že odmítá být konsulem ve městě plném zbabělců a oportunistů.“

„Vyzul se z toho elegantně!“

„Říkal, že odejde do Přední Hispánie jako správce, a to hned.“

„*Fellator* jeden!“ zavrčel Carbo.

Brutus, jenž si příliš neliboval v silných slovech, na to nic neřekl, a zřejmě už ani neměl co dalšího říci, neboť se poté rozhostilo ticho.

Posluchačka v kolonádě podrážděně nachýlila oko k ozdobně vyřezávané okenici a uviděla Carbona a svého manžela sedět proti sobě u Brutova stolu. Skoro jako by to byli bratři, pomyslela si – oba stejně snědí, stejně fádní, žádný z nich ani příliš velký ani příliš urostlý.

Proč mi jen, ptávala se často sama sebe, nedopřála Fortuna za manžela někoho, kdo by už svým zjevem působil výrazněji, o kom bych mohla věřit, že to někam dotáhne ve veřejném životě? V Brutovu vojenskou dráhu dávno přestala doufat, takže už zbývala jen ta politická. Jenomže to jediné, co až dosud Brutus dokázal, bylo navrhnout zákon, jímž dostala Capua statut římského města. Nebyl to tak docela špatný nápad – a určitě alespoň zachránil jeho pověst jako tribuna lidu, takže nakonec nepůsobil jako zcela neschopný člověk – jenomže nikdo a nikdy na něho nebude vzpomínat jako na jednoho z velkých tribunů lidu, jakým byl například její strýc Drusus.

* * *

Bruta jí vybral za manžela Mamercus, třebaže on sám cele náležel Sullovi a navíc byl právě se Sullou v Řecku, když nadešel čas vyhledat ženicha pro jeho nejstarší schovanku Servilii, jednu ze šesti dětí, jejichž byl poručníkem. Všechny stále ještě žily v Římě pod dozorem své chudobné příbuzné, Gnaey, a hlavně její matky, Porcie Liciniany – vskutku strašlivé ženské! Žádný poručník, ať by byl žil sebedále od svých svěřenců, by byl nemusel mít sebemenší obavy o jejich počestnost a stav jejich morálky, pokud by je měla pod palcem Porcia Liciniana! Dokonce i její vlastní dcera Gnaea byla s přibývajícími roky pod její vládou čím dál tím ošklivější a staropanenštější.

A tak tedy to byla Porcia Liciniana, kdo přijímal zájemce o Serviliinu ruku, jak se blížily její osmnácté narozeniny, a byla to rovněž Porcia Liciniana, kdo odesílal strýci Mamerkovi na Východ veškeré podstatné informace o jednotlivých nápadnících. A to s náležitými komentáři o jejich ctnostech, morálce, uvážlivosti, zdrženlivosti a všech ostatních vlastnostech, které považovala u budoucího manžela za žádoucí. A třebaže se Porcia Liciniana úzkostlivě vystříhala hrubého prohřešku, že by totiž sama přímo vyzvedávala jednoho nápadníka nad jiného, její pádné poznámky se strýci Mamerkovi náležitě vštěpovaly do paměti. Servilia měla koneckonců značné věno a šťastně se narodila s proslulým patricijským jménem, kromě toho také, jak strýčka Mamerka nepřestávala Porcia Liciniana ujišťovat, nepostrádala Servilia ani osobní přitažlivost.

A tak se dal strýc Mamercus tou nejsnadnější cestou; vybral muže, na jehož přednosti Porcia Liciniana poukazovala s největší vervou. Byl to Marcus Junius Brutus. Jelikož to byl senátor, už po třicítce, dalo se předpokládat, že už má za sebou různé ty mladistvé nepředloženosti a rozpustilosti; až jednou umře Brutus starší (a to nemůže trvat příliš dlouho, poznamenala k tomu Porcia Liciniana), stane se Marcus Junius hlavou rodiny; jinak to byl značně zámožný člověk, neposkvrněného (byť plebejského) původu.

Servilia sama ho dosud nikdy nespatřila, a dokonce i poté, co ji už Porcia Liciniana zpravila o nadcházejícím sňatku, neměla dovoleno se s ním setkat až do dne svatby. To, že vůči ní byl uplatněn tento prastarý obyčej, ovšem neměla na svědomí Porcia Liciniana; byl to spíše přímý následek jednoho trestu z dětství. Jelikož se kdysi Servilia propůjčila ke špehování v domě svého strýce Drusa – ve prospěch svého otce, jenž se s její matkou rozešel – postihl ji strýc Drusus jakýmsi trvalým domácím vězením:

nemělo jí být povoleno sebemenší soukromí v domě, žádný pokojík, žádný vlastní koutek, a kromě toho nesměla dům opustit, leda v doprovodu někoho, kdo by dozíral na každý její krok a každý její pohled. Dlouhé roky uplynuly od té doby do chvíle, kdy už se mohla provdat, a všichni dospělí z časů jejího prohřešku – matka, otec, strýc, babička, otčím – už byli dávno mrtví. Avšak onen příkaz byl vůči ní uplatňován dosud.

Bez přehánění lze proto říci, že Servilia po okamžiku, kde se provdá a z domu strýce Drusa bude moci odejít, prahla s takovou nedočkavostí, že jí bylo takřka lhostejné, kdo se stane jejím manželem. Pro ni se stal především osvoboditelem od nenáviděného životního režimu. Když se však dozvěděla jeho jméno, přece jen si s ulehčením vydechla. Člověk její třídy a jejího postavení, ne nějaký venkovský křupan, jakého se obávala – křupan, jakým jí strýc Drusus nejednou vyhrožoval, když byl ještě živ, a jakého jí sliboval přivést, až Servilia vyroste. Strýc Mamercus naštěstí neviděl žádný užitek v tom, že by ji provdal za někoho pod její úroveň – ba ani Porcia Liciniana pro něco takového nebyla.

A tak se jako novopečená nevěsta vděčně a ráda rychle nastěhovala do domu Marka Junia Bruta, a s ní tam ovšem putovalo i její obrovské věno ve výši dvou set talentů – pěti milionů sesterciů. A co bylo ještě důležitější, toto věno zůstalo celé jejím vlastnictvím. Strýc Mamercus ho kdysi dobře investoval, tak aby jí zajistil slušný stálý příjem z něho, a připojil podmínku, že po její smrti mají tento důchod zdědit její dcery. Vzhledem k tomu, že její nový manžel měl sám peněz hojnost, nepocítil Brutus nad tímto opatřením sebemenší zklamání. Naopak, znamenalo to pro něho, že získal za manželku nejen ženu pocházející z vynikající patricijské aristokracie, ale že bude navíc i schopna trvale si hradit své životní náklady – ať už půjde o nákup otroků, o jejich obživu, o její vlastní ošacení, o šperky, domy anebo jakékoli jiné výdaje, pro něž se rozhodne, vše si bude platit sama. A jeho vlastní peníze tím zůstanou nedotčeny.

Ovšem až na to, že si nyní Servilia mohla vyrazit, kam se jí zachtělo, a stýkat se s kýmkoli, s kým si zamanula, se ukázalo, že její manželství bude zřejmě pramálo radostná záležitost. Její muž žil až příliš dlouho jako svobodný mládenec. Nesdílel s ní prakticky vůbec nic – ani, jak záhy vycítila, své tělo. Pokud si pozval na večeři nějaké přátele, požádal ji, aby do jídelny nechodila; jeho pracovna pro ní byla trvale zapovězenou místností; nikdy se nestalo, že by se s ní o něčem radil, že by s ní něco prohovořil; neukazoval ji nic z toho, co koupil anebo co získal jiným způsobem; nikdy ji nebral s sebou, když zajížděl na některou ze svých venkovských vil. A pokud jde o to jeho tělo – bylo to cosi, co se sice občas objevilo v její ložničce, ale co ji naprosto nevzrušovalo. Soukromí a samoty, jak si náhle uvědomila, měla po letech, kdy jí byly zcela odepřeny, teď daleko víc, než jí bylo vítané a milé. A jelikož její manžel trval na tom, že chce spát sám, neměla v noci ve své místnůstce nablízku naprosto nikoho a mrtvé ticho všude kolem ji začínalo děsit.

A tak se její manželství stalo jen další variací na téma, které ji pronásledovalo takřka od dětství; nebyl nikdo, komu by na ní záleželo, nikdo si jí nevšímal. Pozornost si dokázala vynutit jedině svým chováním, byla zlá, nenávistná a mstivá, jak na vlastní kůži časem poznal kdekterý sloužící a kdejaká služka v domě. Manželovi však tuto tvář nikdy neukázala, věděla, že ji nijak nemiluje a že kdesi za rohem může číhat i rozvod. Na Bruta byla do krajnosti milá. Ke služebnictvu byla krajně krutá.

Brutus své povinnosti nicméně plnil. Po dvou letech manželství přišla Servilia do jiného stavu. Podobně jako její matka byla i ona velmi dobře stavěna pro porod a ani v nejmenším při něm netrpěla. Ani předcházející bolesti nebyly tak mučivé, jak jí to vždycky líčili; přivedla svého synka na svět v průběhu sedmi hodin za mrazivé

březnové noci a byla okamžitě schopná se s ním potěšit, když jí ho přinesli, už umytého a nevýslovně sladkého.

Nebylo proto divu, že malý Brutus zaplnil matčin vyprahlý citový život do posledního koutku – že Servilia nedovolila žádné jiné ženě, aby ho kojila, že se o něho starala jen a jen ona sama, že si jeho kolébku dala přenést do své ložničky a že ji samu chlapec od samého narození cele pohlcoval, takže pro ni všechno ostatní přestávalo existovat.

*** * ***

Co vlastně přimělo Servilii za mrazivého dne z konce listopadu onoho roku, kdy se Sulla vylodil v Itálii, naslouchat za dveřmi manželovy pracovny? Zájem o jeho politickou činnost ani o jeho blaho to zajisté nebyl. Chtěla si vyposlechnout, co se děje, neboť Marcus Junius Brutus byl otec jejího milovaného dítěte a ona si předsevzala, že se plně postará o synkovo dědictví, o jeho pověst, o jeho spokojenou budoucnost. Což znamenalo, že se musí neustále zajímat *naprosto o všechno.* Nic jí nesmí uniknout! Zejména nic z manželovy politické činnosti.

Na Carbonovi Servilii nijak nezáleželo, třebaže si byla vědoma, že ho nesmí brát na lehkou váhu. Správně však odhadla, že Carbo se bude spíše starat o své vlastní zájmy než o dobro Říma; nebyla si ovšem zcela jistá, zda je Brutus natolik prozíravý, aby tento Carbonův rys včas postřehl. Zato Sullův příchod do Itálie ji naplňoval obavami, neboť měla vyvinutý smysl pro politiku a dokázala si průběh budoucích událostí představit daleko živěji než většina mužů, kteří strávili půlku života v senátě. A v jedné věci měla naprosto jasno, že totiž Carbo v sobě nemá dostatek síly, aby udržel Řím jednotný tváří v tvář muži, jako je Sulla.

Přestala nahlížet dovnitř, nachýlila namísto toho k okenici ucho a poklekla na ledově studené teraco. Začalo znovu sněžit – jako na zavolanou! Vířící vločky vytvářely neprůhledný závoj mezi její zachumlanou klečící postavou a bzučícím úlem všemožných domáckých činností na protější straně peristylové zahrady, kde se nacházely kuchyně a kde neustále ťapkalo sem a tam služebnictvo. Neměla sebemenší strach z toho, že by ji tam někdo mohl uvidět takhle klečet; nikdo z Brutovy domácnosti by se ani náznakem neopovážil zpochybnit její právo zdržovat se v domě kdekoli a v jakékoli poloze. Spíš jí záleželo na tom, aby se celému osazenstvu vždy jevila jako svrchovaná paní – a svrchované bytosti ovšem nešpiclují v kleku u manželova okna.

Náhle ztuhla, přitiskla ucho blíž k okenici. Carbo a její manžel se opět rozhovořili!

„Mezi těmi, kdo se hodlají ucházet o úřad prétora, je pár docela ucházejících mužských," říkal Brutus. „Carrinas a Damasippus jsou oba právě tak schopní, jak jsou oblíbení mezi lidmi."

„Nono!" ozvalo se z Carbonova místa. „Dopustili, zrovna tak jako já, aby je v bitvě porazil naprostý holobrádek – jenže jim se na rozdíl ode mne alespoň dostalo předem varování, že Pompeius je stejně neurvalý, jako byl jeho otec, a desetkrát schopnější. Kdyby na prétorský úřad kandidoval Pompeius, dostal by sám víc hlasů než Carrinas a Damasippus dohromady."

„Rozhodující úlohu v tom ovšem sehráli hlavně Pompeiovi veteráni," řekl Brutus věcně.

„Možná. Ale i pokud tomu tak bylo, nechal je Pompeius aspoň jednat podle svého a nepletl se jim do řemesla.“ Zdálo se, že by Carbo rád co nejdříve přešel od minulosti k budoucnosti, neboť náhle změnil téma. „Kandidáti na prétory mě tak moc nepálí, Brute. Starosti mi ale dělají konsulové – mezi jiným i díky té tvé škarohlídské předpovědi! Pokud se to ukáže nutné, budu na konsula kandidovat já sám. Jenže koho si mám vybrat za kolegu? Kdo mě v tomhle ubohém městě bude umět alespoň trochu podepřít, místo aby mě stahoval dolů ke dnu? Na jaře určitě vypukne válka, máloco je tak jistého jako tohle. Sulla ještě stále není docela v pořádku, ale podle mých zpravodajů bude na začátku příštího bojového období už zase v plné formě!“

„Ta jeho choroba ovšem nebyla jediným důvodem, proč se v uplynulém roce držel tak zpátky,“ říkal Brutus. „Doslechli jsme se, že se chová takhle pasivně jen proto, aby dal Římu příležitost kapitulovat bez boje.“

„To si počká!“ utrhl se Carbo rozlíceně. „Och, nechme už těch spekulací! Koho bych si tedy měl vybrat jako konsulského kolegu?“

„Ty sám nemáš žádnou představu?“ otázal se Brutus.

„Ani nejmenší! Potřeboval bych někoho, kdo by lidem uměl dodat trochu odvahy – kdo dokáže mladé muže přimět ke vstupu do armády a ve starých chlapech vzbudit lítost, že už na to nemají. Člověka, jako je Sertorius. Jenže tys mi přece říkal, že on je zásadně proti.“

„A co tedy Marcus Marius Gratidianus?“

„Je to sice Marius, ale pouze adopcí, a to není zrovna to nejlepší. Stál jsem o Sertoria, protože ten je pokrevní Mariovec.“

Nastala odmlka, nebylo to však bezradné mlčení; a když Servilia naslouchající venku u okna postřehla, jak se její manžel nadechuje, samou pozorností až ztuhla, rozhodnuta, že jí nesmí ujít jediné slůvko z toho, co teď bude následovat.

„Pokud chceš stůj co stůj nějakého Maria,“ říkal Brutus zvolna, „tak proč ne rovnou mladého Maria?“

Následovala další pauza, tentokrát bylo příčinou bezpochyby spíše ohromení. A pak řekl Carbo: „To přece nejde! *Edepol*, Brute, vždyť mu právě bylo dvacet!“

„Šestadvacet, přesněji řečeno.“

„I tak mu ještě chybí čtyři roky, aby mohl vůbec vstoupit do senátu!“

„Ústava nestanovuje pro věk konsulů žádnou dolní hranici, přes všechno to, co se říká v *lex Villia annalis.* Platí tu vlastně jen a jen zvykové právo. Takže podle mého bys měl ihned přimět Perpernu, aby ho co nejdřív začlenil do senátu.“

„Ale vždyť on přece nesahá svému otci ani po kotníky!“ vyjel Carbo.

„A vadí to snad? Je to skutečně tak důležité, Gnaee Papirie? Doopravdy? Připouštím, že Sertorius by představoval přímo ideální typ Mariovce – nikdo nedokáže velet římským vojákům lépe, nikoho nemají v takové úctě. Jenomže on nechce. A kdo jiný kromě mladého Maria tu vůbec zbývá?“

„Noví vojáci by se k němu určitě jen hrnuli, to je pravda,“ řekl Carbo tiše.

„A bojovali by za něho jako Sparťané za Leónida.“

„A ty si opravdu myslíš, že by to zvládl?“

„Já si myslím, že by to docela rád zkusil.“

„Chceš tím snad říct, že on už dokonce dal najevo záměr stát se konsulem?“

Brutus se rozesmál, což bylo u něho něco dosti neobvyklého. „Ne, Carbone, to samozřejmě ne! Domýšlivý je sice až dost, ale tuhle ctižádost zatím neprojevil. Myslím si jen, že kdybys za ním zašel a tuhle možnost mu nabídl, určitě by po ní skočil. V životě zatím nedostal sebemenší příležitost, jak se vyrovnat svému otci. A tímhle by ho

mohl dokonce předstihnout. Gaius Marius nastupoval do úřadu konsula přece v poměrně pozdním věku. Mladý Marius by se naproti tomu stal ještě mladším konsulem, než byl kdysi Scipio Africanus. Ať už by si pak počínal jakkoli, dosáhl by tím jisté proslulosti.“

„Nu, pokud by si vedl alespoň z poloviny tak dobře jako Scipio Africanus, nehrozilo by Římu ze Sullovy strany žádné nebezpečí.“

„Nového Scipiona Africana ovšem v mladém Mariovi nehledej,“ varoval ho Brutus. „To jediné například, co ho napadlo, když chtěl zabránit konsulovi Catonovi, aby neprohrál bitvu, bylo vrazit mu dýku do zad.“

I Carbo se teď rozesmál, což ovšem u něho bylo naopak dosti obvyklé. „Zato Cinnovi to tehdy připadalo jako dar seslaný bohy! Starý Marius mu tenkrát vyplatil celé jmění, jen aby nedal jeho syna stíhat pro vraždu.“

„Ano,“ říkal už opět zasmušile Brutus, „ale tahle příhoda by pro tebe měla být jistým varováním, jaká rizika musíš předpokládat, pokud by se mladý Marius stal tvým kolegou v konsulátu.“

„Máš snad na mysli, že bych se k němu neměl v žádném případě otáčet zády?“

„Mám na mysli, že bys mu neměl v žádném případě svěřovat své nejlepší jednotky. Nech ho nejdřív ukázat, že je schopen velet, než něco takového uděláš.“

Zaskřípaly nohy odsouvaných židlí; Servilia vyskočila a utíkala do tepla své pracovny, kde děvče, které mělo na starosti prádlo, využilo vzácné příležitosti, aby si malého Bruta také pochovalo.

Žárlivost v Servilii propukla takovou silou, že se nestačila ovládnout; napřáhla paži a udeřila dívčinu do tváře tak surově, že služtičku od kolébky, kde s děckem posedávala, srazila na zem. Malého Bruta přitom otrokyně upustila, avšak dříve, než mohl dopadnout na podlahu i on, ho jeho matka ještě v letu zachytila. Přitiskla si ho divoce k ňadrům a děvče pak doslova vykopala z místnosti.

„Hned zítra tě prodám!“ rozječela se na celou kolonádu lemující peristylovou zahradu. Pak nasadila jiný tón a už jen křikla: „Dite! Dite!“

Správce, jehož celé květnaté jméno znělo Epaphroditus, ale jemuž se běžně říkalo jen Ditus, už přibíhal. „Ano, *domino*?“

„Tu holku – tu Galku, cos mi přivedl jako pradlenu k děcku – zbičovat a prodat ji jako nehodnou otrokyni!“

Správce vytřeštil oči. „Ale *domino*, vždyť ona pracuje výtečně! Nejenže dobře pere, ale ona tvého chlapečka přímo zbožňuje!“

Servilia uhodila Epaphrodita stejnou silou, jako prve ono děvče, a předvedla pak, jak se vyzná v těch nejvybranějších nadávkách. „Dobře poslouchej, ty *fellatore* jeden přežraný a rozmazlený! Když ti já něco nařídím, tak to uděláš bez jediného slova, natož odmluvy! A je mi jedno, komu patříš, rozumíš, takže nechoď fňukat k svému pánovi, nebo toho budeš litovat! A teď tu holku zaveď k sobě a počkej tam na mě. Tobě se zřejmě líbí, takže bys ji asi šetřil, kdybych na to nedohlédla sama.“

Rudý otisk její dlaně, do posledního článku jejích prstů patrný na jeho tváři, v něm strach nevzbudil, zato její slova ano. Epaphroditus vyrazil během pryč.

Servilia si nezavolala jinou službu; láskyplně namísto toho malého Bruta sama zavinula do teplého šátku z jemňounké vlny a odnášela si ho s sebou do správcovy místnosti. Děvče už bylo svázáno a plačící Epaphroditus byl za dozoru baziliščích očí své paní přinucen bičovat ji tak dlouho, až se její záda proměnila v rudou kaši a kousíčky kůže a masa se rozletovaly všude kolem. Jeden zmučený ston za druhým pronikal ven, do peristylu zapadávajícího zvolna sněhem, avšak ani hustá chumelenice

nedokázala ztlumit a překrýt ten neutuchající nářek. Neobjevil se tam ani pán, aby zjistil, co se tu odehrává, neboť Brutus odešel spolu s Carbonem, bezpochyby za mladým Mariem, jak se dohadovala Servilia.

Konečně Servilia pokývla. Správcova paže klesla. Paní domu si došla prohlédnout jeho dílo zblízka a zdála se být spokojena. „Ano, tak je to v pořádku! Tam jí už kůže nikdy nenaroste. A nemá cenu se pokoušet ji prodat, nedostali bychom za ni ani sestercius. Ukřižuj ji! Venku v peristylu. Ať ji tam máte všichni na očích pro výstrahu. A ne abys jí přelámal nohy! Nech ji umírat pěkně zvolna."

Odkráčela zpátky do svého pokoje, tam synka rozbalila a vyměnila mu lněnou plenku. Pak si ho posadila na klín, na délku paže před sebe, a zhlížela se v něm, občas se k němu naklonila, něžně ho políbila a tichým broukavým hlasem si s ním povídala.

Tvořili půvabný obrázek – černovlasé děťátko na snědých matčiných kolenech. Servilia byla krásná, měla dráždivou pevnou postavu a trochu zašpičatělý obličejík, jaký napovídá bezpočet tajemství skrytých za semknutými rty a pod těžkými přivřenými víčky. Na chlapečkovi ovšem nebylo kromě přirozeného dětského půvabu nic zvláštního, ba působil trochu otupělým dojmem – bylo to, jak se říká „hodné dítě", neboť téměř nezaplakalo a nezazlobilo.

A tak je tam oba nalezl Brutus, když se vrátil z domu mladého Maria; bez jediné poznámky vyslechl, co mu chladným hlasem Servilia pověděla o nedbalé pradleně a o tom, jak byla potrestána. Jelikož by se byl neodvážil sebeméně zasahovat do Serviliina hladce plynoucího řízení domácnosti (byl si dobře vědom, že jeho dům nebyl nikdy v tak dokonalém pořádku jako po sňatku s ní), nepozměnil ani v nejmenším ženin rozsudek, a když si později zavolal svého správce, ani slovem se nezmínil o zasněžené postavě bezvládně visící na kříži v peristylové zahradě.

*** * ***

„Caesare! Kdepak jsi, Caesare?"

Vyšel bosky z místnosti, která bývala pracovnou jeho otce, v jedné ruce pero, v druhé svitek papíru, na sobě nic než tuniku. Mračil se, neboť ho matka vyrušila právě uprostřed nedokončené věty.

Matce, zachumlané do mnoha vrstev jemňounké, doma utkané vlněné látky, dělalo mnohem větší starost jeho tělesné blaho než stav jeho mysli a napomínala ho: „Och, copak nevíš, jaká je zima? Nepovídej že ne! Ani střevíce nemáš! Caesare, podle horoskopu tě má právě v tomhle tvém věku stihnout nějaká hrozná choroba, a ty i o tomhle dobře víš. Proč takhle zlobíš naši paní Fortunu a nedbáš té zlé věštby? Ještě to neštěstí na sebe přivoláš! Proto se přece objednávají hned při narození horoskopy, aby se z možných nebezpečí nestávala opravdická hrozba. *Dělej už konečně dobrotu*!"

Její rozrušení bylo zcela upřímné – a on to věděl – takže jí oplatil svým pověstným úsměvem, jakousi nevyslovenou omluvou, která se přitom nijak nedotkla jeho hrdosti.

„Copak se zase děje?" zeptal se zklamaně, sotva si ji pozorněji prohlédl; matka byla oblečena na vycházku, zřejmě tedy bude muset i on svou práci zatím odložit.

„Poslali pro nás, abychom hned přišli k tetě Julii."

„V tuhle denní dobu? A v tomhle počasí?"

„To jsem ráda, že si toho počasí také všímáš! Škoda že se podle toho také neoblékáš," řekla Aurelia.

„Mám tam ohřívadlo, *mater*. Dokonce dvě."

„Tak jdi do tepla a převlékni se," řekla. „I tady dole ve světlíku mrzne, jak sem fouká ten ledový vítr." Ještě než se obrátila k odchodu, dodala: „A jdi najít Lucia Decumia. Jsme zváni *všichni*."

Zjevně tím myslela i obě jeho sestry, což ho dost překvapilo – musí tedy jít o vskutku důležitou rodinnou poradu! Užuž otevíral ústa, aby matku ujistil, že s sebou žádného Lucia Decumia nepotřebuje brát, že přece s nimi půjde i on sám a že se v jeho doprovodu může cítit v naprostém bezpečí třeba i sto ženských, ale pak sklapl. Stejně neměl šanci v té při zvítězit, tak nač to vůbec zkoušet? Aurelia vždycky věděla nejlíp, co chce a jak to chce.

Když se vynořil ze svých místností, měl na sobě oblečení flamina Dialis, třebaže si do onoho počasí dospodu navlékl tři tuniky, vlněné spodky sahající až pod kolena a do bachratých bot bez pásků a tkanic tlusté ponožky. Jeho kněžská *laena* zastoupila togu, jakou by si oblékli jiní muži; neforemná dvojvrstvá pláštěnka – strakatá, s širokými, střídavě šarlatovými a purpurovými pruhy – měla podobu kruhu, uprostřed s prostřiženým otvorem, kterým se navlékala přes hlavu. Sahala mu až po kolena a zcela zakrývala paže i ruce, což znamenalo, jak omluvně připouštěl (aby na protivné a nenáviděné *laeně* shledal alespoň nějaké klady), že si alespoň nemusí teď do té ledové vichřice brát žádné palčáky. Na hlavě měl naražen *apex*, přiléhavou přilbu ze slonoviny vybíhající v ostrou špici, na niž byl nabodnut tlustý vlněný kotouč.

Jelikož nyní už i podle zákona náležel mezi muže, musel respektovat nejrůznější tabu, která omezovala flamina Dialis ze všech možných hledisek; přestal docházet na vojenský výcvik na Martově poli, nedotkl se železa, neměl na sobě nikde žádný uzel a žádnou přezku, nepohladil psa, boty měl ušity z kůže zvířete, které zahynulo pouhou náhodou a nebylo utraceno kvůli tomuto účelu, a jedl pouze pokrmy povolené flaminovi Dialis. Že měl přesto bradu hladce oholenu, za to vděčil bronzové břitvě; a že mohl chodit obut i tam, kde by byly jeho obřadní dřeváky krajně nepraktické, bylo díky tomu, že osobně navrhl tvar bot, které mu dobře přilehly ke kotníkům a k lýtkům, i bez zapovězených obvyklých pomůcek, jako jsou šněrovadla nebo přezky.

Dokonce ani jeho vlastní matka netušila, jak hluboce Caesar opovrhuje svou doživotní sudbou Jovova kněze. Když ve věku patnácti a půl roku dospěl, přijal všechnu tu obludnou výstroj a pověry spojené se svým flamínátem bez hlesu a bez mrknutí oka a Aurelia si tehdy s ulehčením zhluboka vydechla. Jeho původní vzpoura proti údělu flamina Dialis pominula. Co ovšem netušila, byla skutečná příčina jeho poslušnosti; byl až do morku kostí Římanem, takže bezvýhradně respektoval zvyky své vlasti, a byl také nesmírně pověrčivý. Poslušen být prostě *musel!* Jinak by již nikdy nemohl doufat v přízeň bohyně Fortuny. Neshlédla by už s úsměvem na něho ani na nic, co by započal, ztratil by všechno štěstí. Neboť Caesar navzdory onomu prokletí, k němuž byl pro zbytek života odsouzen, nepřestával věřit, že Fortuna pro něho přece jen nějaké východisko má – pokud ovšem zatím bude Jovovi sloužit jako jeho kněz ze všech svých sil.

Jeho poslušnost tedy neznamenala, jak mylně soudila Aurelia, že se smířil se svým osudem. Tato vědomá sebekázeň v něm zášť k zastávanému kněžskému úřadu jen den za dnem utvrzovala. Protivil se mu především tím, že z něho alespoň podle zákona nebylo úniku. Starému Gaiovi Mariovi se tak podařilo spoutat ho navěky. Pokud mu sama Fortuna nepodá záchrannou ruku.

Caesarovi teď bylo sedmnáct pryč, do osmnácti mu chybělo ještě celých sedm měsíců, vypadal však dospěleji a chováním a držením těla budil spíše dojem konsulára, jenž už má za sebou i úřad censora. Napomáhal tomu jeho vysoký vzrůst i široká

ramena dotvářející jeho svalnatou a pružnou postavu. Jeho otec byl už dva a půl roku mrtev, takže Caesar nabyl v rodině velice záhy postavení *pater familias* a s naprostou samozřejmostí ho i přijímal. Půvab, jímž byl pověstný jako dítě, z jeho tváře nevymizel, nabyl ovšem mužnějšího výrazu – i jeho někdejší nosík, buď všem bohům za to díky, se protáhl v náležitý hrbolatý římský nos a zbavil ho tak nebezpečí přespříliš zženštilé krásy, která by pro něho byla nesmírným břemenem; neboť Caesar po ničem tak horoucně netoužil, jako stát se celým mužem – jako voják, jako státník, jako vášnivý milenec žen, beze stopy podezření, že by snad mohl milovat i muže.

Celá rodina už se shromáždila v přijímacím pokoji, všichni náležitě oblečeni na dlouhou a studenou cestu. To jest s výjimkou jeho manželky, Cinnilly. Ve svých jedenácti letech ještě nebyla považována za dostatečně dospělou na to, aby se mohla účastnit takovýchto výjimečných rodinných shromáždění. Nechyběla tam však mezi nimi, jediná tmavovlasá a snědá postavička v celém domě; když Caesar vešel, zalétly její fialkově modré oči okamžitě k jeho tváři. Zbožňoval ji, přešel k ní teď, zvedl ji do náruče a políbil ji na růžovou tvářičku, oči zavřeny, aby mohl lépe vnímat tu vzácnou vůni dítěte, které jeho matka tak pečlivě koupala a mazala vonnými mastmi.

„Zase jednou musíš zůstat doma, viď?“ řekl a znovu ji políbil na tvář.

„Jednou budu velká, uvidíš,“ řekla a s okouzlujícím úsměvem se objevily i důlky v obou tvářích.

„To víš, že budeš! A budeš pak ještě důležitější než *mater*, protože budeš paní domu.“ Postavil ji zase na zem, pohladil ji po hustých černých vlnitých vláscích a přimhouřil přitom oči na Aurelii.

„Tady já přece paní domu nebudu,“ řekla Cinnilla s veškerou vážností. „Já budu flaminica Dialis a paní budu ve Státním domě.“

„Máš pravdu,“ řekl zlehka. „Jak jsem to mohl poplést?“

Vyšel z domu ven, do prudké chumelenice, a vydal se podél řádky obchůdků přiléhajících k vnější stěně Aureliina činžovního domu, až došel k zaoblenému nároží této trojúhelníkovité budovy. Místnost v tomto rohu, která na první pohled působila jako taverna, sloužila ve skutečnosti za sídlo bratrstvu křižovatky, jež dohlíželo na blaho a duchovní život křižovatky venku za zdvojenými dveřmi, zejména pečovalo o věžičkovitou svatyni Larů a o velkou kašnu, kde se teď chabý pramínek vody prodíral namrzlými kaskádami ledu a blankytných rampouchů – tak třeskutá zima vládla.

Lucius Decumius byl ve svém sídle a na svém obvyklém místě, u stolu vzadu vlevo v prostorné čisté místnosti. Zešedivěl už, ale tvář měl dosud bez jediné vrásky; nedávno byli do bratrstva přijati oba jeho synové, které nyní zasvěcoval do mnohotvárných činností a povinností kolégia. Seděli mu teď po boku, každý z jedné strany, jako oni dva lvi tradičně střežící sochu Velké Matky, *Magna Mater* – nasupení, pískově plaví, s hustými hřívami a žlutavýma očima, drápy povysunuty. Ne že by Lucius Decumius v čemkoli připomínal Velkou Matku! Naopak, byl maličký, vychrtlý, naprosto bezvýznamného vzhledu; oba synové byli spíše po matce, mohutné Keltce pocházející z kraje Ager Gallicus. Kdo ho nepoznal blíže, nebyl by vytušil, jaký chlap se v něm ve skutečnosti skrývá – odvážný, rafinovaný, bez skrupulí, mimořádně inteligentní, schopný bezmezné oddanosti.

Sotva se Caesar objevil ve dveřích, všichni tři Decumiové rozjasnili tváře, jediný Lucius Decumius mu však vykročil vstříc. Propletl se mezi stolky a lavicemi, došel až k Caesarovi, povytáhl se na špičky a políbil mladého muže na rty s takovou vroucností, s jakou nelíbal ani své vlastní syny. Byl to otcovský polibek, třebaže ho vtiskl na rty

mládence, k němuž ho poutaly toliko složité citové vztahy skryté hluboko v nitru jeho širokého srdce.

„Chlapče!“ pozdravil ho chraptivě a chopil se Caesarovy ruky.

„Buď zdráv, taťko,“ odpověděl s úsměvem Caesar, vzal ho za prsty a přitiskl si je ke studené tváři.

„Kdepak jsi byl, vymítal jsi někde dům po mrtvém?“ vyptával se Lucius Decumius a ukázal na odznaky Caesarovy kněžské hodnosti. „To je nápad, vzpomenout si s umíráním v takovémhle nečase! Dáš si pohár vína na zahřátí?“

Caesar ostentativně zkřivil ústa. Ve víně se mu nepodařilo najít zalíbení, ať si ho v něm Lucius Decumius a jeho druzi zkoušeli vzbudit, jak chtěli. „Na to teď nebude čas, taťko. Jdu tě požádat o pár bratří jako doprovod. Máme přijít s matkou a s mými sestrami do domu Gaia Maria, a maminka samozřejmě nevěří, že bych to zvládl docela sám.“

„To víš, že ano, jenomže maminka je náramně moudrá paní,“ řekl Lucius Decumius s poťouchlým pousmáním. Kývl na syny, kteří se okamžitě zdvihli a připojili se k němu. „Togy na sebe, mládenci! Doprovodíme dámy do domu Gaia Maria.“

Tváře jeho synů, Lucia Decumia mladšího a Marka Decumia, nejevily sebemenší nelibost nad tím, jak jejich otec dává Gaiovi Juliovi Caesarovi najevo, že ho miluje nade všechny; kývli na souhlas, srdečně Caesara popleskali po zádech a odešli si vyhledat co nejteplejší oblečení.

„Ty nikam nechoď, taťko,“ řekl Caesar jejich otci. „Zůstaň tady, v teple.“

To se ovšem Luciovi Decumiovi ani v nejmenším nezamlouvalo, třebaže dovolil synům, aby ho zabalili do oděvu, jako když pečlivá matinka obléká batole. „A kde zas vězí ten dareba Burgundus?“ otázal se, když se vyhrnuli do vířících vloček.

Caesar se usmál. „Ten není v tuto chvíli k mání! Matka ho poslala i s Cardixou do Bovill. Cardixa si sice dala s potomstvem na čas, zato od chvíle, co spočinula očima na Burgundovi, rodí mu rok co rok dalšího malého obříčka. Tenhle bude, jak sám víš, už čtvrtý.“

„Aspoň nebudeš mít nouzi o tělesné strážce, až se staneš konsulem.“

Caesar se zachvěl, ne však chladem. „Konsulem já nikdy nebudu,“ odsekl, pak ale pokrčil rameny a pokusil se o vlídnější tón. „Matka říká, že jí to připadá, jako by musela vyživovat celý národ Titánů. Bohové, co ti toho dokáží spořádat!“

„Ale jinak jsou to hodní lidé.“

„Ano, hodní lidé to jsou,“ potvrzoval Caesar.

Došli zatím už ke vchodu do Aureliina bytu a vyčkali, až ženy vyjdou ven. Jiné aristokratky by byly určitě na takovou cestu volily nosítka, zejména v takovémto počasí, to však neplatilo o juliovských dámách. Šly pěšky, cestu po Fauces Suburae jim trochu ulehčili Decumiovi synové, kteří před nimi prošlapávali stopu čerstvým sněhem.

Forum Romanum bylo liduprázdné a vypadalo podivně, když se teď z jeho pestrých sloupoví, stěn, střech a soch naráz vytratila všechna jejich barevná nádhera; vše bylo pojednou mramorově bělostné, jakoby ponořeno do hlubokého spánku. A na chomáčích huňatých obočí mohutné sochy Gaia Maria stojící před rostry narůstaly zvolna další chumáče sněhu, přechylovaly se dolů, a jindy tak pronikavý pohled jeho planoucích očí jako by pod nimi jihl.

Pracně se prodírali vzhůru na Bankéřský vršek, prošli pod mohutným portálem brány Fontinalis, až konečně stanuli u dveří domu Gaia Maria. Vzhledem k tomu, že peristylová zahrada ležela až za obytnými budovami sídla, vcházeli rovnou do síně, kde odložili svrchní oděvy (s výjimkou Caesara, jenž byl nucen zůstat vězet ve svém

kněžském odění). Lucia Decumia a jeho syny odvedl Strophantus, správce domácnosti, k nachystaným lahůdkám a vybranému vínu, zatímco Caesar a všechny tři ženy přešli do atria.

Kdyby nebyla taková zima, byli by mohli setrvat tady, neboť čas oběda už minul, avšak čtvercovým otvorem ve střeše nad *compluviem* se sem jako nálevkou hustě sypal sníh a hladina nádrže pod ním se proměnila v jiskřící škraloup rychle tajících vloček.

A pak se objevil mladý Marius, aby je uvítal a uvedl do jídelny, kde, jak říkal, bude tepleji. Jak Caesar postřehl, zdál se být takřka bez sebe štěstím, a toto rozjaření mu slušelo. Byl stejně velký jako Caesar (byli bratranci), avšak o něco zavalitější, světlovlasý a šedooký, pohledný, uchvacoval svým vzhledem už na prvý pohled. Fyzicky byl daleko přitažlivější než jeho otec, ovšem postrádal ono cosi – to životné a dravé – co Gaiovi Mariovi dopomohlo mezi nesmrtelné muže Říma. Mnoho generací pomine, uvažoval Caesar, než se kdejaké dítě přestane ve škole učit o činech Gaia Maria staršího. Což nebude platit o jeho synovi, mladém Mariovi.

Caesar do tohoto domu vstupoval jen nerad; zažil tu příliš mnoho nedobrého. Zatímco ostatní chlapci jeho věku se mohli volně věnovat hrám na Martově poli, po něm se chtělo, aby se každého dne ohlásil zde a aby tu sloužil za společníka (a ošetřovatele) tomu zlovolnému starci. A třebaže Caesar už jako flamen Dialis budovu tak pečlivě vymetl posvátným obřadním koštětem – poté, co zde Marius dokonal – neblahá přítomnost Gaia Maria jako by tu byla dosud cítit. Nebo se to Caesarovi alespoň tak zdálo. Kdysi Gaia Maria obdivoval a miloval. Jenomže pak se Gaius Marius rozhodl ustanovit ho zvláštním knězem Jovovým, a tímto jediným úderem zmařil veškeré Caesarovy vyhlídky, že by kdy mohl s Mariem soupeřit svou velikostí. Znamenalo to, že od toho okamžiku se už nikdy nesmí dotknout železa, sáhnout na zbraň, pohlédnout na mrtvého – flamen Dialis se tedy musel rozloučit s jakoukoli vojenskou dráhou! Dále se jako flamen Dialis stal sice automaticky členem senátu, ovšem bez práva ucházet se o zvolení do civilních úřadů – konec byl tedy i s jakoukoli politickou dráhou! Caesarovi se mělo dostat poct, aniž si je zasloužil, měl požívat úcty, aniž si ji vydobyl. Flamen Dialis byl tvor náležející státu, ubytovávaný a placený státem, vězeň *mos maiorum*, ustálených zvyklostí a tradic.

Avšak jakmile teď spatřil tetu Julii, bylo všechno zlé rázem zapomenuto. Byla to otcova sestra, vdova po Gaiovi Mariovi. A byla docela jiná než jeho matka, miloval ji snad ze všech lidí na světě nejvíc. Pokud láskou rozumíme především ono prudké vzepětí citů, pak ji snad vskutku měl radši než vlastní matku. Matka trvale a neodbytně pronikala do jeho rozumového světa, jako jeho protivník i jako spojenec, jako kritik i jako přítel, jako jemu rovná. Ale teta Julia – jen ta ho uměla chytit do náruče, zlíbat ho na rty a zahledět se mu upřímně do očí měkkými šedými zraky plnými souznění. Život bez kterékoli z nich si nedovedl představit.

Teď se Julia a Aurelia usadily bok po boku na témže lehátku, obě trochu nesvé, neboť byly ženy – a ženy na lehátkách nesedávají. Zvyk nepřipouštěl, aby ulehly pohodlněji, takže trčely na samém krajíčku, nohy spuštěné a bimbající ve vzduchu, za zády nic, oč by se mohly opřít.

„Neměl bys dámám raději nabídnout židle?“ tázal se Caesar mladého Maria a přisunoval matce i tetě dozadu polštáře.

„Díky, chlapče, teď už je to dobré, když jsi nás tak krásně podepřel,“ řekla Julia, jako obvykle posel míru. „Pochybuju, že bychom doma měli dost židlí pro nás pro všechny! Tahle schůzka je vysloveně ženská záležitost.“

Má vlastně pravdu, připouštěl Caesar. Mužský živel v rodině tu byl zastoupen jen dvěma členy: mladým Mariem a Caesarem. A oba dva jsou syny již zesnulých otců.

O to víc tu bylo žen. Kdyby se byl Řím mohl přijít podívat na Julii a Aurelii sedící bok po boku, obsáhl by jediným pohledem dvě ze svých nejpůvabnějších žen. Obě byly sice vysoké postavy a štíhlé, Julia zdědila přirozenou graciéznost Caesarů, zatímco každý Aureliin pohyb se vyznačoval úspornou věcností a pružností. Julia měla měkce zvlněné světlé vlasy, doširoka otevřené šedé oči a byla by mohla stát modelem pro sochu Cloelie v horní části Fora Romana. Aurelia byla tmavovláska a pro svou krásu byla v mládí srovnávána s Helenou Trójskou. Hluboko pod tmavým obočím a černými brvami se skrývaly zraky, o nichž přečetní z těch, kdo usilovali o její ruku, tvrdili, že jejich modř přechází až do purpuru; a k tomu všemu se pyšnila profilem řecké bohyně.

Julii bylo nyní pětačtyřicet let, Aurelii čtyřicet. Obě ovdověly za dramatických, byť velice rozdílných okolností.

Gaius Marius zemřel po třetím a nejtěžším záchvatu mrtvice, který ho stihl poté, kdy rozpoutal a živil tak zběsilé orgie vraždění, na jaké nikdo v Římě jaktěživ nezapomene. Zahynuli všichni jeho nepřátelé – i někteří z jeho přátel – a na rostrech se ježila kopí s nabodenými hlavami jako špendlíky v polštářku na šití. A tento žal v sobě nadále nesla Julia.

Aureliin manžel, jenž i po Mariově smrti zůstal loajální vůči Cinnovi – jak se ostatně patřilo na muže, jehož jediný syn Gaius Julius Caesar byl spojen sňatkem s Cinnovou mladší dcerkou Cinnillou – odešel pak do Etrurie verbovat nové vojáky. Když se jednoho letního jitra v Pisách obouval a shýbl se, aby si zašněroval botu, klesl a zemřel. Prasklá céva v mozku, zněl nález ohledače. Byl spálen na hranici v nepřítomnosti kohokoli z jeho blízkých a jeho popel pak poslali domů jeho manželce. Aurelia neměla ani potuchy, že její manžel už nežije, když se před ní objevil Cinnův posel a podával jí urnu. Co cítila a nač přitom myslela, nikdo nevěděl. Dokonce ani její syn, jenž se teď, pouhý měsíc před svými patnáctými narozeninami, stal hlavou rodiny. Nikdo ji neviděl uronit jedinou slzu, bez proměny zůstal i výraz její tváře. Neboť to byla Aurelia, v nitru naprosto pevná, zdánlivě upnutá mnohem více na své povinnosti domácí paní v rušné insule než k jakékoli lidské bytosti – s výjimkou jejího syna.

Mladý Marius neměl žádné sestry, zato Caesar měl dvě, obě starší, než byl on sám. Obě se podobaly spíše tetě Julii; Aureliina podoba se výrazně zračila v Caesarově tváři, na jeho sestrách však ne.

Starší Julia Major, které se říkalo Lia, teď už dvaadvacetiletá, působila trochu ustaraně. Nikoli bezdůvodně. Svého prvního muže, patricije takřka na mizině jménem Lucius Pinarius, si zamilovala tak hluboce, že jí otec dovolil – ač nerad – se za něho provdat. Za necelý rok měli synka, brzy po této šťastné události (která však nepřinesla vytoužený blahodárný účinek na chování a povahu Lucia Pinaria), Lucius Pinarius za záhadných okolností zahynul. Za nejpravděpodobnější se považovala vražda spáchaná snad jeho společníkem v nějakém spiknutí, důkaz však nebyl nalezen žádný. A tak se devatenáctiletá vdova Lia ocitla v takové nouzi, že se musela uchýlit pod matčinu střechu. Jenomže v době mezi jejím sňatkem a jejím ovdověním došlo ke změně v osobě *pater familias,* a Lia k svému překvapení zjistila, že její mladší bratříček nemá zdaleka tak měkké srdce a není zdaleka tak povolný, jako býval její otec. Lia se musí znovu provdat, prohlásil Caesar – ovšem za muže podle *jeho* volby. „Je mi úplně jasné," řekl jí bez jakékoli zloby, „že pokud bych to nechal na tobě, našla by sis zase nějakého takového pitomce."

Jak a kde Caesar vlastně Quinta Pedia vynašel, neměl nikdo ponětí (vyskytla se ovšem domněnka, že v tom měl prsty onen hubeňourek ze čtvrté majetkové třídy, navenek ošuntělý Lucius Decumius, jenž však měl nejrůznější a podivuhodné styky), avšak jednoho krásného dne se Caesar zkrátka doma objevil s Quintem Pediem a zasnoubil svou ovdovělou starší sestru s tímto nemastným a neslaným, leč bezúhonným příslušníkem jezdeckého stavu z dobré, byť ne aristokratické rodiny z Kampánie. Nebyl věru krásný. Neoslňoval ani svým vystupováním. A ve svých čtyřiceti už nebyl ani žádný mladík. Zato byl až neskutečně zámožný a téměř k slzám vděčný za možnost oženit se s tak půvabnou mladou ženou z nejvyšších kruhů římských patricijů. Lia jen polkla, pohlédla na svého patnáctiletého bratříčka a podvolila se; neboť už v tomto věku dokázal Caesar vložit do svého výrazu a do svého pohledu cosi, co umlčelo veškeré námitky, drive než byly vůbec vysloveny.

Kupodivu se však toto manželství velice vyvedlo. Lucius Pinarius býval možná jak hezký, tak i oslňující a mladý, jako manžel byl ovšem k ničemu. Lia teprve teď shledávala, že být horoucně milována bohatým mužem, byť dvakrát tak starým, jako je ona sama, v sobě skrývá řadu výhod, a časem se jí v jejím všedně vyhlížejícím a na pohled nijak vzrušujícím manželovi velice zalíbilo. Porodila mu syna a přivykla blaženému životu v přepychu na manželových statcích u Teana Sidicina natolik, že i poté, co si Scipio Asiagenus a po něm i Sulla zřídili tábory v jejich bezprostředním sousedství, naprosto odmítala vrátit se domů k matce, která jí – jak dobře věděla – bude předpisovat, jak by měla cvičit tělo, co by měla jíst, jak má vychovávat své synky a co si počít s vlastním životem – **a** to vše podle svých vlastních přísných zásad. Samozřejmě že se tam pak Aureola objevila osobně (po neplánované, jak se alespoň zdálo, schůzce se Sullou – setkání, o němž jen bez dalších podrobností oznámila, že k němu došlo) a bez okolků si Liu odvedla do Říma. Žel bez jejích synků, které si Quintus Pedius raději ponechal u sebe v Teanu.

Julia Minor, nazývaná Ju-Ju, se provdala teprve na počátku tohoto roku, krátce po svých osmnáctých narozeninách. Na to, že by snad směla volit sama **a** že by si případně rovněž vybrala špatně, nebylo ani pomyšlení! Manžela jí vyhledal Caesar, navzdory jejím protestům proti tomu, že si přisvojuje právo na něco, co by si byla docela dobře troufla zvládnout sama. Samozřejmě že v této při Caesar zvítězil. Přivedl domů dalšího pohádkově bohatého nápadníka, tentokrát ze staré senátorské rodiny, jenž už sám zasedal v senátě, byť se zatím spokojoval s místy na zadních lavicích. Pocházel z Aricie, která ležela na Via Appia, nedaleko od caesarovských pozemků v Bovillách, takže byl vlastně Latin, tedy přece jen o stupínek výš než Kampánci. Když Ju-Ju Marka Atia Balba spatřila, provdala se za něj už bez jediného mrzutého pohledu; ve srovnání s Quintem Pediem byl docela přijatelný, bylo mu teprve sedmatřicet let a přes tento svůj pokročilý věk vyhlížel ještě docela pěkně.

Jelikož byl Marcus Atius Balbus senátorem, patřil mu vedle jeho velkolepých sídel v Aricii ještě i velký dům v Římě, takže si Ju-Ju mohla blahopřát ještě k další výhodě ve srovnání se svou starší sestrou; žila povětšinou v Římě! Onoho pozdního odpoledne, kdy byla celá její rodina svolána do domu Gaia Maria, byla už dosti dlouho v jiném stavu. Ale i přes pokročilé těhotenství ji matka přiměla jít pěšky.

„Těhotná ženská si nesmí moc hovět," řekla Aurelia. „Proto jich pak tolik umírá při porodu."

„Ale tys nám přece říkala, že umírají kvůli tomu, že jedí samé boby," namítla Ju-Ju a toužebně pokukovala po nosítkách, v nichž připutovala z manželova domu na Carinách do matčina bytu v Subuře.

„Kvůli tomu taky. Takže se střež pythagorejských lékařů!“

A ještě jedna žena tu byla, pokrevně ovšem nebyla spřízněna s nikým z přítomných – alespoň ne přímo. Jmenovala se Mucia Tertia a byla to manželka mladého Maria. Třebaže byla jedinou dcerou Scaevoly pontifika maxima, dostala jméno Mucia Tertia, aby se tak odlišila od svých dvou proslulých sestřenic, dcer augura Scaevoly.

I když Mucia Tertia nebyla vysloveně krásná, rušila přesto svým znepokojivým půvabem spánek nejednoho muže. Oči barvy zemité zeleně, posazené nezvykle široko od sebe, měla lemovány černými řasami, u vnějších koutků delšími, což ještě více zdůrazňovalo jejich vzájemnou vzdálenost; ač se s tím nikdy nikomu nesvěřila, Mucia si řasy u vnitřních koutků sestřihovala drobounkými slonovinovými nůžtičkami pocházejícími ze starého Egypta. Mucia Tertia si byla svých předností dobře vědoma. Dokonce ani její dlouhý a přímý nos se nezdál její tváři vadit, třebaže si puristé říkali, že by jeho linie přece jenom mohla být porušena mírným lomem nebo zaoblením. I její ústa měla trochu daleko k římskému kánonu krásy, neboť je měla velice široká; když se usmála, zdálo se, že ukazuje celou stovku zoubků. Rty však měla plné a smyslné a její smetanová pleť dobře ladila s temně rusými vlasy.

Caesara upoutala; ve svých sedmnácti a půl letech měl už v milostných stycích ledacos za sebou. Suburské dívky i ženy jevily nemalou ochotu pomoci tak pěknému chlapci získat milovnické zkušenosti a jen málo se jich dalo odradit, když zjistily, že Caesar trvá na tom, aby byly čerstvě vykoupané a čisté; po celé Subuře se rychle rozlétla šeptaná zvěst, jak mocnou zbraní že je Caesar vybaven a jak dobře jí umí využít.

Caesarův zájem o Mucii Tertii probouzelo ale především cosi tajemného, co ji obestíralo; ať se sebevíc pokoušel, nedohlédl do jejího nitra. Dost často poodhalila v úsměvu onu stovku zoubků, avšak v jejích očích se přitom pražádný úsměv nezračil, a sebemenším gestem ani náznakem výrazu v obličeji nedala ani na okamžik najevo, co si doopravdy myslí.

Jejich manželství trvalo už čtyři roky, a to za zjevného nezájmu jak na Mariově, tak i na její straně. Pokud spolu hovořili, byla to příjemná a lehká, leč zcela formální konverzace; ani jednou si nevyměnili kradmý pohled souznění, jak je to běžné mezi většinou manželů; a nepokusili se také ani o letmé pohlazení nebo dotyk, i když se na ně nikdo právě nedíval; a dosud také neměli žádné děti. Pokud to snad doopravdy bylo spojení postrádající hlubší citový vztah, pak tím mladý Marius bezesporu nijak nestrádal; hojné Mariovy zálety byly veřejným tajemstvím. Co však Mucia Tertia, o níž neproskočil jediný klípek, že by se snad jen ohlédla po někom jiném, natož pak o nějaké její nevěře? Byla Mucia Tertia šťastná? Milovala mladého Maria? Anebo ho nenáviděla? Vyznat se v ní bylo takřka vyloučené, a přece… a přece… cosi Caesarovi napovídala, že je až zoufale nešťastná.

Společnost se rozsadila a všechny oči se teď upřely na mladého Maria, jenž si pro sebe jako naschvál nevybral lehátko, ale židli. Caesar se nemínil dát překonat a také on si přitáhl jednu z židlí, avšak postavil si ji daleko od nitra onoho velikého U tvořeného třemi jídelními lehátky, kde už seděl Marius; usadil se za matčinými zády, vně lehátek, takže teď již nehleděl do tváře dvěma ženám, které miloval na celém světě nejvíc. Zdálo se mu totiž důležitější moci sledovat mladého Maria, Mucii Tertii a správce Strophanta, kterého požádali, aby se schůzky rovněž zúčastnil a jenž teď stál u dveří, poté co zdvořile odmítl Mariovo pobízení, aby se i on posadil.

Marius si navlhčil rty jazykem – u něho dosti nezvyklý projev nervozity – a ujal se slova. „Měl jsem tu dnes brzy odpoledne návštěvu, Gnaea Papiria Carbona a Marka Junia Bruta.“

„To je dost zvláštní kombinace,“ řekl Caesar, jenž nemínil nechat svého bratrance řečnit bez přerušení; chtěl mladého Maria trochu přivést z míry.

Mladý Marius ho stihl zamračeným pohledem, nikoli však natolik zlostným, aby se dal současně vyvést z konceptu. Pouhé mžiknutí to bylo. I Caesarovi bylo jasné, že jeho pokus vyšel naprázdno. Mladý Marius pokračoval: „Přišli se mě zeptat, jestli se chci společně s Gnaeem Carbonem ucházet o konsulát. Odpověděl jsem, že chci.“

Všichni přítomní sebou trhli. Caesar sledoval ohromení na tvářích svých sester, postřehl, jak se jeho teta křečovitě napřímila, vnímal prazvláštní a nezbadatelný pohled v hlubinách pozoruhodných zraků Mucie Tertie.

„Synku, vždyť zatím nejsi ani v senátě,“ řekla Julia.

„Senátorem budu už zítra, jen co mě Perperna zapíše do seznamu.“

„Nebyl jsi ještě ani kvestorem, natož prétorem.“

„Senát je svolný všechny tyhle obvyklé požadavky pominout.“

„Nemáš na to dost zkušeností ani znalostí!“ trvala Julia zoufalým hlasem na svém.

„Můj otec byl konsulem sedmkrát. Vyrostl jsem obklopen samými konsuláry. Kromě toho nemůžeš přece říci, že zkušenosti nemá ani Carbo.“

A pak se otázala Aurelia: „A proč jsme tu vlastně my?“

Napjatý pohled mladého Maria sklouzl z matky na tetu. „Abychom to společně projednali, to je přece samozřejmé!“ řekl poněkud nejistě.

„Nesmysl!“ odsekla Aurelia. „Ty už ses přece nejen rozhodl, ale dokonce jsi Carbonovi i kývl na to, že se o konsulát budeš ucházet spolu s ním jako jeho kolega. Mám pocit, žes nás vytáhl do té zimy jen proto, abychom si tu uctivě vyposlechli novinu, kterou bychom se tak jako tak vzápětí dověděli od městských klepen.“

„Není to tak, teto Aurelie!“

„Ale ovšem že je právě takhle!“ osopila se na něho Aurelia.

Mladý Marius zrudl a s naléhavým gestem se obrátil k matce. „Mami, to přece *není* pravda! Já vím, že jsem Carbonovi už řekl ano, ale – já jsem celou tu dobu chtěl slyšet, co tomu říká rodina, vážně! Mohu si to přece stále ještě rozmyslet a odvolat ten souhlas!“

„Pche! Ty už si přece nic rozmýšlet nebudeš!“ řekla Aurelia.

Julia sevřela rukou Aureliino zápěstí. „Ticho, Aurelie! Nechci tu slyšet žádné rozhněvané hlasy.“

„Máš pravdu, teto Julie – hněv je to poslední, co je tu zapotřebí,“ řekl Caesar a vsunul se mezi matku a tetu. Upřeně se pak z tohoto svého nového místa na bratrance zahleděl. „A proč si vlastně Carbonovi řekl ano?“ otázal se ho.

Otázka Maria ani na okamžik nepřivedla do rozpaků. „Ale Caesare, nemyslíš, že mě trochu podceňuješ, když se mě ptáš zrovna na tohle?“ řekl pohrdavě. „Řekl jsem ano ze stejného důvodu, z jakého bys řekl ano i ty, kdybys nenosil tu svou *laenu* a ten *apex.*“

„Já sice chápu, proč zrovna ty jsi přesvědčen, že bych byl řekl ano, ovšem pokud jde o mne, k ničemu takovému by nemohlo dojít. Jediný náležitý způsob, jak dosáhnout konsulátu, je totiž *in suo anno.*“

„Je to i proti zákonům,“ ozvala se neočekávaně Mucia Tertia.

„To ne,“ řekl Caesar, dřív než se zmohl na odpověď Marius. „Je to sice proti vžitým obyčejům, a dokonce i proti *lex Villia annalis,* ale přísně vzato to není nic nezákonného. Stíhat by to bylo možné jen tehdy, kdyby tvůj manžel tento úřad

uzurpoval proti vůli senátu a lidu. Senát a lid přece mohou platnost *lex Villia* anulovat. To se bezpochyby i stane. Senát a lid se o potřebnou legislativu jistě postarají, což znamená, že jediný, kdo to prohlásí za nezákonný akt, bude Sulla."

Rozhostilo se ticho. „A to je na celé věci to nejhorší," řekla Julia a hlas se jí zlomil. „Ocitneš se ve válce se Sullou."

„Byl bych proti Sullovi táhl do války tak jako tak," řekl mladý Marius.

„Ale ne jako inaugurovaný představitel senátu a lidu. Být konsulem znamená přijmout veškerou odpovědnost. Povedeš římskou armádu." Po tváři sklouzla Julii slza. „Dostaneš se do samého středu Sullovy pozornosti, a on je nejstrašnější ze všech mužů! Neznám ho sice tak dobře, jako tvoje teta Aurelia, Gaie, ale vím toho o něm dost. Mívala jsem ho dokonce i docela ráda, když se kdysi staral o tvého otce – to třeba ani nevíš. On dokázal urovnávat takové ty drobné rozmíšky, kterých kolem něho bylo vždycky nějak plno. Byl trpělivější a vnímavější než tvůj otec. A měl svou čest. Jenomže jak tvůj otec, tak Lucius Cornelius mají společný jeden důležitý povahový rys – když se jim nevede a když stojí najednou všechno proti nim, od zákonů až po obecnou podporu lidu, jsou – nebo bych spíš měla říct byli? – oba schopni sáhnout k jakýmkoli prostředkům, jen aby dosáhli svého. Proto se také oba dva vydali na pochod proti Římu. A proto také se Sulla dá na pochod proti Římu znovu, pokud Řím půjde dál touhle cestou a zvolí tě konsulem. Už sama skutečnost, že tě zvolí, mu jasně řekne, že s ním Řím chce boj dovést až do konce, že neexistuje žádné smírné řešení." Vzdychla si, setřela slzu. „Sulla je ten důvod, pro který bych si přála, abys to své rozhodnutí změnil, můj milý Gaie. Kdybys měl jeho léta a jeho dráhu za sebou, mohl bys snad zvítězit. Jenomže to ty nemáš. Ty vyhrát nemůžeš. A já přijdu o své jediné dítě."

Byla to prosba rozumu a zralosti; obojí však Marius postrádal, a tak se jeho rty, zatímco naslouchal slovům tryskajícím z hloubi matčina srdce, ještě pevněji semkly. A pak je pootevřel k odpovědi.

„Mami," předstihl ho Caesar, „teta Julia má pravdu. Ty přece znáš Sullu líp než kdokoli z nás ostatních. Co ty tomu říkáš?"

Vyvedl tím Aurelii z míry, nebyla ochotna svěřovat se jim s otřesem, jaký před nedávnem zažila, s oním strašným, tragickým setkáním se Sullou v jeho táboře. „Ano, má pravdu, znám Sullu dobře. A dokonce, jak všichni víte, jsem s ním v posledním půlroce měla i možnost hovořit. Dříve jsem bývala vždycky tou poslední, s kým se loučil, když odcházel z Říma, a tou první, koho navštívil po svém návratu. Mezi těmito návštěvami jsem ho nikdy nespatřila. To je pro Sullu právě typické. V hloubi duše je to herec. Nedokáže žít bez dramat. A dokáže i jinak bezvýznamnou situaci naplnit hlubším smyslem. Proto volil k návštěvám u mne právě tyhle chvíle. On si tím mou existenci ve svém životě domaloval sytějšími barvami. Namísto aby zašel na návštěvu k paní, s kterou si rád občas popovídá o celkem všedních drobnostech, přetvořil každé z našich setkání buď v loučení, anebo v obřadný návrat. A mně si navykl přisuzovat v těchto dramatech osudovou úlohu, myslím, že tohle jsem musela říct."

Caesar se na ni usmál. „Jenomže tys mi neodpověděla na mou otázku, mami," řekl jemně.

„Ne, zatím ne," řekla ta výjimečná žena bez jakýchkoli rozpaků. „Teprve odpovím." Podívala se pevně na mladého Maria. „Musíš pochopit jednu věc, že pokud staneš tváří v tvář Sullovi jako volený představitel senátu a lidu římského – to jest jako konsul – vyloží si to Sulla rovněž jako cosi osudového. Spojí si tvé mládí a to, čí jsi syn, a náležitě tím své úsilí o ovládnutí Říma zdramatizuje. Což je pro tvou matku

opravdu malá útěcha, Gaie. Už kvůli ní bys měl ten záměr vzdát! A měl bys proti Sullovi stát v poli jen jako jeden z řady ostatních vojenských tribunů.“

„Co ty si myslíš?“ obrátil se mladý Marius k Caesarovi.

„Já říkám – udělej to tedy. Staň se konsulem, i když jsi ještě nedovršil potřebný věk.“

„Lio?“

Spočinula utrápenými zraky na tetě Julii a řekla: „Nedělej to, prosím.“

„Ju-Ju?“

„Souhlasím se sestrou.“

„Ženo?“

„Musíš se spolehnout na Fortunu.“

„Strophante?“

Starý správce si povzdychl. „*Domine,* neměl bys nic takového udělat!“

Marius pokyvoval hlavou a zlehka pohupoval i celým trupem. Opřel se nazad a paži přehodil přes vysoké opěradlo židle. Našpulil rty a zlehka nadul chřípí. „Takže nic, co by mě dokázalo překvapit,“ řekl. „Ženská část rodiny a můj správce mě napomínají, abych se nepokoušel předběhnout svůj čas a nevystavoval svou osobu zbytečnému nebezpečí. Teta mi asi chtěla naznačit, že bych mohl vystavit nebezpečí i svou pověst. Moje žena to všechno skládá do klína Fortuny kde je ovšem psáno, že zrovna já patřím k Fortuniným vyvoleným? A můj bratranec říká, že teď už nemohu než pokračovat dál.“

Povstal, působil rozhodně. „Nevezmu zpátky slovo, které už jsem dal Gnaeovi Papiriovi Carbonovi a Markovi Juniovi Brutovi. Jestliže mě Marcus Perperna zapíše do seznamu senátorů a jestliže senát zajistí potřebnou legislativu, ohlásím svou kandidaturu na úřad konsula.“

„Ještě jsi nám neřekl proč,“ řekla Aurelia.

„Myslel jsem, že je to dostatečně zřejmé. Řím je v zoufalé situaci. Carbo nemůže nalézt vhodného kolegu pro konsulský úřad. A kam se obrátil? Na syna Gaia Maria. Řím mě miluje! Řím mě potřebuje! To je ten důvod,“ řekl mladý muž.

Jen ti nejstarší a nejoddanější členové Mariovy domácnosti by byli shledali odvahu povědět to, co pak řekl Strophantes, jenž promluvil nejen ve jménu zdrcené matky, ale i za zesnulého otce. „Řím – ten miluje tvého otce, *domine.* Řím se na tebe obrací především kvůli tvému otci. Řím o tobě neví nic víc, než že jsi synem muže, jenž nás zachránil před Germány a zvítězil v prvních bitvách války s Italiky a jenž se stal sedmkrát konsulem. Pokud docílíš toho, cos řekl, bude to jen proto, že jsi synem svého otce, ne proto, čím jsi ty sám.“

Mladý Marius Strophanta miloval, a správce to dobře věděl; vzhledem k tomu, co jeho slova vlastně znamenala, naslouchal jim mladý Marius až pozoruhodně klidně. Jen rty sevřel pevněji, to bylo vše. Když Strophantus domluvil, řekl Marius jen: „To já dobře vím. A je jenom na mně, abych Římu ukázal, že mladý Marius se dokáže vyrovnat svému otci, kterého měl tolik rád.“

Caesar hleděl do země, neřekl už nic. Proč jenom tenkrát, ptal se v duchu sám sebe, nenavlékl ten pošetilý stařec tuhle *laenu* a tenhle *apex* flamina Dialis někomu jinému? *Já* bych takovou věc dokázal. Ale mladému Mariovi se to nikdy povést nemůže.

* * *

A tak se koncem prosince shromáždili voliči na Martově poli v místě pojmenovaném podle ovčí ohrady a hlasovali pro mladého Maria jako pro prvního konsula a pro Gnaea Papiria Carbona jako jeho kolegu. Sama skutečnost, že mladý Marius získal více hlasů, byla svědectvím o míře zoufalství v Římě, o jeho strachu i pochybách. Nicméně mnozí z voličů skutečně věřili, že alespoň *něco* z Gaia Maria muselo ulpět i na jeho synovi a že s mladým Mariem v čele existují značné vyhlídky na vítězství nad Sullou.

V jednom směru přinesly volební výsledky potěšující skutečnost; počty mladých mužů hlásících se do legií, zejména v Etrurii a v Umbrii, skutečně značně stouply. Synové a vnuci klientů Gaia Maria se hrnuli do vojska jeho syna naráz s lehčím srdcem a s novou důvěrou. A když mladý Marius navštívil obrovské statky svého otce, byl tam vítán jako spasitel, oslavovali ho, jásali mu vstříc.

Slavnostní nálada ovládla Římany, také když se prvního lednového dne shromáždili k inauguraci nových konsulů, a nebyli ani v nejmenším zklamáni. Mladý Marius absolvoval všechny obřady viditelně šťasten a získal si tak srdce všech, kdo přihlíželi; vyhlížel nádherně, usměvavý, mával zástupům, pozdravoval známé tváře v davu. A jelikož přítomní věděli, kde slavnosti přihlíží jeho matka (stála přímo pod přísně vyhlížející sochou svého zesnulého manžela poblíž roster), všichni sledovali, jak nový konsul opouští své místo ve slavnostním průvodě, aby jí zlíbal ruce a políbil ji na rty. A jak hrdě pozdravuje i sochu svého otce.

Snad tihle lidé v Římě, říkal si Carbo v duchu cynicky, v takhle kritické chvíli prostě potřebují mít pocit, že se k moci dostalo něco mladého. Vždyť už se celá léta nestalo, aby daly zástupy takhle najevo svou plnou podporu konsulovi v prvý den jeho úřadu. Dnes to učinily. A nechť bohové dají, dokončoval Carbo svou úvahu, aby Řím nelitoval toho, jak volil! Neboť mladý Marius zatím projevoval naprostou bezstarostnost; zdálo se, že považuje za samozřejmé, že mu všechno samo spadne do klína, že ho nečeká žádná práce, že už má všechny příští bitvy předem hladce vyhrány.

Omina nebyla příznivá, i když noví konsulové za své noční vigilie na vrcholu Kapitolu sami nic nepatřičného nezpozorovali. Bylo to spíše vědomí jakési prázdnoty, co věstilo zlo – prázdnoty tak tísnivé, že jí nikdo nedokázal uniknout ani ji ignorovat. Tam, kde se na nejvyšším místě kapitolského vrchu po celých pět set let tyčil chrám Jova Nejlepšího Největšího, se nyní černala kupa rozvalin. Šestého dne měsíce *quinctilis* právě ukončeného roku vypukl v chrámě Velkého Boha požár a plál po sedm dlouhých dní. Nezbylo z něho nic. Naprosto nic. Neboť chrám byl tak starobylý, že nic kromě jeho pódia nebylo zbudováno z kamene; masivní válce jeho prostých dórských sloupů byly právě tak ze dřeva jako jeho stěny, jeho krovy, jeho vnitřní přepážky. Toliko jeho velikost a robustnost, nádherné a nákladné nátěry, skvostné malby a bohaté zlacení napomáhaly tomu, že chrám svým vzhledem dříve odpovídal náležitému příbytku Jova Nejlepšího Největšího, jenž přebýval na tomto jediném místě; představa, že by si Jupiter zvolil za své sídlo třeba vrcholek nějaké hory – tak jak to učinil řecký Zeus – byla pro každého Římana a Italika zcela nepřijatelná.

Když popel vychladl natolik, aby mohli kněží prozkoumat požářiště, shledávali pohromu za pohromou. Po obrovské terakotové postavě boha, vytvořené etruským sochařem Vulkou ještě za vlády římského krále Tarquinia, nebylo nikde ani stopy. Zmizely i slonovinové podoby Jovovy manželky Junony a jeho dcery Minervy; stejně

tak se ztratili i tajuplní obyvatelé chrámu, Terminus, bůh hranic, a Juventas, bůh mladosti, kteří kdysi odmítli opustit ono místo, kde král Tarquinius započal stavbu chrámu Jova Nejlepšího Největšího. Shořely tabulky zákonů a záznamy neskonale starobylé, stejně tak jako Sibylliny knihy a mnoho další věšteckých pomůcek, k nimž se Řím v nejtěžších dobách utíkal o radu. V žáru se roztavilo bezpočet drahocenných předmětů ze zlata a ze stříbra, dokonce i socha bohyně Vítězství – Victorie ulitá z masivního zlata a věnovaná Hierónem Syrakúským po bitvě u Trasimenského jezera, a další socha Victorie řídící *bigu* – dvojspřežní válečný vůz – z pozlaceného bronzu. Znetvořené hroudy spečené slitiny vyhrabané ze spáleniště převezli ke kovolijcům, aby od sebe oddělili jednotlivé kovy, avšak ingoty, které vytavili (a které byly uloženy do státní pokladnice pod Saturnovým chrámem až do doby, než budou moci být předány tvůrcům nových plastik) nemohly nijak nahradit díla původních sochařů slavných jmen – Praxitela a Myróna, Strongylióna a Polykleita, Scopase a Lýsippa. Umění i dějiny vzaly za své v týchž plamenech jako pozemské sídlo Jova Nejlepšího Největšího.

Utrpěly i přilehlé chrámy, zejména svatyně bohyně Ops, oné tajemné ochránkyně římského veřejného blaha, která postrádala tvář i zosobnění; i tento chrám čekala přestavba a nové zasvěcení, tak silně byl poškozen. Neštěstí citelně poznamenalo i chrám bohyně Fides Publica. Žárem nedalekého ohně zuhelnatěly a zteřely veškeré smlouvy a ujednání přibité na jeho vnitřní stěny, stejně jako lněný obvazek na pravici prastaré sochy, která podle domněnky – pouhé domněnky! – představovala Fides Publiku osobně. Další stavba, která byla postižena živlem, byla zcela nová, postavená z mramoru, takže nepotřebovala nic než čerstvý venkovní nátěr; byl to chrám Cti a Statečnosti (Honor a Virtus) zbudovaný Gaiem Mariem k uchování jeho válečných trofejí, jeho vojenských vyznamenání a darů, které věnoval městu. Nejvíce Římany znepokojoval zjevný smysl dopadu škod; Jupiter Nejlepší Největší byl vůdčím božstvem Říma; Ops měla chránit společný majetek a blaho; Fides Publica byla duchovní strážkyní důvěry mezi Římany a jejich bohy; Čest a Statečnost znamenaly dva hlavní pilíře římské vojenské pověsti. Takže se každý Říman a každá Římanka ptali sami sebe: není snad toto znamením, že dny vzestupu Říma jsou u konce? Byl požár předznamenáním zkázy Říma?

A tak o tomto novoročním dnu nastupovali noví konsulové poprvé svůj úřad bez posvěcení a ochrany Jova Nejlepšího Největšího. Na úpatí haldy zčernalých balvanů, jež tvořívaly pódium chrámu, byl zřízen provizorní přístřešek, kde konsulové vykonali oběti a složili přísahu svého úřadu.

Caesar se jako flamen Dialis obřadu zúčastnil, světlou kštici ukrytu v těsně přiléhající slonovinové přilbě, tělo zahaleno do dusivého příkrovu kruhové *laeny*, aktivně se však na ceremonii nepodílel; řídil ji celou nejvyšší kněz republiky, pontifex maximus, jímž byl Quintus Mucius Scaevola, otec manželky mladého Maria.

Caesar stál opodál, trýzněn dvojím, zcela protichůdným pocitem bolesti: jeden plynul ze skutečnosti, že zkázou Velkého chrámu se z náboženského hlediska ocitl bez přístřeší i on sám jako zvláštní Jovův kněz, druhý pak z vědomí, že jemu nemá být nikdy dopřáno ujímat se takto v purpurem lemované toze úřadu konsula. Naučil se však již bolest snášet, a přiměl se tedy stát po celou dobu obřadu vzpřímen, aniž hnul jediným svalem v tváři.

Schůze senátu a následná hostina po ní se místo v chrámu Jova Nejlepšího Největšího konala v Kurii Hostiliově, sídle senátu, náležitě zasvěceném. Třebaže by jinak byl Caesarovi v přístupu dovnitř na překážku jeho věk, byl nyní jako flamen Dialis automaticky považován za člena senátu, takže mu nikdo nebránil ve vstupu do

Kurie, a tak měl příležitost vyslechnout – bez valného zájmu – krátké formální zahájení, které mladý Marius jakožto starší konsul vcelku uspokojivě zvládl. Losem byla poté správcovství provincií pro nadcházejících dvanáct měsíců rozdělena mezi prétory tohoto roku a oba konsuly, dále bylo stanoveno datum slavností Jova Latiaris na Albských vrších a upřesněny byly i ostatní pohyblivé svátky náboženského nebo veřejného významu.

Jelikož jen máloco z bohaté a nákladné tabule přichystané na závěr jednání byly pokrmy, jež by měl jako flamen Dialis povoleny, usedl Caesar opodál a pilně naslouchal tomu, o čem spolu cestou kolem něho hovoří muži hledající si příhodná lehátka. U některých jednoznačně rozhodoval o jejich místě u tabule zastávaný úřad – to platilo především o magistrátech, držitelích kněžských míst a augurech – avšak většina senátorů si volně sedala podle toho, kde už měli nějaké přátele, a tam se pak dali častovat nákladnými lahůdkami předkládanými díky Mariovu bezednému měšci.

Bylo to značně prořídlé shromáždění, senátorů nebyla snad ani celá stovka, tolik jich už mezitím uprchlo, aby se připojili k Sullovi, a zdaleka ne všichni z přítomných, kteří se dostavili na inauguraci, stranili záměrům nových konsulů. Byl tu například Quintus Lutatius Catulus, věru žádný stoupenec Carbonovy věci; vždyť jeho otec, Catulus Caesar (jenž zemřel za krveprolití rozpoutaného starým Gaiem Mariem) přece býval Mariovým nesmiřitelným nepřítelem a ze stejného těsta byl koneckonců i tento jeho syn, třebaže nebyl ani tak nadaný, ani stejně vzdělaný. Důvod je asi v tom, uvažoval Caesar při pohledu na něj, že juliovskou krev svého otce zdědil tento Quintus Lutatius už zředěnu krví své matky Domitie z rodu Domitiů Ahenobarbů – jedné z takzvaných urozených rodin, které ovšem nebyly nijak urozené duchem; Catulus byl nevelký, neduživého vzhledu, po matce rusovlasý a pihovatý. Jeho manželkou byla sestra muže, jenž s ním teď sdílel společné lehátko, Quinta Hortensia, a Quintus Hortensius (další aristokrat setrvávající v Římě jako údajný neutrál) byl naopak ženatý s Catulovou sestrou Lutatií. Quintus Hortensius se ještě za Cinnovy a Carbonovy vlády již jako třicátník stal jedním z předních římských advokátů a někteří lidé ho považovali za největšího právníka vůbec, jakého kdy Řím zplodil. Byl to celkem pohledný muž, smyslný spodní ret napovídal jeho náklonnost k rozkoším života a výraz v očích, jímž teď spočinul na Caesarovi, zase prozrazoval jeho zálibu v krásných chlapcích. Caesar měl s takovýmito pohledy bohaté zkušenosti a zbavil teď Hortensia jedinou grimasou jakýchkoli iluzí, jaké snad choval: našpulil přehnaně rty a současně přitom zašilhal; Hortensius zrudl a okamžitě odvrátil pohled ke Catulovi.

V tu chvíli přišel k Caesarovi sloužící a zašeptal mu, že by si s ním jeho bratranec přál mluvit na protějším konci síně. Caesar se tedy zvedl z nejnižšího schodu, kde byl až dosud schoulen a odkud pozoroval okolí, odťapal ve svých dřevácích bez opatků k místu, kde spočívali Marius a Carbo, políbil bratrance na tvář a pak se usadil na kraj kurulského pódia za jejich lehátkem.

„Ty nic nejíš?“ otázal se ho mladý Marius.

„Není toho tady zrovna mnoho, co bych já směl jíst.“

„Máš pravdu, zapomněl jsem,“ zamumlal mladý Marius, jenž měl právě plná ústa ryby. Polkl a ukázal na velkou mísu položenou před ním na stole. „Ale v tomhle ti snad žádný zákaz nebrání,“ řekl.

Caesar si prohlédl zpola zkonzumovaného nebožtíčka na míse se zjevnou nechutí; byl to tiberský lahůdkový okoun. „Díky,“ řekl, „víš, nikdy jsem nedokázal pochopit, jak si někdo může pochutnávat na tvorovi, jenž se v podstatě živí sračkami.“

Mladý Marius vyprskl smíchy, nijak mu to však nevzalo chuť na rybu, kterou lovili jedině v místech, kde do Tiberu ústily největší římské stoky a kde se jí také nejlépe dařilo; Carbo, jak Caesar pobaveně zaznamenal, neměl žaludek stejně odolný, neboť rukou, kterou užuž natahoval, aby si urýpl další kousek okouního masíčka, namísto toho rychle hmátl po kuřátku opečeném na rožni.

Vedle Maria byl Caesar samozřejmě mnohem více všem na očích, avšak zato odtud také bylo možno spatřit i mnohem víc tváří. Zatímco vedl s mladým Mariem plytký rozhovor, očima bystře přejížděl z jednoho muže na druhého. Řím, říkal si v duchu, je teď asi celý bez sebe radostí, že si zvolil šestadvacetiletého staršího konsula, ovšem někteří z přítomných na této hostině tím příliš nadšeni zjevně nejsou. Zejména ne všichni ti Carbonovi nohsledi – Brutus Damasippus, Carrinas, Marcus Fannius, Censorinus, Publius Burrienus, Publius Albinovanus z Lukánie… Naproti tomu tu jsou bezpochyby i takoví, kteří jsou vrchovatě spokojeni, jako třeba Marcus Marius Gratidianus a Scaevola pontifex maximus – ovšem ti oba jsou s mladým Mariem spojeni příbuzenským svazkem a dalo by se říci, že je v jejich nejvlastnějším zájmu, aby starší konzul ve svém úřadě plně uspěl.

Na lehátku za Carbonem se teď objevil mladý Marcus Junius Brutus. Dostalo se mu, jak si Caesar povšiml, mimořádně vřelého přivítání; zpravidla si Carbo nijak neliboval v nadšených gestech na uvítanou. Jakmile to postřehl Marius, vstal a proplétal se kamsi jinam, kde by nalezl družnější společnost, a přenechal tak své místo Brutovi. Caesarovi Brutus jen pokývl, když ho uviděl, neprojevil však o něho žádný zájem. Tohle byla snad jedna z mála nesporných výhod Caesarova postavení; o flamina Dialis se nezajímal nikdo, neboť byl politicky zcela bez významu. Carbo a Brutus se teď spolu rozhovořili bez jakýchkoli zábran.

„Myslím, že si můžeme blahopřát k vynikajícímu tahu," řekl Brutus a zabořil prsty do rozpadajících se pozůstatků tiberského okouna.

„Mhm," zamručel Carbo a sotva nakousnuté kuře odložil s výrazem nechuti zpátky na stůl; chopil se místo něj kousku chleba.

„Nu tak! Měl bys mít radost!"

„A z čeho? Z *něho?* Brute, vždyť on je jak vyfouknuté vejce, dočista prázdný! Mohu tě ujistit, že jsem si ho užil za ten uplynulý měsíc dost a dost, takže jsem ho měl možnost poznat. Bude teď sice po celý leden držitelem fasces, jenže veškerou práci za něho budu muset stejně udělat já."

„Ale nic jiného jsi snad ani neočekával, či snad ano?"

Carbo jen pokrčil rameny a odhodil i chléb; od Caesarovy zmínky o okouní dietě mu jaksi přestalo chutnat.

„Vlastně ani nevím… Přece jen jsem doufal, že v sobě vykřeše jiskru rozumu. Vždyť je to koneckonců Mariův syn, a jeho matka pochází z Juliů! Člověk by si pomyslel, že to něco znamená."

„Takže podle tebe za moc nestojí."

„Ani za zlámaný sestercius. To jediné, co se o něm dá říct, je, že je to užitečná ozdůbka – vypadáme spolu velice úhledně; a také táhne nové vojáky."

„Mohl by jim i dobře velet," řekl Brutus a otíral si mastné prsty do lněného ubrousku, který mu otrok podal.

„To by mohl, kdyby to uměl. Jenže on podle mého soudu právě tohle neumí. Chci si v tomto směru vzít k srdci tvou radu."

„Jakou radu?"

„Abych si dal dobrý pozor a nesvěřoval mu nejlepší jednotky."

„Och!“ Brutus odhodil ubrousek za sebe a nepodíval se ani, zda ho mlčenlivý služebník postávající poblíž Caesara dokáže ještě ve vzduchu lapit či ne. „Quintus Sertorius tu dnes není. Doufal jsem, že alespoň při téhle příležitosti přijede do Říma. Mladý Marius je koneckonců jeho bratranec.“

Carbo se zasmál, nebyl to však příliš šťastný smích. „Sertorius, můj milý Brute, nás už opustil. Sinuessu ponechal jejímu osudu, odjel do Telamonu, z etruských klientů starého Gaia Maria dal dohromady jednu legii a se zimními větry v zádech odplul do Tarracony. Jinými slovy se ujal svého správcovství v Přední Hispánii velice záhy. Nepochybně doufá, že než mu tam jeho rok správcovství uplyne, bude už zatím v Itálii rozhodnuto.“

„Zbabělec jeden!“ řekl rozhořčeně Brutus.

Carbo nesouhlasně zavrčel. „Ba ne! Podle mě je to u něho spíš podivínství. On přece nemá vůbec žádné přátele, všiml sis toho? Dokonce ani ženu nemá. Ale zato není ambiciózní jako mladý Marius, a za to můžeme my všichni jen děkovat naší šťastné hvězdě. Pokud by Sertorius v sobě měl jen trochu ctižádosti, byl by teď prvním konsulem on.“

„Nu, já přesto lituji, že nás nechal takhle v bryndě. Mít ho na bojišti, všechno by vypadalo jinak. Kdyby nic jiného – on přece dokonale zná způsob Sullova válčení.“

Carbo říhl a stiskl si dlaněmi břicho. „Budu asi muset odejít a užít dávidlo. Tyhle lahůdky, co nám tady ten chlapec naservíroval, jsou pro můj žaludek až příliš opulentní.“

Brutus pomohl mladšímu konsulovi dolů z lehátka a odváděl ho do odděleného zákoutí síně za pódiem, kde se několik sluhů staralo o nočníky a o mísy pro ty, u nichž se projevila jejich potřeba.

Caesar stihl Carbonova záda pohrdavým pohledem a usoudil, že tu nejzávažnější rozmluvu, jaká na konsulské inaugurační slavnosti vůbec proběhla, už asi vyslechl. Skopl z nohou neforemné dřeváky, sebral je do rukou a potichu se odkradl pryč.

Lucius Decumius čekal připraven v chráněném koutku vestibulu senátní budovy a sotva se Caesar objevil ve dveřích, stanul po jeho boku. V náruči držel mnohem vhodnější oblečení, než byl Caesarův kněžský úbor – pořádné obutí, pláštěnku s kapucí, ponožky, vlněné kalhoty. Odznaky úřadu flamina Dialis rázem letěly na zem. V pozadí za Luciem Decumiem se tyčila obrovitá postava muže, jenž od Lucia Decumia postupně přebíral *apex, laenu* i dřeváky, nacpal je všechny do velkého koženého vaku a zadrhl pak jeho otvor provlečenou šňůrkou.

„Copak, ty už jsi z Bovill zase zpátky, Burgunde?“ otázal se Caesar a zajíkal se zimou, když se pokoušel nazout boty bez šněrovadel.

„Ano, Caesare.“

„A jak tam bylo? Cardixa je v pořádku?“

„Mám dalšího syna.“

Lucius Decumius se uculoval. „Já ti to říkal, *Pavo*, ty pávátko moje. Než se staneš ty konsulem, postará se ti Burgundus o celou tělesnou stráž!“

„Já se ale konsulem nestanu,“ řekl Caesar, zahleděl se na šerý konec Baziliky Aemiliovy a s námahou polkl.

„Nesmysl! Samozřejmě že se do toho úřadu probojuješ,“ řekl Lucius Decumius a rukama v palčácích mu přikryl tváře, aby neomrzly. „Pusť tyhle černé myšlenky klidně z hlavy! Na celém světě neexistuje nic, co by bylo schopné tě zastavit, když si ty jednou vezmeš něco do hlavy.“ Spustil paže a netrpělivě pak pokynul Burgundovi. „Hybaj, ty valachu germánská! Koukej pánovi prošlapat cestu!“

* * *

Krutá zima pokračovala dál, stejně jako začala, jako by jí neměl být nikdy konec. Roční období se teď shodovala s kalendářem, od doby, co úřad pontifika maxima zastával Scaevola; obdobně jako Metellus Dalmaticus byl i Scaevola toho názoru, že by se jaro, léto, podzim a zima měly shodovat s tím, co říká oficiální kalendář, zatímco pontifex maximus, jenž tuto kněžskou funkci vykonával v období mezi Metellem a Scaevolou – Gnaeus Domitius Ahenobarbus – nechal platné datum klidně předbíhat skutečný čas, neboť kalendářní rok byl o deset dní kratší než rok sluneční; Ahenobarbus k této věci prohlásil, že se mu takováhle přímo řecká přepjatost z duše příčí.

V březnu posléze přece jen nastala obleva a tání a Itálie začala doufat, že se do přírody a do domovů opět navrátí teplo. Legie, od října dřímající zimním spánkem, se začaly probírat a rozcvičovat. Bez ohledu na stále ještě ležící sníh vyrazil Gaius Norbanus s šesti ze svých osmi legií z Capuy a vydal se na pochod, aby se spojil s Carbonem, jenž se zatím vrátil do Arimina. Pochodoval přímo podél Sullova postavení, ten se však rozhodl ho zatím ignorovat; po Via Latina a poté po Via Flaminia postupoval Norbanus navzdory sněhu poměrně rychle a brzy dorazil do Arimina. S jeho příchodem narostl celkový počet Carbonových vojsk na třicet legií a k tomu několik tisíc jezdců – nesmírné břemeno jak pro Řím, tak pro Ager Gallicus.

Avšak ještě předtím, než nastoupil zpáteční cestu do Arimina, rozlouskl Carbo svůj nejnaléhavější problém – odkud vzít peníze na vydržování všech těchto mužů ve zbrani. K řešení ho patrně inspirovalo ono roztavené zlato a stříbro ze spáleného chrámu Jova Nejlepšího Největšího, uložené v podobě prutů ve státní pokladnici; Carbo ho odtamtud všechno vyzvedl a zanechal místo něho státní pokladně úpis konstatující, že město Řím dluží svému Velkému Bohovi tolik a tolik talentů zlata a tolik a tolik talentů stříbra. Nemalé majetky ovšem vlastnily i četné další římské chrámy, a jelikož náboženství bylo součástí římského státu a stát je také řídil, rozhodli se Carbo s mladým Mariem „vypůjčit“ si i peníze uchovávané ostatními římskými svatyněmi. Teoreticky to nebylo protiústavní, praxe to však byla přímo otřesná; až dosud k takovémuto řešení finanční krize nikdy nikdo nesáhl. Z chrámových sklepení tedy putovala truhlice za truhlicí, všechny vrchovatě naplněné mincemi: po jednom sesterciu za narození každého římského dítěte, ať chlapce či děvčete, se po léta plnila pokladnice chrámu Junony Luciny; po jednom denariu odevzdávali Římané bohyni Juventas při dovršení dospělosti každého svého syna; značně vyšší obnosy v denariích odevzdával každý obchodník, jenž chtěl smočit svůj vavřínový list v posvátném prameni; po jednom sesterciu při úmrtí římského občana získávala pokladna Venuše Libitiny; nespočetně sesterciů obětovaných dobře prosperujícími prostitutkami získávala postupně Venuše Erucina. A nyní tedy byly všechny tyto peníze zrekvirovány pro potřeby Carbonova válečného stroje. Pobrali i zlaté pruty a roztaveno bylo i veškeré zlato a stříbro z majetku chrámů, které nebylo možno označit za umělecké dílo.

Koktavý prétor Quintus Antonius Balbus – nikoli z rodu urozených Antoniů – dostal za úkol dohlížet na ražbu nových mincí a vytřiďování starých. Mnoho lidí tuto akci bezpochyby považovalo za svatokrádež, její výtěžek byl nicméně ohromující. Carbo mohl přenechat Mariovi na starosti Řím a řízení operací na jihu a vydat se s lehkou myslí do Arimina.

Obě strany, i když si to neuvědomovaly, se v jednom rozhodnutí bezděčně shodly; jak Sulla, tak Carbo si předsevzali totéž – že totiž tato další občanská válka nesmí přinést Itálii opětovnou zkázu, že za každé sousto pro muže i pro zvířata je třeba zaplatit tvrdou měnou a že rozsah půdy poničené manévrováním armád je nutno omezit na naprosté minimum. Válka s Italiky dovedla zemi až na sám pokraj zkázy; nebylo myslitelné připustit další takové boje, zejména ne tak záhy. To věděl jak Sulla, tak i Carbo.

Oba si rovněž byli vědomi, že v očích obyčejných lidí nebude válka, kterou jeden proti druhému povedou, spojována s velkorysými cíli ani se železnou nutností, jež tak hojnou měrou opodstatňovaly boj proti Italikům. Tehdy šlo o střetnutí italických státečků, jež usilovaly o nezávislost na Římu, a Říma, který je naopak chtěl udržet v určitém područí. Kvůli čemu však dochází k tomuto novému konfliktu nyní? Celý spor je jen a jen o to, kdo se nakonec chopí vlády v Římě. Nejde o nic jiného než o zápas o moc mezi dvěma muži, Sullou a Carbonem, a žádnému z nich, ať rozpoutal sebemohutnější kampaň, se nemohlo podařit tuto skutečnost zastřít. Řadové občany Říma a Itálie prostě nebylo možno ošálit. Proto také nesměla být země vystavena krajnímu strádání a nesměl být ohrožen ani blahobyt římských a italických obcí.

Sulla si měl kde vypůjčit – od svých vojáků; avšak jediným, od koho si mohl půjčovat Carbo, byli bohové. V pozadí úvah všech lidí ovšem vyvstávala neodbytná a tísnivá otázka: dá se tento dluh, až jednou bude po boji, vůbec splatit?

Mladému Mariovi, synovi pohádkově bohatého muže – vychovávanému tak, že si za celý svůj život zatím nikdy nepotřeboval dělat žádné starosti s placením, ať šlo o peníze na nějakou nákladnou osobní libůstku, anebo o vydržování celých legií – nepřišlo nic takového vůbec na mysl. Pokud se starý Gaius Marius někomu svěřoval s finanční stránkou vedení války, pak spíše Caesarovi – bylo to v průběhu oněch měsíců, kdy mu Caesar ještě jako chlapec pomáhal překonávat následky druhého záchvatu mrtvice. S mladým Mariem měl Gaius Marius už tehdy jen zřídkakdy příležitost si popovídat, neboť v době, kdy by byl syna potřeboval nejvíc, dospěl mladý Marius do věku, kdy ho mnohem více lákaly půvaby a svody Říma než rozmluvy s otcem. A tak starý Marius svěřoval své bohaté zkušenosti namísto toho o devět let mladšímu bratranci svého syna – Caesarovi. A Caesar dychtivě hltal všechny tyto poznatky, které ovšem pro něho ztratily všechnu cenu, jakmile na něho byl uvalen onen kněžský úděl.

Když po polovině března nastalo tání, přesunul se mladý Marius a legáti jeho štábu z Říma do tábora před městečkem Ad Pictas na Via Labicana, což bylo *diverticulum* obcházející Albské vrchy, které se k Via Latina opět připojovalo v místě zvaném Sacriportus. Na náplavové rovině tu bylo již od začátku zimy utábořeno osm legií etruských a umbrijských dobrovolníků, s tak tuhým a intenzívním výcvikovým programem, jaký jen zimní podmínky dovolily. Jejich centuriony se stali vesměs veteráni starého Maria, kteří si dovedli s výcvikem poradit, nicméně v době, kdy mladý Marius přibyl do tábora, to stále ještě bylo vojsko složené ze samých zelených nováčků. Mladý Marius to nepovažoval za důležité; měl představu, že právě ti nejčerstvější rekruti za něho budou bojovat stejně, jako válkami zocelení veteráni bojovali za jeho otce. Úkol zastavit Sullu přijímal s až neuvěřitelnou sebedůvěrou.

V Mariově táboře byli ovšem i muži, kteří daleko lépe než on sám vnímali, jak těžké poslání mají před sebou; nikdo z nich se však nepokusil pomoci svému konsulovi a vojevůdci to pochopit. Kdyby se jich byl někdo zeptal na důvod, byli by patrně do jednoho odpověděli, že se v mladém Mariovi pod siláckou slupkou tak jako tak neskrývá dostatek síly k tomu, aby se s touto skutečností vyrovnal. A jelikož ho tu mají

v úloze vojevůdce, nezbývá jim než chránit ho a hýčkat, aby se pod tíhou této pravdy nezhroutil.

Když Mariovi přinesli zvědové zprávu, že se Sulla chystá vydat na pochod, zajásal. Jak se zdálo, vyčlenil Sulla jedenáct ze svých osmnácti legií spolu se vším ostatním vojskem, až na pár jízdních oddílů, a vyslal tuto mohutnou vojenskou sílu pod velením Metella Pia zvaného Hovňousek k jaderskému pobřeží, vstříc Carbonovi v Ariminu. Sullovi zde tak zbylo jen sedm legií, tedy menší armáda, než jakou disponoval mladý Marius.

„Dokážu ho porazit!“ řekl svému staršímu legátovi Gnaeovi Domitiovi Ahenobarbovi.

Ahenobarbus měl za manželku starší z Cinnových dcer, a tak byl tímto příbuzenským vztahem vázán ke Carbonově straně, třebaže samým svým založením měl blíže k Sullovi; miloval však přespříliš svou krásnou rusovlásku, která ho dosud měla natolik otočeného kolem prstu, že udělal všechno, co si přála. Skutečnosti, že většina jeho nejbližších příbuzných buď zachovávala přísnou neutralitu, anebo se přidala k Sullovi, se prostě rozhodl nedbat.

Rozjařenému mladému Mariovi teď ovšem naslouchal s rostoucím znepokojením; pokud tento mladíček svému chvástání nedostojí a starého lišáka Sullu neporazí, bylo by už asi na čase začít přemýšlet, kdy a jak dát mladému Mariovi *vale.*

Prvého dubnového dne vyrazil mladý Marius se svou armádou v nejlepší pohodě z tábora a vypochodoval mezi starobylými sloupy Sacriportu na silnici Via Latina, směrem k jihu a vstříc Sullovi. Nemařil čas, neboť ho čekal přechod dvou mostů vzdálených navzájem necelých pět mil, a on je chtěl mít za sebou, dříve než se střetne s nepřítelem. Nikdo se neobtěžoval upozornit ho, aby zvážil, zda je rozumné vydávat se Sullovi naproti, namísto vyčkat na něho na místě, a třebaže mladý Marius už po Via Latina v minulosti putoval snad tucetkrát, nebylo mu dáno si terén zapamatovat a vnímat ho z vojenského hlediska.

U prvního mostu – klenoucího se přes Veregis – zůstal vzadu, zatímco vojsko stále ještě v nejlepší náladě pochodovalo na druhý břeh, a v tomto okamžiku mu teprve došlo, že pro bitvu by snad přece jen byla daleko příhodnější rovina u sacriportských pylonů než prostor ve směru, kam nyní jeho legie míří. Přesto však nedal rozkaz k zastavení. U druhého mostu – přes mnohem větší a vodnatější proud Toleru – mu konečně svitlo, že se čím dál tím víc dostává do krajiny, kde se jeho vojskům bude jen těžko manévrovat. Zvědové mu podali zprávu, že Sulla mu postupuje po téže cestě vstříc, že už je jen deset mil vzdálen a že značnou rychlostí právě míjí město Ferentinum. Mladého Maria se zmocnila panika.

„Myslím, že bychom se měli vrátit do Sacriportu,“ řekl Ahenobarbovi. „V těchhle kopcích nebudu moci vojsko rozvinout způsobem, jaký mám v úmyslu, a na tu rovinu nahoře se před Sullou včas nedostaneme. Postavíme se mu raději u Sacriportu. Co říkáš, nebude to tak lepší?“

„Když myslíš,“ řekl Ahenobarbus, jemuž byl až příliš dobře zřejmý účinek, jaký bude mít na nezkušené jednotky rozkaz udělat čelem vzad a ustoupit, ale rozhodl se neříci k tomu ani slovo. „Dám tedy potřebné rozkazy. Takže zpátky do Sacriportu.“

„Usilovným pochodem!“ křikl za ním ještě Marius, všechno sebevědomí se z něho kamsi vytratilo a panika nabývala vrchu.

Ahenobarbus se po něm překvapeně otočil, opět však dal přednost tomu neříci na to nic. Jestli chce mladý Marius svou armádu za ústupu uštvat střídavým krokem a klusem, nač se s ním přít? Zvítězit tak jako tak nemohou.

A tak se do Sacriportu napůl pochodovým krokem, napůl klusem, vracelo všech osm legií, tisícovky mladičkých vojáků dezorientovaných pobízením centurionů, aby přidali do kroku, a neustálým pokřikem *pohyb! pohyb!* I mladý Marius se dal strhnout tím zoufalým spěchem, projížděl mezi pěšáky a snažil se je přimět k rychlejšímu tempu – aniž by alespoň trochu pomyslel na to, jak by bylo důležité jim vysvětlit, že neustupují, že se jen přesouvají do místa, kde se jim bude lépe bojovat. Výsledkem bylo, že jak vojsko tak i jeho velitel dorazili na onen výhodnější terén neschopni jeho předností náležitě využít.

Stejně jako ostatní vrstevníky jeho stavu učili i mladého Maria, kterak vést bitvu, jenomže on až do této chvíle pokládal za samozřejmé, že jeho pak navíc v pravou chvíli naráz osvítí cosi podobného otcovu géniu, jeho dar bystrého úsudku a jeho vojenské umění; teď však stál zcela bezradný před Sacriportem – tváří v tvář všem legátům a vojenským tribunům, kteří ho obklopili v očekávání jeho velitelského rozhodnutí – a nenapadalo ho naprosto nic, marně pátral v mysli po sebemenším zrnku otcovy prozíravosti a jeho dokonalého velitelského řemesla.

„Nu," řekl posléze, „sešikujte legie do čtverců – po osmi mužích na každé straně čtverce – a dvě legie nechte v týlu jako zálohu."

Nebyl to právě rozkaz adekvátní situaci, nikdo se však nepokusil vynutit z něho nějaký lepší, a žíznící a udýchané vojáky nedokázal mladý Marius povzbudit alespoň tím, že by k nim teď promluvil; sebral se místo toho a odklusal na levé křídlo sestavy, kde zůstal sedět na koni, ramena skleslá, v tváři jasně vepsánu rozpačitost.

Když Sulla z návrší mezi Tolerem a Sacriportem rozpoznal nenápaditý bitevní plán mladého Maria, povzdychl si, potrhl rameny a vyslal do útoku svých pět legií veteránů pod velením staršího Dolabelly a Servilia Vatii. Dvě nejlepší legie z původní armády Scipiona Asiagena si ponechal v záloze a svěřil je Luciovi Manliovi Torquatovi, zatímco sám setrval na hřebeni kopce, po boku jízdního oddílu, jehož muži mu měli zajistit spojení a doručovat – pokud by nastala potřeba nějaké změny v taktice – vojevůdcovy rozkazy na bojiště. Spolu s ním setrval na jeho stanovišti i první senátor Valerius Flaccus, jenž se v průběhu zimy konečně rozhodl a v polovině února odešel z Říma, aby se připojil k Sullovi.

*** * ***

Když mladý Marius uviděl blížící se Sullovu armádu, vrátila se mu opět duševní rovnováha, nikoli však už jeho nedávný optimismus; převzal osobně velení na svém křídle, aniž měl nějakou představu, co podnikne anebo co by měl teď vlastně udělat. Obě armády se střetly v pravé poledne onoho krátkého dne, a než uplynula hodina, prchali už mladí etruští a umbrijští čeledíni, kteří se s takovým nadšením nahrnuli do vojska mladého Maria, na všechny strany, pryč z bitevní pláně, kde je Sullovi veteráni bez valného úsilí rozsekávali na kousky. Jedna z obou legií, které si ponechal mladý Marius v záloze, přešla jako jeden muž bez boje k protivníkovi, k Serviliovi Vatiovi, kde vojáci stanuli a bez hnutí přihlíželi, jak pouhých pár kroků od nich padají jejich druzi jako na jatkách.

Pohled na zběhnuvší legii byl pro mladého Maria poslední kapkou. Vybavilo se mu, že nedaleko na východ od Sacriportu leží mohutná městská pevnost Praeneste, a nařídil rychlý ústup tímto směrem. Teď, když už měl před sebou konečně nějaký konkrétní cíl, vedl si podstatně lépe a jednotky na svém křídle vyvedl z boje v poměrně dobrém

pořádku. Ofella, jenž velel Sullově pravému křídlu, se ovšem za mladým Mariem pustil s takovou rychlostí a s takovou vervou, že se mu zato od Sully přihlížejícího z vyvýšeného velitelského stanoviště dostalo nadšené pochvaly. Celých deset mil Ofella mladého Maria tísnil, dorážel na něho, odřezával opozdilce a vzápětí je i podřezával, zatímco se mladý Marius pokoušel uchránit ze svého vojska co nejvíc mužů. Když se však za ním posléze dovřela mohutná vrata v Praenestech, zbývalo mu jich již stejně jen pouhých sedm tisíc.

Střed Mariovy sestavy zahynul na bojišti takřka do jednoho muže, zato pravému křídlu se pod Ahenobarbovým velením podařilo odpoutat od nepřítele a spasit se útěkem do Norby. Tato starobylá pevnost Volsků, fanaticky oddaných Carbonově věci, stála na vrcholku hory dvacet mil směrem k jihovýchodu a s radostí otevřela brány svých nezdolných hradeb, aby pod svou ochranu přijala deset tisíc Ahenobarbových vojáků. Nikoli však jejich velitele! Ahenobarbus svým utrmáceným bojovníkům popřál mnoho štěstí do budoucna a pokračoval v cestě do Tarraciny na pobřeží, kde si najal loď do Afriky, do nejvzdálenějšího místa od Itálie, na které dokázal ještě pomyslet s jakž takž vyrovnanou myslí.

Mladý Marius, jenž neměl ponětí, že mu starší legát právě upláchl, se cítil v úkrytu v Praenestech v bezpečí; soudil, že vypudit ho z tohoto města bude pro Sullu mimořádně obtížné, ne-li zhola nemožné. Praeneste byly vzdáleny třiadvacet mil od Říma, ležely na temeni hřbetu vybíhajícího z Apenin, v místě, které jim umožňovalo vzdorovat opakovaným náporům na jeho ponuré hradby již celá staletí předtím, než se pod jejich ochranu uchýlil mladý Marius. Nebylo v moci žádné armády zmocnit se města ze zadní strany, kde ostroh, na němž bylo vybudováno, strmě přecházel v ještě vyšší a sráznější skalní hřeben; přesto však ho bylo možno právě tamtudy zásobovat, takže se ho až dosud nikdy nepodařilo ani vyhladovět. Pramenů byla v citadele hojnost a v rozsáhlých sklepeních pod mohutným chrámem Fortuny Primigenie, jímž Praeneste prosluly nejvíce, bylo uskladněno bezpočet *medimnů* pšenice a dostatek oleje i vína, stejně tak jako ostatní potraviny nepodléhající rychlé zkáze – tvrdý sýr, rozinky, ba i jablka a hrušky sklizené předchozího podzimu.

Praeneste se nikdy nepostavily na stranu Říma, třebaže jeho kořeny byly dostatečně latinské a třebaže jazyk, jímž se tu hovořilo, jeho obyvatelé hrdě označovali za nejstarší a nejčistší latinu vůbec. V době války s Italiky bojovalo město po jejich boku a vzdorovitě prohlašovalo, že jeho občanství je hodnotnější než občanství římské – že Řím je pouhé sídlo bastardů a povýšenců! Vřelé přijetí, které poskytly mladému Mariovi, proto bylo naprosto logické; praenestským občanům připadal jako statečný, byť slabší protivník Sullovy zvůle, a byl o to vítanější, že byl synem samotného Maria. Na znamení díků přiměl mladý Marius své vojáky, aby vytvořili spížovací oddíly, a vysílal je stezičkami na zadní straně citadely obstarat co možno nejvíc potravin. Praeneste musely nyní živit značný počet úst navíc.

„V létě bude muset Sulla tak jako tak táhnout dál, a pak budete moci i vy odejít," řekl nejpřednější magistrát města.

Tato předpověď se žel nesplnila; od bitvy u Sacriportu ještě neuběhlo ani celé jedno tržní období, a mladý Marius i celé Praeneste se stali svědky zahájení obléhacích prací, které svým rozměrem napovídaly jediné: skálopevné rozhodnutí docílit pádu města. Potoky a bystřiny, které odváděly vodu ze skalního hřbetu na sever, se všechny vlévaly do Ania, zatímco ty, které stékaly na opačnou stranu, ústily do Toleru; Praeneste stály přímo na rozvodí. S rychlostí, jež se pozorovatelům uvězněným v obklíčeném městě zdála až neskutečná, začal teď od svahů klesajících k Aniu, kolem ostrohu a dál, až k

stráním nad Tolerem, vyrůstat ohromný val a před ním příkop. Bylo zřejmé, že jakmile budou tyto obléhací stavby dokončeny, zbyde pro Praeneste jediné spojení se světem – ony kozí pěšiny vinoucí se po skalách a srázech za citadelou. Pokud ovšem zůstanou nestřeženy.

* * *

Zvěst o bitvě u Sacriportu dorazila do Říma ještě v témže osudovém dni, dříve než slunce kleslo pod obzor – zatím však jako zpráva přísně utajovaná. Do obecnějšího povědomí měla vejít později, v podobě noviny šířené od úst k ústům. Událost popsal osobně mladý Marius ve spěšném listě, který nadiktoval písaři, jakmile se dostal do Praenest, a který odeslal po zvláštním kurýrovi římskému městskému prétorovi Luciu Juniu Brutovi Damasippovi. V listě se pravilo:

Jižně od Říma je vše ztraceno. Musíme jen doufat, že v Ariminu Carbo zahájí takovou válku, na jakou nebude Sulla stačit, už proto, že je početně daleko slabší. Carbonovy legie jsou mnohem lepší, než byly moje. Můj nedostatečný výcvik a malé zkušenosti je navíc rozložily natolik, že proti Sullovým starým vlkům nevydržely ani celou hodinu.

Navrhuji ti, abys připravil Řím na obléhání, třebaže to sotva bude proveditelné ve městě tak rozlehlém a s tak nesvorným obyvatelstvem. Pokud se domníváš, že Řím odmítne obléhání vzdorovat, pak čekej Sullovu armádu už v průběhu nejbližšího tržního období, neboť tu nejsou žádné jednotky, které by mu mohly na směru k Římu přehradit cestu. Nemám představu, zda hodlá Řím obsadit. Doufám jen, že má v úmyslu obejít ho, aby zaútočil na Carbona. Podle toho, co jsem o Sullovi slýchal od otce, bylo by v jeho stylu využít k rozdrcení Carbona strategie kleští, přičemž jejich druhou čelistí by byly legie Metella Pia. Přál bych si to vědět s větší jistotou. Ale nevím. Já osobně bych soudil, že obsazovat Řím už teď by bylo předčasné a že Sulla tuhle chybu asi neudělá.

Nějaký čas možná potrvá, než budu moci opustit Praeneste, které mi ochotně poskytly ochranu – jeho obyvatelé dosud chovají velikou úctu a lásku ke Gaiovi Mariovi a neodmítli tedy útočiště ani jeho synovi. Můžeš si být jist, že jakmile Sulla potáhne dál proti Carbonovi, vynutím si cestu odtud a vydám se na pomoc Římu. Snad když budu v Římě osobně přítomen, budou jeho obyvatelé svolnější obležení čelit.

A ještě k této věci: zdá se mi, že nadešel čas zničit všechna ta sullovská zmijí hnízda v našem milovaném městě. Všechny je pobij, Damasippe! Nedej se ve svém rozhodnutí obměkčit žádnými city. Pokud v Římě zůstanou naživu muži, kteří by se mohli posléze rozhodnout Sullu podpořit, znemožní městu postavit se mu na odpor. A třebaže ti nejpřednější, co by nám byli mohli způsobit značné nesnáze, jsou už mrtví, je třeba řádně klepnout přes prsty i všechny ty zbylé ostatní. A každý muž, jenž je schopen vojensky pomoci Carbonovi, musí z Říma odejít. To platí i o tobě, Damasippe.

Uvádím jen pár jmen sullovských zmijí, které mi teď vytanuly na mysli. Vím, že v tomhle výčtu chybí celé tucty dalších, takže ty musíš myslet i na

všechny ostatní! Takže je to například náš pontifex maximus Lucius Domitius Ahenobarbus starší. A Carbo Arvina. A Publius Antistius Vetus.

Brutus Damasippus se přesně řídil rozkazy, které dostal. V průběhu onoho nedlouhého, ale o to promyšlenějšího vyvražďování, které krátce před svou smrtí zorganizoval a rozpoutal starý Gaius Marius, byl proboden i pontifex maximus Mucius Scaevola, aniž se komukoli podařilo zjistit skutečný důvod tohoto činu. Člověk, jenž se pokusu o Scaevolovo zavraždění dopustil, nebyl nikdo jiný než týž Fimbria, s kterým se později *consul suffectus* Flaccus vydal na východ, aby zbavil Sullu velení ve válce proti Mithridatovi, a který v průběhu tohoto tažení pak zavraždil i Flacca. Fimbria tehdy jako Mariův člověk nejenže k napadení Mucia Scaevoly nepodal sebemenší vysvětlení, ale prohlásil výsměšně, že si Scaevola smrt zasloužil. Jenomže Scaevola tehdy nezemřel, třebaže jeho zranění bylo vážné. Díky své nepoddajné a zmužilé povaze byl během dvou měsíců znovu na nohou a vzápětí se ujal všech svých kněžských povinností. Zato tentokrát pro něho nebylo záchrany. Ač byl tchánem mladého Maria, byl skolen, když marně hledal útočiště ve Vestině chrámu. Vůči mladému Mariovi se přitom neprovinil jakoukoli zradou.

Starší Lucius Domitius Ahenobarbus, jenž se stal konsulem zanedlouho po svém bratrovi, reformátorském pontifikovi maximovi, byl odpraven přímo ve svém vlastním domě. A také Pompeius Magnus by se byl bezpochyby rozzářil radostí, kdyby se byl doslechl, že už není třeba, aby si poskvrnil ruce krví svého tchána; i Publius Antistius byl zavražděn a jeho manželka, bez sebe žalem, si poté vzala sama vlastní rukou život. Než se Brutus Damasippus propracoval až na konec seznamu těch, o nichž se domníval, že by mohli nějak ohrozit Carbonův Řím, zdobilo rostra v dolní části Fora Romana na třicet hlav nabodených na kopí; muži, kteří se už dříve prohlásili za neutrální (jako třeba Catulus, Lepidus a Hortensius) zastrčili dveře závorou a odmítali vyjít z domovů, pro případ, že by snad někdo z nohsledů Bruta Damasippa usoudil, že i oni musí zemřít.

Když dokončil své dílo, vytratil se Brutus Damasippus z Říma, stejně tak jako jeho prétorský kolega Gaius Carrinas. Prétor mincovny, Quintus Antonius Balbus, tou dobou rovněž opustil Řím, ovšem jako velitel legie; dostal za úkol přeplavit se na Sardinii a vyrvat ostrov z Philippových rukou.

Snad nejkurióznějším způsobem z Říma dezertoval tribun lidu Quintus Valerius Soranus. Jako proslulý učenec a známý lidumil se nedokázal smířit s pobíjením mužů, o nichž neexistoval pražádný důkaz, že by snad byli ve spojení se Sullou. Jakou formu veřejného protestu ale zvolit, aby to zapůsobilo na celé město? A kterak by mohl samojediný muž dosáhnout zkázy celého Říma? Quintus Valerius Soranus totiž dospěl k závěru, že svět se stane lepším, kdy Řím přestane existovat. Po dlouhých úvahách konečně nalezl své vlastní řešení. Vydal se k rostrům, vystoupal na ně a tam, obklopen trofejemi Bruta Damasippa, z nichž dosud kanula krev, začal hlasitě vykřikovat tajné jméno Říma.

„A*MOR! AMOR*!“ ječel znovu a znovu.

Ti, kdo ho uslyšeli a porozuměli tomu, co volá, se začali vyděšeně rozbíhat na všechny strany, dlaně přitisknuté k uším, pryč z dosahu jeho hlasu. Tajné jméno Říma přece nesmělo být *nikdy* vysloveno nahlas! Jinak hrozilo Římu – spolu se vším, co s ním stojí a padá – že se zhroutí jako ta nejposlednější bídná chatrč za zemětřesení. Věřil tomu i sám Quintus Valerius Soranus. A tak, když vykřičel tajné jméno Říma

větrům a ptactvu a vyděšeným Římanům, prchal Soranus do Ostie, nevycházeje z údivu, jak je možné, že Řím zůstal na svých sedmi pahorcích stát dál. Z Ostie pak utíkal dál, na Sicílii, a stal se od té chvíle poznamenaným mužem pro obě strany.

Město, prakticky zbavené vlády, se přesto nezhroutilo ani nerozložilo. Lidé se vydávali denně dál za svými záležitostmi, tak jako to dělali vždy; neutrální aristokraté občas vystrčili nos ven z hlavního vchodu svých domů, ozkoušeli vzduch, nakrátko i vyrazili ven, ani však nehlesli. Celý Řím vyčkával, co učiní Sulla.

*** * ***

A pak vstoupil Sulla do Říma, avšak zcela pokojně a bez armády, která by ho ochraňovala.

Neexistovala totiž žádná nepřekonatelná překážka, proč by do Říma vkročit neměl, zato tu byla celá řada naléhavých důvodů, proč se tam vydat. Sulla pramálo dbal o takové formálnosti, jako je jeho imperium – o to, zda je v okamžiku, kdy překročí posvátnou hranici pomeria, ztratí anebo neztratí. Kdo vůbec zbyl v tom nikým neřízeném Římě, aby mu stavěl do cesty nějaké překážky, aby proti němu vznesl obvinění z nezákonného počínání anebo ho postihl náboženský? Pokud se nyní do Říma vrátí, vstoupí tam jako jeho přemožitel a vládce, disponující veškerou potřebnou silou, aby obnovil všechny předchozí pravomoce svého úřadu. Bez rozpaků proto překročil pomerium a začal městu alespoň zčásti vracet jakousi vládu.

Nejvyšším magistrátem, který v Římě zbyl, byl jeden z bratří Magiů z Aeclana, prétor; jeho pověřil Sulla správou města, společně s édily Publiem Furiem Crassipem a Markem Pomponiem. Při zprávě, že Soranus nahlas vykřikl tajné jméno Říma, zesinal a celý se zachvěl, třebaže naježenou hradbu oštěpů s nabodenými hlavami u roster předtím přelétl zcela klidným zrakem a toliko nařídil, aby je sejmuli a s náležitými obřady je pohřbili. K lidu nepromluvil, schůzi senátu nesvolal. Necelý den poté, co do Říma přibyl, byl už opět pryč, zpátky před Praeneste. V Římě však ponechal pod Torquatovým velením dva jezdecké oddíly – jen aby magistrátům pomáhaly udržovat pořádek, jak prohlásil s nevinnou tváří.

Nerozhodl se navštívit Aurelii a nemálo ji tím udivil; když se dozvěděla, že už z Říma opět odjel, zachovala ovšem klidnou tvář před celou rodinou, zejména pak před synem; Caesar už vytušil, že matčino nedávné setkání se Sullou před Teanem mělo neobvykle hluboký význam, pochopil však, že se od ní o jeho smyslu pranic nedozví.

*** * ***

Legátem pověřeným řízením obléhání Praenest se stal přeběhlík Quintus Lucretius Ofella, jenž dostával rozkazy přímo od Sully.

„Chci, aby mladý Marius zůstal v Praenestech pěkně skřípnutý až do konce svých dnů," řekl Sulla Ofellovi úvodem. „Vybuduješ tu souvislou hradbu, třicet stop vysokou, od svahů nad Aniem kolem dokola až po ty kopce vzadu na straně k Toleru. Každých dvě stě kroků bude v té zdi opevněná strážní věž vysoká šedesát stop. Mezi náspem a městem dáš vykopat dvacet stop hluboký a dvacet stop široký příkop, do jeho dna dáš zapíchat *stimuli* tak hustě jako rákosí v mělčinách Fucinského jezera. Až bude tahle stavba dokončena, zřídíš u každé, i té nejmenší stezičky, co vedou zezadu za

Praenestami vzhůru k Apeninám, strážní stanoviště s posádkou. Dovnitř ani ven nesmí projít živá noha. Chci, aby to nafoukané štěně tam uvnitř pochopilo, že Praeneste se stanou od nynějška jeho domovem po všechny zbývající dny jeho života.“ Koutky Sullových úst se pozvedly v křivém úsměvu, v němž by býval kdysi, když ještě míval zuby, odhalil své dravčí tesáky; ani dnes na něho přitom nebyl pěkný pohled. „A přeji si, aby také všichni v Praenestech věděli, že u nich bude mladý Marius pobývat po zbytek svých dnů, takže budeš šestkrát denně vysílat heroldy, aby jim to hlasitě připomněli. Jedna věc je poskytnout útočiště příjemnému mladému muži se slavným jménem, docela jiná záležitost ale bude vzít na vědomí, že jim ten milý mládenec s sebou do Praenest zanesl jen utrpení a smrt.“

Když se Sulla přesunul do Vejí na sever od Říma, nechal Ofellovi na místě k provedení úkolu dvě legie. A úkol byl také splněn. Naštěstí byla všude kolem hojnost vulkanického tufu, podivuhodného kamene, který se dá krájet jako sýr, avšak na vzduchu záhy tvrdne na kámen. Tím, že se dal tuf snadno těžit, rostla hradba jako z vody a také příkop mezi ní a městem Praeneste se denně prohluboval. Z vykopané zeminy navršili další val a v širokém území nikoho mezi oběma vykáceli všechny stromy a neponechali žádný delší předmět, který by mohl posloužit jako beranidlo. I na srázech za městem byly do jednoho poraženy všechny stromy mezi zadní městskou hradbou a stanovišti mužů strážících klikaté pěšiny a bránících tak Praenestským, aby si mohli doplňovat zásoby.

Ofella byl už svou povahou přičinlivý muž, a navíc se potřeboval před Sullou náležitě ukázat – teď k tomu dostal příležitost. A tak nikomu nevybyla ani chvilka zastavit se a oddychnout si nebo si postěžovat na bolavá záda či namožené svaly. Ostatně i tito muži si museli teprve vydobýt Sullovo uznání; jedna z legií byla ta, která dezertovala od mladého Maria u Sacriportu, druhá předtím náležela Scipionovi Asiagenovi. Spolehlivostí se tedy zatím příliš nevyznamenali, takže dobře postavená hradba a dobře vykopaný příkop mohly Sullu pomoci přesvědčit, že jsou přece jen hodni jeho důvěry. Neměli na to dílo nic než své ruce a legionářské zákopnické nářadí; rukou však bylo přes deset tisíc párů, nástrojů bylo rovněž dost, a navíc jim jejich centurioni při práci poradili nejeden způsob, jak si na stavbě ušetřit dřinu a jak vyzrát na její záludnosti. A zorganizovat práci i na tak monumentálním úkolu nebyl pro Ofellu nijak neřešitelný problém; tam, kde šlo o propracování metody a o její důsledné uplatnění, se ukázal být typickým Římanem.

Za dva měsíce byla dokončena jak hradba, tak i příkop. Měřily celkem přes osm mil a na dvou místech přetínaly silnice Via Praenestina a Via Labicana. Přerušily tím i dopravu na obou těchto cestách, takže silnice byly nyní využitelné jen po Bolu a Labici. Těm z římských jezdců a senátorů, jejichž pozemky byly opevněním nějak postiženy, nezbývalo nic jiného než mrzutě čekat, až obléhání skončí – a proklínat mladého Maria. Zato všem okolním sedláčkům naproti tomu při pohledu na tufové bloky oči zazářily radostí; jen co obléhání skončí, bude se zeď určitě opět bourat, a oni tak mají naději získat nevyčerpatelný zdroj materiálu na plůtky mezi políčky, na stavbu domů, stodol a chlévů.

U Norby probíhala obdobná zákopnická akce, třebaže obležení tohoto města si nevyžadovalo tak mohutnou stavební činnost. K vybudování hradby tam byl vyslán Mamercus s jednou legií čerstvých rekrutů (vyslaných tam z kraje Sabinů Markem Crassem). Pustil se okamžitě do práce s neokázalým úsilím a s tvrdošíjností, které mu už v minulosti často pomohly překonat nejednu zapeklitou situaci.

Ve Vejích zatím Sulla rozdělil pět legií, které si ponechal, mezi sebe a Publia Servilia Vatiu. Vatia dostal za úkol pochodovat se dvěma z nich do pobřežní Etrurie, zatímco tři zbývající vedl Sulla se starším Dolabellou po silnici Via Cassia směrem ke Clusiu, ležícímu dále ve vnitrozemí. Začínal květen a Sulla byl s dosavadním průběhem nadmíru spokojen. Pokud si poradí Metellus Pius se svou větší částí armády stejně dobře, měl by Sulla skvělé vyhlídky stát se na podzim pánem celé Itálie a také celé Italské Galie.

A jak si tedy zatím vedl Metellus Pius a jeho vojska? Sulla se toho v době, kdy se vydával po Via Cassia ke Clusiu, o jejich postupu dovídal zatím jen málo, choval však značnou důvěru k nejvěrnějšímu ze svých přívrženců – a stejně tak byl i zvědav, jak si bude počínat Pompeius Veliký. Záměrně přenechal Metellovi Piovi větší armádu a promyšlený byl i jeho rozkaz, aby Pompeius Veliký převzal velení nad pěti tisíci jezdci, neboť věděl, že sám je zatím nebude v hornatém terénu potřebovat.

Metellus Pius se vydal na pochod ke břehům Jaderského moře s dvěma svými vlastními legiemi (jimž velel jeho legát Varro Lucullus), s šesti legiemi, které dříve patřily Scipionovi, třemi Pompeiovými legiemi a s oněmi pět tisíci mužů jízdy, které Sulla poslal Pompeiovi.

S Pompeiem pochopitelně putoval i Sabin Varro, pln přátelského zaujetí, oči otevřeny a uši nastraženy (a pochopitelně i pero trvale v pohotovosti!), aby jim neunikla ani jediná Pompeiova myšlenka.

„Musím dát nějak do pořádku naše vzájemné vztahy s Crassem," řekl mu Pompeius za cesty Picenem. „S Metellem Piem a s Varronem Lucullem vycházím dobře – dokonce je mám oba docela rád. Ale Crassus je taková potvora mrzutá. A taky mnohem nebezpečnější. Potřebuju ho mít na své straně."

Varro vzhlédl ze svého poníka do výše, až tam, kde v sedle svého obrovitého bílého státního oře dřepěl Pompeius. „Ty ses toho za tu zimu, co jsi strávil se Sullou, dost naučil!" řekl s nelíčeným údivem. „V životě jsem si nemyslel, že tě uslyším hovořit o tom, že bys chtěl s někým dosáhnout dobrých vztahů – samozřejmě s výjimkou Sully."

„Ano, ledacos jsem se už naučil," připustil velkomyslně Pompeius. Nádherně bělostné zuby se mu zableskly v přátelském úsměvu. „Poslyš, Varrone, já přece dobře vím, že jsem na nejlepší cestě stát se Sullovým nejcennějším pomocníkem. Ovšem dokážu si i představit, že Sulla kromě mne občas potřebuje i jiné muže! I když máš v něčem možná kus pravdy," zamýšlel se. „Tohle je poprvé v celém mém životě, kdy mám co dělat s jiným vojevůdcem než s mým otcem. Já myslím, že tatínek byl opravdu veliký voják. Jenomže jemu v podstatě nikdy nešlo o nic jiného než o jeho pozemky. Sulla je docela jiný."

„V jakém smyslu?" vyptával se zvědavě Varro.

„Jemu snad nezáleží na ničem a na nikom – včetně nás všech, kterým říká legáti nebo kolegové, podle toho, co ho právě napadne. Nejsem si ani jistý, jestli mu vůbec jde o Řím sám. Ale ať už mu záleží na čemkoli, není to vůbec nic hmotného. Nejsou to peníze, nejsou to pozemky – dokonce mu snad nejde ani o to, jakou váhu má jeho *auctoritas* anebo jakou má pověst. Ne, o to se Sulla vůbec nestará."

„Takže na čem mu doopravdy záleží?" otázal se Varro upoután tímto až dosud neznámým Pompeiem, který náhle dokázal dohlédnout dále než on sám.

„Snad je to jen a jen jeho *dignitas*," odpověděl Pompeius.

Varro v duchu bedlivě zvažoval, co právě uslyšel. Nemá nakonec Pompeius pravdu? *Dignitas!* Tím nejneuchopitelnějším rysem římského aristokrata je právě jeho *dignitas.* Jeho *auctoritas* znamená váhu jeho slova, jeho vliv v politickém životě, jeho schopnost pohnout veřejným míněním a mocenskými orgány od senátu až po kněze státní pokladny.

Ale *dignitas* – to je cosi naprosto jiného. Cosi zcela osobního, ba téměř soukromého, a přesto prolínajícího všemi složkami mužova veřejného působení. Tak těžko se definuje! Právě proto má své tak výlučné pojmenování. *Dignitas* představuje… míru mužova osobního působení… a co jeho slávy? *Dignitas* je shrnutím všeho, co muže činí mužem, vůdčí osobností svého prostředí. Je to úhrn vší jeho pýchy, morální pevnosti, stálosti slova, jeho bystrosti, jeho skutků, jeho schopností, jeho znalostí, jeho postavení, jeho ceny jakožto muže… Mužova *dignitas* přetrvává i jeho smrt, je to jediný způsob, jakým může nad smrtí triumfovat. Ano, to je asi ta nejlepší definice. *Dignitas* je vítězství muže nad konečností jeho fyzické existence. A v tomto smyslu má Pompeius naprostou pravdu. Pokud na něčem Sullovi vůbec záleží, je to jeho *dignitas.* Oznámil, že porazí Mithridata. Řekl, že se vrátí do Itálie a docílí svého ospravedlnění. Prohlásil, že obnoví republiku v její prastaré, tradiční podobě. A jakmile tyto závazky přijal, začal je i plnit. Pokud by je byl uskutečnit nedokázal, jeho *dignitas* by vzala za své; jako muž mimo zákon, jako muž ve veřejném opovržení by jakoukoli *dignitas* automaticky pozbyl. A tak v sobě Sulla z čiré vnitřní potřeby nachází sílu dodržet slovo ve všech směrech. Uspokojí se, teprve až cele uspěje. Do té chvíle si Sulla nepopřeje oddychu. Nedokáže si ho popřát.

„Tím, co jsi právě řekl," pravil Varro, „jsi ovšem Sullu klasifikoval tou nejvyšší myslitelnou morální kategorií."

Zářivě modré oči zmatněly. „Cože?"

„Chci tím říct," vysvětloval trpělivě Varro, „žes mi právě názorně dokázal, že Sulla prostě nemůže prohrát. Bojuje o něco, co Carbo není schopen vůbec ani pochopit."

„No ovšem! Jistě!" zahlaholil radostně Pompeius.

Dosáhli už téměř řeky Aesis, ocitali se opět v samém srdci Pompeiových držav. Ono bujné mlází z předchozího roku se nikam neztratilo, jen už teď obrůstalo větvovím čerstvých, osvěživých zkušeností; jinými slovy – Pompeius dospěl. Vlastně ještě stále každým dnem vyspívá. Velení jízdě, jímž ho Sulla obdařil, v Pompeiovi vzbudilo zájem o tento druh vojenské činnosti, který až dosud prakticky nebral na vědomí. V tom směru byl pravověrným Římanem. Římané totiž věřili především v pěchotu, nějakým způsobem dospěli k názoru, že jízdní voják slouží ve válce spíše pro ozdobu než k boji, že s sebou nese spíše problémy než užitek. Varro byl ostatně přesvědčen, že Římané si drží jízdu hlavně proto, že ji má i nepřítel.

Kdysi dávno, ještě za časů římských králů a v nejranějších letech republiky, tvořili jezdci elitu vojska, sám útočný hrot římských armád. Povstala z nich třída jezdců – *ordo equester,* jak ji pak nazval Gaius Gracchus. Koně tehdy byli nesmírně nákladní – pro mnohé muže až příliš drazí na to, aby si je mohli koupit ze svého. Z toho povstala i tradice státního koně, oře pro jízdního bojovníka, kterého mu zakoupil a zaplatil stát.

Nyní, poté co uplynuly celé věky, existovali římští *jezdci* už toliko ve smyslu společenského a majetkového začlenění některých občanů. Jezdec – dnes už obchodník nebo držitel pozemků, náležející do první majetkové třídy – byl přesto vlastně posledním pozůstatkem někdejší římské kavalerie. A až po tento den kupoval dosud osmnácti stům těchto svých nejpřednějších jezdců koně stát.

Sveden dočasně prozkoumáváním všelijakých postranních steziček myšlení si Varro náhle uvědomil, že nějak zbloudil z hlavního směru své myšlenkové pouti a že mu uniká sám její cíl: Pompeius a jeho zájem o jezdectvo. Svým složením už jízda samozřejmě nebyla vůbec římská. Tyhle současné kavaleristy si Sulla s sebou přivedl odkudsi z Řecka, takže mezi nimi pochopitelně nebyli žádní Galové; pokud by je byl do armády získal v Itálii, šlo by zcela určitě buď o Galy ze zvlněných pastvin v Italské Galii na opačném břehu Pádu, anebo z rozlehlého údolí Rhodanu v Galii Zaalpské. Takto však většina Sullových jízdních vojáků byli Thrákové, mezi něž se přimísilo pár stovek Galatů. Byli to dobří bojovníci, tak loajální k Římu, jak jen bylo možno předpokládat u mužů, kteří sami nebyli Římany. V římské armádě měli postavení pomocných jednotek; někteří z nich mohli po těžce vydobytém vítězství, na němž se podíleli, odměnou očekávat udělení římského občanství nebo i kousíčku půdy.

Pompeius se po celou cestu z Teana Sidicina snažil pobývat co nejvíc mezi těmito muži v kožených kalhotech a vestách, s malými okrouhlými štíty a dlouhými kopími; i jejich dlouhé meče byly k sekání z výše sedla vhodnější než krátký meč pěšáka. Pompeius má dobrou hlavu, říkal si s uspokojením Varro, zatímco pokračovali v cestě směrem, kde tekla Aesis. Teď právě objevuje, jaké jsou vlastně bojové hodnoty jezdců, a přemítá, k čemu všemu by mohly sloužit. Plánuje. Zkoumá, zda by se nedala nějak zlepšit jejich výstroj a jak zvýšit jejich využití.

Jezdecké jednotky byly členěny na pluky po pěti stech mužích, každý pluk sestával z deseti eskadron po padesáti jezdcích, které vedli velitelé jejich vlastní národnosti; jediným Římanem, který jim nadřízen, byl legát odpovědný za veškerou jízdu začleněnou v armádě. V tomto případě to byl Pompeius. Velitel nyní jízdou hluboce zaujatý, uchvácený jejími možnostmi – a do krajnosti odhodlaný řídit jejich bojovou činnost se znalostí a povolaností, jaké nebyly u ostatních římských důstojníků zpravidla běžné. Varrona už v skrytu duše i napadlo, že by se část tohoto Pompeiova intenzivního zájmu o kavalerii snad dala připsat notnému podílu galské krve v jeho žilách; byl však natolik moudrý, že se Pompeiovi o své teorii nezmínil ani slovem.

Byl to zvláštní pocit. Z čista jasna se před nimi objevila v dohledu Aesis a vedle ní Pompeiův starý tábor. Stanuli opět na místě, odkud vyšli, jako by všechny ony míle, které za sebou nechali, naprosto nic neznamenaly: ona předlouhá cesta za starcem, jenž přišel o vlasy a o všechny zuby, z níž si Varro jinak neodnášel nic než vzpomínku na pár drobných bitev a nekonečné pochody.

„Rád bych věděl," zauvažoval nahlas, „jestli si ti tví vojáci taky někdy položí otázku, k čemu vlastně tohle všechno je?"

Pompeius zamžikal, pak pootočil hlavu. „To je mi ale nápad! Nač by si *oni*, prosím tě, měli klást nějaké otázky? Všechno se za ně udělá. *Já* to jsem, kdo za ně musí rozhodnout první poslední! Na nich už pak jenom je, aby provedli, co se jim nařídí." Ušklíbl se nad novotářskou představou, že by třeba jen jeden jediný z veteránů starého Pompeia Strabona mohl *myslet*.

Ale Varro se nedal odbýt. „Zadrž, Magne! Jsou to přece *lidé*, zrovna tak jako ty nebo já. A jako lidé jsou obdařeni myšlením, třebaže jich asi spousta neumí číst ani psát. Jedna věc je nepřemýšlet o rozkazu, který jsem dostal, jiná věc je uvažovat, nač to všechno je."

„To nechápu," odpověděl Pompeius, v čemž měl naprostou pravdu.

„Magne, já tomuhle jevu říkám lidská zvídavost! Je v samé podstatě lidské přirozenosti ptát se po příčinách, důvodech, prostě *proč*. Platí to i o tom posledním pěšákovi z Picena, který se jaktěživ nedostal do Říma a který nedokáže pochopit rozdíl

mezi Římem a Itálií. Došli jsme až do Teana, a teď jsme najednou znovu zpátky. Tamhle je náš starý tábor. Nedomníváš se, že alespoň někteří se nutně táží, kvůli čemu jsme vlastně podnikali tu cestu a proč jsme za necelý rok zase tady?“

„Ale to oni přece dobře *vědí!*“ prohlásil Pompeius s netrpělivostí. „Vždyť jsou to staří zkušení veteráni. Kdyby jim někdo chtěl dát za každou míli, co si za posledních deset let odpochodovali, tisíc sesterciů, mohli by si klidně dovolit žít někde na Palatinu a plodit tam krásné dětičky. Jim by ovšem ani pak asi nebylo proti mysli chodit močit do fontány a kadit do kuchařovy bylinkové zahrádky. Ne, Varrone, ty jsi prostě originální! Já znovu a znovu žasnu, co tobě všechno vrtá hlavou!“ Pompeius si poklepal na hlavu, pobídl svého státního koně kopnutím do žeber a vyrazil cvalem dolů z posledního svahu na jejich cestě. „A já na babu nehraju,“ zahlaholil a se smíchem se řítil k řece.

Já dětina! říkal si Varro pro sebe. Co já tady vlastně dělám? K čemu jsem tu platný? Vždyť pro něho je to všechno jen a jen hra, nic než velikánské nádherné dobrodružství.

*** * ***

Snad tomu tak bylo, avšak pozdě v noci pak Metellus svolal schůzku svých tří legátů; Pompeia jako vždy na ni doprovázel i Varro.

„Carbo už je nedaleko od nás,“ řekl Hovňousek. Odmlčel se, aby zvážil, co právě řekl, a pak se opravil. „Tedy alespoň Carrinas je už nablízku a Censorinus ho rychle dohání. Carbo se zprvu zřejmě domníval, že osm legií bude stačit na to, aby zastavily náš postup, ale pak zjistil skutečný početní stav naší armády a vyslal Censorina s dalšími čtyřmi legiemi. Dorazí k Aesis ještě před námi, a tam se s nimi také střetneme.“

„Kde je teď sám Carbo?“ otázal se Marcus Crassus.

„Stále ještě v Ariminu. Osobně se domnívám, že vyčkává, co udělá Sulla.“

„A jak si povede mladý Marius,“ dodával Pompeius.

„Bezesporu,“ souhlasil Metellus Pius a pozdvihl obočí. „To ale není naše starost. My teď musíme vyprovokovat k nějaké akci Carbona. To je úkol jako stvořený pro tebe, Pompeie. Co myslíš, máme Carrinata nechat překročit řeku na naši stranu, anebo bude výhodnější zadržet ho už na protějším břehu?“

„Ono je to skoro jedno,“ odpovídal nevzrušeným hlasem Pompeius. „Břehy jsou na obou stranách skoro stejné, pár stromů ke krytí, pěkná rovinka k plnému rozvinutí – pokud ho ovšem dokážeme přimět k boji.“ S andělským úsměvem se na Metella Pia podíval a řekl způsobně: „Rozhodnutí je samozřejmě na tobě, Pie. Já tu jsem jen jako tvůj legát.“

„Dobrá, vzhledem k tomu, že se tak jako tak snažíme dosáhnout Arimina, zdá se, že bude rozumnější vysunout se na protější břeh,“ řekl Metellus Pius beze stopy podráždění. „Pokud Carrinatovy jednotky přinutíme k ústupu, nebudeme alespoň muset při jejich pronásledování ještě také překračovat Aesis. Podle zpráv zvědů máme značnou převahu v jezdectvu. Jestli se tedy domníváš, že to terén dovoluje, Pompeie, chtěl bych, abyste tvořili za přechodu čelo sestavy a její útočný hrot, tak aby pak tvoje jízda setrvala mezi nepřítelem a našimi pěšáky. Já zatím se zbytkem pěchoty překročím řeku, ty se s jezdci vysuneš stranou, uvolníš nám cestu a my pak čelně zaútočíme. K žádným léčkám příležitost nebudeme mít. Bude to frontální střetnutí. Pokud bys ovšem mezitím dokázal se svou kavalerií nepřítele obejít, zatímco já ho napadnu zepředu, pěkně bychom Carrinata i s Censorinem sevřeli kruhem.“

Nikdo proti tomuto strategickému plánu nevznesl námitky, byl dostatečně pružný a svědčil o Metellově vojevůdcovském talentu. Když se ozval návrh, aby třem legiím Pompeiových veteránů velel Varho Lucullus a uvolnil tak plně Pompeia k operaci jízdy, Pompeius bez váhání souhlasil.

„Já se ujmu velení středu," řekl Metellus Pius na závěr, „Crassus povede pravé křídlo a Varro Lucullus levé."

Jelikož bylo pěkně a půda nebyla příliš vlhká, proběhlo všechno podle Metellova plánu. Pompeius bez nesnází uhájil brod a střetnutí pěchoty, které pak následovalo, ukázalo, jakou výhodou představují pro vojevůdce ošlehaní veteráni. A i když Scipionovy legie zatím za sebou ještě neměly dostatek zkušeností, Varro Lucullus a Crassus řídili boj svých pěti veteránských legií tak výtečným způsobem, že jejich sebedůvěra rázem přeskočila i na Scipionovy muže. Carrinas ani Censorinus ve svém vojsku neměli veterány žádné a Metellus Pius se nemusel ani příliš namáhat, aby jejich jednotky obrátil na útěk. Pokud by se bylo Pompeiovi podařilo vpadnout jim do zad, byla by je stihla naprostá pohroma, když však jeho jízda podnikla výpad k bočnímu obchvatu, střetl se náhle s novým faktorem: objevil se Carbo s šesti dalšími legiemi – a s třemi tisíci jezdci navíc, kteří Pompeiovi přehradili cestu.

Carrinatovi s Censorinem se posléze podařilo stáhnout své vojáky, aniž ztratili více než tři nebo čtyři tisíce mužů, a utábořili se pak vedle Carbona, necelou míli od bojiště. Metellus Pius i jeho legáti museli svůj další postup zastavit.

„Vrátíme se do našeho původního táboru na jižním břehu řeky," rozhodl rázně Metellus Pius. „Chtěl bych, aby nabyli dojmu, že jsme příliš opatrní, než abychom postupovali dál, a kromě toho nám to zaručí, že mezi nimi a námi zůstane dostatečný prostor."

I když střetnutí toho dne nepřineslo očekávané výsledky, byla nálada mužstva výtečná a radost zavládla i ve velitelském stanu, kde se za soumraku se svým vojevůdcem sešli Pompeius, Crassus a Varro Lucullus. Stůl byl pokryt mapami, trochu neuspořádanými, takže bylo vidět, že se jim Hovňousek do této chvíle podrobně věnoval.

„Takže," řekl a obešel stůl, „chci od vás teď, abyste se všichni podívali na tohle a zvážili, jak bychom mohli Carbona obejít."

Shlukli se nad stolem, Varro Lucullus podržel pětiplamennou lampu nad vydělanou ovčí kůží s pečlivě provedeným nákresem. Mapa ukazovala jaderské pobřeží mezi Anconou a Ravennou a s ním i část vnitrozemí sahající až za hřeben Apenin.

„My jsme tady," řekl Hovňousek s prstem těsně pod řekou Aesis. „Nejbližší další řeka před námi je Metaurus, který je, pokud jde o brodění, dosti záludný. Celé toto území je Ager Gallicus – zde – a také zde – tady na jeho severním konci leží Ariminum – je tu také pár řek, ale podle téhle kresby jsou vesměs snadno broditelné. Dokud se ovšem nedostaneme k téhle – tady mezi Ariminem a Ravennou, vidíte? To je Rubico, naše přirozená hranice s Italskou Galií." Všechny prvky na mapě, které jmenoval, byly lehce vyznačeny barvou; Hovňousek byl dobrý metodik. „Je tu i dobře vidět, proč se Carbo usadil právě v Ariminu. Po Via Aemilia se může snadno přesunout do jádra Italské Galie; po cestě podél řeky Sapis by se zase rychle dostal na Via Cassia u Arretia a ohrozil by tak Řím z údolí horního toku Tiberu; nebo může postoupit až k Via Flaminia a dospět k Římu po ní; pochodem dolů po jaderském pobřeží pronikne do Picena; a kdyby se to ukázalo nutné, projde Apulií a Samniem až do Kampánie."

„Pak ho odtamtud musíme nějak dostat," objevoval Crassus samozřejmou pravdu. „Možné to je."

„Jen to má jeden háček," řekl Metellus Pius a zachmuřil se. „Zdá se, že už se Carbo nedrží tak úporně Arimina. Provedl cosi velice mazaného, poslal osm legií pod velením Gaia Norbana po Via Aemilia k Foru Cornelii – sem, vidíte? Není to moc daleko za Faventií. Což ovšem není příliš daleko od Arimina – nějakých čtyřicet mil."

„Což znamená, že těch osm legií může mít zpátky v Ariminu za jediný den ostrého pochodu, když to bude potřebovat," řekl Pompeius.

„*Ano.* Nebo také mohou být během dvou tří dnů v Arretiu nebo v Placentii," řekl Varro Lucullus, jemuž nikdy neunikaly širší souvislosti. „Carbo s Carrinatem a Censorinem se nám tu na protějším břehu Aesis pěkně usadili – s osmnácti legiemi a

třemi tisíci jezdců! Osm dalších legií má Norbanus ve Foru Cornelii a další čtyři jsou posádkou v Ariminu v doprovodu několika tisíc dalších jezdců.“

„Dřív než se pohnu o jedinou píď, potřebuju mít jasný celkový strategický plán,“ řekl Metellus Pius a rozhlédl se po svých legátech.

„Strategie je zřejmá,“ řekl Crassus a abakus v jeho mysli zacvrnkal kuličkami. „Carbonovi je třeba zabránit, aby se opět spojil s Norbanem, pak je třeba oddělit Carbona od Carrinata a Censorina a také Carrinata od Censorina navzájem. Zabránit komukoli z nich, aby se opět spojili. To je přesně to, co říkal Sulla. Fragmentace.“

„Jeden z nás – asi to budu já – se bude muset s pěti legiemi dostat k Ariminu z druhé strany, odříznout tak Norbana a pokusit se obsadit Italskou Galii,“ řekl zachmuřeně Metellus Pius. „Nebude to zrovna snadná záležitost.“

„Naopak, docela snadné to bude,“ vyhrkl dychtivě Pompeius. „Podívej se – tadyhle je Ancona, druhý nejlepší přístav na jaderském pobřeží. V tuto roční dobu bude určitě plný lodí čekajících na západní větry, aby se vydaly na východ na letní obchodní plavby. Pokud svých pět legií odvedeš do Ancony, Pie, můžeš je tam nalodit a dostat se do Ravenny *po moři.* Je to docela krásná cesta, vůbec při ní nepotřebuješ ztratit zemi z dohledu a bouře teď také žádné nepřijdou. Po moři to není víc jak sto mil – dá se to urazit za osm, nejvýše devět dní, i kdybyste museli veslovat. A pokud budeš mít štěstí na vítr v zádech – což je touto dobou dosti pravděpodobné – budete tam za pouhé čtyři dny.“ Bodl prstem do mapy. „Potom rychlým pochodem z Ravenny do Faventie, a odřízneš Norbana od Arimina nadobro.“

„Bude to ale muset proběhnout v naprosté tajnosti,“ řekl Hovňousek a oči mu jen svítily. „Och ano, Pompeie, tohle se podařit musí! Je ani ve snu nenapadne, že bychom dokázali přesunout odsud naše jednotky do Ancony – všichni jejich zvědové budou slídit v prostoru na sever od Aesis. Pompeie a Crasse, vy zůstanete tady, kde právě jsme, a budete předstírat, že jste o pět legií silnější – dokud Varro Lucullus a já nevyplujeme z Ancony. A pak se dáte na pochod. Pokuste se utkat s Carrinatem, a ať to vypadá přesvědčivě. Jestli to bude možné, upoutejte ho tu – a Censorina rovněž. Carbo se tu ze začátku asi zdrží s nimi, ale až se dozví, že jsem přistál v Ravenně, určitě vyrazí, aby ulevil Norbanovi. Mohl by se sice rozhodnout obráceně, sám zůstat zde a Carrinata nebo Censorina poslat na pomoc Norbanovi. Ale tomu já moc nevěřím. Carbo se potřebuje usadit někde v centrálním postavení.“

„Och, to bude obrovská komedie!“ zařičel Pompeius.

Ve velitelském stanu zavládlo takové uspokojení, že nikomu jeho výkřik nepřipadal jako prostořekost; ba dokonce ani Markovi Terentiovi Varronovi, jenž tiše seděl v koutku a pilně si dělal poznámky.

*** * ***

Plán se plně osvědčil. Zatímco Metellus Pius s Varronem Lucullem a pěti legiemi po špičkách spěchali do Ancony, šest zbylých legií spolu s jízdou předstíralo, že jich je stále ještě celých jedenáct. Poté vytáhli Pompeius s Crassem z tábora a bez odporu překročili Aesis; Carbo, jak se zdálo, je hodlal vylákat až k Ariminu; bezpochyby hodlal svést rozhodující bitvu v terénu, jenž mu byl lépe známý.

Pompeius byl se svými jezdci v čele, těsně v patách Carbonovy zadní pochodové záštity, kterou tvořila jízda pod Censorinovým velením, a s železnou pravidelností po těchto patách chňapal. Censorina tato taktika notně popouzela, nikdy ostatně

neprojevoval příliš trpělivosti; poblíž města Sena Gallica se konečně obrátil a pustil se do boje, jízda proti jízdě. Pompeius zvítězil; začínal se v něm projevovat nesporný talent k velení jezdectvu. Těžce zkoušený Censorinus se s jezdectvem i s pěchotou utekl do Seny Galliky – ne však na dlouho. Pompeius její nevalné hradby vzal ztečí.

Censorinus v tu chvíli učinil jedinou rozumnou věc. Obětoval jízdu, unikl zadní branou Seny Galliky i s osmi legiemi pěchoty a vydal se k Via Flaminia.

Tou dobou se už Carbo dozvěděl o nevítané přítomnosti Hovňouska a jeho armády ve Faventii; Norbanus tak byl odříznut od Arimina. A tak se Carbo pustil k Faventii a Carrinata nechal pochodovat za sebou s osmi dalšími legiemi; Censorinus, jak Carbo rozhodl, se bude muset o sebe postarat sám.

Pak se ale objevil Brutus Damasippus, jenž postupujícího Carbona dohonil a vylíčil mu, jak Sulla u Sacriportu potřel armádu mladého Maria. A že Sulla, třebaže má s sebou všehovšudy jen tři legie, nyní míří po Via Cassia přímo směrem k hranici Italské Galie u Arretia. V tu chvíli Carbo naráz změnil všechny své plány. Zbývalo jediné: bude třeba, aby Norbanus uhájil Italskou Galii proti Metellovi Piovi sám, bez další pomoci; Carbo a jeho legáti musí Sullu zastavit u Arretia, což by nemělo být tak těžké, má-li pouhé tři legie.

* * *

Pompeius a Crassus dostali zprávu o Sullově vítězství nad mladým Mariem přibližně ve stejnou dobu jako Carbo a zajásali nad ní. Obrátili se k západu, aby dohnali Carrinata a Censorina, z nichž teď každý vedl osm legií za Carbonem k Arretiu na Via Cassia. Nasadili nelítostné tempo, pronásledování bylo zničující. A jak Pompeius bystře odhadl, jakmile s Crassem zamířili k Via Flaminia, nebylo to nic pro kavalerii – směřovali přímo do hor. Celou jízdu tedy poslal zpět do tábora u Aesis a ujal se znovu velení nad otcovými veterány. Crassus, jak zjistil, neměl proti jeho rozhodnutím naprosto žádné námitky, pokud to, co Pompeius navrhoval, přinášelo přesvědčivé odpovědi na otázky, které se Crassovi honily jeho kulatou a tvrdou palicí.

Opět tu nejvíce rozhodovala přítomnost tolika veteránů; Pompeius a Crassus dostihli Censorina na *diverticulu* silnice Via Flaminia mezi Fulginem a Spoletiem a nebylo s ním ani třeba svést bitvu. Vyčerpané, hladové a velice vystrašené Censorinovy jednotky se prostě rozprchly. Vše, co si Censorinus dokázal uchovat, byly tři z původních osmi legií, a tyto drahocenné vojáky, jak se rozhodl, bylo třeba uchránit za každou cenu. Sešel s nimi z hlavní silnice a vydal se napříč krajinou směrem k Arretiu a za Carbonem. Ostatních pět legií bylo rozprášeno tak dokonale, že už z nich pak nikdo nikdy žádné nové jednotky slepit nedokázal.

Tři dny poté dohnali Pompeius a Crassus před velkým a dobře opevněným městem Spoletiem i Carrinata. Tentokrát sice k bitvě došlo, ale Carrinas si v ní vedl tak zle, že byl nucen utéci se do Spoletia a zatarasit se tam se třemi ze svých legií; tři další prchly do Tuderu a ukryly se tam; poslední dvě prostě zmizely a nikdo nikdy už je nenalezl.

„Och, to je báječné!“ zaryčel Pompeius k Varronovi. „Už vím, jak dát tomu starému mezkovi Crassovi konečně *vale!*“

Docílil jeho odchodu tím, že Crassovi, navrhl, aby se vydal se svými třemi legiemi k Tuderu a oblehl ho a Pompeia nechal vypořádat se zatím se Spoletiem. Crassus ihned vyrazil k Tuderu, šťasten při pomyšlení, že se konečně stal velitelem na svém samostatném tažení. A Pompeius se vrchovatě spokojen utábořil před Spoletiem s

vědomím, že ten, kdo teď střeží Spoletium, sklidí nejvíc vavřínů, neboť sem se přece uchýlil sám vojevůdce Carrinas osobně. Žel, všechno nevyšlo tak, jak si to Pompeius představoval! Prohnaný a ke všemu odhodlaný Carrinas ze Spoletia za noční bouře vyklouzl a upláchl i se třemi nedotčenými legiemi, aby se připojil ke Carbonovi.

Pompeius přijal Carrinatův útěk jako zcela osobní porážku; a Varro měl poprvé příležitost s úžasem pozorovat, jak vypadá opravdovský pompeiovský výbuch vzteku – se vším všudy, se slzami, s hryzáním kloubů, s vyrvanými chumáči vlasů, pěsti i paty bušící do země, roztřískané poháry a talíře, demolovaný nábytek. Ale pak, podobně jako ona noční bouře tak příznivě nakloněná Carrinatovi, se Pompeiova marná zlost naráz ztratila kamsi do neznáma.

„Vyrážíme za Sullou do Clusia," oznámil. „Pohyb, Varrone! Žádné loudání!"

Varro jen zavrtěl hlavou a snažil se neotálet.

*** * ***

Byl začátek června, když Pompeius a jeho veteráni vpochodovali do Sullova tábora na řece Clanis, kde vrchního velitele nalezli poněkud rozladěného a zdeptaného. Události se pro něho nevyvíjely příliš dobře, poté co Carbo přitrhl z Arretia ke Clusiu. Carbo totiž bitvu, jež se vyvinula z celkem náhodné srážky a nemohla tedy být náležitě připravena, bezmála vyhrál. Sullu onoho dne zachránila toliko jeho duchapřítomnost, s níž se odpoutal od nepřítele a uchýlil do mohutně opevněného tábora.

„Ne že by se tak moc stalo," řekl Sulla a zdál se být už spokojenější. „Teď jsi tady ty, a Crassus už také není příliš vzdálen. Všechno teď bude vypadat jinak, když vás oba budu mít nablízku."

„Jak si vedl Metellus Pius," vyptával se Pompeius, nerad, že se Sulla jedním dechem zmiňuje o něm i o Crassovi.

„Zajistil si Italskou Galii. Přiměl Norbana k bitvě před Faventii, zatímco Varro Lucullus – ten musel dojít až do Placentie – zaútočil na Lucia Quinctia a Publia Albinovana poblíž Fidentie. Všechno proběhlo báječně. Nepřítel byl buď rozprášen, nebo pobit."

„A co sám Norbanus?"

Sulla jen pokrčil rameny; nikdy se příliš nezajímal o to, co se stalo s jeho vojenskými protivníky, jakmile jednou byli poraženi; Norbanus ostatně nebyl jeho osobním nepřítelem. „Řekl bych, že se uchýlil do Arimina," řekl a obrátil se, aby vydal rozkazy týkající se Pompeiova tábora.

Crassus skutečně dorazil už následujícího dne v čele tří poněkud nasupených a reptajících legií; v mužstvu kolovaly pověsti, že Crassus v Tuderu po jeho pádu nalezl celé jmění ve zlatě a celé si ho ponechal.

„Je to pravda?" udeřil na něho Sulla, vrásky brázdící jeho tváře se prohloubily ještě víc a ústa se sevřela tak, že rty vůbec nebylo vidět.

Nic však nedokázalo narušit Crassův býčí klid. Jen jeho mírné šedé oči se rozšířily, vyhlížel překvapeně, avšak nijak zneklidněně. „Ne."

„Určitě ne?"

„V Tuderu nebylo co pobrat, leda pár starých bab, a mně se žádná z nich moc nelíbila."

Sulla ho stihl podezřívavým pohledem, přemýšlel, zda to snad od Crassa není vědomá drzost; i kdyby tomu tak ovšem bylo, sotva by to na něm poznal. „Není do tebe

vidět a není vidět, co v tobě vlastně je, Marku Crasse," řekl posléze. „S přihlédnutím k tvému rodu a k tvému stavu se přikloním k názoru, že ti mohu věřit. Ale upřímně tě varuji! Jestli někdy zjistím, že ses na účet státu obohatil v rozporu s *mými* snahami a cíli, nechci tě už nikdy vidět!"

„Upřímné to bylo až dost," pokývl Crassus a loudavým krokem se vzdálil.

Publius Servilius Vatia, jenž celý rozhovor vyslechl, se na Sullu usmál. „Rád ho zrovna člověk mít nemůže," řekl.

„A je jen málo lidí, které má rád on," řekl Sulla a objal Vatiu kolem ramen. „Ty máš vlastně štěstí, Vatio."

„Já? A proč?"

„Protože tebe já rád mám. Ty jsi dobrý chlap – nepřekračuješ své pravomoci, nikdy neodmlouváš. Oč tě požádám, to uděláš." Zívl, až zaslzel. „Jsem nějaký vysušený. Pohár vína by to chtělo!"

Vatia, štíhlý, snědý a pohledný, sice nepocházel z patricijských Serviliů, jeho rodina však byla úctyhodného stáří, víc než dostatečného, aby vyhověla i nejpřísnějším společenským nárokům, a Vatiova matka patřila k nejvznešenějším Caeciliům Metellům – byla dcerou Metella Macedonika, což znamenalo, že je spřízněna se všemi, kdo v Římě vůbec něco znamenali. Včetně Sully samého, třebaže v tomto případě toliko sešvagřením. A tak bylo Vatiovi docela příjemné pocítit na plecích tu těžkou paži; pootočil se a vykročil společně se Sullou, jenž se toho dne nijak neomezoval v pití a potřeboval se trochu opřít.

„Co s těmi lidmi uděláme, až bude Řím můj?" otázal se Sulla, zatímco mu Vatia podával plný pohár jeho speciálního vína; sám si pak nalil z jiného džbánu a dbal, aby si ho náležitě zředil vodou.

„S kterými lidmi? Máš na mysli Crassa?"

„Ano, Crassa. A Pompeia Magna." Sullovy rty se zkroutily a obnažily dásně. „Právě na to se tě ptám, Vatio! Co s *Magnem?* Při tom jeho mládí!"

Vatia se usmál a posadil se na skládací židličku. „Nu, jestli je on moc mladý, pak jsem já zase příliš starý. Už je to šest let, co jsem se měl stát konsulem. Toho už se teď asi nedočkám."

„Jestli zvítězím, konsulem budeš. Vůbec o tom nepochybuj. Víš, já jsem zlý protivník, ale zato jako přítel dokážu být pevnou oporou."

„To já vím, Lucie Cornelie," řekl Vatia pokojně.

„Co já si s nimi počnu?" tázal se Sulla znovu.

„Pokud jde o Pompeia, chápu, že tušíš nesnáze. U něho si opravdu neumím představit, že by se znovu poklidně usadil, až jednou bude po boji. A jak ho chceš zadržet, aby se nedral o úřady, dřív než nadejde jeho čas?"

Sulla se zasmál. „Tomu přece nejde o úřady! Touží po vojenské slávě. A tu se mu pokusím zajistit. V tomhle směru se bude Pompeius dokonce znamenitě hodit." Napřáhl ruku s číší, aby si dal dolít. „A Crassus? Co s Crassem?"

„Och, ten se o sebe dokáže postarat sám," řekl Vatia a naléval. „Crassus půjde po penězích. A ani se mu nebudu divit. Když zemřel jeho otec a jeho bratr Lucius, byl by měl zdědit mnohem víc než jen bohatou vdovu. Jmění Liciniů Crassů činilo dobrých tři sta talentů. Jenomže mu ho zkonfiskovali. Znal jsi přece Cinnu! Chudák Crassus neměl zdaleka takový vliv jako kdysi Catulus."

Sulla si pohrdavě odfrkl. „Chudák! Ukradl to zlato v Tuderu, tím jsem si jistý."

„Asi ano," řekl nevzrušeně Vatia. „Jenomže ho v tomto okamžiku za to nemůžeš stíhat. Ty ho potřebuješ! A on to ví. Začíná jít o všechno."

* * *

Zprávu o příchodu Pompeia a Crassa a tím i o posílení Sullovy armády obdržel Carbo neprodleně. Před svými legáty zachoval klidnou tvář a ani slovem nenaznačil, že by snad hodlal ustoupit anebo přesunout své síly. Stále ještě měl nad Sullou ohromnou početní převahu a jejím výsledkem bylo, že ani Sulla neprojevoval sebemenší známku chuti vyrazit z tábora a vyvolat další bitvu. Avšak zatímco Carbo čekal, že se věci nějak samy vyvinou a napovědí mu, co dělat dál, dorazila zvěst, že Norbanus a jeho legáti Quinctius a Albinovanus byli poraženi a že Metellus Pius a Varro Lucullus ovládli pro Sullu celou Italskou Galii. A další zprávy, které pak odtamtud docházely, byly ještě více skličující, třebaže už ne tak významné. Lukánský legát Publius Albinovanus vylákal Norbana a jeho vysoké důstojníky na poradu do Arimina, kde pak všechny až na Norbana povraždil, dříve než Metellovi Piovi výměnou za milost pro sebe vydal Ariminum. Norbanovi, jenž projevil přání odejít do vyhnanství někam na východ, dovolili nalodit se a odplout. Jediný legát, jenž vyvázl životem, byl Lucius Quinctius, který byl v době, kdy se vraždění rozpoutalo, už zajatcem Varrona Luculla.

Na Carbonův tábor dolehla takřka hmatatelná tíseň; nervóznější z velitelů, jako třeba Censorinus, vybuchovali a rozčileně přecházeli sem a tam. Avšak Sulla se s nimi stále ještě zřejmě nehodlal utkat v bitvě. V zoufalství nad Censorinovým počínáním mu dal Carbo alespoň nějaký úkol; měl se vydat s osmi legiemi k Praeneste a vyprostit tam mladého Maria z obležení. Deset dní poté, co vyrazil, byl už Censorinus opět zpátky. Oznámil Carbonovi, že Probít se k mladému Mariovi je podle něho zcela vyloučené – opevnění, které tam Ofella vybudoval, že je naprosto nedobytné. Carbo vyslal do Praenest další výpravu, avšak jediným jejím výsledkem byla ztráta dvou tisíc mužů, poté co je cestou zaskočil Sulla. Třetímu pokusu o Mariovu záchranu poté velel Brutus Damasippus, měl nalézt cestu horami a probojovat se do Praenest oněmi kozími stezičkami zezadu. I tento pokus však ztroskotal; Brutus Damasippus obhlédl situaci, vzdal všechnu naději a vrátil se ke Carbonovi do Clusia.

Ani zpráva, že ochrnutý samnitský vůdce Gaius Papius Mutilus sebral v Aesernii čtyřicet tisíc mužů a hodlá je poslat na pomoc do Praeneste, nedokázala Carbonovi povznést mysl; den za dnem propadal stále hlubší sklíčenosti. Jeho náladu nezlepšil ani Mutilův dopis, v němž mu sděloval, že jeho vojsko nebude mít čtyřicet, nýbrž sedmdesát tisíc mužů, jelikož Lukánie a Marcus Lamponius vyšlou dalších dvacet tisíc a Capua a Tiberius Gutta se připojí s deseti tisíci navíc.

Jediný, komu Carbo ještě plně důvěřoval, byl jeho prokvestor, starý Marcus Junius Brutus. A na starého Bruta se také obrátil, když už měsíc *junius* uběhl a nadešel *quinctilis*, aniž svitlo nějaké řešení, které by mu přineslo duševní úlevu.

„Jestliže se dokonce i Albinovanus snížil k tomu, že povraždil muže, s nimiž celé měsíce sedal u stolu a veselil se s nimi, jak si potom mohu být *já* jistý kterýmkoli z mých legátů?“ otázal se ho.

Kráčeli vedle sebe po třímílové Via Principalis, jedné ze dvou hlavních cest napříč táborem, dostatečně široké na to, aby jejich rozhovor nemohl nikdo vyslechnout.

Stařec zamžoural do sluníčka, z jeho promodralých rtů se však neozvalo žádné útěšné slovo; chvíli přemítal o otázce, kterou mu Carbo položil, a když pak konečně promluvil, nebyla to odpověď nijak povzbudivá: „Obávám se, Gnaee Papine, že teď už si před nimi skutečně nemůžeš být jistý.“

Carbo usykl a zachvěl se. „Bohové! Co tedy mohu udělat, Marku?“

„V této chvíli nic. Ale myslím, že ti nezbyde, než celou tuhle tristní záležitost vzdát, dřív než se pro jednoho – anebo i několik – z tvých legátů posléze stane vražda jediným přijatelným východiskem.“

„*Vzdát*?“

„Ano, nechat toho,“ řekl Brutus vyrovnaně.

„Ale oni mě přece odejít jen tak nenechají!“ vykřikl Carbo a celý se roztřásl.

„To by ti asi opravdu nedovolili. Jenže se o tom nemusí předem dozvědět. Já začnu ihned s přípravami, zatímco ty se budeš tvářit, jako že jediné, co ti leží na srdci, je další osud té samnitské armády.“ Starý Brutus položil Carbonovi ruku na rameno, popleskal ho. „*N*ezoufej. Všechno nakonec dopadne dobře, však uvidíš.“

V polovině měsíce *quinctilis* měl Brutus starší vše nachystáno. Uprostřed noci se on a Carbo potichounku vykradli ven z tábora, bez jediného sloužícího a bez zavazadel a jízdních zvířat, až na jedinou mulu obtíženou nevinně vyhlížejícími zlatými pruty, potaženými tenkou vrstvičkou olova, a vakem denariů na běžné cestovní výlohy. Vypadali jako dva unavení kramáři a nepoznáni tak došli až k Telamonu na etruském pobřeží, kde si najali loď do Afriky. Nikdo se jich nevšiml, nikomu nebyla podezřelá jejich vrávorající mula, nikdo se nezajímal o obsah jejích sedlových brašen. Sama Fortuna, říkal si Carbo v okamžiku, kdy loď vytahovala kotvu, je mi nakloněna!

*** * ***

Gaius Papius Mutilus byl po zranění od pasu dolů ochrnutý, takže sice nemohl vést spojené samnitské, lukánské a capujské síly osobně, putoval však přesto společně se samnitským kontingentem z jeho výcvikového prostoru u Aesernie až do Teana Sidicina. Tam se celé vojenské uskupení nastěhovalo do starých Sullových a Scipionových táborů, zatímco Mutilus se odebral do svého domu.

Od konce války Italiků s Římem jeho majetek nemálo vzrostl, vlastnil nyní villy v půltuctu míst v Samniu a v Kampánii a byl bohatší než kdy předtím; jak žalostná náhrada je to, říkal si někdy, za ztrátu vší síly a všeho citu v dolní polovině těla.

Sám měl ze všech měst nejraději Aesernii a Bovianum, avšak jeho žena Bastia dávala přednost životu v Teanu – odkud pocházela. To, že Mutilus neměl proti tomuto takřka trvalému odloučení námitky, plynulo z jeho postižení; jako manžel nebyl už k ničemu, a pokud si snad jeho žena nalézala nějakou fyzickou útěchu, což by bylo dosti pochopitelné, bylo lépe, aby se tak dálo, aniž byl on nablízku. Do Aesernie nicméně o jejím chování zatím nedolehly žádné skandální klípky, což mohlo buď znamenat, že se dobrovolně chová se stejnou zdrženlivostí, k jaké byl Mutila přinucen svým ochrnutím, anebo že je až neuvěřitelně diskrétní. Když Mutilus přibyl do svého domu v Teanu, uvědomoval si, že se na Bastiinu společnost už docela těší.

„Nečekala jsem, že tě uvidím,“ řekla naprosto vyrovnaným hlasem.

„Nebyl důvod, proč bys mě měla očekávat, vždyť jsem ti ani nenapsal,“ řekl jí vlídně. „Vypadáš dobře.“

„To je tím, že se i cítím dobře.“

„Já, až na ty své obtíže, jsem také docela v pořádku,“ odpověděl a vnímal přitom, že to není ono srdečné setkání, v jaké doufal; byla až příliš rezervovaná, až příliš ohleduplná.

„Co tě do Teana přivedlo?“ zeptala se.

„Mám před městem celou armádu. Táhneme do války proti Sullovi. Nebo alespoň moje armáda do ní potáhne. Já zůstanu tady s tebou.“

„Jak dlouho?“ otázala se zdvořile.

„Dokud se to nevyřeší, tak či onak.“

„Chápu.“ Opřela se na židli nazad. Žena to byla nádherná, něco kolem třiceti jar, hleděla teď však na něho bez jediné jiskřičky oné touhy, kterou v jejích očích vídával, když se vzali – a když byl ještě celým mužem. „Co mohu udělat pro tvé pohodlí, manželi? Budeš pro sebe potřebovat nějakou zvláštní péči?“

„Mám svého osobního sluhu. Ten to všechno zvládne sám.“

Nařasila na sobě obláčky přepychové průsvitné látky ještě umněji a hleděla na něj dál těmi svými ohromnými tmavými zraky, pro které by si byla plně zasloužila homérskou poklonu: *volooká.* „Večeřet se mnou budeš jen ty sám?“

„Ne, přijdou tři další. Moji legáti. Bude s tím nějaký problém?“

„Jistěže ne. Jídelníček ti udělá čest, Gaie Papie.“

Jídlo bylo vskutku vynikající. Bastia byla výtečná paní domu. Dva ze tří návštěvníků, kteří přišli povečeřet se svým zmrzačeným velitelem, už znala z dřívějška, byli to Pontius Telesinus a Marcus Lamponius. Telesinus byl Samnit z velice starobylé rodiny, jenž v době války Italiků s Římem byl ještě příliš mladý na to, aby mohl být počítán k vůdcům samnitského odporu. Teď mu bylo dvaatřicet, byl pohledný a měl tolik smělosti, že si hostitelku prohlížel se zájmem, který Bastia ihned vycítila. Ignorovala to však a dobře věděla proč; Telesinus byl Samnit, což znamenalo, že nenávidí Římany natolik, že mu na hlubší vztah k ženě už nezbývá čas.

Marcus Lamponius byl nejvyšší z lukánských náčelníků a v době války náležel k obávaným protivníkům Říma. Blížil se nyní již k padesátce, avšak po římské krvi žíznit nepřestával. Ty nikdo nepředělá, tyhle neřímské Italiky, pomyslela si; touha zničit Řím pro ně znamená víc než sám život nebo blahobyt či mír. Dokonce i víc než děti.

Jediný z těch tří, s nímž se Bastia až dosud nesetkala, byl Kampánec jako ona sama, nejpřednější občan Capuy. Jmenoval se Tiberius Gutta, byl tělnatý, obhroublý, samolibý a právě tak lačný římské krve jako jeho druzi.

Vzdálila se z triclinia, jakmile jí dal manžel najevo, že už smí odejít, rozpálená hněvem, který až dosud pečlivě skrývala. Tohle přece není k ničemu! Život právě začínal plynout opět tak hladce, jako by bylo k žádné válce ani nedošlo, a najednou – všechno by se mělo vrátit do těch nejhorších dob! Chtělo jí zakřičet, že přece stejně nedokáží nic změnit, že je Řím znovu srazí tváří do prachu, že znovu přijdou o všechno; návyk ovládat se ji však přiměl mlčet. Ostatně i kdyby je nakrásně přesvědčila, ten jejich patriotismus a pýcha by je stejně přiměly pokračovat.

Stále víc a víc žhnula tím utajovaným vztekem. Přecházela sem a tam po mramorové podlaze svého přijímacího pokoje, nutkalo ji to rozběhnout se zpátky do triclinia a obořit se na všechny ty omezené hlupáky. V prvé řadě ovšem na manžela, na Gaia Papia Mutila, jenž je považován za nejpřednějšího svého národa a k němuž všichni Samnité vzhlížejí jako ke svému vůdci! Jenže kam on je vlastně vede? Znovu do války proti Římu. Znovu do zkázy! Stará on se vůbec o to, co bude, až on padne a až s sebou v pádu strhne i všechny kolem sebe? Samozřejmě že ne! To je přece celý on, tak cele mužský v tom svém pošetilém nacionalizmu, tak cele mužský i v té věčné touze po odplatě. Cele mužský – jenom mužského je to jen polovina! A ta půle, co z něho zbyla, jí stejně není k ničemu, ta nedokáže plodit ani potěšit.

Stanula, pocítila, jak se v samém jejím nitru rozhořívá palčivé nutkání vznícené tím návalem vášnivého odporu. Rty měla rozkousané do krve, vnímala její chuť. Hořím. Hořím.

Ten otrok… Jeden z těch samothráckých Řeků s vlasy do modra černými, s obočím srůstajícím v až nestoudné nádheře nad kořenem nosu, s očima barvy horského jezera… S kůžičkou tak jemnou, že přímo volá po zlíbání… Bastia tleskla.

Když se objevil správce, pohlédla na něho se vztyčenou hlavou, rozhryzané rty rudé jako jahody. „Mají muži v jídelně všechno, co potřebují?“

„Ano, *domino.*“

„Dobrá. Pečuj tam o ně dál. A pošli mi sem Hippolyta. Vzpomněla jsem si, že od něho něco potřebuji,“ řekla.

Správce nepohnul brvou; jelikož jeho pán nechtěl žít tady v Teanu Sidicinu, zatímco jeho paní Bastia ano, záleželo mu mnohem víc na paní Bastii. Pro panino štěstí je třeba udělat první poslední. Uklonil se. „Pošlu ti Hippolyta hned, *domino,*“ řekl a s mnoha dalšími úklonami vycouval z místnosti.

V tricliniu byla Bastia zapomenuta v okamžiku, kdy se odebrala do svých komnat.

„Carbo mě ujišťuje, že Sullu zadržuje u Clusia,“ řekl Mutilus svým legátům.

„A věříš tomu?“ otázal se Lamponius.

Mutilus se zachmuřil. „Nemám důvody myslet si něco jiného, ale naprostou jistotu samozřejmě nemám. Máš snad ty nějaké důvody k pochybnostem?“

„Žádný. Jen ten, že Carbo je Říman.“

„Správně!“ vykřikl Pontius Telesinus.

„Změna je život,“ prohlásil Tiberius Gutta z Capuy, tváře ještě lesklé tukem z křehkého kapouna s kaštanovou nádivkou, do zlatova opečeného na oleji. „Pro tuto chvíli bojujeme na Carbonově straně. Až bude Sulla poražen, můžeme se obrátit proti Carbonovi a všem ostatním Římanům a konečně se s nimi nadobro vypořádat.“

„Určitě,“ souhlasil s úsměvem Mutilus.

„Měli bychom se okamžitě vydat do Praenest,“ řekl Lamponius.

„Hned zítra,“ dodal rychle Telesinus.

Avšak Mutilus důrazně zavrtěl hlavou. „Ne. Necháme vojáky, aby si tu ještě pět dní odpočali. Mají za sebou tvrdý pochod a budou muset projít celou Via Latina. Až dorazí k Ofellovu opevnění, budou muset být dostatečně svěží.“

Toto rozhodlo – a vzhledem k relativně klidným pěti příštím dnům se společnost z jídelny rozešla dříve, než předpokládal Mutilův správce. Měl plno práce se služebnictvem v kuchyni a neslyšel a neviděl. A nebyl ani u toho, když pán domu nařídil svému obrovitému germánskému osobnímu sluhovi, aby ho donesl do paniny komnaty.

Klečela nahá na poduškách svého lůžka, nohy doširoka od sebe, mezi její svítivá stehna se napírala hlava s modročernou kšticí; úhledné svalnaté tělo, které k ní náleželo, spočívalo nehybně napříč lehátka, vyhlíželo opuštěné a zapomenuté, jako by tam ležela nějaká spící kočka. Obě těla se navzájem nedotýkala nikde jinde než tam, kam byla zabořena ona hlava. Bastia se opírala v zapažení oběma rukama o lůžko a hnětla polštáře za zády, muž měl paže nehnutě položeny podél těla.

Dveře se pootevřely potichu; germánský otrok v nich stanul se svým pánem v náruči, jako kdyby přenášel nevěstu přes práh nového domova, a vyčkával na další rozkazy, s mlčenlivou trpělivostí těchto tvorů vytržených z domova, takřka neschopných se dorozumět latinou nebo řečtinou, trvale sužovaných svým strastiplným osudem, neschopných dát této bolesti jakýkoli průchod.

Oči manžela a manželky se střetly. V jejích svitl pocit vítězství, triumfální radost; jeho pohled prozradil ohromení, avšak bez následné otupující a úlevné mrákoty. Neovládl zrak, nedokázal odtrhnout oči od jejích nádherných ňader, od plochého břicha, až se mu konečně zakalily vytrysklými slzami.

Řekovo naprosté zaujetí tím, co konal, bylo narušeno změnou v ženině chování, náhlým projevem napětí, jež nijak nesouviselo s ním samým; pokusil se hlavu pozvednout. Její ruce šlehly vzduchem jako dva útočící hadi, zaryly se mu do vlasů, stiskly mu hlavu opět dolů a přidržely si ji tam.

„*Nepřestávej! Teď nesmíš*!“ zasykla.

Mutilus, neschopen odvrátit pohled, sledoval, jak se prokrvená tkáň jejích bradavek nadouvá, div že nepukají, boky se jí rozvlnily, černovlasá hlava se pohupovala v jejich rytmu. A pak, před manželovým zrakem, Bastia vyrazila v prudkém orgazmu táhlý ston. Mutilovi připadalo, že zní celou věčnost.

Když už pominul, pustila hlavu a pleskla mladého Řeka, jenž se překulil na záda a zůstal bez hnutí ležet; zmocnil se ho takový děs, že se zdálo, jako by přestal i dýchat.

„S *tímhle* ty teď už nic nesvedeš,“ řekla Bastia a ukázala prstem na otrokovu rychle pomíjející erekci, „ale jazyk snad máš pořád ještě v pořádku, Mutile.“

„Máš docela pravdu,“ řekl a vyschla mu i poslední slza. „Neztratil jsem v něm cit ani chuť. Ale o mršiny nějak nejeví zájem.“

Germán ho vynesl pryč z místnosti, došel s ním až do jeho vlastní ložničky a šetrně ho položil na lůžko. Když pak dokončil své rozmanité povinnosti, nechal Gaia Papia Mutila o samotě. Bez jediné poznámky, beze slova porozumění, bez soucitného pohledu. Což vlastně je, uvědomoval si Mutilus, když zabořil tvář do podušky, milosrdnější než co jiného. Před očima mu stále ještě zářil obraz těla jeho ženy, prsy s naběhlými bradavkami, a… ona hlava! Ta hlava… Nic v jeho tříslech neožilo – a už nikdy neožije. Avšak celý zbytek jeho bytí přesto zakoušel ona muka a sny a prahl po všemožných prožitcích milování. Po *jakémkoli* takovém zážitku…

„Docela odbytý ještě nejsem,“ mumlal do podušky a ucítil, jak se mu do očí opět derou slzy. „Ještě jsem docela neodumřel! Ale při všech bozích, jak moc já už bych chtěl být mrtvý!“

*** * ***

Koncem června Sulla vytáhl z Clusia. Vzal s sebou svých pět původních legií a k tomu tři Scipionovy; velením v Clusiu pověřil Pompeia, což bylo rozhodnutí, které ostatní legáty nijak nenadchlo. Ale Sulla byl Sulla, s ním se polemizovat nedalo, a nediskutovalo se tedy ani o Pompeiovi.

„Vyčisti to tu zatím,“ řekl Sulla Pompeiovi. „Mají nad tebou sice početní převahu, ale jsou demoralizováni. Ostatně jakmile zjistí, že jsem definitivně odtáhl, pokusí se ti tak jako tak vnutit bitvu. Dej si pozor na Damasippa, ten je z nich nejschopnější. Crassus si poradí s Markem Censorinem a Torquatus by měl stačit na Carrinata.“

„A co Carbo?“ otázal se Pompeius.

„Carbo neznamená vůbec nic. Všechno velení stejně přenechává svým legátům. Ale moc se s nimi nezdržuj, Pompeie! Mám pro tebe jinou práci.“

Nikoho nepřekvapilo, že si s sebou Sulla bere všechny starší legáty; ani Vatia, ani Dolabella by asi byli nepřenesli přes srdce potupu, jakou by pro ně znamenalo říkat si o směrnice třiadvacetiletému mladíčkovi. Jeho odchod urychlila i zpráva o nové

samnitské armádě, Sulla teď naléhavě potřeboval dosáhnout co nejrychleji Praeneste; bylo třeba rozhodnout na místě vše potřebné, ještě než se tam samnitské jednotky objeví.

Vzhledem k tomu, že měl Sulla celou oblast na této straně od Říma důkladně propátránu, od samého počátku přesně věděl, co musí udělat. Díky Ofellově hradbě a příkopům byly jak Via Praenestina, tak i Via Labicana neprůchodné, avšak Via Latina a Via Appia stále ještě umožňovaly volný pohyb, dosud spojovaly Řím a severní Kampánii s jihem. Pokud chtěl Sulla v této válce zvítězit, bylo pro něho životně důležité ovládnout veškeré přístupy k Římu z jižního směru. Etrurie už byla vyčerpaná, ale Samnium a Lukánie byly, pokud jde o zdroje vojenských posil i potravin, stále ještě takřka nedotčeny.

Krajina mezi Římem a Kampánii nepatřila k nejschůdnějším. Na pobřeží se její průchodnost dále zhoršovala Pomptinskými bažinami zamořenými komáry; bažinami procházela z Kampánie do Říma Via Appia, rovná jako přímka narýsovaná po úbočí Albských vrchů. Nešlo o pouhé kopce; byly to značně vysoké hory vzniklé výlevem prastaré sopky, který prorazil a vyzvedl rovinaté náplavy Latia. Albské vrchy samy, střed oné dávné podzemní katastrofy, se zvedala mezi Via Appia a další silnicí, ležící dále ve vnitrozemí a nazývané Via Latina. Jižně od Albských vrchů se táhl další vysoký hřeben, odděloval tyto cesty od sebe a bránil propojení obou tepen v úseku od Kampánie až po místo nedaleko Říma. Pro vojenské přesuny byla vždy využívána spíše vnitrozemská Via Latina než Via Appia; muži, kteří pochodovali po Via Appia, pak zpravidla onemocněli.

Pro Sullu bylo proto výhodnější obsadit silnici Via Latina – ovšem na takovém místě, odkud by mohl, kdyby to situace vyžadovala, přesunout své síly rychle na Via Appia. Obě cesty musely překonávat boční hřbety vybíhající z Albských vrchů do stran. Via Latina přitom procházela soutěskou, která se zařezávala do východního srázu hřebene, takže cesta směrem k Římu vedla mezi Albskými vrchy a okolními výšinami bez velkého stoupání. V místě, kde se zářez otevíral směrem k Albským vrchům, odbočovala z ní k západu úzká cesta obcházející masív hory a napojovala se na Via Appia poblíž posvátného jezera Nemi a jeho chrámového okrsku.

A právě zde, v této roklině, umístil Sulla svá vojska a neprodleně začal na obou koncích rokliny budovat z tufových bloků dvě obrovité zdi, které přehradily i vedlejší cestu vedoucí k jezeru Nemi. Obsadil tak jediné místo na Via Latina, kde ji bylo možno zatarasit pro veškerý provoz v obou směrech. Opevňovací práce dokončili ve velmi krátkém čase a hned nato Sulla rozmístil na Via Appia síť hlídek, aby si zajistil, že ho žádný nepřítel neobejde z boku, ani ve směru od Říma, ani z Kampánie. Své vlastní zásoby všechny dopravoval do tábora onou postranní cestou z Via Appia.

* * *

V době, kdy samnitské, lukánské a capujské uskupení dospělo k Sacriportu, nazýval ho už kdekdo prostě Samnité, a to navzdory jeho velice pestrému složení (podpořenému navíc tím, že se k tomuto silnému a dobře vedenému vojsku přidružily zbytky legií rozprášených Pompeiem a Crassem). U Sacriportu se armáda pokusila projít na západ po silnici Via Labicana, vzápětí však shledali, že Ofella mezitím stačil vybudovat ještě i druhou linii opevnění a že vypudit ho z jeho postavení je vyloučeno. A třebaže Praeneste zářily z vrcholku skal tisícerými lákavými barvami, byly stejně

vzdálené a nedostupné jako zahrada Hesperidek. Poté co Pontius Telesinus, Marcus Lamponius a Tiberius Gutta projeli podél celých Ofellových hradeb a prozkoumali každičkou jejich píď, nenalezli v nich jediné slabé místo; pustit se napříč terénem se sedmdesáti tisíci muži a bez jasného cíle bylo nemyslitelné. Válečná rada se posléze usnesla na změně strategie; jediný způsob, jak Ofellu odlákat, byl napadnout Řím sám. Takže bylo rozhodnuto, že se samnitská armáda vydá po Via Latina k Římu.

Vrátili se tedy do Sacriportu a tam se pochodový proud stočil do protisměru na Via Latina. Výsledkem bylo, že vzápětí narazili na Sullu usazeného za obrovitou hradbou, plně ovládajícího silnici. Zdolat jeho opevnění jim připadalo přece jen snadnější, než ztéci Ofellovu zeď, a tak se o to Samnité pokusili. Poté, co byli odraženi, zkusili to znovu. A pak ještě jednou. Až k nim však přes hradbu doléhal Sullův smích, tak jako se jim předtím vysmíval i Ofella.

Nato dorazila zvěst povzbuzující i skličující zároveň: ti, kdo zůstali v Clusiu, podnikli výpad a utkali se s Pompeiem. Deprimující bylo, že byli v oné bitvě na hlavu poraženi, zato však tuto prohru víc než vyvažovala skutečnost, že vojáci, kteří přežili – a bylo jich přes dvacet tisíc – pod velením Censorina, Carrinata a Bruta Damasippa právě pochodují směrem k jihu. Pokud tedy teď bude možno napadnout Sullovo postavení z obou stran zároveň, v témže okamžiku, určitě se zhroutí. *Musí* se přece zhroutit!

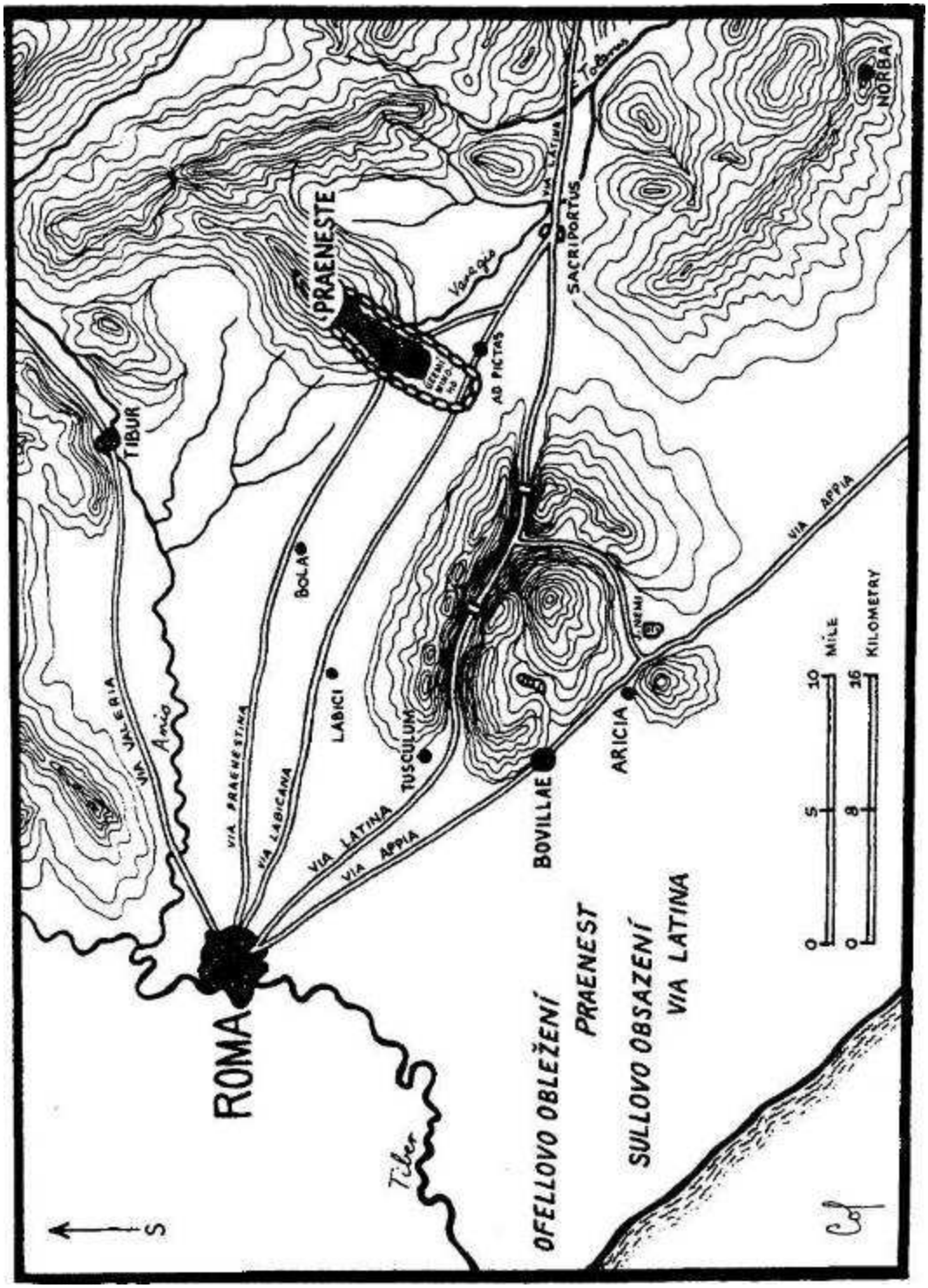
„Z takovéhoto pitomého předpokladu oni zřejmě vycházejí," prohlásil Sulla k Pompeiovi, jehož si povolal do svého tábora v soutěsce na poradu, sotva se dozvěděl o jeho vítězství u Clusia. „Ale ať dělají, co chtějí, ať se staví na hlavu, ať si třeba postaví na vrcholek Ossy ještě taky horu Pélion, jak říkají Řekové, mne odtud nevytlačí. Tohle místo je pro obranu jako stvořené! Je naprosto nedobytné, odolá každému pokusu o zteč."

„Pokud si tak věříš, k čemu sis mě sem dal tedy zavolat?" vyptával se mladý Pompeius a jeho pýcha nad tím, že se jeho pomoci dožaduje sám vrchní velitel, se začala vytrácet.

Srážka u Clusia byla krátká, krutá, vedená s plnou rozhodností; mnoho nepřátel padlo, mnoho jich padlo do zajetí a ti, jimž se podařilo uniknout, si v ničem nezadali s muži, kteří prchali v jejich čele; mezi těmi, kdo se vzdali, nebyl k Pompeiově lítosti žádný z vyšších legátů. O dezerci jejich vojevůdce se Pompeius dozvěděl teprve po bitvě, když historii Carbonova nočního útěku líčili jeho mužům tribunové, centurioni i prostí vojáci, všichni bez rozdílu s trpkostí v hlase a se slzami v očích. A s pocitem nesmírné zrady.

Vzápětí poté se už dožadoval jeho příchodu Sulla, což Pompeius uvítal s mimořádným uspokojením. Pokyn zněl, aby s sebou přivedl šest legií a dva tisíce jezdců; Sulla kromě toho předpokládal, že s sebou Pompeius vezme i Varrona, zatímco Crassus a Torquatus měli nadále setrvat v Clusiu. Nač ale potřebuje Sulla další vojáky v táboře, který už beztak praská ve švech? Však později také dostal pokyn, aby se jeho armáda odebrala do ležení na břehu jezera Nemi, tedy v těsném sousedství Via Appia!

„Ale ne, tady já tě nepotřebuji," říkal Sulla opřený lokty o zábradlí strážní věže nad svou hradbou a marně napínající oči směrem k Římu; jeho zrak se od onoho onemocnění v Řecku pronikavě zhoršil, třebaže to Sulla nerad přiznával. „Už mám město na dosah ruky, Pompeie! A dostávám se k němu čím dál tím blíž."

Pompeius, jenž jinak nebýval zvlášť ostýchavý, nedokázal položit otázku, která už ho dávno pálila na jazyku: co vlastně zamýšlí Sulla učinit, až tahle válka skončí? Jakým způsobem si chce uhájit svou autoritu, jak se míní zabezpečit proti případným příštím odvetám? Armádu si přece nemůže ponechat na věky. Ovšem v okamžiku, kdy ji rozpustí, vydá se na milost a nemilost komukoli, kdo bude mít dostatečný vliv a moc, aby ho volal k odpovědnosti. Mohl by se jím klidně stát i někdo, kdo se v této chvíli prohlašuje za Sullova spojence na život a na smrt. Kdopak je schopen odhadnout, co

teď tak asi vrtá v hlavě takovému Vatiovi nebo Dolabellovi staršímu? Oba jsou věkem zralí na konsulát, třebaže jim okolnosti zabránily, aby se už konsuly stali. Jak se Sulla vůbec dokáže ochránit před světem? Nepřátelé velkých mužů jsou jako Hydra – ať jim utneš kolik chceš hlav, hned narůstají nové a nové, a každá další má větší a ostřejší zuby.

„Když ti nechybím tady, Sullo, *kde* mě tedy potřebuješ?“ vyptával se udiveně Pompeius.

„Je přece začátek měsíce *sextilis*“ prohlásil Sulla a začal po nespočetných schůdcích sestupovat dolů.

Nic dalšího neřekl, dokud se dole nevmísili do zdánlivého chaosu spěchajících mužů, přenášejících koše kamenů, džbány oleje, jenž náležitě rozpálený poslouží k polévání hlav nešťastníků deroucích se vzhůru po žebřících, balvany pro *onagery* a praky, jimiž se už celé hradby ježily, a celé náruče oštěpů a šípů a štítů.

„Nu, tak je tedy začátek měsíce *sextilis*,“ napověděl Pompeius, sotva se ocitli z dosahu největšího ruchu a vydali se po boční cestě směrem k jezeru Nemi.

„To je pravda!“ řekl Sulla s hraným údivem a při pohledu na Pompeiův obličej se rozřehtal.

Od Pompeia se zřejmě čekalo, že i on se rozesměje; i Pompeius se tedy rozchechtal. „Přesně tak,“ řekl a dodal, „je právě začátek měsíce *sextilis*.“

Sulla se konečně ovládl a rozhodl se, že zábavy už si užil dost. Bylo na čase vysvobodit toho budoucího Alexandra z jeho rozpaků.

„Mám pro tebe zcela mimořádný úkol, Pompeie,“ řekl úsečně. „Časem se o něm samozřejmě dozvědí i ostatní – ale zatím ještě ne. Chci, abys byl už kus cesty odsud, než vypukne bouře, kterou mé rozhodnutí určitě vyvolá – a bude to jistě pořádná bouře! Budu od tebe totiž chtít něco, co se zpravidla nesvěřuje muži, který předtím nezastával přinejmenším úřad prétora.“

Pompeius byl napjat čím dál tím víc, stanul, vzal Sullu za paži a přiměl ho otočit se, tak aby mu viděl do obličeje. Zabočili do půvabné rokliny ústící na spojovací cestu, všechen ruch zůstal kdesi vzadu, utlumen bujným maliním, ostružiním a šípky.

„Tak proč sis k tomu vybral zrovna mě, Lucie Cornelie?“ zeptal se Pompeius udiveně. „Máš přece spoustu legátů, kteří splňují veškeré požadavky, které jsi uvedl – Vatiu, Appia Claudia, Dolabellu – dokonce i muži jako Mamercus a Crassus by se zdáli být vhodnější! Proč tedy zrovna *já?*“

„Jen mi tu samou zvědavostí neumři, Pompeie, však se to dozvíš. Nejdřív ti ale musím podrobně vysvětlit, co mám v úmyslu.“

„Poslouchám,“ pravil Pompeius s okázalým klidem.

„Vzkázal jsem ti, abys s sebou přivedl šest legií a dva tisíce jezdců. To už je úctyhodná armáda. Odpluješ s ní ihned na Sicílii a zajistíš pro mne celou její letošní sklizeň. Začal už měsíc *sextilis*, žně jsou za dveřmi. A v Puteolích je v tuto chvíli připravena k vyplutí převážná část obilného loďstva. Stovky a stovky plavidel, jen se nalodit, Pompeie! Zítra se pustíš po Via Appia a dosáhneš Puteol zcela určitě dřív, než stačí tahle nákladní flotila vyplout. Budeš mít můj mandát, obdržíš dostatečnou částku, abys mohl zaplatit za nájem lodí, a budeš vybaven proprétorským imperiem. Jízdu směruj na Ostii, tam kotví menší část nachystaných nákladních lodí. Poslal jsem už kurýry do přístavů, jako je Tarracina a Antium, a vzkázal jsem všem drobným majitelům lodí, aby se vydali do Puteol, pokud si chtějí dát zaplatit za cestu, kterou by za normálních okolností vykonali s prázdnými plavidly a bez výdělku. Lodí tedy budeš mít dost, to ti zaručuji.“

Byl by si kdy ve svých snech dokázal představit setkání s člověkem téměř rovným bohům, Luciem Corneliem Sullou? A onu propast zklamání, když nenalezl boha, ale satyra? Ovšem co záleží na vzhledu, když před ním teď tento muž rozevírá plnou náruč vidin, snů z nejsmělejších? Vždyť mu ten zpitý stařec se zjizvenou tváří, jehož oči už ani nedohlédnou do nepříliš vzdáleného Říma, právě nabídl samostatné vedení celé války! Tažení, do něhož mu nikdo nebude mluvit, proti nepříteli, kterého bude mít cele jen a jen pro sebe… Pompeius vydechl, napřáhl svou pihami posetou paži a krátkými a trochu křivými prsty se chopil Sullovy ušlechtile utvářené ruky.

„Lucie Cornelie, to je skvělé! To je přímo báječné! Och, můžeš se na mě spolehnout! Můžeš si být jistý, že ze Sicílie vyženu Perpernu Veientona a že ti zajistím víc pšenice, než stačí sníst třeba *deset* armád!“

„Já ale opravdu budu chtít víc zrna, než by snědlo deset armád,“ řekl Sulla a vyprostil dlaň; přes své mládí a nepopiratelnou přitažlivost nepatřil Pompeius k lidem, kteří by se Sullovi fyzicky zalíbili, a Sulla nikdy nemiloval tělesný dotyk s muži ani se ženami, kteří ho fyzicky nijak neupoutávali. „Koncem tohoto roku bude *Roma* moje. A pokud chci, aby se mnou tahle moje milovaná sdílela lůžko, nesmím ji nechat o hladu. To znamená celou sicilskou úrodu, celou úrodu ze Sardinie – a pokud to bude možné, i všechno zrno z Afriky. Takže až se vypořádáš se Sicílií, budeš se muset přesunout dál, do provincie Africa a udělat tam vše, co bude možné. Nedostaneš se patrně k afrických břehům tak záhy, abys tam ještě zastihl naložená obilná loďstva z Utiky a Hadrumeta – odhaduji, že na Sicílii strávíš celé měsíce, než se budeš moci pustit dál, do Afriky. Ale provincii Africa musíš podrobit, dřív než se opět vrátíš domů do Itálie. Doslechl jsem se, že Fabia Hadriana upálili ve správcově paláci za povstání v Utice, ale že Gnaeus Domitius Ahenobarbus – poté, co unikl ze Sacriportu! – tam převzal moc a zmocnil se Afriky pro nepřítele. Až budeš na západě Sicílie, budeš to mít z Lilybaea do Utiky po moři jen kousek. Myslím, že tobě se podaří zvládnout i tu Afriku. Nezdá se mi alespoň, že bych se v tobě mohl zklamat.“

Pompeius se vzrušením doslova roztřásl; usmál se, chvíli mu trvalo, než nabral dech. „Nezklamu tě, Lucie Cornelie! Ve mně se nezklameš nikdy, to ti přísahám!“

„Já ti věřím, Pompeie.“ Sulla se posadil na padlý kmen, olízl si rty. „Ale co vlastně děláme tady? Já se potřebuju napít vína!“

„Tohle je pěkné místečko, nikdo nás tu neuvidí a nikdo nás tady nemůže poslouchat,“ chlácholil ho Pompeius. „Vyčkej tu, Lucie Cornelie. Já ti víno přinesu sem. Posad se tu a počkej.“

Byl tam příjemný chládek, a tak Sulla učinil, co mu Pompeius poradil. Usmíval se. Och, tohle je přece krásný den!

Pompeius byl v mžiku zpátky s měchem vína, běžel jako o závod, ale ani trochu se nezadýchal. Sulla měch vzal a zvedl, zručně si z něho nechal víno prýštit rovnou do hrdla a polykal, aniž přitom přestal dýchat. Uplynula chvíle, než přestal měch tisknout a než ho opět odložil.

„Tak, už je mi líp! Kdepak jsem skončil?“

„Ošidil bys možná takhle řadu lidí, Lucie Cornelie, ale mě ne. Ty přece přesně víš, kde jsi skončil,“ řekl Pompeius klidně a posadil se do trávy přímo naproti Sullovi.

„Budiž, Pompeie! Ty jsi opravdu výjimečný chlap, vzácnější než perly zvící vejce! A můžu ti říct, že jsem docela rád, že už budu dávno mrtvý, než z tebe Řím jednou dostane bolení hlavy.“ Zvedl opět měch, znovu se napil.

„Řím ze mě hlava bolet nikdy nebude,“ řekl bezelstně Pompeius. „Stanu se sice Prvním mužem Říma – ale ne žvaněním nesmyslů někde na Foru nebo v senátě.“

„A jak tedy, chlapče, když nepohneš lidi řečmi?“

„Tím, že dokážu to, za čím mě teď posíláš i ty. Že rozdrtím nepřátele Říma na bojištích.“

„To ovšem není tak úplně nový způsob,“ řekl Sulla. „Takhle jsem toho docílil i já sám. A tak toho koneckonců dosáhl i Gaius Marius.“

„Ano, jenže já se nebudu muset o velení nad vojsky nijak drát,“ řekl Pompeius. „Mne bude Řím na kolenou prosit, abych se řízení jeho armád ujal!“

Sulla by si byl mohl tento výrok vyložit jako narážku, ba i jako přímou kritiku; znal už však Pompeia natolik, aby pochopil, že to, co tento mládenec právě prohlásil, je jenom nezkušené chvástání, že Pompeius nemá dosud vůbec představu, jak obtížné se může ukázat uskutečnění jeho smělé předpovědi. Takže si Sulla jen povzdychl a řekl: „Přesně vzato ti nemohu udělit vůbec žádné imperium. Nejsem konsul a nemám za sebou senát nebo lid, aby mi schválili mé návrhy zákonů. Budeš se muset spokojit s mým slibem, že až se vrátíš, bude ti prétorské imperium potvrzeno dodatečně.“

„O tom vůbec nepochybuji.“

„Pochybuješ ty vůbec o něčem?“

„O ničem, co se týká přímo mě. Já dokážu dát událostem potřebný směr.“

„Kéž by tomu nebylo nikdy jinak!“ Sulla se zaklonil, ruce sepjaté mezi koleny. „Dobrá, Pompeie, konec lichocení. Dobře mě poslouchej. Musím ti povědět ještě o dvou věcech. První se týká Carbona.“

„Poslouchám,“ pravil Pompeius.

„Odplul z Telamonu společně s Brutem starším. Je dost možné, že se vydal až do Hispánie, možná i do Massilie. Ale v této roční době je pravděpodobnější, že směřoval spíš na Sicílii nebo do Afriky. Ale hlavně – dokud on se někde volně pohybuje, je pořád ještě konsulem. *Zvoleným* konsulem. To znamená, že může zvrátit jakékoli rozhodnutí správce provincie, že se může ujmout velení správcova vojska nebo milice, povolávat do zbraně pomocné sbory a vůbec být všelijak nepříjemný, dokud jeho imperium trvá, to jest až do konce jeho konsulského období. Což bude ještě pár měsíců trvat. Nebudu ti teď vysvětlovat, co plánuji, až bude Řím náležet opět mně, řeknu ti jen toto – pro mé záměry je naprosto nezbytné, aby Carbo zemřel dostatečně dlouho předtím, než termín jeho úřadu vyprší. *A ještě nezbytnější je, abych se já dozvěděl, že je Carbo mrtvý!* Tvým úkolem bude vystopovat Carbona a zabít ho. Velice tiše a nenápadně – chtěl bych, aby jeho smrt vypadala spíše jako nešťastná náhoda. Mohu se spolehnout, že to provedeš?“

„Ano,“ řekl bez váhání Pompeius.

„Výborně!“ Sulla převracel dlaně hřbety nahoru a dolů a prohlížel si své ruce, jako by patřily komusi jinému. „Dospívám k poslednímu bodu, to znamená k důvodu, pro který svěřuji toto tažení do zámoří tobě, a ne někomu z mých starších legátů.“ Upřeně se na mladého muže zadíval. „Dokážeš ho uhádnout sám, Pompei?“

Pompeius se zamyslel, pak zavrtěl hlavou. „Nějakou představu samozřejmě mám, ale dokud se nedozvím, co máš v úmyslu učinit, až bude Řím tvůj, hádal bych asi špatně. Řekni mi sám proč.“

„Pompeie, ty jsi ten jediný, koho mohu tímhle úkolem pověřit! Kdybych dal šest legií a dva tisíce jezdců muži v tak vysokém postavení, v jakém je Vatia nebo Dolabella, a poslal ho na Sicílii a do Afriky, co ho pak zadrží – poté, co se vrátí – aby se mne nepokusil nahradit? Jediné, co by k tomu potřeboval udělat, by bylo zdržet se mimo Itálii tak dlouho, než já mezitím budu muset rozpustit svou vlastní armádu; pak by se mohl klidně vrátit a zaujmout mé místo. Sicílie a provincie Africa nepředstavují

tažení, jaké lze ukončit během půl roku, takže je velice pravděpodobné, že bych musel své vojáky skutečně poslat domů dávno předtím, než by se vrátili, ať už bych vybral kohokoli. Držet si v Itálii stálou armádu nemohu. Na to tu nejsou peníze ani místo. A senát a lid římský by k tomu také nikdy nedali souhlas. Proto si musím nechat všechny muže, kteří by se mohli stát mými případnými soupeři, trvale pod dohledem. A proto posílám tebe, abys mi zajistil tu sklizeň a umožnil mi tak, abych to byl já, kdo nakrmí nevděčný Řím."

Pompeius se nadechl, objal rukama kolena a velice zpříma se na Sullu zadíval. „A co zabrání mně, Lucie Cornelie, abych tohle všechno neudělal já sám? Pokud jsem podle tebe schopen uskutečnit toto tažení, nemohlo by mě snad také napadnout, že nahradit bych tě mohl i já?"

Byla to otázka, která zjevně Sullovi nemohla nahnat strach; srdečně se zasmál. „Och, napadnout tě může, nač si vzpomeneš, Pompeie! Ale Řím by nepřipustil, abys něco takového provedl. Dal by si to ovšem klidně líbit od Vatii nebo Dolabelly. Mají na to léta, známosti, předky, vliv, klienty. Ale třiadvacetiletý kluk z Picena, kterého Řím vůbec nezná? Ani pomyšlení?"

A tak už o tom dál nehovořili a rozešli se posléze každý jiným směrem. Když se později Pompeius sešel s Varronem, svěřil mu jen velice málo. Prozradil onomu neúnavnému pozorovateli života a přírody, že potáhne na Sicílii zabezpečit tamější sklizeň obilí. O imperiu, o mužích, kteří ho předčí věkem, o Carbonově dopadení a o mnohém dalším mu neřekl slova. Sullu požádal o jediné – aby si směl s sebou vzít jako hlavního legáta svého švagra, Gaia Memmia. Memmius, jenž byl o pár let starší než Pompeius, avšak nezastával dosud ještě ani úřad kvestora, zatím sloužil v jedné ze Sullových legií.

„Máš naprostou pravdu, Pompeie," odpověděl mu Sulla s úsměvem. „To je přímo vynikající řešení! Podnik by měl vždycky zůstat v rodinných rukou."

*** * ***

Simultánní útok na Sullovo opevnění ze severu i z jihu následoval dva dny poté, co se Pompeius vydal se svou armádou za obilným loďstvem do Puteol. Vlna za vlnou se muži vrhali proti oběma zdem, avšak jejich nápor se od nich odrážel se a odeznával, aniž co zmohl. Sulla i nadále držel pevně v rukou silnici Via Latina, takže ti, kdo útočili ze severu, byli bez spojení s bojovníky dorážejícími od jihu. Za úsvitu druhého dne od zahájení útoku pak hlídky na strážních věžích ohlásily, že nepřátele už není vidět; sebral se a odkradl uprostřed minulé noci. Celý den pak docházely zprávy, že dvacet tisíc mužů náležejících Censorinovi, Carriatnovi a Brutovi Damasippovi pochoduje po Via Appia směrem ke Kampánii a že samnitská skupina se přesunuje týmž směrem po Via Latina.

„Jen je nechte," řekl Sulla nedbale. „Oni se sem nakonec zase vrátí – jako spojená armáda. Potáhnou po Via Appia. A tam já už na ně budu čekat."

Koncem měsíce *sextilis* se Samnité a zbytky Carbonovy armády spojili u Fregell, opustili Via Latina a vydali se Melfskou roklí na východ.

„Táhnou zase do Aesernie, a tam budou teprve přemýšlet, co dál," řekl Sulla a nenařídil, aby tato armáda byla sledována zvědy. „Bude stačit umístit předsunuté hlídky k Ferentinu na Via Latina a k Tres Tabernae na Via Appia. Žádnou časnější výstrahu

potřebovat nebudu – a nechci riskovat zbytečné ztráty svých průzkumníků tím, že by kolem Samnitů slídili právě v tak samnitském území, jako je Aesernia.“

*** * ***

Bojová činnost se náhle přesunula do Praenest, kde se mladý Marius, zneklidnělý a ve městě čím dále tím méně oblíbený, vynořil z městských bran a odvážil se do země nikoho. V nejzápadnějším bodě skalního hřbetu, který tvořil předěl mezi úvodími Tolera a Ania, započal budovat mohutnou dobývací věž, neboť usoudil, že v tomto místě je Ofellova zeď nejslabší. Nikde v dosahu obránců Praenest nezůstal stát jediný strom, který by mohl poskytnout materiál na tuto stavbu; trámy, hřeby, desky, kvádry i tašky všechny pocházely z domů a chrámů ve městě.

Nejnebezpečnější část prací představovala úprava hladké dráhy, po které měla být věž vysunuta, od místa, kde vznikala, až po okraj Ofellova příkopu, neboť ti, kdo tuto cestu upravovali, byli vydání na milost a nemilost lukostřelcům na vrcholku Ofellovy hradby; mladý Marius k tomu vybral nejmladší a nejhbitější ze svých pomocníků a vybavil je i improvizovanou stříškou, která je chránila shora. Mimo dosah přímého nebezpečí zatím jiná skupina vyráběla z kousků dřev – příliš malých a krátkých pro konstrukci vlastní věže – most z pospojovaných dílů, který se měl, až nadejde čas, vystrčit přes příkop, tak aby po něm bylo možno dobývací věž dostrkat až k Ofellově zdi. Jakmile pokročily práce na věži natolik, že už sama poskytovala úkryt těm, kdo ji zevnitř dál a dál zvyšovali, zdálo se, jako by rostla sama od sebe, výš a výš, dál a dál.

Za měsíc byla hotova, stejně jako dráha pro ni i most, který měla vysunout celá tisícovka párů paží. Ale i Ofella byl připraven, neboť měl spoustu času nachystat protiopatření. Most položili napříč příkopu za nejhlubší noci, věž pak za skřípotu a vrzání valili na kuláčích po dráze hojně pomazané ovčím lojem smíšeným s olejem; za rozbřesku už stála věž, o dobrých šest metrů převyšující Ofellovu hradbu, připravena v bojovém postavení. V jejích útrobách, zavěšeno na provazech ztužených smolou, se skrývalo robustní beranidlo zhotovené ze stropního trámu, jenž až dosud překrýval *cellu* samotné bohyně v chrámu Fortuny Primigenie, která byla prvorozenou dcerou Jovovou a symbolem štěstí celé Itálie.

Mělo však trvat ještě nemálo let, než čerstvě nalámané tufové kvádry náležitě ztuhly a zkřehly, takže rozhoupané beranidlo sice do stěny bušilo, jen to dunělo, avšak bez valného výsledku; pružný tuf se po každé ráně otřásl, zachvěl, ba i zahoupal, avšak stěna vydržela až do chvíle, kdy se pod zápalnými střelami z Ofellových praků celá věž vznítila a kdy se ve sprše šípů a kopí a s hořícími vlasy dali útočníci na útěk. Do večera nezbývala z celé věže než doutnající hromada trosek v příkopě a ti, kdo se pokusili o průlom, byli buď mrtví anebo zpátky uvnitř Praenest.

Několikrát se mladý Marius v průběhu října snažil využít přemostěného příkopu jako východiště pro výpad; nejprve zastřešil úsek mezi Ofellovou zdí a příkopem, aby tak své muže chránil před útokem shora, a pokusil se podkopat pod hradbou, pak zkusil ve zdi vylomit otvor a konečně ji chtěl ztéci vrchem. Žádný z těchto pokusů se nezdařil. Zima byla za dveřmi, slibovala být stejně tuhá jako ona předchozí; Praeneste věděly, že zásoby potravy docházejí, a litovaly dne, kdy otevřely své brány synovi Gaia Maria.

*** * ***

Samnitské vojsko se nakonec do Aesernie nevydalo. Všech devadesát tisíc mužů se usadilo ve strmých horách jižně od Fucinského jezera a strávilo tam takřka celé dva měsíce tuhým výcvikem, spížovacími výpravami a dalšími cvičeními. Pontius Telesinus a Brutus Damasippus se vydali do Teana za Mutilem a vrátili se s novým plánem, jak dobýt Říma překvapivým útokem – aniž se o jejich postupu Sulla dozví. Neboť, jak pravil Mutilus, mladého Maria bude nutno ponechat jeho osudu. Jediným možným východiskem teď podle Mutila bylo obsadit Řím překvapivým útokem a vyprovokovat tak Sullu k jeho obležení – bezpochyby dlouhého, spojeného s trýznivými obavami: nerozhodnou se ti zbylí ve městě přece jen spojit proti Sullovi se samnitskou armádou?

Mezi Melfskou roklí a silnicí Via Valeria totiž přece jen existovala spojovací cesta. Byla to spíše občasná stezka pro bravy než řádná silnice, přecházela přes hřebeny pustinou mezi Atinou u Melfské rokle a Sorou v ohbí řeky Liris, pokračovala dál do Treby a Sublaquaea a vyústila posléze na Via Valena, necelou míli východně od Varia, u městečka zvaného Mandela. Nebyla dlážděná, nebyla dokonce ani náležitě vedena terénem, avšak existovala tam už celá staletí, ovčáci z hor po ní v létě honívali svá stáda z jedné vysoko položené pastviny na druhou. Vodili je po ní i na Campus Lanatarius a do Valis Camenarum na aventinské straně Říma, na tamější trhy a jatka.

Kdyby byl Sulla trochu zavzpomínal na onu dobu, kdy pochodoval z Fregell k Fucinskému jezeru, aby pomohl Gaiovi Mariovi porazit Silona a Marsy, byl by se na tuto stezku určitě upamatoval, neboť její úsek ze Sory do Treby dokonce i prošel a nezdála se mu neschůdná. V Trebě ji však tenkrát opustil a nepomyslel na to ověřit si, kam dál vlastně z Treby na sever vede. Příležitost, jak zmařit Mutilův strategický plán, tak Sulla nevyužil. Jelikož žil v přesvědčení, že jediná cesta otevřená pro Samnity – pokud by se rozhodli napadnout Řím – je Via Appia, setrvával dál ve své opevněné soutěsce a zajistil se jen vysunutými hlídkami, tak aby nebyl zaskočen nenadálým přepadem.

A zatímco tam vyčkával, Samnité a jejich spojenci se plahočili onou poloneschůdnou stezkou, jisti si, že procházejí krajem, jehož obyvatelé nemají Řím nijak v lásce, a že jsou mimo dosah i těch nejzazších tykadel Sullovy výzvědné sítě. Minuli Soru, Trebu, Sublaqueum a konečně se u Mandely vynořili na Via Valeria. Do Říma jim zbýval pouhý den pochodu, třicet mil po dokonale udržované silnici, neboť Via Valeria se svažovala skrze Tibur a údolím Ania a končila na Campu Esquilinu pod dvojitou hradbou římského Aggeru.

To však nepředstavovalo nejlepší místo, odkud by bylo možno na Řím zaútočit; a tak, když se obrovská armáda přiblížila k městu, odbočili Pontius Telesius a Brutus Damasippus po *diverticulu*, jež je dovedlo po Via Nomentana přímo ke Collinské bráně. A tam, přímo před Collinskou bránou, jako by čekal jen na jejich příchod, stál dobře opevněný tábor, který si tu vybudoval Pompeius Strabo v průběhu obléhání Říma Gaiem Mariem a Cinnou. Za soumraku posledního říjnového dne už byli Pontius Telesinus, Brutus Damasippus, Marcus Lamponius, Tiberius Gutta, Censorinus a Carrinas v táboře pohodlně usazeni; udeřit se rozhodli hned příštího rána.

* * *

Zprávu, že starý tábor Pompeia Strabona obsadilo vojsko o devadesáti tisících mužů, dostal Sulla krátce po setmění posledního říjnového dne. Vypil sice už dost vína,

ale nespal ještě. Za okamžik už se rozječely trubky, zaduněly bubny, muži sklouzávali z pryčen, všude se rozžíhaly pochodně. Sulla si svolal legáty a oslovil je až mrazivě střízlivým hlasem.

„Uklouzli nám," řekl a sevřel rty. „Jak se tam dostali, nevím, ale v tomto okamžiku jsou Samnité před Collinskou bránou, připraveni napadnout Řím. Za úsvitu se dáme na pochod. Máme před sebou dvacet mil, zčásti je to kopcovitá cesta, ale musíme se dostat ke Collinské bráně tak, abychom bitvu mohli svést ještě zítra." Obrátil se k svému veliteli jízdy. „Kolik máš jezdců u jezera Nemi, Balbe?"

„Sedm set," řekl Balbus.

„Pak vyraž hned teď. Dej se po Via Appia a ujíždějte jako vítr. Dorazíte ke Collinské bráně o něco dřív, než se mi tam podaří dospět s pěchotou, takže je musíte zadržet. Nezajímá mě, co všechno budete muset udělat a jak to máte udělat! Musíte tam prostě dojet a zaměstnat je, dokud nepřitrhnu já."

Octavius Balbus nemařil čas řečmi; ještě než se Sulla stačil obrátit k ostatním legátům, byl už ze dveří a burácel, ať mu ihned přivedou koně.

Čtyři ostatní legáty – Crassa, Vatiu, Dolabellu a Torquata – zpráva sice ohromila, nevyvedla je však z míry.

„Máme tu osm legií, a ty budou muset stačit," řekl Sulla. „Znamená to, že proti sobě budeme mít dvojnásobnou přesilu. Všechna rozhodnutí učiním teď, protože až dorazíme ke Collinské bráně, nebude asi na porady moc času."

Zmlkl, jednoho po druhém si je prohlížel. Kdo z nich by byl nejvhodnější? V kterém z nich je skryta ona ocelová vůle umožňující vést armádu i do takřka beznadějné srážky? Po právu by velení příslušelo Vatiovi nebo Dolabellovi, ale jsou z nich skutečně ti nejlepší? Utkvěl zrakem na Markovi Liciniovi Crassovi, mohutném a pevném jako skála, jehož nikdy nic nedokáže vyvést z klidu – muži užírajícím se lakotou, zloději a podvodníkovi, bezzásadovém, bez jakékoli etiky, bez morálky. Jenomže právě on ze všech čtyř má v případě prohry nejvíc co ztratit. Vatia a Dolabella by porážku přečkali, oba měli v Římě dostatečný vliv. Torquatus je dobrý chlap, ale skutečný vůdce to není.

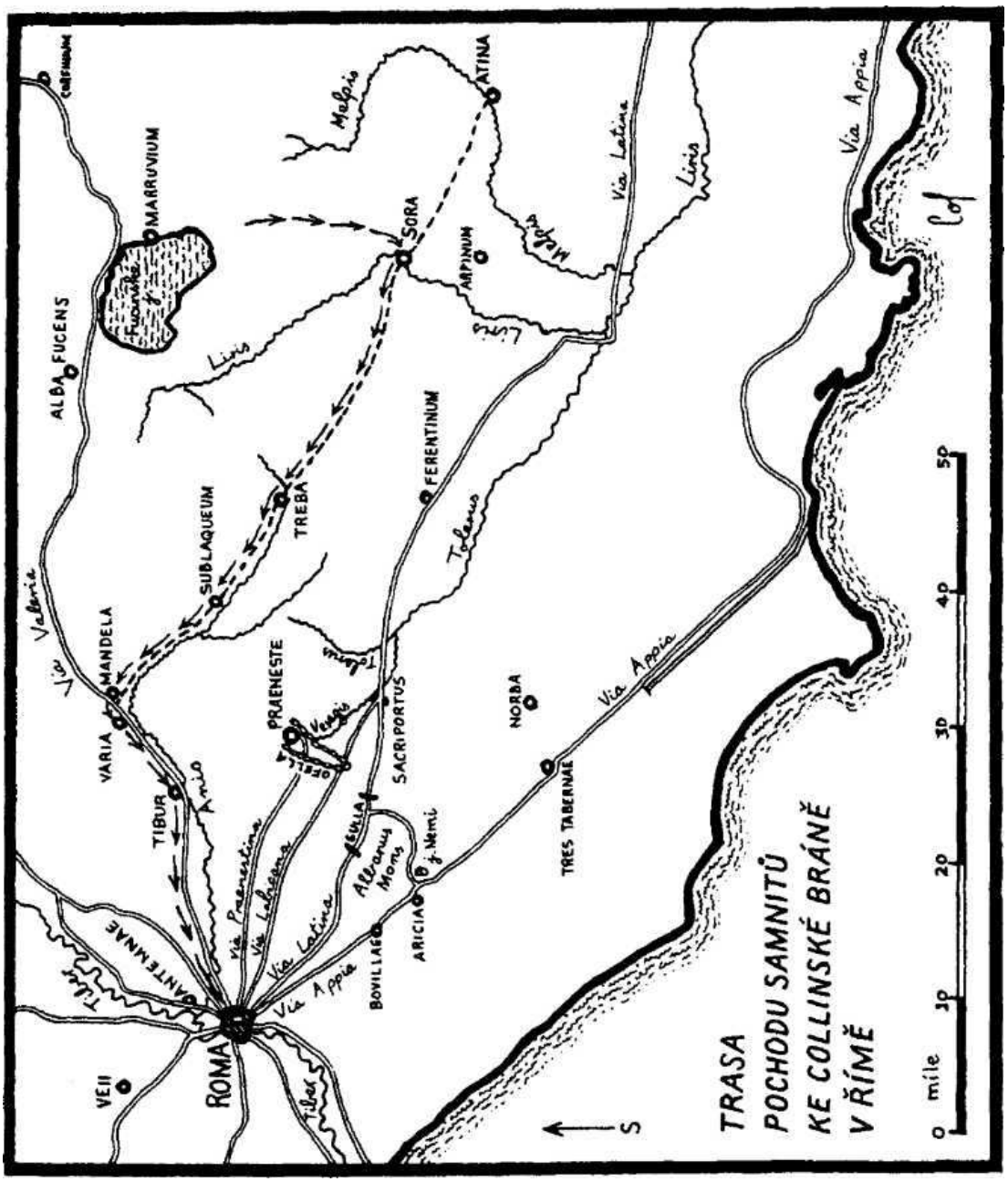
Konečně se Sulla rozhodl. „Budeme postupovat ve dvou skupinách, každá o čtyřech legiích," řekl a pleskl se dlaněmi do stehen. „Ponechám si řízení celé operace, ale nebudu přímo velet žádné ze skupin. Abychom je rozlišili, budu je nazývat levá a pravá bojová skupina, a pokud nezměním rozkazy, až dorazíme k Římu, povedou tak i boj. Na levé a pravé straně bitevního pole. Žádný střed. Na to nemám dost mužů. Vatio, ty budeš velet levé skupině, tvým zástupcem bude Dolabella. Crasse, ty povedeš pravou skupinu, zástupcem bude Torquatus."

Sulla při těchto slovech sledoval Dolabellu, postřehl na jeho tváři pobouření a vztek; na Crassa bylo zbytečné se dívat, ten na sobě nikdy nic znát nedal.

„Berte to jako můj rozkaz," řekl příkře, slova jako by vyprskával, neboť se mu bezzubými ústy špatně vyslovovala. „Čas na debaty nemáme. Všichni jste spojili své osudy s mým, přenechali jste mi právo konečného rozhodnutí. Řiďte se tím, co jsem vám uložil. Čekám od vás jedno jediné – s veškerou rozhodností vést boj tak, jak jsem určil."

Dolabella stanul u dveří a nechal všechny ostatní projít; pak se obrátil. „Ještě slovo, Lucie Cornelie," řekl.

„Ale jen krátce."

Dolabella byl sice Cornelius a byl vzdáleně spřízněn se Sullou, nenáležel však k té odnoži rodu, která si dokázala získat slávu Scipionů – anebo Sullů; pokud měl něco společného s většinou Cornelių, pak to byla nevzhlednost – odulé tváře, podmračený výraz, oči trochu blízko u sebe. Byl ctižádostivý, a i když se ledacos proslýchalo o jeho prostopášnosti, byl spolu se svým bratrancem, Dolabellou mladším, rozhodnut získat své rodové větvi významnější postavení.

„Mohl bych ti teď zlomit vaz, Sullo," řekl Dolabella. „Stačilo by úplně, abych ti zítra znemožnil zvítězit. A chápeš jistě, že dokážu přejít k nepříteli tak rychle, že mi tví protivníci nakonec uvěří, že jsem odjakživa stál na jejich straně."

„Jen pokračuj!" řekl Sulla tím nejpřátelštějším hlasem, když se Dolabella odmlčel, aby zjistil, jak byla jeho slova přijata.

„Chci nicméně respektovat tvé rozhodnutí dát mi nižší postavení než Crassovi. S jednou podmínkou.“

„A to?“

„Že se příští rok stanu konsulem.“

„Samozřejmě!“ zvolal Sulla s naprostou ochotou. Dolabella zamžikal. „A tebe se to ani nedotklo?“ zeptal se.

„Můj milý Dolabello,“ řekl Sulla a vyprovázel svého legáta ke dveřím, „dotknout se mě nemůže vůbec nic. A v tomto okamžiku je mi naprosto jedno, kdo bude příští rok konsulem. Rozhodující je, kdo bude zítra velet na bojišti. A jak vidím, rozhodl jsem se správně, když jsem dal přednost Markovi Crassovi. Dobrou noc!“

*** * ***

Sedm set jezdců pod velením Octavia Balba dorazilo k Strabonovu táboru uprostřed dopoledne prvního listopadového dne. Nebýval by schopen jakékoli akce, kdyby si ji situace vyžádala; koně byli tak zchváceni, že stanuli se svěšenými hlavami, boky zešedlé potem se jim dmuly námahou, z tlam jim kanula pěna; jezdci sesedli a stáli u nich, snažili se jim ulevit povolením postrojů a chlácholivými slovy. Proto také Balbus raději nedojel až do bezprostřední blízkosti nepřítele – jen ať si myslí, že jsme připraveni k boji! Uspořádal své eskadrony tak, aby působily dojmem bojové formace, jezdcům nařídil vztyčit kopí a vykřikovat přes rameno různé pokyny a informace neexistující pěchotě vzadu.

Bylo zjevné, že útok na Řím dosud nezačal. Collinská brána stála v majestátní osamělosti, padací mříže spuštěné, obě křídla mohutných dubových vrat zavřena; cimbuří věží po obou stranách brány se hemžila hlavami a hradby táhnoucí se od brány byly silně obsazeny vojáky. Balbův příchod vyvolal náhlou aktivitu v nepřátelském táboře, jihovýchodní bránou se z něho hrnuli vojáci a zaujímali postavení k odražení jízdního útoku; po jízdě nebylo u protivníka ani vidu a Balbus mohl toliko doufat, že nečíhá někde v skrytu.

Každý jezdec s sebou za pochodu vezl kožené vědro, zavěšené na zadní hrušce sedla, tak aby mohl cestou napojit svého koně; zatímco teď přední řada dál předváděla komedii s předstíranou přípravou k útoku a s rozmluvami s neviditelnými pěšáky za sebou, ostatní obíhali s vědry všechny studny v okolí a nosili vodu. Octavius Balbus čekal, jen co se všichni koně dosyta napijí, a byl připraven, že se celá záležitost co nevidět skoncuje.

Sehráli však svou roli s takovým úspěchem, že se nic neudálo až do chvíle, kdy o čtyři hodiny později za časného odpoledne připochodoval Sulla se svou pěchotou. Muži na tom byli podobně jako ráno Balbovi koně: vyčerpaní, bez dechu, nohy roztřesené po dvacetimílovém usilovném pochodu, mnohdy strmými svahy.

„Nu, dnes už tedy zaútočit nedokážeme,“ řekl Vatia, poté co se Sullou a s ostatními legáty projeli budoucí bojiště a odhadovali, jak se asi bude bitva vyvíjet.

„A proč ne?“ otázal se Sulla.

Vatia se na něho nechápavě zahleděl. „Jsou příliš unaveni, než aby mohli bojovat!“

„Unaveni možná jsou, ale bojovat budou,“ řekl Sulla.

„To přece nemůžeš udělat, Lucie Cornelie! Prohraješ bitvu!“

„Můžu, a neprohraju,“ řekl Sulla zarytě. „Poslyš, Vatio, my tu bitvu musíme svést dnes! Ta válka už musí jednou skončit, a taky skončí! *Tady! Teď!* Samnité dobře vědí,

jak tvrdý pochod máme za sebou, vědí, že dnes mají větší šanci než kterýkoli jiný den. Pokud se jim nepostavíme dnes, kdy budou důvěřovat ve svou výhodu, kdo ví, co může nastat zítra? Co zabrání Samnitům, aby se v noci nesbalili, nezmizeli a aby nepodnikli kdoví co dalšího? Aby se nám třeba na celé měsíce neztratili z dohledu? Do jara? Do léta? Do příštího podzimu? Ne, Vatio, my se s nimi utkáme dnes. Protože dnes se Samnité těší, že nás tady na pláni před Collinskou bránou uvidí všechny ležet mrtvé."

Když si vojáci odpočali, najedli se a napili, prošel mezi nimi Sulla pěšky a mnohem přátelštěji, než zpravidla zněly takovéto projevy z roster, jim vysvětlil, že v sobě musí najít sílu a vytrvalost k boji. Že kdyby čekali, až se z pochodu plně zotaví, trvala by válka dál a dál. Většina z nich s ním prožila celá léta a bez přehánění se o nich dalo říci, že si ho zamilovali; avšak i legie, které předtím náležely Scipionovi Asiagenovi, už pocítily jeho pevnou ruku dosti dlouho na to, aby se považovaly za jeho muže. Zdaleka už nevyhlížel jako ona nádherná, božská bytost, jíž se před mnoha taženími na bojišti před Nolou rozhodli udělit *korunu z trávy,* byl však zato teď *jejich* – a cožpak i oni sami za tu dobu nezešedivěli, což i jim nepřibyly vrásky a neztuhly trochu klouby? Kráčel teď mezi nimi, a když je vyzýval, aby tento boj podstoupili, lakonicky jen pozvedali ruce a odpovídali, aby si nedělal starosti, oni že si s těmi Samnity už poradí.

Bitva začala střetem necelé dvě hodiny před soumrakem. Tři legie, které původně náležely Scipionovi Asiagenovi, tvořily převážnou většinu Sullovy levé bojové skupiny, a ačkoli Sulla nepřevzal velení na levém křídle, rozhodl se přesto, že setrvá na tomto úseku bitvy. Místo své obvyklé muly se rozhodl vsednout na koně, na bělouše, a všem svým mužům to oznámil. Podle bělouše ho nejsnáze poznají, uvidí, že je na bojišti mezi nimi. Zvolil si pahorek, z něhož měl poměrně dobrý přehled po bojišti, a stanul tam v běloušově sedle, aby sledoval, jak se srážka vyvíjí. Ti uvnitř Říma, jak si všiml, otevřeli vrata Collinské brány a vytáhli spouštěcí mříž, nikdo však nevyrazil ven, aby se do bitvy vložil.

Nepřátelské jednotky stojící proti jeho levému křídlu byly nebezpečnější, neboť je tvořili takřka výlučně Samnité a velel jim Pontius Telesinus, avšak počtem tvořily menší část z protivníkova vojska, jen asi čtyřicet tisíc mužů – zřejmě jakési vyvážení sil co do počtu a zdatnosti, usoudil Sulla. Nohou se dotkl podkoního, signál, aby voják vedl bělouše vpřed. Sulla nebyl žádný velký jezdec, neměl k té bělostné živelné síle pod sedlem příliš důvěry, a dal koně proto raději vést. Ano, tam nalevo naši ustupují, je třeba se tam vydat. Vatia, který byl v dolíku, zřejmě nezpozoroval, že jedním z jeho nejhorších problémů se může stát právě ta otevřená městská brána; jak se Samnité vrhli vpřed a zaútočili svými krátkými meči bodáním a seky zespodu, někteří z Vatiových mužů raději hleděli uniknout do brány, namísto aby tvrdě hájili svou pozici.

Těsně předtím, než se sám vrhl do seče, uslyšel Sulla ostré tlesknutí, jak podkoní plácl koně po pleci, a projevil tolik duchapřítomnosti, že se včas chytil hřívy, než kůň vyrazil skokem vpřed. Jediným pohledem postřehl důvod; dva samnitští kopijníci vrhli současně své zbraně proti němu, měl se stát jejich cílem. Že neuspěli, bylo zásluhou podkoního, který v pravou chvíli koně pobídl. Vzápětí už ho zase popadl za bujný ohon; kůň stanul, Sulla se udržel v sedle, neutrpěl ani škrábnutí.

Děkovně se na podkoního pousmál a vnořil se přímo do seče, meč v pravici, v druhé ruce malý jezdecký štít, jímž si chránil levý bok. Vyhledal pár mužů, které osobně znal, a nařídil jim, aby šli mříž v bráně opět spustit – pobaveně sledoval, jak rozkaz plní bez ohledu na ty, kteří se nacházeli pod mříží, právě když letěla dolů. Opatření mělo žádoucí výsledek; Scipionovy legie, když už teď neměly kam ustoupit, se pevněji postavily dotírajícím nepřátelům a zastavily jejich postup, zatímco jediná

Sullova veteránská legie začala uplatňovat své staré dobré řemeslo a pomalu a vytrvale zatlačovala samnitské řady zpět.

Sulla neměl představu, jak si vede Crassus na pravém křídle; i z pahorku, kde předtím stál, je měl příliš daleko, než aby rozpoznal, co se tam děje, od počátku si však byl vědom, že slabinu má spíše v levé bojové skupině. Jestli si někdo bude schopen poradit, pak je to právě Crassus a čtyři veteránské legie, kterým velí.

Snesla se noc, ale boj pokračoval dál, napomáhaly mu tisíce pochodní rozžatých na vrcholu římských hradeb. A Sullovo levé křídlo jako by nabralo druhý dech a do srdcí jako by se jim vlila nová odvaha. On sám byl stále uprostřed svých vojsk, povzbuzoval Scipionovce klesající už na mysli a sám se podílel na boji muže proti muži, neboť jeho podkoní, skvělý voják, ani na okamžik nepřipustil, aby nepřátelští vojáci obklopili koně ze stran a zezadu.

Asi dvě hodiny nato se samnitské síly až dosud čelící Sullovu levému křídlu zhroutily a ustoupily do starého tábora Pompeia Strabona, udolány natolik, že nedokázaly zabránit Sullovým mužům, aby vnikli dovnitř spolu s nimi. Sulla, Vatia a Dolabella, celí už ochraptělí, pobízeli své jednotky, aby s nepřítelem skoncovali, a na půdě vlastního tábora byli pak Samnité rozsekáni na kusy. Pontius Telesinus padl s tváří rozťatou vpůli a jeho vojáky opustila veškerá odvaha.

„Nebrat žádné zajatce," nařizoval Sulla. „Pobijte je do jednoho, užijte šípy, pokud by se shlukovali a chtěli se vzdávat."

V této fázi tak rozhořčeného boje by bývalo nesnadnější přesvědčit vojáky spíše o tom, aby své protivníky ušetřili, takže Samnité zahynuli do jednoho.

Teprve když byla řež u konce a Sulla opět seděl na své věrné mule, měl čas starat se o to, co se děje s Crassem. O pravé bojové skupině nebylo ani slechu; stejně tak ale nebylo ani známky o jejím protivníkovi.

Uprostřed noci dorazil kurýr. Sulla procházel starým Strabonovým táborem, aby se přesvědčil, že nehybná těla ležící všude kolem jsou vskutku a spolehlivě mrtvá, přerušil však obchůzku a dal si muže přivést v naději, že se konečně něco dozví.

„Ty přicházíš od Marka Crassa?" zeptal se ho.

„Ano," prohlásil muž a nevyhlížel ani v nejmenším sklesle.

„A kde teď Marcus Crassus je?"

„U Antemn."

„U Antemn?"

„Nepřítel se ještě před soumrakem sesypal a Marcus Crassus ho pak pronásledoval. U Antemn jsme s ním svedli další bitvu. Zvítězili jsme! Marcus Crassus mě poslal pro jídlo a víno pro své muže."

Sulla s širokým úsměvem houkl potřebné rozkazy, aby ihned naložili všechno, oč Crassus žádá, a na své mule, v doprovodu nákladních mezků, se vydal po Via Salaria do Antemn, ležících jen pár mil odtud. Město bylo ještě jako omráčené po bitvě, jejímž se stalo nedobrovolným dějištěm a při níž bylo zcela rozkotáno. Domy dosud stály v plamenech, řetězy lidí s vědry se pokoušely zabránit, aby oheň nepřeskakoval dál a dál, všude po zemi mrtvá těla, podupaná obyvateli města snažícími se v panice zachránit své vlastní životy a majetek.

Crassus vyčkával na opačné straně města, kde shromáždil na poli přeživší nepřátele.

„Asi šest tisíc jich je," hlásil Sullovi. „Vatia se utkal se Samnity – na mě zbyli Lukánci, Capujci a zbytky Carbonovců. Tiberius Gutta padl v boji, Marcus Lamponius nám, myslím, upláchl, ale zato mám mezi zajatci Bruta Damasippa, Carrinata a Censorina."

„Odvedl jsi dobrou práci," řekl Sulla a odhalil dásně v nejširším ze svých úsměvů. „Dolabellovi se to moc nelíbilo a musel jsem mu slíbit konsulský úřad pro příští rok, abych ho přiměl spolupracovat, ale já jsem dobře věděl, Marku Crasse, že jsem v tobě vybral toho *pravého* muže!"

Vatia sebou trhl a nevěřícně upřel na Sullu zraky. „*Cože?* Tohle že si Dolabella vymínil? Ten *cunnus! Mentula* jeden! *Verpa! Fellator* svinská!"

„Neboj se, Vatio, i na tebe dojde s konsulátem," chlácholil ho stále ještě s úsměvem Sulla. „Dolabella si s tím stejně moc neporadí. Určitě zajde příliš daleko, až pak bude správcovat kdesi v provincii, a stráví pak zbytek svých dnů ve vyhnanství někde v Massilii ve společnosti ostatních takových nenažranců." Gestem ukázal na nákladní muly. „Tak co, kam ti máme naservírovat tu zaslouženou snídani, Marku Crasse?"

„Pokud se najde místo, kam s mými zajatci, tak snad nejraději tady," řekl Crassus, nijak nevyvedený z míry a naprosto nebudící dojem muže, který právě vybojoval veliké vítězství.

„Přivedl jsem s sebou Balbovy jezdce, aby zajatce ihned odvedli do Villy Publiky," řekl Sulla. „Než se dají na cestu, bude svítat."

Zatímco Octavius Balbus sháněl vyčerpané nepřátele do jednoho houfce, Sulla si dal předvést Censorina, Carrinata a Bruta Damasippa. Ač prohráli bitvu, nedával žádný z nich najevo, že by se cítil poražen.

„Aha! Vy si teď zřejmě myslíte, že mi to jednoho krásného dne stejně odvedete, co?" Otázal se jich Sulla, na rtech ponurý úsměv. „Nu, moji římští přátelé, už asi ne. Pontius Telesinus je mrtvý, zbylé Samnity jsem dal postřílet šípy. A jelikož jste se vy spolčili se Samnity a Lukány, nebudu ani vás považovat za Římany. Nebude žádný soud pro velezradu. Budete popraveni. Hned teď."

A tak byli jeho tři nejnesmiřitelnější nepřátelé v celé této válce sťati na poli před Antemnami, bez soudu a bez rozsudku. Těla hodili do společného velkého hrobu vykopaného pro všechny ostatní mrtvé nepřátele, ale jejich hlavy dal Sulla uložit do pytle.

„Příteli Catilino," řekl Luciovi Sergiovi Catilinovi, jenž jel vedle něho a Vatii, „tohle vezmi k sobě, najdi ještě hlavu Tiberia Gutty, a pak, až dojedeš ke Collinské bráně, k tomu přidej ještě i hlavu Pontia Telesina a všechny je potom odvez Ofellovi. Řekni mu, ať je jednu po druhé založí do největšího praku, který tam má, a postupně ať je mrští přes hradby do Praenest."

Catilinova snědá pohledná tvář se rozjasnila, celý rázem zpozorněl. „Rád, Lucie Cornelie. A mohu ještě o něco poprosit?"

„Popros. Ale nic ti dopředu neslibuju."

„Dovol mi zajet ještě do Říma a vyhledat tam Marka Maria Gratidiana! Chci i jeho hlavu. A když ji mladý Marius uvidí, bude mu jasné, že Řím je tvůj a jeho dráha že je u konce."

Zvolna, velice zvolna Sulla zavrtěl hlavou, ne však na znamení nesouhlasu. „Och Catilino, ty jsi jeden z mých nejdražších pokladů! Jak já tě miluju! Gratidianus je přece tvůj švagr."

„*Byl* to můj švagr," řekl Catilina způsobně a dodal: „Moje žena zemřela krátce předtím, než jsem se k tobě připojil." Ani slovem se ovšem nezmínil o Gratidianově podezření, že svou manželku zavraždil, aby si uvolnil cestu k výhodnějšímu sňatku.

„Nu, Gratidianus by stejně dřív nebo později musel jít," řekl Sulla a pokrčil rameny. „Připoj jeho hlavu k téhle sbírce, pokud se domníváš, že to na mladého Maria učiní potřebný dojem."

Poté, co takto udělal náležitý pořádek, usadil se Sulla s Vatiou a ostatními legáty, kteří tvořili jejich doprovod, spolu s Crassem, Torquatem a se všemi muži skupiny pravého křídla k radostným hodům, zatímco opodál dohořívaly Antemnae a zatímco Lucius Sergius Catilina bujaře vyrážel za svým ponurým posláním.

Zdálo se, že Sulla vůbec nepotřebuje spát; odjel po hostině zpátky směrem k Římu, avšak do města nevstoupil. Herold vyslaný předem do Říma svolal senát k zasedání do Bellonina chrámu na Martově poli. Cestou k Belloně se Sulla zastavil, aby se ujistil, že šest tisíc zajatců je shromážděno na pozemcích Villy Publiky (bezprostředně přiléhajících k Belloninu chrámu), a vydal tam několik rozkazů; poté dokončil cestu a sesedl z muly na poněkud pustém a neupraveném prostranství před chrámem, jež se odedávna nazývalo *nepřátelské území.*

Nikdo se samozřejmě neodvážil neuposlechnout Sullova pozvání, takže uvnitř už čekala asi stovka mužů. Všichni stáli; čekat na Sullu vsedě na skládacích stoličkách jim připadalo jaksi nepatřičné. Na několika tvářích se zračil důstojný klid – byl to Catulus, Hortensius, Lepidus – pár jich vypadalo ustaraně – jeden nebo dva Flaccové, jeden z Fimbriů, nějaký podružný člen Carbonova rodu – většinou však měli v pohledu cosi ovčího, onu prázdnotu a těkavý neklid.

Prošel jejich řadami v plné zbroji, avšak bez přilby, jako by tam ani nebyli, a vystoupil na pódium, na němž byla v chrámu dodatečně umístěna Bellonina socha – v době, kdy zavládla móda zpodobovat i nejstarší římská božstva lidskou postavou; jelikož i ona byla ve zbroji, vytvářela se Sullou zcela sourodou dvojici, až po ten urputný výraz v její poněkud příliš řecké tváři. Byla však obdařena jistým půvabem, což se o Sullovi naprosto říci nedalo. Většinou přítomných jeho vzhled přímo otřásl, třebaže se nikdo neodvážil ani pohnout. Paruka s oranžovými kudrlinkami se mu sesula ke straně, nachovou tuniku měl ušpiněnu, rudé skvrny na tvářích vyvstávaly na zbytcích jeho albínské pokožky jako kaluže krve na sněhu. Mnohé to skličovalo, příčiny však měli různé; byli takoví, kteří ho dobře znali a mívali ho rádi, ostatní očekávali, že nový pán Říma bude alespoň vypadat k světu. Avšak tento muž připomínal spíše ubohou karikaturu vládce.

Když promluvil, rty mu nesloužily a některým ze slov bylo sotva rozumět. Ale jen do chvíle, kdy Sulla vzkypěl a kdy už se pak jeho posluchači z pouhého pudu sebezáchovy snažili, co mohli, beze zbytku pochopit, co říká.

„Jak vidím, nevracím se ani o chvíli příliš brzy!“ řekl. „*Nepřátelské území* je plné plevele – všechno tu potřebuje umýt a čerstvě nabarvit – z toho, co zbylo z vozovek, trčí spodní štět – pradleny si rozvěšují prádlo ve Ville Publice – pěkně jste se tu starali o Řím! Pitomci! Chrapouni jedni! Oslové!“

Jeho proslov patrně pokračoval dál v témž tónu – kousavém, sarkastickém, zatrpklém. Avšak jakmile vykřikl slovo *oslové,* zaniklo to, co říkal, ve strašlivé kakofonii křiku ozývajícího se od Villy Publiky – jekotu, sténání, řevu. Krev při něm stydla v žilách! Zprvu ještě předstírali, že ho slyší, že mu naslouchají, ale pak už se stal ryk příliš znepokojivým, příliš děsivým; senátoři se začali strkat, mumlali si něco navzájem, vyměňovali si ustrašené pohledy.

Tak náhle, jak vřava začala, rázem opět ustala.

„Copak, jehňátka, snad se nebojíte?“ vysmíval se jim Sulla. „Není čeho se strachovat! To jen moji muži, jak jste právě slyšeli, trestali pár zločinců.“

Nato slezl z místa pod nohama Belloniny sochy, kde až dosud stál, a odkráčel, jako by žádný z členů římského senátu pro něho vůbec neexistoval.

„Bohové, ten opravdu není v nejlepší náladě!“ řekl Catulus svému švagrovi Hortensiovi.

„Ani se nedivím, když uvážím, jak vyhlíží,“ řekl Hortensius.

„Vytáhl nás sem jen proto, abychom si to museli poslechnout,“ řekl Lepidus. „A koho to trestal, máte nějakou představu?“

„Své zajatce,“ řekl Catulus.

A měl pravdu; zatímco Sulla promlouval k senátu, jeho muži odpravili meči a šípy oněch šest tisíc zajatců shromážděných u Villy Publiky.

„Budu se teď asi v každém případě chovat náramně způsobně,“ řekl Catulus Hortensiovi.

„A proč?“ zeptal se Hortensius, jenž byl chlapštější a neohroženější.

„Protože Lepidus má pravdu. Sulla nás povolal jen proto, abychom slyšeli smrtelné výkřiky mužů, kteří se postavili proti němu. Na tom, co *říká*, naprosto nezáleží. Rozhodující je to, co *dělá,* je to strašně důležité pro každého, kdo chce přežít. Budeme se muset chovat velice zdrženlivě a snažit se ho v ničem a nijak nedotknout.“

Hortensius potrhl rameny. „Já myslím, že trochu přeháníš, můj milý Quinte Lutatie. Za pár týdnů bude zase pryč. Přiměje senát a sněmy, aby legalizovaly všechno, co učinil, a aby mu vrátily jeho imperium, a pak se vrátí mezi konsuláry do první řady v senátě a Řím zase bude moci žít normálně dál.“

„Ty tomu opravdu věříš?“ Catulus se zachvěl. „Neumím si sice představit, jak to hodlá provést, ale mám takové tušení, že nás bude ještě dlouhý čas z pozic kdovíjaké nadřazené moci dál drtit tím svým zničujícím pohledem.“

*** * ***

Do Praenest dorazil Sulla následujícího dne, třetího dne měsíce listopadu.

Ofella ho radostně pozdravil a pokynul rukou směrem ke dvěma sklesle vyhlížejícím mužům stojícím pod stráží opodál. „Znáš je?“ otázal se.

„Asi ano, ale jejich jména si nevybavuji.“

„Dva mladší tribunové přidělení ke Scipionově legii. Přicválali jak dva řečtí vozatajové to ráno poté, cos svedl bitvu u Collinské brány, a snažili se mi namluvit, žes byl poražen a že jsi padl.“

„Cože? A tys jim nevěřil, Ofello?“

Ofella se srdečně rozesmál. „Na to tě až moc dobře znám, Lucie Cornelie! To by chtělo víc než jen pár Samnitů, aby tě dokázali zabít.“ A s gestem kouzelníka, jenž vyčarovává z nočníku králíka, sáhl Ofella za sebe a předvedl Sullovi uťatou hlavu mladého Maria.

„Ach!“ řekl Sulla a prohlížel si ji zblízka. „Hezký hoch to byl, že? To samozřejmě zdědil po matce. Nevím, po kom dědil rozum, ale po tatíkovi určitě ne.“ Uspokojen mávl rukou, aby hlavu odnesli. „Zatím ji ještě schovej. Takže se Praeneste vzdaly?“

„Takřka ihned, poté co jsem jim tam dal vmést prakem hlavy, které mi donesl Catilina. Brány se otevřely a všichni se vyhrnuli ven s bílými prapory a bušili se do prsou.“

„I mladý Marius?“ otázal se překvapeně Sulla.

„Kdepak, ten ne! Utekl se do stok, snažil se tamtudy někudy uprchnout. Jenomže já už jsem dal před několika měsíci všechny výpustě zamřížovat. Našli jsme ho

schouleného u jedné z nich, meč v břiše, a jeho řecký sluha brečel o kus dál," řekl Ofella.

„Nu, to byl poslední z nich!" řekl vítězoslavně Sulla.

Ofella se po něm ostře podíval; nebývalo pravidlem, že by Lucius Cornelius Sulla byl takhle zapomnětlivý! „Až na jednoho, ten je ještě někde na svobodě," řekl rychle, a vzápětí by si byl raději ukousl jazyk. Tohle přece není zrovna muž, jemuž by bylo radno připomínat jeho neúspěchy.

Ale Sully se to zjevně nijak nedotklo. Tváří se mu šířil úsměv. „Máš asi na mysli Carbona, ne?"

„Ano, Carbona."

„I Carbo je mrtev, můj milý Ofello. Už koncem září ho zajal mladý Pompeius a na agoře v Lilybaeu ho dal popravit pro velezradu. Je to pozoruhodný chlapík, ten Pompeius! Měl jsem zato, že mu bude trvat celé měsíce, než dostane Sicílii pod kontrolu a než pak někde Carbona vypátrá a dopadne, ale on to všechno stihl za jediný měsíc. A navíc si ještě našel čas na to, aby mi Carbonovu hlavu poslal po zvláštním kurýrovi! Naloženou ve džbánu s octem! To je celý on." Sulla kuckal smíchy.

„A co Brutus starší?"

„Ten spáchal raději sebevraždu, než by Pompeiovi prozradil, kam se Carbo ukryl. Ne že by to bylo nějak překazilo pátrání. Posádka jeho lodi – on se pokoušel sebrat pro Carbona loďstvo – Pompeiovi samozřejmě pověděla první poslední. Takže ten můj obdivuhodně výkonný mladší legát vyslal svého švagra do Cossury, kam se Carbo uchýlil, a dal ho odtamtud přivést v řetězech. Ale od Pompeia jsem nakonec obdržel tři hlavy, ne dvě. Carbona, Bruta staršího a Sorana."

„Soranovu hlavu? Máš snad na mysli učence Quinta Valeria Sorana, který byl tribunem lidu?"

„Přesně toho."

„Ale proč? Čeho se dopustil?" vyptával se udiveně Ofella.

„Vykřikl z roster nahlas tajné jméno Říma," řekl Sulla.

Ofellovi poklesla čelist, zachvěl se. „Při *Jovovi*!"

„Naštěstí," lhal Sulla bezostyšně, „ucpal Velký Bůh kdejaké ucho na celém Foru, takže Soranus křičel k hluchým. Vše je v pořádku, Ofello. Řím bude žít dál."

„Och, to jsem rád!" vydechl Ofella a otíral si pot s čela. „Už jsem slyšel o všelijakých činech, ale prozradit tajné jméno Říma – to přesahuje všechny představy!" Cosi ho ještě napadlo; nemohl si pomoci a zeptal se: „A co dělal Pompeius na Sicílii, Lucie Cornelie?"

„Zajišťoval tam pro mne sklizeň obilí."

„Něco takového už jsem zaslechl, ale přiznávám, že jsem tomu příliš nevěřil. Je to ještě chlapec."

„Mhm," kývl Sulla zamyšleně. „Ovšem co nezdědil mladý Marius po svém otci, toho pobral mladý Pompeius od Strabona celou náruč! A ještě víc."

„Takže se nám chlapec vrátí co nejdřív zase domů," řekl Ofella, nijak nadšen vycházející novou hvězdou na Sullově nebi; domníval se, že na této obloze nebude mít pražádného soupeře!

„Ještě ne," řekl věcně Sulla. „Poslal jsem ho do Afriky, aby tam pro mne náležitě zajistil provincii. Myslím, že touto dobou na tom právě pracuje." Ukázal dolů do *země nikoho,* kde v chladném slunci stál veliký zástup skleslých mužů. „Tyhle jste přistihli se zbraní v ruce?"

„Ano. Dvanáct tisíc jich je. Taková všehochuť," řekl Ofella a rád změnil téma. „Pár Římanů, kteří patřili mladému Mariovi, hezká řádka Praenestských a navrch několik Samnitů. Chceš si je prohlédnout blíž?"

Ukázalo se, že Sulla chce. Ale ne nadlouho. Římanům dal milost a Praenestské a Samnity nařídil na místě pobít. A poté přiměl zbylé Praenestské – starce, ženy, děti – aby těla pohřbili v *zemi nikoho.* Prošel městem, kde nikdy předtím ještě nebyl, a hněvivě zamračen si prohlížel zkázu, kterou mladý Marius napáchal na posvátném okrsku Fortuny Primigenie kvůli trámům na stavbu své obléhací věže.

„Já sám jsem Fortuniným chráněncem," prohlásil před těmi členy městské rady, kteří nezemřeli v *zemi nikoho,* „a postarám se o to, aby vaše Fortuna Primigenia měla ten nejnádhernější chrámový okrsek v celé Itálii. Samozřejmě že na účet Praenest."

Čtvrtého dne měsíce listopadu se Sulla vydal do Norby, třebaže její osud mu byl znám dávno předtím, než do města dojel.

„Souhlasili nejdřív s tím, že se vzdají," říkal mu Mamercus, rty hněvivě sevřeny, „a pak město celé zapálili, ještě než vyhubili všechno živé uvnitř – vraždami i sebevraždami. Ženy, děti, Ahenobarbovi vojáci, všichni muži z města raději zemřeli, než by se vzdali. Je mi to líto, Lucie Cornelie. Z Norby nepoplyne kořist ani zajatci."

„To vůbec nevadí," řekl Sulla bez jakéhokoli znepokojení. „Zisk v Praenestech byl značný. Pochybuji, že by v Norbě bývalo něco, co by vůbec stálo za řeč."

A pátého listopadového dne, když se paprsky právě vyšlého slunce zaleskly na pozlacených sochách na vrcholcích chrámů a v čistém jitřním světle Řím vyhlížel o něco méně zanedbaně, vstoupil Lucius Cornelius Sulla do Města. Projel ve slavnostním průvodě Capenskou bránou, na bělouši, který ho bezpečně nesl bitvu u Collinské brány a kterého vedl za uzdu jeho podkoní. Na sobě měl svou nejkrásnější zbroj, na stříbrném pancíři byl vytepán výjev před hradbami Noly, kde mu jeho armáda uděluje *korunu z trávy.* Po jeho boku jel první senátor Lucius Valerius Flaccus v purpurové toze, za nimi pak po dvojicích následovali jeho legáti včetně Metella Pia a Varrona Luculla, kterého Sulla povolal už před čtyřmi dny z Italské Galie a jenž téměř uštval koně, aby stihl účast na této slavnostní události. Ze všech mužů, kteří měli v budoucnu tak mnoho znamenat, chyběli jen Pompeius a Sabin Varro.

Jeho jediný vojenský doprovod tvořilo oněch sedm set jezdců, kteří ho zachránili tím, že obelstili Samnity; jeho armáda byla už opět zpátky v soutěsce, kde strhávala opevnění, tak aby se po Via Latina mohl opět rozproudit provoz. Poté na ně čekalo ještě bourám Ofellovy zdi a bylo také třeba odvozit na skládky spoustu stavebního rumu. Mnoho tufových bloků se při bourání rozbilo a Sulla už přesně věděl, co s nimi; budou využity jako výplň stěn nového chrámu Fortuny Primigenie, budovaných technikou *opus incertum.* Nikde nesmí zůstat žádné stopy po minulých bojích.

Mnoho lidí se vydalo do ulic, aby ho spatřili, jak vstupuje do města; žádný Říman nedokázal odolat lákadlu zajímavé podívané, ať si byla spojena s jakýmkoli nebezpečím, a tyto okamžiky měly vstoupit do historie. Mnozí z těch, kdo ho viděli vjíždět do města, vskutku věřili, že jsou svědky posledních smrtelných křečí republiky; město bylo plné pověstí, že Sulla má v úmyslu stát se králem Říma. Kterak jinak by si mohl uchovat svou moc? A jak všichni okamžitě postřehli, hned za poslední dvojicí legátů jela zvláštní jednotka jízdy, kopí vztyčena; naraženy na kopích nesli jezdci hlavy Carbona a mladého Maria, Carrinata a Censorina, Bruta staršího a Maria Gratidiana, Bruta Damasippa a Pontia Telesina, hlavu capujského Gutty a Soranovu – a také Gaia Papia Mutily, vůdce Samnitů

* * *

Mutilus se doslechl o bitvě u Collinské brány den poté a rozplakal se tak hlasitě, že se Bastia přišla podívat, co s ním je.

„Všechno je ztraceno, všechno!“ vykřikl na ni, zapomněl v tu chvíli, jak ho pokořila a jak ho trýzní, viděl v ní toliko jedinou zbylou bytost, k níž ho váží rodinná pouta a společně prožitý čas. „Moje armáda je mrtvá! Sulla zvítězil! Sulla se stane římským králem a Samnium už nikdy, nikdy neožije!“

Po kratičkou chvilku, jen co by stačila rozžehnout všechny knůtky malého lustru, zůstala Bastia civět na zničeného muže na lehátku. Nepohnula se, nešla ho pohladit, neřekla mu ani jediné slůvko útěchy, jen tam stála, oči doširoka rozevřeny. A pak v nich konečně uzrálo poznání a rozhodnutí; její výrazná tvář ztuhla. Tleskla.

„Ano, *domino?*“ otázal se správce od dveří a s ohromením se zadíval na svého vzlykajícího pána.

„Sežeň toho jeho Germána a připrav mu nosítka,“ řekla Bastia.

„D*omino?*“ zeptal se uděšeně správce znovu.

„Nestůj tam a udělej, co ti říkám! Okamžitě!“

Správce polkl a ztratil se.

Mutilovi rázem oschly slzy, vytřeštil na manželku oči. „Co to má znamenat?“

„Nechci tě tady,“ řekla se zaťatými zuby. „Já se nehodlám dát strhnout do téhle vaší prohry spolu s vámi! Chci si zachovat svůj dům, své peníze, svůj život! Odejdi odsud, Gaie Papie! Odjed do Aesernie, do Boviana – nebo kamkoli, kde máš všechny ty své domy! Jdi *kamkoli*, jenom nezůstávej v tomhle domě! Nemám v úmyslu odnést to spolu s tebou.“

„Tomu nemohu uvěřit!“ vydechl.

„Uděláš líp, když uvěříš! Už ať jsi pryč!“

„Ale já jsem přece *ochrnutý*, Bastie! Jsem tvůj manžel a jsem ochrnutý! Copak v sobě nemáš kousek soucitu, když už ke mně necítíš žádnou lásku?“

„Necítím k tobě ani lásku, ani soucit,“ řekla drsně. „Tohle všechno mají na svědomí ty tvé pitomé pikle proti Římu, jen kvůli válce s Římem jsi ztratil cit v nohou, ztratil jsi pro mne cenu, připravil jsi mě o děti, které jsem mohla mít – a o všechny rozkoše, které bych si jinak byla mohla užívat. Sedm let tu žiju sama, zatímco ty si někde v Aesernii spřádáš ty své intriky – a když se ti konečně uráčilo za mnou zavítat, zbyl z tebe už jen pochcaný a podělaný mrzák, který mi tu začal rozkazovat – och ne, Gaie Papie Mutile, já už jsem s tebou skoncovala! Zmiz odtud!“

A jelikož Mutilus stále ještě nedokázal v mysli obsáhnout propastnost svého pádu, nebránil se vůbec, když ho jeho germánský sloužící zvedl z lehátka odnášel ho předními dveřmi, kde už pod schody stála připravena nosítka. Bastia ho sledovala jako živý obraz Gorgony, krásná a zlá, s očima, jež dokázaly měnit muže v kámen, a se zmijemi místo vlasů. Přibouchla za ním dveře tak prudce, že v nich uvízl cíp jeho pláštěnky a strhl Germána bezmála k zemi. Sloužící podchytil celou váhu svého pána levicí a začal pláštěnkou škubat, aby ji uvolnil.

U pasu Gaius Papius Mutilus dosud nosil svou vojenskou dýku, němou připomínku dnů, kdy ještě byl samnitským bojovníkem. Vylétla z pochvy, hlavou se vzepřel proti dveřím a prořízl si hrdlo. Krev se rozstříkla vůkol, zkropila dveře, rozlévala se po schodech, zalila vřískajícího Germána, na jehož křik se začali sbíhat úzkou uličkou

lidé. Poslední, co Gaius Papius Mutilus spatřil, byla jeho gorgonská manželka, která otevřela dveře právě včas, aby ji zasáhl konečný výtrysk krve z Mutilova hrdla.

„Proklínám tě, ženo!“ pokusil se ještě říci.

Avšak ona neslyšela. A nezdálo se, že by jí jeho konec otřásl, že by ji zaskočil, překvapil. Namísto toho otevřela dveře dokořán a vyštěkla na plačícího Germána: „Odnes ho dovnitř!“ Uvnitř pak, když už mrtvola jejího manžela ležela na podlaze, řekla: „Odřízni mu hlavu. Pošlu ji Sullovi jako dáreček ode mne.“

A Bastia dodržela slovo; poslala Sullovi manželovu hlavu s pěkným pozdravem k tomu. Avšak to, co Sulla vyslechl od nešťastného správce, kterého jeho paní přinutila její dáreček doručit a předat, nebylo pro Bastii nijak lichotivé. Podal hlavu svého dlouholetého nepřítele jednomu z vojenských tribunů sloužících v jeho štábu a suše jenom řekl: „Tu ženskou, co mi tuhle hlavu poslala, zabte. Nepřeji si, aby žila dál.“

*** * ***

A tak bylo účtování takřka skončeno. S jedinou výjimkou Marka Lamponia z Lukánie byli všichni mocní nepřátelé, kteří se postavili proti Sullovu návratu do Itálie mrtví. Pokud by byl Sulla o to stál, byl by se teď skutečně mohl prohlásit nesporným králem Říma.

Jenomže on připadl na jiné řešení. Jemu, jenž pevně věřil ve všechny tradice republikánského *mos maiorum*, bylo daleko víc po chuti, a tak klusal středem Cirku Maximu bez jediného pomyšlení na královskou hodnost.

Byl starý a nemocný, osmapadesát let už zápasil s oním nesmyslným propletencem náhod a nehod, které ho znovu a znovu připravovaly o potěšení ze spravedlivé odměny za jeho zásluhy, o náležité místo, které v římském světě právem příslušelo muži jeho rodu a jeho schopností. Neměl na vybranou, nedostal příležitost ucházet se o postup po *cursu honorum* zákonitým způsobem, se ctí. Na každém kroku mu někdo nebo něco kladlo překážky, bránilo mu jít přímou a legální cestou. Takže se posléze ocitá tady, projíždí prázdným Cirkem Maximem v nesprávném směru, je mu padesát osm let, fyzicky je na dně, v útrobách ho pálí dvojí žár, triumfu i prohry. Je pánem Říma. Prvním mužem Říma. Konečně tedy toto zadostiučinění. A přesto mu teď i tato radost hořkne lítostí nad neúprosným stářím, nad vlastní ošklivostí a nad blížící se smrtí, trpkostí prožitých bolestí. Jak pozdě toto vítězství nadchází, jak svírá ústa, jak je pitvorné…

Na Řím, jenž se mu nyní vydával na milost a nemilost, nepomýšlel s nijakou láskou ani iluzemi; cena, kterou zaplatil, byla až příliš vysoká. Netěšil se ani na práci, která – jak věděl – ho čeká. Co by si byl teď přál nejvíc? Zažít konečně úlevný klid, odpočinout si už jednou, uskutečnit konečně ty tisíce vysněných sexuálních fantazií, nevázaně se opíjet, mít pokoj od všech starostí, dát vale vší odpovědnosti. A proč nic z toho nemůže mít? Kvůli Římu, kvůli povinnostem, kvůli tomu, že prostě nedokáže nechat své dílo nedokončeno. Jediným důvodem, proč teď vůbec jede liduprázdným Cirkem Maximem v opačném směru, než by měl, je vědomí, že ho čeká obrovitá hora práce. A že ji může vykonat právě jen on sám. Nebylo nikoho, naprosto nikoho, kdo by ji za něho dokázal převzít.

Za místo, kam svolal senát a lid, zvolil dolní Forum Romanum a rozhodl se promluvit z roster k oběma zároveň. Někdo, snad Scaurus, mu kdysi vytkl, ne zcela po právu, politickou nonšalanci – byl to skutečně Scaurus? Sulla už si nevzpomínal. Tak

jako tak byl až příliš politikem, než aby se nějak ohlížel na historickou pravdu, takže už v prvních větách bez rozpaků ignoroval skutečnost, že on sám byl tím prvým, kdo na rostrech vystavil hlavu nabodenou na oštěpu – Sulpiciovu hlavu – aby postrašil Cinnu.

„Tato ohavná praxe, která se tu ujala tak nedávno, že ji ještě ten Řím, v němž jsem já vykonával úřad městského prétora, prostě neznal," obrátil se a ukázal na řadu kopí s nabodnutými hlavami, „ta neskončí, dokud zcela nevzkřísíme k životu veškeré náležité tradice *mos maiorum* a dokud naše stará, milovaná republika nepovstane opět z popela, v nějž byla proměněna. Slyšel jsem pověsti, že se chci stát římským králem. Nikoli, *Quirité,* nic takového neudělám! Měl bych snad sám sebe odsoudit na ta léta života, co mi ještě zbývají, abych je strávil uprostřed intrik a spiknutí, vzpour a odvet za ně? Nikoli, to já neudělám! Dost dlouho a dost tvrdě jsem pracoval ve službách Říma na to, abych si mohl činit nárok na to strávit své poslední dny oproštěn od starostí, oproštěn od vší odpovědnosti – oproštěn od osudů Říma! Takže jednu věc vám tu mohu slíbit, vám, senátu a lidu římskému – nechopím se vlády jako římský král a pravomoci, které si teď budu muset podržet, dokud nedokončím své dílo, si neponechám ani o jediný den déle, než bude nezbytné."

Něco takového nečekal snad nikdo, ba ani muži, kteří měli k Sullovi tak blízko jako Vatia a Metellus Pius. Ale jak Sulla pokračoval dál, začínali jeho posluchači tušit, že někomu své záměry zřejmě přece jen předem svěřil. Byl to první senátor Lucius Valerius Flaccus, jenž stál na rostrech po jeho boku a nevypadal ani v nejmenším překvapen jediným slovem, které Sulla pronesl.

„Konsulové jsou mrtví," říkal Sulla a ukázal rukou na hlavy Carbona a mladého Maria, „a fasces musely být přeneseny zpátky k Otcům a budou uloženy na lehátkách v chrámu Venuše Libitiny až do doby, než budou zvoleni noví konsulové. V Římě bude muset být určen *interrex,* a zákon je v tomto smyslu jednoznačný. Náš první senátor, Lucius Valerius Flaccus, je nejstarším patricijem v senátě, ve své decurii, ve své rodině." Sulla se otočil k Flaccovi, prvnímu senátorovi. „Ty jsi první *interrex.* Ujmi se prosím svého úřadu a zhosti se všech povinností, které jsou s ním po dobu pěti dnů trvání interregna spojeny."

„Zatím je všechno v pořádku," zašeptal Hortensius Catulovi. „Udělal přesně to, co měl, byl určen *interrex."*

„*Tace*!" zavrčel Catulus, jemuž činilo potíže porozumět beze zbytku tomu, co Sulla říká.

„Dříve než náš první senátor převezme řízení tohoto shromáždění," vyslovoval teď Sulla zvolna a zřetelně, „chtěl bych ještě já sám říct jednu nebo dvě věci. Řím je pod mou správou naprosto bezpečný, nikdo v něm neutrpí úhonu. Jen se do něho vrátí právo. Republika se navrátí ke dnům své slávy. Jenomže to všechno jsou věci, které musí vzejít z rozhodnutí, jež přijme náš *interrex,* nebudu se jimi proto dál zabývat. Co mám především na srdci: velice mi pomohla řada vynikajících mužů a nadešel čas vyslovit jim dík. Začnu těmi, kteří tu dnes nejsou přítomni. Jsou to Gnaeus Pompeius, který zabezpečil sklizeň obilí ze Sicílie a přičinil se tak o to, aby Řím v nadcházející zimě netrpěl hladem… Lucius Marcius Philippus, jenž loňského roku zajistil dodávky pšenice ze Sardinie a letošního roku musel čelit muži, jenž byl vyslán proti němu, Quintovi Antoniovi Balbovi. Vypořádal se s Antoniem, který je mrtev, Sardinie je v bezpečí… V Asii jsem zanechal tři skvělé muže, aby se postarali o nejbohatší a nejcennější římskou provincii – Lucia Licinia Murenu, Lucia Licinia Luculla a Gaia Scribonia Curiona… A zde vedle mne stojí muži, kteří byli mými nejvěrnějšími stoupenci po celou dobu útrap a strastí – Quintus Metellus Pius a jeho legát Marcus

Terentius Varro Lucullus – Publius Servilius Vatia – Gnaeus Cornelius Dolabella starší – Marcus Licinius Crassus…!“

„Bohové, ten výčet snad nebude mít konec!“ hudroval Hortensius, jemuž nikdy nevonělo poslouchat kohokoli jiného než sebe sama, zvlášť když šlo o někoho s tak špatnou, rétorikou, jakou se vyznačoval Sulla

„Už končí, už je s tím hotov!“ řekl netrpělivě Catulus. „Pojď, Quinte, dává svolat senát do Kurie, těmhle hlupáčkům tady na Foru už nic povídat nebude! Pojď rychle!“

Byl to však Lucius Valerius Flaccus, první senátor, jenž usedl do kurulského křesla obklopen jen chatrným zbytečkem magistrátů, kteří zůstali v Římě a přežili. Sulla se posadil napravo od kurulského pódia, asi tam, kam by byl běžně usedl v přední řadě konsulárů, excensorů a exprétorů. Nesvlékl však pancíř, a to napovědělo senátorům, že se nijak nevzdává vlády nad dalším jednáním senátu.

„O listopadových kalendách,“ pravil Flaccus svým sípavým hlasem, „jsme téměř ztratili náš Řím. Kdyby nebylo odvahy a pohotovosti Lucia Cornelia Sully, jeho legátů a jeho armády, byl by teď Řím v moci Samnitů a nás by čekal pochod pod jhem, tak to už kdysi Římané zažili v Kaudijské soutěsce. Nechci se u toho víc zdržovat! Samnium prohrálo, Lucius Cornelius zvítězil a Řím je opět v bezpečí.“

„Och, jen pokračuj!“ supěl Hortensius. „Bohové, vždyť on je den za dnem senilnější!“

Flaccus pokračoval, trochu nervózně však přešlapoval, necítil se právě teď nejlépe. „Ovšem i když je válka už za námi, trápí Řím ještě mnoho neduhů. Pokladna je prázdná. Prázdné jsou i chrámové pokladnice. Obchodníků je v ulicích pořídku, prořídly i senátorské řady. Konsulové jsou mrtví a ze šesti prétorů, kteří nastoupili na začátku roku úřad, zbývá jediný.“ Odmlčel se, zhluboka se nadechl a konečně hrdinně vyřkl to, co mu Sulla uložil. „Situace je taková, otcové senátoři, že se Řím ocitl za mezí, kde by se problémy daly zvládnout běžnými formami vlády. Říma se musí ujmout ta nejschopnější ruka. Ta *jediná* ruka, která je schopna pozvednout naši milovanou *Romu* opět na nohy. Jako *interrex* mám před sebou pětidenní funkční období. Volby za tu dobu provést nemohu. Po mně nastoupí druhý *interrex,* který povládne rovněž pouhých pět dnů. I od něho se bude očekávat, že uskuteční volby. To ale asi nebude ani v jeho moci, takže v tom případě se o to bude muset pokusit třetí *interrex.* A tak dále, a tak dále. Avšak takhle rozdrobená vláda neobstojí, otcové senátoři. Naše obtíže jsou obrovské, a já mezi námi vidím jen jediného muže schopného vykonat to, co je vykonat třeba. Jenomže on se těchto úkolů nemůže ujmout jako konsul. Navrhuji proto jiné řešení – a hodlám ho předložit ke schválení lidu v centuriích, nejvyššímu zákonodárnému sboru, který existuje. Požádám centurie, aby navrhly a schválily *lex rogata,* jímž bude Lucius Cornelius Sulla navržen a schválen jako diktátor Říma.“

Síní to zašumělo; senátoři se udiveně ohlíželi jeden na druhého.

„Úřad diktátora je starobylý,“ pokračoval Flaccus, „a normálně se omezuje na vedení války. V minulosti bývalo úkolem diktátora ujmout se vedení válečných operací v tom případě, kdy tak nemohli učinit konsulové. A je tomu už víc než sto let, co byl diktátor v Římě naposledy ustanoven. Jenomže situace, v jaké dnes Řím je, nemá v minulosti obdoby. Válka skončila. Ale Řím je i nadále v nesmírné tísni. Opakuji, otcové senátoři, že postavit ho opět na nohy nedokáží *žádní řádně zvolení konsulové.* Léky, kterých bude třeba použít, nebudou nikomu chutnat, vyvolají i odpor. Konsul může být za svou činnost po skončení doby svého úřadu volán k odpovědnosti shromážděním lidu nebo shromážděním plebejů. Může být obžalován z velezrady. A

pokud se všichni postaví proti němu, může být poslán do vyhnanství a může mu být zabaven jeho veškerý majetek. Nikdo, kdo žije s vědomím takovéto zranitelnosti a kdo musí s takovýmito obviněními počítat, v sobě nenajde dostatek síly a rozhodnosti, které Řím v tuto chvíli nezbytně potřebuje. Avšak diktátor se nemusí obávat odplaty ani od lidu, ani od plebejů. Sama povaha jeho úřadu ho chrání před možnými budoucími pokusy postihnout ho za to, co v něm vykonal. Veškeré jeho počiny jsou provždy beztrestné. Nemůže být obžalován podle žádného ze zákonů. A opřen o toto vědomí, že má plnou imunitu, že jeho rozhodnutí nemůže vetovat žádný tribun lidu a že nemůže být odsouzen žádným sněmem, může diktátor užít každé špetky svých sil a svého rozumu k nápravě věcí. K tomu, aby naši milované *Romě* pomohl opět se vztyčit v plné slávě.“

„Zní to překrásně, první senátore,“ řekl hlasitě Hortensius, „jenomže těch sto dvacet let, co uběhlo od chvíle, kdy se chopil moci poslední diktátor, neposloužilo tvé paměti! Diktátor je navrhován senátem, ale potvrdit ho musí konsulové. My přece žádné konsuly teď nemáme. Fasces byly odneseny do chrámu Venuše Libitiny. Potvrdit diktátora nemá kdo.“

Flaccus si povzdychl. „Tys mě zřejmě neposlouchal dost pozorně, Quinte Hortensie, že ne? Říkal jsem přece, kterak to lze provést. Za pomoci *lex rogata*, zákona, který přijmou centurie. Jestliže neexistují konsulové, kteří by jednali ve jménu výkonné moci, pak je výkonnou mocí lid ve svých centuriích. A to jedinou výkonnou mocí – i *interrex* se na ně musí obracet, aby mohl splnit svou jedinou povinnost – zorganizovat a provést kurulské volby. Lid v tribuích tuto výkonnou moc nemá. Jenom centurie.“

„Dobrá, to připouštím,“ řekl Hortensius úsečně. „Pokračuj, první senátore.“

„Mým záměrem je svolat centurijní shromáždění hned zítra za rozbřesku. Požádám centurie, aby schválily zákon ustanovující Lucia Cornelia Sullu diktátorem. Nemusí jít o nijak komplikovaný zákon – naopak, čím bude jednodušší, tím líp. Jakmile bude diktátor právoplatně potvrzen, mohou pak všechny další zákony vzejít od něho. Oč centurie požádám, bude, aby formálně potvrdily a zplnomocnily Lucia Cornelia Sullu jako diktátora *na dobu potřebnou k splnění jeho úkolu, bez ohledu na její délku;* dále aby potvrdily zákonnost všech jeho předchozích činů jakožto konsula a prokonsula; dále aby zrušily všechna předchozí rozhodnutí, jež ho stavěla mimo zákon a odsuzovala k vyhnanství; dále aby mu zaručily beztrestnost ve všem, co jako diktátor podnikne; aby ochránily jeho rozhodnutí jakožto diktátora před tribunským vetem a před zamítnutím nebo potlačením kterýmkoli ze sněmů a před odvoláním ke kterémukoli ze sněmů nebo orgánů nebo magistrátů.“

„To je lepší než se stát v Římě králem!“ zvolal Lepidus.

„Ne, je to něco docela jiného,“ řekl tvrdošíjně Flaccus; trvalo mu sice chvíli, než se vpravil do úlohy, kterou ho Sulla pověřil, ale teď už se do ní plně vžil. „Diktátor není nikomu odpovědný za své konání, ale naprosto nevládne sám. Jako poradní orgány mu slouží senát a všechny komicie, má velitele jízdy a má tolik magistrátů, kolik usoudí, že je třeba zvolit. Je mimo jiné i zvykem, že pod vedením diktátora vykonávají svůj úřad i konsulové.“

„Diktátor dostává pověření na šest měsíců,“ namítl zvučným hlasem Lepidus. „Pokud mi náhle nepřestal sloužit sluch, ty chceš požádat centurie, aby ustanovili diktátora na neomezenou dobu. To je ale protiústavní, první senátore! Nemám vůbec nic proti tomu, aby byl Lucius Cornelius Sulla pověřen úřadem diktátora, ale jsem

rozhodně proti tomu, aby tento úřad vykonával o jediný okamžik déle, než je zákonem stanovená šestiměsíční lhůta.“

„Za prvních šest měsíců s tou prací ještě ani pořádně nezačnu,“ řekl Sulla, aniž se zvedl ze stoličky. „Jedno mi můžeš věřit, Lepide, nestojím o tenhle mizerný úkol ani na jediný den, neřku-li na zbytek všech svých dnů! A ten úřad složím, *chci* složit, v okamžiku, kdy budu považovat své dílo za dokončené. Ale nějakých šest měsíců? To je vyloučené.“

„A jak to?“ zeptal se Lepidus.

„Především,“ odpověděl Sulla, „je naprostý chaos v římských financích. Dát je do pořádku potrvá rok, ne-li dva. Je třeba poslat domů sedmadvacet legií, najít pro ně půdu, vyplatit je. Je třeba vyhledat všechny ty, kdo podporovali nezákonný režim Maria, Cinny a Carbona, a ukázat jim, že se jim nepodaří vyhnout se trestu. Římské zákony zastaraly, zejména ty, které se týkají soudů a správců provincií. Mezi státními úředníky vládne chaos, letargie a chamtivost. Z majetku chrámů bylo nakradeno tolik peněz, cenností a zlata, že z toho i přes ono rozmařilé plýtvání, jaké tu letos zavládlo, dosud zbývá ve státní pokladně dvě stě osmdesát talentů zlata a sto dvacet talentů stříbra. Chrám Jova Optima Maxima lehl popelem.“ Hlasitě si povzdychl. „Musím pokračovat dál, Lepide?“

„Dobrá, připouštím, že ti obnova potrvá víc než půl roku. Ale co brání tomu, abys nebyl každých šest měsíců ustanovován znovu?“

Úsměšek Sullových bezzubých úst byl strašný, třebaže při něm už nemohl odhalit své dravci špičáky. „Nu ovšem, Lepide!“ houkl. „Jako bych to už teď viděl! Polovinu toho šestiměsíčního období bych strávil obcházením centurií! Přemlouváním, vysvětlováním, omlouváním, malováním krásných obrázečků, kdejakému senátorskému kramáři abych upšukával do měšce, až by se nakonec ze mě stala ta nejletitější a nejubrečenější ze všech běhen na celém světě!“ Povstal a zahrozil Markovi Aemiliovi Lepidovi oběma pěstmi, s takovou záští ve tváři, jakou většina přítomných nepamatovala od chvíle, kdy se Sulla vydal do války s králem Mithridatem. „Nu, Lepide, ty pecivále, tobě tu doma bylo blaze, viď, v pelechu s tou dcerou zrádce, který se *skutečné* pokusil stát římským králem! Poslouchej dobře – *buď to provedu podle svého, anebo vůbec ne!* Slyšeli jste mě dobře, vy bando krys a ulejváků? Vy byste všichni rádi viděli Řím opět na nohou, ale přitom byste chtěli házet klacky pod nohy tomu, kdo se o to má postarat, chtěli byste mu ztrpčovat život, otravovat ho, šlapat mu na paty, jak to jen vy dokážete! Nu, otcové senátoři, máte na vybranou – Lucius Cornelius Sulla je zpátky v Římě, a pokud se mu zachce, dokáže s ním zacloumat tak, že se otřese v samých základech a sesype se v troskách! Mám venku, v Latiu, armádu, kterou jsem mohl klidně přivést sem do města a poštvat ji na vás jako vlky na stádo jehňat! To jsem neudělal. Od chvíle, kdy jsem vkročil do senátu, jsem jednal v zájmu vašeho dobra. A ve vašem nejvlastnějším zájmu je všechno to, co dělám i teď. Pokojně a shovívavě. Ale má trpělivost má své meze, na to vás všechny důtklivě upozorňuji. Budu diktátorem tak dlouho, jak dlouho to budu já považovat za potřebné. Je to jasné? Je to jasné i tobě, Lepide?“

Nadlouho zavládlo v celém senátě naprosté ticho. I Vatia s Metellem Piem se zachvěli a zbledli, bázlivě sledovali to zjevení, tu šelmu s roztaženými drápy vyjící na měsíc – och, jak jen mohli zapomenout, co se vlastně v Sullovi skrývá?

I Lepidus byl bílý jako stěna a celý se třásl, jeho však nevyděsil netvor probouzející se opět v Sullovi, myslel na svou milovanou Appuleiu, jež byla už po tolik let jeho manželkou, jeho nejdražší láskou a matkou jeho synů – a ovšem i dcerou Saturnina,

který se kdysi vskutku pokusil stát králem Říma. Proč jen Sulla v tom výbuchu vzteku připadl zrovna na ni? Co se to chystá udělat, až se stane diktátorem?

*** * ***

K smrti unaven občanskými válkami, hospodářským úpadkem a příliš mnoha legiemi do nekonečna pochodujícími sem a tam po Itálii odhlasoval centurijní sněm zákon, jímž byl Lucius Cornelius Sulla ustanoven diktátorem na časově neomezenou dobu. Formulován byl na contio konané šestého listopadového dne jako *lex Valeria de dictatore legibus scribundis et rei publicae constituendae* a přijat byl třiadvacátého listopadu; jelikož Sullovi dával prakticky neomezené plné moci a současně ho činil nepostižitelným za cokoli, co jako diktátor podnikne nebo učiní, nebylo třeba jeho předmět nijak blíže specifikovat. Ať se Sulla napříště rozhodne provést cokoli, nic mu v tom nebude bránit.

Mnozí ve městě předpokládali, že se už v okamžiku, kdy bude jeho ustanovení diktátorem vtěleno do tabulí, dá s horečným chvatem do díla, avšak Sulla nepodnikl nic, dokud jeho jmenování nebylo v souladu s *lex Caecilia Didia* o tři trhové dny později také řádně hlasováním potvrzeno.

Zdálo se, jako by od chvíle, kdy se usídlil v domě, jenž patříval Gnaeu Domitiovi Ahenobarbovi (nyní exulantovi v Africe), nedělal Sulla nic kromě toho, že ustavičně chodil sem a tam po městě. Jeho vlastní dům byl rozkotán a do základů vypálen poté, co se moci v Římě ujali Gaius Marius s Cinnou; Sulla se na jeho trosky došel pěšky podívat přes celý Palatinský Germalus, prohrabával se zvolna rumovištěm, bloudil pohledem přes Circus Maximus až k půvabné kontuře Aventinu. V nejrůznějších denních dobách ho bylo možno uvidět stát osamocena na Foru Romanu, zírajícího vzhůru na Kapitol anebo na sochu Gaia Maria v životní velikosti poblíž roster, nebo u některé z četných dalších menších Mariových soch, u budovy senátu či u Saturnova chrámu. Procházel se po břehu Tiberu, od velkého obchodního emporia Aemiliů v římském říčním přístavu až po Trigarium, kam chodívali mladí muži plavat. Došel z Fora Romana postupně ke každé z šestnácti římských bran. Prochodil jednu po druhé všechny uličky.

Ani na okamžik nedal najevo strach, zjevně se nebál o zdraví ani o život, na žádnou z těchto vycházek s sebou nebral nikoho z přátel, natož tělesnou stráž. Někdy měl na sobě togu, většinou se však halil do volnější a silnější pláštěnky zima nadešla záhy a slibovala být stejně tuhá jako předchozí. Jednoho krásného, na toto roční období výjimečně teplého dne se vydal na tuto svou každodenní vycházku oděn jen v tunice, a naráz bylo patrné, jak je teď vlastně *malý* třebaže, jak se lidé dobře pamatovali, to býval urostlý muž středního vzrůstu. Nyní však jako by se propadl, hrbil se, šouravou chůzí připomínal spíše osmdesátníka. Na hlavě měl vždy nasazenu onu nemožnou paruku, a jelikož se mu teď úspěšně dařilo potlačovat onu vyrážku na tvářích, začal si opět přibarvovat své jakoby ojíněné obočí a řasy stibiem.

A poté, co už uběhlo první tržní období, kdy diktátor takto vyčkával na potvrzení svého jmenování, se těm, kdo sice byli svědky výbuchu jeho bezmezného vzteku v senátě, avšak nestali se přímo jeho terčem (jako například Lepidus), ulevilo natolik, že o tomto procházejícím se starci začínali hovořit s jistým pohrdáním; tak krátká dokáže být lidská paměť.

„Zbyla z něho holá karikatura!“ zasupěl Hortensius ke Catulovi.

„Stejně ho jednou někdo zabije," odpověděl znuděně Catulus.

Hortensius se zahihňal. „Nebo ho jednoho krásného dne taky klepne mrtvička, svalí se a bude po něm." Pravičkou stiskl švagrovu levou paži zahalenou v toze a zacloumal jí. „Já ti už vážně nevím, co mě to tehdy tak vystrašilo! On tu sice chodí mezi námi, ale jako by tu ani nebyl. Řím nedostal zrovna toho nejpřísnějšího dozorce – jen co je pravda! Třeba se pominul, Quinte! Nebo už je dočista senilní."

Tento názor začal postupně převažovat mezi příslušníky všech tříd, když ho tak denně vídali šourat se sem a tam, s parukou nakřivo a bohatým nánosem stibia. Co to jen má za prášek na všech těch fialových jizvách na tvářích? Něco si pořád mumlá. Vrtí hlavou. Občas ostře křikne – ale na nikoho. Zřejmá pomatenost už je to. Stařecká demence.

Od tak marnivého muže, jakým Sulla byl, si vyžadovalo velké sebezapření vystavit svůj věkem zpustošený vzhled všem na odiv; jen Sulla sám věděl, jak nesmírnou trýzeň pro něho představovalo to, co z něho učinila choroba, jak strašně toužil být opět tím skvělým mužem, jenž se vydával do války proti Mithridatovi. Jenomže, nabádal sám sebe a vyhýbal se přitom pohledu do zrcadla, jenomže čím dřív se obrní a ukáže Římu, co se z něho stalo, tím dřív se naučí nedbat obrazu, který by mu bylo zrcadlo nabídlo. A to se také stalo. Hlavně proto, že jeho procházky nebyly zdaleka bezcílné, nebyly svědectvím o sešlosti stářím. Sulla si chodil Řím prohlédnout, aby věděl, co se s ním vlastně všechno dělo, co Řím potřebuje, co on sám bude muset učinit. A čím déle městem chodil, tím větší se ho zmocňoval hněv – a tím větší vzrušení, neboť on to přece bude, kdo tuto odstrčenou a zanedbanou bytost vezme do rukou, pozvedne ji z prachu a vrátí jí opět krásu, kterou slynula.

Čekal také, až dorazí několik lidí, na kterých mu záleželo, i když si nenamlouval, že je miluje nebo že je dokonce potřebuje – jeho žena, jeho dvojčata, jeho dospělá dcera, jeho vnoučata – a Ptolemaios Alexandros, dědic egyptského trůnu. Čekali trpělivě už po mnoho měsíců v péči Chrysogona, nejprve v Řecku a pak v Brundisiu, ale koncem prosince už by měli dorazit do Říma. Dalmatica bude muset nějaký čas ještě žít v Ahenobarbově domě, ale začaly už práce na obnově Sullova sídla; Philippus – osmahlý a ve výtečném tělesném stavu – po svém návratu ze Sardinie svolal neoficiálně senát a přinutil tento zdeptaný sbor mužů, aby odhlasovali, že z neexistujících státních prostředků má být Sullovi vráceno, co stát Sullovi vzal. Díky, Philippe!

Sullovo ustanovení diktátorem bylo tedy formálně sněmem potvrzeno třiadvacátého listopadu a stalo se zákonem. A když se toho rána Římané probrali ze spánku, shledali, že až po tu nejposlednější a nejmenší zmizely do rána všechny sochy Gaia Maria, z Fora Romana, z Fora Boaria, z Fora Holitoria, z nejrůznějších křižovatek a náměstíček, všude po nich zbylo jen prázdné místo. Pryč byly i jeho trofeje rozvěšené ve svatyni Cti a Statečnosti na Kapitolu, která byla rovněž ožehnuta požárem, avšak stále ještě dokázala uchovávat neživotnou nepřátelskou zbroj, praporce, standarty, veškerá Mariova vyznamenání, pancíře, které na sobě měl v bojích v Africe, u Aquae Sextiae, u Vercell, u Alby Fucentie. Ztratily se i sochy dalších mužů – Cinnova, Carbonova, Bruta staršího, Norbanova, Scipiona Asiagena – jelikož ale jich bylo mnohem méně, nechyběly tak nápadně jako odstraněné sochy Gaia Maria. Zanechal po sobě velikou prázdnotu, celý les prázdných podstavců, i jeho jméno z nich bylo otlučeno, na hermách zuráženy genitálie.

Současně se však šeptem rozletěla i zpráva o dalších mezerách, mnohem závažnějších; zmizela i řada *mužů!* Mužů, kteří donedávna důrazně a hlasitě podporovali Maria nebo Cinnu nebo Carbona, nebo všechny tři zároveň. Převážně to

byli jezdci, zdatní obchodníci, úspěšní i v dobách, kdy úspěch v obchodě nebyl právě snadný; jezdci, kteří získávali výnosné státní zakázky, kteří poskytovali půjčky stejně smýšlejícím mužům anebo se jiným způsobem obohacovali díky svým vztahům k Mariovi, k Cinnovi, ke Carbonovi anebo ke všem třem zároveň. Pravda, nedošlo ke zmizení žádného ze senátorů, zato však celkový počet mužů, kteří jako by se vypařili ze světa, narostl tak, že se to nedalo utajit. Jednak si veřejnost začala tyto ztráty uvědomovat, jednak se lidé stávali přímými svědky toho, kterak k nim dochází; na dveře jezdcova domu zabušila skupina svalnatých chlapíků, zjevně civilistů, počtem deset až patnáct mužů, byla vpuštěna dovnitř, a vzápětí už se opět objevila, jezdce měla ve svém středu a odváděla ho – nikdo nevěděl kam!

Řím zneklidněl, začal tušit, že bloumání jeho vyzáblého vládce bylo asi čímsi víc než pouhými nevinnými vycházkami; co až dosud působilo zábavně, nabývalo náhle zlověstný smysl, včerejší nevinné výstřednosti se dnes už jevily jako jednání podezřele cílevědomé a pro zítřek se stávaly děsivou hrozbou. Celou tu dobu s nikým nepromluvil! Hovořil jen sám se sebou! Postával nezvykle dlouho na jednom místě, a nač se to vlastně díval, nikdo netušil! Jednou nebo dvakrát přece silně zakřičel! Co to doopravdy dělal? A *proč to dělal?*

Za rostoucího znepokojení všech přihlížejících se současně ony hloučky civilistů, bušící na dveře domů náležejících bohatým jezdcům, přestávaly čím dál tím víc se svou činností tajit. Bylo je vidět postávat hned tady, hned tam, dělat si poznámky nebo jako stíny sledovat zámožného Carbonova bankéře či prosperujícího Mariova obchodního jednatele. Muži mizeli dál, mizeli častěji. A pak jedna taková skupinka civilistů zabušila i na hlavní dveře jednoho senátůrka ze zadních lavic, který vždy hlasoval pro Maria, pro Cinnu, pro Carbona. Jenomže senátůrka s sebou neodvedli. Sotva vyšel ven na ulici, chopilo se ho naráz klubko paží, bleskl meč a senátorova hlava s tupým bouchnutím dopadla na zem a odkutálela se. Trup zůstal ležet, kam padl, krev z něho odplývala do strouhy, avšak hlava zmizela.

Kdekdo měl najednou nějaký důvod, proč projít kolem roster, a počítal hlavy – Carbo, mladý Marius, Carrinas, Censorinus, Scipio Asiagenus, Brutus starší, Marius Gratidianus, Pontius Telesinus, Brutus Damasippus, Tiberius Gutta z Capuy, Soranus, Mutilus… Ne, to bylo vše! Hlava senátůrka ze zadních lavic k nim nepřibyla. Ani hlava kteréhokoli z dalších mužů, kteří zmizeli. A Sulla pokračoval ve svých procházkách, šaškovskou paruku neurovnanou, obočí a řasy načerněné. Zatímco se však dříve lidé zastavovali, kdykoli ho zahlédli, a usmívali se – snad s trochou soucitu – teď se jim při pohledu na něho rázem sevřely útroby, přidávali okamžitě do kroku, spěchali všemi směry, jenom ne k němu, jen aby ho nemuseli potkat. Kdekoli se teď Sulla objevil, bylo naráz prázdno. Nikdo už se neusmíval, ani soucitně ne. Nikdo ho neoslovil. Nikdo ho s ničím neobtěžoval. V jeho stopách stydla krev, tak jako ve stopách přízraků, které na svět vypouštěl *mundus,* když nastaly *dies religiosi.*

Ještě nikdy nebyla velká osobnost tak zahalena tajemstvím, ničí záměry dosud nebyly temnější. Jeho chování se vzdalovalo všemu normálu. Byl by měl přece stanout na rostrech, nádhernými slovy všem líčit své plány anebo metat senátu do očí rétorický písek. Úlisné řeči, srdceryvné lamentace, květnaté fráze – byl by měl *promluvit!* Alespoň k někomu, když už ne ke všem. Římané nemívali ve zvyku nechávat si věci pro sebe. Nic se mezi nimi neutajilo. O Sullovi jako by to neplatilo. Jen ty jeho vytrvalé obchůzky, s ničím nespojené, nenapovídající nic o jeho záměrech ani úmyslech. A přece právě o nich by nyní měla být řeč! Vždyť tento mlčenlivý a nesdílný muž byl teď pánem Říma.

* * *

O prosincových kalendách svolal Sulla senát k zasedání, prvnímu od schůze, na které promluvil Flaccus. Och, jak teď senátoři spěchali, jak se hrnuli do Hostiliovy kurie! Mrazilo je, nikoli však ze zebavého počasí, puls se jim rozletěl, že se jednotlivé tepy nedaly ani počítat, nemohli popadnout dech, zornice měli rozšířené, vnitřnosti strachem stažené. Choulili se na stoličkách jako rackové zahnaní na břeh vichřicí, neopovážili se vzhlédnout ke spodní straně střechy kurie z obavy, že budou odtamtud, podobně jako Saturninus a jeho druzi, vzápětí zasypáni deštěm tašek.

Nikdo se neubránil tomuto bezejmennému děsu – ani první senátor Flaccus – ba ani Metellus Pius, ani Sullovi milovaní vojáci jako Ofella, ani otrlí kuplíři a handlíři jako Philippus a Cethegus. A přece Sulla, když se přišoural do síně, vyhlížel tak naprosto neškodně! Až dojímavá postavička! Krom toho ovšem, že ho doprovázel nebývalý počet čtyřiadvaceti liktorů, dvojnásobek toho, k čemu byl oprávněn konsul – a dvojnásobek počtu liktorů kteréhokoli z předchozích diktátorů.

„Přišel čas, kdy bych vás měl seznámit se svými záměry," řekl Sulla ze svého slonovinového křesla; nepovstal přitom. Slova z jeho úst plynula společně s obláčky bílé páry, taková zima byla v síni. „Jsem podle zákona diktátorem a Lucius Valerius, první senátor, je mým velitelem jízdy. Podle ustanovení centurijního zákona, jímž jsem byl do svého úřadu ustanoven, nemusím, pokud nebudu chtít, dát zvolit žádné jiné magistráty. Nicméně, Řím už si zvykl počítat plynoucí roky podle jmen mužů zastávajících v jednotlivých letech úřad konsulů. A já ani nechci, aby lidé nadcházející rok nazývali ‚v době diktatury Lucia Cornelia Sully'. Zajistím tedy volbu dvou konsulů, dále zvolení osmi prétorů, volbu dvou kurulských a dvou plebejských édilů, volby deseti tribunů lidu a dvanácti kvestorů. A k tomu, aby muži, kteří jsou ještě příliš mladí k vstupu do senátu, mohli získávat magistrátské zkušenosti, zajistím zvolení čtyřiadvaceti vojenských tribunů, dále pověřím tři muže dohledem nad mincovnou a tři další dozorem nad římskými vězeními a azyly."

Catulus a Hortensius ráno přišli tak vyděšeni, že seděli, řitní svěrače vší silou staženy, aby udržely rozbředlý obsah střev, ruce schovány pod togami, aby si okolí nepovšimlo, jak se jim třesou. Nevěřícně teď naslouchali diktátorovi, jenž jim sděloval, že uspořádá volby všech magistrátů! Strachovali se původně, že budou kamenováni ze střechy, anebo seřazeni a pak jeden po druhém popraveni, anebo posláni do vyhnanství, přičemž jim bude zkonfiskován veškerý majetek – byli připraveni na všechno možné, jen na tohle ne! Je on skutečně tak bezelstný? Cožpak neví, co se tu v Římě odehrávalo? A jestliže neví, kdo je tedy odpovědný za všechna ta zmizení a vraždy?

„Je samozřejmé," pokračoval diktátor a dráždil své posluchače i nadále svou špatně srozumitelnou výslovností zaviněnou bezzubými ústy, „že říkám-li volby, nemám na mysli žádnou kandidaturu ani kandidáty. *Já* určím, koho budete volit – vám i všem komiciím. Svobodná volba mezi různými uchazeči v tuto chvíli možná není. Potřebuji muže, kteří mi pomohou s mou prací, a musí to být muži, o které budu já stát, ne někdo, koho by mi voliči podstrčili. Mohu vám proto už teď sdělit, kdo bude příští rok zastávat jaký úřad. Písaři, můj seznam!" Přijal z rukou senátního úředníka, jehož jediným úkolem, jak se zdálo, bylo jakési domovnictví v senátní budově, zatímco od své práce u stolu nyní pozvedl hlavu jiný sekretář, jenž měl na starosti zapisovat rydlem do voskových tabulek vše, co Sulla řekne.

„Takže tedy konsulové… první konsul – Marius Tullius Decula, druhý konsul – Gnaeus Cornelius Dolabella –“

Dál nedospěl. Ozval se výkřik, vymrštila se postava zahalená až po paty v toze: Quintus Lucretius Ofella.

„Ne! To ne! Copak můžeš dát tak vážený konsulský úřad do rukou nějakého *Deculy?* To ne! Kdo je to, ten Decula? Jeden z posledních, seděl si tu v teple a v bezpečí v senátě, zatímco mnohem lepší muži než on za tebe bojovali, Sullo! Čím se Decula o to zasloužil? Pokud vím, neměl příležitost ti ani otřít zadek houbou na tyči, Sullo! To je od tebe ten nejhorší, nejzlovolnější a nespravedlivý úskok, Sullo! Chápu toho Dolabellu – všichni tví legáti si přece pamatují, zač jsi mu to slíbil, Sullo! Ale kdo je to tenhle Decula? Zač dostává ten úřad staršího konsula? Já říkám, že se to stát nesmí! Ne a ne!“

Ofella se odmlčel, aby se nadýchl.

Promluvil Sulla. „Moje rozhodnutí zní, že starším konsulem se stane Marcus Tullius Decula. Tím to končí.“

„Pak ale nebudeš smět takhle rozhodovat, Sullo. Chceme kandidáty a řádné volby – a já sám se budu o ten úřad ucházet!“

„Nebudeš,“ řekl diktátor tichým hlasem.

„Zkus mi v tom zabránit!“ houkl Ofella a vyběhl ze síně. Venku už se shromáždil dav dychtivý dozvědět se výsledky prvního zasedání senátu od potvrzení Sullovy diktatury. Nebyli v něm muži, kteří by se mohli domnívat, že jim ze Sullovy strany hrozí jakékoli nebezpečí – ti zůstali raději doma. Nevelký zástup, ale přece jen zástup. Ofella se řítil dolů po senátních schodech a dál po dlažbě Fora, prodíral se davem bez ohledu na ty, kdo mu stáli v cestě, až k prostoru Comitia a k rostrům za ním.

„Občané, Římané!“ křičel. „Pojďte všichni sem a poslouchejte, co vám teď povím o tom neústavním monarchovi, kterého jsme si dobrovolně určili, aby nám vládl! Slíbil, že dá zvolit konsuly. Ale nebudou žádní kandidáti – jen dva muži, které si on sám vybral! Dva naprosto bezcenní a neschopní pitomci – jeden z nich dokonce Marcus Tullius Decula, který ani nepochází z urozeného rodu! První z celé rodiny, kdo vůbec kdy v senátu zasedl, prďola ze zadních lavic, který se navíc domohl prétorství za zrádcovské vlády Cinny a Carbona! Ale *on* se teď má stát konsulem, zatímco muži jako já mají zůstat bez odměny!“

Sulla povstal a zvolna kráčel po dlaždicích ve středu síně až před vrata, kde zůstal stát, mžoural do ostrého světla venku a bez valného vzrušení sledoval Ofellu pokřikujícího z roster. Aniž budili zvláštní pozornost, shromáždilo se zatím u paty schodů k senátu asi patnáct nenápadných mužů, právě ve směru, kterým se Sulla díval.

Zvolna se z kurie odvažovali i ostatní senátoři, aby uviděli a uslyšeli, co se dá, uchváceni Sullovým klidem, ba dokonce i osměleni – nebyl přece jen netvorem, za jakého ho už začali považovat, nemohl jím ani být!

„Nuže, občané, Římané,“ pokračoval Ofella hlasem, jenž nabýval na spádu a na zvučnosti, „já budu ten, kdo se před těmito záměrnými urážkami nepokoří! Mám na úřad konsula mnohem větší nárok než nějaký nicotný Decula! A věřím, že římští voliči, pokud k tomu dostanou příležitost, zvolí spíše mne než kohokoli z obou Sullou navržených mužů! A jsou tu i další, kteří určitě rádi vystoupí a prohlásí se za kandidáty na tento úřad.“

Sullovy zraky se zkřížily s pohledem vůdce oné nenápadné skupinky stojící dole pod schody; lehce pokývl, povzdychl si a opřel unavené tělo o nejbližší sloup.

Hlouček nenápadných se v tichosti protáhl řídkým zástupem, došel k rostrům, vystoupil na ně a Ofelly se zmocnil. Jen zdánlivě jednali klidně a nenásilně; Ofella se zoufale, ale bezvýsledně bránil. Neúprosně ho obklopili a srazili ho na kolena. Pak ho jeden z nich chopil za vlasy, odstoupil a zatáhl, až musel Ofella natáhnout krk. Vzhůru a dolů kmitl meč. Muž, jenž třímal Ofellu za kštici, ač rozkročen, přece jen trochu zavrávoral, když se hlava oddělila od zbytku těla a on ztratil oporu, pak ale rychle pozdvihl Ofellovu hlavu do výše, tak aby ji všichni viděli. Forum bylo v okamžiku prázdné, až na ohromené senátory.

„Vystavte hlavu na rostrech," řekl Sulla, narovnal se a kráčel zpátky do síně. Senátoři ho následovali jako neživé loutky.

„Takže kde jsem přestal?" otázal se sekretáře, jenž se předklonil a cosi mu polohlasem říkal. „Aha, ovšem, to už jsem říkal! Děkuji ti! Skončil jsem u konsulů a chystal jsem se pokračovat s prétory. Seznam, písaři!" Sulla jen napřáhl ruku. „Děkuji ti! Abychom tedy pokračovali… Mamercus Aemilius Lepidus Livianus, Marcus Aemilius Lepidus. Gaius Claudius Nero. Gnaeus Cornelius Dolabella mladší. Lucius Fufidius. Quintus Lutatius Catulus. Marcus Minucius Thermus. Sextus Nonius Sufenas. Gaius Papirius Carbo. Mladšího Dolabellu určuji do úřadu *praetora urbana* a Mamerka do úřadu *praetora peregrina*."

Vskutku pozoruhodný soupis! Zjevně v něm nedostali přednost Lepidus ani Catulus, kteří by při řádně prováděných volbách byli bezesporu získali nejvíc hlasů, před dvěma muži, kteří aktivně bojovali na Sullově straně. V seznamu se přesto ocitli jako prétoři. Jiní loajální Sullovi stoupenci senátorského stavu a náležitého věku však byli pominuti! Fufidius nebyl prostě nikdo. A Nonius Sufenas byl mladší syn Sullovy sestry. Nero byl jedním z bezvýznamných Claudiů bez jakéhokoli významu. Thermus byl dobrý voják, ale tak mizerný řečník, že byl na Foru všem pro smích. A jako vyslovená urážka muselo zapůsobit, že se na posledním místě v seznamu prétorů ocitlo jméno člena Carbonovy rodiny, jenž sice stál na Sullově straně, ale v boji se nijak nevyznamenal!

„Nu, už jsi tam," šeptl Hortensius Catulovi. „Já mohu jen doufat, že se na seznamu objevím příští rok – nebo snad za dva roky. Bohové, to je přece komedie! Jak my to s ním jen vydržíme?"

„Na prétorech nijak nesejde," mumlal Catulus. „Ti se všichni budou snažit blýsknout – Sulla není tak hloupý, aby dosadil do úřadů nesprávné lidi. Mě zajímá ten Decula. Je to už od přírody byrokrat! Proto si ho Sulla také vybral – musel, když už z něho tenkrát Dolabella vymámil jedno z konsulských křesel pro sebe! Směrnice našeho diktátora budou prováděny do puntíku přesně, Decula se do toho vloží celým srdcem."

Schůze pokračovala monotónním způsobem dál. Bylo předčítáno jméno po jménu, jediný hlas se nezvedl k protestu. Když byl Sulla u konce, podal soupis zpátky úředníkovi a položil si dlaně na kolena.

„Řekl jsem vše, co jsem vám chtěl dnes sdělit, kromě toho, že jsem si rovněž vědom, jak velice se ztenčil počet kněží a augurů v Římě, a že co nejdříve vyhlásím zákony, jimiž bude tento stav napraven. *Avšak jedno poslyšte už teď!"* zaburácel náhle, až sebou všichni trhli. „Nadále v Římě nebudou existovat volení kněží! Hlasovat o tom, kdo bude sloužit *bohům, je* sám vrchol *bezbožnosti!* To, co má být nejposvátnější, se tak mění v politické hádanice a kněžími se pak mohou stávat muži, jimž k tomu chybí tradice i úcta ke kněžským povinnostem. Pokud se bohům nebude sloužit náležitým způsobem, nepovede se Římu dobře." Sulla povstal.

Kdosi promluvil. Sulla se s poněkud překvapeným pohledem posadil opět do slonovinového křesla.

„Přeješ si promluvit, Hovňousku?“ otázal se a použil staré přezdívky, kterou Metellus Pius zčásti zdědil po svém otci.

Metellus Pius se začervenal, ale vstal, v tváři rozhodný výraz. Od jeho návratu do Říma pátého listopadového dne se jeho koktání – až dotud takřka nepostřehnutelné – opět trvale a drasticky zhoršovalo. Věděl proč. Kvůli Sullovi. Jehož miloval, avšak jehož se i bál. Hovňousek byl nicméně synem svého otce a Metellus Pius starší, zvaný Hovnivál, se raději dvakrát na Foru vystavil krutému výprasku, než by slevil ze svých zásad, a jednou dokonce odešel i do vyhnanství, aby se těmto zásadám nezpronevěřil. Metellus Pius nemohl než jít v otcových stopách a zachovat tak čest rodu. A svou vlastní *dignitas.*

„L-l-lucie Cornelie, m-m-můžeš mi odpovědět na j-j-jednu otázku?“

„Ty už zase koktáš!“ téměř zajásal Sulla.

„A-a-ano. O-o-omlouvám se. Bu-budu se ssnažit t-to přemoct,“ řekl Metellus Pius se zaťatými zuby. „Jsi informován o t-tom, L-lucie Cornelie, že jsou v celé I-i-itálii i v Římě vražděni muži a že jejich majetek je ko-konfiskován?“

Celý senát se zatajeným dechem vyčkával na Sullovu odpověď. Ví o tom? Je to snad jeho dílo?

„Ano, jsem si toho vědom,“ řekl Sulla.

Kolektivní povzdech, zašoupaly všechny stoličky; senát se dozvěděl to nejhorší.

Metellus Pius neohroženě pokračoval. „J-j-já chápu, že viníky je třeba všechny potrestat, ale žádný z těch mužů nestanul před řádným soudem. M-m-mohl bys mi tu si-situaci objasnit? Mohl bys mi například říct, kde hodláš vést tu čáru? Bude vůbec někdo postaven před soud? A kdo je schopen říct, že tito muži spáchali velezradu, jestliže ne-ne-nebyli souzeni řádným soudem?“

„Můj milý Hovňousku, to, že tito muži umírají, se děje na základě mého rozhodnutí,“ řekl diktátor pevně. „Nebudu plýtvat státními penězi a časem na procesy s muži, jejichž vina je zřejmá.“

Hovňousek se nedal. „M-m-můžeš mi alespoň tedy říct, koho máš v úmyslu ušetřit?“

„Obávám se, že nemohu,“ řekl diktátor.

„J-j-jestliže t-tedy ještě nevíš, kdo bude ušetřen, můžeš mi už říct, koho zamýšlíš potrestat?“

„Ano, milý Hovňousku, to jistě pro tebe udělat mohu.“

„P-pak tedy. L-l-lucie Cornelie, tě prosím, abys nám to laskavě sdělil,“ dokončil svou řeč se zjevnou úlevou Metellus Pius.

„Dnes ne,“ řekl Sulla. „Sejdeme se opět zítra.“

Všichni byli za úsvitu na místě, ale jen o málokterých se dalo věřit, že se jim předchozí noci podařilo usnout.

Sulla už čekal uvnitř v síni, usazen na kurulském slonovinovém křesle. Jeden z písařů seděl připraven se *stylem* nad voskovými tabulkami, druhý držel svitek papíru. V okamžiku, kdy bylo po oběti a věštbách potvrzeno, že schůze senátu řádně započala, natáhl Sulla ruku po svitku. Oči upíral na ustaranou a propadlou tvář nešťastného Metella Pia.

„Tady,“ řekl Sulla, „je seznam mužů, kteří jako zrádci už buď zemřeli, anebo záhy zemřou. Jejich majetek nyní náleží státu a bude prodán v dražbě. A *kdokoli* – ať je to muž či žena – spatří kohokoli, kdo je uveden v tomto seznamu, bude mít zaručenu

beztrestnost, pokud nad ním sám vykoná rozsudek smrti.“ Svitek putoval do rukou Sullova hlavního liktora. „Přibij to na stěnu roster,“ řekl Sulla. „Tam se bude moci každý dozvědět to, nač se můj milý Hovňousek jako jediný mezi vámi všemi měl odvahu zeptat.“

„Takže pokud uvidím někoho, kdo je v soupisu zapsán, mohu ho zabít?“ otázal se lačně Catilina; ač se ještě nestal senátorem, Sulla ho vybídl, aby se zúčastnil schůzí senátu.

„To víš, že můžeš, když o to tak stojíš! A navíc si za každého dokonce ještě přijdeš na dva talenty stříbra,“ řekl Sulla. „Program proskripcí dám samozřejmě uzákonit – neudělám nic, co by nemělo platnost zákona! Do zákona bude vtělen i nárok na odměnu a o všech takových platbách se povedou náležité účty, tak abychom pro naše potomky zachovali svědectví, kdo a z čeho za našich dnů a časů zbohatl.“

Řekl to nevinným hlasem, avšak mužům, jako byl Metellus Pius, nečinilo potíže rozpoznat jedovatou zlomyslnost této poznámky; naproti tomu mužům, jako byl Lucius Sergius Catilina (pokud ovšem byli schopni osten vůbec vycítit), zjevně nevadila.

*** * ***

Na prvním proskripčním seznamu bylo uvedeno čtyřicet senátorů a šedesát pět jezdců. V jeho čele byla jména Gaia Norbana a Scipiona Asiagena, hned za nimi pak Carbo a mladý Marius. Vyjmenováni tu byli Carrinas, Censorinus a Brutus Damasippus, Brutus starší naproti tomu v soupisu nebyl. Většina senátorů byla již mrtvá. Posláním seznamů však hlavně bylo dát Římu na vědomí, čí jmění propadá státu; neuvádělo se v nich, kdo je mrtev a kdo dosud žije. Další list se na rostrech objevil hned následujícího dne a obsahoval novou skupinu jmen dvou set patnácti jezdců. Se senátem už Sulla zjevně skončil; jeho skutečným terčem byl jezdecký stav.

Jeho *leges Corneliae* obsahující zásady proskripcí a prováděcí směrnice k nim byly vyčerpávající. Přesto byly všechny publikovány během pouhých dvou dnů začátkem prosince a již o nonách tohoto měsíce, jak správně předpověděl Catulus, vše dostalo deculovsky přesný chod. Zákony počítaly se všemi eventualitami. Veškerý majetek proskribovaných propadal státu a nemohl být převeden na žádného z potomků, který se provinění nedopustil; neplatnými se staly všechny závěti proskribovaných, nikdo v nich uvedený nebyl oprávněn dědictví nabýt; proskribovaný mohl být zcela zákonně zabit kterýmkoli mužem nebo ženou, kteří ho spatřili, ať šlo o svobodného občana, propuštěnce nebo otroka; odměna za zavraždění nebo dopadení proskribovaného činila dva talenty stříbra, hradila ji státní pokladna k tíži konfiskovaného majetku a zanesla její platbu do veřejných účetních knih; otrok uplatnivší nárok na odměnu měl být propuštěn, propuštěnec pak převeden do některé z venkovských tribuí; všichni muži – nevojáci i vojáci – kteří poté, co Scipio Asiagenus porušil příměří, se přiklonili ke Carbonovi nebo k mladému Mariovi, byli zákonem prohlášeni za veřejné nepřátele; kdokoli, kdo by nabídl pomoc nebo přátelskou službu proskribovaným, byl prohlášen veřejným nepřítelem; synové a vnuci proskribovaných byli zbaveni práva ucházet se o kurulské úřady a bylo jim zakázáno znovu koupit anebo jakýmkoli jiným způsobem nabýt konfiskované nemovitosti; synové a vnuci mužů, kteří již byli mrtvi, měli být postiženi stejným způsobem jako synové a vnuci těch, kteří byli dosud naživu. Poslední z tohoto souboru zákonů stanovil, že celý proces proskripcí skončí prvého dne příštího června. Do šesti měsíců.

Takto se tedy Sulla uvedl jako diktátor, ukázal, že není jen pánem Říma, ale i mistrem hrůzy a děsu. Nestrávil všechny ty dny urputného svědění jen v trýznivých mukách anebo otupen vínem; dopodrobna promýšlel všechno toto a mnoho dalších věcí. Jak získá vládu nad Římem; co podnikne, až se jí chopí; jak docílí v duši každého muže a každé ženy i každého dítěte takového stavu, aby mu umožnil provést všechno, co provést musí, bez jakéhokoli jejich odporu, bez rizika vzpoury. Nikoli pomocí vojáků hlídkujících v ulicích, ale za pomoci oněch stínů v myslích, za pomoci strachu, jenž v sobě bude obsahovat jak naději, tak i zoufalství beznaděje. Bude třeba zaměřit se na anonymní lidi, sousedy nebo přátele, kteří proskribovaným nejprve pochlebovali, a teď je šmahem zavrhnou. Spíš než počasí hodlal Sulla změnit samo klima. S počasím si lidé dokáží poradit. Ale s klimatem? Ach, klima – to se může ukázat zcela nesnesitelné.

A přemýšlel, zatímco ho trápilo to nesnesitelné svědění, co se rozdíral do krve, jak zestárlý, ohyzdný, zklamaný dostane konečně tu nejnádhernější hračku na celém světě: Řím. Jeho muže a ženy, psy a kočky, otroky a propuštěnce, nuzotu i jezdce a aristokraty. Puntičkářsky si ve svém utrpení sestavoval obraz všeho toho, co v něm kdy vzbudilo odpor, ohlas dávno vybledlých křivd a sporů, vychladlých vzteků. A nesmírně mu ulevovala ta osnovaná odplata za ně.

Diktátor byl konečně u cíle.

Diktátor konečně popadl do nedočkavých rukou svou nejnovější hračku.

ČÁST II.

PROSINEC 82 PŘ.N.L. – KVĚTEN 81 PŘ.N.L.

LUCIUS CORNELIUS SULLA FELIX

Věci se vyvíjejí přímo znamenitě, usoudil Lucius Cornelius Sulla koncem prosince. Většina mužů sice dosud váhala při pomyšlení, že by měli zabít někoho z proskripčních seznamů, ale někteří, jako třeba Catilina, už ukázali cestu, a peníze a majetky zkonfiskované proskribovaným utěšeně narůstaly. Byly to hlavně majetky a peníze, které vedly Sullovy kroky tímto směrem; *odněkud* se prostě musely sehnat ty obrovské sumy nezbytné k tomu, aby se Řím po finanční stránce postavil opět na nohy. Za normálních okolností by tyto prostředky plynuly z pokladnic provincií, avšak vzhledem k výbojům, jež na východě podnikal Mithridatés, a také vzhledem ke skutečnosti, že v Hispánii vyvolal Quintus Sertorius rozbroje, které prudce oklestily příjmy z obou hispánských provincií, se nedalo předpokládat, že by v nejbližší době bylo možno z provincií cokoli vyždímat. Zdroj tedy bude muset být nalezen v Římě a v Itálii – aniž ovšem bude možné nechat toto břemeno dopadnout na bedra obyčejných lidí, a také ne na bedra těch, kdo prokázali loajálnost k Sullově věci.

Sulla neměl nikdy příliš v lásce jezdecký stav – oněch jedenadevadesát centurií první třídy, tvořených převážně obchodníky, zejména však osmnáct centurií výše postavených jezdců, kteří měli nárok na státního koně. Bylo mezi nimi mnoho takových, kteří se za Mariovy, Cinnovy a Carbonovy vlády notně vzmohli; a to právě byli muži, o nichž Sulla rozhodl, že zaplatí účet za hospodářskou obnovu Říma. Vynikající řešení, říkal si diktátor škodolibě. Nejenže se naplní státní pokladna, ještě se také on takto zbaví všech svých nepřátel.

Našel si kromě toho čas, aby se vypořádal ještě s jedním zdrojem své dávné nelibosti – Samniem; učinil tak tím nejbrutálnějším možným způsobem, vyslal do oněch neblahých končin dva nejhorší muže, na jaké připadl, Cethega a Verra. A čtyři legie zdatných vojáků.

„Ať tam po vás nezůstane kámen na kameni," řekl jim. „Chci Samnium srazit na kolena tak, že už se tam nebude chtít žít nikdy a nikomu, ani těm nejstarším a nejvlastenečtějším Samnitům. Zporážejte stromy, zpustošte pole, zničte města i sady kolem nich." A s nepěkným úsměvem pak ještě dodal: „A zurážejte hlavy všem přečuhujícím makovicím."

Tak, tím dostane Samnium za vyučenou. A zbaví se tím současně pro celý příští rok dvou chlapů, kteří by mu tady tak jako tak nebyli stejně k ničemu platní. *Ti* odtamtud spěchat určitě nebudou! Na to se tam dá získat až příliš mnoho peněz, nádavkem k tomu, co budou muset poslat do státní pokladny.

* * *

Bylo asi štěstí pro ostatek Itálie, že právě tehdy dorazila do Říma Sullova rodina a s ní se vrátilo i trochu normálnější ovzduší; do té chvíle si ani neuvědomoval, jak ho potřebuje a jak mu chybí. Netušil také, jak ohromujícím způsobem na něho zapůsobí

pohled na Dalmatiku; kolena se pod ním v první chvíli podlomila, musel se posadit a zíral na ni, jako když nezralý chlapec spatří přicházet vytouženou a nedosažitelnou krasavici.

Byla překrásná – to ovšem odjakživa věděl – snědá pleť se barvou blížila jejím hnědým vlasům a velké šedé oči mu plály vstříc lásce, která neochladla ani neuhasla, ať si byl teď starý a ošklivý. Byla tu, seděla mu na klíně, paže ovinuty kolem jeho svraštělého krku, přitiskla si jeho tvář na ňadra, hladila ho po strupovité hlavě a líbala ji, jako by stále ještě zářil tou svou nádhernou rudozlatou kšticí – paruka, kde jen má svou paruku? Ale to už mu pozvedala tvář a ucítil její ústa na svých povadlých rtech, až se začaly opět vzpamatovávat… Nová síla se mu rozlila tělem, vstal, pozvedl i ji a triumfálně si ji odváděl do společné ložnice, kde pak zakusil mnohem víc než pocit vítězství. Kdoví, pomyslel si, když začal tonout v jejích hlubinách, snad jsem přece jen ještě schopen milovat.

„Ach, jak já jsem tě postrádal!“ řekl jí.

„A jak moc já tě miluju,“ řekla Dalmatica.

„Dva roky už to jsou… Celé dva roky.“

„Spíš dva tisíce let.“

Ale když pak pominula nejhoroucnější chvíle opětovného shledání, stala se z ní zase manželka a s radostí si ho prohlížela. „Máš teď kůži o mnoho lepší!“

„Dostal jsem tu mast od Morsima.“

„A to svědění přestalo?“

„Ano, přestalo.“

A pak se proměnila v maminku a nedala mu pokoj, dokud se s ní nevydal do dětského pokoje pozdravit dvojčátka Faustu a Fausta.

„Není jim o moc víc, než co trvalo naše odloučení,“ řekl a povzdychl si. „Jsou podobní Metellovi Numidikovi.“

Zakuckala se smíchy. „Já vím… Chuděry malé!“

A tím zpečetila den, který patřil k nejšťastnějším v celém Sullově životě; *smála se* s ním!

Dvojčátka nevěděla, proč se maminka a ten komický dědeček objímají a proč se tak otřásají v záchvatu veselí, stála tam s nejistým úsměvem na rtech, až konečně už nedokázala odolat nutkání, aby se k nim také přidala. A třebaže se nedá říci, že by si je byl Sulla právě v okamžiku toho bouřlivého projevu radosti zamiloval, usoudil přinejmenším, že jsou to docela milí tvorečkové, i když vypadají tak trochu jako jejich prastrýc, Quintus Caecilius Metellus Numidicus zvaný Hovnivál. Jehož jejich tatínek kdysi zavraždil! Jaká ironie, říkal si teď jejich otec: má zrovna tohle snad být odplata bohů? Ne, věřit v něco takového by bylo příliš řecké, a já jsem přece Říman. Kromě toho budu ostatně dávno mrtvý, dřív než tihle dva budou dost staří na to, aby se z nich mohli stát vykonavatelé jakékoli odplaty.

* * *

I ostatním nově příchozím se dařilo dobře, kromě jiných Sullově dospělé dceři, Cornelii Sulle, a jejím dvěma dětem po zesnulém prvním manželovi. Malé Pompeie bylo osm let a nezajímalo ji nic než její vlastní krása, které si byla velice dobře vědoma. Šestiletý Quintus Pompeius Rufus dělal čest svému poslednímu jménu,

cognominu, neboť měl vlasy rusé jako oheň, pleť rudou jako v jednom plameni, oči mu plály do nachova i povahou byl neposedný jako ohníčky.

„A co ten můj host," otázal se Sulla svého správce Chrysogona, jenž byl pověřen péčí o rodinu, „co nesmí překročit pomerium a vstoupit do Říma?"

Správce, oproti dřívějšku značně hubenější (nebylo asi snadné starat se o tak početnou a tak různorodou společnost, napadlo Sullu), obrátil výrazné černé oči ke stropu a pokrčil rameny.

„Obávám se, Lucie Cornelie, že nebude ochoten zůstat mimo pomerium, pokud ho ty osobně nenavštívíš a nevysvětlíš mu, proč sem vlastně nesmí. Já už jsem to zkoušel! Velice jsem se snažil! Jenomže pro něho já nic neznamenám, nestojím mu ani za pohrdání – natož aby mi uvěřil."

To je pro Ptolemaia Alexandra typické, říkal si Sulla, když se plahočil po Via Appia do hostince poblíž prvého milníku, kde Chrysogonus ubytoval pyšného a přecitlivělého egyptského prince, jenž nyní, po třech letech, co už byl v Sullově péči, začínal být poněkud na obtíž.

Obrátil se na Sullu tehdy v Pergamu, prohlásil, že je uprchlíkem z pontského královského dvora, a požádal, aby mu Sulla poskytl azyl; Sulla tím byl unesen. Nebyl to totiž nikdo jiný než Ptolemaios Alexandros mladší, jediný legitimní syn faraóna, jenž zemřel při pokusu o znovuzískání trůnu. Bylo to v témže roce, kdy se Mithridatés zmocnil faraónova syna, žijícího na ostrově Kóu spolu se svými dvěma bratranci a levobočky. Všichni tři egyptští princové byli odesláni do Pontu a Egypt padl do spárů staršího bratra zesnulého faraóna, Ptolemaia Sótéra zvaného Lathyros neboli Fazolka, jenž uzurpoval i titul faraóna.

Sullovi bylo od prvé chvíle, kdy spočinul očima na Ptolemaiovi Alexandrovi mladším, jasné, proč dal Egypt přednost životu pod vládou Lathyra čili Fazolky. Ptolemaios Alexandros byl do té míry zženštilý, že se i šatil jako samo vtělení Isidy, do splývavých rouch, nařasených a nabíraných přesně jako helénizovaná podoba oné egyptské bohyně, na paruce ze zlatých kučer měl nasazenu zlatou korunku, tvář pracně nalíčenu. Štěbetal, cupital, šišlal, natřásal se a pomrkával – avšak pod vší tou ženskou parádou, jak Sulla bystře postřehl, se skrývalo ocelově tvrdé nitro.

Svěřoval se Sullovi, jak musel strávit tři ohavné roky jako vězeň u dvora muže, jenž byl jedním z nejmilitantnějších heterosexuálů vůbec; Mithridatés, jenž se vskutku domníval, že by zženštilí muži měli být ze svých sklonů „vyléčeni", podrobil mladého Ptolemaia Alexandra nekonečné řadě pokoření a potup, které měly tomuto nebožákovi jeho sklony náležitě zprotivit. Nic však nezmohly. Když ho strkali do lůžka s kurtizánami pontského dvora anebo s praobyčejnými běhnami, nezmohl se Ptolemaios Alexandros na nic víc, než že se hlavou vyklonil přes pelest a vrhnul; když ho přinutili navléci pancíř a vydat se na pochod se stovkou pošklebujících se vojáků, rozplakal se a zhroutil; když ho tloukli pěstmi a pak i zpráskali bičem, ukázalo se jenom, že ho takovéto zacházení vzrušuje; a když ho vystavili na pódiu uprostřed tržiště v Amísu našminkovaného a v celé jeho maškarádě obecnému posměchu a když se tam na něho snesl příval shnilého ovoce a zeleniny, zkažených vajec, a dokonce i kamenů, protrpěl to mlčky, beze stopy kajícnosti.

Příležitost k úniku nadešla, kdy se Mithridatovy síly začaly za války s Římem hroutit pod Sullovými obratně vedenými útoky a jeho dvůr se rozpadl. Mladý Ptolemaius Alexandros uprchl.

„Ti moji dva bastardní bratranci radši zůstali v Amísu, samozřejmě," špital Sullovi. „Jim ovšem atmosféra toho hrozného dvora náramně vyhovovala! Oba se honem,

honem ženili – s Mithridatovými dcerami, které má se svou napůl parthskou, napůl seleukovskou manželkou Antiochidou. Nu, ať si klidně vezmou celý Pontos třeba i se všemi královskými dcerami! Já to místo prostě nenávidím!“

„A co bys chtěl ode mne?“ otázal se Sulla.

„Azyl. Příbytek v Římě, až se tam vrátíš. A až zemře Lathyros, egyptský trůn. Má dceru Bereníku, která vládne spolu s ním jako královna. Oženit se s ní ovšem nemůže – mohl by si vzít za manželku leda tetu, sestřenici nebo sestru, jenomže on žádnou takovou nemá. Přirozený běh věcí bude, že ho královna Bereníké přečká. Egyptský trůn je matrilineární, což znamená, že král se stává králem tím, že se ožení s královnou anebo s nejstarší princeznou vládnoucího rodu. Já jsem jediný legitimní Ptolemaios. Alexandrijští – kteří jediní do toho mají co mluvit, neboť makedonští Ptolemaiové si zvolili za sídlo právě Alexandrii, a ne Memfidu – budou chtít, abych po Lathyrovi Fazolkovi nastoupil na trůn já a budou i souhlasit s tím, abych se s Bereníkou oženil. Takže až Fazolka zemře, budu od tebe chtít, abys mne poslal do Alexandrie vznést nároky na trůn – s požehnáním Říma.“

Sulla nad tím chvíli uvažoval, pobaveně si Ptolemaia Alexandra přitom prohlížel. Pak mu řekl: „Ty se s královnou třeba i oženíš, ale budeš s ní moci mít děti?“

„Pravděpodobně nikoli,“ odpověděl důstojně princ.

„A co si počneš, když nepočneš?“ Sulla se uculoval nad svým vlastním žertem.

Ptolemaia Alexandra zřejmě toto jeho příští počínání ani početí nijak nevzrušovalo. „Chci se stát egyptským faraónem, Lucie Cornelie,“ řekl slavnostním hlasem. „Ten trůn mi po právu náleží. Co bude po mé smrti, je nepodstatné.“

„A kdo ještě připadá v úvahu jako následník trůnu?“

„Jen ti mí dva bastardní bratranci. Kteří jsou teď ovšem pouhými nohsledy Mithridata a Tigrana. Podařilo se mi uniknout odtamtud právě ve chvíli, kdy dorazil posel od Mithridata s příkazem, aby nás všechny tři odeslali na jih k Tigranovi, který teď rozšiřuje své panství v Sýrii. Důvodem našeho přemístění, jak se domnívám, bylo, abychom se nedostali do rukou Římanům, pokud by Pontos padl.“

„Takže tví bastardní bratranci možná už ani nejsou v Amísu.“

„Byli tam ještě, když jsem odtamtud odcházel. Co bylo dál, nevím.“

Sulla odložil pero a studenýma kozíma očima si prohlížel tu rozmrzelou maškaru před sebou. „Dobrá, princi Alexandře, poskytnu ti azyl. Až se vrátím do Říma, můžeš mě provázet. Pokud jde o tvé případné získání oné egyptské dvojité koruny – o tom bychom si měli raději promluvit, až k tomu nadejde čas.“

Avšak toho dne, kdy se Sulla vydal do hostince u prvního milníku na Via Appia, onen čas stále ještě nenadcházel, a on už předem tušil, že s Ptolemaiem Alexandrem mladším budou jisté obtíže. V hlubinách jeho mysli dřímal ovšem jistý plán; kdyby ho nebyl napadl už při prvním setkání s Ptolemaiem Alexandrem, byl by prostě toho mladého muže poslal jeho strýci Lathyrovi Fazolkovi do Alexandrie a nad celou záležitostí by si byl umyl ruce. Jenomže on ten zajímavý nápad dostal, a teď mohl už jen doufat, že bude naživu dostatečně dlouho, aby uviděl, jak přináší plody; ostatně i Lathyros, o mnoho starší než on sám, se zjevně stále těší nejlepšímu zdraví. Však se o Alexandrii nadarmo neříká, že je tam zdravé podnebí.

„Takže, princi Alexandře,“ řekl Sulla, když je uvedli do nejlepší místnosti v hostinci, „nebudu tě moci hostit na útraty Říma celá ta léta, než tvůj strýc konečně umře. Dokonce ani v tomhle hostinci ne.“

Tmavé oči zaplály vztekem; Ptolemaios Alexandros se vztyčil jako útočící had. „Tady? Raději bych se vrátil do Amísu, než zůstat v takovéhle díře.“

„V Athénách," odpověděl Sulla studeně, „jsi byl ubytován královsky, na účet Athéňanů, ovšem toliko díky darům, které jejich město obdrželo od tvého strýce, poté co jsem musel část Athén dát v plen a co se tam přitom natropily nějaké škody. Nu, to byla čistě jen záležitost Athéňanů. *Mne* jsi nestál ani sestercius. Tady ovšem na tebe budu muset vynaložit celé jmění, a Řím peníze nemá. Takže máš na vybranou. Buď se na útraty Říma vydáš lodí do Alexandrie a se svým strýcem Lathyrem Fazolkou se nějak usmíříš. Nebo si dohodneš s některým z našich bankéřů půjčku, najmeš si dům a služebníky někde v okolí Pincia nebo na jiném pěkném místě vně pomeria a tam zůstaneš, dokud tvůj strýc nezemře."

Těžko se dalo říci, zda Ptolemaios Alexandros pod maskou líčidel zbledl či ne, Sulla usoudil, že spíše ano. Bojovnost ho ale v každém případě naráz opustila.

„Já přece nemůžu jet do Alexandrie, tam by mě dal strýc okamžitě zabít."

„Pak si vyjednej půjčku."

„Dobrá, to udělám! Jen mi pověz, jak!"

„Pošlu ti sem Chrysogona, on ti to vysvětlí. Ten umí zařídit všechno na světě." Sulla se ani neposadil, vykročil už opět ke dveřím. „Mimochodem, princi Alexandře, za žádných okolností nesmíš překročit posvátnou hranici Říma a vstoupit do města."

„To tu ale umřu samou nudou!"

Na Sullových rtech se objevil jeho proslulý pohrdavý úsměšek. „O tom dost pochybuji, jen co se rozkřikne, že máš peníze a pěkný dům. Voda si vždycky dokáže najít cestu až do rovnosti hladin. Alexandria je od Říma daleko a já předpokládám, že až Lathyros Fazolka zemře, staneš se tím okamžikem zákonitým králem Egypta ty. Což se ty ani já nedozvíme, dokud zpráva o Fazolkově smrti nedorazí do Říma. Proto, jelikož Řím nepřipouští přítomnost jakéhokoli cizího panovníka uvnitř hranic města, musíš i ty zůstat vně tohoto pomeria. Myslím to naprosto vážně. Pokud bys mě v tomhle neposlechl, nebudeš si muset pro předčasnou smrt jet až do Alexandrie."

Ptolemaios Alexandros propukl v pláč. „Jsi odporný a zlý!"

Cestou nazpět ke Capenské bráně se Sulla neubránil občasnému hlasitému zařehtání. Co jiného byl Ptolemaios Alexandros než zlý a odporný! Ovšem – mohl by navíc být i velice užitečný, jen kdyby měl Lathyrus Fazolka tolik slušnosti a umřel, dokud je Sulla ještě diktátorem! Dokonce si až poskočil samou radostí při pomyšlení, co udělá, až uslyší, že se egyptský trůn uprázdnil.

Nepřišlo mu ani na mysl, že každé jeho zasmání, každé jeho poskočení ba i každičký z jeho šouravých kroků teď nahání hrůzu komukoli z mužů a žen, jež ho zahlédnou, a že je nemůže vůbec napadnout, že právě nyní dlí Sulla myšlenkami až kdesi v bájné Alexandrii.

Nejvíc ze všeho se Sulla v duchu obíral náboženstvím. Jako většině Římanů se mu při vyslovení bohova jména nevybavila při zavřených očích nějaká lidská podoba – tak prožívali své náboženství spíše Řekové. V současnosti se sice stávalo módou a znakem kulturnosti, ba zjemnělé rafinovanosti, předvádět bohyni Bellonu v podobě ženy ve zbrani a ve zbroji, Cereru jako krásnou matronu s obilnými klasy v náruči, Merkura s okřídleným kloboučkem a s křidélky i na sandálech, neboť helénistická společnost platila za něco lepšího a helénismus opovrhoval *numinózními* božstvy jako příliš primitivními bytostmi, bez jiskry intelektu, neschopné tak složitého

chování, jakým jsou obdařeni lidé. Pro Řeky byli jejich bohové v podstatě lidskými tvory nadanými nadpřirozenými schopnostmi; nedovedli si vůbec představit bytost mnohem složitější, než je člověk. A tak Zeus, jenž jejich pantheonu kraloval, pro ně byl čímsi jako v Římě censor – mocný, nikoli však všemohoucí – a rozděloval úkoly ostatním bohům, kteří ho s náramným potěšením šidili, vydírali ho a chovali se tak trochu jako tribunové lidu.

Avšak Sulla jako Říman věděl, že bohové jsou mnohem méně hmatatelní, než by si je byli přáli mít Řekové; nejsou podobni člověku, nemají oči v hlavě a nerozmlouvají, nejsou obdařeni nijakými *nadlidskými* vlastnostmi, a vůbec už nemají zapotřebí po lidsku absolvovat všechny ty myšlenkové procesy sdružování a rozlišování představ. Jako Říman Sulla věděl, že bohové jsou v podstatě jisté zvláštní síly docilující neobvyklých účinů a že mají svrchovanou moc nad působky a účinky sil nižšího řádu, než jakými vládnou oni sami. Sytí se zdroji života, a tak jim lahodí předkládané živé oběti; žádají si ovšem zachovávat v tomto světě živých tvorů řád a metodu právě tak, jak sami dodržují a ctí metodičnost a pořádek ve světě svém, neboť řád a metoda ve světě živých tvorů napomáhají udržovat pořádek a systém i ve světě vyšších sil.

Jsou tu síly obývající domácí zásobárny a stodoly a sýpky a sklepy, rády je vidí plné – jejich jméno zní Penáti. Jsou síly střežící plavbu lodí a křížení cest a účelnost neživých předmětů – jmenují se Larové. A jiné síly zase pečují o vědomí a vědění stromů, dbají, aby jejich větve s listy náležitě rostly směrem vzhůru a kořeny aby směřovaly do země. Účinkují síly činící vodstva sladkými a ženoucí je z výše dolů, od pramenů až k moři. A je také jedna síla, jež hrstku svých vyvolenců, kteří se těší její přízni, obdaruje blahem a statky, zatímco na ostatek zbývá štěstí poskrovnu – a na některé nevybyde vůbec žádné. Této moci se říká Fortuna. Jupiter Nejlepší Největší, síla sil, pak představuje souhrn a pojivovou tkáň všech sil ostatních, které svazuje navzájem způsobem v jejich světě obvyklým a logickým, jakkoli tyto souvislosti připadají lidskému poznání nepřístupné a tajemné.

Sullovi se jevilo zřejmé, že Řím pozbyl potřebné vazby se svými bohy, s těmito mocnými silami. Proč by jinak byl vzplál Velký chrám? Proč se kromě svatyně vznesly do vzduchu ve sloupu dýmu i drahocenné zápisy? Anebo knihy proroctví? Muži zapomínali na posvátná tajemství, na přísné a přesné dodržování slov a ritů, jimiž se Řím s božskými silami spojoval. Ponechávat výběr kněží a augurů na pouhých volbách znamenalo narušovat rovnováhu v kněžských kolegiích, ničit onu křehkou vyváženost názorů v náboženských záležitostech, jaká je možná jen tehdy, když táž kněžská a augurská postavení zastávají opakovaně, znovu a znovu, provždycky a navždy členové téhož rodu.

Ještě dříve tedy, než svou energii napře do nápravy skřípajících zákonů a zřízení, bude Sulla muset pročistit sám *aether* Říma, zmnožit působení oněch božských sil a umožnit jim volné plynutí. Kterak by směl Řím očekávat lepší osud, jestliže se v něm může vyskytnout muž natolik zbloudilý, že začne na Foru provolávat jeho tajné jméno? Kterak by se mohlo Římu dařit lépe, když muži z jeho nejvlastnějšího středu drancují svatyně a vraždí jejich kněze?

Sulla si ovšem nepřipouštěl, že i on sám choval kdysi úmysl vyplenit chrámy města; uspokojil se pomyšlením, že se tak nakonec nestalo, neboť se namísto toho vydal kořistit na skutečném nepříteli. A nevybavoval si už také, jak on sám pohlížel na božstva v oněch dnech, než mu nemoc a víno zcela podryly život.

Požár Velkého chrámu v sobě nesl jasné poselství, tím si byl Sulla jist až do morku kostí. A bylo to poselství určené zjevně přímo jemu samému. Na něm teď je, aby

postavil hráz onomu chaosu, aby zasáhl a pronikavě změnil ono zkázonosné směřování k naprostému rozkladu. Pokud by tak neučinil, ony brány, jež mají zůstat provždycky zavřeny, by se rozletěly dokořán, zatímco dvířka, která je třeba ponechat trvale otevřená, by se přibouchla navždycky.

Povolal si kněze a augury do nejstaršího římského chrámu Jova Feretria na Kapitolu. Byl tak starobylý, že pocházel až od samotného Romula a byl postaven z holých tufových kvádrů, neomítnutých a nijak nezdobených, měl pouze dva čtvercové sloupy podpírající jeho portico a nebylo v něm žádné zpodobení boha. Na prostém čtvercovém podstavci stejného stáří jako svatyně spočívala toliko tyč zhotovená z *electra*, s délkou lidského lokte, a vedle ní se temně leskl valoun pazourku. Jediné světlo, které dovnitř pronikalo, přicházelo dveřmi, a místnost čpěla oněmi neuvěřitelnými věky – myšinou, plísní, vlhkem, prachem. Měřila pouze desetkrát sedm stop, takže byl Sulla docela rád, že ani kolegium pontifiků ani kolegium augurů nebylo zdaleka na svých plných stavech.

Sulla sám byl jedním z augurů. Stejně tak Marcus Antonius, Dolabella mladší a Catilina. Z kněží byl nejdéle členem jejich kolegia Gaius Aurelius Cotta, v délce členství za ním příliš nezaostávali Metellus Pius ani Flaccus, velitel jízdy a první senátor, jenž byl zároveň flaminem Martovým. Catulus, Mamercus, rex sacrorum Lucius Claudius z jediné větve Claudiů, jež užívala praenomen Lucius – a velice znepokojený pontifex, Brutus, syn Bruta staršího, jenž zřejmě nepřestával uvažovat, zda a kdy se i on ocitne na proskripčních seznamech.

„Nemáme pontifika maxima," začal Sulla, „a naše řady jsou prořídlé. Byl bych mohl najít pro naše jednání o něco pohodlnější místo, ale domnívám se, že trocha újmy na naší straně nebude bohům proti mysli! Už dost dlouhou jsme si zvykli myslet především na sebe, a pak teprve na naše bohy, a bohové jsou z toho nešťastni. Není náhodou, že shořel právě chrám zasvěcený ve stejném roce, kdy vznikla naše republika. Vzplál, tím jsem si jist, jen proto, že Jupiter Nejlepší Největší nelibě nese, jak mu senát a lid římský odpírají, co mu právem náleží. Nejsme jistě tak naivní a primitivní, abychom propadali nějakým barbarským představám o božském hněvu; blesky, které člověka zasáhnou a usmrtí, sloupy, které se na něho zřítí a rozmačkají ho – to všechno jsou příhody naprosto *přirozené*, jsou toliko výsledkem bědného osudu těch, které postihly. Dojde-li však k něčemu tak neblahému, jako byl požár Velkého chrámu, svědčí to bezpochyby o nevůli rozmrzelých bohů. Kdybychom dosud měli sibyllské knihy, zjistili bychom o tom asi více. Jenomže sibyllské knihy shořely a spolu s nimi i *fasti* našich konsulů, původních Dvanáct tabulí a mnoho jiného."

Přítomno bylo patnáct mužů. Ve svatyni nebylo dostatek místa, aby se řečník obvyklým způsobem oddělil od svých posluchačů; Sulla prostě stál uprostřed nich a hovořil zcela normálním hlasem. „Mým úkolem jako římského diktátora je navrátit opět římskému náboženství jeho starou podobu a vás všechny přimět, abyste pro to učinili všechno i vy. Já teď mohu sice vyhlašovat zákony, na vás ale je, abyste je naplnili. Na jednom budu bezpodmínečně trvat – neboť jsem už v tomto směru měl i náležité sny a jako augur tedy *vím*, že v této věci mám pravdu. Zruším totiž *lex Domitia de sacerdotiis*, který na nás s velkou radostí před lety uvalil pontifex maximus Gnaeus Domitius Ahenobarbus. Proč to tehdy učinil? Protože měl pocit, že jeho rod i on sám jsou přehlíženi. Tedy z důvodů opřených toliko o osobní pýchu, nikoli vpravdě náboženských. Já sám věřím, že pontifex maximus Gnaeus Domitius Ahenobarbus tím popudil bohy, zejména Jova Nejlepšího Největšího. Žádné další volby kněží už se konat nebudou! A to ani volba pontifika maxima."

„Ale vždyť pontifex maximus byl odjakživa volen!“ vykřikl užasle Lucius Claudius rex sacrorum. „Je to přece nejvyšší kněz republiky! Jeho ustanovení se musí dít demokraticky!“

„Já vám říkám, že ne. Od této chvíle bude vybírán svými kolegy z kolegia pontifiků,“ řekl Sulla tónem, jenž nepřipouštěl diskusi. „Pravdu mám v tomhle já.“

„Ale já nevím…,“ začal Flaccus, ale ustal v řeči, když se střetl se Sullovým hrozivým pohledem.

„Zato já vím, a tím to končí!“ Sullův zrak přelétal z jedné úzkostné tváře na druhou a utlumil všechny další protesty v samém zárodku. „Myslím si také, že našim bohům není milé, že nás k jejich službě není dostatek, takže mám v úmyslu rozšířit počet členů kněžských kolegií – většiny nižších a všech vyšších – na patnáct, namísto dosavadních deseti až dvanácti. Nebude už docházet k tomu, aby na jednoho muže připadala práce pro dva! Patnáctka je ostatně šťastné číslo, tvoří osu, kolem níž se musí otáčet obě nešťastná, třináctka i sedmnáctka. I magie je důležitá. Magie vytváří cestu, po níž pak mohou volně kráčet božské síly. Já věřím, že čísla mají mimořádnou magickou moc. A právě tímto způsobem magie využijeme pro dobro Říma, jak je naší svatou povinností.“

„Snad ale,“ odvážil se Metellus Pius, „b-b-bychom mo-mohli určit aspoň jednoho kandidáta na ú-úřad pontifika Maxima? Tím b-by byl zachován princip volby.“

„Žádný princip volby se zachovávat nebude!“ vypravil z bezzubých úst Sulla.

Rozhostilo se ticho. Nikdo ani nešoupl nohou.

Po chvíli se Sulla opět ujal slova. „Existuje jeden kněz, který mě velice znepokojuje, a to z mnoha důvodů. Mám na mysli našeho flamina Dialis, onoho mladého muže, Gaia Julia Caesara. Po smrti Lucia Cornelia Meruly si ho jako výsostného Jovova kněze vybral Gaius Marius a jeho koupený a placený nohsled Cinna. Už sami muži, kteří ho dosadili, představují zlá omina! Jednali proti náležitému zvyku, podle něhož se na výběru měla podílet všechna kněžská kolegia. Další důvod mého znepokojení souvisí s mými předky, neboť již první Cornelius s cognominem Sulla byl flaminem Dialis. Za nejzávažnější varování však považuji požár Velkého chrámu. Začal jsem si proto zjišťovat, jak se tento mladý muž chová, a dozvěděl jsem se, že až do okamžiku, kdy oblékl togu virilis, otevřeně odmítl podřídit se požadavkům souvisícím s jeho flaminátem. Pak už bylo jeho chování zcela náležité, pokud jsem si je alespoň mohl ověřit. Domnívám se, že toto všechno mohlo být způsobeno i jeho mládím. Není ovšem důležité, co já se domnívám. Co si o tom myslí Jupiter Nejlepší Nejvyšší? *To* je to podstatné! Neboť se ukázalo, moji vážení kolegové kněží a augurové, že Jovův chrám vyhořel dva dny před idami měsíce *quinctilis*. Téhož dne, na který připadá narození flamina Dialis. *Omen*!“

„Mohlo to ovšem být i dobré *omen*,“ řekl Cotta, jemuž na osudu právě tohoto konkrétního flamina Dialis velice záleželo.

„Jistěže by mohlo,“ řekl Sulla, „ale to nemohu rozhodnout já. Jako diktátor se cítím zcela povolán stanovit způsob, jakým mají být ustanovováni naši kněží i augurové, cítím se i oprávněn zrušit jejich výběr volbami. Avšak u flamina Dialis je tomu jinak. Vy všichni budete muset rozhodnout o jeho osudu. Všichni! Fetialové, pontifikové, augurové, kněží posvátných knih, ba i epuloni a saliové. Cotto, tebe jako pontifika nejdéle zastávajícího kněžský úřad pověřuji vedením tohoto šetření. Máš čas do prosincových id, kdy se znovu sejdeme v tomto chrámu, abychom projednali náboženské postavení našeho současného flamina Dialis.“ Přísně na Cottu pohlédl. „Nikdo se o tomto nesmí dozvědět, zejména ne mladý Caesar sám.“

Kráčel domů, pochechtával se a samou radostí si mnul ruce. Napadl ho právě ten nejpovedenější ze všech žertíků! Žert, jenž věru potěší samotného Jova Nejlepšího Největšího a stane se povzbuzením i všem jeho ostatním silám. Bude přinesena oběť! Živoucí lidská oběť za Řím – za republiku, jejímž knězem se oběť stane. Vysokým knězem! Držitelem úřadu, jímž byl nahrazen rex sacrorum. Úřadu, jímž republika zastínila i krále, neboť králové byli všichni nositeli titulu rex sacrorum. Oh, jak vydařený šprým, blahopřál si v duchu a doslova se utápěl v nehlasném smíchu. Nabídnu Velkému bohovi obětinu, která se obětování sama dobrovolně podrobí a bude se až do své smrti dál sama obětovat! Věnuji republice a Velkému bohu tu nejlepší část života jednoho muže – obětuji jim jeho utrpení, jeho soužení, jeho bolest. A to vše s jeho souhlasem. Neboť on sám se nijak nedokáže vzepřít tomu, aby byl takto obětován.

*** * ***

Následujícího dne zveřejnil Sulla první ze svých zákonů směřujících k úpravám státního náboženství, a to tím, že je vyvěsil na rostrech a na stěně Regie. Pravidelní návštěvníci prostoru před rostry se zprvu domnívali, že jsou to nové proskripční seznamy, a profesionální lovci odměn se k nim ihned vrhli, avšak vzápětí se odvraceli s výkřiky znechucení; ukázalo se, že je to soupis mužů, kteří se od nynějška stávají členy nejrůznějších kněžských kolegií, nižších i vyšších. Nová kolegia byla vesměs patnáctičlenná, blahovolně pamatující jak na patricije, tak i na plebeje (s většinovou převahou na straně plebejů) a přepečlivě vyvážená, pokud jde o podíl jednotlivých urozených rodin. Na celém seznamu nebylo jediné jméno nedůstojné oné pocty! Žádný Pompeius ani Tullius ani Didius! Samí Juliové, Serviliové, Juniové, Aemiliové, Corneliové, Claudiové, Sulpiciové, Valeriové, Domitiové, Muciové, Liciniové, Antoniové, Manliové, Caeciliové, Terentiové. Jak si čtenáři seznamu povšimli, přidal si Sulla ke svému vlastnímu augurskému úřadu i úřad kněžský – a byl jediný ze všech, kdo se tak stal knězem i augurem zároveň.

„Měl bych si zajistit pevné postavení v obou táborech," říkal si v duchu, když tento krok rozvažoval. „Jsem přece diktátor."

Den poté vyvěsil ještě dodatek obsahující toliko jediné jméno. Jméno nového pontifika maxima. Quinta Caecilia Metella, jinak řečeného Hovňouska a strašlivého kokty.

Římané byli téměř bez sebe hrůzou, když si ono děsivé jméno přečetli na rostrech a na Regii – novým pontifikem maximem že se má stát *Metellus Pius?* Jak k něčemu takovému mohlo dojít? Co se to se Sullou děje? Zešílel už snad nadobro?

Do Ahenobarbova domu se za ním dostavila delegace rozechvělých mužů, složená z kněží a augurů, včetně samotného Metella Pia. Z důvodů až příliš zjevných nebyl mluvčím deputace; jazyk mu v těchto dnech zadrhával natolik, že si nikdo nepřál stát tam, přešlapovat z nohy na nohu a čekat, až se Hovňouskovi podaří vykoktat své myšlenky. Hovořil Catulus.

„Lucie Cornelie, *proč*?" zahořekoval Catulus. „Cožpak do toho nemáme my vůbec co mluvit?"

„J-j-já t-t-ten ú-úřad ne-ne-nechci!" vyrazil ze sebe po nesmírné námaze Hovňousek, rozpřáhl paže a oči obrátil v sloup.

„To nám nemůžeš udělat, Lucie Cornelie!" bědoval Vatia.

„To přece nejde!" vykřikl Sullův zeť Mamercus.

Sulla je všechny nechal vymluvit, než sám odpověděl, na jeho tváři ani v jeho očích se neobjevila sebemenší známka rozčilení; nebylo součástí jeho žertu prozradit jim, že jde o žert. Provždy ho v tomhle musí všichni brát naprosto vážně. Neboť on to také zcela vážně myslí! A má proč. Sám Jupiter ho minulé noci ve snu navštívil a pověděl mu, jak nesmírně se mu Sullův povedený a dokonalý žertík líbí.

Slova jim došla. Rozhostilo se úzkostné ticho rušené jen tichými Hovňouskovými vzlyky.

„Jako diktátor," oslovil je Lucius Cornelius Sulla zcela konverzačním tónem, „to samozřejmě udělat mohu. Mohu udělat všechno, co chci. Ale o to nejde. Podstatné je, že jsem měl sen, v němž mne navštívil sám Jupiter Nejlepší Největší a výslovně mě požádal o Quinta Caecilia jako o pontifika maxima. Když jsem se pak probudil, prošetřil jsem *omina* a byla vesměs příznivá. Cestou na Forum, kam jsem šel přibít ony dva pergameny na rostra a na Regii, jsem viděl *patnáct* orlů přelétajících nad Kapitolem zleva doprava. Nikde nezahoukala sova, nikde se nezablesklo."

Deputace se zahleděla nejprve Sullovi do tváře, pak do země. Nežertoval. Ani Jupiter, jak se zdálo, neměl sklon vtipkovat.

„Ale při žádném obřadu přece nesmí dojít k sebemenší chybičce!" lkal Vatia. „Chyba nesmí být v žádném gestu, v žádném úkonu, v žádném *slově!* Jakmile se cokoli udělá nebo řekne špatně, musí celý obřad proběhnout od samého začátku znova!"

„Jsem si toho vědom," řekl Sulla poklidně.

„Lucie Cornelie, vždyť to snad chápeš!" bědoval Catulus. „Pius zadrhává a zakoktává se při všem, co říká! Takže jakmile někde vystoupí jako pontifex maximus, budeme tam všichni až *navěky!"*

„Je mi to naprosto jasné," říkal Sulla s naprostou vážností v hlase. „Pamatuj, že i já tam budu navěky." Pokrčil rameny. „Co jiného vám mohu říct, než že snad je to mimořádná oběť, kterou si Velký bůh od nás žádá proto, že jsme se ke svým bohům nechovali, jak se patří a náleží?" Obrátil se k Metellovi Piovi a vzal mu křečovitě sevřenou ruku do dlaní. „Samozřejmě že ten úřad můžeš i odmítnout, Hovňousku. Nic v našich náboženských zákonech tomu nebrání."

Hovňousek si do volné ruky nabral záhyb togy a utřel si jím oči a nos. Zhluboka se nadechl a řekl: „Přijmu ho, Lucie Cornelie, jestliže to Ve-velký b-bůh ode mne žádá."

„No vidíš!" řekl Sulla a popleskal mu ruku, za kterou ho stále ještě držel. „Skoro se ti to povedlo říct bez chyby, Hovňousku! To chce cvičit, Hovňousku! Cvičit, můj milý, cvičit a cvičit! *Cvičit*!"

Vzdouvala se v něm nezadržitelně a nebezpečně první křeč smíchu; Sulla deputaci rychle propustil a spěchal do soukromí své pracovny, dveře za sebou zastrčil závorou. Podlomila se mu kolena, klesl na lehátko, obtočil si trup pažemi a rozřehtal se, až se mu po tvářích kutálely slzy. Když mu došel dech, skulil se na podlahu a zůstal tam ležet, ryčel, nohama kopal do vzduchu, myslel, že snad křečemi z toho smíchu až umře. Ale smát se nepřestával, neboť se cítil v naprostém bezpečí, jelikož ona *omina* byla vskutku příznivá. A ještě po celý zbytek toho dne, kdykoli před jeho vnitřním zrakem vyvstala Hovňouskova tvář s oním ušlechtilým výrazem sebeobětování, se znovu začal svíjet smíchy, stejně tak jako když si připomněl pohled Catulův nebo tvář svého zetě. Výtečně! Znamenitě! Celý ten jupiterský žert vyústil v naprosto spravedlivý výsledek. Každému přinesl přesně to, co si zasloužil. Včetně Lucia Cornelia Sully.

* * *

O prosincových idách se do chrámu Jova Feretria marně pokoušelo vtěsnat na šedesát mužů – členů nižších i vyšších kněžských kolegií.

„Bohovi už jsme vzdali poctu," řekl Sulla. „Myslím, že mu nebude nijak vadit, uchýlíme-li se pod širé nebe."

Posadil se na zídku oddělující starobylé *asylum* od parkovitého svahu povlovně se zvedajícího k oběma vrcholům Kapitolu a Arx a gestem vybídl ostatní, aby se usadili na trávníku.

A tohle, pomyslel si zoufalý a nešťastný Hovňousek, je na Sullovi snad to nejpodivnější: dokáže udělat z naprosté maličkosti veliký obřad a pak – jako právě nyní – vyřizuje zásadní věc ve zcela neformálním tónu. Pro náhodné návštěvníky Kapitolu – pro muže a ženy, kteří dosupěli na konec Asylových schodů nebo Gemonských schodů, pokud šli zkratkou mezi Forem Romanem a Martovým polem – museli vypadat jako potulný filozof a jeho žáci, anebo jako starý tatík odněkud ze vsi, obklopený všemi svými bratry, bratranci, synovci a syny.

„Jakou zprávu nám podáš, Gaie Aurelie?" otázal se Sulla Cotty, jenž zaujal místo uprostřed první řady sedících.

„Především, že to pro mne byl nesmírně obtížný úkol, Lucie Cornelie," odpověděl Cotta. „Víš asi, jak předpokládám, že flamen dialis, mladý Caesar, je mým synovcem."

„Tak jako je i mým synovcem, třebaže v tomto případě jde o švagrovství, a ne pokrevní příbuzenství," řekl diktátor klidně.

„Pak ti položím ještě jednu otázku. Máš v úmyslu proskribovat Caesary?"

Aniž chtěl, musel Sulla v tu chvíli pomyslet na Aurelii a zavrtěl důrazně hlavou. „Ne, Cotto, nemám. Caesarové, kteří bývali mými švagry, už jsou dlouhá léta mrtví. Nikdy nespáchali žádný zločin proti státu, a to i přesto, že to byli Mariovi muži. Byly pro to důvody. Marius pomohl té rodině finančně, poutem k němu pro ně byla povinná vděčnost. Vdova po Gaiovi Mariovi je hochovou pokrevní tetou a její sestra byla mou první ženou."

„Ale Cinnovu i Mariovu rodinu jsi proskriboval."

„To ano."

„Děkuji ti," řekl Cotta a zdálo se, že se mu ulevilo. Odkašlal si. „Mladému Caesarovi bylo teprve třináct, když byl slavnostním a platným způsoben vysvěcen na kněze Jova Nejlepšího Největšího. Splňoval veškeré požadavky, až na jediný: byl patricij, oba jeho rodiče byli dosud naživu, avšak nebyl oddán s ženou patricijského původu, jejíž rodiče by rovněž byli dosud naživu. Marius mu však vyhledal manželku, s níž byl Caesar oddán ještě před svou inaugurací a zasvěcením. Nevěstou byla Cinnova mladší dcera."

„A jak byla tehdy stará?" otázal se Sulla a luskl prsty na služebníka, který mu okamžitě podal selský slaměný širák. Pečlivě si ho nasadil a po očku se po nich zpod jeho střechy koukl, jako opravdový venkovský děda.

„Bylo jí sedm."

„Aha. Doslova dětská svatba. Pche! Ten Cinna byl ale hladovec, co?"

„Přesně tak," řekl Cotta celý nesvůj. „Chlapci se však flaminát nezamlouval. Trval na tom, že dokud neoblékne mužskou togu, zúčastní se všech činností běžných pro římské mladíky ze šlechtických rodin. Chodil tedy na Martovo pole a konal tam vojenská cvičení. Šermoval, střílel lukem, vrhal oštěpem – a jevil mimořádné nadání ke všemu, co se od něho žádalo. Říkali mi, že dokázal pozoruhodnou věc – jezdil na velice rychlém koni tryskem, s oběma rukama za zády – a to bez sedla! Chlapi z Martova pole si ho dobře pamatují a soudí, že udělat z něho flamina byla ostudná věc, když se

vezmou v úvahu jeho přirozené vlohy vojáka. Pokud jde o jeho ostatní chování, byla zdrojem mých poznatků jeho matka – moje nevlastní sestra Aurelia. Podle jejích slov nedodržoval stanovené předpisy o jídle, nehty si upravoval železným nožíkem, vlasy si krátil železnou břitvou a na oděvu měl jak přezky, tak uzly.“

„A co se stalo, když oblékl *togu virilis*?“

„Naprosto své chování změnil,“ řekl Cotta překvapeným hlasem. „Vzpoura – pokud vůbec šlo o nějakou vzpouru – skončila. Plnil i předtím všechny své náboženské povinnosti s úzkostlivou péčí, avšak od té chvíle už také trvale nosil *apex* i *laenu* a respektoval všechna omezení a zákazy svého kněžského úřadu. Jeho matka říká, že se mu sice ani pak jeho úděl nezamlouval, ale smířil se s ním.“

„Aha.“ Sulla chvíli zlehka kopal patami do zídky, na které seděl, a pak řekl: „Začíná to vypadat docela uspokojivě, Cotto. K jakému závěru jste došli, pokud jde o něho a jeho flaminát?“

Cotta svraštil čelo. „Je tu jedna potíž. Pokud bychom měli k ruce veškeré knihy proroctví, bylo by se nám snad podařilo celou tu věc vyjasnit. Jenomže ty my samozřejmě nemáme. Takže jsme k jednoznačnému závěru dojít nemohli. Zdá se být nepochybné, že po právní stránce je ten chlapec nesporně flaminem Dialis, zato to nepovažujeme za zcela vyjasněné z náboženského hlediska.“

„A proč?“

„Všechno to souvisí s občanským postavením Caesarovy manželky. Říkají jí Cinnilla. Je jí teď dvanáct. Jednou věcí jsme si naprosto jisti – flaminát Dialis má dvojí podstatu a manželka v tomto páru je jeho nedílnou součástí stejně tak jako manžel. Jejím náboženským titulem je flaminica Dialis, podléhá stejným omezením a má své vlastní náboženské povinnosti. Pokud by náboženská hlediska nesplňovala, byl by tím zpochybněn celý flaminát. A my jsme dospěli k názoru, že ona náboženská hlediska skutečně nesplňuje, Lucie Cornelie.“

„Skutečně? A jak jste k tomu dospěli?“ Okopávání zídky nabíralo na síle, ale Sullovy myšlenky se ubíraly jiným směrem. „Bylo to manželství tělesně naplněno?“

„Nikoli, nebylo. Cinnilla žije od dětství v rodině mé sestry, a má sestra je velice ctnostná Římanka,“ řekl Cotta.

Sullovou tváří se mihl úsměv. „Já vím, jak velice je ctnostná,“ řekl.

„Ano, tedy…“ Cotta se rozpačitě ošil, dobře si vzpomínal na vášnivé debaty ve své domácnosti o tom, jakou vlastně má povahu onen přátelský vztah mezi Aurelii a Sullou; byl si vědom i toho, že teď vystoupí s kritikou jednoho z nových Sullových proskripčních zákonů. Vrhl se však srdnatě vpřed, rozhodnut s celou tou věcí se už konečně vypořádat. „Domníváme se, že Caesar flaminem Dialis je, že ale jeho manželka není flaminikou. Tak jsme si alespoň vyložili tvé proskripční zákony, které – pokud jde o nezletilé děti proskribovaných – nestanoví zcela přesně, zda se na ně vztahuje *lex Minicia.* Cinnův syn byl už plnoletý, když byl jeho otec proskribován, proto také o občanství nepřišel. Avšak co bude s občanským postavením nezletilých dětí, zejména děvčat? Znamená snad tvůj zákon, že se má postupovat podle *lex Minicia,* anebo – obdobně jako je tomu při vypovězení do vyhnanství soudem – se ztráta otcova občanství vztahuje pouze na proskribovaného muže? Právě toto jsme museli rozhodnout. A vzhledem k přísnosti tvých proskripčních zákonů, pokud jde o práva dětí a ostatních dědiců, jsme dospěli k závěru, že *lex Minicia de liberis* je v tomto případě skutečně nutno uplatnit.“

„Hovňousku, chlapče, co ty k tomu máš co říct?“ zeptal se Sulla provokativně a nechal bez povšimnutí námitku, že jeho legislativa je mlhavá. „Nepospíchej, nespěchej! Mám dnes čas, nic jiného už mne nečeká.“

Metellus Pius zrudl. „Jak už řekl Gaius Cotta, platí v tomto případě zákon o občanství dětí. Pokud jeden z rodičů nemá římské občanství, nelze ani dítě těchto rodičů považovat za římského občana. Takže Caesarova manželka římskou občankou není, a nemůže proto podle náboženských zákonů být ani flaminikou Dialis.“

„Výborně! Skvěle! Dokázal jsi to říct bez jediného zadrhnutí, Hovňousku!“ Paty zabubnovaly o zídku zvučněji. „Takže je to vlastně má chyba, co? Ponechal jsem v zákonu prostor pro jeho výklad, namísto abych uvedl veškeré možné případy.“

Cotta se zhluboka nadechl. „Ano!“ řekl posléze heroicky.

„Je to pravda, Lucie Cornelie,“ přispěl svou troškou i Vatia. „Jsme si ovšem plně vědomi, že jsme se mohli ve svém výkladu zmýlit. Proto tě také chceme požádat o bližší pokyny.“

„Nu,“ řekl Sulla a sklouzl ze zídky, „já bych řekl, že nejlepším východiskem z tohoto dilematu by bylo najít Caesarovi novou flaminiku. Třebaže sňatek zjevně musel být uzavírán jako *confarreatio*, z hlediska jak civilního tak náboženského práva je přesto rozvod možný. Podle mého názoru musí být Caesarovo manželství s Cinnovou dcerou rozvedeno, neboť ta není pro Velkého boha jako jeho flaminica přijatelná.“

„Asi zrušeno, ne?“ řekl Cotta.

„Rozvedeno,“ řekl Sulla neoblomně. „Třebaže kdekdo jistě odpřisáhne, že manželství nebylo tělesně naplněno – a třebaže bychom mohli požádat Vestiny panny, aby přezkoumaly hymen toho děvčete – jedná se tu o Jova Nejlepšího Největšího. Poukázali jste na to, že mé zákony mohou být různě vykládány. Dokonce jste už sami k takovému výkladu sáhli – aniž jste se přišli se mnou dříve poradit, ještě než jste přijali rozhodnutí. V tom jste pochybili. Měli jste se na mě obrátit o radu. Ale jelikož se tak nestalo, musíte teď nést důsledky. Rozvod ano, ale jako *diffareatio.*“

Cotta sebou trhl. „Ale *diffareatio* je strašlivý proces!“

„Srdce mi nad tebou krvácí, Cotto.“

„Budu o tom tedy toho chlapce informovat,“ řekl Cotta, rty sevřeny.

Sulla vztyčil paži. „Ne!“ řekl velice ostře. „Nic mu neříkej, naprosto nic! Požádej ho jen, aby za mnou zítra přišel domů, před hodinou večeře. Chci mu to sdělit sám, je to jasné?“

*** * ***

„Takže nezbývá, synovče,“ říkal Cotta o něco později Caesarovi a Aurelii, „než Sullu zítra navštívit.“

Na Caesarovi i jeho matce bylo patrné napětí, vyprovodili však návštěvníka ke dveřím bez jediného slova. Když už její bratr odešel, následovala Aurelia syna do jeho pracovny.

„Posaď se, máti,“ řekl jí vlídně.

Usedla, ale jen na krajíček židle. „Nelíbí se mi to,“ řekla. „Proč tě chce vidět osobně?“

„Slyšela jsi, co říkal strýček Gaius. On začíná s reformami náboženství, takže se mnou chce mluvit jako s flaminem Dialis.“

„Tomu nevěřím,“ zavrtěla Aurelia nedůvěřivě hlavou.

Caesar si zneklidněně opřel bradu o pěst a zkoumavě se na matku zahleděl. Nepociťoval starost o sebe; věděl, že se bude umět vypořádat s čímkoli, co ho očekává. Ne, strachoval se o ni a o všechny ostatní ženy v rodině.

K tragédii se začalo neodvratně schylovat už od chvíle, kdy si je mladý Marius sezval, aby s nimi probral svou kandidaturu na úřad konsula. Katastrofa nepřestávala hrozit ani v krátkém údobí oné falešné sebedůvěry a sebeuspokojení, události k ní nezadržitelně a stále rychleji sklouzávaly v průběhu celé té strašné zimy, až po konečný pád do zející propasti porážky u Sacriportu. Mladého Maria prakticky neviděli od chvíle, kdy se stal konsulem, což platilo i o jeho matce a o jeho manželce. Na scénu totiž mezitím vstoupila milenka, krásná Římanka původem z jezdecké rodiny jménem Praecia, která si činila nárok na všechen volný čas, který ještě mladému Mariovi zbýval. Sedmatřicet let jí už bylo, když lapila mladého Maria do svých tenat, zámožná byla natolik, že byla finančně nezávislá a o sňatek nejevila žádný zájem. Jednu svatbu si odbyla už v osmnácti, ale jen z poslušnosti vůči otci, jenž krátce nato zemřel; Praecia začala vzápětí střídat milence, jednoho za druhým, a její manžel se s ní rozvedl. Což jí přišlo velice vhod. Zařídila si život, jaký jí nejlépe vyhovoval – byla teď svou vlastní paní ve svém vlastním domě, za milence si vybírala zajímavé aristokraty, kteří k ní přiváděli nejen své přátele, ale vnášeli tím i nejeden svůj problém a nejednu intriku k jejímu stolu, ba až do jejího lože, takže mohla spojovat politiku s vášněmi v jedno – což byla pro Praeciiny sklony kombinace naprosto neodolatelná.

Mladý Marius byl jejím až dosud největším úlovkem, docela si ho oblíbila, pobaveně sledovala jeho pozérské kousky, byla unesena mocí spojenou už s pouhým zvukem jména Gaius Marius, a lichotilo jí, že mladičký první konsul jí dává přednost před svou matkou, rodem z Juliů, i před svou ženou z rodu Muciů. A tak otevřela svůj veliký a vkusně zařízený dům všem přátelům mladého Maria a svou náruč menší, vybrané hrstce mužů, kteří tvořili užší kruh jeho spojenců. Sotva Carbo (kterého nesnášela) odjel z Říma do Arimina, stala se hlavním poradcem svého milence ve všemožných záležitostech a dávala se unášet představou, že to není mladý Marius, nýbrž ona, kdo teď vládne Římu.

Když přišla zpráva, že se Sulla chystá vytrhnout z Teana Sidicina, a když jí mladý Marius oznámil, že už je krajně na čase, aby se vydal za svými vojsky utábořenými poblíž Ad Pictas, začala si Praecia pohrávat s myšlenkou odebrat se do markytánské družiny spojené s armádou a provázet prvního konsula do války. Nedošlo k tomu; mladý Marius zvolil dosti běžné řešení problému, kterým se pro něho Praecia začala poznenáhlu stávat – z Říma se jednoho večera po soumraku prostě vytratil, aniž jí řekl slovo o tom, že odchází. Praecia si kupodivu nijak nestěžovala, pokrčila jen rameny a vzápětí se začala poohlížet po nové kořisti.

Znamenalo to ovšem, že ani jeho matka ani manželka neměly možnost rozloučit se s ním a popřát mu štěstí, kterého měl velice zapotřebí. Najednou byl pryč. A nikdy se už neměl vrátit. Zpráva o Sacriportu se v Římě nerozšířila, dokud Brutus Damasippus (až příliš Carbonův muž, než aby vzal Praecii vůbec na vědomí) nezapočal svou krvavou lázeň. Mezi těmi, kdo zemřeli, byl i Quintus Mucius Scaevola pontifex maximus, otec manželky mladého Maria a dobrý přítel jeho matky.

„To je dílo mého syna," řekla Julia Aurelii, když se přišla podívat, může-li pro ni něco udělat.

„Nesmysl!" odpověděla Aurelia. „To má na svědomí Brutus Damasippus a nikdo jiný."

„Viděla jsem ten dopis, psaný vlastní rukou mého syna, který poslal ze Sacriportu," řekla Julia a nabírala dech, avšak na něco mnohem horšího než na pouhý pláč. „Nedokázal přijmout porážku bez takovéto ničemné odvety. Jak se budu moci své snaše kdy podívat do očí?"

Caesar se schoulil v opačném rohu místnosti a sledoval soustředěně tváře obou žen. Jak jenom mohl tetě Julii její syn takového něco provést? Zvlášť po tom, co napáchal jeho otec na samém konci života? Byla cele pohlcena žalem, jako muška zalitá v kusu jantaru, její krásu to však jen podtrhovalo, když takto znehybněla; všechna bolest se skrývala uvnitř, nic z ní nedala Julia najevo. Ani v jejím pohledu se nezračila.

Pak do místnosti vstoupila Mucia; Julia se nahrbila, odvrátila zrak.

Aurelia seděla vzpřímeně, rysy přísné a kamenné, jako kus křemene. „Mucie Tertie, dáváš Julii vinu za zavraždění svého otce?" udeřila na ni.

„Samozřejmě že ne," řekla manželka mladého Maria a přitáhla si židli blíž, aby mohla vzít Julii za ruku. „Julie, prosím tě, podívej se přece na mě!"

„To nemohu!"

„Musíš! Nechci se vrátit do otcova domu a žít tam s macechou. A nechci jít ani k matce a k těm jejím hrozným klukům. Chci zůstat tady, se svou milou a drahou tchyní."

Alespoň to tedy bylo vyřešeno. Život šel pro Julii a Mucii Tertii jakž takž dál, třebaže neměly žádné zprávy o mladém Mariovi obleženém v Praeneste a třebaže zprávy ze všech bojišť vesměs zněly příznivě pro Sullu. Kdyby býval mladý Marius Aureliiným synem, bylo by ho asi teď za nekonečně se vlekoucích dnů v Praeneste pomyšlení na matku sotva povzbuzovalo. Aurelia nebyla zdaleka tak povolná, tak láskyplná a tak velkomyslně odpouštějící jako Julia – pokud by taková byla, uvědomil si Caesar a usmál se, pak by i z něho samotného byl vyrostl někdo jako mladý Marius! Právě po matce byl Caesar tak uzavřený do sebe. A tvrdý.

Jedna zlá zpráva stíhala druhou: Carbo se za noci odkradl od armády a zmizel; Sulla odrazil Samnity; Pompeius s Crassem porazili u Clusia jednotky, od nichž Carbo dezertoval; Hovňousek s Varronem Lucullem opanovali celou Italskou Galii; Sulla vstoupil na několik hodin do Říma jen proto, aby ustanovil prozatímní vládu – a nechal tu Torquata s thráckou jízdou, tak aby se z provizorních správců stala vláda trvalá.

Avšak Aurelii Sulla navštívit nepřišel, což jejího syna překvapilo natolik, že zkusil v těchto vodách trochu zalovit. O svém nečekaném setkání se Sullou před Teanem Sidicinem neztratila matka kloudné slovo; nedala teď sice najevo ani známku zneklidnění, avšak tradice byla nesporně porušena.

„Byl by za tebou měl zajít na návštěvu!" řekl Caesar.

„Už za mnou nikdy nepřijde," řekla Aurelia.

„A proč ne?"

„Ty návštěvy patřily do docela jiných časů."

„Časů, kdy byl dost hezký, aby se líbil?" vyhrkl její syn a dlouho potlačovaný vzdor si naráz prorazil cestu ven.

Ale Aurelia v tom okamžení ztuhla, jediný pohled stačil, aby ho zpražila.

„Jsi nejen hloupý, ale ještě k tomu nevkusný! Odejdi!" řekla.

Vzdálil se tedy. A vzdálil se na hony i od tohoto tématu. Ať pro ni Sulla znamenal cokoli, je to jen a jen její věc.

Doslechli se o obléhací věži, kterou dal mladý Marius postavit, i o jejím žalostném konci, slyšeli i o jeho dalších pokusech prorazit Ofellovou zdí ven z města. A pak, posledního říjnového dne, přišla ta ohromující novina, že v táboře Pompeia Strabona před Collinskou branou se usadilo devadesát tisíc Samnitů.

Následující dva dny byly ty nejkrutější v celém Caesarově dosavadním životě. Dusilo ho kněžské roucho, měl zapovězeno dotknout se meče anebo pohlédnout na smrt v okamžiku, kdy nastává, a tak se zavřel ve své pracovně a dal se do práce na novém eposu – psaném nikoli řecky, nýbrž latinsky – a záměrně si ztížil práci tím, že si zvolil daktylský hexametr. Bitevní vřava doléhala jasně až k jeho uším, avšak on se před ní uzavřel a dál se do úmoru trápil se svými spondeji a nic neříkajícími frázemi, trpěl, že nemůže být při tom, a nijak si nezastíral, že by mu bylo zcela jedno, na čí straně bojuje, jen kdyby se mohl boje účastnit…

A když konečně hluk bitvy odezněl, vyrazil z místnosti a nalezl matku v její pracovně skloněnou nad účty. Stanul ve dveřích a zmítal jím vztek.

„Jak můžu psát o něčem, co sám nesmím?“ vykřikl. „O čem jiném je ta největší literatura, když ne o válkách a o válečnících? Mařil snad Homér čas žvásty o kytičkách? Považoval Thúkýdidés za hodno svého pera nějaké včelaření?“

Dobře věděla, jak ho zchladit, a tak jen řekla studeným hlasem účetního: „Zřejmě asi ne,“ a vrátila se opět ke své práci.

A té noci nastal konec všeho klidu a pokoje. Juliin syn byl mrtvý – všichni byli mrtví, a Řím náležel Sullovi. Jenž je nepřišel navštívit ani neposlal žádnou zprávu.

O tom, že ho senát i centurijní shromáždění hlasováním schválily do úřadu diktátora, věděl kdekdo a donekonečna se to všude omílalo. Avšak teprve od Lucia Decumia se Caesar a mladý Gaius Matius z druhého přízemního bytu v insule doslechli o záhadě mizejících jezdců.

„Všechno to bylo panstvo, který zbohatlo službou pod Mariem, pod Cinnou nebo pod Carbonem, a to určitě není jen tak nějaká náhoda. Ty máš štěstí, že tvůj *tata* už je pár let po smrti, Pupínečku,“ říkal Lucius Decumius Gaiovi Matiovi, jenž byl obdařen nelichotivou přezdívkou Pustula neboli Pupínek. „A tvůj *tata* asi taky udělal dobře, že umřel včas, Pávíku,“ řekl Caesarovi.

„Co tím chceš říct?“ otázal se podmračený Matius.

„Chci tím říct jen tolik, že se po Římě potulujou takoví nenápadně se tvářící chlapíci, kteří římské jezdce prostě zajímají,“ pravil správce bratrstva křižovatky. „Většinou jsou to propuštěnci, ale žádní obyčejní upovídaní Řekové s těmi jejich věčnými problémy s hošánky. Tihle mají všichni náramně podobný jméno: Lucius Cornelius atakdále. V našem bratrstvu jim mezi sebou říkáme Sullani. Protože oni mu totiž *náležejí.* Poslouchejte dobře, co říkám, Pávíku a Pupínečku, těm nekouká z očí nic dobrýho! Klidně si troufám předpovědět, že takhle posbírají ještě spoustu bohatejch jezdců.“

„Tohle přece nemůže Sulla dělat!“ řekl Matius a sevřel rty.

„Sulla může dělat, co se mu zlíbí,“ řekl Caesar. „Udělali z něj diktátora. Je to lepší, než se stát králem. Jeho výnosy mají platnost zákonů. Nemusí se nijak ohlížet na *lex Caecilia Didia,* podle kterého musí mezi přednesením a schválením zákona uplynout sedmnáct dnů. Nepotřebuje své zákony ani projednávat v senátě nebo na sněmech. A nikdy se nebude muset odpovídat za jedinou věc, kterou udělá – dokonce ani za to, co už udělal dříve. Pamatujte si ovšem jedno,“ dodával zamyšleně, „podle mého názoru je s Římem konec, pokud ho někdo co nejdřív pořádně nevezme do hodně silné ruky. Takže já jen doufám, že mu to všechno dobře vyjde. A doufám, že bude mít dosti jasnozřivosti a odvahy, aby udělal, co je třeba.“

„Tenhle chlap,“ řekl Lucius Decumius, „je schopen udělat cokoli. Je schopen všeho.“

Jelikož žili v samém srdci Subury – nejchudším a jazykově nejpestřejším okrsku Říma – shledávali, že Sullovy proskripce v jejich okolí nemají tak děsivý dopad jako jinde, například v Carinách, na Palatinu, na horním Quirinalu a na Viminalu. Třebaže se mezi mnohem chudšími obyvateli Subury našlo i dost jezdců první třídy, málo z nich kdy dosáhlo vyššího úřadu než *tribuna aeraria* a málokterý měl politické kontakty takového druhu, které by ho teď, když se Sulla dostal k moci, ohrožovaly na životě.

Když byl zveřejněn první proskripční soupis a jméno mladého Maria v něm bylo uvedeno hned na druhém místě, přišly Julia a Mucia Tertia za Aurelii; jelikož tomu zpravidla při jejich vzájemných stycích bývalo naopak, vzbudila jejich návštěva překvapení. Stejným překvapením byla i zvěst o seznamech, která dosud do Subury nedorazila; Sulla nenechal Julii na zprávu o jejím dalším osudu příliš dlouho čekat.

„Dostala jsem to oznámení osobně od nastávajícího městského prétora, Dolabelly mladšího," zachvěla se Julia. „Není to zrovna příjemný člověk! Veškerý majetek mého nešťastného syna propadá konfiskaci. Zachránit se z něj nedá naprosto nic."

„I tvůj dům?" otázala se Aurelia bledá jako stěna.

„Všechno. Měl úplný seznam jeho jmění. Podíly na dolech v Hispánii, pozemky v Etrurii, naše vila v Kýmách, zdejší dům v Římě, další pozemky, které už dříve Gaius Marius získal v Lukánii a v Umbrii, obilní latifundie na řece Bagradas v provincii Africa, barvírna vlny v Hiérapoli, sklárna v Sidónu. I ten stateček v Arpinu. Všechno se teď stává vlastnictvím Říma, a jak mi sdělil, bude to prodáno v dražbě."

„Och Julie!"

Jelikož Julia pocházela z Juliů, nalezla dokonce sílu se usmát, alespoň očima. „Och, všechny zprávy nejsou tak úplně špatné! Dostala jsem dopis od Sully, kterým mi povoluje k tíži konfiskátu vyplatit sto talentů stříbra. Natolik ocenil mé věno, pokud by mi ho byl kdy Gaius Marius proplácel. Přitom všichni bozi vědí, že jsem neměla jediný denarius, když jsem si ho brala! Ale teď mám přesto dostat oněch sto talentů ve stříbře, neboť, jak mi Sulla sdělil, jsem sestrou jeho první manželky Julilly. A kvůli ní, jelikož byla jeho ženou, nechce připustit, abych já žila v nouzi. Ten dopis je mimochodem napsán celkem pěkným tónem."

„Vypadá to jako spousta peněz – ovšem ve srovnání s tím, co ti náleželo, to není naprosto nic," řekla Aurelia, ústa přísně sevřena.

„Dostanu za to v leckteré ulici, ať už to bude Vicus Longus nebo Alta Semita, docela pěkný dům a ještě zbyde na slušný příjem. Otroci samozřejmě spadají do konfiskátu, ale Sulla mi povolil ponechat si Strophanta – tomu jsem velice ráda! Chudák stará, je celý bez sebe žalem." Odmlčela se, šedé oči se jí zalily slzami – ne nad sebou, ale nad Strophantem. „Tak či tak," pokračovala, „povede se mi docela slušně. Což je mnohem víc, než mohou říci manželky nebo matky ostatních mužů na tom seznamu. Ty nedostanou absolutně nic."

„A jak je to s tebou, Mucie Tertie," otázal se Caesar. „Patříš podle toho seznamu k Muciům, nebo k Mariům?" Nedává najevo sebemenší stopu smutku nad ztrátou manžela, ani se nelituje, že se stala vdovou, všímal si Caesar. Na tetě Julii byl její žal patrný, třebaže ho nedávala najevo. Ale co ta Mucia Tertia?

„Jsem zařazena mezi Marie," řekla, „takže o své věno přijdu. Pozůstalost po mém otci je silně zatížena pohledávkami. Ve své závěti na mě nepamatoval s ničím. Ale i kdyby tam něco zbylo, macecha by mě o to stejně připravila. Moje vlastní matka je v pořádku – Metellus Nepos není v nebezpečí, stojí na Sullově straně. Ovšem matka musí myslet spíš na své dva syny než na mě. Cestou sem jsme se s Julií dohodly. Budu žít u

ní. Sulla mi zakázal znovu se vdát, jelikož jsem byla ženou jednoho z Mariů. Ne že bych zrovna toužila najít si jiného manžela. Nic takového nechci.“

„To je ale příšerné!“ vykřikla Aurelia. Pohlédla na své ruce, celé od inkoustu, s trochu nateklými klouby. „Může se stát, že i nás uvede na svých seznamech. Můj manžel stál na straně Gaia Maria až do konce života. A pak na Cinnově straně, když Gaius Marius zemřel.“

„Ale tahle insula je přece zapsaná na tvé jméno, mami. A jelikož Cottové jsou na Sullově straně, měla by ti zůstat,“ řekl Caesar. „Já bych mohl případně o své pozemky přijít. Zato jako flamen Dialis budu mít svůj plat od státu a žít budu ve státním domě na Foru. Cinnilla asi, jak to tak vypadá, o své věno přijde.“

„Myslím, že Cinnovi příbuzní ztratí naprosto všechno,“ řekla Julia a povzdechla si. „Sulla chce s opozicí definitivně skoncovat.“

„A co Annia? A ta jejich starší dcerka, Cornelia Cinna?“ otázala se Aurelia. „Annii jsem nikdy neměla moc ráda. Pro mou malou Cinnillu to byla špatná matka a po Cinnově smrti se až neslušně brzy znovu provdala. Troufám si odhadnout, že té se nestane nic.“

„Máš pravdu, té to projde. Je za toho Pupia Pisona Frugi provdána už dost dlouho na to, aby mohla být počítána k Pupiům,“ řekla Julia. „Dozvěděla jsem se toho od Dolabelly dost, jen se třásl, aby mi mohl povědět, kdo všechno bude postižen! Chuděra Cornelia Cinna se ocitla na seznamu u Gnaea Ahenobarba. Přišla o dům ihned, když se Sulla vrátil, a Annia ji tenkrát odmítla vzít k sobě. Myslím, že teď žije u své tety, jedné z vysloužilých vestálek, někde na Via Recta.“

„Och, teď jsem docela ráda, že si mé dcerky vzaly takové bezvýznamné muže!“ prohlásila Aurelia.

„Mám pro vás taky novinu,“ řekl Caesar, aby trochu odvedl jejich pozornost od trápení, které je postihlo.

„Jakou?“ zeptala se Mucia Tertia.

„Lepidus musel mít vnuknutí, že k takovému něčemu dojde. Včera se rozvedl se svou ženou. S Appuleiou, Saturninovou dcerou.“

„Och, to je ale hrozné!“ vykřikla Julia. „Jsem schopna přijmout to, že kdo bojoval proti Sullovi, musí být potrestán, ale proč musí trpět i jejich děti a děti jejich dětí? A nač ještě taky nějaký povyk kvůli Saturninovi, vždyť už je to tak dávno! Sullovi přece o žádného Saturnina nejde, tak proč jí tohle Lepidus musel udělat? Vždyť mu dala tři krásné synky!“

„Další mu už neporodí,“ řekl Caesar. „Dala si připravit krásnou horkou lázeň a otevřela si žíly. Takže Lepidus teď běhá po městě a roní potoky slz. Pche!“

„Ale vždyť on byl vždycky takovýhle,“ utrhla se Aurelia pohrdavě. „Na světě zkrátka vždycky budou takovéhle třtiny. Potíž s Markem Aemiliem Lepidem byla hlavně v tom, že si o sobě myslel, že je dub.“

„Chudák Lepidus!“ povzdychla si Julia.

„Chudák Appuleia,“ poznamenala suše Mucia Tertia.

*** * ***

Avšak podle toho, co jim právě sdělil Cotta, se zdálo, že Caesarům proskripce nehrozí. Oněch šest set jiter v Bovillách tedy není ohroženo a Caesar bude mít na senátorský census. Ne že by se musel o senátorský census obávat, pousmál se trpce a

sledoval sněhové pápeří snášející se jako vodopád širokým světlíkem insuly. Flamen Dialis je přece členem senátu automaticky!

A zatímco Caesar sledoval onen náhlý projev opravdové zimy, Aurelia zase pozorovala jeho.

Skvělý hoch je to, pomyslela si – a to je *moje* dílo, jenom moje! Protože i když má spoustu vynikajících vlastností, dokonalý věru není. Není ani tak soucitný, ani tak velkomyslný, ani tak něžný jako jeho otec, třebaže je mu tolik podoben. Něco má v sobě určitě i ze mne. Dokáže kdeco. Stačí poslat ho za čímkoli v této budově – a on dá do pořádku všechno, co je zapotřebí: roury, tašky, omítku, okenice, odpady, nátěry, cokoli ze dřeva. A jak dokázal vylepšit brzdění na jeřábech, co tu dává dohromady ten náš vynálezce! Psát umí i v hebrejštině, ba i v médštině! A hovoří dobrým tuctem jazyků, díky té naší neuvěřitelné směsici nájemníků. Ještě než dospěl v muže, stal se legendou na Martově poli, jak mě alespoň ujišťoval Lucius Decumius. Plave, jezdí na koní, běhá – to všechno jako s větrem o závod. A ty hry co píše – zrovna tak dobré, jako kdyby byly přímo od Plauta či Ennia, i když bych tohle jako jeho matka říkat neměla. A pokud jde o řečnickou pohotovost, jak tvrdí Marcus Antonius Gnipho, nemá sobě rovna. Jak jen to Gnipho řekl? Že ten můj syn svou řečí dokáže kameny rozplakat a hory rozběsnit. Vyzná se v zákonech a v právu. A vše napsané přečte naráz, ne po slabikách, ať je rukopis sebehorší. V celém Římě nežije nikdo, kdo by tohle dokázal, ani to zázračné dítě Marcus Tullius Cicero takového něco nesvede. A ty ženské – jak ty za ním běhají! Po celé Subuře. On si ovšem myslí, že nic netuším. Že mu věřím, jak ve vší cudnosti a ctnosti čeká na svou drahou malou Cinnillu. Nu, je to takhle lepší. Muži jsou dost zvláštní, když přijde na to, co z nich dělá muže. Ale dokonalý můj syn není. Je jen mimořádně nadaný. A jak dokáže vybuchnout! Ale zpravidla se dobře ovládá. V některých věcech je až příliš soustředěn jen a jen na sebe, nevnímá vždycky pocity a potřeby těch druhých kolem sebe. A pokud jde o tu jeho posedlost čistotou – jsem ráda, že je v tomto směru tak neoblomný, ovšem v téhle míře to nezdědil po mně ani po nikom jiném. Nepodívá se na ženu, pokud právě nepřišla z lázně, a věřila bych i tomu, že si ji nejprve důkladně prohlédne, od vlasů až po meziprstí na nohou. A to tady, v Subuře! Nicméně je o něho nesmírný zájem, takže se tu mezi místními ženskými od chvíle, kdy dosáhl čtrnácti let, značně pozvedla čistotnost. Potvůrka jedna nezralá! Já jsem vždycky doufala, že se ten můj manžel po celá dlouhá léta, co býval pryč, utěšuje s místními ženami, ale on mě pokaždé ujišťoval, že nikoli, že čeká jen a jen na mě. Pokud jsem na něm něco neměla ráda, bylo to právě tohle. Tím že se uchovával jen pro mne, přesouval na mě velké břemeno viny za to odříkání, a přitom mne vídal tak zřídka! Tohle můj syn té *své* manželce nikdy neudělá. Doufám, že si toho Cinnilla bude umět vážit. A teď ten Sulla! Byl pozván k Sullovi. Chtěla bych vědět proč, chtěla bych…

S leknutím se probrala, Caesar se k ní nakláněl přes stůl, luskal jí prsty před očima a smál se.

„Kdepak ty jsi to vlastně byla?“ ptal se jí.

„Různě, všude a nikde,“ odpověděla a vstávala, vnímala, jak je v místnosti najednou zima. „Pošlu ti sem Burgunda s ohřívadlem, Caesare. Máš tu až příliš chladno.“

„Ty má pečlivko!“ ozval se ještě za jejími zády.

„Nechci, abys zítra před Sullou popotahoval a kýchal,“ řekla.

Avšak nadcházející den se obešel bez smrkání i kýchání. Mladý muž se ohlásil v domě Gnaea Ahenobarba dobrou letní hodinu před zimním časem večeře, připraven raději bloumat zbylou dobu po atriu, než aby dohánět čas a riskoval, že se opozdí. Však

mu také správce – mimořádně úlisný Řek, jenž si ho trochu uštěpačně prohlížel – sdělil, že jde poněkud záhy, a uctivě ho požádal, aby laskavě chvilku posečkal. Caesar si uvědomoval, jak mu naskakuje husí kůže, krátce pokývl a vzápětí už se obrátil zády k muži, jenž se co nevidět měl stát pověstným a jehož měl celý Řím znát pod jménem Chrysogonus.

Jenomže Chrysogonus se neměl k odchodu; návštěvník ho zjevně zaujal natolik, že setrval i nadále v jeho přítomnosti, a Caesar měl dostatek rozumu, aby neudělal, po čem v tu chvíli prahl – vyrazit tomu chlapovi všechny zuby. Pak dostal dobrý nápad. Vykročil rázně ven na lodžii a správci se zdálo být přece jen příliš chladno na to, aby ho tam následoval. Dům měl lodžie dvě; ta, na níž se teď ve sněhu objevila řádka půlměsíčkovitých stop Caesarových dřeváků, neshlížela na Forum Romanum, byla na opačné straně, směrem proti zvedajícímu se skalnímu srázu Palatina a ke Clivu Victoriae. Právě nad ním čněla lodžie jiného domu, jako by přímo visela nad Ahenobarbovým sídlem.

Čí dům to je? Caesar svraštil čelo, zamyslel se. Ano, tam v atriu té budovy byl před deseti lety přece zavražděn Marcus Livius Drusus. Takže tady je to, co teď žijí všichni ti sirotci pod strohým dohledem… Čím vlastně? Ach ano, dcery onoho Servilia Caepiona, jenž utonul na zpáteční cestě ze své provincie! Tedy Gnaey? Ano, Gnaey. A její obávané matky, té příšerné Porcie Liciniany! Kupa nejrůznějších malých Serviliů Caepionů a Porciů Catonů. Ovšem těch nesprávných Porciů Catonů, ze Saloninovy větve. Potomci otroka – aha, teď se tam někdo z nich právě objevil! Naklání se přes mramorové zábradlí, ukrutně hubený kluk s krkem jako čáp a s tak dlouhým nosem, že se to dá i na tu dálku poznat. Rozčepýřené rusé vlasy. Ta příbuznost s Catonem Censoriem se prostě nezapře!

Všechny tyto myšlenky svědčily o jedné věci, kterou Caesarova matka nevzala v počet, když se předchozího dne nad ním tak zasnila: Caesar miloval klepy a klípky a nic z nich nezapomínal.

„Ctihodný knězi, můj pán je připraven tě přijmout.“

Caesar se zazubil, ještě dříve než se obrátil, a bujaře zamával tomu chlapci nahoře na Drusově balkoně, a velice ho pobavilo, že kluk nijak neodpověděl. Mladý Cato byl patrně příliš vyjevený, než aby ho napadlo alespoň mu na oplátku pokynout rukou; v Sullově domácnosti se teď patrně sotva kdy vyskytl někdo, kdo by takhle navazoval přátelství s malým bezvýznamným klukem, jenž má čapí krk a je potomkem tuskulského zemánka a keltiberské otrokyně.

*** * ***

Třebaže byl Caesar předem připraven na to, co asi uvidí, zakusil při pohledu na diktátora přesto otřes. Nebylo divu, že Sulla matku nevyhledal! Být na jeho místě, asi bych to také neudělal, pomyslel si Caesar, a vykročil tak nehlučně, jak mu to jen dřeváky dovolily.

Sullův první pocit byl, že před sebou má někoho úplně cizího, to ovšem měla na svědomí ta ohyzdná rumělková a karmínová pláštěnka a prazvláštní dojem, kterým působila smetanově bílá slonovinová přilba připomínající čistě oholenou lebku.

„Shoď to všechno ze sebe,“ řekl Sulla a vrátil se pohledem ke kupě papírů na stole před sebou.

Když opět vzhlédl, byl mladičký kněz tentam. Namísto něho před ním stál jeho syn. Sulla cítil, jak se mu ježí chloupky na rukou a v týle; zasípěl, jako když uchází vzduch z nafouknutého měchýře, a vrávoravě povstal. Ty zlaté vlasy, ty velké modré oči, ta podlouhlá caesarovská tvář, i ta výška… A pak teprve jeho oči skrze slzy postupně shledávaly odlišnosti; ony Aureliiny výrazné lícní kosti nad lehce propadlými tvářemi, ta Aureliina krásně utvářená ústa s vrásečkami u koutků. A je starší, než byl mladý Sulla, když zemřel, spíš muž než chlapec. *Och Lucie Cornelie, synku, proč tys mi jen musel umřít?*

Otřel si slzy. „Na okamžik se mi zdálo, že jsi můj syn," řekl chraplavě a zachvěl se.

„Byl to přece můj bratranec."

„Pamatuji se, žes mi jednou řekl, žes ho měl rád."

„Měl."

„Víc než mladého Maria."

„To ano."

„A žes o něm napsal báseň, když umřel, ale povídal jsi, že není dost dobrá a že mi ji nemůžeš ukázat."

„Ano, to je pravda."

Sulla klesl zpátky do křesla, ruce se mu třásly. „Posaď se, chlapče. Tamhle, co je světlo, ať na tebe vidím. Oči už nemám takové jako dřív." Musíš ten pohled do sebe vpít! Je ti seslán přímo Velkým bohem, jehož je knězem. „Co ti řekl tvůj strýc Gaius Cotta?"

„Jen to, že mám za tebou přijít, Lucie Cornelie."

„Říkej mi Sullo, všichni mě tak jmenují."

„A mně zase říkají Caesar, i moje matka mě tak volá."

„Ty jsi teď flamen Dialis."

Cosi problesklo v těch znepokojivě povědomých očích – proč jen mu připadají tak známé, když jeho syn měl oči sytě modré a mnohem jiskřivější? Byl to hněvivý pohled. Či snad bolest? Ne, žádná bolest. Zlost.

„Ano, jsem teď flamen Dialis."

„Muži, kteří tě do toho úřadu dosadili, byli nepřátelé Říma."

„V době, kdy mě ustanovovali, jimi ještě nebyli."

„V tom máš pravdu." Sulla vzal do ruky rákosové pero, zasazené ve zlatě, pak ho opět odložil. „A máš manželku."

„Ano."

„Je to Cinnova dcera."

„Ano, je."

„Bylo tvé manželství naplněno?"

„Ne."

Sulla se vydal z křesla k oknu, které bylo navzdory mrazivému večeru otevřené dokořán. Caesar se v duchu usmál a zauvažoval, co by tomu asi řekla jeho matka – že tady je další takový, který živly prostě nebere na vědomí.

„Podjal jsem se nápravy naší republiky," řekl Sulla a hleděl z okna přímo na sochu Scipiona Africana na vysokém sloupu; z tohoto místa byli on i starý břichatý Scipio na zcela stejné úrovni. „Z důvodů, které *ty* jistě pochopíš, jsem se rozhodl započít od náboženství. Ztratili jsme smysl pro staré hodnoty a budeme se k nim muset opět navrátit. Zrušil jsem už volby kněží a augurů, včetně pontifika maxima. Politika a náboženství se v Římě samozřejmě prolínají, ale já nedovolím, aby se z náboženství stala služka politiky, když by tomu mělo být naopak."

„To chápu," řekl Caesar ze své židle. „Věřím ale, že pontifex maximus musí být vybírán volbou."

„Več ty věříš, chlapče, mě vůbec nezajímá."

„Tak proč jsem vlastně tady?"

„Určitě ne proto, abys mě tu častoval opovážlivými poznámkami."

„Omlouvám se."

Sulla se bleskem otočil a ostře se na flamina Dialis zahleděl. „Strach ze mně zrovna nemáš, co, chlapče?"

Objevil se úsměv – týž, přesně týž úsměv! – úsměv, jenž pronikal do srdce i do mysli zároveň. „Kdysi jsem se schovával v dutém stropě nad naší jídelnou a sledoval jsem tě, jak hovoříš s mou matkou, časy se změnily a s nimi i okolnosti. Ale přesto je těžké bát se někoho, koho si člověk zamiloval v okamžiku, kdy zjistil, že to není matčin milenec."

Odezvou byla bouře smíchu, bouře, jež odvála hrozící déšť dalších slz. „To máš úplnou pravdu! Tím jsem se doopravdy nestal. Jednou jedenkrát jsem se o to pokusil, ale ona byla příliš moudrá, než aby souhlasila. Ta tvoje matka umí uvažovat jako chlap. Já ženám nepřináším štěstí, nikdy jsem ho nepřinášel." Znepokojivé světlé oči si Caesara prohlížely od hlavy až k patě. „Ani ty nebude ženám přinášet štěstí, třebaže jich kolem tebe budou spousty."

„Proč jsi mne povolal, když mne nechceš požádat o radu?"

„Souvisí to s nápravou náboženských přehmatů. Říkají, že ses narodil ve stejný den roku, kdy vyhasl Jovův oheň."

„Ano."

„A jak si to vykládáš?"

„Jako dobré znamení."

„Naneštěstí s tebou nesouhlasí ani kolegium pontifiků, ani kolegium augurů, mladý Caesare. Zabývají se tebou a tvým flaminátem už nějaký čas jako svým nejdůležitějším úkolem. A usnesli se, že příčinou zkázy chrámu Velkého boha byly jisté závady spojené s tvým flaminátem."

Caesarovým obličejem se rozlila radost. „Och, jak jsem rád, že tohle slyším právě od tebe."

„Cože? Že ode mne slyšíš co?"

„Že už nejsem flaminem Dialis."

„To jsem neřekl."

„To jsi řekl! Řekls to přece!"

„Špatně sis vyložil má slova, chlapče. Flaminem Dialis zcela nepochybně jsi. Patnáct kněží a patnáct augurů dospělo k tomuhle závěru, v tomto směru nezůstal ani stín pochyb."

Z Caesarovy tváře se vytratila všechna radost. „Byl bych radši voják," řekl popuzeně. „Líp bych se k tomu hodil."

„Co bys ty byl radši, na tom nesejde. Rozhodující je, čím jsi. A čím je tvá manželka."

Caesar se zachmuřil a pátravě se na Sullu zahleděl. „To už je podruhé, co se zmiňuješ o mé manželce."

„Musíš se s ní rozvést," řekl mu Sulla bez obalu.

„Rozvést se s ní? Ale to já nemohu!"

„A proč ne?"

„Protože jsme byli oddáni obřadem *confarreatio*."

„Existuje taková věc jako *diffareatio.*“

„A proč se s ní mám rozvést?“

„Protože je to Cinnův spratek. Ukázalo se, že v mých zákonech týkajících se proskribovaným mužů a jejich rodin je jistá mezera, pokud jde o občanství nezletilých potomků. Kněží a auguři rozhodli, že v těchto případech má platit *lex Minicia.* Což znamená, že tvá manželka – která je flaminikou Dialis – není vůbec Římanka, tím méně patricijka. Proto také nemůže flaminikou Dialis zůstat. Jelikož tento flaminát je dvojjediný, legálnost jejího postavení je stejně důležitá jako tvoje. Proto také se s ní musíš rozvést.“

„To neudělám,“ řekl Caesar a začínalo mu svítat, jak by se mohl vyvázat z nenáviděného kněžského úřadu.

„Uděláš všechno, co ti řeknu, chlapče!“

„Neučiním nic, o čem usoudím, že to udělat nemusím.“

Svraštělé rty se počaly rozvírat. „Já jsem diktátor,“ řekl Sulla vyrovnaným hlasem. „A ty se rozvedeš se svou manželkou.“

„To odmítám,“ řekl Caesar.

„Mám dost prostředků, abych tě k tomu donutil.“

„A jakpak?“ zeptal se přezíravě Caesar. „Obřad *diffareatio* by vyžadoval můj naprostý souhlas a spolupráci.“

Nejvyšší čas si toho mladého neřáda podat, až se rozklepe jako osika, dopřát mu pohled na onu bestii dřímající až v Sullově nitru, na tu lítou šelmu s vytasenými drápy nachystanou ke skoku a vyjící na měsíc! Jenže v okamžiku, kdy už měl netvor vyrazit ke skoku, uvědomil si náhle Sulla, proč mu jsou Caesarovy oči tak povědomé. Podobají se přece jeho vlastním! Čelí teď jeho zrakům neuhýbavě, s hadím chladem. A šelma se začala stahovat zpět. Bezmocně. Poprvé v životě se Sullovi stalo, že se mu nepodařilo podrobit si protivníka svou vůlí. Vztek, jenž by v něm byl měl teď vzplát, pohasl; přinucen sledovat svou vlastní podobu v cizí tváři ztratil Sulla všechnu svou moc.

Musel zápolit i s pouhými slovy, než se mu je podařilo vypravit. „Slíbil jsem slavnostně, že obnovím náležité náboženské mravy v souladu s *mos maiorum*,“ řekl. „Řím bude zase ctít a uctívat své bohy, tak jak to činil na úsvitu republiky. Jupiter Nejlepší Největší se hněvá. Na tebe – nebo spíše na tvou manželku. Ty jsi jeho výsostným knězem, avšak neoddělitelnou složkou tvého kněžství je i tvá manželka. Musíš se té své nynější – Jovovi nemilé – manželky vzdát a vzít si jinou. Musíš se s tím Cinnovým neřímským spratkem rozvést.“

„To neudělám,“ řekl Caesar.

„Pak musím najít nějaké jiné řešení.“

„O jednom vím,“ řekl Caesar okamžitě. „Ať se vzdá Jupiter Nejlepší Největší *mne.* Zruš můj flaminát.“

„Jako diktátor bych mohl i to udělat, kdyby ovšem nebylo toho, že jsem už řešením pověřil kněžská kolegia. Za současného stavu věcí budu vázán jejich rozhodnutím.“

„Takže se zdá, že jsme se ocitli ve slepé uličce, ne?“

„Ne, neocitli. Je ještě jiné řešení.“

„Dát mě zabít.“

„Přesně tak.“

„Pak by ovšem krev flamina Dialis ulpěla na tvých rukou, Sullo.“

„Nikoli, pokud bude mít tvou krev na svých rukou někdo jiný. Tuhle řeckou metaforu já neuznávám, Gaie Julie Caesare. A naši bohové také ne. Vina se nesdílí.“

Caesar se zamyslel. „Ano, myslím, že máš pravdu. Dáš-li mě zabít někým jiným, vina padne na něj.“ Vstal, o několik palců Sullu převyšoval. „Pak je náš rozhovor u konce.“

„Ano. Pokud si to ovšem ještě nerozmyslíš.“

„Se svou manželkou se nerozvedu.“

„Dám tě tedy zabít.“

„Když to dokážeš,“ řekl Caesar a odešel.

Sulla za ním křikl: „Zapomněl sis tu svou *laenu* a svůj *apex*, kněži!“

„Nech si je tu pro příštího flamina Dialis.“

*** * ***

Spěchal usilovně domů, nebyl si jistý, jak dlouho bude Sullovi trvat, než se opět vzpamatuje. Že diktátora vyvedl z rovnováhy, to mu bylo okamžitě jasné; a jen málo lidí se dokázalo Luciovi Corneliovi Sullovi úspěšně vzepřít.

Ledový vzduch zábl, uhodil takový mráz, že přestalo sněžit. A on svým dětinským gestem přišel o ochranu před chladem. Ale to nebylo to nejdůležitější. Cestou z Palatinu do Subury určitě nezmrzne. Hlavní věc je, co podniknout dál. Protože Sulla dá určitě pokyn, aby ho zabili, o tom neměl nejmenší pochyby. Povzdychl si. Znamená to tedy utéci. Třebaže věděl, že se o sebe umí postarat, nedělal si iluze, kdo z nich dvou by vyhrál, pokud by on sám zůstal v Římě. Byl by to Sulla. Má však proti Sullovi k dobru alespoň jednodenní náskok; diktátor byl naprosto stejně brzděn zvolna pracující mašinérií byrokracie jako každý jiný, a bude nejdříve muset vpravit někam do svého beztak přeplněného programu poradu s jednou ze skupin oněch tak obyčejnsky vyhlížejících mužů; jeho předpokoj, jak tam Caesar prve postřehl, byl přece plný Sullových klientů, nebyli to nájemní vrazi. Život v Římě se pramálo podobal řeckým tragédiím, nikdo tu vášnivým hlasem nevelel na všechno připraveným mužům vzpínajícím se jako lovečtí psi na vodítku. Jakmile Sulla najde volnou chvilku, dá potřebné rozkazy. Ale nějakou chvilku to bude ještě trvat.

Když vklouzl do matčina bytu, byl promodralý zimou.

„Kde máš šaty?“ zírala na něho Aurelia.

„U Sully,“ vypravil ze sebe. „Nechal jsem mu je tam pro příštího flamina Dialis. Mami, on mi ukázal cestu, jak se z toho konečně vymanit!“

„Pověz mi jak,“ řekl a usadila ho přímo nad ohřívadlo.

Vyprávěl jí všechno.

„Och Caesare, ale proč?“ vykřikla, když skončil.

„Ale mami, vždyť ty dobře víš proč. Miluju tu svou manželku. To za prvé. Žije s námi celá léta, má ve mě oporu, kterou jí neposkytli otec ani matka a považuje mě za to nejkrásnější, co ve svém mladém životě má. Jak bych ji mohl opustit? Je to Cinnova dcera! Je dnes naprostý chuďas! Není už ani Římanka! Mami, já nechci umřít. Žít jako flamen Dialis je samozřejmě daleko lepší než umřít. Ale existují věci, za které stojí umírat. Zásady. Povinnosti římského šlechtice, které jsi mi tak nesmlouvavě vštěpovala. Cinnillu mám na starosti já. A já ji opustit nemůžu!“ S vítězoslavným úsměvem se napřímil. „A pak, tohle je pro mne cesta, jak uniknout z toho flaminátu! Pokud odmítnu se s Cinnillou rozvést, jsem pro Velkého boha jako kněz nepřijatelný. Takže musím jen trvat na tom, že na rozvod nepřistoupím.“

„Dokud se Sullovi nepodaří tě zabít.“

„To je v rukou Velkého boha, mami, to přece víš. Věřím, že mi tuhle příležitost nabízí sama Fortuna, a já ji musím přijmout. Jediné, co musím udělat, je vydržet, dokud Sulla nezemře. Jakmile bude mrtvý, nebude už nikdo mít odvahu zabít flamina Dialis, a moji kolegové pak budou nuceni mé kněžské řetězy rozetnout. Mami, já nevěřím, že by Jupiter Nejlepší Největší ze mě chtěl mít svého výsostného kněze! Věřím, že má pro mě jinou práci. Práci užitečnější pro Řím."

Nic už nenamítala. „Peníze. Budeš potřebovat peníze, Caesare." Prohrábla si rukou vlasy, jako to dělávala, když se pokoušela najít obnos, který někam založila. „Budeš potřebovat víc než dva talenty stříbra, protože taková je cena proskribovaného muže. Když tě někdo v tvém úkrytu odhalí, musíš mu zaplatit mnohem víc než ty dva talenty, aby takovému lovci lidí stálo za to nechat tě běžet. Tři talenty by byly dost na to, aby ses mohl případně vykoupit a abys měl z čeho žít. Dám já dohromady tři talenty, aniž půjdu jednat s bankéři? Pětasedmdesát tisíc sesterciů… Deset tisíc mám hotově ve svém pokoji. A je splatné nájemné, to mohu vybrat ještě teď večer. Až moji nájemníci uslyší, nač je potřebuju, zaplatí i předem. Oni tě milují, i když nevím proč – dokážeš někdy být notně protivný a tvrdohlavý! Gaius Matius by mohl vědět, kde sehnat další. A řekla bych, že Lucius Decumius má ty svoje nekalé zisky schovány ve džbánech pod postelí…"

Ještě na odchodu si stále povídala. Caesar vzdychl, vstal. Je čas připravit se k útěku. A bude třeba promluvit s Cinnillou, ještě než odejde, všechno jí vysvětlit.

Poslal správce Eutycha pro Lucia Decumia a zavolal si Burgunda.

Burgunda věnoval Caesarovi starý Gaius Marius; Caesar tehdy pojal silné podezření, že tak Marius učinil, aby ukoval poslední článek řetězu, jímž měl být Caesar upoután k úřadu flamina Dialis. A že Burgundus dostal příkaz Caesara zabít, pokud by se nějak ze služby Jovovi Nejlepšímu Největšímu chtěl vyvléci. Jenomže Caesar – díky svému nemalému osobnímu kouzlu – z Burgunda záhy učinil *svého* muže, čemuž napomohlo i to, že se do Burgunda dočista zbláznila i matčina obrovitá arvernská služka Cardixa. Burgundus, Germán z kmene Kimbrů, byl teprve osmnáctiletý chlapec, když byl po bitvě u Vercell zajat, a bylo mu teď sedmatřicet, zatímco Carďixe pětačtyřicet. K oblíbeným rodinným žertům patřila otázka, jak dlouho ještě bude Cardixa s to obdarovat Burgunda rok co rok dalším chlapcem; v tuto chvíli jich bylo už pět. Oba dva byli propuštěni na svobodu v den, kdy Caesar poprvé oblékl mužskou togu, avšak tento formální krok osvobození z otroctví neměnil nic než jejich občanské postavení; nově teď* byli římskými občany (ovšem zapsáni v suburské městské tribui, kde jejich hlasy byly prakticky bezcenné). Ovšem Aurelia, která byla na jedné straně šetrná, na druhé straně až úzkostlivě spravedlivá, odjakživa platila Cardixe slušnou mzdu a i Burgunda dokázala náležitě ocenit a odměnit. Soudilo se, že oba šetří vydělané peníze pro své syny, neboť jinak měli v domě veškeré zaopatření.

„Ale teď si musíš naše úspory vzít, Caesare," řekl Burgundus svou dosud značně pogermánštělou latinou. „Budeš je potřebovat."

Jeho pán byl na Římana dosti vysoký, měřil dobré dva palce přes šest stop, avšak Burgundus ho ještě o čtyři palce převyšoval a byl dvakrát tak rozložitý jako Caesar. Jeho tvář – podle římských měřítek nepříliš hezká, neboť měl trochu krátký a rovný nos a příliš široká ústa – měla při těchto slovech svůj obvyklý klidný a vážný výraz, avšak jeho světlemodré oči prozrazovaly lásku a respekt.

Caesar se na Burgunda usmál a zavrtěl hlavou. „Děkuji ti za nabídku, ale matka to zařídí. A kdyby ne – pak ji rád přijmu a vrátím ti to i s úroky."

Vešel Lucius Decumius a s ním se dovnitř vedral celý vír sněhových vloček; Caesar spěšně dokončoval jednání s Burgundem.

„Zabal pro nás oba, Burgunde. Hlavně teplé věci. Nezapomeň na pořádnou hůl, já si vezmu otcův meč.“ Och, jak nádherně to znělo! *Já si vezmu otcův meč!* Byly horší věci na světě než prchat před diktátorovou zlobou.

„Já to říkal, že ten člověk nám nepřinese nic dobrýho!“ řekl Lucius Decumius nevraživě, ani slovem se však nezmínil o setkání, kdy z něho Sulla jediným pohledem málem vystrašil duši. „Poslal jsem chlapce domů pro peníze, budeš mít na cestu dost.“ Přísným pohledem ještě stihl záda odcházejícího Burgunda. „Poslyš, Caesare, nemůžeš se přece vydat do takové sloty jen s tím germánským balíkem! Já a chlapci půjdeme s tebou.“

Caesar to očekával a všechny protesty umlčel jediným pohledem. „Ba ne, taťko, to nedovolím. Čím víc nás bude, tím budeme nápadnější.“

„N*ápadnější*?“ Luciovi Decumiovi poklesla čelist. „A to myslíš, že budeš nenápadný, když se za tebou bude batolit tenhle halama? Nech ho doma a vezmi mě s sebou místo něho, co říkáš? Starýho Lucia Decumia si po cestě nikde nikdo ani nevšimne – jako bych patřil k dláždění.“

„V Římě ne,“ řekl Caesar a láskyplně se na Decumia usmál, „ale na sabinském venkově, taťko, budeš všem trčet na očích, jak psovi kulky. My to s Burgundem zvládneme. A když budu vědět, že jsi tu a že se postaráš o ženy, budu o mnoho klidnější, zatímco budu pryč.“

A jelikož to byla pravda, Lucius Decumius se s reptáním podvolil.

„Vzhledem k proskripcím je důležitější než kdy jindy, aby je tu někdo střežil. Teta Julia a Mucia Tertia nemají na světě nikoho kromě nás. Nemyslím, že by se jim tam na Quirinalu mohlo něco přihodit, tetu Julii všichni v Římě milují. Až na Sullu ovšem, takže na ně budeš muset dohlédnout. Moje matka,“ potrhl rameny, „ta je prostě svoje, což se může ukázat dobré i špatné, pokud jde o Sullu. Kdyby se něco změnilo – kdyby se například Sulla rozhodl přece jen proskribovat mne a kvůli mně i mou matku – pak ponechávám na tobě, abys tu naši domácnost včas někam odstěhoval.“ Zazubil se. „Už jsme investovali příliš mnoho do vykrmování Cardixiných chlapců, než aby z toho nakonec zbohatl Sullův stát!“

„Neboj se, Pávíku, nikomu z nich se nic nestane.“

„Děkuji ti, taťko.“ Caesar už uvažoval o dalších věcech. „Budu tě muset poprosit, abys nám najal dvě muly a přivedl nám ze stájí naše koně.“

Tohle bylo Caesarovo tajemství, jediná věc v jeho životě, s níž se nesvěřil nikomu než Burgundovi a Luciovi Decumiovi. Jako flamen Dialis měl zakázáno koně se dotknout, ale od chvíle, kdy ho starý Gaius Marius naučil na koni jezdit, Caesar zcela propadl vášni pro rychlost, pro tu slast tisknout mezi koleny pružné koňské tělo. I když nebyl nijak zámožný – krom té své drahocenné půdy –, přece jenom měl nějaké své peníze, které patřily toliko jemu a na něž by byla matka nikdy ani nepomyslela sáhnout. Získal je odkazem po otci a umožňovaly mu koupit si, co potřeboval, aniž se musel obracet na Aurelii. A tak si koupil koně. Ale žádného obyčejného koně.

Ve všech ostatních ohledech v sobě Caesar nacházel dostatek síly a sebezapření, aby respektoval omezení daná jeho flaminátem; jelikož mu bylo téměř jedno, co jí, nepociťoval předepsanou monotónní stravu jako újmu, častokrát ovšem zatoužil vytáhnout z truhly otcův meč, který tam byl uložen, a zašermovat jím nad hlavou. Jediné věci se však nebyl ochoten vzdát, oné lásky ke koním a k jízdě. Proč vlastně? Pro soulad dvou tak odlišných tvorů, pro dokonalost, která byla jeho výsledkem. A tak

si koupil nádherně stavěného valacha, ryzáka, rychlého jako sám Boreás, a nazval ho Búkefalos podle legendárního oře Alexandra Velikého. Tento kůň byl jeho největší životní radostí. Kdykoli se mu podařilo vyklouznout, došel ke Capenské bráně, před níž ho už Burgundus nebo Lucius Decumius očekávali s Búkefalem. A pak se rozejel, uháněl jako o závod vlečnou stezkou podél Tiberu, prosmykával se kolem trpělivých volků táhnoucích bárky proti proudu – a pak, když zatoužil po ještě větším vzrušení, se rozehnal cestou necestou, přes pole a zídky, které on a jeho milovaný Búkefalos všechny zdolávali skokem jako jedna jediná bytost. Mnoho lidí už koně dobře znalo, ale jezdce nepoznával nikdo, neboť Caesar na sobě míval kalhoty, jaké nosili potrhlí Galaťané, a hlavu i tvář měl obtočenu médským šálem.

Tyto tajné vyjížďky kořenily jeho život i jistou dávkou rizika v době, kdy ještě nevěděl, jak právě po něm touží; připadalo mu jen nesmírně zábavné ošálit takhle celý Řím a dát všanc i svůj flaminát. Neboť i když ctil a uctíval Velkého boha, jemuž sloužil, věděl zároveň, že mezi ním a Jovem Nejlepším Největším existuje ojedinělý vztah; jeho předek Aeneas byl přece milovaným dítětem bohyně lásky Venuše, a Venušiným otcem nebyl nikdo jiný než Jupiter Nejlepší Největší. A tak mu Jupiter jistě rozumí, chápe ho, ví dobře, že jeho kněz má ve svých žilách i kapičku božské krve. Ve všem ostatním se podřizoval nárokům svého kněžského úřadu do krajnosti a podle svých nejlepších schopností; nežádal si za to nic než Búkefala, spojení s jinou živou bytostí, dražší pro něj nad všechny ženské ze Subury. V ženě jako by se ztrácel. Na Búkefalovi sám sebe nacházel.

*** * ***

Zanedlouho po soumraku byl připraven vyrazit. Lucius Decumius a jeho synové zatím odvezli oněch šestasedmdesát tisíc sesterciů, které se Aurelii podařilo sehnat, na káře až před Quirinalskou bránu, zatímco dva jiní důvěryhodní členové kolegia křižovatky došli do stájí na Campu Lanatariu, kde měl Caesar koně, a přivedli je dlouhou oklikou kolem serviovských hradeb.

„Byla bych radši," řekla Aurelia, aniž dala najevo nesmírnou úzkost, která ji v nitru tísnila, „kdyby sis byl vybral trochu nenápadnějšího koně, než je tenhle ryzák, kterého prohání po celém Latiu."

Vykulil oči, zakuckal se a pak se rozřehtal; když se uklidnil a otřel si slzy, řekl: „Nevěřím svým uším! Jak dlouho už o Búkefalovi víš, mami?"

„Takhle mu tedy říkáš!" Přezíravě jen broukla. „Chlapče, ty sníš o přepychu, který se zrovna nesnáší s tvým kněžským posláním." V očích jí kmitl pobavený úsměv. „Vím to odjakživa. Vím dokonce, jakou jsi za něj zaplatil nehoráznou cenu – padesát tisíc sesterciů! Ty jsi nenapravitelný marnotratník, Caesare, a já jen nevím, po kom tohle máš. Po mně určitě ne."

Objal ji a políbil ji na široké čelo, dosud bez jediné vrásky. „Nu, mami, slibuju ti, že vedení účtů v budoucnosti nesvěřím nikomu jinému než tobě. Ale stejně by mě zajímalo, jak ses o Búkefalovi dozvěděla."

„Mám řadu všelijakých zdrojů," odpověděla s úsměvem. „Po třiadvaceti letech strávených v Subuře to není ani jinak možné." Úsměv pohasl, pátravě se mu zadívala do očí. „Ještě jsi nemluvil s malou Cinnillou, a ona se po tobě ptá. Ví, že se něco děje, i když jsem ji poslala do jejího pokoje."

Povzdychl si, svraštil čelo, prosebně na ni pohlédl. „Co jí mám povědět, mami? Kolik jí toho mám říct, pokud jí mám vůbec něco říkat?“

„Pověz jí pravdu, Caesare. Je jí už dvanáct.“

Cinnilla si zabrala místnůstku, kterou kdysi obývala Cardixa, pod schody vedoucími do horních pater budovy v traktu přilehlém k ulici Vicus Patricius; Cardixa nyní žila s Burgundem a se svými chlapci nad ubytovnou služebnictva, v samostatné světničce, kterou jim jako nadšený řemeslník a stavitel navrhl a vlastníma rukama vybudoval sám Caesar.

Vstoupil, jen co doznělo jeho zaťukání na dveře; jeho manželka seděla u stavu a pilně tkala jakousi šerou a hrubou látku, která se měla stát součástí její výbavy jako flaminiky Dialis; snad právě pohled na ten nelákavý a nevlídný hadřík ho chytil nejvíc za srdce.

„Och, to je tak nespravedlivé!“ vykřikl, zvedl ji ze stoličky do náruče a posadil si ji na klín, na její postýlce, jediném místě, kde se tu dalo sedět.

Připadala mu nesmírně krásná, třebaže byl sám ještě příliš mlád na to, aby dokázal ocenit její probouzející se ženství; měl rád ženy podstatně starší, než byl sám. Avšak pro toho, kdo byl celý život obklopen vysokými hubenými světlovláskami, měl v sobě ten trochu baculatý tvoreček, tmavovlasý a černooký jako noc sama, neodolatelnou přitažlivost. City, které k ní choval, byly složité, neboť tu s ním sice už pět let žila pod jednou střechou jako jeho sestra, avšak celou tu dobu přitom věděl, že je to jeho manželka a že až k tomu dá Aurelia souhlas, odvede si ji z tohoto pokojíku rovnou do svého lože. Nebyla to vůbec otázka morálky, měl spíše jejich společnou budoucnost přísně naplánovánu; v tuto chvíli byla ještě cosi jako jeho sestra, od určitého okamžiku se pak stane jeho ženou. Takové věci se samozřejmě dály u východních panovníků běžně – ti si ovšem brali své skutečné rodné sestry – ale jak Caesar slyšel, dětské pokoje ve vladařských palácích Ptolemaiů a Mithridatů se přímo otřásaly půtkami a křikem a bratři a sestry se v nich spolu prali jako divá zvěř. Caesar se s Cinnillou ani jedinkrát nepoškorpil, stejně tak jako se nikdy nepopral se svými pokrevními sestrami; Aurelia by ostatně byla v jejich vztazích nic takového nedopustila.

„Ty odcházíš, Caesare?“ otázala se ho Cinnilla.

Pramínek vlasů jí spadl do čela; přihladil jí ho, kam patřil, a hladil jí tak po hlavě dál a dál, jako by byla koťátko, laskavě, chlácholivě, cituplně. Zavřela oči, uvelebila se mu v náruči.

„Nene, spát se ještě nepůjde!“ řekl ostře a zatřásl s ní. „Já vím, že už jsi měla být v postýlce, ale potřebuju si s tebou promluvit. Odcházím, to je pravda.“

„Co se to teď děje? Je to všecko kvůli těm proskripcím? Aurelia povídala, že můj bratr uprchl do Hispánie.“

„Trochu to s těmi proskripcemi souvisí, Cinnillo, ale jen potud, že i za nimi vězí Sulla. Já musím odejít, protože Sulla říká, že moje kněžství je pochybné.“

Usmála se, nakrčila přitom plný horní ret, až se ukázala i jeho spodní strana; všichni, kdo Cinnillu znali, tvrdili, že tohle je na ní okouzlující. „Ale to by tě snad mělo spíš potěšit. Ty o to přece nestojíš, abys byl flaminem Dialis.“

„Oh, jenomže já flaminem Dialis pořád ještě jsem,“ povzdychl si Caesar. „Podle kněží jsi to ty, kdo jim vadí.“ Pozvedl ji, aby mu seděla na kolenou vzpřímeně, tak aby se jí mohl dívat do očí. „Ty víš, v jaké situaci je teď tvá rodina, jenomže sis možná neuvědomila, že v okamžiku, kdy byl tvůj tatínek označen jako *sacer* – psanec – přestal zároveň být římským občanem.“

„Nu, já sice vím, že nám Sulla teď může sebrat všechen náš majetek, ale tatínek přece umřel dávno předtím, než se Sulla vrátil," řekla nechápavě Cinnilla, které se muselo vysvětlit všechno pěkně dopodrobna. „Jak tedy mohl ztratit občanství?"

„Protože Sullovy proskripční zákony automaticky odnímají i občanství a protože řada mužů už byla mrtvá, když Sulla uvedl v seznamech jejich jména. Mladý Marius, tvůj tatínek, prétoři Carrinas a Damasippus – a spousta dalších – už nežili, když byli proskribováni. Jenomže tahle skutečnost nijak nezabránila tomu, aby ztratili svá občanská práva."

„To ale není spravedlivé."

„V tom s tebou souhlasím, Cinnillo." A postupoval dál, doufal, že se mu podaří povědět jí to všechno dostatečně jednoduše. „Tvůj bratr byl v době, kdy proskribovali tatínka, už zletilý, takže jemu bylo římské občanství zachováno. Nesmí jen dědit rodinný majetek ani peníze a nemůže se ucházet o žádný kurulský úřad. Ovšem s tebou je to docela jinak."

„A proč? Protože jsem děvče?"

„Ne. Protože jsi nezletilá. Na tom jestli jsi děvče nebo chlapec v tomhle případě nezáleží. *Lex Minicia de liberis* totiž stanoví, že u dítěte, jehož jedním rodičem je římský občan, zatímco druhý římské občanství nemá, se občanství stanovuje podle toho z rodičů, kdo není římským občanem. Což znamená – alespoň podle vyjádření kněží – že na tebe se v současné době pohlíží jako na cizinku."

Začala se chvět, třebaže se nerozplakala, velikánskýma černýma očima visela s úzkostí na Caesarově tváři. „Och! Znamená to, že už nejsem tvá manželka?"

„Ne, Cinnillo, neznamená. Ty jsi a budeš moje manželka až do dne, kdy jeden z nás umře, protože jsme byli oddáni tím starobylým způsobem. Není zákon, který by zakazoval římskému občanovi nebo občance uzavřít sňatek s někým, kdo římským občanem není, takže o našem manželství není sebemenší pochybnost. Pochybnosti jsou o tvém postavení – a stejně tak o postavení všech ostatních dětí proskribovaných mužů, které byly v době proskripce nezletilé. Je to srozumitelné?"

„Myslím, že ano." Ale soustředěný zachmuřený výraz na její tváři setrvával. „Znamená to, že když s tebou budu mít děti, nebudou to římští občané?"

„Podle *lex Minia* nebudou."

„Och Caesare, ale to je hrozné."

„Je."

„Ale vždyť já jsem přece patricijka!"

„Už nejsi, Cinnillo."

„A co můžu udělat?"

„V tuto chvíli nic. Ale i Sullovi je jasné, že své zákony bude muset v tomhle bodě vyjasnit, takže nám nezbývá než doufat, že to učiní způsobem, který dovolí, aby naše děti byli Římané, i kdybys ty nebyla." Povolil o něco své sevření. „Dnes si mě Sulla zavolal a nařídil mi, abych se s tebou rozvedl."

A teď teprve jí vytryskly slzy, mlčky, tragicky. Ač bylo Caesarovi pouze osmnáct, měl už s ženskými slzičkami své zkušenosti, ba dostavovaly se dokonce s určitou pravidelností, kdykoli některá Caesara omrzela anebo jakmile zjistila, že se Caesar zapletl i kdesi jinde. Takové slzy ho zlobily, dráždily jeho vznětlivou až prchlivou povahu. A i když se ji už naučil vůlí ovládat, jakmile začala některá prolévat slzy, vybuchl a následky byly katastrofální – pro onu plačku. Jenomže Cinnilliny slzy vyprýštily z čirého žalu, a vztek, který v Caesarovi vzbouzely, mířil jen a jen na Sullu, na toho, kdo Cinnillu k pláči dohnal.

„Neboj se ničeho, ty moje malá," řekl a přivinul si ji blíž k sobě. „Nerozvedl bych se s tebou, ani kdyby se tu Jupiter Nejlepší Největší osobně ukázal a nařídil mi to! Ani kdybych žil tisíc let, tak se s tebou nerozvedu!"

Jednou rukou ho kradmo objala kolem krku, položila mu tvář na rameno a šťastně si povzdychla: „Och Caesare, já tě tak miluju! Je to tak hrozně těžké čekat, až vyrostu!"

Její slova ho zcela vyvedla z míry. A stejně tak i dotyk jejích prsíček, neboť neměl na sobě nic než tuniku. Přitiskl jí tvář na vlasy, ale jemně se oprostil od jejího sevření, nechtěl započít něco, co by mu čest nedovolila dokončit.

„Jupiter Nejlepší Největší přece nemá žádnou podobu, ve které by se nám mohl zjevit," řeklo to římské dítě, náležitě už poučené o teologii. „Je všude, kde je Řím – proto je taky Řím nejlepší a největší."

„Z tebe by ale bývala vynikající flaminica Dialis!"

„Byla bych se snažila. Kvůli tobě." Vzhlédla k němu. „Když ti Sulla nařídil, aby ses se mnou rozvedl, a když tys mu řekl ne, neznamená to, že se tě pokusí zabít? Neodcházíš snad právě kvůli *tomu*, Caesare?"

„Docela určitě se pokusí mě zabít, a odcházím opravdu jen kvůli tomu. Kdybych zůstal v Římě, měl by to se mnou velice jednoduché. Má až příliš mnoho těch svých stvůr, a nikdo je všechny nezná jménem ani podle tváří. Na venkově budu mít mnohem lepší vyhlídky přežít." Natřásal ji na kolenou, jako když k nim přišla jako malá holčička. „Nesmíš se o mě bát, Cinnillo. Já mám tuhý kořínek – tužší, než stačí Sulla přehryznout, o to se vsaď! Ty se tady budeš muset starat o to, aby se maminka moc netrápila."

„Já se budu snažit," řekla a políbila ho na tvář; nebyla si natolik jistá sama sebou, aby udělala, po čem toužila nejvíc – políbit ho na ústa a říct mu, že velká už je dost.

„Dobrá!" řekl. Sesunul ji z klína a vstal. „Vrátím se, až Sulla umře," řekl a odešel.

*** * ***

Když Caesar dorazil ke Quirinalské bráně, Lucius Decumius a jeho synové už ho tam očekávali. Obě muly byly naloženy penězi, které byly rovnoměrně rozděleny mezi ně, což znamenalo, že žádná nemusela nést plnou obvyklou zátěž. Váčky s penězi nebylo nikde vidět; Lucius Decumius naskládal celou Caesarovu hotovost do dvojitých stěn čehosi, co navenek vyhlíželo jako kožená vědérka na knihy – a v čem také svitky skutečně byly!

„Ty pokladničky jsi ale určitě nedokázal spíchnout jen tak za dnešek," zazubil se Caesar. „Takže takhle ty převážíš svou kořist?"

„O tom se můžeš později bavit se svým koněm – teď pár slov jen pro vaše uši. Ať Burgundus ty peníze naloží," řekl Lucius Decumius a otočil se na Germána s tak přísným pohledem, že Burgundus bezděčně o krok ustoupil. „Dobře mě teď dobře poslouchej, darebo – kdykoli budeš tyhle košíky zvedat, musí se každýmu zdát, že to, co držíš, je jako pírko, slyšíš?"

Burgundus kývl. „Slyším, Lucie Decumie. Jako pírko."

„A teď upevni všechna ostatní zavazadla navrch nad ty svitky – a i kdyby se ten chlapec na ryzáku rozletěl jako vítr, ty se musíš držet u mul, ať se děje, co se děje!"

Caesar stál u hlavy svého koně, tvář na tváři, polohlasem se s ním mazlil. Nepohnul se, dokud nebylo na muly naloženo i poslední zavazadlo, a pak teprve dovolil Burgundovi, aby mu pomohl vyhoupnout se do sedla.

„Dávej na sebe pozor, Pávíku!“ zachraptěl Lucius Decumius do větru, oči plné slz. Pozvedl umolousanou ruku.

Caesar, onen fanatik čistoty, se v sedle shýbl, uchopil ji do dlaní a políbil ji. „Dám, taťko!“ A potom se za nimi zavřela bělostná opona vánice.

Burgundus jel na koni, kterého vlastnila Caesarova rodina, téměř stejně drahém, jako byl Búkefalos. Bylo to neseanské plemeno z médské krve, kůň byl o mnoho mohutnější než většina jízdních zvířat národů na březích Středního moře. Neseanských koní bylo v Itálii poskrovnu, neboť se nehodili k ničemu jinému než pod sedlo, a to pro velké a hřmotné jezdce. Mnoho rolníků i obchodníků je už žádostivě okukovalo s představou, že by se jich snad dalo využít jako soumarů anebo jako tahounů před vůz, neboť byli rychlejší a mnohem chápavější než volkové. Běda však, když se je pokusili zapřáhnout do chomoutu – koně se škrtili, tahem si přespříliš stlačovali průdušnice. Nehodili se ani k nošení břemene, spotřebovali tolik píce, že se nevyplatilo je držet. Běžný kůň by byl ovšem muže Burgundovy váhy neunesl, a třebaže by to byla bezpochyby dokázala mula, v jejím sedle by byl Burgundus zase doslova plouhal nohy po zemi.

Caesar zamířil směrem ke Crustumeriu, schoulen v závětří Búkefalovy hlavy – och, nastávala tuhá zima!

Pobízeli zvířata do kroku celou noc, aby už byli od Říma co nejdále, a první zastávku udělali teprve na sklonku následujícího dne, když už další noc byla na spadnutí. Dosáhli tou dobou Trebuly, nedaleko od prvního horského hřbetu. Bylo to jen hnízdo, ale chlubilo se, že může poskytnut noclehy, v domě, jenž sloužil i za místní tavernu a kde proto bylo plno, hlučno a velice horko. Zanedbané stavení čpící špínou se Caesarovi ani trochu nelíbilo.

„Ale je to střecha nad hlavou a nějaké to lože,“ řekl Burgundovi, když si prohlédl místnost v podkroví, kde se měli uložit – spolu s několika ovčáckými psy a šesti slepicemi.

Vzbudili samozřejmě značnou pozornost ostatních hostů, kteří sem zašli popít vína; většina z nich sice byla ještě schopná dovrávorat vánicí domů, ale někteří (jak jim krčmář svěřil) stráví asi noc v taverně, tam, kam padnou.

„Mám uzenky a chleba,“ pravil krčmář.

„Dáme si obojí,“ řekl Caesar.

„Víno?“

„Vodu,“ řekl Caesar pevně.

„Copak, jsi na víno ještě moc mladý?“ řekl rozmrzele krčmář. Vydělával hlavně na vínu.

„Matka by mě zabila, kdybych si jen lízl.“

„A co ten tvůj kamarád? Ten snad je na to starý dost.“

„Ano, ale ten je zase duševně trochu zaostalý, a nepřeju ti vidět, co s ním udělá hlt vína – trhá hyrkánské medvědy holýma rukama a zabil takhle i dva lvy, které chtěl jeden římský prétor předvádět o hrách,“ říkal Caesar s vážnou tváří; Burgundus při jeho slovech hleděl prázdným pohledem před sebe.

„Ouvej!“ řekl hospodský a rychle couval.

V Burgundově společnosti se nikdo neopovážil Caesara nějak obtěžovat, takže se mohli usadit v nejklidnějším koutku rušného výčepu a sledovat místní povyražení, které spočívalo v napájení nejopilejšího z přítomných výrostků dalším a dalším vínem a sázkami na to, jak dlouho ho udrží v sobě.

„Tak to chodí na venkově!“ řekl Caesar a pleskl se do nahé paže. „Věřil bys vůbec, že do Říma je to tak blízko, že tihle burani chodí každý rok k volbám? A to ani nemluvím o tom, že jejich hlasy také něco znamenají, protože oni přece patří do venkovské tribue! Přitom spousta chytrých a všemi politickými mastmi mazaných mužů – kteří se ke své smůle narodili v Římě – nemá prostě možnost svůj hlas nijak uplatnit. To není v pořádku!“

„Dokonce ani číst neumějí,“ řekl Burgundus, jenž už číst dovedl, neboť ho tomu naučili Caesar s Gniphonem. Na tváři se mu zvolna začal šířit úsměv. „Ale jinak je všechno v pořádku, Caesare. Ty naše bečičky s knihami jsou tu s námi v bezpečí.“

„Je to tak.“ Caesar se opět pleskl po paži. „Jen je tu plno komárů, potvory jedny!“

„Nastěhovali se sem na zimu,“ řekl Burgundus. „Je tu horko, že by se tady uvařilo vajíčko.“

Trochu přeháněl, ale v místnosti bylo skutečně až nesnesitelné vedro – účinkem množství těl natěsnaných v uzavřeném prostůrku a ohně plápolajícího v kamenném ohništi zabudovaném do jedné ze stěn; i když krb nahoře ústil do volného prostoru, nemohl žádný mráz soupeřit s kupou žhoucích polen o průměru mužského pasu, z nichž šlehaly dlouhé plameny oním komínovým otvorem ven; trebulští mužští, kteří topili doslova kládami, zřejmě neradi zmrzali.

Jestliže byl onen temný koutek ve výčepu zamořen komáry, pak byly postele samá blecha a štěnice; Caesar strávil noc raději vsedě, na tvrdé židli, a ráno dal hospodě s chutí *vale.* Zůstavil za sebou přemnoho dohadů, proč se vydal se svým služebníkem na cesty zrovna za takovéhoto nečasu – a k jaké třídě asi náleží.

„Náramně nafoukaný!“ řekl krčmář.

„Že by proskripce?“ nadhodila jeho žena.

„Na to je moc mladý,“ řekl městsky vyhlížející chlapík, jenž dorazil právě v okamžiku, kdy už byli Caesar s Burgundem na odchodu. „Kromě toho by asi byli mnohem vylekanější, kdyby po nich Sulla šel!“

„Pak asi jede k někomu na návštěvu,“ řekla krčmářka.

„Patrně,“ řekl cizí muž, náhle znejistělý. „Ale mělo by se to ověřit. Ty dva si člověk nemůže s nikým splést, což? Achilles a Ajax,“ blýskl se na závěr také troškou vzdělání. „Co je na nich nejnápadnější, jsou ti koně. Stáli určitě malé jmění! Za tím chlapíkem budou asi pěkné peníze.“

„Třeba mu patří kus *rosey rury* v Reate,“ řekl šenkýř. „Ti koně jsou určitě odtamtud, o to se vsadím.“

„Nejspíš ze všeho vypadá na Palatinus,“ řekl nový příchozí, jehož chování bylo čím dál tím podezřelejší. „Patrně někdo z těch urozených rodin. Ano tuším za ním velké peníze.“

„Nu, nevím, jestli jsou za ním,“ řekl krčmář zklamaně, „ale u sebe je každopádně nemá. Víš, co vezou na těch mulách? Knihy! Tucet takových těch kožených věder na svitky! Představte si to jen – *knihy*!“

*** * ***

Čím výše stoupali Caesar s Burgundem na hřeben horského pásma, jemuž vévodil Mons Fiscellus, tím horší nepohodou se museli prodírat. Do Ners dorazili až na sklonku následujícího dne.

Matka Quinta Sertoria byla už třicet let vdovou a vyhlížela, jako by byla nikdy ani žádného manžela neměla. Caesarovi připomínala zesnulého, mnoho želeného prvního senátora Scaura, protože byla malá a drobná, neuvěřitelně vrásčitá, na ženu značně plešatá, ale nadaná neuvěřitelně krásným rysem – zářivě zelenýma očima; že kdy mohla porodit takového obra, jakým teď byl Quintus Sertorius, bylo těžké si představit.

„Má se dobře," říkala Caesarovi, když nosila na starý, pečlivě vydrhnutý stůl nejrůznější dobroty z udírny a ze sklepa; na venku se jedlo takhle, všichni seděli na židlích a u stolu. „Neměl nejmenší obtíže, když se ujímal správcovství v Přední Hispánii, ale teď očekává problémy, když Sulla sám sebe jmenoval diktátorem." Škodolibě se zachichtla. „To nic, to nic, dokázal Sullovi ztrpčit život mnohem víc než ten chudák synek mého bratrance Maria. Tomu ovšem chyběla potřebná tvrdost při výchově. Julia je moc milá paní. Jenomže až příliš měkká, a můj bratranec Marius byl málo doma, když chlapec vyrůstal. Což ovšem platí i tobě, Caesare, jenomže *tvá* matka měkká nebyla, viď?"

„Ne, Rio," řekl Caesar a usmál se na ni.

„Tak jak tak, Quintovi Sertoriovi se v Hispánii líbí. Odjakživa se mu tam život zamlouval. Vydali se tam kdysi se Sullou, když šli před lety na zvědy mezi Germány. Má v Osce dokonce germánskou manželku a syna, jak mi řekl. Jsem tomu ráda. Jinak by po něm nikdo nezůstal, až jednou odejde."

„Měl se oženit s Římankou," řekl Caesar upjatě.

Ria se skřípavě zasmála. „Kdepak ten! Kdepak můj Quintus Sertorius! Ten o ženské nestojí. Ta Germánka ho uhnala jen proto, že si tenkrát musel v kmeni zkrátka jednu vybrat, ale ženské on rád nemá," našpulila rty a zavrtěla hlavou, „a mužské také ne."

Rozhovor se ještě chvilku točil kolem Quinta Sertoria a jeho činů, ale posléze se i Rie toto téma zdálo vyčerpáno a přešla od svého syna k tomu, co by měl Caesar podniknout dál.

„Ráda bych tě tu měla u sebe, ale ty naše vztahy jsou až příliš známé, a nejsi ostatně ani první uprchlík, kterého tu mám – můj bratrance Marius mi sem kdysi poslal samotného krále Volků Tektosagů – jmenoval se Copillus. Nesmírně příjemný člověk! Na barbara velice civilizovaný. Uškrtili ho nakonec v Carceru, to se ví, jen co bratranec Marius skončil svůj triumf. Ale stejně jsem si něco vysloužila za ta léta, co jsem ho tu pro bratrance Maria opatrovala. Čtyři roky, myslím, to byly… Bratranec Marius býval vždycky štědrý. Zaplatil mi za to tehdy celé jmění. Byla bych to ale udělala i zadarmo. Měla jsem tu aspoň společnost, Copillus byl… Nu, Quintus Sertorius, ten za pecí nevydrží. Boj, to je jeho opravdový život." Zavrtěla hlavou, pleskla se do kolen a rozhovořila se k věci. „Vím o manželích, kteří žijí v horách, půl cesty odtud do Amiterna. Rádi si něco přivydělají, a budeš jim moci plně důvěřovat – za to se mohu zaručit. Dám ti pro ně dopis a povím ti, ještě než vyrazíš, kudy se tam dostaneš."

„Zítra," řekl Caesar.

Ria zavrtěla hlavou. „Zítra ne! Ani pozítří ne. Přijde velký vítr se sněhem a ty bys vůbec nenašel cestu, ani bys nevěděl, kde ses to ocitl. Ten tvůj Germán by skončil pod ledem někde v řece, dřív než by vůbec pochopil, že tam nějaká řeka je! Musíš tu zůstat, než se ta zima trochu ustálí."

„Ustálí?"

„Než přejdou ty první nápory vichřic a nastanou mrazy. Pak teprve je cesta bezpečná, když všechno pevně zamrzne. Ať jede ten tvůj Germán jako první, jeho kůň má tak velká kopyta, že se nebude tolik smekat a prošlape alespoň cestu té tvé

křehotince. To byl nápad takového koně si vzít v zimě na cestu do hor! Ty nemáš kus rozumu, Caesare.“

Kajícně se na ni podíval. „To mi říkala matka taky.“

„Má rozum. Sabinci jsou známí koňaři. Takové pěkné zvíře si tu každý dobře zapamatuje. Naštěstí tam, co se vydáš, nikdo, kdo by si vás mohl zapamatovat, stejně není.“ Ria se ušklíbla, odhalila pár zčernalých zubů. „Ale tobě je koneckonců teprve osmnáct. Však ty na to na všechno ještě přijdeš sám.“

Následující den potvrdil, že pokud jde o počasí, měla Ria pravdu; sněžilo nepřetržitě dál a vítr brzy navršil kolem domu vysoké závěje. Kdyby se byli Caesar s Burgundem nedali do práce a sníh neodházeli, byl by Riin útulný kamenný dům brzy zapadal sněhem natolik, že by ani Burgundus nebyl dokázal otevřít dveře. Ještě celé čtyři dny chumelilo, pak se na obloze ukázaly první ostrůvky modři a značně se ochladilo.

„Zimu tady mám docela ráda,“ říkala Ria a pomáhala jim rozestírat slámu, aby zateplili stáj. „Když je pořádně tuhá, je zimní období v Římě učiněné utrpení, a už po celé desetiletí máme samé tuhé zimy. Ale tady nahoře je alespoň čisto a sucho, bez ohledu na to, jak mrzne.“

„Budu muset co nejdřív odtud,“ řekl Caesar a přehazoval seno.

„Když si pomyslím, co toho ten tvůj Germán a jeho herka spořádají, budu ráda, až vás vyprovodím,“ řekla Sertoriova matka bručavě. „Ale zítra ještě ne. Možná pozítří. Jakmile bude cesta mezi Římem a Nersami schůdná, nebudeš tu v bezpečí. Jestli se na mne Sulla upamatuje – a to by měl, protože se s mým synem důvěrně znal – pošle ty své námezdné vrahy ze všeho nejdřív určitě sem.“

Avšak Riiným hostům nebylo souzeno odejít. Večer před chystaným odchodem Caesar náhle ochořel. I když venku ztuha mrzlo, dům byl po vesničku dobře vytopen, ohřívači rozestavenými podél jeho tlustých kamenných stěn, a pevně uzavřeny byly i jeho robustní okenice. Ale Caesarovi bylo zima a záblo ho čím dál tím víc.

„Moc se mi to nelíbí,“ řekla mu Ria. „Slyším, jak jektáš zuby. Jenom to už trvá až příliš dlouho na to, aby to byla obyčejná třesavka.“ Sáhla mu rukou na čelo a ucukla. „Vždyť ty úplně pálíš! Nebolí tě hlava?“

„Bolí, a jak,“ zamumlal.

„Takže zítra nepůjdete nikam. Čiň se, ty chlape germánská! Ulož pána do postele.“

A v posteli Caesar zůstal, stravován horečkou, trýzněn suchým kašlem a ustavičným bolením hlavy, neschopen udržet v sobě jakékoli jídlo.

„*Caelum grave et pestilens*,“ prohlásila zaříkávačka, když ji přivedli k pacientovi.

„Typická zimnice to přece není,“ trvala Ria tvrdošíjně na svém. „Není čtyřdenní ani třídenní. A on se také vůbec nepotí.“

„Ale je to zimnice, Rio. Jenom nemá to pravidelné opakování.“

„Ale to umře!“

„Je silný,“ řekla zaříkávačka. „Ať hodně pije. Lepší radu ti dát neumím. Vodu smíchanou se sněhem.“

*** * ***

Sulla se právě chystal přečíst si list od Pompeia z Afriky, když k němu vešel správce Chrysogonus, celý znervóznělý.

„Co se děje? Mám práci. Potřebuji si v klidu přečíst tenhle dopis.“

„*Domine,* chce s tebou mluvit nějaká dáma.“

„Řekni jí, ať vypadne.“

„D*omine,* to nemohu.“

Sulla dopis rázem pustil z mysli; odložil ho a v úžasu se na Chrysogona zahleděl. „Nemyslel jsem, že existuje někdo, kdo by tě dokázal takhle udolat,“ řekl a začínal se bavit. „Vždyť ty se celý třeseš, Chrysogone. Kousla tě snad?“

„Ne, *domine,*“ řekl správce, který naprosto postrádal smysl pro humor. „Ale myslel jsem, že mě snad zabije.“

„Och, to bych tu dámu měl tedy přijmout. Prozradila ti své jméno? Je to vůbec smrtelná bytost?“

„Ano, řekla mi ho. Aurelia.“

Sulla napřáhl ruku a pozoroval ji chvíli. „Ne, nemám halucinace.“

„Mám ji uvést?“

„Ne, pověz jí, že už ji nikdy nechci vidět,“ řekl Sulla, ale Pompeiův dopis znovu do ruky nevzal; veškerý zájem o něj jako by v něm pohasl.

„*Domine,* ale ona odmítá odejít, dokud s tebou nebude moci promluvit!“

„Tak ať ji sluhové vynesou ven.“

„Zkusil jsem to, *domine.* Nechtěli se jí dotknout ani prstem.“

„Ano, to se jim asi opravdu nechtělo!“ Sulla si hluboce vzdychl, zavřel oči. „Dobrá, Chrysogone, pošli mi ji sem.“ A když Aurelia vkročila dovnitř, řekl jí: „Posaď se.“

Seděla tam, zářivé zimní slunce ji zalévalo svým tvrdým jasem a znovu dosvědčovalo očím zohyzděného Sully, že vůči dokonalé hlavě může být i čas zcela bezmocný. V jeho hlavním stanu v Teanu bylo tehdy tak málo vidět, že si ji nemohl ani pořádně prohlédnout, teď si to tedy vynahrazoval. Zhubla ještě, což by ji bylo mělo připravit o všechnu krásu; ona však teď byla ještě krásnější, zmizel sice ruměnec, který jí kdysi podbarvoval rty i tváře, ale její pleť nyní svítila jako mramor. Vlasy jí nezešedivěly, nepodlehla ani svodu omladit se tím, že by zvolila nějaký méně přísný účes; dál si je stahovala do prostého uzlu v týle. A stále měla ty překrásné oči, orámované hustými černými brvami a ukryté pod uhlovým obočím jako pod vějíři. Přísně je teď na něho upírala.

„Přišlas asi kvůli svému chlapci,“ řekl a opřel se v židli nazad.

„Přišla.“

„Tak mluv! Poslouchám.“

„Je tohle všechno jen proto, že se tolik podobá *tvému* synovi?“

Otřáslo jím to, nedokázal se jí podívat do očí; zahleděl se namísto toho do Pompeiova dopisu, dokud bodavá bolest onoho ostnu nepolevila. „Ohromilo mě to, když jsem ho teď znovu spatřil, ale důvodem to není.“ Upřel studené zraky opět na ni, s netečností civějící kozy.

„Měla jsem tvého synka ráda, Lucie Cornelie.“

„Tohle není způsob, jakým bys ze mne dokázala vymámit to, co chceš, Aurelie. Je to už dávno, co můj chlapec zemřel. Naučil jsem se s tím žít, i když se z toho lidé občas pokoušejí vytloukat kapitál, tak jako teď ty.“

„Takže ty tušíš, co chci.“

„Jistěže.“ Zhoupl se i s židlí nazad, při robustní konstrukci římských křesel to byl nemalý výkon. „Ty bys chtěla, abych ušetřil tvého syna. Zatímco můj ušetřen nebyl.“

„To přece nemůžeš vyčítat *mně*!“

„Mohu to vyčítat, komu se mi zachce! Protože já jsem diktátor!“ křikl, v koutcích úst pěnu.

„To je hloupost, Sullo! Nevěříš tomu o nic víc než já! Přišla jsem tě požádat, abys ušetřil mého syna, který si nezaslouží zemřít, zrovna tak jako si nezasloužil být ustanoven flaminem Dialis.“

„Souhlasím s tebou, že se pro to nehodí. Ale on ten flaminát zastává. A tys byla ta, která to chtěla.“

„Nechtěla! Nechtěla jsem, aby se stal flaminem Dialis, o nic víc než můj manžel. Bylo nám to přikázáno. Samotným Mariem! Uprostřed všech těch ostatních ukrutností, které tu páchal,“ řekla Aurelia a ohrnula horní ret, aby tak dala najevo své znechucení. „Stejně tak to byl Marius, kdo nařídil Cinnovi, aby dal svou dcerku mému synovi za manželku. A vidět Cinnillu jako flaminiku Dialis byla určitě ta poslední věc, kterou by si i Cinna byl přál!“

Sulla změnil téma. „Proč už nenosíš ty lahodné barevné odstíny, co jsi mívala tak ráda?“ řekl. „Tahle barva, co máš dnes na sobě, je jako kost, a moc ti nesluší.“

„Copak s těmi pitomostmi nepřestaneš!“ vyjela na něho. „Nepřišla jsem, abych zalahodila tvému vybíravému oku, jsem tu, abych se zastala svého syna!“

„Já bych přece tvého syna velice rád ušetřil. A on ví, co pro to může udělat. Rozvést se s tím Cinnovým parchantem.“

„Ale on se s ní nerozvede.“

„A proč ne!“ houkl Sulla a vyskočil ze židle. „*Proč ne?*“

Její tváře ožily barvou, i rty jí trochu zrůžověly. „Protože tys mu ukázal cestu, ty blázne, jak se zbavit údělu, který on z celé duše nenávidí! Rozvést se s ní a zůstat flaminem Dialis po celý zbytek života? To radši umře!“

Sulla vytřeštil zraky. „Cože?“

„Ty jsi opravdu blázen, Sullo! A hlupák! Ten se s ní nerozvede, co bude živ!“

„Takhle se mnou nemluv!“

„Budu s tebou mluvit, jak budu chtít, ty zlá stará mrcho!“

Rozhostilo se neobvyklé ticho, Sullův hněv se vytrácel tou měrou, jak Aureliin narůstal. Stál obrácen k oknu, ale pak se k ní opět otočil čelem, zaujalo ho cosi jiného než její hněv, její utrpení.

„Začněme znovu od začátku,“ řekl. „Pověz mi, proč vlastně Marius z tvého syna učinil flamina Dialis, když o to nikdo z vás nestál.“

„Souvisí to s tím proroctvím,“ řekla.

„Ano, já o něm vím. Sedmkrát konsulem. Třetí zakladatel Říma – vykládal o tom kdekomu.“

„Ale nepověděl všechno. Proroctví mělo ještě druhou část, o které se nikdy nikomu nezmínil ani slovem, až teprve když ho začal opouštět zdravý rozum. Pak o tom řekl mladému Mariovi, ten se svěřil Julii a ta zase mně.“

Sulla se zamračil a posadil se. „Pokračuj,“ řekl stroze.

„Druhá část proroctví se týkala mého syna. Caesara. Stará věštkyně Martha předpověděla, že *on* se stane největším ze všech Římanů. A Gaius Marius jí plně uvěřil i v tomhle. Ujařmil Caesara tím flaminátem, aby mu překazil účast ve válkách a v jakékoli politické dráze.“ Aurelia se posadila, v tváři bílá jako křída.

„Protože muž, který nemůže jít do války a který se nemůže ucházet o konsulát, ten také nemůže nikdy zazářit,“ pokývl hlavou Sulla. Hvízdl si. „Chytré, Marie! Přímo skvělé! Uděláš ze svého rivala flamina Dialis, a máš vyhráno. Nikdy bych byl neřekl, že ta stará potvora dokáže být tak rafinovaná.“

„Och, ten byl prohnaný!“

„Zajímavá historka," řekl Sulla a chopil se Pompeiova dopisu. „Můžeš odejít, už jsem tě vyslechl."

„Ušetři mého syna!"

„Ne, pokud se nerozvede s Cinnovou dcerou."

„To on nikdy neudělá."

„Pak k tomu nemám co dodat. Odejdi, Aurelie."

Ještě jeden pokus. Kvůli Caesarovi. Alespoň pokus. „Kdysi jsem pro tebe plakala. Tebe to těšilo. Teď se mi chce kvůli tobě znovu plakat. Ale tyhle slzy tě nepotěší. Jsou to slzy smutku nad úmrtím velikána. Protože to, co teď před sebou vidím, se smrsklo natolik, že se to neostýchá hojit se na dětech. Cinnově dceři je dvanáct. Mému synovi je osmnáct. Děti jsou to! Ovšem Cinnova vdova se bezostyšně promenuje po Římě, neboť je už z ní opět manželka někoho jiného. A koho jiného, než tvého člověka! Cinnův syn zůstal bez prostředků a neviděl jiné řešení než ze země odejít. Další obětované dítě. Zatímco Cinnova vdova jen kvete. Ta ovšem už dávno není dítě." Ohrnula rty v pohrdavém úsměšku. „Annia je ovšem zrzka. Nenosíš ty snad na té své stařecké pleši nakonec její vlasy?"

Sotva tuto otrávenou střelu vypustila, otočila se na podpatku a vyrazila ven.

Přispěchal Chrysogonus.

„Potřebuju někoho najít," řekl Sulla s nejohyzdnějším ze svých úsměvů. „Najít, Chrysogone, nikoli proskribovat a nikoli zabít."

Správce potlačil hluboký povzdech, umíral zvědavostí, co se to odehrálo mezi jeho pánem a tou mimořádnou ženou – něco museli mít v minulosti společného, to bylo nad slunce jasné – a teď už se to zřejmě nikdy nedozví. A tak jen úlisně poznamenal: „Nějaká soukromá záležitost, ano?"

„Dalo by se to tak nazvat. Ano, je to zcela soukromé povahy. Dva talenty stříbra pro toho, kdo zjistí, kde se nachází Gaius Julius Caesar flamen Dialis. Toho mi pak přivedou, aniž mu zkřiví jediný vlas na hlavě! Postarej se, Chrysogone, aby to všichni věděli! Nikdo nesmí flamina Dialis zabít! Chci ho jen mít tady. Jasné?"

„Zajisté, *domine*." Avšak správce se neměl k odchodu. Namísto toho si zdvořile odkašlal.

Sulla už sklouzl očima opět k Pompeiovu dopisu, avšak po tomto znamení zvedl hlavu. „Ano?"

„Vypracoval jsem ten písemný návrh, o který jsi mne požádal, když jsem se tě poprvé tázal, jestli bych nemohl být já ustanoven jako úředník odpovídající za veškerou administrativu proskripcí. Našel jsem si už také zástupce za sebe jako za správce, abys mohl sám posoudit jeho vhodnost pro případ, že bys svolil, abych nadále mohl vést správu proskripcí."

Úsměv, který mu byl odpovědí, nebyl příjemný. „Ty zřejmě věříš, že bys zvládl dvojí práci. *Jestliže* bych ti ovšem dopřál zástupce v tvé správcovské funkci."

„Bylo by dobře, kdybych vykonával obojí, *domine*, to mi věř. Přečti si můj koncept. Uvidíš z něho nejlépe, že mám pro tyto administrativní úkoly nejlepší předpoklady. Nač do toho zapojovat nějakého úředníka ze státní pokladny, který se ve své bázlivosti neodváží ujasnit si problémy s tebou osobně a který kromě toho až příliš vězí ve zvyklostech státní pokladny, než aby náležitě využil obchodních hledisek spojených s takovouto pravomocí?"

„Uvážím to a dám ti vědět," řekl Sulla a bral už po několikáté do ruky nebohý Pompeiův dopis. Netečně sledoval, jak správce s úklonami odchází z místnosti, a pak se kysele ušklíbl. Odporný chlap! Učiněná ropucha! Jenomže, říkal si, to je přesně typ,

jaký bude pro správu proskripcí nezbytný – naprosto bezcharakterní chlap. Ale zato spolehlivý! Pokud by se administrátorem stal Chrysogonus, mohl by si být Sulla jist, že nedojde k žádné libovůli ani svévoli. Chrysogonus se ovšem nebude rozpakovat urvat si tučný zisk i pro sebe, avšak nikdo neví lépe než právě Chrysogonus, že by se mu zle vedlo, pokud by to učinil způsobem, jenž by se mohl nějak osobně dotknout Sully. Celá majetková složka proskripcí musí být obestřena aureolou naprosté bezúhonnosti – ať půjde o prodej nemovitostí, o dispozice s hotovostmi, o šperky, nábytek, umělecká díla, o podíly nebo o kapitálovou účast! Je vyloučeno, aby toto vše Sulla ohlídal sám, někoho na to bude třeba stejně vyhledat. Chrysogonus má asi pravdu. Bude lépe, když to bude on, než nějaký ten byrokrat ze státní pokladny. Těm něco svěřit, a člověk se nedočká výsledku! Tuhle akci bude třeba provést s maximálním urychlením. A přesto nesmí nikdo dostat příležitost tvrdit, že se snad Sulla na úkor státu nějak obohatil. I když se z Chrysogona teď stal propuštěnec, náležel i nadále cele Sullovi; a Chrysogonus dobře věděl, že se jeho pán nebude vůbec rozpakovat dát ho zabít, pokud by se dopustil sebemenší nepředloženosti.

Uspokojen, že vyřešil hlavní problém proskripcí, se Sulla znovu sklonil nad Pompeiovým dopisem.

Obě provincie, Africa i Numidia, jsou pacifikovány a je v nich klid. Trvalo mi to čtyřicet dní. Vyplul jsem z Lilybaea koncem října se šesti legiemi a dvěma tisíci mužů jízdy, velením na Sicílii jsem pověřil Gaia Memmia. Nepovažoval jsem za potřebné ponechávat na Sicílii posádku. Lodě jsem začal shromažďovat od okamžiku, kdy jsem se na Sicílii vylodil, a koncem října jsem jich měl pohromadě víc než osm set. Mám rád věci dobře zorganizovány, šetří to pak spoustu času. Těsně před odplutím jsem vyslal kurýra k mauretanskému králi Bogudovi, který má svou armádu v současnosti umístěnu v Iolu, nedaleko od Tingisu. Bogud nyní vládne z Iolu, do Tingisu poslal Ascalise jako místokrále. Ke všem těmto změnám došlo v důsledku konfliktu v Numidii, kde princ Iarbas uzurpoval trůn krále Hiempsala. Můj kurýr tlumočil králi Bogudovi pokyn, aby okamžitě zahájil od západu ofenzívu do Numidie, s tím, že jakýkoli odklad je nepřípustný. Můj strategický záměr byl, aby král Bogud tlačil Iarbase k východu tak dlouho, až Iarbas narazí na mne, a já ho budu moci potřít.

Vylodil jsem své muže ve dvou skupinách, polovinu ve Starém Kartágu, druhou polovinu v Utice. Druhé skupině jsem velel já osobně. V okamžiku, kdy jsem vystoupil na břeh, přišlo se mi podrobit sedm tisíc mužů Gnaea Ahenobarba, což jsem považoval za dobré znamení. Ahenobarbus se rozhodl utkat se ihned v bitvě. Obával se, že pokud tak neučiní, přejde na mou stranu ještě mnohem víc jeho lidí. Rozmístil svou armádu u konce rokle v domnění, že mě zaskočí na pochodu údolím. Jenomže já jsem si vylezl na vysoký skalní ostroh a jeho vojsko jsem už zdálky zpozoroval, takže jsem mu do léčky nepadl. Začalo pršet (zima je v provincii Africa obdobím dešťů) a já jsem využil toho, že déšť šlehal Ahenobarbovým vojákům přímo do očí. V této velké bitvě jsem zvítězil a moji vojáci mě ještě na bitevním poli provolali imperátorem. Avšak Ahenobarbus a s ním asi tři tisíce jeho mužů unikli bez úhony. Moji vojáci mě stále ještě pozdravovali na bojišti jako imperátora, ale já jsem je zarazil a řekl jsem jim, že to budou moci udělat později. Moji muži to

nahlédli a s voláním slávy imperátorovi ustali. Vrhli jsme se všichni do Ahenobarbova tábora a zabili jsme jeho i všechny jeho muže. Pak teprve jsem vojsku dovolil, aby mne na bojišti pozdravilo jako imperátora.

Nato jsem pochodoval do Numidie, poté co provincie Africa vydala všechny povstalce, kteří byli dosud na svobodě. Popravil jsem je v Utice. Iarbas, ten, který uzurpoval trůn, se opevnil ve městě Bulla Regia – které leží na horním toku řeky Bagradas – poté, co se doslechl, že já proti němu táhnu od východu a Bogud od západu. Dostal jsem se do Bully Regia samozřejmě dříve než král Bogud. Bulla Regia otevřela své brány, jakmile jsem k ní přitrhl, a Iarbase mi vydala. Iarbase jsem dal popravit na místě a s ním ještě jednoho jeho šlechtice jménem Masinissa. Krále Hiempsala jsem dosadil znovu na jeho trůn v Cirtě. Sám jsem našel i dost času na to, abych si zalovil divokou zvěř. Tahle zem se přímo hemží divokými tvory všech možných druhů, od slonů až po značně veliká zvířata podobná našemu skotu. Píšu ti toto všechno z tábora na numidských rovinách.

Zamýšlím vrátit se brzy do Utiky, poté co jsem si podrobil celý sever Afriky za pouhých čtyřicet dnů, jak už jsem ti napsal. Nebude nutné zanechávat tu vojenskou posádku. Můžeš sem bez obav vyslat rovnou správce. Hodlám se nalodit se všemi šesti legiemi a se dvěma tisíci jezdců na své lodi a vyplout do Tarenta. Připochoduji pak po Via Appia, načež bych rád oslavil triumf. Moji muži mě pozdravili na bojišti jako imperátora, takže mám na triumf nárok. Zpacifikoval jsem v průběhu jednoho sta dnů jak Sicílii, tak i Afriku a dal jsem popravit všechny tvé nepřátele. Získal jsem i hodnotnou kořist, kterou ve svém triumfálním průvodu budu moci všem předvést.

Než Sulla dočetl, co Pompeius v dopise všechno napovídal, tekly mu po tvářích slzy smíchu a nevěděl, zda ho víc pobavila nehorázná sebedůvěra čišící z celého sáhodlouhého listu, či jeho arogance, anebo štědře rozdávané informace o tom, že zima je tam časem dešťů a že Bulla Regia leží na horním Bagradu – vždyť snad ten Pompeius přece *musí* vědět, že Sulla strávil v Africe celá dlouhá léta a že samojediný zajal krále Jugurthu? Po čtyřiceti dnech měl Pompeius všechno v malíčku. Kolikrát jen v dopise hlásí, že ho jeho vojska pozdravila na bojišti jako imperátora? Och, to je psina!

Přitáhl si svitek papíru a dal se do psaní; tuto odpověď Pompeiovi nehodlal diktovat písaři.

Tvůj dopis jsem přijal s náramnou radostí. Děkuji ti také za všechny ty pozoruhodné informace, které mi v něm o Africe sděluješ. Musím ji také někdy navštívit, kdyby pro nic jiného, tak abych si na vlastní oči prohlédl ta značně veliká zvířata podobná našemu skotu. Stejně jako ty poznám ovšem i já slona hned na první pohled.

Gratuluji ti. Jsi opravdu rychlý chlapík! Čtyřicet dní! To je období, po jaké – jak se domnívám – byla před tisícem let zatopena Mezopotámie onou velkou povodní.

Vím, že se mohu spolehnout na tvé slovo, že ani v Africe, ani na Sicílii nebude nutné udržovat vojenskou posádku, ovšem, můj drahý Pompeie,

musíme přece jen dodržovat všelijaké ty nezbytné zdvořilůstky. Nařizuji ti proto, abys pět svých legií ponechal v Utice, a na zpáteční cestu domů aby ses vydal pouze s jednou. Je mi jedno, která to bude, pokud se snad některá z nich těší tvé obzvláštní přízni. A když už je řeč o přízni – je naprosto nesporné, že ty osobně náležíš k těm, kdo jsou obdařeni přízní samotné Fortuny!

Oslavit triumf ti naneštěstí povolit nemohu. Třebaže tě tví vojáci tolikrát na bojišti pozdravili jakožto imperátora, triumf je vyhrazen pro členy senátu, kteří dosáhli alespoň úřadu prétora. Válek ještě vyhraješ v budoucnosti dost, Pompeie, takže se ti dříve či později triumfu dostane – řekl bych, že spíš dříve.

Musím ti také poděkovat za spěšnou dodávku oné Carbonovy brány zraku, sluchu, čichu a krmě. O tom, že se někdo skutečně musel zahryznout do hlíny – abych užil Homérova obratu –, snad nemůže být přesvědčivějšího důkazu nad uťatou hlavu. Oprávněnost mé argumentace, že je Řím bez konsulů, tím rázem byla všem víc než zřejmá. Chytré bylo i to, žes ji naložil do octa! Díky i za Sorana. A za staršího Bruta.

Jen malou poznámku k tomu, můj milý Pompeie. Býval bych radši, kdybys byl pro odstranění Carbona zvolil poněkud méně veřejnou formu, když už ses rozhodl provést to tak barbarským způsobem. Začínám trochu věřit tomu, co se říkává – poškrab trochu Piceňana, a vespod se ti objeví Gal. Jakmile sis usmyslel posadit se na pódium, do kurulského křesla, oblečen v *togu praetextu* a s liktory za sebou, představoval jsi přece od té chvíle sám Řím. Jenomže ty ses vůbec nezachoval jako Říman. Poté cos chudáka Carbona celé hodiny trýznil na žhavém slunci, jsi mu jen povýšeně oznámil, že si nezasluhuje žádný proces a že bude bez soudu na místě popraven. Jelikož jsi s ním celé dny před tímhle až běda veřejným líčením nakládal věru krutě, pokud jde o ubytování a jídlo, bylo Carbonovi nedobře. Přesto však, když tě prosil, abys ho nechal jít v soukromí se vyprázdnit a vymočit, tys mu i toto odepřel! Zemřel proto, jak jsem se dozvěděl, ve vlastních výkalech, zato však skonal statečně.

Odkud to všechno vím? Mám své zdroje informací. Pokud bych je neměl, pochybuji, že bych nyní byl v Římě diktátorem. Jsi ještě velice mlád a mylně jsi předpokládal, že když chci, aby Carbo zemřel, neudělám si na něj ani čas. V jistém směru to tak bylo. Ovšem veškerý čas, co na světě mám, jsem připraven věnovat věci konsulského úřadu v Římě. A faktem zůstává, že Carbo byl ještě v čase své smrti řádně zvoleným římským konsulem. Měl by sis pro budoucno vštípit do paměti, milý Pompeie, že konsulovi náležejí veškeré pocty, i když se náhodou jmenuje Gnaeus Pompeius Carbo.

A když už jsme u těch jmen – doslechl jsem se, že tahle barbarská epizoda na agoře v Lilybaeu se zasloužila o tvé nové jméno. To je ovšem velikánské dobrodiní pro muže, který ještě nemá cognomen, které by mu dodalo lesku, není-liž pravda, Pompeie Bezejmenný? *Adulescentulus carnifex.* Řezníkův kluk. Řezníček. Já myslím, že ti tohle třetí jméno bude náramně slušet, milý Řezníčku! Tatík byl Řezník, ty budeš Řezníček. Řeznictví prostě zůstává v rodině.

Opakuji: pět tvých legií zůstane v Africe, aby mohly s nadšením uvítat nového správce, až mi vybyde čas ho najít a poslat ho tam. Ty máš volnost vrátit se domů, jakmile budeš chtít. Těším se na shledání s tebou. Můžeme si krásně popovídat o slonech a můžeš mě při té příležitosti ještě podrobněji poučit o Africe a o tom, jak to v té zemi vlastně chodí.

Musím ti také vyjádřit soustrast nad úmrtím tvého tchána Publia Antistia Veta a jeho manželky. Těžko říct, proč vlastně Brutus Damasippus mezi své oběti zahrnul právě Antistia. Brutus Damasippus už samozřejmě nežije. Dal jsem ho popravit. Ale v soukromí, Pompeie Řezníčku. V přísném soukromí.

Dopis, jaký je radost psát, říkal si Sulla, když skončil! Pak se však zamračil a chvíli ještě seděl a přemítal, co si s tím Pompeiem Řezníčkem počít. Je to ještě mladíček, ale velice nerad se bude vzdávat toho, co si jednou umanul! Například onoho triumfu. Pokud někdo dokáže na veřejném prostranství neřímského města vystoupit jménem Říma, s veškerou pompou a se vším, co k ní patří, s liktory i s kurulským křeslem, a zachovat se poté jako naprostý barbar, bude sotva ochoten respektovat protokolární nuance triumfálního průvodu. Kdesi v hloubi Sullovy mysli se vynořilo tušení, že by ten Řezníček při své mazanosti asi mohl být schopen k dosažení triumfu zvolit i takový způsob nátlaku, při kterém by mu slavnostní průvod bylo nesnadné trvale odpírat; jenomže v Sullově hlavě se už začínal rodit plán. Na jeho tvář se opět vracel úsměv, a když pak do místnosti vstoupil jeho sekretář, bezděčně si při pohledu na Sullův výraz oddychl úlevou; sláva, má dobrou náladu!

„Á, Flosculus! Jdeš právě v čas. Posad se a přichystej si ty své tabulky! Popadl mě právě záchvat mimořádné velkodušnosti a mám v úmyslu projevit ji vůči celé řadě lidí včetně jistého vynikajícího Lucia Licinia Mureny, mého správce v provincii Asia. Ano, rozhodl jsem se prominout mu všechny jeho útoky proti králi Mithridatovi a také jeho prohřešky vůči mé osobě, jichž se dopustil neuposlechnutím mých rozkazů. Mám dojem, že bych mohl toho ničemu přece jen k něčemu potřebovat, takže mu sděl můj příkaz, ať se co nejdřív vrátí sem domů oslavit tu svůj triumf. Dále napíšeš také Flaccovi, tomu, co teď vládne v Zaalpské Galii, že mu nařizuji, aby se neprodleně vrátil do Říma a aby tu rovněž oslavil triumf. A nezapomeň připojit pokyn, že si každý z nich má s sebou přivést přinejmenším dvě legie…“

Vyrazil do útoku plnou silou a jeho tajemník měl co dělat, aby mu v jeho tempu stačil. Vzpomínka na Aurelii a na onen nepříjemný rozhovor se vytratila. Sulla přestal myslet i na to, že má Řím odbojného flamina Dialis. Teď je třeba se vypořádat s jiným, mnohem nebezpečnějším mladíkem, a to se svrchovaným taktem – ba téměř elegancí, ovšem bez zbytečné přecitlivělosti. Neboť jakmile půjde o jeho vlastní kůži, projeví Pompeius Řezníček zcela určitě kromobyčejnou vnímavost.

* * *

Tak jak Ria předpověděla, počasí se ustálilo a v Nersách zavládla pravá zima, s jasnou oblohou a tuhými mrazy; avšak Via Salaria ve směru od Říma byla schůdná, stejně tak jako silnice z Reate do Ners a cesta přes horský hřbet do údolí řeky Aternus.

Caesar však nic z toho nevnímal, jeho stav se den ze dne horšil. V prvé fázi nemoci, kdy ještě měl jasnější chvilky, se sice pokusil vstát a vydat se na cestu, ale sotva se

postavil na nohy, přemohla ho slabost, takže vzápětí padl jako batole, které se začíná učit chodit. Sedmého dne ho postihla spavost, která pozvolna přecházela v lehké bezvědomí.

A pak se náhle u Riiných dveří objevil Lucius Cornelius Phagites v doprovodu onoho cizího muže, jenž spatřil Caesara a Burgunda v trebulském hostinci. Riu zastihli v nepřítomnosti Burgunda (jemuž uložila naštípat dříví), takže jim nedokázala zabránit, aby se nevedrali do domu.

„Ty jsi matka Quinta Sertoria, a tenhle člověk, co tu spí, je Gaius Julius Caesar flamen Dialis," prohlásil s nesmírným uspokojením Phagites.

„On nespí. Leží v mdlobě," řekla Ria.

„Spí."

„V tom je přece rozdíl. Nedokážu ho vzbudit ani já, ani nikdo jiný. Má zimnici, bez pravidelných záchvatů, což znamená, že zemře."

Pro Phagita to nebyla dobrá zpráva, neboť si byl vědom, že cena vypsaná na Caesara byla splatná pouze za hlavu pevně spojenou s dosud dýchajícím tělem svého vlastníka.

Jako všichni ostatní Sullovi agenti, kteří byli vesměs jeho propuštěnci, netrpěl Lucius Cornelius Phagites přílišnými skrupulemi, a vůbec už ho netrápila pražádná morální hlediska. Byl to štíhlý Řek, čtyřicátník – jeden z těch, kdo se raději prodali do otroctví, než aby se pachtili za živobytím ve své poničené domovině – jenž k Sullovi přilnul jako pijavice a byl odměněn pověřením řídit jednu z proskripčních tlup; v době, kdy se dostavil, aby zatkl Caesara, dosáhl jeho příjem za povraždění mužů z proskripčních seznamů už čtrnácti talentů. Přivést tuto kořist Sullovi ještě živou by bylo onu sumu zvýšilo na šestnáct talentů, a Phagites by se byl nerad smiřoval s myšlenkou, že bude o tak tučnou prémii ošizen.

Nevyjevil však Rie povahu svého poslání, vyplatil jen svému informátorovi ještě u Caesarova lůžka jeho odměnu a ujistil se pak, že udavač skutečně zmizel. Mrtvý chlapec by ovšem jeho zisky v Římě nijak nezvýšil – ale snad má alespoň nějaké peníze s sebou. Při trošce chytrosti, pomyslel si Phagites, bych tu babku mohl obloudit nějakou povídačkou a tu hotovost z ní vymámit.

„Nu dobrá," řekl a vytasil velký nůž. „Hlavu mu můžu uříznout tak jako tak. A mám své dva talenty jisté."

„Dej si dobrý pozor, ty *citocacio*!" zavřískla Ria a postavila se mu do cesty. „Co chvíli se vrátí někdo, kdo tě zabije, než se naděješ, pokud se jeho pána sebemíň dotkneš!"

„Oho, ta germánská obluda? Víš co, matko? Jdi a sežeň ho. Já se tu zatím posadím na pelest a mladého pána ohlídám." A sedl si vedle bezvládného těla na loži, nůž přitisknut na Caesarovo bezbranné hrdlo.

V okamžiku, kdy Ria vyklouzla zadem na mrazivý dvůr a ze všech sil zakřičela na Burgunda, pokročil Phagites k hlavním dveřím a otevřel je; venku na cestě čekali jeho pochopové, členové jeho desetihlavé decurie.

„Je tu ten germánský obr. Pokud by to bylo nutné, zabijeme ho, ale pár z nás by to odneslo zpřeráženými kostmi, takže žádná rvačka, budeme-li se tomu moci vyhnout. Ten chlapec umírá, nebude nám už nic platný," vysvětloval Phagites. „Já z nich ale chci dostat všechny peníze, co tu mají. Jakmile toho dosáhnu, budu potřebovat, abyste mě ochránili před tím Germánem. Jasné?"

Vrátil se dovnitř, a když se Ria vrátila s Burgundem, seděl už opět s nožem přiloženým na Caesarovo hrdlo. Hluboko v Burgundově hrudi se ozvalo zavrčení,

neučinil však ani krok směrem k lůžku, zůstal stát ve dveřích a jen svíral a rozvíral mohutné pěsti.

„Výborně!“ řekl Phagites přátelským tónem a beze strachu. „A teď ti, babo, něco řeknu. Pokud tu máš dost peněz, nechám ti tu možná tohohle mládence i s hlavou na ramenou. Venku na cestě mám devět zručných pomocníků, takže bych mu tak jako tak mohl podříznout krk a být venku dřív, než se ten tvůj Germán dostane k posteli. Je to jasné?“

„Jemu ne, jemu určitě ne, pokud se o tom snažíš přesvědčit Burgunda. Ten neumí ani slovo řecky.“

„Hovado jedno! Takže mu to musíš vysvětlit ty, matko, aby to pochopil. Máš tu nějaké peníze?“

Zůstala chvíli stát, oči zavřené, v duchu probírala, co bude nejlepší. A jelikož byla stejně praktická jako její syn, rozhodla se vypořádat nejprve s Phagitem, zbavit se ho nějak. Caesar by docela určitě byl mrtev, dřív než by ten Germán stačil skočit k posteli – pak by zabili Burgunda – a nakonec by zemřela i ona. Otevřela tedy opět oči a ukázala na pouzdra s knihami narovnaná v koutě místnosti.

„Tamhle. Tři talenty,“ řekla.

Phagites přejel vlahými hnědými zraky k vědérkům s knihami a hvízdl. „Tři talenty! No vida, to je docela pěkné!“

„Vezmi si je a jdi. Nech toho chlapce v pokoji umřít.“

„To víš, že půjdu, matko, to víš, že ano.“ Strčil si prsty do úst a pronikavě zahvízdal.

Jeho muži vtrhli s tasenými meči o překot dovnitř, očekávali, že budou muset Burgunda zabít, namísto toho však spatřili nepohnutou trojici a kořist v podobě tuctu pouzder s knihami.

„Bohové, to je váha!“ řekl Phagites, když je chtěl potěžkat a sotva je dokázal pozdvihnout. „Je to náramně chytrý pták, ten náš flamen Dialis.“

Šli třikrát a vědérka byla všechna pryč, i s knihami. Když vešli jeho pochopové do místnosti potřetí, vyskočil Phagites z pelesti a hbitě vklouzl mezi ně. „*Vale!*“ řekl a ztratil se. Po chvilce rozruchu před domem zacvakala po dláždění koňská kopyta a pak se rozhostilo ticho.

„Mělas mě je nechat pobít,“ řekl Burgundus.

„Byla bych to udělala, jenomže v tom případě by byl tvůj pán zemřel jako první,“ řekla s povzdechem stařena. „Nu, ti se nevrátí, dokud ty peníze neutratí, ale pak přijdou znovu. Budeš muset Caesara odvézt na druhou stranu hor.“

„On mi ale cestou umře!“ rozvzlykal se Burgundus.

„Snad ano. Ale pokud zůstane tady, je to docela jistá věc.“

Caesarova mdloba měla poklidný ráz, netrpěl deliriem ani nebyl nepokojný; vypadá, říkala si Ria, jen velice hubený a zesláblý; rty měl plné horečnatých oparů, ale i v této prazvláštní dřímotě pil všechno, co mu podali, a neležel zatím nepohnutě tak dlouho, aby se už ozvaly ony zvuky napovídající, že se mu ucpávají plíce.

„Škoda že jsme se museli vzdát těch peněz, protože já nemám saně, a to bude jediný způsob, jak ho odtud převézt. Znám sice člověka, který by mi je prodal, ale já od té chvíle, co byl Quintus Sertorius proskribován, vůbec žádné peníze nemám. Byla bych přišla i o tenhle dům, kdyby to nebyla součást mého věna.“

Burgundus ji nejprve nezúčastněně poslouchal, ale pak se ukázalo, že dokáže bystře uvažovat. „Tak tedy prodej jeho koně,“ řekl a znovu se dal do pláče. „Och, jemu pukne srdíčko! Ale nic jiného nezbývá.“

„Chytrá hlava," řekla Ria rázně. „Toho koně prodáme snadno. Ne za tolik, zač doopravdy stojí, ale bude to stačit na nákup saní a páru volků a na úhradu vašeho ubytování u Priska a Gratidie – i přitom, co *ty* dokážeš sníst."

Tak se také stalo, a to velice rychle. Búkefala si odváděl jeho nadšený nový majitel, jenž stále ještě nemohl uvěřit svému štěstí, že získal takového koně za devět tisíc sesterciů, a raději neotálel, aby si to Ria ještě nerozmyslela.

Saně – v podstatě vůz s koly, na něž byla upevněna vyhlazená prkna se špicemi vytočenými vzhůru – stál čtyři tisíce sesterciů a dva volkové, kteří ho měli táhnout, byli k mání každý za další dva, přičemž dosavadní majitel naznačil, že by byl později v létě ochoten odkoupit celý povoz i s potahem za šest tisíc zpět, takže by mu zbyly dva tisíce čistého zisku.

„Dostaneš ho zpátky možná ještě dřív," řekla Ria zasmušile.

Spolu s Burgundem udělali, co mohli, aby měl Caesar na saních veškeré možné pohodlí, celého ho zaobalili pokrývkami.

„Nezapomeň ho co nejčastěji obracet! Jinak mu prolezou kosti kůží – masa už mu na nich moc nezbylo, chudáčkovi. Za tohoto počasí vám alespoň vydrží jídlo mnohem déle čerstvé, to je dobře, a musíš mu dávat pít mléko od mé ovečky stejně tak jako dost vody," poučovala ho nervózně. „Och, jak já bych si přála, abych se tam mohla vypravit s vámi! Jenomže na to já už jsem moc stará."

Stála a hleděla do zasněžených strání za domem, dokud jí Burgundus i se saněmi nezmizel posléze z očí; dala jim na cestu i svou ovečku, v naději, že z jejího mléka snad Caesar načerpá sílu k přežití. Pak, když už je nebylo vidět, se vrátila do domu a začala chystat jednoho ze svých holoubků jako oběť rodinné bohyni, Venuši, a tucet vajec Telluře a božstvu Sol Indiges, jež byli matkou a otcem veškerého dění v Itálii.

*** * ***

Cesta k Priskovi a Gratidii trvala osm dní, neboť volské spřežení bylo zoufale pomalé. Caesarovi to v něčem prospělo, neboť téměř nevnímal pohyb svého prazvláštního dopravního prostředku klouzajícího hladce po zmrzlém sněhu díky hojnému mazání skluznic včelím voskem. Stoupali vzhůru z údolí bystrého toku Himelly, na jejíchž březích ležely Nersae, po cestě zdolávající klikatými serpentinami prudký svah, za každou jejich zatáčkou byli o něco výše, a na druhé straně pak stejným způsobem opět sestupovali do údolí Aternu.

Pozoruhodné bylo, že se Caesar začal zotavovat takřka okamžitě, jakmile se po teplu Riina příbytku ocitl na mrazivém vzduchu. Upíjel mléka, kdykoli mu je Burgundus podal (Germán měl ruce tak obrovité, že podojit jimi ovečku pro něho znamenalo přímo muka, ač to naštěstí bylo už starší a trpělivé zvíře), a dokonce i zvolna žvýkal kousek tvrdého sýra, který mu Burgundus ukrojil. I nadále však trvala jeho malátnost a nedokázal zatím ani promluvit. Za celou cestu nenarazili na jediné stavení, takže ani neměli žádné přístřeší na nocleh, ale trval ostrý mráz, takže nad sebou měli za dne bezoblačnou modrou oblohu a za noci nebesa bělající se shluky zářivých hvězd.

Mdloba pomíjela; vystřídala ji spavost, tak jako ji zprvu předcházela, až konečně i ta pominula. V jistém směru, jak usuzoval svým pomalým způsobem Burgundus, se to zdálo být obratem k lepšímu. Avšak Caesar přesto vyhlížel, jako by z něho jakási

podsvětní příšera vysávala všechnu krev, a stěží dokázal i jen pozvednout ruku. Pak však náhle promluvil, neboť postřehl, že v jeho okolí došlo k jakési tragické změně.

„Kde je Búkefalos?“ otázal se. „Nevidím tu nikde Búkefala!“

„Museli jsme Búkefala zanechat v Nersách, Caesare. Vidíš sám, jaká je tu silnice. Búkefalos by byl tu cestu nezvládl. Ale neměj strach. U Rii je v bezpečí.“ Tak. Tohle se Burgundovi zdálo být mnohem lepší než pravda, zejména když uviděl, že mu Caesar věří.

Priscus a Gratidie žili na malé usedlosti pár mil od Amiterna. Byli asi Riina stáří a peněz měli jen poskrovnu; oba jejich synové, kteří by jim byli mohli přispět k lepšímu živobytí, byli zabiti ve válce s Italiky, dcery neměli žádné. Když tedy dostali Riin dopis a když jim Burgundus předal tři tisíce sesterciů, všechno, co jim ještě zbylo, rádi se uprchlíků ujali.

„Ale jestli mu zase stoupne horečka, budu ho ošetřovat pod širým nebem,“ řekl Burgundus, „protože sotva opustil Riin dům a trochu vychladl, vedlo se mu hned líp.“ Ukázal na saně a volky. „Tohle si můžete taky nechat. Pokud Caesar vydrží naživu, nebude o to už stejně stát.“

Bude Caesar žít? Nikdo z těch tří, kteří se teď o něho starali, to nedokázal říci, neboť dny míjely a Caesarův stav se měnil jen málo. Občas se rozhučel vichr a celou věčnost chumelilo, pak se vichřice utišila a opět přituhlo, ale Caesar jako by nic z toho nevnímal. Horečky ustoupily a s nimi i mdloby, nedocházelo však k žádnému výraznějšímu zlomu a neopouštěl ho ani onen bezkrevný výraz.

Koncem dubna nastalo tání a slibovalo brzké jaro. Byla to nejtužší zima, jakou kdo pamatoval, jak v onom kraji všichni tvrdili. Pro Caesara to byla nejtvrdší zima jeho života.

„Já se bojím,“ řekla Gratidia, která byla Riinou sestřenicí, „že nám Caesar nakonec přece jen umře, jestli se nedostane do nějakého místa, jako je Řím, kde jsou lékaři a léky a jídlo, jaké my tu na horách nikdy mít nebudeme. Ta jeho krev v sobě nemá špetku života. Proto se také nezotavuje. Já nevím, jak mu pomoct, a ty mi bráníš, abych přivedla někoho z Amiterna, kdo by se na něho podíval. Takže je nejvyšší čas, Burgunde, abys jel do Říma a pověděl o tom jeho matce.“

Germán vyšel beze slova z domu a začal sedlat svého neseanského koně; Gratidia měla stěží čas vtisknout mu uzlíček s jídlem, ještě než odjel.

*** * ***

„Bylo mi divné, proč jsem nedostala sebemenší zprávu,“ říkala Aurelia, bledá jako křída. Skousla si ret, hryzala si ho dál a dál, jako by ji ta trocha bolesti dokázala vzpružit myšlenky. „Neumím ti slovy vůbec povědět, Burgunde, jak moc ti děkuji. Bez tebe by už můj syn byl určitě zemřel. A musíme ho dostat zpátky do Říma, dřív než se tak opravdu stane. A teď jdi za Cardixou. Moc jsi jí i chlapcům scházel.“

Nic by asi nepomohlo vydat se znovu za Sullou sama, to dobře věděla. Pokud se tento způsob neosvědčil před Novým rokem, byl by zcela neschůdný nyní, poté co z nového roku uběhly už celé čtyři měsíce. Stále ještě zuřily proskripce – teď už však s menší silou, jak se zdálo, a byly také zveřejňovány stále nové a nové zákony; významné anebo hrozné zákony, podle toho, s kým o nich člověk hovořil. Sulla jimi byl plně zaměstnán.

Když se Aurelia pár dní po své rozmluvě se Sullou dozvěděla, že si Sulla poslal pro Marka Pupia Pisona Frugi, a když uslyšela, že Pisonovi Frugi nařídil rozvést se s Anniou, jelikož to je vdova po Cinnovi, vzbudilo to v ní i jiskřičku naděje, pokud jde o Caesara. Ale třebaže Piso Frugi uposlechl a s Annií se urychleně rozvedl, nic dalšího se nestalo. Ria napsala Aurelii dopis, v němž jí sdělovala, že Caesara o peníze připravil kdosi, kdo je přímo pojmenován podle svého hltounství, a že Caesar a Burgundus už jsou od ní pryč; o Caesarově nemoci se však Ria nezmínila a Aurelia se utěšovala, že snad všechno musí být v pořádku, když nedostává naprosto žádné zprávy.

„Půjdu za Dalmatikou," rozhodla se posléze. „Snad mi jako žena bude umět poradit, jak se Sullou jednat."

Sullovu manželku, která přibyla z Brundisia teprve loni v prosinci, vídali v Římě velice málo. Šeptalo se, že je chorá, jiná šeptem šířená zvěst tvrdila, že Sulla nemá čas na soukromý život a že ji zanedbává; ani šeptem se však nikdo nezmínil, že by si za ni byl našel nějakou náhradu. A tak jí Aurelia napsala kratičký vzkaz s prosbou o rozmluvu, pokud možno v době, kdy Sulla nebude doma. K tomuto dovětku, jak nezapomněla vysvětlit, ji vede snaha nijak diktátora nerušit. Požádala také, zda by bylo možno, aby se schůzky zúčastnila i Cornelia Sulla, jelikož by se ráda opět jednou pozdravila s tou, kterou dobře znávala; snad i Cornelia Sulla bude schopná poradit Aurelii v jejích starostech. Neboť, jak končila, promluvit by si chtěla především o tom, co jí v současné době dělá velikou starost.

Sulla už bydlel ve svém znovu postaveném domě hledícím na Circus Maximus; Aurelia vstoupila do novostavby čpící dosud čerstvou vápennou omítkou a všemi možnými barvami a působící onou neutěšenou novotou, kterou nedokáže setřít nic než čas; vedli ji skrze rozměrné atrium do ještě rozlehlejší peristylové zahrady a posléze do Dalmatičiných komnat, které zaujímaly stejný prostor jako celý Aureliin byt. Obě ženy se už kdysi setkaly, nespřátelily se však tehdy. Aurelia se nijak nepokoušela přidružit k onomu kroužku palatinských dam, manželek nejvýznamnějších mužů Říma, neboť byla plně zaměstnaná správou své insuly v Subuře a neměla zájem o klípky a dýchánky nad koláčky a slazeným ředěným vínem.

Je třeba po pravdě říci, že ani Dalmatica nebyla členkou onoho kroužku. Příliš mnoho let ji držel doma zavřenou její tehdejší manžel, první senátor Scaurus, a tak i ji už přešla touha po dýcháncích s koláčky a slazeným ředěným vínem. Potom už následoval exil v Řecku, idyla společného pobytu se Sullou v Efesu, Smyrně a Pergamu, nato přišla dvojčata – a posléze Sullova hrozná choroba. Až příliš mnoho strastí, trápení, stesku, bolesti. Už nikdy se Caecilie Metelle Dalmatice nezalíbí v nákupech, v hercích z komedie, v drobných ženských úkladech, skandálcích a lenivosti. Nadto pro ni měl její návrat do Říma přímo nádech triumfu, když shledala, jak mnoho ji Sulla postrádal a že ji miluje víc než kdy předtím.

Sulla se jí nicméně s ničím nesvěřoval, takže se nedozvěděla vůbec nic o osudu flamina Dialis; nevěděla dokonce ani, že matkou flamina Dialis je Aurelia. A Cornelia Sulla zase vnímala jen tolik, že Aurelia patřívala k jejímu dětství; probouzela v ní jakousi matnou vzpomínkou na Corneliinu vlastní matku, která až příliš pila, ještě než se sama zabila, a živou vzpomínku na milovanou macechu, Aelii. Corneliino první manželství – se synem Sullova konsulského kolegy – skončilo tragicky, když byl zabit za bouří rozpoutaných v době Sulpiciova působení v úřadě tribuna lidu. A teprve její druhé manželství – s Drusovým mladším bratrem Mamerkem – jí přineslo plné uspokojení.

Všechny tři ženy se upřímně zaradovaly nad tím, jak ostatní dvě vyhlížejí, a jelikož o všech třech se soudilo, že náleží k nejpůvabnějším římským kráskám, mohla každá právem usuzovat, že i ona sama odolala bouřím času lépe než všechny ostatní. Aurelia z nich byla ve svých dvaačtyřiceti nejstarší; Dalmatice bylo sedmatřicet let a Cornelii Sulle pouhých dvacet šest.

„Čím dál tím víc se teď podobáš svému otci," řekla Aurelia Cornelii Sulle.

V očích, až příliš modrých a zářivých, než aby mohly náležet Sullovi, to vesele zajiskřilo a jejich majitelka propukla v smích. „To mi snad ani neříkej, Aurelie! Pleť mám dokonalou a paruku taky ještě nenosím!"

„Chuděra," řekla Aurelia, „musí to pro něho být velice tvrdé."

„To ano," potvrzovala Dalmatica; její snědý půvab byl daleko něžnější, než jak si ho Aurelia zapamatovala z dřívějška, a její šedé oči byly o mnoho smutnější.

Rozhovor na chvilku sklouzl k banálním tématům, Dalmatica ho taktně odváděla od ožehavých otázek, jimž by byla její nevlastní dcera zjevně ráda dala přednost. Aurelia, která nikdy nevynikala v konverzaci, se spokojila občasnou poznámkou.

Hlavní zájem Dalmatiky, která měla ze svého prvního manželství s Markem Aemiliem Scaurem ještě před dvojčaty chlapce a děvče, se upínal k její nejstarší dceři, jménem Aemilia Scaura.

„Je moc krásná!" říkala vroucně a se šťastným výrazem v tváři. „Myslíme si, že čeká děťátko, ale ještě je příliš brzy říct to s určitostí."

„Koho si vzala?" zeptala se Aurelia; nikdy se nesnažila zapamatovat si, kdo za koho se kdy provdal nebo oženil.

„Mania Acilia Glabriona. Byli si zasnoubeni už řadu let, trval na tom tehdy Scaurus. Taková ta tradiční pouta mezi rodinami."

„Příjemný člověk," řekla Aurelia obezřetně neutrálním tónem; osobně ho považovala za trochu nadutého mluvku, jenž se ani zdaleka nemohl rovnat svému otci.

„Nafoukaný tlučhuba je to," prohlásila bez obalu Cornelia Sulla.

„Počkej, počkej, tobě se nezamlouvá, ale hlavně že se líbí Aemilii Scauře," řekla Dalmatica.

„A co malinká Pompeia?" otázala se Aurelia rychle.

Cornelia Sulla se rozzářila. „Ta je úplně báječná! Je jí už osm a chodí do školy." Ale jelikož to byla Sullova dcera a jelikož se podobně jako on dokázala na věci dívat z nadhledu, pokračovala. „Je ovšem strašlivě pitomá! Budu šťastná, když se naučí dát dohromady alespoň stručné latinské písemné poděkování – na nějakou řečtinu nemá smysl vůbec pomýšlet. Ale pro holku je lepší být hezká než chytrá."

„To jistě, pokud jde o to najít si manžela, ale v tomhle směru dost záleží i na slušném věnu," poznamenala suše Aurelia.

„Och, ta bude mít víc než slušné věno!" řekla Pompeina matka. „*Tata* nesmírně zbohatl, a ona po něm bude něco určitě dědit, stejně tak jako po Pompeiích Rufech – kteří teď mimochodem nasadili docela jiný tón, než když jsem u nich žila jako vdova! Ztrpčovali mi tehdy život, jak mohli, ale teď se jen sluním v odrazu záře svého *taty*. Mají asi strach, aby je taky neproskriboval."

„Takže budeme doufat, že se jednou pro Pompeiu najde opravdu pěkný manžel," řekla Dalmatica, zvážněla a obrátila se k Aurelii. „Jsem ráda, žes za mnou zavítala, a doufám, že tě budu moci počítat mezi své přítelkyně. Moc to potřebuji. Ale tys přece nepřišla jen na zdvořilostní návštěvu – všichni tě přece znají jako velice rozumnou ženu, která se o sebe dovede postarat. Co tě trápí, Aurelie? Jak bych ti mohla já pomoct?"

Celý příběh se postupně dostával na světlo, Aurelia ho pověděla svým střízlivým, nijak nepřibarveným způsobem, jakým si navykla hovořit. Své posluchačky ostatně ani neměla důvod nějak ovlivňovat, v naprostém tichu jí pozorně naslouchaly.

„S tím se musí něco udělat," řekla Dalmatica, když Aurelia dovyprávěla. Povzdychla si. „Jenže Lucius Cornelius toho teď v hlavě nosí tolik, a navíc není příliš přístupný." Zavrtěla se, celá nesvá. „Ty ses s ním přece dlouhá léta přátelila," řekla ostýchavě. „Obávám se, že když jsi ho nepřesvědčila ty, nemám přílišné vyhlídky ani já sama."

„Podle mého je to jinak," řekla Aurelia trochu upjatě. „Chodíval mě čas od času navštěvovat, ale ujišťuji tě, že v našem vztahu nedošlo ani k nejmenší nepatřičnosti. Nepřitahovala jsem ho tou svou takzvanou krásou. Možná že to zní málo romanticky, ale jeho zaujal můj zdravý rozum."

„Tomu věřím," usmívala se Dalmatica.

Slova se chopila Cornelia Sulla. „Nu, to už všechno dávno odnesla voda," řekla rázně, „a nemá to vliv na to, co bychom potřebovali teď. Máš plnou pravdu v tom, Aurelie, že nemá smysl, aby ses s *tatou* snažila promluvit znovu sama. Ale *musíš* se s ním přesto pokusit hovořit znovu – čím dřív, tím líp. On teď žije zcela ve světě zákonů a práva. Takže by se k němu měla dostavit velice oficiální delegace. Kněží, mužští příbuzní, vestálské panny, ty. Pomůže nám v tom jistě i Mamercus, já už si s ním o tom promluvím. Kdo z Caesarových nejbližších příbuzných není na proskripčních listinách?"

„Cottové – tri moji nevlastní bratři."

„Výborně, ti přidají téhle delegaci lesku! Gaius Cotta je pontifex a Lucius Cotta je augur, což jim navíc dodá váhy i z náboženské stránky. Mamercus se za tebe postaví, to vím určitě. A budeme potřebovat čtyři vestálské panny. Určitě Fonteiu, to je Nejvyšší Panna Vestina. Fabii. Licinii. A pak dcerku Caesara Strabona, Julii, ta pochází přímo z Caesarova rodu. Znáš některou z vestálek?"

„Neznám, ani Julii ne," řekla Aurelia.

„To nevadí, já se znám se všemi. Nech to na mně."

„Čím bych mohla pomoct já?" otázala se Dalmatica trochu zaskočená její sullovskou rozhodností.

„Ty musíš vyjednat, aby *tata* zítra odpoledne naši delegaci přijal," řekla Cornelia Sulla.

„To se lehčeji řekne, než udělá. Vždyť on má strašně moc práce!"

„Nesmysl! Ty jsi moc skromná, Dalmatiko. *Tata* pro tebe udělá všechno, oč ho požádáš. Jenže s tebou je potíž, ty na něm nikdy nic nechceš, tak ani nemáš představu, jak rád on ti vyhoví. Řekni mu o to u večeře, a nic se neboj," řekla Sullova dcera. Obrátila se k Aurelii. „Přivedu je sem všechny o něco dřív. Můžeš si s nimi promluvit, ještě než za Sullou půjdete."

„Co si mám vzít na sebe?" otázala se Aurelia a chystala se k odchodu.

Cornelia Sulla vykulila oči. Stejně tak i Dalmatica.

„Ptám se jen proto," říkala Aurelia omluvně, „že když jsem u něho naposledy byla, utrousil něco o mém oblečení. Nelíbilo se mu."

„A proč?" vyptávala se Cornelia Sulla.

„Myslím, že mu připadalo příliš fádní."

„Nu, tak si vezmi něco pestřejšího."

A tak putovala na denní světlo z truhlic roucha, která už před lety Aurelia odložila jako příliš rozpustilá a málo důstojná pro aristokratickou římskou matronu. Něco

modrého? Nebo snad tohle zelené? Nebo raději červenou barvu? Něco do růžova? Či tu šeříkovou? Žlutá – ano, či ne? Rozhodla se posléze pro kombinaci růžových, vrstvu po vrstvě, tmavou nejspodněji, světlejší odstíny navrch, až po průsvitnou vrchní řízu barvy nejsvětlejších růží.

Cardixa vrtěla hlavou. „Když jsi takhle vymustrovaná, vypadáš zrovna tak, jako když tenkrát přišel Caesarův otec na večeři k tvému strýci Rutiliovi Rufovi. A ani o den starší!“

„Vymustrovaná? Jak to myslíš, Cardixo?“

„Nu, jako ti státní koně o přehlídce.“

„Tak já se asi zase převléknu do té šedé.“

„To vůbec ne! Nemáš už na to ostatně ani čas. Musíš jít. Lucius Decumius tě doprovodí,“ řekla Cardixa pevně a vystrkala ji dveřmi na ulici, kde už opravdu čekal Lucius Decumius se svými dvěma syny.

Dlouhá cesta na opačný svah Palatinu proběhla mlčky; pokud šlo o to, jak je Aurelia vystrojena, měl Lucius Decumius dostatek rozumu, aby držel jazyk za zuby; a jeho synové jako by jazyky ani neměli. Aurelia se obávala, že každým okamžikem může přijít od Priska a Gratidie zpráva, že je už příliš pozdě, že Caesar zemřel, a každou chviličku, po kterou k ní tato zvěst zatím nedolehla, považovala Aurelia přímo za požehnanou.

Insulou se nějak rozletělo, že Caesar je na samém prahu smrti; docházely nejrozmanitější dárečky, od svazečků květin z Cuppedenského tržiště až po prazvláštní amulety Lykijců z pátého patra, to vše za doprovodu žalostiplných modliteb odříkávaných v židovském patře. Většina Aureliiných nájemníků u ní bydlela už celá léta a znala Caesara z dob, kdy ještě ani neuměl chodit. Malý Caesar, bystrý, neukojitelně zvídavý a povídavý klučík, se tehdy potuloval z jednoho patra insuly do druhého a už tenkrát si ozkoušel onu moc (dosti pochybné ceny, jak soudila jeho matka), kterou byl tak bohatě obdařen – své osobní kouzlo. Mnoho z žen v domě ho přikojovalo, krmily ho svými národními jídly, broukaly mu ve své mateřštině tak dlouho, až se naučil chápat smysl toho, co mu prozpěvovaly, ba si spolu s nimi i zazpíval – byl neobyčejně hudebně nadaný – naučil se i hrát na nejrůznější strunové nástroje a vyluzovat hudbu z všemožných píšťal a fléten. Jak potom vyrůstal, navazoval se svým nejlepším přítelem Gaiem Matiem z druhého bytu v přízemí insuly takovéto vztahy i mimo insulu, po celé Subuře; a po celé Subuře se teď rozletěla zpráva o jeho nemoci, a tak okruh, odkud do insuly proudily dárečky, byl čím dál tím širší.

Jak jenom Sullovi vysvětlit, že Caesara vnímají různí lidé různě? Že v sobě má kus té nejřímštější římskosti, ale že je současně poznamenán tuctem dalších národností? Vždyť mně vlastně ani neleží tolik na srdci jeho kněžský úřad, jako spíš to, co on znamená pro všechny, kdo ho znají. Caesar náleží Římu, nikoli však palatinskému Římu, nýbrž římské Subuře, římskému Esquilinu, a až jednou bude slavný a mocný, dovede svůj úřad k výšinám, kam by nikdo jiný nedosáhl – díky šíři svých zkušeností, dík všeobjímavosti svých prožitků. Jen Jupiter sám ví, s kolika děvčaty – i ženami v mém věku! – on už se vyspal, kolika výprav s Luciem Decumiem a s jeho dareby z bratrstva křižovatky se už zúčastnil, kolik osudů už ovlivnil jen tím, že si nepopřeje chvilku pokoje, že ho nikdy neomrzí naslouchat lidem, že ani na chvilku neztrácí ten svůj živý zájem o všechno na světě. Teprve osmnáct je mu. Jenže i já věřím onomu proroctví, Gaie Marie! Ve čtyřiceti se z mého syna stane ten nejmocnější muž na světě. A já přísahám všem bohům, co existují, že bude-li to pro jeho uzdravení nutné, vydám se i na pouť do podsvětí, abych přivedla třeba i trojhlavého psa z Hádu.

Jenomže když posléze dorazila k Sullovu domu a když ji zavedli do místnosti plné důležitých lidí, náhle v sobě nenacházela dostatek výmluvnosti a její myšlenky se ji nijak nejevily na tváři; vyhlížela upjatě a přísně. Nepřístupně.

Jak Cornelia Sulla slíbila, byly tam čtyři Vestiny panny, všechny mladší než ona sama; vestálkami se dívky stávaly v sedmi nebo v osmi letech, a žádná z přítomných čtyř včetně Nejvyšší Panny Vestiny ještě nedosáhla věku, kdy by měla ze sboru kněžek odejít. Měly na sobě bílé řízy s dlouhými rukávci, nabrané příčným švem do jemných záhybů, na nich pak další roucha, na krku řetěz s Vestinou *bullou,* na hlavách vínky ze sedmi pletenců stočené vlny, přes něž byly přehozeny průsvitné závojíky. Ženskost a panenství – jež vestálky nijak nevylučovaly ze života – propůjčovaly i té nejmladší z nich nesmírnou společenskou váhu; nikdo nevěděl lépe než ony samy, že na jejich čistotě závisí štěstí Říma, a vyzařovalo z nich vědomí mimořádnosti jejich postavení. Jen málokterá trpěla pokušením porušit slib nedotčenosti, jelikož do kolegia vestálek vesměs vstupovaly v nejtvárnějším věku a pojila je s ním pýcha na svou úlohu.

Muži přišli v togách, Mamercus v toze ozdobené nachovým lemem, na který měl nyní právo jako *praetor peregrinus,* Cottové, kteří byli na purpur ještě příliš mladí, na sobě měli togy prosté bílé. Takže Aurelia v odstupňované růžové byla zdaleka nejbarevnější ze všech přítomných! Celá zdrcena cítila, jak tuhne na kámen, měla pocit, že na Sullu nebude umět žádným způsobem zapůsobit.

„Vypadáš nádherně!“ šeptla jí Cornelia Sulla do ucha. „Už jsem docela zapomněla, jak překrásná ty vlastně jsi, když se uvolíš svůj půvab ukázat. Je to tak, Aurelie. Ty tu svou krásu zavíráš, jako by ani neexistovala, a pak najednou – tu ji máte!“

„Pochopili to všichni? Souhlasí se mnou?“ zašeptala Aurelia v odpověď a přála si, aby si byla raději oblékla to nejvšednější šedobílé roucho.

„Samozřejmě že ano. Předně je to flamen Dialis. A všichni soudí, že je nesmírně statečný, když se dokázal postavit i diktátorovi. To zatím nesvedl nikdo jiný. Ani Mamercus ne. Já to dokážu, ale jen občas. Jemu se to zamlouvá. *Tatovi,* myslím. Tohle platí o většině tyranů. Pohrdají slabochy, třebaže se samými slabochy obklopují. Takže půjdeš jako první, v čele delegace. A neboj se ho!“

„Nikdy jsem se ho nebála,“ řekla Caesarova matka.

Přítomen byl také Chrysogonus, ke každému z členů delegace se choval s přesně odměřenou dávkou hladkosti; nabýval už pověsti jednoho z nejrychleji bohatnoucích organizátorů proskripcí, jeho majetek rostl závratným tempem. Sloužící, který za ním přišel, mu cosi šeptl a Chrysogonus s úklonou pokročil k velkým dvojitým dveřím vedoucím do Sullova atria, otevřel je a ustoupil, aby delegace mohla vejít.

*** * ***

Sulla je čekal celý rozmrzelý při pomyšlení, že ho takhle doběhla tlupa ženských, a se vztekem na sebe sama, že v sobě nenalezl dosti tvrdosti, aby se jim vzepřel. Jeho vlastní žena i jeho vlastní dcera žadonily, naléhaly, posmutněle po něm koukaly a všemi způsoby mu dávaly najevo, že pokud jim tuhle maličkost neodepře, do smrti mu budou zavázány – a pokud ano, bude zle. Dalmatiku by byl ještě jakž takž zvládl, měla v sobě pořád ještě něco ze spráskaného štěněte, což měla bezpochyby na svědomí ta léta, co jí Scaurus držel zavřenou doma, zato Cornelia Sulla byla z jeho vlastní krve a bylo to na ní poznat. Učiněná saň! Jak to s ní jen ten Mamercus dokáže vydržet a ještě

při tom vypadat tak šťastný? Patrně proto, že se jí nikdy nevzepře. Má zkrátka rozum. Co všechno člověk neudělá pro klid v domě! Včetně toho, co teď budu muset udělat já.

Nicméně to alespoň vnášelo nějakou změnu a trochu vzruchu do toho nekonečném mlýnku diktátorských povinností. Och, jak ho to už nudilo! Nuda, nuda, nuda… Tohle mu prováděl Řím odjakživa. Špital mu o svodech, jež měl Sulla zapovězeny, kouzlil mu před očima obrazy večírků, jichž se nemohl zúčastnit, lákal ho do společnosti, v níž se nesměl objevit… Metrobius. Všechno se nakonec vždy vrací k Metrobiovi. Kterého neviděl – jak dlouho už? Kdy to bylo naposledy, jak tam stál v zástupu – při jeho triumfu? Při jeho konsulské inauguraci? Cožpak si už ani takovouhle věc nedokáže zapamatovat?

Pamatoval si zato velice přesně, kdy toho řeckého chlapce uviděl prvně. Na oné maškarádě, kam Sulla přišel převlečen za Gorgonu Medúsu, na hlavě pletenec živých hadů. Jak tenkrát všechny a všichni vřískali! Až na Metrobia, toho rozkošného Kupida, jemuž stékalo šafránové líčidlo po jeho smetanových stehýnkách a po tom nejsladším zadečku na světě…

Vstoupila delegace. Z místa, kde stál, za obrovským akvamarinovým obdélníkem vodní hladiny uprostřed rozlehlého atria, stačil Sulla obraz té skupiny obsáhnout jediným pohledem. Snad proto, že se právě předtím myšlenkami zatoulal do světa divadla (a zvlášť za jedním hercem), nepřipomněl Sullovi onen houfec před jeho očima ničím reprezentanty hrdého a ctihodného Říma, ale spíš nádhernou živou scénu, které vévodila ještě nádhernější žena, oděná do odstupňovaných tónů růžové, barvy, kterou on tak miloval. A jak vynikající nápad od ní, obklopit se postavami v samé bílé, jen tu a tam s lehounkým náznakem nachu!

Svět diktátorských povinností se kamsi vytratil a s ním i Sullova rozmrzelost. Rozjasnil tvář a zajásal.

„Nu, to je přímo skvělé! To je lepší než hry nebo než nějaká komedie! Ne, nehýbejte se, ani o palec blíž nechoďte! Zůstaňte stát, kde jste! Aurelie, ty se vysuň kupředu. Chci, abys tam čněla jako vysoká, štíhlá růže. Vestálky – ty, myslím, by se měly postavit napravo, ale ta nejmladší ať si stoupne za Aurelii, potřebuji za ní mít bílé pozadí. Ano, tak je to správně, výborně! A teď mužští – vy přejděte nalevo, jen toho mladého Lucia Cottu bychom mohli nechat také vzadu za Aurelii, je nejmladší a já si nemyslím, že by zrovna on měl v roli nějaké povídání. Ten purpur na vašich tunikách se mi docela líbí, jak se tu a tam začervená, ale ty ten dojem docela kazíš, Mamerku. Tuhle *togu praetextu* jsi měl radši nechat doma, ta je až moc do ruda. Takže se přesuň na kraj – ještě dál, až úplně nalevo.“ Diktátor si zamnul bradu a bedlivě si je prohlížel. „Dobré! Teď se mi to teprve zdá dobré! Jenomže já snad kolem sebe budu také potřebovat trochu toho lesku, ne? Takhle tu stojím docela sám, ve stejné *toze praetextě* jako Mamercus a působím určitě stejně truchlivě!“

Tleskl; vzadu za delegací se objevil Chrysogonus a opakovaně se ukláněl.

„Chrysogone, pošli mi sem mé liktory – ale ať si obléknou karmínové tuniky, ne ty okoukané bílé togy – a mně dej přinést mé egyptské křeslo. Víš které – to, co má místo podniček krokodýly a vzpěry z brejlovců. A taky stupínek. Ano, určitě to bude chtít alespoň malé pódium! S drapérií – rudou. Tyrský nach, žádné ty vaše napodobeniny. Tak běž už, pospěš si!“

Delegace – která zatím nepronesla jediné slovo – se nachystala na dlouhé čekání, než budou všechny Sullovy scénické pokyny vyplněny, ale Chrysogonus se nestal administrátorem proskripcí – a diktátorovým správcem navíc – pro nic a za nic. V mžiku napochodovalo do atria čtyřiadvacet liktorů v nachových tunikách, se sekerami

vetknutými do *fasces,* úzkostlivě dbajících o naprosto nezúčastněný výraz v tvářích. V patách jim připutovalo malé pódium nesené čtyřmi svalnatými otroky, kteří je ustavili přesně na střed hrany vodní nádrže a pak je podle Sullova rozkazu pečlivě celé zakryli tyrskou nachovou látkou, tak sytě rudou, že se zdála být až Černá. Konečně pak dorazilo i křeslo, nádherný kus ze zlaceného černého ebenu, vztyčení brejlovci vyztužující opěradlo měli místo očí vsazeny rubíny, krokodýli v podničkách pak smaragdy, ve středu opěradla se skvěl obrovský měňavý skarabeus.

Když byla upravena scéna, vzal si Sulla do práce liktory. „Ty sekery ve svazcích prutů se mi odjakživa líbily, takže jsem nakonec rád, že jako diktátor mám uvnitř pomeria i právo stínat! Nu… dvanáct se vás postaví nalevo ode mne a dvanáct napravo, chlapci – ale vyrovnejte řad a trochu se sražte k sobě. To platí pro ty nejblíž ke mně, ostatní se malinko rozestoupí, čím dál ode mne, tím víc, ať je to jako vějíř… výborně, teď je to dobré!“ Hbitě se otočil a podmračeně obhlížel delegaci. „Ale ne! Vždyť Aurelii nevidím na nohy, Chrysogone! Přines honem tu zlatou stoličku, co jsem štípnul Mithridatovi. Ať si na ni Aurelia stoupne. Ale hoď sebou trochu! Dělej!“

Konečně bylo všechno uspořádáno podle jeho přání. Sulla se spokojeně usadil do křesla s hady a krokodýly, na pódiu potaženém tyrskou nachovou látkou, a zjevně pozapomněl, že by správně měl sedět v prostém slonovinovém kurulském křesle! Ne že by kdokoli v atriu byl nakloněn to kritizovat; hlavní věc přece byla, že se diktátor tak znamenitě baví. A to podstatně zvyšovalo vyhlídky na příznivé rozhodnutí.

„Mluv!“ pronesl do daleka znějícím hlasem.

„Lucie Cornelie, můj syn umírá –“

„Musíš nahlas, Aurelie! Deklamuj tak, aby tě bylo slyšet až vzadu v *cavei*!“

„Lucie Cornelie, můj syn umírá! Přišla jsem spolu se svými přáteli snažně tě poprosit, abys mu udělil milost.“

„Se svými přáteli? Tihle všichni lidé jsou tvoji přátelé?“ podivil se, avšak ten údiv poněkud přehrával.

„Všichni jsou to mí přátelé. Přišli se mnou připojit svůj hlas k mé prosbě, abys dovolil mému synovi vrátit se ke mně domů, dřív než zemře,“ vyslovovala Aurelia zvučně a zřetelně, tak aby jejím slovům bylo rozumět i v nejposlednější řadě v *cavei,* a začínala mít pocit, že konečně vystihla potřebný tón. Chce-li tu vidět řeckou tragédii – ať ji tedy má! Vzepjala k němu paže, růžová roucha z nich sklouzla a odhalila pleť bělostnou jako slonovina. „Lucie Cornelie, mému synovi je teprve osmnáct let! A je to můj jediný syn!“ To tremolo bylo přesné, to by mohlo zapůsobit – ano, zaúčinkovalo, pokud dokázala z jeho výrazu usoudit! „Tys mého syna viděl. Je to bůh! Římský bůh! Potomek Venušin, zcela hoden svého původu! A jak statečný! Což neprokázal svou odvahu, když se postavil i tobě, nejmocnějšímu muži na celém světě? Dal snad najevo strach? Ne!“

„Och, to je skvělé!“ křičel Sulla. „Vůbec jsem netušil, že se takového něco v tobě skrývá, Aurelie! Pokračuj, jen pokračuj dál!“

„Lucie Cornelie, snažně tě prosím! Ušetři mého syna!“ Podařilo se jí na onom nepatrném sedátku, na němž stála, poněkud pootočit, vztáhla paže k Fonteie a v duchu zadoufala, že ta vznešená žena snad postřehne, jakou úlohu má sehrát. „Žádám tě, Fonteio, Nejvyšší Panno Vestino, aby ses i ty přimluvila za život mého syna.“

Naštěstí se už v té chvíli všichni probrali z prvotního ohromení, takže byli schopni se alespoň trochu pokusit zapadnout svými vystoupeními do přisouzených rolí. Fonteia vzpažila a na tváři se jí objevil výraz čirého zoufalství, jaký nenasadila od svých čtyř let.

„Ušetři ho, Lucie Cornelie!“ zahořekovala. „*Ušetři ho*!“

„Ušetři ho!“ šeptla Fabia.

„Ušetři ho!“ vřískla Licinia.

A nato sedmnáctiletá Julia Strabo zahanbila svým výkonem všechny ostatní, neboť propukla v pláč.

„Ve jménu Říma ho ušetři, Lucie Cornelie! Ušetři ho pro Řím!“ zaduněl Lucius Cotta oním prsním tónem, jímž se proslavil už jeho otec. „Prosíme tě, ušetři ho!“

„Pro Řím, Lucie Cornelie!“ křikl Marcus Cotta.

„Pro Řím, Lucie Cornelie!“ zaryčel Lucius Cotta.

Zbýval už jediný Mamercus, jenž se nezmohl na víc než zanaříkání. „Ušetři ho!“

Ticho. Sulla a delegace se na sebe upřeně zahleděly.

Sulla seděl vzpřímen v křesle, pravou nohu povysunutou vpřed, levou staženu pod sebe, v klasické póze římských velikánů. Bradu zarytu do prsou, čelo nakrabaceno. Prodléval. A pak řekl: „Ne!“

Takže vše začalo od počátku znova.

A on opět prohlásil: „Ne!“

Celá už ochablá a zplihlá, s pocitem, že už není ničím víc než kusem ždímaného roucha, avšak se stále větší jistotou v každém slovu a v každém gestu zaprosila Aurelia potřetí zlomeným hlasem a s třesoucíma se rukama o synův život. Julia Strabo prolévala hojné slzy, i Licinia vyhlížela, jako by už také měla na krajíčku. Prosebný chór potřetí zvedl hlas a potřetí odumřel Mamerkovým nářkem.

Na všechny padlo mlčení. Sulla vyčkával a vyčkával, zaujal nyní pózu, o níž zřejmě usoudil, že je náležitě diovská – hromovládnou, královskou, zlověstnou. Posléze povstal a pokročil až na samý okraj svého pódia zahaleného tyrským nachem, kde stanul a hrozivě se zamračil.

Poté si povzdychl, vzdechem, který by bývalo klidně slyšet i v té poslední řadě *cavey*, sevřel ruce v pěst a zahrozil jimi proti pozlacenému stropu s kašírovanými hvězdami. „Dobrá, ať je tedy po vašem!“ vzkřikl. „Já ho tedy ušetřím! Ale vy se ho raději střežte! Já v tom mladém muži nespatřuji nic menšího než mnohonásobného Maria!“

Načež seskočil ze stupínku jako kůzle a radostně hopsal kolem celé vodní nádrže až ke svým návštěvníkům. „Och, tohle jsem už strašně potřeboval! Nádherné to bylo, skvělé! Ničeho jsem si tak dobře neužil od chvíle, kdy jsem spával v jednom loži mezi svou macechou a svou milenkou! Být diktátorem, to není žádný život! Nemám ani čas jít se podívat do nějakého toho divadla! Ale tohle bylo mnohem lepší než všechny hry, co jsem kdy viděl, a připadla mi přitom první role! Všichni jste to sehráli výtečně. Ovšem až na tebe, Mamerku, tys to všechno kazil tou svou *togou praetextou* a těmi strašnými zvuky, cos vydával. Jsi ukrutně toporný, člověče, naprosté dřevo! Do své role se přece musíš snažit vžít!“

Natáhl ruku k Aurelii, aby ji pomohl sestoupit ze zlaté stoličky (ovšemže z masivního zlata) a objímal ji a tiskl, znovu a znovu. „Vynikající vystoupení, přímo nádherné! Vypadala jsi docela jako Ífigenie v Aulidě, má drahá.“

„Spíš jsem si připadala jako hokyně v nějaké scéně z *mímu*.“

Zcela zapomněl na liktory, kteří dosud stáli s kamennými tvářemi čestnou stráž po obou stranách prázdného krokodýlového trůnu; nikdy nic už je po této zkušenosti v jejich liktorské službě nemohlo překvapit!

„Pojďte všichni do jídelny, to musíme oslavit!“ rozhodl diktátor a pobízel celý houfec před sebou, jednu paži ovinutu kolem ramen vyděšené Julie Strabo. „Nebreč, ty

hloupá! To byl jen takový žertík," řekl, zamrkal na Mamerka a Julii pleskl dlaní do zad. „Honem, Mamerku, vytáhni šátek a půjč jí ho, ať se dá trochu do pořádku." A už zase držel kolem ramen Aurelii. „Velkolepé, opravdu skvělé to bylo! Ty bys měla na sobě mít vždycky jen samou růžovou, to si pamatuj."

Ač se jí ještě kolena klepala přestálým napětím, Aurelia se zamračila a velice ostře řekla: „'Já v tom mladém muži nespatřuji nic menšího než mnohonásobného Maria!' Byl bys měl spíš říct: ‚Já v tom mladém muži vidím mnohonásobného Sullu!' To bys byl mnohem blíž pravdě. On se totiž v ničem nepodobá Mariovi, ale někdy bývá strašně podobný tobě."

Dalmatica a Cornelia Sulla zatím čekaly venku, naprosto zmateny; nebyly příliš překvapeny, když uviděly vcházet dovnitř liktory, ale pak tam otroci postupně nesli také stupínek, tyrskou nachovou látku, egyptské křeslo a posléze i zlatou stoličku. A teď se všichni hrnou se smíchem ven – pročpak ale pláče zrovna Julia Strabo? – a Sulla objímá kolem ramen Aurelii, která se usmívá a usmívá, jako by úsměv už nikdy neměl její tvář opustit.

„Bude oslava!" křikl Sulla, skočil k manželce, chopil oběma rukama její tvář a políbil ji. „Bude večírek, budeme slavit, a já se velice a velice opiji!"

Aurelii ještě nějaký čas trvalo, než si uvědomila, že ani jediný z aktérů oné neuvěřitelné scénky neshledával na Sullově dramatickém extempore pranic ponižujícího a nikdo z nich se také nedopustil té chyby, že by na Sullu samého – jen proto, že zinscenoval tuto komedii – pohlížel jako na člověka, jehož není třeba brát vážně. Ba naopak: kterak se nebát muže, jenž se vůbec neohlíží na to, zda si nezadá?

Nikdo z účastníků a účastnic o této příhodě nikdy nepromluvil, nedal ji k lepšímu někde u večeře ani nad koláčky a sladkým ředěným vínem. A to nikoli ze strachu o život, nýbrž proto, že nikdo z nich nepovažoval za možné, že by něčemu takovému Řím vůbec uvěřil.

* * *

Když Caesar přibyl domů, ihned zakusil výsledek matčina vystoupení v oné jednoaktovce na vlastní kůži. Sulla poslal svého osobního lékaře, Lucia Tuccia, aby nemocného vyšetřil.

„Upřímně řečeno, sám Sullův zdravotní stav není zrovna tím nejlepším doporučením pro jeho lékaře," řekla Aurelia Luciovi Decumiovi, „takže mi nezbývá, než doufat, že bez Lucia Tuccia by se Sullovi dařilo ještě mnohem hůře."

„Je to aspoň Říman," řekl Lucius Decumius, „a to už něco znamená. Těm řeckým potvorám já nevěřím."

„Řečtí lékaři jsou velice chytří."

„Teoreticky snad. Když oni ale krmí své pacient spíš těmi svými teoriemi než starými osvědčenými medicínami. A ty staré lektvary jsou pořád ze všeho nejlepší. Takové rozemleté šedivé pavouky nebo prášek ze sušených utlučených makovic – to beru! Tomu já říkám dryák!"

„Nu, Lucie Decumie, jak už jsi řekl, tohle je Říman."

Sullův lékař vtom právě vycházel z Caesarova pokoje, takže rozmluva na toto téma ustala. Tuccius byl pomenší, kulaťoučký a hlaďounký a vyhlížel převelice čistotně; byl to Sullův hlavní armádní ranhojič a byl to právě on, jenž Sullu poslal do Aidépsu, když tehdy v Řecku tak vážně ochořel.

„Myslím, že ta kořenářka z Ners měla pravdu a že tvůj syn skutečně prodělal zimnici, i když bez pravidelných záchvatů," řekl vesele. „Měl štěstí. Tu přežije jen málokdo."

„Ty si tedy myslíš, že on to přežije?" vyřkla Aurelia s úzkostí tu nejdůležitější otázku.

„Ale určitě. Krizi už má dávno za sebou. Ale krev má po té nemoci oslabenou. Proto také nemá barvu a proto je tak slabý."

„Takže co máme dělat!" otázal se poněkud výhružně Lucius Decumius.

„Nu, lidé, kteří ztratili mnoho krve po nějakém poranění, mívají naprosto stejné symptomy, jako má teď Caesar," nedal se Tuccius vyvést z míry. „V těch případech, kdy na svou ránu rovnou nezemřeli, se pak pozvolna zotavili sami. Ale vždycky jim pomáhalo, když podle mé rady dostávali denně jehněčí játra. Čím mladší jehně bylo, tím rychleji se pozdravovali. Doporučuji, aby Caesar dostával jehněčí játra denně a aby denně vypil tři vejce rozšlehaná v kozím mléce."

„A léky nebude brát žádné?" vyptával se podezřívavě Lucius Decumius.

„Léky Caesarovu chorobu nezaženou. Stejně jako řečtí lékaři v Aidépsu i já věřím, že u většiny případů je dieta mocnější prostředek než všechny možné léky."

„Vidíš? Zase už v tom jsou ti Řekové!" ulevil si Lucius Decumius, sotva lékař odešel.

„Na to nehleď," řekla rázně Aurelia. „Já se budu jeho doporučením řídit alespoň po jedno tržní období. A pak uvidíme. Mně se ale ta jeho rada zdá rozumná."

„Takže už bych měl raději vyrazit na Campus Lanatarius," řekl mužík, jenž Caesara miloval snad ještě víc než své dva vlastní syny. „Koupím tam jehně a nechám si ho na místě porazit."

Skutečným problémem se však ukázal být sám pacient, jenž naprosto odmítl játra sníst a kozí mléko s vešlehanými vejci pil s takovým odporem, že ho ihned zase zvrátil.

Celý štáb konal u Aurelie poradu.

„Musí být ta játra opravdu *syrová*?" otázal se kuchař Murgus.

Aurelia zamžikala. „To nevím. Domnívala jsem se to alespoň."

„A nemohli bychom někoho poslat k Tucciovi, aby se ho na to zeptal?" ozval se správce Eutychus. „Caesar přece není žádný mlsoun – chci tím říct, že sama chuť nějakého jídla ho jen tak neuvede do vytržení. Je v tom dost konzervativní, ale potíže s jídlem nikdy nedělal. Všiml jsem si nicméně už dávno, že nevezme do úst nic, co má nějaký svůj vlastní a výrazný pach. Jako například vejce. A pokud jde o ta játra – fuj! Ta přece přímo smrdí!"

„Já bych mu ta játra naservíroval krásně opečená a do vajec bych zase přidal hojně sladkého vína," navrhoval Murgus.

„A jak bys ta játra chtěl připravit?" zeptala se Aurelia.

„Nakrájel bych je na tenké plátky, každý bych pak obalil v mouce s troškou soli a lehce bych je osmahl na prudkém ohni."

„Dobrá, Murge. Pošlu k Luciovi Tucciovi a popíšu mu, co máš v úmyslu," řekla pacientova matka.

Odpověď dorazila vzápětí. „Do vajec s mlékem přidejte, cokoli chcete, a játra je *samozřejmě* třeba opéci!"

Poté už se pacient s nařízenou dietou smířil, i když nad ní neprojevoval pražádné nadšení.

„Říkej si o tom jídle, co chceš, Caesare, ale já myslím, že ti to pomáhá," rozhodla jeho matka.

„To já vím, že mi to pomáhá, Kvůli čemu jinému bych asi tyhle věci jedl a pil?“ zněla pacientova nespokojená odpověď.

Jasnilo se; Aurelia usedla vedle Caesarova lůžka s výrazem, který napovídal, že se odtamtud nehne, dokud nedostane na určité otázky přesvědčivou odpověď. „Tak co je to s tebou vlastně?“

Okno obývacího pokoje bylo dokořán, Caesar hleděl se semknutými rty do zahrádky, kterou na dně světlíku zřídil Gaius Matius. „Zpackal jsem na té své první samostatné akci, co se dalo,“ řekl posléze. „Zatímco všichni kolem mne projevili obdivuhodnou odvahu a statečnost, já sám jsem ležel jako kus dřeva a k rozřešení jsem nepřispěl naprosto ničím. Hrdinou se nakonec ukázal být Burgundus, hrdinkami Ria a ty, *mater*.“

Aurelia potlačila úsměv. „Snad z toho přece jen budeš moci něco vytěžit, Caesare. Snad Velký Bůh – jehož služebníkem až dosud jsi – dospěl k rozhodnutí uštědřit ti ponaučení, které jsi až dosud vytrvale odmítal: že se člověk nemá vzpouzet proti bohům a že Řekové, pokud jde o *hybris,* mají pravdu. Člověk, který trpí *hybris,* se bohům protiví.“

„Zacházím já snad ve své hrdosti opravdu tak daleko, že by se u mne dalo mluvit o zpupnosti, o *hybris*?“ otázal se jí Caesar.

„Ale jistě. Máš v sobě spoustu falešné pýchy.“

„Nevidím naprosto žádnou souvislost mezi nějakou *hybris* a tím, co se odehrálo v Nersách,“ stál na svém Caesar.

„Ta souvislost je hypotetická, jak by to nazvali Řekové.“

„Ty asi myslíš filozofická.“

Jelikož ve svém vzdělání neměla v tomto směru žádné mezery, nedala se obelstít žádným chytáním za slovíčka a pokračovala dál. „Sama skutečnost, že v sobě máš tolik pýchy, už musí bohy popouzet. Lidská *hybris* si osobuje právo vnukat bohům, co mají dělat a co ne, a povznášet tak člověka nad jeho patřičnou úroveň. A jak my Římané dobře víme, bohové kvůli tomu, aby takového muže vrátili tam, kam náleží, na sebe neberou lidskou podobu. Jupiter Nejlepší Největší k lidem nehovoří lidským hlasem, a já si ani nemyslím, že ten Jupiter Nejlepší Největší, který se lidem občas zjevuje ve spánku, by byl něčím víc než pouhým výplodem jejich snění. Bohové zasahují zcela přirozeným způsobem a trestají přirozenými cestami. Tys byl potrestán takovou zcela přirozenou věcí – ochořel jsi. A já věřím, že vážnost tvé choroby přímo ukazuje na závažnost tvé pýchy. Téměř tě zahubila!“

„Jenomže to zanášíš božskou podstatu,“ odpověděl jí Caesar, „do až nechutně živočišného dění. Já naproti tomu věřím, že příčina toho všeho byla stejně živočišného původu jako její účinky. A jelikož žádný z nás není schopen své tvrzení ničím dokázat, tak co na tom sejde? Důležité je jedno – že jsem selhal hned při svém prvním pokusu vzít život do vlastních rukou. Prošel jsem jím sice obklopen samým hrdinstvím, nikoli ovšem hrdinstvím vlastním.“

„Och Caesare**,** ty jsi prostě nepoučitelný!“

Na rtech se mu objevil onen kouzelný úsměv. „Asi je to tak, *mater.*“

„Sulla si přeje s tebou mluvit.“

„Kdy?“

„Jakmile se dostatečně zotavíš, mám k němu poslat, a on ti vzkáže.“

„Takže zítra.“

„Ne, to ne, nejdříve po příštích *nundinách*.“

„Zítra.“

Aurelia si povzdychla. „Dobře, zítra tedy.“

Trval na tom, že půjde bez jakéhokoli doprovodu, a když zjistil, že se opodál za ním plouží Lucius Decumius, poslal svého strážce domů s takovou rázností, že si mu ani Lucius Decumius netroufl odporovat. „Už mám toho rozmazlování a hýčkání dost!“ prohlásil Caesar tónem, jehož se všichni kolem ulekli. „Nech mne laskavě být!“

Cesta pro něho byla sice náročná, avšak když dorazil do Sullova domu, nebyl přesto nijak zvlášť unavený; teď, když už se uzdravoval, zotavoval se s pozoruhodnou rychlostí.

„Vidím, že jsi v toze,“ řekl Sulla, jenž seděl u stolu. Ukázal na *laenu* a *apex* úhledně složené na lehátku. „Schoval jsem ti je. Cožpak ty nemáš žádné záložní?“

„A*pex* určitě ne. Tamhleten jsem dostal darem od svého neobyčejného příznivce Gaia Maria.“

„Merulův ti nepadl?“

„Ne, já mám docela jinou hlavu,“ pravil Caesar s kamennou tváří.

Sulla se uchichtl. „To máš pravdu!“ Poslal už předtím k Aurelii svého důvěrníka s dotazem, zda Caesar zná onu druhou část proroctví, a když dostal zápornou odpověď, rozhodl se, že on nebude tím, kdo by ji Caesarovi prozradil. Byl však odhodlán probrat s ním důkladně osobnost Gaia Maria. Jeho postoj se radikálně proměnil díky dvěma okolnostem. Jednou bylo Aureliino sdělení o důvodech, které vedly k ustanovení Caesara flaminem Dialis, druhou pak ona scéna, která se mu zalíbila tak nesmírně (stejně tak jako večírek, jenž po ní následoval), že se mu ještě teď, po měsíci, vybavovala do všech podrobností i v těch nejnepřípadnějších chvílích a usnadňovala mu vrhnout se s novou energií do práce na přípravě svých zákonů.

Ano, právě v okamžiku, kdy se před ním v atriu s takovou velebností a teatrálností zjevila ona vznešená delegace, jako by byl vytržen sám ze sebe – z té své ponuré a hrůzné skořápky, ze života zbaveného vší lehkosti a radosti. Na kratičký okamžik se kamsi zcela vytratila všední skutečnost a on se mohl zase jednou s rozkoší pohroužit do bouřlivé a velkolepé divadelní taškařice. A od onoho dne v něm opět počala klíčit i naděje; vytušil, že oné šedi bude jednou přece konec. Že zase bude moci dělat, co se mu zlíbí, utopit svou ošklivost a sebe sama přívalem radovánek, zastřít je nádherou a lenošením, přehlušit je komedií, fraškou, groteskou i travestií. Uvěřil, že jen co pomine ta současná lopota, čeká ho zcela jiná a mnohem lákavější budoucnost.

„Dopustil ses tisíce chyb, Caesare, když jsi uprchl,“ řekl Sulla vcelku přátelským tónem.

„To mi ani nemusíš připomínat. Dobře o tom vím.“

„Jsi až příliš pohledný mládenec na to, aby ses mohl prostě ztratit někde mezi kulisami; a máš také přirozený smysl pro dramatické efekty,“ vysvětloval Sulla a ukazoval na prstech. „Ten tvůj Germán, ten tvůj kůň, ta tvá hezká tvářička, ta tvá přirozená hrdost – mám pokračovat dál?“

„Nemusíš,“ pravil Caesar s kajícným pohledem. „Už mi to všechno vypočetla matka – a pár dalších lidí.“

„Nu dobrá. Ale vsadil bych se, že ti žádný z nich neposkytl radu, kterou ti teď chci dát *já*. A ta rada zní, Caesare, aby ses smířil se svým osudem. Jestliže už je ti dáno vynikat – jestliže prostě nedokážeš splynout se svým okolím – pak si prostě nemůžeš dovolit úniky, pro které je takové splynutí nezbytnou podmínkou. Pokud ovšem náhodou nezískáš takovou možnost, jakou jsem kdysi dostal já, přestrojit se a přijmout podobu ohavného Gala. Když jsem se pak tehdy vrátil, měl jsem dokonce na krku i zlatý *torquis* a domníval jsem se, že mi přináší štěstí. Ale pravdu měl Gaius Marius.

Toho šperku si každý okamžitě povšiml, jenomže způsobem, o jaký jsem vůbec nestál. Přestal jsem ho nosit. Byl jsem Říman, nikoli Gal – a Fortuna projevovala přízeň mně, nikoli zlaté cetce, ať si sebepůvabnější. Kamkoli se *ty* vrtneš, všude si tě všichni povšimnou. Takže se nauč jednat v mezích své vlastní osobnosti a svého *vzhledu.*“ Sulla si ulevil zabručením, zdálo se, že je sám sebou překvapen. „Já to s tebou totiž myslím opravdu dobře! Zřídkakdy dávám někomu takhle dobře míněné rady.“

„Jsem ti za ně vděčný,“ řekl Caesar upřímně.

Diktátor nad jeho díky jen mávl rukou. „Chtěl bych vědět, co se ty sám domníváš o důvodech, pro které z tebe Gaius Marius udělal flamina Dialis.“

Caesar se odmlčel, vážil slova, vnímal, že jeho odpověď bude muset být zcela logická, zbavená všech emocí.

„Gaius Marius mne měl po svém druhém záchvatu mrtvice pořád kolem sebe,“ začal.

„Kolik let ti to bylo?“ přerušil ho Sulla.

„Deset, když to začalo. A skoro dvanáct, když jsme s tím skončili.“

„Pokračuj.“

„Všechno to, co vyprávěl o armádě a o bojích, mě nesmírně zajímalo. Velice pečlivě jsem ho vždycky sledoval. Pak mě i naučil jezdit na koni, zacházet s mečem, házet oštěpem a plavat.“ Caesar se plaše usmál. „Snil jsem v té době o vojenské dráze.“

„Takže jsi dával dobrý pozor.“

„Ano, to určitě. A domnívám se dokonce, že Gaius Marius dospěl nakonec k přesvědčení, že ho chci předstihnout.“

„Z čeho by tak byl mohl soudit?“

Další kajícný pohled. „Já jsem se mu s tím sám svěřil!“

„Dobrá. A teď k tomu flaminátu. Vykládej.“

„To ti nedokážu logicky vysvětlit, opravdu ne. Jen tolik ti mohu říct, že mě podle mého názoru ustanovil flaminem Dialis, aby mi zabránil jak ve vojenské, tak i v politické dráze,“ řekl Caesar ostýchavě. „A tohle vysvětlení vůbec neplyne z mé domýšlivosti. Gaius Marius nebyl duševně zdráv. Mohl si takového něco klidně představovat.“

„Nu,“ řekl Sulla s neproniknutelnou tváří, „jelikož už je mrtvý, asi se pravdu nikdy nedozvíme, viď? Nicméně vzhledem k tomu, že měl skutečně zastřenou mysl, odpovídala by ta tvá teorie jeho povaze. Vždycky se obával, že ho zastíní muži urozenějšího původu. Muži starobylých a velikých jmen. Jeho vlastní jméno byl zcela nové, a on se vždycky cítil diskriminován, jelikož byl pouhý *homo novus.* Vezmi například tu záležitost, jak jsem já zajal krále Jugurthu. Veškerou slávu ovšem shrábl on! *Mé* dílo to bylo, *moje* obratnost! Kdybych já byl nepolapil Jugurthu, nebyla by válka v Africe skončila tak úspěšně a tak záhy. Bratranec tvého otce, Catulus Caesar, se ve svých pamětech pokusil ocenit mou úlohu, ale Marius ho prostě ukřičel.“

I kdyby na tom byl závisel jeho život, nebyl by Caesar dal slovem nebo pohledem najevo, co si myslí o této ohromující verzi zajetí krále Jugurthy. Sulla byl přece Mariovým legátem! Bez ohledu na to, jak skvělým výkonem bylo ono vlastní přemožení Jugurthy, zásluha právem náležela Mariovi! Byl to Marius, kdo Sullu pověřil oním posláním, a byl to Marius, kdo v oné válce měl vrchní velení. A vrchní velitel přece nemůže dělat všechno sám – od toho má své legáty. Myslím, napadalo Caesara, že slyším jednu z prvních verzí toho, co se stane oficiální historií! Že Marius prohrával a Sulla vítězil. A to z jednoho prostého důvodu. Sulla Maria přečkal.

„Aha,“ řekl Caesar pouze a už se o tom nešířil.

Sulla se s jistou námahou zvedl ze židle a přešel k lehátku, na němž leželo oblečení flamina Dialis. Zvedl zahrocenou slonovinovou přilbici s kruhovým smotkem vlny a obracel ji v rukou na všechny strany. „Máš ji dobře vypodloženou," řekl.

„Je neprodyšná, Lucie Cornelie, a já nesnáším pot," řekl Caesar.

„A měníš tu vložku dost často?" otázal se Sulla a dokonce *apex* zvedl a přičichl k jeho vnitřku. „Docela příjemně voní. Bozi, jak jen dokáže vojenská přilba smrdět! Viděl jsem, jak i koně ohrnovali nosy, když se měli napít z vojenské přilby."

Caesarovou tváří přelétl zákmit nechuti, ale pokrčil jen rameny a pokusil se poznámku přejít. „To jsou ty válečné nevyhnutelnosti," řekl zlehka.

Sulla se ušklíbl. „Bude zajímavé vidět, jak se s nimi budeš umět vypořádat ty, chlapče! Ty jsi nad to zatím trochu povznesen, viď?"

„V určitých směrech snad ano," řekl Caesar klidně.

Slonovinová přilba dopadla s bouchnutím opět na lehátko. „Takže ty prostě ten úřad nenávidíš, co?" otázal se Sulla.

„Nenávidím."

„A přece měl Gaius Marius takový strach z pouhého chlapce, že ho tím kněžstvím dokonale oddělil od světa."

„Vypadá to tak."

„Pamatuji se, že se o tobě v rodině vyprávělo, jak jsi bystrý – že dokonce dokážeš přečíst text hned napoprvé a bez hláskování. Je to pravda?"

„Ano."

Následovala cesta zpátky ke stolu; tam se Sulla chvilku prohraboval v papírech, až našel jeden samostatný list a posunul ho před Caesara. „Přečti to," řekl mu.

Jediný pohled Caesarovi stačil, aby pochopil. Rukopis to byl hrozný, písmena namačkána jedno na druhé, takže dopis vyhlížel jako nerozlišitelná a nesmyslná změť liter.

Ty mě sice neznáš Sullo ale já ti chci o něčem říct a to že tu máme jednoho z Lukánie co se jmenuje Marcus Aponius a co má velkou nemovitost v Římě a já ti chci jen oznámit že Marcus Crassus dal toho Aponia na proskripční seznam aby mohl ten jeho majetek koupit v aukci za babku a taky se mu to podařilo dal za něj dva tisíce sesterciů – Přítel.

Caesar bez potíží dotlumočil a rozzářenýma očima pohlédl na Sullu.

Sulla zaklonil hlavu a rozesmál se. „Myslel jsem si, že je tam napsáno právě tohle! A totéž se dohadoval i můj sekretář. Děkuji ti, Caesare. Tys ovšem ten dopis předtím přece vůbec neviděl, a i kdybys ho byl zahlédl, nebyl by sis ho mohl přečíst."

„Jistěže ne."

„Člověk prostě nezvládne dělat všechno sám, a z toho pak vzniká nekonečná řada potíží," zvážněl Sulla. „To je snad to nejhorší na úřadu diktátora. Musím užívat prostředníků – ten úkol je příliš herkulovský. Muž, o kterém je tam řeč, je člověk, kterému jsem důvěřoval. Och jistě, i já jsem věděl, že je to nenažranec, ale nedovedl jsem si představit, že by se dokázal obohacovat takhle nestoudným způsobem."

„Kdekdo v Subuře ví, kdo je Marcus Licinius Crassus."

„Cože, snad kvůli tomu jeho občasnému žhářství? Kvůli nějaké té zapálené insule?"

„Jistě – a také díky těm jeho hasičům, kteří dorazí právě včas, aby uhasili hořící nemovitost, kterou on právě za pár sesterciů koupil. Stává se nejmocnějším vlastníkem činžovních domů v celé Subuře. A také nejneoblíbenějším. Ale na insulu mé matky ruku nevloží!“ prohlásil Caesar pevně.

„A nevloží ji už ani na žádnou další nemovitost prodávanou v souvislosti s proskripcemi,“ řekl Sulla ostře. „On zpochybnil mé jméno. Já jsem ho varoval. Jenže on neposlouchal. Takže už ho nikdy nechci vidět. Ať si shnije někde v koutě.“

Bylo dosti trapné naslouchat mu; co bylo Caesarovi do nějakých problémů, které má diktátor se svými agenty! Žádného dalšího diktátora už Řím stejně nikdy nebude chtít mít! Čekal však, doufal, že se Sulla přece jen posléze dostane k jádru věci, a vycítil, že těmito oklikami Sulla zkouší jeho trpělivost – a dost možná ho i záměrně trápí.

„Tvá matka to neví, a ty zatím také ne, ale já jsem nenařídil, aby tě zabili,“ řekl diktátor.

Caesar vykulil oči. „Nenařídil? Jistý Lucius Cornelius Phagites ovšem Riu přiměl uvěřit pravému opaku! Vyzískal z toho tři talenty peněz mé matky, když jsem byl nemocen, a on předstíral, že za tento obnos ušetří můj život. Právě jsi mi vysvětlil, jak těžké je pracovat s agenty, když se jich zmocní hrabivost. Nu, platí to o kmánech zrovna tak jako o pánech.“

„To jméno si dobře zapamatuji, a tvá matka dostane peníze zpátky,“ řekl Sulla, očividně rozezlen, „ale o to zde nejde. Říkám ti, že jsem nenařídil, aby tě zabili! Nařídil jsem jen, aby mi tě sem přivedli, tak abych se tě mohl zeptat přesně na to, nač jsem se tě tázal před chvílí.“

„A pak teprve mě zabít.“

„To byla má původní představa.“

„A teď si dal slovo, že mě zabít nedáš.“

„Nepředpokládám, že bys byl změnil názor na rozvod s Cinnovou dcerou?“

„Ne. Nikdy se s ní nerozvedu.“

„Tím ovšem vzniká pro Řím nesnadný problém. Já tě nemohu dát zabít, ty nestojíš o kněžský úřad, nechceš se rozvést s Cinnovou dcerou, jelikož toto manželství pro tebe znamená cestu, jak se onoho úřadu zbavit – a nepokoušej se mne unavovat vzletnými argumenty o cti a etice a zásadách!“ V jeho zpustošené tváři se náhle objevil výraz neuvěřitelné staroby, rty v bezzubých ústech mu zplihly, cosi jakoby žmoulaly; naráz se stal Kronem rozhodujícím se pohltit další ze svých dětí, vcelku a zaživa. „Vyprávěla ti matka, co se tu odehrálo?“

„Jen tolik, že jsi mne ušetřil. Znáš ji přece.“

„Aurelia je výjimečná osobnost. Měla být mužem.“

Na Caesarově tváři se rodil nejkouzelnější z jeho úsměvů. „To ty opakuješ pořád! Ale já musím říct, že jsem rád, že mužem nebyla.“

„I já jsem rád, moc rád! Kdyby byla mužem, musel bych si velice opatrovat své vavříny.“ Sulla se plácl do stehen a předklonil se. „Takže, můj milý Caesare, ty zůstáváš i nadále problémem pro nás všechny, kdo jsme členy kněžských kolegií. Co s tebou máme udělat?“

„Uvolni mne z mého flaminátu, Lucie Cornelie. Jiného nemůžeš udělat nic, krom toho, že bys mě dal zabít, ovšem tím bys porušil své slovo. Nevěřím, že bys takového něco učinil.“

„A proč se domníváš, že nemohu své slovo zrušit?“

Caesar povytáhl obočí. „Já jsem patricij, právě tak jako ty! Ale víc než to, jsem z rodu Juliů! A ty bys nikdy neporušil slovo dané tak urozenému muži, jako jsem já."

„Je to tak." Diktátor se opřel v křesle nazad. „V kněžském kolegiu jsme se rozhodli, Gaie Julie Caesare, uvolnit tě z úřadu flamina, jak jsi správně vytušil. Nemohu mluvit za ostatní, ale řeknu ti, proč jsem já osobně pro tvé propuštění z kněžského závazku. Domnívám se, že tě Jupiter Nejlepší Největší svým zvláštním knězem mít nechce. Myslím si, že s tebou má jiné záměry. Je dost dobře možné, že celá ta záležitost s jeho chrámem byla jeho způsobem, jak tě vyvázat. S naprostou jistotou to samozřejmě říct nemohu. Cítím to jen jaksi v kostech – ale řídit se takovýmito instinkty nebývá to nejhorší, co člověk může udělat. Gaius Marius představoval nejdelší soužení v mém životě. Pronásledoval mě jako řecká Nemesis. Tak či tak se mu vždy podařilo zkazit mi mé největší dny. A z důvodů, které nehodlám probírat, se Gaius Marius velice snažil ukovat tě na řetěz. Takže ti říkám tohle, Caesare! Jestliže tě *on* chtěl mít na řetěze, pak si *já* přeji, abys byl volný. Chci být oním posledním, který se směje. A důvodem k smíchu budeš ty."

Nikdy by si byl Caesar nedokázal představit, že vysvobození přijde z tak netušené strany. Jen proto, že to byl Gaius Marius, kdo ho upoutal na řetěz, bude teď Sulla usilovat o jeho svobodu. Caesar seděl, hleděl na Sullu a dospíval k nezvratnému přesvědčení, že jediným skutečným důvodem jeho omilostnění bylo právě toto. Sulla si prostě umanul, že to bude on, kdo se bude smát naposled. Takže vlastně Gaius Marius nakonec potřel sebe sama.

„Dospěl jsem spolu s ostatními členy kněžských kolegií k názoru, že při tvém zasvěcování jako flamina Dialis možná došlo k nějaké chybičce. Několik nás bylo přítomno onomu obřadu – já sám sice ne, ale dostatek jiných – a žádný z těchto účastníků si není zcela jist, zda se při něm nestalo něco nepatřičného. I pouhá pochybnost je však při pomyšlení na onu krvavou dobu tak závažná, že jsme se shodli, že je třeba tě z tvého úřadu uvolnit. Nemůžeme ovšem ustanovit – dokud ty budeš naživu – jiného flamina Dialis, a to z prostého důvodu, že bychom se mohli i mýlit a že tehdy k žádnému prohřešku nedošlo." Sulla položil obě dlaně na desku stolu. „Důležité je zachovat si východisko pro všechny eventuality. Být bez flamina Dialis znamená závažný problém, ovšem Jupiter Nejlepší Největší je přímo zosobněným Římem, a má proto rád věci po právní stránce v naprostém pořádku. Takže dokud ty budeš žít, Gaie Julie Caesare, rozdělí si povinností flamina Dialis mezi sebe ostatní flaminové."

Teď už bylo nutné také promluvit. Caesar si olízl rty. „To mi připadá jako postup prozíravý i spravedlivý," řekl.

„Jsme téhož názoru. Znamená to ovšem, že v okamžiku, kdy Velký Bůh dá najevo svůj souhlas s tímto postupem, skončí i tvé členství v senátu. A abys jeho souhlasu dosáhl, musíš Jovovi Nejlepšímu Největšímu obětovat jeho oblíbené zvíře, bílého býčka. Proběhne-li oběť dobře, tvůj flaminát skončí. Pokud by nedopadla uspokojivě – nu, pak budeme muset uvažovat, co dál. Obřad povedou pontifex maximus a rex sacrorum – ovšem," Sullou tváří prokmitl záblesk škodolibého veselí, „oběť provedeš ty osobně a nato uspořádáš hostinu pro všechna kněžská kolegia, která se bude konat v chrámu Jova Zastavitele na horní straně Fora Romana. Tato očistná oběť jakož i hostina mají usmířit Velkého Boha za újmu, kterou utrpí tím, že se bude nyní muset obejít bez svého zvláštního kněze."

„Rád uposlechnu," pronesl Caesar formálně.

„Pokud vše proběhne náležitě, budeš volným mužem. A budeš moci žít v manželství s kýmkoli. Třeba i s tím Cinnovým potomkem."

„Mám si z toho vyvodit, že nedošlo ke změně, pokud jde o Cinnillinu ztrátu občanství?“ otázal se Caesar vyrovnaným hlasem.

„Ovšem že ne! Pokud by se tak bylo stalo, nosil bys *laenu* i *apex* nadosmrti! Zklamal jsi mne, chlapče, že ses na takového něco vůbec mohl zeptat.“

„Zeptal jsem se z toho důvodu, Lucie Cornelie, že se na mé děti, které budu mít se svou manželkou, automaticky vztáhne *lex Minicia.* A to je pro mne naprosto nepřijatelné. *Já* jsem proskribován přece nebyl. Proč by tedy měly *mé* děti trpět?“

„Ano, to uznávám,“ řekl diktátor, nijak nepohoršen Caesarovou otevřeností. „Z toho důvodu také svůj zákon doplním v tom smyslu, aby lidé jako ty byli chráněni. *Lex Minicia de liberis* se bude uplatňovat pouze u dětí proskribovaných osob. Pokud kdokoli z nich bude mít to štěstí provdat se nebo oženit se s římským občanem, pak i jejich děti budou Římany.“ Zachmuřil se. „Na to jsem měl pamatovat předem. Nestalo se. To je jedna z nehod způsobených tvorbou tolika nových zákonů v tak horečném tempu. Ovšem způsob, jakým jsem na ni byl upozorněn, mě vystavil posměchu. A to je všechno tvá chyba, chlapče! Tvá a toho tvého strýce Cotty. Kněžský výklad mých zákonů ve vztahu k ostatním zákonům platným v Římě, které již jsou vepsány na tabule, bude muset napříště pamatovat na to, že se vztahuje jen na děti proskribovaných osob.“

„Já jsem tomu docela rád,“ pousmál se Caesar. „Tenhle výklad mě totiž konečně vyprostí ze spárů Gaia Maria.“

„To už se stalo.“ Sulla naráz věcným tónem změnil téma rozhovoru. „V Mytiléně došlo ke vzpouře proti římské moci. Řízením věcí je tam v současné době pověřen můj prokvestor Lucullus, ale posílám tam svého prétora Therma, aby se ujal vlády v provincii Asia. Jeho prvním úkolem bude potlačení toho povstání v Mytiléně. Zmínil ses o tom, že tě láká vojenská dráha, takže tě odesílám do Pergama, abys tam byl zařazen do Thermova štábu. Očekávám od tebe, že se vyznamenáš, Caesare,“ řekl Sulla s přísnou tváří. „Na tom, jak se osvědčíš jako nižší vojenský tribun, závisí konečné rozhodnutí o celé téhle záležitosti. Nikdo v celé historii Říma nebyl ve větší vážnosti než vojenští hrdinové. Mám v úmyslu takové muže náležitě vyzvednout. Dostane se jim výsad a poct, jaké nebudou mít jiní. Dosáhneš-li vyznamenání za statečnost v poli, vyzdvihnu i tebe. Ale jestli si tam nepovedeš dobře, srazím tě tvrději a hlouběji, než by to byl kdy dokázal Gaius Marius.“

„To je jen spravedlivé,“ řekl Caesar potěšen svým vojenským určením.

„Ještě jedna věc tu je,“ řekl Sulla a v jeho výrazu se náhle objevilo cosi lstivého. „Ten tvůj kůň. Ten, na kterém jsi jezdíval ještě jako flamen Dialis, v rozporu se všemi zákony Velkého Boha.“

Caesar ztuhl. „A to?“

„Doslechl jsem se, že ho chceš koupit zpátky. To neučiníš. Můj příkaz zní, že budeš jezdit na mule. Mula byla vždycky dost dobrá pro mne. Dobrá bude muset být i pro tebe.“

Caesar měl v očích vepsánu vraždu. Ale – och ne! říkal si v duchu, tímhle mě do pasti nepolapíš, Sullo! „Domníváš se, že se považuji za příliš dobrého na to, abych jezdil na mule?“ otázal se nahlas.

„Nestarám se o to, za jak dobrého ty sám sebe považuješ.“

„Já jsem totiž lepší jezdec než kdokoli, s kým jsem se až dosud setkal,“ řekl Caesar klidně, „zatímco ty, podle toho, co se o tobě ví, patříš k těm nejhorším jezdcům na světě. Ale je-li mula dost dobrá pro tebe, je samozřejmě víc než dobrá i pro mne. A já ti děkuji za tvé pochopení. I za tvé rozhodnutí.“

„Můžeš odejít," řekl Sulla, nijak nepohnut. „Pošli mi sem laskavě mého sekretáře."

Trochu pobouřen se Caesar ubíral domů, o něco méně vděčný za získanou volnost než chvilku předtím; a pak ho napadlo, neměl-li Sulla svou malichernou a komickou podmínkou o záměně koně za mulu právě tohle v úmyslu. Sulla nestál o jeho vděčnost, nechtěl, aby se Aureliin syn vůči němu cítil jakkoli zavázán. Že by se mohl Juliovec ocitnout v jakémkoli klientském vztahu ke Corneliovi? To by přece znamenalo znevážení všeho patriciátu. Jakmile si tohle Caesar uvědomil, nabyl o Sullovi o něco lepší mínění, než jaké o něm měl v okamžiku, kdy od něho odcházel. Vždyť on mi *opravdu* daroval svobodu! Věnoval mi můj vlastní život, abych si s ním učinil, co budu chtít. Anebo co dokážu. Oblíbit si ho asi nikdy nedokážu. Ale už jsem zažil chvíle, kdy jsem ho měl docela rád.

Vzpomněl si na svého koně Búkefala. A rozplakal se.

„Sulla má rozum, Caesare," řekla Aurelia a souhlasně kývala. „To, co tě čeká, ti notně vyprázdní měšec. Budeš muset koupit bílého býčka bez jediné vady a poskvrny, a takového nedostaneš pod padesát tisíc. Hostina, kterou budeš muset vystrojit pro všechny římské kněze a augury, tě přijde na dvojnásobek. Poté se budeš muset vybavit na cestu do Asie. A žít tam v prostředí, které je značně náročné na peníze. Vzpomínám si, jak tvůj otec vyprávěl, že mladší vojenští tribunové prostě opovrhují každým, kdo si nemůže dovolit kdejaký luxus a rozmařilost. A ty nejsi bohatý. Důchodem z tvých pozemků tvůj majetek od otcovy smrti sice ustavičně narůstal, jenomže až dosud si z něho nepotřeboval nic čerpat. To se ovšem změní. Koupit si zpátky toho tvého koně by znamenalo nevítané zvýšení výdajů. Koneckonců tu ani nebudeš, abys na něm mohl jezdit. Budeš muset jezdit na mule, dokud Sulla nerozhodne jinak. A vynikající mulu seženeš i za míň než deset tisíc."

Nebyl to právě synovsky vděčný pohled, který na ni vrhl, avšak neřekl jediné slovo, a pokud i nadále o svém koni snil a želel jeho ztráty, nechával si to jen a jen pro sebe.

*** * ***

Smírná oběť se konala o několik dní později, Caesar už se mezitím stačil nachystat na cestu do provincie Asia, aby tam nastoupil službu u jejího správce Marka Minucia Therma. Zatímco hostina byla připravena v chrámu Jova Zastavitele, obřad usmíření se konal u oltáře zbudovaného pod schody, které dříve vedly k svatyni Jova Nejlepšího Největšího na Kapitolu.

Caesar oděný v toze (jeho *laena* a *apex* už byly odevzdány do úschovy kněžím až do doby, kdy budou moci být uloženy v dosud nepostaveném novém Jovově chrámu) sem až z domova osobně dovedl po Fauces Suburae a po Argiletu dokonale rostlého čistě bílého býka. Třebaže by bylo docela postačilo, kdyby mu byl nádherné rohy ovinul stuhami, dal Caesar najevo, jak málo mu záleží na výdajích, a býček je měl namísto toho obaleny tlustou zlatou fólií; na šíji mu visely girlandy z drahých cizokrajných květů, mezi rohy měl posazen věnec ze skvostných bílých růží. I kopyta měl pozlacena a oháňku obtočenu stužkami protkávanými zlatem s vetknutými květinami. Spolu s ním kráčeli jeho hosté – jeho strýcové Cottové, Gaius Matius, Lucius Decumius s oběma syny a většina členů bratrstva křižovatky. Všichni byli v togách. Chyběla Aurelia, jejíž pohlaví nedovolovalo, aby byla účastna jakékoli oběti Jovovi Nejlepšímu Největšímu, jenž byl bohem římských mužů.

Nejrůznější kolegia kněží už čekala shromážděna poblíž oltáře a přítomni byli i ti, jejichž úkolem byla vlastní porážka – *popa, cultarius* a otroci. Třebaže bývalo zvykem obětní zvíře předem omámit, Caesar to odmítl; Jovovi měla být poskytnuta příležitost, aby dal najevo svůj souhlas nebo nevůli. Všem přítomným byla tato okolnost okamžitě zřejmá; bělostný býček kráčel čile, oči měl jasné a důležitě pošvihával oháňkou – zjevně se mu zamlouvalo, že je středem pozornosti.

„Ty ses dočista zbláznil, hochu!“ šeptl Gaius Aurelius Cotta, když zástup čekajících kolem nich houstl a strmá cesta na Clivus Capitolinus pozvolna přecházela do roviny. „Všichni se budou dívat jen a jen na býka, a tys ho nedal mámit! Co budeš dělat, když se začne vzpouzet? Pak už bude pozdě!“

„Nebude se vzpouzet,“ řekl Caesar klidně. „On ví, že na něm závisí můj osud. Všichni musí naprosto jasně vidět, že se bezvýhradně podvoluji vůli Velkého Boha.“ Pousmál se. „Patřím ostatně k Fortuniným vyvolencům, mám její přízeň!“

Shromáždění je obstoupilo kruhem. Caesar se otočil a v míse vody na bronzové trojnožce si omyl ruce; stejně tak učinili pontifex maximus (Metellus Pius zvaný Hovňousek), rex sacrorum (Lucius Claudius) a dva ostatní vyšší flaminové, flamen Martialis (první senátor Lucius Valerius Flaccus) a flamen Quirinalis (nově jmenovaný Mamercus). Když tak měli obřadně očištěny jak těla, tak i šat, pozvedli celebrující kněží záhyby togy na ramenou a zakryli si jimi hlavy. Poté jejich příkladu následovali všichni ostatní.

Pontifex maximus pak přistoupil k oltáři. „Ó mocný Jove Nejlepší Největší – pokud si žádáš být takto osloven, jinak tě pozdravím jakýmkoli jiným jménem, jaké si budeš přát – přijmi svého služebníka Gaia Julia Caesara, jenž byl tvým flaminem a nyní si přeje usmířit tě za své nepatřičné ustanovení tvým knězem a vyznat ti, že se tak nestalo jeho vinou!“ provolal Hovňousek bez jediného zadrhnutí v řeči; ustoupil poté a upřel zlobný pohled na Sullu, jenž měl co dělat, aby uchoval vážnou tvář; tato bezchybná promluva stála Hovňouska celé dny nelítostného nácviku, mnohem trýznivějšího než všechna vojenská cvičení.

Obřadníci začali býčkovi snímat květy i zlacení, které obezřetně smačkali do kulovité hrudky, a nevšímali si Caesara, jenž nyní vystoupil kupředu a položil dlaň na vlhký růžový čenich své obětiny. Křišťálově čiré tmavě rubínové oči, orámované hustými temnými brvami, ho přitom nepřestávaly sledovat a Caesar při dotyku nevycítil u býčka strach ani nepokoj.

Počal se modlit, hlasem mnohem vyšším, než jakým běžně hovořil, tak aby každé jeho slovo bylo do daleka slyšitelné. „Ó mocný Jove Nejlepší Největší – pokud si žádáš být takto osloven, jinak tě pozdravím jakýmkoli jiným jménem, jaké si budeš přát – ty, jenž přijímáš, jakékoli pohlaví se ti zlíbí – ty, jenž jsi duchem Říma – přijmi, prosím, tento dar zvířete jen tobě zasvěceného, kterýž ti obětuji na usmíření za své nepatřičné ustanovení tvým flaminem. Modlím se za to, abys mne zprostil mého slibu a poskytl mi příležitost sloužit ti jiným způsobem. Podrobím se tvé vůli, avšak nabízím ti tohoto nejlepšího a největšího a nejsilnějšího živočicha u vědomí, že mi poskytneš, oč tě žádám, neboť jsem ti nabídl to, čím jsem byl povinen.“

Usmál se na býčka, jenž, jak se Caesarovi zazdálo, opětoval jeho pohled s pochopením.

Obřadník pokročil kupředu; Caesar s pontifikem maximem se pootočili k trojnožce a každý z nich z ní vzal do rukou jeden zlatý pohár, zatímco rex sacrorum uchopil zlatou mísu plnou pšeničné mouky.

„Žádám o klid!“ zahřměl Caesar.

Zavládlo ticho, tak hluboké, že bylo naráz slyšet vzdálený šum obchodního ruchu v arkádách kolem Fora Romana, který sem zanášel lehký vlahý větřík.

Pištec pozvedl ke rtům nástroj zhotovený z holenní kosti nepřítele a začal dout truchlivou melodii, která měla přehlušit halas z Fora.

Jakmile se flétna ozvala, začal rex sacrorum nabírat z mísy po hrstech mouku a pohazovat jí býčkovu hlavu, lehounce, takže ji býk vnímal jen jako poletující chmýří bodláčí, jako snášející se deštík; vyklouzl růžový jazyk a olízl jemný moučný prach, který uvízl na čenichu.

Vykročil *popa* a postavil se před býka, palici volně svěšenou podél boku. *„Agone?* Mohu udeřit?“ otázal se Caesara zvučným hlasem.

„Udeř!“ vzkřikl Caesar.

Palice se vznesla vzhůru, pak kmitla vzduchem a s dokonalou přesností zasáhla býčka právě mezi mírné, nic netušící oči. Zvíře pokleslo do kolen, na přední, záchvěv jeho pádu se nesl půdou dál a dál, hlavu měl býk nataženu kupředu; zvolna se mu podlomily i zadní nohy a celé tělo se svezlo na pravou stranu, dobré *omen.*

Svlečen podobně jako *popa* až do pasu popadl *cultarius* býka oběma rukama za rohy a pozvedl bezvládnou hlavu k nebi, jasně mu na pažích vyvstaly šlachy i svaly, neboť býčkova hlava vážila dobrých padesát liber. Poté břemeno opět spustil, až se čenich dotkl dlažby.

„Oběť je svolná,“ řekl Caesarovi.

„Obětuj ji tedy!“ zvolal Caesar.

Jako břitva ostrý nůž vyletěl z pochvy, a zatímco *popa* pozvedl býkovu hlavu do výše, *cultarius* zvířeti jediným hlubokým řezem proťal hrdlo. Vyřinula se krev, avšak nestříkala kolem – chlapík znal dobře své řemeslo. Nikdo – ani on sám – nebyl potřísněn. Když *popa* hlavu pustil a nechal ji ležet obrácenou vpravo, podal Caesar svůj pohár *cultariovi,* jenž do něho zachytil něco krve tak obratně, že ani kapička neukápla zevně na nádobu. Poté mu dal pohár i Metellus Pius, aby i pro něho *cultarius* odebral trochu krve.

Caesar a pontifex maximus pak přešli k holému kamennému stolci, opatrně překračujíce karmínovou stružku stékající ze svahu. Caesar rozlil obsah svého poháru po oltáři a řekl: „Ó mocný Jove Nejlepší Největší – pokud si žádáš být takto osloven, jinak tě pozdravím jakýmkoli jiným jménem, jaké si budeš přát – ty, jenž přijímáš, jakékoli pohlaví se ti zlíbí – ty, jenž jsi duchem Říma – přijmi tuto oběť, kterou ti přináším na usmířenou, a přijmi také zlato z rohů a kopyt své oběti a podrž je, aby ozdobilo tvůj nový chrám.“

I Metellus Pius vyprázdnil svůj pohár na oltář. „Ó mocný Jove Nejlepší Největší – pokud si žádáš být takto osloven, jinak tě pozdravím jakýmkoli jiným jménem, jaké si budeš přát – přijmi smírnou oběť Gaia Julia Caesara, jenž byl tvým flaminem a zůstává tvým služebníkem.“

V okamžiku, kdy Metellus Pius jasně vyřkl poslední slabiku své modlitby, ozval se hromadný povzdech úlevy, natolik slyšitelný, že přehlušil i žalostné tóny flétnisty.

Poslední byl se svou obětí na řadě rex sacrorum, jenž posypal rozstříknuté krůpěje krve na oltáři zbytkem mouky. „Ó mocný Jove Nejlepší Největší – pokud si žádáš být takto osloven, jinak tě pozdravím jakýmkoli jiným jménem, jaké se ti zlíbí slyšet – dosvědčuji, že ti byla nabídnuta životní síla této nejlepší a největší a nejsilnější oběti a že se vše událo ve shodě s předepsaným obřadem a že při něm nedošlo k sebemenší chybě. Podle ustanovení slavnostní smlouvy s tebou uzavřené proto vyvozuji, že jsi byl uspokojen a potěšen touto obětinou i tím, kdo oběť přinesl, Gaiem Juliem Caesarem.

Co víc, Gaius Julius Caesar hodlá celou svou oběť spálit ku tvé poctě a nepřeje si z ní ponechat pranic pro sebe. Nechť i díky této oběti vzkvétá Řím a všichni, kdož v něm žijí.“

A byl konec. Měli to bez chybičky za sebou. Zatímco si kněží a augurové opět odhalili hlavy a vydali se dolů po Clivu Capitolinu směrem k Foru, obětníci se dali do úklidu. Pomocí kladky a trojnožky zvedli padlé zvíře ze země a uložili na hranici a za doprovodu svých vlastních modliteb k ní posléze přiložili hořící pochodeň. Zatímco se jejich otroci činili s vědry vody, aby vydrhli poslední stopy krve na zemi, vzneslo se do vzduchu zvláštní aroma, směsice lahodné vůně pečeného hovězího a drahých kadidel, která Caesar nakoupil, aby jimi byla proložena obětní hranice. Krev na oltáři ponechali až do doby, kdy bude celý býk spálen na prach a kosti, poté čekala očista i tento stolec. A hrudka zmačkaného zlatého plechu už zatím putovala do státní pokladny, kde ji pak označili jménem dárce, okolnostmi daru a datem této události.

Hostina, jež následovala v chrámu Jova Zastavitele na Velii, byla přinejmenším stejně úspěšná jako oběť sama; když Caesar procházel mezi svými hosty, pobízel je do zábavy a vyměňoval si s nimi různé zdvořilůstky, sledovaly ho četné zraky, které si ho až do tohoto dne nikdy ani nepovšimly. Rodem i postavením se z něho naráz stal vážný soupeř v politické aréně a jeho chování, jeho vystupování i výraz jeho pohledné tváře napovídaly, že tomuto mladému muži bude třeba věnovat bedlivou pozornost.

„Má v sobě něco z tvého otce,“ řekl Catulovi Metellus Pius, dosud zrůžovělý blahem nad zdárně vykonaným obřadem, při němž ani jednou nezadrhl v řeči.

„Aby neměl!“ řekl Catulus a sledoval Caesara s instinktivní nechutí. „Můj otec byl přece Caesar. Je to hezounek, co? Neměl bych nic proti takové tvářičce. Ale nevím, jestli bych s ní bral i tu jeho namyšlenost. Jen se na něho podívej! Je ještě mladší než ten Pompeius! A chodí si tu přitom, jako by mu patřil svět.“

Hovňousek pro to viděl důvod. „A jak by bylo tobě v jeho kůži? Vždyť se právě vyvázal z toho strašného flaminátu.“

„Budeme možná ještě litovat dne, kdy jsme poslechli Sullu a zprostili ho jeho slibu,“ řekl Catulus. „Vidíš ho tam se Sullou? Ti dva se hledali!“

Hovňousek na něho zůstal udiveně koukat; Catulus by si byl raději ukousl jazyk. V nestřeženém okamžiku zapomněl, že jeho posluchačem teď není Quintus Hortensius – tolik už si zvykl mít švagra neustále na doslech. Jenomže Hortensius tu nebyl, neboť když Sulla přečetl kněžským kolegiím soupis jejich nových členů, jméno Quinta Hortensia na něm chybělo. A to, že ho Sulla pominul, považoval Catulus za neodpustitelný prohřešek. Jako ostatně i Quintus Hortensius.

Sulla, jenž ani netušil, že se Catula nějak dotkl, právě zpovídal Caesara.

„Tys toho býčka nedal předem omámit. Dost jsi tím riskoval,“ řekl.

„Jsem jedním z oblíbenců Fortuny,“ řekl Caesar.

„Z jakého důvodu tak soudíš?“

„Uvaž to! Byl jsem zproštěn flaminátu – předtím jsem přečkal chorobu, na kterou lidé zpravidla umřou – unikl jsem tomu, abys mě dal zabít – a úspěšně přecvičuji svou mulu na dokonalého aristokratického oře.“

„Jmenuje se ta mula nějak,“ ušklíbl se Sulla.

„Samozřejmě. Říkám jí Ušisko.“

„Jak jsi říkal tomu svému dokonale aristokratickému oři?“

„Búkefalos.“

Sulla se otřásal smíchy, ale nic už na to neřekl; bloudil zraky kolem sebe. Pak ukázal paží kolem sebe. „Na svých osmnáct let sis s tímhle poradil pozoruhodně dobře.“

„Dal jsem na tvou radu,“ řekl Caesar. „Jelikož nedokážu splynout s okolím, rozhodl jsem se, že už tahle první hostina spojená s mým jménem ho musí být také hodna!“

„To je ale kus arogance! Ty jsi opravdu zpupnost sama! Ale neměj strach, Caesare, tohle je skutečně společenská událost, jaká se vryje do paměti. Ústřice, nachové parmice, lahůdkoví tiberští okouni, křepeličky – takovéhle menu tě muselo stát celé jmění.“

„Daleko víc, než si mohu dovolit,“ řekl Caesar klidně.

„To jsi ovšem marnotratník,“ řekl na to Sulla.

Caesar pokrčil rameny. „Peníze jsou jen nástroj, Lucie Cornelie. Je mi lhostejné, jestli nějaké mám nebo nemám, pokud bys vztahem k penězům měl na mysli přepočítávání jejich hromádek. Podle mého názoru musí jít peníze z ruky do ruky. Jinak zatuchnou. Stejně tak by zatuchlo i všechno hospodářství, kdyby se peníze nepohybovaly. Od této chvíle chci veškeré peníze, ke kterým přijdu, použít ve prospěch své budoucí dráhy.“

„Což je nejlepší cesta k bankrotu.“

„Já už si poradím,“ řekl bezstarostně Caesar.

„Jak to víš?“

„Protože mám přízeň Fortuny. Štěstí je při mně.“

Sulla se zachvěl. „*Já* mám přízeň Štěstěny! To *já* mám vždycky štěstí! Ale pamatuj si – za to se platí. Fortuna je žárlivá a náročná milenka.“

„Takové jsou nejlepší!“ odpověděl Caesar s tak zvonivým smíchem, že celá síň ztichla. Mnoho z přítomných mužů si tuto vzpomínku na smějícího se Caesara neslo s sebou trvale v paměti – ne snad kvůli tomu, že by už byla spojena s nějakou předtuchou, nýbrž proto, že byl obdařen dvěma věcmi, které mu záviděli – mládím a půvabem.

Caesar se samozřejmě nemohl vzdálit, dokud neodešel poslední z hostí, a to nastalo až o mnoho hodin později; tou dobou už je měl všechny náležitě prohlédnuty, odhadnuty a zařazeny v paměti, neboť k jeho nadání patřilo i vštípit si do hlavy vše, s čím se setkal. Ano, docela zajímavá společnost se tu sešla, uzavřel pro sebe tento večer.

„Nepotkal jsem tam ovšem vůbec nikoho, s nímž bych měl chuť se blíž spřátelit,“ řekl nazítří ráno Gaiovi Matiovi. „Opravdu nechceš jít se mnou, Pustulo? Víš přece, že si tak jako tak musíš odbýt svých deset tažení.“

„Ne, děkuji ti. Nestojím zrovna o to vydávat se tak daleko od Říma. Počkám si, kam mě pošlou. Doufám, že to bude Italská Galie.“

Loučení bylo doslova vyčerpávající. Caesar snad po ničem tolik netoužil, jako moci si je ušetřit, odbyl je však s takovou trpělivostí, jaké byl jen schopen. Nejhorší snad byla ta spousta lidí, kteří se nabízeli, že pojedou s ním, třebaže Caesar rezolutně odmítl vzít s sebou kohokoli kromě Burgunda. Jeho dva osobní sloužící byli čerstvě koupení otroci – začínal tak nanovo, s lidmi, kteří neměli nic společného s jeho matkou.

Konečně měl za sebou všechna objetí – s Luciem Decumiem, s jeho syny a s členy jeho bratrstva křižovatky, s Gaiem Matiem, s matčinými sloužícími, Cardixou a jejími syny, se svou sestrou Ju-Ju, se svou manželkou – a se svou matkou. Caesar se konečně mohl vyhoupnout na svou pramálo okázalou mulu a vyrazit.

ČÁST III.

LEDEN 81 PŘ.N.L. – SEXTILIS (SRPEN) 80 PŘ.N.L.

QUINTUS CAECILIUS METELLUS PIUS

Neuběhly ani celé dva měsíce, když Sulla usoudil, že se už Řím dosti obstojně smířil s jeho proskripcemi. Krveprolévání nebylo tak zlé jako jatka v průběhu několika málo dnů Mariova sedmého konsulátu, spíše ovšem jen v nepodstatných detailech; krev netekla proudem po římských ulicích, na dolním Foru Romanu nebyly poskládány mrtvoly. Těla těch, kdo byli v důsledku proskripcí pobiti (a jimž byly odepřeny pohřební obřady i samo pohřbení), byla odvlečena na háku zaseknutém pod hrudní kost k Tiberu a vržena do řeky; jen hlav přibývalo na dolním Foru, vroubily kruhem kašnu známou pod jménem Serviliovo jezírko.

Zatímco majetek zajišťovaný pro stát administrátorem proskripcí Chrysogonem narůstal, bylo vydáno ještě pár dalších zákonů: vdova po proskribovaném muži se nesměla znovu provdat a voskové masky Gaia Maria a mladého Maria, Cinny a jeho předků a žádného proskribovaného muže ani jeho předků nesměly být neseny při žádném pohřbu v oné rodině.

Dům Gaia Maria byl prodán v dražbě Sextovi Perquitienovi, vnukovi muže, jenž se svou hrabivostí zasloužil o rodinné jmění a vedle něhož si Marius svůj dům kdysi postavil; Mariův příbytek nyní sloužil Perquitienovu sídlu jako vedlejší výstavní prostory pro nashromážděná výtvarná díla, třebaže nedošlo k sloučení obou parcel.

Zprvu byly nemovitosti, které Chrysogonus vydražoval, uspěvším zájemcům zpravidla přiklepnuty za celkem slušné tržní ceny, avšak peněz na takovéto nákupy bylo v oběhu málo, a tak dosahované ceny rychle klesaly. A teprve v této fázi začal nemovitosti skupovat Marcus Crassus. Šel na to chytře; nehonil se za nejlákavějšími objekty dražebního dne, zaměřil se spíše na méně žádoucí nemovitosti a získával je zpravidla za pakatel. Lucius Sergius Catilina byl ve svém podnikání mnohem nevybíravější. Soustředil se na informování Chrysogona o různých zrádných řečech anebo jednáních ve svém okolí a docílil tak proskribování svého staršího bratra Quinta, načež si zajistil i proskripcí svého švagra Caecilia. Bratr musel do vyhnanství, avšak jeho švagr zahynul, a Catilina se obrátil na diktátora se žádostí o vydání zvláštního zákona, podle něhož by po nich po obou mohl jejich majetek dědit. Prohlásil, že v žádném z obou případů nebyl uveden v jejich závěti a že ani není dědicem ze zákona – oba muži měli syny. A tak, když Sulla jeho požadavku vyhověl, stal se Catilina naráz boháčem, aniž musel vydat jediný hotový sestercius v dražbě.

Sulla tudíž posledního lednového dne oslavil svůj triumf za dvojnásobně ledového ovzduší. Prostých Římanů se dostavily celé davy, aby mu vzdaly čest, jezdci však zůstali doma, zjevně zastávali názor, že kdyby si Sulla anebo Chrysogonus povšimli jejich tváří, mohli by se pak i oni sami lehko ocitnout na nejbližším dalším proskripčním seznamu. Diktátor předvedl kořist a dary Asie a krále Mithridata za pomoci všemožných kejklů, aby tak zakryl skutečnost, že válku s Mithridatem ukončil stejně spěšně jako předčasně a že v důsledku toho byly válečné zisky v poměru k bohatství nepřítele jen chudičké.

Na následující den nachystal Sulla další podívanou, tentokrát spíše výstavku než triumf, když veřejně ukázal, co vše zabavil mladému Mariovi a Carbonovi; dbal, aby se diváci dozvěděli, že všechny tyto předměty budou vráceny chrámům a lidu, jimž byly odňaty. Onoho dne se tohoto průvodu zúčastnili i ti, kdo byli v předchozích letech vypuzeni Mariovci – muži jako Appius Claudius Pulcher, Metellus Pius, Varro Lucullus a Marcus Crassus – nikoli jako senátoři, nýbrž jako rehabilitovaní vyhnanci, přičemž je Sulla prozíravě ušetřil nedůstojné povinnosti mít na hlavě čapku svobody, běžnou pokrývku hlavy propuštěnců.

* * *

Zkrotit Pompeia dalo mnohem více práce než navyknout Řím na proskripce, jak se Sulla přesvědčil pouhý den před svým triumfem. Pompeius ignoroval příkaz, který od diktátora obdržel, a přeplavil se z Afriky do Itálie s celou svou armádou. V dopise, který Sullovi odeslal z Tarenta, mu sdělil, že ho armáda odmítla nechat plout samotného, aniž by ho až do jednoho provázeli všichni jeho loajální vojáci, a že nebylo v jeho moci zabránit, aby se celá tato armáda houfně nenalodila spolu s ním (aniž vysvětlil, kterak sehnal dostatek lodí pro přepravu oněch pěti legií a dvou tisíc jezdců navíc); v závěru svého apelu znovu žádal, aby mu bylo povoleno konání triumfu.

Diktátor neprodleně odeslal do Tarenta spěšným kurýrem list, v němž Pompeiovi již podruhé odmítl povolit triumf, po němž jeho adresát tak bažil. Týž posel přinesl nazpět dopis, kterým se Pompeius Sullovi omlouval za vzpurné chování svých vojsk, proti němuž se sice znovu postavil, které však nebyl s to zvládnout. Ti nezbední vojáci prostě *trvají* na tom, aby jejich milovanému vojevůdci byl triumf povolen! A pokud by snad diktátor dál setrval na svém odmítavém stanovisku, má Pompeius vážné obavy, že by ti darebové mohli vzít věci do svých rukou a rozhodnout se napochodovat až k samému Římu. On sám že – jak se samo sebou rozumí – podnikne *vše*, co je v jeho moci, aby tomu zabránil!

Cvalem po Via Appia až do Tarenta následoval druhý Sullův dopis obsahující už třetí odmítnutí: ŽÁDNÝ TRIUMF! Jenomže to už bylo příliš. Pompeiových šest legií a dva tisíce jezdců se vydalo na pochod k Římu. Jejich předrahý vojevůdce šlapal s nimi, za dalšího písemného protestu odeslaného Sullovi, v němž se pravilo, že tak činí, jen aby zabránil svým mužům v činech, jichž by později třeba měli důvod litovat.

Senát byl dopodrobna informován o každém detailu této srážky dvou vůlí a byl pohoršen troufalostí onoho dvaadvacetiletého jezdce; vydal *senatus consultum* zaštiťující všechna Sullova odmítnutí a jeho veškeré další kroky. Když se pak Sulla a senát dozvěděli, že Pompeius se svou armádou dospěl do Capuy, jejich odpor přitvrdil. Blížil se konec února, střídala se jedna zimní bouře za druhou a Martovo pole už bylo značně plné, jelikož tam tábořily další armády – dvě legie náležející Luciovi Liciniovi Murenovi, bývalému správci provincie Asia a Kilikie, a dvě legie patřící Gaiovi Valeriovi Flaccovi, bývalému správci Zaalpské Galie. Oba tito muži měli zakrátko oslavit triumf.

Těsně v patách nevyhnutelného dalšího dopisu, nařizujícímu Pompeiovi, aby setrval v Capui (a sdělujícímu současně Pompeiovi, že na Martově poli jsou nachystány čtyři bojem zocelené legie), se z Říma do Capuy vydal osobně sám diktátor. Spolu s ním se na cestu vypravili konsulové Decula a starší Dolabella, Metellus Pius pontifex

maximus, první senátor a velitel jízdy Flaccus spolu s doprovodem liktorů; necestovali s nimi žádní vojáci určení k jejich ochraně.

Sullův dopis Pompeia zastihl, ještě než tento chlapec stačil vytáhnout na další pochod z Capuy, a zpráva o čtyřech bitvami prošlých legiích jím otřásla natolik, že se rozhodl setrvat raději, kde je. Ani na okamžik nebylo Pompeiovým úmyslem pustit se do války proti Sullovi; celý pochod byl pouhopouhým gestem směřujícím toliko k tomu, aby Pompeius dosáhl souhlas s konáním triumfu. Když se tedy dozvěděl, že má diktátor k okamžité dispozici čtyři legie tvrdých bojovníků, bylo Pompeiovi, jako by na něho vychrstl vědro ledové vody. On sám dobře věděl, že celý jeho manévr byl pouhý strašák – ví to ale i Sulla? Samozřejmě že ne! Jak by se to také mohl dozvědět? Sullovi musel tenhle jeho pochod náramně připomínat jeho vlastní tažení na Řím v onom roce, kdy byl konsulem. A Pompeius se naráz rozsypal strachy.

Když mu pak hlásili, že se Sulla blíží a že přichází bez armády, která by ho zaštiťovala, vydrápal se Pompeius o překot do sedla a cvalem vyjel z tábora po Via Appia – rovněž bez záštity svého vojska. Okolnosti tohoto střetnutí poněkud připomínaly jejich první setkání u brodu přes řeku Calor. Dnes ovšem nebyl Sulla opilý, třebaže i teď seděl na své nevyhnutelné mule. Měl na sobě nachem lemovanou *togu praetextu*, před ním kráčelo čtyřiadvacet liktorů třesoucích se zimou ve svých šarlatových tunikách stažených černými, spěží okutými pásy, do svazků prutů hrozivě vetknuty sekery. Za Sullou následovalo dalších třicet liktorů – dvanáct jich náleželo Deculovi, dvanáct Dolabellovi staršímu a šest veliteli jízdy, jenž měl hodnost prétora. Takže scéna to byla přece jen značně důstojnější a působivější než schůzka u calorského brodu. A daleko víc odpovídala oněm snovým fantaziím nebohého Pompeia.

Nebylo však možno nevidět, že i Pompeius za oněch dvaadvacet měsíců, které uběhly od jejich prvního setkání, povyrostl; podnikl už mezitím jedno tažení ve spojení s Metellem Piem a s Crassem, další se Sullou a Crassem u Clusia a konečně i jedno zcela samostatně v zámoří. Takže se teď už nijak nerozpakoval a navlékl si svou nejlepší zlacenou zbroj a blyštěl se a třpytil neméně než jeho naparáděný státní kůň. Diktátor se svým doprovodem mu vyšli vstříc pěšky; Pompeius nechtěl vypadat vojáčtěji než oni a také sesedl.

Sulla měl na hlavě svou *korunu z trávy*, nemilosrdné připomenutí, že si Pompeius zatím nic podobného nevysloužil – ba že ho zatím nezdobí ani *corona civica!* Přes svou nemožnou paruku, přes zjizvenou tvář a přes všechny ostatní nedostatky byl diktátor každým coulem diktátorem. Pompeius to velice rychle postřehl. Liktoři se rozestoupili po dvanácti po obou stranách cesty a umožnili tak osmahlému mladému muži, aby jejich špalírem šel ve své pozlátkové nádheře Sullovi naproti. Sulla stanul a zastavil i svůj doprovod, takže stál o pár kroků před nimi, nevyčlenil se však ze skupiny.

„*Ave*, Pompeie Magne!“ zvolal Sulla a vztyčil pravici.

„*Ave*, diktátore Říma!“ zvolal Pompeius, bez sebe radostí, že ho Sulla veřejně oslovil třetím jménem, které si zatím přisoudil jen on sám, o své vůli – napříště už se tedy může nazývat Pompeiem Velikým!

Políbili se na ústa, což ani jednomu, ani druhému nečinilo pražádné potěšení. A s liktory před sebou, jak se patřilo, se zvolna vydali směrem k Pompeiovu táboru, zatímco ostatní je následovali.

„Takže tys uznal, že mi náleží jméno Veliký!“ vyhrkl blaženě Pompeius.

„Nu, nějak se to ujalo,“ řekl Sulla. „Ale pořád se ti taky říká Řezníček.“

„Moje armáda se rozhodla, že mám oslavit triumf, Lucie Cornelie.“

„Tvoje armáda nemá naprosto co rozhodovat, Gnaee Pompeie Magne.“

Obě pihovaté paže se vznesly k nebesům. „Ale co *já* si s tím můžu počít?“ vykřikl Pompeius. „Oni na mě vůbec nedají!“

„To je pitomost!“ prohlásil Sulla bez obalu. „Uvědomuješ si, doufám, Magne, že jsi v průběhu výměny těch čtyř dopisů – počítám-li i onen první, který jsi obdržel ještě v Utice – dostatečně předvedl, že nejsi schopen své jednotky zvládnout?“

Pompeius zrudl, stáhl ještě víc svá beztak malá ústa. „To je nespravedlivá výtka!“ zvolal.

„Je víc než oprávněná. Připustil jsi tuhle skutečnost v neméně než třech svých listech.“

„Ty mi schválně nechceš rozumět!“ řekl s brunátnou tváří Pompeius. „Oni se tak chovají, protože mě *milují*!“

„Ať tě milují nebo nenávidí, odepření poslušnosti je odepření poslušnosti. Kdyby to byli moji vojáci, byl bych je už dal dávno decimovat.“

„Ale tohle je přece neškodné odepření poslušnosti,“ odporoval chabě Pompeius.

„Žádné odepření poslušnosti není neškodné, jak sám dobře víš. Tys sáhl k vyhrožování řádně ustanovenému diktátorovi Říma.“

„Vždyť tohle není žádný pochod *na Řím*, Lucie Cornelie, my jen táhneme *směrem k Římu*,“ vytáčel se Pompeius. „V tom je přece rozdíl! Moji vojáci se chtějí jen přesvědčit, že se mi dostane toho, co mi patří.“

„Co ti patří, Magne, je to, o čem já jako diktátor Říma rozhodnu, že ti přiznám. Je ti čtyřiadvacet let. Nejsi ještě ani senátorem. Svolil jsem, že tě budu nazývat tím skvělým jménem, které unese už jen jedno polepšení – z Magna se může stát i Maximus, ale nic víc – pokud ovšem se nescvrkne na nějakého toho Parva – nebo Minuta – nebo dokonce Pusilla,“ řekl Sulla.

Pompeius stanul uprostřed cesty, postavil se před Sullu; ostatní jaksi zapomněli zastavit, takže se jim dostali nablízko a na doslech.

„Ale já ten triumf *chci*!“ rozkřikl se Pompeius.

„A já ti říkám, že ho slavit nebudeš!“ okřikl ho Sulla stejně hlasitě.

Pompeiova široká, vzteky rudá tvář se zatvrdila, tenké rty se rozchlípily a odhalily malé bělostné zoubky. „Měl by sis uvědomit jedno, Lucie Cornelie Sullo, diktátore Říma, že daleko víc lidí vzývá vycházející slunce než zapadající!“

Z důvodů, jež nikdo z vyjevených posluchačů nedokázal pochopit, propukl Sulla náhle v hlučný smích. Rozřehtal se, až mu vytryskly slzy, bezmocně se pleskal do stehen a zcela ztratil vládu nad přečetnými záhyby své togy nařasené na levém předloktí, takže se mu začala smekat, až ji posléze vláčel za sebou po zemi. „Budiž!“ vypravil ze sebe, když byl opět mocen slova. „Oslav si ten svůj triumfíček!“ A stále ještě v křečích smíchu dodal: „Nestůj tu jako ňouma, Magne! Pomoz mi sebrat tu togu!“

*** * ***

„Ty jsi naprostý pitomec, Magne,“ řekl Pompeiovi Metellus Pius, jakmile měl možnost promluvit si s ním v soukromí.

„A já si zase myslím, že jsem to navlékl docela chytře,“ pravil se lstivým úsměvem Pompeius.

Hovňousek, jenž se stále ještě nestal konsulem, třebaže už mu bylo hodně přes čtyřicet, vypadal na svá léta velice dobře; kudrnaté hnědé vlasy měl na spáncích lehce našedlé a vrásečky kolem hnědých očí jim jen dodávaly zajímavosti. Vedle Pompeia se ovšem nijak zvlášť nevyjímal. A uvědomoval si to. Nikoli se závistí, ale spíš se zármutkem.

„Byl jsi v tomhle všechno jiné, jen ne chytrý," řekl Hovňousek a s potěšením sledoval, jak na něho Pompeius vytřeštil své zářivě modré zraky. „Znám tvého velitele podstatně líp než ty, a mohu ti říct, že svou inteligencí předčí nás oba dva dohromady. A pokud se snad jeho jednání někdy vymkne z běžných mezí, je tím vinen jen jeho sklon k určité rozvernosti – nikdy nedostatek důmyslu! Ostatně ani nějaký takový občasný projev rozmarnosti naprosto neovlivňuje ten jeho neobyčejně bystrý úsudek. Natož onu svrchovanou obratnost, s jakou uskutečňuje veškeré své počínání – jako chlap i jako diktátor."

Pompeius si pohrdavě odfrkl. „Prosím tě, Pie, vždyť to nedává žádný smysl! O jaké rozvernosti nebo rozmarech to mluvíš? Jak by je Sulla mohl vůbec projevovat?"

„Mám na mysli třeba jeho zálibu v zesměšňování. Víš, on vlastně n-n-nemá žádný s-s-smysl pro sk-skutečný hu-humor." Hovňousek znejistěl, uvědomil si svou vadu a na okamžik se zarazil, aby ovládl jazyk. „Ale ze mě přesto udělal pontifika maxima, i když ví, že zadrhávám. On prostě takovémuhle žertíku nedokáže odolat."

Pompeius nasadil znuděný výraz. „Nemám tušení, kam vlastně míříš, Pie, nebo co to má společného se mnou."

„Magne, Magne! Vždyť on se celou tu dobu baví na tvůj účet! To je to, co ty s tím máš společného. Celou tu dobu byl rozhodnut ti ten triumf povolit – co jemu záleží na tvém věku anebo na tvém jezdeckém stavu? Ty jsi vojenský hrdina a ty on všechny vyzvedává do nebetyčné výše! Ale zachtělo se mu zjistit, nakolik je to pro tebe důležité a jak daleko jsi až ochoten kvůli tomu zajít. Na tohle vnadidlo jsi mu nikdy neměl skočit. Teď už tě má v tom svém počtářském mozku dokonale prohlédnutého a ohodnoceného. Ví už, že se tvá odvaha *téměř* vyrovná tvému pocitu sebeúcty, nemluvě o tvé ctižádosti. Téměř. Ale ne docela. Ví, že ty, Magne, nedokážeš vydržet až do samého konce."

„Co tím myslíš, že nedokážu vydržet?"

„Ty víš moc dobře, co tím myslím."

„Táhl jsem na Řím!"

„Pitomost!" Hovňousek se usmál. „Ty jsi táhl jen *k Římu.* Sám jsi to řekl. A já jsem ti to docela věřil. Stejně tak jako Sulla."

Pompeius nejistě pozoroval svého plísnitele, nenapadalo ho, co by na to měl říci – co se na to vůbec *dá* říci! „Ale ten triumf jsem si na něm vydobyl!"

„Ano, ten sis vydobyl. Ale uvidíš, že tě za to Sulla přiměje zaplatit cenu, kterou by sis byl mohl docela dobře ušetřit, kdyby ses uměl náležitě chovat."

„Cenu? Jakou cenu?" Pompeius poškubával hlavou jako rozdrážděná šelma, kterou úmyslně popichují. „Copak ty ses dneska dočista rozhodl mluvit v hádankách, Pie?"

„Však uvidíš sám," řekl Pius, o nic méně tajemně.

* * *

A Pompeius se o tom skutečně přesvědčil, avšak teprve až v samotný den svého triumfu. Jisté náznaky tu ovšem byly; měl však úsudek zkalen vzrušením. Datum bylo

stanoveno na dvanáctý den měsíce března. Šestého březnového dne ovšem oslavil triumfem svá vítězství nad vzbouřenými galskými kmeny Gaius Flaccus, bývalý správce Zaalpské Galie; a devátého března slavil další triumf Murena, bývalý správce provincie Asia, připomněl jím svá vítězství v Kappadokii a v Pontu. Takže když přišel konečně na řadu triumf Pompeiův, byl už Řím zcela syt různých průvodů na oslavu všelijakých vítězství. Přišlo sice pár lidí, avšak zdaleka ne davy; po Sullově dvoudenní velkolepé podívané byl Flaccus jen mírně zajímavý, Murena ještě méně a na Pompeia už nebyl nikdo příliš zvědavý. Nikdo totiž neznal jeho jméno, netušili nic o jeho mládí a jeho půvabu, nikomu po něm nic nebylo. *Už zase* nějaký triumf? *Mmhm,* pravil Řím.

Když se Pompeius vydával na cestu od Villy Publiky, nijak zvlášť ho to neznepokojovalo; však ono se to rozkřikne a lidé se budou sbíhat ze všech stran – jen až uslyší o tom, jaký ráz jeho triumfální průvod má! Než zatočí z rohu Cirku Maximu na Via Triumfalis, bude tam už celý Řím. Jeho průvod měl sice takřka ve všech směrech docela běžnou podobu – v jeho čele šli nejprve magistráti a senátoři, za nimi následovali hudebníci a tanečníci, káry naložené kořistí a alegorické vozy zobrazující rozličné události z jeho tažení, po nich se ubírali kněží a bělostná obětní zvířata, zajatci a rukojmí a nakonec sám vojevůdce na válečném voze následovaný svou armádou.

I Pompeiovo odění odpovídalo zvyklostem – nachová toga bohatě vyšívaná zlatem, vavřínový věnec na hlavě, tunika s výšivkou palmových listů a s širokým rudým pruhem. Když však nadešel okamžik, kdy si měl Pompeius tvář nalíčit miniem, zarazil se. K samé podstatě jeho záměrů náleželo, aby Řím spatřil jeho mládí a jeho půvab, jeho skutečnou tvář. Aby si lidé mohli povšimnout jeho podoby s Alexandrem Velikým. Pokud by se jeho obličej proměnil v pouhou cihlovitou skvrnu v průvodu, bylo by vlastně zcela lhostejně, kdo to tam jde a jakého je věku. Takže žádné minium!

Hlavní rozdíl mezi ním a všemi ostatními triumfujícími vojevůdci ovšem nespočíval v Pompeiově nenačerveněné tváři, nýbrž ve spřežení, které táhlo starobylý čtyřkolý triumfální vůz, v němž měl Pompeius v průvodu jet. Namísto obvyklých vybraných běloušů do něho dal zapřáhnout čtyři obrovité africké sloní samce, které osobně polapil v Numidii. Den co den se od té chvíle čtyři mahuti činili, aby ze vzpurných tlustokožců vycvičili zvířata do tahu. Nebyl to právě snadný úkol, mahuti ho nicméně zvládli. A tak se mohl Pompeius na svůj slavnostní pochod vydat v triumfálním povozu připřaženém za sloní čtveřici. Vozatajové, kteří se vezli s ním na korbě, v důsledku toho nijak potahu nevládli, zdobné otěže, které drželi v rukou, byly jen volně navěšeny na blyštivé čabraky oněch báchorečných tvorů. Slony řídili mahuti, každý z nich seděl víc jak deset stop vysoko nad – zemí, vprostřed vrásčitých ramenou šedých obrů. Jakmile se tahle novina roznese – a to nebude dlouho trvat! – budou záhy trasu pochodu jistě lemovat zvědavé davy, jen aby nepřišly o tu pozoruhodnou podívanou na nového Alexandra na voze taženém právě těmi zvířaty, které Řím považoval za nejposvátnější. *Slony!* Obrovitými slony s ušima jako plachty a s kly sedm stop dlouhými!

Trasa průvodu vedla od Villy Publiky na Martově poli nejprve na úzkou silničku vroubenou vilami a domy s luxusními činžovními byty, která se vinula po úpatí Kapitolského pahorku a k Serviovým hradbám dospívala pod skalními srázy na jeho západní straně; zde stála Porta Triumphalis, kterou triumfující vojevůdci se svým doprovodem vstupovali do města. Jelikož Pompeius byl v průběhu šesti dnů již třetím oslavencem, měli senátoři i magistráti tou dobou slávy až po krk, takže tato vedoucí skupina průvodu byla značně prořídlá a dosti pospíchala. Příklad z ní si vzali i hudebníci, tanečníci, káry s kořistí, alegorické vozy, kněží, obětní zvířata, zajatci i rukojmí; všichni jako by měli nakvap. Pompeius trmácející se ve svém povoze taženém

volně kráčejícími slony, zapraženými po dvou vedle sebe, se za průvodem záhy začal opožďovat.

Posléze dorazil před Triumfální bránu i slavnostní válečný vůz a tam se nadobro zastavil. Armáda za nimi – bez mečů a oštěpů, avšak s ratišti ovinutými vavřínem – stanula též. Triumfální vůz byl prastarý, pamatoval ještě časy Etrusků a už od počátku sloužil jako ceremoniální povoz, a na rozdíl od vysokých klasických válečných dvoukolek, dosud užívaných některými odlehlejšími galskými kmeny, se krčil nízko u země; Pompeius proto neměl možnost přes mohutné kymácející se sloní zadky sledovat, co se vpředu před nimi vlastně děje. Zprvu se jen divil a pak i trochu vztekal; když se pak zastávka počínala neúnosně protahovat, poslal dopředu svého vozataje, aby zjistil příčinu.

Vozataj přiběhl s vyděšenou tváří. „Triumfátore, ti sloni jsou moc velcí a bránou neprojdou!“

Pompeiovi poklesla brada. Ucítil mravenčení po celém těle, na čele mu vyrazily krůpěje potu. „Nesmysl!“ řekl.

„Opravdu, triumfátore, je to tak! Ti sloni jsou tak velcí, že se do brány nevejdou,“ trval vozataj na svém.

Pompeius v celé své triumfální nádheře slezl ze slavnostního vozu, rozběhl se k bráně a trousil přitom za sebou všemožné zlaté a nachové součásti své výbavy. Mahuti pečující o vedoucí pár tlustokožců tam bezradně stáli; s úlevou se teď obrátili na Pompeia.

„Ta díra je moc malá,“ řekl jeden z nich.

Ještě za běhu k bráně si už Pompeius v duchu představoval, jak zvířata vypřáhá a jedno po druhém je provádí na druhou stranu, avšak teď teprve si uvědomil, co ze svého místa na voze až dosud neviděl; nebyla to otázka šířky brány, nýbrž výšky průchozího otvoru v ní. Branka – jediná, kterou směly triumfální průvody do města vstupovat – byla dostatečně široká, aby armádám dovolila pochodovat v osmistupech, a také aby jí mohl projet triumfální vůz tažený čtyřspřežím s koňmi zapřaženými vedle sebe anebo rozložitý vůz s alegorickou scénou; nebyla však dostatečně vysoká, aby jí prošel starý vzrostlý africký sloní samec, neboť dolní hranu nadezděné hradby, vetknuté do zářezu ve skalnatém úbočí Kapitolu, měl obr zhruba ve výši ramen.

„Dobrá,“ řekl Pompeius optimisticky, „vypráhněte je a pak je jednoho po druhém proveďte bránou. Ať pořádně sehnou hlavy.“

„Ale k tomu oni nejsou vycvičeni!“ vydechl zděšeně jeden z mahutů.

„Nezajímá mě, jestli jste je cvičili sehnout se nebo srát ouškem jehly!“ štěkl Pompeius a v tváři začínal vyhlížet, jako by se byl přece jen oním miniem nalíčil narudo. „Proveďte to!“

První ze slonů odmítl sebemíň sehnout hlavu.

„Zatáhni za chobot, přinuť ho prostě!“ křičel Pompeius.

Ale ať ho manut tahal za chobot, jak chtěl, ať se mu posadil na nádherně vykroužené kly, zvíře hlavu neshýblo; jen ho to rozdráždilo. Jeho neklid se přenesl i na jeho ostatní tři druhy. Dva byli dosud připřaženi k triumfálnímu vozu. Začali couvat a vůz tím ohrozil Pompeiovy nosiče bojových zástav, oděných do lvích kůží.

Zatímco se mahuti pokoušeli splnit jeho rozkaz, Pompeius stál opodál a chrlil ze sebe nejhorší sprostoty ze slovníku toho nejposlednějšího pěšáka, a navíc i hrozby, při nichž se mahutům obracely oči strachem v sloup. Vše se však míjelo účinkem. Sloni byli moc vysocí a ne a ne se poddat pokusům provléci je branou.

Uběhla dobrá hodina, když se v bráně posléze objevil Varro podívat se, kde průvod uvízl. Šel až dosud pochopitelně spolu s ostatními senátory v samém jeho čele.

Jediný pohled mu stačil, aby pochopil. Jen stěží odolal nutkání svalit se smíchy na zem. Něco takového si nemohl dovolit, pokud chtěl totiž tuto scénku přečkat naživu a ve zdraví – o tom se přesvědčil mžiknutím oka na Pompeiovu tvář.

„Pošli Scaptia s pár jeho chlapů do stájí, ať odtamtud přivedou koně," řekl Varro namísto toho rázně. „A nech toho vyvádění a *uvažuj,* Magne! Celý průvod už dorazil na Forum a nikdo neví, kdes zůstal a proč. Sulla sedí na pódiu Castorova chrámu a zlobí se čím dál tím víc, a pořadatelé hostiny v chrámu Jova Zastavitele už si rvou vlasy."

Pompeius zareagoval po svém, propukl v pláč – v celé té své parádní triumfální výstroji se posadil rovnou na blátivou dlažbu a vzlykal a vzlykal. A tak musel pro koně poslat sám Varro a Varro také dohlédl na vypřahání slonů. Situaci mezitím zkomplikovalo několik zelinářů z Via Recta, vyzbrojených lopatami a kolečky a rozhodnutých vyzískat tady, co bylo dobře známo jako nejlepší hnojivo za světě. Neohroženě se pletli přímo mezi nohama tlustokožců a pilně tam nabírali trus zvící obrovitých sýrových bochníků z Arpina. Jen díky naléhavosti situace a soucitu udržel Varro své veselí na uzdě, zatímco pobízel a křičel, až konečně obrátil mahuty i s jejich svěřenci na silnici k Foru Holitoriu – hnát je zpátky stejnou cestou, ucpanou šesti stojícími legiemi, nebylo prostě možné.

Čelo průvodu zatím stanulo na Foru Romanu, před impozantní jónskou fasádou chrámu Castora a Polluka – vysoko nad davem tam seděl Sulla spolu se svým velitelem jízdy, dvěma konsuly a několika členy rodiny a přáteli. Zdvořilost a zvyklosti kázaly, že v průvodu i později na hostině musí být nejdůležitější osobou triumfátor, takže se tyto vznešené špičky společnosti nezúčastnily ani pochodu ani navazující oslavy.

Všichni už byli netrpěliví a všem bylo také notně zima. Den byl slunný, ale vál ostrý severák a sluníčku se v dolině Fora nedařilo ani rozehřát rampouchy visící z okrajů chrámové střechy. Konečně se vrátil Varro, schody ke Castorově chrámu bral po dvou a sklonil se k Sullovi, aby mu cosi pošeptal rovnou do ucha. Probuzenou zvědavost všech kolem ještě více vyburcoval náhlý výbuch veselí; pak se Sulla, stále ještě řiče smíchy, zvedl a odebral se okraj pódia, aby oslovil shromážděné zástupy.

„Musíte ještě chvilku počkat!" křikl. „Náš triumfátor už jde! On se totiž rozhodl, že triumfální průvod trochu vylepší, a zapřáhl si do slavnostního vozu místo koní slony! Jenomže do Triumfální brány se slon nevejde, takže si musel nakonec přece jen poslat pro koně!" Odmlčel se a pak si (zcela slyšitelně) povzdychl: „Och, co bych za to dal, kdybych tohle byl mohl vidět na vlastní oči!"

Posluchačstvem zaševelilo tiché veselí, zato muži, kteří se s Pompeiem osobně znali – Metellus Pius, Varro Lucullus a Crassus – propukli v bouřlivý řehot.

„Víte, dráždit Sullu není radno," říkal Metellus Pius svým nejbližší sousedům. „Už jsem si toho mnohokrát všiml. Jemu je Fortuna nějak obzvlášť nakloněna, takže se nemusí ani příliš namáhat, aby dokázal chlapa pořádně zostudit. Za něho to snad dělá přímo bohyně! Sulla se asi těší její mimořádné přízni."

„Nedokážu pochopit," řekl zachmuřeně Varro Lucullus, „proč si ten Pompeius nezměřil bránu předem. Jedno se mu musí přece nechat, že jinak bývá ve všem kromobyčejně důkladný a úspěšný."

„Pokud ovšem u něho nezvítězí ty jeho vidiny nad zdravým rozumem," řekl Varro, stále ještě bez dechu; celou cestu od Triumfální brány až po Castorův chrám, včetně jeho schodů, zdolal během. „On se tak upnul na ty pitomé slony, že ho vůbec nenapadlo, že by to třeba také nemuselo vyjít."

„Je mi ho skoro líto," řekl Varro Lucullus.

„Mně taky, protože bude muset uznat, že došlo na má slova," řekl Metellus Pius a zahleděl se supícímu Varronovi do brunátné tváře. „Jak to přijal?"

„Než dorazí na Forum, bude zase v pořádku," řekl Varro, příliš loajální k Pompeiovi, než aby se zmínil o jeho záchvatu pláče.

A Pompeius vskutku absolvoval zbytek své triumfální cesty se ctí a důstojností, třebaže – málo naplat, to si musel sám připustit – díky dvouhodinovému přeryvu poklesl průvod až na zcela pěšáckou úroveň. A cestou už ho také přišlo obdivovat jen pramálo diváků; co také byli nějací koně ve srovnání se sloními býky, zejména když vše, co dokázal Scaptius ze stájí narychlo vyškrábnout, bylo pár utrmácených herek?

Avšak teprve když vstoupil do chrámu Jova Zastavitele, kde byla nachystána slavnostní hostina, kterou pořádal, pochopil, s jakým posměchem přijali jeho sloní fiasko všichni ti muži, na nichž nějak záleželo. Toto utrpení začalo už za cesty dolů z Kapitolu, poté co triumfální průvod skončil, neboť se tam všichni naráz rozestoupili, jen aby mu neuniklo, co nějaký vtipálek mezitím načmáral velkými literami křídou na podezdívku:

Africanus nebožtík
božských slonů zdolal šik
pro poseru Řezníčka
byla brána maličká –
v Římě měli dlouhou chvíli,
než se sloni vykadili.

Uvnitř chrámu to pak bylo ještě horší. Někteří z jeho hostí se spokojili tím, že velice zdůrazňovali slovo „Magnus", když ho oslovovali, jiní však dokonce předstírali přeřeknutí a říkali mu namísto toho „Magus" – což byla běžná přezdívka oněch komických perských věštců – anebo se uchylovali k další zkomolenině, „Manus" – „ruka" – v níž bylo skryto všechno možné, od toho, že je pouhým Suitovým výkonným údem, až po narážku, že je údem, jenž činí potěšení jinému Sullovu údu. Jen pár jich zachovalo zdvořilý tón, patřili k nim Metellus Pius a Varro Lucullus; někteří – Pompeiovi osobní přátelé a příbuzní – všemu nasadili korunu tím, že je takové chování rozhořčovalo a byli ochotni se s posměváčky i poprat; jiní, jako třeba Catulus a Hortensius, upadli do podezření jen proto, že se na hostinu vůbec nedostavili.

Jednoho nového přítele tu Pompeius nicméně získal; stal se jím dokonce diktátorův dávno zapomenutý synovec, Publius Cornelius Sulla, s nímž Pompeia seznámil Catilina.

„To jsem vůbec nevěděl, že má Sulla nějakého synovce!" řekl Pompeius.

„Nevěděl to ani on," řekl Publius Sulla vesele a dodal: „Donedávna jsem to ostatně netušil ani já sám."

Catilina se rozesmál. „Přesto je to všechno naprostá pravda," řekl Pompeiovi, jenž z toho byl zjevně zmaten.

„Tak už mi laskavě vyložte, jak to vlastně je," řekl Pompeius, jenž byl docela rád, že konečně zase slyší smích, který není namířen proti němu.

„Vyrůstal jsem v domnění, že jsem synem Sexta Perquitiena," vysvětloval Publius Sulla. „Celý svůj život jsem trávil v domě hned vedle Gaia Maria! Když zemřel můj dědeček a dědictví převzal otec, žádný z nás netušil pravdu. Jenže otec se přátelil s Cinnou, a když se začaly na rostrech objevovat proskripční seznamy, čekal s každým

dalším listem, že tam bude uvedeno i jeho jméno. A bral si to tak k srdci, že z toho pak najednou umřel.“

Říkal to s takovou bezstarostnou lehkostí, že Pompeius celkem správně usoudil, že mezi otcem a synem asi žádná velká láska nekvetla – a nebylo na tom ani nic divného, když se vezme v úvahu, že k Sextovi Perquitienovi (otci Publia Sully) choval celý Řím hluboké opovržení.

„To mě velice zajímá,“ řekl Pompeius.

„Zjistil jsem, kdo jsem vlastně zač, až když jsem probíral truhlici plnou starých lejster po dědečkovi,“ říkal Publius Sulla. „Našel jsem tam doklady o adopci! Ukázalo se, že mého otce adoptoval dědeček ještě předtím, než se strýček diktátor vůbec narodil – takže se Sulla nikdy nedozvěděl, že má nějakého staršího bratra. V každém případě jsem usoudil, že bude nejlíp, když odnesu tyhle papíry co nejdřív ke strýčkovi Luciovi, dřív než někdo uvede na proskripčních seznamech i *moje* jméno!“

„Nu, trochu na Sullu vypadáš,“ říkal s úsměvem Pompeius, „takže to snad nedalo práci přesvědčit ho o tom.“

„Vůbec žádný problém to nebyl! Není to úžasné štěstí?“ ptal se šťastně Publius Sulla. „Patří mi teď celý perquitienovský majetek, jsem si jistý před proskripcí a navíc asi jednou zdědím svůj podíl z milionů strýčka diktátora.“

„Myslíš, že z tebe bude chtít mít něco jako nástupce?“

Publius Sulla se nad tou otázkou přiopile zahihňal. „Ze *mě?* Nástupce *Sully?* Bohové, to určitě ne! Můj milý Magne, já absolutně nemám žádné politické ambice!“

„A jsi už v senátě?“

Do rozhovoru se vložil Catilina. „Sulla nás oba dva zve do schůzí senátu, třebaže oficiálně nás ještě senátory nejmenoval – alespoň zatím. Publius Sulla a já jsme jen měli pocit, že bys tu měl kolem sebe mít také nějaké mladé a přátelské tváře, takže jsme přišli ochutnat jídlo a trochu tě rozveselit.“

„Já jsem moc rád, že jste tady,“ řekl vděčně Pompeius.

„Jen si nedej těmi nabubřelými strážci *mos maiorum* nic předpisovat,“ řekl Catilina a popleskal Pompeia po zádech. „Někteří z nás dost rádi viděli, že triumf konečně slaví taky někdo mladý. Brzy budeš v senátě, to ti mohu slíbit. Sulla má v úmyslu zaplnit ho muži, kteří tamtěm náfukům nejsou moc po chuti.“

Ale Pompeius naráz viděl rudě. „Pokud jde o mě,“ procedil skrze zuby, „může senát sám sobě vlézt někam! Já vím, co chci v životě dosáhnout, a členství v senátě do toho zrovna nepatří! A než se s ním vypořádám – anebo než do něho vstoupím – chci jim všem dokázat, že opravdovému chlapovi senát nedokáže odepřít žádný úřad ani velení, pro které se on sám rozhodl – jako jezdci, ne jako senátorovi!“

Catilina povytáhl tenké černé obočí nad jedním okem, třebaže Publiu Sullovi, jak se zdálo, smysl Pompeiovy poznámky nedošel.

Pompeius se rozhlédl po síni, rozzářil se, jeho rozjitření se rozplynulo. „Tamhle je! A je na lehátku sám! Pojďte si něco sníst se mnou a s mým švagrem Memmiem! Je to báječný člověk!“

„Ty bys snad měl trávit večer spíš se všemi těmi nadutými panáky, co se snížili natolik, že sem dnes přišli, Magne,“ řekl Catilina. „My docela pochopíme, když se půjdeš bavit s Metellem Piem a jeho přáteli. Nás nech posedět s Gaiem Memmiem a oba budeme šťastní jak dva postarší peripatetici, kteří se přou o funkci lidského pupku.“

„Tohle je *má* triumfální hostina a já si můžu jíst, s kýmkoli se *mně* zachce,“ řekl Pompeius.

* * *

Začátkem dubna zveřejnil Sulla seznam dvou stovek nových senátorů a slíbil, že v nadcházejících měsících k nim přibudou ještě další. Na samém začátku soupisu bylo jméno Gnaea Pompeia Magna, který se okamžitě vydal za Sullou.

„Já do senátu nechci!“ řekl rozzlobeně.

Sulla se na návštěvníka překvapeně zahleděl. „A proč? Byl bych řekl, že se div nepřerazíš, jak se tam pohrneš!“

Bylo po hněvu; v Pompeiovi nabyl vrchu pud sebezáchovy a uvědomil si, jak se asi Sulla bude dívat na tuto pozoruhodnou proměnu toho, co pokládal za Pompeiovu nejvlastnější podobu; však Pompeiovi dalo koneckonců dost práce ji pro Sullu vytvořit a vemluvit mu ji. Klid, Magne! Jen klid, a dobře všechno zvaž. Najdi takový důvod, který se bude hodit do té představy, co o tobě Sulla má. Ne! Ani to ne! Uveď mu raději takový důvod, který plně zapadne do představy, jakou má on sám o sobě!

„Všechno to začalo tou lekcí,“ říkal mladý muž a upřímnýma očima přímo visel na Sullově tváři, „kterou jsi mi udělil při tom mém nešťastném triumfu.“ Nadýchl se zhluboka. „Dost jsem o tom od té doby přemýšlel, Lucie Cornelie. A uvědomil jsem si, že jsem ještě moc mladý, že jsem ještě málo vzdělaný. Nech mě laskavě, Lucie Cornelie, abych si našel svou cestu do senátu sám. Pokud bych tam vstoupil už teď, budu celá léta jen pro smích.“ A tohle je čistá pravda, říkal si Pompeius! Nepolezu přece mezi muže, kteří se mi budou pošklebovat, sotva mě mezi sebou zahlédnou. Vstoupím tam teprve tehdy, až se jim rozklepou kolena, když mě uvidí.

Sulla poněkud obměkčen pokrčil rameny. „Jak chceš, Magne.“

„Děkuji ti, opravdu bych byl radši. Počkám si, až za sebou budu mít něco, nač budou vzpomínat víc než na ty slony. Například dobře odsloužený úřad kvestora, až mi bude třicet.“

Tohle ovšem bylo až příliš; světlounké oči vypadaly pobaveně, jako by byly pronikly do Pompeia hlouběji, než mu bylo milo. Ale vše, co na to Sulla řekl, bylo jen: „To je znamenitý nápad! Tvoje jméno ze seznamu vypustím, než ho předložím shromáždění lidu ke schválení – chci totiž předkládat všechny své hlavní zákony lidu k ratifikaci a tímhle začnu. Ale přesto chci, abys byl zítra v senátě. Je zcela na místě, aby začátek vyslechli všichni mí legáti z doby války. Takže určitě přijď.“

Pompeius se dostavil.

„Začnu,“ pravil diktátor zvučným hlasem, „projednáním záležitosti Itálie a Italiků. Ve shodě se sliby, které jsem dal italickým vůdcům, se chci postarat **o** to, aby každý Italik, jenž je k tomu oprávněn, byl řádným způsobem zapsán jako římský občan, s tím, že jejich rozdělení mezi všech pětatřicet tribuí bude zcela rovnoměrné. Nadále už nebude možné chtít Italiky ošálit o jejich plnou svobodu tím, že by jejich hlasy byly umrtveny a pohřbeny v několika vybraných tribuích. Dal jsem na to slovo a zajistím, aby bylo také dodrženo.“

Hortensius s Catulem, kteří seděli bok po boku na prostředním ze stupňů táhnoucích se podél stěny síně, se na sebe podívali; žádnému z nich se nezamlouval takovýto příval mužů, kteří koneckonců nebyli právě výkvětem Říma.

Sulla sebou na kurulské židli zavrtěl. „Nepovažuji bohužel za možné dodržet i svůj slib o rozdělení propuštěnců do všech pětatřiceti tribuí. Ti budou muset zůstat zapsáni v esquilinské a suburské městské tribui. Činím tak ze zcela konkrétního důvodu: chci předejít tomu, aby muž, který vlastní tisíce otroků, nepodlehl v žádném okamžiku

pokušení jich velký počet propustit a získat tak ve své venkovské tribui pomocí svých propuštěneckých klientů většinu.“

„To je kus mazaného chlapa, ten Sulla,“ zamumlal Catulus Hortensiovi.

„Vůbec nic mu neunikne,“ šeptl Hortensius. „Vypadá to, jako by se byl už dozvěděl, že se Marcus Crassus pustil do hromadného skupování otroků.“

Sulla pokračoval, na pořad přišla města a územní obvody. „Brundisium, město, které se ke mně a k mým mužům zachovalo tak, jak nám náleželo, bude za odměnu osvobozeno od všech cel a poplatků.“

„Tje!“ vydechl Catulus. „Tímhle dekretíčkem se z Brundisia rázem stává nejživější přístav v celé Itálii!“

Diktátor pak odměnil ještě některé obvody a potrestal mnohem více dalších, třebaže odstupňovaně; nejhůře snad pochodily Praeneste, ovšem i mnohem menší Sulmo nařídil Sulla srovnat se zemí a Capuu postihl návratem k jejímu někdejšímu podřízenému postavení – navíc rozhodl, že město přijde o veškeré své pozemky, které se stanou římským *ager publicus.*

Když Sulla začal monotónně odříkávat nekonečný seznam měst, Catulus ho téměř přestal vnímat, až ho rýpnutím loktem do žeber vrátil Hortensius naráz do skutečnosti. „Quinte, mluví o tobě!“ šeptl mu naléhavě.

„…Svému oddanému přívrženci Quintovi Lutatiovi Catulovi ukládám, aby znovu vybudoval vyhořelý chrám Jova Nejlepšího Největšího na Kapitolu.“ Sešpulené rty se rozchlípily a odhalily prázdné dásně, v Suitových očích kmitl potměšilý záblesk. „Většina nákladů bude uhrazena důchody plynoucími z nově získaných pozemků římského *ager publicus,* očekávám ovšem od tebe, můj drahý Quinte Lutatie, že pro doplnění těchto zdrojů sáhneš dostatečně hluboko i do svého vlastního měšce.“

Catulovi poklesla brada, seděl zalit ledovým potem, neboť pochopil, že právě tohle je způsob, jakým ho Sulla trestá za to, že setrval celá ta léta v bezpečí tady v Římě, pod Cinnou a Carbonem.

„Náš pontifex maximus Quintus Caecilius Metellus Pius se postará o záchranu chrámu bohyně Ops poškozeného za téhož požáru,“ hovořil Sulla plynule dál. „Tento záměr ovšem bude muset být cele financován z veřejných prostředků, jelikož Ops je zosobněním římského veřejného blaha. Žádám však, aby náš pontifex maximus chrám osobně zasvětil, jakmile bude jeho oprava dokončena.“

„To se na-na-nasmějeme!“ řekl Hortensius.

„Dal jsem právě zveřejnit seznam obsahující jména dvou set mužů, které jsem povolal do senátu,“ pokračoval Sulla, „ovšem Gnaeus Pompeius Magnus mi sdělil, že v současné době do senátu vstoupit nehodlá. Jeho jméno proto bylo na tomto seznamu již škrtnuto.“

Vzbudilo to jistou senzaci, síň zašuměla, všechny oči se otočily k Pompeiovi, jenž seděl o samotě poblíž vrat, zdál se být náramně spokojený sám se sebou a skromně se uculoval.

„Hodlám v budoucnosti jmenovat ještě asi tak stovku dalších senátorů, takže celkový počet členů senátu bude něco kolem čtyř set – o tolik senátorů jsme za poslední desetiletí přišli.“

„Člověka by skoro ani nenapadlo, když ho poslouchá, že hezkých pár jich dal pozabíjet taky on sám, co?“ zeptal se vztekle Catulus Hortensia. Jak jen sežene ty obrovské sumy peněz, které – jak se obával – se po něm budou chtít na znovupostavení Velkého chrámu?

Diktátor pokračoval. „Snažil jsem se nové členy senátu najít v senátorských rodinách, třebaže jsem mezi ně zařadil i jezdce z rodin, které až dosud v senátě nezasedaly, pokud jejich původ činí senátu čest. V mém seznamu nenajdete žádný plevel! Nicméně u jednoho druhu nových senátorů jsem upustil od všech obvyklých hledisek, počínaje oním nikde nepsaným censem jednoho milionu sesterciů až po náležitý rodinný původ. Mluvím o vojácích výjimečných hodnot. Chci, aby takové muže Řím ctil stejně tak, jako to činil za časů Marka Fabia Buteona. Naše poslední generace jako by vojenské hrdiny naprosto ignorovaly. Nu, s tím je konec! Jestliže někdo získá *korunu z trávy* anebo *občanský věnec*, pak ať byli jeho předkové jacíkoli, stane se automaticky členem senátu. Tak bude zajištěno, že ta troška nové krve, kterou senát oživuji, bude alespoň statečnou krví! A já jen doufám, že mezi nositeli našich nejvýznamnějších ocenění se objeví i proslulá stará rodová jména; že ocenění za statečnost nebudou přenechávána toliko novým tvářím!“

„Tenhle edikt se bude lidem náramně líbit,“ zabručel Hortensius.

Ale Catulus se stále ještě nevyrovnal s finančním břemenem, které na něho Sulla právě vložil, a žalostně se jen po švagrovi podíval.

„Ještě jednu věc a pak naše shromáždění rozpustím,“ říkal Sulla. „Každý z mužů na mém seznamu nových senátorů bude představen shromáždění lidu, ať je to patricij nebo plebej, a od sněmu budu žádat, aby ho hlasováním schválil.“ Povstal. „Schůze skončila.“

„Jak já jen takové peníze seženu?“ bědoval Catulus, když s Hortensiem spěšně opouštěl Hostiliovu kurii.

„Prostě je neseženeš,“ radil mu s ledovým klidem Hortensius.

„Ale to budu muset!“

„On přece jednou umře, Quinte. A než k tomu dojde, budeš muset zvolit zdržovací taktiku. A až už tady nebude on, kdopak se o to bude ještě starat? Jen ať to zaplatí stát až do posledního sestercie.“

„Za to za všechno může ten flamen Dialis!“ řekl Catulus vztekle. „To on zavinil ten požár – tak ať taky zaplatí stavbu nového chrámu!“

V Hortensiovi se probudilo jeho citlivé právní vědomí; zamračil se. „Tohle ať tě raději nikdo neslyší říkat! Flamen dialis nemůže být činěn odpovědný za nepříznivé jevy, pokud nebyl – tak jako každý jiný kněz – obžalován a souzen řádným soudem. Sulla sice nevysvětlil, proč ten mladík zjevně zmizel z Říma, ale neproskriboval ho. A nebylo proti němu ani vzneseno obvinění.“

„Je to synovec bývalé Sullovy manželky!“

„Přesně tak, Quinte.“

„Och švagře, proč my si jen přidělváme tyhle starosti? Jsou chvíle, kdy bych nejraději sebral všechny peníze, prodal nemovitosti a odstěhoval se někam do Kyrenaiky,“ řekl Catulus.

„Staráme se proto, že nás k tomu náš původ předurčil,“ řekl Hortensius.

*** * ***

Dva dny nato se sešli staří i noví senátoři, aby vyslechli Sullovo sdělení, že má v úmyslu upustit od volby censorů, alespoň prozatím; způsob, jakým hodlá uspořádat státní finance, vysvětloval Sulla, se totiž napříště už obejde bez dosud běžné honby za

smlouvami, a přinejmenším po jedno desetiletí nebude také třeba provádět žádné sčítání lidu.

„V té době pak budete moci potřebu censorů znovu zvážit," pravil diktátor velkomyslně. „Nezamýšlím navrhnout žádný zákon, jímž by byl úřad censorů definitivně zrušen."

Měl zato v úmyslu učinit cosi pro blaho třídy sobě nejbližší, patriciátu. „Za ta staletí, co uplynula od oné prapůvodní vzpoury plebejů," říkal Sulla, „ztratil patriciát značně na vlivu. Jedinou výsadou, kterou si patricijové do současnosti zachovali, je přístup k určitým náboženským úřadům, které plebejové zastávat nemohou. Domnívám se, že tento stav je z hlediska *mos maiorum* nenáležitý. Muž narozený jako patricij se může vykázat jasnou a čistou linií svého původu do časů ještě před římskými králi. Sám fakt, že žije, dokazuje, že jeho rod už slouží Římu po více než polovinu tisíciletí. V tomto světle považuji za zcela přiměřené, aby se patricijové těšili jistým – byť nevelkým – výhodám, platícím toliko a pouze pro ně. Chci proto povolit patricijům, aby se mohli ucházet o kurulské úřady – jak o prétorský úřad tak i o konsulát – o dva roky dříve než plebejové."

„Což samozřejmě znamená, že se stará především o ty svoje," poznamenal plebej Marcus Junius Brutus před svou manželkou Servilii, patricijkou.

Servilii se její manžel v těchto krušných dnech jevil o něco přístupnější než jindy. Od chvíle, kdy přišla zpráva, že její tchán zemřel u Lilybaea za čistky prováděné tím diktátorovým oblíbencem Pompeiem, visel i Brutův život na vlásku. Bude jeho otec proskribován? Bude proskribován i on sám? Jako syn proskribovaného muže by byl nemohl nic dědit a přišel by tak o všechen majetek; pokud by se na proskripčním seznamu ocitl i on sám, přišel by i o život. Avšak jméno Bruta staršího se mezi čtyřiceti proskribovanými senátory neobjevilo a od onoho prvého seznamu pak už nebyla zveřejněna žádná další senátorská jména. Brutus doufal, že nebezpečí minulo – ale jist si nebyl. *Nikdo* si nemůže být jist! To Sulla nepřestával hlásat.

Že se nyní choval k Servilii méně povýšeně, souviselo s tím, že si byl nucen uvědomit, že to patrně byl právě sňatek s ní, jenž zabránil tomu, aby se na Sullovy seznamy nedostalo i jméno Marcus Junius Brutus. Právě tahle nová výsada, kterou Sulla patricijům udělil, byla dalším způsobem, jímž Sulla vyjadřoval, že patricij je cosi zvláštního, že mu náleží více poct než těm nejbohatším a nejmocnějším plebejům z konsulských rodin. A čí jméno mohlo být mezi patriciji vznešenější než Serviliové Caepionové?

„Je to škoda," ozvala se teď Servilia, „že náš syn nebude náležet mezi patricije."

„Moje jméno je i pro mého syna dostatečně starobylé a důstojné," řekl Brutus upjatě. „My Juniové Brutové pocházíme přímo po zakladateli naší republiky."

„Vždycky mi bylo divné," řekla Servilia chladně, „proč tedy, pokud tomu tak skutečně je, nejsou dnešní Juniové Brutové počítáni za patricije. Vždyť zakladatel republiky patricijem nepochybně byl. Ty sice vždycky hovoříš o nějaké výhodné adopci plebejskou rodinou, ale plebejská rodina nazývaná Juniové Bratové přece musela pocházet od nějakého otroka nebo sedláčka, který patřil rodině patricijů."

Serviliina slova, která Brutus chtě nechtě musel spolknout, byla jen dalším dokladem, že Servilia už není tichá a poddajná manželka. Její strach z rozvodu polevil a úměrně tomu v ní rostl pocit vlastní síly. Synek v dětském pokoji, kterému teď byly dva roky, pro ni byl vším. Neznamenalo to však, že by musela i nadále před Brutem sklánět hlavu a podrobovat se mu ve všem jako předtím, než byla velezradou staršího Bruta ohrožena celá jejich existence.

„Tvé sestře se zato povede výtečně," řekl Brutus s lehkým nádechem škodolibosti. „Patricijka provdaná rovněž za patricije! Spolu s Drusem Neronem si nemohou než polepšit."

„Drusus Nero je plebej," řekla Servilia povýšeně. „Ať si se třeba narodil jako Claudiovec, ale můj strýc Drusus ho adoptoval. Je Liviovec, nemá o nic lepší původ než ty."

„Stejně si ale myslím, že se mu bude dařit znamenitě."

„Drusovi Neronovi je dvacet, rozumu má, co by se vešlo na lžičku na léky. Náš synek toho ví ve svých dvou letech víc než on!" řekla Servilia kousavě.

Brutus si ji ostražitě prohlížel; neuniklo mu, že jeho ženu váže k malému Brutovi až abnormální pouto. Učiněná lvice! „Nu," řekl pak smířlivě, „pozítří nám Sulla poví, co hodlá podnikat dál."

„A máš nějakou představu, co to asi bude?"

„Ne, tu budu mít pozítří."

Pozítří začal Sulla probírat volby a činnost jednotlivých volených magistrátů, a to s výrazem, který vylučoval jakoukoli diskusi. „Mám už dost všelijakých těch chaotických volebních šarvátek," řekl, „a uzákoním proto náležitou volební proceduru. Pro příště se všechny volby budou konat v měsíci *quinctilis*, tedy o pět až šest měsíců dříve, než se nově zvolený magistrát ujme svého úřadu. Během této čekací doby budou mít noví kurulští úředníci významnou úlohu v senátě. Nově zvolení konsulové budou dostávat slovo hned po konsulech v úřadě a nově zvolení prétoři po prétorech vykonávajících úřad. Nadále budou první senátor, bývalí censoři a konsulárové dostávat slovo teprve poté, až domluví poslední nově zvolený prétor. Naslouchat mužům, kteří už si své úřední období odbyli, ještě před těmi, kdo právě úřad zastávají anebo do něho byli nově zvoleni, představuje pro senát holé maření času."

Všechny zraky se obrátily k prvnímu senátorovi Flaccovi, jehož tento edikt notně degradoval, ale Flaccus nehnutě seděl a toliko mžoural očima, zjevně nijak nevyveden z míry.

Sulla pokračoval. „Kurulské volby v centurijním shromáždění proběhnou jako první, v den před idami měsíce *quinctilis*. Poté budou následovat volby kvestorů, kurulských édilů, vojenských tribunů a ostatních podružných úřadů ve shromáždění lidu v tribuích, a to deset dní před kalendami měsíce *sextilis*. A konečně plebejské volby ve shromáždění plebejů budou konány dva až šest dnů před kalendami."

„To není tak špatné," říkal Hortensius Catulovi. „Budeme alespoň znát své výsledky voleb dosti dlouhou před koncem roku."

„A budeme si užívat našich nových výsad," odpověděl mu s potěšením Catulus.

„A nyní k úřadům samým," řekl Sulla. „Až skončím s doplňováním jmen nových členů tohoto našeho váženého shromáždění, mám v úmyslu ta vrátka zase pevně zavřít. Od té chvíle bude pro muže jedinou cestou do senátu úřad kvestora, o nějž se bude moci ucházet ve svém třicátém roce, a nikoli dříve. Každoročně bude voleno dvacet kvestorů, což postačí k náhradě zemřelých členů senátu a zajistí, aby se stav neztenčoval. V tomto směru budou existovat dvě výjimky, jež však nijak neovlivní celkový počet členů senátu: muž zvolený tribunem lidu se i nadále bude stávat členem senátu. A muži, kteří získají *korunu z trávy* nebo *občanskou korunu*, budou do senátu povýšeni automaticky."

Poposedl, zahleděl se na to němé stádečko před sebou. „Rozhodl jsem se pro každoroční volbu osmi prétorů. Plebejci se nebudou moci ucházet o úřad prétora před svým devětatřicátým rokem, u patricijů, jak už jsem uvedl, to bude možné o dva roky

dříve. Mezi volbou muže prétorem a jeho kandidaturou na úřad konsula bude napříště povinný odstup dvou let. Nikdo se nebude smět ucházet o úřad konsula, pokud předtím nezastával úřad prétora. A obnovím se vším důrazem *lex Genucia*, takže nikdo – patricij ani plebej – nebude moci opětně kandidovat na úřad konsula dříve než po plných deseti letech. Nechci tu vidět žádného dalšího Gaia Maria!“

Což ovšem, řekli si v duchu všichni do jednoho, je záměr přímo vynikající!

* * *

Když však Sulla předestřel své zákony likvidující pravomoci tribunů lidu, nebyl už souhlas ani tak obecný ani tak silný. Po staletí trvání republiky si tribunové lidu přisvojovali víc a víc legislativní moci a proměnili tím ono shromáždění, které zahrnovalo pouze plebeje, v nejsilnější zákonodárné těleso vůbec. Často se hlavním cílem činnosti tribunů lidu stával tlak na omezení pravomocí senátu, převážně nepsaných, a na potlačení významu i samých konsulů.

„S tím,“ pravil Sulla se zřejmým uspokojením, „je teď nadobro konec. Napříště nezbyde tribunům lidu z jejich práv takřka nic, kromě výkonu *ius auxilii ferendi.*“

V síni nastalo pohnutí; senát se rozšuměl, zneklidněl, pak se senátoři podmračeně zahleděli do prázdna.

„Chci, aby se stal senát svrchovanou mocí!“ zahřměl Sulla. „A abych toho docílil, je třeba zbavit tribuny lidu zcela jejich moci – a to se také stane! Podle mých nových zákonů se nikdo, kdo někdy zastával úřad tribuna lidu, nebude moci stát poté magistrátem – nebude moci být édilem ani prétorem ani konsulem ani censorem! A nebude moci ani znovu zastávat úřad tribuna lidu, dokud neuplyne deset let. Uplatnit *ius auxilii ferendi* bude moci jen v jeho prapůvodním smyslu, to jest ochránit příslušníka plebsu před zvůlí magistráta. Tribun lidu nebude napříště oprávněn ve jménu tohoto svého práva napadnout zákon omezující zájmy plebejů jako celku! Stejně tak nebude smět osočit řádně svolaný soud a prohlásit to za výkon tohoto svého práva.“

Sulla utkvěl zamyšleným zrakem náhodně právě na dvou mužích, kteří by se tribuny lidu stejně nikdy stát nemohli, jelikož to byli patricijové: na Catilinovi a Lepidovi.

„Právo tribuna lidu na veto,“ pokračoval Sulla, „bude citelně omezeno. Tribun lidu nebude napříště moci vetovat rozhodnutí senátu, zákony vyžadující souhlas senátu, právo senátu jmenovat správce provincií a vojevůdce ani právo senátu rozhodovat v zahraničních záležitostech. Žádný tribun lidu nebude oprávněn předložit shromáždění plebejů zákon, který nebyl předem schválen v senátě tím, že k němu bylo přijato *senatus consultum.* Nebude také napříště oprávněn svolávat zasedání senátu.“

Bylo vidět mnoho zachmuřených tváří, na některých se zjevně zračila i zloba; Sulla učinil poněkud teatrální pauzu, aby vyčkal, ozve-li se nějaký hlasitý protest. Nikdo však neprojevil svůj nesouhlas nahlas. Sulla si odkašlal. „Co bys k tomu řekl, Quinte Hortensie?“

Hortensius polkl. „Souhlasím s tebou, Lucie Cornelie.“

„Je tu snad někdo, kdo se mnou nesouhlasí?“

Mlčení.

„Dobrá!“ prohlásil Sulla rozjařeně. „Takže tento *lex Cornelia* bude neprodleně přijat jako zákon.“

„Je to strašlivé,“ řekl Lepidus později Gaiovi Cottovi.

„Naprosto s tebou souhlasím.“

„Proč jsme se tomu tedy,“ ozval se Catulus, „tak trpně poddali? Proč mu to necháváme jen tak projít? Jak může být republika opravdovou republikou bez aktivních a legálně ustavených tribunů lidu?“

„A proč,“ opáčil prudce Hortensius, jenž to vnímal jako adresnou kritiku své vlastní zbabělosti, „proč ses tedy neozval ty sám?“

„Protože,“ odpověděl Catulus otevřeně, „mám rád hlavu tam, kde mi narostla – na krku uprostřed mezi rameny.“

„Čímž je řečeno vše,“ řekl Lepidus.

„Mně se to jeví docela logické,“ řekl Metellus Pius, jenž se ke skupince připojil, „on je ohromně chytrý! Menší duchové by byli prostě ten úřad rovnou zrušili, ale on ne! A nedotkl se ani samotného *ius auxilii ferendi.* Jen prostě tribunům upřel všechny ty jejich dodatečné pravomoci, které si postupně přivlastnili. Sulla tak může směle tvrdit, že se pohybuje plně v mezích *mos maiorum* – což je jeho neustálý refrén. Ale dejte na mne, tohle se mu nepodaří. Tribunát lidu znamená příliš mnoho – a pro příliš mnoho mužů.“

„Zůstane to tak, dokud on zůstane naživu,“ řekl Cotta chmurně.

A po této poznámce se hlouček rozptýlil. Nikdo z nich nebyl nijak nadšen – avšak žádný z nich nezatoužil vylévat srdce a nejskrytější myšlenky komukoli jinému. Bylo to příliš nebezpečné.

Což nejlépe dotvrzuje, říkal si Metellus Pius cestou domů, jak je to ovzduší strachu, které Sulla nastolil, účinné.

* * *

V době, kdy počátkem měsíce *quinctilis* nastaly Apollónovy hry, přibyly k těmto prvním zákonům dva další: *lex Cornelia sumptuaria* a *lex Cornelia frumentaria.* První z nich, zákon proti přepychu, byl krajně přísný, zacházel tak daleko, že stanovil hranici třiceti sesterciů na hlavu při běžných jídlech a tri sta sesterciů při hostinách. Na luxusní zboží, jako například voňavky, cizokrajná vína, koření a šperky, byla uvalena obrovská daň, omezeny byly také přípustné náklady na pohřby a hrobky; vysokým clem byl zatížen i dovoz tyrského nachu. Obilní zákon pak byl až do krajnosti reakční. Rušil se jím prodej levného obilí státem, třebaže byl Sulla až příliš vychytralý, než aby státu zakázal jakýkoli prodej zrna; jeho zákon se omezil na to, že státu zapovídal podbízení za nižší cenu, než za jakou bylo obilí k dostání u obchodníků.

Byl to náročný program, a zdaleka ještě nebyl u konce. Snad právě proto, že úmorná práce na vší této legislativě probíhala od Sullova triumfu bez jediné chvíle odpočinku, rozhodl se náhle diktátor udělat si na pár dní volno a zajít si na ony *ludi Apollinares* slavené začátkem července. Neměl ani tak zájem o ty akce, které probíhaly ve Velkém cirku; spíše se chtěl podívat na dramatická představení, kterých bylo v dřevěném divadle, zřízeném jako provizorní stavba na Cirku Flaminiu na Mariově poli, ohlášeno dobrých deset nebo jedenáct. Převládala mezi nimi komedie. Z autorů byli bohatě zastoupeni Plautus, Terentius a Naevius, na programu však nechyběly ani mímy, odedávna Sullův nejmilejší žánr. Pravá komedie spočívala na veršovém textu, od něhož se nebylo možno odchýlit, zatímco mimus měl toliko situační osnovu, na niž soubor a jeho režisér improvizovali své vlastní verše a kterou volně rozehrávali bez jakýchkoli masek.

Snad to byla ona scénka s Aureliinou delegací, která navodila onu spontánní radost, s níž Sulla absolvoval divadelní kusy uváděné na apollinských hrách; možná i vědomí, že tradici těchto her založil jeden z jeho předků, přispělo k rozhodnutí, že by se při této příležitosti měl také ukázat v hledišti. Anebo snad v pozadí všeho tkvěla touha spatřit opět herce Metrobia? Třicet let! Je vůbec možné, že už je to tak dávno? Metrobius byl ještě klučík a Sulla tehdy právě v neradostném rozpoložení slavil své třicáté narozeniny. Od Sullova vstupu do senátu o tři léta později pak byla jejich setkání jen řídká, uskutečnila se s dlouhými odstupy a byla všechna poznamenána bezmezným utrpením.

Sullovo rozhodnutí zcela potlačit tuto svou náklonnost bylo zcela uvážené, neoblomně, vycházelo z nezvratné logické úvahy. Ti muži ve veřejném životě, kteří si troufli dát najevo, že je přitahuje vlastní pohlaví – anebo kteří tomuto nutkání dokonce podlehli – pro to byli zatracováni. Neexistoval sice zákon, který by je nutil odstoupit ze zastávaných úřadů, třebaže na tabulích byly vepsány i takové zákony – jako třeba *lex Scantinia* – které pro tyto případy žádaly trest smrti; většinou však jich nebylo využíváno, neboť rozumní muži projevovali v tomto smyslu jistou toleranci. Skutečnost byla ovšem složitější, třebaže sama úřední dráha takového muže – pokud byl jinak obdařen náležitými schopnostmi – nemusela být vůbec dotčena. V postojích okolí se však mísilo pobavení s pohrdáním, takováto postava se v nadměrné míře stávala terčem všemožných žertíků a sarkasmů, a to všechno ve svém součtu drasticky snižovalo mužovu *dignitas.* Někteří z mužů, ač byli dotyčnému ve všech směrech rovni, se k němu chovali, jako by z onoho jediného důvodu stál kdesi hluboko pod nimi. A právě tyto hrozící postoje okolí pro Sullu znamenaly, že si onen druh milostných vztahů prostě musí odepřít, ať by po něm byl toužil, jak chtěl – a prahl po něm nesmírně. Upíral veškeré naděje v tomto směru na dobu, kdy odejde na odpočinek a kdy, jak se zařekl, se naprosto přestane starat o to, co si o něm kdo povídá. Vždyť si vezme jen to, co mu náleží, lačně se toho chopí jako své nejsoukromější odměny. Ostatně až bude opouštět svůj úřad, budou výsledky jeho činnosti tak zřetelné a tak výrazné a jeho *dignitas,* nastřádaná za celá ta léta jeho veřejné činnosti, tak pevná, že ji už nijak nedokáží ohrozit ani nějaká ta poslední sexuální dobrodružství starého pána.

Jak nesmírně se mu po Metrobiovi stýskalo! Ten už ovšem sotva bude mít zájem o ohyzdného starce. I to ho utvrdilo v rozhodnutí jít se podívat do divadla. Bude líp se přesvědčit už teď, než až ve chvíli, kdy půjde na odpočinek.

Slavností se účastnilo několik hereckých společností včetně té, kterou teď vedl Metrobius, jenž asi před deseti lety přesedlal z tragédií na žánr komedie. Jeho soubor měl vystoupit až třetího dne her, ale Sulla divadlo navštívil už i první a druhý den, neboť mimus miloval nadevše, a převelice se bavil.

Chodila s ním i Dalmatica, třebaže v divadle, na rozdíl od cirku, jí nebylo dovoleno sedět vedle Sully; vzhledem k tomu, že v římské společnosti nebylo dramatické umění v přílišné vážnosti, vládla v divadle přísná hierarchie. Ženy, jak se soudilo, by mohly snadno dojít úhony, pokud by tváří v tvář vší té nahotě a zkaženosti navíc seděly společně s muži. Prvé dvě řady půlkruhovité, stupňovitě se zvyšující *cavey* byly vyhrazeny členům senátu, dalších čtrnáct řad patřívalo jezdcům vlastnícím státního koně. Tuto výsadu kdysi udělil smetánce jezdeckého stavu sám Gaius Gracchus. Zrušil ji až teď Sulla, a to s mimořádným zadostiučiněním. Všichni jezdci se nyní museli utkávat i s těmi nejníže postavenými návštěvníky v boji o sedačku, podle zásady kdo dřív přijde, ten líp vidí. Několik málo žen, které se také přišly podívat, obsadilo až poslední a nejvyšší řadu *cavey;* slyšely tam sice dobře, ale nedokázaly odtamtud

zahlédnout žádné lechtivé detaily toho, co se na scéně odehrávalo. V klasické komedii (jakou například uváděl Metrobius) hrál celý soubor v maskách a v žádné z úloh neúčinkovala žena, zato v attelánách – tak se nazývaly oblíbené frašky – byly do ženských rolí běžně obsazovány ženy a maskován ani kostýmován nebyl nikdo z herců; ba zhusta na sobě nemívali vůbec nic.

Třetího dne byla na programu Plautova komedie, a to jedna z nejpopulárnějších: *Chlubný vojín* čili *Tlučhuba*. Titulní roli hrál sám Metrobius – ovšem jaký naschvál! Vše, co z jeho tváře Sulla spatřil, byla pitoreskní maska, se zejícím otvorem pro ústa, koutky zkřiveny vzhůru v groteskním úsměvu; dobře ovšem rozpoznával jeho ruce a ladnou postavu, které velice slušela řecká zbroj. Když se však soubor na závěr přišel klanět, musely masky konečně dolů; a tak se Sulla konečně mohl přesvědčit, jak mnoho ona léta Metrobia poznamenala. Nepříliš, jen kučeravé černé vlasy byly skvostně ojíněny trochou šedi; po obou stranách přímého řeckého nosu, u kořene téměř rovného s čelem, se mu do tváří zaryly dvě vrásečky.

Rozplakat se nemohl, nesměl, alespoň ne tady, na onom čalouněném kousku dřevěné sedačky, který mu byl vyhrazen. Ale strašně se mu chtělo, musel slzy zadržovat vší silou. Měl k oné tváři stále ještě příliš daleko, dělila ho od ní prázdnota srpku *orchéstry*, neviděl mu také do očí. Och ano, jakési dvě černé tůňky rozpoznával, nikoli však to, co se v nich skrývalo. Neměl ani tušení, zda právě spočívají na něm anebo na kdovíjakém momentálním milenci o tři řady dále vzadu. Sullu doprovázel do divadla Mamercus; k němu se teď Sulla naklonil a řekl trochu přiškrceným hlasem: „Požádej toho muže, co zahrál Chlubného vojína, aby sem přišel, ano? Mám pocit, že jsem ho znával, ale nejsem si tím docela jist. Chtěl bych mu nicméně osobně blahopřát.“

Obecenstvo už začalo prozatímní dřevěnou boudu opouštět a ženy se buď vydávaly za svými manžely, pokud byly počestné, anebo za řemeslem, pokud byly povětrné. Dalmatica s Cornelií Sullou, které úzkostlivě opatroval doprovázející Chrysogonus – a jimž se úzkostlivě vyhýbali ti z publika, kdo je poznali – se teď připojily k diktátorovi a k Mamerkovi, právě když za Sullou konečně dorazil i Metrobius, dosud ve své zbroji.

„Počínal sis velice dobře, herče,“ řekl diktátor.

Metrobius se usmál, aby ukázal, že má stále ještě dokonalý chrup. „Potěšilo mě, že tě vidím v hledišti, Lucie Cornelie.“

„Tys býval mým klientem, pokud se nemýlím, že?“

„Ovšem že ano. Propustil jsi mne ze svého klientského svazku těsně předtím, než ses vydal do války proti Mithridatovi,“ řekl herec a ani jeho oči neprozradily pranic.

„Ano, vzpomínám si. Varoval jsi mne tehdy před obviněním, které se proti mně chtěl pokusit vznést jistý Censorinus. Bylo to těsně předtím, než zemřel můj synek.“ Zpustošená Sullova tvář se zkřivila, jen s největším úsilím dokázal napjaté rysy opět uvolnit. „Ještě předtím, než jsem se stal konsulem.“

„Byla to šťastná náhoda, že jsem tě tehdy mohl varovat,“ řekl Metrobius.

„Šťastná i pro mne.“

„Patřil jsi vždycky k miláčkům Fortuny.“

Divadlo bylo tou dobou už téměř prázdné; unaven těmi zdvořilůstkami se Sulla obrátil k ženám a k Mamerkovi.

„Jděte domů!“ řekl zhurta. „Chtěl bych si se svým bývalým klientem ještě chvilku pohovořit.“

Dalmatica (která v poslední době nevypadala nejlépe) se zdála být řeckým hercem přímo fascinována, stála, oči upřeny na jeho tvář. Pak ji ale ze zasnění vyrušilo

Chrysogonovo pobídnutí; trhla sebou, obrátila se a vykročila za dvojicí obřích germánských otroků, jejichž úkolem bylo razit cestu diktátorově ženě, kamkoli se vydala.

Sulla s Metrobiem osaměli, šli sice zvolna za ostatními, ale zůstávali pozadu a nikdo by byl neusoudil, že k oné skupince vůbec náležejí. Na diktátora by se byli obvykle v tu chvíli už obraceli klienti a různí prosebníci, k jeho úlevě se však v tuto chvíli nikdo takový v jeho blízkosti nevyskytl.

„Nechtěl jsem, než jít tenhle kousek cesty s tebou," řekl Sulla, „nic víc nežádám."

„Žádej, cokoli chceš," řekl Metrobius.

Sulla stanul. „Postav se přede mne, Metrobie, a dobře si prohlédni, co se mnou natropil čas a choroba. Můj vztah k tobě se nijak nezměnil. Ale nejsem k ničemu dobrý, tobě ani komukoli jinému – snad až na tyhle bláhové ženské, které mě pořád ještě – co vlastně? Nejspíš litují. Nemyslím, že by mě mohly milovat."

„Samozřejmě že tě milují!" Měl ho teď nablízku, tak blizoučko, a rozpoznával, že se v jeho očích dosud skrývá láska, že na něho stále ještě hledí s touž něžností jako kdysi. A především s vřelým zájmem, beze stopy nechuti nebo odporu. Byl to podobný pohled, jaký mu v Teanu Sidicinu věnovala Aurelia, jenomže hřejivější, zaujatější. „Sullo, ti z nás, kteří někdy propadli tvému kouzlu, mu už nikdy nedokážou uniknout! Ať jsou to ženy nebo muži. Ty jsi ojedinělý zjev. Vedle tebe všichni ostatní blednou. A vůbec to nemá nic společného s nějakou tvou laskavostí nebo ctností." Metrobius se pousmál. „Ctnostný ani laskavý ty ostatně stejně být nedokážeš! Být ctnostný si snad žádný velký muž nemůže dovolit. Ani laskavý. Možná že ten, kdo těmihle vlastnostmi obdařen je, už ze samé podstaty nedokáže být i veliký. Platón se mi ovšem už dávno vykouřil z hlavy, takže si nevybavuji, co o tom soudí on a co Sokrates."

Koutkem oka postřehl Sulla, že Dalmatica pootočila hlavu a zahleděla se směrem k němu, nedokázal však na tu vzdálenost rozpoznat, co její tvář prozrazuje. Pak zašla za roh a zmizela mu z očí.

„Znamená snad to, co mi teď říkáš," otázal se diktátor, „že pokud budu moci jednoho dne tohle své současné břímě konečně složit, byl bys ty ochoten žít se mnou až do mé smrti? Můj čas se krátí, ale doufám, že alespoň malou část z něho budu moci strávit bez ohledu na Řím a jeho záležitosti. Pokud by ses se mnou odebral na odpočinek, slibuji ti, že bys nezakusil žádnou újmu – určitě ne finanční."

Následoval smích, Metrobius zavrtěl kučeravou tmavovlasou hlavou. „Och Sullo! Jak by sis mohl koupit to, co už ti třicet let náleží?"

Slzy jenjen vyhrknout, až zamžikání je zaplašilo. „Takže až se uchýlím do soukromí, půjdeš ty se mnou?"

„Půjdu."

„Až přijde čas, pošlu pro tebe."

„Zítra? Napřesrok?"

„Nebude to tak hned. Snad za dva roky. Vyčkáš?"

„Budu čekat."

Sulla vydechl s téměř dokonalým pocitem štěstí; žel jen krátkým, až příliš krátkým! Neboť se rozpomenul, že po každém z oněch posledních setkání s Metrobiem zemřel někdo z jeho milovaných. Julilla. Jeho syn. Kdo to bude tentokrát? Je to jedno, nebudu na to dbát, pomyslel si. Protože na Metrobiovi mi záleží ze všech nejvíc. Ze všech, kromě mého synka, a ten už není. Ale ať je to raději Cornelia Sulla. Nebo dvojčata. Ať to není Dalmatica! Pokývl krátce Metrobiovi, jako by šlo jen o nějaké nejvšednější setkání, a odešel.

Metrobius stál a sledoval ho, jak se vzdaluje, naplněn štěstím. Nakonec je tedy pravda, co jeho místní bůžci z jeho pozapomenuté domoviny v Arkádii učívali: pokud si člověk něco přeje, a přeje si to dost usilovně, dosáhne toho posléze. A čím větší cena, tím větší i odměna. Až teprve když mu Sulla nadobro zmizel z očí, otočil se a šel zpátky do šatny.

Sulla kráčel zvolna, zcela o samotě; i to samo představovalo zřídka zakoušený přepych. Jak jen v sobě najde dost sil čekat na Metrobia tak dlouho? Není to už dávno chlapec, ale provždycky je to *jeho* chlapec.

Zpovzdáli uslyšel nějaké hlasy a zvolnil ještě víc, nechtěl ještě chvíli, aby někdo spatřil jeho tvář. Neboť třebaže v srdci doufal a tušil radostnou budoucnost, pociťoval současně i hněv nad všemi těmi neradostnými úkoly, které má dosud před sebou, a také strach, že by to mohla být právě Dalmatica, kterou tentokrát čeká smrt.

Oba hlasy nabyly na síle, jeden z nich se jasně nesl nad oním druhým. Dobře ho znal. Je zvláštní, jak výrazný je zvuk každého lidského hlasu! Neexistují snad dva na světě, které by zněly úplně stejně, pokud si člověk odmyslí běžné podobnosti v intonaci a v rytmu řeči. Tenhle nemohl patřit nikomu jinému, než Maniovi Aciliovi Glabrionovi, manželovi jeho nevlastní dcery Aemilie Scaury.

„On už opravdu překračuje všechny meze," říkal Glabrio nenávistně, ale přitom s aristokratickou unylostí. „Ty jeho proskripce přinesly státní pokladně třináct tisíc talentů, a on se tím ještě chlubí! Měl by se spíš propadnout hanbou! Desetkrát tolik by to bylo mělo vynést! Cena za majetky v milionové hodnotě se srážela na pár tisíc, jeho vlastní žena se teď pyšní padesáti miliony v nemovitostech, které nakoupila za padesát tisíc – je to ostudné!"

„Ale já jsem slyšel, že i ty sis trochu pomohl, Glabrione," odpovídal jiný povědomý hlas – náležel Catilinovi.

„Nestálo to za řeč, nic víc, než nač mám nárok. Darebák stará! Jak jen mohl mít tu drzost prohlásit, že proskripce skončí o kalendách minulého měsíce – vždyť se na rostrech objevují stále nová jména, jen co si někdo z jeho stvůr anebo z jeho příbuzných umane, že by pro sebe chtěl urvat další porcičku Kampánie anebo nějaký pozemek u moře! Všiml sis, jak se tam zdržel, jen aby si mohl poklábosit s tím chlapem, co hrál Chlubného vojína? Nedokáže prostě odolat divadlu – a hlavně té verbeži, co se kolem komedie motá! To má samozřejmě kořeny až v jeho mládí, kdy nebýval o nic lepší než ta nejposlednější štětka, co kdy vymetala chodník před chrámem Venuše Eruciny! Umím si představit, jak se všichni ti buzíci svíjejí smíchy, když přijde řeč na to, do jakého teploučka se teplouš dokáže posadit. Pamatuj si, že ze všech přihřátých je Sulla ten nejteplejší."

„Dej si pozor na jazyk, Glabrione," říkal trochu stísněně Catilina. „Abys nakonec taky neskončil na proskripčním seznamu."

Ale Glabrio se bouřlivě rozesmál. „Kdepak!" zvolal rozjařeně. „Já přece patřím do rodiny. Jsem Dalmatičin zeť! Ani sám Sulla nemá právo proskribovat člena rodiny, to nevíš?"

Hlasy slábly, jak se oba muži vzdalovali; Sulla setrval, kde byl – za rohem. Všechen život jako by v něm zmrtvěl, jen oči mu zazářily ledovým svitem. Takže tohle se tedy vykládá, ano? Po všech těch letech… Glabrio je samozřejmě zasvěcen do mnoha věcí, o kterých nemá Řím běžně ponětí – ovšem kde je psáno, že se záhy celý Řím nebude kochat vším, co Glabrio ví anebo čeho se dohaduje? Nakolik se asi na tom, co on vykládá, podílejí ty běžné pomluvy a klípky a nakolik všelijaké papíry a doklady, které se doma vrší rok za rokem a k nimž mohl mít tak snadno přístup? Sulla se neubránil

pokušení shromažďovat trvale veškeré dokumenty, tak aby jednou, až se stáhne do ústraní, mohl napsat své paměti, stejně jako to před deseti lety učinil Catulus Caesar. Takže jich v domě byly porůznu naskládány spousty a nevyžadovalo žádnou velkou námahu se k nim dostat. Glabrio! Jak to, že až dosud nikdy nepřipadl na Glabriona? Ten přece mohl až dosud k němu domů volně přicházet a odcházet jako málokdo jiný. Takových privilegovaných bylo jen pár, jen Cornelia Sulla nebo Mamercus! A Glabrio! Kdo jiný?

Dohořívající jiskřičky hněvu nad tím, že si bude muset i nadále ještě styk s Metrobien odpírat, vznítily v Sullově mysli nový požár a čile ho rozdmýchávaly dál. Takže, uvažoval, když opět vykročil na cestu, já vlastně nemohu proskribovat člena své vlastní rodiny – je to tak? To nemohu, v tomhle má pravdu. Ale musí to být zrovna proskripce? Nenašla by se lepší cesta?

Sotva zabočil za roh, vpadl téměř do náruče Pompeiovi. Oba muži ukročili a couvli.

„Copak, Magne, sám?“ otázal se Sulla.

„Někdy,“ pravil Pompeius a srovnal pak s diktátorem krok, „je to úplná lahůdka zůstat chvíli o samotě.“

„V tom s tebou vřele souhlasím. Jenom mi neříkej, že ses už nabažil i Varrona!“

„Když je Varrona moc, tak je i jeho příliš – zejména když začne s těmi svými výklady o Catonovi Censoriu, a o starých časech, a o tom jaké to bývalo, když ještě peníze měly opravdickou cenu. Třebaže raději ho poslouchám hovořit o tomhle než o nějakých neviditelných prstech moci,“ ušklíbl se Pompeius.

„To je pravda, docela jsem zapomněl, že to byl přítel chudáka starého Appia Claudia,“ říkal Sulla, vcelku rád, že pokud už musel někoho ve svém současném rozpoložení potkat, byl to právě Pompeius. „Nejde mi ostatně z hlavy, proč o Appiovi Claudiovi všichni mluvíme jako o někom strašně starém.“

Pompeius se uchichtl. „Protože on se starý už narodil! Ale ty nejdeš s dobou, Sullo! Appia Claudia už dnes přece zastínil někdo docela jiný, ve městě se totiž objevil nějaký nový mužský, učiněný div – jménem Publius Nigidius Figulus. Je to sofista jak se patří. Anebo pythagorejec?“ Zavrtěl smutně hlavou. „Já prostě tyhle filozofy nedokážu rozlišit jednoho od druhého.“

„Publius Nigidius Figulus? To je sice prastaré a posvátné jméno, ale neslyšel jsem nikdy, že by se někdo z toho rodu někdy byl objevil v Římě. To bude asi nějaká ta bukolická šlechta, ne?“

„Žádný venkovský balík, jestli máš na mysli tohle. Spíš taková vydlabaná vyschlá tykev plná bobů – chrastí a chrastí… Je to expert na etruské věštby ze všeho možného, játra, blesky, třesky plesky. Na játrech zná víc všelijakých záhybů a laloků, než bych já dokázal vyjmenovat řečnických figur.“

„A kolikpak ty těch řečnických figur vlastně znáš, Magne?“ zeptal se pobaveně Sulla.

„Dvě, myslím. Nebo snad tři?“

„Vyjmenuj je.“

„*Color* a *descriptio*.“

„Takže dvě.“

„Dvě.“

Kráčeli dál mlčky, oba dva sice s úsměvem na rtech, jenomže každého z nich pobavilo něco jiného.

„Tak jaké to je být jezdcem, když už nemají vyhrazena ani ta sedadla v divadle?“ vyptával se Sulla.

„Nemůžu si stěžovat,“ řekl Pompeius rozmarně, „já do divadla nechodím.“

„Ach tak. A kdes tedy dnes byl?“

„Vyrazil jsem si po Via Recta. Jen tak se projít. Připadám si v Římě jako svázaný. Vůbec se mi tu nelíbí.“

„A ty jsi v Římě sám?“

„Víceméně. Ženu jsem nechal v Picenu.“ Zatvářil se kysele.

„Nejsi s ní spokojen, Magne?“

„Ale ano, zatím ujde, než najdu něco lepšího. Úplně mě zbožňuje! Jenomže není dost dobrá původem, to je to.“

„Nu, nu! Pochází přeci z édilské rodiny.“

„Já jsem ovšem z konsulského rodu. A stejného rodu by měla být i moje manželka.“

„Tak se s ní rozveď a najdi si ženu z konsulské rodiny.“

„Jenomže já nesnáším ty řečičky kolem toho, s ženskými zrovna tak jako s jejich otci.“

V tom okamžiku Sullu jako blesk oslnila náhlá inspirace, stanul jako přimražen uprostřed cesty vedoucí z Velabra na Vicus Tuscus, právě pod Palatinem. „Bohové!“ vydechl. „Ó bohové!“

I Pompeius se zastavil. „Co prosím?“ otázal se zdvořile.

„Milý mladý jezdče, drahý Pompeie, mne teď právě něco skvělého napadlo!“

„To je výborné!“

„Nech toho! Přemýšlím!“

Pompeius poslušně zmlkl, zatímco Sullovy rty cosi ševelily a mlely sebou v bezzubých ústech jako plovoucí medusa. Pak vymrštil ruku a pevně popadl Pompeia za paži.

„Přijď za mnou zítra o třetí hodině, Magne,“ řekl, bujně si poskočil a rozběhl se domů.

Pompeius zůstal stát, čelo zbrázděno vráskami. Pak se i on vydal na cestu, nikoli však k Palatinu, nýbrž k Foru; jeho dům stál na Carinách.

Domů dorazil Sulla jako hnán Furiemi; konečně měl před sebou úkol, na kterém si s chutí smlsne.

„Chrysogone! Chrysogone!“ burácel už ve dveřích, zatímco se z něho toga svezla jako povalený stan.

Správce přiběhl, s nejistým výrazem v tváři – tak jako ostatně v poslední době často; kdyby si ho byl Sulla více všímal, sotva by mu to uniklo. Jenomže Sulla nevnímal.

„Chrysogone, seber nosítka a spěchej do Glabrionova domu. Chci, aby sem Aemilia Scaura okamžitě přišla.“

„Lucie Cornelie, ty ses vrátil bez liktorů!“

„Och, ty jsem poslal pryč, ještě než začalo to představení – někdy jsou jen pro zlost,“ prohlásil diktátor sveřepě. „Teď běž a přiveď mi sem mou nevlastní dceru.“

„Aemilii? K čemu ji tu potřebuješ?“ otázala se Dalmatica, která právě vcházela do místnosti.

„To uvidíš,“ usmál se Sulla.

Jeho manželka se odmlčela, pátravě si ho prohlížela. „Lucie Cornelie, ty ses od toho posledního jednání s Aurelii a s její delegací dost změnil.“

„V jakém směru?“

Bylo těžké na to odpovědět, snad proto, že v něm nechtěla zbytečně vzbudit nelibost, ale nakonec přece jen řekla: „Máš jinou náladu, řekla bych.“

„Lepší, nebo horší, Dalmatiko?“

„Och, mnohem lepší. Vypadáš – *šťastnější.*“

„To taky jsem,“ řekl blaženě. „Já už jsem si vůbec nedokázal představit, že bych mohl v budoucnosti ještě někdy mít také nějaké soukromí, a ona mi tu naději dokázala vrátit. Och, to budou časy, až já se konečně stáhnu z veřejného života.“

„Ten herec dnes, ten Metrobius – to je tvůj přítel.“

Cosi v jejích očích ho přimělo k ostražitosti; pocit bezstarostnosti byl rázem tentam, Dalmatičinu tvář mu naráz zastřel obraz Julilly ležící na zemi, s mečem vetknutým v břiše. Další manželka, která nebude ochotná se o něho dělit! Jak to jen dokázala postřehnout? Co ví, anebo neví? Poznají to ty ženské snad *čichem?*

„Znával jsem Metrobia ještě jako chlapce,“ řekl úsečně a tónem naznačil, že si žádné další vyptávání nepřeje.

„A proč ses tedy tvářil – ještě než přišel z jeviště – jako bys ho neznal?“ zeptala se zasmušile.

„Měl přece na obličeji až do samého konce hry masku!“ utrhl se Sulla. „Je to už takových let, nebyl jsem si jistý!“ Je to děsné, zahání ho do obrany! To se mu ani dost málo nelíbilo.

„Jistě, samozřejmě,“ říkala zvolna. „Ovšemže ano.“

„Běž už, Dalmatiko! Promrhal jsem spoustu času, co začaly ty hry. Čeká mě práce.“

Obrátila se k odchodu, nezdála se být už tolik zneklidněná.

„Ještě jednu věc,“ řekl jí za zády.

„Ano?“

„Budu tě tu potřebovat, až tvoje dcera dorazí, takže nikam neodcházej a do ničeho se nepouštěj – abys sem mohla hned přijít.“

Je poslední dobou divný, říkala si cestou rozlehlým atriem a peristylovou zahradou do svých komnat. Nedůtklivý i šťastný, vznětlivý. Hned rozradovaný, hned skleslý. Jako by byl dospěl k nějakému rozhodnutí, které nemůže uskutečnit ihned – on, který tak nesnáší odklady! A ten krasaveček herec dnes… Jaké místo ten zaujímá v Sullových plánech? V něčem je pro něho zjevně důležitý; ale v čem, to netušila. Kdyby mezi nimi byla sebemenší podobnost, byla by usoudila, že je to snad Sullův syn – takové city alespoň vycítila u manžela, jehož už tak dobře poznala.

A tak, když jí přišel Chrysogonus dát zprávu, že Aemilia Scaura už dorazila, nezačala Dalmatica ještě vůbec přemýšlet o tom, proč si Sulla její dceru vlastně povolal.

Aemilia Scaura byla ve čtvrtém měsíci těhotenství a měla onu hebounkou pleť a jas v očích, jak se to některým ženám v jiném stavu daří – ani stopy po nějakých nevolnostech! Škoda jen, že se víc podobá svému otci a má jeho trochu malou a podsaditou postavu; v tváři si však zachovala matčiny rysy, a navíc k tomu po Scaurovi zdědila jeho nádherné, živě zelené oči.

Nebyla příliš bystrá a nikdy se nedokázala smířit s matčiným sňatkem se Sullou, jehož neměla ráda a jehož se i bála. Bylo to pro ni nelehké už v oněch prvních letech, kdy alespoň viděla – pokud Sullu vůbec zahlédla – muže natolik přitažlivého, že matčino zaujetí pro něho bylo pochopitelné; když ho však poté zohyzdila nemoc, neuměla si vůbec představit, proč vůči němu matka neochladla. Jak může žena milovat tak ošklivého, ohyzdného starce? Zachovala si samozřejmě v paměti obraz svého otce, i on byl už starý a ošklivý. Zato v něm však zkáza nehlodala uvnitř, tak jako v Sullovi; Aemilia Scaura si to však nedokázala ani takto přesně uvědomit ani srozumitelně vyjádřit.

Teď tu tedy před ním stála, tak jak to přikázal, neměla ani možnost nechat doma Glabrionovi něco víc než jen chvatný vzkaz. Otčím jí na přivítanou popleskal po ruce a usadil ji do pohodlného křesílka – to vše ji vylekalo ještě víc a vyvolalo v ní jen další obavy. Co jen to má za lubem? Čišelo z něho cosi poťouchlého, byl přímo těhotný lstí, tak jako ona byla plná svého děťátka.

Když pak přišla její matka, všechno to poplácávání a usazování se opakovalo. V děvčeti to jen utvrdilo pocit, že je úmyslně trápí, že si chce jejich napětí náležitě vychutnat. Jako by mu právě o to nejvíc šlo.

„A jakpak se daří tomu malému, co je na cestě," zeptal se nevlastní dcery o poznání laskavěji.

„Výtečně, Lucie Cornelie."

„Kdy se čekáš?"

„Koncem roku, Lucie Cornelie."

„Hmm! To je ještě dlouhá doba."

„Ano, Lucie Cornelie, je to ještě dost dlouhá doba."

Posadil se a zabubnoval prsty na dubové opěradlo svého křesla, rty našpuleny, pohled upřen kamsi do daleka. A pak se jeho oči, jichž se tak děsila, zahleděly přímo na ni; Aemilia Scaura se zachvěla.

„Jsi s Glabrionem šťastná?" otázal se znenadání.

Trhla sebou. „Jistě, Lucie Cornelie."

„Pravdu, děvče! Chci slyšet čistou pravdu!"

„Jsem s ním šťastná, Lucie Cornelie, opravdu šťastná!"

„Byla by sis vybrala někoho jiného, kdybys k tomu byla měla možnost?"

Zalil ji ruměnec, sklopila oči. „Nevytvořila jsem si žádný jiný vztah, Lucie Cornelie, máš-li na mysli tohle. Manius Acilius byl pro mne docela přijatelný."

„A je pro tebe stále ještě přijatelný?"

„Ano! Ano!" Výkřik zazněl na samém pokraji zoufalství. „Proč se mě takhle vyptáváš? Já přece jsem šťastná! Jsem šťastná!"

„To je škoda," řekl Lucius Cornelius Sulla.

Dalmatica se napřímila. „Kam tím vším míříš, muži?" obořila se na něho. „Co má všechno to vyptávání znamenat?"

„Znamená to, ženo, že nejsem spojením tvé dcery a Mania Acilia Glabriona nijak nadšen. Glabrio se jako člen rodiny považuje ve všech směrech za natolik bezpečného, že mě může beze všeho rizika libovolně kritizovat," říkal Sulla a v jeho hlase sílil hněv. „Což samozřejmě ukazuje, že členem mé rodiny nadále setrvat nemůže. Rozvádím ho s tvou dcerou. Okamžitě."

Obě ženy zatajily dech; Aemilii Scauře vhrkly do očí slzy.

„Lucie Cornelie, čekám jeho dítě! Já se s ním rozvést nemůžu!" hořekovala.

„Ale samozřejmě že můžeš, a ty to dobře víš," říkal diktátor konverzačním tónem. „Můžeš udělat všechno, co ti přikážu. A já ti nařizuji, aby ses s Glabrionem ihned rozvedla." Tleskl a přivolal tak svého sekretáře jménem Flosculus, jenž vstoupil s papírem připraveným v ruce. Sulla si od něho listinu vzal a pokývnutím tajemníka opět propustil. „Pojď sem, děvče. Podepiš to."

Aemilia Scaura se vymrštila z křesla. „Ne!"

I Dalmatica povstala. „To je od tebe nespravedlivé, Sullo!" řekla, rty sevřeny v úzkou čárečku. „Moje dcera se přece se svým manželem rozvést nechce."

Skrytý netvor se vynořil na světlo světa. „Mně je naprosto lhostejné, co tvá dcera chce nebo nechce," štěkl Sulla. „Sem, děvče! A podepiš!"

„Ne! To neudělám! Neudělám!“

Vyletěl z křesla s takovou hbitostí, že žádná z obou žen vůbec nepostřehla, jak se to stalo. Prsty jeho pravice sevřely ústa Aemilie Scaury jako svěrák a doslova ji vyvlekly z křesla, sténající bolestí a usedavě plačící.

„Nech toho! Nech toho!“ křičela Dalmatica a pokoušela se mu za prsty páčit. „Prosím tě, prosím! Nech ji být! Je v jiném stavu, nemůžeš jí takhle ubližovat!“

Jeho prsty se svíraly víc a víc. „Podepiš,“ řekl.

Odpovědět nemohla, a ani její matka nebyla mocna slova.

„Podepiš,“ opakoval tiše Sulla. „Podepiš to, nebo tě zabiju, děvče, zabiju tě s tak lehkým srdcem, jako když jsem zabíjel Carbonovy legáty. Co je mi do toho, že v sobě nosíš toho Glabrionova parchanta? Přišlo by mi to jen vhod, kdybys o něj přišla! Podepiš tu rozvodovou listinu, Aemilie, nebo ti tu na místě utrhnu prsa a vyrvu ti lůno!“

Podepsala, stále ještě zoufale plačíc. Poté ji Sulla s opovržením odstrčil. „Takhle je to lepší,“ řekl a otíral si z ruky její sliny. „Už mě nikdy nerozhněvej, Aemilie. Neradil bych ti to. A teď můžeš jít.“

Dalmatica k sobě dceru přivinula a vrhla na Sullu pohrdavý pohled, jaký neměl v minulosti obdoby. Postřehl ho, zdálo se však, že mu nevěnuje pozornost, obrátil se k nim oběma zády.

Ve svých komnatách se Dalmatica musela vypořádat s hysterickým děvčetem v náruči a s obrovským břemenem vlastního hněvu. Obojí si žádalo svůj čas.

„Slýchala jsem, že tohle dokáže, ale ještě nikdy jsem to neviděla na vlastní oči,“ řekla, když dokázala opět promluvit. „Och Aemilie, já jsem z toho tak nešťastná! Pokusím se mu to vymluvit, jen co se na něho dokážu opět podívat, aniž bych mu vyškrábala oči.“

Děvče, nijak tím neuklidněno, však jen chabě mávlo rukou. „Ne! To ne! Nic takového, mami. Bylo by to jen horší.“

„Co to jen mohl Glabrio udělat, že to Sullu tak popudilo?“

„Řekl asi něco, co neměl. Nemá Sullu rád, to já dobře vím. Tvrdí mi pořád, že Sulla má rád muže tím způsobem, jak to muži nemají dělat.“

Dalmatica zesinala. „Ale to je přece nesmysl! Och Aemilie, jak mohl být Glabrio takový blázen? Víš přece, jací muži jsou! A když si tohle nařčení nezaslouží, dokáží se chovat jako šílenci!“

„Já si nejsem tak jistá, že je to nezasloužené nařčení,“ říkala Aemilia Scaura a tiskla si k tváři mokrou roušku, tam, kde fialové otisky otčímových prstů zvolna měnily barvu až do rudočerna. „Vždycky mi připadalo, že je v něm vlastně schovaná ženská.“

„Moje milá, jsem za Lucia Cornelia provdána už téměř devět let,“ říkala Dalmatica, a jako by se ztrácela, „já mohu nejlépe dosvědčit, že je to pomluva.“

„Nechme toho, ať je po tvém! Mně je docela jedno, jaký on doopravdy je! Já ho prostě nenávidím, tu bestii!“

„Pokusím se o to, až trochu vychladne, to ti slibuji.“

„Nevystavuj se zbytečně té jeho zběsilosti, mami. Ten své rozhodnutí nezmění,“ řekla Aemilia Scaura. „Co mě trápí, je to moje dítě, o to se bojím.“

Dalmatica se na dceru utrápeně zahleděla. „Já bych mohla říci totéž, holčičko.“

Studená mokrá rouška padla Aemilii Scauře do klína. „Mami, ty jsi také v jiném stavu?“

„Ano. Nevím to dlouho, ale jsem.“

„Co budeš dělat? Ví o tom už Sulla?“

„Neví. A já neudělám nic, co by ho mohlo vyprovokovat, aby se se mnou rozvedl.“

„O Aelii jsi vyprávět slyšela.“

„Kdo by neslyšel?“

„Och, mami, tím se všechno mění! Já budu hodná, já už budu hodná! Nesmí dostat žádnou záminku, aby se s tebou rozvedl.“

„Pak nám nezbývá, než doufat,“ řekla Dalmatica unaveně, „že se k tvému manželovi zachová ohleduplněji, než se choval k tobě.“

„Ten k němu bude ještě tvrdší.“

„Nemusí to tak dopadnout,“ řekla Sullova manželka, která ho dobře znala. „Bylas první, kdo mu padl do ruky. Velice často ho uspokojí první oběť. Než přijde Glabrio, aby si ověřil, co se vlastně stalo, může se Sulla uklidnit natolik, že k němu bude docela shovívavý.“

Třebaže se Sulla zatím ani zdaleka neuklidnil natolik, aby dokázal být i velkorysý, vyprchal z něho do rozmluvy se zetěm alespoň nejprudší vztek vyvolaný Glabrionovými opovážlivými slovy. A Glabrio se zase rychle dovtípil, že křikem nebo odporováním by mohl svou situaci jen zhoršit.

„Tohle nebylo vůbec nutné, Lucie Cornelie,“ řekl. „Pokud jsem se tě nějak dotkl, udělám všechno, co je v mých silách, abych příčinu té urážky napravil. Mohu tě ujistit, že ohrozit nějak postavení své manželky, by bylo skutečně to poslední, co bych si přál.“

„Och, postavení tvé bývalé manželky není v žádném směru ohroženo,“ pravil Sulla s úsměvem, který měl daleko k jakémukoli veselí. „Aemilia Scaura – která *je* členem mé rodiny! – je v naprostém bezpečí. Nemůže ovšem setrvat v manželství s člověkem, který kritizuje jejího otčíma a šíří o něm pusté smyšlenky.“

Glabrio si olízl rty. „Ujela mi trochu pusa.“

„Jak slýchám, ujíždí ti dosti často. Jistě, i takovéhle věci patří mezi *naše* výsady. Pokud ti ovšem ujede v budoucnu, bude to už bez záštity, kterou ti poskytovala příslušnost k mé rodině. Poneseš si důsledky jako každý jiný. Od svého prvního seznamu jsem už neproskriboval žádného senátora. Neexistuje ovšem nic, co by mi v tom mohlo nadále bránit. Poctil jsem tě tím, že jsem tě jmenoval do senátu ještě dříve, než jsi dovršil třicátý rok věku, tak jako jsem to učinil u celé řady mladých mužů z urozených rodin a se vznešenými předky. Nu, zatím ponechám tvé jméno dále na seznamu senátorů a nevyvěsím je na rostrech. Jestli i nadále k tobě budu takto shovívavý, Glabrione, závisí jen na tobě. V lůně nevlastní sestry mých dětí roste tvé děcko, a to je teď tvá jediná ochrana. Jakmile se narodí, pošlu ti ho. A teď, prosím, odejdi.“

Glabrio odešel bez jediného dalšího slova. Ani slovo také neřekl svým druhům o okolnostech svého náhlého rozvodu. Ani o příčině, proč považoval za vhodné odejít z Říma na své venkovské statky. Manželství s Aemilií Scaurou pro něho citově neznamenalo mnoho; uspokojovala ho, to bylo vše. Její původ, její věno, vše bylo jak náleží. Snad mezi nimi léty soužití mohla vzniknout i jistá náklonnost. To už teď ovšem nepřipadalo v úvahu. Srdce se mu jen trochu sevřelo při pomyšlení, že jeho dítě nikdy nepozná svou matku.

To, co se odehrávalo dál, ani v nejmenším nepřispělo k zahlazení roztržky mezi Sullou a Dalmatikou. Následujícího rána se k diktátorovi dostavil Pompeius, tak jak o to byl požádán.

„Mám pro tebe manželku, Magne,“ řekl Sulla bez dlouhých okolků.

Pompeius měl v sobě cosi z dřímajícího lva, a tento rys mu vydatně přispíval ku pomoci, kdykoli se potřeboval rozmyslet, dříve než promluví. A tak si dával na čas, aby

tuto zprávu nejprve náležitě strávil; jeho tvář nedávala najevo, že je ve střehu, zachovávala si naopak výraz upřímnosti a otevřenosti, ani v nejmenším neprozradila nic z toho, co se zatím odehrávalo v jeho mysli. Vypadá to spíš, doplňoval si Sulla při pohledu na Pompeia onu metaforu, jako když se ten lev zatím vyhřívá na sluníčku, převaluje se na druhý bok a široce se olizuje, aby si z vousisek sebral nějaký zapomenutý drobek. Jedná zvolna, ale o to může být nebezpečnější. Ano, bude nejlíp pevně ho upoutat k rodině. Tohle není žádný Glabrio.

Konečně se Pompeius ozval. „To jsi moc hodný, diktátore!“ řekl Pompeius. „A kterápak to tak asi je?“

Fráze, která neomylně ukazovala na Pompeiovy picenské kořeny, přímo zaskřípěla do uší, ale Sulla na sobě nedal nic znát. „Má nevlastní dcera,“ řekl. „Aemilia Scaura. Patricijka. Z rodu, nad nějž bys ani za tisíc let nenašel vznešenější. S věnem dvou set talentů. Prokazatelně plodná. Je těhotná s Glabrionem. Včera se rozvedli. Uvědomuji si, že to pro tebe třeba nebude nejpříjemnější, brát si ženu, která čeká dítě s jiným mužem, ale to početí bylo v naprosté počestnosti. Je to hodné děvče.“

Bylo naprosto jasné, že ani tato novina Pompeia nijak neodradila; trochu nepřítomně se chvíli usmíval, až se pak rozzářil. „Lucie Cornelie, drahý Lucie Cornelie! Tos mi udělal ohromnou radost!“

„Výborně!“ řekl rázně Sulla.

„Mohu se s ní setkat? Mám dojem, že jsem ji ještě neviděl!“

Diktátorovou tváří se mihl ironický záblesk při pomyšlení na modřiny, které má Aemilia Scaura dosud kolem úst; zavrtěl hlavou. „Vyčkej ještě dvě nebo tři tržní období, Magne, pak se sem vrať a já vás oddám. Postarám se zatím o to, aby se jí do posledního sestercie vrátilo její věno, a ponechám ji zatím u sebe doma.“

„No to je báječné!“ zvolal Pompeius zcela unesen tou představou. „A ona už o tom ví?“

„Ještě ne, ale bude z toho mít určitě radost. Stejně tě tajně miluje už od té chvíle, co tě uviděla v tvém triumfálním průvodě,“ lhal Sulla bezostyšně.

To byla konečně ona střela, která pronikla i lví kůží! Pompeius se nadmul, div nepukl. „Och, to je opravdu úžasné!“ řekl a odešel s výrazem vrchovatě nasycené kočkovité šelmy.

Zbývalo už jen sdělit tuto novinu manželce a její dceři. Sullovi nebyla tato povinnost nijak proti mysli. Od chvíle, kdy tato záležitost propukla, na něho Dalmatica po téměř devíti letech pokojného soužití začala náhle zahlížet, a Sullovi se vůbec nelíbilo, že mu dává svou nelibost najevo; výsledkem byla potřeba nějak ji ranit.

Obě ženy seděly pospolu v Dalmatičině obývací místnosti a zcela ztuhly, když za nimi Sulla bez ohlášení přišel. Nejdřív ze všeho se podíval Aemilii Scauře na tvář, zle zbitou a s nateklým horním rtem. Teprve pak pohlédl na Dalmatiku. Dnes už z ní nevyzařoval onen odpor a hněv, ale přesto měla v pohledu studených očí vepsánu zřetelnou nechuť k němu. A vyhlíží, napadlo ho, jakoby nemocná. Pak ho ale napadlo, že se ženy vlastně často utíkají do nemoci, jsou-li citově nějak vyvedeny z míry.

„Mám dobrou zprávu!“ řekl žoviálně.

Nijak na jeho slova nezareagovaly.

„Mám pro tebe nového manžela, Aemilie.“

Uděšeně k němu vzhlédla očima zrudlýma pláčem. „Koho?“ otázala se chabě.

„Gnaea Pompeia Magna.“

„Och, to snad opravdu ne, Sullo!“ vyrazila Dalmatica. „Odmítám uvěřit, že bys to mohl myslet vážně! Provdat *Scaurovu dceru* za toho picenského hňupa? *Mou* dceru z krve Caeciliů Metellů? S tím já naprosto nesouhlasím!“

„Ty do toho nemáš vůbec co mluvit.“

„Pak bych si jen přála, aby byl Scaurus dosud naživu! Protože ten by k tomu věru měl co říct!“

Sulla se zasmál. „Měl, viď? Jenomže ani to by nakonec nerozhodovalo. Potřebuji si Magna zavázat silnějším poutem než pouhou vděčností – té on v sobě ostatně nemá ani za mák. A ty, Aemilie, jsi v současné době jediná vhodná žena v celé rodině.“

Sedavý odstín Dalmatičiny pleti jako by ještě více zpopelavěl. „Prosím tě, nedělej nám to, Lucie Cornelie! *Prosím tě o t*o!“

„Čekám Glabrionovo dítě,“ šeptla Aemilia Scaura. „S ním mě bude Pompeius sotva chtít.“

„Kdo, Magnus? Magnovi by na tom nesešlo, ani kdyby sis byla odbyla šestnáct manželství a měla v dětském pokoji šestnáct dětí,“ řekl Sulla. „Ten má čich na dobré nákupy, a ví, že ty jsi pro něho vynikající obchod, ať je cena jakákoli. Máš dvacet dní na to, aby sis zahojila obličej, a pak se za něho provdáš. Až se to dítě narodí, pošlu ho Glabrionovi.“

Propukla znovu v pláč. „Prosím tě, Lucie Cornelie, nedělej mi to! Dovol, ať si mohu alespoň ponechat své dítě!“

„Dětí můžeš mít s Pompeiem ještě spoustu. A teď se už přestaň chovat jako malá holka a vyrovnej se s fakty, tak jak jsou!“ Sulla přelétl pohledem k Dalmatice. „To platí i pro tebe, ženo!“

Odešel a nechal na Dalmatice, aby utěšila svou dceru, jak umí.

Dva dny nato ho Pompeius zpravil dopisem o tom, že se rozvedl se svou manželkou, a požádal o stanovení data svatby.

„Mám v úmyslu být mimo Řím až do non měsíce *sextilis*,“ uvedl Sulla ve své odpovědi, „takže bych považoval za nejvhodnější termín dva dny po nonách. Toho dne, nikoli dříve, se ohlaš v mém domě.“

*** * ***

Hercules Invictus byl bohem triumfujících imperátorů a vládl nad Forem Boariem, na němž se rozkládaly různé masné trhy a krámy a které zaujímalo rozlehlou prostoru před startovní stranou Cirku Maximu. Zde měl svůj Velký oltář a svůj chrám a zde také stála jeho socha, obnažená, s výjimkou dne, kdy konal vítězný vojevůdce svou slavnostní přehlídku a kdy byla i socha oblékána do triumfálních rouch. Porůznu zde stály i další chrámy zasvěcené Herculovi v jeho různých jiných podobách, neboť byl současně bohem oliv, bohem bohatých obchodníků a také obchodních námořních plaveb svěřených mu do ochrany.

V den zasvěcený Herculovi Invictovi – tak dal Sulla vyhlásit po celém Římu – věnuji tomuto bohu desetinu svého jmění jako dík za jeho přispění ve všem mém válečném počínání.

Všeho obyvatelstva se zmocnilo radostné očekávání, neboť Herculovi Invictovi nenáležely žádné chrámové fondy, nemohl si tudíž darovaný obnos ponechat; peníze byly vynakládány jeho jménem a jménem triumfujícího vojevůdce na hostinu pro všechny svobodné muže v Římě. Takže na den před idami měsíce *sextilis* – jenž byl

bohovi zasvěcen – se tedy chystalo na pět tisíc stolů a na každém z nich jídlo pro víc než stovku hladových občanů (což ovšem neznamenalo, že Řím snad obývá půl milionu svobodných mužů, nýbrž že sponzor hostiny si je až příliš dobře vědom, jak obtížné by bylo vyloučit z účasti také veškeré ty čiperné babky a rezolutní manželky a vlezlé dětičky, které se na slavnost pohrnou). K oznámení byl připojen i seznam míst, kde všude budou tyto stoly prostřeny; to vše současně představovalo i náročné praktické cvičení pro týlové složky, neboť rozmístění muselo být pečlivě naplánováno tak, aby účastníci hostiny mohli setrvat v místech svého pobytu, aby neucpávali ulice a nevyráželi do sousedství a aby se tak předešlo rvačkám mezi soupeřícími okrsky, pouličním nepokojům, vlně zločinů a bouřím.

Jakmile tuto akci uvedl do pohybu, vydal se Sulla v doprovodu své manželky, dcery, dětí, vnoučat, nevlastní dcery a Mamerka do své vily v Misenu. Dalmatica se mu od chvíle rozvodu Aemilie Scaury s Glabrionem vyhýbala, kdykoli ji však náhodně potkal, pozoroval, že nevypadá zdravě. Zjevně si to už žádalo dovolenou u moře. Suita byla rozšířena ještě o konsula Deculu, jenž Sullovi koncipoval všechny jeho legislativní návrhy, a o nepostradatelného Chrysogona.

Uplynulo pak ještě několik dní od chvíle, kdy rodina přešla k pořádku přímořského pobytu, než si mohl Sulla dopřát chvilku k rozhovoru se svou ženou, která se mu stále ještě snažila vyhýbat.

„Nemá smysl, aby mezi námi stály takové věci, jako je ta Aemiliina záležitost," řekl věcným tónem, avšak bez jakéhokoli náznaku omluvy. „Já vždycky provedu to, co je udělat třeba. Natolik už bys mě mohla znát, Dalmatiko."

Seděli v ústraní lodžie hledící na moře, ochlazované lehkým *zefyrem* a stíněné promyšleně vysazenou řádkou cypřišů. Třebaže světlo nebylo příliš prudké, bylo i tak vidět, že ani pár dnů na zdravějším vzduchu nezměnilo nic k lepšímu na Dalmatičině stavu, ať už bylo jeho příčinou cokoli; její pleť měla sinalou barvu, vyhlížela vyčerpaně, mnohem starší než na svých sedmatřicet let.

„Znám tě už dost dobře," odpověděla na tuto předehru k smíru, nijak nesmířena. „Chtěla bych, abych tě tak dokázala i přijímat! Ale když jde o mé vlastní dítě, je to jiné."

„Glabrio musel pryč," řekl, „a k tomu existovala jediná cesta – vyloučit ho z mé rodiny. Aemilia je ještě mladá. Ona tuhle ránu překoná. Pompeius zase není tak špatný chlap."

„Stojí hluboko pod ní."

„V tom s tebou souhlasím. Já si ho k sobě nicméně nějak připoutat potřebuji. Jeho sňatek s Aemilií dá také Glabrionovi jasně najevo, že si nemůže dovolit mě jen tak osočovat, jestliže je v mé moci dát Scaurovu dceru za ženu někomu, jako je Pompeius z Picena." Zachmuřil se. „Nech to už být, Dalmatiko! Nemáš ani dost síly mi vzdorovat."

„To já také vím," hlesla.

„Nejsi právě v nejlepším pořádku a napadlo mě, že to snad ani nemá nic společného s Aemilií," říkal už laskavěji. „Co je to s tebou?"

„Já myslím – já si myslím…"

„Pověz mi to!"

„Budu mít asi další dítě."

„Při Jovovi!" Vytřeštil oči, pak se vzpamatoval a zamračil se.

„Dost se obávám, že si takového něco teď už příliš nepřeje žádný z nás obou," řekla unaveně. „Bojím se, že už jsem na to trochu stará."

„A já dokonce až příliš starý.“ Pokrčil rameny, vypadal už spokojeněji. „Nu dobrá, už se stalo, můžeme za to oba dva. Nepředpokládám, že by sis chtěla dát pomoct?“

„Odkládala jsem to až příliš dlouho, Lucie Cornelie. V pátém měsíci už by to ovšem pro mě nebylo dost bezpečné. Nepostřehla jsem to. Skutečně ne.“

„Už ses radila s lékařem nebo s porodní bábou?“

„Ještě ne.“

Vstal. „Pošlu ti hned Lucia Tuccia.“

Trhla sebou. „Och Sullo, toho ne, prosím tě! Je to přece pouhý bývalý vojenský ranhojič, ten o ženských věcech neví vůbec nic!“

„Je lepší než všichni ti tví darební Řekové dohromady!“

„Pokud jde o léčení mužů, pak souhlasím. Ale já bych šla mnohem raději k nějakému ženskému lékaři z Neapole nebo z Puteol.“

Sulla tuto půtku vzdal. „Jdi, za kým chceš,“ řekl krátce a odešel z lodžie.

Dalmatiku přišlo vyšetřit několik lékařů a porodních bab, všichni se shodli na tom, že je vyčerpaná, a všichni také předpovídali, že až se dítě v děloze náležitě uhnízdí, povede se i Dalmatice lépe.

A tak o nonách měsíce *sextilis* otroci opět zabalili a naložili všechno z misenské vily a celá kavalkáda se vydala na zpáteční cestu do Říma, bez Sully, jenž vyjel napřed, neboť nesnášel šnečí tempo, jakým postupovala nosítka s ženami. Dorazil proto do města o celé dva dny dříve než ostatek výpravy a vrhl se okamžitě na závěrečné podrobnosti nadcházející hromadné hostiny, kterou pořádal.

„Zavázal jsem všechny pekaře v celém Římě, aby včas napekli chléb a koláče, a zvláštní dodávky mouky už jsou rozvezeny na místa,“ hlásil úlisně Chrysogonus; ten přibyl do Říma ještě časněji než Sulla.

„A ryby budou dostatečně čerstvé? Nastala vedra!“

„O všechno je postaráno, Lucie Cornelie, mohu tě o tom ujistit. Dal jsem část řeky nad Trigariem přehradit sítěmi a tam už jsou všechny ryby navezeny a až do hostiny poplavou ve vodě. Ráno před slavností je začne kuchat a péct tisíc rybářských otroků.“

„A maso?“

„Bude čerstvé, právě upečené, mám na to slovo od kolegia dodavatelů. Selata, kuřata, uzenky, jehňátka. Mám tu už zprávu z Italské Galie, že včas dorazí i raná jablka a hrušky – pět set vozů doprovázených dvěma oddíly jízdy je už na cestě sem po Via Flaminia. V Albě Fucentii právě teď sbírají jahody a balí je do ledu z hory Fiscellu. Ty dovezou do Říma v noci před slavností – také pod vojenskou ostrahou.“

„Škoda že lidi tolik kradou, když je někde jídlo na dosah,“ řekl diktátor, jenž zakusil za mlada dostatek nouze a hladu na to, aby právě tohle uměl pochopit, jakkoli teď předstíral pravý opak.

„Kdyby šlo o chleba nebo kaši, Lucie Cornelie, nebyl by to žádný problém,“ chlácholil ho Chrysogonus. „Jenomže oni hlavně kradou to, co chutná nově, anebo co právě začíná dozrávat.“

„Víš určitě, že máme dost vína?“

„Vína i jídla bude dost, *domine*, a ještě zbyde.“

„Doufám, že to nebude žádný ocet!“

„Je bez výjimky výtečné. Ti dodavatelé, kteří by snad podlehli pokušení přihodit pár amfor zkysaného, dobře vědí, kdo od nich víno kupuje.“ Chrysogonus se ušklíbl. „Žádnému z nich jsem neopomněl sdělit, že najdeme-li jedinou amforu zoctovatělého vína, budou všichni do jednoho ukřižováni, ať půjde o římské občany nebo ne.“

„Nikde nesmí zůstat sebemenší háček, Chrysogone. Naprosto nic nás nesmí zaskočit!“

Jenomže když se věci přece jen zadrhly, nemělo to nic společného se slavnostní hostinou; oním háčkem se stala Dalmatica, která dorazila do Říma obklopena všemi vědmami a zaříkávačkami, které se Cornelii Sulle podařilo sehnat během cesty městečky na Via Appia.

„Krvácí,“ řekla Sullovi jeho dcera.

Úleva byla na jeho tváři až příliš zřejmá. „Takže asi potratí, ne?“ vyptával se dychtivě.

„Myslíme si, že by k tomu mohlo dojít.“

„Bude to tak jen lepší.“

„Souhlasím, že to nebude zrovna tragédie, když o to dítě přijde,“ řekla Cornelia Sulla, která neměla ve zvyku rozhořčovat se nebo hněvat a citově se tak opotřebovávat; na to svého otce až příliš dobře znala. „Důvod k obavám je jiný, Dalmatica sama, *tata.*“

„Co tím máš na mysli?“

„Mohla by i umřít.“

V očích mu kmitl temný děs, jeho význam však nedokázala Sullova dcera postřehnout; v gestu zoufalství prudce zavrtěl hlavou. „Takže on je *skutečně* zvěstovatelem smrti!“ vykřikl pak. „A vždycky platím tou nejvyšší cenou! Ale to je jedno, nebudu na to dbát!“ Při pohledu na údiv v tváři Cornelie Sully se vzpamatoval a zachrčel jen: „Je to silná žena, ta nezemře!“

„Já doufám, že ne.“

Sulla povstal. „Ona nesouhlasila s tím, aby ji prohlédl, ale teď jí nic jiného nezbyde. Ať bude chtít či ne.“

„A kdo?“

„Lucius Tuccius.“

Když se pár hodin nato bývalý armádní felčar dostavil do Sullovy pracovny, vyhlížel velice vážně. Sulla, jenž celé ty hodiny čekání strávil o samotě, dospěl postupně od hrůzy z toho, co se ho zdálo postihovat téměř vždy poté, co se setkal s Metrobiem, přes pocit viny až po rezignaci. Jen když se nebude muset střetnout s Dalmatikou; nevěřil si, že by se jí dokázal podívat do očí.

„Neneseš dobré zprávy, Tuccie.“

„Nenesu, Lucie Cornelie.“

„Co jí tedy vlastně je?“ vyptával se Sulla a potahoval se za ret.

„Všichni, jak se zdá, se domnívají, že paní Dalmatica je v jiném stavu, a zcela určitě je o tom přesvědčena ona sama,“ říkal Lucius Tuccius, „ale já nevěřím, že by tam bylo dítě.“

Karmínové skvrny jizev na Sullově tváři vyvstaly ještě ostřeji než jindy. „A co tedy?“

„Všechny ty ženy hovoří o porodním krvácení, jenže na to je ten odtok krve až příliš pomalý,“ vysvětloval maličký lékař a zachmuřil se. „Trochu krve sice odchází, je ale smíšená s páchnoucí tekutinou, kterou bych nazval hnisem, kdyby šlo o raněného vojáka. Podle mého názoru jde o nějaký hnisavý proces uvnitř těla, ale rád bych, s tvým svolením Lucie Cornelie, si pro to získal ještě názor někoho dalšího.“

„Dělej, co chceš,“ řekl Sulla úsečně. „Jen dbej na to, aby zítra jakékoli příchody a odchody těchto lidí byly co nejméně nápadné – musím tu totiž odbýt jednu svatbu. Nepředpokládám, že by se jí moje žena mohla zúčastnit?“

„To určitě ne, Lucie Cornelie.“

A tak se Aemilia Scaura, v pátém měsíci těhotenství se svým bývalým manželem, v Sullově domě provdala za Gnaea Pompeia Magna, bez opory kohokoli, kdo by ji miloval. A třebaže pod závoji ohnivé a šafránové barvy hořce plakala, Pompeius ji od okamžiku, kdy byl obřad u konce, tolik chlácholil a těšil a snažil se tak usilovně, že se posléze dokonce usmívala, když společně odcházeli.

Byl by to měl být Sulla, kdo by měl Dalmatice tento nečekaný obrat k lepšímu zvěstovat, avšak ten si nacházel jednu výmluvu za druhou, proč nemůže manželku v jejích komnatách navštívit.

„Já si myslím," říkala Cornelia Sulla, jíž pak připadl veškerý styk s Dalmatikou, „že on prostě nesnáší pohled na tebe, když tak špatně vypadáš. Kdyby šlo o někoho, na kom mu nezáleží, bylo by mu to docela lhostejné. Ale je-li to někdo, koho miluje, nedokáže takové situaci prostě čelit."

Velký a vzdušný pokoj, v němž Dalmatica ležela, čpěl rozkladem, a pach sílil, čím víc se návštěvník blížil lůžku. Cornelii Sulle bylo zřejmé, že Dalmatica umírá; Lucius Tuccius měl pravdu, nerostlo v ní žádné děťátko. Co to nadouvá její nebohý život do truchlivé nápodoby těhotenství, nikdo nevěděl, krom toho, že jde o cosi chorobného, zhoubného. Páchnoucí výměšky z ní nemilosrdně prýštily dál a dál, sálala horečkou, kterou žádné množství léků nedokázalo srazit. Byla však stále při vědomí a oči, zářící jako dva plamínky, s bolestí upírala na nevlastní dceru.

„Na mně nezáleží," říkala a převracela hlavu na propocené podušce ze strany na stranu. „Chci jen vědět, jak to přečkala ta moje chudinka Aemilia. Bylo to moc zlé?"

„Vlastně ani ne," řekla Cornelia Sulla s překvapením v hlase. „Věř mi nebo ne, má milá, ve chvíli, kdy se odebírala do svého nového domova, byla docela šťastná. On je to pozoruhodný chlapec, ten Pompeius – až dosud jsem ho vídala jen zdálky a měla jsem proti němu ty zcela corneliovské předsudky. Ale on vypadá přímo báječně – je mnohem přitažlivější než ten pitomec Glabrio! – a jak se ukázalo, má v sobě i značné kouzlo. Takže sice začala v slzách, ale stačila chvilka, kdy jí Pompeius těšil, jak je hezká a jak už ji miluje, a bylo po pláči. Říkám ti, Dalmatiko, v tom člověku je mnohem víc, než bych v něm byla kdy hledala. A řekla bych, že dokáže ženy učinit šťastné."

Jak se zdálo, byla tomu Dalmatica nakloněna uvěřit. „Vykládají se o něm různé historky. Před lety, když byl ještě téměř chlapec, míval styky s Florou – víš, koho tím myslím?"

„Tu proslulou děvku?"

„Ano. Už má teď nejlepší léta za sebou, ale vyprávěli mi, že pořád ještě truchlí, že ji Pompeius opustil, přičemž kdykoli od ní odcházel, byla od něho vždycky pokousaná po celém těle – nepochopím, jak jí takového něco mohlo činit potěšení, ale zřejmě tomu tak bylo! Pak ho omrzela a on ji přepustil jednomu ze svých přátel, což jí dočista zlomilo srdce. Chudák hloupá! Zamilovaná prostitutka je každému jen pro smích."

„Takže se ještě můžeme dočkat, že Aemilia Scaura nakonec bude *tatovi* vděčná, že ji toho Glabriona zbavil."

„Chtěla bych, aby se za mnou přišel podívat."

* * *

Den před červencovými idami nadešel; Sulla si na sebe navlékl svá roucha triumfátora a na hlavu si vsadil *korunu z trávy*, bylo to pravidlem, kdykoli konal nějaký

vynikající voják oběť na oltáři Ara Maxima na Foru Boariu. Vpředu před ním šli liktoři, za ním průvod senátorů, tak se vydal diktátor na poměrně krátkou cestu od svého domu k Cakovým schodům a pak dál dolů, na vyklizený prostor, kde jinak sídlily masné trhy. Když míjel sochu boha – dnes rovněž ustrojeného do převleku triumfátora – Sulla stanul, aby ho pozdravil a aby proslovil modlitbu. Poté pokračoval k Velkému oltáři, za nímž se v pozadí krčil malý okrouhlý chrám Nepřemožitelného Hercula, starobylá, zjevně dórská stavba, proslulá zejména tím, že uvnitř bylo několik fresek namalovaných slavným tragickým básníkem Markem Pacuviem.

Obětní zvíře, tučná jalovice nádherně smetanové barvy, již čekala v péči *popy* a *cultaria*, chroupala podanou omamnou píci a něžnýma hnědýma očima sledovala horečný ruch na tržišti, kde už zanedlouho měla začít slavnostní hostina. Sulla jediný byl ozdoben *korunou z trávy*, ostatní účastníci obřadu měli na hlavách jen vavřínové vínky, a když Dolabella mladší – jenž byl městským prétorem, a proto ceremonii celebroval – začal odříkávat modlitby k Herculovi Invictovi, nikdo si nezahalil temeno. K Herculovi, který byl považován uvnitř posvátného obvodu města za cizince, se modlitba konala po řecku, s nepokrytou hlavou.

Vše probíhalo bez sebemenší chybičky. Jako dárce jalovičky a oslavenec tohoto svátečního dne se Sulla shýbl, aby zachytil něco krve do *skyfu*, nádoby náležející Herculovi. Avšak v okamžiku, kdy se skrčil a naplnil pohár, prosmýklo se cosi tmavého a nízkého mezi pontifikem maximem a *cultariem* a vzápětí už onen černý dlouhý stín smočil čenich v kalužině šířící se po dlažbě a počal hlučně lokat čerstvou krev.

Sullovi se z hrdla vydral děsivý jek, uskočil a napřímil se, *skyfos* mu vypadl z ruky ochrnuté hrůzou, jeho obsah vyšplíchl na zem, seschlá a zteřelá *koruna z trávy* se smekla ze Sullovy hlavy a padla přímo doprostřed krvavé louže. Panika se tím okamžikem šířila rychleji než čeřiny na rudé hladině, z níž vyhladovělé černé psisko nepřestávalo chlemtat. Muži se rozbíhali všemi směry, někteří pištěli, někteří na útěku odhazovali vavřínové věnce z hlavy, jiní si rvali plnými hrstmi vlasy; nikdo nevěděl, co si počít, jak tu hrůzu skoncovat.

Byl to nakonec Metellus Pius pontifex maximus, jenž vytrhl oněmělému *popovi* z rukou jeho palici a plnou silou zasáhl lačně kmitající psí hlavu. Zvíře zakňučelo a počalo se zběsile točit dokolečka, chňapalo a cvakalo vyceněnými zuby kolem sebe, až konečně po chvíli, která se zdála být věčností, ho už křečovitě se poškubávající pracky neunesly, zhroutilo se, ztichlo a dokonávalo, jen z tlamy se mu ještě řinuly výtrysky krvavé pěny.

V obličeji ještě bělejší než Sulla upustil pontifex maximus palici na zem. „Obřad byl znesvěcen!“ zvolal tím nejsilnějším hlasem, jaký kdy ze sebe vydal. „Praetore *urbane*, je třeba začít od začátku znova! Otcové senátoři, seberte se! A kde jsou všichni ti Herculovi otroci, kteří měli za úkol zajistit, aby se sem nedostal žádný pes?“

Popa a *cultarius* sehnali do houfu chrámové otroky, kteří se vytratili ještě před začátkem obřadu, aby se přesvědčili, jaké že dobroty se to navršily na prostřených tabulích. Sulla, s parukou nakřivo, konečně sebral sílu, sklonil se a sebral svou zkrvavenou *korunu z trávy*.

„Musím domů, vykoupat se,“ řekl Metellovi Piovi. „Jsem nečistý. Všichni jsme vlastně nečistí a musíme projít lázní. Shromáždíme se opět za hodinu.“ Dolabellovi mladšímu řekl o poznání nevlídněji: „Nařiď, ať *viri capitales* všechny ty otroky – až tady uklidí všechno to svinstvo a hodí mršinu té jalovice i té hnusné potvory do řeky – někde do zítřka zavře. Pak je dej ukřižovat – a ne abyste jim zpřeráželi hnáty! Ať jim to

umírání pár dnů vydrží. Tady, na Foru Boariu, přímo před očima boha Hercula. On o ně už nestojí. Dovolili, aby byla jeho oběť znesvěcena psem.“

Nečistý, nečistý, nečistý, nečistý. Sulla si to slovo nepřestával opakovat, zatímco spěchal domů, kde se vykoupal a převlékl, tentokrát do *togy praetexty* – neboť muž nemíval ve své výbavě víc než jednu jedinou soupravu triumfálních rouch, a i tu jen v případě, že směl oslavit triumf. *Korunu z trávy* sám omyl a zoufale se rozplakal, když se mu i pod nejšetrnějším dotykem rozpadala v rukou. To, co z ní zbývalo, když ji posléze uložil na bělostnou, několikrát složenou roušku, nebylo víc než pár zplihlých a zpřelámaných stébel. Má *corona graminea* už není. Jsem proklet. Moje štěstí mne opustilo. Moje štěstí! Jak jen dokážu žít bez svého štěstí? Kdo ho to jen sem vyslal, toho zplozence temnot, černého ještě po cestě podsvětím? Kdo mi to zhatil tento můj den, teď, kdy už to nemohl být Gaius Marius? Byl to snad Metrobius? Ztrácím přece kvůli němu už i Dalmatiku! Ne, to nemohl být Metrobius…

A tak se ubíral nazpět, tam kde stála Ara Maxima, Herculův Velký oltář, na hlavě teď s vavřínovým věnečkem jako všichni ostatní, vyděšení liktoři mu bezohledně razili cestu houstnoucími davy, které se chystaly začít hodovat, jen co je pustí k tabulím. Městem projíždělo ještě pár vozů se zásobami k doplnění stolů, tažených volky, což vzbudilo novou paniku, neboť vozkové při pohledu na průvod přicházejících kněží spěšně vypřáhali svá zvířata a hnali je z cesty; pokud by jeden jediný z tahounů vypustil do cesty kněží hromádku hnoje, byli by kněží poskvrněni a vlastník potahu by byl zbičován a potrestán těžkou pokutou.

Chrysogonus mezitím stihl obstarat další jalovičku, stejně půvabnou jako ona předchozí, vrávorající už po omamující píci, kterou jí správce jako zběsilý cpal doslova do chřtánu. Znovu započali, tentokrát vše proběhlo hladce až do samého konce. Všech tři sta senátorů strávilo mnohem víc času obhlížením, nepotuluje-li se někde kolem další pes, než vlastním obřadem.

Obětinu přinesenou Herculovi Invictovi si z hranice před Velkým oltářem božstva nesměl nikdo vzít, a tak ji nechali – podobně jako Caesarova bílého býčka na Kapitolu – na pospas plamenům; všichni, kdo byli svědky hrůzných událostí onoho jitra, spěchali domů, jen co se směli vzdálit. Jen diktátor ne, ten pokračoval ve svém původním programu; bylo třeba projít městem a popřát jeho hodujícím obyvatelům podíl na štěstí, jaké Sullu tak vytrvale provází. Jenomže – jak před ně vystoupit s takovýmto přáním, když onu přízeň, jakou mu až dosud Fortuna prokazovala, pohltila ta černá psí stvůra?

Pět tisíc stolů zhotovených z fošen položených na dřevěných kozách sténalo pod tíží jídel a víno teklo bohatším proudem než krev na bojišti. Více než půl milionu mužů a žen, kteří neměli nejmenší ponětí o hrůzách, jaké se toho rána odehrály u oltáře Ara Maxima, se cpalo rybami a ovocem a medovými koláčky, a do pytlů, které si s sebou přinesli, strkali všechno možné, tak aby se poměli i ti, kdo museli zůstat doma – včetně otroků. Sullu pozdravovali jásotem a vzýváním bohů a slibovali mu, že ho až do nejdelší smrti budou vzpomínat ve svých modlitbách.

Nad městem se už snesla noc, když se posléze vrátil do svého domu na Palatinu; tam poslal liktory domů, s poděkováním a se slibem, že pro ně budou hody připraveny nazítří v jejich okrsku za hostincem na rohu Clivu Orbiu.

Cornelia Sulla na něho čekala v atriu.

„Otče, Dalmatica si tě žádá,“ řekla.

„Jsem unavený!“ utrhl se na dceru s vědomím, že už nikdy se nemůže podívat do očí své ženě, kterou sice miloval – jenomže ne dost.

„Prosím tě, otče, zajdi za ní! Dokud s tebou nepromluví, neupustí od toho nesmyslného nápadu, který jsi jí svým jednáním nasadil do hlavy.“

„Od jakého nápadu?“ otázal se, sesmekl ze sebe togu a kráčel k oltáři Larů a Penátů u protilehlé stěny. Tam sklonil hlavu, rozdrobil na mramorovou desku hrudku soli a na ni pak odložil svůj vavřínový věnec.

Jeho dcera trpělivě vyčkávala, až bude obřad u konce a až se k ní Sulla obrátí tváří.

„Od jakého nápadu?“ zeptal se znovu.

„Že je nečistá. Stále jen opakuje, že je nečistá.“

Sulla stanul jako zkamenělý, zaplavila ho náhlá hrůza, ovládla jeho nitro, obklopila ho i zvenčí, dotírala na něho ze všech stran jako celá armáda nějakých hnusných červů; byl to nesnesitelný pocit, nijak ho nedokázal překonat. Škubl sebou, zašermoval rukama, jako by se chtěl ubránit útočícím vrahům, upřel na dceru pohled tak děsivý, jakého nebyla svědkem za celý svůj život.

„Nečistá!“ zasípěl. „*Nečistá*!“

A úprkem opustil dům.

Kde strávil noc, se nikdo nedozvěděl, třebaže Cornelia Sulla vyslala několik skupinek s pochodněmi, aby po něm pátrali mezi pozůstatky oněch pěti tisíc stolů, teď už dávno prázdných. Ráno pak dorazil domů sám, jen v tunice, vkročil do atria a tam spatřil dceru, která na něho stále ještě čekala. Chrysogonus, jenž zůstal s Cornelii Sullou vzhůru po celou noc – neboť i on měl až příliš mnoho důvodů se strachovat – vykročil svému pánovi váhavě vstříc.

„Dobře, že jsi tady,“ řekl mu Sulla úsečně. „Pošli pro všechny kněze – jak nižší, tak i vyšší – a řekni jim, ať za mnou za hodinu přijdou do Castorova chrámu na Foru.“

„Otče?“ otázala se znepokojeně Cornelia Sulla.

„Dnes se chci vystříhat veškerých styků se ženami,“ to bylo všechno, co řekl, než odešel do svých pokojů.

S úzkostlivou důkladností se vykoupal, pak odmítl tri nachem lemované togy, než konečně uznal další přinesenou za dokonale čistou. Poté se za svými liktory (z nichž čtyři poslal převléci se do neznečištěných tog) odebral do chrámu Castora a Polluka, kde ho už s napětím očekávali shromáždění kněží.

„Včera,“ pravil bez jakýchkoli úvodů, „jsem obětoval jednu desetinu všeho, co mi náleží, Herculovi Invictovi. A to je bůh mužů, toliko mužů. Do blízkosti jeho Velkého oltáře nemá přístup žádná žena, a na paměť jeho výpravy do podsvětí nesmí do jeho okrsku ani žádný pes – neboť psi jsou *chthóničtí* tvorové – a také žádné zvíře černé barvy. Herculovi proto slouží dvacet otroků, jejichž hlavní povinností je dbát, aby jeho okrsek neznečistila svou přítomností žena, pes ani žádný černý tvor. Avšak včera se přesto krve mé první oběti, kterou jsem Herculovi nabídl, napil pes, a to černý pes, což je strašlivý hřích spáchaný proti všem bohům – i proti mně! Čeho jen jsem se to dopustil, tázal jsem se sám sebe, že jsem takového něco přivolal? Přišel jsem přece s nejlepšími úmysly, abych bohovi nabídl veliký dar, a to spolu s obětinou, jež měla všechny potřebné náležitosti. V dobré víře jsem očekával, že Hercules Invictus můj dar i mou oběť přijme. Namísto toho však přímo u paty jeho Velkého oltáře pak chlemtalo krev oné jalůvky černé psisko. A také má *koruna z trávy* byla poskvrněna, poté co padla do krve, již onen černý pes pil.“

Všech devadesát mužů, které si povolal, stálo bez hnutí, vlasy se jim ježily při pouhém pomyšlení na tak strašlivé znesvěcení. Všichni muži přítomní v Castorově chrámu se onoho obřadu zúčastnili, všichni byli už tehdy ochromeni hrůzou á všichni

pak strávili zbytek dne a noc marnými dohady, kde se stala chyba a proč dal bůh vůči diktátorovi Říma najevo takovou nelibost.

„Posvátné knihy jsou ztraceny, a tak nemáme, k čemu se uchýlit o vysvětlení," pokračoval Sulla, plně si vědom, co právě probíhá myslí jeho posluchačů. „Zůstalo na mé dceři, aby se stala božím poslem. Veškeré podmínky pro toto poslání byly splněny: promluvila, aniž si byla vědoma dosahu toho, co mi sděluje; a promluvila, aniž znala události, které se seběhly před Velkým oltářem Neporaženého Hercula."

Sulla se odmlčel, zapátral pohledem v předních řadách kněží, avšak tvář, kterou hledal, nenacházel. „Pontifíku maxime, předstup!" nařídil posléze obřadným kněžským způsobem.

Řady se pohnuly, rozvlnily; do popředí vystoupil Metellus Pius. „Jsem zde, Lucie Cornelie."

„Quinte Caecilie, na tobě teď nesmírně záleží. Chci, abys vykročil před ostatní, neboť nikdo by ti teď neměl hledět do tváře. Přál bych si, aby i mně toto bylo dopřáno, avšak vy všichni musíte vidět do tváře *mně*. Chci vám sdělit toto: moje žena, Caecilia Metella Dalmatica, dcera jednoho z bývalých pontifiků maximů a sestřenice našeho nynějšího pontifika maxima, je –," Sulla se zhluboka nadechl, „ – nečistá. V okamžiku, kdy mi to dcera sdělila, jsem pochopil, že tomu skutečně tak je. Moje manželka *je* nečistá. Její lůno propadá zkáze. Vím o tom už nějaký čas. Neuvědomil jsem si však, že stav mé nebohé ženy se příčí bohům mužů, nepochopil jsem to, dokud má dcera nepromluvila. Hercules Invictus je bohem mužů. Stejně tak i Jupiter Nejlepší Největší. Mně jako muži byla svěřena péče o Řím. Mně jako muži bylo přikázáno, abych Římu pomohl zotavit se z mnohaletých válek a pohrom. Velice tedy záleží na tom, kým jsem já a jaký jsem. A *naprosto nic* v mém životě nesmí být nečisté. Ani moje manželka. Tak alespoň to dnes nahlížím. Mám v tomto svém předpokladu pravdu, Quinte Caecilie, nejvyšší pontifiku?"

Jak ten Hovňousek vyrostl! pomyslel si Sulla, jediný z přítomných, kdo měl tu výsadu hledět mu nyní do tváře. Je to jakoby včera, co se ujal úřadu nejvyššího pontifika, a dnes už je to on, kdo jediný je schopen mi porozumět.

„Ano, Lucie Cornelie," pravil Metellus Pius vyrovnaným hlasem.

„Svolal jsem vás sem dnes všechny proto, abyste společně posoudili znamení a rozhodli, co je teď třeba udělat dál," pokračoval Sulla. „Informoval jsem vás o celé situaci a sdělil jsem vám svůj názor. Podle zákonů, které jsem já sám vydal, nemohu přijmout žádné rozhodnutí, aniž se poradím s vámi. Znát vaše mínění je pro mne nutnost o to naléhavější, že osobou, které se to nejvíc dotýká, je moje vlastní manželka. Nemohu pochopitelně připustit, aby se někdy tvrdilo, že jsem této situace využil, abych se své ženy zbavil, to je tady třeba říci naprosto jasně. Vám všem a skrze vás i celému Římu. I s tímto vědomím však nesmím skrývat to nejpodstatnější: jsem přesvědčen, že je moje žena nečistá a že se tím bohové mužů cítí dotčeni. Pontifíku maxime, co k tomu můžeš říci jako hlava našeho římského náboženství?"

„Říkám, že bohové mužů jsou uraženi," pravil Metellus Pius. „Říkám, že svou ženu musíš od sebe vzdálit, že na ni už nikdy nesmíš pohlédnout a že nesmíš připustit, aby dále znečišťovala svou přítomností tvůj dům či zákonem ti přisouzený úřad."

Na Sullově tváři se zračilo zoufalství; všichni toho byli svědky. „Já svou ženu hluboce miluji," řekl přiškrceným hlasem. „Byla mi oddanou a věrnou manželkou. Darovala mi děti. Ještě předtím byla oddanou a věrnou manželkou Marka Aemilia Scaura a i jemu darovala děti. Nevím, proč ode mne bohové mužů náhle právě toto požadují, a nevím také, proč je moje manželka přestal uspokojovat."

„Tvé city vůči tvé manželce jsou mimo veškerou pochybnost," řekl pontifex maximus, Dalmatičin bratranec. „Žádný z vás obou se nemusel dopustit nijakého hříchu proti komukoli z bohů, proti bohům mužů ani proti bohům žen. Spíše by bylo třeba říci, že její přítomnost v tvém domě a tvá přítomnost v jejím životě nějakým neznámým způsobem porušily nebo pokřivily stezky, jimiž milost a přízeň bohů plynou do Říma. Za všechny své kolegy kněze tu říkám, že vina za to nespočívá na nikom. To jest, že neshledáváme vinu ani na tvé straně, Lucie Cornelie, ani na straně tvé manželky. Co jest, to jest. Více říci nelze."

Obrátil se tváří v tvář ztichlému shromáždění a zvučným a pevným hlasem, bez jediného zakoktání říkal: „Jsem váš pontifex maximus! To, že k vám teď mluvím bez zadrhnutí, je dostatečným důkazem o tom, že mne Jupiter Nejlepší Největší užívá jako svého nástroje a že jsem obdařen jeho jazykem. Pravím, že manželka tohoto muže je nečistá, že její přítomnost v jeho životě a v jeho domě je urážkou našich bohů a že je třeba ji jak z jeho života, tak z jeho domu okamžitě vzdálit. Nepožaduji, abyste hlasovali. Pokud se mnou kdokoli z vás nesouhlasí, nechť to teď řekne."

Ticho bylo tak hluboké, jako by chrám byl zcela prázdný.

Metellus Pius se obrátil tváří zpátky k diktátorovi. „Ukládáme ti, Lucie Cornelie Sullo, abys nařídil svým služebníkům, ať vynesou tvou manželku, Caecilii Metellu Dalmatiku, pryč z tvého domu a ať ji dopraví do chrámu Junony Sospity, kde musí setrvat, dokud nezemře. Za žádných okolností na ni už nesmíš nikdy pohlédnout. A až se z onoho domu vzdálí, ukládám, aby rex sacrorum a flamen Martialis v zastoupení flamina Dialis provedli očistné obřady v domě Lucia Cornelia Sully."

Přetáhl si togu přes hlavu. „Ó božští blíženci, vy, jež jste nazýváni Castor a Pollux anebo Dioskurové anebo Dei Penates anebo jakýmkoli jiným jménem, jaké se vám *zlíbí* – vy, kteří můžete být bohy i bohyněmi i božstvy bez jakéhokoli pohlaví – shromáždili jsme se tu ve vašem chrámu, neboť je nám třeba vaší pomoci u mocného Jova Nejlepšího Největšího – jehož potomky snad jste, snad nejste – a u triumfátora Hercula Invicta. Snažně vás žádáme, abyste před všemi bohy dosvědčili, že jednáme s největší upřímností a že usilujeme o nápravu jakékoli chyby, k níž snad došlo. Ve shodě s našimi smluvními závazky, jež sahají až k bitvě na jezeře Regillu, vám tímto slibujeme obětovat dvě bílá hříbata, jakmile bude možno tak vzácnou obětinu nalézt. Střežte nás, prosíme, tak jak jste nás vždy střehli."

Poté byla posouzena znamení, jež potvrdila správnost rozhodnutí pontifika maxima, Čisté jitřní světlo pronikající do chrámu otevřenými vraty ztemnělo, jak slunce stoupalo k zenitu své dráhy, a namísto jeho svitu dovnitř s lehkým svistem náhle zavál podivný chladivý vánek.

„Ještě jedna věc je tu, než se rozejdeme," řekl Sulla.

Nikdo se ani nepohnul.

„Je třeba nahradit sibyllské knihy, neboť třebaže máme knihu Vegoe a Tageta dosud bezpečně uloženu v Apollónově chrámu, není nám nic platná v jakékoli situaci, v níž máme co činit s cizími bohy, jakým je například Hercules Invictus. Ve světě žije mnoho věštkyň, mezi nimi i takové, které mají úzký vztah k Sibylle Kumské, která své verše napsala na palmové listy a před dávnými časy je nabídla králi Tarquiniovi Priskovi. Pontifiku maxime, přál bych si, abys určil někoho, kdo by zorganizoval v celém světě pátrání po oněch verších, které byly obsahem našich věštných knih."

„Máš plnou pravdu, Lucie Cornelie, to je třeba provést," řekl Metellus Rus s vážností. „Vyhledám někoho, kdo bude schopen tento úkol splnit."

Diktátor a pontifex maximus kráčeli zpátky do Sullova domu společně.

„Má dcera to nepřijme s radostí," řekl diktátor, „ale pokud to uslyší od tebe, nebude mi to klást za vinu."

„Nesmírně mě to mrzí."

„I mne," řekl Sulla nešťastně.

Cornelia Sulla otci uvěřila, což překvapilo ji samu neméně než jeho.

„Pokud jsi něčeho takového vůbec schopen, otče, myslím, že ji opravdu miluješ, a nesmýšlím o tobě zas tak špatně, abych tě podezírala, že se jí chceš zbavit."

„Dalmatica skutečně umírá?" otázal se Metellus Pius, zmítán teď pochybnostmi, neboť to byl jeho nápad umístit ji do chrámu Junony Sospity po zbytek života, ať jakkoli dlouhý.

„Nebude to dlouho trvat, jak říká Lucius Tuccius. Je plná toho nádoru."

„Pak jednejme hned, ať se to skoncuje."

Osm silných nosičů zvedlo nemocnou Dalmatiku z jejího lože, nedálo se tak ale v důstojném tichu; zdrženlivost, jakou Dalmatica po celý svůj život až do této chvíle projevovala, byla ta tam v okamžiku, kdy se dozvěděla o rozhodnutí kněží a kdy pochopila, že už Sullu nikdy nespatří. Naříkala, plakala, znovu a znovu ho volala, když už ji odnášeli, zatímco Sulla seděl ve své pracovně, dlaněmi si zakrýval uši a slzy mu stékaly po tvářích. Znovu musí platit tak vysokou cenu. Za co však – za Metrobia, či za Fortuninu přízeň?

Vně Serviových hradeb stály uprostřed zelných trhů v jedné řadě čtyři chrámy: byly zasvěceny Zbožnosti (Pietas), Jánovi, Naději (Spes) a Junoně Sospitě. Třebaže tato Juno nepatřila k hlavním bohyním ochraňujícím těhotné ženy, byla zato bojovnou potomkyní Veliké Matky z Pessinúntu, Junony Hadí z Lanuvia, byla i Královnou nebes a Ochránkyní žen. Snad právě pro tuto její ochranu bylo už dlouho zvykem, že matky, které v bezpečí přivedly dítě na svět, věnovaly pak Junoně Sospitě placentu a ponechaly ji v chrámu jako oběť.

V době války s Italiky, kdy bylo málo peněz a málo chrámových otroků, měla Metella Balearica, jež byla ženou Appia Claudia Pulchra, sen, v němž se jí zjevila Juno Sospita a trpce si jí postěžovala, že její chrám je už tak plný špíny, že v něm nemůže přebývat. A tak se Balearica vydala za konsulem Luciem Caesarem, a požádala ho, aby jí pomohl chrám uklidit a řádně vydrbat. Nalezli tam přitom mnohem víc než jen tlející placenty; chrámový prostor byl plný rozbředlých pozůstatků mrtvých žen, pošlých fen, mrtvých novorozeňat, krys. Ač byla tou dobou sama v jiném stavu, Balearica přesto spolu s Luciem Caesarem podstoupila onen úklid, při němž se oběma až zvedal žaludek; dva měsíce nato Caecilia Metella Balearica zemřela, poté co dala život svému šestému dítěti, Publiovi Clodiovi.

Avšak od té doby byl chrám udržován ve vzorném stavu; obětované placenty byly ukládány do nepropustné nádoby a pravidelně odnášeny a obřadně páleny flaminikou Dialis (anebo, v současné době, její ustanovenou náhradnicí); žádná chrámová podlaha nemohla být čistší, nikde v chrámě to nevonělo příjemněji. Cornelia Sulla už měla pro Dalmatiku připraveno lůžko, kam ji nosiči uložili, děsem celí bez sebe z toho, že jako muži vnikají do ženského chrámového okrsku. Dalmatica stále ještě volala po Sullovi, její hlas však slábl, blížil se konec a nezdálo se, že by vůbec rozpoznávala, kde je.

Bohyně vztyčená na podstavci byla pestře zdobená barvami; na nohou měla boty se špičkami stočenými vzhůru, oštěpem v ruce mířila na protivícího se hada; nejpozoruhodnější na jejím zpodobení však byla skutečná kozí kůže, kterou měla přehozenu přes ramena a uvázánu kolem pasu, s kozí hlavou i s rohy nasazenou na tmavohnědých vlasech jako přilbou. Tam, pod touto cizokrajnou bytostí, usedla

Cornelia Sulla spolu s Metellem Piem a každý z nich držel Dalmatiku za jednu ruku, aby jí pomohli překonat onu záhubnou přehradu bolesti a žalu. Netrvalo to dlouho, pouhou hodinu, a byla to spíše duševní než tělesná trýzeň. Nešťastná žena zemřela, nepřestávajíc se dožadovat, aby jí přivedli Sullu, zjevně už hluchá ke všem vysvětlením, kterých se jí od Cornelie Sully a Metella Pia dostávalo.

Když dodýchala, uložil pontifex maximus pohřebníkům, aby její lect*us funebris* postavili přímo v chrámu, jelikož nemohla být k výstavu převezena domů. Nebylo ani dovoleno ji naposledy ukázat; seděla sice v tradiční vzpřímené pozici, byla však celá zahalena černým rouchem se zlatým lemováním, obklopena kvílícími námezdnými plačkami, v pozadí za sebou onu podivnou cizí bohyni v kozí kůži, s oštěpem a polovztyčeným plazem.

„Ten, kdo vyhlásil úsporné zákony," prohlásil Sulla později, „si rovněž může dovolit je i porušit."

Výsledkem bylo, že pohřeb Caecilie Metelly Dalmatiky stál celých sto talentů a mohl se pochlubit dvěma tucty herců na válečných vozech, kteří na sobě měli voskové podoby Caeciliů Metellů a dvou patricijských rodin, Aemilia Scaura a Cornelia Sully. Avšak zástupy, které zaplnily Circus Flaminius (bylo totiž přijato rozhodnutí, že vnášet její tělo dovnitř pomeria by vzhledem k jejímu stavu nečistoty nebylo důstojné), nebyly ani tak zaujaty onou pompou, jako spíš pohledem na Dalmatičina dvojčata, Fausta a Faustu, celá oblečená do černého, v náruči obryně ze Zaalpské Galie, rovněž černě zahalené.

*** * ***

Teprve o zářijových kalendách začala skutečná zákonodárná činnost, a to v takovém rozsahu, že to celým senátem přímo otřáslo.

„Současné soudní dvory jsou neohrabané, zdlouhavé a málo věcné," vykládal Sulla ze svého kurulského křesla. „Civilní ani trestní kauzy by neměly projednávat komicie žádného druhu – jejich procedury se vlečou, jsou příliš náchylné k politickým manipulacím a značně ovlivňované slávou nebo popularitou obviněných – nemluvě o advokátech, kteří je obhajují. A tato lidová porota, která může dosáhnout až několika tisíc hlasujících, bývá právě tak nemotorná, jako bývá nespravedlivá."

Poté, co se takto vypořádal s procesy vedenými před některým ze sněmů, Sulla pokračoval. „Zřídím v Římě sedm trvale fungujících stálých soudů: pro velezradu, vyděračství, zpronevěry, úplatkářství, padělatelství, násilné činy a vraždy. Všechny, s výjimkou onoho posledního, se nějakým způsobem dotýkají státu nebo státní pokladny a každému z nich bude předsedat jeden ze šesti nižších prétorů vybraný losem. Soud pro vraždy se bude zabývat všemi případy vražd, žhářství, magie, travičství, krivopřísežnictví a dále tím, co jsem nazval justiční vraždou – to jest vyhnanstvím dosaženým s využitím soudu. Očekávám, že soud pro vraždy bude nejvíce zaměstnán, třebaže jeho agenda bude nejjednodušší. Chci, aby mu předsedal muž, který už byl édilem, třebaže se ještě nestal prétorem. Ustanovovat ho budou konsulové."

Hortensius byl zděšen, neboť svá největší právnická vítězství vybojoval právě v komiciích, kde se pro svůj styl, a zejména pro svou schopnost uchvátit dav stal téměř legendou; poroty rovnající se počtem členů pouhému soudnímu dvoru pro něho představovaly příliš úzký okruh posluchačů.

„To ale znamená konec skutečného advokátského umění!" vykřikl.

„A co na tom?“ zeptal se Sulla s překvapeným pohledem. „Mnohem důležitější je sám soudní proces, a ten jsem rozhodnut vyjmout z pravomoci sněmů, Quinte Hortensie, aby ti bylo jasno! Od shromáždění lidu si chci nicméně vyžádat souhlas se zákonem schvalujícím ustavení mých stálých soudů, a teprve podle ustanovení tohoto zákona pak předají všechny tři sněmy svou jurisdikci stálým soudům.“

„To je báječné!“ pravil historik Lucius Cornelius Sisenna. „Takže pokud bude kdokoli postaven před soud, stane se tak vlastně se souhlasem sněmů! Což znamená, že po vynesení rozsudku nebude mít možnost se ke sněmu odvolat.“

„Přesně tak, Sisenno! Ruší se tím nadobro odvolací řízení a sněmům se odebírá právo soudu nad občany.“

„Odporné je to!“ vykřikl Catulus. „A nejen odporné, je to naprosto protiústavní! Každému římskému občanu náleží právo odvolat se!“

„Odvolání a proces jsou jedno a totéž, Quinte Lutatie,“ řekl Sulla, „a jsou součástí nové římské ústavy.“

„Pro podobné záležitosti byla stará ústava docela dobrá.“

„V podobných záležitostech nám dějiny až příliš jasně ukázaly, že ustanovení staré ústavy vedla k tomu, že mnohý muž, jenž by si byl zasloužil odsouzení, unikl bez trestu jen proto, že se některý ze sněmů dal rétorickými triky natolik ošálit, že zvrátil výrok řádného soudu. Politický kapitál, který se mnohdy odvozoval z procesů a odvolám vedených před sněmy, byl přímo odporného charakteru, Quinte Lutatie. Řím je dnes už příliš velké město, než aby se mohl dál brodit balastem zvyků a procedur vzniklých ještě v dobách, kdy byl sotva víc než pouhou vesničkou. Žádnému muži neodpírám spravedlivý soud. Naopak, učinil jsem tím soudy i procesy před nimi vedené spravedlivějšími. A celé řízení jsem zjednodušil.“

„A poroty?“ otázal se Sisenna.

„Ty budou ryze senátorské – což je další z důvodů, proč potřebuji mít v senátě pohotově alespoň čtyři sta mužů. Členství v porotě bylo vždy jistým břemenem a břemenem zůstane i nadále, zejména když bude třeba zajistit porotce pro sedm soudních dvorů. Zamýšlím ovšem počet členů poroty zredukovat. Stará jedenapadesátičlenná porota bude zachována jen pro projednávání nejtěžších zločinů proti státu. Poroty budou napříště obsazovány podle počtu mužů, kteří budou k účasti v nich k dispozici, a pokud by se stalo, že porotu bude tvořit sudý počet členů, pak při rovnosti hlasů bude platit osvobozující rozsudek. Senát je již rozdělen na decurie po deseti mužích, v čele každé z nich stojí senátor z řad patricijů. Užiji těchto decurií jako základu pro nominování do porot, třebaže žádné z decurií nebude trvale přiřčeno členství v porotě určitého soudu. Pro každé jednání u kteréhokoli soudu bude porota vybírána losem *až poté*, co bylo stanoveno datum zasedání soudu.“

„To se mi líbí,“ řekl Dolabella mladší.

„Mně se to vůbec nelíbí!“ vykřikl Hortensius. „Co když bude má decurie vylosována na termín, kdy já sám budu zaměstnán obhajobou mandanta u jiného procesu?“

„Nu, budeš si muset zvyknout stačit obojí,“ pousmál se Sulla. „Dokáže to každá šlapka, Hortensie, takže bys to měl zvládnout i ty.“

„Och Quinte, mlč už, prosím tě!“ vydechl Catulus.

„Kdo bude určovat v jednotlivých případech počet členů poroty?“ otázal se Dolabella mladší.

„Předseda soudu,“ odpověděl Sulla, „ale jen do jisté míry. Skutečné rozhodnutí bude záviset na počtu decurií, které budou k dispozici. Mohlo by jít tak o pětadvacet až

třicet mužů, jak doufám. A do poroty nebude určována celá decurie – z toho by nutně plynul sudý počet členů poroty.“

„Šest nižších prétorů bude určováno losem za předsedy jednotlivých soudů,“ řekl Metellus Pius. „Znamená to, že zůstane v platnosti dosavadní systém rozhodování, kdo bude městským a kdo cizineckým prétorem?“

„Ne, zruším automatické udělování úřadu městského prétora tomu muži, který získal nejvíc hlasů, a cizineckého prétora druhému v pořadí počtu získaných hlasů,“ řekl Sulla. „Napříště se o všech osmi pověřeních bude rozhodovat jen losem.“

Lepida však nezajímalo, čím bude který prétor pověřen; zeptal se na něco, nač mu byla odpověď již předem jasná, chtěl jen Sullu přimět, aby to řekl nahlas sám. „Máš tedy v úmyslu zrušit jakoukoli účast jezdců na soudech?“

„Naprosto! S výjimkou krátké přestávky měli od doby Gaia Graccha v Římě poroty zcela v rukou jezdci. To musí přestat! A Gaius Gracchus také opomněl do svého zákona vtělit ustanovení, podle něhož by mohl být úplatný člen poroty z řad jezdců za své počínání stíhán. Senátoři v tomto směru ponesou plnou odpovědnost, o to se postarám!“

„Takže co zbývá jako náplň pro městského a cizineckého prétora?“ otázal se Metellus Pius.

„Budou odpovídat za vedení všech civilních pří,“ řekl Sulla, „Jakož i – to se bude týkat cizineckého prétora – za kriminální případy mezi Neřímany. Ruším ovšem právo městského a cizineckého prétora na jejich samostatné rozhodování o výroku v civilních sporech – předají napříště namísto toho případ samosoudci určenému losem ze souboru senátorů a jezdců, a ten pak rozhodne jako *iudex*. Jeho výrok bude závazný pro všechny zúčastněné strany, i když se městský nebo cizinecký prétor může rozhodnout převzít nad průběhem jednání osobně dozor.“

Promluvil Catulus, neboť Hortensius, dosud celý rudý v tváři po Sullově narážce, se ptát odmítal. „Za současné ústavy, Lucie Cornelie, může o rozsudku smrti rozhodnout pouze zákonně svolaný sněm. Pokud máš v úmyslu odejmout sněmům všechna práva na vedení procesů, znamená to snad, že hodláš zmocnit své soudy, aby vynášely rozsudky smrti?“

„Nikoli, Quinte Lutatie, znamená to pravý opak. Trest smrti již nebude napříště vůbec ukládán. Tresty budou napříště omezeny na vyhnanství, pokuty a – anebo – konfiskaci části anebo celého majetku odsouzeného. Mé nové zákony také upravují činnost náhradových komisí – ty se budou skládat z dvou až pěti porotců vybraných losem a z předsedy soudu.“

„Uvedl jsi sedm soudních dvorů,“ řekl Mamercus. „Mají to být soudy pro velezradu, vyděračství, zpronevěry, úplatkářství, padělatelství, násilné činy a vraždy. Existuje však už jeden stálý soud pro veřejné násilí zřízený podle *lex Plautia*. Mám dvě otázky: jednak co se stane s tímto soudem, a za druhé, co se bude dít v případě spáchané svatokrádeže?“

„*Lex Plautia* nadále nebude potřebný,“ řekl Sulla. Zaklonil se v křesle, vypadal spokojeně; senát se zdál být celkem šťastný při pomyšlení, že projednávání kriminálních deliktů bylo vyňato z pravomoci komicií. „Násilné činy budou všechny projednávány buď před mým soudem pro násilné činy, anebo – pokud půjde o čin odpovídající rozsahem – před soudem pro velezradu. Pokud jde o svatokrádeže, jsou činy tohoto druhu do té míry řídké, že je zbytečné zřizovat pro ně stálý soudní dvůr. Podle potřeby bude svoláván zvláštní soud, jemuž bude předsedat exédil. Bude tu však platit stejná zásada jako u ostatních stálých soudů – nebude existovat možnost odvolání

ke sněmům. Bude-li se věc týkat porušení slibu čistoty vestálské panny, bude i nadále uplatněn výrok o trestu pohřbením zaživa. Její milenec nebo milenci však budou souzeni jiným soudem a nebude jim hrozit trest smrti.“

Odkašlal si a pak pokračoval. „Pro dnešek jsem téměř skončil. Nejprve však ještě slovo k úřadu konsulů. Pro Řím není dobré, vedou-li jeho konsulové v době konání svého úřadu válku v zahraničí. Tito dva muži by měli v průběhu celého roku výkonu konsulského úřadu osobně odpovídat především za blaho Říma a celé Itálie, ničím jiným by se neměli v té době rozptylovat. Vzhledem k tomu, že nyní bude tribunům lidu vykázáno místo, které jim náleží, doufám, že konsulové budou zato čilejší, pokud jde o navrhování potřebných zákonů. Druhá věc, k níž chci ještě, něco říci, je chování v senátě samém. Napříště ten, kdo si bude přát promluvit, povstane, nebude mu však dovoleno za řeči přecházet sem a tam. Bude hovořit z místa, které je mu určeno, ať už vstoje nebo vsedě. Nebude dovoleno hlučet. Nebude trpěn žádný potlesk, žádný dupot, žádné pokřikování. Pokud by tato moje nová pravidla pro pořádek v senátě kdokoli porušil, potrestají ho konsulové pokutou ve výši jednoho tisíce denariů.“

Pod schodištěm vedoucím k Hostiliově kurii se poté, co Sulla shromáždění rozpustil, shlukla malá skupinka senátorů; někteří z nich (jako Mamercus a Metellus Pius) byli Sullovými stoupenci až do krajnosti, jiní (jako Lepidus a Catulus) zastávali společný názor, že je Sulla v nejlepším případě nutné zlo.

„Nemůže být pochyb o tom,“ říkal Hovňousek, „že tyhle nové soudy sejmou velké břímě ze zákonodárných sborů – přestane už to věčné handrkování, aby shromáždění plebejů ustavilo zvláštní soud, který by cosi projednal, nebudeme se už muset starat o to, kde a proč bere jakýsi jezdec úplatky – ano, jsou to užitečné reformy.“

„Ale, ale Pie, jsi už přece dost starý na to, aby sis ještě pamatoval, jak to dopadalo těch pár let poté, co konsul Caepio vrátil soudnictví senátu!“ bouřil Philippus. „Nebyla chvilka, abych nemusel zasedat v té nebo oné porotě, ba dokonce i v létě!“ Obrátil se k Markovi Perpernovi, jenž byl kdysi jeho kolegou v úřadě konsula. „Ty si to snad ještě vybavuješ, či ne?“

„Až moc dobře,“ odpověděl Perperna otráveně.

„S vámi dvěma je potíž,“ řekl Catulus. „Vy byste rádi, aby poroty kontroloval senát, ale jakmile na vás přijde řada, abyste v nich také sami zasedali, jste samá stížnost. Pokud se my v senátu rozhodneme vzít soudy do rukou, musíme pak přijmout se sladkým i to kyselé.“

„Teď už to nebude tak hrozné jako tehdy,“ říkal chlácholivě Mamercus. „Je nás teď víc.“

„Jen tak dál, ty jsi samozřejmě jeho zeť, vodí tě na nitkách, když zatahá za jednu, štěkáš jako pes, když zatáhne za jinou, bečíš jako ovce!“ odsekl Philippus. „Nás na tohle nebude *nikdy* dost! A u stálých soudů nebudou existovat odklady – dřív jsme alespoň mohli věci zdržet tím, že se přes pár tržních dnů rozpovídávaly ve sněmech, zatímco jsme si my mohli dopřát volno. A teď – všechno, co bude muset předseda soudu udělat, bude povolat si porotu! A nebudeme ani předem vědět, jestli v ní budeme zasedat, nebo ne, takže si nebudeme moci absolutně nic plánovat předem. Sulla řekl, že se losovat bude až poté, co bude stanoven termín stání. Už to vidím! Dva dny letního lenošení u moře – a šup zpátky do Říma, zasedat v nějaké pitomé porotě!“

„Členství v porotách by mělo být nějak rozděleno,“ řekl Lepidus. „Důležité soudní dvory si měl podržet senát – vydírání a velezrady, chápete! Soud pro vraždy by mohl docela dobře působit i s porotci z řad jezdců – fungoval by asi, i kdyby se porotci brali z *capite censi*.“

„Čímž máš na mysli," řekl jedovatě Mamercus, „že poroty soudící senátory by měly být složeny ze senátorů, zatímco poroty zabývající se zbytkem světa a zločiny, jako je čarodějnictví nebo travičství, nejsou pro senátory dost důležité."

„Něco v tom smyslu," usmíval se Lepidus.

„Já bych jen rád věděl," řekl Hovňousek, jenž usoudil, že je nejvyšší čas změnit téma, „jaké zákony on ještě chystá."

„Vsadil bych se, že nic, co by bylo k našemu prospěchu!" řekl Hortensius.

„Nesmysl!" řekl Mamercus, nijak nedotčen tím, že byl označen za Sullovu loutku. „Všechno, co až dosud udělal, posílilo vliv senátu a znamenalo pokus vrátit Řím ke starým hodnotám a starým zvykům."

„Dost možná," řekl zamyšleně Perperna, „že už je pozdě na to vracet se ke starým zvykům a způsobům. Spousta toho, co on teď zrušil nebo pozměnil, už tu existuje dost dlouho na to, aby i to bylo možno považovat za součást *mos maiorum.* Od nynějška se shromáždění plebejů rovná leda klubu, kde se budou hrát kostky nebo ovčín. To neobstojí, to totiž *nemůže* obstát. Tribunové lidu už jsou přece v Římě po celá staletí hlavní legislativní silou."

„Ano, to, co provedl s tribuny lidu, nikoho nenadchne," řekl Lepidus. „Máš pravdu. Tenhle nový pořádek ve shromážděních plebejů navěky nevydrží."

*** * ***

O říjnových kalendách vyrazil diktátor všem znovu dech; posunul posvátnou hranici Říma v blízkosti Fora Boaria přesně o sto stop a o něco málo tak Řím zvětšil. Od časů římských králů nikdo pomeriem nepohnul; učinit něco takového platilo za projev sklonů ke kralování, takový krok byl považován za nerepublikánský čin. Zastavilo to však Sullu? Ani v nejmenším. Oznámil, že pomerium posunuje proto, že právě vyhlásil za oficiální hranici mezi Itálií a Italskou Galii Rubico. Tato řeka byla sice považována za rozhraničení obou zemí už dávno, avšak poslední formálně stanovenou mezí byla řeka Metaurus. Proto tedy, prohlásil Sulla dobromyslně, o sobě může s klidem prohlásit, že zvětšil území Říma na italské půdě, a na paměť toho tedy posouvá římské pomerium o onu stěží postřehnutelnou stovku stop.

„Což je, alespoň pokud se mne týká," vyprávěl Pompeius své nové manželce (značně už pokročivší v nastávajícím mateřství), „přímo vynikající!"

Aemilia Scaura se na něho nechápavě podívala. „A proč?" otázala se.

Ptávala se „proč" velice často, a méně samolibého muže by tím patrně byla dráždila, jenomže Pompeius prostě zbožňoval, když se ho lidé ptali „proč?"

„Protože, ty má sladká holčičko, co vypadá, jako když spolkla meloun vcelku," zamrkal významně na její bříško, „Ager Gallicus jižně od Arimina patří takřka celý mně, a teď bude oficiálně spadat do Umbrie. Jsem od nynějška jeden z největších vlastníků pozemků v celé Itálii, ne-li vůbec největší. To nevím určitě. Byli a jsou sice takoví, co vlastní ještě více půdy, díky statkům v Italské Galii, jako třeba Aemiliové Scaurové – například tvůj *tata,* ty můj krásný bochánečku – anebo Domitiové Ahenobarbové, jenomže já jsem zdědil většinu Lucilliových pozemků v Lukánii, a když přičtu tu jižní polovinu *ager Galicus* ke svým pozemkům v Umbrii a v severním Picenu, pochybuji, že by mě někdo v Itálii předstihl! Spousta lidí nemůže diktátorovi kvůli jeho počinům přijít na jméno, ale já si na něj stěžovat nemůžu."

„Nemohu se dočkat, až ty tvé pozemky také uvidím," řekla toužebně a položila si dlaň na vzedmuté břicho. „Hned jak se budu moci vydat na cestu, Magne – tos mi slíbil!"

Seděli vedle sebe na lehátku, lehkým postrčením na správném místě ji překulil nazad, pak jí začal něžně a nebolestivě štípat do rtíků a líbal ji po celém vzrušeném obličeji.

„Ještě!" vydechla, když skončil.

Hlavu měl skloněnu nad ní, v jeho neskutečně modrých očích to jen jiskřilo. „Kdopak to tu chce ještě?" vyptával se. „A kampak to ten někdo chce ještě a ještě? Ono to ještě a ještě nemá dost?"

Výtrysk za výtryskem ho její smích provokoval, aby ji šimral dál, protože se mu ten zvuk nesmírně zalíbil; brzy však po ni zatoužil tak silně, že musel vstát a vzdálit se.

„Och, to zlořečené děcko!" zavrněla nespokojeně.

„Už to brzy bude, koťátko moje," přinutil se vypravit ze sebe radostným hlasem. „Nejdřív se musíme zbavit toho Glabrionova, než se pustíme do našeho."

A Pompeius opravdu dokázal být naprosto zdrženlivý, rozhodnut, že naprosto nikdo – a dokonce už ne nikdo z upjatých a pyšných Caeciliů Metellů – nesmí dostat příležitost říci o něm, že není ten nejohleduplnější a nejlaskavější manžel na celém světě; Pompeiovi nesmírně záleželo na tom, aby s rodinou cele splynul.

Když se doslechl, že mladý Marius se důvěrně stýkal s Praecií, začal i Pompeius navštěvovat její přepychový dům, neboť mu nijak nevadilo sebrat cokoli, co někdo jiný odložil, pokud onen někdo byl slavný nebo mocný anebo velice urozený. Praecia ho kromě toho dokázala sexuálně uspokojit způsoby, o nichž dobře věděl, že jim Aemilia Scaura nebude nakloněna, až na ni přijde také řada. Manželky jsou určeny pro velice vážné účely, k početí dětí, třebaže nebohé Antistii ani tato radost nebyla dopřána.

Jestliže se Pompeiovi toto manželství zamlouvalo – a tak tomu skutečně bylo – bylo to proto, že měl vzácné nadání poplést manželce dokonale hlavu. Skládal jí poklonu za poklonou, nestaral se nijak o to, jak hloupoučce by znělo to, co říká, třeba pontifikovi maximu Metellovi Piovi, pokud by byl náhodou v doslechu (a dával si dobrý pozor, aby nic takového nevypustil z úst, pokud byl Metellus Pius pontifex maximus skutečně nablízku). A trvale si uchovával výraz veselého a dobře naloženého manžílka, pro který si ho zamilovala. A nejen to – Pompeius byl v tomhle ovšem neskonalý chytrák! – popřál naopak *jí*, aby se občas poddala náladám, aby si poplakala, aby si do něho trochu zarýpala, vyplísnila ho. Že ho ani Antistia, ani Aemilia Scaura v tomto směru neprohlédly, že netušily, jak jimi manipuluje, zatímco se samy domnívaly, že manipulují s ním, bylo jen k dobrému; spokojenost byla oboustranná, spory veškeré žádné.

Jeho vděčnost Sullovi za to, že mu dal za ženu dceru prvního senátora Scaura, téměř neznala mezí. Sám si byl neochvějně jist, že pro Scaurovu dceru je víc než dobrý. Přesto mu značně upevnilo sebevědomí, že i muž jako Sulla ho považuje za dostatečně urozeného pro Scaurovu dceru. Věděl ovšem, že se Sullovi náramně hodilo upoutat ho ke své rodině manželským svazkem, ale i to přispělo k vysokému mínění, které o sobě měl. Římského aristokrata Glabriona dokázal diktátor zapudit z pouhého chvilkového rozmaru, naproti tomu stál týž diktátor o Gnaea Pompeia Magna do té míry, že ho obdařil tím, co Glabrionovi odňal. Vždyť Sulla mohl dát Scaurovu dceru třeba vlastnímu synovci, Publiovi Sullovi, anebo tomu svému oblíbenci Lucullovi.

Pompeius se sice postavil proti svému členství v senátě, avšak naprosto neměl v úmyslu vzdálit se nějak z kruhu diktátorových spojenců; jeho sny naopak dostaly

novou podobu, představoval si nyní, jak se stane jediným vojenským hrdinou v celých dějinách republiky, jenž se ujme prokonsulské velitelské funkce, aniž je senátorem. Říkají, že to nelze, pohrdají, odsuzují, posmívají se. Ale ať si dají pozor, tohle jsou zrádné zbraně, pokud jich někdo užije proti Gnaeovi Pompeiovi Magnovi! Nebude dlouho trvat, a všichni do jednoho za to budou pykat ne, on je nepozabíjí, jako to udělal Marius, ani je nebude proskribovat, jako to teď dělá Sulla. Ne, on je namísto toho pokoří – po kolenou za ním budou muset přilézt, vztekat se budou, ale přesto se před ním budou muset plazit v prachu, a to je navěky připraví o poslední zbytek sebeúcty!

A tak Pompeius zatím dokázal ukrotit svou touhu po tomto lákavém výhonku *gens* Aemilia, spokojil se s opakovanými návštěvami u Praecie a utěšoval se pohledy na bříško Aemilie Scaury, které už nikdy nebude naplněné jiným plodem než jeho.

Čekala porod někdy začátkem prosince, avšak koncem října se dostavily náhlé a kruté bolesti. Až dotud netrpěla v těhotenství žádnými obtížemi, proto znamenal pozdní potrat otřes pro všechny včetně jejích lékařů. Nedužívé novorozeně, které se tak záhy prodralo na svět, zemřelo hned den nato, a Aemilia Scaura je o mnoho nepřežila. Prokrvácela se zbytkem své životní pouti od utrpení až k věčnému zapomenutí.

Její smrt Pompeia zdrtila. Upřímně si ji zamiloval, třebaže tím svým nevybíravým a vlastnickým způsobem. Kdyby býval Sulla prohledal celý Řím v co nejupřímnější touze se Pompeiovi zavděčit tou nejvhodnější nevěstou, nebyl by mohl volit lépe nad onu uchichotanou, hloupoučkou a bezelstnou Aemilii Scauru. Syn vojáka, jenž býval nazýván Řezníkem, sám poznamenaný přízviskem Řezníček, stanul už za svůj nedlouhý život nesčetněkrát tváří v tvář nelítostné řezničině smrti a lítost i soucit mu byly zcela cizí. Muž žil, muž zemřel. Žena žila, žena zemřela. Nic na světě není jistého. Když mu zemřela matka, poplakal si trochu, ale až do skonu Aemilie Scaury ho jedině skon jeho otce zasáhl až do hlubin jeho bytosti.

Avšak smrt jeho ženy znamenala pro Pompeia tak ničivou ránu, že se za Aemilii bezmála vrhl na pohřební hranici; Varro ani Sulla si pak nikdy nebyli jisti, zda Pompeiův pokus o skok do plamenů byl jeho opravdovým úmyslem, anebo zda to bylo zčásti gesto – tak zdeptaný hořem a zoufalstvím jim připadal. Po pravdě řečeno, ani Pompeius sám to nevěděl s určitostí. Uvědomoval si jediné: že mu Fortuna věnovala drahocenný dar v podobě Scaurovy dcery, avšak vyrvala mu ho dřív, než se jím mohl potěšit.

Stále ještě v slzách opouštěl mladý muž Collinskou branou Řím, již podruhé v důsledku náhlé smrti, nejprve otcovy, nyní Aemiliiny. Pro Pompeia dosud tkvícího kořeny v severním Picenu existovalo jen jediné řešení. Odebrat se domů.

* * *

„Řím má nyní deset provincií," řekl Sulla v senátě den po pohřbu své nevlastní dcery. Byl ve smutku, jako senátor měl na sobě prostou bílou togu a tuniku s tenkým nachovým proužkem jezdce namísto širokého senátorského pruhu. Kdyby byla Aemilia Scaura jeho pokrevní dcerou, nebyl by se mohl věnovat veřejným záležitostem celých deset dnů, jelikož však mezi ním a Aemilii nebyl přímý příbuzenský vztah, mohl tuto lhůtu pominout. K něčemu to bylo dobré; Sulla měl totiž pevný pracovní plán.

„Dovolte, otcové senátoři," pokračoval, „abych vám je po řadě vyjmenoval: Zadní Hispánie, Přední Hispánie, Zaalpská Galie, Italská Galie, Makedonie společně s Řeckem, Asia, Kilikie, Africa společně s Kyrénou, Sicílie a Sardinie společně s

Korsikou. Deset provincií, o které musí pečovat deset mužů. Jestliže tedy žádný z nich nestráví ve své provincii více než jeden rok, znamená to zajistit pro těchto deset provincií začátkem každého roku deset nových mužů do funkce jejich správců. Jsou to dva konsulové a osm prétorů, ti, kteří právě ukončili období svých úřadů."

Spočinul pohledem na Lepidovi, a jeho další poznámky jako by byly určeny jen jemu – ale mohla to být i pouhopouhá náhodná volba. „Nadále bude každému správci přidělován kvestor; výjimku tvoří správce Sicílie, jenž bude mít kvestory dva, jednoho v Syrakúsách, druhého v Lilybaeu. Z celkového počtu dvaceti kvestorů jich tak zbývá pro Itálii a Řím devět. To je až dost. Každému správci bude nadále rovněž přidělován i potřebný sbor státních zaměstnanců, od liktorů a heroldů až po písaře, úředníky a účetní. Povinností senátu vůči správci dále bude vybavit ho – na základě dobrozdání státní pokladny – určitým peněžním obnosem; tato částka se bude nazývat stipendium a v průběhu roku pak nebude moci být z žádných důvodů zvyšována. Stipendium představuje správcův příjem a bude mu vypláceno předem. Z těchto peněz musí správce uhradit veškeré náklady svého úřadu a svého úředního sboru. Po ukončení svého ročního období v úřadě ho pak musí řádně vyúčtovat, třebaže nebude povinen z něho vracet jakoukoli nespotřebovanou část. Částka přejde okamžikem, kdy mu byla vyplacena, plně do jeho vlastnictví a bude zcela na jeho vůli, jak s ní naloží. Pokud se rozhodne investovat ji svým jménem v Římě, ještě než se odebere do provincie, bude to v pořádku. Musí však vzít na vědomí, že žádné další peníze už nedostane! Jelikož se stipendium stane v okamžiku proplacení správcovým osobním majetkem, může podle zákona být vzato do zástavy, pokud by správce byl zadlužen. Chci proto všechny potenciální správce varovat, že upadnou-li do dluhů, bude tím ohrožena jejich politická dráha! Správce, který by se vydal do své provincie bez peněz, bude muset po návratu počítat s obviněním z těžkého provinění!"

Přísným pohledem přelétl Sulla celou síň, poté se vrátil k dalším bodům svého programu. „Ruším veškerá práva sněmů vyjadřovat se k válkám, k provinciím a ostatním zahraničním otázkám. Od nynějška budou mít sněmy veškeré diskuse o válkách, provinciích a ostatních zahraničních záležitostech zapovězeny, byť to bylo v pouhé contio. Tyto věci se stávají výlučnou výsadou senátu." Následoval další nasupený pohled. „Napříště se sněmy budou zabývat toliko schvalováním zákonů a volbami. Ničím jiným. Nebudou mít právo zasahovat do soudních procesů, do zahraničních záležitostí ani do jakéhokoli vojenského rozhodování."

Ozval se lehký šum, jak se senátoři vypořádávali s touto další novinkou. Tradice sice stály na Sullově straně, jenomže od časů bratří Gracchů se sněmů stále větší měrou využívalo k získávání vojenských velení v jednotlivých taženích a správcovských úřadů v provinciích – anebo také k tomu, aby muži určení do těchto funkcí senátem byli svých pověření zbaveni. Stalo se tak například Hovňouskovu otci, když se Marius v Africe chopil velení místo něho, a stalo se to i Sullovi, když mu Marius odebral velení v tažení proti Mithridatovi. Tyto nové zákony proto byly vítané.

Sulla se nyní pro změnu zahleděl na Catula. „Oba konsulové by měli být vysíláni do těch dvou provincií, kde je situace nejvýbušnější anebo které jsou nejvíc ohroženy. Provincie budou jak konsulům, tak prétorům přidělovány losováním. Dále bude třeba dodržovat jisté konvence, má-li si Řím nadále uchovat své dobré jméno v zahraničí. Pokud si Řím vyžádá od provincie anebo od klientského království ke svému použití válečné lodě anebo celé loďstvo, pak bude nezbytné, aby náklady na ně byly odečteny z jejich roční kontribuce. Stejná zásada musí platit i pro odvody vojsk a pro dodávky vojenských zásob."

Marcus Junius Brutus, jenž byl až do této chvíle zticha jako myška, sebral odvahu. „Pokud se správce provincie ocitne v závěru svého ročního období v nějakých těžkých bojích, bude přesto povinen svůj úřad na konci roku předat?“

„Nikoli,“ pravil Sulla. Na okamžik zmlkl, zauvažoval a pak řekl. „Může nastat i takový případ, že senát nebude mít jinou volbu než vyslat do války v zahraničí konsuly běžného roku. Pokud by byl Řím napaden z více stran současně, nelze se něčemu takovému prostě vyhnout. Žádám však od senátu, aby mimořádně pečlivě zvážil všechny ostatní alternativy, dříve než by pověřil konsuly v úřadě velením v tažení do zahraničí anebo než by správci provincie prodloužil jeho úřední období.“

Když zvedl ruku Mamercus, aby promluvil, nastražili senátoři uši; byl už nyní natolik znám jako Sullův zjednaný tazatel, že všem bylo zřejmé, že asi bude následovat dotaz na něco, co sám Sulla považoval za nejvhodnější uvést formou otázky a odpovědi.

„Mohu dát k úvaze jednu hypotetickou situaci?“ zeptal se Mamercus.

„Ale ovšemže ano!“ svolil blahosklonně Sulla.

Mamercus povstal. Vzhledem k tomu, že tohoto roku byl cizineckým prétorem a zastával tedy kurulský úřad, bylo jeho místo na pódiu na opačném konci síně, kde zasedali všichni kurulští magistráti. Jakmile se tedy postavil, měli ho rázem všichni na očích. Sullovo nové pravidlo senátorům zakazovalo při projevech opouštět svá místa, takže muži na kurulském pódiu byli jedinými, na které všichni viděli, když se ujali slova.

„Dejme tomu, že nastane rok,“ začal Mamercus rozvážně, „kdy se Řím skutečně ocitne v ohrožení z několika stran. A předpokládejme, že oba konsulové a všichni prétoři daného roku, kteří jsou k dispozici, odejdou v průběhu svého úřadu do boje – anebo předpokládejme i tu eventualitu, že konsulové běžného roku nejsou vojensky natolik zdatní, aby mohli být vysláni do války. A řekněme, že se ztenčí i počet správců – že jednoho nebo dva usmrtí barbaři anebo že předčasně zemřou z jiných příčin. Dejme tomu, že se v senátě nenajdou žádní muži s potřebnými schopnostmi a zkušenostmi, kteří by byli svolní převzít vojenské velení anebo úřad správce. Pokud jsi svým zákonem vyloučil sněmy z jakékoli diskuse a z jakéhokoli rozhodování v těchto záležitostech a pokud vše, co je třeba učinit, spočívá na senátu – co by pak měl senát v takové situaci podniknout?“

„Och, to je skutečně případná otázka, Mamerku!“ zvolal Sulla, jako by ji byl sám dopředu nezformuloval. Odpočítával na prstech. „Řím napaden ze všech stran. Není k dispozici žádný kurulský magistrát. Není tu ani žádný konsulár, ani žádný exprétor. Neexistuje senátor s dostatečnou zkušeností nebo schopností. A přitom Řím potřebuje dalšího vojenského velitele anebo správce provincie. Je to tak?“

„Přesně tak, Lucie Cornelie,“ řekl Mamercus s tou nejvážnější tváří.

„Pak,“ říkal Sulla zvolna, „se přece senát musí po takovém muži poohlédnout jinde, či ne? To, cos tu vylíčil, představuje situaci normálním způsobem neřešitelnou. V takovém případě tedy musí být hledána jiná než normální řešení. Jinými slovy, povinností senátu v takovémto případě bude vyhledat v Římě muže, jehož výjimečné schopnosti a zkušenosti jsou obecně známé, a poté ho vybavit veškerou právní mocí nezbytnou k tomu, aby se mohl vojenského velení anebo správy provincie ujmout i po formální stránce.“

„I v tom případě, že by šlo třeba o *propuštěnce?*“ zeptal se udiveně Mamercus.

„I kdyby to byl propuštěnec. Třebaže já bych považoval za pravděpodobnější, že by se někdo takový našel spíše mezi jezdci anebo možná i mezi centuriony. Znal jsem

kdysi centuriona, který za velice riskantního ústupu převzal velení, získal pak *korunu z trávy* a dostalo se mu poté nachem lemované togy kurulského magistráta. Jeho jméno bylo Marcus Petreius. Nebýt jeho, byli bychom ztratili mnoho životů a ona armáda by přestala být nadále bojeschopná. Byl přijat do senátu a zemřel ve veliké vážnosti v době války s Italiky. Jeho syn je mezi mými nově jmenovanými senátory."

„Jenomže takovému muži – mimo okruh svých členů – nemá senát podle zákona právo udělit imperium k velení ani ke správě provincie."

„Podle mých nových zákonů bude senát plně oprávněn takového něco udělat – a také by to dělat měl," řekl Sulla. „Nazývám takovéto velení anebo správu provincie ‚zvláštním pověřením' a vybavuji senát nezbytnými pravomocemi, aby mohl v takových případech udílet potřebné imperium – jakéhokoli stupně, jenž bude nezbytný! – *kterémukoli* římskému občanu, ba i propuštěnci."

„Kam on tímhle asi míří?" zamumlal Philippus do ucha prvnímu senátorovi Flaccovi.

„I já bych to rád věděl – ale nevím," odpověděl Flaccus polohlasem.

Dobře to zato věděl Sulla, a také Mamercus si to snadno domyslel; byl to jen další ze způsobů, jak k sobě pevně upoutat Gnaea Pompeia Magna, jenž do senátu odmítl vstoupit, avšak vzhledem k oněm tisícům veteránů svého otce zůstával i nadále vojenskou silou, s níž je třeba počítat. Sulla chtěl prostě vyloučit možnost, že by se dal opět někdo v čele armády na pochod proti Římu; posledním, kdo tak učinil, měl zůstat on sám, to byl pevně odhodlán prosadit. Proto – pro případ, že by se časy změnily a Pompeius by se stal vážnou hrozbou – tu měla zůstat otevřená cesta, jak Pompeiův nemalý vojenský talent zcela zákonným způsobem využít jediným k tomu povolaným orgánem – senátem. Sulla měl zkrátka v úmyslu vtělit do zákonů i kousek zdravého rozumu.

* * *

„Zbývá ještě, abych definoval velezradu," pravil diktátor o pár dní později. „Ještě před krátkým časem, než byly ustaveny mé soudy, existovalo několik druhů velezrady, *perduellio, maiestas minuta,* malá velezrada, velká velezrada – a také něco mezi tím. Co všem těmto zradám a velezradám společně chybělo, byla přesná specifikace. V budoucnosti budou všechna tato obvinění projednávána před mým stálým soudem pro velezrady. Obvinění s velezrady, jak zakrátko poznáte, bude vznášeno převážně proti mužům, kteří byli pověřeni správou provincie anebo velením ve válce vedené v zahraničí. Pokud se dopustí velezrady římský civilista v Římě anebo v Itálii, pak bude souzen před sněmem, což bude jediný druh procesu, který sněmům v budoucnosti povolím vést. Takový muž stane před centuriemi pro *perduellio* a bude ho v důsledku toho v případě usvědčení čekat i onen prastarý trest – smrt upoutáním na kříž zavěšený z *neblahého* stromu."

Odmlčel se, aby mohli posluchači jeho slova vstřebat, pak pokračoval. „Jako velezrada bude stíháno porušení kteréhokoli z následujících ustanovení." A začal předčítat.

Správce provincie nesmí provincii opustit.

Správce provincie nesmí dovolit svým armádám překročit hranice provincie.

Správce provincie nesmí ze svého vlastního rozhodnutí zahájit válku.

Správce provincie nesmí bez náležitého povolení senátu vniknout na území klientského krále.

Správce provincie nesmí tajně vyjednávat s klientským králem ani s žádným orgánem cizí moci se záměrem změnit status quo jakékoli cizí země.

Správce provincie nesmí bez souhlasu senátu najímat žádné dodatečné vojenské síly.

Správce provincie nesmí bez řádného povolení senátu přijímat rozhodnutí anebo vydávat edikty, jimiž by se měnil status quo v jím spravované provincii.

Správce provincie nesmí v provincii setrvat déle než třicet dnů poté, co do ní dorazil jeho senátem ustanovený nástupce.

„To je vše," usmál se Sulla, když dočetl. „Má to ovšem i svou pozitivní stránku – muž, kterému bude uděleno imperium, si ho podrží až do okamžiku, kdy překročí posvátnou hranici Říma. Bylo tomu tak vždy. Já to nyní stvrzuji."

„Nechápu, k čemu jsou všechna tahle podrobná pravidla a ustanovení nutná!" řekl rozzlobeně Lepidus.

„Ale, ale Lepide," řekl Sulla shovívavě, „a přitom tu sedíš a díváš se přímo na *mne! Na mne*\ Na muže, jenž v minulosti porušil takřka všechny body onoho seznamu. *Já* jsem tehdy ovšem byl v právu! Byl jsem to *já*, kdo byl nezákonně zbaven svého imperia i svého velení. Dnes je tedy na mně, abych překazil choutky každému, kdo by chtěl komukoli odejmout řádně udělené velení anebo imperium! Proto také ti, kdo poruší uvedená ustanovení, budou vinni velezradou. Nikoho nesmí ani ve snu napadnout, že by se dal na pochod proti Římu anebo že by vyvedl svou armádu z provincie směrem na Řím. Ty dny už jsou pryč. A od toho jsem tu já, abych to zabezpečil."

*** * ***

Dvacátého šestého dne měsíce října uvedl Sullův synovec, Sextus Nonius Sufenas (byl to mladší syn Sullovy sestry), první představení slavností, jež se měly stát každoročními hrami na oslavu vítězství, *ludi Victoriae;* vyvrcholily pak v Cirku Maximu prvního dne měsíce listopadu, což bylo výročí bitvy u Collinské brány. Slavnosti to byly dobré, avšak nijak zvlášť velkolepé, jen se na jejich programu poprvé po celém tuctu desetiletí opět objevily i trójské hry. Davy si je zamilovaly, neboť to pro ně bylo něco zcela nového – obsahovaly složitou sestavu manévrů na koních, provedených mladíky, kteří museli být aristokratického původu. Jen Řecko nebylo jejich konáním příliš nadšeno. Sufenas totiž celé Řecko pročesal, aby obstaral nejlepší atlety, tanečníky a tanečnice, hudebníky a komiky, takže olympijské hry – pořádané takřka ve stejné době v Olympii – dopadly zcela katastrofálně. A přibyl k tomu i jeden skandálek navíc – mladší syn Antonia Oratora, Gaius Antonius Hybrida, se zcela zneuctil tím, že v jednom ze závodů osobně řídil válečný vozík, gigu; zatímco účast na trójské hře měla pro patricije punc společenské prestiže, řídit závodní dvoukolku zato znamenalo pro aristokrata neodpustitelný prohřešek.

O prosincových kalendách oznámil Sulla jména magistrátů pro následující rok. On sám se stane starším konsulem, a to s Quintem Caeciliem Metellem Piem zvaným Hovňousek jako se svým mladším kolegou. Loajálnost se konečně dočkala odměny. Dolabella starší získal jako svou provincii Makedonii, zatímco Dolabella mladší měl

přiřčenu Kilikii. Třebaže měl losem přiděleného dobrého kvestora v osobě Gaia Publicia Malleola, trval Dolabella mladší na tom, že si s sebou jako staršího legáta nevezme nikoho jiného než Gaia Verra. Lucullus dál sloužil na východě pod Thermem, správcem provincie Asia, avšak Gaius Scribonius Curio se měl vrátit domů a ujmout se úřadu prétora.

Nastala chvíle, kdy měl Sulla začít s vůbec největší operací ze všech – přidělováním půdy svým veteránům. V příštích dvou letech zamýšlel diktátor propustit z armády sto dvacet tisíc mužů sloužících v třiadvaceti legiích. Během svého prvního konsulátu na konci války s Italiky už předával svým veteránům z oné války půdu vzbouřeneckých měst Pompejí, Faesul, Hadrie, Telesie, Grumenta a Boviana, ve srovnání s nadcházejícím úkolem šlo tehdy ovšem o akci rozměrem nicotnou.

Program byl do detailů připraven a zahrnoval odstupňování odměn v závislosti na délce mužovy služby, jeho hodnosti a jeho osobního ocenění. Centurioni v hodnosti *primus pilus* ze Sullových mithridatovských legií (kteří vesměs měli navíc i celou řadu vyznamenání) obdrželi každý po pěti stech jitrech půdy nejlepší kvality, zatímco řadoví vojáci Carbonových legií, kteří k Sullovi přeběhli, dostávali nejmenší výsluhu, deset jiter méně kvalitních pozemků.

Začal s půdou konfiskovanou v Etrurii, na územích, která dříve náležela Volaterrám a Faesulám, jež takto opětně stihl trest. Jelikož se Etrurie nyní už tradičně stavěla vůči Sullovi do opozice, nesoustřeďoval zprvu své veterány do ucelených vojenských pospolitostí, nýbrž je rozptýlil široko daleko, v domnění, že tím potlačí budoucí vzpoury. Ukázalo se, že tato úvaha byla chybná. Volaterrae takřka okamžitě povstaly, řadu Sullových veteránů zlynčovaly, zavřely městské brány a chystaly se čelit obležení. Jelikož město leželo v hluboké roklině, zato však na vysoké stolovité hoře, zdálo se, že se Volaterrae chystají vzdorovat neomezeně dlouho. Sulla se tam vypravil, aby osobně zorganizoval blokádu, a setrval na místě celé tři měsíce – ale vrátil se pak raději do Říma, když uviděl, jak zdlouhavé a únavné bude jejich pokoření.

Poučil se z toho nicméně a změnil způsob, jakým byli veteráni na svých nových pozemcích usazováni; základ všech jeho pozdějších kolonií vesměs tvořila pevná jádra osazená bývalými vojáky, schopnými semknout se i proti rozhořčené opozici místních obyvatel. Podnikl také pokus s kolonizací v zámoří, a to na Korsice, kde zřídil hned dvě samostatné vojenské osady v domnění, že se mu tak povede ono území nejen zcivilizovat, ale potřít také největší metlu ostrova, banditismus. Naděje, která se ukázala zcela lichá.

* * *

Nové soudní dvory se uvedly znamenitě a posloužily jako dokonalá aréna pro vycházející právnickou hvězdu, mladého Marka Tullia Cicerona. Quintovi Hortensiovi (jemuž se tolik dařívalo v atmosféře procesů vedených před sněmy) nějaký čas trvalo, než dokázal svým vzletným výstupům přistřihnout pera tak, aby se vešly do miniaturního prostůrku soudní síně, byť pod širým nebem; Ciceronovi naopak toto komorní prostředí vyhovovalo přímo ideálně. Ještě na sklonku starého roku vystoupil Cicero jako samojediný obhájce v předběžném slyšení před mladším Dolabellou, jenž zastával úřad *praetora urbana.* Šlo o rozhodnutí ve sporu, zda má být složena částka známá pod jménem *sponsio* anebo zda jednání může pokračovat i bez tohoto kroku. Ciceronovi odpůrci byli dva obávaní advokáti – Hortensius a Philippus. Avšak

Hortensius s Philippem při prohráli, Cicero svou věc prosadil a započal tak svou soudní dráhu, jaké nebylo rovno.

V červnu onoho roku, kdy byl Sulla starším konsulem a Metellus Pius jeho mladším kolegou, se na Marka Tullia Cicerona jako na svého dobrého přítele obrátil Marcus Valerius Messala Niger, šestadvacetiletý aristokrat z patricijské rodiny; požádal ho, aby se ujal obhajoby muže, jenž byl Nigrovým klientem a s nímž ho pojily i přátelské vztahy.

„Jde o Sexta Roscia mladšího, z Amerie," vysvětloval Messala Niger Ciceronovi. „Je obžalován z vraždy svého otce."

„Och!" vydechl překvapeně Cicero. „Vždyť ty sám jsi tak dobrý advokát, milý Nigre. Proč ho nehájíš ty? Vražda přece znamená pro obhájce tučný honorář, a je přitom neproblematická. Daleko od vší politiky, ne?"

„To si myslíš ty," řekl Messala Niger zasmušile. „Ale tenhle proces v sobě má tolik nástrah, kolik je bodců na dně hradebního příkopu! Existuje jediný člověk, který má naději ho vyhrát, a to jsi ty, Marku Tullie. Hortensius byl celý zděšený a dal od něj raději ruce pryč."

Cicero se napřímil, v tmavých očích to blýsklo oživeným zájmem; užil své oblíbené finty, sklonil hlavu a vrhl na Messalu Nigra pohled zpod obočí. „Případ vraždy že by byl takhle zkomplikován? A čím, prosím tě?"

„Kdokoli se ujme obhajoby Roscia z Amerie, utká se současně s celým Sullovým systémem proskripci," pravil Messala Niger. „Bude-li z toho chtít Roscia vysekat, bude totiž nezbytné dokazovat, že proskripce jsou naprosto zkorumpovány včetně jejich tvůrce Sully."

Pevná ústa s plným spodním rtem se našpulila k bezhlesému hvízdnutí. „Bozi!"

„Ano! Všechny bohy bude třeba vzývat! Pořád ještě se o to zajímáš?"

„Nevím…," Cicero se zamračil, sváděl boj sám se sebou; v prvé řadě je jistě nutné uhájit vlastní kůži, ale obhájit mandanta v takhle prekérním procesu by mu mohlo získat vavříny, jaké nekynou snad z žádné jiné kauzy. „Popiš mi to, Nigre. Pak uvidíme."

Niger příběh podával tak, aby Ciceronův zájem vydráždil ještě více. „Sextus Roscius je stejně starý jako já, znám ho už od školních let. Oba jsme si odsloužili svých šest tažení v Kampánii, pod Luciem Caesarem a později pod Sullou. Rosciův otec vlastnil převážnou část Amerie včetně celkem třinácti pozemků přímo u Tiberu – byl přímo pohádkově bohatý! Roscius je jeho jediný syn. Jsou tu ovšem ještě dva bratranci, synové Rosciova strýce, a to jsou lotři k pohledání. Starý Roscius se začátkem roku vydal na návštěvu do Říma a byl tu zavražděn. Nevím určitě, jestli v tom mají prsty ti dva bratranci, a neví to ani Roscius. Možné to je, ale jistotu nemám." Messala Niger se ušklíbl. „Zprávu o otcově smrti v každém případě přinesl do Amerie člověk, jehož si ti bratranci zjednávají k různým službám. Nejpodezřelejší pak na tom všem je, že chudákovi Rosciovi to tenhle jejich pomocník vůbec nepřišel říct! Sdělil to namísto toho oněm dvěma bratrancům a ti pak zosnovali spiknutí, aby mého přítele Roscia připravili o veškerý majetek."

„Myslím, že do toho začínám vidět," řekl Cicero, jenž měl úsudek jako břitvu, jakmile šlo o něčí kriminální počínání.

„To se právě vzbouřily Volaterrae a Sulla se tam vydal, aby vedl počáteční fázi jejich obležení. S ním tam putoval i Chrysogonus."

Kdo je Chrysogonus, bylo Ciceronovi zbytečné vysvětlovat; neblaze proslulého administrátora všeho, co bylo nějak spojeno se Suitovými proskripcemi – seznamů, účetnictví a všech dalších údajů – znal už celý Řím.

„Bratranci odjeli do Volaterr a dosáhli přijetí u Chrysogona, jenž byl ochoten s nimi uzavřít obchod – ovšem za nehoráznou cenu. Byl svolný podvrhem doplnit na jednom ze starších proskripčních seznamů jméno zesnulého Rosciova otce. Pak si měl jakoby ‚náhodou' povšimnout rutinního hlášení o spáchané vraždě a předstírat, že si ‚vybavil', že uvedené jméno bylo uvedeno na proskripční listině. A tak to také proběhlo. Veškeré pozemky Rosciova otce – střízlivým odhadem tak za šest milionů – dal Chrysogonus okamžitě vydražit a sám je také hned koupil – podrž se, za dva tisíce."

„No, ten se mi tedy líbí, ten darebák!" vykřikl Cicero, celý ve střehu jako lovecký pes na stopě.

„Mně tedy ne! Pro mne je to hnusný chlap!" řekl Messala Niger.

„Ale ovšem že je hnusný! A co bylo dál?"

„Tohle všechno se událo ještě dříve, než se Roscius vůbec dozvěděl, že jeho otec je mrtvý. První zprávu o jeho smrti dostal až ve chvíli, kdy se objevil bratranec číslo dvě s Chrysogonovým proskripčním příkazem a Roscia z otcových nemovitostí vykázal. Deset z oněch třinácti nemovitostí si totiž Chrysogonus ponechal a jejich správcem – a svým agentem – jmenoval právě bratrance číslo dvě, s pověřením, aby v nich i sídlil. Další tři usedlosti přiřkl Chrysogonus bratranci číslo jedna jako podíl na celé té transakci. Pro chudáka Roscia to byly dvě rány najednou – nejenže se dozvěděl, že otec byl už před několika měsíci proskribován, ale že byl i zavražděn."

„A uvěřil té snůšce lží?" otázal se Cicero.

„Naprosto. Jak by také neuvěřil? Kdokoli měl alespoň dva sestercie do páru, se přece musel strachovat, že se ocitne na proskripčních seznamech, ať už žil v Římě anebo v Amerii. Takže Roscius uvěřil! A odstěhoval se."

„A kdo přišel na to, že ta věc smrdí?"

„Starší města," řekl Messala Niger. „Syn jaktěživ nedocení otcovu váhu i povahu tak dobře jako otcovi přátelé, což je dosti logické. Přátelé člověka poznávají bez všelijakých těch citových úrazů, jakým bývají vystaveni synové."

„To je pravda," pravil Cicero, jenž se svým otcem rovněž nijak zvlášť nevycházel.

„A tak se tito přátelé starého pána radili a radili a dospěli posléze k závěru, že v něm přece nebylo kouska mariovštiny ani cinnovštiny ani carbonovštiny. Rozhodli se tedy, že se sami vydají do Volaterr ucházet se o slyšení u Sully a požádat ho o zrušení této proskripce, tak aby se Roscius mladší mohl ujmout svého dědictví. Shromáždili kupu svědectví a vzápětí se vydali na cestu."

„A který z bratranců jel s nimi?" otázal se bystře Cicero.

„Naprosto správně," usmál se Messala Niger. „Připojil se k nim bratranec číslo jedna, jenž měl dokonce tu troufalost, že se ujal přímo vedení oné skupinky! Bratranec číslo dvě zatím vyrazil tryskem do Volaterr, aby Chrysogona včas varoval před tím, co hrozí. Takže se ta deputace k Sullovi pochopitelně vůbec nedostala. Postavil se jim do cesty Chrysogonus, který je dopodrobna vyposlechl – a který převzal celou tu hromadu písemných svědectví! – a slíbil jim, že se postará, aby diktátor tuto proskripci zrušil. Nebojte se, chlácholil je. Všechno bude v pořádku a Roscius o své dědictví nepřijde."

„A to nikdo z nich nepojal podezření, že právě hovoří se skutečným současným vlastníkem oněch třinácti usedlostí?" zeptal se nedůvěřivě Cicero.

„Ani jeden, Marku Tullie."

„To je taky příznak doby, co?"

„Obávám se, že ano.“

„Pokračuj, prosím.“

„Uběhly dva měsíce. Přátelé starého Roscia si tou dobou už uvědomili, že všechno byla asi jen pouhá komedie a že byli asi elegantně podvedeni, neboť nejenže nepřišel žádný příkaz rušící proskripci, ale už se také vědělo, že bratranec číslo jedna i bratranec číslo dvě v konfiskovaných usedlostech žijí a obývají je, docela jako když jim náleží. Stačil dotaz, dva, a ukázalo se, že tři z usedlostí vlastní bratranec číslo jedna a ostatních deset Chrysogonus. To je ovšem nesmírně vyděsilo, všichni do jednoho se domnívali, že se na tom darebáctví podílí i sám Sulla.“

„A ty sám si myslíš, že on v tom měl prsty?“ otázal se Cicero.

Messala Niger dlouho rozvažoval, nakonec však zavrtěl hlavou. „Ne, Cicerone, pochybuji, že by se takového něčeho zúčastnil.“

„A proč?“ zněla otázka rozeného právníka.

„Sulla je tvrdý chlap. Musím poctivě říct, že mě přímo děsí. Vykládá se o něm, že v mládí zavraždil kvůli penězům nějaké ženy, že se do senátu prodral přes jejich mrtvoly. Ale trochu jsem ho poznal, když jsem sloužil v armádě – byl jsem sice o mnoho mladší, takže jsem se s ním pochopitelně nedostal do žádného užšího styku, ale on byl prostě všude, u všeho, nic nezanedbal, všechno držel pevně v ruce – a zejména na mě zapůsobil svou aristokratickou úzkostlivostí. Víš snad, co tím mám na mysli?“

Cicero vnímal, že začíná rudnout, ale tvářil se jakoby nic. Jestli chápe, co si patricijský aristokrat Marcus Valerius Messala Niger představuje pod pojmem aristokratická úzkostlivost? Jak by ne! Nikdo tomu nemohl porozumět lépe než právě Cicero, jenž byl *homo novus* a nesmírně záviděl patricijům, jako byli Messala Niger nebo Sulla.

„Řekl bych, že ano.“

„Sulla má i své stinné stránky. Zabil by asi bez váhání tebe nebo mne, pokud by se mu to nějak hodilo do jeho plánů. Ale měl by k tomu důvody patricije. Neučinil by to kvůli tomu, že by se mu zachtělo nějakých třinácti úrodných statečků na březích Tiberu. Jistě, pokud by se mu naskytla možnost skoupit v dražbě pár velice levných proskribovaných pozemků, asi by to udělal. Ale takhle konspirovat, jen aby obohatil sám sebe anebo svého propuštěnce, když není ve hře jeho osobní politická dráha? Ne, nemyslím, že by se k takovému něčemu snížil. Jemu velice jde o jeho čest. Vidím to na jeho zákonech, které pokládám za čestně koncipované. Nemusím s ním souhlasit, že bylo třeba formou zákonů zbavit veškeré moci tribuny lidu, ale provedl to zákonným způsobem a zcela otevřeně. Je to římský patricij.“

„Sulla tedy nic neví,“ řekl zamyšleně Cicero.

„Věřím, že ne.“

„Takže laskavě pokračuj, Marku Valerie.“

„Přibližně ve stejné době, kdy ti obecní starší z Amerie dospěli k přesvědčení, že součástí celého spiknutí je i Sulla, začal se čím dál tím hlasitěji ozývat můj přítel Roscius. Víš, jeho to na dlouhé měsíce prostě zdeptalo. Dlouho trvalo, než vůbec něco řekl. Ale sotva promluvil, došlo vzápětí k několika útokům na jeho život. Před dvěma měsíci proto uprchl do Říma a uchýlil se pod ochranu staré přítelkyně svého otce, někdejší vestálky Metelly Baleariky. Víš přece – sestry Metella Nepota. Jiná jeho sestra byla ženou Appia Claudia Pulchra – ta umřela při porodu toho monstrózního parchanta Publia Clodia.“

„Pokračuj dál, Nigre,“ pobídl ho jemně Cicero.

„Skutečnost, že se Roscius zná s tak vlivnými lidmi, jako je Metellus Nepos a bývalá vestálka z rodu Caeciliů Metellů, stála oba bratrance, jak se zdá, pár bezesných nocí. Začali se už obávat, že by se Rosciovi přece jen mohlo podařit získat slyšení u Sully. Neodvážili se však Roscia zavraždit, aby snad nebyli odhaleni, kdyby Caeciliové Metellové později trvali na náležitém vyšetření celé záležitosti. Rozhodli se tedy, že lépe bude zničit namísto toho Rosciovu pověst, a to podvržením důkazů o tom, že zavraždil vlastního otce. Znáš člověka jménem Erucius?“

Cicero zkřivil pohrdavě tvář. „Kdo by ho neznal? Je to profesionální žalobce.“

„Nu, tak ten se tedy vytasil s obviněním, že Roscius je pachatelem vraždy svého otce. Svědky zabití byli toliko otroci starého Roscia, a ti byli samozřejmě prodáni spolu se vší ostatní pozůstalostí Chrysogonovi. Nebylo nutné se tedy obávat, že by se objevili u soudu a vypovídali, jak to doopravdy bylo! A Erucius si je jistý, že se žádný schopný advokát neujme Rosciovy obhajoby, jelikož věří, že všichni právníci budou mít takový strach před Sullou, že se neodváží zpochybnit cokoli na jeho systému proskripcí.“

„V tom případě by si měl Erucius dát pozor na ty své vavříny,“ řekl Cicero rázně. „Rád budu tvého přítele Roscia hájit, Nigre.“

„A nebojíš se, že se tím dotkneš Sully?“

„Pche! To je hloupost! Naprostý nesmysl. Vím přesně, *jak* to udělat – a tak to i provedu! Troufnu si dokonce předpovědět, že mi Sulla ještě poděkuje,“ řekl Cicero samolibě.

Třebaže před nově zřízeným soudem pro vraždy probíhaly i jiné procesy, případ Sexta Roscia z Amerie stíhaného pro otcovraždu vyvolal obrovskou pozornost. Podle Sullova zákona měl soudu předsedat někdo z bývalých édilů, avšak toho roku byl předsedou soudu prétor Marcus Fannius. Cicero ve své *actio prima* neohroženě vylíčil celou Rosciovu kauzu a nenechal nikoho z porotců ani diváků na pochybách, že hlavním argumentem jeho obhajoby se stane korupce spojená se Sullovými proskripcemi.

Nastal poslední den procesu, kdy měl Cicero osobně přednést svou závěrečnou řeč před porotou. A tam, ve svém kurulském slonovinovém křesle, seděl hned vedle předsedy soudu Lucius Cornelius Sulla.

Přítomnost diktátora Cicerona ani trochu nevyděsila; naopak, představovala pro něho výzvu vypnout se k dosud netušeným výšinám brilantního řečnictví.

„Pachatelé jsou v této ohyzdné záležitosti celkem tři,“ začal, neobracel se však při těchto slovech k porotě, nýbrž přímo k Sullovi. „Bratranci Titus Roscius Capito a Titus Roscius Magnus jsou viníky zcela zřejmými, ovšem v podstatně až druhořadými. To, čeho se dopustili, by byli nemohli udělat, kdyby nebylo proskripcí. Nebyli by to mohli spáchat bez Lucia Cornelia… Chrysogona,“ dopověděl po tak dlouhé odmlce mezi druhým a třetím jménem, že se už i Messala Niger počal domnívat, že Cicero snad řekne „Sully“.

A Cicero pokračoval dál. „Kdo vlastně je tohle ‚zlaté děťátko‘? Neboli po řecku Chrysogonus? Nu, Řek, samozřejmě. Na tom by samozřejmě ještě nebylo nic špatného. Bývalý otrok. Ani v tom není nic zlého. Propuštěnec. Což ho také nestaví do špatného světla. Klient Lucia Cornelia Sully. Co na tom? Bohatý. To mu neubírá na cti. Mocný. Nic proti tomu. Administrátor všech proskripcí. Ani v tom není – och, och, stůjte má slova! Prosím vás všechny za prominutí, vážení otcové senátoři! Vidíte, co se může stát, když se člověk dá příliš dlouho unášet jedním řečnickým obratem? To se právě teď přihodilo mně! Snad ještě celé hodiny bych byl nacházel další a další obměny za větu

‚Na tom není nic špatného'! Jenomže jak obrovskou řečnickou jámu bych si to sám na sebe vykopal a jak byste se mi museli vysmát!"

Cicero učinil záměrnou pauzu, aby ten svůj skvělý rozmach náležitě vychutnal. „Takže tedy ještě jednou. Je administrátorem veškerých proskripcí. A v tom vězí to zlo, ohromné zlo, gigantické zlo, zlo převyšující svou obrovitostí sám Olymp! Všichni tu na kurulském křesle vidíte onoho vynikajícího muže – ten vzor římských ctností, vojevůdce, jenž nemá soupeře sobě rovného, zákonodárce, který otevřel nové obzory státnictví, ten skvostný drahokam v koruně slavného rodu Cornelių? Vnímáte ho všichni dobře? Jak tu sedí v božském klidu, v přímo diovském povznesení? Máte ho všichni na očích? Pak se tedy dobře dívejte!"

Nato se Cicero odvrátil od Sully a vrhl zpod brv pohled na porotu, i v toze hubený jak tyčka; a přece se zdál čnít nade všemi jako věž, nadán herkulovskou silou a majestátem samého Apollóna.

„Před několika lety si tento skvělý muž zakoupil otroka. Aby v něm získal správce svého domu. Dokonalého správce, jak se později ukázalo. Když musela zesnulá manželka tohoto skvělého muže uprchnout z Říma do Řecka, byl jí onen správce nesmírnou oporou. Postaral se tam o celou rodinu tohoto skvělého muže – o jeho ženu a děti i vnuky, o jeho služebnictvo – zatímco náš veliký Lucius Cornelius Sulla se jako Titán obrovitými kroky ubíral kupředu po italském poloostrově. Měl ve svého správce plnou důvěru, a správce se jí nezpronevěřil. A tak byl propuštěn a přijal za své prvé dvě součásti mocného jména – Lucius Cornelius. Jak je zvykem, ponechal si jako třetí své původní jméno – Chrysogonus. Zlaté dítě. Na jeho hlavu se vršila pocta za poctou, znovu a znovu byl obdarován důvěrou, novými a novými odpovědnostmi. Nebyl už to pouhý propuštěnec a správce velké domácnosti, nýbrž také osnovatel, administrátor a vykonavatel onoho procesu, jenž si předsevzal dva cíle: především spravedlivé a zákonné potrestám všech zrádců, kteří se přidali k Mariovi, kteří se přidali k Cinnovi a kteří se dokázali přidat třeba i k takové štěnici, jakou byl Carbo; druhým cílem bylo využít jmění a majetku zrádců jako živného paliva k opětnému vzkříšení skomírajícího římského plamínku v plápolající oheň prosperity velikého Říma."

Sem a tam přecházel Cicero před tribunálem Marka Fannia, levicí si přidržoval togu u levého ramene, pravici volně spuštěnu po boku. Nikdo sebou ani nepohnul. Všechny oči byly upřeny jen na něho, muži tajili dech s pocitem, že přestali vůbec dýchat.

„A co tedy tento Chrysogonus učinil? Zatímco pro svého pána, zaměstnavatele a patrona měl stále onu nevinnou tvář a úlisný úsměv, dopouštěl se tu pomsty na někom, kdo ho kdysi urazil, tu postihl jiného, kdo mu kdesi překážel – a za nocí se usilovně činil – s patronovou důvěrou, avšak s padělatelským perem v ruce – a tu dopisoval jedno jméno, tu jiné, jména osob, jejichž majetku se mu zachtělo, spřahoval se s nejhnusnějšími stvůrami, aby se obohatil na úkor svého patrona, na úkor samého Říma. Och vážení porotci, jak ten dovedl být lstivý a obratný! Co ten dokázal napáchat, jen aby zakryl své stopy. Jak on uměl v přítomnosti svého patrona ohýbat hřbet a plazit se, jak mistrně on zvládal celou tu svou armádičku zlodějů a padouchů – jaké úsilí on dokázal vyvinout, jen aby jeho šlechetný a slavný patron neprohlédl, co se to vlastně kolem něho děje! Přesně tak se choval tento Chrysogonus. Obdařen důvěrou a pravomocemi zneužíval ho tím nejodpornějším a nejtrestuhodnějším způsobem."

Vytryskly mu slzy; Cicero hlasitě zavzlykal, zalomil rukama, svíjel se v křeči bolesti a žalu. „Och, nedokážu na tebe vůbec pohlédnout, Lucie Cornelie Sullo! Nedokážu přenést přes srdce, že jsem to musel být právě já – prostý člověk odkudsi z Latia, obyčejný sedláček, venkovánek vyrostlý mezi pasáčky – že zrovna já jsem ti

musel sejmout šupiny z očí, že jsem právě já ti je musel otevřít, abys uviděl – jaké slovo vůbec užít, abych postihl tu propastně odpornou špatnost klienta poctěného tvou neskonalou důvěrou? Tu jeho nectnou proradnost! Tu jeho zlovolnou obmyslnost! Tu jeho svatokrádežnou zpupnost! Není slov, jež by jeho zradu na tobě dokázala dostatečně popsat.“

Zamrkal a rázem bylo po slzách. „Proč jsem to musel být zrovna já? Kéž by tato povinnost byla připadla někomu jinému! Kéž by to byl tvůj pontifex maximus nebo tvůj velitel jízdy – oba velcí mužové, ověnčení slávou! Leč los padl na mne. Nežádám si ho. Ale musím ho přijmout. Neboť, vážení členové této poroty, co se domníváte, že bych učinil raději? Ušetřil bych snad raději velikého Lucia Cornelia Sullu tohoto utrpení, tím že bych nepromluvil o zradě spáchané na něm Chrysogonem? Anebo bych spíše považoval za nutné ušetřit život muže, jenž byl neprávem obviněn z vraždy vlastního otce, ač se nedopustil ničeho, co by toto obvinění opodstatnilo? Ano, soudíte správně! Je nezbytné volit třeba i trpké rozčarování a veřejné pokoření počestného a významného a proslulého muže, neboť strpět nespravedlivé odsouzení nevinného – to prostě *nelze!*“ Napřímil se a ještě trochu se povytáhl. „Členové poroty, svou obhajobu jsem skončil.“

Verdikt byl, zcela pochopitelně, předem zřejmý: ABSOLVO. Sulla povstal a kráčel k Ciceronovi, zástup kolem obhájce se rázem rozptýlil.

„Výborně, ty můj kostnatý příteli,“ pravil diktátor a napřáhl paži. „Jaký skvělý herec se z tebe mohl stát!“

Cicero, jenž měl ze samého rozjaření pocit, jako by se přímo vznášel ve vzduchu, se rozesmál a podávanou ruku pevně stiskl. „Chceš tím asi říct, že takovým hercem už jsem, ne? Protože co jiného je dobrá advokacie než dramaticky vyjádřit svá vlastní slova?“

„Jsi tedy na nejlepší cestě stát se Thespidem Sullových stálých soudů.“

„Pokud mi promineš, co všechno jsem se dnes musel osmělit říct, Lucie Cornelie, stanu se vším, čím si budeš přát.“

„Ale samozřejmě že ti to promíjím!“ řekl Sulla blahosklonně. „Já bych patrně dokázal prominout cokoli za cenu, že uvidím dobré představení. A v životě jsem neviděl – s jedinou výjimkou – lepší amatérské představení, milý Cicerone. Už jsem ostatně nějaký čas uvažoval, jak se toho Chrysogona zbavit – nejsem totiž úplný hlupáček, rozumíš? Ale tyhle věci mohou někdy být dosti ošemetné.“ Diktátor se rozhlédl. „Kde máme toho Sexta Roscia?“

Našli Sexta Roscia a přivedli ho.

„Sexte Roscie, ujmi se znovu svého majetku a užívej své očištěné pověsti i očištěné pověsti svého otce,“ řekl Sulla. „Velice lituji, že ti úplatnost a podlost člověka, jemuž jsem věnoval svou důvěru, způsobila tolik trápení. Ale on se z toho bude zodpovídat.“

„Díky mému skvělému advokátovi, Lucie Cornelie, skončilo to drama dobře,“ řekl Sextus Roscius rozechvěle.

„Bude mít ještě svůj epilog,“ prohlásil diktátor, kývl na liktory a vydal se na cestu ke schodům, které vedly na Palatin.

Následujícího dne byl Lucius Cornelius Chrysogonus, jenž byl římským občanem a příslušel do corneliovské tribue, svržen z Tarpejské skály.

„Považuj se za šťastného,“ řekl mu Sulla ještě předtím. „Mohl jsem tě zbavit občanství, dát tě zbičovat a pak ukřižovat. Zemřeš smrtí Římana, protože ses tak dobře postaral o ženy z mé rodiny v dobách, kdy nám nebylo lehko. To je nejvíc, co pro tebe mohu učinit. Najímal jsem tě ostatně k oné práci prapůvodně proto, že mi bylo jasné,

jak slizký ty dokážeš být. S čím jsem ovšem nepočítal, bylo, že budu mít tolik práce, že tě nebudu mít čas ohlídat. Dříve nebo později ale stejně všechno vyplyne na povrch. *Vale*, Chrysogone!“

Oba bratranci Rosciové – Capito i Magnus – se z Amerie vytratili, dříve než mohli být zatčeni a postaveni před soud; neobjevila se už po nich nikdy ani stopa. A Cicero si naráz získal nejen jméno, ale i pověst hrdiny. Až dosud se nikomu nepodařilo utkat se s proskripcemi a zvítězit.

Poté, co byl zproštěn flaminátu a co dostal příkaz nastoupit vojenskou službu pod správcem provincie Asia Markem Minuciem Thermem, vydal se Gaius Julius Caesar v doprovodu svých dvou nových sloužících a svého germánského propuštěnce Gaia Julia Burgunda pouhý měsíc před svými devatenáctými narozeninami na Východ. Třebaže se většina mužů směřujících do provincie Asia zpravidla plavila po moři, Caesar se rozhodl pro cestu po souši, osm set mil po silnici Via Egnatia z Apollónie v západní Makedonii do kallipole na Hellespontu. Jelikož bylo kalendářní i skutečné léto, nebylo to nijak nepříjemné putování, třebaže větší část cesty byla bez hostinců a nocleháren, tak hojně rozesetých po celé Itálii; cestující směřující do Asie po souši museli tábořit pod širým nebem.

Jelikož flamen Dialis měl zapovězeno kamkoli se vydávat, musel se až dosud Caesar omezit na cestování toliko v myšlenkách; hltal veškeré knihy popisující cizí kraje a domýšlel se, jak asi svět vyhlíží. Záhy se přesvědčil, že jeho představy o něm neodpovídaly tomu, co nyní shledával, avšak skutečnost předčila všechny jeho sny! Pokud šlo o sám zážitek z onoho putování – ani Caesar se vší svou výmluvností nenacházel slov, jak ho vyjádřit. Neboť v něm byl skryt cestovatel přímo rozený, dobrodružný, zvídavý, neukojitelně dychtící všechno poznat. Hovořil s kdekým, od ovčáků až po obchodníky, od žoldnéřů hledajících si práci až po místní náčelníky. Sám sice hovořil vynikající attickou řečtinou, ale jako by nyní nacházel ony nejrůznější jazyky, jimiž slýchal od dětství mluvit mnohonárodní společenství matčiny insuly; ne proto, že by snad měl to štěstí potkávat se nyní s lidmi, kteří by jimi hovořili, nýbrž proto, že jeho vnímání bylo navyklé zpracovávat cizí slova a cizí promluvy, takže i v nezvyklých nářečích nyní dokázal rychle postřehnout jejich řecký slovní základ. Právě díky tomu se z něho stával tak dobrý cestovatel, neboť ani na chvíli neztrácel schopnost se domluvit.

Bývalo by jistě báječné moci jet na Búkefalovi, avšak mule Ušisku, mladé a spolehlivé, nechybělo do zdatného oře snad nic kromě vzhledu; byly chvíle, kdy se Caesarovi zdálo, jako by snad měla místo kopýtek drápy, tak jistá byla i na neschůdných cestách. Burgundus jel na svém nesaeanském obru a také oba sloužící měli velice dobré koně – pokud byl on sám zavázán slovem, že nevsedne na jiné zvíře než na mulu, pak to svět musel brát jako jistou výstřednost a vysoudit z hodnoty koní jeho služebnictva, že ani Caesar na tom není finančně tak zle, aby si nemohl osedlat náležité zvíře. Jak zlomyslný ten Sulla dokázal být! Neboť přesně toto Caesara zraňovalo – rád dobře vypadal, rád oslňoval vzhledem každého, s kým se setkal. Na mule věru těžká věc.

Nejdivočejší a nejméně pohostinná byla první část cesty po Via Egnatia, neboť silnice, nedlážděná, avšak dobře trasovaná, šplhala do výše po úbočích Kandavie,

horstva, které patrně nedoznalo proměn už od dob dávno před Alexandrem Velikým. Pár stádeček ovcí a jednou v dálce skupina ozbrojených jezdců, snad Skordisků – to byly veškeré známky lidského osídlení, které se cestovatelům podařilo zahlédnout. Od makedonské Edessy, kde úrodná říční údolí a roviny poskytovaly lepší možnost obživy, se už pak lidé objevovali hojněji, sídla houstla a byla stále větší. V Thessaloníké se Caesarovi dostalo ubytování v paláci správce, vítaná příležitost k horké lázni – od chvíle, kdy vyrazili z Apollónie, se veškerá očista odbývala jen v řekách nebo v jezerech, i teď v létě velice chladných. Třebaže byl zván, aby se zdržel déle, setrval tam Caesar toliko jeden den a opět se vydal na cestu.

Filippoi – dějiště několika slavných bitev, nedávno ještě obsazené jedním ze synů krále Mithridata – ho neobyčejně zaujaly svými dějinami a svou strategickou pozicí na úbočí hory Pangaeos; ještě zajímavější se však ukázala cesta dál na východ od nich, kde odhaloval strategické kvality úzkých průsmyků, ještě než se krajina před nimi opět rozevřela a terén se stával schůdnějším. A konečně se před nimi objevil Melanthský záliv, obklíčený horami, avšak úrodný; v pozadí za ním vyvstávala hradba horských hřbetů, dole se zaleskl Helléspontos, sotva víc než uzounký proužek vodní hladiny. Bylo to ono místo, kde se Hellé zřítila ze hřbetu berana se zlatým rounem do vod, jimž dala své jméno, místo skalisek, na nichž téměř ztroskotala Argo, ono místo, kudy z Asie do Thrákie od věků proudily tisícihlavé armády asijských králů od Xerxa až po Mithridata. Helléspontos byl vpravdě křižovatkou Východu a Západu.

V Kallipoli se Caesar konečně nalodil k poslední části své pouti, na plavidlo, které mělo dostatek prostoru pro koně, mulu i nákladní soumary a které plulo přímo do Pergama. Už teď kolem sebe slyšel hovořit o vzpouře v Mytiléně a o jejich obležení, které stále ještě pokračovalo, avšak podle rozkazu se měl hlásit v Pergamu; mohl toliko doufat, že snad bude odeslán do oblasti bojů.

Avšak správce provincie Marcus Minucius Thermus měl pro Caesara připraveny jiné úkoly. „Je nezbytné, abychom s tím povstáním skoncovali," pravil k svému novému mladšímu vojenskému tribunovi, „vyvolal ho totiž nový systém vybírání daní, který diktátor uvalil na provincii Asia. Ostrovním státečkům, jako jsou Lesbos a Chíos, se pod Mithridatem dařilo celkem dobře a náramně by uvítaly konec římské vlády. Stejně tak smýšlejí i některá města na pevnině. Takže pokud by se Mytiléně podařilo ubránit alespoň po dobu jednoho roku, budeme mít na krku řadu dalších míst, která se začnou domnívat, že i jim by se mohla taková revolta třeba povést. Problém s Mytilénou je v tom, že má přístavy hned dva, a hlavně v tom, že my nemáme pořádné válečné loďstvo. Takže ty, Gaie Julie, se odebereš do Bíthýnie za králem Níkomédem a to loďstvo z něho vymámíš. Až je budeš mít pohromadě, odpluješ s ním na Lesbos a tam ho předáš k další dispozici mému legátu Lucullovi, jenž velí obléhací operaci."

„Budeš mi muset prominout mou nevědomost, Marku Minucie," řekl Caesar, „ale jak dlouho to trvá sebrat loďstvo a kolik lodí a jakých budeš chtít, aby obsahovalo?"

„Trvat to může i věčnost," prohlásil Thermus unaveně, „a seženeš zkrátka tolik lodí, kolik jich jen král dokáže splašit – nebo lépe řečeno tak málo, na kolik se králi ten počet podaří usmlouvat. Níkomédés se nijak neliší od všech ostatních východních potentátů."

Devatenáctiletý mládenec se zachmuřil, nespokojen s touto odpovědí, a předvedl Thermovi, jaká míra zpupnosti – byť ne zcela nesympatické – je v něm skryta. „To ale není dobré," řekl. „Co Řím potřebuje, to musí Řím také dostat."

Thermus si nemohl pomoci, rozchechtal se. „Och, ty se toho budeš muset ještě mnoho naučit, mladý Caesare!" řekl.

A říkat to neměl. Caesar sevřel rty a velice se v tom okamžiku podobal své matce (kterou Thermus neznal, jinak by byl Caesarovi spíše porozuměl). „Nu tedy, Marku Minucie, proč mi neuvedeš, jaký termín předání flotily by byl nejvhodnější a jaká by byla její optimální skladba?“ otázal se sebevědomě. „Pak už bude na mně, abych ti v požadovaný den loďstvo v požadované sestavě předal.“

Thermovi poklesla brada a na okamžik skutečně nevěděl, co na to říci. Sám sobě se divil, proč v něm tenhle projev nadměrné sebedůvěry nevyvolává záchvat vzteku; ale arogance toho chlapce teď už také nevyprovokovala smích. Správce provincie Asia si začal uvědomovat, že je téměř nakloněn uvěřit, že se Caesar skutečně považuje za schopna splnit to, co právě řekl. Čas a král Níkomédés ho z toho omylu vyvedou, v každém případě však bude zajímavé sledovat, zda a jak se s tím tenhle hoch vypořádá, zejména vzhledem k Sullovu dopisu, který mu Caesar přivezl a předal.

Jsme spolu do jisté míry příbuzní, což je dáno mým prvním sňatkem, takže je to můj synovec, ale výslovně říkám, že mi nejde o to, aby byl v jakémkoli směru zvýhodňován. Naopak, dokonce si to *nepřeji*! Dávej mu nesnadné úkoly a ustanovuj ho do obtížných funkcí. Je nadán mimořádnou inteligencí spolu s neobyčejnou odvahou, takže je dost možné, že se docela osvědčí.

Nicméně – pominu-li to, jak obstál v průběhu dvou jednání se mnou – za sebou nemá dodnes pranic pozoruhodného, a to proto, že až dosud zastával úřad flamina Dialis. Byl už z něho po právní i náboženské stránce řádně vyvázán. Znamená to samozřejmě, že vojenskou službu dosud nevykonával žádnou, takže ta jeho udatnost se možná omezuje hlavně na řeči.

Podrob ho náročným zkouškám, Marku Minucie, a pověz drahému Lucullovi, aby s ním učinil totéž. Pokud by v nich neobstál, potrestej ho bez jakýchkoli ohledů, jak sám uznáš za vhodné. A pokud obstojí, předpokládám, že se k němu podle toho také zachováš.

Mám pro tebe ještě poslední, poněkud zvláštní pokyn. Pokud bys byl svědkem toho, že Caesar jel na jakémkoli lepším zvířeti, než je jeho mula, anebo pokud by ses o tom jakýmkoli způsobem dozvěděl, odešli ho okamžitě za trest domů.

Vzhledem k tomuto listu řekl už jen Thermus, když se probral z ohromení, vyrovnaným hlasem: „Dobrá, Gaie Julie. Loďstvo předáš Lucullovi v jeho táboře na anatolském pobřeží Lesbu severně od města o listopadových kalendách. Nemáš absolutně žádné vyhlídky, že bys do té doby ze starého Níkoméda vymáčkl jednu jedinou skořápku, ale chtěl jsi termín, máš ho tedy mít – listopadové kalendy by byly optimální, dokázali bychom jim zablokovat oba ty přístavy ještě před zimou, takže by pro ně byla pěkně krušná. Pokud jde o velikost a skladbu těch kocábek: alespoň čtyřicet lodí, přičemž alespoň polovina z nich by měly být kryté trirémy anebo lodě vyšší třídy. A říkám ti otevřeně, že to bude totéž – když budeš mít velké štěstí, seženeš jich třicet, a sotva pět z nich budou trirémy s palubou.“

Thermus se na Caesara nasupeně zahleděl. „Nicméně, mladý Caesare, když už sis o to řekl, cítím povinnost tě varovat, že pokud se zpozdíš anebo pokud to loďstvo nebude odpovídat požadované skladbě, uvedu to k tvé tíži v hlášení do Říma.“

„To se rozumí samo sebou,“ řekl Caesar bez bázně.

„Zatím se můžeš ubytovat tady v paláci,“ dodal Thermus už srdečněji; třebaže měl Sullův výslovný souhlas, nestál Thermus o nějaké konfliktní vztahy s někým, kdo byl s diktátorem pokrevně spřízněn.

„Ne, vyrazím do Bíthýnie ještě dnes“ řekl Caesar a vykročil ke dveřím.

„Není třeba to zas tak přehánět, Gaie Julie!“

„Snad. Ale stejně je na čase už jít,“ řekl Caesar. A šel.

Thermovi ještě chvíli trvalo, než se mohl opět soustředit na své nekonečné papírování. Mimořádný hoch! S vynikajícím vystupováním, ovšem i s tím nenapodobitelným postojem, jaký je dán jen patricijům z nejvznešenějších rodů; ten mládenec nenechá nikoho na pochybách, že má ke všem mužům ve svém okolí srdečný vztah a nad nikoho z nich se nepovyšuje, zatímco uvnitř je přesvědčen, že svou hodnotou převyšuje naprosto všechny, až (snad) na Fabia Maxima. Těžko se to definovalo, ale takoví už byli, zejména všichni ti Juliové a Fabiové. A pěkní jsou všichni. Thermus netrpěl sexuální náklonností k mužům, zvažoval jen, jaký postoj v tomto směru asi zaujímá Caesar; tyhle půvaby občas své vlastníky přímo předurčují k zálibě ve stejném pohlaví. Jenomže Caesar se ani v nejmenším nechová nějak nepřirozeně, usoudil posléze.

Němou připomínkou se opět přihlásily papíry na jeho stole a Thermus se k nim tedy vrátil; vzápětí se mu už Caesar i ta nereálná flotila vytratili z mysli.

* * *

Caesar vyrazil z Pergama po souši a nedopřál svému malému doprovodu ani nocleh v některém z pergamských hostinců. Sledoval nejprve tok řeky Kaikos až k jejímu prameni, nato překročil vysoký horský hřeben a sestoupil do údolí řeky Makestos, jež na svém toku dále k moři přijímala jméno Rhyndakos; z rozhovorů s různými místními obyvateli se dozvěděl, že dále k moři už pokračovat nemá. Zamířil namísto toho rovnoběžně s pobřežím Propontidy a vydal se do Prúsy. Tam by možná mohl, jak se domnívali, Níkoméda zastihnout, pokud by se byl král rozhodl zavítat do svého druhého největšího města. Prúsa na Caesara hluboce zapůsobila svým situováním na úbočích mohutného horského masívu se zasněženými vrcholky, avšak krále v jeho rezidenci nezastihl. A tak putoval dál až k řece Sangarios a po odbočení na západ zanedlouho dorazil do hlavního královského sídla Níkomédeie, zasněné nad svým dlouhým chráněným zálivem.

Jaký rozdíl proti Itálii! Bíthýnie, jak zjišťoval, měla spíše mírné než horké podnebí a díky hojným řekám, které byly i v tomto ročním období značně vodnatější než italské, byla obdivuhodně úrodná. Král zjevně vládl vzkvétající říši a jeho lid nic nepostrádal. Nikde v Prúse Caesar nezahlédl hladovějící chudáky, nejinak tomu bylo i v Níkomédei.

Palác stál na pahorku nad městem, byl však obehnán mocnou hradbou. K prvním Caesarovým dojmům patřily čisté řecké linie, řecké barvy, řecky koncipovaná architektura – a neskrývané bohatství, třebaže tu po několik let panoval Mithridatés, zatímco bíthýnský král byl nucen se uchýlit do Říma. Caesar si nevzpomínal, že by byl kdy Níkoméda v Římě zahlédl, na tom ovšem nebylo nic překvapujícího; Řím žádnému vládnoucímu králi nedovoloval překročit pomerium, takže si Níkomédés musel najmout hříšně drahou vilu na Pincijském pahorku a veškerá vyjednávání se senátem konat z tohoto svého sídla.

U vrat paláce pozdravil Caesara neskutečně zženštilý ceremoniář neodhadnutelného věku, jenž si ho prohlédl od hlavy až k patě a samou uznalostí přitom div neslintal, dalšího sobě podobného krasavečka poslal společně s Caesarovými služebníky ustájit koně a mulu a pak Caesara zavedl do předpokoje, kde měl vyčkat, až bude král o jeho příchodu zpraven a až rozhodne o jeho ubytování. Zda se Caesarovi dostane ihned také audience, nedokázal správce (neboť to, jak se ukázalo, byla jeho funkce) povědět.

Komůrka, kde Caesar čekal, byla chladná a velice pěkná, na stěnách sice nebyly žádné fresky, avšak byly rozčleněny štukovým zdobením do opakujících se obdélných nik, s římsami a okraji zlacenými shodně s pilastry. Zapuštěné stěny nik měly barvu lehce růžových lastur, vystupující panely byly temně rudé. Podlahu tvořila pestrá směsice růžového a nachového mramoru a okna – která hleděla do palácových zahrad – měla okenice zvenčí a vyhlížela jako zarámované krajinky zobrazující nádherné terasy, fontány, kvetoucí keře. Květy byly tak svěží, že se jejich jemný dech nesl až do místnosti; Caesar stál a sál tu vůni se zavřenýma očima.

Otevřel je při zvuku zvýšených hlasů zaléhajících dovnitř pootevřenými dveřmi v jedné ze stěn; mužský hlas byl vysoký a šeplavý, zato ženský jen duněl svou hloubkou.

„Vyskoč!“ říkala žena. „Hopla!“

„To jsou hlouposti!“ rozčiloval se muž. „Jen ho kazíš!“

„Tu-ťu-ťu-ťu!“ žvatlala žena a doprovodila to bouřlivým řehotem.

„Jdi už pryč!“ ozval se muž.

„Di-di-di-di!“ zalykala se opětovným výbuchem smíchu žena.

Dělat se to sice nemá, ale Caesar neodolal; přešel síňkou až tam, odkud mohl i očima sledovat to, co zatím vnímal jen sluchem. Scéna v přilehlé komnatě – zřejmě jakémsi obývacím pokoji – byla prostě fascinující. K jejím aktérům patřil velice starý muž, asi o deset let mladší mohutná žena a postarší psík jakési malé ráce, kterou Caesar neznal. Pes předváděl kousky, které uměl – stavěl se na zadní a prosil, pak si lehl na zem, překulil se na záda, všechny čtyři do výše, a dělal mrtvého. Po celé toto představení nespustil oči z ženy, kterou zjevně považoval za svou svrchovanou paní.

Stařec zuřil. „Jdi s ním pryč, jdi jinam, *odejdi odtud!*“ křičel. A jelikož měl kolem hlavy bílou stuhu diadému, bezděčný pozorovatel v sousedním pokoji usoudil, že tohle asi musí být sám král Níkomédés.

Žena (královna, neboť i ona měla na hlavě diadém) se shýbla, aby psa zvedla, avšak ten namísto toho rychle vyskočil na všechny čtyři, aby nebyl polapen, smýkl se kolem ní a hryzl ji do širokého kyprého pozadí. Král smíchy padl do křesla, pes opět předstíral mrtvolku a královna tam stála a drbala si zadek, zjevně na vážkách, zda se má spíš smát nebo vztekat. Zvítězil smích, ale až poté, co psovi uštědřila pečlivě mířený kopanec, přesně mezi řiť a varlata. Zakňučel a prchal kamsi pryč, s královnou v patách.

Když král osaměl (zřejmě neměl tušení, že v sousední místnosti někdo je, a nevěděl ještě ani o Caesarově příchodu), jeho smích odumřel. Posadil se do křesla a hluboce si vzdychl, zdálo se, že uspokojením.

Podobně jako kdysi znamenal první pohled na otce tohoto panovníka, Níkoméda II., nemalý otřes pro Gaia Maria a Julii, také krále Níkoméda III. sledoval nyní Caesar s ohromením. Byl vysoký, hubený a jakoby zprohýbaný, říza z tyrského nachu vyšívaná zlatem a pošitá perlami mu spadala až na zem, z lehkých, perlami posázených zlatých sandálů vykukovaly prsty prozrazující, že si král zlatí i nehty na nohou. Vlasy měl sice své vlastní – dosti krátce přistřižené, šedobílé – zato na obličeji měl tlustý nános sněhobílého silně zapudrovaného líčidla, s obočím a řasami pečlivě obtaženými sazově

černou barvou, tváře nepřirozeně přibarvené růžovou a svraštělé stařecké rty zdůrazněné stejně sytým nánosem karmínu.

„Řekl bych," pravil Caesar a volným krokem vstoupil do místnosti, „že se Jejímu Veličenstvu dostalo toho, co mu patřilo."

Bíthýnský král vykulil oči. Stál před ním mladý Říman, v cestovním oblečení, s prostým koženým pancířem a v suknici. Byl vysoký, ramenatý, jinak však štíhlý, jen lýtka nad jemně tvarovanými kotníky, trčícími z vojenských bot, měl dobře vyvinuta. Římanova hlava, korunovaná zlatavou kšticí, se vzpírala jednoznačnému popisu, lebka byla tak veliká a okrouhlá, že vyhlížela až baňatě, zatímco podlouhlý obličej čněl ostře kupředu. Ach, jaká tvář! Samá kost sice – ale přímo nádherné kostičky to byly, skryté pod hlaďounkou a světlounkou kůží – oči zářivé, široko od sebe posazené, hluboko ukryté v důlcích. Světlé obočí bylo téměř neznatelné, zato stejně světlé brvy měl husté a dlouhé; už samy ty zraky jsou znepokojivé, vnímal král, blankytné duhovky byly lemovány kroužkem tak hluboké modři, že se zdála až černá, a černým zorničkám dodávaly bodavé ostrosti, mírněné jen v okamžicích veselí. Pro královské choutky však toto všechno bylo zanedbatelné ve srovnání s ústy toho mladého muže, plnými, avšak pevně ovládanými, s koutečky k zlíbání, rozkošně stočenými vzhůru.

„Nu, buď mi *velice* vítán!" řekl král a rychle se v křesle vzpřímil do svůdnické pózy.

„Och, nech toho!" odbyl ho Caesar a usadil se do křesla naproti králi.

„Ty jsi až moc krásný na to, aby se ti nelíbili muži," řekl král a toužebně pak dodal: „Škoda že nejsem o deset let mladší."

„A kolik je ti?" otázal se Caesar a v úsměvu odhalil bělostný neporušený chrup.

„Příliš mnoho na to, abych ti poskytl to, co bych rád."

„Vyjádři se přesněji – myslím, pokud jde o tvůj věk."

„Je mi osmdesát."

„Říká se, že muž není nikdy příliš starý."

„Vypadat může. Jenomže nemůže."

„Buď rád, že je to s tebou takhle," řekl Caesar a nepřestával se nenuceně usmívat. „Kdybys mohl, musel bych tě plácnout – a ještě by z toho byla diplomatická zápletka."

„Nesmysl!" ušklíbl se král. „Ty jsi až moc krásný na to, aby si tě užívaly ženské!"

„Možná v Bíthýnii. V Římě docela určitě ne."

„Ani tě to někdy nepokouší?"

„Ne."

„Je to hanebné, nechávat takového něco ladem."

„Znám spoustu žen, které si myslí pravý opak."

„Vsadil bych se, že jsi ale žádnou z nich nemiloval."

„Miluju svou manželku."

Krále to zřejmě zkrušilo. „Vás Římany já nedokážu pochopit!" zvolal. „Mluvíte o všem ostatním světě jako o barbarech, ale necivilizovaní jste přitom vy sami."

Caesar přehodil nohu přes opěradlo křesla a rytmicky jí začal pohupovat. „Znám nazpaměť Homéra i Hesióda," řekl.

„To dokáže i pták, když to do něho vtlučeš."

„Já ale nejsem pták, králi Níkoméde."

„Byl bych radši, kdybys byl! Zavřel bych si tě do zlaté klícky."

„Jako další zvířecí ozdobu domácnosti? Tentokrát bys mohl být pokousán ty sám."

„Zkus to!" řekl král a obnažil svraštělý krk. „Ne, děkuji."

„Takhle nikam nedospějeme!" řekl král nedůtklivě.

„Konečně jsi to pochopil.“

„Co jsi vlastně zač?“

„Jmenuji se Gaius Julius Caesar a jsem mladší vojenský tribun ve štábu Marka Minucia Therma, správce provincie Asia.“

„A jsi tu s oficiálním posláním?“

„Samozřejmě.“

„Proč mě o tom Thermus nezpravil předem?“

„Protože já cestuji rychleji než heroldi a kurýři, ovšem proč mě neohlásil ani tvůj vlastní správce, to nechápu,“ řekl Caesar a nepřestával pokyvovat nohou.

V tom okamžiku vstoupil právě správce do místnosti a zděsil se, když uviděl návštěvníka sedět pospolu s králem.

„Ty ses asi domníval, že budeš první na řadě, co?“ otázal se ho král. „Nu, Sarpedone, tyhle naděje vzdej! On není na mužské.“ Ohlédl se po Caesarovi. „Julius. Patricij?“

„Ano.“

„Jsi snad příbuzný toho konsula, kterého zabil Gaius Marius? Lucia Julia Caesara?“

„On a můj otec byli bratranci.“

„Pak tedy jsi ten flamen Dialis!“

„*Byl* jsem flaminem Dialis. Tys byl tou dobou v Římě.“

„Až příliš dlouhou dobu jsem tam byl.“ Král si pojednou uvědomil, že správce dosud stojí v místnosti a zamračil se. „Zařídil jsi už ubytování pro našeho váženého hosta, Sarpedone?“

„Ano, Veličenstvo.“

„Pak počkej venku.“

Správce s mnoha úklonami vycouval pozadu ze síně.

„Kvůli čemu jsi přijel?“ otázal se král Caesara.

Noha rázem sjela zpátky na zem; Caesar se posadil zpříma. „Jsem tu, abych obstaral loďstvo.“

Z králových očí se nedalo nic vyčíst. „Hmm! Takže loďstvo, co? Kolik lodí sháníš a jaké mají být?“

„Zapomněl ses ještě zeptat dokdy.“

„Ptám se – a dokdy?“

„Potřebuji čtyřicet lodí, polovina z nich musí být kryté trirémy nebo větší plavidla, shromážděny musí být v přístavu podle tvé volby v půli října,“ řekl Caesar.

„Za dva a půl měsíce? Och, proč mi rovnou taky ještě neusekneš obě nohy?“ zaječel Níkomédés a vyskočil z křesla. „Pokud nedostanu, co potřebuji, tak to udělám.“

Král opět zaraženě usedl. „Pamatuj, Gaie Julie, že tohle je moje království, a nikoli římská provincie,“ řekl a jeho směšně zmalované karmínové rty nedokázaly dát ani náležitě najevo hněv. „Dám ti, co budu moci, a až budu moci! Ty jsi mě přišel *poprosit!* Ne ode mě něco vymáhat!“

„Můj milý králi Níkoméde,“ říkal Caesar přátelským tónem, „jsi jako myš zaskočená na cestě, po které chodívají dva obrovští sloni – Řím a Pontos.“ Úsměv se mu vytratil z očí a Níkomédovi Caesar naráz hrozivě připomněl Sullovu tvář. „Tvůj otec zemřel v tak vysokém věku, že ti nebylo dopřáno užít si trůnu dřív, než ses i ty sám stal starcem. Ale za ta léta od svého nástupu na něj ses už snad mohl přesvědčit, jak vratké je tvé postavení – vždyť jsi jich strávil právě tolik ve vyhnanství jako v tomto paláci, a jsi tu jen proto, že tě sem Řím v osobě Gaia Scribonia Curiona opět dosadil. A pokud je si vědom i Řím sám, ačkoli ho od Pontu dělí mnohem větší

vzdálenost než tebe v Bíthýnii, že král Mithridatés ještě zdaleka není u konce svých sil – a má ještě také daleko do stařeckého věku! – bezpochyby si to uvědomuješ i ty. Bíthýnská země se už od časů Prusia II. nazývá přítel a spojenec římského lidu, a i ty osobně ses zavázal k nezrušitelnému spojenectví s Římem. A vede se ti nesporně mnohem lépe na trůně než v exilu. To znamená, že musíš s Římem i spolupracovat a vyhovět také jeho požadavkům. Jinak zadusají Mithridatovy kroky po cestě vedoucí směrem k Římu, a zadusají i kroky Římanů vyrážejících po téže stezce opačným směrem – a tebe, nebohou myšičku, přitom rozmačkají na kaši, ať už to bude ten či onen.“

Král seděl, nevěděl, co odpovědět, nakarmínované rty rozchlípeny, oči rozšířené strachy. Po dlouhé, zjevně bezdeché odmlce, konečně zalapal po vzduchu a do očí mu vhrkly slzy. „Tohle od tebe nebylo hezké!“ řekl a zhroutil se v pláči.

To už bylo na Caesara příliš. Vstal, zalovil rukou v podpaží svého pancíře a vylovil odtamtud šátek; přešel ke králi a vtiskl mu ho do ruky. „Ve jménu postavení, které zastáváš, se přece seber! Třebaže jsme začali jednat bez formalit, jde přece přesto o audienci, kterou poskytuje bíthýnský král zplnomocněnému zástupci Říma. A ty tu sedíš vyparáděný jak *saltatrix tonsa*, jako nějaká mužská děvka, a rozbrečíš se mi, když ode mne uslyšíš nepřikrášlenou pravdu! Neučili mě sice, jak ukázňovat stařečky, kteří jsou čirou náhodou také římskými klientskými králi, ale ty si o to přímo říkáš! Běž si umýt tvář, králi Níkoméde, a pak si budeme moci teprve promluvit.“

Král Bíthýnie se poslušně jako dítě zvedl a odešel.

Zakrátko už byl zpátky, obličej čistě vydrhnutý, v doprovodu několika služebníků přinášejících občerstvení.

„Chioské víno,“ řekl král a usedl, rozzářené zraky upřeny beze stínu zloby, jak se zdálo, na Caesara. „Dvacet let staré!“

„Děkuji, ale já se raději napiji vody.“

„*Vody*?“

V Caesarových očích se znovu objevil úsměv. „Obávám se, že ano. Nemám víno rád.“

„Pak je jen dobře, že má bíthýnská voda tak proslulou pověst,“ řekl král. „A co budeš jíst?“

Caesar pokrčil lhostejně rameny. „Cokoli.“

Král Níkomédés si nyní svého hosta prohlížel zcela jiným pohledem, zkoumavým, nijak neovlivněným jeho zálibou v mužské kráse. A tak postřehl i to, co bylo skryto pod zevnějškem, jenž ho prve na Caesarovi tak oslnil. „Jak jsi starý, Gaie Julie?“

„Byl bych raději, kdybys mi říkal Caesar.“

„Takže Caesar, až do dne, kdy začneš tu svou nádhernou hřívu ztrácet, viď?“ řekl král a prozradil tak, že pobyl v Římě dostatečně dlouho, aby pochytil alespoň něco z latiny.

Caesar se usmál. „Souhlasím, že je dosti obtížné nosit cognomen, které napovídá bujnou kštici! Musím jen doufat, že budu spíše do vysokého věku po Caesarech vlasatý, než abych měl už zamlada aureliovskou pleš.“ Odmlčel se a pak řekl. „Právě mi bylo devatenáct.“

„To jsi tedy mladší než to mé víno,“ pravil král s údivem v hlase. „Ty v sobě máš i aureliovskou krev? Po Oresteích, nebo po Cottech?“

„Moje matka je Aurelia z rodu Cottů.“

„Ale ty se jí asi nepodobáš, že? Vidím v tobě spíše Lucia Caesara anebo Caesara Strabona.“

„V něčem jsem podobný jí, v něčem zase otci. Pokud ve mně hledáš Caesara, nepřipomínej si v tom případě mladšího bratra Lucia Caesara, ale spíše onoho staršího – Catula Caesara. Všichni tři ostatně zemřeli, když se tehdy vrátil Gaius Marius, pokud se pamatuješ.“

„Ano.“ Níkomédés usrkl zamyšleně chioského a pak řekl: „Podle mé zkušenosti na Římany obvykle dosti zapůsobí vznešenost osoby krále. Jsou sice zamilováni do té své republikánské filozofie, ale snadno se poddávají kouzlu královského majestátu. To ale pro tvou osobu zřejmě neplatí.“

„Pokud by Řím měl krále, Výsosti, byl bych jím já,“ řekl Caesar prostě.

„Jen proto, že jsi patricij?“

„Patricij?“ otázal se Caesar nevěřícně. „Bohové, to ne! Já pocházím z *Juliů!*. To znamená, že můj rod sahá až k Aeneovi, jenž měl za otce sice smrtelníka, ale jehož matkou byla Venuše – Afrodíté.“

„To znamená, že tvým předkem byl Aeneův syn? Ascanius?“

„Nazýváme Ascania latinským jménem, Iulus,“ pravil Caesar.

„Onoho Aeneova syna, kterého měl s Kreúsou?“

„Tak to někteří říkají. Kreúsa zahynula v plamenech hořící Tróje, avšak její syn unikl společně s Aeneem a s Anchísem a uchýlili se do Latia. Jenomže Aeneas měl syna i s Lavinií, dcerou krále Latina. A také on byl nazýván Ascanius – a Iulus.“

„Takže z kterého z Aeneových synů *ty* tedy pocházíš?“

„Z obou,“ říkal Caesar s vážností v hlase. „Věřím totiž, že existoval pouze jediný syn – otázka je pouze to, kdo byl jeho matkou, neboť všem je jasné, že otcem byl Aeneas. Představa, že Iulus byl synem Kreúsiným, je sice romantičtější, ale já si myslím, že je mnohem pravděpodobnější, že jeho matkou byla Lavinia. Poté, co Aeneas zemřel a Iulus dospěl, založil na Albské hoře město Alba Longa – nahoře nad Bovillami by se dalo říci. Iulus tam zemřel a zanechal po sobě rod, který pak vládl dál – Julie. Byli jsme králi Alba Longy, a poté, co Alba Longa podlehla římskému králi Tuliu Hostiliovi, byli jsme pojati do Říma jako jeho nejpřednější občané. A nejpřednějšími občany Říma stále ještě jsme, což ukazuje už to, že jsme dědičnými knězi Jova Latiaris, jenž je mnohem starší než Jupiter Nejlepší Největší.“

„Myslel jsem, že jeho obřady konají konsulové,“ řekl král Níkomédés a dal tak najevo, co všechno ještě o Římanech ví a zná.

„Jenom o jeho výročních slavnostech, je to ústupek Římu.“

„Jestliže jsou tedy Juliové tak vznešení, co jim bránilo, aby za ta staletí trvání republiky nevystoupili více do popředí?“

„Peníze,“ řekl Caesar.

„Ach, peníze!“ zvolal král a zdálo se, že se mu ulehčilo. „To je opravdu hrozný problém, Caesare! I pro mne. Já prostě nemám peníze, abych ti ty lodě mohl poskytnout. Bíthýnie je na mizině.“

„Bíthýnie na mizině není, a ty mi ty lodě *dáš, ó* králi myší! Protože jinak – ťáp! Rozplácneš se pod tou sloní tlapou jako lívanec.“

„*Ale já je nemám, tak jak bych ti je mohl dát*?“

„Tak proč tu tedy sedíme a maříme čas?“ Caesar se vztyčil. „Odlož ten pohár, Níkoméde, a hleď dát věci do pohybu!“ Vklouzl rukou králi pod paži. „Pojď, vstávej! Jdeme dolů do přístavu a podíváme se, co by se tam dalo najít.“

Níkomédés se mu rozčileně vytrhl. „Prosím, abys mi přestal nařizovat, co mám dělat!“

„Přestanu, až to uděláš!“

„Ale já to udělám. Já to přece udělám!“

„Teď hned. Teď je na to nejlepší chvíle.“

„Zítra.“

„Zítra už se může za nejbližším kopcem objevit král Mithridatés.“

„Zítra se žádný král Mithridatés za kopcem objevit nemůže! Král Mithridatés je v Kolchidě a dvě třetiny jeho armády pomřely.“

Caesar se posadil, v očích živý zájem. „Pověz mi o tom něco víc.“

„Sebral čtvrt milionu mužů, aby dal těm kavkazským divochům za vyučenou a odvykl je podnikat výpady do Kolchidy. V tom je celý Mithridatés! Prostě ho vůbec nenapadlo, že by o své vojáky mohl při tak obrovském nasazení také přijít. Ti domorodí bojovníci vůbec nemuseli pozvednout zbraň. Zima v horách udělala všechnu práci za ně. Dvě třetiny pontských vojáků tam pomrzly,“ dovyprávěl Níkomédés.

„Řím o tomhle nic neví.“ Caesar se zamračil. „Proč jsi o tom ještě neinformoval konsuly?“

„Protože k tomu došlo docela nedávno – a kromě toho není mou povinností Řím informovat.“

„Vzhledem k tomu, že jsi přítel a spojenec Říma, pak to tvou povinností zcela určitě je! Poslední, co jsme se o Mithridatovi doslechli, bylo, že je v Kimmerii a že uspořádává své državy na sever od Euxinu.“

„To už provedl předtím – okamžitě, jakmile Sulla nařídil Murenovi, že má nechat Pontos na pokoji,“ přikývl Níkomédés. „Jenomže Kolchida byla v prodlení se svými poplatky, takže se tam zastavil, aby zjednal nápravu, a při té příležitosti se dozvěděl o nájezdech těch barbarů.“

„To je velice zajímavé.“

„Takže, jak vidíš, slon nikde žádný!“

Caesarovi zajiskřilo v očích. „Ale ano! A jak velký. Říkají mu Řím.“

Král Bíthýnie se nedokázal ovládnout; shýbl se až do pasu, jak se rozesmál. „Vzdávám se. Vzdávám! Dostaneš ty své lodičky, dostaneš!“

Do síně vplula královna Oradaltis, psíčka u nohou, a nalezla svého obstarožního manžela odlíčeného a řičícího smíchy. A ve víc než mravné vzdálenosti několika stop od něho také mladého Římana, který vyhlížel přesně jako onen typ mladíčka, jenž by normálně seděl v mnohem nemravnější blízkosti Níkoméda.

„Má milá, tohle je Gaius Julius Caesar,“ pravil král, když se trochu uklidnil. „Potomek bohyně Afrodíty, mnohem urozenějšího rodu, než jsme my sami. Právě mě utancoval, abych mu věnoval velké a znamenité loďstvo.“

Královna (která pokud šlo o Níkoméda netrpěla velkými iluzemi) jen majestátně pokývla. „Překvapuje mě, žes mu rovnou nevěnoval celé své království,“ řekla, nalila si pohár vína a vzala si koláček, dřív než se posadila.

Pejsek přiběhl Caesarovi k nohám, posadil se a oddaně se na něho zahleděl. Když se Caesar shýbl, aby ho pohladil, převalil se a nastavil tlusté bříško k poškrábání.

„Jak se jmenuje?“ otázal se Caesar, jenž měl psy zjevně rád.

„Sulla,“ pravila královna.

Před Caesarovým vnitřním zrakem vyvstal obraz její nožky v sandálu, jak nakopává Sullu do nejchoulostivějšího místečka jeho bytosti; a teď zase byla řada na něm svíjet se v řehotu.

V průběhu večeře vyslechl vyprávění o osudu Nysy, jediného dítěte královského páru a dědičky bíthýnského trůnu.

„Je jí už padesát a je bezdětná,“ říkala zarmouceně Oradaltis. „Provdat ji za Mithridata jsme samozřejmě odmítli, jenomže to znamenalo, že on nám pak znemožnil najít jí jiného vhodného ženicha. Je to zoufalá situace.“

„Smím doufat, že ji uvidím, než odejdu?“ otázal se Caesar.

„To není v naší moci,“ povzdychl si Níkomédés. „Když jsem za posledního Mithridatova vpádu prchal do Říma, zanechal jsem Nysu s Oradaltidou tady v Níkomédei. A tak odvedl Mithridatés naši dceru s sebou jako rukojmí. Dosud ji věznί.“

„A oženil se s ní?“

„Domníváme se, že nikoli. Nebyla to žádná kráska a i tak už byla stará na to, aby měla děti. Pokud by se mu byla otevřeně postavila, byl by ji asi zabil, ale podle posledních zpráv, které jsme o ní získali, je naživu a je držena v Kabeiře, kde Mithridatés věznί ženy – jako třeba dcery a sestry – jimž nechce dovolit, aby se provdaly,“ řekla královna.

„Takže budeme doufat, že až se příště ti dva sloni srazí na téže stezce, králi Níkoméde, bude to římský slon, kdo ze střetu vyjde vítězně. A pokud se té války nezúčastním osobně, postarám se, aby se velitel – ať to bude, kdo chce – včas dozvěděl o místě Nysina věznění.“

„Doufám, že už tou dobou nebudu naživu,“ řekl král s naprostou vážností.

„Nemůžeš přece zemřít, dokud nezískáš svou dceru zpět!“

„Pokud se kdy vůbec vrátí, bude to stejně už jen pontská loutka, tak je to,“ řekl Níkomédés trpce.

„Pak bys měl raději Bíthýnii ve své poslední vůli odkázat Římu.“

„Tak jako to učinili Attalos s Asií a Ptolemaios Apión s Kyrenaikou? Nikdy!“ prohlásil bíthýnský král.

„Bíthýnie tedy padne do rukou Pontu. A Pontos podlehne Římu, takže Bíthýnie bude posléze tak jako tak římská.“

„Nebude, pokud tomu budu moci zabránit.“

„Tomu zabránit nedokážeš,“ řekl zasmušile Caesar.

*** * ***

Nazítří ráno dovedl král Caesara dolů do přístavu a tam mu neúnavně dokazoval, že široko daleko nekotví žádné lodě vybavené pro boj.

„Válečné loďstvo bys přece nepřechovával právě tady,“ řekl Caesar, jenž se nedal ošálit. „Navrhuji, abychom se vydali do Chalkédónu.“

„Zítra,“ řekl král, jenž byl svým neskromným hostem čím dál tím víc okouzlen.

„Vyrazíme dnes,“ řekl Caesar pevně. „Je to – kolik? Čtyřicet mil odsud? To neujedeme za jeden den.“

„Poplujeme lodí,“ řekl král, který nerad cestoval po zemi.

„Ne, vydáme se tam po souši. Rád si krajinu takhle osahám. Gaius Marius – byl to můj strýc, manžel mé tety – mi říkal, že pokud je to možné, mám vždycky volit cestu po souši. Pokud bychom tamtudy později táhli vojensky, budu už alespoň znát terén. Velice dobrá rada.“

„Takže oba dva, Marius i Sulla, jsou tví strýcové, spříznění sňatkem s tvými tetami.“

„Mám mimořádně dobré vztahy,“ prohlásil Caesar.

„Myslím, že ty máš naprosto všechno, Caesare! Mocné příbuzné, urozený původ, vynikajícího ducha i tělo, a krásu k tomu. Jsem velice rád, že nejsem v tvé kůži.“

„Proč?“

„Protože ty nikdy nebudeš bez nepřátel. Žárlivost – anebo závist, chceš-li dát přednost tomuhle termínu – půjde v tvé stopě, tak jako štvaly Fúrie nebohého Oresta. Někdo ti bude závidět tvou krásu, jiní tvé tělo nebo tvůj vzrůst, někteří zase původ, někteří mysl. A většinou ti budou závidět všechno tohle dohromady. A čím výše budeš stoupat, tím větší bude i ta závist. Všude budeš mít jen nepřátele, přítele žádného. A nebudeš s to důvěřovat naprosto nikomu, muži ani ženě.“

Caesar mu pozorně naslouchal. „Ano, myslím, že se na to díváš správně,“ řekl rozvážně. „A co bys mi doporučil, abych udělal?“

„Žil jednou jeden Říman, ještě za doby králů. Jmenoval se Brutus,“ vytasil se král s dalším dokladem o svých znalostech Říma. „Brutus byl velice chytrý. Ale skrýval to za fasádou omezenosti a brutality; z ní ostatně povstalo i jeho cognomen. A tak, když král Tarquinius Superbus pobíjel muže všude kolem sebe, nikdy mu nepřišlo na mysl zahubit i Bruta. Jenž ho nakonec sesadil a stal se prvním konsulem nové republiky.“

„A popravil své vlastní syny, když se pokusili přivést krále Tarquinia Superba zpátky z vyhnanství a obnovit v Římě monarchii,“ řekl Caesar. „Pche! Nikdy jsem se Brutovi neobdivoval. A nehodlám se po něm opičit tím, že bych se stavěl hloupým.“

„Pak ale budeš muset přijmout věci tak, jak budou přicházet.“

„Věř mi, že hodlám brát cokoli přijde a jakkoli to přijde.“

„Dnes už je pozdě na to, abychom teď ještě vyráželi do Chalkédónu,“ zachytračil král. „Byl bych pro časnou večeři a pak bychom si mohli ještě takhle krásně popovídat a vyrazit brzy za úsvitu.“

„Za úsvitu samozřejmě vyrazíme,“ řekl Caesar vesele, „jenomže ne odtud. Vydávám se na cestu do Chalkédónu za hodinu. Chceš-li mne doprovázet, pospěš si.“

A Níkomédés spěchal, hned ze dvou důvodů; prvním bylo vědomí, že se musí mít před rezolutním Caesarem na pozoru, druhým důvodem pak bylo, že byl čím dál tím víc zamilován do toho mladého muže, jenž nepřestával poskytovat důkazy, že pro muže nemá slabost.

Zastihl Caesara, jak nasedá na mulu.

„Ty a *na mule*?“

„Na mule,“ pravil Caesar s hrdou tváří.

„A proč?“

„Z rozmaru.“

„Ty jezdíš na mule a tvůj propuštěnec na neseanském koni?“

„Jak máš možnost se na vlastní oči přesvědčit, tak ano.“

Vzdychajícímu králi pomohli nasednout do jeho dvojkolky, která se pomalým vytrvalým tempem ploužila za Caesarem a Burgundem. Když však navečer zastavili, aby strávili noc pod střechou jednoho šlechtice, tak starého, že už ani neočekával spatřit ještě někdy v životě svého vládce, Caesar se Níkomédovi omluvil.

„Je mi to líto. Moje matka by mi vytkla, že jsem zapomněl na chvilku všeho nechat a uvažovat. Tebe ta cesta velice unavuje. Měli jsme přece jen plout lodí.“

„Tělo to ničí, to je pravda,“ řekl Níkomédés s úsměvem. „Ale zato v tvé společnosti mládnu“.

Nesporně byl toho jitra, kdy po příjezdu do Chalkédónu (kde byla královská rezidence) usedl s Caesarem ke snídani, veselý a hovorný a zdál se být plně odpočatý.

„Jak vidíš," pravil, když stanuli na masivním molu uzavírajícím chalkédónský námořní přístav, „mám tu docela pěknou flotilu. Dvanáct trirém, sedm quinquerém a čtrnáct nekrytých lodí. To jenom tady. Další mám v Chrýsopoli a v Daskyliu."

„Nepodílí se snad na vybírání poplatků za proplutí Bosporem i Byzantion?"

„V současné době ne. Kdysi Byzantinci poplatky požadovali – když ještě byli velice mocní a když měli loďstvo, které se téměř vyrovnalo námořní síle Rhodu. Ale po pádu Řecka a pak Makedonie jsou nuceni udržovat velkou armádu, aby mohli čelit útokům thráckých barbarů, kteří je nepřestávají znepokojovat. Byzantion si zkrátka nemůže dovolit vydržovat jak loďstvo, tak i armádu. Takže teď veškeré poplatky za průjezd Bosporem plynou do Bíthýnie."

„Což je také důvodem, proč máš takových krásných flotil hned několik."

„A důvodem, proč si to loďstvo musím podržet! Mohu Římu poskytnout celkem deset trirém a pět quinquerém, z těch, co jsou tady a co mám porůznu jinde. A deset nekrytých lodí. Ostatek lodí najmu."

„Najmeš?" otázal se Caesar nechápavě.

„Samozřejmě. Jak jinak myslíš, že dáváme naše flotily dohromady?"

„Snad tak jako my! Že si ty lodě postavíte."

„To by bylo holé plýtvání – vy Římané to ostatně máte ve zvyku," říkal král. „Udržovat plavbyschopné lodě v době, kdy je momentálně nepotřebuješ, to stojí peníze. Takže my řecky hovořící národy na březích Asie a Egejského moře omezujeme stálé loďstvo na minimum. A když jich potřebujeme víc a spěchá to, najmeme si je. A přesně to udělám i teď."

„Ale odkud si je najmeš?" vyptával se udiveně Caesar. „Pokud by byly v egejských přístavech nějaké lodě k mání, předpokládám, že už by je byl Thermus dávno zrekvíroval."

„Samozřejmě že ne z egejských přístavů!" odpověděl svrchu Níkomédés, potěšen, že toho mladého vševěda může také o něčem poučit. „Najmu si je z Paflagonie a z Pontu."

„Chceš snad říct, že král Mithridatés pronajme lodě svému nepříteli?"

„A proč by nepronajal? V dané chvíli zahálejí a stojí ho peníze. Nemá teď právě dost vojska, kterým by je naplnil, a nemyslím ostatně, že by měl v současné době v plánu Bíthýnii nebo římskou provincii Asia napadnout – rozhodně ne letos ani napřesrok!"

„Takže my zablokujeme mytilénský přístav pomocí lodí patřících králi, s nímž se Mytiléna tolik touží spojit," vrtěl Caesar hlavou. „To je opravdu zvláštní."

„Docela normální je to," řekl na to jen Níkomédés.

„A jak bude to najímání vypadat?"

„Užiju k tomu agenta. Ten nejspolehlivější je právě tady, v Chalkédónu."

Caesara napadlo, že má-li bíthýnský král ony lodě najmout pro potřebu Říma, měl by snad Řím jejich nájem také zaplatit, ale jelikož Níkomédés zřejmě tento postup považoval za běžný, Caesar moudře držel jazyk za zuby; jednak žádné peníze neměl, jednak nebyl ani zplnomocněn je získávat. Nejlíp nechat vše proběhnout takto. Začínal však nahlížet, proč asi má Řím problémy ve svých provinciích a se svými klientskými králi. Z rozmluvy s Thermem vyrozuměl, že Bíthýnie za dodání flotily dostane někdy v budoucnu zaplaceno. Zauvažoval, jak dlouho asi bude muset Bíthýnie Římu s placením počkat.

„Nu, a je to," řekl král o šest dní později. „Flotilu budeš mít připravenu v Abýdu patnáctého dne vašeho října, kdy si ji tam budeš moci převzít. Do té doby zbývají téměř ještě dva měsíce, a ty samozřejmě strávíš u mne."

„Mou povinností je dozírat na soustřeďování toho loďstva," řekl Caesar, nikoli proto, že by se chtěl králi vyhýbat, ale protože se domníval, že to tak opravdu musí být.

„To nemůžeš," řekl Níkomédés.

„Proč?"

„Nedělá se to tak."

A tak se vrátili do Níkomédeie, což nebylo Caesarovi nijak proti mysli; čím déle byl ve společnosti starého krále, tím víc se mu líbil. I jeho žena. I její pes.

* * *

Měl před sebou dva měsíce čekání, a tak se Caesar rozhodl navštívit Pessinús, Byzantion a Tróju. Král naneštěstí trval na tom, že ho do Byzantia doprovodí, a to po moři, takže se Caesar do Pessinúntu ani do Tróje nedostal; co by mu bývalo trvalo dva nebo tři dny, se cestou lodí protáhlo téměř na měsíc. Král putoval únavně pomalým tempem, neboť považoval za nutné zavítat do každé i sebemenší vesničky, tak aby ho její obyvatelé mohli spatřit v celé jeho nádheře, třebaže – s ohledem na Caesara – nenalíčeného.

Byzantion, odevždy povahou i obyvatelstvem řecké, stálo tou dobou na samé špičce hornatého poloostrova na thráckém břehu Bosporu už přes šest století a mělo přístav jak na rohovitém výběžku na severu, tak i na otevřenější jižní straně. Jeho hradby byly mohutné a velice vysoké, jeho bohatství se odráželo v rozměru a nádheře jeho budov, soukromých i veřejných.

Thrácký Bosporos byl krásnější než Helléspontos – a působil i majestátněji, jak usoudil Caesar, jenž už měl plavbu po Helléspontu za sebou. Od okamžiku, kdy královská bárka přistála, bylo zřejmé, že Níkomédés je syzerénem města; kdekdo významnější se přihrnul, aby ho pozdravil. Caesarovi však neuniklo, že on sám byl terčem několika temných pohledů a že mezi přítomnými byli i takoví, kteří neviděli bíthýnského krále rádi v tak dobrých vztazích s Římanem. Objevil se i nový problém. Až dosud se všechny Caesarovy styky na veřejnosti odehrávaly v Bíthýnii, kde lidé svého vládce znali natolik dobře, že milovali jeho osobnost se vším všudy a chápali ho. Nebylo tomu tak ale v Byzantiu, kde se brzy ukázalo, že všichni Caesara pokládají za králova milce.

Bývalo by snadné tyto domněnky rázně vyvrátit – stačilo by pár slůvek tady a pár tam, o starých bláznech, co ze sebe dokáží udělat blázny ještě větší, a jaká otrava to je muset se s takovým starým bláznem handrkovat o dodávku lodí. Jenomže – Caesar se k něčemu takovému nedokázal přimět; zamiloval si zatím Níkoméda všemi způsoby, až právě na ten jediný, který mu v Byzantiu přisuzovali, a nebyl by mohl onoho starého člověka ranit právě tam, kde i on sám byl nejzranitelnější – v jeho hrdosti. Existovaly však pádné důvody, proč vnést do situace jasno, především a hlavně proto, že v sázce byla celá jeho budoucí dráha. Věděl dobře, kam na ní směřuje – až na sám vrchol! Dost na tom, že musel na samém počátku této cesty jisté rysy své osobnosti tajit; mnohem horší ovšem by bylo, kdyby si získal takovouto zcela nezaslouženou pověst. Pokud by král býval o něco mladší, byl by se asi Caesar rozhodl otevřeně si s ním o tom promluvit, neboť třebaže Níkomédés odsuzoval římskou intoleranci vůči homosexualitě

jako cosi nehellénského, ba téměř barbarského, byl by se asi díky své přirozené vlídnosti a laskavosti sám pokusil takové představy rozptýlit. Při jeho pokročilém věku si však nebyl Caesar jistý, zda by nebyl takovou žádostí zasažen až příliš do hloubky. Život zkrátka, jak Caesar zjišťoval po onom nuceném závětří svého dospívání, staví člověka někdy před hádanky, které nemají rozumné řešení.

Odpor Byzantinců k Římu byl ovšem přímým důsledkem Fimbriovy a Flaccovy okupace města před čtyřmi lety, kdy se oba dva – vysláni Cinnovou vládou – rozhodli raději k tažení do Asie a k válce s Mithridatem, než aby se obrátili do Řecka a utkali se tam se Sullou. Pro Byzantince bylo pramálo důležité, že pak Fimbria Flacca zavraždil a že nato s Fimbriou skoncoval Sulla; faktem zůstávalo, že tím jejich město utrpělo. A najednou se tu jejich syzerén lísá k nějakému dalšímu Římanovi.

A tak Caesar volil čelní útok. V jeho prvé fázi drsně odrazil všechny pokusy o sblížení, které si vůči němu dovolili muži, v druhé fázi si zjistil jméno nejproslulejší byzantské kurtizány a pomiloval se s ní pak, až křičela dost!

„Velikého má jak osel, při chuti je jako kozel," vykládala pak vyčerpaně všem svým přátelům a pravidelným návštěvníkům. Nato se usmála, vzdychla si a roztouženě rozpřáhla paže. „Och, byl prostě báječný! Celá léta jsem neměla takového chlapce, jako je on!"

A bylo to vyřízeno. Aniž se přitom sebeméně dotkl krále Níkoméda, jehož náklonnost k římskému mladíkovi se teď jevila přesně tím, čím i byla. Neopětovanou láskou.

A pak zase zpátky do Níkomédeie, zpátky ke královně Oradaltidě, k psíkovi jménem Sulla, do toho potřeštěného paláce se všemi jeho nespočetnými pážaty a s hašteřivým a intrikujícím dvořanstvem.

„Je mi líto, že už musím odjet," řekl králi a královně při jejich poslední společné večeři.

„Nemůže ti to být tak líto jako nám," řekla ochraptěle královna a nohou převalovala psíka sem a tam.

„Vrátíš se, až bude Mytiléné podrobena?" otázal se král. „Byli bychom tomu velice rádi."

„Vrátím. Máte na to mé slovo," řekl Caesar.

„Dobrá!" Níkomédés se zdál spokojen. „A teď mi laskavě pomoz vyjasnit jednu záhadu latiny, na kterou jsem až dosud nedokázal přijít sám: proč je *cunnus* zrovna mužského rodu a *mentula* zase ženského?"

Caesar jen zamžikal. „To nevím!"

„Ale nějaký důvod tu přece být musí."

„Abych řekl pravdu, nikdy jsem o tom nepřemýšlel. Ale když už jsi mne na to upozornil – ono je to opravdu divné, že?"

„Místo *cunnus* by se přece mělo říkat *cunna* – vždyť je to pohlaví u ženy. A *mentula* by zase mělo správně znít *mentulus* – jde koneckonců o mužský penis. Se vší tou vaší slavnou římskou mužností máte zrovna v tomhle u vás v Římě pěkný zmatek! To vaše mužství je ženské a ženy zase to mají mužské." Král se opřel do křesla a celý jen zářil.

„Neuvedl jsi pro naše stydké části zrovna ta nejslušnější slova," řekl Caesar se vší vážností. „*Cunnus* a *mentula* jsou výrazy značně vulgární." A s vážnou tváří pokračoval dál. „Gramatický důvod se mi zdá ovšem zřejmý. Rod pojmenování se řídí pohlavím, s nímž se má onen orgán spojovat – penis přece hledá, kde se u ženy skrýt, a vagina je od toho, aby se měl kde schovat."

„Nesmysl!“ prohlásil král a rty se mu zachvívaly.

„Sofistika!“ dodala královna a ramena jen jen se roztřást smíchem.

„Co tomu říká Sulla?“ otázal se Níkomédés pejska, s nímž od Caesarova příchodu teď vycházel o mnoho lépe – anebo snad už Oradaltis jeho prostřednictvím starce tak nemilosrdně netrápila.

Caesar vybuchl smíchy. „Jen co se vrátím domů, hned se ho na to přeptám!“

*** * ***

Palác osiřel, poté co Caesar odešel; jeho dva staří obyvatelé se celí nesví ploužili z místnosti do místnosti, i pes jako by truchlil.

„On je tím synem, kterého jsme nikdy neměli,“ řekl Níkomédés.

„Ne!“ řekla rázně Oradaltis. „Je to syn, jakého jsme my nikdy mít nemohli. Nikdy!“

„Proto, že jsem k tomu nezdědil předpoklady?“

„Samozřejmě že ne! Proto, že my nejsme Římané. A on ano.“

„Lépe řečeno – on je sám sebou.“

„Myslíš, že se k nám vrátí, Níkoméde?“

Otázka, jak se zdálo, krále rozradovala. „Ano, myslím, že se vrátí,“ řekl pevně.

*** * ***

Když Caesar o říjnových idách dorazil do Abýdu, našel tam celou slíbenou flotilu už zakotvenu – dvě masivní pontské šestnáctky, osm quinquerém, deset trirém a dvacet galér, robustních, třebaže ne právě válečného typu.

„Jelikož se hodláte zaměřit spíše na blokádu než na pronásledování na širém moři,“ uváděl král ve svém dopisu Caesarovi, „připravil jsem ti namísto oněch dvaceti nekrytých válečných galér, o které jsi žádal, raději širší přestavěné obchodní lodě kryté palubou. Pokud budete chtít zabránit mužům z Mytilény v průběhu zimy v přístupu do přístavu, budete potřebovat bytelnější plavidla, než jsou lehké galéry, které je třeba vytahovat na břeh, jakmile hrozí nepohoda. Tyhle přebudované nákladní veslice mohou na moře za každého počasí, kromě tak prudkých bouří, kdy se stejně nikdo plavit nebude moci. Domnívám se, že vhod přijdou i ty dvě pontské šestnáctky, když už pro nic jiného, pak proto, že *vyhlížejí* tak hrozivě a nebezpečně. Prorazí každý známý hradící řetěz v přístavu, takže vám budou užitečné i za útoků. Kromě toho je kapitán přístavu v Sinopé přidal prostě zadarmo, jen za mzdu a stravu pro posádku (každá z nich má pět set mužů), neboť, jak pravil, pro ně pontský král v současné době stejně nemá absolutně žádné použití. Účet připojuji v příloze na samostatném listě.“

Vzdálenost z Abýdu na Helléspontu k anatolské straně ostrova Lesbos činila asi sto mil, a jak Caesarovi na jeho dotaz sdělil hlavní lodivod flotily, bude plavba za stávajícího počasí a za předpokladu, že jsou všechny lodi skutečně plně plavbyschopné, trvat něco mezi pěti až deseti dny.

„Pak je třeba se přesvědčit, že se opravdu mohou vydat na moře,“ prohlásil Caesar.

Lodivod ještě nezažil admirála (za toho se alespoň Caesar až do plánovaného přistání na Lesbu považoval), jenž by trval na důkladné prohlídce lodí, dříve než se flotila dá na cestu. Svolal tedy tři abydské loďaře a prošel s nimi postupně každé

plavidlo důkladně od přídě až po záď, zatímco jim Caesar nakukoval přes ramena a dorážel na ně bezpočtem otázek.

„Trpíš mořskou nemocí?“ tázal se ho lodivod s nadějí v hlase.

„Pokud vím, tak ne,“ odpověděl Caesar a oči mu jen hrály.

Deset dní před listopadovými kalendami flotila čtyřiceti lodí vyplula na Helléspont, kde je proud – trvale se ženoucí z Euxinského do Egejského moře – unášel stálou rychlostí k jižnímu hrdlu úžiny mezi Mastúsijským mysem na thráckém břehu a ústím řeky Skamandros na asijské straně. Nedaleko vzhůru proti proudu Skamandru ležela Trója – bájné Ílion – z jejíchž hořících sutin prchl jeho předek Aeneas ještě dříve, než ho mohl zajmout Agamemnón. Škoda že jsem neměl příležitost to velebné místo navštívit, pomyslel si Caesar; pak jen pokrčil rameny; však se ještě najde jiná příležitost.

Počasí vydrželo, takže flotila – stále ještě plující pěkně pohromadě – dorazila k severnímu cípu Lesbu o šest dní dříve. Jelikož Caesar neměl v úmyslu dosáhnout cíle svého určení jindy než přesně o listopadových kalendách, poradil se opět s hlavním lodivodem a ukryl celé své loďstvo za Kydónský poloostrov podobný polozavřené hrsti, kde ho z Lesbu nemohl nikdo zahlédnout. Nepřítel na Lesbu Caesara nijak nevzrušoval; zamýšlel překvapit někoho úplně jiného – obléhající římskou armádu. A na Therma při té příležitosti udělat dlouhý nos.

„Máš až neskutečné štěstí,“ pravil hlavní lodivod, když flotila den před listopadovými kalendami vyplouvala opět na cestu.

„V jakém smyslu?“

„V životě jsem nezažil v tomto ročním období lepší moře – a to počasí zřejmě ještě pár dnů potrvá.“

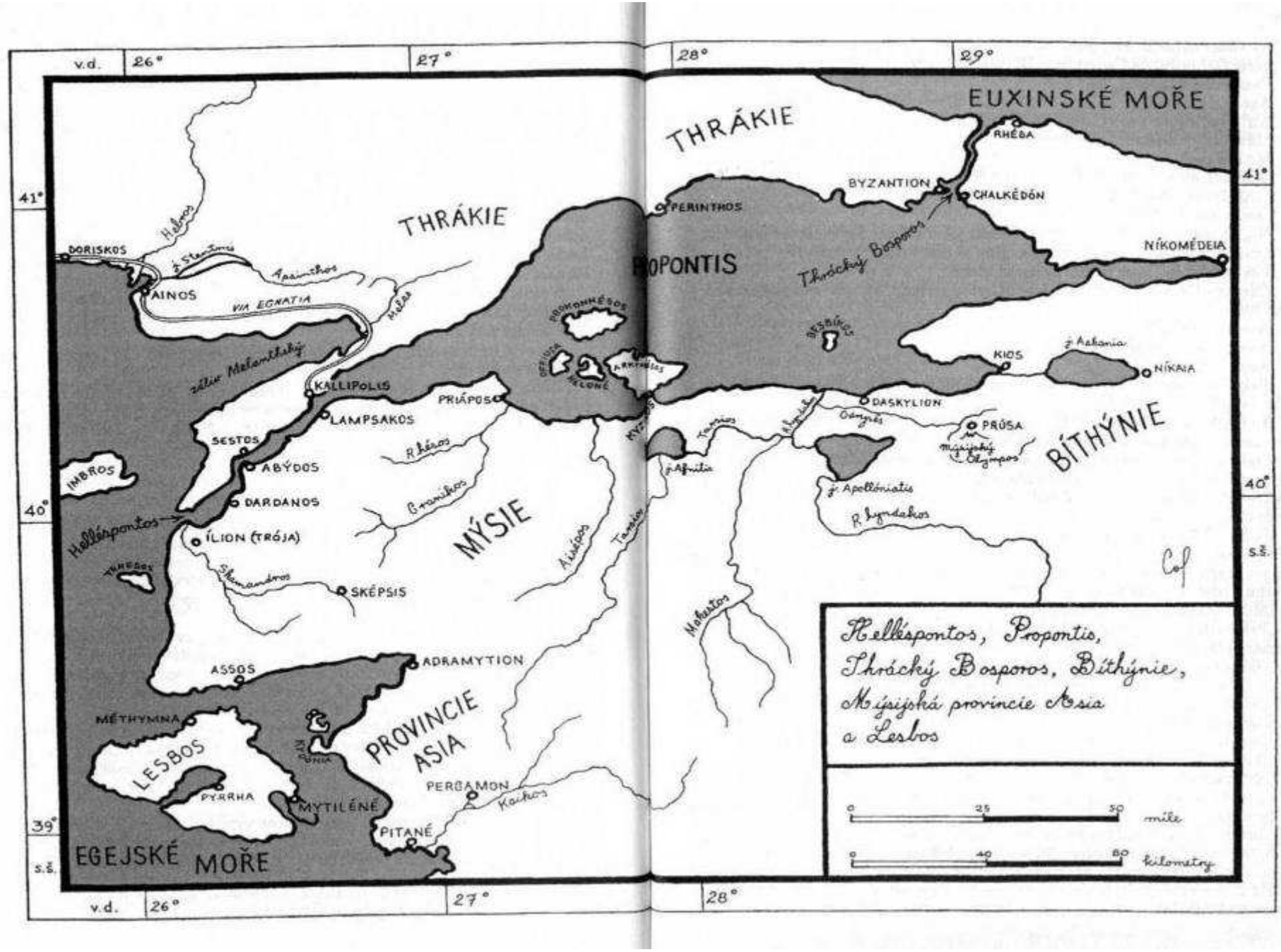
„Takže za soumraku se uchýlíme do jakékoli zátoky, kterou se nám na Lesbu podaří najít. Zítra na úsvitě se na lehkém a rychlém člunu vydám nalézt armádu,“ řekl Caesar. „Nemělo by smysl připlout tam s celým loďstvem, když ani nevím, kam ho velitel hodlá umístit.“

*** * ***

Armádu našel Caesar následujícího dne už za malou chvíli po východu slunce a vydal se na břeh, aby vyhledal Therma nebo Luculla, podle toho, kdo jí právě velí. Byl to Lucullus, jak se ukázalo. Thermus byl dosud v Pergamu.

Setkali se místě pod hradbou a příkopem, jejichž stavbu Lucullus právě kontroloval a které přehrazovaly úzkou kopcovitou šíji spojující Mytilénu se zbytkem ostrova.

Byl to samozřejmě Caesar, kdo byl na tuto schůzku zvědavý; Lucullus byl spíše podrážděný, řekli mu jen, že s ním chce hovořit nějaký neznámý tribun, a Lucullus viděl v každém novém důstojníčkovi jen další nemehlo v armádě. Získal v Římě značně na pověsti od oné doby, kdy byl ještě Sullovým oddaným kvestorem – jediným legátem, jenž schvaloval jeho pochod na Řím, když byl Sulla poprvé konsulem. A Sullovi zůstal od té doby věrný natolik, že ho Sulla pověřoval i úkoly, jaké se zpravidla nesvěřovaly mužům, kteří dosud nezastávali úřad prétora; bojoval s králem Mithridatem a setrval v provincii Asia i poté, co už se Sulla odebral domů, hájil ji pro Sullu, zatímco se její správce Murena zapletl do neschválené války s Mithridatem v Kappadokii.

v.d.
26°
27°
28°
29°
41°
40°
39°
s.š.
THRÁKIE
EUXINSKÉ MOŘE
RHÉSA
BYZANTION
CHALKÉDÓN
PERINTHOS
NÍKOMÉDEIA
PROPONTIS
Thrácký Bosporos
DORISKOS
Hebros
Apsinthos
AINOS
VIA EGNATIA
Mésa
zátiší Melantský
PROKONNÉSOS
BESBÍKOS
KIOS
ž. Askania
NÍKAIA
KALLIPOLIS
PRIÁPOS
LAMPSAKOS
DASKYLION
Rhyndakos
Ósmyrá
PRÚSA
mysijský Olympos
BÍTHÝNIE
SESTOS
ABÝDOS
Rhésos
IMBROS
DARDANOS
Granikos
Hellespontos
ÍLION (TRÓJA)
MÝSIE
Aisépos
Tarsios
THEBOS
Skamandros
SKÉPSIS
ž. Apollóniatis
ASSOS
ADRAMYTION
Kaikos
MÉTHYMNA
PROVINCIE ASIA
LESBOS
PYRRHA
MYTILÉNÉ
PERGAMON
PITANÉ
EGEJSKÉ MOŘE
Hellespontos, Propontis,
Thrácký Bosporos, Bithýnie,
Mýsijská provincie Asia
a Lesbos
0
25
50
míle
0
40
80
kilometry

Před sebou uviděl Caesar štíhlého, zdatně vyhlížejícího muže střední postavy, jenž kráčel poněkud prkenně – nikoli proto, jak se zdálo, že by měl cokoli v nepořádku s páteří, ale spíše pro strnulost mysli. Nebyl nijak hezký – rozhodně však byl zajímavého vzhledu – měl podlouhlou bledou tvář věnčenou kudrnatými vlasy neurčité barvy, jíž se říká myší hněď. Když se přiblížil natolik, že mu Caesar viděl do očí, spatřil, že jsou světlounké, studeně šedé.

Vojevůdce svraštil čelo. „Ano?“

„Jsem Gaius Julius Caesar, mladší vojenský tribun.“

„Posílá tě asi správce, ne?“

„Ano.“

„Nu? Proč sis mě dal vyvolat? Mám tu práci.“

„Mám tu tvé loďstvo, Lucie Licinie.“

„Mé loďstvo?“

„To, které mi správce uložil obstarat v Bíthýnii.“

V chladném pohledu se objevilo zaujetí. „Bohové!“

Caesar stál a čekal.

„Nu, to je *opravdu* dobrá zpráva! Neměl jsem tušení, že Thermus poslal do Bíthýnie dva tribuny,“ řekl Lucullus. „Kdy tě tam vyslal? V dubnu?“

„Pokud vím, byl jsem jediný, komu to uložil.“

„Caesar – Caesar… Ty přece nemůžeš být ten tribun, kterého tam posílal koncem června!“

„Ano, to jsem já.“

„A ty už máš flotilu *tady*?“

„Ano.“

„Pak se budeš muset vrátit, tribune. Král Níkomédés ti asi pověsil na krk nějakou veteš.“

„Ve flotile není ani jedna podřadná loď. Mám tu čtyřicet lodí, které jsem osobně zkontroloval, pokud jde o jejich plavbyschopnost na moři – dvě šestnáctky, osm quinquerém, deset trirém a dvacet přestavěných obchodních lodí, o kterých král prohlásil, že budou pro zimní blokádu účelnější než lehké nekryté válečné galéry,“ říkal Caesar a skrýval své uspokojení hluboko v nitru, tak aby z něho pranic neuniklo navenek.

„Bohové!“ Lucullus si teď tohoto mladšího vojenského tribuna podrobně prohlížel s pozorností, jakou by asi věnoval zrůdě vystavované mezi atrakcemi u cirku při hrách. Levý koutek úst se s lehkým potrháváním stočil vzhůru, i oči mu trochu roztávaly. „Jak jsi to dokázal?“

„Mám už takový dar výřečnosti.“

„Pak bych tě byl rád slyšel řečnit! Níkomédés si své lodi přece střeží jak lakomec poslední sestercius.“

„Neboj se, Lucie Licinie, však ti od něho vezu také účet.“

„Říkej mi Lucullus, je tu přinejmenším šest Luciů Liciniů.“ Vojevůdce se otočil a vydal se ke břehu. „To věřím, že ti s sebou dal účet. Kolik nám počítá za ty dvě šestnáctky?“

„Jen stravu a mzdu pro jejich posádky.“

„Bohové! Kdepak máš tu zázračnou flotilu?“

„Kotví asi míli odtud po břehu, směrem k Helléspontu. Domníval jsem se, že bude lepší, abych se sem nejprve vydal sám a zeptal se tě, chceš-li, aby přistála tady, nebo zda ji hned vyšleš k blokádě mytilénských přístavů.“

Lucullův krok ztratil trochu na své strnulosti. „Myslím, že ji pošleme hned do díla, tribune.“ Zamnul si ruce. „To bude pro Mytiléňany pěkné překvapení! Oni se už domnívali, že budou mít na dovoz zásob celou zimu.“

Když oba muži došli k Caesarově veslici a Lucullus do ní svižně naskočil, Caesar zůstal stát.

„Nu, tribune? Ty se mnou nepojedeš?“

„Samozřejmě, jestli si přeješ. Neznám ještě dost dobře pravidla vojenské zdvořilosti, tak bych se nerad dopustil nějaké chyby,“ řekl Caesar upřímně. „Nastup, člověče, nastup ihned.“

Teprve když dvacítka veslařů, po deseti na každém boku, otočila otevřený člun k severu a začala veslovat dlouhými plynulými záběry, které rychle ukrajovaly vzdálenost, ozval se Lucullus znovu.

„Ty že se nevyznáš ve vojenské etiketě? Sedmnáct už ti snad bylo, ne? Nehlásil ses mi přece jako contubernalis, ale jako mladší tribun.“

Caesar potlačil povzdychnutí (viděl už, že ho tohle vysvětlování unaví dřív, než přestane být nutné) a věcným tónem řekl: „Je mi devatenáct, ale toto je mé první tažení. Až do června jsem byl flaminem Dialis.“

Lucullus nikdy příliš nestál o detaily, těm zpravidla nebyl ochoten věnovat čas, a byl také až příliš inteligentní. Takže jen pokývl hlavou a naráz mu bylo jasné všechno, co jiným bylo třeba obsáhle vysvětlovat. „Caesar… Nebyla tvoje teta první Sullovou manželkou?“

„Ano.“

„Takže je ti nakloněn.“

„V současné době ano.“

„To jsi dobře řekl! Jsem jeho nejvěrnějším stoupencem, tribune, a říkám ti to jako varování, vzhledem k tvému příbuzenskému vztahu s ním. Nedovoluji nikomu vznášet jakékoli kritické poznámky k němu.“

„Ode mne žádnou kritiku neuslyšíš, Luculle.“

„V pořádku.“

Rozhostilo se ticho, do něhož zaznívalo jen sborové pobrukování dvaceti veslařů nořících v souhlasném rytmu vesla do vody. Pak se Lucullus ozval znovu, tentokrát trochu pobaveně.

„Stejně bych ale rád věděl, jak jsi od krále Níkoméda dokázal vymámit tak silnou flotilu.“

Až dosud pečlivě ukrývané uspokojení si naráz zjednalo průchod, a to způsobem, jejž se Caesar až dosud nenaučil zvládat; dal se strhnout a prořekl cosi velice důvěrného před někým, koho dobře neznal. „Stačí snad říct, že mě urazil správce. Nechtěl věřit, že budu schopen do listopadových kalend obstarat oněch čtyřicet lodí, z toho polovinu krytých. Mne se to dotklo, a tak jsem učinil všechno, abych ty lodě sehnal. A taky jsem to dokázal! Ta správcova nedůvěra v moje slovo si o to přímo říkala.“

Odpověď Luculla nesmírně podráždila; nesnášel ve své armádě přespříliš sebevědomé muže v žádném postavení a Caesarovu odpověď považoval za nevkusně arogantní. Rozhodl se toho sebejistého kloučka odkázat do patřičných mezí. „Znám toho zmalovaného dědka velice dobře,“ pravil mrazivým hlasem. „Ty jsi ovšem *velice* hezký hoch a jeho záliby jsou samozřejmě *velice* dobře známé. Padl jsi mu do oka?“ Neměl však v úmyslu poskytnout Caesarovi čas k odpovědi a hned pokračoval. „*Jistěže* se do tebe zakoukal! Nu, výtečně, Caesare! Nenajde se tak hned Říman, který by

ušlechtilý cíl nadřadil nad svou vlastní důstojnost. Takže všichni tu asi budeme v téhle souvislosti ještě dlouho mluvit s uznáním o tvářičce, které vděčíme za čtyřicítku lodí. Či snad o prdelce?“

Hněv vzplál v Caesarovi s takovou prudkostí, že musel zatnout nehty do dlaní, aby udržel paže při bocích; za celý život dosud nemusel svést takový boj, aby si udržel chladnou hlavu. A ovládl se. Za cenu, na niž neměl nikdy zapomenout. Otočil se k Lucullovi a upřel na něho tvrdé, neuhýbavé zraky. A Lucullus, jenž už takových pohledů zažil bezpočet, zbledl. Kdyby byl měl na lodi kam ustoupit, byl by couvl z Caesarova dosahu; takto musel vydržet. Ale stálo ho to nemalé úsilí.

„Prvně jsem byl s ženou,“ řekl Caesar úsečně, „zhruba kolem svých čtrnáctých narozenin. Kolik jsem jich měl od té doby, nedokážu spočítat. Což znamená, že znám ženy dosti dobře. A toho, z čeho jsi mě právě nařkl, Lucie Licinie, je schopna užít jedině ženská. Ženské, Lucie Licinie, nemají ve svém arzenálu žádnou jinou zbraň, jak dosáhnout toho, co chtějí – anebo toho, co po nich chce nějaký chlap, aby pro něho dosáhly – než ty své *cunni*. A toho dne, kdy bych se musel utéci k tomu se prodávat, jen abych dosáhl svého cíle, toho dne si proženu vlastní meč břichem. Nosíš hrdé jméno. Ale ve srovnání s mým není nic než prach. Ty ses otřel o mou *dignitas*. Neustanu, dokud ta poskvrna nebude vymazána. Po tom, jak jsem ti dokázal obstarat tu tvou flotilu, ti vůbec nic není. Ani Thermovi ne! Můžeš si být nicméně jist, že byla získána počestně, aniž bych musel do postele s králem – anebo spíš s královnou. Sex s tím, koho zneužíváme, má ostatně nevalnou cenu. Já sám ke svým cílům takovými cestami nepostupuji. Dosahuji jich především svou inteligencí, což je dar, jak se mi zdá, jenž je dopřán jen nemnoha mužům. Proto to také zřejmě dotáhnu daleko. Asi mnohem dál než ty.“

Domluvil, otočil se k Lucullovi zády a sledoval vzdalující se obléhací práce, které proměňovaly mytilénská předměstí v rozvaliny. Lucullus, jemuž Caesarova slova vyrazila dech, byl jen rád, že ta výměna slov proběhla v latině, jinak by veslaři její obsah jistě roznesli široko daleko. Pěkně ti děkuju, Sullo! Nasadil jsi nám sem do našeho hnízdečka rozkošného sršně! Bude s ním víc starostí než s celou Mytilénou.

Zbytek cesty proběhl v ledovém tichu, Caesar se stáhl do sebe a Lucullus si lámal hlavu, jakým způsobem by mohl znovu získat své vůdčí postavení, aniž by obětoval svou vlastní sebeúctu – neboť bylo absolutně nemyslitelné, že by se jako velící vojevůdce v této válce snížil natolik, aby se omluvil mladšímu vojenskému tribunovi. A jelikož ho žádné uspokojivé řešení ne a ne napadnout, vyšplhal na konci té nedlouhé plavby na palubu nejbližší šestnáctky a tvářil se, jako by žádný Caesar vůbec neexistoval.

Když už stál oběma nohama na palubě, napřáhl pravici s roztaženými prsty, aby Caesara zarazil ve výstupu po žebříku.

„Nemusíš se obtěžovat, tribune,“ řekl studeně. „Vrať se do mého tábora a ubytuj se. Nepotřebuji tě už.“

„Mám dovoleno vyhledat své sloužící a koně?“

„Samozřejmě.“

* * *

Třebaže Burgundus, jenž svého pána znal lépe než kdo jiný, s určitostí rozpoznal, že se Caesarovi v době, kdy se vzdálil z lodi, muselo přihodit cosi velice vážného, byl

natolik moudrý, že se cestou po souši do Lucullova tábora ani slovem nezmínil o jeho ztrhané tváři a skelném pohledu.

Caesar si z té cesty nezapamatoval pranic, nevnímal ani dispozici tábora, do kterého vjížděli. Strážný je poslal po *via principalis* a informoval nového mladšího tribuna, že se má ubytovat v druhé zděné budově vpravo. Nebylo ještě poledne, ale Caesar měl pocit, že ono ráno mělo snad tisíc hodin, a únava, kterou nyní pocítil, v sobě měla cosi zcela nového – byla temná, děsivá, slepá.

Jelikož to byl stálý tábor a nepředpokládalo se, že by ho rušili dříve než příští rok zjara, byli jeho obyvatelé usídleni bytelněji a pohodlněji než jen pod kožemi. Pro řadové vojáky tu stály nekonečné řady pevných dřevěných chatek, každá pro osm mužů, nebojové síly hostily větší dřevěné boudy, kde byli ubytováni po osmdesáti; vojevůdce měl pro sebe dům se vším všudy – dalo by se téměř mluvit o vile – postavený z vepřovic usušených na slunci; podobný dům tu stál i pro jeho legáty; vyšší důstojníci bydleli ve čtyřpatrové budově, rovněž vystavěné z vepřovic, a mladší vojenští tribunové pro sebe měli obdobné stavení, jenže menšího rozměru.

Dveře byly otevřené, zevnitř se ozývaly čísi hlasy; Caesar stanul váhavě ve vchodu, jeho sloužící a zvířata Čekali opodál na cestě.

Zprvu uvnitř nic nerozeznával, ale pak se jeho oči přizpůsobily šeru, takže jediným pohledem obsáhl celou místnost, ještě dříve než si ho někdo povšiml. Uprostřed stál velký dřevěný stůl, kolem něhož bylo rozesazeno sedm mladých mužů, obuté nohy všichni na stole. Nikoho z nich neznal, to byla jedna z pokut za to, že jako flamen Dialis musel až dosud žít v ústraní. Pak jeden z přítomných, příjemně vyhlížející a robustně stavěný mladý muž sedící přímo naproti dveřím, vzhlédl a Caesara si povšiml.

„Buď zdráv!“ řekl dobromyslně. „Pojď jen dál, ať jsi, kdo jsi.“

Caesar sice vstoupil s mnohem jistějším výrazem, než odpovídalo jeho pocitům, avšak Lucullovo nařčení se přesto stále ještě odráželo na jeho tváři; sedm párů očí, které se na něho upřely, před sebou spatřilo spíše Apollóna Hubitele než Apollóna s lyrou. Nohy zvolna sjely se stolu dolů. Po prvním uvítání nepromluvil nikdo ani slovo. Jen se na něho všichni upřeně dívali.

Pak se onen vlídný mladík zvedl, obešel stůl a napřáhl pravici. „Aulus Gabinius,“ řekl a zasmál se. „Jen se, prosím tě, netvař tak vznešeně, ať jsi, kdo jsi! Takových už tu máme ažaž.“

Caesar se podávané ruky chopil silným stiskem. „Gaius Julius Caesar,“ řekl, ale úsměv opětovat nedokázal. „Myslím, že mám být ubytován tady. Jsem mladší vojenský tribun.“

„My jsme to věděli, že nám někde toho osmého najdou,“ řekl Gabinius a obrátil se tváří k ostatním. „Mladší tribunové jsme tady všichni – spodina důstojnictva a trn v patě vojevůdcově. Občas i pracujeme. Ale jelikož za to nejsme placeni, nemůže to po nás vojevůdce dost dobře chtít. Právě jsme doobědvali. Něco tam snad pro tebe přesto ještě zbylo. Nejdřív se ale seznam se svými spolutrpiteli.“

Jeden po druhém teď vstávali i všichni ostatní v místnosti.

„Gaius Octavius.“ Pomenší svalnatý chlapík měl v sobě jistý půvab (spíše ovšem řecký, neboť byl hnědovlasý s oříškově hnědavýma očima), což ovšem neplatilo o uších, které mu odstávaly doslova jako ucha na džbánu. Stisk ruky měl příjemně pevný.

„Publius Cornelius Lentulus – pro zjednodušení Lentulus.“ Zřejmě jeden z oněch zmíněných povznesených, typický Corneliovec – snědý, s nehezkou tváří. Vyhlížel, jako když trpí nedostatkem peněz, ale přesto je rozhodnut tu obstát – s bídou sice, ale přece.

„Tohle je ten slavný Lentulus – Lucius Cornelius Lentulus Niger. Říkáme mu samozřejmě jen Niger.“ Další z těch hrdopýšků, druhý takový typický Corneliovec. Snad ještě o něco arogantnější než předchozí Lentulus.

„Lucius Marcius Philippus mladší. Pro nás je to jinak jen Lippus – on je takový slimáček.“ Přezdívka to byla nespravedlivá, jelikož Philippus naprosto neměl uslzená slimáčí očka, naopak, oči měl výrazné a velké, tmavé a zasněné, zasazené v mnohem lépe vyhlížející tváři, než jakou se mohl pochlubit Philippus starší – zděděné zřejmě po claudiovské prababičce, které byl ostatně i jinak dosti podobný. Působil přívětivě, stisk ruky měl lehký, zdaleka však ne slabý.

„Marcus Valerius Messala Rufus. Známý pod jménem Zrzek Rufus.“ Tak tenhle nepatřil k oněm povýšencům, i když měl tak skvělé jméno. Zrzek Rufus dělal čest svému jménu i přezdívce – rudozlaté měl vlasy a narudlé i oči. Nezdálo se však, že by měl sklon se červenat.

„A jako obvykle nakonec – to proto, že se mu všichni koukáme přes hlavu – Marcus Calpurnius Bibulus.“

Bibulus byl z nich ze všech nejnadutější, snad proto, že byl i nejmenší a nejdrobnější. Výraz povýšenosti mu vtiskovaly už samy jeho rysy, ostré lícní kosti, hrbolatý římský nos; ústa jako by vyjadřovala trvalou nespokojenost, nad lehce vypoulenýma světlešedýma očima se táhlo naprosto rovné obočí. Vlasy i obočí měl plavé, avšak beze stopy zlata, takže vyhlížel starší než byl, na víc než na svých jedenadvacet let.

Stává se, i když zřídkakdy, že se hned při prvním setkání vyvine mezi dvěma lidmi prudká vzájemná nechuť, bez příčiny a bez důvodů; bývá instinktivní a zcela nepřekonatelná. Takový odpor k sobě naráz pocítili Gaius Julius Caesar a Marcus Calpurnius Bibulus od chvíle, kdy jeden na druhého prvně pohlédli. Král Níkomédés hovořil o nepřátelích – a Caesar si byl jist, že jednoho má právě teď před sebou.

Gabinius přitáhl osmou židli, která stála odsunuta až u stěny, a postavil ji ke stolu, mezi svou a Octaviovu.

„Posaď se a najez se,“ řekl.

„Rád si sednu, ale omluv mě, jíst nebudu nic.“

„Nu, tak trochu vína, napij se.“

„Víno nepiju vůbec.“

Octavius se zahihňal. „To se ti tedy bude pobyt u nás dost zajídat!“ zvolal. „Tady to bývá pozvracené od zdi ke zdi.“

„Ty jsi ten flamen Dialis!“ vykřikl Philippův syn.

„Já jsem byl flaminem Dialis,“ opravil ho Caesar a neměl zprvu v úmyslu o tom dále mluvit. Pak si to však rozmyslel a přece jen pokračoval. „Radši vám to vysvětlím hned, abyste se mě na to pak už nikdo nevyptávali.“ Pověděl jim celý svůj příběh tak hutnou formou a tak dobře volenými slovy, že si všichni ihned uvědomili – ač věru nepatřili k duševní elitě – že před sebou mají vzdělaného intelektuála.

„To je mi ale historie,“ řekl Gabinius, když Caesar skončil.

„Takže ty jsi s tou Cinnovou dcerou stále ještě ženatý,“ řekl Bibulus.

„Ano.“

„A my tady,“ zahlaholil vesele Octavius, „teď budeme mít beznadějně vyrovnané síly v tom našem věčném potýkání, Gabinie! S Caesarem tu teď jsou už čtyři patricijové! To znamená boj na život a na smrt!“

Ostatní se po něm jen útrpně podívali a Octavius zmlkl.

„Ty jsi asi právě dorazil z Říma, ne?“ otázal se Rufus.

„Ne, z Bíthýnie.“

„A cos dělal v Bíthýnii?“ zeptal se Lentulus.

„Shromažďoval jsem loďstvo k blokádě Mytilény.“

„A povedlo se ti to?“ dotíral Bibulus.

„Přirozeně,“ řekl Caesar s přezíravostí, na jakou se nezmohl ani Bibulus.

Smích byl stejně jedovatý jako Bibulovy oči. „Přirozeně? Anebo spíš přirozením?“

Nikdo nestačil sledovat, co se událo v následujícím okamžiku. Šest párů očí na Caesara dokázalo zaostřit pohled až ve chvíli, kdy už byl za stolem a kdy držel Bibula nataženou paží ve vzduchu, takže mu nohy bimbaly bezmocně ve vzduchu. Působilo to směšně, až komediálně; Bibulus mlátil divoce pažemi po Caesarově usmívající se tváři, ale měl ruce příliš krátké, než aby na něho dosáhl – scénka jako z dokonale zahraného mímu.

„Kdybys nebyl míň než blecha,“ říkal Caesar, „tak už bych ti teď venku mlátil hubou o štěrk. Ale že nejsi nic víc než *pulex*, byla by i to holá vražda. Nestojíš mi ani za to, abych ti ji tady rozbil na cucky. Takže se mi už radši nepleť do cesty, ty pupenče bleší!“ Držel Bibula stále ještě ve vzduchu a rozhlížel se, až našel, co hledal – šest stop vysokou polici. Bez zjevné námahy Bibula vyhodil až nahoru a plavně přitom uhnul kopanci, kterým mu hrozila Bibulova bota. „Tam nahoře si můžeš kopat, jak je ti libo, blešáku.“

A byl pryč, kdesi venku na cestě.

„*Pulex* – to ti tedy sedí, Bibule!“ řehtal se Octavius. „Od nynějška ti říkám Duplex, Co ty na to, Gabinie? Bude pro tebe taky Pulex?“

„Spíš Podex!“ odsekl Gabinius zrudlý vzteky. „Co tě to napadlo, plácnout něco takového? On k tomu přece nezavdal sebemenší důvod, a všichni tu teď vypadáme jako hulváti!“ Rozhlédl se přísně kolem sebe. „Nevím, co uděláte vy, ale já jdu ven pomoct Caesarovi složit zavazadla.“

„Pomoz mi radši dolů!“ křikl na něho Bibulus z police.

„Tobě? Ani nápad!“ řekl Gabinius pohrdavě.

Pomoci mu nebyl ochoten nikdo; Bibulovi nakonec nezbylo než seskočit, neboť na to, aby se chytil rukama a spustil dolů, byl stojan příliš vratký. A přes všechnu zlost, která jím zmítala, si přitom byl vědom i pokořujícího poznání že Gabinius má vlastně pravdu. Co ho to jen posedlo? Dokázal jediné, udělat ze sebe šaška – ztratil respekt svých společníků, a útěchou mu ani nemohlo být vědomí, že by snad v onom konfliktu zvítězil, neboť tomu bylo právě naopak. Vyhrál Caesar, snadno a se ctí – ne tak, že by zbil někoho slabšího, než je sám, nýbrž tím, jak všem předvedl jeho malost. Bylo jen přirozené, že Bibulus nesnášel lidi vysoké postavy a silných svalů, neboť ani jedno z toho mu nebylo dáno; dobře přitom věděl, že svět náleží velkým a rázným mužům. Stačil ho vydráždit už sám pohled na Caesara – ovšem aby to ten krasaveček korunoval, předvedl ještě, jak se mu z úst krásná a přesně volená slova jen linou! Jaká je to spravedlnost?

Nevěděl v tu chvíli, koho vlastně nenávidí víc – zda sebe anebo Gaia Julia Caesara. Muže, jemuž bylo naopak dáno vše. Z cesty dveřmi dovnitř doléhaly zvuky bujného veselí, tak nepochopitelné, že Bibulus neodolal. Tiše se přikradl k veřeji a obezřetně vyhlédl ven. Stálo tam šest jeho druhů a smíchy se popadalo za boky, zatímco onen hoch, jemuž bylo dáno všechno na světě, tam seděl *na mule!* Bibulus sice nerozuměl ničemu z toho, co jim Caesar právě říká, byl si však přesto jist, že jeho slova jsou samý vtip, že jsou zábavná, okouzlující, milá, neodolatelná, fascinující, skvěle vybíraná a dokonale skloubená, že jim učarovala.

„Nu,“ řekl si, když se odplížil do soukromí své místnůstky, „ale zato téhle blechy se už nikdy, nikdy, nikdy nezbavíš!“

*** * ***

Když nastala zima a obléhatelé Mytilény dospěli do oné statické fáze střetu, kdy už stačí toliko sedět a vyčkávat, až obléhané zlomí hlad, našel Lucius Licinius Lucullus konečně chvilku, aby napsal svému milovanému Sullovi.

Pevně věřím, že tohle budu moci už na jaře ukončit díky jedné značně překvapivé okolnosti, o které ti chci napsat dále. Ale nejprve bych tě rád požádal o laskavost. Pokud se mi povede na jaře s Mytilénou skoncovat, směl bych se vrátit domů? Jsem tu už tak dlouho, drahý Lucie Cornelie, a potřebuji zase vidět Řím – a to ani nemluvím o tom, jak moc bych si přál uvidět zase tebe. Můj bratr, Varro Lucullus, je už teď sdostatek starý i zkušený na to, aby se stal kurulským édilem, a já toužím po tom, abych mohl édilský úřad zastávat společně s ním. Neexistuje jiný úřad, o který by se mohli ucházet dva bratři s nadějí, že budou zvoleni. Představ si jenom, jaké hry bychom dokázali společně uspořádat! Nemluvě o tom, jakou by mi to učinilo radost. Je mi teď osmatřicet let, bratrovi je šestatřicet – jsme tedy téměř v prétorském věku, a ještě pořád jsme nebyli édily. Dovol nám, prosím, abychom se tohoto úřadu mohli ujmout, a pak mě laskavě co nejdříve ustanov prétorem. Pokud bys ale usoudil, že má žádost není dost moudrá anebo že si toho nezasluhuji, samozřejmě že to pochopím.

Thermovi se v provincii Asia, jak se zdá, daří všechno dobře, zejména poté, co mě uvrtal tady v Mytiléně a tak se mě zbavil. Ale on ovšem vůbec není špatný chlap. Všem těm místním kmenům a pronárodům docela vyhovuje, hlavně proto, že má trpělivost poslouchat jejich povídačky, proč nemohou odvádět Římu povinné poplatky. A mně se na něm zase líbí to, že je k tomu všechny nakonec stejně donutí.

Ty dvě legie, co tu mám, jsou dosti drsný materiál. Táhli pod Murenou do Kappadokie a do Pontu, předtím jim velel Fimbria. Mají přílišný sklon k nezávislému myšlení, což se mi na nich příliš nelíbí a což se jim také pilně snažím vytlouct z hlavy. Jim samozřejmě nejvíc ze všeho vadí tvůj edikt, že se už nikdy nesmějí vrátit do Itálie, jelikož tehdy schvalovali Fimbriovo zavraždění Flacca. Vyslali ke mně dokonce deputaci s oficiální žádostí, aby bylo tohle rozhodnutí zrušeno. Samozřejmě že neuspěli, a poznali mě teď už natolik, aby věděli, že poskytnou-li mi sebemenší záminku, dám je zdecimovat. Jsou to římští vojáci a budou dělat to, co jim Řím nařídí. Jsem dost citlivý na to, když si začnou chlapi anebo i mladší tribuni myslet, že si mohou vyskakovat – ale o tom později.

Zdá se mi, že Mytiléna do jara změkne natolik, abych ji mohl vzít ztečí. Budu mít připraveno několik obléhacích věží, takže by se útok měl zdařit. A jestli se podaří do léta podrobit tohle město, zkrotne i ostatek provincie Asia.

Hlavním důvodem, proč si takhle mohu věřit, je skutečnost, že jsem dostal k dispozici naprosto vynikající loďstvo, a to – sotva bys to uhádl! –

přímo od Níkoméda! Thermus k němu vyslal koncem měsíce *quinctilis* synovce tvé ženy, Gaia Julia Caesara, aby ho od něj vyzískal. Hned mi o tom také napsal, ovšem ani on ani já jsme se nedomnívali, že bychom tu flotilu uviděli dříve než v březnu nebo dubnu příštího roku. Ale Thermus zřejmě měl – s prominutím – tu drzost vysmát se sebedůvěře mladého Caesara, že se mu povede loďstvo sebrat, a to dokonce dostatečně rychle. Caesar se poté nafoukl a sebevědomě si od Therma vyžádal přesný pokyn, o jak velkou flotilu má jít a kdy a kde ji chce mít – provokativně a arogantním tónem. A tak tedy Thermus tomu chvastounkovi vyžádaný příkaz dal: zajistit loďstvo v počtu čtyřiceti lodí, polovina z toho kryté quinquerémy nebo trirémy, flotilu soustředit a předat o listopadových kalendách.

Ale věř, nebo ne, Caesar se přesně o listopadových kalendách hlásil v mém táboře s o mnoho lepší flotilou, než jakou by si byl Řím kdy od takového Níkoméda mohl slibovat! Včetně dvou šestnáctek, za které jsem neplatil nic víc než stravu a mzdu posádek! Byl jsem dočista bez sebe, když jsem ty účty viděl – *samozřejmě* že si Bíthýnie přijde na své, ale nebude to nijak ohromující zisk. Což mě naproti tomu zavazuje, abych loďstvo vrátil, jakmile Mytiléně padne. Rovněž tak mě to zavazuje k příslušným doplatkům. Doufám sice, že to uhradí získaná kořist, nicméně – pokud by nedosáhla výše, jakou předpokládám, existuje nějaká možnost, jak bys mohl přesvědčit státní pokladnu, aby mi na tento účel věnovala zvláštní příspěvek?

Musím ještě dodat, že se i ke mně mladý Caesar choval značně neomaleně až zpupně, když mi flotilu předával. Musel jsem ho odkázat do příslušných mezí. Existuje samozřejmě jen jediná cesta, jak mohl dokázat vymámit z toho starého teplouše Níkoméda za takovou krátkou dobu tak nádherné loďstvo – že s ním totiž spal. Což jsem mu také řekl, abych ho odkázal do patřičných mezí. Jenomže usadit mladého Caesara snad vůbec není v lidských silách! Postavil se mi jak vydrážděná kobra a sdělil mi, že se nepotřebuje uchylovat k takovým ženským trikům, aby docílil čehokoli, co je třeba – a že onoho dne, kdy by se něčeho takového dopustil, by si sám vrazil meč do břicha. Nevěděl jsem si dost dobře rady, jak ho srovnat – což se mi, jak asi víš, příliš často nestává. Nakonec jsem si řekl, že si to s ním za mě vyřídí jeho kolegové mladší tribuni. Pamatuješ se asi na ně – viděl jsi je všechny v Římě, než se vydávali na cestu do služby. Gabinius, dva Lentulové, Octavius, Messala Rufus, Bibulus a Philippův syn.

Pokud vím, pokusil se o to Bibulus. A skončil za svou dobře míněnou snahu nahoře na vysoké polici. Osazenstvo v ubikaci mladších tribunů se tou chvílí zřejmě rozdělilo – Caesar si na svou stranu získal Gabinia, Octavia a Philippova syna – Rufus zůstal neutrální – zatímco s ním oba Lentulové a Bibulus nijak zvlášť nevycházejí. S takovýmihle mladíčky jsou za obléhání samozřejmě vždycky problémy, je to veskrze nudná záležitost a dopráskat při ní ty pacholky k nějaké práci není lehké. Ani pro mne ne. Ovšem tenhle Caesar znamená v tomto směru víc než běžnou starost. Nemívám ve zvyku zabývat se vojáky na takhle nízké hodnostní úrovni, ale už několikrát jsem neměl na vybranou. Caesar si toho s sebou přinesl až příliš. Je až příliš hezký, má přílišnou sebedůvěru, až příliš ví, co je zač, a je také až běda příliš inteligentní.

Jedno se mu ale musí nechat – umí zabrat. Ten se prostě nezastaví. Nevím, jak to dělá, ale zná ho už snad kdekdo v táboře – a na smůlu ho zřejmě mají všichni v oblibě. On prostě při všem přejímá velení. Moji legáti se mu už raději vyhýbají, protože on nevezme na vědomí rozkaz, pokud plně nesouhlasí se způsobem, jak se má provést. A naneštěstí jsou ta jeho řešení vždycky nejlepší! Je to ten typ, který má – dřív než dojde k prvnímu střetu anebo než dá první rozkaz svému podřízenému – všechno dopodrobna promyšleno. Výsledkem bývá, že se legáti často musejí červenat.

Jediný způsob, jak tu jeho namyšlenost dokážu pokaždé trochu zkrotit, je poukázat na záhadu, jak vlastně od Níkoméda získal takové báječné loďstvo za tak směšnou cenu. To na něho platí, dokonce ho to dokáže notně vytočit. Ale copak on udělá to, co bych chtěl? Napadne mě snad fyzicky a poskytne mi tak příležitost postavit ho před polní soud? Ne! Neudělá! Na to on je až příliš chytrý a až příliš dobře se ovládá. Nemám ho samozřejmě rád. Ty snad ano? Představ si tu jeho nestoudnost: otevřeně se mi opovážil říct, že mé jméno není ve srovnání s jeho původem nic než prach!

Ale dost už o těch mladších tribunech. Měl bych asi spíše psát o mužích mnohem důležitějších – například o starších legátech. Jenomže zrovna o nich mě právě teď nic nenapadá.

Jak jsem slyšel, zkusil jsi štěstí jako zprostředkovatel sňatků a našel jsi našemu Řezníčkovi Pompeiovi manželku značně výše postavenou, než je on sám. Pokud by ti vybyl čas, mohl by ses pokusit najít nevěstu také *pro mne*. Jsem z Říma pryč už od svých třicátých narozenin, dosáhl jsem téměř prétorského věku, ale ženu zatím nemám žádnou, natož syna, který by se mohl stát mým nástupcem. Potíž je v tom, že stále ještě dávám přednost dobrému vínu, dobrému jídlu a dobré zábavě před takovým typem manželky, s jakou se může dovolit oženit Licinius Lucullus. Kromě toho mám rád mladounké, a kdopak je dnes na tom tak špatně, aby ti dal za ženu svou třináctiletou dceru? Kdyby tě nějaká napadla, dej mi vědět. Můj bratr naprosto odmítá ujmout se úlohy dohazovače, takže si neumíš představit, s jakou radostí jsem přijal zprávu, že se téhle činnosti teď věnuješ ty.

Zůstávám ti nakloněn a velice tě postrádám, drahý Lucie Cornelie.

Koncem března dorazil z Pergama Marcus Minucius Thermus a vyslovil souhlas se záměrem, aby Lucullus zaútočil už teď. Když vyslechl všechny podrobnosti o Caesarově bíthýnské flotile, burácel smíchy, třebaže Lucullovi naprosto unikalo, co by vlastně na celé historii mělo být tak komického; po velitelské lince na něho také nepřestávaly doléhat stesky na nedisciplinované a ustavičně se hašteřící mladší tribuny.

V armádě existovala jedna prastará nepsaná zásada: pokud je chlap trvalým zdrojem problémů, postav ho v nejbližší bitvě na místo, kde se nedožije jejího konce. Když Lucullus chystal plán na zteč Mytilény, rozhodl se tímhle letitým pravidlem řídit. Caesar při ní musí zemřít. Lucullus si v nadcházející bitvě podržel plné velení; Thermus se jí měl zúčastnit jen jako pozorovatel.

Nebylo sice nic zvláštního, když si vojevůdce povolal ke konečné poradě před bitvou velitele všech stupňů, avšak v Lucullově případě to bylo něco tak neobvyklého, že se o tom všude hovořilo. Ne že by kdokoli považoval za nenáležitou přítomnost mladších tribunů; naopak, s jejich neukázněností byly jen potíže a vojevůdce jim zjevně

příliš nedůvěřoval. Zpravidla byli určováni jako spojky a přidělováni k tribunům v legiích, a tak je také všechny rozmístil, když na sklonku jednání válečné rady dospěl k posledním podrobnostem. Všechny s výjimkou Caesara, jemuž chladným hlasem oznámil jeho úkol.

„Ty jsi sice horší než vřed na zadku, ale všiml jsem si, že se zato rád činíš. Takže jsem se rozhodl svěřit ti velení nad zvláštní kohortou skládající se z nejhorších živlů mezi fimbriovci. Nechám si tuhle jednotku v záloze, dokud neuvidím, kde obležení kladou nejtvrdší odpor. Na ten úsek tě pak vyšlu. Tvým úkolem jako velitele pak bude, aby tvá kohorta situaci zvrátila v náš prospěch."

„A jsi odepsaný nebožtík," prohlásil samolibě Bibulus, když se po skončené poradě rozesedli ve své ubikaci.

„Já? Kdepak!" zasmál se Caesar a přeťal si na hlavě jeden vlas ostřím dýky a druhý mečem.

Gabinius, jenž si Caesara nesmírně oblíbil, byl celý ustaraný. „Kdyby tys alespoň nemusel být pořád ten nejvykřičenější *mentula,*" řekl. „Kdyby ty ses uměl trochu přikrčit a ztratit se z očí, nebyl by si na tohle vybral zrovna tebe. Pověsil ti na krk záležitost, jakou by vůbec neměl svěřovat mladšímu tribunovi, natož takovému, který za sebou nemá ani jedno tažení! Všichni jeho vojáci jsou přece fimbriovci, odsouzení k trvalému vyhnanství. On z nich vybral ty nejhorší – ty, co se proti tomu bouří nejvíc – a tobě teď podstrčí velení nad nimi! Když už ti chtěl svěřit nějakou kohortu, měla to být některá vybraná z Thermových legií."

„Já to všechno vím," říkal Caesar trpělivě. „A s tím nejvykřičenějším *mentulou* máš taky pravdu – o tom by ti ostatně nejlíp mohly vyprávět ženské v táboře."

Ozval se smích, ale stihly ho i podmračené pohledy; ti, kdo ho nesnášeli, by mu byli jinak ledacos prominuli, jen kdyby si nebyl v průběhu té zimy už nezískal záviděníhodný věhlas mezi ženami provázejícími armádu až do tábora – pověst o to pozoruhodnější a žertovnější, jak nesmlouvavě trval na tom, aby jím obšťastněná žena jen svítila čistotou.

„Tebe to vůbec neznepokojuje?" otázal se zrzek Rufus.

„Ne," řekl Caesar. „Mám potřebné štěstí a mám i potřebné předpoklady. Jen počkej, však uvidíš." Zastrčil meč i dýku každý do jedné pochvy a chystal se je odnést do svého pokojíku. Když procházel kolem Bibula, pošimral ho pod bradou. „Ničeho se neboj, Bleško," řekl mu, „ty jsi tak mrňavý, že si nepřítel ani nevšimne, že se tam někde taky vyskytuješ."

„Byl by celkem snesitelný," říkal Lentulus Lentulovi Nigrovi, „jen kdyby nebyl ve všem tak sebejistý."

„Však ono na něho dojde," řekl Niger.

„Doufám, že budu u toho a uvidím to," řekl Lentulus a zachvěl se. „Zítra to bude asi dost šeredné, Nigre, co?"

„Hlavně pro Caesara," prohlásil Niger a se zadostiučiněním se škodolibě usmál. „Lucullus ho nahnal rovnou před šípy."

K mytilénským hradbám už bylo přivlečeno šest dobývacích věží, každá dostatečně veliká na to, aby dovolila průchod stovce bojovníků vzhůru a na hradbu, tak rychle, aby obránce zatlačili a svrhli je z opevnění dolů. K Lucullově smůle ovšem obránci pochopili, že mají daleko menší vyhlídky odolat takovéto zteči než při otevřené srážce v poli.

Uprostřed noci Luculla vzburcovali se zprávou, že všechny městské brány jsou dokořán a že se do prostoru mezi mytilénskými hradbami a zdí zbudovanou Lucullem v průběhu obležení vyhrnulo z města šedesát tisíc mužů a že tam už zaujali postavení.

Rozječely se trubky, zaduněly bubny, dutě se ozvaly rohy: v římském táboře nastal poplach a Lucullus překotně uváděl celou armádu do pohotovosti. Měl nyní k dispozici všechny čtyři asijské legie, jelikož Thermus s sebou přivedl i zbývající dvě; ty v minulosti netvořily součást Fimbriovy armády, takže měly dobré vyhlídky na návrat do Říma spolu s Thermem, jen co mu vyprší období jeho správcovství. Jejich přítomnost v táboře ještě zjitřila city fimbriovců, připomněla jim jejich doživotní exil a probudila novou nespokojenost. Teď, kdy Lucullus měl znenadání před sebou otevřený střet v poli, začal se strachovat, že by fimbriovci mohli odepřít postavit se nepříteli a bojovat. Což ještě naléhavěji než kdy předtím vyžadovalo, aby byla Caesarova kohorta nespokojenců od zbytku armády izolována.

Lucullus měl sice jen čtyřiadvacet tisíc mužů proti mytilénským šedesáti. Jenomže spolu se zkušenými válečníky tvořilo mytilénské vojsko patrně i mnoho starců a nedospělých chlapců – tak jak tomu bylo vždy, když nějaké město organizovalo odpor proti obléhatelům.

„Na možnost jejich výpadu jsem měl pomyslet včas, já blázen!“ řekl rozhněvaný Lucullus Thermovi.

„Co je důležitější – jak se mohli dozvědět, že k útoku má dojít právě dnes?“ otázal se ho Thermus.

„Asi špehové, s největší pravděpodobností některé z táborových žen,“ usoudil Lucullus. „Pro jistotu je pak dám všechny pobít.“ Vrátil se k situaci. „Nejhorší na tom je, že je dosud příliš tma na to, abych se mohl přesvědčit, jaké pozice zaujali. Budu je muset nějak udržet v odstupu, dokud si nepřipravím plán bitvy.“

„Ty jsi vynikající taktik, Luculle,“ řekl mu Thermus. „Uvidíš, že i přes tuhle komplikaci se nakonec všechno povede.“

Za úsvitu stanul Lucullus na vrcholku jedné z věží čnící vedle obléhacího valu, který dal postavit, a sledoval zástupy nepřátel; jeho vojáci už pronikli do *území nikoho* mezi oběma hradbami, na okraj příkopu, z jehož dna byly chvatně odstraněny tisíce zahrocených klacků. Lucullus nestál o to, aby se na ně nabodávali sami římští vojáci v případě, že by snad byli zatlačeni zpět. V jednom alespoň byla situace výhodná – bude to muset být boj na život a na smrt. Lucullův val naprosto nedovolí jeho vlastním jednotkám před nepřítelem couvnout. Nic takového ostatně Lucullus ani nepředpokládal; fimbriovci – pokud měli náladu se s nepřítelem servat – byli právě tak dobří vojáci jako kterákoli jiná legie, jaké kdy velel.

Ještě před východem slunce vyrazil mezi valy i on sám, obklopen podřízenými veliteli, kterým vydával rozkazy.

„K armádě promluvit nemohu, stejně by mě neslyšeli,“ říkal se sevřenými rty. „Všechno tedy závisí na tom, abyste mě teď dobře poslouchali vy, a zejména na tom, abyste pak mé příkazy splnili s naprostou poslušností. Za orientační bod vám poslouží mytilénská velká severní brána, protože ta bude přímo ve středu naší operace. Moje armáda vytvoří formaci ve tvaru měsíčního srpku, jeho růžky budou vysunuty před střed sestavy. Ale v samém středu té výdutě potřebuji mít útočný hrot. Tento klín vyrazí pochodovým tempem kupředu před všechny ostatní jednotky a zamíří na severní bránu. Cílem tohoto záměru je rozrazit nepřátelské síly ve dví a každou z těchto dvou částí pak sevřít obchvatem, který provedou špice oné srpkovité sestavy. To znamená, že je třeba, aby chlapi uchovali její podobu, špičky srpku se musí držet na úrovni

středového útočného klínu. Jízdu k dispozici nemám, takže vojáci na obou krajních bodech srpku musí udeřit tak jako křídelní kavalerie. Rychle a drtivě.“

Sledovalo ho snad sedmdesát mužů shluknutých kolem něho; stál na jakési bedničce, aby na všechny dobře viděl; spolu s důstojníky byli přítomni i centurioni kohort. Zachmuřeným pohledem spočinul na Caesarovi a na centurionovi *pilus prior*, jenž velel kohortě rebelů, kterou chtěl Lucullus původně vydat na pospas nepřátelským šípům. Nemusel příliš přemýšlet, jak se onen *pilus prior* jmenuje – je to přece ten agresivní a nevycválaný lotr, Marcus Silius, co pokaždé stojí v čele deputací, které k němu fimbriovci pravidelně vysílají. Teď ovšem nebyl čas na nějaké vyřizování účtů, potřeboval především nalézt to nejúčelnější řešení, plynoucí jen a jen z věcné úvahy. Má z kohorty vytvořit ostří onoho středního hrotu – s jistotou, že padne takřka do posledního muže – anebo ji nechat zahálet kdesi vzadu v jednom z cípů srpku, kde bude mít cenu leda jako záloha pro případ potřebu? Rozhodl se rychle a rázně.

„Caesare a Silie – vy se svými vojáky vyrazíte v čele onoho klínu. Cílem všech tvých vojáků je brána, Caesare, a tam je také řiď. Jakmile jí dosáhneš, zahryzneš se a vytrváš, bez ohledu na to, co tě bude shůry čekat.“ A pokračoval v dalších instrukcích.

„Pomozte všichni bozi!“ zavrčel Silius vedle Caesara koutkem úst, zatímco čekali, až Lucullus své pokyny dokončí. „Proč mě jen ten *cunnus* musel obšťastnit místo velitele takovým činaným děťátkem?“

Od ošlehaného centuriona přijal Caesar tuto špičku beze stopy podráždění. Dokonce se zasmál. „A co bys radši, Silie – dát si velet od chlapečka, co celé dva roky sedal u kolenou Gaia Maria a poslouchal jeho rady, jak si vést v boji, anebo spíš od nějakého toho zdánlivě vojáckého legáta, který ani nepochopil, jestli Lucullus prve řekl *řiď* anebo *řiť*?“

Gaius Marius! V srdci každého římského vojáka se při pouhém vyslovení toho jména rozezvučely radostné struny. Marcus Silius na svého velitele upřel zkoumavý pohled, trochu už zjihlý. „A jak ty ses dostal ke Gaiovi Mariovi?“ otázal se.

„Byl to můj strýc. A ten v mé schopnosti věřil,“ řekl Caesar.

„Jenže tohle je tvoje první tažení – a tvá první bitva,“ namítl Silius.

„Ty toho, jak se zdá, Silie, víš až moc. Tak si zapiš do hlavy ještě tohle: já teď půjdu s vámi, s tebou i s tvými chlapy, kupředu a neuhnu ani o krok. Ale jestli uhne jen jediný z vás, dám vás pak všechny zmrskat,“ řekl Caesar.

„To beru,“ řekl na to Silius a vyklouzl za svými mladšími centuriony, aby jim pověděl své.

Lucullus nepatřil k mužům, kteří plýtvají časem. V okamžiku, kdy bylo jeho velitelům jasné, co se od nich čeká, a kdy sešikovali své jednotky, dal zatroubit k útoku. Věděl s určitostí, že nepřítel žádný vlastní plán bitvy nemá. Mytiléňané čekali natěsnáni v obrovských chumlech podél svých hradeb, a když římská armáda vykročila kupředu, nepokusili se ji napadnout. Chtěli její nápor zachytit svými štíty a pak teprve začít bojovat. Vítězství, jak předpokládali, jim musí zajistit jejich početní převaha.

Silius byl právě tak mazaný, jako byl rvavý, a po celém šiku jeho šesti set mužů šel jeden hlas: že jejich velitel sice vypadá jako půvabný chlapeček, ale čirou náhodou že je to také synovec Gaia Maria – a Gaius Marius že v něho věřil!

Caesar kráčel osamocen před standartou kohorty, velký obdélný štít zavěšen na levici, meč dosud v kovové pochvě; Marius mu kladl na srdce, že ho smí tasit až těsně před samým střetem s nepřítelem.

„Dívat se před sebe na zem, to si nemůžeš dovolit, ať postupuješ během nebo krokem,“ mumlal tehdy neochrnutým koutkem úst. „A pokud tuhle zbraň držíš

nechráněnou v pravičce a stoupneš někam do díry anebo klopýtneš o kámen, ještě sám sebe zraníš.“

Caesar nepociťoval strach, ani v nejtajnějším koutku mysli se nebál, a ani na okamžik si nepřipustil, že by snad mohl být zabit. A pak si uvědomil, že muži kolem něho se dali do skandování.

Kam na- nás na fim-bri-ov-ce!
Pod-ře-žem je jako ov-ce!
Skříp-li jsme i Mi-thri-da-ta,
hlí-dej-te si svo-je vra-ta!

To je ovšem pozoruhodné, napadalo Caesara, zatímco měli čekající shluk Mytiléňanů každým krokem blíž. Vždyť už to přece jsou dobré čtyři roky, co Fimbria zahynul, a za ta čtyři léta tihle chlapi bojovali postupně pod dvěma Licinii, poté pod Murenou a teď slouží pod Lucullem. Byl to pěkný darebák, ten Fimbria. A přece se ta jednotka dosud považuje za jeho. Nejsou to – a Caesar nevěřil, že by byli někdy mohli být – liciniovci. Co cítili k Murenovi, těžko říct. Zato Lucullem naprosto opovrhují! A komu by také nebyl protivný? S tou svou aristokratickou prkenností. On dokonce ani nevěří tomu, že kdyby ho jeho vojáci milovali, mohlo by to být prospěšné. Och, jak velice se mýlí!

V přesně odhadnutém okamžiku dal Caesar trubači povel, aby zatroubil signál „Vrhnout oštěpy!“, a zůstal natolik klidný, že se sebeméně nepřikrčil, když mu nad hlavou zasvištěla ve dvou rychle následujících vlnách více než tisícovka ratišť, s ničivým účinkem na zakolísavší mytilénské muže.

A teď do nich!

Tasil meč a blýskl jím ve vzduchu, postřehl onen prazvláštní šelest šesti set čepelí vytahovaných z pochev, a pak už chladnokrevně vstoupil do nepřátelských řad jako senátor do davů na Foru, štít na boku, bez jediného pomyšlení na to, co se snad děje za jeho zády. Krátký dvojbřitý *gladius*, ostrý jako břitva, nebyl zbraní určenou k napřažení vysoko nad hlavu a k následnému seku shora dolů; Caesar ho držel tak, jak měl sloužit v boji zblízka, v úrovni třísel, šikmo před sebe, vybroušeným hrotem vzhůru. Bodnout, vytrhnout, bodnout, vytrhnout.

Nepříteli se tento způsob útoku na choulostivý podbřišek pranic nelíbil, kohorta fimbriovských rebelantů je tísnila a postupovala stále dál, takže mytilénští muži neměli dost prostoru na to, aby se mohli svými mnohem delšími meči rozmáchnout nad hlavami. Otřáslo to jimi, couvali, a trvalý tlak Římanů rozdělil jejich řady natolik, že se Lucullův útočný hrot ve středu sestavy už viditelně vklínil hluboko do mytilénské linie obrany.

Pak ale sebrali veškerou odvahu a stanuli, aby nenáviděným Římanům čelili ze všech sil, všichni rozhodnuti raději zemřít, než aby uviděli, jak jejich milovaná Mytiléně znovu padla do římských rukou.

Z převážné části, jak Caesar záhy shledal, to byla hra nervů. Nesměl dát najevo strach ani ucouvnout, když proti němu soupeř vyrazil, neboť tím by povolil protivníkově vůli a podstupoval by tím i zvýšené nebezpečí, že bude zabit. Chtělo to naopak zaútočit a útočit dál a dál. Bylo třeba zachovat si výraz nepřemožitelnosti – a pak to byli nepřátelští vojáci, komu docházela odvaha, kdo ustupoval. Caesar se toho nemohl nabažit, byl obdařen vynikajícími reflexy a nadmíru přesným postřehem a

dlouhou dobu tak bojoval, aniž se jen na okamžik zastavil, aby se přesvědčil, co se děje vzadu za ním.

A pak si náhle uvědomil, že i v zápalu nejlítějšího boje musí přece pamatovat i na zcela chladnou úvahu; je přece velitelem kohorty, a přitom málem zapomněl, že jeho jednotka vůbec existuje. Jak se ale ohlédnout, jak si ověřit situaci za sebou, aniž se vystaví nebezpečí, že bude mezitím zasažen mečem? Kde najít vyvýšené místo, z něhož by mohl získat přehled o stavu boje? Ruka mu už poněkud umdlévala, třebaže nízké držení meče i jeho malá váha bránily té únavě, jaká už zjevně postihovala nepřátele šermujícími svými mnohem těžšími zbraněmi; sekali čím dál tím víc jen do vzduchu a jejich úderům ubývalo na pádnosti.

Stranou od místa, kde právě stál, se nakupila hromada mrtvých nepřátel, navršená tam pod tlakem těch, kdo dosud žili a bojovali. Caesar vložil všechnu sílu do náhlého výpadu a využil pak příležitosti, kdy se takto uvolnil, aby se vyšvihl na kupu těl. Nohy tak měl sice zranitelnější, tělo ve výši však už ne, a val mrtvých, sotva dosáhl jeho vrcholu, byl dostatečně široký, takže se Caesar mohl rozhlédnout, aniž se musel střežit před útokem na nohy.

Jakmile ho jeho muži spatřili, zvedl se jásot. Rozradostnilo ho to. Postřehl však současně, že jeho kohorta je odříznuta; Lucullův útočný hrot splnil svůj úkol, nedostalo se mu však náležité podpory zezadu. Teď jsme pouhý ostrůvek uprostřed nepřítele, pomyslel si. A může za to Lucullus. Ale my vytrváme. A nezemřeme! Několika prudkými skoky, které zcela zmátly nepřátele, se vrhl opět na zem a připojil se k Siliovi, jenž se zaujetím konal svou práci.

„Jsme odříznuti – zatrub ‚Do čtverce!'“ zavelel Caesar trubači kohorty, jenž bojoval hned vedle praporečníka.

Stalo se tak okamžitě a s vynikající přesností – och, vojáci jsou to přímo skvělí! Caesar se Siliem se propracovali dovnitř čtverce a obcházeli ho po jeho vnitřním obvodě, povzbuzovali muže a postarali se o posílení všech jeho slabších míst.

„Kdybych tu tak měl svou mulu, viděl bych z ní alespoň, co se děje na ostatním bojišti,“ říkal Caesar Siliovi, „jenomže mladší tribunové velící pouze kohortě nebojují v sedle. To je ovšem chyba.“

„Snadná pomoc!“ vyrazil Silius, jenž už teď na Caesara pohlížel se značným respektem. Hvízdl na několik mužů zálohy stojících poblíž. „Uděláme ti tribunu z mužů a štítů.“

Za okamžik už Caesar stál vzpřímen na štítech držených čtyřmi muži nad hlavami, kam vyšplhal po nastavených hřbetech dalších vojáků.

„Dej pozor na nepřátelské oštěpy!“ křikl na něho Silius.

Rozpoznal teď, že výsledek bitvy je dosud na vážkách, že však Lucullova taktika byla v podstatě správná; zdálo se, že by nepřítel skutečně mohl být obklíčen svírajícími se římskými křídly.

„Podej mi naši standartu!“ houkl Caesar, chytil hozenou žerď ještě ve vzduchu a zamával jí ve výši směrem k Lucullovi, jasně viditelnému na svém bělouši. „Tak! Tohle by mělo vojevůdci dát jasně najevo, že jsme tu, že jsme naživu a že jsme se tu zahryzli, přesně tak, jak zněl rozkaz,“ řekl Siliovi, když seskočil a pokynul rukou dvěma z vojáků, kteří až dosud drželi na oštěpech štíty ve výši. „Děkuju za tu rozhlednu. Zatím je ještě těžko říct, kdo nakonec zvítězí.“

Zanedlouho poté udeřili Mytiléňané na Caesarův čtverec plnou silou.

„Tomuhle nedokážeme odolat,“ řekl Silius.

„Odoláme, Silie! Sevři muže tak pevně k sobě, jako když ryba stáhne řiť," řekl Caesar. „Nu tak, Silie, *do toho*!"

Se Siliem po boku se protlačil na místo, kam směřovala hlavní síla nepřátelského náporu, a tam začal bodat a sekat, napravo i nalevo, vytušil, že nepřítele žene už jen holé zoufalství. Ta osamocená římská kohorta musí zemřít, musí to být příklad pro všechny Mytiléňany na bojišti, jak s Římany zatočit. Přímo vedle Caesara se náhle vztyčila obrovitá postava; Caesar vnímal, jak Silius usykl, a uviděl snášející se meč. Jak dokázal zatlačit svého vlastního soupeře štítem a ještě přitom odrazit ránu hrozící rozpoltit Siliovi hlavu ve dví, si pak už Caesar naprosto nedokázal vybavit – jen tolik věděl, že se mu to podařilo a že pak toho muže probodl dýkou, rukou, v níž stále ještě třímal i štít.

Tato příhoda jako by se stala předělem v celé bitvě, neboť po ní kohorta shledala, že nepřátelský tlak začal polevovat, a mohla dokonce po chvíli pokračovat v postupu. Dosáhli zatarasené brány; jásající fimbriovci se rázem otočili čelem k vzdálenému římskému valu – záda měli kryta, nic a nikdo s nimi už odtud nepohne!

A nepohnul. Asi hodinu před západem slunce Mytiléňané boj vzdali, nechali na bojišti na třicet tisíc mrtvých, převážně starců a chlapců. S nelítostnou spravedlivostí pak dal Lucullus popravit všechny ženy z Lesbu, které byly v římském táboře, zatímco mytilénským ženám naopak povolil navštívit bojiště, vyhledat své mrtvé a náležitě je pohřbít.

*** * ***

Trvalo celý měsíc, jak se Caesar poučil, než byly následky bitvy zahlazeny, a vyžádalo si to úpornější námahu než celá příprava k boji. Jeho kohorta – s níž byl nyní natrvalo spojen – usoudila, že si ho Gaius Marius cenil právem (nepověděl jim ovšem, že nejvlastnějším projevem Mariova ocenění jeho schopností bylo uvržení do pout flaminátu) a že ho za svého velitele tedy berou. Pár dní před slavnostním udílením vojenských vyznamenání těm, kteří si je zasloužili, se dostavil k Lucullovi a Thermovi centurion *pilus prior* Silius a formálně odpřisáhl, že mu Caesar osobně zachránil život v bitvě a že pak vytrval na dobytém postavení, dokud nebylo dobojováno; odpřisáhl také, že to byl Caesar, kdo zachránil kohortu před jistou smrtí.

„Kdyby to bývala celá legie, byl bys získal *korunu z trávy*," říkal Thermus Caesarovi, když trochu rozevíral věnec z dubových haluzek, aby mu ho mohl vsadit na mohutnou plavou hlavu, „ale jelikož šlo jen o kohortu, je nejvyšším oceněním, které ti Řím může poskytnout, tato *corona civica*." Zamyslel se a pak dodal: „Uvědomuješ si ovšem asi, Gaie Julie, že získáním *občanské koruny* znamená automaticky i vstup do senátu a opravňuje tě i k dalším výsadám podle nových zákonů republiky. Zdá se, že je Jupiter Nejlepší Největší skutečně rozhodnut mít tě v senátě! Tvé místo v něm, kterého jsi pozbyl, poté co jsi přestal být flaminem Dialis, se ti teď navrací."

Caesar byl jediným v bitvě u Mytilény, kdo byl takto vyznamenán, a také jeho kohorta byla jedinou, která získala *falery,* aby si je připjala na své *vexillum;* Marcus Silius byl odměněn plnou soupravou devíti zlatých *faler,* které si hrdě připjal na přední plát svého koženého pancíře. Už z dřívější doby měl devět stříbrných *faler* (ozdobil jimi teď zadní plát pancíře), pět širokých stříbrných *armill* a dva zlaté *torques,* všechny zavěšené na řemínčích na hrudi.

„Jedno se musí Sullovi nechat,“ řekl Silius Caesarovi, když stáli společně s ostatními vyznamenanými vojáky na tribuně, zatímco jim armáda vzdávala poctu, „odepřel nám sice návrat domů, ale byl k nám natolik poctivý, že nám neodebral naše vyznamenání.“ Obdivně se zahleděl na Caesarův věnec z dubového listí. „Teď už jsi opravdický voják, chlapče,“ řekl. „Lepšího jsem v životě neviděl.“

A to, říkal si pak v duchu Caesar, je daleko větší ocenění než všechna slova chvály a blahopřání od Luculla, Therma a legátů, která se jen sypala na jeho hlavu při slavnosti uspořádané pak na jeho počest. Gabinius, Octavius, Lippus i Rufus se z jeho poct nesmírně radovali, zatímco oba Lentulové zůstávali pěkně zticha. Mlčet zato nedokázal Bibulus, který sice nebyl žádný zbabělec, ale nedosáhl pražádného ocenění, jelikož v bitvě plnil jen běžné úkoly spojky.

„To se dalo čekat,“ řekl roztrpčeně. „Neudělal jsi přece nic jiného, než co by byl dokázal každý druhý z nás, kdybychom byli měli příležitost dostat se do stejné situace. Jenomže právě ty, Caesare, jsi musel mít to štěstí, jako vždy. A jako *ve všem!“*

Caesar se jen bujaře zasmál, když Bibula polechtal pod bradičkou, jak už teď měl ve zvyku; zato Gabinius zaprotestoval.

„Tohle není nic jiného než upírat chlapovi zásluhu za to, co skutečně dokázal,“ řekl hněvivě. „Caesar nás všechny předčil už tím, jaký kus práce tu odvedl během zimy, a až do posledního nás všechny zahanbil na bojišti, protože tam konal práci ještě tvrdší! *Štěstí?* Nějaké štěstí, ty prcku krátkozraká a závistivá, s tímhle nemá vůbec nic společného!“

„Ale Gabinie, nesmíš se dát takhle vyprovokovat,“ řekl Caesar, jenž si věru mohl dovolit být velkomyslný – a navíc dobře věděl, že právě přezírání je to, co Bibula dožene až k slzám. „Kousek štěstí je skutečně zapotřebí ke všemu, co člověk podniká. Zcela *osobního štěstí!* Osobní štěstí je svědectvím o Fortunině přízni, a tak je dopřáno jen mužům mimořádně vyvoleným. Sulla tohle štěstí má.

A byl první, kdo se tím i nahlas pochlubil. Ale počkejte! *Caesarovo štěstí* se jednou stane pojmem přímo příslovečným!“

„Zato o *Bibulově štěstí* jaktěživ nikdo neuslyší,“ řekl uklidněně Gabinius.

„To asi opravdu ne,“ řekl Caesar tónem, který naznačoval, že tohle téma ho nijak nepopouzí, ba ani nezajímá.

*** * ***

Thermus, Lucullus, jejich legáti, úřední hodnostáři a tribunové se do Říma navrátili koncem června. Nový správce provincie Asia, Gaius Claudius Nero, už mezitím dorazil do Pergama a ujal se svého úřadu, a Sulla povolil Lucullovi návrat domů, spolu se zprávou, že on a jeho bratr Varro Lucullus budou kurulskými édily pro nadcházející rok.

„Až se vrátíš domů,“ končil Sullův dopis, „bude už po tvé volbě kurulským édilem. Z úlohy zprostředkovatele sňatku mne ale budeš muset omluvit – nezdá se, že bych byl nadán svým příslovečným štěstím i v téhle oblasti. Už jsi asi slyšel, že Pompeiova nová manželka zemřela. Kromě toho, dáváš-li přednost tak mladým holčičkám, můj drahý Luculle, měl by sis tu špinavou část práce s jejich sháněním odbýt raději sám. Dřív nebo později jistě najdeš nějakého toho zchudlého aristokrata, který ti bude ochoten odprodat i svou nezletilou dceru. Ale co bude, až ti pak vyroste? Mají to ve zvyku všechny!“

Zato Marcus Valerius Messala Rufus zastihl po návratu do Říma svatební přípravy v plném proudu. Manžel jeho sestry – kterou měl nesmírně rád – se s ní, jak už věděl z jejích slzami zmáčených dopisů, náhle rozvedl. Třebaže nepřestávala tvrdit, že ho dosud miluje každým tepem srdce, za rozvodu se ukázalo, že on k ní lásku naprosto necítí. Proč, to nikdo nechápal. Valeria Messala byla krásná, inteligentní, vzdělaná a nijak nudná žena; nelibovala si v klípcích, nerozhazovala peníze ani nekoketovala s muži.

V červnu zemřel jeden z nejbohatších mužů Říma a jeho dva synové uspořádali na jeho paměť na Foru Romanu nádherné hry. Utkat se mělo dvacet párů gladiátorů oděných do bohatě zdobené stříbrné zbroje, a to nikoli jeden pár po druhém, jak bývalo zvykem, nýbrž ve dvou zápasech vždy po deseti párech najednou – v thrácko-galském střetnutí. Nešlo samozřejmě o rozdíl v národnosti bojovníků, nýbrž o dva různé bojové styly – jediné, kterých se v oné době v gladiátorských zápasech užívalo – a na pilinové bojiště byli najati vojáci z nejlepších gladiátorských škol v Capui. Sulla neskonale toužil po nějaké zábavě, a tak se rozhodl hry navštívit, a bratři truchlící pro zesnulého otce proto dali přímo uprostřed přední řady hledící k severu ohradit nevelký prostor kolem pohodlné sedačky, tak aby se mohl diktátor bavit pohledem na zápasy, aniž ho z jedné i z druhé strany tísnil dav diváků.

Nebylo žádným prohřeškem proti mos *maiorum*, aby se gladiátorských her účastnily i ženy, ba mohly sedět i společně s muži; pohřební hry byly považovány spíše za druh cirku než za divadelní představení. A Marka Valeria Messalu Nigra, dosud rozradovaného nad tím, jak přiměl Cicerona k obhajobě Roscia z Amerie, napadlo, že by možná jeho nešťastnou rozvedenou sestřenku Valerii Messalu trochu rozveselilo, kdyby ji vzal s sebou podívat se na zápasící gladiátory.

Sulla už byl usazen na připraveném čestném místě, když bratranec se sestřenicí dorazili, a takřka všechna místa už byla obsazena; v kruhu vystlaném pilinami se ukázalo prvých deset párů bojovníků, rozcvičovali se, aby si rozhýbali svaly, a vyčkávali, až pozůstalí bratři dají pokyn k zahájení her modlitbami a obětmi, pečlivě zvolenými, tak aby potěšily zesnulého. Pro tyto smuteční slavnosti bylo žádoucí získat účast urozených přátel, zejména byly-li mezi nimi takové osobnosti, jako v tomto případě Caecilia Metella – teta, jež byla nejen bývalou Vestinou pannou, ale i dcerou Metella Balearika. Seděla tam pospolu se svým bratrem Metellem Nepotem, s jeho ženou Licinií a s bratrancem Metellem Piem zvaným Hovňousek (jenž toho roku zastával úřad konsula a byl důležitost sama) a držela Messalovi Nigerovi a Valerii Messale dvě volná místa, na něž si z respektu k ní nikdo netroufl činit nárok.

Messala Niger a Valeria Messala se k ní museli prodrat kolem všech diváků, kteří už byli spořádaně usazeni v druhé řadě, a byli tedy i nuceni projít přímo za diktátorovými zády. Vyhlížel odpočatě, jak si všichni povšimli, snad proto, že se díky Ciceronově obratnosti a taktu podařilo utlumit přetrvávající rozladění nad proskripcemi a odstranit i největšího zloducha s nimi spojeného – svržením Chrysogona z Tarpejské skály. Celé Forum bylo nabito, řadoví diváci posedávali na střechách a na římsách okolních budov, ti, kdo něco znamenali, pak na dřevěných lavicích obklopujících zápasiště, čtverec o straně asi čtyřiceti stop, vymezený napjatými provazy.

Nebyl by to ani Řím, kdyby opozdilce nestíhaly hlasité projevy nevole za to, že obtěžují pohodlně uvelebené dřívější příchozí; zatímco Messala Niger těmto ohlasům nevěnoval sebemenší pozornost, chudák Valeria nepřestávala mumlat omluvy na každém kroku, jímž se protlačovala za bratrancem. A pak jí najednou nezbylo, než protáhnout se těsně za římským diktátorem; plná strachu, aby do něho snad nevrazila,

upírala pohled na jeho temeno a ramena. Měl na hlavě samozřejmě svou nemožnou paruku, na sobě *togu praetextu* s nachovým okrajem, jeho čtyřiadvacet liktorů dřepělo na zemi před první řadou diváků. Když Valeria Sullu už míjela, postřehla na záhybech bělostné togy na jeho rameni ulpělý chomáč purpurově rudé vlny; neuvažovala, co dělá, a sebrala ho.

Sulla nikdy nedal uprostřed davu sebeméně najevo strach, vždy se zdál být nad nebezpečí tohoto druhu povznesen, jako by možná rizika ani nevnímal. Když však ucítil onen lehký dotek na rameni, trhl sebou, vymrštil se z křesla a otočil se tak rychle, až Valeria ucouvla a šlápla komusi na nohu. Oči, v nichž ještě dohasínaly poslední jiskřičky úleku, upíral na nesmírně vystrašenou ženu, rusovlasou a modrookou, mladistvě krásnou.

„Prosím tě za prominutí, Lucie Cornelie," vydralo se jí z úst; olízla si rty, hledala nějaké vysvětlení pro své jednání. Pokusila se o lehký tón, ukázala mu rudý chomáček vlny, který držela v prstech, a řekla: „Podívej se, tohle ti uvízlo na rameni. Řekla jsem si, že když ti seberu tu vlnu z togy, přejde snad na mě i trocha tvého štěstí." Oči se jí zalily slzami, zamžikala, aby je zaplašila, a půvabné rty se jí zachvěly. „Moc bych trošku štěstí potřebovala!"

Usmál se na ni, aniž rozevřel rty, uchopil její napřaženou ruku do dlaní a něžně jí stiskl prsty kolem té nevinné příčiny tolika strachu. „Schovej si ji, paní, a ať ti opravdu přinese štěstí," řekl, otočil se a usedl opět.

Ale v průběhu celých gladiátorských her se nepřestával otáčet směrem, kde seděla Valeria, Messala Niger, Metellus Pius a ostatek oné společnosti; a ona, velice dobře si vědoma jeho zkoumavých pohledů, se na něho nervózně usmála, začervenala se a odvrátila zrak.

„Kdo to je?" otázal se Hovňouska, když se zástupy, nadmíru uspokojené nádhernou podívanou, začaly zvolna rozcházet.

Jeho zájem postřehli všichni ve Valeriině okolí (stejně tak jako spousta dalších lidí), takže Metellus Pius ani nepředstíral, že nechápe, na koho se ho Sulla ptá. „Valeria Messala," řekl. „Sestřenice Nigra a sestra Rufa, který se právě vrací z obléhání Mytilény."

„Aha!" pokývl Sulla. „Je právě tak urozená, jak je i krásná. Nedávno se rozvedla, že?"

„Zcela neočekávaně, a jak se zdá, bez jakéhokoli důvodu. Velice těžce to nese, mimochodem."

„Neplodná?" otázal se muž, jenž se právě z tohoto důvodu v životě již s jednou ženou rozvedl.

Hovňousek jen pohrdavě našpulil rty. „Tomu bych nevěřil, Lucie Cornelie. Spíš tu nebyla dostatečná snaha."

„Hmmm," Sulla se odmlčel, přemýšlel chvíli a pak rázně řekl: „Zítra ke mně musí přijít na večeři. Požádej také Nigra a Metella Nepota – a přijď i ty, samozřejmě. Ale žádné další ženy."

*** * ***

A tak byl mladší vojenský tribun Marcus Valerius Messala Rufus, sotva dorazil do Říma, povolán k diktátorovi, který šel bez obalu přímo k věci. Zamiloval se do Rufovy sestry, jak mu sdělil, a chtěl by se s ní oženit.

„Co jsem mu na to mohl říct?“ otázal se Rufus svého bratrance Nigra.

„Doufám, žes mu řekl, že tě to potěšilo,“ řekl Niger suše.

„Řekl jsem mu, že mě to těší.“

„Tak je to v pořádku!“

„Ale co chudák Valeria? Je přece tak starý a ošklivý! Nedostal jsem vůbec příležitost se jí zeptat, Nigre!“

„Bude docela šťastná, Rufe. Já vím, že na něho už není nejvábnější pohled, ale je to neoficiální král Říma – a *navíc k tomu* je bohatý jak Kroisos! A i kdyby jí tohle manželství nepřineslo nic víc, bude to alespoň balzám na ten ničím nezasloužený rozvod,“ řekl Niger s důrazem. „Nemluvě ani o tom, jaké výhody ten sňatek přinese nám oběma! Myslím, že už pro mne chystá úřad pontifika a z tebe udělá augura. Takže teď kroť jazyk a buď rád.“

Rufus se řídil bratrancovou radou, zejména když zjistil, že jeho sestra skutečně považuje Sullu za přitažlivého a žádoucího a že si sňatek s ním přeje.

Pompeius, jenž byl na svatbu pozván, tak získal chvilku k soukromému rozhovoru s diktátorem.

„Alespoň polovinu tvého štěstí kdybych měl,“ řekl mladý muž zasmušile.

„Ano, tebe opravdu s tvými ženami příliš mnoho štěstí nepotkalo, viď?“ otázal se Sulla, jenž se ze svatební slavnosti nesmírně těšil a cítil se vlídně nakloněn převážné části svého světa.

„Valeria je velice krásná žena,“ prohlásil Pompeius uznale. Sullovi oči jen hrály. „A co ty, ty jsi zůstal na ocet, Pompeie?“

„Ano, při Jovovi!“

„Řím se přímo hemží krásnými aristokratkami. Proč jen si nějakou nevybereš a neřekneš si jejímu *tatovi* o její ruku?“

„Tuhle válečnou techniku já neovládám.“

„To je pitomost! Jsi mladý – bohatý – pohledný – a slavný,“ řekl Sulla, jenž měl rád takovéto výčty. „Musíš si jen říct, Magne! *Požádat* o to. Byl by to prapodivný otec, který by tě odmítl.“

„Když já na tenhle druh útoku nejsem stavěný,“ opakoval Pompeius.

Oči, které až dosud samou radostí po něm jen letmo těkaly, ho teď začaly se zchytralou vypočítavostí oceňovat a vážit; Sulla až příliš dobře věděl, proč si Pompeius nejde nikam říkat o nevěstu. Bojí se odpovědi, že pro tu Či onu mladou patricijku není jeho původ dosti dobrý. Má ovšem ctižádost získat nejpřednější ze všech, a vybudoval si přitom o sobě představu, že na ty nejlepší má i nárok – jenomže přesto v něm nepřestávají hlodat pochyby, zda i patricijové budou nějakého Pompeia, rodem z Picena, považovat za náležitě urozeného. Pompeius by byl chtěl, aby spíše nějaký ten *tata* požádal jeho. Ale žádný takový *tata* se nevyskytl.

A náhle prolétla Sullovi hlavou zvláštní myšlenka, podobný nápad, jaký vedl k tomu, že obdařil Řím koktavým pontifikem maximem. „A vdova by ti vadila?“ otázal se Pompeia a oči se mu opět roztančily. „Nevadila, ledaže by pamatovala první léta republiky.“

„Bude jí, tuším, tak asi pětadvacet.“

„To bych bral. Byla by totiž stejně stará jako já.“

„Nemá žádné věno.“

„Záleží mi mnohem víc na jejím původu než na nějakém majetku.“

„Její původ,“ prohlásil spokojeně Sulla, „je po obou rodičích naprosto skvělý. Byli to plebejové, ale přímo vynikající Římané.“

„Tak o koho jde?“ vyptával se Pompeius a předklonil se k Sullovi. „*Kdo* je to tedy?“

Sulla se překulil a vstal z lehátka, zůstal poněkud vratce stát. „Počkej, až si odbydu svatební čas, Magne. Pak za mnou můžeš přijít a zeptat se znovu.“

*** * ***

Pro Gaia Julia Caesara byl návrat takovým triumfem, až si v duchu říkal, že se tomu snad nemůže vyrovnat ani skutečný triumfální průvod někdy v budoucnu. Vrátil se volný, a víc než ospravedlněn. Získal jedno z nejvyšších vojenských vyznamenání.

Sulla pro něho okamžitě poslal a choval se k Caesarovi mimořádně srdečně; návštěva se konala těsně před jeho svatbou – o které mluvil celý Řím, nikoli však oficiálně. A tak se Caesar, když ho Sulla vybídl, aby se posadil, o nadcházejícím sňatku ani slovem nezmínil.

„Nu, chlapče, ty ses překonal.“

Co na takového něco říct? Po zkušenosti s Lucullem raději žádnou otevřenost! „Doufám, že ne, Lucie Cornelie. Snažil jsem se, ale dokážu snad i víc.“

„O tom nepochybuji, máš to přímo napsáno na čele.“ Sulla po něm lstivě koukl. „Slyšel jsem, že jsi s úspěchem obstaral mimořádně skvělou flotilu v Bíthýnii.“

Caesar se neubránil ruměnci. „Udělal jsem, co jsem měl uloženo. *To, a nic než to.*“

„A, jak se říká, s plným nasazením, co?“

„To obvinění, že jsem se prostituoval, abych loďstvo sehnal, je naprosto neopodstatněné.“

„Poslyš, Caesare, něco ti povím,“ řekl diktátor, jehož vrásčitý a povadlý obličej Caesarovi teď připadal přece jen o něco mladší, než když ho viděl naposledy, před rokem. „Oba jsme byli oběťmi Gaia Maria, ale tobě se alespoň povedlo zcela se od něho osvobodit – v kolika? Ve dvaceti?“

„Přesně tak,“ řekl Caesar.

„Já pod ním zkoušel až do padesáti, takže se můžeš považovat za šťastného. A jestli tě to uklidní, mně je naprosto lhostejné, s kým se chlap vyspí, pokud slouží dobře Římu.“

„Ne, takového něco mě uklidnit nedokáže!“ odsekl Caesar. „Ani pro Řím – ani pro tebe – ani pro Gaia Maria! – bych nezaprodal svou čest.“

„Říkáš ani pro Řím?“

„Řím by ode mne nic takového neměl ani žádat, pokud je takový, jaký já věřím, že je.“

„Ano, to je chytrá odpověď,“ přikyvoval Sulla. „Škoda jen, že to vždycky takhle nevychází. Řím – jak budeš mít ještě příležitost se přesvědčit – dokáže být zrovna taková děvka jako kdokoli a cokoli. Neměl jsi snadný život, ovšem tak tvrdý nebyl jako můj. Ale ty jsi ze stejného těsta jako já, Caesare. Já to dokážu rozpoznat! I tvá matka o tom ví. Ta poskvrna tu prostě je, existuje. Budeš se s ní muset naučit žít. Čím slavnějším se staneš, čím výraznější bude tvá *dignitas*, tím víc se to o tobě bude roznášet. Zrovna tak jako se vykládá, že jsem já vraždil ženy, jen abych se dostal do senátu. Rozdíl mezi námi nespočívá v povaze, ale v míře ctižádosti. Já jsem prostě usiloval o to, stát se konsulem, pak konsulárem, případně censorem. Zkrátka tím, čím mi náleželo se stát. Ostatek mi přisoudili neprávem – hlavně se o to ovšem zasloužil Gaius Marius.“

„Ale vždyť ani já nechci nic víc než tohle," řekl Caesar překvapeně.

„Tos nepochopil, co mám na mysli! Nemluvím o konkrétních úřadech, ale o ctižádosti. Ty, Caesare, chceš být dokonalý. Ty nestrpíš, aby se kolem tebe událo cokoli, co by ti na tvé dokonalosti sebemíň ubralo. Tobě nevadí ani tak nespravedlivost, s níž tě pohaněli – tebe hryže, že ti to ubírá právě na dokonalosti. Neposkvrněná čest, perfektní kariéra, bezchybný osobní profil, nedotčená pověst. *In suo anno* – ve všem a za všech okolností. A jelikož požaduješ dokonalost u sebe, budeš ji chtít i ode všech ve svém okolí – a jakmile se v něčem projeví míň než dokonalí, prostě je odvrhneš. Tebe stravuje touha po naprosté dokonalosti zrovna tak, jako já jsem dychtil dosáhnout toho, nač jsem měl podle svého rodu a původu právo."

„Já ale sám sebe za dokonalého zdaleka nepovažuji!"

„Nic takového jsem neřekl. Poslouchej mě dobře! Řekl jsem, že *toužíš* být dokonalý. Až po ten nejvyšší stupeň, co nejúzkostlivěji perfektní. A to už se nezmění. *Ty* sám se totiž nezměníš. Pokud ovšem nastane taková nutnost, uděláš i ty přesně to, co bude nutné. I když přitom budeš opovrhovat vším, čím tu svou dokonalost budeš muset poskvrnit – a budeš třeba opovrhovat i sám sebou." Sulla pozvedl do výše list papíru. „Tohle je dekret, který dám zítra vyvěsit na rostra. Získal jsi *občanskou korunu.* Podle mých zákonů jsi tím oprávněn zaujmout místo v senátě, máš právo na zvláštní místo v divadle a v cirku a kamkoli vstoupíš se svým věncem na hlavě, jsou všichni povinni povstat a vzdát ti hold. Tvou povinností bude nosit tu *občanskou korunu* do senátu, do divadla a do cirku. Příští schůze senátu se koná za polovinu měsíce, takže očekávám, že tě uvidím v Hostiliově kurii."

Přijetí skončilo. Avšak když Caesar dorazil domů, nalezl tam ještě jedno Sullovo ocenění. Krásného dlouhonohého mladého hřebečka, ryzáka, jenž měl k hřívě připnut vzkaz tohoto znění: „Nadále už nemusíš jezdit na mule, Caesare. Máš můj plný souhlas užívat tohoto koně. Naprosto dokonalý ovšem ani on není. Podívej se mu na nohy."

A když se Caesar podíval, vybuchl smíchy. Namísto úhledných okrouhlých koňských kopyt měl hřebeček konečky všech čtyř končetin rozpolceny, trochu podobné kravským.

Lucius Decumius se zachvěl. „Měl bys ho dát raději podříznout!" řekl, neboť jemu tento žert nedocházel. „Takového něco bych já kolem sebe nestrpěl."

„Naopak," říkal Caesar a utíral si oči. „Moc toho na něm sice nenajezdím, nedá se okovat. Ale zato mě tenhle Paznehtík ponese do každé bitvy, která mě čeká! A když zrovna nebude dělat tohle, bude krýt mé klisny v Bovillách. Lucie Decumie, vždyť to je *štěstí* samo! Paznehtík musí být pořád se mnou. A v žádné bitvě pak neprohraju."

Matka na něm okamžitě poznala jakousi změnu, a nebyla s to uhádnout, co ho to vlastně souží. Všechno mu přece tak výtečně vychází! Vrátil se s *občanskou korunou,* pochvalně se o něm zmiňovaly všechny zprávy. Mohl se dokonce pochlubit, že jeho měšec neutrpěl úbytěmi tolik, jak se obávala; dostal zlato od krále Níkoméda, a také jeho podíl na kořisti z Mytilény byl větší vzhledem k *občanské koruně,* jíž byl vyznamenán.

„Já tomu nerozumím," říkal Gaius Matius sedě na zahrádce na dně širokého světlíku insuly, ruce sepnuty kolem kolen, a díval se na Caesara, jenž dřepěl v obdobné pozici na zemi proti němu. „Ty říkáš, že byla ohrožena přímo tvá čest, a přesto sis od toho starého krále vzal měšec zlata. Nebyla to chyba?"

Nikomu jinému by byl Caesar nedovolil takovou otázku vznést, ale s Gaiem Matiem byli již od dětských let nejlepší přátelé.

Utrápeně se na Matia podíval. „Kdyby to obvinění bylo vzneseno ještě před tím darem, pak ano," řekl. „Jenomže když mi ten chudák starý král zlato dával, bylo to prostý a běžný dárek hostovi. Přesně to, co by měl klientský král věnovat oficiálnímu vyslanci svého patrona, Říma. Vzhledem k tomu, že Římu platí řádně všechny poplatky, je cokoli, co daruje římským vyslancům, naprosto nenapadnutelné." Caesar potrhl rameny. „Přijal jsem to s vděčností, Pustulo. Život v táboře stojí dost peněz. Já sám sice nemám žádné nákladné choutky, ale člověk je trvale zavázán přispívat na společné stravování, na nejrůznější večírky a slavnosti, na všechny ty přepychové lahůdky, po kterých tam kdekdo volá. Víno musí být jen to nejlepší, jídla až směšně drahá – a na tom nic nemění skutečnost, že já sám jsem zvyklý jíst a pít prostě. Takže mi to zlato značně pomohlo vyřešit situaci. Poté, co mi Lucullus řekl, to co řekl, říkal jsem si, že snad Níkomédovi to zlato pošlu zpátky. A pak jsem si uvědomil, jak velice bych krále ranil. A bylo naprosto vyloučené, abych mu řekl, co si mně Lucullus a Bibulus opovážili předhodit."

„Ano, to chápu." Gaius Matius si povzdychl. „Věříš, Pavo, že jsem docela rád, že mě nečeká místo v senátě, anebo nějaký úřad? Ono je asi mnohem lepší zůstat obyčejným jezdcem a tribunem aeraria!"

Jenomže to zase nedokázal pochopit Caesar, a tak Matiova slova ani nekomentoval. Namísto toho se vrátil k Níkomédovi. „Zavázal jsem se mu ctí, že se k němu vrátím," řekl, „a to všechny ty pověsti jenom dál rozdmychá. Když jsem byl ještě flaminem Dialis, domníval jsem se, že o to, co dělá nějaký mladší vojenský tribun, se absolutně nikdo nezajímá. Ale není to pravda. Kdekdo si libuje v klevetění! Jen bohové vědí, kolika lidem už Bibulus napovídal, jaké všelijaké pletky já jsem měl mít s králem Níkomédem. A nic bych za to nedal, že stejně pilný byl i Lucullus. Případně i oba ti Lentulové. Sulla už se to určitě dověděl do posledního šťavnatého detailu."

„A přesto je ti nakloněn," řekl Matius zamyšleně.

„Je. A já asi vím, proč."

„Jestli to chápeš ty, tak já ne!" Matius, nenapravitelný zahradník, postřehl dva lístečky čerstvě vyrašeného plevele a shýbl se, aby vetřelce vyrýpl z trávníku. „Jenomže mám pocit, Caesare, že tuhle historku ti nezbyde než nějak přestát, přečkat. Ona se časem vytratí. Na všechny pomluvy se časem zapomene."

„Sulla říkal, že ne."

Matius zafuněl. „Jen proto, že všelijaké ty zvěsti o něm přetrvávají dál? Ale prosím tě, Caesare! To je tím, že je to špatný člověk. A to ty nejsi. To ty bys ani nedokázal."

„Jsem docela schopný i vraždy, Pustulo. Právě tak jako každý jiný člověk."

„Neříkal jsem, že nejsi, Pavo. Rozdíl je v tom, že Sulla je špatný chlap, a ty ne."

A to si Gaius Matius vzít nedal.

*** * ***

Sullova svatba nadešla a minula; novomanželé odjeli z Říma, aby pobyli ve vile v Misenu. Sulla se však objevil už na nejbližším zasedání senátu, na něž měl uloženo přijít i Caesar, jenž se nyní, ve svých dvaceti letech, stal jedním ze Sullových nových senátorů. Jako dvacetiletý už podruhé vstoupil do senátu!

Byl by to měl být nejnádhernější den v jeho životě, byl by měl vkročit do zaplněné senátní síně s věncem z dubových ratolestí na hlavě, byl by se měl kochat pohledem na to, jak celý senát povstává – včetně tak ctihodných konsulárů, jako byli první senátor

Flaccus a Marcus Perperna – a jak mu bouřlivě tleská, jediná povolená výjimka ze Sullových přísných nových pravidel o ukázněném chování v Hostiliově kurii.

Namísto toho mladý muž zjišťoval, že jen přelétá očima z tváře na tvář, že pátrá po sebemenším náznaku pobavené zvědavosti nebo opovržení, že zvažuje, kam všude se pomluva až mohla rozšířit a kdo všechno jím asi pohrdá. Průchod síní se změnil v utrpení, o to větší, že když se konečně protlačil až k zadní řadě, kde sedávali *pedariové,* zjistil, že na něho Sulla volá, aby se posadil na středním stupni, tam, kde měli místo vojenští hrdinové. Pár mužů se samozřejmě zasmálo; byl to přátelsky nakloněný smích, měl rozptýlit jeho rozpaky. Jenomže Caesar ho pochopitelně vnímal jako výsměch a byl by toužil zalézt někam do nejvzdálenějšího a nejtemnějšího kouta.

Ale nerozbrečel se.

Když po schůzi – celkem nudné – přišel domů, čekala už ho matka v přijímacím pokoji. To jinak nemívala ve zvyku; měla ustavičně něco na práci, svou pracovnu opouštěla v průběhu dne jen zřídkakdy. S žaludkem jako na vodě se nutila k trpělivosti, neměla nejmenší ponětí, jak se dotknout tématu, jemuž se její syn zjevně vyhýbal. Kdyby jí byla vlastní výřečnost, byla by to samozřejmě měla mnohem lehčí. Nenapadalo ji však jediné vhodné slovo, ani když už se Caesar doma zamlkle svlékal z togy. Když se však už vydával ke své pracovně, věděla, že *něco* prostě říct musí, jinak jí syn opět unikne a ona se o příčině jeho trápení zase nic nedozví.

„Caesare," řekla a odmlčela se.

Od chvíle, kdy oblékl mužskou togu, začala ho oslovovat jeho cognominem, hlavně proto, že „Gaius Julius" pro ni stále ještě znamenal jejího manžela, a ani jeho smrt ji nepřiměla změnit v mysli pořadí osob nesoucích toto jméno. Kromě toho si od ní syn udržoval jistý odstup, pokuta, kterou splácela za všechna ta léta, co se ze strachu o jeho růst neodhodlala k vřelejšímu a laskavějšímu vztahu k němu.

Stanul, povytáhl obočí. „Ano, *mater*?"

„Posaď se. Chtěla bych si s tebou promluvit."

Usedl s tázavým pohledem, jako by si naprosto nebyl vědom čehokoli závažného, o čem by s ním měla matka hovořit.

„Caesare, co se to tam na Východě vlastně událo?" otázala se zpříma.

K otázce v očích přibyl pobavený výraz. „Splnil jsem svou povinnost, získal jsem *občanskou korunu* a zalíbil jsem se Sullovi."

Její půvabná ústa se sevřela do přímky. „Vytáčky," řekla, „ti zrovna nesluší."

„Nevytáčím se."

„Ale neřekl jsi mi také to, co potřebuji vědět."

Stáhl se do sebe, chlad v očích se změnil v ledový svit. „Nemohu ti říct to, o čem nevím."

„Můžeš mi říct mnohem víc, než jsi mi pověděl."

„O čem?"

„O svých starostech."

„O jakých starostech?"

„Cítím je v každém tvém pohledu, v každém pohybu, v tvé vyhýbavosti."

„Žádné starosti nemám."

„To ti nevěřím."

Povstal k odchodu, pleskl se do stehen. „Nemohu za to, čemu věříš a čemu ne, *mater*. Žádné problémy nemám."

„*Sedni si*!"

Usedl a povzdychl si.

„Já na to stejně přijdu, Caesare. Ale byla bych mnohem radši, kdybych se o tom dozvěděla spíš od tebe než od někoho jiného.“

Sklonil hlavu k rameni, zaklesl dlouhé prsty obou rukou do sebe, zavřel oči. Pak si znovu vzdychl a pokrčil rameny. „Získal jsem od bíthýnského krále Níkoméda skvělou flotilu. Byl to zřejmě naprosto ojedinělý výkon svého druhu. Řekli o mně, že jsem toho docílil díky pohlavnímu styku s králem. Takže jsem se do Říma nevrátil oslavován pro udatnost nebo zdatnost nebo alespoň lstivost, nýbrž v podezření, že jsem prodal své tělo, jen abych dosáhl svého,“ řekl, oči stále ještě zavřeny.

Nezačala se rozplývat soucitem, nevykřikla hrůzou, ani se pohoršeně nenasupila. Seděla namísto toho beze slova, tak dlouho, až konečně její syn musel oči opět otevřít a podívat se na ni. Byl to vyrovnaný souboj dvou pohledů, dvou silných povah, shledávali jeden v druhém spíše bolest než útěchu, oba však byli s to se dohodnout.

„To je skutečně vážný problém,“ řekla.

„To je nezasloužená pomluva.“

„Bezpochyby.“

„Já ji ale nedokážu žádným způsobem vyvrátit, *mater*!“

„Jenže to budeš muset, synku.“

„Řekni mi ale, jak?“

„Ty to dobře víš, Caesare.“

„Nevím, opravdu ne,“ řekl schlíple a s nejistou tváří. „Pokusil jsem se to ignorovat, ale je to těžké, když vím, co si o mně všichni myslí.“

„Kdo byl zdrojem toho nařčení?“

„Lucullus.“

„Ach tak… Tomu by mohli lidé i věřit.“

„Taky že věří!“

Po dlouhou chvíli neříkala nic, jen na něho zamyšleně hleděla. Její syn užasle shledával, jak nesmírně se matka dokáže ovládat, jak se odříká všeho osobního. Pak se její rty pohnuly, začala velice zvolna hovořit, vážila každé slovo, než je vypustila z úst.

„Musíš to zcela ignorovat, to je to první a nejdůležitější. Jakmile o tom začneš s kýmkoli diskutovat, ocitneš se v defenzívě. A dáš také najevo, jak moc tě to zasáhlo. Zamysli se nad tím trochu, Caesare. Ty moc dobře víš, jak vážné obvinění to je z hlediska tvé příští politické dráhy. Ale *naprosto nesmíš* komukoli prozradit, že tě leká jeho závažnost! Takže tu pomluvu budeš muset po všechny své dny prostě ignorovat. Ještě že k tomu došlo teď, a ne za deset let – třicetiletý muž by se s takovým nařčením vyrovnával hůře než dvacetiletý. Za to musíš být vděčen. Během oněch deseti let se toho mnoho stane. Ovšem v jejich průběhu se ta pomluva nesmí opakovat. A na tobě kromě toho bude, synku, abys dělal všechno, co můžeš, k rozptýlení toho podezření.“ Jejíma pozoruhodnýma očima kmitl úsměv. „Až dosud jsi běhal jen za obyčejnými děvčaty tady v Subuře. Doporučuji ti, Caesare, poohlédnout se napříště mnohem výš. Nevím sice proč, ale ty máš u ženských neobyčejné štěstí! Od nynějška se musí tví vrstevníci o tvých úspěších také dozvídat. To znamená, že se budeš muset soustředit na ženy, které něco znamenají, které jsou dobře známy. Ne ovšem na kurtizány, jako je Praecia, ale na dámy vznešeného rodu. Na aristokratky.“

„Máš tím na mysli, že bych měl připravovat o panenství kdejakou Domitii a Licinii?“ otázal se s širokým úsměvem.

„Ne!“ řekla ostře. „Žádná neprovdaná děvčata! Myslím manželky významných mužů!“

„*Edepol*!“ vykřikl její syn.

„Bojovat ohněm proti ohni, Caesare. Jiná cesta není. Pokud nebudou tvá milostná dobrodružství veřejně známá, budou všichni předpokládat, že se asi stýkáš s muži. Musí se tedy odbývat s co největšími skandály a co nejveřejněji. Musíš si získat pověst toho největšího holkaře v celém Římě. Jen si musíš pečlivě vybírat kořist.“ Přemítala chvíli a pak pokývla hlavou. „Kvůli Sullovi kdysi ženské ze sebe dokázaly udělat naprosté husy. A on na to přinejmenším v jednom případě těžce doplatil – to když Dalmatika ještě byla mladičkou Scaurovou novomanželkou. Sulla se jí úzkostlivě vyhýbal, ale Scaurus ho přesto potrestal, překazil mu volbu prétorem. Šest let pak musel Sulla čekat, než byl zvolen, a to vše jen díky Scaurovi.“

„Čímž mi chceš naznačit, že si nadělám nepřátele.“

„Vypadalo to tak snad?“ Zauvažovala. „Ne, chtěla jsem tím říct něco jiného. Sulla měl potíže proto, že Scaurovi ty parohy *nenasadil*. Kdyby to byl udělal, bývalo by pro Scaura o mnoho těžší nějak mu to odplatit – pro chlapa, kterému se všichni smějí, je těžké zachovat si obdiv okolí. Soucit ano, toho by se mu bezpochyby dostalo. Jenomže Scaurus v tom střetnutí zvítězil právě proto, že Sulla připustil, aby si Scaurus navenek zachoval svou vznešenost – velkomyslný odpouštějící manžel, s hlavou hrdě vztyčenou. Takže když už si nějakou vybereš, musíš mít vždycky jistotu, že bude svolná svého manžela podvést. Nezačínej si s takovou, která by po tobě chtěla, abys kvůli ní skočil do Tiberu – a *nikdy* nesmíš naletět takové, která je schopná chtít po tobě, abys do toho Tiberu skočil veřejně.“

Zíral na ni se stejně hlubokým a novým výrazem obdivu, jaký pociťoval i ve svém nitru. „*Mater*, ty jsi naprosto výjimečná žena! Jak tě jen tohle všechno napadlo? Ty jsi přece vždycky přímá a ctnostná jako sama Cornelia matka Gracchů, a najednou dáváš vlastnímu synovi takovéhle hrozné rady?“

„Už moc dlouho žiju v Subuře,“ řekla a bylo na ní vidět, že je potěšena. „A pak – a to je to hlavní – jsi můj syn a ublížili ti. Pro tebe bych udělala to, co pro nikoho jiného, ani pro své dcery ne. Pokud by to bylo nutné, jsem pro tebe schopná připravit někoho i o život. Jenomže to by ten náš problém nevyřešilo. Takže budu docela ráda, když namísto toho pár chlapů přijde o svou reputaci. Něco za něco.“

Byl by ji téměř sevřel do náruče, ale staré zvyky byly až příliš silné; a tak jen vstal, chopil ji za ruku a políbil ji. „Děkuji ti, *mater*. I já bych pro tebe dokázal bez nesnází a s radostí vraždit.“ Cosi ho napadlo, projel jím záchvěv zlomyslnosti. „Och, nemůžu se dočkat, až se ožení Lucullus! A ten zápr tek Bibulus!“

*** * ***

Hned následující den vnesl do Caesarova života opět ženský živel, byť ne jako objekt jeho dovádění.

„Zve nás k sobě Julia,“ řekla Aurelia, dřív než se Caesar mohl vydat na Forum Romanum, aby zjistil, co je tam nového.

Caesar si byl vědom, že si dosud nenašel chvilku k návštěvě milované tetičky, a tak neprotestoval.

Začínal pěkný a horký den, ale zrána byl ještě chládek a cesta ze Subury na Quirinal představovala docela příjemnou procházku. Caesar s Aureliií stoupali ulicí Vicus ad Malum Punicum, která vedla ke Quirinově chrámu na Alta Semita. V půvabném quirinském okrsku tam čněla ona punská jabloň, po níž byla ulice pojmenována, ta, kterou zasadil sám Scipio Africanus po svém vítězství nad Kartágem. Vedle ní rostly

dva prastaré myrtové stromy, jeden patricijský a jeden plebejský. V chaosu, který zavládl po válce s Italiky, začal strom patricijů chřadnout; uschnul už teď dočista, třebaže plebejská myrta jen bujela. Lidé se domnívali, že to věstí smrt patriciátu, a tak pohled na mrtvé větve Caesara nijak nepotěšil. Proč už tu někdo dávno nezasadil novou patricijskou myrtu?

Sto talentů, které Sulla Julii povolil si ponechat, jí zajistilo docela pěkný dům při cestě vedoucí mezi ulicí Alta Semita a serviovskými hradbami. Byl velký a prostorný a měl všechny přednosti novostavby; Julii její příjem dovoloval obstarat si dostatek otroků k jeho provozu a poskytoval víc než dost prostředků i na běžné životní potřeby. Mohla si dokonce dovolit ubytovat u sebe a živit svou snachu Mucii Tertii. Ale Caesarovi a Aurelii, kteří Julii litovali pro tragický zvrat v jejím životě, to připadalo jako pramalá útěcha.

Julii bylo téměř padesát roků, ale nezdálo se, že by se byla léty nějak změnila. Poté, co se přestěhovala na Quirinal, neuchýlila se ke stavu ani ke spřádání vlny, ale obrátila pozornost k dobročinnosti. Nebyla to sice právě chudinská čtvrť – a nebyla ani příliš hustě osídlena – přesto však Julia v okolí nalezla několik rodin, které potřebovaly pomoc, a to z nejrůznějších důvodů, od nemírného pití vína až po choroby. Ženu se sklony k povýšenosti a bez dostatečné schopnosti porozumění, by to bylo možná odradilo, avšak Julia si i s tím uměla poradit; celý Quirinal brzy věděl, kam se obrátit, když je nejhůř.

Toho dne se však dobré skutky nekonaly. Julia a Mucia Tertia je už s úzkostí očekávaly.

„Dostala jsem dopis od Sully," řekla Mucia Tertia. „Píše mi, že se musím znovu provdat."

„Ale to je přece proti jeho vlastním zákonům týkajícím se vdov po proskribovaných!" řekla Aurelia bez obalu.

„Když už někdo zákony sám vydává, *mater*, není pro něho nic těžkého je i porušovat," řekl Caesar. „Stačí prováděcí nařízení s bůhvíjakým odůvodněním, a je to."

„A koho si máš vzít?" otázala se Aurelia.

„To je právě to," zachmuřila se Julia. „To jí, chudince, neprozradil. Z jeho dopisu se ani nedá vyčíst, jestli už má někoho na mysli, anebo jestli chce, aby si Mucia našla manžela sama."

„Ukažte," řekl Caesar a natáhl ruku. Přelétl dopis jediným pohledem a vrátil ho. „Moc se z toho opravdu vyčíst nedá. Jen ti nařizuje znovu se provdat."

„Já se ale znovu vdát nechci!" vykřikla Mucia Tertia.

Rozhostilo se ticho, které porušil až Caesar. „Napiš Sullovi a pověz mu to. Řekni mu to velice zdvořile, ale rozhodně. Uvidíš, co potom podnikne. Pak se dozvíš víc."

Mucia se zachvěla. „To bych nedokázala."

„Dokázala, a ty to víš. Sulla má rád lidi, kteří se mu dovedou vzepřít."

„Muže snad. Ale ne vdovu po mladém Mariovi."

„Co chceš, abych udělal?" otázal se Caesar Julie.

„Nemám vůbec představu," přiznávala Julia. „Ale jsi jediný muž, který v rodině zbyl, takže jsem si myslela, že bychom ti to měly povědět."

„A ty se vážně už nechceš provdat?" otázal se Caesar Mucie.

„Věř mi to, že ne, Caesare."

„V tom případě napíšu Sullovi já, jako *pater familias*."

V tu chvíli se do místnosti přišoural starý správce Strophantus. „Je tu návštěva, *domino*," řekl Julii.

„Ať neobtěžují!“ zvolala. „Zapři mne, Strophante.“

„Ptal se výslovně po paní Mucii.“

„A kdo ji to chce vidět?“ otázal se ostře Caesar.

„Gnaeus Pompeius Magnus.“

Caesar se zachmuřil. „Zřejmě ten uvažovaný ženich!“

„Ale vždyť já jsem se s Pompeiem v životě ani nesetkala!“ řekla Mucia Tertia.

„Já také ne,“ řekl Caesar.

Správce se odebral zpátky do atria, kde z čekajícího hosta čišela netrpělivost a růžový olej.

„Následuj mne, Gnaee Pompeie,“ řekl dýchavičně Strophantus.

*** * ***

Ode dne Sullovy svatby očekával Pompeius netrpělivě další zprávy o oné tajuplné nevěstě, kterou mu diktátor vyhledal. Sotva uslyšel, že se Sulla vrátil ze svatební cesty zpět do Říma, napjatě čekal, kdy už si ho povolá, ale nic takového se nestalo. Konečně, když už to nemohl vydržet, vydal se Pompeius za Sullou a požádal ho, aby mu prozradil, co se tedy vlastně děje.

„A s čím?“ otázal se ho nevinně Sulla.

„Však ty moc dobře víš!“ zavrčel Pompeius. „Říkal jsi, že tě napadlo, s kým bych se mohl oženit!“

„No vidíš! To jsem ti doopravdy řekl!“ kuckal se zlomyslným smíchem Sulla. „Bozi, bozi, jak to mládí dokáže být netrpělivé!“

„Tak povíš mi to konečně, nebo ne, ty potvoro tyranská?“

„Jen žádné nadávky, Magne! Diktátorovi se nadávat nesmí!“

„*Tak kdo je to tedy*?“

Konečně se nad ním Sulla slitoval. „Vdova po mladém Mariovi, Mucia Tertia,“ řekl. „Dcera Scaevoly, pontifika maxima, a Licinie, sestry Crassa Oratora. Má v sobě víc z Muciů Scaevolů než z Liciniů Crassů, protože její dědeček z matčiny strany a dědeček z otcovy strany byli bratři. A je samozřejmě úzce spřízněna s dcerami Scaevoly augura, které se jmenují Mucia Prima a Mucia Secunda – proto se také ona sama jmenuje Mucia Tertia, třebaže ji od nich dělí padesát let. Matka Mucie Tertie samozřejmě ještě žije. Scaevola se s ní rozvedl pro její poměr s Metellem Nepotem, kterého si ona později vzala. Mucia Tertia má proto dva nevlastní bratry z rodu Caeciliů Metellů – Nepota mladšího a Celera. Takže její příbuzenské vztahy jsou víc než dobré, Magne, souhlasíš se mnou? Až příliš dobré na to, aby zůstala vdovou po proskribovaném muži až do konce svého života! Můj milý Hovňousek, který je jejím bratrancem, už na mě kvůli tomu hartusí pěkně dlouho.“ Sulla se zaklonil v křesle. „Tak co, Magne, je pro tebe dost dobrá?“

„Dost dobrá?“ vydechl Pompeius. „*To bych řekl*!“

„Báječné.“ Hora práce na stole před ním jako by už volala po jeho pozornosti; Sulla sklonil hlavu a prohlížel si nějaké papíry. Po chvíli opět vzhlédl, a když před sebou spatřil stále ještě sedět Pompeia, byl zjevně udiven. „Už jsem jí napsal, že se má znovu provdat, Magne, takže překážky v cestě nejsou žádné,“ řekl. „A teď mě laskavě nech o samotě, ano? Jen mi nezapomeň poslat pozvání na svatbu.“

A Pompeius už pádil domů, vykoupat se a převléci, zatímco jeho služebnictvo se úprkem rozběhlo po městě zjistit, kde vlastně teď Mucia žije; vzápětí se pak Pompeius

vydal nejkratší cestou k Juliinu domu, oslňoval všechny kolemjdoucí bělostí své togy a zanechával ve své stopě sytou vůni růžového oleje. Scaevolova dcera! Neteř Crassa Oratora! Příbuzná s nejdůležitějšími Caecilii Metelly! Což znamená, že až mu dá syny, budou pokrevně spřízněni s kdekým! Och, pranic mu nevadilo, že je to vdova po mladém Mariovi! Bylo by mu ani nevadilo, kdyby byla ošklivá jako sama Sibylla Kumská!

Ošklivá? Nebyla vůbec ošklivá! Byla velice zvláštní a velmi krásná. Zelenooká rusovláska, avšak obojí v temném odstínu, pleť bílou a bez poskvrny. *A co ty oči?* Neexistovaly žádné jiné jim podobné! Och, byla jako med! Pompeius se do ní bláznivě zamiloval, dříve než padlo jediné slovo.

Nebylo divu, že si téměř nepovšiml ostatních osob v místnosti, ba ani poté ne, co si byli představeni. Přitáhl si židli vedle Mucie Tertie a vzal její bezkrevnou ruku do dlaní.

„Sulla říká, že se máš za mne provdat," řekl s úsměvem, nad bělostnými zuby zajiskřily zářivě modré oči.

„To je poprvé, co o něčem takovém slyším," řekla, ale cítila, že se její antipatie začínají rozplývat; byl tak zjevně šťastný – a tak velice přitažlivý.

„Nu ano, to je celý Sulla," řekl a zalapal po dechu, jak se čirým štěstím až zalykal. „Musíš ale připustit, že mu leží na srdci blaho všech."

„Je docela přirozené, že *ty* to vidíš takhle," řekla Julia mrazivým hlasem.

„A nač si *ty* stěžuješ? Nezachoval se k tobě nejhůř, když si to srovnáš s ostatními vdovami po proskribovaných," pravil zamilovaný hulvátek a hltal očima svou budoucí nevěstu.

Julia už měla na jazyku, že má Sulla na svědomí smrt jejího jediného dítěte, ale pak si to rozmyslela; tenhle trochu omezený mládenec byl až příliš známý svým vztahem k Sullovi, než aby dokázal chápat věci i z jiné stránky.

A Caesar, nepozorován v koutě místnosti, se zatím poprvé seznamoval s osobou Gnaea Pompeia Magna. Už na pohled to nebyl žádný Říman, to bylo zřejmé; příměs galské krve, tak typická pro Piceny, byla až příliš zjevná z jeho tupého nosu, z široké tváře i z rozpolcené brady. A ani na poslech v něm nebylo pranic římského, i to bylo mimo pochyby; naprostý nedostatek jakékoli kultivovanosti v řeči byl až zarážející. Inu Řezníček. Dobře ho pojmenovali.

„Co si o něm myslíš?" otázala se Caesara Aurelia, když se v poledním žáru ploužili zpátky do Subury.

„Podstatnější otázka by byla, co si o něm asi myslí Mucia?"

„Och, té se nesmírně líbí. Mnohem víc, než se jí kdy zamlouval mladý Marius."

„To není nic těžkého, *mater.*"

„Ne, to není."

„Tetě Julii bez ní asi bude smutno."

„Ano. Bude si asi muset najít víc té dobročinné práce."

„Škoda jen, že nemá žádná vnoučata."

„Za to ovšem může spíš mladý Marius," řekla Aurelia kousavě.

Došli skoro až na Vicus Patricius, než se Caesar opět ozval. „*Mater,* musím se vrátit do Bíthýnie," řekl.

„Do *Bíthýnie?* Synku, to není moc rozumné."

„Já vím. Ale dal jsem králi své slovo."

„Není mezi Sullovými novými zákony také ustanovení, že senátor, který chce opustit Itálii, musí požádat o povolení?"

„Ano.“

„Pak je to v pořádku,“ řekla spokojeně Aurelia. „Musíš před celým senátem jasně oznámit, kam odcházíš. A s sebou si vezmeš kromě Burgunda i Eutycha.“

„Eutycha?“ Caesar stanul a zadíval se na ni. „Ale vždyť je to tvůj správce! Bez něho se tu sotva obejdeš. A proč vůbec?“

„Dokážu se obejít i bez něho. Pochází totiž z Bíthýnie, synku. Ty senátu sdělíš, že tvůj propuštěnec, jenž je stále ještě tvým správcem, se musí odebrat do Bíthýnie, aby si tam zařídil své majetkové záležitosti, a že ty ho doprovodíš, jak je povinností každého řádného patrona.“

Caesar propukl v smích. „Sulla má naprosto pravdu! Tys měla být mužem. A je to přitom tak římské! Tak ušlechtile rafinované. Povědět jim rovnou do očí, kam odcházím, místo abych předstíral, že odplouvám do Řecka, a pak se dal někým nachytat v Bíthýnii. Stejně mám pocit, že každá lež nakonec praskne.“ Cosi ho napadlo. „Když už padlo slovo ušlechtilost – něco takového by se o tom Pompeiovi asi sotva dalo říct, viď? Byl bych ho nejraději ztřískal za to, co řekl chudince Julii. Bozi, a jak ten se dokáže chvástat!“

„Z chlubení zřejmě vůbec nevyjde,“ přisvědčila Aurelia.

„Ale jsem rád, že jsem se s ním setkal,“ řekl její syn věcně. „Ukázal mi alespoň jeden vynikající důvod, proč by mi ta pomluva mohla nakonec být přece jen užitečná.“

„Co tím máš na mysli?“

„Jeho až dosud nic nedokázalo odkázat na místo, které mu ve skutečnosti patří. A to není postavení tak nebetyčně vysoké, jak se jemu zdá. Okolnosti se kolem něho zatím vyvíjely pro něho tak příznivě, že mu náramně narostl hřebínek a že se to jeho sebevědomí nadulo, div že nepukne. Všechno, po čem až dosud zatoužil, dostal. I nevěstu nad své poměry. A tak se začíná domnívat, že se mu takhle povede vždycky. Jenomže v tom se samozřejmě mýlí. Jednoho dne ho to ošklivě vyplatí. Bude to pak pro něho taková lekce, že se s ní nedokáže vypořádat. Zatímco já už ji mám za sebou.“

„Ty si opravdu myslíš, že Mucia je nad jeho úrovní?“

„A ty ne?“ otázal se překvapeně Caesar.

„Vůbec ne. Její původ nehraje roli. Byla to žena mladého Maria, a byla jí proto, že ji její otec vědomě dal za ženu synovi člověka, jenž byl naprostý *homo novus.* Sulla takové věci nezapomíná. A nepromíjí. Oslnil toho prosťáčka jejím původem. Jenomže mu nevyjevil všechny své důvody, proč ji dává někomu, kdo stojí hluboko pod ní.“

„Chytrá lest!“

„Sulla je lišák jako všichni ryšavci – počínaje Ulixem.“

„Pak je jen dobře, že chci Řím opustit.“

„Dokud se Sulla nestáhne?“

„Dokud Sulla neodstoupí. Říkal, že to učiní, až dohlédne na zvolení konsulů přespříštího roku – tedy za jedenáct měsíců, pokud bude ty své takzvané volby odbývat v měsíci *quinctilis.* Konsuly příštího roku se mají stát Servilius Vatia a Appius Claudius. Ale koho zamýšlí dosadit pro přespříští rok, nevím. Asi Catula.“

„Myslíš, že Sulla bude v bezpečí, poté, co odstoupí?“

„V naprostém bezpečí,“ řekl Caesar.

ČÁST IV.

DUBEN 80 PŘ.N.L. – KVĚTEN 79 PŘ.N.L.

LUCIUS LICINIUS LUCULLUS

„Budeš se muset vydat do Hispánie,“ řekl Sulla Metellovi Piovi. „Quintus Sertorius se nám tam zmocnil už takřka celé provincie.“

Metellus Pius se na svého velitele podíval takřka káravým pohledem. „To snad ne!“ namítl věcně. „Má sice přátele m-m-mezi Lusitany a m-m-má sss-silné po-pozice západně od řeky Baetis, ale v obou hispánských provinciích máš přece dobré správce.“

„Opravdu?“ otázal se Sulla, koutky úst svěšeny dolů. „Měl jsem! Právě jsem dostal zprávu, že Sertorius rozdrtil Lucia Fufidia, poté co s ním ten pitomec sám vyvolal bitvu. Čtyři legie! A přitom nedokázal zvítězit nad sedmi tisíci muži, z nichž sotva třetina byli Římané!“

„T-ty Římany sss-si s sss-sebou Sertorius přivedl loni na jaře z Mauretánie,“ řekl Metellus Pius. „Ostatek byli Lusitani?“

„Úplní divoši, milý Hovňousku! Žádný z nich neměl cenu jediného cvočku v podrážce římské *caligy!* Ale přesto stačili Fufidia porazit na hlavu.“

„Och… *Edepol*!“

Z důvodů, které Metellus Pius nedokázal pochopit, vyvolalo u Sully jeho způsobné zahromování záchvat bouřlivého smíchu; chvíli trvalo, než se diktátor uklidnil natolik, že dokázal v hovoru o problémech s Quintem Sertoriem pokračovat.

„Podívej, Hovňousku, znám Quinta Sertoria už dost dlouho. Stejně tak i ty! Kdyby si ho byl Carbo ponechal v Itálii, byl bych asi sotva dosáhl vítězství u Collinské brány, protože bych byl už dávno předtím poražen. Sertorius se přinejmenším vyrovná Gaiovi Mariovi, a v Hispánii je odedávna jako doma. Když ho z Hispánie loňského roku vytlačil Luscus, zadoufal jsem, že se dožiju toho, že se z toho mizery časem stane námezdný voják v mauretánských službách a že už od něho budeme mít pokoj. Ale to jsem se v něm šeredně zmýlil. Nejprve dobyl na králi Ascaliovi Tingis, pak zabil Pacciana a sebral si jeho římské vojáky. Teď už je zase zpátky v Hispánii a pilně cvičí Lusitany na úroveň elitních římských jednotek. Budeš se muset ujmout správy Zadní Hispánie osobně – a to hned od Nového roku, ne až na jaře.“ Vzal do ruky list papíru a škodolibě jím na Metella Pia zamával. „Dostaneš osm legií! Mně tím alespoň zatím ubyde starost, jak pro těch osm legií sehnat půdu. A pokud vyrazíš ještě koncem prosince, můžeš plout přímo do Gadu.“

„To už je opravdu významný velitelský post,“ řekl pontifex maximus s nelíčenou spokojeností. Nebylo mu vůbec proti mysli vzdálit se z Říma na tak dlouhodobé tažení – i když pro něho znamenalo utkat se se Sertoriem. Odpadnou veškeré náboženské ceremonie, nebude se v bezesných nocích trápit pomyšlením, zda mu při obřadu neselže jazyk. Věděl dokonce, že sotva vytáhne paty z Říma, vada řeči se rázem ztratí – bylo tomu tak až dosud vždy. Pak ho cosi napadlo. „Koho vyšleš jako správce do Přední Hispánie?“

„Marka Domitia Calvina – asi.“

„Ne Curiona? Je to do-dobrý vojevůdce.“

„Počítám s ním pro Afriku. Při takovém rozsáhlém tažení bude pro tebe Calvinus znamenat větší oporu, Hovňousku. Curio by mohl při svém rozhodování projevit až příliš mnoho nezávislosti,“ řekl Sulla.

„Už chápu, co máš asi na mysli.“

„Calvinus může dostat dalších šest legií. To je celkem čtrnáct. Ke zkrocení Sertoria by to mělo postačit!“

„A nebude to dlouho trvat!“ ujišťoval ho Metellus Pius vřelým tónem. „Ne-ne-nemusíš se ničeho obávat, Lucie Cornelie! Hispánii budeš mít v suchu!“

Sulla se znovu rozesmál. „Bát? Proč já se vůbec starám? Já doopravdy nevím, Hovňousku, proč já si vůbec tohle všechno tak beru k srdci! Než ty se vrátíš, budu už mrtvý.“

Metellus Pius v úleku vzpřáhl paže. „Ne! Kdepak! To je nesmysl! Jsi přece poměrně mladý!“

„Předpověděli mi, že zemřu na vrcholu slávy a moci,“ řekl Sulla a nebyl na něm patrný strach ani lítost. „V příštím měsíci *quinctilis* odstoupím, Pie, a uchýlím se do Misena, naposledy si pořádně užít. Nebudu se radovat dlouho, ale chci, aby to stálo za to!“

„Proroctví jsou neřímská věc,“ řekl Metellus Pius upjatě. „A oba víme, že se častěji mýlí, než naplňují.“

„O tomhle věštci to ale neplatí,“ řekl Sulla pevně. „Byl to Chaldejec, věštec samotného parthského krále.“

Metellus Pius považoval za moudřejší se o to nepřít; přešel místo toho k diskusi o podrobnostech nadcházejícího hispánského tažení.

*** * ***

Ukazovalo se, že Sullovo dílo spěje k závěru. Povodeň nových zákonů zvolna opadala a nová ústava se zdála mít naději, že přetrvá i Sullův odchod; i přidělování půdy veteránům dospělo do stadia, kdy už je Sulla osobně mohl pustit ze zřetele, padly konečně i Volaterrae. Jediná Nola – nejvytrvalejší odbojné město v celé Itálii – se dosud vydržela bránit Římu.

Dokázal, co mohl, jen máloco přitom přehlédl. Senát byl povolný, sněmy prakticky zbaveny veškeré moci, z tribunů lidu se staly pouhé figurky, jeho soudy se nejen těšily všeobecnému souhlasu, ale prokázaly i svou účinnost, budoucím správcům provincií už předem náležitě přitáhl uzdu. Státní pokladna byla plná a její úředníky přidržel nemilosrdně k náležitému účetnictví. Pokud se jezdecký stav domníval, že ztráta šestnácti set jezdců, kteří padli za oběť Sullovým proskripcím, byla víc než dostatečná lekce, dotvrdil ji Sulla tím, že zbavil držitele státního koně všech jejich dosavadních výsad a nadto nařídil, aby se mohli navrátit všichni, kdo byli posláni do vyhnanství porotami složenými z jezdců.

Projevil samozřejmě tu a tam i nějaké vrtochy. Znovu postihl ženy, když zakázal nový sňatek kterékoli manželce, jež se provinila cizoložstvím. Sázky (které přímo nenáviděl) byly zcela zakázány, s výjimkou boxerských zápasů a běžeckých závodů mezi muži, o nichž dobře věděl, že se netěší přílišné pozornosti davů. Hlavně však měl spadeno na nejrůznější úředníky a zřízence státních služeb, na něž se na všechny díval svrchu jako na nepořádníky, lenochy, lajdáky a úplatkáře. A tak svými předpisy

podrobně vymezil veškeré stránky činnosti římských sekretářů, úředníků, účetních, heroldů, liktorů, poslů, kněžských pomocníků nazývaných *calatores*, mužů, kteří se nazývali *nomenclatores* a jejichž jedinou náplní bylo připomínat svým pánům nebo nadřízeným jména jiných mužů, s nimiž se potkávali, a také jistým pomocným silám, jejichž popis práce se omezoval toliko na jejich jméno – *apparitores*. Napříště neměl nikdo z těchto pracovníků vědět, ke komu vstoupí do služby, až se svých úřadů ujmou noví magistráti; a žádný magistrát také neměl mít možnost žádat o přidělení určitých státních zaměstnanců jmenovitě. O jejich umístění se mělo rozhodovat losem, a to tři roky předem, a žádná jejich skupina neměla být opakovaně přidělována téže magistrátní funkci.

Dařilo se mu nalézat i nové způsoby, jak pozlobit senát, poté co už zakázal všechny hlasité projevy protestu či souhlasu a co změnil pořadí, v jakém měli senátoři právo na udělení slova; nyní vepsal na tabule nově zákon, jímž tvrdě postihl příjmy určitých mízujících senátorů tím, že limitoval sumy, které bylo dovoleno utratit provinčním delegacím přicházejícím do Říma chvalořečit předchozího správce; znamenalo to, že nadále už tyto delegace nemohly (tak jako tomu bylo dosud) předávat peníze oněm potřebným členům senátu.

Byl to komplexní legislativní program, jenž obsáhl veškeré aspekty římského veřejného života, právě tak jako života, jenž až dosud v Římě platil za soukromý. Každý teď věděl, jaký je jeho úděl a jakými hledisky se řídí – kolik smí utratit, kolik smí přijmout, kolik bude platit do státní pokladny, s kým se smí oženit nebo za koho se provdat, kde může být souzen a zač může být souzen. Rozsáhlé dílo vykonané, jak se zdálo, doslova jediným mužem. Jezdcům nepřálo, zato vojenské hrdiny vyzvedávalo výš a výš, stále výš. Plebejské sněmy i tribunové ostrouhali, zato význam senátu rostl dál a dál. Nejbližším příbuzným proskribovaných se vedlo nevalně, zato mužům, jako byl Pompeius Veliký, teď znamenitě kvetla pšenice. Advokáti úspěšní na sněmech (jako třeba Quintus Hortensius) spěli k úpadku, zato advokátům docilujícím úspěchy v důvěrnějším ovzduší nových soudů (jako například Ciceronovi) se otevíraly netušené vyhlídky.

„Není divu, že to otřáslo Římem až do základů, i když jsem neuslyšel ani jediný hlas, který by Sullovi řekl ‚Ne!‘,“ pravil nový konsul Appius Claudius Pulcher svému kolegovi v úřadě Publiu Serviliovi Vatiovi.

„Jeden z důvodů, proč tomu tak je,“ řekl Vatia, „spočívá v tom, že v jeho zákonech je tolik nepopiratelně rozumného. Je to přímo zázrak, co dokázal!“

Appius Claudius přikývl, avšak bez valného nadšení. Vatia si jeho apatii ovšem dokázal správně vyložit; jeho kolega nebyl v dobrém stavu, a jeho neutěšená situace trvala už od chvíle, kdy se vrátil z nekonečného obléhání Noly, jemuž velel celých deset let. Ovdověl mezitím a tížilo ho i šest jeho dětí, které už mezitím prosluly svou nevázaností a pohoršujícími sklony odbývat si své bouřlivé půtky na veřejnosti.

Vatiovi se ho zželelo, popleskal ho vlídně po zádech. „Hlavu vzhůru, Appie Claudie, musíš do budoucnosti hledět radostněji, nemračit se tolik! Bylo to pro tebe dlouhé a těžké, ale jsi už konečně zpátky doma.“

„Nebudu doma, dokud se mi nepodaří získat zpátky i rodinné jmění,“ řekl Appius Claudius nerudně. „Ten darebák Philippus mi sebral všechno, co jsem měl, a strčil to do chřtánu Cinnovi a Carbonovi – a dodnes mi z toho Sulla nic nedokázal vrátit.“

„Měl ses mu s tím připomenout,“ odpověděl mu Vatia věcně. „Má toho moc, to přece víš. A proč jsi nepodnikl nějaké větší nákupy během proskripcí, kdy to bylo výhodné?“

„To jsem byl u Noly, pokud si vzpomínáš," řekl ironicky Claudius.

„Příští rok budeš vyslán jako správce do provincie a to ti všechno vynahradí."

„Pokud mi ovšem bude sloužit zdraví."

„Přestaň už sýčkovat, Appie Claudie! To víš, že bude!"

„Nevím, nevím," zněla chmurná odpověď. „Při svém štěstí mohu leda počítat s tím, že poputuju do Hispánie vystřídat Pia."

„Tak to tedy ne, za to ti ručím," uklidňoval ho Vatia. „Jestli se neobrátíš na Lucia Cornelia ty sám, pak mu tohle všechno připomenu já! A budu na něm chtít, aby ti přidělil Makedonii. Tam se vždycky najde pár žoků zlata a navíc spousta výhodných místních smluv. Nemluvě o prodeji římského občanství bohatým Řekům."

„Myslel jsem, že už tam žádní takoví nejsou," řekl Apppius Claudius.

„Bohatí byli a budou, i v těch nejchudších zemích. Někteří muži už to mají v povaze, že umějí nadělat peníze za každé situace. Ani Řekové, se vším tím svým politickým idealizmem, nedokázali přijmout takové zákony, kterými by zazobance vymazali ze světa. Boháč by se brzy objevil i v tom nejplatónštějším státu, na to dám krk!"

„Asi jako Crassus, chceš říct."

„To jsi uvedl přímo vynikající příklad! Každý jiný by v okamžiku, kdy se k němu Sulla takhle obrátil zády, zmizel prostě ze světa – kdepak ovšem náš Crassus!"

Byli v Hostiliově kurii, kde se konala novoroční schůze senátu k inauguraci nových konsulů, jelikož chrám Jova Nejlepšího Největšího zanikl a počet senátorů vzrostl natolik, že už by je byly prostory chrámů Jova Zastavitele anebo Castora a Polluka nepojaly k jednání ani k následné hostině.

„Tiše!" řekl Appius Claudius. „Sulla se chystá promluvit."

„Nu, otcové senátoři," začal diktátor v žoviálním tónu, „v podstatě je všechno dokončeno. Zavázal jsem se, že postavím Řím znovu na nohy a že mu dám nové zákony, které splní potřebu naplnění *mos maiorum.* To jsem také učinil. Setrvám však nadále v úřadě diktátora až do měsíce *quinctilis,* kdy uspořádám volby magistrátů pro následující rok. To už je vám známo. Domnívám se však, že někteří z vás odmítají uvěřit, že muž nadaný takovou mocí bude někdy natolik pošetilý, aby se jí vzdal. Takže opakuji, že po volbách v měsíci *quinctilis* ze svého úřadu odstoupím. Znamená to, že magistráti příštího roku budou poslední, které budu ještě jmenovat osobně já sám. V budoucnu pak budou volby svobodné, otevřené pro tolik kandidátů, kolik se jich rozhodne o úřad ucházet. Jsou lidé, kteří dosud nesouhlasí se způsobem, kdy si diktátor své magistráty vybírá sám a kdy předkládá ke schválení jen tolik kandidátů, kolik je úředních míst k obsazení. Avšak – jak jsem nepřestával připomínat – diktátor musí pracovat s muži, kteří jsou připraveni se za něho cele postavit. U voličů nelze předpokládat, že své hlasy dají těm nejlepším, dokonce ani ne těm mužům, kteří už měli úřad dávno zastávat a jsou k tomu oprávněni svým postavením a svými zkušenostmi. Jako diktátor jsem byl s to vybrat si muže, s nimiž jsem si přál spolupracovat a kteří na příslušné úřady měli morální právo. Jako například můj drahý, dnes mezi námi nepřítomný pontifex maximus Quintus Caecilius Metellus Pius. I nadále má mou plnou podporu a přízeň, neboť je už na cestě do Zadní Hispánie, aby se tam vypořádal se zločincem postaveným mimo zákon, Quintem Sertoriem."

„Mele páté přes deváté," zhodnotil jeho projev odborně Catulus.

„Protože nemá, co by řekl," řekl Hortensius.

„Až na to, že v měsíci *quinctilis* hodlá odstoupit."

„A víš, že mu už v tomhle začínám skoro i věřit?"

* * *

Jenomže onen novoroční den, který tak nadějně započal, končil značně opožděnými špatnými zprávami z Alexandreie.

Začátkem uplynulého roku, v druhém roce Sullovy vlády, konečně nadešla příležitost pro Ptolemaia Alexandra Mladšího. Z Alexandreie dorazila novina, že král Ptolemaios Sótér Fazolka zemřel a že jeho dcera Bereníké zatím vládne sama. Třebaže trůn uhájila pro sebe, nemohla ho podle egyptských zákonů trvale udržet bez krále. Mohl by Sulla – vzneslo poselstvo pokorný dotaz – poskytnout Egyptu nového krále v osobě Ptolemaia Alexandra Mladšího?

„A co se stane, pokud vám to odepřu?“ otázal se Sulla.

„Pak získají Egypt král Mithridatés a král Tigranés,“ pravil vedoucí delegace. „Na trůn může dosednout pouze člen ptolemaiovského rodu. Pokud se králem a faraónem nestane Ptolemaios Alexandros, pak budeme muset poslat k Mithridatovi a k Tigranovi pro staršího z obou levobočků, Ptolemaia Filadelfa, kterému se pro jeho pisklavý hlas říká Aulétés.“

„Dokážu pochopit, že i levoboček může získat královský titul, ale může se zákonným způsobem stát i faraónem?“ otázal se Sulla a dal tak najevo, že se s egyptskou monarchií a jejími zásadami podrobně seznámil.

„Pokud by to byl syn neurozené ženy, pak zajisté ne,“ zněla odpověď. „Ovšem Aulétés a jeho mladší bratr jsou synové Ptolemaia Sótéra a princezny Arsinoé, královské konkubíny, jež byla nejstarší legitimní dcerou krále Nabatey. Ve všech menších královských dynastiích Arábie a Palestiny je už dlouhou dobu zvykem posílat nejstarší dcery egyptskému faraónovi jako konkubíny, neboť je to pro ně vznešenější a důstojnější osud než sňatek s někým ze stejně nevelké dynastie – a znamená to i přínos pro bezpečí jejich otců, kteří všichni potřebují pro svou obchodní činnost na březích Sinu Arabiku a na přilehlých pouštích podporu a spolupráci Egypta.“

„Takže tedy říkáš, že jak Alexandreia, *tak i* Egypt by přijali jednoho z ptolemaiovských levobočků proto, že jeho matka byla královského rodu?“

„Pokud bychom nemohli získat Ptolemaia Alexandra, bylo by to nevyhnutelné, Lucie Cornelie.“

„A přitom by to byly mithridatovské a tigranovské loutky,“ řekl Sulla zamyšleně.

„Vzhledem k tomu, že jejich manželkami jsou Mithridatovy dcery, bylo by nevyhnutelné i to. Tigranés se teď až příliš přiblížil k egyptské hranici na to, abychom mohli na ptolemaiovské levobočky naléhat, aby se s nimi rozvedli. Napadl by nás ve jménu Mithridata. A Egypt by padl. Nejsme vojensky dostatečně silní, abychom si poradili s válkou takovéhoto rozměru. Nehledě k tomu, že i tyto manželky mají dostatek ptolemaiovské krve, aby mohly nastoupit na egyptský trůn. To ovšem až v případě,“ řekl vedoucí delegace líbezně, „že by nevyrostla a nedospěla dcera Ptolemaia Sótéra a jeho konkubíny dcery krále Idúmaie, a nestala by se pro Auléta vhodnou nevěstou s polovicí ptolemaiovské krve v žilách.“

Sulla naráz nasadil věcný tón a řekl rázně: „Nechte to na mně, budu se tou věcí zabývat. Nemůžeme si dovolit přenechat vládu nad Egyptem Arménii a Pontu.“

Sám už měl věc dávno rozváženu, a tak se bez odkladů vydal do vily na Pincijském pahorku, aby si promluvil s Ptolemaiem Alexandrem.

„Nadešel tvůj den,“ řekl diktátor svému rukojmí, nyní už zdaleka ne mladému muži; dosáhl zatím pětatřiceti let.

„Je Fazolka mrtev?“ otázal se Ptolemaios Alexandros dychtivě.

„Mrtev a pohřben. Královna Bereníké vládne sama.“

„Pak se tam ale musím vydat!“ vyjekl rozčileně Ptolemaios Alexandros. „Musím hned vyrazit! Nesmím už promeškat ani okamžik!“

„Vyrazit můžeš, až já ti řeknu, že můžeš, ani o den dřív,“ řekl Sulla drsně. „Sedni si, ty královská Výsosti, a poslouchej, co ti řeknu.“

Jeho Výsost se posadila, řízy na něm zplihle visely jako propíchnuté měchuřiny, podivně vyhlížely i jeho oči mezi dvěma linkami stibia, které si tlustě nanesl na horní i dolní víčka a které protáhl až na spánky, aby napodobil prastaré „Hórovo oko“, *vadžet;* a jelikož si stejně tlustou černou čárou obtáhl i obočí a zaběhl místo mezi ním a černou linkou na horních víčkách, neuměl si Sulla vůbec představit, jak vlastně Ptolemaiovy oči doopravdy vypadají.

„Nesmíš mluvit s králem jako s někým, kdo stojí níž než ty,“ pravila Jeho Výsost upjatě.

„Neexistuje na celém světě král, který by nestál níž než já,“ odpověděl pohrdavě Sulla. „Já vládnu Římu! A proto jsem nejmocnější muž mezi vodstvem Okeánu a řekou Indem. Takže mě teď vyslechneš, Výsosti – a nebudeš mi skákat do řeči! Do Alexandreie můžeš odejít a můžeš tam usednout na trůn. Ovšem jen za určitých podmínek. Je to jasné?“

„Za jakých podmínek?“

„Že sepíšeš svou závěť a uložíš ji tady v Římě, u Vestiných Panen. Pokud zemřeš bez legitimního potomka, odkážeš egyptské království Římu.“ Ptolemaios zatajil dech. „To ale udělat nemohu!“

„Udělat můžeš všechno, co já řeknu, že udělat musíš – pokud ovšem chceš vládnout v Alexandrei. To je moje cena. Zemřeš-li bez zákonitého potomka, připadne Egypt Římu.“

Znepokojivými zraky v plastickém rituálním zarámování přelétal Ptolemaios sem a tam a rty bohatě načervenělé karmínem – plné a poživačné – začal špulit způsobem, jímž Sullovi připomínal Philippa. „Dobrá, přijímám tu tvou cenu.“ Pokrčil rameny. „Nevyznávám stejně to staré egyptské náboženství, takže co mi záleží na tom, co bude, až budu mrtvý?“

„To je přímo skvělá úvaha!“ prohlásil Sulla bodře. „Vzal jsem s sebou svého sekretáře, takže tu listinu můžeš vyhotovit teď hned a tady. S tím, že k ní samozřejmě připojíš všechny své královské pečeti a svou osobní kartuši. Nehodlám s Alexandrijci vést po tvé smrti žádné zbytečné spory.“ Tleskl na Ptolemaiova sloužícího a požádal ho, aby zavolal jeho vlastního sekretáře. Zatímco čekali, řekl jakoby mimochodem: „Je tu vlastně ještě jedna podmínka.“

„Jaká?“ otázal se Ptolemaios znepokojeně.

„Myslím, že máš v bance v Tyru sumu dvou tisíc talentů zlata, kterou tam uložila tvoje babička, královna Kleopatra, třetí toho jména. Mithridatés uchvátil peníze, které zanechala na ostrově Kóu, avšak nikoli ty, které měla v Tyru. A králi Tigranovi se dosud nezdařilo podrobit si města Foiníkie. Má také spoustu starostí s Židy. Přenecháš ty dva tisíce talentů zlata Římu.“

Jeden pohled na Sullovu tvář stačil Jeho Veličenstvu k poznání, že každá diskuse o tom by byla zbytečná; znovu jen pokrčil rameny a přikývl.

Dostavil se sekretář Flosculus, Ptolemaios Alexandros poslal jednoho ze svých otroků pro pečetě a kartuši a brzy byla závěť sepsaná, podepsaná a ověřená svědky.

„Zařídím ti její úschovu," řekl Sulla a zvedal se k odchodu, „jelikož ty nesmíš překročit pomerium, a nemůžeš tak navštívit Vestin chrám."

O dva dny později už Ptolemaios Alexandros Mladší opustil spolu s egyptskou delegací Řím a v Puteolech se nalodil na loď plující do Afriky; v těchto místech bylo snazší překročit Střední moře na jih a další cestu pak volit pobřežní plavbou z římské provincie Africa do Kyrenaiky a z Kyrenaiky do Alexandreie. Kromě toho se nový egyptský král střežil dostat do přílišné blízkosti Mithridata nebo Tigrana. Nechtěl své štěstí pokoušet přespříliš.

Na jaře přišla z Alexandreie spěšná zpráva, v níž římský agent (Říman naoko se zabývající obchodem) psal, že krále Ptolemaia Alexandra Druhého potkalo neštěstí. Poté, co po dlouhé cestě šťastně dorazil do Alexandreie, se neprodleně oženil se svou polorodou sestrou a vlastní sestřenicí královnou Bereníké. Vládl jako král Egypta přesně devatenáct dní, během kterých, jak se zdálo, pojal ke své manželce stále rostoucí zášť. Takže časně zrána onoho devatenáctého dne zřejmě dospěl k názoru, že tato ženská je na světě zhola zbytečná, pročež svou čtyřicetiletou choť a sestru a sestřenici a královnu v jedné osobě zavraždil. Jenomže ona přece jen vládla společně se svým otcem, zvaným Fazolka, dosti dlouhou dobu; a alexandrijští občané ji přímo zbožňovali. O něco později onoho devatenáctého dne jeho vlády vtrhli občané alexandrijští do paláce, krále Ptolemaia Alexandra Druhého vyvlekli ven a doslova ho roztrhali na malé kousíčky – formou jakési bezplatné a všem přístupné zábavy uspořádané na agoře. Egypt se tak ocitl bez krále i královny a tím ve stavu chaosu.

„Výborně," zvolal Sulla, když dočetl agentův dopis, a vyslal do Alexandreie poselstvo složené z římských senátorů, vedené konsulárem a bývalým censorem Markem Perpernou, které s sebou neslo poslední vůli a závěť krále Ptolemaia Alexandra Druhého. Vyslanci dostali dále za úkol zavítat na zpáteční cestě do Tyru a vyzvednout tam ono zlato.

Od té chvíle až po tento novoroční den třetího roku Sullovy vlády nebylo o nich nic dalšího slyšet.

„Po celou cestu nás pronásledovala jedna nehoda za druhou," vyprávěl nyní Marcus Perperna. „U Kréty jsme ztroskotali a pak nás zajali piráti – dva měsíce trvalo městům na Peloponnésu, než vybrala požadované výkupné za nás; pak nás teprve dopravili do Kyrény a podle pobřeží jsme se posléze doplahočili do Alexandreie."

„Na pirátské lodi?" otázal se Sulla, vědom si závažnosti těchto zpráv, nicméně v pokušení se rozchechtat; Perperna vypadal staře, byl celý scvrklý – a stále ještě vystrašený!

„Jak jsi správně usoudil – na té pirátské lodi."

„A co se událo, když jste dospěli do Alexandreie?"

„Nic dobrého, Lucie Cornelie. Nic dobrého!" Perperna si přehluboce vzdychl. „Zjistili jsme, že Alexandrijci jednali rychle a rozhodně. Věděli přesně, kam poslat, sotva byl král Ptolemaios Alexandros zavražděn."

„Poslat pro co, Perperno?"

„Poslat pro ty dva levobočky Ptolemaia Sótéra Fazolky, Lucie Cornelie. Vydali se do Sýrie za králem Tigranem a požádali ho o oba ty mladé muže – o staršího, aby se ujal vlády v Egyptě, i o mladšího, aby vládl na Kypru."

„To bylo sice chytré, ale dalo se to čekat," řekl Sulla. „Pokračuj."

„Tou dobou, kdy jsme dorazili do Alexandreie, byl už král Ptolemaios Aulétés dosazen na trůn, spolu se svou manželkou – dcerou krále Mithridata – jako královnou Kleopatrou Tryfainou. Jeho mladší bratr – jehož se Alexandrijci rozhodli nazývat

Ptolemaios Kyperský – byl odeslán jako regent na Kypr. Jeho žena – další Mithridatova dcera – se tam odebrala s ním.“

„A jmenuje se?“

„Mithridatis Nysa.“

„Celá ta záležitost je nezákonná,“ řekl zamračený Sulla. „Podle Alexandrijců ovšem nikoli!“

„Tak jen dál, Perperno, pokračuj! Pověz mi i to nejhorší.“

„Nu, vytasili jsme se samozřejmě se závětí. A sdělili jsme Alexandrijcům, že jsme se dostavili, abychom Egypt formálně připojili k římské říši jako provincii.“

„A co vám na to odpověděli, Perperno?“

„Vysmáli se nám, Lucie Cornelie. Jejich právníci nám nejrůznějšími způsoby dokazovali, že závěť je neplatná, a nakonec nám ukázali krále a královnu na trůně a předvedli nám tak, že už si legitimní nástupce nalezli sami.“

„Vždyť oni ale *nejsou* legitimními nástupci, jde přece o levobočky!“

„Řekli, že tak by tomu sice bylo podle římského práva, ale to že v Egyptě nemá platnost. Podle egyptského práva – které, jak se zdá, spočívá převážně v opatřeních přijímaných podle okamžité potřeby, tak aby vyhověla čemukoli, co si Alexandrijci právě usmyslí – jsou král a královna legitimními panovníky.“

„A cos pak udělal, Perperno?“

„Co jsem *já* mohl v té chvíli dělat, Lucie Cornelie? Alexandreia se hemžila vojskem! Děkovali jsme všem našim římským bohům, že jsme z Egypta vyvázli živi a zdrávi!“

„Docela správně,“ řekl Sulla, jenž nemíval ve zvyku vylévat si zlost na nepatřičném místě. „Faktem ovšem zůstává, že ta poslední vůle platí. Egypt teď náleží Římu.“ Zabubnoval prsty na desku stolu. „Naneštěstí teď právě nejsou podmínky pro to, aby Řím mohl nějak zareagovat. Poslal jsem čtrnáct legií do Hispánie, aby se tam vypořádaly s Quintem Sertoriem, a nemám v úmyslu zatížit státní pokladnu jiným takovým tažením na opačném konci světa. Alespoň ne ve chvíli, kdy se Tigranés prohání sem a tam po Sýrii a nemá ho teď kdo zastavit, když se ti parthští následníci trůnu pustili do války mezi sebou navzájem. Tu závěť doufám máš?“

„Zajisté, Lucie Cornelie.“

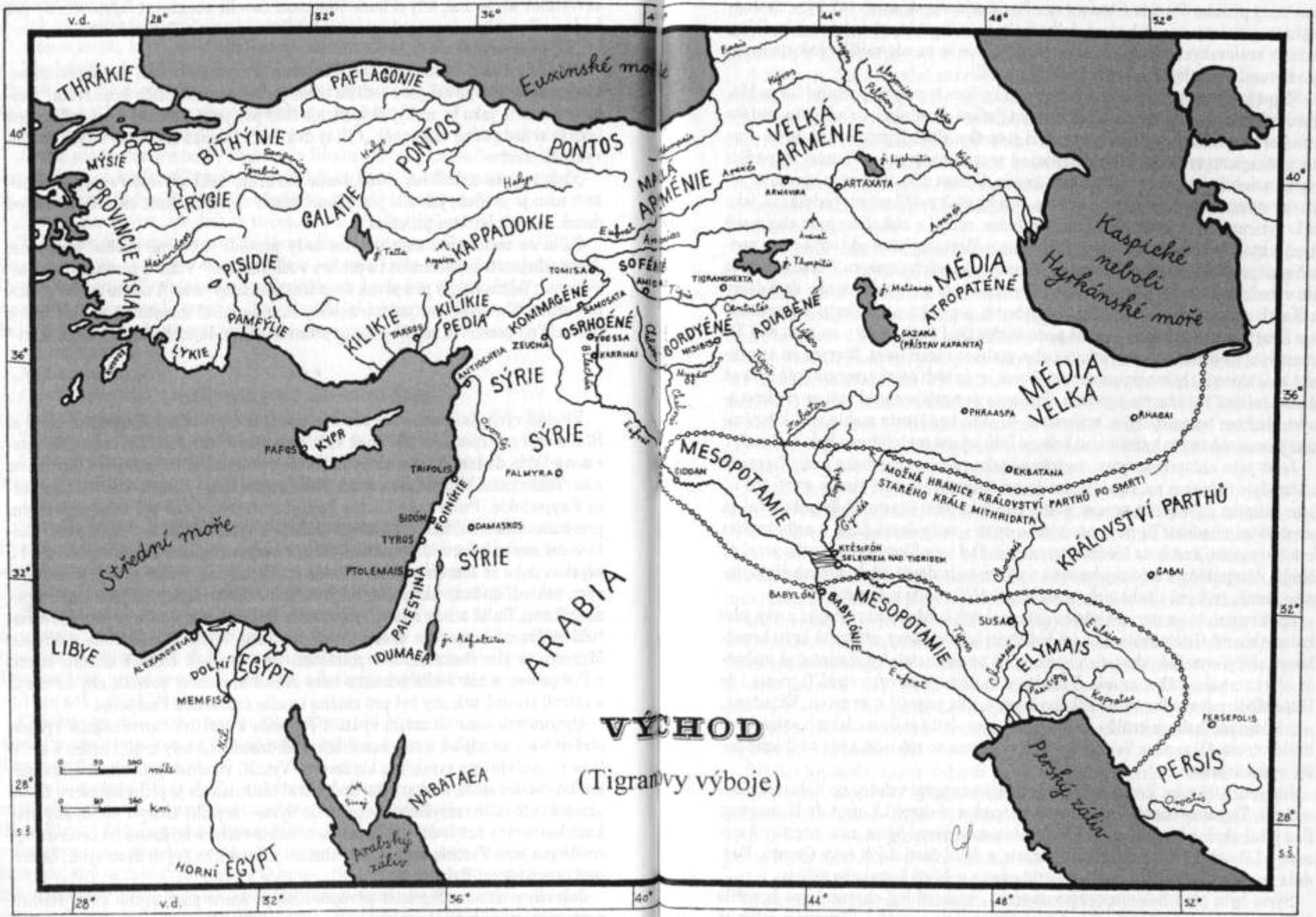
„Takže zítra podám zprávu senátu, co se seběhlo, a uložím pak závěť znovu u Vestálek až do dne, kdy si bude Řím moci dovolit anektovat Egypt silou – což bude podle mého názoru jediný způsob, jak se ujmout našeho dědictví.“

„Egypt je pohádkově bohatý.“

„To pro mě není žádná novinka, Perperno! Ptolemaiové sedí na největším pokladu světa, zrovna tak jako sedí na trůně jedné z nejbohatších zemí světa.“ Sulla se zatvářil, jako by už byl skončil, ale řekl pak ještě, tak aby to vypadalo, jen jako že si dodatečně vzpomněl: „Čili ty dva tisíce talentů zlata jste v Tyru asi nevyzvedli, že?“

„Och, ty jsme získali bez obtíží, Lucie Cornelie,“ řekl udiveně Perperna. „Bankéři nám je předali, jakmile jsme jim ukázali závěť. To jsme zařídili až cestou domů, tak jak jsi nám přikázal.“

Sulla se rozhlaholil smíchy. „Tos tedy provedl skutečně skvěle, Perperno! Jsem ochoten ti zapomenout tu prohru v Alexandrei!“ Vstal a zamnul si radostně ruce. „Velice vítaný příspěvek do státní pokladny je to. A tak to určitě pochopí i senát! Konečně zase jednou nebohý Řím nemusel investovat do cestovních nákladů na poselstvo, aniž by mu to přineslo odpovídající finanční kompenzaci.“

THRÁKIE
PAFLAGONIE
Euxinské moře
BÍTHÝNIE
MÝSIE
PONTOS
PONTOS
PROVINCIE ASIA
FRYGIE
GALATIE
MALÁ ARMÉNIE
VELKÁ ARMÉNIE
KAPPADOKIE
PISIDIE
SOFÉNÉ
TOMISA
TIGRANOKERTA
MÉDIA ATROPATÉNÉ
Kaspické neboli Hyrkánské moře
PAMFÝLIE
KILIKIE
KILIKIE PEDIA
KOMMAGÉNÉ
OSRHOÉNÉ
ADIABENÉ
GORDYÉNÉ
LÝKIE
SÝRIE
MÉDIA VELKÁ
PAFOS
KYPR
TRIPOLIS
PALMYRA
EKBATANA
MESOPOTAMIE
Střední moře
SIDÓN
DAMASKOS
TYROS
PTOLEMAIS
KTÉSIFÓN SELEUKEIA NAD TIGRIDEM
KRÁLOVSTVÍ PARTHŮ
SÝRIE
ARABIA
BABYLÓN
BABYLÓNIE
MESOPOTAMIE
SUSA
ELYMAIS
PALESTINA
IDUMAEA
LIBYE
DOLNÍ EGYPT
MEMFIS
NABATAEA
PERSEPOLIS
PERSIS
Perský záliv
Arabský záliv
HORNÍ EGYPT
VÝCHOD
(Tigranovy výboje)

* * *

Všichni východní panovníci působili nesnáze – byl to jeden z trestů, které si Řím musel protrpět jako důsledek vnitřních sporů, které Sullovi zabránily setrvat na Východě tak dlouho, až by natrvalo vykořenil Mithridatovu i Tigranovu moc. Takto začal Mithridatés, sotva Sulla odplul domů, znovu osnovat uchvácení Kappadokie. Proto také Lucius Licinius Murena (jenž byl tehdy správcem provincie Asia a Kilikie) proti němu okamžitě vytáhl do války – aniž o tom Sulla věděl anebo k tomu dal souhlas – a to v rozporu s dardanskou smlouvou. Po nějakou dobu se Murenovi neuvěřitelně dařilo, až pak, veden přemírou sebedůvěry, zabředl do řady katastrofálních srážek s Mithridatem na jeho vlastní půdě v Pontu. Sulla tehdy musel vyslat Aula Gabinia staršího, aby Murenovi nařídil stáhnout se zpět na území svých provincií. Původně měl Sulla v úmyslu Murenu za jeho hazardérství potrestat, jenomže pak došlo k onomu střetu s Pompeiem; a tak Sulla namísto toho musel Murenovi povolit, aby se vrátil a oslavil triumf, tak aby byl pro změnu trochu umravněn Pompeius.

Uplynulých šesti let zatím využil i Tigranés k rozšíření arménského království na jih a na západ, a to o země, které až dosud náležely králi Parthů a rychle se rozpadajícímu syrskému království. Vytušil vhodnou příležitost v okamžiku, kdy se dozvěděl, že starý parthský král Mithridatés je příliš nemocný na to, aby pokračoval v zamýšleném vpádu do Sýrie – a příliš chorý i na to, aby překazil barbarům nazývaným Massagetové zábor všeho jeho území na severu a východě samotné Parthie a aby také zabránil jednomu ze svých dvou synů, Gotarzovi, v uchvácení Babylónie.

Jak kdysi už sám Tigranés předpověděl, po smrti parthského krále Mithridata se rozpoutala nástupnická válka, o to spletitější, že zesnulý panovník měl celkem tři oficiální královny – dvě nevlastní sestry z otcovy strany a kromě toho ještě třetí, jíž byla dokonce Tigranova dcera Automa. Zatímco se rozličtí synové různých matek potýkali o to, co z království ještě zbývalo, odtrhla se od něho další životně důležitá satrapie – nesmírně bohatá Elymais, zavlažovaná východními přítoky Tigridu Choaspem a Pasitigridem; ztraceny tak byly nezanášející se přístavy na východ od delty Eufratu a Tigridu, stejně tak jako Súsy, jedno z královských sídelních měst. Neohlížejíce se na nic válčili však spolu synové starého parthského krále Mithridata dál.

Stejně tak jednal i Tigranés. Jeho prvním krokem (v roce, kdy zemřel Gaius Marius) bylo vtrhnout do drobných království Soféné, Gordyéné, Adiabéné a posléze i do Osrhoéné. Poté co obsadil tyto čtyři státečky, vládl Tigranés nad celým územím lemujícím východní břeh Eufratu, od prostoru severně od Tomisy až po Európos; náležela mu nyní i velká města Amida, Edessa a Nisibis, stejně tak jako poplatky vybírané za plavbu po velké řece. Než by však svěřil takové podnikání, jako bylo vybírání mýta, svým vlastním Arménům, zlákal a získal si pro to semitské Araby, kteří ovládali pouště mezi Eufratem a Tigridem jižně od Osrhoéné a podrobovali poplatkům veškeré karavany procházející jejich územím. Třebaže vesměs šlo o beduinské kočovníky, přemístil Tigranés tyto skenitské Araby do Edessy a Karrh a ustanovil je výběrčími plavebních poplatků na Eufratu v Samosatě a v Zeugmatu. Jejich král – jehož panovnický titul zněl Abgar – se nyní stal Tigranovým klientem a řecky mluvící obyvatelstvo všech měst, kterých se arménský král zmocnil, bylo přinuceno vystěhovat se do těch částí Arménie, kde byla až dosud řečtina neznámým jazykem. Tigranés se

zoufale snažil stát se civilizovaným vládcem helénistického království – a jaká lepší cesta mohla vést k helénizaci jeho země než zahnízdit v ní kolonie lidí, jejichž mateřštinou byla řečtina?

Ještě jako chlapce ho kdysi zadržoval jako rukojmí parthský král; Tigranés žil tehdy v Seleukei na Tigridu, daleko od Arménie. V době otcovy smrti byl už jeho jediným zbývajícím synem, avšak parthský král přesto tehdy požadoval za propuštění mladého Tigrana nesmírnou cenu – sedmdesát údolí v nejbohatším kraji Arménie, jímž byla Média Atropaténé. Teď tedy Tigranés připochodoval do Médie Atropatény v čele vojska zpět a oněch sedmdesát údolí, plných zlata, lapisu lazuli, tyrkysů i bohatých pastvin, přivtělil znovu k Arménii.

Zjistil nyní, že se mu nedostává neseanských koní pro narůstající počty jeho katafraktariů. Tito nevídaní jízdní bojovníci byli od hlavy až k patě kryti kroužkovou zbrojí – stejně jako jejich koně, kteří proto museli být dostatečně mohutní, aby tuto váhu vůbec unesli. A tak hned následujícího roku vtrhl Tigranés i do Větší Médie, domoviny neseanského koně, a i tu připojil k Arménii. Ekbatana, letní sídlo parthských králů – a ještě před nimi i letní sídlo médských a perských králů včetně Alexandra Velikého – byla vypálena do základů a její nádherný palác vydrancován.

Uplynuly tři roky. Zatímco Sulla zvolna postupoval vzhůru po italském poloostrově, Tigranés obrátil pozornost na západ a překročil Eufrat do Komagény. Bez jakéhokoli odporu obsadil všechna území severní Sýrie mezi horstvy Amanem a Libanem včetně mocné Antiocheie a dolní části údolí řeky Orontu. Poddala se mu i část Kilikie Pedie při východním pobřeží Issoského zálivu.

Sýrie byla plně helénizovaným územím, veškeré její obyvatelstvo hovořilo řecky a žilo pod značným vlivem řeckých obyčejů a zvyků. Tigranés, sotva si v Sýrii upevnil postavení, vypudil celé obce těchto nešťastných řecky mluvících lidí z jejich sídel a nahnal je do svého nově zbudovaného sídelního města Tigranokerty, aby se tam usadili. Nejvíc si zakládal na řemeslnících, ani jedinému z nich nebylo dovoleno setrvat v Sýrii. Král nicméně vnímal nezbytnost ochránit tyto své řecké přistěhovalce před médsky hovořícími starousedlíky, jimž pod trestem smrti nařídil chovat se ke svým novým spoluobčanům s největší ohleduplností a laskavostí.

A zatím co Sulla chystal zákony, s jejichž využitím posléze dosáhl postavení římského diktátora, Tigranés přijal formálně titul, po němž lačněl celý svůj život – král králů. Syrská královna Kleopatra Seléné – nejmladší sestra a jeden čas i manželka Ptolemaia Sótéra Fazolky – která na trůně úspěšně přetrvala několik seleukovských manželů, byla z Antiocheie odvezena do malé vesničky na Eufratu, kde jí bylo souzeno žít v nejnuznějších podmínkách; její místo v paláci v Antiochei zaujal satrapa Magadatés, jenž byl ve jménu Tigrana, krále králů, pověřen vládnout Sýrii.

Král králů, říkal si v duchu opovržlivě Sulla; kdekdo z těchhle východních panovníků se hned považuje za krále králů! Dokonce se o to pokoušeli, jak se alespoň zdálo, i ti dva levobočci Ptolemaia Sótéra Fazolky, kteří teď spolu se svými mithridatovskými manželkami vládli v Egyptě a na Kypru. Avšak závěť zemřelého Ptolemaia Alexandra Druhého *byla* v platnosti; nikdo to nevěděl lépe než Sulla, neboť on na ní byl podepsán jako svědek. Dříve nebo později bude Egypt tak jako tak náležet Římu. Pro tuto chvíli ať si Ptolemaios Aulétés vládne v Alexandrei, s tím se nedá nic dělat; ale mezitím té Mithridatově a Tigranově loutce alespoň nedopřeji chvilku klidu, zařekl se Sulla. Pravidelně se teď bude římský senát obracet do Alexandreie s požadavkem, aby Ptolemaios Aulétés odstoupil ve prospěch Říma, skutečného vlastníka Egypta.

Pokud šlo o pontského krále Mithridata – zpráva o tom, že ztratil dvě stě tisíc mužů v mrazivých horách Kavkazu, byla pozoruhodná – bude třeba ho znovu odradit od pokusu anektovat Kappadokii. Poté, co si Mithridatés v dopise Sullovi postěžoval na Murenu, že mu vypálil čtyři sta vesnic podél řeky Halys, odtrhl neprodleně od nebohé Kappadokie celý kappadocký břeh Halysu; aby tomuto počinu dodal zdání legality, dal kappadockému králi Ariobarzanovi novou nevěstu, jednu ze svých vlastních dcer. Když Sulla zjistil, že je to teprve čtyřleté děvčátko, vyslal dalšího posla s úkolem vyhledat krále Mithridata a jménem Říma mu nařídit, aby zcela vyklidil Kappadokii, nevěsta nenevěsta. Tento posel se zcela nedávno vrátil s dopisem od Mithridata, v němž slibuje učinit, oč je žádán – a současně Sullu zpravuje o tom, že pontský král hodlá vyslat do Říma poselstvo, které by stvrzením dardanské smlouvy dodalo tomuto dokumentu skálopevné právní platnosti.

„Udělal by dobře, kdyby dohlédl na to, aby se mu tohle jeho poselstvo nikde příliš dlouho neloudalo," říkal si Sulla a ukončil probírku vztahů s východními králi rozhodnutím, že půjde vyhledat svou manželku. A tak tuto úvahu dokončoval polohlasem už v její přítomnosti – neboť nebyla příliš daleko: „Protože když jim to loudání bude trvat moc dlouho, tak už mě tu nenajdou, aby se se mnou mohli dohadovat – a handrkování se senátem jim ze srdce přeju!"

„Co prosím, lásko moje?" otázala se ulekaně Valeria.

„Nic. Dej mi pusu."

*** * ***

Líbala docela pěkně. Tak jako byla celá pěkná. Zatím se Sullovi jeho čtvrté manželství jevilo jako příjemný zážitek. Nikoli ovšem dostatečně dráždivý. Zčásti na tom nesl vinu jeho věk a jeho choroby, toho si byl vědom; avšak větší podíl na tom měla nedostatečná schopnost římských aristokratek svádět a vyburcovat smysly; nedokázaly se na lůžku dostatečně sexuálně uvolnit a rozohnit, tak jak po tom diktátor bažil. Jeho mužnost ochabovala, *potřeboval* být stimulován! Čím to je, že ženské dokáží muže bezmezně milovat, a přesto se nedovedou plně přizpůsobit jeho sexuálním potřebám?

„Je to tím, jak se alespoň já domnívám," řekl Varro – jenž měl tu smůlu, že právě jemu byla tato otázka předložena – „že ženy jsou prostě jen pasivní bytosti, Lucie Cornelie. Jsou už tak utvářeny, aby dokázaly do sebe věci pojímat a obemykat, třeba mužův penis nebo dítě. A kdo do sebe jen pojímá, nezbytně hraje jen pasivní úlohu. *Nutně* zůstává pasivní! Jinak by ono uchopení nebylo dostatečně stálé. Je to zcela totéž jako u zvířat. Aktivním partnerem je vždy samec a přebytku své touhy se musí zbavovat oskákáním mnoha různých samic."

Původně přišel Sullu informovat, že Pompeius je na cestě do Říma na krátkou návštěvu, a zeptat se Sully, nechce-li se s oním mladým mužem sejít. Zjistil však, že namísto u audience se ocitl u výslechu, a stále ještě se mu nepovedlo vznést svůj původní dotaz.

Načerněné obočí sebou výrazně potrhlo. „Chceš tím říct, můj milý Varrone, že by muž žijící ve spořádaném manželství měl oskákat tu samičí polovinu Říma?"

„Ne, ne, samozřejmě že ne!" vyjekl Varro. „*Všechny* samice jsou ostatně pasivní, takže by v tom stejně uspokojení nenalezl."

„Takže se snad domníváš, že by si muž, který chce své tělesné touhy plně uspokojit, měl hledat své sexuální partnery mezi muži?“ otázal se Sulla s vážnou tváří.

„Uch! Ehm… hmmm!“ hekal Varro a kroutil se jako stonožka připíchnutá špendlíkem přesně uprostřed těla. „Ne, Lucie Cornelie, to jistě ne! Určitě ne!“

„Co tedy by měl muž žijící ve spořádaném manželském svazku činit?“

„Já se sice zabývám přírodními jevy, to je pravda, ale k odpovědi na tyto otázky nejsem vybaven dostatečnými zkušenostmi ani znalostmi!“ blábolil Varro a po ničem tak netoužil, než aby se byl na návštěvu k tomuto muži s jeho znepokojivými a matoucími otázkami vůbec nevydal. Problém tkvěl v tom, že od chvíle, kdy on, Varro, jako první promazal mastí Sullovu rozpadající se pokožku na obličeji, začal k němu Sulla projevovat mimořádnou náklonnost, ba byl dokonce dotčen, pokud za ním Varro občas nezašel vzdát mu poctu.

„Uklidni se, Varrone, já tě jen tak trápím!“ řekl Sulla se smíchem.

„To se u tebe nikdy nepozná, Lucie Cornelie.“ Varro si olízl rty a začal v duchu hledat slova, jimiž by oznámení o Pompeiově příchodu uvedl v tom nejpříznivějším světle; Varro nebyl naivní a byl si dobře vědom, že diktátorovy city vůči Pompeiovi bývají někdy poněkud rozporuplné.

„Slyšel jsem,“ řekl Sulla, jemuž zůstávala Varronova duševní ekvilibristika směřující k sestavení zcela jednoduché věty zatím skryta, „že Varronovi Lucullovi se podařilo zbavit té své adoptivní sestry – tvé sestřenice, pokud vím.“

„Máš na mysli Terentii?“ Varronův obličej se rozzářil. „Och ano! To bylo opravdu mimořádné štěstí!“

„Už je to dávno,“ říkal s úsměvem Sulla, který v těchto dnech bažil po klípcích všeho druhu, „co měla žena tak bohatá jako Terentia tolik starostí se sháněním ženicha.“

„To nebyl přesně *tenhle* problém,“ řekl Varro ve snaze získat čas. „Vždycky se najde muž ochotný oženit se s bohatou ženou. Nesnáz s Terentií – která má podle mého názoru nejbřitčí jazyk v celém Římě – byla odjakživa v tom, že prostě odmítala se jen podívat na jakéhokoli mužského, kterého jí rodina našla.“

Sullův úsměv se měnil v posměšek. „Takže raději zůstávala doma a ztrpčovala život Varronovi Lucullovi, říkáš.“

„Snad. Přitom ho podle mě má velice ráda. Chyba je jinde, je v její povaze – jenomže co ona s ní dokáže udělat, když už se taková jednou narodila?“

„A co se tedy stalo? Nějaká láska na první pohled?“

„Kdepak. Ženicha jí dohodil náš starý dobrý známý bankéřský čaroděj Titus Pomponius, kterému se teď pro jeho neskonalou náklonnost k Athénám říká Atticus. S Markem Tulliem Ciceronem se zřejmě znají už dlouhá léta. Od chvíle, kdy jsi udělal v Římě pořádek, Lucie Cornelie, navštěvuje Atticus Řím nejméně jednou do roka.“

„Já o tom vím,“ řekl Sulla, jenž Attikovi nezazlíval jeho finanční kouzla o nic víc než Crassovi – Crassus upadl u Sully v nemilost z jiných důvodů, pro své prospěchářské manipulace s proskripcemi.

„Takže tedy: Ciceronova právnická pověst stoupá strmě vzhůru, stejně tak jako jeho ambice. Ale zato měšec má prázdný. Potřeboval se prostě oženit s nějakou bohatou dědičkou, a už už se zdálo, že to bude muset být některá z těch beznadějně fádních holčin, jakých naši ne právě nejúspěšnější plutokraté zjevně plodí celé tucty. A pak mu Atticus doporučil ucházet se o Terentii.“ Varro se odmlčel a tázavě se na Sullu zadíval. „Znáš ty vůbec Marka Tullia Cicerona osobně?“ otázal se ho.

„Znával jsem ho dobře ještě jako chlapce. Přátelil se s ním můj zesnulý synek – který by nyní byl přibližně stejně starý jako on, kdyby se toho byl dožil. Všichni ho tehdy považovali za tak trochu zázračné dítě. V období mezi smrtí mého synka a případem Sexta Roscia z Amerie jsem ho pak vídal ve svém štábu v Kampánii v průběhu italické války, sloužil tam jako contubernalis. Nijak se nezměnil, když dospěl. Jenom si našel své nejvlastnější prostředí. Je zrovna tak pedantický, upovídaný a důležitý, jako býval předtím. Což mu všechno velice prospívá v jeho advokátském řemesle! Bez váhání mu ovšem musím přiznat, že je to vynikající stylista. A hlavu má! Má jen tu vadu, že je příbuzný Gaia Maria. Oba pocházejí z Arpina.“

Varro kývl. „Atticus se obrátil na Varrona Luculla, který přislíbil, že Cicerona jako uchazeče podpoří. K jeho nemalému překvapení ho Terentia požádala, aby se tedy mohla s Ciceronem setkat! Doslechla se už o jeho vynikajících vystoupeních u soudů a řekla Varronovi Lucullovi, že je rozhodnutá provdat se za muže, který si dokáže získat slávu. Cicero, jak pravila, by mohl právě tohle splňovat.“

„A jaké je její věno?“

„Obrovské! Dvě stě talentů.“

„To musí její nápadníci určitě stát v řadě kolem celého bloku! A bude mezi nimi určitě i pár velice pěkných a uhlazených mládenců. Začínám si Terentie vážit, jestliže se dokázala ubránit před nejzkušenějšími římskými lovci věn,“ řekl Sulla.

„Terentia,“ vykládal její bratranec rozvážně, „je šeredná, zakyslá, svárlivá a lakomá. Je jí teď jedenadvacet a je dosud svobodná. Já vím, že se u děvčat předpokládá, že udělají to, co si přeje jejich *pater familias* a že si vezmou toho, koho jim vyberou. Neexistuje ovšem muž – živý ani mrtvý – jenž by Terentii dokázal přinutit, aby udělala něco, co ona sama nechce.“

„A chudák Varro Lucullus je přitom takový slušný chlap,“ řekl pobaveně Sulla.

„Přesně tak.“

„Sešla se tedy Terentia s Ciceronem?“

„To víš, že ano. A výsledek byl přímo omračující – souhlasila, že si ho vezme!“

„Má štěstí ten Cicero! Opět jeden z miláčků Štěstěny. Ty její peníze se mu budou velice hodit.“

„To si myslíš ty,“ řekl Varro zasmušile. „Svatební smlouvu si Terentia naformulovala sama a vyhradila si v ní veškeré dispozice se svým majetkem – i když se zavázala vybavit věnem dcery, pokud nějaké bude mít, a přispět k zajištění dráhy všech svých případných synů. A pokud jde o Cicerona – není to zrovna ten pravý, kdo by dokázal z Terentie něco vymámit!“

„A jakým působí v současné době dojmem, Varrone?“

„Docela příjemným. Řekl bych, že vnitřně přece jen trochu změkl. Je ovšem stále ještě stejně domýšlivý. Až nesnesitelně si zakládá na svém intelektu, žije v přesvědčení, že se mu v tomto směru nikdo nevyrovná. Pase po jakémkoli uplatnění ve společnosti… Nesnáší, když mu někdo připomene, že jeho vzdáleným příbuzným byl Gaius Marius! Pokud by Terentia byla nějaká ta bezbarvá dcerka napůl prosperujících boháčů, asi by se byl na ni ani nepodíval. Jenomže její matka byla patricijka a byla provdána za Quinta Fabia Maxima, což znamená, že Vestina Panna Fabia je její nevlastní sestra. Proto mu také byla Terentia ‚dost dobrá‘, jestli mi rozumíš, co tím mám na mysli.“ Varro svraštil obličej. „Cicero je prostě Ikaros, Lucie Cornelie. Předsevzal si vzlétnout přímo do sluneční říše – a to je dosti riskantní záměr, když jsi *homo novus* bez jediného sestercie.“

„Něco musí být v Arpinu přímo v ovzduší, co takovéhle typy plodí," řekl Sulla. „Dobře pro Řím, že tenhle nejnovější *nový člověk* z Arpina nemá žádné vojenské nadání."

„Spíše asi je to naopak, jak jsem slyšel."

„Och, to já vím zcela určitě! Ten bledl už při pouhém pohledu na meč. Ale lepšího sekretáře jsem nikdy neměl. Kdy bude ta svatba?"

„Ne dřív, než si Varro Lucullus se svým bratrem v září odbydou *ludi Romani*." Varro se zasmál. „Momentálně pro ně na světě neexistuje nic než plány na nejlepší hry, jaké Řím viděl za posledních sto let – ne-li vůbec!"

„Škoda že nebudu v Římě a že je neuvidím," řekl Sulla, ale nezdálo se, že by mu nad tím srdce krvácelo.

Nakrátko se rozhostilo ticho, Varro toho využil, dříve než Sulla připadl na nějaké další téma rozhovoru. „Lucie Cornelie, nevím, jestli už jsi dostal zprávu, že Gnaeus Pompeius Magnus zanedlouho přijede do Říma?" zeptal se ostýchavě. „Rád by tě navštívil, chápe ovšem, že máš mnoho práce."

„Nemám jí nikdy tolik, abych si neudělal čas na Magna!" Spočinul na Varronovi pronikavým pohledem. „Pořád ještě běháš za ním s perem a s papírem, abys zapsal každý jeho prdeček, Varrone?"

Varrona zalil ruměnec; u tohohle Sully si člověk nikdy není jist, co všechno uvidí i za těmi nejnevinnějšími věcmi. Nedomnívá on se náhodou, že by Varro využil lépe svého času, kdyby zaznamenával činy (anebo prdečky) Lucia Cornelia Sully? A tak jen plaše řekl: „Občas ano. Začalo to vlastně náhodně, protože jsme byli pospolu, když začala válka, a i já jsem se nakazil jeho nadšením. Řekl mi, že bych se měl věnovat spíš historii než přírodním vědám. A to teď také dělám. A *nejsem* Pompeiovým životopiscem."

„Tos mi velice dobře odpověděl!"

A tak, když Varro konečně odcházel z diktátorova domu na Palatinu, musel se zastavit a otřít si nejprve pot s tváře. Do nekonečna s ním Sulla rozprávěl o lišce a lvovi, kteří se v jeho osobnosti skrývají; Varro byl ovšem v duchu přesvědčen, že nejzuřivější šelma, kterou by bylo možno v jeho nitru nalézt, by byla asi tak kočka.

Pořídil nicméně dobře. Když do Říma dorazil Pompeius se svou manželkou a když se ubytoval v rodinné vile na Carinách, mohl mu Varro sdělit, že Sulla uvidí Pompeia velice rád a že mu vyhradí dostatek času na příjemné popovídání si. Tak to alespoň řekl Sulla – avšak, jak Varro dobře věděl, doprovázel to v duchu významným přimhouřením oka. Příjemné popovídání se Sullou se mohlo naráz změnit v chůzi po provaze nad jámou plnou řeřavých uhlíků.

Och, kam ovšem na to sebevědomí a na tu domýšlivost mládí! Pompeius, kterému dosud chybělo pár měsíců do sedmadvacátých narozenin, se za Sullou rozběhl bez stínu jakýchkoli obav.

„A jak se ti vede v manželství," zeptal se ho špičatě diktátor.

Pompeius jen zářil. „Báječně! Nádherně! Co tys mi našel za skvělou ženu, Lucie Cornelie! Krásnou – vzdělanou – slaďounkou. Je v jiném stavu. Měla by mi porodit prvního syna ještě letos."

„Syna, co? Víš jistě, že to bude syn, Magne?"

„Naprosto určitě."

Sulla se uchichtl. „Nu, jsi další z oblíbenců Fortuny, Magne takže i já předpokládám, že to bude syn. Gnaeus Junior. Řezník, Řezníček a Řezníčátko."

„Nu, to se mi docela líbí!" vykřikl Pompeius, ani v nejmenším nedotčen.

„Upevňuješ tradici," řekl Sulla s vážnou tváří.

„To se ví! Bude to už třetí generace!"

Pompeius se spokojeně rozložil v křesle. A pak, jak si pozorný Sulla všímal, se v dokořán otevřených modrých očích objevil nový pohled; štěstí se z nich vytratilo, vystřídala je nějaká ostražitá úvaha; Pompeius o čemsi přemítal. Sulla nic neříkal, čekal, až se s tím jeho host vytasí sám.

„Lucie Cornelie…"

„Ano?"

„Ten zákon, co jsi navrhl – ten, kterým je senát zplnomocněn, aby se po vojenském veliteli poohlédl i mimo své vlastní řady, pokud se žádný nenajde mezi senátory…"

„Máš na mysli zákon o zvláštním pověření?"

„Ano, ten."

„Co je s ním?"

„Vztahoval by se i na mne?"

„Mohl by."

„Ale jen tehdy, pokud by se o velení neucházel nikdo ze senátu."

„Takhle ten zákon přesně nezní, Magne. Říká se v něm: *pokud se o velení neuchází žádný senátor s potřebnými schopnostmi a zkušenostmi*."

„A ty posuzuje kdo?"

„Senát."

Znovu se rozhostilo ticho. A pak Pompeius jakoby mimochodem poznamenal: „Bylo by zřejmě užitečné mít v senátu spoustu klientů."

„Mít spoustu klientů je vždycky užitečné, Magne."

Nato se Pompeius zjevně rozhodl změnit téma rozhovoru. „Kdo budou konsulové pro příští rok?" otázal se.

„Jedním bude Catulus. Nerozhodl jsem se ale zatím, jestli bude starším anebo mladším konsulem. Ještě před rokem se taková úvaha zdála být jednoznačná. Teď už si nejsem docela jistý."

„Catulus je v něčem podobný Metellovi Piovi – je to puntičkář."

„To snad. Ale naneštěstí nemá ani jeho věk, ani jeho zkušenosti."

„Domníváš se, že Metellus Pius dokáže porazit Sertoria?"

„Napoprvé asi sotva," pousmál se Sulla. „Ale neber toho mého Hovňouska na příliš lehkou váhu, Magne. Trvá mu sice chvíli, než se rozhýbe. Ale jakmile jednou pořádně vykročí, není lehké ho zastavit."

„Pche! Baba je to!" řekl Pompeius pohrdavě.

„Poznal jsem za život pár velice udatných starých ženských, Magne."

Takže tedy raději zpátky k nedokončenému tématu. „Kdo ještě bude konsulem?"

„Lepidus."

„*Lepidus*?" Pompeiovi zůstala viset brada.

„Je ti proti mysli?"

„Neřekl jsem, že proti němu něco mám, Lucie Cornelie. Vlastně je to spíš naopak! Jen mě nenapadlo, že by ses dokázal rozhodnout zrovna pro něho. Nepřipadalo mi, že by byl vůči tobě právě nejuctivější."

„Takže ty si představuješ, že já skutečně významné úřady dávám jen těm mužům, co jsou ochotní třeba mi i utírat zadek?"

Pompeiovi bylo třeba přiznat, že se jen tak něčeho nezalekne. A tak, k Sullově skrytému uspokojení a veselí, pokračoval dál. „To ne. Ale určitě jsi až dosud neměl ve

zvyku udělovat nejvýznamnější úřady lidem, kteří nijak neskrývají – jako třeba právě Lepidus – že jim nejsi příliš po chuti.“

„A proč bych to byl taky dělal?“ zeptal se Sulla, jak se zdálo vskutku překvapen. „Nejsem přece blázen, abych dosazoval do důležitých úřadů muže, kteří by se snažili podrývat mé postavení!“

„Tak proč tedy Lepida?“

„Já sám odstoupím dřív, než se on ujme úřadu. A Lepidus,“ dodával Sulla v zamyšlení, „stejně míří vysoko. Zdálo se mi, že bude lepší učinit ho konsulem, dokud jsem ještě já naživu.“

„Je to správný chlap.“

„Jen proto, že se mi veřejně postavil? Anebo snad i přesto?“

Ale dál než ke konstatování, že Lepidus je správný chlap, nebyl Pompeius ochoten zacházet. Tato záležitost – třebaže se mu volba Lepida nezdála právě odpovídat Sullově koncepci – ho totiž nijak mimořádně nezajímala. Daleko více byl zaujat oním Sullovým ustanovením o zvláštních pověřeních. Když se o něm prvně doslechl, uvažoval, do jaké míry se může dotýkat jeho samého, avšak obrátit se na Sullu s přímým dotazem v té době neměl v plánu. I teď, téměř dva roky poté, co byl zákon schválen, považoval za vhodnější spíše jen sondovat než se vyptávat. Diktátor měl samozřejmě pravdu. Ani pro člena senátu není právě jednoduché dospět ke svým cílům, ovšem požadovat k jejich dosažení podporu senátu, když člověk sám není jeho součástí, by mohlo znamenat nepřekonatelnou překážku.

A tak, poté co se Pompeius rozloučil se Sullou a vydal se na cestu domů, zabral se hluboce do úvah. Bude zřejmě nezbytné nejdřív ze všeho v senátě zorganizovat frakci. A pak bude třeba ještě vytvořit menší skupinku mužů ochotných – ne zadarmo, samozřejmě – v jeho prospěch trvale a účinně konspirovat a účastnit se případně i podzemní aktivity. Jenom – kde s tím začít?

Vpůli cesty dolů ze Zlatotepeckých schodů Pompeius náhle stanul, otočil se na podpatku a bystře bral schody znovu po dvou vzhůru, zpátky na Clivus Victoriae – v toze nemalý výkon. Philippus! Začít je třeba u Philippa!

Lucius Marcius Philippus už urazil notný kus cesty od chvíle, kdy před dávným časem navštívil Gaia Maria v jeho vile na pobřeží, aby tohoto mocného muže informoval, že on, Philippus, byl právě zvolen tribunem lidu, a hlavně aby se ho otázal, co že by mohl pro Gaia Maria udělat – nikoli zadarmo ovšem. Kolikrát už od té doby Philippus obrátil onu obraznou togu naruby a opět zpátky, věděl s určitostí jen on sám. Co zato s určitostí věděli všichni kolem, bylo, že dokázal nejen ve zdraví přežít veškeré proměny a za všech myslitelných okolností, ale že si v jejich průběhu i značně zlepšil své postavení. V tuto chvíli, kdy se za ním vydával Pompeius, to byl nejen konsulár, ale i bývalý censor, a byl tak i jedním ze senátních předáků. Mnoho mužů jím opovrhovalo, a na chuť mu dokázal přijít jen málokdo, ale přesto představoval Philippus v čemsi jistou sílu; přiměl svět kolem sebe, aby uvěřil, že Philippus je muž významný a vlivný.

Rozmluva s Pompeiem ho jak pobavila, tak i vyprovokovala k úvahám; až dosud neměl s tímto Sullovým chráněncem co činit, byl si však dobře vědom, že v Pompeiovi Římu vyrůstá mladý muž, jehož bude třeba si dobře hledět. A kromě toho byl Philippus zase jednou na dně. Pravda, ne tím způsobem jako kdysi. Sullovy proskripce se ukázaly být vynikajícím zdrojem majetku a za pouhých pár tisíc přišel Philippus k usedlostem v ceně mnoha milionů. Jako spousta lidí svého druhu však Philippus nevynikal jako hospodář; peníze stačil utrácet rychleji, než mu jich přibývalo, a zcela postrádal

schopnost si svých výnosných venkovských investic náležitě hledět – stejně tak jako vybírat si k jejich správě spolehlivé lidi.

„Jsem, Gnaee Pompeie, zkrátka pravým opakem takových mužů, jako je třeba Marcus Licinius Crassus, který pořád ještě schovává ten svůj první sestercius, třebaže k němu zatím přibyly miliony a miliony dalších. *Jeho* lidé se třesou strachy, když se na ně jen podívá. Mí správci se jen mazaně usmívají."

„Potřeboval bys mít takového Chrysogona," odpověděl mu mladý muž se zářivě modrýma očima a přímou, otevřenou a příjemnou tváří.

Philippovi, jenž měl odjakživa sklon k tloušťce, léty ještě přibylo na kyprosti a jeho hnědá očka se téměř ztrácela mezi napuchlými horními víčky a váčky na spodních. Upíral je nyní na mladého radílka s překvapením a s ostražitostí. Philippus nebyl zvyklý na to, aby ho někdo takhle tváří v tvář poučoval.

„Chrysogonus ovšem skončil napíchnut na kamenných jehlách pod Tarpejskou skálou!"

„Chrysogonus se přes svůj konec Sullovi nesmírně vyplatil," řekl Pompeius. „Zemřel proto, že se osobně obohacoval na proskripcích – nikoli proto, že by byl okrádal svého patrona! Celá ta léta pro Sullu neúnavně pracoval. Věř mi, Lucie Marcie, ty nějakého takového Chrysogona skutečně potřebuješ."

„Nu, i kdyby tomu tak bylo, nemám nejmenší představu, kde ho najít."

„Pokud budeš chtít, rád se po někom takovém pro tebe poohlédnu."

Utopená očka rázem vyplula nad hladinu okolního tuku. „Ano? A proč vlastně by ses toho chtěl právě ty ujmout, Gnaee Pompeie?"

„Říkej mi Magnus," odpověděl Pompeius netrpělivě.

„Magne."

„Protože budu potřebovat tvé služby, Lucie Marcie."

„Philippe."

„Philippe."

„A čím bych mohl být já tobě platný, Magne? Vždyť ty jsi bohatý nad všechno pomyšlení – o takovém majetku, jako je tvůj, troufnu si hádat, se nezdá ani samotnému Crassovi! Je ti – kolik? – něco kolem pětadvaceti, a už jsi proslul jako vojevůdce, nemluvě o tom, jak vysoko stojíš v Sullově přízni – a té vskutku není lehké docílit! Zkoušel jsem to, ale bezúspěšně."

„Sulla odchází," uvažoval Pompeius nahlas, „a jakmile se stáhne do ústraní, nikdo už o mně nebude chtít vědět. Zejména budou-li do toho mít co mluvit muži jako Catulus a Dolabella. Nejsem v senátě. A ani do něj nehodlám vstoupit."

„Vidíš, a to je na tom všem divné," řekl Philippus a zamyslel se. „Tys přece už tu příležitost měl, vždyť tvé jméno Sulla uvedl hned na začátku svého prvního seznamu. Jenomže tys to tehdy odmítl."

„Měl jsem pro to své důvody."

„To předpokládám!"

Pompeius vstal ze židle a přešel k oknu v zadní stěně Philippovy pracovny, které vzhledem k zvláštní poloze domu (na výšince v ohbí Clivu Victoriae) nehledělo do peristylové zahrady, nýbrž do daleka, přes dolejší Forum Romanum až na skalnatý vrcholek Kapitolu. Tam, nad sloupovou arkádou, kde spočívaly nádherné podobizny Dvanácti božstev, rozeznával už Pompeius základy rozestavěné mohutné budovy, Sullova *Tabularia*, obrovitého archívu, v němž měly být napříště ukládány veškeré účetní doklady římského státu a desky se zákony. Jiní muži, pomyslel si pohrdavě Pompeius, by vybudovali baziliku nebo chrám nebo alespoň portikus, ovšem Sulla staví

pomník římské byrokracii! Jeho fantazii prostě nebyla dána křídla. To je ta jeho největší slabost, tenhle patricijský pragmatismus.

„Byl bych ti povděčen, kdybys mi takového nějakého Chrysogona dokázal najít, Magne," řekl Philippus, když už ticho trvalo příliš dlouho. „Problém je v tom, že já nejsem žádný Sulla! Takže dost pochybuji, že bych pak tohoto muže dokázal uřídit."

„Ale vždyť ty přece nejsi žádná měkkota, to jen tvůj vzhled tak klame," pravil se svou osvědčenou beztaktností Pompeius. „Pokud ti najdu toho pravého chlapa, poradíš si s ním docela dobře. Ty jsi zatím jen nedokázal kolem sebe shromáždit správné lidi, to je to celé."

„A proč bys chtěl tohle pro mě vůbec udělat, Magne?"

„Och, to není zdaleka všechno, co pro tebe hodlám udělat," řekl Pompeius, otočil se od okna a tvář měl rozzářenu úsměvem.

„Skutečně?"

„Řekl bych, že tvým hlavním problémem je udržet si pravidelný a dostačující přísun hotovosti. Ty sice vlastníš značně rozlehlé pozemky a také několik gladiátorských škol. Jenomže nic z toho nemá náležitou správu, a tak se ti nedostává takového příjmu, jaký by ti z toho všeho měl plynout. V rukou takového Chrysogona se to ovšem může pronikavě zlepšit! Nicméně je velice pravděpodobné – vzhledem k tomu, že jsi proslul svými nákladnými choutkami – že ani takto zvýšený důchod z tvých pozemků a škol nebude pro tvé potřeby postačující."

„To jsi vystihl přímo obdivuhodně!" řekl Philippus, jemuž, jak zjišťoval, se tento rozhovor zamlouval čím dál tím víc.

„Byl bych ochoten tvůj příjem zvýšit o částku jednoho milionu ročně," řekl Pompeius klidným hlasem.

Philippus se nedokázal ovládnout. „*Jeden milion ročně*?" zafuněl.

„Za předpokladu, že si ho zasloužíš, tak ano."

„A co bych měl vykonat, abych si ho zasloužil?"

„Ustavit v senátě pompeiovskou frakci dostatečně silnou, aby mi umožnila dosáhnout čehokoli, co budu potřebovat, a kdykoli to budu potřebovat." Pompeius, jenž nikdy netrpěl ostýchavostí, neznal, co je pocit viny, a v životě si nic nevyčítal, při těchto svých slovech bez rozpaků hleděl Philippovi zpříma do očí.

„A proč raději nevstoupíš do senátu a nezajistíš si to sám? A levněji!"

„Do senátu vstoupit odmítám, takže to pro mne schůdná cesta není. Ostatně by mi tahle práce i tak zůstala na krku. Daleko lepší je řídit ji zpoza scény. Nehodlám tam sedět všem senátorům na očích a připomínat jim tak, do jaké míry se podílím na činnosti neslučitelné se zásadami platnými pro římského jezdce."

„Nu, hleďme, kdo by v tobě byl hledal takovéhle hlubiny!" vyjádřil se uznale Philippus. „Jestlipak tohle všechno o tobě ví i Sulla?"

„Vždyť přece jsem to zřejmě byl já, v jehož zájmu Sulla do svých zákonů o udílení velení a funkce správce provincie včlenil ustanovení o možnosti zvláštního pověření."

„Ty se domníváš, že on tam tu alternativu zvláštního pověření vsunul jen kvůli tomu, že ty jsi odmítl vstoupit do senátu?"

„Ovšem."

„A proto mi teď chceš tak bohatě zaplatit, abych v tvůj prospěch zřídil frakci v senátu! Pak to je samozřejmě v pořádku. Jenomže ustavit takovou frakci tě bude stát o něco víc, než kolik dáš mně, Magne. Protože já nemám v úmyslu rozdávat lidem peníze jen tak ze svého – a to, co mi věnuješ, budou přece *moje* peníze."

„To se rozumí samo sebou," řekl Pompeius, nijak nevyveden z míry.

„Mezi pedarii je spousta mužů, kteří peníze naléhavě potřebují. Ti ovšem nebudou stát mnoho, protože od nich nebudeš chtít nic víc, než aby hlasovali podle tvého přání. Ale bude třeba koupit i nějaké ty stříbrné jazýčky z předních řad, nemluvě o řadě dalších na prostředních stupních.“ Philippus se zamyslel. „Tak například Gaius Scribonius Curio je poměrně chudý. Stejně tak i ten adoptovaný Cornelius Lentulus – Gnaeus Cornelius Lentulus Clodianus. Oba dva se jen třesou na konsulát, jenomže žádný z nich nemá příjem, který by mu toho umožnil dosáhnout. Lentulů je celá řada, ale Lentulus Clodianus je z té větve nejstarší a nejpřednější. Ovládá hlasy lentulovských klientů mezi senátory ze zadních lavic. Curio představuje určitou sílu sám o sobě – je to zajímavý člověk. Ale koupit je by asi nebylo příliš nákladné. Představoval bych si asi tak milion pro každého. *Pokud* ovšem Curio bude ochoten se takhle prodat. Řekl bych, že tomu bude nakloněn, jestliže dostane dost, ne však slepě a ne bezvýhradně. Zato takový Lucius Gellius Poplicola za milion ochotně prodá svou ženu, rodiče i děti.“

„Raději bych jim,“ říkal Pompeius, „vyplácel roční důchod stejně jako tobě. Za milion teď hned na ruku by se možná dali koupit líp, to ano, ale budou nakonec asi radši, když budou vědět, že jim do měšce každý rok pravidelně přibude čtvrt milionu. Za čtyři roky to stejně ten milion udělá. Jenomže já je budu chtít využívat mnohem déle než jen pouhé čtyři roky.“

„Jsi v tomhle velkomyslný, Magne. Někdo by možná řekl, že jsi v tomto směru až pošetilý.“

„Nejsem pošetilý nikdy a v žádném směru,“ odsekl Pompeius. „Očekávám, že mé zisky budou plně odpovídat těmhle nákladům.“

Nějakou chvíli ještě jednali o způsobu proplácení těchto částek a o finančním objemu podpor senátorům ze zadních lavic, z nichž by se ze všech měli stát ochotní – ba nadšení – Pompeiovi stoupenci. Ale pak se Philippus náhle odmlčel, zamračil se a opřel se v křesle nazad.

„Co se děje?“ otázal se trochu znepokojeně Pompeius.

„Existuje ovšem jeden muž, bez něhož se naprosto neobejdeš. Problém je v tom, že ten má takových peněz, že neví co s nimi. Takže ten se prostě koupit nedá, a ještě z tohoto faktu vytlouká pěkný kapitál.“

„Máš asi na mysli Cethega.“

„Jistě.“

„A jak ho tedy získat?“

„Nemám nejmenší ponětí.“

Pompeius vstal, pln energie. „Pak bych ho měl asi hned navštívit.“

„Ne, to ne!“ zvolal znepokojeně Philippus. „Cethegus je corneliovský patricij, a je to tak úlisný a afektovaný panák, že ty by sis ho jen znepřátelil – s ním se nedá jednat otevřeně a zpříma. Nech to na mně. Já se na něho trochu podívám a zjistím, nač by zabral.“

O dva dny později dostal Pompeius od Philippa písemný vzkaz. Obsahoval jedinou větu: „Sjednej mu to s Praecií, a je tvůj.“

Pompeius vzkaz podržel nad plamenem lampičky, dokud nezuhelnatěl, lomcoval jím vztek. Ano, to je přesně celý Cethegus! Za odměnu nepožaduje nic méně než pokoření svého budoucího patrona! Chce, aby mu Pompeius posloužil za pasáka.

*** * ***

K Mucii Tertii se Pompeius choval podstatně jinak než kdysi k Aemilii Scauře – a vlastně i jinak než k Antistii. Tato jeho třetí manželka prvé dvě neskonale předčila. Především dokázala užívat své hlavy k přemýšlení. Za druhé byla záhadná; nikdy se mu nedařilo odhadnout, co v té její hlavě vlastně právě probíhá. Za třetí byla báječná na lůžku – jak překvapující! Naštěstí se neznemožnil hned na počátku tím, že by jí byl řekl *ty můj medový koláčku* anebo *bochánečku můj krásný;* užuž měl tato slůvka na jazyku, ale cosi v jejím výraze mu je zmrazilo na rtech, dřív než je stačil vyslovit. Mladého Maria věru neměl nijak v lásce, ale tohle přece jen bývala jeho manželka, a to samo už cosi znamenalo. A byla to Scaevolova dcera a neteř Crassa Oratora. Šest let jejího společného života s Julií mělo jistě také cosi do sebe. A tak Pompeius instinktivně vytušil, že s Mucií Tertií bude třeba jednat jako se sobě rovnou, nikoli jako s nevolnicí.

Proto, když ji doma vyhledal, učinil to, co pokaždé; dlouze ji políbil a zapátral v jejích ústech po špičce jazýčku a lehce a náruživě jí polaskal jednu bradavku. Pak – když se posadil tak, aby jí viděl do očí, a když se jeho tváří rozlil úsměv bezmezné lásky a oddanosti, přešel přímo k věci.

„Víš o tom, že jsem míval v Římě milenku?“ otázal se jí.

„Kterou?“ odpověděla věcně a vážně; Mucia Tertia se jen zřídkakdy usmála.

„Takže ty tedy víš o všech,“ řekl Pompeius s uspokojením.

„Jen o těch nejpověstnějších dvou. O Floře a o Praecii.“

Pompeius už zjevně dávno zapomněl, že nějaká Flora kdy existovala; nechápavě se na Mucii Tertii chvíli zadíval, pak se rozesmál a vzpřáhl ruce. „*Flora?* Ale to už je tak dávno.“

„Praecia,“ říkala Mucia Tertia vyrovnaným hlasem, „byla i milenkou mého prvního manžela.“

„Ano, o tom jsem také slyšel.“

„Předtím, nebo poté, co jsi za ní šel?“

„Už předtím.“

„A nevadilo ti to?“

Uměl být hbitý, a teď to dokázal. „Pokud mi nevadila jeho vdova, proč by mi byla měla vadit jeho milenka?“

„Pravda.“ Podržela si na světle několik přadének nejjemnější vlny a bedlivě si je prohlížela. Práci – výšivku – měla odloženu ve vzdouvajícím se klínu. Konečně zvolila nejsvětlejší z rozličných purpurových odstínů, vytáhla z přadena potřebnou délku, utrhla, navlhčila ji mezi rty, stočila mezi prsty a pak si nitku pozvedla před oči, aby ji mohla snáze provléknout ouškem jehly. Teprve když byla s tímto úkonem hotova, obrátila pozornost opět k Pompeiovi. „A co mi to vlastně chceš o Praecii povědět?“

„Zakládám svou frakci v senátě.“

„To je moudré.“ Protáhla jehlu hrubou tkaninou, na níž vyrůstal složitý vzor z různobarevných vlnek, z rubu na líc a zase zpátky; navázání, až bude dílo hotovo, bude zcela skryto. „A s kým jsi začal, Magne? S Philippem?“

„Naprosto správně! Ty jsi skutečně obdivuhodná, Mucie!“

„To jsou jen zkušenosti,“ řekla. „Když jsem vyrůstala, neslyšela jsem kolem sebe nic jiného než samé řeči o politice.“

„Philippus se uvolil tu frakci pro mě zorganizovat,“ pokračoval Pompeius, „je tu ovšem někdo, koho se mu koupit nepodařilo.“

„Cethegus,“ řekla a začala drobnými vpichy vyplňovat okrouhlou plošku v ornamentu, kterou už měla ovroubenu tmavší nachovou nitkou. „Zase správně. Cethegus.“

„Ten je nezbytný.“

„To tvrdí i Philippus.“

„A jaká je Cethegova cena?“

„Praecia.“

„Ach tak.“ Oválek se rychle plnil miniaturními stehy. „Takže tě Philippus pověřil obstaráním Praecie pro krále pedariů?“

„Zdá se, že ano.“ Pompeius zavrtěl hlavou. „Zřejmě si mě musela pochvalovat, jinak by byl chtěl tuhle službu po někom jiném.“

„Spíš tebe než mladého Gaia Maria.“

„Vážně?“ Pompeius se rozzářil. „Nu, to je ovšem výborné!“

Výšivka i jehla poklesly do klína; hluboké zelené oči, hledící až dosud nezúčastněným laním pohledem, se teď s nevyzpytatelným výrazem upřely na svého pána a velitele. „Chodíš k ní ještě, Magne?“

„Ne, samozřejmě že ne!“ vyhrkl Pompeius dotčeně. Nepříliš silný nával jeho hněvu rychle pominul, nejistě se po ní podíval. „Bylo by ti vadilo, kdybych odpověděl ano?“

„Ne, samozřejmě že ne.“ Jehlička se dala opět do práce.

Pompeius zrudl. „Chceš tím říct, že bys ani nežárlila?“

„Ne, samozřejmě že ne.“

„Takže ty mě tedy nemiluješ!“ vykřikl, vyskočil a začal rychlými kroky přecházet sem a tam.

„Posaď se laskavě, Magne, prosím tě.“

„Ty mě nemiluješ,“ zvolal znovu.

Povzdychla a vyšívání odložila. „Posaď se, laskavě, Gnaee Pompeie! Samozřejmě že tě miluju.“

„Ale kdybys mě milovala, tak bys žárlila!“ utrhl se na ni a dopadl na židli.

„Já žárlit neumím. Člověk buď žárlit umí, anebo ne. A proč vlastně bys stál o to, abych žárlila?“

„Protože by to pro mě bylo svědectvím, že mě miluješ.“

„Ne, svědčilo by to jen o tom, že mám žárlivost v povaze,“ odpověděla s brilantní logikou. „Uvědom si, že jsem vyrůstala v rodině zmítané spory. Můj otec matku miloval přímo šíleně, a ona jeho milovala stejně. Jenomže on na ni odjakživa žárlil. Jí to odjakživa vadilo. Až ji nakonec tahle jeho nepříčetnost vehnala do náruče Metella Nepota, který žárlit neumí. A ona je s ním teď šťastná.“

„Chceš mě snad varovat, abych na tebe nezačínal žárlit?“

„Vůbec ne,“ řekla klidně. „Nejsem přece má matka.“

„A *miluješ* mě?“

„Ano, velice.“

„Milovala jsi mladého Maria?“

„Ne. Nikdy.“ Světlečervená příze jí došla; Mucia Tertia si z přadénka vytáhla novou délku. „Mladý Gaius Marius neměl v srdci pro manželku ani kousek místa. Ty ho máš, a je to milé místečko. Pro takové místečko je možné člověka milovat.“

Potěšila ho tím natolik, že se mohl vrátit k původnímu tématu. „Pro mě tím vzniká problém, Mucie, jak se s tím vyrovnat. Vždyť se tím ze mě stane obyčejný kuplíř – ale nač to opisovat? Docela sprostý pasák ze mě bude.“

Zasmála se kratičce. Zázrak všech zázraků, ona se zasmála! „Je mi úplně jasné, do jak nesnadného postavení ses tím dostal, Magne.“

„A co mám tedy dělat?“

„Hlavně jednej. Pusť se do toho a nepovol. Tobě se věci přestávají dařit v okamžiku, kdy necháš všeho a začneš uvažovat, jak budeš vypadat. Takže se nezastavuj – a přestaň se starat o to, jak vyhlížíš. Jinak bys to ještě zpackal.“

„Čili jít za ní a prostě jí o to říct.“

„Přesně tak.“ Nitku už zase měla navlečenu, pozvedla oči, opět v nich kmitl úsměv. „Ale něco za něco, Magne, ta rada tě bude něco stát.“

„Ano? A co to bude?“

„Budu od tebe chtít podrobné vylíčení, jak tvé jednání s Praecii probíhalo.“

Jak se ukázalo, k jednání s Praecií došlo v té nejvhodnější chvíli. Jelikož už teď nepatřila ani mladému Mariovi, ani Pompeiovi, dostala se do jakéhosi závětří, stranou všeho zájmu i životních podnětů. Vedlo se jí slušně, byla rozhodnuta zachovat si svou nezávislost a zestárla už natolik, že přestala budit dravé vášně. Jak tomu bývá u tolika jejích družek v umění lásky, stala se teď Praecia mistryní v předstírání. Vynikajícím způsobem odhadovala lidské povahy a projevovala v tomto směru mimořádné nadání. Ke každému sexuálnímu kontaktu proto mohla přistupovat z pozice naprosté převahy, jistá si svou schopností uspokojit a jistá si i svou kořistí. Co obzvlášť milovala, bylo vmísit se do záležitostí mužů, kteří normálně měli s ženami jen máloco společného, anebo se s nimi vůbec nestýkali. A nejvíc ze všeho ji bavilo plést se do politiky. Pro její intelekt i pro její sklony to bylo něco jako balzám.

Když jí oznámili, že se k ní dostavil Pompeius, nepropadla omylu a nezačala automaticky předpokládat, že se vrátil, aby s ní obnovil dřívější styky – třebaže i tato myšlenka se jí na okamžik mihla hlavou, neboť se doslechla, že je jeho žena v jiném stavu.

„Můj milý, přemilý Magne!“ řekla s neskonalou vřelostí, sotva vstoupil do její pracovny, a vzepjala k němu obě ruce.

Zlehka jí je jednu po druhé políbil a pak se stáhl do křesílka pár stop vzdáleného od lehátka, na němž spočívala. Vydral se mu přitom natolik hraný vzdech, že se tomu Praecia až usmála.

„Tak co, Magne?“ otázala se ho.

„Nu, Praecie,“ řekl, „jak vidím, všechno je tu naprosto dokonalé jako vždycky – shledal kdy někdo tebe anebo tvé prostředí míň než zcela dokonalé? I když přišel neohlášen?“

Praeciino *tablinum* – nazývala ho stejně, jak by ho pojmenoval i muž – bylo okouzlujícím výtvorem provedeným v lasturové modři a smetanové běli, vyváženými přesnou dávkou zlacení. Pokud jde o ni samu, začínala každý den toaletou právě tak důkladnou, jak byla časově náročná, a vynořovala se z ní jako dokonalé umělecké dílo. Dnes byla oděna do záplavy lehounkých závojů barvy šedozelené máty a zlatavě plavé vlasy měla upravené ve stylu Diany Lovkyně, v přísně stažených vrkočích, z nichž tu a tam zdánlivě zcela přirozeně unikal pramínek, nijak neprozrazující, kolik času před zrcadlem bylo kvůli němu třeba strávit. Krásná hlaďounká pleť obličeje zjevně nenesla ani stopu líčidla; Praecia byla až příliš chytrá, než aby kazila to, v čem jí Fortuna stále ještě projevovala takovou přízeň, třebaže jí už bylo čtyřicet.

„Jak se ti pořád vede?“ otázal se Pompeius.

„I přes mizernou náladu se těším dobrému zdraví.“

„A co je důvodem té mizerné nálady?“

Pokrčila ramínky a ohrnula nosík. „A kde bych taky měla dobrou náladu brát? Ty už za mnou nechodíš! A nikdo jiný zajímavý také ne.“

„Znovu jsem se oženil.“

„S velice zvláštní ženou.“

„Mucia že je zvláštní? Ano, asi je. Ale mně se líbí.“

„To věřím.“

Hledal cestu, jak říct to, co vyslovit musel, ale nenapadala ho sebemenší záminka, jak začít, a tak tam zticha seděl, zatímco na něho Praecia, polosedíc pololežíc, upírala pobavený pohled. Oči – které patřily k jejím nejvýraznějším půvabům, velké a oslnivě modré – jí posměvačně hrály.

„Už mě to nebaví!“ řekl Pompeius znenadání. „Jsem tu jako poslíček, Praecie. Nepřišel jsem kvůli sobě, ale kvůli někomu jinému.“

„Ty mě ale napínáš.“

„Máš obdivovatele.“

„Já jich mám plno.“

„Ale ne takových.“

„A čímpak se on od těch ostatních liší? Pokud pominu to, že mohl poslat přímo *tebe*, abys mu obstaral mé služby.“

Pompeius se začervenal. „Zaskočilo mě to, je mi to protivné! Jenomže já ho potřebuji, zatímco on mne ne. A tak jsem přišel jeho jménem.“

„To už jsi jednou řekl.“

„Nebuď kousavá! Trpím tím i tak dost. Je to Cethegus.“

„Cethegus! Nu, prosím, prosím!“ předla Praecia.

„Je velice bohatý, velice zkažený a velice nepříjemný,“ řekl Pompeius. „Byl by si měl odbýt tuhle špinavou práci sám.“

„Jenomže to je právě zřejmě ta jeho cena,“ řekla, „udělat si z tebe kuplíře.“

„Je to tak.“

„Ty ho ale musíš moc potřebovat!“

„Řekni mi jen jedno, ano, nebo ne?“

„Ty už jsi se mnou skončil, Magne?“

„Ano.“

„Takže tedy má odpověď Cethegovi je ano.“

Pompeius vstal. „Myslel jsem, že snad přece jen řekneš ne.“

„Za jiných okolností bych byla moc ráda řekla ne, ale pravda je, že se nesmírně nudím, Magne. Cethegus znamená mocnou sílu v senátě, a mě těší spojení s muži, kteří mají moc. Kromě toho si od toho slibuji i kousíček moci pro sebe. Zařídím si to tak, že ti, kteří od Cethega budou něco potřebovat, toho budou muset dosáhnout mým prostřednictvím. A to bude krásné.“

„Grrr!“ zavrčel jen Pompeius a odešel.

Nevěřil si natolik, aby se s Cethegem setkal osobně; šel namísto toho za Luciem Marciem Philippem.

„Praecia je svolná,“ řekl úsečně.

„Výborně, Magne! Ale proč se tváříš tak nešťastně?“

„Udělal ze mě pasáka.“

„Och, jsem si jistý, že to neměl v úmyslu.“

„Moc bych za to nedal.“

*** * ***

Na jaře toho roku padla Nola. Téměř dvanáct let vydrželo toto samnitské město vzdorovat Římu a Sullovi a odolávat jedné obléhací operaci za druhou, které většinou vedl mladší konsul tohoto roku Appius Claudius Pulcher. A tak bylo jen logické, že Sulla vyslal na jih právě Appia Claudia, aby přijal kapitulaci Noly, a stejně logické bylo, že Appius Claudius s velkým zadostiučiněním tlumočil městským magistrátům Sullovy neobvykle tvrdé podmínky. Podobně jako Capua, Faesulae a Volaterrae měla přijít Nola o veškeré své pozemky; všechny měly rozhojnit římské *ager publicus.* Dále neměl nikdo z mužů v Nole získat římské občanství. Výkon moci v oné oblasti byl svěřen diktátorovu synovci, Publiu Sullovi, což Nolanům jejich osud ještě dále ztrpčilo. Publius Sulla byl předchozího roku pověřen řešit podobnou neradostnou situaci v Pompejích, kde jeho necitlivost nadělala více škody než užitku.

Pro Sullu bylo podrobení Noly ovšem znamením. Jestliže město, před nímž získal svou *korunu z trávy,* přestalo existovat, mohl teď on konečně s klidem opustit scénu. Štěstí ho až do poslední chvíle neopustilo. A tak v měsících květnu a červnu vytvořily povozy s jeho majetkem souvislý proud z Říma do Misena a velká skupina stavbařů se tam pilně činila, aby dokončila jisté úpravy na Sullově vile. Postavila malé divadlo, vytvořila příjemný park se zalesněnými údolíčky, s vodopády a s četnými vodotrysky, vybudovala velký hluboký bazén a přistavěla několik dalších místností, zjevně zamýšlených jako prostory pro večírky a slavnosti. Nemluvě o šesti velkých komplexech pro ubytování hostí, tak nádherných, že se celé Misenum ptalo: koho to tu hodlá Sulla uvítat, krále Parthů?

A pak nadešel měsíc *quinctilis* a s ním i poslední ze Sullových takzvaných voleb. Catulus z nich měl ke své zlosti vzejít jako mladší konsul; starším konsulem se stal Marcus Aemilius Lepidus. Bylo to rozhodnutí, jež v této souvislosti nikdo nečekal, vzhledem k míře nezávislosti, s jakou Lepidus v senátě projevoval své názory od chvíle, kdy se Sulla chopil úřadu diktátora.

Na začátku toho měsíce odjela Valeria Messala i s dvojčaty na venkov do Kampánie; ve vile už bylo vše hotovo. V Římě se žádná velká překvapení již nečekala. Všichni předpokládali, že Sulla odejde tak, jak do úřadu nastoupil a jak se v jeho průběhu choval – obestřen vážností a vznešeností a s náležitými obřady. Řím se měl rozloučit se svým prvním diktátorem po sto dvaceti letech a prvním diktátorem vůbec, jenž svůj úřad zastával déle než šest měsíců.

Ludi Apollinares, hry, které prvně pořádal Sullův vzdálený předek, nadešly a minuly. Stejně tak i volby. A den po kurulských volbách se na dolním Foru Romanu shromáždil obrovský dav, aby byl svědkem, jak Sulla odstupuje z úřadu, jehož se z vlastní vůle ujal. Mělo se tak stát na veřejnosti, nikoli v Hostiliově kurii – z roster, hodinu po rozednění.

Sulla tak učinil s důstojností a s imponující majestátností. Nejprve propustil svých čtyřiadvacet liktorů, poté co jim velice zdvořile poděkoval za jejich služby a štědře (na Sullovy zvyklosti) je obdaroval, nato z roster oslovil shromážděné zástupy, ještě dříve než se odebral s voliči na Martovo pole, kde osobně dohlédl na odvolání onoho zákona prvního senátora Flacca, jímž byl ustanoven diktátorem. Z centurijního sněmu se pak odebral domů jako soukromý občan, již bez imperia a bez oficiální *auctoritas.*

„Ale byl bych rád, kdyby mě někteří z vás přišli vyprovodit z Říma," pravil ke konsulům Vatiovi a Appiovi Claudiovi, ke Catulovi, Lepidovi, Cethegovi a Philippovi. „Buďte u Capenské brány zítra hodinu po úsvitu. Jinde ne, to vám kladu na srdce! Přijďte se podívat, jak se loučím s Římem."

Uposlechli ho samozřejmě do posledního písmene; ať si byl Sulla nyní už jen *privatus* zbavený všech úředních pravomocí, byl diktátorem až příliš dlouho na to, aby se někdo odvážil předpokládat, že skutečně pozbyl své moci. Dokud bude naživu, zůstane Sulla nebezpečný.

Všichni vyzvaní se proto spořádaně dostavili ke Capenské bráně; chyběli tu jen tři nejprotežovanější Sullovi oblíbenci – Lucullus, Mamercus a Pompeius – kteří nebyli v Římě. Lucullus se staral o přípravu svých zářijových her a Mamercus byl v Kýmách, zatímco Pompeius se odebral domů do Picena, aby tam vyčkal narození svého prvního dítěte. Když Pompeius později uslyšel, co se u Capenské brány odehrávalo, byl ze srdce rád, že tam nebyl; Lucullus a Mamercus naproti tomu smýšleli právě opačně.

Tržiště v prostoru brány bylo přeplněno lidmi věnujícími se svým každodenním záležitostem – prodávali, kupovali, obcházeli, učili, procházeli se, flirtovali, jedli tam. Skupina mužů vesměs oblečených v purpurem lemovaných togách okamžitě vzbudila mimořádnou pozornost; obvyklé zvučné nadávky boháčům a urážky na jejich adresu pršely ze všech stran, avšak kurulští senátoři jich v životě vyslechli už tolik, že si jich teď naprosto nevšímali. Seskupili se poblíž jednoho ze sloupů nesoucích impozantní klenbu brány, čekali a tlachali o ničem.

Nedlouho poté se ozvala jakási hudba – zvuky píšťal a bubínků spolu se sytými tóny fléten, navzájem se proplétající a doplňující v nezaměnitelném bakchickém popěvku. Davem na trhu proletěla vlna vzrušení, lidé se v ohromení rozestoupili, aby nechali projít průvod, jenž sem směřoval od Palatinu. V jeho čele skotačila povětrná děvčata v ohnivě zbarvených togách, celá posetá květy, která bušila zápěstími do cinkajících tamburin a z nitra záhybů svých tog rozsévala na cestu průvodu závěje růžových okvětních plátků. Po nich následovali trpaslíci a zrůdy – tváře nalíčené barvami nebo hlinkou, někteří v maskách s rohy pošitých rolničkami; pajdali na deformovaných nožkách, oblečeni v křiklavých posešívaných hazukách, které vyhlížely jako na střípky roztříštěná duha. A pak už kráčeli hudebníci, někteří na sobě neměli takřka nic než květy, jiní hopsali jako satyrové, další předstírali, že jsou eunuchové. V jejich středu, obklopen chichotajícími se a tančícími dětmi, cupital baculatý, vínem zcela omámený osel, s pozlacenými kopýtky a s věncem růží na krku, truchlivé uši mu vykukovaly z děr v klobouku se širokou střechou, celém ověnčeném. Na rudé pokrývce přehozené přes jeho hřbet seděl stejně opilý Sulla, máchající sem a tam zlatým pohárem, z něhož se při každém pohybu rozstřikovaly krvavé sprškы vína; oděn byl do zlatem vyšívané tuniky z tyrského nachu, s věncem z květů kolem krku i na hlavě. Podle osla kráčel v ženském převleku velice půvabný tvor, husté černé vlasy lehce postříknuté šedí, nesporně však muž, neženskou postavu zahalenu v poloprůsvitné šafránové ženské říze; nesl velký zlatý džbán, a kdykoli Sulla spustil pravici s pohárem směrem k němu, pokaždé mu ho vrchovatě dolil perlivým rudým mokem.

Jelikož se cesta směrem k bráně svažovala, nabral průvod na rychlosti a nedokázal pak dosti spořádaně stanout; když se před nimi objevil zaklenutý průchod hradbami a Sulla začal breptavě velet, aby zastavili, sesypali se postupně všichni s křikem a jekem na hromadu, ženy s nohama rozhozenýma do vzduchu, rozcapená *pudenda* všem na odiv. Osel zavrávoral a ducnul do kašny. Sulla na jeho hřbetě se zapotácel, avšak postava se zlatým džbánem ho včas zadržela, až se posléze sesul z oslího hřbetu do objetí jejích silných paží. Když se opět vzpřímil, vykročil bývalý diktátor konečně směrem k ohromené skupince čekajících kurdských senátorů – cestou ovšem, když míjel jeden divoce kopající pár obzvlášť půvabných nožek, se neopomněl ještě zastavit,

shýbnout a pošimrat prstem *cunnus* jejich majitelky, za jejího rozjařeného a zjevně orgastického veselí.

Zatímco se Sullův doprovod sbíral ze země a znovu se řadil, stále ještě – k nemalému potěšení sběhnuvšího se davu – za zpěvu a hudby a tance, dobelhal se exdiktátor konečně před konsuly, paži ovinutu kolem svého půvabného průvodce, zatímco druhou s pohárem jim kynul v rozmáchlém pozdravu.

„*Tacete*!“ zavřískl na tanečníky a hudebníky. Zmlkli okamžitě. V nastalém tichu se neozval ani hlásek.

„Tak teď konečně nadešel!“ zakřičel Sulla – nikdo netušil, na koho vlastně; snad k nebesům. „Ten můj první den svobody!“

Zlatý pohár opisoval ve vzduchu kruh za kruhem a sytě nalíčená ústa odhalila prázdné dásně v širokém přešťastném úsměvu. Celou tvář pod onou absurdní ryšavou parukou měl nabílenu v tónu neporušených zbytků kůže, takže narudlé jizvy po rozežrané pokožce zcela zmizely. Avšak účinek nalíčení přesto nebyl takový, v jaký patrně doufal, jelikož se rudý obrys jeho rtů rozplizl do nesčetných drobných rýh, zeširoka začínajících pod nosem a na bradě a postupně se sbíhajících; jeho ústa tak vyhlížela jako rudá rána nepříliš pevně sešitá širokými stehy. Přesto se však usmívala a usmívala a nepřestávala se usmívat. Sulla byl opilý a nic mu to nevadilo.

„Třicet let, a ještě déle,“ prohlásil k protáhlým tvářím Vatii a Appia Claudia, „jsem se musel zapírat. Odpíral jsem si lásku a rozkoš – nejprve kvůli svému jménu a kvůli svým ambicím, a později – když se jim oběma dostalo náležitého místa – kvůli Římu. Ale už je to pryč. Pryč, pryč, pryč! Vracím Řím vám – vám duševním trpaslíkům, vám nafoukaným opičákům, vám všem! Máte znovu možnost vylévat si zlost na své ubohé vlasti – volit ty nejnesprávnější kandidáty, nesmyslně rozhazovat veřejné prostředky, nemyslet dál než do pozítří, a na nic jiného než na ta svá nabubřelá *já*. Předpovídám vám ale, že za jedinou generaci, za pouhých třicet dalších let přivoláte na hlavu Říma a Římanů jimi nezaviněnou a nenapravitelnou zkázu!“

Vzepjal ruce a něžně a důvěrně pohladil tvář svého průvodce. „Všichni jistě víte, kdo to je, všichni alespoň, kdo jednou za čas zajdete do divadla. Metrobius. Můj chlapec. Odevždy a provždy můj chlapec!“ Obrátil se, přitáhl si tmavou hlavu k sobě a vtiskl Metrobiovi polibek na ústa.

Se škytáním a s hihňáním se pak dal dovést zpět k oslovi a vysadit na jeho hřbet. Rozpustilé procesí se znovu trochu zformovalo, prošlo bránou, stočilo se po Via Latina a Via Appia a bouřlivě pozdravováno a vyprovázeno dobrou polovinou všech přítomných na tržišti mizelo v dáli.

Senátoři nevěděli, kam s očima, zejména poté, co se Vatia hlučně rozvzlykal. A tak, nikým už teď nevedeni, se po jednom a po dvojicích rozcházeli. Appius Claudius se snažil uchlácholit skleslého Vatiu.

„Nedokážu tomu pořád ještě uvěřit!“ řekl Cethegus Philippovi.

„Já myslím, že budeme muset,“ řekl Philippus. „Proto on nás na tuhle šaškárnu přece sezval. Jak jinak by nám pomohl setřást pouta naší závislosti na něm?“

„Setřást pouta? Co tím myslíš?“

„Slyšel jsi ho přece. Víc jak třicet let zapíral své skutečné založení. Ošálil i mne samého. A musel se tak po celou tu dobu přetvařovat před každým, na kom kdy sešlo. Jak nádhernou odplatou pro něho tenhle den asi byl! Řím ovládnutý, spravovaný a obnovený deviantem! Všechna ta léta jsme se dali šidit tímhle šejdířem. Jak ten se tomu teď musel zasmát!“

* * *

A Sulla se smát nepřestával. Chechtal se na nosítkách, obsypán květy, celou cestu až do Misena, s Metrobiem kráčejícím po jeho boku a za doprovodu bakchických kumpánů, které všechny pozval do své vily, aby tam s ním pobyli tak dlouho, jak se jim jen bude líbit. Jejich společnost se rozrostla ještě o herce Roscia a o archimíma Soreka, stejně jako o další, ne již tak zářivé divadelní hvězdy.

Vrhli se do nově přestavěné vily, jež se kdysi stala domovem pro Cornelii matku Gracchů, a beze stopy úcty k těmto posvátným prostorám se rozlezli po celém domě, Sulla na svém opilém oslu v samém jejich středu.

„Liber Pater!“ na něho volali, posílali mu polibky a pozdravovali ho trylkováním na své píšťalky; a Sulla, natolik opilý, že sotva vnímal, jen ukuckával a vrněl a výskal.

Radovánky trvaly po celý jeden tržní interval, což bylo dáno obrovským množstvím jídla a pití, které společnost konzumovala, a také množstvím nejrůznějších nikým nepozvaných hostů z okolních vil a vesniček, kteří se sem táhli. Třeštící a bezuzdný hostitel měl pro ně pro všechny srdce na dlani a zasvěcoval je do sexuálních výstředností, o nichž většina z nich do té chvíle v celém svém životě ani neslyšela.

Jenom Valena zůstala mimo toto dění, zcela ze svého rozhodnutí; stačil jí jediný pohled při manželově příchodu, a utekla do svých pokojů, kde se zamkla a plakala. Avšak Metrobius, jenž ji konečně přesvědčil, aby mu otevřela, jí řekl: „Neboj se, paní, nebude to pořád takhle nesnesitelné. Těšil se na to tak dlouhý čas, že mu v tom musíš povolit. Za pár dní za to bude platit – krutě ochoří a na nějaký společenský život nebude mít ani pomyšlení.“

„Ty jsi jeho milenec,“ řekla a nevnímala nic než černé zoufalství a chaos kolem sebe.

„Jsem už jeho milencem déle, než ty jsi na světě,“ říkal jí Metrobius mírným hlasem. „Náležím mu. Vždycky jsem mu náležel. Ale stejně tak mu patříš i ty.“

„Láska mezi muži je nechutná!“

„To je nesmysl. To ti napovídal otec a slyšela jsi to od bratra a od všech možných užvaněných bratranců. Jak to můžeš vědět? Co tys vůbec viděla ze života, Valerie Messalo, kromě toho svého žalostně omezeného prostůrku, na který jsi jako římská aristokratka odkázána? Má přítomnost neznamená, že on tě nepotřebuje, stejně jako tvá přítomnost tady neznamená, že nepotřebuje mne. Pokud tu chceš setrvat, budeš muset vzít na vědomí skutečnost, že v Sullově životě bylo – a dosud je! – mnoho lásek.“

„Nemám asi na vybranou,“ řekla polohlasem, takřka jen sama k sobě. „Buď se vrátím do domu svého bratra, nebo se naučím nějak vydržet mezi těmihle výtržníky.“

„Je to tak,“ řekl jí chápavě a vlídně, naklonil se k ní a pohladil jí šíji, neboť nějak vytušil, jak ji už bolí samým úsilím udržet patricijskou hlavu hrdě vztyčenu.

„Ty jsi pro něho až příliš dobrý,“ řekla a sama tím byla překvapena.

„Za všechno, čím jsem, vděčím jemu,“ řekl Metrobius vážně. „Nebýt jeho, nebyl bych se nikdy stal ničím víc než pouhým hercem.“

„Nu, zřejmě mi nezbývá, než se k tomu cirkusu přidat! Ovšem, pokud ti to nebude vadit, nebude to ve chvíli, kdy jsou ty radovánky dosud takhle zběsilé. Na takové hýření já nemám žaludek ani cvik. Až se budeš domnívat, že mě potřebuje, zavolej mě.“

A při tom zůstalo. Jak Metrobius předpověděl, asi osmý den od začátku nevázané veselice se projevily příznaky Sullových potlačených chorob a hodovníci byli posláni

domů. Archimímus Sorex a herec Roscius se stáhli do svých pokojů, zatímco Valeria s Metrobiem a s Luciem Tucciem se potýkali se spouští, kterou na Sullovi natropily projevy znovu propuknuvších nemocí. Sulla jejich pomoc chvílemi vděčně přijímal, jindy to s ním bylo těžké.

Když se mu pak částečně navrátilo zdraví a když se zklidnil, dal se bývalý diktátor do psaní svých pamětí; měly vzdát, jak se svěřil Valerii a Metrobiovi, hold Římu a mužům, jako byl Catulus Caesar – stejně jako se měly stát i oslavou jeho vlastní osoby. A kromě toho jimi chtěl alespoň metaforicky odpravit Gaia Maria, Cinnu, Carbona a jejich stoupence a následovníky.

* * *

Ke konci starého roku, když končil konsulát Vatii a Appia Claudia, se Sullův životní režim v Misenu ustálil natolik, že se celá vila v klidu přizpůsobila jeho cyklům. Nějakou dobu sepisoval své memoáry, sžíravě se občas rozesmál, to když z jeho pera splynula nějaká zvlášť trefná a peprná pohana na adresu Gaia Maria; tak například při práci na oddílu o válce s Jugurthou se přímo rozjásal nadšením, že teď má konečně možnost vlastními slovy vyjádřit, že válku rozhodl vlastně on sám, a to v okamžiku, kdy osobně zajal Jugurthu – a že Gaius Marius vždy tento fakt záměrně potlačoval. Pak opět odkládal pero i papír a vrhal se přímo do orgie soukromých představení komedie a mímu, jednoho za druhým, anebo třeba uspořádal obrovskou slavnost trvající celý jeden tržní interval. Střídal tato rozličná povyražení, tak jak na ně připadal ve své neutuchající vynalézavosti; nechyběla mezi nimi ani hra na lov nahých mladých chlapců a děvčat, soutěže o nejbizarnější polohu při pohlavním styku, důmyslné hádanky, při jejichž zadávání si mohli účastníci neomezeně volit všemožné součástky kostýmů i rekvizit. Pořádal humorné dýchánky, nahaté večírky při měsíčku i slunné sedánky u velkého mramorového bazénu, kde se okouzlení diváci kochali plaveckým uměním nahých chlapců a dívek ve vodě. Jeho invence jako by neměla meze, stejně tak jako byla bezmezná i jeho vášeň pro všemožné novoty v oblasti sexu; jedno však dal všem jasně najevo: nestrpěl žádné praktiky spočívající v krutosti ani nic, co by do hry vtahovalo zvířata. A když pak takovou náklonnost u jednoho z hostů zjistil, okamžitě ho dal vyhnat z domu.

Jeho fyzické zdraví se však nepopiratelně horšilo. Když minul Nový rok, ochabla katastrofálně jeho pohlavní schopnost; koncem února už ho ke vzrušení nedokázalo přivést naprosto nic. A poté, co k tomu došlo, změnila se podstatně k horšímu i jeho nálada a jeho chování.

Jen jediný ze všech urozených římských přátel vyhledal jeho společnost poté, co se Sulla přestěhoval do Misena. Lucullus. Byl totiž v měsíci *quinctilis* společně se svým bratrem v Africe osobně dohlédnout na pochytání zvěře pro své hry chystané na začátek září. Když se v polovině měsíce *sextilis* vrátil do Říma, město jen vřelo pověstmi o nejnovějších výstřednostech odehrávajících se v misenské vile a zahrnulo ho přívalem skandalizujících zpráv o Sullově chování.

„Měli byste se vy všichni, kdo si ho dnes troufáte odsuzovat, nejdřív ze všeho podívat sami na sebe," řekl Lucullus podrážděně. „Sulla si přece může dělat, cokoli se mu zlíbí."

Ale trvalo až do skončení *ludi Romani,* a ještě pár dní po nich, než si Lucullus konečně našel čas za Sullou zajet. Zastihl ho v jedné z jeho jasnějších chvil, kdy právě

pracoval na pamětech a ušklíboval se radostí nad tím, co zase natropil se skutky a s pověstí Gaia Maria.

„Jsi jediný, kdo sem zavítal, Luculle," řekl a v uslzených, utrápených očích prokmitl záblesk starého Sully.

„Nikdo nemá právo tě kritizovat!" řekl Lucullus, chřípí stažena. „Všeho toho ses až dosud v zájmu Říma musel vzdávat."

„Máš pravdu. A já nepopírám, že to mnohdy bylo těžké. Ale chlapče drahý, kdybych si byl po celá ta léta tolik věcí neodpíral, ani zpoloviny bych si jich teď tak nedokázal užít!"

„Teď vidím, jak velice lákavé to mohly být svody," řekl Lucullus a nespouštěl oči z postavičky nahé dívčiny na prahu pučící puberty, vířící v tanci jen pro Sullu, venku na slunci právě pod jeho oknem.

„Aha, ty mlaďounké – ty tě baví nejvíc, viď?" Sulla se uchichtl, předklonil se a chopil Luculla za paži. „Počkej si, až dotancuje. A pak si ji můžeš odvést někam na procházku."

„Jak to děláš s jejich matkami?"

„Nijak. Já si je od nich kupuji."

Lucullus zůstal. A často se pak vracel.

Avšak v březnu, když Sullův vnitřní oheň dohasl, bylo s ním už mimořádně těžké pořízení, ba i pro Metrobia a pro Valerii, kteří si navykli pečovat o něho ruku v ruce. Valeria – sama nevěděla, jak k tomu došlo – zjistila, že je těhotná. Doufala, že se Sullou. Avšak netroufala si mu o tom říct, a děsila se dne, kdy její stav už na ní začne být patrný. Stalo se to někdy na přelomu roku, kdy se Lucullus vytasil s jakýmisi zvláštními houbičkami, o nichž prohlásil, že si je přivezl z Afriky, a které pak v úzkém přátelském kroužku všichni konzumovali. Jako v přízračném snu se jí pak vybavovalo, že se jí postupně zmocnili všichni přítomní muži, od Sully až po Soreka, ba dokonce i Metrobius. Toliko tato událost připadala v úvahu jako příčina jejího otěhotnění, a když si Valeria uvědomila její děsivý důsledek, zmocnila se jí hrůza.

Návaly Sullova vzteku byly strašlivé, prořval a proběsnil celé hodiny, kdy mu bylo třeba bránit, aby neublížil někomu, kdo by se mu náhodně právě připletl do cesty, od dětí, kterých používal k ukájení svých přátel, až ke stařenám, které se v domě staraly o úklid a o prádlo; A jelikož kolem sebe stále chtěl mít svou četu ochránců, byli si i ti, kdo ho od násilí zdržovali, vědomi, jaké nebezpečí hrozí dokonce i jim samotným.

„Nesmíme ho přece nechat pobíjet lidi!" hořekoval Metrobius.

„Och, kéž by si jen uvědomil, co se to s ním děje!" plakala Valeria.

„Ani ty sama se zřejmě necítíš nejlíp, paní!"

Nepředloženě to vyslovil láskyplným hlasem; a Valeria nato vyhrkla, že čeká dítě a proč, a i Metrobius se pak na onen večer upamatoval.

„Kdoví?" zasmál se potěšeně. „I já bych přece ještě dokázal zplodit potomka! Pravděpodobnost je jedna ku čtyřem."

„Ku pěti."

„Ku čtyřem, Valerie. Sullovo to dítě být nemůže."

„On mě zabije."

„Buď vděčná za každý den a nic Sullovi neříkej," řekl herec pevně. „Budoucnost je temná a neproniknutelná."

Brzy nato stihla Sullu bolest v jaterní krajině a nepřestávala ho krutě sužovat. Dnem i nocí se šoural sem a tam přes celé rozlehlé atrium, nevydržel sedět, nevydržel ležet, neexistovala pro něho chvilka úlevy a odpočinku. Jedinou útěchu mu poskytovala

mramorová lázeň poblíž jeho ložnice, kde bolest, poté co se položil do vody, na chvíli ustávala, než se kruh uzavřel a než zase počal přecházet atriem tam a zpět, chodit, chodit, donekonečna chodit. Sténal a naříkal, vrhal se dokonce proti zdi a museli ho držet, aby o ni netloukl hlavou, taková muka prožíval.

„Ten pitomec, co chodí vyprazdňovat nočník, začal o Luciovi Corneliovi roztrušovat, že ho uvnitř žerou červi," řekl lékař Tuccius Metrobiovi a Valerii s tváří, jež byla ztělesněné pohrdání. „Na mou čest, ta nevědomost většiny lidí o tom, jak vlastně tělo pracuje a co způsobuje nemoci, by mě snad dokázala dohnat k měchu na víno! Ještě než začaly tyhle bolesti, chodil Lucius Cornelius sám na latrínu. Teď ale musí na nočník, a obsah je plný červů. Myslíte, že dokážu přesvědčit sloužící, že červi jsou přirozená věc, že je má každý, že žijí v našich střevech a že jsou to naši celoživotní průvodci? Kdepak!"

„A copak červi uvnitř nežerou?" zašeptala křídově bílá Valeria.

„Jen to, co už jsme my sami snědli," řekl Tuccius. „Vsadil bych se, že jen co se zase objevím v Římě, uslyším i tam zcela stejné povídačky. Sloužící jsou ti nejpilnější klevetníci na světě."

„Trochu se mi ulevilo po tom, cos nám řekl," prohlásil Metrobius.

„To jsem ovšem neměl v úmyslu. Chtěl jsem jen, abyste nebrali vážně, co snad od sluhů uslyšíte. Situace je ale i tak dost povážlivá. Jeho moč," pokračoval Lucius Tuccius, „je sladší než med; a jeho pokožka jí cítit po zralých jablkách."

Metrobius se tvářil nevěřícně. „Ty jsi skutečně ochutnával jeho moč, jestli je sladká?"

„Ověřil jsem si to samozřejmě, ovšem prastarým způsobem, který mi prozradila jedna bylinkářka, když jsem byl ještě malý chlapec. Postavil jsem trošku jeho moči v misce ven, a hned se na ni slétlo plno hmyzu a pil ji. Lucius Cornelius doslova močí samý med."

„A viditelně ztrácí na váze," řekl Metrobius.

Valeria se téměř zalykala úděsem. „Cožpak on *umírá*?"

„Ale ovšem," řekl Lucius Tuccius. „Krom toho medu – nevím o tom mnoho, jen to, že je to smrtelná záležitost – mu ochořela játra. Přespříliš vína."

Temné oči se zalily slzami; Metrobius zamžikal, aby je zaplašil. Rty se mu zachvěly, povzdychl si. „Musíme se na to připravit."

„Co budeme dělat?" otázala se Sullova manželka.

„Jen tomu budeme přihlížet, paní." Společně sledovali, jak Lucius Tuccius odbíhá zpátky k pacientovi, aby o něho popečoval. A Metrobius řekl hlasem, v němž nebyla ani stopa falešného smutku: „Tolik let jsem ho miloval. Kdysi, už je to velice dávno, jsem ho prosil, aby si mě ponechal u sebe, třebaže by to tenkrát bylo znamenalo vyměnit život v pohodlí za strázně. On odmítl."

„Měl tě až příliš rád," řekla Valeria dojatě.

„Ne! On měl rád ten svůj patricijský původ. Věděl, kam směřuje, a na tom, oč usiloval, mu záleželo mnohem víc než na mně." Obrátil se tváří k ní, obočí povytaženo. „Ty sis nikdy neuvědomila, že láska znamená pro každého něco jiného a že poskytnutá láska nebývá opětována stejnou měrou? Já jsem mu tohle neměl nikdy za zlé. Jak bych také mohl, když jsem nevězel v jeho kůži? A nakonec, když mě předtím tolikrát zapudil, se ke mně před sobě rovnými přihlásil. ‚Můj chlapec!' Všechno bych to rád vydržel znovu, jen abych ho uslyšel ještě jednou tahle slova vyřknout před muži, jako je Vatia a Lepidus."

„Neuvidí už mé dítě."

„Pochybuji, že by ještě uviděl tvůj vzdutý život, paní.“

Záchvaty úporných bolestí konečně odezněly, pohroma však dostala jinou podobu. Odvinula se kupodivu od jakýchsi finančních problémů města Puteol. Puteoli neležely příliš daleko od Misena a zcela je ovládala rodina Graniů, která tam už po celé generace měla vydrženu úlohu bankéřů a loďařských magnátů a která se víceméně považovala za vlastníky celého města. Aniž co tušil o rozsahu Sullových excesů – natož o jeho mnoha chorobách – dostavil se do jeho sídla jeden z městských úředníků se žádostí o audienci. Chce si prý postěžovat – jak jeho prosbu tlumočil Sullovi správce – na to, že jistý Quintus Granius dluží městské pokladně ohromnou částku peněz a odmítá ji zaplatit. Nemohl by s tím Sulla městu nějak pomoci?

Jedno jediné horší jméno než Granius by byl Sulla mohl uslyšet, a to Gaius Marius. Ostatně mezi Marii a Gratidii a Tullii z Arpina a Granii z Puteol existovaly těsné pokrevní svazky; první manželkou Gaia Maria byla přece Grania! Právě z těchto důvodů také bylo několik Graniů proskribováno, a ti Graniové, kteří proskripcím unikli, se chovali náramně tiše, aby se Sulla náhodou nerozpomenul i na ně. Mezi těmi, kteří takto šťastně unikli, byl i Quintus Granius. Jehož nyní znenadání zajala četa Sullových ochránců a přivlekla ho před pána vily v Misenu.

„Žádné takové peníze městu nedlužím,“ řekl Quintus Granius sveřepě a celým svým postojem dal najevo, že od tohoto prohlášení neníní ustoupit.

Sulla, oblečen v *togu praetextu* a usazen s římským majestátem na kurulské židli, se na něho hrozivě zadíval. „Uděláš, co ti puteolští magistráti nařídili! Zaplatíš!“

„Ne, nic nebudu platit! Ať mě Puteoli zažalují u soudu, a tam budou muset svůj nárok řádně prokázat, tak jak musí být podložena a ověřena každá taková věc,“ trval na svém Quintus Granius.

„Zaplať, Granie!“

„Ne!“

Sullova křehká duševní rovnováha vzala rázem za své jako rozfouknutá palička chmýří na odkvetlé pampeplišce. Sulla povstal, roztřásl se vzteky a zaťal pěsti. „Zaplať, Granie, jinak tě dám na místě uškrtit!“

„Tys sice býval diktátorem Říma,“ řekl Quintus Granius opovržlivě, „jenže teď už nemáš o nic víc co nařizovat ty mně než já tobě! Tady si můžeš vyvádět dál, jak chceš – ale Puteolské nech, ať si ten svůj hnůj vykydají sami!“

Sulla už otevíral ústa, aby vyštěkl rozkaz, ať Grania uškrtí, ale nevydral se mu z nich ani hlásek; v tom okamžiku ho přemohla strašlivá slabost a nevolnost, zavrávoral. S nesmírným úsilím se snažil opět vzpřímit. Dokázal to a stočil zrak k čekající četě. „Uškrťte toho chlapa!“ stačil ještě šeptnout.

Ale než se velitel čety mohl pohnout, pootevřel Sulla ústa znovu. A z nich vytryskl proud krve, daleko před něho až na zem, kde se rozstříkl na stopy daleko od místa, kde Sulla stál a odkud se teď řinula kakofonie hrůzných zvuků. Teprve posledním skomírajícím zalknutím si Sulla potřísnil na prsou i sněhobílou togu. Vzápětí ho však zachvátila další vlna dávení, znovu se mu z úst vyvalila rudá břečka a Sulla zvolna klesal na kolena, zatímco se muži, křičíce hrůzou, rozbíhali všemi směry – jenom ne blíž k Sullovi, o němž byli přesvědčeni, že ho uvnitř žerou červi.

Vmžiku se tam objevil Lucius Tuccius a s ním i Metrobius a smrtelně bledá Valeria. Sulla zůstal v mukách ležet na zemi, a zatímco mu jeho milenec podpíral hlavu a jeho žena se v bezradnosti horečně roztřásla, nepřestával chrlit krev. Tuccius vyštěkl pár příkazů a vzápětí už přibíhali sloužící s náručemi plnými roušek, oči vytřeštěné hrůzou, když spatřili, v jakém stavu je celá místnost, a ještě vyděšenější, kdy uviděli, v jakém

stavu je jejich pán, jenž se dusil, dávil a marně se pokoušel promluvit, obě ruce zaťaty do Metrobiovy krví potřísněné paže.

Quintus Granius, zapomenut opodál, na víc nečekal. Zatímco se četa ochránců bezradně shlukla stranou a jejich velitel se jim snažil dodat odvahy, vytratil se puteolský bankéř z místnosti i z domu, dál po cestě, kde dosud stál jeho kůň. Nasedl, obrátil ho opačným směrem a odjel.

Uplynula dlouhá doba, než strašlivý záchvat pominul a než Sullu – nebývale lehkého – mohl Metrobius vzít do náruče a ze zkrvavené místnosti ho odnést. Zmizeli z ní i členové ochranné čety a ponechali na rozechvělých sloužících, aby uklidili tu hrůznou spoušť.

Nejhorší bylo, jak Sulla vnímal – neboť byl zcela při sobě, vědom si všeho, co se odehrává – že ho nepřestávala dusit další a další krev; hromadila se mu neustále v hrdle, třebaže už teď nevrhl. Byl to úděsný, hrozivý pocit! Zachvácen bezmocí a strachem se držel Metrobia jako korkové zátky na širém moři, oči upíral se zoufalým úsilím a s úzkostnou prosbou na tu milovanou snědou tvář, jediný způsob, jenž mu ještě zbýval k dorozumění, zatímco z jeho nitra dál bez ustání prýštila krev. Na samém pokraji zorného pole dokázal postřehnout ustrašenou Valerii, s jejíž bledou pletí až úděsně kontrastovala modř jejích očí, a semknuté rty svého lékaře.

Znamená to snad, že přichází smrt? – tázal se sám sebe. A byl si vědom, že tomu tak je. Ale takhle já umřít nechci! Nechci se přitom dusit a zvracet, potřísněný a neschopný ovládnout své tělo natolik, aby ten konec podstoupilo se ctí a ukázněně, s důstojností hodnou Římana. Byl jsem nekorunovaným králem Říma. Ale zato jsem byl korunován *vínkem z trávy* před Nolou! Byl jsem tím největším mužem mezi vodami Ókeanu a Indu. Nechť je i mé umírání toho všeho hodno! Ať se nepromění v pouhý krvetok, němotu a *hrůzu!*

Před očima mu vyvstala Julilla, jež zemřela o samotě a v záplavě krve. A Nicopolis, jež umírala sice nekrvavě, ale s o to větší úzkostí. A Clitumna, která zemřela se zlomeným vazem a zpřeráženými údy. Metellus Numidicus, s tou brunátnou tváří, dusící se – netušil jsem, jak úděsný prožitek je dušení! Dalmatica, jež po něm volala ještě v chrámu Junony Sospity. Jeho synek, světlo jeho života, Julillin chlapec, ten, který pro něho znamenal víc než kdokoli jiný, neskonale víc, bezmezně víc… I ten zemřel lapaje po dechu.

Mám strach. Takový strach! Nikdy jsem si nepřipustil, že to nadejde. Je to nevyhnutelné, nelze tomu uhnout, brzy se to skončí a já už pak nikdy nic neuvidím, ani neuslyším, ani pomyslet si už nic nebudu moci. Nebudu. Nic nebude. Tato sudba už s sebou neponese žádnou bolest. Je to krok do bezesného nevědomí. Krok na věčnost. Já, Lucius Cornelius Sulla, jenž byl nekorunovaným králem Říma, avšak před Nolou si vysloužil *korunu z trávy*, přestanu být, jen v myslích lidí přetrvám. Neboť to je ona jediná nesmrtelnost – být vzpomínán světem živých. Téměř jsem dokončil své paměti. Jen jednu nevelkou knížku už zbývalo dopsat. Ale dost je toho napsáno, aby můj život ti budoucí dějepisci dokázali posoudit a zhodnotit. A víc než dost, aby to navěky sprovodilo ze světa toho Gaia Maria! On se nedočkal toho, aby mohl napsat své paměti. Zato já ano! A *já* to tedy budu, kdo nakonec vyhrál! *Zvítězil jsem!* A ze všech mých vítězství je tahle výhra nad Gaiem Mariem pro mne ta nejdůležitější.

Snad ještě hodinu trval ten nelítostný záchvat krvácení a neskonale Sullu sužoval; pak ale pominul a Sullovi bylo dopřáno trochu úlevy. Při plně zachovaném vědomí byl schopen očima vnímat Metrobia a Valerii a Lucia Tuccia s takovou ostrostí, jakou nezakusil už po mnoho měsíců – jako by mu byl posléze tento nejskvělejší ze všech

smyslů navrácen v plné síle proto, aby svůj odchod mohl sledovat odrazem na těch tvářích, které znal ze všech nejlépe.

Podařilo se mu promluvit.

„Má závěť. Pošlete pro Luculla, musí ji přečíst, až zemřu. Bude vykonavatelem mé poslední vůle a opatrovníkem mých dětí.“

„Už jsem pro něho poslal, Lucie Cornelie,“ pravil řecký herec tichounce.

„Dal jsem ti dost, Metrobie?“

„Dal jsi mi víc než dost, Lucie Cornelie.“

„Já neumím milovat. Aurelia říkávala, že jsem snad lásky kdysi schopen byl, ale že jsem si toho nebyl vědom. Nejsem si tím jist. Onehdy v noci se mi zdálo o Julille a o našem synovi. Přišel za mnou a prosil, abych se odebral za jeho matkou. Měl jsem to pochopit. Jenže já jsem mu neporozuměl. Jen jsem se rozplakal. Jeho jsem miloval. Víc než sám sebe. Och, jak strašně jsem ho postrádal!“

„I tomu bude odpomoženo, Lucie Cornelie.“

„Takže o důvod víc těšit se, že už umřu.“

„Přeješ si ještě něco?“

„Už jenom klid. A pocit… Naplnění.“

„Tvůj život se víc než naplnil.“

„Pokud jde o mé tělo…“

„Ano, Lucie Cornelie?“

„Corneliové jsou všichni pochováváni do země. Ale mne tak pohřbít nesmíte, Metrobie. Je to sice uvedeno i v mé poslední vůli, ale ty musíš Luculla ujistit, že to myslím naprosto vážně. Kdyby mé tělo bylo uloženo do hrobu, mohlo by na ně i tak slétnout smítko z popele Gaia Maria a zalehnout ho. Já jsem ten popel sice sám rozprášil. Ale neměl jsem to dělat. Kdo ví, kde jsou ty oharky ukryty, kde čekají, aby mne zneuctily? Odpluly dolů, po proudu Ania. Viděl jsem je doutnat a dohořívat, splývaly tenkrát po říčních vírech jako nějaká zteřelá pavučina. Ale zvedl se vítr a dosud nenavlhlý prach se tehdy doširoka rozlétl kolem. Nemám tedy jistotu. Musím být zpopelněn. Pověz Lucullovi, že je to mé rozhodnutí, že musím být spálen, můj popel že je pak třeba shrnout pod těsný příklop, aby k němu neměl přístup vzduch, a posléze uložit do urny a víko utěsnit voskem, tak aby se k němu Gaius Marius žádným způsobem nemohl dostat. Budu jediným z Cornelií, jenž byl kdy pohřben žehem.“

„Slibuji ti, že tě poslechneme.“

„Dáš mě zpopelnit, Metrobie! Přiměješ Luculla, aby mě spálil na hranici!“

„Jistě, Lucie Cornelie, udělám to!“

„Tolik bych si byl přál poznat lásku.“

„Ale vždyť jsi ji poznal, víš přece, žes jí byl schopen! To z lásky jsi zapřel svou přirozenost a cele ses obětoval pro Řím.“

„A znamená snad tohle milovat? To nemůže být láska. Na troud vyschlá. Spálená na popel. Jako můj popel. Popel jediného z Cornelií, jenž kdy bude spálen, a ne pohřben do hrobky.“

Zející rozpraskané cévy v hrdle dosud neskoncovaly zhoubu; záhy Sulla vydávil další sraženou krev a po mnoho hodin tak jeho utrpení pokračovalo, aniž měl dopřánu delší chvilku úlevy. Ztrácel se, pozbyl už přes polovinu svých životních sil, jasných okamžiků v jeho mysli ubývalo. Znovu a znovu, jak jen se trochu vzchopil, zapřísahal Metrobia, že nesmí dopustit, aby se jeho pozůstatků dotkl byť jeden jediný atom Gaia Maria, a opětovně se tázal, co je vlastně láska a proč mu nebylo dopřáno poznat ji.

Lucullus dorazil ještě včas, aby ho viděl dokonat, třebaže už Sulla tou dobou nebyl schopen řeči a nic už ani nevnímal. Podivuhodné světlounké oči, s duhovkami lemovanými tmavým kroužkem a černočernými panenkami, zcela ztratily svou obvyklou hrozivost, teď už byly jen pohaslé, znavené. Dýchal tak mělce, že to bylo možno sledovat toliko na zrcátku přiloženém k jeho rtům, jen jeho pokožka ani po takové ztrátě krve nemohla být bledší, než byl její obvyklý odstín. Zato tkáň jizev zaplála malinově rudou barvou, kůže na holé lebce ztratila napětí a zvrásnila se jako větrem bičované moře, pod zplihlými rty ostře vystoupily kosti čelistí a brady. A pak se jeho oči začaly proměňovat; jejich zornice se rozšiřovaly, až splynuly s tmavým kroužkem lemujícím duhovku. Sullovo světlo dohaslo, přítomní je viděli doskomírávat a nevěřícně sledovali, jak se jeho dokořán rozevřené zraky potahují zlatým leskem.

Lucius Tuccius se nad ním sklonil, zatlačil mu víčka a Metrobius na každé položil po minci, aby setrvala zavřená, zatímco Lucullus Sullovi vsunul do úst denarius, aby měl čím zaplatit převozníkovi Charónovi.

„Neumíral lehce," řekl Lucullus, pevně se ovládaje.

Metrobius plakal. „Lucius Cornelius neměl nic v životě lehké. Lehce umřít by se k němu ani nehodilo."

„Doprovodím jeho tělo do Říma ke státnímu pohřbu."

„Určitě by si to přál. Pokud bude zpopelněn."

„Bude spálen."

Zkrušen žalem se poté Metrobius vzdálil, aby vyhledal Valerii, jež v sobě nenalezla dosti sil, aby vyčkala konce.

„Už je po všem," řekl.

„Já jsem ho milovala," hlesla tichounce. „Já vím, že si celý Řím asi myslel, že jsem se za něho provdala z vypočítavosti, aby obdařil mou rodinu všemožnými poctami. Ale byl to velký muž a byl na mě nesmírně hodný. Měla jsem ho ráda, Metrobie! Opravdu jsem ho milovala!"

„Věřím ti," řekl Metrobius, posadil se blízko k ní, vzal jí ruku do dlaní a nepřítomně ji začal hladit.

„Co teď budeš dělat?" otázala se ho.

Vytržen ze zamyšlení se podíval na její ruku, jemnou, bílou, s dlouhými prsty. Nebyla nepodobná Sullově ruce. Nu, oba to byli římští patricijové. „Odejdu," řekl.

„Po pohřbu?"

„Ne, toho se já zúčastnit nemohu. Dokážeš si představit Lucullovu tvář, kdybych se já objevil mezi nejpřednějšími truchlícími?"

„Ale vždyť Lucullus chápe, čím ty jsi Luciovi Corneliovi byl! Ví to přece! Nikdo to nemůže vědět líp!"

„Bude to státní pohřeb, Valerie. Nic nesmí narušit jeho důstojnost, dokonce už ne nějaký řecký komediant s opotřebovaným zadkem." Zaznělo to z jeho úst dost hořce. „Mezi námi, nemyslím, že by sám Lucius Cornelius uvítal mou přítomnost. A pokud jde o Luculla, je to náramný aristokrat. To, co se odehrávalo tady v Misenu, mu dovolovalo hovět jistým vlastním choutkám. On rád defloruje děti." Snědá tvář se zkřivila ošklivostí. „Sullovy neřesti alespoň patřily k těm běžným! Lucullovi to trpěl, ale sám se ničeho takového nedopustil."

„Kam půjdeš?"

„Do Kýrénaiky. Říká se jí ‚světa zlaté závětří'."

„Kdy?"

„Ještě dnes. Jakmile se Sulla vydá na poslední cestu a v domě nastane klid."

„Jak se do Kýrénaiky chceš dostat?“

„Z Puteol. Je jaro. Lodí odplouvajících do Afriky, do Hadrumeta tam bude plno. A odtamtud už si najmu nějakou vlastní.“

„A můžeš si to dovolit?“

„Och ano. Sulla mi sice nic nemohl odkázat ve své závěti, ale daroval mi víc než dost už za života. Byl v tomhle dost zvláštní, víš? Skrblil na všem a na všech, kromě těch, které miloval. To je ta nejsmutnější věc na všem, že on až do konce pochyboval o své schopnosti někoho mít rád.“ Pozvedl oči od její ruky k její tváři, oči mu zjihly, jako by obrážely určité myšlenky rodící se v jeho mysli. „A co ty, Valerie? Co bude s tebou?“

„Musím zpátky do Říma. Po pohřbu se vrátím do bratrova domu.“

„To ovšem,“ řekl Metrobius, „není asi ten nejšťastnější nápad. Mám lepší.“

Pohlédla na něho bezelstnýma modrýma očima, dosud tonoucíma v slzách, v nelíčeném údivu. „A jaký?“

„Pojď do Kýrénaiky se mnou. Tam budeš moci své dítě přivést na svět a mě uvést jako jeho otce. Ať tě oplodnil kdokoli – Lucullus, Sorex, Roscius, anebo já – nedbám o to. Došlo mi, že jedním z nás čtyř byl i Lucullus a že on zrovna tak dobře jako já ví, že otcem tvého dítěte nemůže být Sulla. Myslím, že v Římě ti hrozí nebezpečí, Valerie. Lucullus tě určitě obviní. Bude tě potřebovat zdiskreditovat. Nezapomínej, že ty jsi jediná rovná Lucullovi rodem, kdo ho může obžalovat z prohřešků, pro které by ho všichni jeho kolegové odsoudili.“

„Bohové!“

„Musíš odejít se mnou.“

„Ale oni mi odejít nedovolí!“

„Vůbec se o tom nedozvědí. Řeknu Lucullovi, že se natolik necítíš dobře, že nemůžeš putovat jako součást Sullova doprovodu a že tě do Říma vypravím ještě včas před pohřbem. Lucullus má teď přespříliš napilno, než aby si už stačil uvědomit, do jak choulostivé situace se dostal, a neví také o tvém dítěti. Takže máš-li mu uniknout, musí se to stát teď hned.“

„Máš pravdu. Mohl by mě skutečně obvinit.“

„Mohl by tě dát i zabít.“

„Och Metrobie!“

„Pojď se mnou, Valerie. Jakmile on odejde, zmizíme oba z tohoto domu. Nikdo nás neuvidí. Nikdo se nikdy nedozví, co se s tebou vlastně stalo.“ Metrobius se pousmál. „Já byl koneckonců jen Sullův miláček. Ty, Valeria Messala, jsi byla jeho manželkou. A stojíš vysoko nade mnou.“

Jenomže Valeria si nemyslela, že by stála nad ním. Už před mnoha měsíci se do něho zamilovala, ačkoli jí bylo zřejmé, že není schopen lásku opětovat. A tak řekla: „Půjdu s tebou.“

Pohladil jí ještě jednou ruku, kterou až dosud chránil dlaněmi, a položil ji Valerii do klína. „Výborně! Zůstaň zatím tady, ať tě Lucullus nespatří. Posbírej si pár svých věcí, ale ne víc, než se vejde na nákladní mulu. Neber si na sebe žádná jiná roucha než tmavá, a pamatuj na to, aby tvé pláštěnky měly kápi. Musíš vyhlížet jako *moje* žena, nikoli jako manželka Lucia Cornelia Sully.“

Odběhl a Valeria osaměla s vyhlídkou na budoucnost značně odlišnou od té, jakou se domnívala prožívat, až skončí smuteční obřady za Sullu. Jelikož si až dosud vůbec neuvědomila, jakou hrozbu představuje pro Luculla, bylo jí teď zřejmé, jak vděčná musí být řeckému herci. Odejít s Metrobiem mohlo znamenat bolestné chvíle, kdy on

se bude milovat s muži, zatímco by po jeho lásce toužila ona sama; ale její dítě bude považovat za své, a ona mu může nabídnout takový rodinný život, kterého by si časem Metrobius mohl začít považovat mnohem více než přelétavých vztahů k jiným mužům než k Sullovi. Ano, bude to lepší než to trápení, kdyby ho už nikdy neměla spatřit! Anebo než jistota smrti. Vždycky se studeného a pyšného Luculla bála, třebaže ten strach až dosud považovala za bezdůvodný. Obávala se právem.

Povstala a začala probírat své skříně plné nádherných rouch, vybírala si však ta nejtmavší a nejprostší. Peníze neměla žádné, ale její šperky byly skvostné. Metrobius má peněz zřejmě dostatek, takže klenoty se budou moci stát jejím věnem. A zálohou pro všechny případy, pokud by budoucnost přinesla nějaké krušné chvíle. Kýrénaika. Světa zlaté závětří! Znělo to nádherně.

*** * ***

Před Sullovým pohřbem zcela bledly i vzpomínky na jeho někdejší triumfální průvod. Dvě stě deset nosítek na ramenou černě oděných nosičů se až prohýbalo pod tíží myrhy, kadidla, skořice, balzámu, nardu a dalších vonných substancí – to všechno byly dary římských žen. A jelikož Sullovo tělo bylo po obrovské ztrátě krve tak vyzáblé a zubožené, že je nebylo možno vystavit, dala se do práce skupina sochařů a uhnětla podobu Sully – z hmoty plné skořice a kadidla – sedícího na márách, před nímž byl nesen liktor vytvořený z téže kořenně vonící látky. Alegorické vozy zobrazovaly všechny etapy jeho života, s výjimkou jeho prvých třiatřiceti neutěšených a nedůstojných let a posledních několika nectných měsíců. Stál na nich před hradbami Noly a přijímal z rukou centuriona *korunu z trávy;* tyčil se nad shrbeným králem Mithridatem a dozíral, aby král řádně podepsal dardanskou smlouvu; vítězil na nich v nesčetných bitvách, zajímal na nich Jugurthu, popravoval na nich carbonovské zajatce po vítězství u Collinské brány. Na zvláštním voze bylo vystaveno více než dva tisíce ozdobných věnců z ryzího zlata, které mu věnovala nejrůznější města a národy a králové z celého světa. Černě oděné podoby jeho předků se vezly na černozlatých vozech tažených nádhernými vraníky a jeho buclatá pětiletá dvojčata šla v průvodu spolu s předními smutečními hosty.

Bylo zataženo a dusno, déšť visel ve vzduchu. Největší pohřební průvod, jaký kdy Řím viděl, se dal na pochod od domu shlížejícího dolů na Circus Maximus a stočil se Velabrem směrem k Foru Romanu, kde stanul a kde Lucullus – pevným hlasem proslulého řečníka – pronesl z roster Sullovo chvalořečení. Stál při projevu vedle důmyslných már, na nichž nahoře vzpřímeně seděl Sulla ve skořicí a pryskyřicemi provoněném sochařském zpodobení – za neméně vonící figurínou liktora – zatímco ono skutečné, otřesně vyzáblé Sullovo tělo spočívalo ve zvláštní příhradě pod nimi. Již podruhé ve třech letech už Řím slzel při pohledu na osiřelá dvojčata, a propukl v jásot, když Lucullus oznámil, že opatrovníkem těchto dětí se stává on sám a že se postará, aby nikdy a v ničem nestrádaly. Všechny zraky se rázem zamžily dojetím; kdyby tomu tak nebylo, byl by si Řím mohl povšimnout, že Faustus a Fausta už vyrostli do té míry, že se na jejich postavách a výrazu už zřetelně projevuje podoba s prastrýcem z matčiny strany, vlivným, avšak nevzhledným Quintem Caeciliem Metellem Numidikem. Jemuž jejich otec Lucius Cornelius Sulla říkával Hovnivál. A jehož potají úkladně zavraždil v návalu vzteku, poté co Aurelia odmítla jeho milostné návrhy.

Jakoby očarován se déšť nespouštěl ani teď, když se průvod opět pohnul kupředu, vzhůru po Clivu Argentariu, dál bránou Fontinalis, za níž ležela vila kdysi patřící Gaiovi Mariovi, a pak dolů na Martovo pole. Tam už byla připravena Sullova hrobka stojící v hrdém osamocení, při silnici Via Lata, v sousedství prostoru, kde se scházívaly centurijní sněmy. O deváté denní hodně byly máry vyneseny na vrchol obrovské, umně postavené hranice s průduchy pro lepší tah, jejíž štěpiny a polena teď byly posypány nákladem všech dvou set deseti nosítek s vonnými substancemi. Nikdy nevoněl Sulla sladčeji než v okamžiku, kdy jeho pozůstatky podle jeho přání vzplály v ohni.

Sotva se dotkly plameny pochodní tenkých štěpin proložených celým obvodem hranice, přihnal se mocný náraz vichru; miniaturní hora vzplála s ohlušujícím hukotem a žár byl tak prudký, že smuteční hosté shromáždění kolem byli nuceni couvnout a zakrýt si přitom tváře. A pak, sotva hranice dohořela, se konečně spustil déšť, těžký liják, jenž uhasil a ochladil požářiště natolik, že Sullův popel mohl být sebrán už chvíli poté, co oheň pohasl. Vše, co ze Sully zbylo, putovalo do nádherné alabastrové urny zdobené zlatem a drahokamy; prozatímní ochranu popele neprodyšným příklopem, které se Sulla dožadoval, tak aby jeho pozůstatky nemohly být poskvrněny ani smítkem zbylým z Gaia Maria, Lucullus vypustil, neboť z nebe se dál řinul hustý příval a ve vzduchu se nemohlo udržet sebemenší zrnko prachu.

Urnu pak pečlivě uložili do hrobky z různobarevného mramoru, která byla vybudována a sochařsky vyzdobena během pouhých čtyř dnů. Byla okrouhlá, nesená drážkovanými sloupy se zcela novým vzorem hlavice, který s sebou Sulla přivezl z Korintu – byla zdobena křehkými ratolestmi akantových listů. Na desce obrácené k cestě bylo vytesáno jeho jméno, jeho tituly a činy, pod ní pak byl stručný epitaf. Formuloval si ho sám Sulla a zněl:

NEBYLO ODDANĚJŠÍHO PŘÍTELE

NEBYLO STRAŠNĚJŠÍHO NEPŘÍTELE

„Nu, jsem velice rád, že to máme za sebou," řekl Lucullus svému bratrovi, když se bouří trmáceli domů, promočeni až na kůži a chvějíce se chladem.

Byl značně ustaraný: Valeria Messala se do Říma nedostavila. Její bratr Rufus, její bratranci Niger a Metellus Nepos a její prateta, bývalá Vestina Panna, se už po ní začali znepokojeně shánět; Lucullus je byl nucen informovat, že pro ni již do Misena poslal, že mu však vyčerpaný posel na zchváceném koni byl schopen sdělit jen tolik, že se Valeria ztratila.

Téměř celý měsíc trvalo, než Lucullus posléze odvolal horečné pátrání, při němž bylo pečlivě pročesáno celé pobřeží na míle daleko na sever i na jih od misenské vily a kdejaký lesík a háj mezi Neapolí a Sinuessou. Sullova manželka zmizela beze stopy. A s ní i její klenoty.

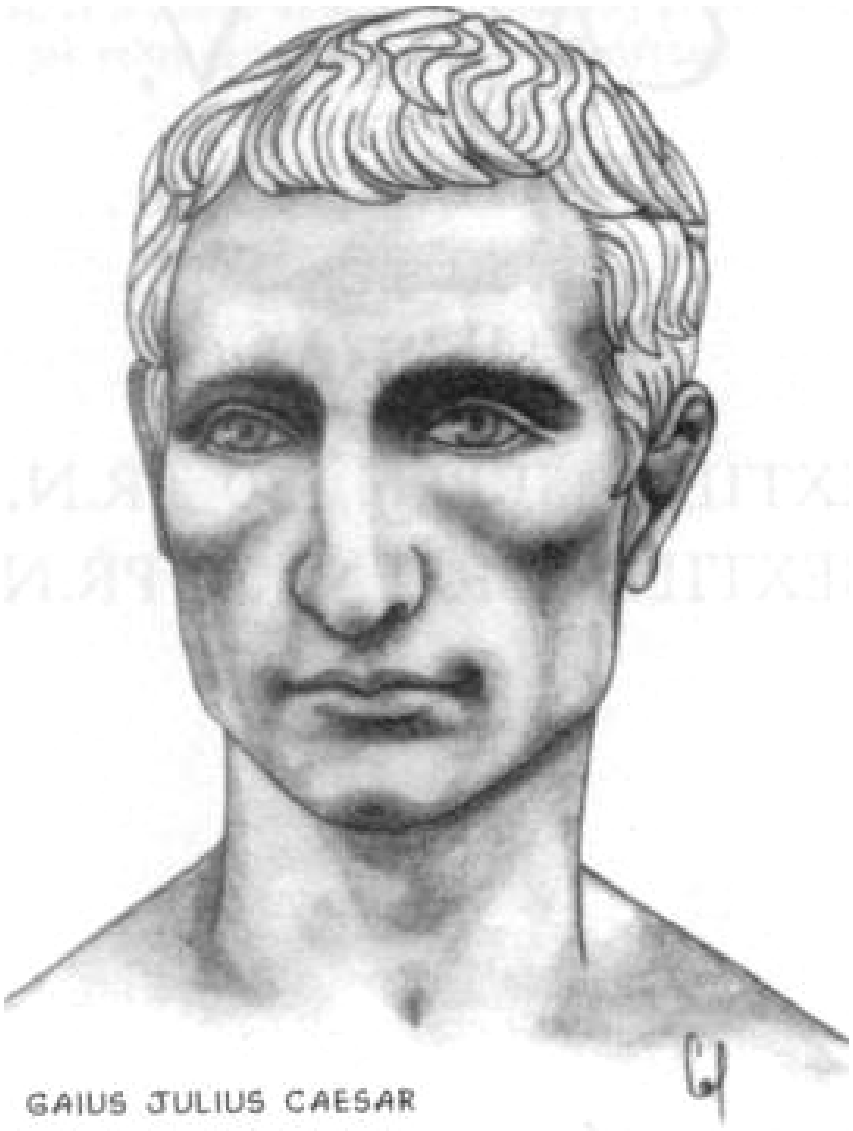
„Oloupena a zavražděna," soudil Varro Lucullus.

Jeho bratr (jenž jisté věci tajil i před touto nejmilovanější osobou) mu na to neodpověděl. Mé štěstí, říkal si, slibuje být právě takové, jako bylo Sullovo; neboť mu netrvalo ani do dne pohřbu, aby si začal uvědomovat, jak nebezpečnou by se pro něho Valeria Messala mohla v budoucnu stát. Věděla toho o něm až příliš mnoho, zatímco on o ní prakticky nic. Byl by ji musel dát zabít. Jaké štěstí, jak prozřetelné bylo, že se toho kdosi chopil za něj! Fortuna mu přeje.

Metrobiovo zmizení ho naproti tomu neznepokojilo – dokonce mu ani nevěnoval pozornost. Řím naprosto netrpěl nedostatkem tragédů, aby mohl takovouto mezeru zaplnit; jeho divadla se jimi přímo hemžila. Daleko víc doléhala na Luculla skutečnost, že pro něho už skončil neomezený přísun oněch děvčátek bez maminek. Och, jak velice se mu bude po Misenu stýskat!

ČÁST V.

SEXTILIS (SRPEN) 80 PŘ.N.L. – SEXTILIS (SRPEN) 77 PŘ.N.L.

GAIUS JULIUS CAESAR

Na Východ se tentokrát Caesar vydal po moři. Správce jeho matky Eutychus (ve skutečnosti byl už *jeho* správcem, avšak Caesar se nikdy nedopustil té chyby, že by si tento výklad připustil), usedlý a trochu zpohodlnělý, shledával, že cestovat s Caesarem není věru žádná procházka. Na souši – zejména pokud byla silnice v tak dobrém stavu jako Via Appia – zdolával Caesar čtyřicet mil denně, a pokud někdo nestačil, nečekalo se na něho. Jen hrůza z toho, že by zklamal Aurelii, pomáhala Eutychovi vydržet, zejména během prvních pár dnů, kdy se správcovy hlaďoučké obtloustlé nohy a zchoulostivělé hýždě proměnily v jednu jedinou bolavou ránu.

„To nic, to je jen sedlový rozkrok!“ rozesmál se Caesar nijak nedojat, když Eutycha zastihl hořce plačícího za zastávky v hostinci poblíž Beneventa. „Nejvíc mě bolí nohy,“ popotahoval Eutychus.

„To se ví, že nohy bolí nejvíc! Na koni je nemáš ničím podepřeny, visí ti od zadku dolů a plácají se sem a tam – zejména ty tvoje, Eutychu! Ale nevěš hlavu! Než dojedeme do Brundisia, budeš je mít už docela v pořádku. A v pořádku budeš i ty sám. Žil sis v Římě až příliš pohodlně.“

Vyhlídka na Brundisium nijak nepovzbudila správcovu mysl; při představě dmoucího se Jónského moře se znovu rozvzlykal.

„Caesar, to je střihoun!“ řekl zálibně Burgundus, poté co se Caesar vzdálil, aby se ujistil, že jejich ubytovna je dostatečně čistá.

„Netvor je to!“ hořekoval Eutychus. „*Čtyřicet mil za den!*“

„Máš štěstí. Tohle je teprve začátek. Dost nás šetří. Hlavně kvůli tobě.“

„Já chci domů!“

Burgundus natáhl paži a neohrabaně správce popleskal po rameni. „Domů se teď vrátit nemůžeš, Eutychu, to přece sám dobře víš.“ Zachvěl se, zkřivil tvář a jeho široko od sebe posazené zraky naplnil děs. „Pojď, utři si ty slzy a zkus to raději trochu rozchodit. Ono je pořád lepší trpět tady s ním, než se vrátit a muset se postavit před jeho matku – hu! Vždyť on ostatně není takový nelida, za jakého ho máš. Právě teď asi domlouvá pro tu tvou rozedřenou prdelku pěknou horkou lázeň.“

Cestu po souši Eutychus jakžtakž přečkal, třebaže si stále nebyl jist, jak přežije plavbu přes moře. Devět dní trvalo Caesarovi a jeho nepočetnému doprovodu, než překonali vzdálenost tří set sedmdesáti mil mezi Římem a Brundisiem, kde neúnavný mladý muž nahnal svou zuboženou skupinku na loď, dřív než kdokoli z nich se stačil jen nadechnout k prosbě, aby je tu nechal pár dní si odpočinout. Přeplavili se na překrásný ostrov Korkýru, tam se nalodili na další koráb plující do Búthrótu v Épeiru a dál pak už pokračovali po souši přes Akarnánii a Delfy do Athén. Šli samými řeckými kozími stezkami, zdaleka to nebyla římská silnice; cesta vedla nahoru a dolů přes vysoké hory, vlhkými lesy s kluzkými pěšinkami.

„Zřejmě jsme si dosud ani my Římané netroufali posílat armády touhle trasou," poznamenal Caesar, když se před nimi otevřel pohled na úchvatnou dolinu Delf, učiněnou zahrádku posazenou do klína skalního masívu. Potřeboval to zjevně domyslet až do konce, dříve než se s obdivem bude moci věnovat kráse pod sebou. „Takže stojí za to si tuhle zkratku dobře zapamatovat. Mohla by tudy projít i celá armáda, pokud ovšem bude složená z opravdových chlapů. A nikdo ji odtud nebude čekat, protože nikdo neuvěří, že by bylo možné se tudy vůbec protáhnout. Mhmmm."

Athény se Caesarovi zalíbily a Caesar se zalíbil Athénám. Na rozdíl od všech svých urozených současníků nepožadoval pohostinství od majitelů velkých domů nebo vil, spokojoval se s hostincem, tam kde nějaký byl, a tábořil u cesty, pokud poblíž žádný nebyl. A tak si i v Athénách nalezl přijatelně vyhlížející hospůdku pod Akropolí, pod jejím východním úbočím, a tam se ubytoval. Vzápětí už si ho však povolal do své rezidence Titus Pomponius Atticus. Caesar ho až dosud osobně nepoznal, třebaže (jako každý v Římě) byl dopodrobna seznámen s pověstným finančním skandálem, jenž se udál rok po Mariově smrti a jenž byl spojen právě s Attikovým a Crassovým jménem.

„Musíš se ubytovat u mne, na tom trvám," pravil uhlazený světák, jenž dokázal (i přes svůj někdejší omyl) přesně oceňovat lidi své třídy. Jediný pohled na Caesara mu potvrdil, co už naznačovaly dřívější zprávy – že je to někdo, s kým bude třeba v budoucnosti počítat.

„Jsi až příliš velkomyslný, Tite Pomponie," odpověděl s širokým úsměvem Caesar. „Ale já bych byl rád co nejméně závislý."

„Nezávislost tady v Athénách může znamenat především špinavé postele a zkažená jídla," odpověděl Atticus.

Fanatik čistoty změnil názor. „Děkuji, přijdu tedy. Nemám příliš velký doprovod – dva propuštěnce a čtyři sloužící, pokud budeš mít dost místa i pro ně."

„Víc než dost místa."

A tak měl Caesar postaráno o ubytování. Stejně tak jako o společenské večery a turistické výlety; Caesar shledával, že se před ním náhle otevřely Athény, které si budou žádat více času, než původně předpokládal. Třebaže byl Atticus vyhlášený epikurejec a milovník všeho luxusu, nebyl nijak změkčilý, takže Caesara čekaly jak náročné výstupy na skaliska a pohoří dějinného významu, tak i jízdy ostrým cvalem napříč rovinami Marathónu. Zajeli si dolů do Korintu, do Théb, prohlédli si bažinaté pobřeží Orchomenského jezera, kde Sulla ve dvou rozhodujících bitvách zvítězil nad Mithridatem, vyhledali cesty, po nichž se Catonovi Censoriovi podařilo obejít nepřítele u Thermopyl – a jinému nepříteli se tudy zase zdařilo vpadnout do zad Leónidovi v jeho posledním postavení.

„*Cizinče, v Lakedaimón spěj občanům ohlásit zprávu, mrtvi že ležíme zde, poslušní zákonů jich*," četl Caesar z kamenného památníku připomínajícího chrabrý poslední boj tří set Sparťanů. Obrátil se k Attikovi. „Tenhle nápis samozřejmě cituje kdekdo na celém světě, ale tady zní docela jinak, než když se ta slova čtou kdovíkde z papíru."

„Toužil bys, aby se i na tebe někdy takhle vzpomínalo, Caesare?"

Podlouhlá světlá tvář ztvrdla. „Nikdy! Nebylo to nic než hloupé a marné gesto, furiantské a zbytečné obětování statečných mužů. Na mne se vzpomínat *bude*, Attiku, nikoli však pro mou tupou tvrdošíjnost anebo hazardérství. Leonidas byl spartský král. Já jsem patricij římské republiky. Význam celého jeho života spočíval pouze ve způsobu, jakým ho zmařil. Smysl mého života bude v tom, co v jeho průběhu dokážu vykonat. Na tom, jak zemřu, nesejde, pokud zemřu jako Říman."

„Plně ti věřím."

Vzhledem k tomu, že byl Caesar výtečně vzdělán a měl hluboký vztah k poznání, shledával, že mají s Attikem mnoho společného, i Titus Pomponius projevoval intelektuální sklony a tíhl k eklekticismu. Zjišťovali o sobě navzájem, že mají podobný vkus, pokud jde o literaturu a výtvarné umění, a dokázali trávit celé hodiny rozpravami o některé z Menandrových her anebo Feidiově soše.

„V Řecku bohužel nezbylo příliš mnoho dobrých obrazů," říkal Atticus a smutně pokyvoval hlavou. „Co neodvlekl do Říma Mummius, když vyplenil Korint – nemluvě o rabování Aemilia Paulla po bitvě u Pydny! – to se podařilo rozkrást za všechna ta desetiletí, která od těch dob už uplynula. Pokud bys chtěl shlédnout nejlepší obrazy na světě, Caesare, musel by ses odebrat do domu Marka Livia Drusa v Římě."

„Mám dojem, že ten teď náleží Crassovi."

Atticus se ušklíbl; Crassa neměl v lásce, třebaže se kdysi společně podíleli na oněch pověstných spekulacích. „A nic bych za to nedal, že Crassus okamžitě naskládal všechny malby na hromadu někam do sklepa, kde zůstanou, dokud se před ním někdo neprořekne, že ty obrazy mají daleko větší cenu než všichni ti jeho otroci se vzděláním, prodávaní na trhu, anebo tak lacino skupované insuly."

Caesar se pousmál. „Nu, příteli Attiku, všichni nemůžeme být jen samí obdivovatelé umění a jemnůstek života. Na své místo na světě mají nárok i Crassové."

„Nikoli v mém domě!"

„Ty nejsi ženatý?" otázal se jednou Caesar v závěru svého pobytu v Athénách. Měl již představu, proč se Atticus vyhnul závazkům plynoucím ze sňatku, ale otázka sama by se byla neměla Attika nijak dotknout, nezavazovala ho nijak, aby odpověď na ni prozradila cokoli nežádoucího.

Attikovou protáhlou, strohou, ba téměř asketickou tváří přelétla lehká grimasa nevole. „Ne, Caesare. A ženit se nemíním."

„Já naproti tomu jsem ženatý od svých třinácti let. S dívkou, která stále ještě není dost stará na to, abych ji mohl pozvat k sobě do lůžka. To je dost zvláštní osud."

„Zvláštní jako máloco. Ženatý s Cinnovou mladší dcerkou. S kterou ses nechtěl rozvést, ani kvůli Jovovi Nejlepšímu Největšímu ne."

„Chtěl jsi asi říct ‚ani kvůli Sullovi'," zasmál se Caesar. „To spojení pro mne naopak znamenalo veliké štěstí. Unikl jsem tak Gaiovi Mariovi z jeho tenat – dokonce za Sullovy aktivní dopomoci! – a přestal jsem být díky tomu sňatku flaminem Dialis."

„Když už je řeč o sňatcích – znáš se s Markem Tulliem Ciceronem?" otázal se Atticus.

„Ne. Ale slyšel jsem o něm samozřejmě."

„Vy dva byste si vlastně mohli dobře rozumět – ó ne, spíš se mi teď zdá, že by to mezi vámi asi nedělalo dobrotu," říkal Atticus zamyšleně. „Cicero je velice žárlivý na své intelektuální schopnosti a nemá kolem sebe rád žádné rivaly. A ty bys ho asi intelektem převyšoval."

„Co to má společného se sňatky?"

„Právě jsem mu našel nevěstu."

„No to je výtečné," řekl Caesar zdvořile a bez hlubšího zájmu.

„Terentii. Nevlastní sestru Varrona Luculla."

„Ale to snad je přímo strašlivá ženská – alespoň podle toho, co jsem o ní já slyšel."

„Ne snad, ale určitě. Zato společensky stojí mnohem výš, než nač by si kdy byl mohl Cicero pomyslet."

V Caesarovi dozrálo rozhodnutí; jakmile se hostitel začne uchylovat k bezvýznamné konverzaci, je na čase odejít. A u koho a v čem je chyba, to už si host

velice dobře uvědomoval. Tohoto římského plutokrata v jeho dobrovolně zvoleném exilu odhadl naprosto přesně: Atticus je sexuálně orientován na mladé chlapce. Caesara to nutilo zachovávat si vůči němu určitou rezervu, jaká byla jeho otevřené povaze zpravidla cizí. Škoda. Jinak by bylo z tohoto prvního setkání mohlo vzejít hlubší a trvalé přátelství.

Z Athén se Caesar dal Římany vybudovanou vojenskou silnicí směrem na sever od Attiky, napříč Boiótií a Thessalií a průsmykem u Tempé. Toliko letmo a na dálku pozdravili Dia, když Caesarovým nelítostným tempem za pochodu míjeli vzdálené temeno Olympu. V přístavu Dion, ukrytém v pozadí za Olympem, se malá výprava opět nalodila a plula od ostrova k ostrovu, až posléze dosáhla Helléspontu. Zbytek cesty odtamtud už jim trval pouhé tři dny.

V paláci v Níkomédei byl Caesar přijat s nesmírným nadšením. Starý král i královna už se téměř vzdávali naděje, že ho ještě kdy uvidí, zejména poté, co z Mytilény obdrželi zprávu, že se Caesar společně s Thermem a Lucullem vrátil do Říma. Nejbouřlivěji však vyjádřil radost, kterou Caesarův příchod u všech vyvolal, psík Sulla. Rozletěl se palácem jako pominutý, štěkal a kňučel, skákal na Caesara, běhal od krále ke královně, aby jim sdělil, kdo že to přišel, a pak se znovu vrhl na Caesara; před jeho dorážením a olizováním bledla i královská objetí a polibky.

„Vždyť on by skoro dokázal mluvit," řekl Caesar, když ho konečně pes nechal klesnout do křesla, tak znavený a osípělý štěkotem, že už se nezmohl na víc, než posadit se na zadní a přiškrceným hlasem poňafávat. Caesar se k němu shýbl a podrbal ho na bříšku. „Sullo, ty pacholku stará, ani jsem si nemyslel, že se na ten tvůj ošklivý čumák tak rád znovu podívám."

* * *

Moji vlastní rodiče, zauvažoval Caesar mnohem později toho večera, když už se odebral do svého pokoje v paláci a ležel odstrojen v posteli, byli vlastně jakési mně dosti vzdálené bytosti. Otec přece býval v Římě dosti zřídka, a pokud byl doma, trávil čas spíše jakousi nevyhlášenou válkou se svou manželkou, než aby navazoval těsnější vztahy ke kterémukoli ze svých dětí; a matka k nám zase byla tak nesmírně spravedlivá a tak nesmlouvavě kritická, že nedokázala dát fyzicky najevo jakoukoli vřelejší náklonnost. Snad právě tohle, uvažoval Caesar ze svého nynějšího pohledu, bylo hlavní příčinou otcovy nevysvětlitelné, avšak zjevné nespokojenosti s matkou – ten její tělesný chlad, její upjatost. Co ovšem mladý Caesar naprosto nemohl vědět, byla skutečnost, že otci na jeho manželce nejvíc vadila její bezmezná oddanost činnosti, kterou vykonávala jako domácí paní – práci, na niž on pohlížel jako na cosi hluboko pod její úrovní. Jelikož Caesar ani jeho sestry nikdy nedostali příležitost poznat Aurelii také v její roli domácí paní velké insuly, neměli ani představu, jak silně tato stránka její povahy otce dráždila. Ztotožňovali otcův postoj k matce se svým, s oním věčným a neuspokojovaným hladověním po objetích, po polibku; nemohli tušit, jak blažené byly naproti tomu noci, které spolu jejich rodiče trávili. Když přišla ta strašná zpráva o otcově smrti – doručil ji ten, kdo současně přivezl i otcův popel – bylo první Caesarovou reakcí vzít matku do náručí a utěšit ji. Jenomže ona se mu vymkla a úsečně ho napomenula, aby si uvědomil, kdo je. Zraňovalo ho to a trpěl tím až do chvíle, kdy si posléze uvědomil, že je to táž nepřístupnost, kterou po ní získal i on, a že jí prostě nedovolila chovat se jinak.

A snad, zauvažoval teď Caesar, to bylo jen tím, že děti po rodičích vždycky chtějí něco, co jim otec s matkou buď dát nechtějí, nebo nemohou – anebo ani neumějí. Jeho matka byla perla nevýslovné ceny, to dobře věděl. A byl si vědom i toho, jak nesmírně ji miluje. Jak mnoho jí vděčí za to, že ho neúnavně upozorňovala na všechny jeho slabiny – nemluvě ani o tom, že mu poskytla i některé skvělé a zcela nemateřské rady.

A přece – a přece… Jak milé je být vítán polibky a objetími a s bezvýhradnou náklonností, tak jako ho dnes přivítali Níkomédés a Oradaltis. Nezašel tak daleko, aby želel, že jeho rodiče nebyli takovíto; zalitoval jen, že tihle nebyli jeho rodiči.

Tento pocit v něm přežíval až do rána, kdy společně s nimi usedl ke snídani a kdy slunce vyneslo na světlo zjevnou nesmyslnost jeho přání. Představil si otcovu tvář na místě obličeje krále Níkoméda (jenž se z respektu k Caesarovi toho dne nenalíčil), a naráz mu bylo do smíchu. A pokud šlo o Oradaltis – byla to sice královna, ale neměla ani desetinu Aureliiny královské vznešenosti. Rodiči ne, snad prarodiči, pomyslel si.

Když přibyl do Níkomédeie, byl už říjen a Caesar neměl v plánu brzy opět pokračovat dál v cestě. Velice tím potěšil krále i královnu, kteří se vynasnažili splnit kdejaké přání svého hosta, ať šlo o návštěvu Gordia či Pessinúntu anebo mramorových lomů na ostrově Prokonnésos. Avšak v prosinci, když Caesar strávil v Bíthýnii už dva měsíce, byl náhle požádán o splnění velice spletitého a velice nesnadného poslání.

*** * ***

V březnu toho roku se vydal z Říma na cestu do Kilikie nový správce této provincie, Dolabella mladší, ve společnosti dvou dalších římských šlechticů a se skupinou státních úředníků služeb. Významnějším z jeho dvou společníků byl jeho starší legát, Gaius Verres; méně důležitý byl jeho kvestor, Gaius Publicius Malleolus, určený k této službě losem.

Třebaže se Malleolus stal jedním z oněch Suitových nových senátorů, jejichž dráha začínala volbou kvestorem, naprosto to nebyl *homo novus;* z jeho rodiny už dříve vzešli konsulové a v atriu uchovával jejich *imagina.* Nedostávalo se mu však peněz; toliko pár výhodných nákupů za proskripcí rodině umožnilo vložit naděje do třicetiletého Gaia, jemuž připadl úkol obnovit postavení rodiny tím, že by se povznesl až ke konsulskému úřadu. Jeho matka i sestry dobře věděly, jak nákladný život bude nucen vést, a tak prodaly své šperky, aby alespoň poněkud naplnily Malleolův měšec, který si on sám sliboval zakulatit, jen co dorazí do své provincie. A navíc mu sestry s matkou vnutily s sebou nejcennější z rodinných pokladů, nádhernou soupravu zlatého a stříbrného stolního náčiní. Až bude pořádat slavnostní hostiny pro správce provincie, říkaly mu, vylepší takové drahocenné prostírání nemálo jeho pověst.

Naneštěstí nebyl Gaius Publicius Malleolus nadán zdaleka takovým důvtipem jako jeho předchůdci v rodinné historii; jeho naivita a důvěřivost nebyly věru nejlepší výzbrojí pro přežití v čele Dolabellova aparátu. Starší legát Gaius Verres měl alespoň Malleola prokouknutého ještě dříve, než výprava dorazila do Tarenta, a ošálil kvestora svými sladkými řečičkami natolik, že Malleolus už Verra začínal považovat za bezmála nejlepšího z nejlepších chlapíků, co měl kdy to štěstí potkat.

Cestovali společně s dalším správcem a jeho družinou, kteří rovněž mířili na Východ; byl to nový správce provincie Asia Gaius Claudius Nero; jakožto patricijský Claudius byl Nero sice obdařen větším bohatstvím než členové početnější větve

patricijských Claudiů s cognominem Pulcher, avšak dostal zato do vínku mnohem méně rozumu.

Gaius Verres už opět lačněl po kořisti. Třebaže si vedl velice zdatně při lukrativních proskripcích hlavních pozemkových vlastníků a magnátů v okolí Beneventa (hlavně díky předchozí znalosti oné oblasti), bažil po uměleckých dílech, jimiž ho Beneventum nedokázalo uspokojit. Proskribovaní občané z Beneventa byli vcelku nevzdělaná cháska, kterou uspokojila kýčovitá kopie sentimentálního sousoší nymf stejnou měrou, jako kdyby doma měli Praxitela nebo Myróna. Verres si zprvu hlídal majetek vnuka pověstného Sexta Perquitiena, jenž ze všech jezdců měl pověst největšího znalce a jehož sbírka – díky jeho ziskům jako výběrčího daní v Asii – snad ještě předstihovala soubor uměleckých děl z majetku Marka Livia Drusa. Verres vyčkával, až dojde k proskripcí Perquitienových dědiců. Jenomže se pak ukázalo, že onen vnuk je současně i Sullovým synovcem; a tak bylo vlastnictví Sexta Perquitiena natrvalo zabezpečeno.

Třebaže Gaius Verres nepocházel z nijak význačné rodiny – jeho otec byl obyčejný *pedarius* z nejzadnějších lavic v senátě a vůbec první z Verrů, jenž se stal jeho členem – dařilo se mu pozoruhodně dobře, především díky dobrému čichu, kde a v čem hledat a najít peníze, a také díky jeho schopnosti přesvědčit jisté vlivné muže u své nepostradatelnosti. Obalamutil hladce Carbona, avšak nikdy se mu nepodařilo ošálit Sullu, třebaže se diktátor nezdráhal využít jeho služeb, aby zničil Samnium. K Verrově smůle bylo ovšem Samnium stejně chudé na umělecká díla jako Beneventum; a tak zůstala jeho hamižnost po této stránce i nadále neukojena.

Jediné místo, kam se vrhnout, usoudil Verres, byl Východ, kde po celém helénizovaném světě byly sochy a obrazy roztroušeny doslova všude, od Alexandreie po Olympii a od Pontu až do Byzantia. Když tedy Sulla losem určil správce provinicií pro příští rok, zvážil Verres své vyhlídky a nabídl se, že mladému Dolabellovi pomůže a postará se o něho. Jeho bratranec, Dolabella starší, byl sice správcem v Makedonii – výnosné provincii, pokud šlo o umělecká díla – jenomže Dolabella starší byl tvrdý a neoblomný chlap a sledoval své vlastní cíle. Gaius Claudius Nero, jenž byl vysílán do provincie Asia, byl zase na to, oč Verrovi šlo, až příliš puntičkářský. Takže zbýval už jen příští správce Kilikie, Dolabella mladší. Dokonale ostatně vyhovoval Verrovým potřebám – byl to chamtivý a zpustlý člověk, jenž si liboval v neřestech spojených se špinavými a páchnoucími ženskými nejvulgárnějšího druhu a s všelijakými prostředky sloužícími k vybičování pudových prožitků. Už dlouhý čas předtím, než jejich společná cesta na Východ vůbec započala, přičinil se Verres o to, aby se stal pro mladšího Dolabellu nepostradatelným v uspokojování jeho choutek.

Mám štěstí, říkal si Verres triumfálně! Fortuna je mi nakloněna! Mužů, jako je mladší Dolabella, není mnoho a nedostoupají zpravidla takhle vysoko. Kdyby nebyl Dolabella starší tak účinně vojensky vypomohl Sullovi, byl by se mladší z Dolabellů nikdy nestal prétorem a toto správcovství v provincii by byl nikdy nezískal. Chňapl samozřejmě po obojím, ale žil teď v ustavičných obavách, co bude dál; když se tedy ukázalo, že Verres má pro jeho sklony nejen pochopení, ale i různé cenné zdroje, vydral se Dolabellovi povzdech úlevy.

Dokud cestovali společně s Claudiem Neronem, připoutal si – obrazně řečeno – Verres obě svrbějící ruce k bokům, aby odolal pokušení uzmout tu nějakou sochu z řecké svatyně, tu jinou z řecké agory. Zvlášť neodolatelné byly v tomto směru Athény, které představovaly vskutku bohatou pokladnici; avšak uprostřed římské sítě obepínající celé Athény seděl jako obrovský pavouk Titus Pomponius. Dík svému finančnímu talentu, svým pokrevním svazkům s Caecilii Metelly a četným darům

Athénám to nebyl někdo, koho by bylo radno podráždit – a jeho odsudky těch Římanů, kteří kořistili umělecká díla, byly až příliš dobře známé.

Když opouštěli po moři Athény, jejich cesty se rozdělily. Claudius Nero usiloval dostat se co nejdříve do Pergama, nebyl ani v nejmenším žádný grékofil. A tak spěchal, jak mohl, do provincie Asia, zatímco Dolabellova loď vyplula k ostrůvku Délos.

Až do doby, kdy Mithridatés vpadl do provincie Asia a do Řecka, byl Délos nejvlastnějším středem světového obchodu s otroky. Tam si všichni velkoobchodníci otroky zřizovali svá jednatelství, tam také připlouvali piráti, kteří zajišťovali přísun většiny otroků pro východní Středomoří. Na starém Délu měnilo denně majitele na dvacet tisíc otroků, což ovšem neznamenalo nekonečné procesí lodí naložených otroky, které by zahlcovaly příhodný a úpravný obchodní přístav Délu. Obchody vesměs probíhaly na papíře, počínaje převodem vlastnictví otroků až po přesouvané sumy peněz. Jen mimořádně kvalifikovaní otroci byli přiváženi na Délos osobně; jinak sloužil ostrůvek výhradně zprostředkovatelům a překupníkům.

Kdysi tu žila početná italsko-římská obec, stejně tak jako mnoho Alexandrijců a značně rozsáhlá skupina Židů; největší stavbou na Délu byla římská agora, kde sídlily kanceláře Římanů a Italiků, kteří na Délu provozovali své obchody. Nyní byla takřka opuštěná a jako vymetená, stejně tak jako celá západní polovina ostrůvku, kde stála většina obytných budov, neboť tam bylo lepší podnebí. Na svazích hory Kynthos stály na terasách chrámy a svatyně různých božstev vnesených na Délos v letech, kdy ostrov byl pod ochranou egyptských Ptolemaiů a syrských Seleukovců. Svatyně Artemidy, Apollónovy sestry, se nacházela nejblíže k menšímu z obou přístavů, takzvané Posvátné rejdě, kde kotvily pouze lodi poutníků. Za ní, směrem k severu, se rozkládal nádherný a mocný Apollónův okrsek – rozlehlý, krásný, přeplněný největšími známými uměleckými díly. A mezi Apollónovým chrámem a Posvátným jezírkem, leželi lvi vytesaní z bílého naxoského mramoru a lemovali Slavnostní cestu spojující oba chrámy.

Verres byl celý bez sebe chtivostí, nedal se od svých průzkumů nikým odradit. Pobíhal z jednoho chrámu do druhého, obdivoval sochařský portrét Artemidy Efeské, ověšený býčími varlaty vyhlížejícími jako nějaké pokleslé prsy, byl ohromen pohledem na bohyni Má z Komané, na sidónskou Hekaté, na alexandrijského Serápida, a doslova uslintával před nejrůznějšími sochařskými portréty provedenými ve zlatě a ve slonovině, před orientálními trůny posázenými drahokamy – na nichž, ovšem, jejich původní držitelé snad sedávali se zkříženýma nohama. Avšak uvnitř Apollónova chrámu pak nalezl dvě sousoší, jimž už nedokázal odolat – jedním byla skupina Marsya hrajícího na venkovské píšťaly na výsost vzrušenému Midovi a pohoršenému Apollónovi, druhým zlatá a slonovinová socha Léty držící v náruči své božské děti, připisovaná Feidiovi, mistru této techniky. Jelikož obě skulptury byly neveliké, vkradl se Verres a čtyři z jeho sloužících v noci předtím, než měl Dolabella odplout, do chrámu, sejmuli sousoší s podstavců, pečlivě je zabalili do pokrývek a uložili v té části lodi, kde měl Gaius Verres uskladněny i ostatní své věci.

„Jsem docela rád, že tenhle ostrov už zpustošil Archeláos a po něm pak ještě Sulla," řekl Verres Malleolovi potěšeně za úsvitu. „Kdyby to tu jako dřív pořád ještě bzučelo otrockým obchodem jako v úle, bývalo by mnohem nesnadnější nepozorovaně se tam protáhnout a trochu si zalovit, i když to všechno proběhlo za tmy."

Malleola to trochu vylekalo, nevěděl dost dobře, co tím má Verres na mysli, avšak při pohledu na jeho nezaslouženě půvabnou medově snědou tvář nenašel dost odvahy se ho vyptávat. Neuplynulo však ani půl dne, a pochopil. Zvedl se totiž ostrý protivítr,

jenž bránil Dolabellovým námořníkům vyplout z přístavu, a dřív než se opět usadil, přihnali se za Dolabellou kněží z Apollónova chrámu s křikem, že byly ukradeny dvě nejcennější sochy z božího pokladu. A s poukazem na to, jak dlouho se kolem nich Verres předtím ochomýtal, jak je ohmatával, jak jimi viklal na podstavcích, jak si je měřil očima, z tohoto činu Verra také rovnou nařkli. Zděšený Malleolus si uvědomil, že obvinění je opodstatněné. Jelikož si Verra mezitím už velice oblíbil, bylo pro něho nesmírně těžké jít za Dolabellou a oznámit, co mu Verres řekl, avšak svou povinnost přesto splnil. A Dolabella trval na tom, že Verres musí obě sousoší vrátit.

„Na tomto místě se přece Apollón zrodil!“ řekl a celý se třásl. „Tady drancovat nesmíš, jinak všichni pomřeme na všelijaké nemoci.“

Zklamaný a roztrpčený Verres sochy „vrátil“ tím způsobem, že je shodil přes bok lodi na kamenitý břeh. A zapřísáhl se, že mu za to Malleolus jednou zaplatí. To ovšem pouze v duchu; k Malleolovu překvapení mu Verres naopak přišel poděkovat za to, že mu zabránil v dokonání činu.

„Já umění tak neskonale zbožňuji, že z toho mívám až takovéhle obtíže,“ říkal a upřel na Malleola vřelý pohled zlatavých očí zalitých vláhou. „Děkuji ti, upřímně ti děkuji!“

Pak už se však jeho vášeň ukrotit nepodařilo. Na Tenedu (který si zamanul navštívit Dolabella kvůli úloze, kterou ostrov sehrál v trójské válce) se Verres zmocnil sošky samotného Tena, překrásné dřevořezby, tak starobylé, že na ní bylo jen vzdáleně možno rozeznat lidské rysy. Zvolil novou taktiku, jednal zcela otevřeně a za nic se neomlouval: „Tuhle já mít musím! Já ji chci!“ říkal a skulptura putovala do lodního skladu, zatímco si Dolabella s Malleolem jen povzdychli a mávli nad tím rukou v obavě, aby se ještě dále nešířila trhlina v jejich společenství, které mělo přece jen vytrvat značně dlouho a nutně vyžadovalo co nejharmoničtější vztahy. Na Chiu a v Erythrách se plenění opakovalo; pokračovaly ovšem i Verrovy úsluhy Dolabellovi a také Maleollovi, jehož nyní Verres začínal vtahovat do zhoubné závislosti na droze, která se pro Dolabellu zatím stala již nepostradatelnou. A když si pak Verres usmyslel uzmout až do posledního kousku všechna umělecká díla z Héřiny svatyně a chrámového okrsku na Samu, podařilo se mu Dolabellu dokonce přemluvit, aby najal další loď – a nařídit chioskému admirálovi Charidémovi, jenž velel quinqueremě, aby loďstvu nového správce Kilikie poskytl ozbrojený doprovod pro celý zbytek cesty až do Tarsu, z obavy, že by se přibývajících uměleckých pokladů mohli zmocnit piráti! I Halikarnássos přišel o několik Práxitelových soch – byl to poslední Verresův lup v provincii Asia, celé už bzučící hněvem jako hnízdo rozdrážděných vos. Poté však ještě přišla Pamfýlie v Aspendu o nádherného Harfenistu a většinu umělecké výzdoby Artemidina chrámu v Pergé. Zde – jelikož sochu bohyně samotnou považoval za špatně vytesanou – se Verres spokojil s tím, že z ní sloupl pozlacení a přetavil je ve snadno přenosné pruty.

A tak posléze dospěli do Tarsu a Dolabella byl rád, že se může konečně usídlit v paláci správce, zatímco Verres byl na vrcholu spokojenosti, že získal sám pro sebe vilu, kde si mohl ukořistěná díla vystavit pro svou vlastní potěchu. Jeho záliba v umění byla totiž nelíčená, jednu jedinou sochu anebo obraz neměl v úmyslu prodat; v Gaiovi Verrovi splynuly posedlost a nemorálnost fanatického sběratele v jedno a dospěly k dosud nedosaženému vrcholu.

I Gaius Publicius Malleolus byl blažen, když si našel pěkný dům na břehu řeky Kydnu; vybalil svou stříbrnou a zlatou jídelní soupravu a své měšce, neboť měl v úmyslu zvětšit svůj majetek půjčováním peněz za lichvářský úrok těm, kdo nemohli

požádat o půjčku z nějakého přijatelnějšího zdroje. Shledal, že Verres má pro tento jeho záměr plné pochopení – a že je i v tomto směru neocenitelným pomocníkem.

Tou dobou již Dolabella upadal do naprosté otupělosti plynoucí z uspokojené smyslnosti, mysl měl trvale zastřenou dávkami španělských mušek a jiných afrodisiak, jimiž ho zásoboval Verres; správu provincie zcela přenechal svému staršímu legátovi a svému kvestorovi. Verres projevil zbytky soudnosti a umělecká díla Tarsu ponechal na pokoji, zato se plně soustředil na svou odvetu. Byl čas vypořádat se s Malleolem.

Verres se vytasil s tématem blízkým srdci všech Římanů – s pořízením závěti.

„Uložil jsem svou novou závěť u vestálek, bezprostředně předtím, než jsem z Říma odcházel," říkal a vyhlížel mimořádně působivě ve světle mnohoramenného svícnu, v němž nabývaly jeho lehce kučeravé vlasy barvy starého zlata. „Předpokládám, že ty taky, Malleole, ne?"

„Nu, já tedy ne," odpověděl zaraženě Malleolus. „Přiznávám, že mě něco takového ani nenapadlo."

„Ale to je přece holé šílenství, chlapče!" zvolal Verres. „Cestou domů člověka může potkat cokoli, od přepadení piráty přes nemoci až po ztroskotání – jen si vzpomeň na Servilia Caepiona, jenž se utopil na zpáteční cestě před pětadvaceti lety – a byl to přece také kvestor, zrovna tak jako ty!" Verres dolil Malleolův nádherný zlacený pohár dalším silně alkoholizovaným vínem. „Ty tu závěť zkrátka sepsat *musíš*!"

A tak to šlo dál, zatímco Malleolus byl stále opilejší a opilejší – a Verres se opile alespoň tvářil. Když legát usoudil, že Dolabellův hloupoučký kvestor je už dostatečně otupělý, než aby četl, co podpisuje, vyžádal si Verres papír a pero, naformuloval poslední vůli podle toho, jak mu ji Gaius Publicius Malleolus diktoval, a dohlédl ještě, aby ji Malleolus řádně podepsal a zapečetil. Závěť pak putovala do přihrádky v Malleolově pracovně a její autor o ní vzápětí už pranic nevěděl. Po necelých čtyřech dnech pak zemřel na záhadné onemocnění, o němž lékaři z Tarsu posléze usoudili, že to asi byla otrava zkaženým jídlem. A Gaius Verres, když závěť otevřel, se nezdržel překvapení a dojetí nad tím, že jeho přítel kvestor odkázal veškerý svůj majetek včetně zlaté a stříbrné jídelní soupravy právě jemu.

„Je to hrozné," svěřoval se sklíčeně Dolabellovi. „Odkaz je to sice krásný, ale já bych byl mnohem raději, kdyby tu nebohý Malleolus s námi mohl být dál."

Ač obluzen afrodisiaky, vytušil v tom Dolabella jisté pokrytectví; v odpovědi se nicméně omezil jen na problém, kterak získat z Říma rychle náhradníka pro kvestorský úřad.

„To nebude ani třeba!" utěšoval ho Verres. „Býval jsem přece i Carbonovým kvestorem, a vykonával jsem ten úřad natolik dobře, že jsem v něm byl ponechán jako jeho prokvestor i poté, co Carbo odešel jako správce do Italské Galie. Ustanov prokvestorem prostě mne."

A tak přešla správa Kilikie – nemluvě o kilické veřejné pokladně – zcela do rukou Gaia Verra.

Celé léto Verres usilovně pracoval, nikoli ovšem pro blaho Kilikie; zato kvetly jeho vlastní obchody, zejména půjčování peněz, které převzal po Malleolovi. Nijak se však zatím dále nerozrůstala jeho sbírka uměleckých děl. Dokonce ani Verres se v tomto bodě své životní dráhy totiž neopovážil kálet do vlastního hnízda tím, že by olupoval města a chrámy v samotné Kilikii. A nemohl ani – alespoň pokud setrvával v úřadě správce Kilikie Claudius Nero – začít znovu rabovat provincii Asia; ostrov Samos již vyslal do Pergama značně rozezlenou delegaci, aby si tam u Claudia Nerona postěžovala na vydrancování Heřiny svatyně, Claudius Nero jí však s politováním

sdělil, že není v jeho pravomoci stíhat ani trestat legáta sloužícího pod jiným správcem, takže by se Samoští se svou stížností měli obrátit na římský senát.

Blížil se konec září, když Verres konečně dostal nápad; nemařil pak čas, aby proměnil úmysl v čin. Poklady přece oplývaly jak Bíthýnie, tak Thrákie, proč by tedy neměl obohatit své sbírky i na jejich účet? Přemluvil Dolabellu, aby ho vybavil pověřovacími listinami vyslance se zvláštním posláním a doporučujícími dopisy pro bíthýnského krále Níkoméda a krále Sadalu v thrácké Odrysii. Začátkem října vyrazil Verres z Attaleie po souši směrem k Helléspontu. Vyhnul se tak provincii Asia a mohl kromě toho i získat něco zlata z chrámů na cestě, třebaže nějaké cennější umělecké výtvory tam nalézt nepředpokládal.

Bylo to poselstvo do jednoho složené ze samých darebáků; Verres kolem sebe nemohl potřebovat žádné poctivé a čestné muže. I svých šest liktorů (k nimž ho opravňovalo jeho postavení vyslance, a tedy statut proprétora) si Verres vybíral s velkou péčí a s vědomím, že mu budou muset být nápomocni v jeho ničemnostech. Za hlavního pomocníka si zvolil jednoho vyššího úředníka z Dolabellova štábu, jistého Marka Rubria; Verres s Rubriem už za sebou měli nejednu společnou akci, včetně obstarávání oněch čpících ženštin pro Dolabellu. Jeho otroci představovali dosti pestrou směsici hřmotných chlapů, schopných odnášet těžké sochy, střízlíků natolik drobných, aby se snadno protáhli do uzamčených místností, a písařů, jejichž jedinou povinností bylo sepisovat seznamy toho, co kde Verres pobral.

Cesta po souši Verrovi přinesla zklamání, neboť Pisidie i ta část Frygie, přes niž putovali, byly dokonale vyloupeny už před devíti lety Mithridatovými vojevůdci. Verres zauvažoval, nemá-li se raději vydat směrem k Sangariu a poohlédnout se, co by se dalo sehnat v Pessinúntu, ale posléze se rozhodl zamířit přímo k Lampsaku na břehu Hellespontu. Tam snad bude moci zrekvírovat nějakou válečnou loď náležející provincii Asia, aby mu posloužila jako ozbrojený doprovod, a plout dál podél bíthýnského pobřeží a vše, co doufal cestou získat, nakládat na nějakou bytelnou doprovodnou nákladní loď.

Helléspontos představoval do jisté míry území nikoho. Ze správního hlediska spadal do provincie Asia, avšak na souši ho od ní oddělovaly Mýsijské hory, a všemi svými vztahy byl svázán spíše s Bíthýnií než s Pergamem. Lampsakos byl nejdůležitějším přístavem na asijské straně úžiny, ležel takřka přesně naproti thrácké Kallipoli; tady vstupovaly na asijskou půdu všechny armády, které Helléspontos překračovaly. V důsledku toho byl Lampsakos velkým a rušným přístavem, třebaže na jeho blahobytu se značnou měrou podílela i hojnost a jakost vína pěstovaného v jeho okolí.

Formálně sice Lampsakos příslušel pod správce provincie Asia, zachovával si však už po dlouhý čas značnou nezávislost, jelikož Řím byl ochoten spokojit se s odváděnými poplatky. Žila tu – jako ostatně v každé bohatší osadě kdekoli na březích Středního moře – dosti početná obec římských obchodníků, kteří zde měli své trvalé sídlo, avšak vládu a většinu bohatství Lampsaku měli v rukou jeho původní řečtí obyvatelé, Fókové, z nichž nikdo neměl římské občanství; vesměs to byli *socii*, spojenci.

Verres se cestou v každém městě, jímž procházeli, věnoval velice pečlivému průzkumu, takže když jeho poselstvo dorazilo do Lampsaka, znal už přesně jeho situaci a také postavení všech jeho hlavních představitelů. Kavalkáda Římanů, která do přístavního města vjela od hor, vzbudila okamžitý rozruch hraničící téměř s panikou; šest liktorů jelo před zjevně významnou římskou osobností, kterou doprovázela i dvacítka sluhů a stočlenná jednotka kilické jízdy. Nepředcházelo však sebemenší

upozornění na jejich příchod, a nikdo také netušil, za jakým účelem vlastně do Lampsaku přibyli.

Hlavním *ethnarchou* byl toho roku jistý Ianitor; po zprávě, že ho na agoře očekává celé římské poselstvo, se tam Ianitor přiřítil i s dalšími městskými staršími.

„Nevím ještě, jak dlouho se zdržím," pravil Gaius Verres, na pohled příjemný, rozhodný, avšak ani v nejmenším panovačný, „ale požaduji přiměřené ubytování pro sebe a pro můj doprovod."

„Zcela určitě se nenajde tak velký dům, který by pojal všechny," vysvětloval váhavě Ianitor. On sám je samozřejmě připraven přijmout k sobě vyslance, jeho liktory a jeho osobní sloužící, zatímco ostatní budou rozmístěni v dalších domovech. Nato Ianitor Verrovi představil starší města, včetně muže jménem Filodámos, jenž byl hlavním *ethnarchou* v čase Sullova pobytu v Lampsaku.

„Doslechl jsem se," řekl úředník Marcus Rubrius polohlasem Verrovi, když byli uváděni do Ianitorova sídla, „že ten dědek Filodámos má dceru takové krásy a tak ctnostnou, že ji drží pod zámkem. Jmenuje se Stratoníké."

Pokud šlo o zálibu v tělesných půvabech, nebyl Verres žádný Dolabella. Tak jako u obrazů a soch, požadoval i od žen, aby byly čistými a dokonalými uměleckými díly, oživlými Galatheami. Z tohoto důvodu se také v době, kterou trávil mimo Řím, obešel raději delší dobu bez sexuálního ukojení, jelikož by se byl nedokázal spokojit s podřadnými typy žen, dokonce ani s proslulými kurtizánami, jako byla třeba Praecia. Nebyl dosud ženatý, předsevzal si, že jeho nevěsta bude muset být vynikajícího rodu a úchvatné krásy – novodobá Aurelia. Tato jeho cesta na Východ měla dále rozmnožit jeho majetek a poskytnout mu tak možnost, aby uzavřel přiměřený sňatek s nějakou tou pyšnou Caecilií Metellou anebo Claudií Pulchrou. Vůbec nejlepší by ovšem bývala některá z Julií, jenže ty byly všechny zadané.

A tak už uplynuly celé měsíce od doby, kdy si Verres naposledy dopřál sexuálního povyražení, a vůbec neočekával, že by se dalšího dočkal právě v Lampsaku. Ovšem Rubrius – jenž si už dříve dal práci, aby odhalil i jiné Verrovy slabůstky, než byla jeho vášeň pro neživotná díla umělců – stačil hned po příchodu, sotva poselstvo dorazilo do města, špitnout tady a tamhle a najít si patřičná klevetivá ústa. A zjistit tak, že Filodámos je otcem dcery Stratoníké, krásné jako sama Afrodíté.

„Zjisti něco bližšího," řekl mu Verres úsečně a nasadil ten nejkouzelnější falešný úsměv, neboť docházel k Ianitorovým dveřím, kde už *ethnarcha* čekal, aby ho osobně přivítal.

Rubrius kývl a odešel za svým otrokem do vykázaného obydlí, mnohem méně vznešeného; byl to koneckonců druhořadý úředník bez jakéhokoli vyslaneckého statutu.

Odpoledne po obědě se Rubrius objevil opět v Ianitorově domě a vyžádal si soukromou rozmluvu s Verrem.

„Máš tu dost pohodlí?" otázal se Rubrius.

„Víceméně ano. Není to ovšem římská vila. Škoda že žádný z římských občanů v Lampsaku nepatří mezi zdejší boháče. Nenávidím styky s těmi Řeky! Žijí pro můj vkus až příliš prostince. Tenhle Ianitor je živ o rybách – u oběda se nepodávalo ani vejce ani žádná drůbež! Ovšem víno má znamenité. Jak jsi pokročil, pokud jde o tu Stratoníku?"

„Je to nesmírně obtížné, Gaie Verre. Jak se zdá, je ta dívka vzorem vší ctnosti, ale mohlo by to být i tím, že ji otec a bratři střeží zrovna tak, jako Tigranés hlídá ženské v tom svém harému."

„Pak budu muset jít na oběd k Filodámovi domů."

Rubrius energicky zavrtěl hlavou. „Obávám se, že tímhle způsobem se ti k ní přiblížit nepodaří, Gaie Verre. Všichni jsou to Fókové až do morku kostí. Žádnou z žen v rodině neukáží hostům.“

Obě hlavy se naklonily k sobě, medově zlatá i šedivějící černá, a jejich hlasy se ztišily až do pouhého šepotu.

„Můj pomocník Marcus Rubrius,“ řekl Verres Ianitorovi, poté co Rubrius odešel, „není ubytován, jak náleží. Žádám pro něho lepší byt. Slyšel jsem, že hned po tobě je tu nejvýznačnějším mužem jistý Filodámos. Postarej se, prosím, aby se Marcus Rubrius mohl hned ráno přestěhovat do Filodámova domu.“

„Já žádnou takovou veš do domu nechci,“ odsekl Filodámos, když mu Ianitor tlumočil Verrův požadavek. „Kdo to je, ten Marcus Rubrius? Špinavý římský úředníček, nic víc! Hostíval jsem u sebe římské konsuly a prétory – i velikého Lucia Cornelia Sullu, když naposledy překračoval Helléspontos! Tak bezvýznamný chlap, jako je ten Gaius Verres, u mne nikdy nenocoval! Co on je vlastně zač, Ianitore? Obyčejný pomocník kilického správce!“

„Prosím, Filodáme, moc tě prosím!“ naléhal Ianitor. „Udělej to kvůli mně! V zájmu našeho města! Ten Gaius Verres je ničema, kouká mu to z očí. Navíc má s sebou tu stovku jízdních vojáků. V celém Lampsaku bychom nenašli ani polovinu toho počtu mužů schopnou boje.“

A tak se Filodámos podvolil a Rubrius se přestěhoval. Ustupovat však byla chyba, jak Filodámos brzy zjistil. Rubrius byl v domě sotva pár chvil, a už se dožadoval, aby mohl shlédnout onu dceru vyhlášené krásy, a když mu toto privilegium bylo odepřeno, okamžitě začal slídit a čenichat po celém Filodámově rozlehlém sídle, aby si ji našel sám. Poté co neuspěl, povolal si Rubrius Filodáma v jeho vlastním domě k sobě, jako by to byl nějaký jeho služebník.

„Uspořádáš dnes odpoledne oběd pro Gaia Verra, ale podávat se bude něco jiného než samé ryby! Ryba je dobrá a má své místo v jídelníčku, ale žít jen o rybách se nedá. Takže chci vidět jehněčí, kuřata, nějakou další drůbež, hojnost vajec a to nejlepší víno.“

Filodámos se ovládl. „Ale nebylo to lehké,“ řekl svému synovi Artemidórovi.

„Těm jde o Stratoníku,“ řekl krajně rozezlený Artemidóros.

„Myslím si to taky, jenomže oni mi sem vecpali tu potvoru Rubria tak rychle, že jsem neměl příležitost odvést ji pryč z domu. A teď už to není možné. U předních i zadních dveří se to hemží Římany.“

Artemidóros trval na tom, že se zúčastní oběda pořádaného pro Verra, ale jeho otec při pohledu na jeho zlověstně nasupenou tvář pochopil, že by jeho přítomnost situaci jen zhoršila; po dlouhém přemlouvání mladý muž konečně souhlasil, že se stáhne do ústraní a tam že poobědvá. Co se týká Stratoníky, to nejlepší, co mohli otec se synem udělat, bylo zamknout ji v jejím pokoji a s ní i dva silné sloužící.

Gaius Verres dorazil se svými šesti liktory, kteří byli ponecháni jako stráž před dveřmi domu, zatímco k zadním vratům byla poslána skupina vojáků. A sotva se římský vyslanec uvelebil na lehátku, už Filodáma žádal, aby přivedl svou dceru.

„To nemohu, Gaie Verre,“ řekl starý muž upjatě. „Toto je fócké město, což znamená, že naše ženy nikdy nesedají v jedné místnosti s cizími lidmi.“

„Nepožaduji, aby s námi poobědvala, Filodáme,“ říkal Verres trpělivě. „Chci jen spatřit tu krásku, o které hovoří celé tvé fócké město.“

„Nevím, proč by o ní měli hovořit, když ji nikdy neviděli,“ odpověděl Filodámos.

„Bezpochyby to vynesli tví sloužící. Přived ji, starochu.“

„Nemohu, Gaie Verre.“

Přítomno bylo dalších pět hostů, Rubrius a čtyři jeho úředničtí kolegové; jakmile Filodámos odmítl jim své dítě ukázat, dali se všichni do křiku, že ji chtějí vidět. Čím důrazněji Filodámos odmítal, tím hlučněji se toho domáhali.

Když přinesli na stůl první chod, použil Filodámos této příležitosti, aby opustil místnost a poslal jednoho ze sluhů do domu, kde zatím obědval Artemidóros, s prosbou, aby přišel domů otci na pomoc. Sotva sloužící odběhl, vrátil se Filodámos opět do jídelny, aby dál tvrdošíjně odmítal Římanům svou dcerku předvést. Rubrius a dva z jeho společníků vstali, aby se vydali dívku najít; Filodámos jim zastoupil cestu. Na ohřívači poblíž dveří stál džbán vroucí vody, nachystaný, aby obsluhující mohli vařící vodu nalít do mísy a v ní pak přihřívat menší misky z jídlem přineseným z kuchyně. Rubrius džbán popadl a vychrstl vroucí vodu Filodámovi na hlavu. Zatímco vyděšení sloužící o překot prchali, mísily se starcovy stony s hulákáním a posměšky Římanů hotovících se jít si najít Stratoníku sami.

Do této vřavy zalehly náhle jiné zvuky. Artemidóros spolu s dvaceti přáteli dorazil před dveře otcova domu a shledal, že jim ve vstupu dovnitř brání Verrovi liktoři. Prefekt skupiny liktorů, jakýsi Cornelius, se jako většina liktorů bohorovně domníval, že je nedotknutelný; ani na okamžik ho nenapadlo, že by Artemidóros a jeho skupina mohli sáhnout k násilí, aby liktory od dveří zahnali. A bylo by k tomu asi skutečně nedošlo, kdyby vtom byl Artemidóros nezaslechl bolestný ston svého opařeného otce. Lampsačtí vyrazili k útoku. Několik liktorů utrpělo různá menší zranění, avšak Cornelius zůstal na místě ležet mrtev se zlomeným vazem.

Když Artemidóros a jeho přátelé s klacky v ruce vběhli do jídelny, účastníci oběda se rozprchli. Avšak Gaius Verres nebyl žádný zbabělec. Pohrdavě odstrčil Artemidóra stranou a společně s Rubriem a jeho druhy vyšel před dům, kde nalezl ležet na zemi mrtvého liktora obklopeného pěti jeho uděšenými kolegy. Vyslanec nařídil, aby se dali na cestu ulicí; zplihlé Corneliovo tělo nesli ve svém středu.

Tou dobou už celé město začínalo vřít a sám Ianitor stál v otevřených dveřích svého domu. Poklesl na mysli, když uviděl, co to Římané přinášejí, přesto je však vpustil dovnitř a prozíravě za nimi zatarasil vrata závorou. Artemidóros zůstal u otce, aby mu ošetřil jeho rány, ale dva z jeho přátel vedli zbytek skupiny mladých mužů na náměstí a cestou volali na ostatní, aby se k nim přidali. Všichni Řekové už měli Gaia Verra po krk, a ani naléhavá řeč Publia Tettia (nejvýznačnějšího římského obyvatele města) je neodradila od myšlenky na odplatu. Tettius i Gaius Terentius Varro, jenž byl právě v té době jeho hostem, byli odstrčeni stranou a dav Lampsackých se vydal směrem k Ianitorovu domu.

Tam se dožadovali vstupu. Když je Ianitor odmítl vpustit, pokusili se bezvýsledně vrata rozrazit improvizovaným beranidlem a poté se rozhodli dům zapálit. Narovnali k přední stěně polena a štěpiny a zažehli je. Jen příchod Publia Tettia, Gaia Terentia Varrona a některých dalších římských obyvatel Lampsaka zabránil katastrofě; jejich vášnivé naléhání zchladilo nejrozpálenější hlavy mezi brojícími muži natolik, až uznali, že obětování vyslance by mělo ještě horší důsledky než znásilnění Stratoníky. A tak byl oheň, který už zachvátil podstatnou část přední stěny Ianitorova domu, opět uhašen a lampsačtí se rozešli do svých domovů.

Člověk méně zpupný, než byl Gaius Verres, by byl z bouřícího řeckého města patrně uprchl, jakmile by považoval cestu za jen trochu bezpečnou, avšak Gaius Verres neměl na útěk ani pomyšlení; namísto toho se klidně posadil a napsal Gaiovi Claudiovi Neronovi, správci provincie Asia, rozhodnut neustoupit před hrstkou špinavých asijských Řeků.

„Žádám tě, aby ses dostavil do Lampsaku a soudil ony dva *socie*, Filodáma a Artemidóra, pro vraždu spáchanou na hlavním liktorovi římského vyslance," uvedl v dopise.

Třebaže však dopis putoval do Pergama s mimořádným spěchem, nebyl přesto tak rychlý jako podrobná zpráva, kterou správci provincie společně odeslali Publius Tettius a Gaius Terentius Varro.

„Do žádného Lampsaka samozřejmě nepojedu," zněla písemná odpověď Claudia Nerona Verrovi. „Slyšel jsem, co a jak se v Lampsaku doopravdy seběhlo, od mého vlastního legáta Gaia Terentia Varrona, jenž stojí služebně podstatně výš než ty. Jediná škoda je, že tě tam skutečně neupálili. Chováš se přesně tak, jak se nazýváš – jako čuně."

Vztek, s nímž Verres sedal k dalšímu listu, dodal jeho peru důrazu i jedu; byl to dopis Dolabellovi do Tarsu a dospěl tam během pouhých sedmi dnů, po vojenském kurýrovi, tak zjančeném strachem, co všechno by mu mohl Verres za opoždění udělat, že byl hotov i vraždit, jen aby získal každých pár hodin čerstvého koně.

„Vydej se okamžitě a klusem do Pergama," přikazoval Verres svému nadřízenému, aniž se obtěžoval jakýmkoli pozdravem anebo projevem úcty. „Bezodkladně přiveď Claudia Nerona do Lampsaku, aby tu odsoudil a dal popravit ty *socie*, kteří zavraždili mého hlavního liktora. Pokud to neuděláš, budu toho mít v Římě dost co vyprávět o jistých orgiích a drogách. Myslím to smrtelně vážně, Dolabello. A můžeš vyřídit Claudiovi Neronovi, že nepřijde-li do Lampsaku a neodsoudí ty řecké *fellatory*, obviním i jeho z různých špinavých praktik. A dám si záležet na tom, aby se z těch obvinění nikdo jen tak nevyvlékl, Dolabello, to mi věř. I kdyby mě to mělo stát život, z těch obvinění se nevykroutíte."

* * *

V době, kdy zprávy o událostech v Lampsaku dorazily ke dvoru krále Níkoméda, uvízla celá záležitost ve slepé uličce; Gaius Verres stále ještě setrvával v Ianitorově domě a volně se pohyboval po městě. Ianitor od něho dostal příkaz, aby sdělil lampsackým starším, že Verres zůstane, kde je, a všichni už také věděli, že se do Lampsaku z Pergama vydal Claudius Nero, aby soudil otce a syna.

„Přál bych si, abych mohl v této věci něco podniknout," řekl ustaraný král Caesarovi.

„Lampsakos spadá pod provincii Asia, nikoli pod Bíthýnii," odpověděl Caesar. „Cokoli bys podnikl, by se muselo odbýt toliko v diplomatické rovině, a já nejsem přesvědčen, že by to těm dvěma nešťastníkům pomohlo."

„Gaius Verres je naprostý ničema, Caesare. Začátkem roku oloupil řadu svatyň v provincii Asia o jejich poklady, poté pokračoval tím, že v Aspendu ukradl Harfenistu a zlaté opláštění Artemidy v Pergé."

„To jsou ty cesty, jak vepsat jméno Říma nesmazatelně do srdcí provincií," řekl Caesar a pohrdavě ohrnul ret.

„Nic před tím chlapem neobstojí – včetně, jak se zdá, počestných dcer důležitých řeckých *sociů.*"

„Co vlastně dělá ten Verres v Lampsaku?"

Níkomédés se zachvěl. „Jde mne navštívit, Caesare! Má s sebou doporučující dopis pro mne a pro thráckého krále Sadalu – a jeho správce, Dolabella, ho vybavil statutem

vyslance. Domnívám se ovšem, že skutečným cílem jeho cesty je krást naše sochy a obrazy.“

„To se neodváží, pokud jsem tady já, Níkoméde,“ chlácholil ho Caesar.

Král se rozzářil. „O tom jsem chtěl s tebou právě mluvit, Caesare. Nevydal by ses do Lampsaku jako můj vyslanec, aby si Claudius Nero uvědomil, že Bíthýnie tyto věci pozorně sleduje? Neodvažuji se tam putovat sám – mohlo by to být považováno za vojenskou hrozbu, i kdybych putoval bez vojenského doprovodu. Má vojska mají do Lampsaku mnohem blíž než armáda provincie Asia.“

Níkomédés ještě ani nedomluvil, a Caesarovi už svitly nesnáze, s jakými by to pro něho bylo spojeno. Jestliže by odcestoval do Lampsaku s oficiálním pověřením bíthýnského krále, celý Řím by usoudil, že k Níkomédovi skutečně má nějaký intimní vztah. Jak to ale obejít? Žádost to byla, alespoň na první pohled, krajně rozumná.

„Nesmí to vypadat, jako že jednám ve tvém zájmu, králi,“ řekl vážně. „Osud těch dvou mužů je v rukou správce provincie Asia, který by asi nebyl nijak nadšen přítomností dvacetiletého římského privata prohlašujícího se za představitele bíthýnského krále.“

„Jenomže já se potřebuji dozvědět, co se v Lampsaku děje, a to od někoho, kdo stojí natolik nad věcí, aby nenadsazoval, a kdo je natolik Říman, aby automaticky nestranil Řekům!“ namítl Níkomédés.

„Neřekl jsem, že tam jít nechci. Půjdu. Ale jako docela obyčejný římský privatus – jako někdo, kdo byl právě nablízku a koho zlákala zvědavost. Tím v tom nikdo nebude moci hledat bíthýnské prsty, a já ti přesto budu schopen podat po návratu úplnou zprávu. A budeš-li to pak považovat za nutné, můžeš podat římskému senátu formální stížnost a já půjdu svědčit.“

Caesar se vydal na cestu hned nazítří, po souši, bez velkého doprovodu, jen s Burgundem a čtyřmi sloužícími; tak mohl přijet odkudkoli a pokračovat kamkoli. Třebaže na sobě měl kožený pancíř a suknici, svou oblíbenou výstroj do sedla, nezapomněl si přibalit i togu, tuniku a senátorské střevíce a vzít s sebou i otroka, který mu z dubového listí splétal čerstvé *občanské koruny.* Nehodlal se sice ohánět jménem krále Níkoméda, měl však pevně v úmyslu pochlubit se svým vlastním jménem.

Když koncem prosince vjížděl do Lampsaku – touž cestou, kterou tam před ním připutoval i Verres – zůstal nepovšimnut; celé město se odebralo do přístavu, aby sledovalo příjezd okázalé flotily Claudia Nerona a Dolabelly. Žádný z obou správců nebyl v příliš dobré náladě, Dolabella proto, že trvale trpěl Verrovou panovačností, a Claudius Nero proto, že Dolabellovy neřestné choutky teď hrozily kompromitovat i jeho samého. Jejich zachmuřené tváře se nerozjasnily ani při zprávě, že pro ně není přiměřené ubytování, jelikož v Ianitorově domě se stále ještě zdržuje Verres, a jediné další pohodlné sídlo v Lampsaku náleží Filodámovi, to jest obviněnému. Publius Tettius problém vyřešil tak, že vystrnadil jednoho svého obchodního kolegu z jeho kanceláří a ty pak nabídl Claudiovi Nelsonovi a Dolabellovi, aby se o noclehy v nich podělili.

Když Claudius Nero přijal Verra (jenž už ho za jeho příchodu očekával v přidělených ubytovacích prostorách), zjistil, že má předsedat soudu – a že má vzít na vědomí, že u tohoto soudu bude Verres vystupovat jako organizátor obžaloby, jako svědek, jako člen poroty a jako vyslanec, jehož oficiální statut proprétora nebyl událostmi v Lampsaku nijak dotčen.

„To je směšné!“ řekl Verrovi před Dolabellou, Publiem Tettiem a legátem Gaiem Terentiem Varronem.

„Co tím chceš říct?“ zaútočil Verres.

„Římská justice je proslulá. To, co tu navrhuješ, je fraška. Získal jsem ve své provincii dobrou pověst! Jak teď věci vypadají, budu na jaře vystřídán. Totéž lze patrně říci o tvém nadřízeném, Gnaeovi Dolabellovi. Nemohu mluvit za něho –“ Claudius Nero pohlédl na mlčícího Dolabellu, jenž se jeho zrakům vyhnul, „ – ale pokud jde o mne, chci ze své provincie odcházet s pověstí jednoho z jejích lepších správců. Tento soudní případ bude pravděpodobně i mým posledním, a já nepřipustím, aby se z něho stala takováhle komedie.“

Verrova pohledná tvář ztvrdla. „Já žádám okamžité odsouzení!“ vyštěkl. „Chci, aby ti dva řečtí *sodové* byli zbičováni a pak sťati! Zavraždili římského liktora ve službě! Pokud jim to projde, bude v provincii, která stále ještě prahne po tom, aby jí vládl král Mithridatés, autorita Říma dále podkopána.“

To byl pádný argument, ale nebyl to skutečný důvod, proč se Gaius Claudius Nero posléze podrobil. Podvolil se, protože neměl dostatek síly anebo dostatečně pevnou páteř čelit Verrovi v takovéto srážce tváří v tvář. S výjimkou Publia Tettia a jeho osobního hosta Gaia Terentia Varrona se Verrovi zatím podařilo získat si celou římskou obec v Lampsaku, a zpracoval je tak, že mír v městě hrozil být narušen po mnoho dalších měsíců. Konflikt, který vzplanul, se vyvinul ve srážku Římanů s Řeky; a Claudius Nero nebyl s to odolávat tlakům, které na něho byly vyvíjeny.

Caesar si zatím našel ubytování v malé hospůdce poblíž loděnic. Byla právě tak špinavá, jak byla ošuntělá, jejími hosty byli povětšinou námořníci a bylo to jediné místo, kde byli ochotni ho přijmout: patřil prostě k neoblíbeným Římanům. Kdyby nebylo tak chladné počasí, byl by se mnohem raději někde utábořil; a kdyby nebyl rozhodnut zůstat zcela neodvislý, byl by si patrně vyhledal přístřeší v domě některého z místních Římanů. Takto mu však nezbývalo nic jiného, než přístavní krčma. Když se šli s Burgundem trochu projít před večeří – špatnou, jak předvídali – uslyšeli už městské vyvolávače rozhlašovat, že soud nad Filodámem a Artemidórem se bude konat nazítří ráno na tržišti.

Caesar onoho rána nijak nespěchal; chtěl, aby všichni už byli shromážděni u jednání, až on vkročí se vší pompou na scénu. A když se tam pak objevil, vzbudil malou senzaci: římský šlechtic, senátor, válečný hrdina – a nesvázaný žádným vztahem s nikým z římských účastníků procesu. Nikdo z přítomných neznal jeho tvář natolik dobře, aby si s ní spojil i jméno, zejména teď ne, kdy na sobě Caesar neměl *laenu* a *apex*, nýbrž sněhobílou togu s širokým rudým senátorským pruhem na pravém rameni tuniky a s kaštanově hnědými senátorskými střevíci na nohou. Navíc měl na hlavě vínek z dubových listů, takže všichni Římané, včetně obou správců, byli při jeho příchodu povinni povstat a pozdravit ho.

„Jsem Gaius Julius Caesar, synovec diktátora Lucia Cornelia Sully,“ řekl s nevinnou tváří Claudiovi Neronovi a podal mu pravici. „Projíždím právě městem a doslechl jsem se o této ošklivé záležitosti. Napadlo mě, že bych sem měl zajít a zjistit, nechybí-li vám někdo do plného počtu poroty.“

Podle jména ho okamžitě všichni poznali, spíš ovšem kvůli jeho flaminátu než kvůli jeho úloze při obléhání Mytilény; tito muži nebyli v Římě, když se tam vrátil Lucullus, a neměli tak dosud možnost seznámit se s podrobnostmi o pádu obléhaného města. Nabídku, že by se Caesar mohl zúčastnit práce poroty, nepřijali, ale usadili ho přesto do křesla, spěšně obstaraného pro toho, kdo byl nejen válečným hrdinou, ale také synovcem diktátorovy zesnulé manželky.

Proces započal. Římských občanů k obsazení poroty bylo víc než dost, neboť Dolabella i Claudius Nero s sebou přivedli spoustu druhořadých úředníčků stejně tak jako plnou kohortu římského vojska z Pergamu – fimbriovců, kteří Caesara okamžitě poznali a bouřlivě ho pozdravovali. Další důvod, proč ho žádný z obou správců v onom křesle neviděl rád.

Třebaže obžalobu organizoval Verres, vlastní úlohu žalobce převzal místní římský usedlík, lichvář, jenž liktory Claudia Nerona potřeboval k vymáhání peněz od svých zadlužených klientů – a byl si vědom, že pokud by s rolí žalobce nevyslovil souhlas, žádného liktora by se napříště už nedovolal. Všechno řecké obyvatelstvo Lampsaku se shluklo kolem soudu, postávali tam s reptáním, se zlobnými pohledy, tu a tam se objevila i hrozící pěst. Přesto se mezi nimi nenašel nikdo, kdo by se ujal Filodámovy a Artemidórovy obhajoby, takže obžalovaní byli nuceni hájit se sami, a to v jim cizím právním systému.

Byla to, jak si v duchu říkal Caesar sedící tam s nepohnutou tváří, naprostá fraška. Claudius Nero, titulární předseda soudu, se jeho jednání vůbec nepokusil nějak ovlivnit; seděl jako zařezaný a veškeré řízení procesu přenechal Verrovi a Rubriovi. Dolabella zasedal v porotě a hlasitě přizvukoval Verrovým formulacím žaloby, tak jako ostatně i Verres sám, jenž rovněž seděl mezi porotci. Když si přihlížející Řekové uvědomili, že Filodámovi a Artemidórovi nebude poskytnut ani dostatek procesního času k řádné obhajobě, začali někteří z nich na protest reptat a hanlivě pokřikovat; na náměstí však bylo pět set ozbrojených fimbriovců, dost na to, aby si poradili s jakýmkoli bouřícím se davem.

Vynesený verdikt nebyl rozsudkem: porota nařídila nové projednání případu, což byla jediná forma, jak mohla její většina projevit nesouhlas s násilnickým způsobem vedení procesu, aniž na své hlavy přivolala bouři Verrova vzteku.

Když Verres uslyšel, že by se mělo celé soudní jednání opakovat, zmocnila se ho panika. Pokud Filodámos a Artemidóros teď hned nezemřou, uvědomil si náhle, mohli by ho i obvinit v Římě, a to za podpory celého rozhořčeného města – a dost možná i za svědectví přítomného římského senátora a válečného hrdiny; Verres byl čím dál tím víc přesvědčen, že Gaius Julius Caesar nestojí na jeho straně. Mladý muž nedal slůvkem ani pohledem naprosto nic najevo, to samo ovšem naznačovalo, že nesouhlasí. A navíc šlo o příbuzného samotného Sully, římského diktátora! Nedalo se ani vyloučit, že by se i Gaiovi Claudiovi Neronovi vrátila odvaha, kdyby Verres sám stanul jako obžalovaný na půdě Říma a před římským soudem; jakákoli obvinění, která by pak Verres vznesl proti osobnímu chování Claudia Nerona, by v tom případě vyzněla jako pouhé očerňování a pokus diskreditovat důležitého svědka.

To, že se úvahy Claudia Nerona berou stejným směrem, potvrzovalo i jeho oznámení, že se termín nového procesu stanoví na začátek léta, což by patrně znamenalo už i za nového správce provincie Asia – a za nového správce v Kilikii. I přesto, že zahynul římský liktor, měli náhle Filodámos a Artemidóros skvělou vyhlídku ocitnout se teď na svobodě. A pokud budou volní, odeberou se do Říma, aby tam obvinili Gaia Verra. To ostatně vyplynulo i z Filodámových slov, jimiž se obrátil na porotu.

„Víme dobře, že jsme *socii,* že žijeme pod ochranou Říma a že jsme odpovědni římskému správci, jeho legátům a úředníkům a skrze ně i senátu a lidu římskému. Víme, že pokud bychom se nepodrobili římské vládě, došlo by k trestům a k odvetám a mnoho z nás by za to trpělo. Co však máme jako cizí poddaní Říma činit, když Řím dovolí, aby člověk, jenž je pouhým pomocníkem správce, chtěl ukájet své choutky na

našich dětech, aby nám je chtěl odnímat pro své vlastní nízké záměry? Můj syn a já jsme neučinili nic víc, než že jsme bránili jeho sestru a mou dceru před zlovolným darebákem! Nikdo jsme si nepřáli, aby kdokoli zemřel, a nebyla to řecká ruka, která vedla první ránu. Byl jsem ve vlastním domě opařen vřelou vodou, když jsem se snažil zabránit společníkům Gaia Verra v jejich pokusu odvléci mé dítě a ublížit mu na těle a na cti. Kdyby byl nepřispěchal můj syn, byla by má dcera skutečně unesena, zneužita a zneuctěna. Gaius Verres se nechoval jako civilizovaný občan civilizovaného národa. Jednal jako barbar, jímž také vskutku je."

Rozhodnutí odložit nové projednání až na léto, přijaté plně římskou porotou, kterou přitom v průběhu celého řízem Verres i Dolabella bezostyšně nabádali, aby konala svou povinnost a obžalované odsoudila, povzbudila davy Řeků, aby Claudia Nerona a jeho soud vyprovodili z náměstí pískotem, křikem a posuňky hněvu.

„To nové projednání nařídíš už na zítřek," řekl Verres Claudiovi Neronovi.

„Na příští léto," odpověděl chabě Claudius Nero.

„To nikoli, pokud se chceš někdy stát konsulem, příteli," řekl Verres. „Potopím tě s náramnou chutí – o tom vůbec nepochybuj! Co platí o Dolabellovi, platí i o tobě. Udělej v téhle věci, co ti říkám, jinak se připrav nést veškeré důsledky. Neboť zůstanou-li Filodámos a Artemidóros naživu, tak aby mě mohli obvinit v Římě, budu muset v Římě obvinit tebe a Dolabellu já sám, ještě dřív, než se tam dostanou ti Řekové. A postarám se o to, abyste byli oba odsouzeni za vyděračství. Takže ani jeden ani druhý nebudete moci svědčit proti mně."

Nové projednání případu se konalo hned následující den. Verres toho mnoho nenaspal, trávil noc podplácením těch porotců, kteří se uplatit dali, a zastrašováním těch, kteří vzdorovali; nespal ani Dolabella, jehož Verres přinutil, aby ho na těchto obchůzkách doprovázel.

A tato houževnatá noční práce zvrátila poměr sil. Filodámos a Artemidóros byli nevelkou většinou shledáni vinnými z vraždy římského liktora. Claudius Nero nařídil, aby trest byl neprodleně vykonán. Zpovzdáli, zadržovány kohortou fimbriovců, sledovaly zástupy Řeků bezmocně, jak jsou otec i syn obnaženi a bičováni. Stařec byl v bezvědomí, když mu odtínali hlavu, avšak Artemidóros si zachoval vědomí až do konce a hořce plakal, nikoli pro osud otcův anebo svůj, nýbrž nad svou osiřelou sestrou.

Když bylo po všem, Caesar vykročil beze strachu do shluku lampsackých Řeků, vesměs v pláči a neschopných už hněvu. Žádný jiný z Římanů se jim neodvážil přiblížit; Claudius Nero a Dolabella už pod eskortou fimbriovců stěhovali své věci na pobřeží. Caesara však mezi Řeky vedl zcela určitý záměr. Netrvalo mu dlouho zjistit, kdo v davu jsou vlivní muži, a ty teď vyhledal.

„Lampsakos není dost veliký na to, aby sáhl k povstání," řekl jim, „ale odveta možná je. Nesuďte všechny Římany podle téhle bezectné smečky a zachovejte rozvahu. Dávám vám své slovo, že jakmile se vrátím do Říma, obžaluji správce Dolabellu a postarám se také o to, aby se Verres nikdy nestal prétorem. Nedělám to proto, abych za to obdržel nějaké dary, ani abych se tím proslavil. Jen pro své vlastní zadostiučinění."

Poté se odebral do Ianitorova domu, neboť chtěl zastihnout Verra, ještě než opustí Lampsakos.

„Nu, podívejme se, náš válečný hrdina!" zvolal Verres zvesela, když se Caesar objevil ve dveřích. Dohlížel na stěhování svých věcí.

„Máš v úmyslu převzít s majetkem popraveného i jeho dceru?" otázal se Caesar a usadil se pohodlně v křesílku.

„Přirozeně,“ řekl Verres a přikývl otrokovi, jenž mu právě přinesl ukázat jakousi sošku. „Ano, ta se mi líbí. Zabal ji.“ Obrátil svou pozornost opět k Caesarovi. „Rád bys asi spatřil příčinu celé té historie, co?“

„Umírám zvědavostí. Měla by předčit samu Helenu.“

„To si myslím i já.“

„Je asi světlovláska, že? Odjakživa jsem byl přesvědčen, že Helena musela být blondýnka. Plavé vlasy tomu teprve dávají tu správnou chuť.“

Verres zkoumavě pohlédl na Caesarovu kštici, pozvedl ruku a popleskal se po své vlastní. „Ty a já bychom o tom měli něco vědět!“

„Kam hodláš z Lampsaku odjet, Gaie Verre?“

Hnědavé obočí se pozvedlo. „Do Níkomédeie, samozřejmě.“

„To bych ti ani neradil,“ řekl Caesar klidným hlasem.

„Skutečně? A proč ne?“ otázal se Verres s hranou nenuceností.

Caesar sklonil hlavu a prohlížel si své nehty. „S Dolabellou bude konec, jen co se já vrátím do Říma, což se stane na jaře tohoto roku anebo na jaře příštího roku. Já sám ho obžaluji. A obžaluji i tebe. Pokud, ovšem, se teď hned nevrátíš do Kilikie.“

Caesar pozvedl modré zraky; Verrovy medově zbarvené oči se s nimi střetly pohledem. Dlouhou dobu se žádný z nich nepohnul.

A pak Verres řekl: „Už vím, koho mi připomínáš. Sullu.“

„Skutečně?“

„Těma svýma očima. Nejsou sice tak vybledlé jako Sullovy, ale pohled máte stejný. Zajímalo by mě, jestli půjdeš v Sullových stopách.“

„To je zatím v lůně budoucnosti. Já sám bych dal přednost tomu, aby mě nikdo nedonutil jít v jeho stopách až tak daleko, jako zašel on.“

Verres pokrčil rameny. „Nu, Caesare, nejsem zrovna Gaius Marius, takže já to nebudu.“

„Ne, ty opravdu nejsi právě Gaius Marius,“ souhlasil Caesar chladně. „Byl to velký muž, až do doby, kdy mu selhala mysl. Takže kam se vydáš z Lampsaku? Už ses rozhodl?“

„S Dolabellou do Kilikie,“ řekl Verres a znovu potrhl rameny.

„Och, to je od tebe velice rozumné! Nechceš, abych někoho poslal do přístavu za Dolabellou? Strašně by mě mrzelo, kdyby odplul a zapomněl tě tady.“

„Pokud si přeješ,“ řekl bezbarvě Verres.

Caesar šel vyhledat Burgunda a uložit mu, co má Dolabellovi vyřídit. Když se vrátil do místnosti, přiváděl vrátky z ulice Ianitor zahalenou postavu.

„Je to Stratoníké?“ zeptal se dychtivě Verres.

Ianitor si setřel z tváří slzy. „Ano.“

„Nech nás s ní o samotě, Řeku.“

Ianitor kvapem zmizel.

„Mám ti ji odhalit, abys ji mohl pozorovat s odstupem a ocenit ji tak naráz celou?“ otázal se Caesar.

„Tohle dělám raději sám,“ řekl Verres a postavil se k dívce z boku; nevydala hlásku, neučinila sebemenší pokus utéci.

Kápě těžké pláštěnky jí spadala přes obličej, takže nic z její tváře nebylo vidět. Jako Myrón dychtivý spatřit výsledek po odlití sochy do bronzu strhl z ní Verres chvějící se rukou jediným pohybem pelerínu. A jako ochromen pak už jen civěl, civěl a civěl.

Ticho porušil až Caesar; zaklonil hlavu a rozřehtal se, až slzel. „Já to tušil,“ řekl, když byl opět schopen mluvit, a zapátral po šátku.

Tělíčko měla Stratoníké zcela beztvaré. Oči byly pouhé štěrbiny, tupý nos se šířil až do tváří, narezlé vlasy na ploské lebce byly řiďounké až téměř k plešatosti, uši měla zakrnělé a zaječí ret prozrazoval, že trpí hlubokým rozštěpem. I rozoumku měla chudák Stratoníké pomálu.

Zrudlý Verres se otočil na podpatku.

„Ať nezmeškáš tu svou loď!“ křikl za ním Caesar. „Nerad bych tuhle pointu vykládal kdekomu v Římě, Verre!“

Ve chvíli, kdy Verres zmizel, Caesar vystřízlivěl. Přešel k nehybně stojící a mlčící postavičce, zvedl ze země pláštěnku a šetrně do ní tvorečka opět zahalil.

„Ničeho se neboj, holčičko,“ řekl, aniž tušil, zda ho vůbec vnímá. „Nic se ti tu nestane.“ Zavolal pak na Ianitora, jenž okamžitě vstoupil. „Tys to věděl, *ethnarcho*, že?“

„Ano.“

„Tak proč, ve jménu samého Velkého Dia, jsi nic neřekl, když už oni mlčeli? Zemřeli nadarmo!“

„Zemřeli proto, že volili smrt jako přijatelnější alternativu,“ pravil Ianitor.

„A co teď bude s touhle chuděrkou?“

„Bude o ni dobře postaráno.“

„Kolik z vás o tomhle vědělo?“

„Jen starší města.“

Caesar nepřipadl na jediné slovo, které by k tomu mohl říci. Vyšel z Ianitorova domu a opustil Lampsakos.

*** * ***

Gaius Verres klopýtaje spěchal dolů do přístavu. Jak se toho jen ti pitomí Řekové mohli odvážit? Skrývat ji, jako by to byla sama Helena Trojská, zatímco je to zrůda!

Dolabella nebyl příliš rád, že musel kvůli Verrovi odložit vyplutí, dokud nebudou naloženy všemožné Verrovy skříně a bedny. Claudius Nero už byl pryč a s ním odpluli i všichni fimbriovci.

„*Quin taces*!“ odsekl Verres, když se ho jeho nadřízený zeptal, kde má tu svou půvabnou Stratoníku. „Nechal jsem ji v Lampsaku. Zaslouží si to a Lampsakos si zaslouží ji.“

Od posledních rozjařujících sexuálních hrátek, kterým Verrův nadřízený tak snadno přivykl, už uplynula dosti dlouhá doba a Dolabellovi se po nich začínalo stýskat; brzy už se Verres opět hřál na výsluní Dolabellovy přízně. Cestu z Lampsaku do Pergama strávil plánováním budoucnosti. Přivede zkrátka Dolabellu opět do předchozího stavu obluzení a zbytek svého služebního pobytu v Tarsu stráví utrácením správcova stipendia. Takže ten Caesar se domnívá, že ho obžaluje, co? Nu, nebude mít příležitost. První bude v Římě přece on, Verres! A v okamžiku, kdy se do Říma vrátí i Dolabella, najde si on, Verres, nějakého prvotřídního žalobce a bude u soudu svědčit tak, že to Dolabellu bude stát doživotní vyhnanství. A pak už nebude nikoho, kdo by mohl napadnout účetní knihy, které měl Verres připraveny pro státní pokladnu. Škoda jen, že nestihl i tu Bíthýnii a Thrákii, ale i tak se mu na této výpravě nevedlo zle.

„Pokud jsem slyšel,“ řekl Dolabellovi, sotva za sebou nechali Pergamon, „mají v Mílétu snad nejlepší vlnu na světě, nemluvě o mimořádně cenných kobercích a

tapisériích. Pojďme udělat v Mílétu zastávku a porozhlédnout se, co by se tam dalo sehnat.“

*** * ***

„Nemohu se prostě smířit s tím, že ti dva *sociové* zemřeli pro nic a za nic,“ říkal Caesar Níkomédovi a Oradaltidě. „Proč vlastně? Vysvětlete mi, proč oni prostě to děvče Verrovi neukázali a nepředvedli mu, co je zač? Tím by to celé bylo mohlo skončit. Proč trvali na něčem, co komedii, v níž by byl Verres sehrál úlohu naivního hlupáka, nutně proměnilo v takovou tragédii, o jaké si Sofoklés mohl nechat jen zdát?“

„Patrně je k tomu vedla hrdost,“ řekla Oradaltis se slzami v očích. „A snad to byla i věc jejich cti.“

„Bylo by to pochopitelné, kdyby to děvče snad bylo vypadalo k světu jako dítě, jenomže oni přece museli od okamžiku, kdy přišla na svět, vědět, co z ní vyroste. Proč ji už tehdy prostě nepohodili? Nikdo by je za to byl neodsoudil.“

„Jediný člověk, který by ti to mohl povědět, Caesare, zemřel na tržišti v Lampsaku,“ řekl Níkomédés. „Nějaký dobrý důvod pro to existovat musel, alespoň ve Filodámově mysli. Mohl to být slib učiněný některému z bohů, manželka a matka rozhodnutá si dítě ponechat, sebetrýznění – kdo to může říct? Kdybychom znali na všechno odpověď, nebyla by v našich životech žádná tajemství. A žádné tragédie.“

„Bylo mi do pláče, když jsem ji uviděl. Namísto toho jsem se rozřehtal, že mě píchalo v bocích. Ona v tom totiž stejně nebyla schopná rozpoznat nějaký rozdíl.

Ovšem Verres ano. A tak jsem se schválně smál. Bude mu to znít v uších ještě celá léta, a celá léta se mě bude bát.“

„Překvapuje mě, že se tu ten člověk neobjevil,“ řekl král.

„A neobjeví,“ řekl Caesar s jistým zadostiučiněním. „Sbalil si svých pět švestek a táhl zpátky do Kilikie.“

„Proč?“

„Požádal jsem ho o to.“

Král se rozhodl tuto poznámku dále nerozebírat. Namísto toho řekl: „Ty by sis asi přál, abys byl mohl tu tragédii odvrátit.“

„Samozřejmě. Je to utrpení muset stát opodál a nečinně přihlížet, jak pár pitomců tropí takovou spoušť ve jménu Říma. Ale já ti přísahám, Níkoméde, že se nikdy takhle chovat nebudu, až já budu mít potřebná léta a autoritu!“

„Nemusíš přísahat. Rád ti to věřím.“

Tuto zprávu podal Caesar králi ještě předtím, než se odebral do svých pokojů, aby zahladil následky své cesty, neobvykle zkrušující. Při každém ze tří noclehů strávených v přístavní krčmě se uprostřed noci náhle probouzel, aby zjistil, že na něm obkročmo sedí nahá běhnička, pokaždé jiná, a že onen zrádce uvnitř bran jeho těla projevil naprostý nedostatek vybíravosti a že si – uniknuv kontrole spící mysli – zatím náramně užívá. S tím výsledkem, že si z toho Caesar odnesl navštívení v podobě muněk. Objev této úrody drobného hmyzu v něm vzbudil takový úděs a takový odpor, že od té chvíle v sobě neudržel žádnou potravu, a jen zdravý rozum a úvaha o tom, co by si mohl napáchat na genitáliích, ho zdržely, aby se nechopil čehokoli, co se mu nabízelo k vyhubení oněch parazitů.

Nevítaní hosté zatím úspěšně vzdorovali máčení v kdejakém ledovém jezírku a řece mezi Lampsakem a Níkomédeiou a po celou dobu rozmluvy s králem vnímal, jak se ti odporní tvorečkové prodírají houštinami jeho ochlupení.

Zatínaje zuby i pěsti teď naráz vstal. „Omluv mne teď, prosím, Níkoméde. Musím se jít zbavit nějakých nevítaných návštěvníků," řekl pokoušeje se o lehký tón.

„Myslíš filcek?" odpověděl král, jemuž nic neušlo a jenž mohl mluvit bez jakýchkoli zábran, jelikož Oradaltis i s psíkem už před hodnou chvílí odešla.

„Šílím z toho! Jsou to odporné, hnusné potvory."

Níkomédés ho volným krokem vyprovázel z místnosti.

„Existuje jediný spolehlivý způsob, jak se nezahmyzit, když někam cestuješ," pravil král. „Je bolestivý, zejména napoprvé, ale účinkuje."

„Budu třeba chodit po žhavých uhlících, jen mi řekni, co to je, a já to podstoupím!" naléhal Caesar.

„V té tvé prazvláštní společnosti jsou ovšem lidé, kteří tě kvůli tomu budou odsuzovat pro zženštilost!" pravil zlomyslně Níkomédés.

„Nic nemůže být horšího než ti příživníci. Prozraď mi ten prostředek!"

„Dej si vytrhat chloupky po celém těle, Caesare. V podpaží a v rozkroku, i na prsou, pokud ti tam nějaké rostou. Jestli budeš chtít, pošlu ti někoho, kdo takhle pečuje o mne i o Oradaltidu."

„Hned, králi, ihned!" Caesar si rukou zajel do vlasů. „A co vlasy na hlavě?"

„Máš snad ty hosty i tam?"

„Nemyslím, ale svědí mě to všude."

„Ve vlasech sídlívají docela jiní příživníci a v posteli se jim nedaří, nepřežijí tam. Nemyslím, že by se na tobě někdy uchytili, jsi na ně příliš velký. Neumějí totiž šplhat do výšky, chápeš? Takže ti, kdo je chytí od jiného, jsou vždycky stejně velcí anebo menší než původní hostitel." Níkomédés se zasmál. „Dostal bys je leda tak od Burgunda, ale od jiných sotva. Pokud ovšem s tebou ty tvé lampsacké kurvičky nespaly hlava vedle hlavy."

„Ty lampsacké potvory mě vždycky přepadly ve spánku, a můžu tě ujistit, že jsem je hnal, jen co jsem se probudil."

Byl to prazvláštní rozhovor, ale Caesar mu v příštích letech vděčil za mnohé. Pokud ho vytrhání všech chloupků dokáže zbavit té přilnavé hrůzy, bude škubat, škubat, škubat.

Otrok, jehož mu Níkomédés poslal, byl skutečný expert; za jiných okolností by ho byl Caesar k tak intimní péči absolutně nepřipustil, neboť to byl dokonalý teploušek. V dané situaci však Caesar shledával, že se na jeho dotyky téměř těší.

„Vytrhnu ti jich každý den jen pár," šišlal Démétrios.

„Vytrhneš mi je dnes všechny," řekl Caesar sveřepě. „Utopil jsem v lázni všechny, které jsem našel, ale předpokládám, že na mě zůstala přilepena jejich vajíčka. Proto jsem se jich také zřejmě nedokázal úplně zbavit. Fuj."

Démétrios zděšeně vypískl. „To nejde!" zvolal. „I když to budu dělat *já*, bude to strašně bolet."

„Dnes a všechny," řekl Caesar.

A tak Démétrios pokračoval bez přestávky dál, zatímco Caesar ležel nahý, zdánlivě necitlivý. Dokázal se ovládnout, měl velkou odvahu a byl by raději zemřel, než aby sebou cukl, zasténal, zaslzel anebo jakýmkoli jiným způsobem dal najevo své utrpení. A když měl ta muka za sebou a když uplynul dostatek času, aby bolest odezněla, cítil se náhle báječně. Líbil se mu i pohled na hlaďounké tělo, který mu nabídlo velké stříbrné

zrcadlo, jímž dal král Níkomédés vybavit komnaty nejpřednějších hostů. Bylo úhledné. Nestoudné. Obdivuhodně nahé. A spíše teď ještě mužnější. Divná věc!

S pocitem člověka, jenž byl právě propuštěn z otroctví, vkročil toho večera do jídelny naplněn novou radostí, která mu zářila z očí i z tváře; král Níkomédés se na něho podíval a zatajil dech. Caesar mu odpověděl mrknutím.

* * *

Šestnáct měsíců setrval Caesar v Bíthýnii anebo v její blízkosti, byl to idylický čas, na nějž měl vzpomínat jako na nejnádhernější údobí svého života až do svého třiapadesátého roku, kdy objevil idylu ještě rozkošnější. Navštívil Tróju, aby vzdal poctu svému předku Aeneovi, několikrát se vydal do Pessinúntu a pak zase zpátky do Byzantia, všude, jak se zdálo, jen ne do Pergama a Tarsu, kde Claudius Nero a Dolabella posléze setrvali ještě další rok.

Nepočítaje jeho vztahy k Níkomédovi a Oradaltidě, které pro něho stále zůstávaly nesmírným potěšením a nade vše cennou zkušeností, staly se pro něho nejradostnějšími chvílemi oné doby dny strávené na návštěvě u muže, kterého si původně jen těžko připamatovával: u Publia Rutilia Rufa, prastrýce z matčiny strany.

Narozen v témže roce jako Gaius Marius dosáhl nyní Publius Rutilius Rufus už věku devětasedmdesáti let a žil nyní již značně dlouhou dobu v čestném exilu ve Smyrně. Svou aktivitou však připomínal spíše padesátníka a veselý byl jako chlapec, s myslí stále ještě bystrou a se smyslem pro humor stejně vyvinutým, jakým kdysi slynul jeho přítel a kolega, první senátor Marcus Aemilius Scaurus.

„Všechny jsem je přežil," říkal s trochu zlomyslným zadostiučiněním, poté co se očima i rozumem ujistil, že jeho mladý prasynovec stojí za bližší poznání.

„A nedeprimuje tě to, strýčku?"

„Proč by mě to mělo deprimovat? Spíš mě to dokáže povzbudit! Sulla mi pořád píše, abych se vrátil do Říma, a všichni správci a ostatní činitelé, které vysílá, mne sem k tomu chodí přemlouvat osobně."

„Ale ty se vrátit nechceš."

„A nevrátím. Zamiloval jsem si svou chlamys a své trepky víc, než jsem kdy měl rád togu, a jsem tady ve Smyrně v ještě větší vážnosti, než jsem kdy býval v Římě. Řím je nevděčné a tvrdé město, mladý Caesare – jak ty jsi podobný Aurelii! Jak se jí daří? Té mé oceánské perle objevené v ostijských bažinách… Tak jsem jí vždycky říkával. A ona ovdověla, což? To je velká škoda. Zasloužil jsem se o její sňatek s tvým otcem, víš? A co asi nevíš, je, že jsem ti také vyhledal za učitele Marka Antonia Gniphona, když jsi byl ještě skoro v plenkách. Považovali tě tenkrát za zázračné dítě. A teď jsi tady u mě, jedenadvacetiletý, už podruhé jsi senátorem, Sullův nejvýš ceněný válečný hrdina! Nu, nu!"

„Netroufal bych si tvrdit, že zrovna já jsem jeho nejvýš ceněný válečný hrdina," řekl s úsměvem Caesar.

„Ale ovšem, že jsi! Já to vím! Sedím si tu ve Smyrně a všechno se stejně dozvím. Sulla mi píše. Vždycky mi psával. A když urovnával věci v provincii Asia, často mě tu byl navštívit – byl jsem to já, kdo mu poskytl model pro jeho reorganizaci státu. Založený na programu, který jsme před dávnými lety dali dohromady se Scaurem. Jeho nemoc je ovšem zlá věc. Ale ani ta mu zřejmě nezabránila, aby se dál nezabýval tím svým Římem!"

Pokračoval stejným způsobem po mnoho dní, přeskakoval z jednoho tématu na druhé, s dobrosrdečnou lehkostí a se zájmem rozeného klevetníka, čiperný starý pták, jehož ani léta nepřipravila o jeho peří a o schopnost povznést se do výšin. Pokud pro něho existoval nějaký nejoblíbenější námět, byla to Aurelia; Caesar doplňoval mezery v jeho znalostech o ní ušlechtile volenými slovy a se zjevnou láskou a dovídal se o ní naopak věci, o kterých neměl ponětí. O jejích vztazích k Sullovi však Rutilius Rufus neměl mnoho co říci a pouštět se do jakýchkoli spekulací odmítal, třebaže Caesara alespoň rozesmál historkou o zmatku vyvolaném nejasností, která že z Rufových neteří zplodila ryšavého synka s ryšavým mužem.

„Gaius Marius a Julia byli tenkrát přesvědčeni, že jde o Aurelii, ale byla to samozřejmě Livia Drusa a Marcus Cato."

„To je pravda, tvoje manželka byla přece Livia."

„A starší z mých dvou sester byla zase manželkou konsula Caepiona, který uloupil toloské zlato. Ty jsi pokrevně příbuzný se Servilii Caepiony, synku."

„Ale já tu rodinu vůbec neznám."

„Je to nudná cháska, žádný příliv rutiliovské krve ji nedokázal osvěžit. A teď mi vyprávěj o Gaiovi Mariovi a o tom flaminátu, který ti nadělil."

Původně měl Caesar v úmyslu strávit ve Smyrně jen pár dnů, skončilo to však celými dvěma měsíci; bylo toho tolik, co se chtěl Rutilius Rufus dozvědět, a tolik toho bylo, co by byl chtěl Rutilius Rufus povědět. Když se Caesar posléze se starcem loučil, slzel.

„Nikdy na tebe nezapomenu, strýčku Publie."

„Hlavně se sem zase vrať! A piš mi, Caesare, určitě mi piš. Ze všech radostí, které pro mne život ještě má, se žádná nevyrovná bohaté a kultivované korespondenci s opravdu vzdělaným mužem."

*** * ***

Každá idyla však jednou musí skončit, a Caesarova dospěla k svému závěru, když v dubnu onoho roku, kdy zemřel Sulla, obdržel dopis z Tarsu; pobýval právě v Níkomédei.

„Publius Servilius Vatia, jenž byl loňského roku konsulem, byl vyslán jako správce do Kilikie," říkal Caesar králi a královně. „Žádá mě, abych u něho nastoupil službu jako mladší legát – zdá se, že mě Vatiovi osobně doporučil ještě Sulla."

„To znamená, že ty ale *nemusíš* tu službu nastoupit," řekla dychtivě Oradaltis.

Caesar se usmál. „Žádný Říman nic *nemusí*, a to platí od těch nejvyšších až po ty poslední a nejnižší. Služba v kterékoli funkci je dobrovolná. Jsou ale jistá pravidla, která naše rozhodnutí ovlivňují, třebaže se ta která služba může zdát jen dobrovolná. Pokud chci usilovat o veřejnou dráhu, musím si odsloužit svých deset tažení, anebo sloužit šest let bez přerušení. Nikdo nesmí mít v budoucnu možnost obvinit mne, že jsem nějak obešel naše nepsané zákony."

„Ale vždyť už jsi senátorem!"

„Jen díky své vojenské dráze. A to zase znamená, že v té dráze musím pokračovat."

„Takže od nás asi už definitivně odejdeš," řekl král.

„Ano, a to hned."

„Postarám se ti o loď."

„Ne. Pojedu po souši, Kilickou bránou."

„Pak ti dám s sebou doporučující list pro krále Ariobarzana v Kappadokii.“

V paláci nastal ruch a pejsek začal tesknit; chudáček Sulla dobře rozpoznal známky toho, že se Caesar chystá k odchodu.

A znovu musel Caesar přislíbit, že se sem ještě vrátí. Oba staroušci ho mořili tak dlouho, až vyslovil souhlas, a nato ho zcela odzbrojili tím, že mu s sebou věnovali depilátora Démétria.

Ještě než odešel, pokusil se však Caesar krále Níkoméda znovu přesvědčit o tom, že nejlepší budoucnost by měla Bíthýnie po jeho smrti zajištěnu jako římská provincie.

„Budu o tom uvažovat.“ To byl nejzazší bod, kam až byl Níkomédés ochoten zajít.

V Caesarovi ovšem zbývalo pramálo naděje, že by se starý král pro Řím dokázal rozhodnout; události v Lampsaku byly ještě v příliš čerstvé paměti všech neřímských obyvatel – a kdo by mohl mít za zlé králi, jenž se nedokáže smířit s představou, že by svou říši předal do rukou mužů jako Gaius Verres?

*** * ***

Správce Eutycha poslal Caesar Aurelii zpátky do Říma; cestoval teď s pěti sloužícími (počítaje v to i depilátora Démétria) a s Burgundem a nasadil hned od počátku ostré tempo. Překročil řeku Sangarios a vydal se nejprve do Ankýry, největšího města v Galatii. Zde se setkal s velice zajímavým mužem, jistým Deiotarem, náčelníkem kmene Tolistobogiů.

„Jsme tu v současné době sami mladí lidé,“ říkal Deiotarus. „Král Mithridatés před dvaceti lety povraždil všechny galatské thény, takže náš lid zůstal bez vůdců. Ve většině zemí by to vedlo k rozpadu národa, avšak my Galatové jsme odjakživa tíhli k volnější konfederaci. A tak jsme přečkali až do doby, kdy už opět dospěli synové náčelníků.“

„Do stejné pasti vás snad Mithridatés už podruhé nevláká,“ řekl Caesar, jemuž se zdál tento Gal právě tak lstivý, jako byl i chytrý.

„Pokud tu budu já, tak ne,“ odpověděl Deiotarus zachmuřeně. „Měl jsem tu výhodu, že jsem mohl strávit tři roky v Římě, takže jsem poučenější, než mohl být můj otec – on za toho masakru také zahynul.“

„Mithridatés se o to určitě pokusí znovu.“

„O tom vůbec nepochybuji.“

„Takže se obelstít nedáš?“

„Od něho nikdy! Je to sice muž dosud v plné síle a má před sebou ještě řadu let vlády, ale zdá se, že není schopen pochopit to, co já už jsem uznal za skutečnost – že Řím posléze stejně zvítězí. Osobně bych byl mnohem raději v postavení, kdy mne Řím nazývá přítelem a spojencem.“

„Uvažuješ správně, Deiotare.“

A Caesar spěchal dál k řece Halys, sledoval její lenivý narezlý tok tak dlouho, dokud před ním nevyvstala hora Argaios a nezakryla takřka celou oblohu; do Eusebeie Mazaky odtud zbývalo pouhých čtyřicet mil na sever, napříč pahorkatinou mělkého úvalu Halysu. Vybavoval si samozřejmě v paměti líčení Gaia Maria o této zemi, jeho vyprávění o městě ležícím na samém úpatí gigantického vyhaslého vulkánu a hýřícím barvami, o zářivě modrém paláci a o onom Mariově někdejším setkání s pontským králem Mithridatem. V současné chvíli se ovšem Mithridatés krčil někde v Sinopé a král Ariobarzanés seděl víceméně pevně na kappadockém trůně.

Spíš méně pevně než více, usoudil po setkání s ním Caesar. Z jakýchsi důvodů, které se mu nedařilo odhalit, byli kappadočtí králové právě tak slabí, jak byli pontští králové silní. A Ariobarzanés netvořil výjimku. Mithridata se vysloveně děsil a líčil Caesarovi, jak Pontos obral palác a celé hlavní město o veškeré poklady, až po poslední zlatý hřeb ve vratech.

„Ovšem záhuba oněch dvou set tisíc vojáků na Kavkaze," říkal Caesar bázlivému králi, pomenšímu, poněkud syrsky vyhlížejícímu mužíkovi, „určitě Mithridata ochromí na celá léta. Žádný vlastník armády si nemůže takové obrovské ztráty dovolit – zejména šlo-li nejen o plně vycvičené muže, ale dokonce o veterány z úspěšného tažení. Tak to přece bylo, či ne?"

„Ano, jistě. Předchozího léta přece právě oni vybojovali Mithridatovi zpět vládu nad Kimmerií a nad kraji na severovýchod od Euxinského moře."

„Měl tedy úspěch, jak jsem se doslechl."

„Určitě. Svého syna Machara ponechal v Pantikapaiu jako satrapu. To byla dobrá volba. Předpokládám, že jeho hlavním úkolem je naverbovat pro otce novou armádu."

„Neboť on dává přednost Skythům a Roxolanům."

„Jsou určitě lepší než námezdní armáda. Jak Pontos, tak Kappadokie mají tu smůlu, že jejich obyvatelé nejsou nijak zvláštní vojáci. I já se musím dodnes spoléhat na syrské a židovské žoldnéře, ovšem Mithridatés už téměř třicet let disponuje celými hordami válkychtivých barbarů."

„A ty v tuto chvíli nemáš žádnou armádu, králi Ariobarzane?"

„V tuto chvíli ani žádnou nepotřebuji."

„A co kdyby se tu Mithridatés najednou bez předchozího varování z čista jasna objevil?"

„Pak bych přišel znovu o trůn. Kappadokie, Julie Caesare, je velice chudobná. Příliš chudá na to, aby si mohla dovolit udržovat stálou armádu."

„Máš ještě dalšího nepřítele. Krále Tigrana."

Král se nešťastně zavrtěl. „Toho mi ani nepřipomínej! Jeho úspěchy v Sýrii mě připravily o mé nejlepší vojáky. Všichni Židé teď zůstávají doma, aby mu mohli čelit."

„Nedomníváš se tedy, že Eufrat by bylo třeba střežit stejně bedlivě jako Halys?"

„Na to nejsou peníze," tvrdil král.

Caesar vrtěl hlavou ještě při odjezdu. Co se dá vůbec podniknout, jestliže se sám vládce země cítí předem poražen, ještě než válka začala? Hbitýma očima postřehl mnohé výhody, které tu poskytoval sám terén a které Ariobarzanovi nabízely netušené příležitosti, jak útočníka zdeptat, neboť celé území, pokud ho netvořily nebetyčné zasněžené hory, bylo rozčleněno bezpočtem bizarních roklí, tak jak mu je popisoval už Gaius Marius. Toto utváření krajiny nebylo pouze úchvatně krásné, ale cenné i z vojenského hlediska, ovšem král se na ně díval jen jako na shůry spadlé ubytovací prostory pro jeho troglodyty.

„Jaký z toho máš pocit, Burgunde, že jsi poznal takový kus světa?" otázal se Caesar svého obrovitého propuštěnce, když se proplétali mezi strmícími borovicemi a nad burácejícími bystřinami směrem ke Kilické bráně.

„Že Řím a Bovillae, Cardixa a moji synové jsou nad všechny velehory a vodopády," odpověděl Burgundus.

„A nechceš se tedy raději vrátit, příteli? Rád tě pošlu domů," řekl Caesar.

Ale Burgundus rozhodně zavrtěl mohutnou plavou hlavou. „Ne, Caesare, zůstanu s tebou." Zašklebil se. „Cardixa by mě zabila, kdybych dopustil, aby se ti něco stalo."

„Ale vždyť mně nic nehrozí!"

„Zkus jí to vysvětlit sám, až s ní budeš mluvit.“

*** * ***

Když Caesar před koncem dubna dorazil do Tarsu, byl už Publius Servilius Vatia v paláci správce provincie zabydlen, jako by tam sídlil odjakživa.

„Jsme opravdu rádi, že ho tu máme,“ řekl Morsimus, kapitán strážní jednotky kilického správce a *ethnarcha* Tarsu.

Od dob, kdy před dvaceti lety doprovázel Gaia Maria do Kappadokie, už Morsimus značně prošedivěl, Caesara však uvítal s vřelostí, jakou by byl neprojevil snad ani vůči římskému správci; stál tu před ním synovec obou jeho hrdinů (byť ho jen vyženili) – Gaia Maria a Lucia Cornelia Sully – a Morsimus byl rozhodnut udělat pro tohoto mladého muže vše, co bude v jeho silách.

„Kilikie asi pod Dolabellou a Verrem značně trpěla, jak jsem slyšel,“ řekl Caesar.

„Strašlivě. Dolabella byl většinu času pod vlivem nějakých drog, a Verres si tak mohl dělat, cokoli se mu zlíbilo.“

„K vypuzení Tigrana z východní Pedie nepodnikli nic?“

„Naprosto nic. Verres byl až příliš zaměstnán tím svým lichvařením a vydíráním. Nemluvě o tom, že postupně olupoval naše chrámy o všechna umělecká díla, o nichž se domníval, že jejich zmizení projde bez povšimnutí.“

„Obžaluji Dolabellu a Verra, jakmile se vrátím domů, takže budu potřebovat tvou pomoc při shromažďování důkazů.“

„Než ty se vrátíš domů, bude Dolabella patrně už ve vyhnanství,“ řekl Morsimus. „Správce dostal z Říma zprávu, že proti Dolabellovi už chystá žalobu syn Marka Aemilia Scaura a paní Dalmatiky, že Gaius Verres se v té souvislosti už nemálo zasloužil o dodání důkazního materiálu proti Dolabellovi – a že Verres dokonce bude i svědčit u soudu.“

„To je kus prohnaného *fellatora!* To znamená, že jeho jako svědka tedy nebudu mít možnost stíhat. Jinak je mi celkem lhostejné, kdo Dolabellu zažaluje, pokud ten výtečník dostane, co mu patří. Jen z jediného důvodu lituji, že žalobcem nebudu já sám; jsem totiž vinou svého bývalého kněžského úřadu pozadu s praxí u soudů a vyhranou pří proti Dolabellovi a Verrovi bych si byl určitě získal jméno.“ Odmlčel se a pak se zeptal: „Potáhne Vatia proti králi Tigranovi?“

„Dost o tom pochybuji. Jeho hlavním posláním prý je vymýtit zdejší piráty.“

Potvrdil to i sám Vatia, když se k němu Caesar ohlásil. Vatia byl na rok stejně starý jako Metellus Pius zvaný Hovňousek (kromě toho byl i jeho přímý bratranec), bylo mu padesát let. Sulla chtěl původně Vatiu prosadit jako konsula už před devíti lety společně s Gnaeem Octaviem Rusonem, avšak ve volbách ho tehdy porazil Cinna, a tak musel Vatia na konsulský úřad, jenž mu podle rodu příslušel, čekat drahnou dobu. Odměnou za jeho neochvějnou věrnost Sullovi byl úřad správce v Kilikii; dal této provincii přednost před Makedonií, jejíž správu v důsledku toho obdržel jeho konsulský kolega Appius Claudius Pulcher.

„Jenž ovšem do Makedonie stejně nedospěl,“ říkal Vatia Caesarovi. „Onemocněl cestou v Tarentu a vrátil se do Říma. Došlo k tomu naštěstí ještě dříve, než Dolabella starší z Makedonie odešel. Dolabella dostal pokyn, aby zůstal na místě, dokud se Appius Claudius nezotaví do té míry, aby ho mohl vystřídat.“

„A co je Appiovi Claudiovi?“

„Vím jen, že je to nějaká vleklá choroba. Nebyl v pořádku ani v době našeho společného konsulátu – naprosto ničím jsem ho nedokázal povzbudit! Ale je natolik zchudlý, že toho správce nezbytně dělat musí. Pokud by na to nestačil, ocitl by se zcela na mizině."

Caesar se zamračil, ponechal si však své myšlenky pro sebe. Napadlo ho totiž, jaké nedostatky v sobě skrývá systém, jenž muži vyslanému spravovat provincii doslova vnucuje dráhu úřadujícího zločince; s faktem, že správce bude v provincii prodávat římská občanství, že se obohatí na uzavíraných smlouvách, že zpeněží promíjení daní a poplatků a že zisk z toho všeho poplyne do jeho vlastního lačného měšce, počítala tradice jako se samozřejmostí. A senát i státní pokladna všechny tyto zlořády mlčky přehlížely, jen aby uchovaly státní výdaje Říma co nejnižší. Byla to jedna z příčin, proč bylo tak obtížné ustavit z členů senátu porotu, která by soudila správce pro zneužívání úřední moci v jejich provincii. Vykořisťované provincie s sebou ovšem nesly nenávist k Římu a hrozbu nevyhnutelného zúčtování v budoucnosti.

„My zřejmě potáhneme do boje proti pirátům, že, Publie Servilie?" otázal se Caesar.

„Správně," pravil správce za stohy různých papírů; vyžíval se zřejmě v administrativní složce svých povinností, nebyl to však zato žádný hrabivec a nevěnoval se rozmnožování svého majetku odíráním provincie. Zejména ne za situace, kdy se chystal do války s piráty, z jejichž naloupeného bohatství kilickému správci tak jako tak kynula hojnost zcela zákonné kořisti.

„Naneštěstí," pokračoval Vatia, „budu muset tažení zatím ještě odložit vzhledem k tísnivé situaci, do jaké tuto provincii přivedli mí předchůdci. Tento rok bude třeba věnovat záležitostem vnitřní správy."

„Potřebuješ mě tu tedy vůbec?" otázal se Caesar, zatím ještě příliš mladý na to, aby ho potěšila představa vojenské služby strávené administrativou někde u stolu.

„Ovšem že tě potřebuji," odpověděl Vatia s důrazem. „Tvou povinností bude sebrat pro mne loďstvo."

Caesar přimhouřil oči. „V tom směru bych už nějaké zkušenosti měl."

„Vždyť já o nich vím. Proto jsem si tě také vyžádal. A bude to muset být vynikající loďstvo – natolik veliké, aby ho v případě potřeby bylo možno rozčlenit i na několik dílčích flotil. Dny, kdy se tu piráti prohánělí v lehkých otevřených hemiolách a myoparách, už jsou dávno ty tam. Dnes plují na plně krytých trirémách a birémách – mají dokonce i quinquerémy! – a jsou organizováni ve flotilách pod velením admirálů – sami jim říkají *stratégové*. Křižují moře jako zcela suverénní námořní síla, jejich vlajkové lodi jsou samé zlato a purpur. Ve svých skrytých doupatech si žijí jako králové, dávají si sloužit od zajatců – svobodných Udí – ukovaných do skupin v řetězech. Zbraní mají plné arzenály a kolem sebe přepych, o jakém se nesní ani bohatým Římanům. Lucius Cornelius senátu jasně vysvětlil, proč mě posílá do tak odlehlého a nedůležitého místa, jako je Kilikie. Právě tady mají piráti své hlavní základny, a tady je také třeba začít s jejich vyhlazením."

„Mohl bych se snad osvědčit i při pátrání po umístění těch základen – zvládl bych to určitě stejně dobře jako shánění lodí."

„To nebude třeba, Caesare. Místa jejich největších základen známe. Korakésion je už dostatečně známé – třebaže má tak dobré přírodní opevnění – zesílené ještě hradbami –, že dosti pochybuji o tom, že bych je já anebo kdokoli jiný dokázal dobýt. Zamýšlím proto začít namísto toho na opačném konci svého území – v Pamfýlii a v

Lykii. Existuje pirátský král jménem Zéniketés, který ovládá celý pamfýlský záliv včetně Attaleie. Ten pocítí hněv Říma ze všech nejdříve.“

„Napřesrok?“

„Patrně,“ řekl Vatia, „ovšem ne dřív než na sklonku léta, myslím. Nemohu válku proti pirátům začít dřív, než bude Kilikie opět řádně spravována a než si budu jist, že mám postačující námořní i vojenské síly k tomu, abych zvítězil.“

„Očekáváš zřejmě, že tvé úřední období bude prodlouženo o několik let.“

„Diktátor i senát mě ujistili, že na mě nebudou spěchat. Slíbili mi tolik let, kolik se ukáže zapotřebí. Lucius Cornelius se už sice stáhl do ústraní, ale nedomnívám se, že by teď senát jednal v rozporu s jeho přáním.“

*** * ***

Takže se tedy Caesar vydal, bez velkého nadšení, shánět loďstvo; měl uběhnout celý rok, než dojde k nějakým bojovým akcím – a jak Vatiu odhadl, až válka nadejde, bude mu k ní chybět jak rychlost, tak iniciativnost, jaké by si toto tažení vyžadovalo. Přestože Luculla neměl Caesar věru nijak v lásce, nebyl ani na okamžik na pochybách, že tento jeho druhý vojevůdce, pod nímž teď slouží, se svým duchem ani předpoklady s Lucullem nedá vůbec srovnat.

Získal však tímto způsobem příležitost k dalšímu cestování, což mu bylo alespoň zčásti útěchou. Námořní velmocí, jaká neměla soupeře, byl v této východní části Středního moře Rhodos, a tam se v květnu Caesar tedy vydal. Na Rhodos, jenž byl k Římu odevždy loajální (ostrov před devíti lety úspěšně vzdoroval králi Mithridatovi), bylo možno se spolehnout, že poskytne Vatiovi pro jeho tažení potřebné lodě, velitele i posádky, nikoli ovšem výsadkové vojsko; Rhoďané neměli ve zvyku pronikat v boji přeskokem na palubu nepřátelských lodí a proměňovat tak námořní bitvu v seč pozemního stylu.

Gaius Verres naštěstí nenašel dostatek času, aby svou návštěvou obšťastnil i Rhodos, takže se tu Caesar setkal s velice vlídným přijetím a vojenští velitelé s ním ochotně vstupovali do jednání. K dohadování pak docházelo teprve o to, zda má Řím Rhodu za jeho přispění platit, což byl od základu nešťastný spor. Vatia měl pocit, že spojenecká města, ostrovy a obce, které budou požádány, aby Římu dodaly lodě, nemají na jakoukoli náhradu v penězích žádný nárok; zdůvodňoval toto své stanovisko především tím, že všichni, kdo k vybudování loďstva nějak přispějí, vyhlazením pirátů sami nemálo získají, takže by i své služby měli poskytnout zdarma. Caesar tedy mohl vyjednávat toliko v mezích takto stanovených jeho nadřízeným.

„Podívejte se na to i z jiné stránky,“ vemlouval se svým partnerům při jednání. „Úspěch bude znamenat nejen úlevu od pirátských nájezdů, ale i obrovskou kořist. Řím samozřejmě není s to vám teď za lodě platit, ale na kořisti se budete podílet, což vám plně nahradí vaše náklady na účast v tomto tažení – a ještě zbyde něco navíc. Rhodos je spojencem a přítelem římského lidu. Proč tedy tento jeho statut ohrožovat? Existují jen dvě možnosti – podílet se na tažení, anebo nepodílet. A na vás teď je, pro kterou z nich se rozhodnete.“

Rhodos se podrobil. Caesar své lodi získal, slíbili mu je dodat do léta příštího roku.

Z Rhodu pokračoval na Kypr a netušil, že loď, kterou minuli, právě když vplouvala do rhodského přístavu, přiváží na palubě z Říma osobu nemalé ceny; oním pasažérem nebyl nikdo jiný než Marcus Tullius Cicero, uondaný ročním manželstvím s Terentií a

úspěšným uzavřením složitých jednání v Athénách, kde se jeho mladší bratr Quintus před nedávnem oženil se sestrou Tita Pomponia Attika. Z Ciceronova vlastního manželství vzešla právě dcera Tullia, takže mohl opustit Řím s vědomím, že jeho manželka je plně zaměstnána péčí o nemluvně. Na Rhodu žil totiž v té době nejproslulejší učitel rétoriky Apollónios Molón a do jeho školy se Cicero vydal. Potřeboval si odpočinout od Říma, od jeho soudů, od Terentie i od celého svého dosavadního života. Přišel také o hlas a Apollónios Molón byl znám svým učením, že tělesné a hlasové předpoklady řečníka musí být plně na úrovni jeho duševním schopnostem. Třebaže si v cestování Cicero nijak neliboval a třebaže se obával, že i dočasná nepřítomnost v Římě může ohrozit jeho dráhu právníka, na toto dobrovolné vyhnanství daleko od rodiny a od přátel se přesto už nesmírně těšil. Konečně čas trochu si vydechnout.

Caesarovi naproti tomu přílišný oddych nekynul – slovo odpočinek ostatně Caesar při své povaze neznal. Přistál v Pafosu, kde sídlil vládce Kypru, Ptolemaios Kyperský, mladší bratr nového egyptského krále Ptolemaia Auléta. Ptolemaiovský regent byl naprostý budižkničemu, míň než nic, a už za první rozmluvy na něm Caesar rozpoznal následky dlouhého pobytu u Mithridatova a Tigranova dvora. Nejenže ničemu nerozuměl, ale neměl ani nejmenší snahu cokoli pochopit. O jeho vzdělání se snad nepostaral vůbec nikdo, a sotva se vzdálil z přímého dosahu královské moci, projevila se plně jeho do té chvíle skrývaná sexuální orientace, takže se jeho palác značně podobal sídlu starého krále Níkoméda. Až na to ovšem, že na Ptolemaiovi Kyperském nebylo pranic přitažlivého. Alexandrijští si ho přesně zhodnotili, jakmile se u dvora poprvé objevil spolu se svým starším bratrem a v doprovodu manželek obou těchto sourozenců; nestavěli se sice proti jeho jmenování místodržitelem na Kypru, odeslali tam však zároveň s ním i dobrý tucet velmi zkušených úředníků. Jak Caesar záhy zjistil, byli to právě oni, kdo skutečně vládli Kypru jménem jeho pevninského vlastníka – Egypta.

Poté, co se Caesar obratně vyhnul Ptolemaiovým pokusům o erotické sblížení, věnoval veškerou energii jednání s oněmi alexandrijskými byrokraty. Nebylo s nimi lehké pořízení – a neprojevili se ani jako příznivci Říma – takže nejevili ochotu nahlédnout, že by Vatiovo nadcházející tažení mohlo mít pro Kypr jakoukoli cenu, a zjevně se jich dotklo i to, že k nim s touto žádostí Vatia vyslal svého jedenadvacetiletého mladšího legáta.

„Mé mládí," namítl Caesar tomuto panstvu pyšně, „je mimo jakoukoli diskusi. Byl jsem ovšem už vyznamenán jako válečný hrdina, jsem senátorem ve věku, kdy muži ještě dávno běžně nemají do senátu přístup, a jsem hlavním vojenským pobočníkem Publia Servilia Vatii. Měli byste považovat za poctu, že jsem právě já svolil se k vám vydat!"

Vzali sice jeho prohlášení s povděkem na vědomí, neměli se však k tomu, aby toto uznání promítli i do svých stanovisek. Ač Caesar projevil výmluvnost skutečného politika, nepohnul se zarytými administrátory ani o píď.

„I Kypr přece trpí pirátstvím. Proč tedy nechcete pochopit, že pirátská hrozba může být zlikvidována jen tehdy, pokud se k potření pirátů spojí *všechny* země trpící jejich řáděním? Loďstvo Publia Servilia Vatii musí být natolik početné a velké, aby mohlo splnit úlohu neprostupné sítě, kterou budou piráti postupně zatlačeni až do místa, odkud pro ně už nebude úniku. Z tohoto tažení navíc poplyne i nesmírná kořist, a kromě toho se Kypr bude moci znovu začlenit do obchodování ve Středním moři. Jak jistě sami dobře víte, odřízli kiličtí a pamfýlští piráti Kypr v současné době nadobro od světa."

„Ale Kypr se přece nepotřebuje začleňovat do nějakého středomořského obchodování," pravil náčelník alexandrijské správy. „Vše, co Kypr vypěstuje a vyrobí, náleží Egyptu, a tam také směřuje. A na mořích mezi Kyprem a Egyptem my žádné pirátství netrpíme."

Následovala tedy další rozmluva s Ptolemaiem Kyperským. Tentokrát se ovšem plně uplatnilo Caesarovo štěstí; v regentově společnosti byla i jeho manželka Mithridatis Nysa. Kdyby byl Caesar znal tělesné znaky a podobu Mithridatovců, byl by okamžitě poznal, že tato mladá žena je typickou představitelkou svého rodu – urostlá, plavovlasá, se zlatozelenýma očima. Okouzlovala spíše barevnou harmonií svého zjevu než vyslovenou krásou, na Caesara však nicméně právě tento její půvab okamžitě zapůsobil. Stejně tak i ona dala jasně najevo, že vnímá Caesarovo kouzlo. A když byl onen chaotický rozhovor s Ptolemaiem u konce, vzala manželova hosta pod paží a vedla ho ukázat mu místo, kde se z mořské pěny zrodila bohyně Afrodíté a odkud nastoupila svou božskou dráhu, tak osudově zasahující do života smrtelníků.

„Byla to má třicátá devátá prababička," řekl Caesar, předkloněn přes balustrádu z bílého mramoru oddělující oficiální místo zrození bohyně od ostatního pobřeží.

„Kdo? Afrodíté? To snad ne!"

„Jistěže. Pocházím po ní skrze jejího syna Aenea."

„Opravdu?" Její lehce vystupující oči zkoumaly Caesarovu tvář, jako by v ní hledaly nějakou zřetelnou a výraznou stopu tak vznešeného původu.

„Naprosto vážně, princezno."

„Takže ty jsi tedy přímo spjat s Láskou," předla Mithridatova dcera a dlouhým plochým prstem pohladila Caesara po opálené paži.

Dotyk ho vzrušil, třebaže to nedal najevo. „Nikdy mi to ještě nikdo takhle neřekl, princezno, ale smysl to dává," řekl s úsměvem a zahleděl se na klenotnici obzoru, kde se safír moře pojil s akvamarínem oblohy.

„Musíš přece být spojen s Láskou, je-li právě tato bohyně mezi tvými předky!"

Otočil hlavu a podíval se na ni, oči takřka v úrovni jejích zraků, tak vysoká byla. „Je to zvláštní," řekl jí potichu, „že moře zrovna v tomto místě tak hýří pěnou, zatímco jinde ne, a není pro to žádný zjevný důvod." Ukázal nejprve k severu a poté k jihu. „Vidíš? Za ohrazením už nikde žádná pěna není."

„Říká se, že to ona ji tu provždycky zanechala."

„Pak jsou ty bublinky její samou podstatou." Odhodil togu a shýbl se, aby si rozšněřoval senátorské střevíce. „Musím se do té její esence ponořit, princezno."

„Kdybys nebyl jejím třicátým devátým pravnukem, poradila bych ti, aby sis dal dobrý pozor," řekla princezna a prohlížela si ho.

„Je tu snad koupání zakázáno z náboženských důvodů?"

„Není zakázáno. Ale není rozumné. Tvá třicátá devátá prababička je známá tím, že tady ráda tříští o útesy plavce na kousíčky."

Vrátil se z vody celý a zdráv a zjistil, že zatím rozprostřela roucho na pichlavou pobřežní trávu a že ho na něm ležíc očekává. Na hřbetě ruky mu z mořské pěny dosud ulpívala jedna jediná zbylá bublinka; sklonil se a jemně ji přitiskl na její panensky hladkou bradavku, zasmál se, když praskla a když sebou Nysa trhla a bezděčně se otřásla.

„Ožehnuta Venuší," řekl, když si k ní lehal, dosud vlhký a rozjařený laskáním toho tajuplného zpěněného moře. Neboť byl právě pomazán samou Venuší, jež mu dokonce pro jeho uspokojení nachystala i tuto nádhernou ženu, dceru velkého krále, a

vyhrazenou (jak zjistil, když do ní vnikal) jen a jen pro něho. Láska se spojila s mocnou silou ve vrcholném uspokojení.

„Ožehnuta Venuší," opakovala po něm a protáhla se jako velká zlatá kočka, tak mocný byl dar bohyně.

„Ty znáš i římské jméno pro Afrodítu?" řekl potomek bohyně vznášeje se na bublině blaženosti.

„Řím proniká všude."

Bublina splaskla, ne však proto, co Nysa řekla; onen okamžik byl už minulostí, to bylo vše.

Caesar vstal, nikdy neprodléval, když bylo milování u konce. „Takže, Mithridatido Nyso, užiješ teď svého vlivu, abys mi pomohla získat mé loďstvo?" otázal se jí, aniž jí prozradil, proč vlastně se při vyslovení té žádosti zakuckal smíchy.

„Ty jsi krásný," řekla opřena o loket, hlavu podepřenu o dlaň. „Bez jediného chloupku jako bůh."

„Stejně jako i ty, jak vidím."

„Všechny ženy u dvora mají vytrhané chloupky."

„A muži u dvora ne?"

„Ne! Ono to bolí."

Zasmál se. Oblečen v tunice si zavazoval střevíce a pak se dal do uspořádávání záhybů togy – bez dopomoci to byl nesnadný úkol. „Vstaň, ženo!" řekl vesele. „Je třeba sehnat flotilu a přesvědčit toho tvého chlupatého manžela, že jsme se tu byli jen podívat na mořskou pěnu."

„Och, ten!" Začala se strojit. „Tomu je docela jedno, co jsme tu dělali. Všiml sis snad, že jsem byla ještě panna."

„Nebylo možné si toho nepovšimnout."

V zlatozelených očích jí zajiskřilo. „Začínám si myslet," řekla, „že kdybych nebyla v postavení, z něhož ti mohu pomoci získat lodě, sotva by sis mě byl všiml."

„Musím to, cos právě řekla, odmítnout," prohlásil, a řekl to naprosto věcným tónem. „Už jednou jsem byl obviněn, že jsem takového něco učinil, jen abych sebral loďstvo, a to co jsem na to tehdy odpověděl, dosud platí – že bych si raději vehnal meč do břicha, než abych k dosažení svých cílů užíval takové ženské záludy. Jenomže ty, má drahá a krásná princezno, jsi byla darem přímo od bohyně. A v tom je nesmírný rozdíl."

„Nerozzlobila jsem tě tím, co jsem právě řekla?"

„Ani v nejmenším – třebaže jsi moudré děvče, žes na takového něco připadla! Po kom jsi zdědila takový bystrý úsudek, po otci?"

„Možná. Je chytrý. Ale je i pošetilý."

„V jakém směru."

„Není schopen naslouchat radám svého okolí." Otočila se a vykročila směrem k paláci. „Jsem velice ráda, že jsi přibyl do Pafosu, Caesare. Zůstávat pořád pannou už mě unavovalo."

„Ale přesto jsi byla panna. Proč tedy právě se mnou?"

„Jsi potomek Afrodítin, takže jsi víc než pouhý muž. Já jsem královská dcera! Nemohu se odevzdat pouhému muži, ale jen tomu, kdo je z královské a božské krve."

„Jsem tím poctěn."

*** * ***

Vyjednávání o loďstvu si vyžádalo jistý čas, času však Caesar nelitoval. Dennodenně se vydával s tou, která neuspokojovala Ptolemaia Kyperského, na pouť k rodnému místu bohyně Afrodíté, a denně se koupával v samé její božské podstatě, dříve než částečkou své vlastní podstaty onu manželku Ptolemaia Kyperského vrchovatě uspokojil. Alexandrijští činitelé měli zjevně mnohem větší respekt před Mithridatidou Nysou než před jejím manželem – což možná plynulo i z vědomí, že král Tigranés dlí hned za vodou, v sousední Sýrii. Egypt sám byl od Sýrie natolik vzdálen, že si mohl připadat v bezpečí, s Kyprem to však bylo docela jiné.

S dcerou krále Mithridata se Caesar rozloučil v dobrém a s lítostí, která mu pak ještě dlouhý čas nedala zapomenout. Kromě tělesného zalíbení shledával, že si jí cení a váží i pro její přirozenou sebedůvěru, pro její sebevědomí, že je rovna všem mužům, neboť je dcerou velikého krále. Ani Římanku člověk nemůže považovat za kus hadru, jímž by si otíral boty, uvažoval Caesar, avšak muži Římanka přesto rovna není. A tak Mithridatidině Nyse před odjezdem z Pafosu daroval skvostně řezanou kamej s podobou bohyně, třebaže koupě tak drahého kamene s nákladnou rytinou byla na samé hranici jeho možností.

Mnohé z toho Nysa pochopila a byla tím nesmírně potěšena, takže se v dopise do Alexandreie svěřila své starší sestře Kleopatře Tryfaině:

> Myslím, že už ho nikdy neuvidím. Je to ten typ muže, který dělá jen to, pro co má dost dobrý důvod, a vydává se jen tam, kam ho takové důvody vedou – a důvodem mám na mysli *mužský* důvod. Myslím, že mě trochu i miloval. Ovšem to samo ho na Kypr zpátky nikdy nepřivede. Žádná žena nikdy nevstoupí mezi něho a jeho cíle.
>
> Ještě nikdy jsem se s žádným Římanem nesetkala, vím ale, že v Alexandrei se s nimi potkáváš běžně, takže jich asi pár sama také znáš. Je ten rozdíl dán jen tím, že je to Říman? Snad mi to budeš moci prozradit. I když už teď dobře vím, co mi asi odpovíš.
>
> Nejvíc jsem na něm obdivovala jeho nezlomnost; a taky jeho klid, který naprosto neznamenal všednost. To loďstvo samozřejmě díky mé pomoci získal. A já vím, že mě k tomu využil! Jsou ale chvíle, má drahá Tryfaino, kdy člověku přestane vadit, že je využíván. Trochu mě miloval. Považoval si mého původu. A neexistuje snad žena, která by dokázala odolat, když se on na ni usměje.
>
> Byla to velice milá mezihra. Postrádám ho, darebu! Starosti si o mě dělat nemusíš. Vzala jsem si po jeho odchodu ten lék. Kdybych žila ve skutečném manželství a ne jen ve svazku podle jména, byla bych asi neodolala pokušení si ho nebrat – krev Caesarů je lepší než ptolemaiovská. Takhle asi žádné děti, žel, mít nikdy nebudu.
>
> Je mi líto, že máš takové problémy, a lituji také, že se nám nedostalo takového vzdělání, abychom dokázaly situaci v Egyptě náležitě chápat. Jak našemu otci Mithridatovi, tak našemu strýci Tigranovi ovšem na nějakých našich obtížích nijak nesešlo, to mi věř. Představovali jsme pro ně prostě cestu, jak proniknout do Egypta, protože my obě máme v žilách potřebnou ptolemaiovskou krev, kterou můžeme zdůvodnit své nároky. Co jsme ovšem nemohly tušit, je ta záležitost s egyptskými kněžími a s jejich vlivem na lid – ten se skutečnou egyptskou krví, ne s tou makedonskou. Je to skoro, jako by existovaly dvě země se jménem Egypt, jednu tvoří

makedonská Alexandreia a delta, druhou tamty ostatní kraje ležící nahoře na Nilu.

Myslím, má nejmilejší Tryfaino, že bys měla sama začít s egyptskými kněžími vyjednávat. Tvůj manžel Aulétés není na muže, takže ty máš alespoň naději, že někdy budeš mít i děti. A ty je *musíš* mít! To ovšem podle egyptského práva nesmí nastat dřív, než budeš korunována a pomazána – a korunována a pomazána nemůžeš být dřív, než se ti egyptští kněží uvolí tento obřad provést. Vím dobře, že Alexandrijští před římským poselstvem předstírali, že už jsi korunována a pomazána byla – byli si totiž jisti, že Marcus Perperna a ostatní členové jeho delegace egyptské zákony a zvyky natolik neznají. Ale lid Egypta *ví*, že jsi dosud nebyla jako jeho panovnice potvrzena. Aulétés je hlupáček, není příliš obdařen rozumem a smysl pro politiku mu už docela chybí. Zatímco ty a já jsme pravé dcery našeho otce, a jsme proto mnohem lépe nadány.

Jdi za kněžími a začni s nimi znovu jednat. Sama za sebe. Mně se zdá naprosto jasné, že nedosáhneš ničeho – ani dětí ne – dokud ty kněze nezískáš na svou stranu. Aulétés sice soudí, že on je důležitější než kněžstvo a že Alexandrijci jsou dostatečně silní, aby nad kněžími zvítězili. Ale v tom nemá pravdu. Přesněji řečeno: Aulétés se domnívá, že důležitější je být makedonským králem než egyptským faraónem – a že když už je jednou králem, musí se stát i faraónem. Z tvého dopisu jsem usoudila, že do téhle pastičky ses *ty* chytit nedala. Ale to zdaleka nestačí. Musíš vyjednávat dál. Kněží jsou si vědomi, že naši manželé jsou poslední svého rodu a že dosazovat na trůn po tisíci letech cizích vpádů a cizáckých panovníků nějakou soupeřící dynastii by bylo mnohem nebezpečnější než přijmout a schválit poslední z Ptolemaiovců. Takže jim, alespoň podle mého názoru, jde mnohem víc o to, aby byli váženi, a ne znevažováni, aby byli nadále uctíváni a respektováni. Respektuj je tedy, má nejmilejší Tryfaino. A přiměj i svého manžela, aby se jim podřídil! Mají koneckonců v rukou správu labyrintů s poklady faraónů, vládnou příjmy z celé nilské oblasti a mají vliv na všechen egyptský lid. Skutečnost, že se Fazolkovi před sedmi lety podařilo vyplenit Théby, ještě nic neznamená. On totiž *byl* korunován a pomazán, on *byl* faraónem. A Théby také neznamenají celý Nil.

Ber zatím ten lék dál a nepostav se ani proti svému manželovi, ani proti Alexandrijcům. Dokud oni zůstávají tvými spojenci, máš alespoň pevnou základnu pro další vyjednávání s kněžími z Memfidy.

Koncem měsíce *sextilis* se Gaius Julius Caesar vrátil do Tarsu k Vatiovi a mohl mu předložit smlouvy o získání požadovaných lodí a posádek ze všech důležitých přístavů a oblastí ve Vatiově správě. Vatia byl zjevně potěšen, zejména dohodami uzavřenými s Kyprem. Neměl však pro svého mladého podřízeného žádné další vojenské úkoly a byl kromě toho i zvěstovatelem zprávy o Sullově smrti v Římě.

„Pak ovšem, Publie Servilie," řekl Caesar, „bych se rád s tvým svolením vrátil domů." Vatia se zachmuřil. „A proč?"

„Z několika důvodů," říkal Caesar lehce. „Především – a hlavně – ti tu teď nejsem příliš platný, pokud ovšem nezamýšlíš zahájit tažení s cílem vytlačit krále Tigrana z východní Pedie a z eufratské Kappadokie."

„Žádné takové rozkazy jsem neobdržel, Gaie Julie," řekl Vatia upjatě. „Mám se soustředit na správu provincie a na likvidaci pirátské hrozby. Kappadokie a východní Pedie budou muset počkat."

„Chápu. V tom případě ovšem pro mne nebudeš mít v nejbližší budoucnosti žádné vojenské úkoly. Mé další důvody, pro které bych se rád vrátil domů, jsou osobní. Vstoupil jsem do manželství, které zatím nebylo naplněno, a měl bych si také odbýt svou praxi u soudů. Čas, který jsem musel strávit v úřadě flamina Dialis, mi teď chybí pro mou právnickou dráhu. Chci se ve svém roce stát konsulem. Mám na to právo podle svého původu. Můj otec byl prétorem, můj strýc konsulem, můj bratr Lucius byl rovněž konsulem. Juliové konečně znovu vystupují do popředí."

„Dobrá, Gaie Julie, můžeš se vrátit domů," řekl Vatia, jenž byl všechny tyto důvody s to plně chápat. „Rád ti dám oceňující dopis pro senát a mobilizaci mého loďstva ti v něm uznám za jedno splněné tažení."

Sullova smrt znamenala konec dobrých vztahů mezi konsuly Lepidem a Catulem. Nebyla to dvojice, v níž by povahově lnul jeden ke druhému, a už sám diktátorův odchod byl prvním signálem jejího rozpadu; Catulus navrhl, aby byl Sullovi uspořádán státní pohřeb, zatímco Lepidus odmítal zatížit státní rozpočet náklady na pohřbení muže, jehož pozůstalost by byla tento výdaj bez nesnází unesla. Následnou bitvu v senátě vyhrál Catulus; Sulla byl pohřben na účet státní pokladny, kterou koneckonců právě on dokázal úspěšně naplnit.

Ani Lepidovi však nechyběla podpora a Řím sledoval, jak se navracejí ti, jež Sulla přiměl uprchnout. V Římě se vzápětí po pohřbu objevili Marcus Perperna Veiento a Cinnův syn Lucius. Perpernovi Veientonovi se nějak podařilo uniknout proskripcím (i když byl správcem Sicílie v době Pompeiova příchodu na ostrov) – patrně proto, že se Pompeiovi nepostavil na odpor a že ani neměl takový majetek, aby se ho vůbec vyplatilo proskribovat. Mladý Cinna byl samozřejmě na mizině. Ale nyní, když byl diktátor mrtev, stali se oba tito muži zárodkem tajné opoziční frakce stojící proti diktátorově politice a proti jeho zákonům, a pochopitelně se postavili spíše na Lepidovu než na Catulovu stranu.

Lepidus byl nejen prvním konsulem, ale získal si již dříve respekt i tím, že dokázal Sullovi v senátě otevřeně čelit; měl proto nyní, po Sullově smrti, vynikající příležitost ke zmírnění tvrdosti některých Suitových zákonů, neboť ho v senátě podporovalo mnohem více senátorů než Catula.

„Rád bych," říkal Lepidus svému nejlepšímu příteli Markovi Juniovi Brutovi, „vstoupil do historie jako muž, který dokázal Sullovy zákony upravit tak, aby byly přijatelné pro každého – i pro jeho nepřátele."

Štěstěna jim oběma přála. Poslední seznam budoucích magistrátů, který ještě Sulla připravil, zahrnoval i Brutovo jméno, a když se o předchozím Novém roce prétoři ujímali úřadu, byl los určující, do které provincie kdo půjde, příznivý jak pro Lepida, tak i pro Bruta; Lepidus si vytáhl Zaalpskou Galii, zatímco Brutus Italskou Galii, kam se měli odebrat ihned po skončení svého úředního období – to jest o nejbližším příštím Novém roce. Zaalpská Galie až dosud nebyla konsulskou provincií, dvě věci se však přičinily o změnu: válka s Quintem Sertoriem v Hispánii (zatím nepříliš úspěšná) a

narůstající neklid mezi galskými kmeny, hrozící přerůst ve vzbouření a ohrozit tak pozemní spojení s Hispánií.

„Takhle budeme moci v úzké spolupráci snáze zvládat naše provincie," řekl Lepidus rozradostněně Brutovi, když už bylo losování ukončeno. „Já si budu moci dovolit vytáhnout proti revoltujícím kmenům, zatímco ty v Italské Galii budeš organizovat odesílání zásob a všeho ostatního, co bude třeba."

A tak se Lepidus s Brutem oba těšili na rok svého správcovství, který sliboval být jak rušný, tak i bohatý. Jakmile Sulla zemřel, začal Lepidus okamžitě s uskutečňováním svého programu zmírňování nejtvrdších Sullových zákonů, zatímco Brutus jako předseda soudu pro násilné činy se zabýval dodatky k Sullovým zákonům, které v předchozím roce v oblasti působnosti tohoto soudu prosadil Sullův prétor Gnaeus Octavius. Zjevně ještě se Sullovým souhlasem dal Gnaeus Octavius uzákonit ustanovení, podle nichž měli ti, kdo se na proskripcích obohatili za použití násilí, nátlaku a zastrašování, získaný majetek opět vrátit jeho majitelům – což si ovšem zároveň vyžádalo výmaz jmen původních vlastníků z proskripčních seznamů. Brutus opatření Gnaea Octavia plně schvaloval a s chutí tuto jeho myšlenku dále rozvíjel a uplatňoval.

V červnu, kdy už spočíval Sullův popel v těsně uzavřené urně v hrobce na Martově poli, oznámil Lepidus v senátě, že bude žádat o souhlas se zákonem *lex Aemilia Lepida,* jímž měla být městům v Etrurii a v Umbrii navrácena část půdy zabavené pro potřebu Sullových veteránů.

„Jak všichni dobře víte, otcové senátoři," vysvětloval Lepidus pozorně naslouchajícímu senátu, „dochází v současné době na sever od Říma ke značným nepokojům. Jsem toho názoru – a stejně soudí i mnoho dalších mužů – že tyto nálady vzbudila snaha zesnulého diktátora potrestat etruské a umbrijské obce odnětím jejich městských pozemků takřka do posledního iugeru. To, že se vždy neztotožňoval s diktátorovými opatřeními, dal senát jasně najevo vyjádřením nesouhlasu s diktátorovým záměrem proskribovat veškeré občany Arretia a Volaterr. Je naší zásluhou, že jsme dokázali diktátora od jeho uskutečnění odvrátit a že se tak dokonce stalo v době, kdy byl na samém vrcholu moci. Nu, nedomnívejte se, že by můj nově navrhovaný zákon chtěl Arretiu a Volaterrám cokoli odpouštět! Aktivně podporovaly Carbona, což znamená, že ani já jim nehodlám nic darovat. Nikoli, jde mi o ty obce, které musely proti své vůli přijmout úlohu hostitelů Carbonových legií. Mluvím teď o městech, jako je Spoletium a Clusium, v nichž to v současnosti vře odporem k Římu, neboť přišla o svou půdu, aniž se kdy provinila jakoukoli zradou! Stala se prostě nešťastnými oběťmi občanské války jen proto, že jimi prošla něčí armáda."

Lepidus se odmlčel, rozhlédl se po řadách senátorů rozesazených na stupních podél obou stěn síně a byl uspokojen tím, co viděl. Přidal v hlase na procítěnosti a pokračoval.

„Zákon se nebude vztahovat na žádnou obec, která aktivně podporovala Carbona, a půda těchto zrádců bude víc než postačovat svou rozlohou k usídlení Sullových vojáků. To je třeba zdůraznit. S několika málo výjimkami je nyní celá Itálie v jádře římská, její obyvatelé jsou římskými občany a jsou rovnoměrně rozděleni do všech pětatřiceti tribuí. A přece se s řadou okrsků Etrurie a Umbrie nakládá jako s někdejšími vzbouřeneckými spojenci, neboť i tenkrát patřilo k římským zvyklostem konfiskovat takovému revoltujícímu okrsku jeho půdu. Jak ale může Řím usurpovat půdu řádných a plnoprávných Římanů? To je protimluv o sobě! A my, otcové senátoři v nejvyšším římském vládnoucím sboru, nemůžeme k této praxi mlčet. Pokud bychom tak učinili,

dojde k dalším vzpourám, tentokrát v Etrurii a v Umbrii – a Řím si nemůže dovolit další boje na domácí půdě, když má tolik jiných starostí v zahraničí! V současné chvíli je naléhavě třeba nalézt peníze na vydržování čtrnácti legií v poli, které jsou nasazeny proti Quintovi Sertoriovi. A je víc než zřejmé, že naše drahocenné peníze musí být vynaloženy především na tento účel. Můj zákon, který má vrátit půdu městům, jako je Clusium a Tuder, vnese do Etrurie a Umbrie klid ještě dříve, než bude pozdě."

Senát mu pozorně naslouchal, třebaže se pak proti navrhovanému opatření energicky vyslovil Catulus, kterého pak následovaly i další krajně prosullovské a konzervativní síly, jak ostatně Lepidus předpokládal.

„Tohle, co tu Marcus Aemilius navrhuje, je totiž jen břit klínu," křičel rozčileně Catulus. „Marcus Aemilius Lepidus má v úmyslu naši sotva přijatou ústavu rozdrobit a kousek po kousku zničit – a začíná takovými kroky, u nichž si je jist, že se senátu zalíbí! Nic takového nesmíme připustit! Každé takovéto usnesení, které se mu podaří prosadit a odeslat lidu s poznámkou *senatus consultum*, ho jen povzbudí, aby zacházel dál a dál!"

Když ani Cethegus, ani Philippus nevystoupili na Catulovu podporu, usoudil Lepidus, že má vítězství na dosah. Bylo sice dost divné, že právě oni ho nezaštítili, avšak nač nad takovýmhle příjemným překvapením ještě mařit čas otázkami? Postoupil proto k dalšímu návrhu opatření předkládanému senátu ještě dříve, než získal souhlas s návrhem zákona o navrácení zabavené půdy.

„Povinností tohoto senátu je zrušit embargo, které uvalil zesnulý diktátor na prodej státního obilí pod cenou, jakou za něj požadují soukromí obchodníci," řekl jasným hlasem a s vraty Hostiliovy kurie dokořán otevřenými, tak aby ho slyšeli i všichni, kdo stáli venku. „Otcové senátoři, jsem slušný člověk, plně při smyslech! A nejsem žádný demagog. Jako první konsul nemám zapotřebí nadbíhat našim nejnuznějším občanům. Má politická dráha dospěla ke svému zenitu – nejsem muž, který by teprve stoupal vzhůru. Sám si mohu dovolit platit za obilí jakoukoli cenu, jakou se obchodníci rozhodnou požadovat. Ani teď nechci osočit našeho zesnulého diktátora, že se mýlil ve svém rozhodnutí stanovit cenu státního obilí ve výši požadované soukromými obchodníky. Myslím si jen, že náš zesnulý diktátor toto opatření nedomyslel do všech důsledků, nic víc. Protože k čemu ve skutečnosti došlo? Soukromí obchodníci zvedli ceny obilí, jelikož už neexistuje žádný státní tlak na to, aby tyto ceny byly udržovány co nejníže! Který obchodník, otcové senátoři, by ostatně dokázal odolat vyhlídkám na vyšší zisk? Řídí se snad obchodník ve svých rozhodnutích nějakou dobročinností anebo lidumilností? Jistěže ne! Obchoduje proto, aby dosáhl zisku pro sebe a pro své společníky, a je přitom zpravidla natolik krátkozraký, aby nedohlédl toho, že zvedne-li ceny svých produktů nad úroveň koupěschopnosti největší skupiny odběratelů, začíná tím podkopávat samy základy svého podnikání.

Žádám proto vás, členy tohoto senátu, abyste vyslovili souhlas s tímto mým navrhovaným zákonem, tak abych mohl *lex Aemilia Lepida frumentaria* předložit lidu ke schválení. Vrátíme se tak k naší staré, vyzkoušené a osvědčené praxi, kdy stát poskytuje občanům obilí za pevnou cenu deseti sesterciů za jeden modius. V úrodných letech i tato cena poskytuje státu dostatečný zisk, a jelikož úrodná léta převažují nad léty neúrody a nedostatku, nemůže stát tímto opatřením přijít nijak zkrátka."

Mladší konsul Catulus se postavil i proti tomuto návrhu. Avšak tentokrát se mu dostalo jen minimální podpory; jak Cethegus, tak Philippus tento Lepidův zákon zcela jednoznačně doporučili. Dostalo se mu proto schválení v podobě *senatus consultum* ještě na téže schůzi senátu, kdy byl navržen. Lepidus měl volnou cestu zákon předložit

shromáždění lidu a samozřejmě tak učinil. Jeho pověst se povznesla do nových výšin, a kdekoli se objevil na veřejnosti, byl pozdravován jásotem.

Zato jeho první návrh, *lex agraria*, týkající se zabavené půdy měl zcela jiný osud; neprošel zatím senátem, a třebaže ho předkládal ke schválení na každé další schůzi, nedařilo se mu získat pro něj takový počet hlasů, aby i tento zákon obdržel souhlas v *senatus consultum* – což podle Sullovy ústavy znamenalo, že ho sněmu předložit nemůže.

„Ale nevzdávám to," řekl Brutovi při večeři v Brutově domě.

Večeřel u Bruta pravidelně, neboť mu jeho vlastní domov připadal nesnesitelně prázdný. V době, kdy začaly proskripce, se stejně jako většina zámožných Římanů obával, že i on se ocitne na seznamech; setrval přece v Římě v letech Mariovy, Cinnovy a Carbonovy vlády – a za ženu měl dceru Lucia Appuleia Saturnina, jenž se přece kdysi pokusil stát římským králem. Byla to sama Appuleia, kdo navrhl, aby se s ní ihned rozvedl. Měli tři syny a bylo krajně nezbytné, aby rodinné jmění zůstalo uchováno pro oba mladší chlapce; nejstarší byl adoptován Cornelii Scipiony, a měl tak budoucnost zajištěnu; tato rodina byla příbuzensky spjata se Sullou a celá se hlásila k Sullovu táboru. Scipio Aemilianus (nazvaný podle proslulého předka) byl už dospělý, když Appuleia navrhla rozvod, a jejich druhému synovi, Luciovi, bylo osmnáct. Nejmladší Marcus byl teprve devítiletý. Třebaže Lepidus Appuleiu velice miloval, pro blaho jejich synů k rozvodu přivolil v domnění, že někdy v budoucnosti, až pomine nebezpečí, se s ní bude moci znovu oženit. Avšak Appuleia nebyla nadarmo dcerou Saturninovou; přesvědčena, že sama její existence bude pro jejího bývalého manžela a pro její syny trvalou hrozbou, spáchala sebevraždu. Její smrt znamenala pro Lepida nesmírnou ránu, z níž se už citově nikdy nevzpamatoval. A tak, kdykoli mohl, trávil volný čas v domě jiných mužů – zejména v domově svého nejlepšího přítele Bruta.

„To je naprosto správné! Ty se vzdát nesmíš," řekl Brutus. „Vytrvalostí a houževnatostí senát nakonec udoláš, o tom jsem přesvědčen."

„Bylo by ovšem dobře, kdybys ten odpor senátorů zlomil co nejdřív," ozval se hlas třetího účastníka večeře usazeného na židli naproti *lectu mediu.*

Oba muži pohlédli na Brutovu manželku Servilii s respektem a znepokojením; tomu, co řekla Servilia, bylo vždy třeba věnovat pozornost.

„Co přesně máš na mysli?" otázal se Lepidus.

„Mám na mysli to, že se Catulus opásal do boje."

„Jak jsi na to přišla?" otázal se Brutus.

„Nastavuji uši," řekla Servilia s bezvýraznou tváří. Pak se však usmála, svým tajnůstkářským a upjatým způsobem. „Zašla jsem si dnes ráno na návštěvu k Hortensii, a ta není nadarmo sestrou našeho největšího advokáta – podobně jako on je i Hortensia nenapravitelná hovorka. Catulus ji zbožňuje, a tak se před ní až příliš rozpovídal – a ona se z toho zase vypovídá tomu, kdo je dost obratný, aby z ní její tajemstvíčka vytáhl."

„A to ty jsi," řekl Lepidus.

„Jistě. Co je ovšem důležité – já se o ta její tajemství doopravdy zajímám. Většina jejích návštěvnic si totiž libuje spíš ve všelijakých klípcích a v různých ženských záležitostech, zatímco Hortensia se nejraději ze všeho baví o politice. A tak se u ní stavuji dost často."

„Pověz nám o tom víc, Servilie," řekl Lepidus, který stále ještě nechápal, o čem vlastně Servilia hovoří. „Catulus že se opásal do boje? A kam se to chystá? Do Přední

Hispánie? Má se tam odebrat příští rok jako správce, a to se zcela novou armádou. Takže by nebylo tak od věci, kdyby se – ehm, jak ty říkáš – opásával do boje.“

„Tahle válka ovšem nemá nic společného s Hispánií ani se Sertoriem,“ řekla Brutova manželka. „Catulus mluví o válce v Etrurii. Podle Hortensie chce přesvědčit senát, aby postavil a vyzbrojil další legie, které by se vypořádaly s tamějšími nepokoji.“

Lepidus se na *lectu mediu* posadil zpříma. „Ale to je přece šílenství! Existuje jediná cesta, jak v Etrurii udržet klid, a to vrátit jeho obcím podstatnou část toho, co jim Sulla sebral!“

„Jsi v nějakém styku s místními vůdci v Etrurii?“ otázala se Servilia.

„Jistěže.“

„S extrémisty, nebo s těmi umírněnými?“

„Řekl bych, že s umírněnými, pokud za extrémisty považuješ vůdce měst, jako jsou Volaterrae a Faesulae.“

„Mám na mysli právě tyhle.“

„Děkuji ti za tvou informaci, Servilie. Mohu tě ujistit, že zdvojnásobím své úsilí, abych dal věci v Etrurii do pořádku.“

*** * ***

Lepidus sice své úsilí skutečně zdvojnásobil, nedokázal však zabránit Catulovi, aby přesvědčil senát, že je třeba začít sbírat legie, které podle něho budou nezbytné k potlačení rodícího se vzbouření v Etrurii. Včasné Serviliino varování však Lepidovi umožnilo zorganizovat si podporu *pedariů* i význačnějších senátorů ze zadních řad, jako byl Cethegus; Catulův vášnivý výpad vyslechl senát celkem vlažně.

„Upřímně řečeno, Quinte Lutatie,“ řekl Cethegus Catulovi, „začíná nás víc znepokojovat nedostatek spolupráce mezi tebou a prvním konsulem než nějaké hypotetické vzbouření v Etrurii. Zdá se nám, že ses rozhodl pro neústupný odpor vůči všemu, co navrhne první konsul. Připadá mi to dosti smutné, zejména tak brzy poté, co Lucius Cornelius Sulla si dal tolik práce, aby vytvořil základy pro spolupráci různých členů a frakcí v římském senátě.“

Poté, co byl takto usazen, se Catulus stáhl. Nikoli však natrvalo, jak se brzy ukázalo. Události se vyhrotily a začínalo se zdát, že pravdu má on a že Lepidovy naděje na získání onoho neustále unikajícího *senatus consultum* pro jeho zákon na navrácení zabavené půdy jsou definitivně zmařeny. Neboť koncem června napadli občané Faesul, jejichž půda byla vyvlastněna, usedlé veterány v celém okolí města, z přidělených pozemků je vyhnali a ty, kteří se postavili na odpor, pozabíjeli.

Smrt několika set Sullových loajálních legionářů nebylo možno ignorovat a Faesulám nemohla takováto otevřená vzpoura projít. V okamžiku, kdy by se byl měl senát plně soustředit na přípravu voleb chystaných na měsíc *quinctilis*, musel na ně naráz zcela zapomenout. Byl už sice tažen los, kdo z konsulů povede kurulské volby (tato úloha připadla Lepidovi), což byla novinka Sullovy ústavy, avšak dál přípravy nepokročily. Namísto toho uložil senát oběma konsulům, aby postavili čtyři nové legie, vyrazili proti Faesulám a povstání potlačili.

Senát už se chystal rozejít, když se zvedl Lucius Marcius Philippus a požádal o slovo. Lepidus, jenž byl v měsíci *quinctilis* držitelem fasces, se dopustil své první velké chyby: dovolil Philippovi promluvit.

„Vážení kolegové senátoři," začal Philippus zvučným hlasem, „já vás *prosím*, abyste Markovi Aemiliovi Lepidovi nesvěřovali do rukou žádnou armádu! Já to od vás nežádám, já se toho nedomáhám. Já *prosím!* Neboť je mi jasné, že náš první konsul osnuje převrat – že ho osnuje od chvíle, kdy byl do svého úřadu inaugurován! Dokud náš milovaný diktátor nezemřel, neřekl a nepodnikal Lepidus ještě naprosto nic. Avšak v okamžiku, kdy náš milovaný diktátor zemřel, začal intrikovat. Postavil se proti hlasování o Sullově pohřbu na státní útraty! V tomto sporu samozřejmě prohrál – já jsem ale nabyl přesvědčení, že on ani na okamžik stejně nevěřil, že by kdy mohl vyhrát! On jen použil debaty o pohřbu jako signálu všem svým stoupencům, že se hodlá zasadit o celý velezrádný legislativní program. A teď s tímto velezrádným zákonodárstvím započal! Navrhl už, aby byly konfiskované pozemky vráceny lidem, kteří si *plně zasloužili*, aby jim byla půda zabavena! A když se senát zdráhal, pokusil se obloudit všechny třídy od druhé až po poslední oním trikem, který už zkusil kdekterý demagog, od Gaia Graccha až po Lepidova tchána Saturnina – přišel se zákonem o levném obilí! Řím neměl mít možnost odsouhlasit peníze nezbytné k uctění ostatků největšího ze svých občanů – och, to ne! Zato má Řím vydat mnohem víc ze své státní pokladny, jen aby jeho bezcenní *proletarii* byli zahrnuti lacinou pšenicí – och, to ovšem ano!"

Lepidus nebyl jediný, kdo byl tímto útokem ohromen; celý senát ztuhle seděl jako omráčen. Philippus bouřil dál.

„Vy tedy, vážení kolegové senátoři, hodláte tomuto muži poskytnout čtyři legie a vyslat ho s nimi do Etrurie? Nu, já odmítám něco takového připustit! Především se co nevidět mají konat kurulské volby a *on* byl určen losem, aby je řídil. Proto musí zůstat v Římě, a ne se někam ztratit a sbírat vojsko! Musím vám připomenout, že po řadě let to budou první svobodné volby a že je nezbytné, aby proběhly včas a podle zákona. Quintus Lutatius Catulus je plně schopen postavit armádu a vytáhnout s ní proti Faesulám a jakékoli další etruské obci, která by se chtěla postavit na jejich stranu. Je proti Sullovým zákonům, aby se z Říma odebrali na válečné tažení oba konsulové současně. Ba dokonce právě proto vtělil náš milovaný diktátor do zákona ono ustanovení o zvláštním pověření velením! Získali jsme tak ústavně podloženou možnost svěřit velení ve válce nejschopnějšímu z těch, kteří jsou k dispozici, i kdyby nešlo o člena senátu. Ale vy byste teď najednou měli udělit důležité velení muži, který jako voják věru nijak nevynikl! Quintus Lutatius své nesporné zkušenosti má, všichni jeho vojenské zásluhy známe. Ale Marcus Aemilius Lepidus? Je bez zkušeností, bez záruk, že velení zvládne! Zato, a na tom trvám, je to potenciální vůdce povstání. Jemu prostě *nemůžete* svěřit legie a vyslat ho s nimi do války na území, s nímž – jak ho usvědčují jeho vlastní slova – jsou spojeny jeho zrádné záměry proti Římu!"

Prvních pár vět tohoto projevu vyslechl Lepidus s pokleslou bradou a s otevřenými ústy, pak se však s náhlou rozhodností otočil ke svému písaři a vytrhl mu z rukou voskovou tabulku i stylus; po celý zbytek Philippovy řeči si dělal poznámky. Povstal nyní k odpovědi, tabulku držel tak, aby se zápisky teď mohl řídit.

„Co tě vlastně vedlo k tomu, cos tu teď řekl, Philippe?" otázal se a neužil ani zdvořilostní formy celého Philippova jména. „Přiznám se, že jsem dost na rozpacích, mám-li se domyslet nějakého motivu pro tvé vystoupení – ale nějaký motiv přece mít musíš, o tom jsem přesvědčen! Jakmile v tomto domě náš *Velký tergiversator* povstane a pronese jednu ze svých skvěle sesumírovaných a brilantně proslovených řečí, můžete se vsadit, že za ní vždy vězí nějaký skrytý záměr! Opět mu někdo zaplatil, aby zase jednou obrátil tu svou togu naruby! Kterak on nám už zbohatl! Kterak nám ztučněl! Jak

je spokojeňoučký! Jak už bezmála tone v tom svém soukromém močálu prostopášnosti! A vždycky znovu se najde někdo, kdo si ho najme, neboť potřebuje získat v senátu svého mluvčího!“

Lepidus pozvedl voskovou tabulku o něco výše; pevně se přes ni zadíval na ztichlé senátory. I Catulus, jak mu prozradil letmý pohled jeho směrem, byl Philippovým vystoupením zcela vyveden z míry. Ať za Philippem stojí kdokoli, Catulus ani žádný příslušník jeho frakce to určitě nejsou.

„Proberu Philippovy body jeden po druhé, otcové senátoři. Tak tedy za prvé – má pasivita, ještě než diktátor zemřel. To není pravda! Dobře to vědí všichni přítomní! Stačí se jen přenést v mysli do minulosti!

Za druhé – hlasování o užití veřejných fondů k zaplacení diktátorova pohřbu. Ano, byl jsem proti. Stejně tak bylo proti i mnoho jiných. A proč ne? To už nemáme mít právo na vlastní názor a hlas?

Za třetí – že mé námitky měly být signálem pro mé stoupence – a mám já nějaké? – že chci zrušit všechno, co Lucius Cornelius Sulla vytvořil – tak tohle je naprostý nesmysl! Pokusil jsem se navrhnout dva zákony a jen s jedním z nich jsem uspěl. Ale dal jsem snad najevo sebemenší známku toho, že bych měl v úmyslu rozvrátit Sullův soubor zákonů? Slyšeli jste mě snad kritizovat nový systém našich soudů? Anebo nové zásady upravující činnost státních zaměstnanců? Či senátu? Nebo snad volební procedury? Nové zákony o velezradě, které mají přitáhnout uzdu správcům provincií? Restrikci práv a činnosti sněmů? Nebo i tvrdé okleštění práv tribunů lidu? Nikoli, otcové senátoři, nic takového jste ode mne neslyšeli a slyšet ani nemohli! *Neboť já nemám naprosto v úmyslu žádného z těchto ustanovení se sebeméně dotknout*!“

Poslední větu na své posluchače přímo zaburácel, takže nemálo jich sebou ulekaně trhlo. Odmlčel se, aby se všichni mohli vzpamatovat, a pak pokračoval.

„Za čtvrté – tvrzení, že se můj zákon o navrácení *části* zabavených pozemků – části, nikoli veškerých! – jejich původním majitelům rovná velezradě. I to je nesmysl. *Lex Aemilia Lepida* neříká, že by se měla vrátit jakákoli půda konfiskovaná městům nebo okrskům, jež se skutečně dopustily zrady. Týká se jen těch pozemků, které náležejí obcím, jejichž účast ve válce s Carbonem byla nedobrovolná nebo nezávadná.“

Lepidus ztišil hlas, nasadil důvěrnější tón. „Kolegové senátoři, zamyslete se na chvilku, prosím vás o to! Máme-li dospět k úplné jednotě a k naprostému souladu ve vskutku římské Itálii, musíme přestat s tím ustavičným ukládáním takových trestů, jakými jsme kdysi postihovali italské spojence, mužům, jež mají nyní stejná práva jako my všichni! Pokud se Lucius Cornelius Sulla někde dopustil chyby, pak to bylo právě v této věci. U muže jeho věku to bylo snad i pochopitelné. Ale u většiny z nás, kteří jsme o dobrých dvacet let mladší, by byl neodpustitelný omyl uvažovat stejným způsobem jako on. Připomínám tu, že i Philippus je už starý člověk se zastaralými předsudky. Když zastával úřad censora, projevily se tyto jeho předsudky naprosto jasně v tom, jak tvrdošíjně odmítal to, co vlastně pak sám Sulla realizoval – rovnoměrné rozdělení nových římských občanů do všech pětatřiceti tribuí.“

Začínali už být zvikláni, neboť to vskutku byl mnohem mladší sbor, než jaký v senátě zasedal před deseti lety. Lepidus cítil, že z něho padá nejhorší úzkost, a pokračoval dál.

„Za páté – můj obilný zákon. Jím byla rovněž napravena zjevná křivda. Pevně věřím, že kdyby si byl Lucius Cornelius Sulla podržel diktátorský úřad déle, byl by to nahlédl i on sám a byl by provedl totéž co já – uzákonil by obnovení dodávek levného obilí nižším třídám. Obchodníci s obilím projevili nadměrnou ziskuchtivost. To nemůže

nikdo popřít! A tento náš sbor byl natolik moudrý, že zdravé jádro mého obilního zákona pochopil, neboť právě vy jste vyjádřili souhlas, aby byl předložen dál ke schválení, a předešli jste tak hrozbě, že v Římě dojde po letošních žních k násilnostem a bouřím. *Lidu totiž nelze brát privilegia, kterých požíval tak dlouho, že je začal považovat za svá práva!*

Za šesté – mé povinnosti konsula určeného losem k dohledu nad kurulskými volbami. Ano, tento los mi připadl a podle naší nové ústavy to znamená, že toliko já mohu nacházející kurulské volby řídit. Ovšem, otcové senátoři, nebyl jsem to já, kdo požádal, abych byl pověřen jako svým prvořadým úkolem táhnout se čtyřmi legiemi do Faesul a potlačit tam vzpouru. Byli jste to vy, kdo jste mi to uložili! *Ze své vlastní svobodné vůle!* Aniž jsem o něco takového požádal! Nenapadlo vás v té chvíli – a ani mne nic takového nenapadlo! – že taková věc, jako jsou kurulské volby, by měly dostat přednost před otevřenou vzpourou, která na půdě Itálie právě propukla. Doznávám, že jsem usoudil, že prvně musím přispět k potlačení takovéhoto vzbouření, a pak teprve se věnovat kurulským volbám. Na volby zbývá do konce roku ještě spousta času. Je koneckonců teprve začátek měsíce *quinctilis.*

Za sedmé – Sullovým zákonům se nijak výslovně nepříčí, aby se oba konsulové současně vzdálili z Říma s válečnými úkoly. Dokonce ani kdyby měli vést válku mimo území Itálie. Ani Quintus Lutatius Catulus, ani já Sullovy zákony nepřekročíme. A dodatek o zvláštním pověření velitele mimo senátorské řady může být uplatněn tehdy, pokud ani zákonně zvolení magistráti, ani *žádný jiný z vojensky schopných senátorů* není způsobilý k vedení války.

A konečně za osmé," řekl Lepidus. „Čím je dáno, že bych já byl méně způsobilý velet ve válce než Quintus Lutatius Catulus? Oba dva jsme naposledy sloužili za války s Italiky. Žádný z nás v době Cinnovy a Carbonovy vlády neodešel z Říma. Oba dva jsme zachovávali čestnou a důslednou neutralitu, za niž žádného z nás zcela zjevně Lucius Cornelius Sulla netrestal – tady před vámi koneckonců oba stojíme jako poslední dvojice jím osobně vybraných konsulů. Vojenských zkušeností máme oba dost a dost. Neexistuje nic, podle čeho by bylo možno předpovídat, kdo z nás může v tažení proti Faesulám více zazářit. Je v nejvlastnějším zájmu Říma, abychom oba dokázali zářit stejným jasem, či snad ne? Je běžnou praxí v Římě, že pokud jsou konsulové hotovi ujmout se na pokyn senátu vojenského velení, pak se tak musí stát. Konsulové tak učinili. Víc k tomu není co dodávat."

Avšak Philippus se zdaleka nevzdával. Nedal najevo rozmrzení ani hněv a hladce převedl diskusi do polohy stesků na zjevné rozbroje, které vzplály mezi konsuly, a dokazoval to snad víc než půlstovkou příkladů, od podružných nesouladů až po zásadní srážky mezi nimi. Slunce už zapadlo (což znamenalo, že po technické stránce už měl senát jednání ukončit), avšak Catulus i Lepidus oba odmítli odložit rozhodnutí až na příští den, takže senátní zřízenci rozžehli pochodně a Philippus mlel dál svou. Bylo to dobře promyšleno. Když konečně dospěl k závěru, byli by senátoři souhlasili prakticky s čímkoli, jen aby už mohli jít domů najíst se a vyspat.

„Co navrhuji," řekl posléze, „je, aby každý z konsulů složil přísahu v tom smyslu, že nepoužije své armády jako nástroje pomsty a neobrátí ji proti svému kolegovi. Tím snad nežádám příliš! Ale já sám budu klidněji usínat, pokud budu vědět, že to oba odpřisáhli."

Lepidus se unaveně zvedl. „Podle mého osobního názoru je to, co navrhuješ, Philippe, bezpochyby ta největší pitomost, jakou jsem kdy musel vyslechnout!

Nicméně, pokud se senát bude cítit šťastnější a pokud Quintovi Lutatiovi a mně dovolí účinněji se chopit našich úkolů, budiž, já za svou osobu jsem ochoten to odpřisáhnout.“

„Plně s tebou souhlasím, Marku Aemilie,“ řekl Catulus. „A teď už bychom se snad všichni mohli rozejít do svých domovů.“

* * *

„Oč myslíš, že vlastně Philippovi šlo?“ otázal se Lepidus nazítří u oběda.

„Po pravdě řečeno, nevím,“ řekl Brutus a vrtěl hlavou.

„Máš ty nějakou představu, Servilie?“ otázal se první konsul.

„Ne, nemám,“ odpověděla zachmuřeně. „Manžel mi sice obecně sdělil, co tam včera bylo řečeno, ale víc bych asi dokázala pochopit, kdybys mi mohl dát přečíst kopii doslovného záznamu jednání – pokud ho ovšem písaři zachycovali.“

Lepidus si Serviliin politický úsudek cenil tak vysoko, že na jejím požadavku neshledával pranic nepatřičného a slíbil, že jí záznam ráno přinese ještě předtím, než se odebere z Říma sebrat své čtyři legie.

„Začínám si myslet,“ říkal Brutus, „že na zlepšení postavení etruských a umbrijských měst, která se zúčastnila Carbonovy války nemáš valné vyhlídky. V senátě je příliš mnoho takových mužů, jako je Philippus, a ti nestojí o to poslouchat, co ty jim říkáš.“

Brutovi velice záleželo na tom, aby se alespoň část umbrijského území podařilo zpacifikovat, neboť byl hned po Pompeiovi vlastníkem největší rozlohy půdy v Umbrii; nestál o žádné kolonie nově usazených vojáků v sousedství svých pozemků. Ležely převážně v sousedství Spoletia a Iguvia, jimž už byla půda zabavena. Že tam dosud nedošlo k osidlování veterány, mělo dvě příčiny: liknavost komisí ustavených k přidělování dílců a odchod čtrnácti původních Suitových legií do bojů v Hispánii před dvaceti měsíci. Právě tato druhá skutečnost umožnila Lepidovi prosadit jeho zákon; pokud by bylo v Itálii zůstalo všech třiadvacet Suitových legií a pokud by byly demobilizovány, tak jak to bylo původně v plánu, pak už by byly do Spoletia i Iguvia dávno přibyly plné kontingenty usídlovaných veteránů.

„To, co Philippus včera řekl, bylo přímo otřesné,“ ulevil si Lepidus, znovu při té vzpomínce rudnoucí hněvem. „Nedokážu ty pitomce prostě pochopit! Myslel jsem si, poté, co jsem Philippovi odpověděl, že je mám na své straně – hovořil jsem věcně a rozumně, Servilie, velice rozumně! A přece se dali Philippem umluvit, aby z nás vymámil tu nesmyslnou přísahu, kterou jsme dnes ráno museli složit v chrámu Semona Sanka Dia Fidia!“

„Což znamená, že jsou ochotni dát se pohnout i k dalším věcem,“ řekla. „Mně dělá starost hlavně to, že nebudeš v senátě, abys mohl čelit tomu starému pleticháři, až se příště zase chopí slova – a on si o to slovo zase řekne, to uvidíš! Ten něco chystá.“

„Nevím, proč o něm mluvíme jako o komsi starém,“ řekl Brutus, jenž měl sklon odbočovat. „Vždyť on přece zase tak starý není – osmapadesát. A i když vypadá, jako by ho už zítra měla klepnout mrtvička, nemyslím si, že by k tomu došlo. To by ostatně bylo až příliš krásné, než aby to mohla být pravda!“

Avšak Lepidus byl už odbočkami a spekulacemi unaven a přešel náhle ke konkrétnímu. „Odjíždím verbovat do Etrurie,“ řekl, „a byl bych rád, kdyby ses ke mně mohl co nejdřív připojit, Brute. Předpokládali jsme, že se dáme do společné práce až příští rok, ale myslím, že je třeba začít s ní už teď. U tvého soudu se nechystá nic, co by

nemohlo proběhnout i napřesrok a za nového soudce, takže požádám teď hned, abys byl ke mně přidělen jako můj starší legát.“

Servilia vyhlížela znepokojeně. „Je rozumné, abys zrovna ty sbíral své vojáky přímo v Etrurii?“ otázala se. „Proč se raději neobrátit do Kampánie?“

„Protože mě předběhl Catulus a Kampánii si vyhradil pro sebe. Mám ostatně své pozemky i všechny potřebné styky v Etrurii, a ne jižně od Říma. Cítím se tam líp, znám tam o mnoho víc lidí.“

„Jenomže to mě právě leká, Lepide. Obávám se, že by toho mohl Philippus využít, bude rozsévat pochybnosti o tvých skutečných úmyslech. Nevypadá dobře, když se vojsko verbuje právě na území, které vře potenciální vzpourou.“

„Nech Philippa mluvit!“ řekl opovržlivě Lepidus.

*** * ***

Senát nechával Philippa mluvit. Přehoupl se *quinctilis* a nadešel měsíc *sextilis*, nábor do armády velice rychle pokračoval a Philippus si zjevně předsevzal sledovat každý Lepidův krok, a to, jak se zdálo, za pomoci neobyčejně rozsáhlé a výkonné sítě agentů. Neplýtval přitom časem na nějaké hlídání Catula v Kampánii; Catulovy legie se rychle plnily muži ze Sullových záloh, kteří už byli syti civilního života a sedlačiny a dychtili po nějakém novém tažení, nepříliš daleko od domova. Potíž s rekruty z Etrurie spočívala v tom, že to naopak nebyli Sullovi veteráni. Většinou šlo buď o místní nováčky, ještě zcela zelené, anebo o veterány, kteří kdysi bojovali pod Carbonem a jeho vojevůdci a jimž se podařilo zmizet, když jejich armáda kapitulovala. Sullovi muži usídlení na svých přídělech v Etrurii většinou raději zůstávali doma, tak aby mohli svou novou půdu bránit, anebo se vytratili do Kampánie a tam se hlásili do Catulových legií.

Celé září vydržel Philippus hartusit v senátě, zatímco jak Catulus, tak Lepidus, kteří už měli legie na plných stavech, věnovali veškerou energii výcviku a zdokonalování svých armád. Na samém začátku října už Philippus senát uondal natolik, že Lepidovi nařídil vrátit se do Říma a organizovat kurulské volby. Příkaz putoval na sever do Lepidova tábora před Saturnií a Lepidovu odpověď přinesl zpět do Říma týž kurýr.

„V tomto rozhodujícím okamžiku se odtud nemohu vzdálit,“ prohlásil v ní bez obalu. „Buď budete muset vyčkat mého návratu, nebo vedením voleb pověřit v mém zastoupení Quinta Lutatia.“

Nato obdržel i Quintus Lutatius příkaz vrátit se z Kampánie do Říma – nikoli však, aby řídil volby; vyhovět v tomto směru Lepidovi neměl Philippus v plánu, a s Philippem mezitím uzavřel Cethegus spojenectví tak pevné, že cokoli si Philippus usmyslel, mělo v senátě automaticky zajištěnu tříčtvrtinovou většinu.

Za celou tu dobu nebylo zatím podniknuto nic proti Faesulám, které uzamkly brány, čekaly, co se bude dít dál, a s nemalou radostí sledovaly, jak se Řím nemůže dohodnout na svých příštích krocích.

Lepidovi byl odeslán již druhý příkaz, požadující, aby se okamžitě vrátil do Říma a uskutečnil kurulské volby; Lepidus znovu odmítl se podřídit. A Philippus a Cethegus nyní oznámili senátorům, že Lepidův postoj musí být považován za vzpouru, že mají důkazy o jeho jednáních a tajných dohodách s odštěpeneckými silami v Etrurii a v Umbrii – a že je do nich rovněž zapleten i jeho starší legát, prétor Marcus Junius Brutus.

Servilia v dopise Lepidovi psala:

Myslím, že se mi konečně podařilo uhodnout, co se to vlastně skrývá za Philippovým počínáním, třebaže jednoznačné důkazy pro své podezření zatím nemám žádné. Můžeš si být nicméně jist, že ať stojí v pozadí za Philippem cokoli a kdokoli, je to jedno a totéž, co se skrývá i za Cethegem.

Znovu a znovu jsem pročítala doslovný záznam Philippova prvního vystoupení v senátu a absolvovala jsem nejeden důvěrný rozhovor s kdejakou ženou, která by díky svému postavení mohla být v tomto směru informována. Ovšemže s výjimkou té nechutné Praecie, která teď kraluje na Cethegově dvorku. Hortensia neví o ničem, neboť o ničem podle mého názoru asi neví ani Catulus. Důležitou stopu jsem však zachytila u Julie, vdovy po Gaiovi Mariovi – vidíš alespoň, jak daleko až jsem při svém pátrání rozhodila sítě.

Její někdejší snacha, Mucia Tertia, je nyní provdána za toho mladého přivandrovalce z Picena, Gnaea Pompeia, jenž měl tu drzost nazvat sám sebe Magnus. *Není* v senátě, zato je velice bohatý, velice neomalený a velice ctižádostivý. Musela jsem být velice opatrná, abych v Julii nevzbudila dojem, že vyzvídám, ona je ovšem – jakmile jednou někomu věnuje svou důvěru – velice upřímná. Měla k tomu ostatně už od samého počátku sklon kvůli oddanosti, jakou projevil vůči Gaiovi Mariovi otec mého manžela – jak se snad upamatuješ, doprovázel ho v době Sullova prvního konsulátu do vyhnanství.

Ukázalo se také, že Julia chová k Philippovi odpor už od chvíle, kdy se před mnoha lety dal od Gaia Maria koupit; opovrhoval jím zřejmě i sám Gaius Marius, a to i v době, kdy ho využíval. Takže za své třetí návštěvy (považovala jsem za moudré získat si Juliinu plnou důvěru, dřív než Philippovi věnuji víc než jen zcela povrchní zmínku) jsem konečně zavedla řeč na současnou situaci a na možné důvody, proč si tě Philippus vyhlédl za svou oběť. A Julia na to poznamenala, že se podle jakési zmínky, kterou před ní utrousila Mucia Tertia za své poslední návštěvy v Římě, domnívá, že Philippus je teď snad v *Pompeiových* službách! Stejně tak jako nikdo jiný než Cethegus!

Víc už jsem se neptala. Nebylo to ani nutné. Od svého prvního projevu brnká přece Philippus neúnavně na strunu té Sullovy klausule **o** mimořádném pověření, podle níž se může senát poohlédnout po vojevůdci i mimo své řady, jestliže nenalézá vhodného muže v senátě samém. Pořád je ti ještě hádankou, co by tohle všechno mohlo mít společného se současnou situací? Přiznám se, že pro mne to byla dost dlouho záhada! Dokud jsem v klidu neprobrala Philippovo jednání za poslední tři desítky let.

Usoudila jsem posléze, že Philippus prostě pracuje pro svého pána – pokud jím je skutečně Pompeius. Philippus není žádný Gaius Gracchus ani Sulla; nespřádá dalekosáhlé plány, jak by zmanipuloval senát, aby odvolal vás všechny, kdo jste angažování v tažení proti Faesulám, a aby na vaše místo dosadil Pompeia. Ví asi dobře, že takového něco senát neudělá za žádných okolností – v senátu sedí v současné době na lavicích víc než dost

schopných mužů. I kdyby selhali oba konsulové – a v této fázi je nesnadné představit si, proč by se takového něco mělo komukoli z vás přihodit – není tu nikdo menší než Lucullus, aby nastoupil místo vás, a on je tento rok prétorem, takže imperium už má.

Ne, Philippus prostě dělá tak velký rámus, jaký dokáže, jen aby senátu připomínal existenci onoho Sullova ustanovení o zvláštním pověření. A Cethegus mu patrně v tomhle pomáhá, protože i on je nějak Pompeiovi zavázán. Ten ovšem ne kvůli penězům, to určitě ne! Ale jsou i jiné důvody než peníze, a pro Cethega se důvodem mohlo stát *cokoliv*.

Takže se mi zdá, drahý Lepide, že ses stal do jisté míry náhodnou obětí a že právě ta tvoje odvaha postavit se za to, co považuješ za správné, třeba i proti většině senátu, poskytla Philippovi vhodný cíl, kterým může před Pompeiem ospravedlnit sumy, které si od něho dává vyplácet a které jsou bezpochyby horentní. Zajišťuje a nadhání prostě přízeň muži, jenž sice není senátorem, ale přesto považuje za užitečné mít v senátě svou vlastní frakci – připravenou pro chvíli, až by se jeho služby ukázaly potřebné.

Je mi jasné, že se mohu zcela mýlit. Ale sama si nemyslím, že bych se v tomto ohledu pletla.

„Dává to mnohem víc smyslu, než všechno, co jsem zatím slyšel," řekl Lepidus pisatelčině manželovi, když dopis Brutovi dočetl nahlas.

„A já se Servilií plně souhlasím," řekl uchváceně Brutus. „Já si také nemyslím, že by neměla pravdu. Ona se mýlí zřídkakdy."

„Takže co mám teď dělat, příteli? Vrátit se do Říma jako hodný chlapeček, odbýt kurulské volby a propadnout se pak do zapomenutí – anebo se pokusit o to, k čemu mě etruští vůdcové snaží přemluvit a vést je v jejich otevřené vzpouře proti Římu?"

Byla to otázka, kterou si Lepidus položil už mnohokrát od chvíle, kdy si uvědomil, že mu Řím nikdy nedovolí vrátit Etrurii a Umbrii k jistému stupni zdravé prosperity. V tomto jeho rozhodování hrála vůdčí roli hrdost a potřeba vystoupit nad úroveň pouhého davu, i když tím davem byli římští konsulárové. Od manželčiny smrti ztratil v jeho očích vlastní život do té míry na ceně, že si ho přestával vážit vůbec; zcela mu zmizel ze zřetele vlastní důvod její sebevraždy, kterou chtěla zajistit, aby jejich synové byli v budoucnosti uchráněni před politickou odvetou. Scipio Aemilianus i Lucius přece stojí plně při něm, a třebaže mladý Marcus je ještě dítě, je to právě on, kdo slibuje naplnit tradici rodu, neboť se narodil s předstěrou přes tvářičku, a jak všichni věděli, tento jev značí, že bude po celý dlouhý život obdařen přízní Fortuny. Proč by se tedy měl teď Lepidus o kteréhokoli ze svých synů strachovat?

Před zcela jiným dilematem stál Brutus, třebaže ani on se nebál porážky. Nikoli, Bruta onen etruský plán přitahoval jako možné završení jeho osmiletého manželství s patricijkou Servilií: věděl dobře, že ho Servilia považuje za pouhého prosťáčka, nezajímavého, bezpáteřného, nepřitažlivého, k ničemu. Nemiloval ji, ale jak léta ubíhala a jeho přátelé a kolegové si čím dál tím víc považovali jejího úsudku v politických záležitostech, začal si uvědomovat, že v té ženské kukle je ukryta pozoruhodná osobnost a že to jediné, na čem mu skutečně záleží, je, jak ho právě *ona* oceňuje. I za této situace například nenapsala jemu, ale konsulovi, Lepidovi. Jeho pominula jako naprosto bezvýznamnou osobu. Zahanbovalo ho to. A chápal už teď, že to zahanbuje i ji samotnou. Pokud má v jejích očích získat na ceně, musí vykonat něco statečného, nějaký zcela výjimečný a významný čin.

A tak Brutus posléze Lepidovi na jeho otázku odpověděl, namísto aby se jí vyhnul. Řekl mu: „Myslím, že se musíš pokusit o to, oč tě etruští starší žádají, a vést Etrurii a Umbrii proti Římu.“

„Dobrá,“ řekl Lepidus, „udělám to. Ale ne dřív než po Novém roce, až budu zproštěn té pitomé přísahy.“

*** * ***

Když nadešly lednové kalendy, zůstal Řím bez kurulských magistrátů; volby neproběhly. Posledního dne starého roku svolal Catulus senát a oznámil, že nazítří bude nucen odeslat fasces do chrámu Venuše Libitiny a že bude jmenován první *interrex,* mezikrál. Tento dočasný nejvyšší magistrát setrvával v úřadě jen po pět dnů a vedl správu Říma; musel to být patricij, vůdce své senátorské decurie, a v případě prvního mezikrále i nejstarší patricij v senátě. Šestého dne musel být vystřídán druhým nejstarším patricijem v senátě, rovněž vůdcem své decurie; tento druhý *interrex* byl zplnomocněn provést kurulské volby.

A tak na úsvitu novoročního dne senát formálně jmenoval prvního senátora Lucia Valeria Flacca do úřadu mezikrále a ti muži, kteří zamýšleli ucházet se o volbu konsulem nebo prétorem, zahájili horečnou kampaň. *Interrex* odeslal Lepidovi stručný list, jímž mu nařizoval, aby opustil svou armádu a ihned se navrátil do Říma, a připomněl mu současně, že odpřisáhl, že své armády nezneužije proti svému konsulskému kolegovi.

Za poledne třetího dne působení prvního senátora Flacca v úřadě mezikrále, přišla od Lepida odpověď.

> Chtěl bych ti připomenout, první senátore, že jsem nyní prokonsulem, nikoli konsulem. A že jsem dodržel svou přísahu, která mne už nyní – kdy nejsem konsulem, nýbrž prokonsulem – nadále neváže. Rád se vzdám své konsulské armády, připomínám ovšem, že jsem nyní prokonsulem, že mi byla odhlasována prokonsulská armáda a že se této prokonsulské armády vzdát nehodlám. Jelikož má konsulská armáda sestávala ze čtyř legií a má prokonsulská armáda má mít rovněž čtyři legie, je zřejmé, že se ničeho vzdávat nemusím.
>
> Jsem nicméně ochoten vrátit se do Říma za následujících podmínek:
>
> že budu znovu zvolen konsulem;
> že bude do posledního iugeru v celé Itálii vrácena veškerá zkonfiskovaná půda;
> že budou navrácena veškerá práva a majetek synům a vnukům proskribovaných osob;
> že budou obnoveny veškeré pravomoci tribunů lidu.

„A tohle,“ prohlásil Philippus před senátem, „snad přesvědčí i toho nejzabedněnějšího člena senátu o tom, co má Lepidus vlastně v úmyslu! Pokud by měl dostat to, oč tu žádá, museli bychom odvrhnout celou ústavu, kterou Lucius Cornelius Sulla s takovou námahou a s takovým úsilím přivedl na svět. Lepidus moc dobře ví, že nic takového neuděláme. Jeho odpověď není ničím jiným než vyhlášením války.

Žádám proto senát, aby schválil *senatus consultum de re publica defendenda*.“ To ovšem vyvolalo vášnivou debatu, a tak bylo *konečné usnesení* přijato teprve posledního dne Flaccova působení v úřadě mezikrále. Od chvíle, kdy bylo odhlasováno, přecházela odpovědnost za obranu Říma formálně na Catula, jenž dostal příkaz vrátit se ke své armádě a přichystat se na válku.

Šestého lednového dne první senátor Flaccus z úřadu mezikrále odstoupil a senát do této funkce zvolil dalšího, už druhého muže, jímž se stal Appius Claudius Pulcher, který se stále ještě zdržoval v Římě, kde se zotavoval z vleklé choroby. Cítil se ovšem už natolik lépe, že se přímo vrhl do plnění svých povinností mezikrále, to jest svolání centurijního shromáždění a provedení volby kurdských magistrátů. Bude se, jak oznámil, konat o dva dny později uvnitř serviovských hradeb na Aventinu, který ležel již mimo pomerium, avšak byl přesto dostatečně chráněn před jakoukoli případnou Lepidovou vojenskou akcí.

„Je to zvláštní,“ řekl Catulus Hortensiovi, ještě než se odebral zpátky do Kampánie, „že po tolika letech, kdy jsme se netěšili privilegiu svobodných voleb našich magistrátů, je teď problém ty volby vůbec uskutečnit. Jako kdybychom si pozvolna zvykali na to, že necháme všechno dělat někoho za sebe, jako když se matka stará o malé dětičky.“

„To jsou prázdné řeči, Quinte!“ řekl rozmrzele Hortensius. „Jsem maximálně ochoten připustit náhodnou shodu okolností, kdy zrovna ten prvý rok svobodného výběru našich magistrátů nám současně nadělil i konsula, který ignoruje zásady svého úřadu. Nezapomeň, že volby už probíhají a že vláda v Římě bude v příštích letech opět jednat tak, jak bylo v Římě vždy zvykem!“

„Takže musíme jen doufat,“ odpověděl uraženě Catulus, „že voliči budou vybírat alespoň tak moudře, jak to vždy činil Sulla!“

Hortensius si však nedal vzít poslední slovo. „Ty úplně zapomínáš, můj milý Quinte, že to byl Sulla, kdo na úřad konsula navrhl právě Lepida.“

Vcelku se však vůdci senátu (včetně Catula a Hortensia) netajili spokojeností s moudrostí, jakou voliči projevili. Prvním konsulem se stal postarší muž, usedlý už sice, avšak známý svými schopnostmi, Decimus Junius Brutus, mladším konsulem pak nikdo jiný než Mamercus. Hlasující měli o Cottech zjevně stejně vysoké mínění jako kdysi i Sulla, neboť ještě předchozího roku si Sulla vybral za jednoho ze svých prétorů Gaia Aurelia Cottu a letos voliči za prétora schválili jeho bratra Marka Aurelia Cottu; losem mu připadl úřad *praetora peregrina.*

Catulus, jenž setrval v Římě, aby si ověřil, kdo byl zvolen, okamžitě navrhl vrchní velení ve válce proti Lepidovi novým konsulům. Podle jeho očekávání je Decimus Brutus odmítl s poukazem na svůj věk a nedostatek potřebných vojenských zkušeností; velitelskou funkci by byl měl tedy převzít Mamercus. Bylo mu právě třiačtyřicet, měl za sebou vynikající vojenskou dráhu a sloužil pod Sullou za všech jeho tažení. Spikly se však proti němu spolu s Philippem i nepředvídané okolnosti. První senátor Lucius Valerius Flaccus klesl mrtev den nato, co ukončil své období jako první *interrex,* a Philippus ihned navrhl, aby byl prozatímním prvním senátorem jmenován právě Mamercus.

„Nemůžeme si v současné době dovolit zůstat bez vůdce senátu,“ prohlásil Philippus, „i když výběr prvního senátora býval vyhrazen censorům. Podle tradice se jím stává nejstarší patricij ze senátu, avšak censoři jsou plně oprávněni vybrat kteréhokoli senátora z řad patricijů, jehož považují za nejvhodnějšího. Nejstarším patricijským senátorem je nyní Appius Claudius Pulcher, který se ovšem netěší

nejlepšímu zdraví a který tak jako tak má odejít do Makedonie. Potřebujeme vůdce senátu, který by byl mladý a při síle – a který v Římě setrvává! Navrhuji proto, abychom až do doby, kdy si zvolíme censory, ustanovili prvním senátorem Mamerka Aemilia Lepida Liviana. Navrhuji současně, aby Mamercus setrval v Římě, dokud nebudou vyřešeny a urovnány současné problémy. Z toho dále plyne, že by si měl Quintus Lutatius Catulus podržet velení armády ve válce proti Lepidovi."

„Ale já přece odcházím jako správce do Přední Hispánie!" zvolal Catulus.

„To nebude možné," prohlásil stroze Philippus. „Navrhuji dále, abychom uložili našemu dobrému nejvyššímu pontifikovi Metellovi Piovi, jemuž bylo prodlouženo jeho období správce Zadní Hispánie, ujmout se současně i správy Přední Hispánie až do doby, kdy se nám otevře cesta k vyslání nového správce."

Jelikož všichni byli pro jakékoli opatření, které by udrželo koktavého pontifika maxima co nejdéle a co nejdále od Říma, prosadil Philippus svou. Senát zplnomocnil Metella Pia, aby spravoval Přední Hispánii společně se svou provincií, ustanovil Mamerka dočasným prvním senátorem a potvrdil Catula jako vojevůdce ve válce proti Lepidovi. Převelice zklamaný Catulus se odebral do Kampánie, aby tam zformoval své legie, zatímco neméně zklamaný Mamercus zůstal v Římě.

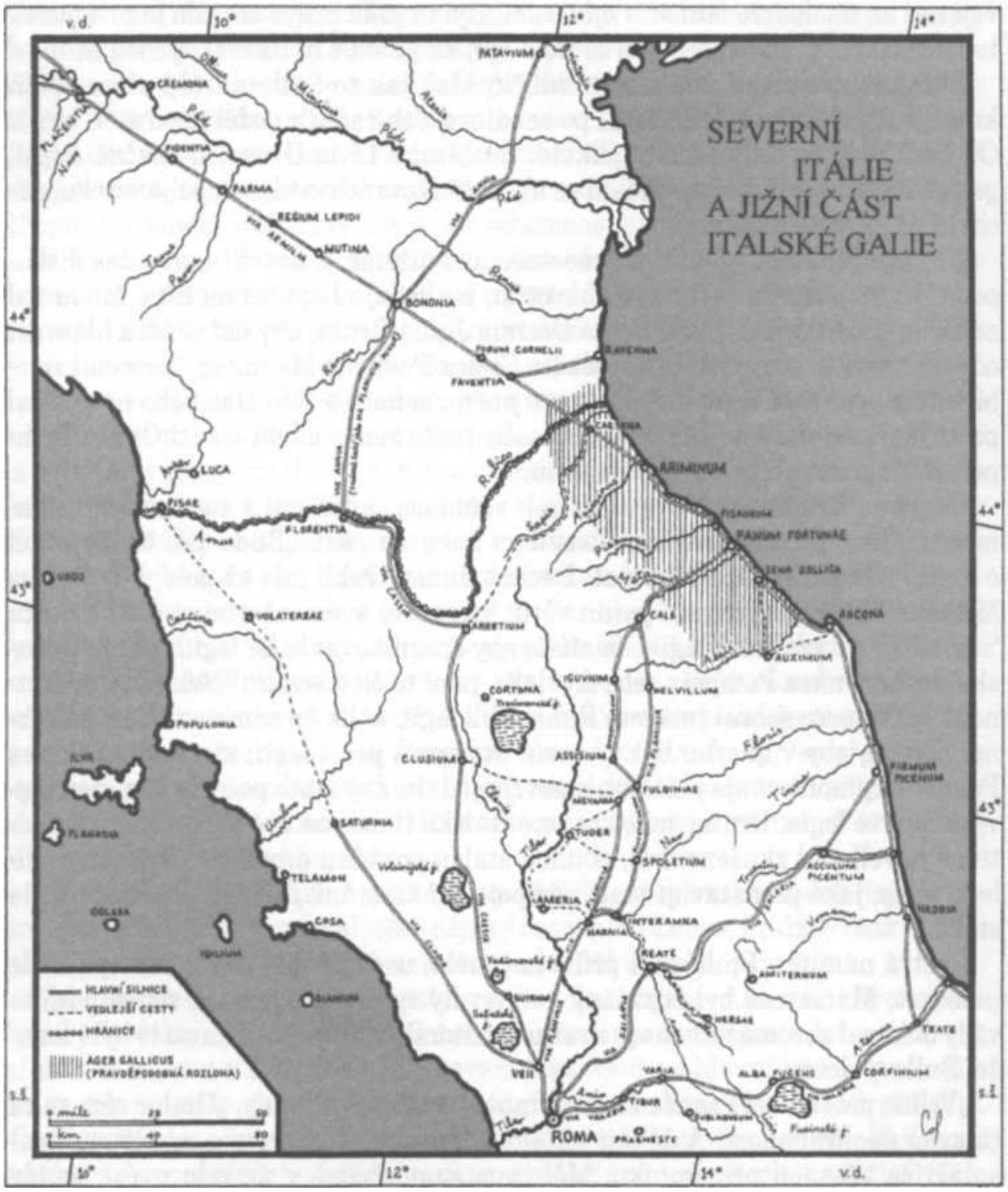
* * *

Tři dny nato přišla zpráva, že Lepidus uvádí své čtyři legie do bojové pohotovosti a že jeho legát Brutus odešel do Italské Galie, aby se dvěma legiemi, které tam byly posádkou, zaujal postavení u Bononie, v místě křižovatky dvou silnic – Via Aemilia a Via Annia. Tam budou výhodně vysunuty, tak aby mohly podpořit Lepida. Od Clusia a Arretia, které si stále ještě pohrávaly s myšlenkou na vzpouru, neboť byly postiženy ztrátou veškeré půdy, mohl Brutus očekávat za pochodu vstříc Lepidovi veškerou podporu – a překazit každý Catulův pokus mu v tomto spojem s Lepidem zabránit.

Philippus udeřil.

„Náš vrchní velitel v poli, Quintus Lutatius Catulus, je stále ještě jižně od Říma – neopustil vlastně dosud Kampánii. Lepidus už vyrazil od Saturnie k jihu," začal Philippus, „a brzy bude schopen znemožnit vrchnímu veliteli vyslání jakýchkoli jednotek, které by se v Italské Galii utkaly s Brutem. Domnívám se ostatně, že náš vrchní velitel bude potřebovat všechny své čtyři legie, aby mohl čelit Lepidovi. Co tedy máme udělat s Brutem, jenž vlastně drží v ruce klíče k Lepidovu úspěchu? Bruta je třeba vyřídit – a to rychle! *Jenže jak?* V Itálii nemáme v daném okamžiku pod orly žádnou další legii, a oběma legiemi v Italské Galii disponuje Brutus! Ani takový Lucullus – i kdyby byl teď v Římě, a ne na cestě do provincie Africa jako správce – by nedokázal sebrat a uvést do bojeschopného stavu dvě legie tak rychle, aby se mohl Brutovi postavit."

Senátoři mu zasmušile naslouchali, začínalo jim konečně docházet, že léta občanských válek zřejmě zdaleka nepominula okamžikem, kdy se Sulla prohlásil diktátorem a kdy se pak svými zákony vší silou pokusil zabránit v jakýchkoli dalších pochodech na Řím. Není tomu ani rok, co Sulla zemřel, a už je tu další muž, jenž se pokouší vnucovat nebohé zemi svou vůli, už zase stojí celé kraje ve zbrani proti městu, jehož občany se tolik toužily stát. Dost možná, že v senátorských řadách byli i muži natolik poctiví, aby si přiznali, že je to především jejich chyba, že Řím dospěl až sem; pokud tam však skutečně takoví seděli, nevyslovil žádný z nich své myšlenky nahlas.

Všichni namísto toho upírali zraky na Philippa jako na svého zachránce, v slepé důvěře, že právě on nalezne nějaké východisko.

„Existuje *jediný* muž, který je schopen se s Brutem utkat ihned," prohlásil s vychytralým úsměvem Philippus. „Má k dispozici vojáky svého otce – teď vlastně už své vlastní vojáky! – kteří pro něho pracují na jeho statcích v severním Picenu a v Umbrii. Odtamtud to má k Brutovi neskonale blíž než vojsko z Kampánie! Sloužil Římu loajálně už v minulosti, tak jako byl oddaným služebníkem Říma už před ním i jeho otec. Mluvím samozřejmě o mladém jezdci Gnaeu Pompeiovi Magnovi. Vítězi od Clusia, vítězi na Sicílii, vítězi nad Afrikou a Numidií. Nebylo to jistě pro nic a za nic,

když Lucius Cornelius Sulla povolil tomuto mladému jezdci konat triumf! Tento mladý jezdec je naší nejjasnější nadějí! A je schopen vypořádat se s Brutem během několika málo dní!“

Nově ustanovený první senátor a současně mladší konsul se zachmuřil a nervózně na kurulském křesle poposedl. „Gnaeus Pompeius není členem senátu,“ řekl Mamercus, „a představa, že svěříme velení armádě komukoli mimo náš okruh, se mi nezamlouvá.“

„Naprosto s tebou souhlasím, Mamerku Aemilie,“ odpověděl okamžitě Philippus. „*Zamlouvat* se to nemůže nikomu. Ale můžeš nabídnout nějaké lepší řešení? Ústavou jsme zmocněni hledat v čase nouze vojenské velitele i mimo senátorské řady, a nezmocnil nás k tomu nikdo menší než sám Sulla. Konzervativnější muž než Sulla snad nikdy nežil, a nikdo také nelpěl úzkostlivěji než on na dodržování mos *maiorum.* Byl to však právě on, kdo takovouto situaci dokázal předvídat – a on to také byl, kdo nám z ní ukázal východisko.“

Philippus zůstával stát u své židličky (tak jak to Sulla nařídil všem řečníkům), rozhlížel se však kruhem po senátorských řadách podél obou stěn kurie. Od časů, kdy se podjal úkolu zlikvidovat Marka Livia Drusa, si značně zlepšil projev i vystupování; nepoddával se už směšným záchvatům slepého vzteku, nechrlil už sprosté nadávky.

„Otcové senátoři,“ pravil slavnostně, „nemůžeme si dovolit mařit čas diskusemi. I v této chvíli, zatímco tu hovořím, pochoduje Lepidus na Řím. Mohu teď zdvořile požádat prvního konsula Decima Junia Bruta, aby dal senátu hlasovat o mém návrhu? Aby totiž senát jezdce Gnaea Pompeia Magna zplnomocnil zmobilizovat své staré legie a vydat se ve jménu senátu a lidu římského na pochod proti Markovi Juniovi Brutovi. Dále aby tento senát udělil jezdci Gnaeu Pompeiovi Magnovi proprétorské imperium.“

Decimus Brutus už otevíral ústa k souhlasu, když mu v tom zabránil Mamercus, jenž položil prvnímu konsulovi ruku na paži. „Budu pro to, abys dal o tomto návrhu senátu hlasovat, Decime Junie,“ řekl, „ale až poté, kdy Lucius Marcius Philippus upřesní jednu větu, kterou ve svém návrhu použil! Řekl tu ‚zmobilizovat své staré legie‘, namísto aby specifikoval *kolik* legií! Ať si je vojenská dráha Gnaea Pompeia sebeskvělejší, není to člen senátu! Nelze mu poskytnout pravomoce sebrat jménem Říma tolik legií, kolik on sám usoudí za potřebné. Žádám, aby v návrhu byl výslovně stanoven počet legií, které senát Gnaea Pompeia zplnomocňuje postavit, a navrhuji dále, aby tento počet byl omezen nejvýše na dvě legie. Brutus jako správce Italské Galie má dvě legie vojáků s relativně nevelkými zkušenostmi, pouhou stálou posádku provincie. Dvě tak ostřílené legie, jaké představují staří pompejovští veteráni, by měly na Bruta zcela stačit.“

Bystrá námitka Philippovi příliš nevoněla, usoudil však, že moudřejší bude ustoupit; Mamercus byl rozvážný a vytrvalý typ muže, jenž za sebou posléze vždy dokázal shromáždit značnou sílu senátorských hlasů – a navíc to byl i manžel Sullovy dcery.

„Velice prosím celý senát za prominutí!“ zvolal Philippus. „Omlouvám se za tu svou neohrabanost! A děkuji našemu prvnímu senátorovi a mladšímu konsulovi za včasnou připomínku. Měl jsem samozřejmě v úmyslu uvést, že jde o dvě legie. Ať je ten návrh předložen, Decime Junie, s takto upřesněným počtem legií.“

Hlasovalo se a návrh byl přijat bez jediného hlasu proti. Cethegus pozdvihl obě paže nad hlavu a zívl, signál pro všechny jeho přívržence na zadních stupních, že mají hlasovat pro. A jelikož se návrh týkal války, mělo rozhodnutí senátu váhu zákona; do věcí války a do zahraničních záležitostí neměly už rozmanité sněmy římského lidu co mluvit.

* * *

Po všem tom politickém manévrování to byla nakonec jen uspěchaná a žalostná drobná válka, sotva si zasluhující toho jména. Třebaže Lepidus vyrazil na pochod k Římu podstatně dříve, než Catulus opustil Kampánii, byl Catulus u Říma první a obsadil Martovo pole. Když se Lepidus objevil za řekou v Zatibeří (připochodoval po Via Aurelia), Catulus obsadil a přehradil všechny mosty, takže Lepida donutil vydat se na sever až k Mulvijskému mostu. A tak se obě armády střetly severovýchodně od Via Lata pod serviovskými hradbami Quirinalu; tam se také odehrály hlavní boje. Pár ostřejších srážek pozvedlo střetnutí nad úroveň běžné šarvátky, avšak Lepidus se ukázal být zoufale beznadějným taktikem, neschopným nasadit účelně své síly a bez sebemenší naděje na vítězství.

Už za hodinu po prvém střetu byl Lepidus plně na ústupu zpět k Mulvijskému mostu, s pronásledujícím Catulem v patách. Severně od Fregen se opět Catulovi postavil, avšak jen proto, aby si zajistil volnou cestu k útěku do Cosy. Z Cosy se mu poštěstilo uniknout na Sardinii, spolu s dvaceti tisíci svých pěšáků a patnácti sty jezdci. Jeho úmyslem bylo svou armádu na Sardinii zreorganizovat, vrátit se pak do Itálie a znovu se pokusit o štěstí. Spolu s ním se přeplavili na Sardinii i jeho prostřední syn Lucius, carbonovský bývalý správce Marcus Perperna Veiento a Cinnův syn. Lepidův nejstarší syn Scipio Aemilianus však odmítl opustit Itálii. Spolu se svou legií se zabarikádoval ve staré a bytelné pevnosti na Albské hoře nad Bovillami, rozhodnut vzdorovat tam obležení.

K halasně vytrubovanému návratu ze Sardinie do Itálie nikdy nedošlo. Správcem Sardinie byl starý Lucullův spojenec, jistý Lucius Valerius Triarius, jenž kladl Lepidově okupaci rozhořčený odpor. A pak, v dubnu onoho nešťastného roku, Lepidus na Sardinii zemřel; v jeho vojsku se tvrdilo, že mu puklo srdce žalem nad ztrátou manželky. Perperna Veiento a Cinnův syn se přeplavili ze Sardinie do Ligurie a odtamtud se vydali pochodem s dvaceti tisíci pěšími a patnácti sty jezdci po Via Domitia do Hispánie za Quintem Sertoriem. S nimi putoval i Lucius, prostřední Lepidův syn.

Jeho nejstarší syn Scipio Aemilianus osvědčil ze všech vzbouřenců nejvíce vojenských schopností a vytrval ještě nějaký čas v Alba Lonze. Posléze však byl donucen se vzdát; na základě příkazu senátu ho dal Catulus popravit.

Třebaže se už tak zdála být nastolena hanebnost jako míra věcí, Brutus pochodil ještě hůře. Od Lepida neobdržel sebemenší zprávu, a proto setrval se svými dvěma legiemi v Italské Galii ve svém postavení na hlavní křižovatce u Bononie; tak se stalo, že se Pompeiovi podařilo k němu nepozorovaně přikrást. Mladý, nyní osmadvacetiletý muž měl samozřejmě ve chvíli, kdy mu Philippus vyjednával ono zvláštní pověření senátu, své legie už v plné pohotovosti. Ovšem namísto aby je vedl z Picena do Arimina a pak po Via Aemilia dále do vnitrozemí, rozhodl se Pompeius postupovat po Via Flaminia k Římu. Tam, kde se severně od Arretia tato silnice kříží s s Via Cassia a pokračuje dál do Italské Galie, odbočil Pompeius po Via Cassia. Tím Brutovi zabránil připojit se k Lepidovi – pokud se ovšem Brutus vůbec domníval, že by takového něco svedl.

Když se Brutus doslechl o Pompeiově postupu po Via Cassia, stáhl se do Mutiny. Toto velké a dobře opevněné město bylo plné aemiliovských klientů, lepidovských právě tak jako scaurovských. Přivítalo proto Bruta s radostí. Nato dorazil Pompeius a

Mutina byla oblehnuta. Město se drželo, dokud se Brutus nedoslechl o Lepidově porážce a útěku a posléze o jeho smrti na Sardinii. Jakmile bylo jasné, že se Lepidovo vojsko nadobro uchýlilo k Sertoriovi do Hispánie, ztratil Brutus všechnu naději. Raději než aby vystavoval Mutinu dalšímu strádání, kapituloval.

„To od tebe bylo rozumné," řekl mu Pompeius, poté co vstoupil do města.

„Nejen rozumné, ale i účelné," řekl unaveně Brutus. „Obávám se, Gnaee Pompeie, že už od přírody nejsem žádný voják."

„To je pravda."

„Na smrt nicméně půjdu se ctí."

Krásné modré oči se rozevřely ještě víc než obvykle. „Na smrt?" otázal se Pompeius nechápavě. „Nic takového není nutné, Marku Junie Brute! Jsi volný, můžeš jít, kam chceš."

Teď byla řada na Brutovi, aby vytřeštil oči. „Volný? To myslíš vážně, Gnaee Pompeie?"

„Jistěže!" prohlásil Pompeius vesele. „Což ovšem neznamená, že bys měl volnost postavit se znovu na odpor! Jdi zkrátka domů."

„V tom případě, dovolíš-li, Gnaee Pompeie, se vydám na své pozemky v západní Umbrii. Je tam třeba uklidnit mé lidi."

„Naprosto souhlasím! V Umbrii mám i já své zájmy."

Sotva však Brutus opustil Mutinu západní branou, poslal Pompeius pro jednoho ze svých legátů, muže jménem Geminius, Picena nižší hodnosti a nevalného původu; Pompeius neměl v lásce podřízené, kteří by se mu blížili svým společenským postavením.

„Byl jsem dost překvapen, žes ho nechal běžet," řekl Geminius.

„Och, to jsem musel! Mé vztahy k senátu nejsou ještě takové, abych si mohl dovolit dát popravit Junia Bruta bez dostatečných důkazů. I když mám proprétorské imperium. Takže teď bude na tobě, abys ty dostatečné důkazy obstaral."

„Pověz mi, co potřebuješ, Magne, a já to provedu."

„Brutus řekl, že se odebere na své statky v Umbrii. Jenomže zamířil po Via Aemilia *na severozápad!* Řekl bych, že ta silnice vede úplně jinam, ne? Nu, snad poputuje přes pole a lesy. Anebo se možná chce poohlédnout po dalších vojácích. Chci, aby ses za ním vydal s přiměřeným oddílem jízdy – pět eskadron by mělo stačit," řekl Pompeius a šťoural se třískou v zubech. „Mám podezření, že bude sbírat vojsko, asi v Regiu Lepidi. Tvým úkolem bude zajmout ho a popravit v okamžiku, kdy se bude jevit jako podezřelý. Tak už nebude pochyb, že se zrady dopustil opakovaně, a nikdo v Římě nemůže mít námitky proti tomu, když zemře. Jasné, Geminie?"

„Naprosto."

Co ovšem Pompeius Geminiovi nevysvětlil, byla skutečná příčina této druhé příležitosti, kterou Brutovi poskytl. Řezníček mířil na velitelský post v Hispánii, v tažení proti Sertoriovi, a jeho vyhlídky na něj by stouply, pokud by se mu podařilo nalézt výmluvu, proč své legie nerozpouští. Jestliže dokáže vyvolat zdání, že v Italské Galii hrozí vzbouření podél celé silnice Via Aemilia, bude to dokonalá omluva pro to, že tam dál setrvává se svou armádou, i poté, co už válka skončila. Byl by dostatečně daleko od Říma, aby nepůsobil jako hrozba senátu, avšak přesto by stál ve zbrani. Připraven vyrazit pochodem do Hispánie.

Geminius udělal přesně to, co měl nařízeno. Když Brutus dorazil do města Regium Lepidi, kus cesty na severozápad od Mutiny, byl přijat s nadšením. Jak už napovídalo jméno města, bylo obydleno klienty Aemiliů Lepidů a samozřejmě se nabídlo bojovat

za Bruta, pokud by si to přál. Avšak dříve než Brutus stačil odpovědět, vtrhl otevřenými branami do města Geminius se svými pěti eskadronami jízdy. A tam, na foru Regia Lepidi, Geminius Marka Junia Bruta veřejně obvinil, že je nepřítelem Říma, a dal ho stít.

Zpět do Mutiny putovala Brutova hlava se stručnou Geminiovou zprávou, že překvapil Bruta při organizaci dalšího povstání a že podle Geminiova názoru panuje v Italské Galii neklid.

A Pompeius o tom neprodleně podal zprávu senátu:

> Považuji za svou povinnost rozmístit v současné době v Italské Galii jako posádku své dvě legie veteránů. Jednotky, jimž Brutus velel, jsem rozpustil jakožto neloajální, třebaže jsem je nepotrestal jinak než odebráním zbraní a zbroje. A jejich dvou orlů samozřejmě. Chápu jednání Regia Lepidi jako příznak všeobecného neklidu na sever od hranice a doufám, že tím je vysvětleno i mé rozhodnutí zde setrvat.
>
> Neposílám hlavu zrádce Bruta s touto zprávou o své činnosti, jelikož byl v době své smrti správcem s proprétorským imperiem, a já se nedomnívám, že by byl senát připraven vystavit ji na rostrech. Poslal jsem namísto toho popel z jeho těla a jeho hlavy vdově k náležitému pohřbení. Doufám, že jsem se tím nedopustil žádné chyby. Popravit Bruta jsem neměl v úmyslu.
>
> Přivodil si tento osud sám.
>
> Mohu senát zdvořile požádat, aby mi zatím bylo ponecháno mé imperium? Mohu zde v Italské Galii být užitečný tím, že pro senát a lid římský v provincii zajistím klid.

Senát za obratné Philippovy manipulace prohlásil ty muže, kteří se podíleli na Lepidově vzpouře, za psance, avšak jelikož hrázy proskripcí byly dosud v živé paměti, nevyhlásil žádné sankce proti jejich rodinám; vdova po Markovi Juniovi Brutovi, s hrubým džbánem obsahujícím popel jejího manžela na klíně, si mohla oddychnout. Majetek jejího šestiletého synka je v bezpečí; bude se muset ovšem ještě postarat, aby na synovi neulpělo ani politické ódium, až dospěje.

O otcově smrti pověděla Servilia synovi způsobem, jímž mu dala na srozuměnou, že nikdy v životě nesmí jeho vraha, picenského povýšence Gnaea Pompeia Magna, v žádném směru obdivovat nebo mu snad dokonce pomáhat. Chlapec ji vyslechl a s vážností přikývl. Zda ho zpráva, že už nemá otce, zarmoutila nebo jinak zasáhla, nedal žádným způsobem najevo.

Nedospěl ještě ve vývoji k období prudkého růstu, stále ještě to bylo trochu neduživé dítě s hůlkovitýma nožkama a rozmrzelou tvářičkou. Byl černovlasý a olivová pleť mu dodávala jistý dětský půvab, v němž se jeho láskou zaslepená matinka domnívala spatřovat už trvalou krásu; jeho učitel nešetřil chválou nad jeho schopností číst a psát a počítat (nezmínil se ovšem ani slovem o tom, že u malého Bruta není ani stopy po nějakém skutečném nadám a že mu zcela chybí představivost). Ani na okamžik Servilia nepomyslela na to, že by ho kdy poslala do školy s ostatními chlapci; je přece tak citlivý, tak bystrý, tak chytrý – ještě by ho kvůli tomu mohli trápit.

Jenom tři členové rodiny přišli Servilii vyjádřit soustrast, třebaže u dvou se přísně vzato ani nedalo hovořit o blízkém příbuzenství.

Poté, co pěti osiřelým vlastním i nevlastním Serviliiným sourozencům pomřeli všichni jejich rodiče z různých manželských spojení a všichni prarodiče, svěřil je

Mamercus jako jejich jediný pokrevní příbuzný do péče sestřenice zesnulého Servilia Caepionis a její matky. Obě tyto ženy, Gnaea a Porcia Liciniana, nyní přišly na kondolenční návštěvu – třebaže by jim byla Servilia tuto společenskou povinnost ráda odpustila. Gnaea byla stále stejně zamlklá a zarputilá, zcela ve vleku své panovačné matky; ve svých téměř třiceti letech byla pořád tak plochá jako kdysi v dospívání, jen ještě nevzhlednější. V konverzaci dominovala Porcia Liciniana. Jak to ostatně měla ve zvyku celý život.

„Nu, Servilie, nikdy bych byla nečekala, že se s tebou setkám v tak mladém věku jako s vdovou," pravila tato majestátní dáma. „Vždycky mi bylo divné, že Sulla ušetřil tvého manžela i jeho otce a že je neuvedl na svých proskripčních seznamech, ale domyslela jsem se, že to bylo kvůli tobě. Bylo by přece jen trapné – i pro Sullu! – proskribovat tchána neteře svého zetě, ale správně by to byl měl udělat. Starý Brutus se přilepil nejdřív na Gaia Maria a pak na Carbona jako můra na svíci. Zachránit je musel oba dva ten sňatek jeho syna s tebou. Člověk by si pomyslel, že si z toho syn vezme ponaučení, viď? Ale to ne! To musel jít honem sloužit pod tím pitomcem Lepidem! Každý, komu to jen trochu myslí, musel pochopit, že *tohle* jim nemůže vyjít."

„Jistě," řekla bezbarvým hlasem Servilia.

„Je mi tě taky líto," přispěla nemotorně svou troškou Gnaea.

Avšak v pohledu, kterým Servilia chuděru Gnaeu zpražila, nebylo ani trochu náklonnosti či soucitu; Servilia jí opovrhovala, třebaže k ní necítila takový odpor jako k její matce.

„Co teď budeš dělat?" otázala se Porcia Liciniana.

„Provdám se tak brzo, jak to jen bude možné."

„Provdáš? Ale to se přece k tvému postavení naprosto nehodí. Když jsem *já* ovdověla, už jsem se nevdala."

„Třeba to bylo jen tím, že tě o to nikdo nepožádal," řekla Servilia sladce.

Ačkoli měla kůži dosti tlustou, vystihla v těchto slovech Porcia Liciniana přesto jedovatý osten a majestátně se zvedla. „Svou povinnost jsem splnila, soustrast jsem ti už vyjádřila," pravila. „Pojď, Gnaeo, je čas jít. Nesmíme Servilii zdržovat. Ať má čas na to hledání manžela."

„To ti to trvalo, ty *verpo* stará," řekla Servilia polohlasem, sotva odešly.

Stejně málo vítaný jako Porcia Liciniana a Gnaea byl i třetí návštěvník, který přišel chvíli po nich. Nejmladší z šesti sirotků, Marcus Porcius Cato, byl Serviliin nevlastní bratr. Měli společnou matku, která byla Drusovou a Mamerkovou sestrou.

„Byl by přišel i bratříček Caepio," pravil mladý Cato svým drsným a nemelodickým hlasem, „jenomže je teď s Catulovou armádou mimo Řím – jako *contubernalis,* jestli víš, co to je."

„Ano, to bych ještě věděla," řekla shovívavě Servilia.

Kůže Porcie Liciniany byla ovšem přes svou tloušťku pouhá mázdřička ve srovnání s pancířem, jakým byl vybaven Marcus Porcius Cato, takže tato střela na něm nezanechala ani škrábnutí. Bylo mu už šestnáct, byl tedy už mužem, žil však dál v péči Gnaey a její matky, stejně tak jako jeho plnorodá sestra Porcia. Drusův dům před časem Mamercus prodal, jelikož pro ně byl až příliš veliký; žili nyní všichni v domě Catonova otce.

Třebaže sám rozměr jeho orlího, jako břitva ostrého nosu znamenal, že se u Catona nikdy nebude moci mluvit o nějaké kráse, byl to přesto velice pohledný mládenec, ramenatý, s čistou pletí. Měl velké a výrazné, měkce šedé oči, nakrátko přistřižené rezavé vlasy přecházely do kaštanové barvy a také ústa měl docela hezká. Pro Servilii

však zůstal stále týmž monstrem, jakým se jí vždy jevil – hlučným, pomalu chápajícím, necitelným a tak hádavým a svárlivým, že byl odjakživa pro všechny své sourozence trnem v oku už od chvíle, kdy se naučil chodit a mluvit.

Dělilo je od sebe deset let a různí otcové, ale také cosi ještě podstatnějšího; Servilia byla patricijka, jejíž rod sahal až do doby římských králů, zatímco Catonova rodová větev se odvozovala od keltiberské otrokyně Salonie, jež se stala druhou ženou Catona Censoria. Pro Servilii svazek s nimi představoval poskvrnu, jakou její matka pošpinila jak svou rodinu, tak i rod svého prvního manžela; považovala to za neodpustitelné provinění a nedokázala na žádného ze svých tří mladších nevlastních sourozenců pohlédnout, aniž zatínala zuby vztekem a hanbou. Před Catonem tyto city nijak neskrývala, avšak před Caepionem, jenž byl údajně jejím vlastním bratrem (dobře věděla, že tomu tak není), musela to, co pociťovala, navenek skrývat. Ze slušnosti. Pěkná slušnost!

Kdo si ovšem žádné takové stigma nepřipouštěl, byl Cato; byl na svého praděda Catona Censoria nezřízeně hrdý a považoval svůj původ za dokonalý. Jelikož aristokratický Řím už Catonovi před dlouhou dobou prominul jeho druhý sňatek (k němuž došlo víceméně z Catonovy poťouchlosti, na protest proti snobismu jeho syna, jehož měl se svou první manželkou z rodu Liciniů), mohl Cato klidně počítat se slibnou politickou dráhou v senátě, ba velice pravděpodobně i s konsulským úřadem.

„Strýček Mamercus ti, jak se zdá, nevybral toho nejvhodnějšího manžela," řekl Cato.

„To není pravda," řekla Servilia klidným hlasem. „Velice dobře se ke mně hodil. Byl to konec konců Junius Brutus. Plebej sice, avšak s vynikajícím původem po *obou* rodičích."

„Ty snad nikdy nepochopíš, že předci jsou daleko méně důležití než to, co muž sám dokáže!" vytkl jí Cato.

„Ne méně důležití, ale naopak důležitější."

„Ty jsi nesnesitelný snob!"

„To jsem. A děkuji za to bohům."

„Zničíš takhle svému synovi budoucnost."

„To se ještě ukáže."

„Až trochu povyroste, vezmu si ho pro změnu do práce sám. Já už z něho ty společenské předsudky vytřískám."

„Leda přes mou mrtvolu."

„Jak mi v tom chceš zabránit? Ten chlapec se tě přece nemůže věčně držet za sukně! A jelikož nemá otce, jsem tu já *in loco parentis*."

„Dlouho nebudeš. Vdám se znovu."

„Znovu se vdávat se pro římskou aristokratku přece nehodí! Byl bych myslel, že se budeš řídit příkladem Cornelie, matky Gracchů."

„Na to jsem až příliš rozumná. Římská aristokratka z patricijské krve potřebuje manžela, který jí dokáže uhájit její postavení. To jest manžela stejně urozeného, jako je ona sama."

Zařehtal jako kůň. „Chceš tím asi říct, že si vezmeš nějakého takového přešlechtěného šaška, jako je Drusus Nero!"

„Za Drusa Nerona se provdala má sestra Lilla."

„Moc rádi se ale nemají."

„Srdce mi to může utrhnout."

„To *já – já* se ožením s dcerou strýčka Mamerka," prohlásil s uspokojením Cato.

Servilia se zarazila, podívala se na něj a pak si pohrdavě odfrkla. „To sotva! Aemilii Lepidu zaslíbili už před mnoha lety Metellovi Scipionovi, ještě když sloužil strýček Mamercus s jeho otcem Piem v Sullově armádě. A ve srovnání s Metellem Scipionem jsi ty míň než nic.“

„To je mi jedno. Aemilii Lepidu mohli klidně s Metellem Piem zasnoubit, jenomže ona ho nemiluje. Ustavičně se jen hádají, a za kým ona půjde, až z něho bude nešťastná? Za mnou, samozřejmě! A já se s ní ožením, tím si můžeš být jistá!“

„Copak není nic pod sluncem, po čem by ta tvoje neskonalá samolibost konečně splaskla?“ osopila se na něho.

„Jestli něco takového existuje, pak jsem se s tím já zatím ještě nesetkal,“ řekl nevyveden z míry.

„Jen se neboj, ono to už na tebe někde určitě číhá.“

Znovu zaržál, hlučným koňským smíchem. „Jak ty doufáš!“

„Já nedoufám. Já to *vím*!“

„Má sestra Porcia už má vybráno,“ řekl Cato – ne že by chtěl změnit téma, jen sděloval nejčerstvější novinu.

„Za nějakého Ahenobarba bezpochyby. Za mladého Lucia?“

„Správně. Za mladého Lucia. Ten se mi líbí. Má správné nápady.“

„Je zrovna tak namyšlený a vlezlý, jako jsi ty.“

„Tak já půjdu,“ řekl Cato a zvedl se.

„To ti to trvalo!“ prohlásila opět Servilia, tentokrát však nikoli za zády, ale do tváře odcházejícího návštěvníka.

A tak uléhala Servilia toho večera do svého prázdného lože zpola zasmušile, zpola odhodlaně. Takže vám se nelíbí, že mám v úmyslu se znovu vdát, co? A máte mě za odepsanou, což?

„To jste tedy na omylu!“ řekla nahlas a pak usnula.

Ráno si zašla za strýcem Mamerkem, s nímž vycházela vždy velice dobře.

„Ty jsi vykonavatelem manželovy závěti,“ řekla. „Chtěla bych vědět, co se stane s mým věnem.“

„Je pořád tvoje, Servilie, ale nebudeš na ně muset sáhnout, teď, když jsi vdovou. Marcus Junius Brutus odkázal dostatek peněz tobě osobně, aby ti to postačilo na zcela spokojené živobytí, a z jeho syna se stal velice zámožný chlapec.“

„Neuvažovala jsem o tom, že bych nadále žila sama, strýčku. Ráda bych se provdala znovu, pokud mi najdeš nějakého vhodného ženicha.“

Mamercus zamžikal. „Rozhodla ses velice rychle.“

„Nemá cenu to odkládat.“

„Nebudeš se moci provdat dříve než za devět měsíců, Servilie.“

„Takže aspoň budeš mít spoustu času, aby ses pro mne po někom poohlédl,“ pravila vdova. „Musí být přinejmenším stejně urozený a bohatý jako Marcus Junius, ale mohl by být o něco mladší.“

„Kolik je teď tobě?“

„Dvacet sedm.“

„Takže si asi představuješ někoho kolem třicítky, ne?“

„To by bylo ideální, strýčku Mamerku.“

„Žádný lovec věna a majetku, samozřejmě.“

Pozvedla obočí. „*Jistěže ne*!“

Mamercus se usmál. „Dobrá, Servilie, začnu se tvým jménem poptávat. Nemělo by to být příliš těžké. Rodový původ máš skvělý, tvé věno je dvě stě talentů a prokázala jsi

už také, že jsi plodná. Pro nikoho, kdo se stane tvým novým manželem, nebude představovat žádné břemeno ani tvůj synek, ani ty sama. Ano, myslím, že bychom mohli v tomto směru pochodit docela dobře.“

„Mimochodem, strýčku,“ řekla, když už se zvedla k odchodu, „víš doufám o tom, že mladý Cato pokukuje po tvé dceři?“

„Cože?“

„Mladý Cato má zálusk na Aemilii Lepidu.“

„Ale vždyť už jsem ji přislíbil – Metellovi Scipionovi!“

„To jsem Catonovi také řekla, ale on to zasnoubení zřejmě nepovažuje za žádnou překážku. Abys nemyslel – já se nedomnívám, že by Aemilia Lepida měla v úmyslu vyměnit Metella Pia za Catona. Ale nebylo by to ode mne poctivé vůči tobě, strýčku, kdybych ti zatajila, s čím teď Cato obchází a co říká.“

„Jsou to velice dobří přátelé, to je pravda,“ řekl Mamercus znepokojeně, „ale on je přece stejně starý jako Aemilia Lepida! A dívky nemívají o stejný ročník zájem.“

„Opakuji – nevím, má-li zájem, či ne. Říkám jen to, že *Cato* zájem má. Je to třeba utlumit v zárodku, vyštípnout, dokud je to ještě jen poupě!“

Jestli po něčem splaskneš, říkala si Servilia, když se vynořila do tiché uličky na Palatinu, kde žili Mamercus a Cornelia Sulla, pak to bude po *tomhle,* Marku Porcie Catone! Jak se mohl jen odvážit zakoukat se tak vysoko, jako je dcera strýce Mamerka! Patricijka po obou rodičích!

Kráčela domů, krajně spokojená sama se sebou. V mnoha směrech nijak nelitovala, že jí osud přichystal tento vdovský úděl; třebaže se jí Marcus Junius Brutus v době sňatku nezdál nijak letitý, za osm let jejich manželství jí zestárl přímo před očima a Servilia si začínala zoufat při představě, že by mu měla rodit další děti. Jeden syn zcela stačil, nebylo však sporu o tom, že by několik dcer znamenalo značný přínos; pokud by obdržely slušné věno, nalezly by i vhodné manžele, a ti by pak znamenali politickou pomoc pro jejího synka. Ano, Brutova smrt znamenala sice otřes. Ale ke smutku tu důvod nebyl.

Otevřít jí přišel osobně správce.

„Co se děje, Dite?“

„Kdosi tě přišel navštívit, *domino*!“

„Po všech těch letech, ty pitomo řecká, bys už snad mohl ohlašovat návštěvy přijatelněji!“ utrhla se na něho. Zachvěl se strachy a jí to činilo dobře. „*Kdo* to za mnou přišel?“

„Povídal, že je Decimus Junius Silanus, paní.“

„Jak to, že *povídal*, že je Decimus Junius Silanus! Buď *je* tím, kým říká, anebo není. Takže jak to s ním je, Epaphrodite?“

„Je to Decimus Junius Silanus, paní.“

„Uvedl jsi ho do pracovny?“

„Ano, paní.“

Šla dál, stále ještě zahalena do černé *pally,* vraštila čelo a snažila se ke jménu Decimus Junius Silanus přiřadit nějakou tvář, kterou by znala. Je z téhož rodu, z kterého pocházel i její zesnulý manžel, avšak z větve s cognominem Silanus; prvotní nositel tohoto přízviska ovšem zřejmě nebyl vůbec ohyzdný jako známá posměvačná Silanova tvář, z níž prýštila voda do kdejaké římské kašny, nýbrž naopak až přespříliš hezký. A i všichni další muži z rodu Juniů Silanů slynuli touž pověstí jako Memmiové – byli až příliš hezcí.

Přišel – jak prohlásil, když vdově podával ruku – aby jí vyjádřil svou soustrast a nabídl veškerou pomoc, jaká bude v jeho silách. „Není to pro tebe lehké, to si umím představit," končil neobratně a začervenal se.

Už podle vzhledu to nemohl být nikdo jiný než jeden z Juniů Silanů: byl světlovlasý a modrooký a vskutku až překvapivě pohledný. Servilii se odjakživa plaví a hezcí muži líbili. Ponechala mu ruku v dlani po přesně správnou dobu, poté se obrátila, sesmekla černou *pallu* na opěradlo nebožtíkova křesla a zůstala stát oblečena v dalším černém rouchu. Černá jí slušela, měla čistou světlounkou pleť, zato oči i vlasy byly smolně černé, tak jako její smuteční šat. Měla vytříbený vkus, takže se oblékala s elegancí i s trochou vyzývavosti, a okouzlenému muži se jevila stejně dokonalá ve skutečnosti, jako byla vzpomínka na ni, kterou choval v paměti.

„Setkali jsme se už někde, Decime Junie?" otázala se ho a pokynula mu na lehátko, zatímco sama usedla na židli.

„Ano, Servilie, viděli jsme se už, ale je to hezkých pár let. Bylo to na večeři v domě Quinta Lutatia Catula, ještě předtím, než se Sulla stal diktátorem. Nemluvili jsme tehdy spolu příliš dlouho, ale pamatuji se dobře, že se ti krátce předtím narodil synek."

Rozjasnila tvář. „Ale ovšem! Odpusť mi, prosím, tu mou roztržitost." Položila si ruku na čelo a posmutněla. „Je to asi tím, že jsem toho od té doby příliš mnoho prožila."

„Nemysli už na to," řekl vroucně, a pak zůstal beze slova sedět, očima visel na její tváři.

Zdvořile zakašlala. „Mohu ti nabídnout trochu vína?"

„Děkuji, ne."

„Vidím, že jsi s sebou nepřivedl manželku, Decime Junie. Daří se jí dobře?"

„Já nemám manželku."

„Och!"

Na půvabné, tajnůstkářsky uzavřené tváři nedala nic znát, avšak myšlenky se jí rozletěly tryskem. Líbím se mu! O tom nemůže být pochyb, líbím se mu! Trvá to už řadu let, jak se zdá. A je to čestný muž. Věděl, že jsem provdána, takže se nijak nepokusil prohloubit známost se mnou ani s mým manželem. Ale teď, když jsem ovdověla, chtěl být první, chce předejít všechny myslitelné soky. Je z velice dobrého rodu, to ano – je ale i zámožný? Je to zřejmě nejstarší syn – jeho první jméno je Decimus a to Juniové Silanové dávají vždy prvnímu synovi v rodině. Vypadá tak na třicet – i to by bylo v pořádku. Je ale i zámožný? Nadešel čas zalovit.

„Jsi v senátě, Decime Junie?"

„Teprve od letoška. Jsem městským kvestorem."

Výborně, skvělé! Má přinejmenším senátorský census. „Máš své pozemky daleko, Decime Junie?"

„Och, mám je na nejrůznějších místech. Největší ucelenou rozlohu půdy mám v Kampánii, dvacet tisíc iugerů při Volturnu – mezi Telesií a Capuou. Ale mám pozemky i na březích Tiberu, velké sídlo u Tarentského zálivu, vilu v Kýmách a další v Larinu," vypočítával horlivě, snažil se na ni zjevně zapůsobit co nejpříznivějším dojmem.

Servilia se na židli nepatrně zaklonila a neznatelně si vydechla. Je bohatý. Nesmírně bohatý.

„Jak se daří tvému chlapečkovi?"

A tuto svou posedlost zakrýt nedokázala, vzplála jí v očích a naráz prodchla její tvář vášní, která naprosto nebyla v souladu s jejími jinak klidnými, až záhadnými rysy. „Postrádá otce, ale myslím, že už vše pochopil."

Decimus Junius Silanus povstal. „Měl bych už jít, Servilie. Dovolíš, abych tě opět navštívil?“

Smetanová víčka se snesla na oči, černé řasy se rozestřely po tvářích jako dva vějířky. Zrůžověla trochu, koutky jejích drobounkých úst se poněkud pozvedly v lehkém úsměvu. „Určitě přijď, Decime Junie. Uděláš mi tím velkou radost,“ řekla.

Tak vidíš, Porcie Liciniano! jásala v duchu, když vyprovázela svého hosta osobně z domu. Našla jsem si už nového manžela, třebaže vdovou nejsem ještě ani celý měsíc. Počkej, až o tom povím strýčkovi Mamerkovi!

*** * ***

V dopise psaném Gnaeovi Pompeiovi Magnovi – měsíc po smrti Marka Junia Bruta – Lucius Marcius Philippus uváděl:

Je pravda, že už máme polovinu roku za sebou, ale věci se vyvíjejí vcelku velice dobře. Doufal jsem, že se mi podaří Mamerka natrvalo upoutat v Římě, ale když pak přišla ta zpráva, že jak Brutus, tak i Lepidus jsou mrtví, odmítl Mamercus uznat, že by ho jeho pověření úlohou prvního senátora i nadále vázalo v Římě, a požádal senát o souhlas, aby se mohl připravit na válku proti Sertoriovi. Ti naši senátorští kozlové se v tu chvíli naráz proměnili v ovce a přiřkli mu ony čtyři Catulovy legie, které stále ještě setrvávají v Capui a čekají na rozpuštění. Catulus, to musím ještě honem dodat, jeví nad tím svým taženíčkem proti Lepidovi náramné uspokojení; získal si (nezaslouženě) pověst vynikajícího vojáka, aniž musel vytáhnout z Říma dál než na Martovo pole, a naléhá teď na senát, aby Mamerkovi přiznal správcovství v Přední Hispánii a velení v tažení proti Sertoriovi.

Je docela možné, že Mamercus je přesně to, co Hispánie potřebuje. Je třeba se proto postarat, aby se tam vůbec nedostal. To tvé *zvláštní pověření* vojevůdce v tažení do Hispánie ti totiž musím obstarat ještě předtím, než se z Afriky stačí vrátit Lucullus. Mám ale naštěstí pocit, že se mi už dostal do ruky ten správný nástroj, jímž bude možno Mamerkovi v jeho rozletu trochu přistřihnout křidýlka. Jde o jednoho z dvacítky letošních kvestorů jménem Gaius Aelius Staienus. A představ si to – losem byl určen právě k nástupu v konsulově armádě! Jinými slovy je už od počátku svého kvestorského období v Capui, kde slouží pod Catulem, a napříště byl měl pracovat pro Mamerka.

Darebák je to přímo k pohledání, můj drahý Magne! Klidně by se mohl postavit vedle Gaia Verra. Ten, mimochodem – poté co se jako svědek žaloby mladého Scaura přičinil o odsouzení mladšího Dolabelly do vyhnanství – se teď promenuje po Římu, představ si to, zasnouben s Caecilií Metellou! Je to dcera Metella Capraria Kozla a sestra těch tří mladých mužů, kteří představují všechno, co Caeciliové Metellové dokázali v této generaci zplodit. Upadají nám nějak.

Nicméně, drahý Magne, jsem s tímhle lotříkem Gaiem Aeliem Staienem vešel ve styk a zajistil jsem si jeho služby. Nedojednali jsme ještě přesnou

sumu, ale nebude asi nijak levný. Zato však udělá, cokoli bude třeba. Tím jsem si jist. Přišel totiž sám s nápadem, že by mohl podnítit vzpouru v konsulově vojsku, jakmile bude Mamercus v Capui už natolik dlouho, aby to vypadalo, jako že právě on je její příčinou. Opovážil jsem se mu namítnout, že jde přece o Sullovy veterány a že si neumím představit, že právě ti by se vzbouřili proti Sullovu zeťovi, ale Staienus se mým pochybám vysmál. A mé obavy byly rázem ty tam, tak sebevědomý to byl smích a tak mu šel od srdce. Ostatně od člověka, který sám sobě dokázal zorganizovat svou adopci k Aeliům a usiluje teď o to, aby ho lidé nazývali spíše Paetus než Staienus, se dá očekávat opravdu všechno! Umí to prostě s lidmi, zejména ovšem s těmi z nižších tříd, které si dovede získat svým způsobem projevu a které také dokáže náležitě rozohnit.

Dokud jsem toho Staiena neobjevil, stavěl jsem se samozřejmě proti udělení vrchního velení Mamerkovi, ale teď jsem změnil notu a naopak ho naléhavě doporučuji. Kdykoli se s tím dobráčkem setkám, ptám se ho pokaždé, proč ještě otálí v Římě, namísto aby se už odebral do Capuy a věnoval se tam výcviku svých vojsk. Myslím, že si můžeme být naprosto jisti, že nejpozději v září se Mamercus stane obětí všeobecné vzpoury. A v okamžiku, kdy se o ní dozvím, začnu na senát naléhat, aby zauvažoval o využití oné klausule o zvláštním pověření.

V Hispánii jdou naštěstí věci od deseti k pěti, což mi mou úlohu dost usnadní. Buď tedy klidný a hlavně buď dobré mysli, můj drahý Magne! Ta tvá chvíle přijde, a dojde k tomu dostatečně brzy, abys stihl překročit Alpy ještě dřív, než průsmyky uzavře sníh.

Když ke vzpouře krátce po začátku měsíce *sextilis* skutečně došlo, ukočíroval ji Gaius Aelius Staienus tak obratně, že se obešla bez krve a bez trpkosti, a chutnala přitom tak opravdově, že se Mamercus – její terč – ani neodhodlal vynutit si poslušnost vojska násilnými prostředky. Deputace, která se k němu dostavila, mu rezolutně oznámila, že legie do Hispánie nepotáhnou pod žádným jiným vojevůdcem než pod Gnaeem Pompeiem Magnem, jelikož nikdo v armádě nevěří, že porazit Quinta Sertoria by byl schopen kdokoli jiný než právě Gnaeus Pompeius Magnus.

„Víte," pravil Mamercus, když se dostavil do Říma, aby senátu podal zprávu – a byl ještě natolik otřesen, že o tom hovořil naprosto upřímně – „je docela možné, že mají pravdu! Řeknu vám dokonce, že se na ně nedokážu ani zlobit. Chovali se naprosto korektně. Vojáci s jejich zkušeností mají na tyhle věci čich, a nedá se říct, že by mě neznali. Jestliže se domnívají, že si já nebudu umět s Quintem Sertoriem poradit, pak si musím i já sám položit otázku, jestli bych to dokázal. A jestliže si oni myslí, že jediný, kdo na to má, je Gnaeus Pompeius, musím i já zvážit, jestli tomu tak skutečně není."

Jeho klidná a otevřená slova měla na senátory hluboký účinek. Nikdo z nich – ba ani žádný senátor z předních řad – nepropadl výlevům rozhořčení, ani se neprojevila chuť k nějaké debatě. O to snáze došel sluchu Philippus.

„Otcové senátoři," začal dojatě, „je už opravdu nejvyšší čas, abychom situaci v Hispánii zhodnotili nepředpojatě a bez jakýchkoli vášní. Jak osvěživá a povznášející zkušenost to byla naslouchat moudrým slovům našeho drahého a především nesmírně bystrého mladšího konsula, našeho prvního senátora Mamerka Aemilia Lepida Liviana! Dovolte mi proto, abych ve stejně uměřeném a odpovědném tónu pokračoval i já."

Obhlédl síň kolem dokola, upřel postupně zrak na všechny tváře, které byl schopen ze svého místa v přední řadě vlevo spatřit.

„Ony první úspěchy Quinta Sertoria – poté, co se do Hispánie před třemi a půl roky vrátil, aby se tam znovu spojil s Lusitany – byly celkem snadno pochopitelné. Muži jako Lucius Fufidius ho podcenili a ukvapeně a předčasně se s ním pustili do bitvy. Avšak v době, kdy do Zadní Hispánie přibyl jako správce náš nejvyšší pontifik Quintus Caecilius Metellus Pius a kdy se v Přední Hispánii ujal úřadu správce jeho kolega Marcus Domitius Calvinus, byli jsme si už vědomi, že porazit Quinta Sertoria nebude nijak snadné. A pak, v létě onoho prvního roku tažení proti Sertoriovi, napadl Sertoriův legát Lucius Hirtuleius Calvinových šest legií – *s pouhými čtyřmi tisíci mužů* – a zcela je rozdrtil. Calvinus na bojišti zahynul a stejně tak i většina jeho vojska. Sertorius sám vyrazil proti Piovi, zejména pak proti jeho nejlepšímu legátovi Thoriovi. Thorius v bitvě padl a jeho tři legie byly zle poničeny. Náš milovaný Pius byl nucen ustoupit na zimu až do Olisippa na Tagu, se Sertoriem v patách.

Následujícího roku – tedy vloni – k žádným větším bitvám nedošlo. Nedočkali jsme se však také žádného většího úspěchu! Pius se snažil držet se ze Sertoriova dosahu, zatímco Hirtuleius obsadil celý střed Hispánie a zajistil Sertoriovi nadvládu nad keltiberskými kmeny. Už předtím měl Sertorius pevně v rukou Lusitany, a nyní mu tedy podléhá Hispánie takřka celá – až na území mezi řekou Baetis a Orospedskými horami, kde má Pius soustředěny příliš velké síly, než aby se i tam mohl Sertorius pokusit o štěstí.

Zato dospěl loňského roku správce Zaalpské Galie Lucius Manlius k přesvědčení, že je to on, kdo může Sertoriovi konečně uštědřit pořádnou ťafku. A tak přešel se čtyřmi vynikajícími legiemi Pyreneje a pronikl do Přední Hispánie. Na řece Iberu se střetl s Hirtuleiem, jenž ho porazil tak důkladně, že se Lucius Manlius musel honem honem stáhnout zpátky do své provincie. Ani zde ovšem, jak záhy zjistil, nebyl už v bezpečí! Hirtuleius ho pronásledoval i tam a přivodil mu ještě i druhou porážku.

Ani tento rok pro nás zatím nebyl o nic lepší, otcové senátoři. Do Přední Hispánie dosud nebyl vyslán nový správce a Zadní Hispánie zůstává ve správě Metella Pia, jemuž bylo pověření prodlouženo a který nepronikl ani na západ od řeky Baetis ani na sever od Orospedských hor. Sertorius, nikým neohrožován, prošel průsmykem u Consabury do Přední Hispánie a z Osky učinil své hlavní město – neboť on projevil tolik drzosti, že svou okupaci římského území organizuje zcela po římsku! Zřídil si oficiální sídlo a senát – ba i školu, v níž zamýšlí učit děti barbarských náčelníků latině a řečtině, tak aby byly později schopny zaujmout místa vůdců sertoriovské Hispánie! Jeho magistráti mají římské tituly, jeho senát je složen ze tří set mužů. A teď se k němu navíc připojil ještě i Marcus Perperna Veiento a Lepidovy jednotky, kterým se podařilo uniknout ze Sardinie.“

Nenaslouchali ničemu novému, všichni o tom všem dobře věděli. Nikdo to však dosud neshrnul a nepodal v podobě takto stručné a nevzrušené zprávy. Senátoři si kolektivně zhluboka povzdychli a schoulili se na stoličkách bezradně do sebe.

„Otcové senátoři, do Přední Hispánie vyslat správce prostě *musíme!* Pokusili jsme se o to už, avšak Lepidus zabránil v odchodu Quintovi Lutatiovi a vzpoura v Capui teď znemožnila odebrat se tam i našemu prvnímu senátorovi. Jeví se mi naprosto nezbytné, aby se příštím správcem Přední Hispánie stal muž zcela mimořádných kvalit. Jeho povinností totiž bude nejprve zvítězit ve válce o tuto provincii, a teprve poté se ujmout její správy. Po pravdě řečeno, válka se takřka jeho hlavním úkolem! Ze čtrnácti legií, které se tam před dvěma a půl lety vydaly spolu s Piem a s Calvinem, jich zřejmě zbývá

už sotva sedm, a ty má všechny Pius v Zadní Hispánii. V Přední Hispánii sice posádka je – ovšem Sertoriova. V celé provincii není nic a nikdo, kdo by se mu mohl postavit.

Kdokoli, koho do Přední Hispánie vyšleme, bude s sebou potřebovat armádu – Piovi jeho vojsko brát nemůžeme. Máme už i zárodek této armády – je v Capui a tvoří ho čtyři dobré legie, složené převážně ze Sullových veteránů. Které však tvrdošíjně odmítají vydat se do Hispánie pod velením kohokoli jiného než Gnaea Pompeia Magna. Jenž ovšem není senátor, nýbrž jezdec.

Takže tu vlastně, kolegové senátoři, jeden návrh máme, a to díky armádě v Capui – na Gnaea Pompeia Magna. Zákon, tak jak ho formuloval Lucius Cornelius Sulla, říká, že především musí být velení uděleno těm členům senátu, kteří jsou ochotni je převzít a kdo jsou pro to i vojensky způsobilí. Hodlám nyní zjistit, zda takový muž v senátě je.“

Otočil se ke kurdskému pódiu a zahleděl se na prvního konsula. „Decime Junie Brute, ucházíš se o velení?“

„Ne, Lucie Marcie, neucházím. Jsem na to příliš starý a nemám pro to vlohy.“

„Mamerku, ty?“

„Ne, Lucie Marcie, neucházím. Moje armáda tomu není nakloněna.“

„Ty, městský prétore?“

„I kdyby mi můj úřad dovoloval opustit Řím na dobu delší deseti dnů, nehodlal bych se o velení ucházet,“ řekl Gnaeus Aufidius Orestes.

„Ty, cizinecký prétore?“

„Ne, Lucie Marcie, nehodlám,“ řekl Marcus Aurelius Cotta.

Po něm odmítlo dalších šest prétorů.

Philippus se otočil k předním řadám a začal zpytovat konsuláry.

„Co ty, Marku Tullie Deculo?“

„Ne.“

„A ty, Quinte Lutatie Catule?“

„Nikoli.“

A tak to pokračovalo dál, jedno odmítnutí po druhém.

Philippus se zatvářil, jako když tutéž otázku klade i sám sobě, a sám si také odpověděl: „Nikoli, neucházím se o to! Jsem příliš starý, příliš tlustý – a vojensky naprosto nenadaný.“

Obrátil se pak nejprve k jedné straně senátní síně a poté k druhé. „Je tu přítomen někdo, kdo se cítí povolán přijmout toto vysoké velení? Gaie Scribonie Curione, jak je to s tebou?“

Nic by byl Curio nevyslovil tak rád jako „ano“; dostal však už zaplaceno a to mu napovědělo i jedinou možnou odpověď. „Ne.“

Mezi přítomnými ovšem byl jeden velice mladý senátor, jenž si musel sednout na obě ruce a skousnout svrbící jazyk, aby zůstal sedět a byl zticha, neboť mu bylo jasné, že Philippus by jeho přihlášku nikdy nepřijal. A Gaius Julius Caesar na sebe nechtěl upoutat pozornost dříve, než bude mít alespoň slabou naději se prosadit.

„Takže,“ řekl Philippus, „jsme zase zpátky u zvláštního pověření a u Gnaea Pompeia Magna. Na vlastní uši jste slyšeli, jak se velení případní kandidáti jeden po druhém odřekli. Existuje samozřejmě i možnost, že vhodný muž by se našel mezi senátory a promagistráty, kteří jsou v této chvíli v zahraničí. Jenomže čekat si nemůžeme dovolit! Situaci je třeba řešit ihned, jinak o Hispánii přijdeme! Mně samému se proto jeví jako jediný, kdo připadá v úvahu, Gnaeus Pompeius Magnus! Jezdec, nikoli senátor. Slouží však ve zbrani od svých šestnácti let a od svého dvacátého roku vedl své vlastní legie od bitvy k bitvě! Náš nezapomenutelný Lucius Cornelius Sulla ho

vyzdvihoval nad všechny ostatní muže. A právem! Mladý Pompeius Magnus má už zkušenosti, má talent, má obrovskou zálohu veteránů – a nic mu tak neleží na srdci jako zájmy Říma!

Máme k dispozici ústavní prostředky, jak tohoto mladého muže ustanovit správcem Přední Hispánie s prokonsulským imperiem, jak ho zplnomocnit k velení tolika legiím, kolik budeme považovat za účelné, a nedbat přitom, že postavením je pouhý jezdec. Chci však požádat, abychom ho nepověřovali tak, jako bychom v něm spatřovali nějakého konsula. *Non pro consule, sed pro consulibus* – neobdrží prokonsulskou pravomoc, jako by sám už měl za sebou konsulský úřad, nýbrž v zastoupení konsulů současných. Tak bude mít trvale na paměti mimořádnost tohoto svého pověření."

Philippus usedl; Decimus Junius Brutus, první konsul, povstal. „Členové tohoto senátu, žádám vás o hlasování. Ti, kteří jsou pro udělení mimořádného pověření Gnaeovi Pompeiovi Magnovi, spojeného s prokonsulským imperiem a s přidělením šesti legií, nechť se postaví po mé pravici. Ti, kdo jsou proti tomuto udělení, nechť si stoupnou nalevo ode mne."

Vlevo od něho nepřešel nikdo, ani velice mladý senátor Gaius Julius Caesar ne.

ČÁST VI.

ZÁŘÍ 77 PŘ.N.L.
– ZIMA 71 PŘ.N.L.

QUINTUS SERTORIUS

Pompeius neměl nablízku nikoho, s kým by se mohl podělit o nejnovější zprávy, když ho v Mutině zastihl Philippův list, a nikoho, když pak o idách měsíce *sextilis* obdržel ono rozhodnutí senátu. Pokoušel se sice stále ještě přesvědčit Varrona, že výprava do Hispánie může být nejen zajímavá, ale i krajně užitečná pro začínajícího autora děl o přírodních jevech i o lidských výtvorech, avšak na všechny jeho námluvy reagoval Varro jen vlažně. Varronovy děti dospívaly do věku, kdy ho začínaly nesmírně těšit, a on sám neměl v úmyslu vzdálit se z Říma na dobu, která by se mohla velice protáhnout.

Nový prokonsul, jenž nebyl nikdy konsulem, už byl připraven a měl naprosto jasno, jak bude třeba postupovat. Nejdříve ze všeho napsal dopis, jímž senát informoval, že si ze čtyř legií, které až dosud patřily Catulovi a po něm Mamerkovi, vezme tři a k nim že připojí další tři složené z jeho vlastních veteránů. Nicméně, uváděl dále, jelikož válka, jakou v současné době vede v Zadní Hispánii Metellus Pius, se nezdá mít ofenzivní charakter a jelikož se těžiště střetu přeneslo ze Zadní do Přední Hispánie, navrhuje, aby Metellus Pius jednu ze svých legií Pompeiovi přenechal. Dále uvedl, že jeho švagr Gaius Memmius, jenž v současné době slouží jako vojenský tribun pod Metellem Piem, dosáhne napřesrok věku požadovaného pro kandidáty na kvestorský úřad; bylo by možné, aby se Gaius Memmius kvestorský úřad ucházel *in absentia* a připojil se pak k Pompeiovu štábu jako kvestor pro Přední Hispánii?

Souhlas senátu (jenž se proměnil v hlínu hnětenou Philippovýma rukama) Pompeius obdržel, ještě než odjel z Mutiny, a upevnil ho v přesvědčení, že dostane cokoli, nač si vzpomene. Byl nyní otcem téměř dvouletého syna a dcerky narozené začátkem roku; Mucii Tertii ponechal ve své pevnosti v Picenu a vydal striktní příkaz, že v jeho nepřítomnosti nesmí navštívit Řím. Předpokládal dlouhé tažení a neviděl, proč by měl svou krásnou a záhadnou manželku vystavovat jakýmkoli pokušením.

Třebaže už ze svých starých jízdních jednotek naverboval tisíc jezdců, bylo Pompeiovým záměrem rozmnožit jejich počty ještě dalšími jízdními vojáky v Zaalpské Galii, což byl jeden z důvodů, proč se rozhodl putovat po souši. Moře ostatně špatně snášel, děsil se ho a nepovažoval ho za dostatečně důvěryhodnou cestu k dosažení své nové provincie, třebaže zimní větry by bývaly plavbě příznivé.

Prostudoval kdejakou mapu, dal vyzpovídat všechny možné obchodníky a ostatní uživatele pozemního spojení do Hispánie. Cesta po silnici Via Domitia byla nyní krajně svízelná, to už věděl. Marcus Perperna Veiento, poté co se přeplavil spolu se zbytky Lepidova vojska ze Sardinie do Ligurie, totiž cestou do Hispánie s velkým potěšením tropil Římu to nejhorší, co mohl. Výsledkem bylo, že se bouřily všechny největší kmeny Zaalpské Galie – Helviové, Vokonciové, Saluviové i Volkové Arekomičtí.

Nejpovážlivěji se důsledky těchto nepokojů v provincii Zaalpská Galie mohly projevit v prodlevách, jimiž by mohl Pompeiův postup trpět, pokud se musel do Hispánie pracně probíjet územím nepřátelsky smýšlejících a velice bojovných kmenů.

O tom, že by si průchod nakonec vynutil, neměl pochyb, avšak do Přední Hispánie se naléhavě potřeboval dostat dříve, než uhodí zima. Pokud chtěl mít jistotu, že spolu s Metellem ve válce proti Sertoriovi zvítězí, nemohl si dovolit strávit putováním do Hispánie celý rok – a to by s sebou konflikty v rozbouřené Zaalpské Galii s největší pravděpodobností přinesly; Saluviové, známí svým zvykem utínat hlavy, ovládali mocné hřebeny Přímořských Alp až k samému mořskému břehu, Vokonciové měli obsazeno údolí řeky Druentie a průsmyk Mons Genava, Helviové kontrolovali střední úsek úvalu řeky Rhodanu a Volkové Arekomičtí zaujímali postavení napříč silnice Via Domitia vedoucí do Hispánie, bezprostředně pod Cebennským centrálním masívem.

Pokud by tato rozličná povstání barbarů potlačil, přibyly by Pompeiovi na skráních bezpochyby další vavříny – jenomže by to nebyly ty pravé a dostatečně cenné vavříny. Ty ho čekaly až na Sertoriově území. Jenomže – kterak se onomu dlouhému a obtížnému průchodu Zaalpskou Galií vyhnout?

Odpověď na tuto otázku Pompeiovi svitla těsně předtím, než začátkem září vyrazil z Mutiny; vyhne se obvyklé trase tím, že vytyčí novou. Nejmohutnější ze severních přítoků Pádu se nazýval Duria Major; řítil se burácejícím proudem z oněch nejvyšších alpských vrcholků, které se tyčily mezi pánví západní Italské Galie a jezery a řekami svlažujícími východní Galii Comatu – jezerem Lemanus, horním Rhodanem a mohutnou řekou Rhenus oddělující území Galů od země Germánů. Nádherná dolina vyhloubená v horách Durií Major byla od věků známa pod jménem Salassijské údolí, jelikož byla obývána galským kmenem jménem Salassiové. Když tam před jednou generací bylo v náplavech objeveno zlato a když se ho římští zlatokopové pokusili těžit, postavili se Salassiové na tak zuřivý odpor proti všemu římskému pronikání, že každého přešla chuť rýžovat v údolí kdekoli výše, než leželo město Eporedia.

Proslýchalo se však, že na samém horním konci onoho Salassijského údolí se otevírají přes Penninské Alpy dva průsmyky. Jeden představovala doslova pouhá kozí stezička, která přecházela nejvyšší hřebeny, pokračovala dolů do sídla kmene Veragrů, nazývaného Octodurus, a sledovala tok Rhodanu od samých jeho pramenů až k východnímu cípu jezera Lemanus; vzhledem k nadmořské výšce deseti tisíc stop byl průsmyk schůdný jen během léta a za časného podzimu a byl příliš zrádný, než aby jím bylo možno vést celou armádu. Druhý z průsmyků byl položen o něco níže, ve výši kolem sedmi tisíc stop, a cesta byla údajně dostatečně široká, aby postačila i průjezdu vozů, i když nebyla dlážděná ani trasovaná římským způsobem; vedla nejprve k severním pramenům Isary a do země Allobrogů, dál pak směřovala ke střednímu toku Rhodanu, jehož dosahovala asi v polovině jeho pouti do Středního moře. Tímto průsmykem prchali kdysi germánští Kimbrové, poté co je u Vercell potřel Gaius Marius s Catulem Caesarem, třebaže se tudy prodírali jen pomalu a většinu jich později tak jako tak pobili Allobrogové a dále na západ pak Ambarrové.

Už v průběhu prvního rozhovoru, který vedl se skupinou spřátelených Salassiů, vzdal Pompeius jakékoli plány na přechod výše položeným průsmykem; avšak nižší průsmyk ho velice zaujal. Cesta dostatečně široká pro vozy – ať už jakkoli nerovná a nebezpečná – znamenala, že by jí mohl projít se všemi svými legiemi, a jak doufal, i s jízdou. Roční období bylo proti kalendáři opožděno asi **o** měsíc, takže pokud by vyrazil na cestu začátkem září, stihl by překročit Grajské Alpy ještě na vrcholu léta, a riziko, že by náhle napadl sníh, bylo i ve výši oněch sedmi tisíc stop tou dobou naprosto minimální. Rozhodl se nepřevážet s sebou žádný náklad na vozech, věřil, že si těžší zásoby a výbavu bude schopen doplnit v okolí Narbonu v Galii, zato však zrekvíroval kdejakou mulu, kterou byl schopen sehnat, aby armádě posloužily za soumary.

„Postupovat budeme rychle, bez ohledu na to, jaký nás tam čeká terén," řekl armádě nastoupené za úsvitu dne, kdy se vydávali na pochod. „Oč později budou Allobrogové varováni před naším příchodem, o to větší budou naše vyhlídky, že se tam nezapleteme do války, o kterou já vůbec nestojím. Nic nás nesmí zdržet v dosažení Pyrenejí, dříve než budou i nejnižší průsmyky do Hispánie pro sníh neschůdné! Zaalpská Galie morálně náleží Domitiům Ahenobarbům – a pokud jde o mne, mohou si ji klidně nechat! My chceme být ještě před začátkem zimy v Přední Hispánii. A do zimy v Přední Hispánii taky budeme!"

Armáda prošla nižším z obou průsmyků na vrcholu Salassijského údolí koncem září a setkala se jen s překvapivě nevelkými překážkami, jak pokud šlo o cestu samu, tak i o kmeny, které podél ní sídlily. Když Pompeius sestoupil do údolí Isary na území divokých Allobrogů, překvapil je natolik, že vrhli svá kopí jen do prachu za jeho patami a vůbec se mu nestačili postavit. Teprve když dosáhl Rhodanu, narazil na organizovaný odpor. Kladli ho Helviové, kteří obývali západní břeh velkého toku a část Cebennského masívu za ní. Pro Pompeia však byli lehkými soupeři; poté co porazil několik oddílů helvijských bojovníků, vzal do zajetí určitý počet rukojmí, tak aby měl do budoucna záruku, že se vůči němu budou Helviové nadále chovat, jak náleží. Vokoncie i Saluvie, kteří projevili dostatek odvahy, aby mu čelili na rhodanských rovinách, stihl týž osud, stejně tak jako Volky Arekomické, poté co Pompeiova armáda už překročila silnici vybudovanou napříč bažinami mezi Arelate a Nemausem. Když měl za sebou i toto poslední nebezpečí, shromáždil Pompeius průvod několika set dětských rukojmí a poslal je pod další dohled do Massilie.

Ještě před začátkem zimy překročil Pyreneje a našel si vynikající místo pro tábor mezi celkem civilizovanými Indigety v blízkosti města Emporiae. Do Přední Hispánie se tedy dostal, ale jen o vlas. Prokonsul, jenž dosud nebyl ani senátorem, sedl, aby vylíčil senátu svá dobrodružství od chvíle, kdy opustil Italskou Galii, přičemž neopomněl zdůraznit především svou vlastní odvahu, dále neohroženost, s jakou razil novou trasu přes Alpy, a konečně lehkost, s níž porazil své galské protivníky.

Pompeius zcela postrádal onen dar lehkého pera, jímž jeho strohé a dosti prostoduché dopisy obvykle vylepšoval Varro, a tak poslal dalšímu prokonsulovi na hispánské půdě, Metellovi Piovi zvanému Hovňousek, toho času v Zadní Hispánii, takovéto sdělení.

Dorazil jsem do Emporií a utábořil jsem se na zimu. Hodlám ji strávit zocelováním svých vojáků pro tažení, které je čeká napřesrok. Doufám, že už ti senát nařídil, abys mi přenechal jednu ze svých legií. Touto dobou už byl také můj švagr Gaius Memmius zvolen kvestorem. Má to být můj kvestor, takže tu legii od tebe mi může rovnou přivést s sebou.

Nejlepší způsob, jak porazit Quinta Sertoria, určitě bude, když budeme postupovat ve vzájemné dohodě. Proto také senát nestanovil, že by snad někdo z nás dvou měl být nadřízen tomu druhému. Máme být spoluveliteli a o všem se domluvit.

Strávil jsem spoustu času rozhovory s lidmi, kteří to v Hispánii znají, a navrhl jsem pro nás oba generální strategický plán pro příští rok. Sertorius nemá zájem na tom, aby pronikl ještě dál do Zadní Hispánie, na východ od řeky Baetis, jelikož je to území moc hustě osídlené a romanizované. Nežije tam dost divochů na to, aby se ty kraje přiklonily k Sertoriovi.

Tvým úkolem, Quinte Caecilie, bude postarat se hlavně o svou provincii a neudělat nic, co by mohlo Sertoria vyprovokovat, aby pronikl na tvé území východně od řeky Baetis. A z pobřeží Přední Hispánie ho v tomto roce vytlačím *já*. S tažením nebudou žádné velké obtíže, pokud jde o zásobování, neboť tady na pobřeží roste dostatek píce, a to na příhodném terénu. Dám se na jaře na pochod k jihu, překročím řeku Iberus a pustím se směrem na Nové Kartágo, kam bych měl do slunovratu pohodlně dorazit. Gaius Memmius mi přivede tu legii, co mi dlužíš, a to od Baetis přes města Ad Fraxinum a Eliocroku až do Nového Kartága, které je pořád ještě naším městem. Jen je od zbytku Přední provincie odděleno Sertoriovými jednotkami. Až se v Novém Kartágu spojím s Gaiem Memmiem, vrátíme se na zimu do Emporií a cestou ještě posílíme všechna pobřežní města.

Příští rok pak Sertoria vyženu z vnitrozemí Přední Hispánie a zatlačím ho na jih a na západ do zemí Lusitanů. Třetí rok, Quinte Caecilie, pak obě naše armády spojíme a rozdrtíme ho na Tagu.

Když list v polovině ledna dospěl k svému adresátovi, odebral se s ním Metellus Pius do své pracovny v domě, kde měl ve městě Hispalis své sídlo, aby si ho tam v klidu a v soukromí pročetl. Nezasmál se mu, na to byl jeho obsah až příliš závažný. Přesto však v úsměvu posměšně zkřivil rty, aniž tušil, že kdysi už i Sulla dostal dopis nikoli nepodobný tomuto – stejně nadutě oplývající povrchnostmi o zemi, kterou Sulla znal desetkrát lépe než Pompeius. Bohové, jak jen si je ten řeznický pomocníček ve všem jistý! Jak neomaleně se vyvyšuje!

Tři roky už tomu byly, co Metellus Pius se svými osmi legiemi přibyl do Zadní Hispánie, tři roky, během nichž se Sertorius prosazoval jako lepší velitel i bystřejší politik. Nikdo nemohl mít před Quintem Sertoriem a jeho legátem Luciem Hirtuleiem větší respekt než Metellus Pius přezdívaný dříve Hovňousek. A nikdo nevěděl lépe, jak těžký úkol to bude – i pro Pompeia – Sertoria a Hirtuleia porazit. Pokud šlo o Metella Pia samého, tkvěla tragédie v tom, že mu Řím neposkytl dostatek času. Podle Aisópa právě pomalí a vytrvalí jsou těmi, kdo v závodě nakonec zvítězí, a Metellus Pius byl přímo ztělesněním volného tempa a houževnatosti. Vykřesal se z utržených ran a zreorganizoval své síly, tak aby v nich zacelil mezeru plynoucí ze ztráty jedné legie, a nato se stáhl do skrytu své provincie, aniž zatím Sertoria provokoval k dalšímu střetnutí. Velice záměrně. Neboť zatímco vyčkával a shromažďoval zprávy svých zvědů o Sertoriových pohybech, nepřestával uvažovat. Nedomníval se, že by Sertorius byl neporazitelný; vnímal ovšem, že jeho porážky nelze docílit jen holou a strnulou vojenskou strategií. A utvrdil se posléze v názoru, že podstatnou částí řešení bude muset být vybudování mnohem důmyslnější a rafinovanější špionážní sítě – takové, která by Sertoriovi znemožnila předvídat pohyby Metellových vojsk. Úkol na první pohled až příliš smělý za situace, kdy klíčem pro získávání informací byli jak pro něho samého, tak i pro Sertoria domorodí obyvatelé. Nikoli však nesplnitelný úkol! A Metellus Pius na něm nepřestával pracovat.

Teď se ovšem na hispánské scéně nově objevil ten Pompeius, vybavený senátem (nebo spíše Philippem) zcela stejným imperiem jako Metellus Pius a do hloubi duše přesvědčený, že jeho vojenský talent zastíní všechny ostatní dohromady – Sertoriův, Hirtuleiův i Metellův. Nu, čas už Pompeia poučí o tom, co zatím není ochoten slyšet! Čas a pár porážek. Och, jistě, nemohlo být pochyb, že ten mladík je statečný jako lev –

jenomže Hovňousek Sertoria znal již od svých osmnácti let a dobře věděl, že i Sertorius je nadán lví odvahou. A co je důležitější, jako voják je přímým dědicem Gaia Maria; válce rozumí jako málokdo v celých dějinách Říma. Nicméně – Metellus Pius už začínal větřit, kde má Sertorius svou slabou stránku, a vytušil, že tato slabina spočívá v představách, které Sertorius chová o sobě samém. Pokud by se podařilo podrýt přímo tuto jeho lačnost po kralovládě a po magické moci, mohlo by to vést i ke zhroucení celého toho mýtu Sertoriovy neporazitelnosti.

Zcela určitě se teď však Sertorius naráz nezhroutí – tím si byl Metellus Pius jist – jen proto, že se mu na bojišti postaví nějaký Gnaeus Pompeius Magnus.

Do místnosti vešel jeho syn, poté co nejprve zaklepal a vyčkal, až bude vyzván, aby vstoupil; Metellus Rus si potrpěl na striktní etiketu. Všeobecně byl jeho synek sice stručně nazýván Metellus Scipio (třebaže otec mu v soukromí ovšem říkal Quinte), celé jeho jméno však znělo náležitě majestátně: Quintus Caecilius Metellus Pius Cornelianus Scipio Nasica. Bylo mu nyní devatenáct let a přicestoval už předchozího roku, aby vstoupil do otcova štábu jako *contubernalis*, velice rád, že může – tak jako to učinil svého času i jeho otec – získat vojenský výcvik přímo pod otcovým vedením. Nebylo to ovšem přísně synovské pouto, neboť Metellus Pius ho adoptoval jakožto nejstaršího syna sestry své ženy Licinie, provdané za Scipiona Nasiku. Proč byla starší Licinia plodná natolik, že přivedla na svět celý houf dětí, a proč zůstala mladší Licinia bezdětná, Hovňousek nevěděl. Tak už to chodívalo, a když se žena ukázala neplodná, manžel se s ní buď rozvedl, anebo – pokud ji miloval tak, jako Hovňousek miloval svoji Licinii – volil adopci.

Jejím výsledkem byl Hovňousek vcelku potěšen, třebaže by si byl někdy přál, aby byl chlapec o něco více obdařen inteligencí a podstatně méně arogancí. Ta se ovšem u něho dala čekat; i Scipio Nasica byl povýšenost sama. Metellus Scipio byl vysoký a urostlý a svým poněkud upjatým postojem nahrazoval to, čeho se mu nedostávalo – osobní půvab. Byl poněkud bezbarvý, světlovlasý s šedomodrýma očima, a nijak se nepodobal svému adoptivnímu otci. A pokud o něm někteří jeho současníci (jako třeba mladý Cato) po straně říkali, že chodí s nosem nahoru, jako by mu pod ním cosi nevonělo, něco na tom skutečně bylo. Od svých desátých narozenin byl zasnouben s Mamerkovou dcerou z jeho prvního manželství, Claudií Pulchrou, a třebaže se Metellus Scipio s Aemilií Lepidou nemálo škorpili, choval k ní přesto hlubokou náklonnost, právě tak jako ona k němu.

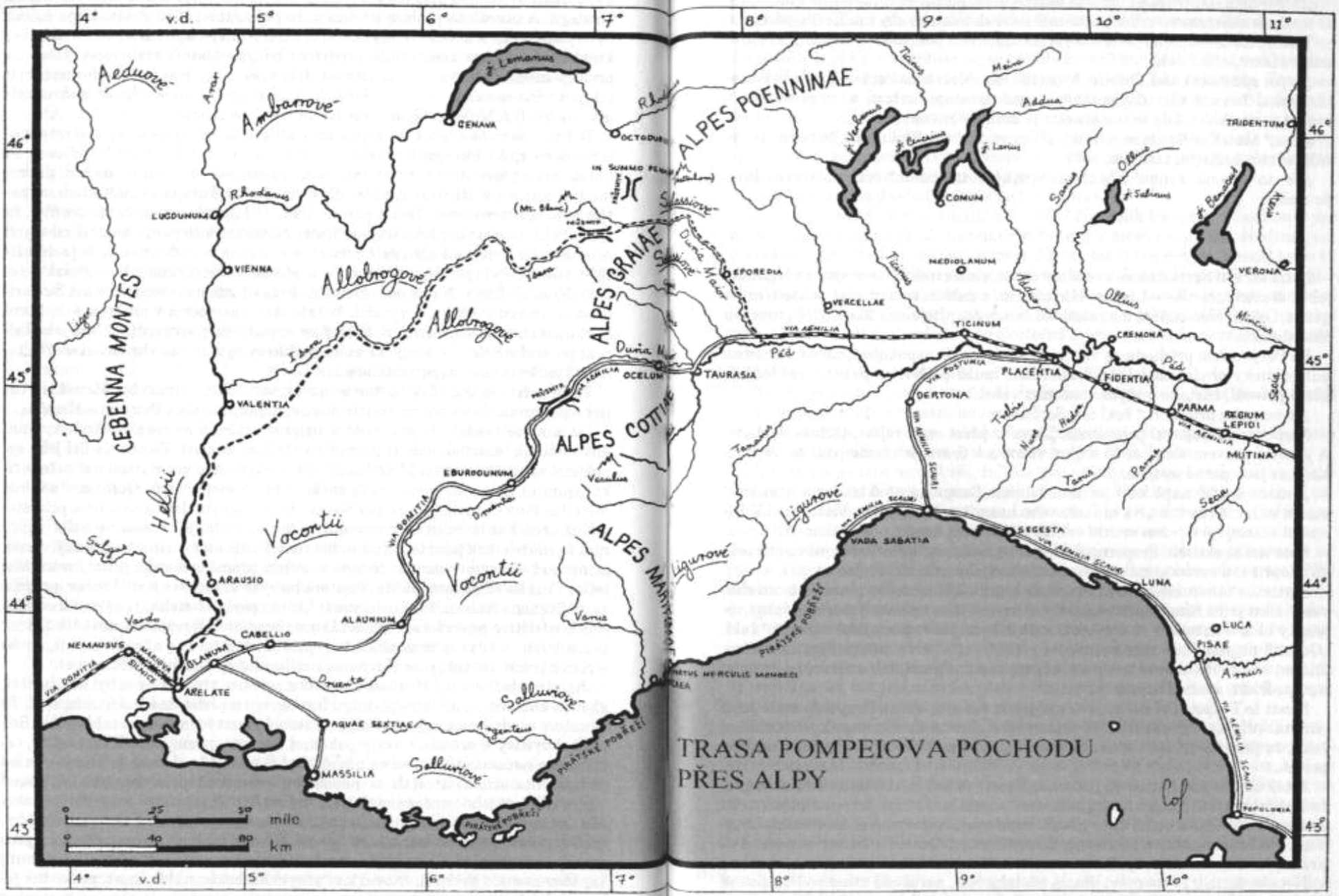
„Přišel dopis od Gnaea Pompeia Magna z Emporií," řekl Metellus Pius synovi a zamával listem ve vzduchu, neměl se však k tomu, aby mu ho dal přečíst.

Tvář Metella Scipiona ještě nabyla na upjatosti; pohrdavě zafuněl. „Celé je to nehoráznost, otče," řekl.

„Svým způsobem ano, Quinte. Nicméně mě obsah toho dopisu docela rozveselil, synku. Ten náš zázračný vojáček zřejmě považuje Sertoria za naprostého pitomce – za někoho, kdo se mu absolutně nemůže rovnat."

„Aha," Metellus Scipio se posadil. „Pompeius si zkrátka myslí, že Sertoria vyřídí jedním krátkým tažením, co?"

„Ne, to sice ne, synku! Ale třemi krátkými taženími," řekl shovívavě Hovňousek.

TRASA POMPEIOVA POCHODU
PŘES ALPY
ALPES POENNINAE
ALPES GRAIAE
ALPES COTTIAE
ALPES MARITIMAE
CEBENNA MONTES
Aeduove
Ambarrove
Allobrogové
Vocontii
Helvii
Ligurové
LUGDUNUM
VIENNA
VALENTIA
ARAUSIO
ARELATE
NEMAUSUS
CABELLIO
ALAUNIUM
EBURODUNUM
OCELUM
GENAVA
OCTODURUS
EPOREDIA
VERCELLAE
TAURASIA
TICINUM
MEDIOLANUM
COMUM
TRIDENTUM
VERONA
CREMONA
PLACENTIA
FIDENTIA
PARMA
REGIUM LEPIDI
MUTINA
DERTONA
VADA SABATIA
SEGESTA
LUNA
LUCA
PISAE
POPULONIA
AQUAE SEXTIAE
MASSILIA
VIA DOMITIA
VIA AEMILIA
VIA AEMILIA SCAURI
VIA POSTUMIA
PIRÁTSKÉ POBŘEŽÍ
milo
km

* * *

Zimu strávil Sertorius ve svém novém sídelním městě Osce spolu s legátem, jehož si cenil nejvýše – Luciem Hirtuleiem, s dalším mimořádně schopným legátem Gaiem Herenniem a s relativně čerstvým příchozím Markem Perpernou Veientonem.

Po Perpernově příchodu se věci nevyvíjely příliš uspokojivě, neboť Perperna automaticky předpokládal, že dvacet tisíc mužů pěchoty a patnáct set jezdců, které přivedl, zůstane pod jeho osobním velením.

„To nemohu připustit," řekl mu Sertorius.

Perperna zareagoval pobouřeně. „Jsou to přece *moji* vojáci, Quinte Sertorie! A je *mým* právem určit, co se s nimi stane a k čemu jich bude použito! A *já* říkám, že jsou pořád ještě moji!"

„Proč se snažíš napodobit jednání konsula Caepiona před bitvou u Arausia?" otázal se ho Sertorius. „Na nic takového nesmíš ani pomyslet, Veientone! V Hispánii existuje jen jeden vrchní velitel a jen jeden konsul – a to jsem já!"

Spor tím neskončil. Perperna dál trval na svém, že Sertorius nemá žádné právo odepřít mu rovnocenné postavení ani mu jeho armádu odejmout.

Sertorius tuto rozepři tedy přenesl do senátu. „Marcus Perperna Veiento chce vést válku proti římské přítomnosti v Hispánii jako nezávislý a samostatný vojenský blok a dožaduje se stejných velitelských pravomocí, jaké mám já," řekl. „Odmítá přijímat ode mne rozkazy a podřídit se mým strategickým záměrům. Žádám vás proto, otcové senátoři, abyste tomuto muži dali najevo, že se musí buď podřídit, anebo Hispánii opustit."

Senát to Perpernovi dal najevo s největší radostí, avšak Perperna stále ještě odmítal připustit si porážku. A teprve jeho vlastní muži mu pak jednoznačně řekli, že pravdu má Sertorius. Že budou sloužit pod Sertoriem, nikoli pod Perpernou.

A tak se posléze Perperna podrobil. Všem (včetně Sertoria) se zdálo, že prohru přijal poctivě a že se necítí ukřivděn. Avšak pod Perpernovou vlídnou tváří doutnal vzdor dál a nedal žhavým uhlíkům toho, co považoval za urážku, uhasnout. Podle jeho názoru se hodností zcela rovnal Quintovi Sertoriovi: oba byli prétory, žádný z nich nebyl konsulem.

Netuše, že to v Perpernovi dosud vře odporem, začal oné zimy po Pompeiově příchodu Sertorius osnovat plány vojenských akcí nadcházejícího léta.

„Pompeia já vůbec neznám," řekl vrchní velitel, aniž dal najevo sebemenší znepokojení. „Když ovšem uvážím jeho dosavadní dráhu, nemyslím, že by mělo být příliš těžké porazit ho. Pokud jde o ty jeho boje s Carbonem: kdybych se byl domníval, že má Carbo vůbec nějaké vyhlídky zvítězit nad Sullou, byl bych zůstal v Itálii. Měl sice kolem sebe pár zdatných vojáků, jako byli třeba Carrinas, Censorinus nebo Brutus Damasippus, ovšem ve chvíli, kdy on sám dezertoval, nechal za sebou už naprosto demoralizované velení i mužstvo. Jinak bychom se snad byli tehdy mohli přesvědčit, co je Pompeius vlastně zač. Jen ale uvažte ty vůbec první Pompeiovy bitvy – je jasné, že v životě nestál proti opravdovému vojevůdci anebo proti armádě s nezdolným duchem."

„Teď pozná něco jiného!" ušklíbl se Hirtuleius.

„To pozná. Jak že mu to říkají? Řezníček? Nu, tolik ho cenit nehodlám – pro mě je to ještě učedníček. Je náramně sebejistý, z ničeho si nedělá svědomí, nemá sebemenší úctu k římskému zřízení. Kdyby tomu tak nebylo, neocitl by se tu se stejným imperiem,

jaké má ten *starý bačkora* v Zadní Hispánii. Zmanipuloval senát, aby mu přiznal tohle velení, třebaže na ně neměl nejmenší nárok, to je jasné, ať si Sulla do svých zákonů vtělil klausule, jaké chtěl. Takže bude na mně, abych mu ukázal, kde je jeho skutečné místo. A nebude to zdaleka tak vysoko, jak si on myslí.“

„Máš představu, co hodlá udělat?“ otázal se Herennius.

„Nu, tu jedinou logickou věc,“ řekl Sertorius s úsměvem. „Vydá se dolů podél východního pobřeží, aby nám ho sebral.“

„A co zatím podnikne ten náš *bačkora*?“ zeptal se Perperna, jenž od Sertoria převzal se škodolibou radostí jeho přezdívku pro Metella Pia.

„Nu, zatím se moc nezaskvěl, že? Ale pro případ, že by se teď po Pompeiově příchodu začal osmělovat, ho raději pěkně přišpendlíme v té jeho provincii. U západní hranice mu shromáždím masu Lusitanů. Tím ho přiměju, aby vyklidil pozice na řece Baetis a zaujal postavení na březích Anasu, což by pro něho znamenalo další stovku mil pochodu, pokud by ho něco pokoušelo přispěchat na pomoc Pompeiovi. Nemyslím ale, že právě on by takovýmhle pokušením příliš snadno podléhal. Je to opravdu *starý bačkora*, neschopný riskovat, opatrník. A proč by ostatně měl zbytečně hryzat udidlo, jen aby pomohl nějakému klukovi, který kdovíjak vymámil od senátu stejné imperium, jaké má Pius? Je to nejen bačkora, Perperno, ale taky pedant. Ten zkrátka bude přesně plnit své povinnosti vůči Římu bez ohledu na to, jestli si někdo sehnal identické imperium. Ale ani o čárku víc. Jakmile se na druhém břehu Anasu začnou rojit Lusitani, bude chtít čelit především jim, a bude to pro něho úkol číslo jedna.“

Rozhovor skončil a Sertorius šel nakrmit svou bílou srnečku. V očích Sertoriových hispánských přívrženců nabylo toto zvíře, dost už tajuplné svým neobvyklým zbarvením, nesmírné důležitosti, neboť se pro ně stalo potvrzením, že Sertorius je přímo božstvy obdařen kouzelnou mocí. Sertorius neztratil léty nic na své neobvyklé schopnosti kontaktu s divokými tvory, a když přibyl do Hispánie podruhé, byl už si dobře vědom, jak nesmírný účinek má na místní obyvatele, když k sobě pouhým lusknutím prstů dokáže přivolat zvířata volně žijící v přírodě. Bílá srnečka, zřejmě koloušek bez matky, k němu přiběhla před dvěma lety v horách střední Hispánie, drobounká a plachá; okouzlen její krásou k ní Sertorius poklekl, aniž si uvědomoval, co činí; nechtěl nic víc, než ji obejmout a utěšit. Avšak mezi jeho Hispánci to zašumělo povzdechem údivu a bázně a od té chvíle na něho začali pohlížet zcela jinýma očima. Neboť bílá smečka, jak byli přesvědčeni, nebyla ničím jiným než ztělesněním jejich nejvyšší bohyně Diany, která tak Sertoriovi projevila svou mimořádnou přízeň a pozvedla ho tím nad všechny ostatní muže. A on sám přece okamžitě věděl, koho má před sebou! Vždyť před ní ve zbožné úctě ihned poklekl!

Od té chvíle mu byla bílá srnečka nepřetržitě nablízku, následovala ho jako psík. Žádnému jinému muži ani ženě nedovolila, aby se k ní přiblížili; jen Sertoriovi. A – což bylo ještě podivuhodnější – ani o píď nepovyrostla, zůstávala stále týmž tvorečkem s rubínovýma očima, který kolem Sertoria nepřestával poskakovat a dovádět a dožadovat se tak objetí a polibků. Spala na ovčí kůži vedle Sertoriova lůžka a doprovázela ho i na všech taženích. Za bitvy ji Sertorius uvazoval ke kůlu někde na bezpečném místě, protože pokud by ji nechal volně pobíhat, smečka by se snažila být mu nablízku i v seči – a riziko, že by při tom zahynula, si Sertorius nemohl dovolit; pokud by smečka zemřela, považovali by to jeho Hispánci za znamení, že ho jeho bohyně opustila.

Po pravdě řečeno, už i on sám začínal věřit, že bílý kolouch je skutečným znamením božské přízně, a věřil tomu čím dál tím víc; srnčeti říkal pochopitelně Diana a sám sebe, když s ní hovořil, nazýval *tatíčkem.*

„Tatíček přišel, Diano,“ volal.

A Diana přiběhla, dychtila po polibku. Poklekl k ní a celou se chvějící ji objal, rty přitiskl k hebké hlavičce a rukou jí potahoval za ouško rytmickými pohyby, které měla tak ráda. Kdykoli konal poradu se svými legáty, odváděl ji z domu pryč, a smečka vždy posmutněla, jako by cítila, že se čímsi nevysvětlitelným na tatíčkovi provinila. Projevy zkroušenosti a kajícnosti, jimiž ho pak vítala, se nedaly utišit jinak než novými a novými objetími a nesčetnými láskyplnými slovy šeptanými do ouška, teprve pak byla opět ochotná se nakrmit. Bylo docela pochopitelné, že se v myšlenkách více obíral Dianou než svou germánskou manželkou a pologermánským synem – u nich přece pranic nesouviselo s božskou přízní. Jen svou matku miloval víc než Dianu, a neviděl ji už celých sedm roků.

Bílá smečka se dala spokojeně do voňavého sena (neboť zima v Osce znamenala sníh a led a žádnou pastvu) a Sertorius usedl na balvan vzadu za svým domem a pokusil se vmyslit do Pompeiových úvah. Takový kluk! To se Řím opravdu domnívá, že *jeho* dokáže porazit nějaký takový klučík z Picena? Když se opět zvedal, dospěl k závěru, že se Řím i senát zřejmě dali ošálit tou hrou se skořápkami, kterou Philippus tak mistrně ovládal. Neboť Sertorius si pochopitelně uchoval spojení s jistými lidmi v Římě – a nebyli to nijací bezvýznamní a odstrčení chudáčci. Už pod Sullovou peřinou neviděn sebou vrtěl nejeden nespokojenec a pár z nich se postaralo o to, aby Sertorius nezůstával bez informací. Od schválení Pompeiova pověření se poněkud proměnil tón těchto zpráv, nejeden z významnějších mužů už tu a tam naznačil, že pokud by Quintus Sertorius dokázal toho nového miláčka senátu porazit, mohl by ho Řím nadšeně uvítat doma – jako diktátora.

Avšak Sertoriovi leželo na mysli i cosi dalšího a soukromě požádal Hirtuleia, aby ho přišel navštívit.

„Musíme získat naprostou jistotu, že ten *starý bačkora* v Zadní Hispánii skutečně zůstane,“ řekl Hirtuleiovi. „Mohlo by se totiž stát, že k tomu hrozba Lusitanů sama o sobě stačit nebude. Chci, abys spolu se svým bratrem na jaře vytáhl s hispánskou armádou do Laminia a zaujal tam postavení. Pokud by se Pius rozhodl tomu řeznickému učedníkovi pomoci, utkáš se s ním ty. Ať už se pokusí ze své provincie vyrazit podél toku Baetis anebo Anasu, bude mu v obou případech stát v cestě hispánská armáda.“

Hispánská armáda byla přesně to, co její jméno napovídá, čtyřicet tisíc bojovníků z lusitánských a keltiberských kmenů, které Sertorius a Hirtuleius po velikém úsilí, avšak s úspěchem naučili bojovat tak, jak bojovaly římské legie. Sertorius měl sice k dispozici ještě další hispánské síly, kterým ponechal jejich přirozenou podobu úderných gerilových bojůvek, operujících výhradně přepadem ze zálohy; od počátku si však byl vědom, že má-li být Řím v Hispánii poražen, musí on mít v poli i řádně římsky vycvičené legie. Od Carbonovy konečné prohry k němu už přešla spousta vojáků římského nebo italického původu, avšak stále jich nebylo dost. A tak vytvořil Sertorius svou hispánskou armádu.

„Dokážeš čelit Pompeiovi i bez nás?“ otázal se Hirtuleius.

„Snadno, mám teď ty Perpernovy muže.“

„Pak na toho *starého bačkoru* zapomeň. My už se s bratrem postaráme, aby zůstal v Zadní Hispánii.“

*** * ***

„Pamatuj si jedno," řekl Metellus Pius Gaiovi Memmiovi, když se tento novopečený velitel chystal k pochodu do Nového Kartága, „že tví vojáci mají mnohem větší cenu než tvá vlastní kůže. Pokud se věci nějak zvrtnou – to znamená, kdyby si Pompeius nevedl tak dobře, jak si on představuje – musíš své muže přesunout do postavení natolik bezpečného, aby si v něm byli jistí před útokem. Ty jsi řádný a spolehlivý chlap, Memmie, a já lituji, že o tebe přicházím. Ale hlavně měj na paměti, že tvá první starost jsou ti vojáci."

Pohledná tvář Pompeiova nového kvestora, jenž byl shodou okolností i jeho švagrem, zvážněla, když se vydal se svou osamocenou legií napříč krajem všeobecně považovaným za nejbohatší a nejúrodnější na zemi – bohatší než Kampánie, bohatší než Egypt, bohatší než provincie Asia. S přesně vyváženým letním a zimním klimatem, s hojností vod v řekách napájených věčnými sněhy na horách a s hlubokou vrstvou náplavové ornice v říčních rovinách byla Zadní Hispánie učiněným prostřeným stolem, zeleným na jaře a za časného léta, zlatým za úrodného podzimu. Její stáda byla tučná a plodná, její vody se hemžily rybami.

Spolu s Gaiem Memmiem putovali dva muži, kteří nebyli Římané ani Hispánci; strýc a synovec takřka stejného věku, oba se stejně znějícím jménem Kinahu Hadašt Byblos. Krví to byli Foiníčané, příslušností občané velkého přístavního města Gadu, které bylo založeno Foiníčany před bezmála tisícem let a dosud si podrželo své punské kořeny a zvyky v celém životě obce. Přijmout vládu Kartaginců pro ni nebylo těžké, neboť také oni byli punského rodu. Po nich pak přišli Římané, i ti Gades a jeho obyvatele uspokojovali; město vzkvétalo a gadští aristokraté časem dospěli k pochopení, že osud jejich obce je neodmyslitelně spjat s osudem Říma samého. Kterýkoli z civilizovaných národů Středomoří byl lepším pánem než barbarské kmeny východní a střední Hispánie; největší obavy měli obyvatelé Gadu z toho, že Řím časem usoudí, že mu Hispánie už nestojí za hájení, že se Římané z poloostrova stáhnou. Z toho důvodu se také strýc a synovec, oba nesoucí stejné jméno Kinahu Hadašt Byblos, připojili ke Gaiovi Memmiovi a jeho osamocené legii, aby mu prospěli, v čemkoli to bude možné. Memmius jim s radostí přenechal starost o zásobování a využíval jich také jako tlumočníků a jako zdroje informací. Nedokázal správně vyslovit jejich jména, ale jelikož oba hovořili latinsky (a velice dobře!), byť s trochu šišlavou výslovností pramenící z povahy jejich mateřštiny, přejmenoval si je Pompeiův nový kvestor na Balbus, což naznačovalo vadu řeči; k svému překvapení pak shledal, že z jemu nepochopitelných důvodů jsou oba mimořádně potěšeni, že byli obdařeni latinským cognominem.

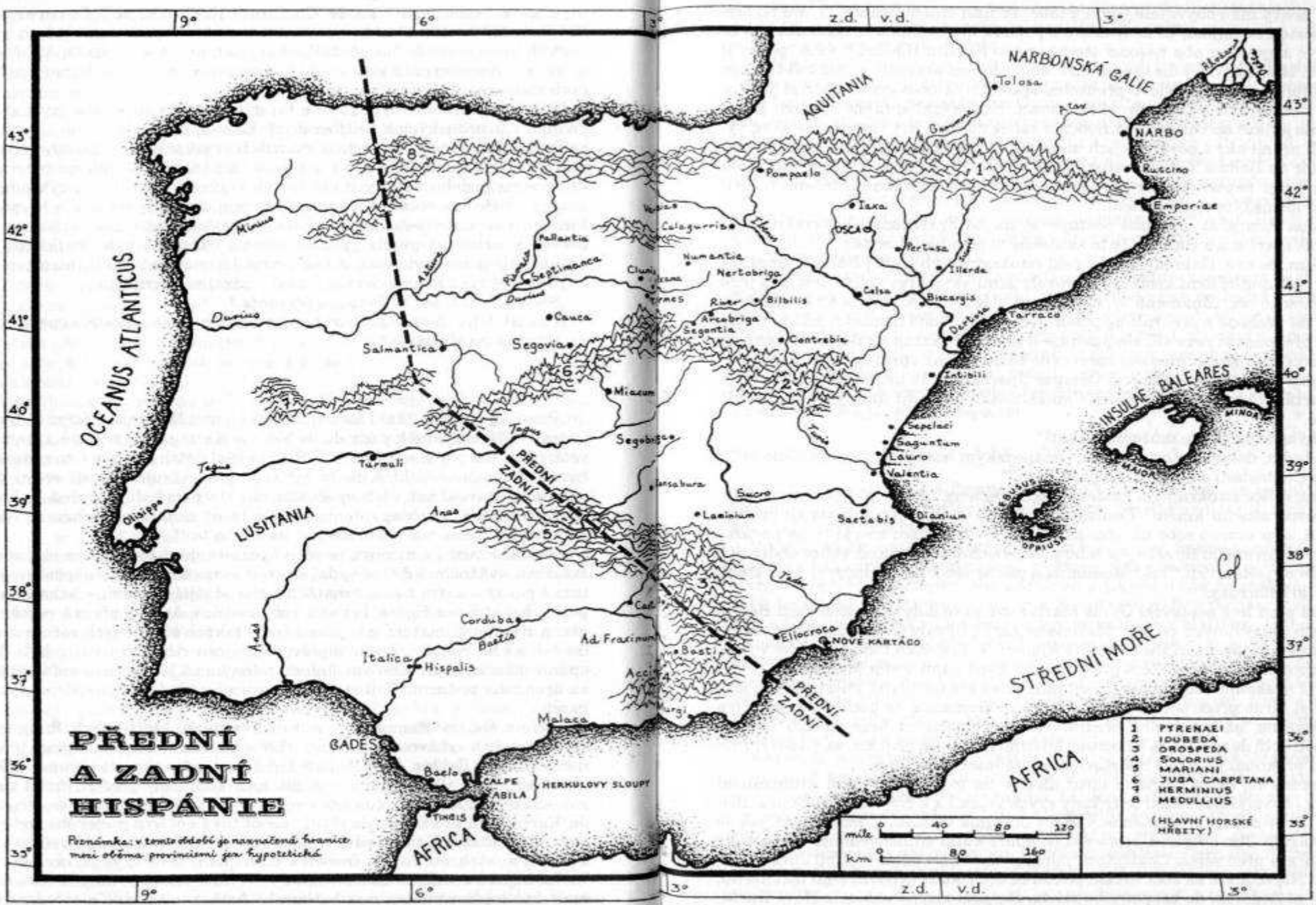
„Gnaeus Pompeius mi uložil postupovat na Ad Fraxinum a Eliocroku," řekl Memmius staršímu z Balbů. „Je to skutečně nejvhodnější cesta?"

„Myslím, že ano, Gaie Memmie," řekl cizokrajně vyhlížející Balbus, jehož orlí nos a vystupující lícní kosti prozrazovaly semitskou krev stejně tak jako jeho výrazné černé oči. „Znamená to, že budeme sledovat tok Baetis až k jeho pramenům na východě a překročíme pohoří Orospeda v jeho nejužším místě. Budeme tam překonávat rozvodí, ale pustíme-li se z Ad Fraxina na Basti, dostaneme se tak na cestu vedoucí přes ono rozvodí do Eliocroky na opačné straně hor. Z Eliocroky pak rychle sestoupíme na Campus Spartarius. To už je rovina kolem Nového Kartága, které Římané říkají Contestanská pláň. Jít jinudy by ani nebylo výhodné."

„S jakým odporem se můžeme setkat?"

„S žádným, dokud nedospějeme k Orospedským horám. A za nimi? Kdo ví?"

„Jsou Contestani s námi, nebo proti nám?"

PŘEDNÍ A ZADNÍ HISPÁNIE
Poznámka: v tomto období je naznačená hranice mezi oběma provinciemi jen hypotetická.
OCEANUS ATLANTICUS
LUSITANIA
AQUITANIA
NARBONSKÁ GALIE
STŘEDNÍ MOŘE
AFRICA
PŘEDNÍ ZADNÍ
INSULAE BALEARES
MAIOR
MINOR
EBUSUS
OPHIUSA
GADES
CALPE
ABILA
HERKULOVY SLOUPY
NOVÉ KARTÁGO
Tarraco
NARBO
Emporiae
Pompaelo
Calagurris
Pallantia
Numantia
Septimanca
Clunia
Nertobriga
Bilbilis
Arcobriga
Segontia
Cauca
Segovia
Salmantica
Miacum
Segobisca
Turmuli
Contrebia
Caesaraugusta
Ilerda
Biscargis
Dertosa
Intibili
Sepelaci
Saguntum
Lauro
Valentia
Dianium
Saetabis
Laminium
Iansabura
Eliocroca
Ad Fraxinum
Corduba
Italica
Hispalis
Malaca
Baelo
TINGIS
1 PYRENAEI
2 IDUBEDA
3 OROSPEDA
4 SOLORIUS
5 MARIANI
6 JUGA CARPETANA
7 HERMINIUS
8 MEDULLIUS
(HLAVNÍ HORSKÉ HŘBETY)
mile
km
z.d.
v.d.

Balbus velice cizokrajným gestem potrhl rameny. „A dá se věřit vůbec nějakému hispánskému kmeni? Contestani odjakživa žili v sousedství civilizovaných lidí, a to samo o sobě už něco znamená. Ovšem i Sertoria je třeba považovat za civilizovaného člověka – a toho přece všichni ti Hispánci velice obdivují."

„Takže se ještě uvidí," řekl Memmius a pustil věc z hlavy; nejprve bylo třeba dorazit do Eliocroky.

Dokud před lety neotevřel Gaius Marius své nové doly v kopcích mezi Baetis a Anasem (nazývaných po něm Mariovské hory), bývaly Orospedské hory hlavním zdrojem olova a stříbra těženého Římem. V důsledku toho byly lesy v jižní části pohoří značně prořidlé a právě těmito končinami vedla Memmiova cesta. Čekalo je překonat vzdálenost tří set mil, o dvě stě méně než Pompeia, ale jelikož tu byl terén přece jen obtížnější, vydal se Memmius na pochod o něco dříve než Pompeius, už v polovině března. Koncem dubna už beze spěchu scházel z Orosped dolů do městečka Eliocroky ležícího na jižním přítoku řeky Tader; zbývalo mu překonat Campus Spartarius, které leželo před ním.

Memmius už byl v Hispánii dosti dlouho na to, aby zbytečně nedůvěřoval místním obyvatelům, semkl tedy řady svých vojáků a k Novému Kartágu ležícímu asi třicet mil na jihozápad se vydal v obranné sestavě. Udělal dobře, jak se záhy ukázalo. Jen o kousek cesty dál po dobré důlní silnici vedoucí z Eliocroky zjistil, že má před sebou Contestany číhající na něho v záloze. Slíbil Jovovi Nejlepšímu Největšímu za oběť býčka, pokud se mu podaří uchovat legii nedotčenu, dokud s ní nedorazí do bezpečného místa. Bezpečí zjevně nabízelo Nové Kartágo samo; Gaius Memmius nemařil zbytečně čas jakýmikoli úvahami o tom, zda by se přece jen nemohl utábořit a opevnit někde mimo poloostrov – ba takřka ostrov – na kterém město leželo.

Měl před sebou dlouhých pětadvacet mil, vyslal však kupředu dvě stě galských jezdců, kterými disponoval, aby zabezpečili most spojující město s pevninou; byl si vědom, že pokud by mu Contestani v tomto nejužším místě přeťali cestu, byl by ztracen. Z Eliocroky vyrazili ostrým pochodem už za úsvitu a se shlukem hispánských bojovníků se střetl už po necelých pěti mílích; probojoval si se svými muži průchod tak, že se kohorty na silnici sešikovaly do obranných čtverců a sunuly se kupředu jako želva, ohrožené boky chráněny ulitou sevřených štítů. Contestani, rovněž opěšalí, nadto nevycvičení a bez potřebných taktických zkušeností, Memmiovu formaci nedokázali prolomit. Když dospěli až k mostu, shledal, že na něj Contestani vůbec nezaútočili, a s legií zcela nedotčenou přešel přes most do bezpečí.

Staršího z Balbů hned nato vypravil lodí do Gadu – ošuntělou bárkou, která čpěla po *garu*, nelibě páchnoucí rybí pastě, tolik ceněné kuchaři na celém světě; načichl jím i dopis, který s sebou Balbus vezl Metellovi Piovi, nijak však tím neztratil na důležitosti. Memmius v něm popsal situaci, požádal o pomoc a varoval Metella Pia, že Nové Kartágo nevydrží do zimy, pokud se mu nedostane zásob potravin. Mladšímu Balbovi svěřil mnohem riskantnější poslání; ten měl proniknout napříč územím rozbouřených kmenů severně od Nového Kartága a pokusit se dospět až k Pompeiovi.

* * *

Oblast Emporií opustil Pompeius již záhy v dubnu, poté co ho místní informátoři ujistili, že stav vody v Iberu bude koncem dubna natolik nízký, že bude moci řeku přebrodit bez nebezpečí.

Vyřešil celkem uspokojivě otázku svých legátů tak, že jimi jmenoval toliko Piceny a Italiky; dvěma staršími legáty ustanovil Lucia Afrania a Marka Petreia, kteří oba byli *viri militares,* oba pocházeli z Picena a oba už měli za sebou několik let služby pod Pompeiovými orly. Z picenské rodiny pocházel i další legát, Aulus Gabinius, jeden z Caesarových spolubydlících z Mytilény; Gaius Cornelius nenáležel k patricijským Corneliům, právě tak jako Decimus Laelius nebyl spřízněn s těmi Laelii, kteří se povznesli k významnému postavení za Scipiona Africana a Scipiona Aemiliana. Vojensky se už všichni vesměs osvědčili, anebo alespoň budili slibné naděje, společensky však žádný z nich, snad s výjimkou Aula Gabinia (jehož otec a strýc byli senátoři), neměl naději se v Římě bez významné Pompeiovy podpory jakkoli prosadit.

Vše probíhalo výborně. Za rychlého postupu podél pobřeží k jihu Pompeius se svými šesti legiemi a patnácti sty jezdci dosáhl severního břehu Iberu, aniž narazil na jakýkoli odpor. Když už zahájili brodění, začaly na ně dorážet asi dvě legie pod Herenniovým velením, ale ty Pompeius snadno odrazil; prsa se mu jen dmula pýchou a v pochodu na jih pokračoval pln optimismu. Nedaleko od místa brodu se Herennius objevil znovu, tentokrát posílen o další dvě Perpernovy legie, když však byl předvoj těchto jednotek pobit, Herenniovy síly spěšně ustoupily k jihu.

Pompeiovi zvědové odváděli vynikající práci. Za dalšího postupu dolů od Iberu mu přinesli zprávu, že Herennius i Perperna se uchýlili do velkého nepřátelského opevněného města Valentie, téměř sto mil od současného Pompeiova postavení. Jelikož Valentia ležela na řece Turis a žírné pláně říční roviny byly bohaté a dobře obdělávané, přidal Pompeius do kroku. Když dosáhl Sagunta – poblíž ústí nevelké a krátké říčky, která protékala poměrně chudou krajinou – dozvěděl se od svých průzkumníků, kterých si tak považoval, že Sertorius sám je zcela mimo jeho dosah a že nebude schopen Herenniovi a Perpernovi při hájení Valentie nijak přispět na pomoc. Zjevně v obavě, že se Metellus Pius chystá vpadnout od pramenů Taga do severní Hispánie, soustředil prý Sertorius svou armádu na horním toku Sala u Segontie, odkud bude mít možnost Hovňouska napadnout, jakmile se přehoupne přes úzký horský hřeben dělící úvodí Tagu a Iberu. To je od tebe sice chytré, pomyslel si lišácky Pompeius, jenomže teď bys měl být spíš někde na doslech od Herennia a Perperny, milý Sertorie!

Byla polovina května a Pompeius zjišťoval, jak krutě žhavé dokáže být dlouhé léto v hispánských nížinách. Shledával také, jaké množství vody dokáží jeho vojáci vypít za jediný den a jak rychle spotřebovávají zásoby, které s sebou vezli. Do žní zbývaly ještě celé měsíce a výtěžky spížovacích výprav do sýpek několika mála městeček, která od překročení Iberu míjeli, byly jen mizivé. Tohle pobřeží – které se zdálo být tak úrodné, když si ho předtím prohlížel na mapách a když mu o něm vyprávěli jeho rádci – nebyla věru žádná Itálie; a pokud až dosud považoval adriatické pobřeží za poměrně chudé a neobydlené, bylo přesto mnohem přívětivější a zalidněnější než přímořské kraje východní Hispánie.

Ačkoli se Saguntum prohlašovalo za loajální vůči Římu, nebylo schopno Pompeiovi poskytnout ani zrno. Jeho sýpky předtím vyloupili piráti a jeho obyvatele čekaly až do příštích žní jen nuzné dávky jídla. Nezbývala tedy jiná naděje než Valentia a roviny při řece Turis; Pompeius zrušil tábor a vydal se urychleně na pochod.

Pokud pohled na mohutné horské štíty dál ve vnitrozemí poskytoval alespoň částečnou představu, jak namáhavá a nebezpečná musí být pro každou armádu cesta nitrem Hispánie, pak Sertorius, jenž byl ještě začátkem května v Segontii, nemohl doufat, že by k Valentii dospěl dříve než ke konci června – a to ještě jen tehdy, jak ho jeho zvědové ujišťovali, kdyby se naučil létat! Neschopen připustit, že by jakýkoli jiný

vojevůdce dokázal vést své muže rychleji než on sám, uvěřil Pompeius na slovo svým průzkumníkům – kteří buď byli sami o Sertoriově neschopnosti dorazit k Valentii vskutku přesvědčeni, anebo svými zprávami spíše sloužili Sertoriovi samému. Ať tak či tak, pouhý den poté, co Pompeius opustil Saguntum, zjistil, že Sertorius se svou armádou operuje mezi ním a Valentii – a že už energicky napadl Lauro, město plně spolupracující s Římem.

Nikdo nedokázal Pompeiovi vpravit do hlavy, že tu Sertorius zná kdejaký kout, kdejaké údolíčko, každičký průsmyk a stezku mezi Středním mořem a horami západní Hispánie – a že jimi dokáže procházet až neuvěřitelnou rychlostí, neboť každá vesnička a každá osada na cestě mu ochotně poskytne veškeré jídlo a zásoby, o které požádá, a napomůže mu v co nejrychlejším postupu s oddaností, která se blíží až ke zbožňování. Žádný Keltiber ani Lusitan neviděl Římany v Hispánii rád; všichni si byli vědomi, že přicházejí do země, jen aby kořistili z jejího bohatství. Že přitom tato jejich nejjasnější naděje, Sertorius, je sám Říman, považovali obyvatelé Hispánie za dar přímo od svých bohů. Neboť kdo by se dokázal s Římany vypořádat lépe než zase Říman?

Když mu zvědové ohlásili, že má Sertorius pouze dvě malé legie, Pompeius až zatajil dech. Taková drzost! Taková nestoudnost! Oblehnout římské město, když má takřka na dohled šest prvotřídních římských legií a patnáct set jezdců – na to se mu prostě nedostávalo slov! V horečném očekávám vyrazil už vzápětí směrem k Lauru, rozjařen vědomím, že mu sama Fortuna hned na začátku války nabízí příležitost střetnout se přímo se samým Sertoriem.

Jeden střízlivý a klidný pohled z vyvýšeniny nad rovinkou na sever od města na Lauro a na Sertoriovo postavení stačil Pompeiovo sebevědomí více než upevnit. Ani ne míli na východ od hradeb Laura už bylo moře, zatímco západně se zvedal dosti vysoký kopec s plochým temenem. Pozorovatel v Pompeiově postavení v tomto vrchu na západě musel okamžitě vytušit ideální východiště pro budoucí operaci. A přesto ho Sertorius zjevně nevyužil! Pompeius, okamžitě rozhodnut, vzápětí hnal své vojsko usilovným pochodem na západ od hradeb se záměrem plošinu na kopci obsadit a jistý si už předem, že na ní bude pánem. Vyjel osobně na vyparáděném státním bělouši do čela své pěchoty a jízdy – hrdý devětadvacetiletý vojevůdce, o hodný kus vpředu přede všemi, tak aby ho dobře rozpoznali všichni ti, kteří se nahrnuli na hradby Laura.

Třebaže Pompeius nepřestával po celou cestu k úbočí sledovat jeho vrchol, poté co dospěl až na samé jeho úpatí, náhle zjistil, že se temeno vrchu naráz zježilo kopími. V tom okamžení se také vzduch naplnil křikem, posměšky, pískotem; Sertorius a jeho muži na Pompeia jeden přes druhého pokřikovali, že si měl přivstat, pokud se chtěl nahoru dostat ještě před Quintem Sertoriem!

„Ty sis asi myslel, že nás nenapadne, že se sem budeš chtít vydrápat, viď, ty učedníku!“ ozval se pak osamocený hlas shůry. „Na to jsi moc pomalý! Ty jsi o sobě přesvědčen, že jsi chytrý jako Africanus a statečný jako Horatius Cocles, že, ty nedochůdče? Však o tobě Quintus Sertorius nadarmo neříká, že nejsi nic víc než pouhý začátečník! Ty vůbec nevíš, co je to pořádná vojna a jak se dělá! Ale jestli se tu ještě chvíli zdržíš, ty zmetku, tak ti to mistři ukážou!“

Pompeius nebyl tak naivní, aby se pokusil Sertoriovo nedobytné postavení ztéci, a tak neměl na vybranou než ustoupit. Oči upřeny přímo před sebe, s vědomím, že mu tváře přímo hoří, obrátil koně a prodíral se rovnou řadami svých mužů a nezastavil se, dokud opět nestanul na své předchozí pozorovatelně. Slunce tou dobou už prošlo zenitem, ale den byl ještě dost dlouhý na to, aby vystačil na jeden další manévr, a pýcha Pompeiovi velela, aby ho ve zbývajících hodinách provedl.

Napřímil se, snažil se přemoci své podráždění, obhlížel znovu celou situaci. Dole pod ním postávali v pohovu jeho vojáci, lokali poslední doušky vody ze splasklých měchů, jimiž byli ověšení nákladní mezci, a opřeni o oštěpy nebo o štíty si zjevně navzájem vyměňovali názory, zpocené hlavy vystaveny vysušujícím paprskům pražícího slunce. Vyprávěli si bezpochyby o svém milovaném mladém vojevůdci a o jeho pokoření, uvažovali asi, bude-li i nadále tímto způsobem probíhat tažení, v němž jejich drahý mladý vojevůdce zřejmě není s to zvítězit. A dost možná teď litovali, že nesepsali včas řádnou závěť.

Pompeius předtím odmítl společnost Afrania i Petreia a na mladší legáty, zejména na Aula Gabinia, se mu příčilo i jen pomyslet. Teď však Afraniovi a Petreiovi pokynul, aby přijeli k němu, a když stanuli každý po jednom boku jeho státního koně, ukázal na scénu v dálce před nimi. Starší legáti nepromluvili ani slovo, mlčky čekali, až se jim Pompeius svěří, co hodlá podniknout dál.

„Vidíte, kde je teď Sertorius?“ zeptal se Pompeius, ale byla to pouhá řečnická otázka; odpověď od nich žádnou nečekal. „Činí se tam u hradeb, zřejmě je chce podkopat. Tábor si zřizuje rovnou pod nimi. Z toho kopce už slezl, jak je vidět! O něj on nestojí, jde mu o město. Jenomže na tenhle jeho trik já už podruhé nenaletím!“ řekl se zaťatými zuby. „Dělí nás od něho asi míle, a rozvinut je na polovinu téhle vzdálenosti – ta jeho linie je velice tenká, což znamená výhodu pro nás. Pokud se bude chtít ubránit, bude ji muset značně sevřít, až nás uvidí postupovat – a musíme předpokládat, že věří, že se tam ubránit může, jinak by v těch místech nesetrvával. Uniknout by mohl západním i východním směrem, anebo na obě strany najednou. Předpokládám, že on zvolí ústup oběma směry – já bych to alespoň udělal.“ Ta slova mu uklouzla bezděčně; Pompeius zrudl, ale pokračoval bez přerušení dál. „Vydáme se proti němu s křídly vysunutými před střed sestavy, s jezdectvem rovnoměrně rozděleným na oba jejich hroty; pěchota – po jedné legii na každém křídle – bude sešikována nejtěsněji směrem ke středu sestavy, kde ponechám ostatní čtyři legie. Když postupuje armáda po rovině, je nesnadné odhadnout, jak daleko jsou křídla od jejího středu, a my je budeme vysunovat tím víc, čím víc se budeme blížit nepříteli. Jestliže má sklon mě podceňovat – a on ho zřejmě má! – nepřipustí si vůbec, že bych na něho dokázal políčit nějakou taktickou past. Ale vydrží mu to jen do chvíle, než ho moje křídla sevřou z obou stran a zabrání mu v úniku na západ i na východ. Přitiskneme ho k těm hradbám, a odtamtud nám už neuteče.“

Afranius se odvážil promluvit. „To vyjde,“ řekl.

„Vyjde to,“ kývl i Petreius.

Další ujišťování už Pompeius nepotřeboval. Na úpatí svého velitelského pahorku dal zatroubit povel: „Nástup! Vyrovnat řad!“ a ponechal na Afraniovi a Petreiovi, aby jeho rozkazy předali ostatním legátům a předním centurionům. Sám si povolal šest jízdních heroldů.

A tak, když se k němu Afranius a Petreius vrátili, bylo už příliš pozdě, aby mu rozmluvili, co se právě rozhodl učinit, a kolem také bylo příliš mnoho uší; Afranius a Petreius zděšeně sledovali, jak heroldi vyjíždějí, a zoufale si jen přáli, aby v jeho nejvlastnějším zájmu tenhle nejnovější manévr Pompeiovi vyšel.

Zatímco armáda vykročila vpřed, heroldi pod ochranou praporců vyjednavačů dojeli až k samému vnějšímu ohrazení Sertoriova tábora. A odtamtud vyhlásili, co měli uloženo sdělit obyvatelům Laura stojícím na městských hradbách.

„Pojďte všichni, občané Laura, vyjděte na hradby!“ buráceli. „Pojďte se podívat, ať nepromeškáte, jak Gnaeus Pompeius Magnus ukáže tomu zrádci, tomu psovi, který si

Říman jen říká, co je to skutečný Říman! Pojďte všichni, ať na vlastní oči shlédnete strašlivou porážku, jakou teď utrží Quintus Sertorius od Gnaea Pompeia Magna!“

Určitě to vyjde! pomyslel si Pompeius, který už se vzpamatoval natolik, že opět vyjel kupředu před svou armádu. Jeho křídla se rozvíjela dál a dál, jak legie postupovaly proti nepříteli, a Sertorius stále ještě nevydal žádný rozkaz, aby se jeho muži pokusili uniknout na západ a na východ současně. Budou tedy obklíčeni! Sertorius a všichni jeho vojáci s ním zemřou, zemřou, *zemřou!* Och, na své vlastní kůži, co nejbolestněji a s definitivní platností teď Sertorius pocítí, že Gnaea Pompeia Magna není radno rozhněvat!

Šest tisíc mužů, které měl Sertorius tak dokonale skryty v záloze, že je neodhalili Pompeiovi zvědové a že je nebylo možno zpozorovat ani z Pompeiova velitelského pahorku, vpadlo jako blesk do Pompeiova nechráněného týlu a začalo ho beze zbytku drtit a ničit, dříve než se o nich vojevůdce v čele bojové sestavy vůbec dozvěděl. Když ho o přepadu konečně zpravili, nebylo už v jeho silách katastrofu odvrátit. Jeho křídla zatím vyrazila kupředu a srazila se se Sertoriovými muži přímo pod hradbami Laura – černajícími se díky Pompeiovým heroldům diváky, před jejichž zraky nyní probíhala otřesná řež. Poté co selhaly všechny pokusy obrátit jednotky zpět, to jediné, co mohl Pompeius se svými legáty ještě podniknout, bylo se zoufalým úsilím zformovat čtyři legie ve středu linie do čtverce. Co bylo ještě horší – na obzoru se objevily eskadrony Sertoriovy jízdy, vynořily se zpoza Laura a zezadu napadly Pompeiovo jezdectvo rozptýlené na okrajích Pompeiových křídel. Pohroma stíhala pohromu.

Avšak veteránské římské legie, které Pompeius vedl, byly složeny z dobrých vojáků a veleli jim zkušení centurioni; odolávali statečně, třebaže měli hrdla vyprahlá žízní a v srdcích hrůzu z toho, že se našel někdo, kdo dokázal to, co si až dosud nikdo z nich ani ve snu nepřipustil – překonat jejich milovaného mladého vojevůdce. A tak se Pompeiovi a jeho legátům posléze přece jen podařilo čtverec sešikovat a nějakým způsobem v něm dokonce i zřídit tábor.

Za soumraku Sertorius odtáhl a ponechal Pompeia a jeho muže dobudovat tábor přímo uprostřed hromad mrtvých těl. A také na dosah posměšného volám a pískotu, jenž se teď už neozýval toliko z řad Sertoriových vojáků, ale i z hradeb Laura. Pompeius neměl ani možnost se v ústraní vyplakat, byl až příliš zničen, než aby ho napadlo přehodit si vojevůdcovskou šarlatovou pláštěnku přes hlavu a dát průchod slzám alespoň v jejím skrytu. S největším úsilím se namísto toho přinutil procházet mezi vojáky s úsměvem na rtech a tu a tam s chlácholivým slovem, aby zemdlené a žízní zmožené muže povzbudil; horečně přitom přemýšlel, kde pro ně najít vodu, neschopen zatím úvahy, kterak vybřednout z té nesmírné hanby.

Za prvního úsvitu vyslal k Sertoriovi delegaci se žádostí o poskytnutí času k pohřbení padlých. Dostalo se mu ho s takovou velkomyslností, že mu to umožnilo přemístit tábor z dosahu již značně zavánějícího bitevního pole na místo s dostatkem pitné vody. Pak se však dostavilo černé zoufalství. Přenechal zcela svým legátům, aby spočetli a pochovali mrtvé v hlubokých jamách a příkopech; nablízku totiž nebylo nikde dostatek dřeva a oleje, aby je mohli spálit. Zatímco se jeho muži pachtili s pohřbíváním, stáhl se do velitelského stanu a nezranění vojáci – zbylo jich málo, žalostně málo – kolem něho zřizovali tak pevný tábor, aby dokázal odolat Sertoriovi, až dočasné příměří pomine. Teprve po západu slunce, když minul celý další den, se Afranius odvážil vyžádat si rozmluvu s ním. Přišel sám.

„Než dokončíme pohřbívání, nastanou už *nundinae,*“ oznamoval stroze starší legát.

I vojevůdce teď promluvil věcným tónem. „Kolik máme mrtvých, Afranie?“

„Deset tisíc pěších, sedm set jízdních.“

„A zraněných?“

„Pět tisíc těžce, takřka všichni ostatní jsou lehce ranění, většinou sečná poranění, pohmožděniny, odřeniny. Ti jezdci, kteří přežili, jsou v pořádku, ale bez koní. Sertorius se soustředil na to, aby jim je pobil.“

„Což znamená, že mi zbyly čtyři pěší legie – z nichž celou jednu legii tvoří těžce ranění – a osm set jezdců, pro které nemáme koně.“

„Ano.“

„Zpráskal mě jako štěně.“

Afranius na to neřekl nic, prázdným pohledem se upřeně zadíval na koženou stěnu stanu.

„On je přece synovec Gaia Maria, ne?“

„Přesně tak.“

„Takže to bude asi tím.“

„Asi ano.“

Dlouhou chvíli nepadlo slovo. Pak ticho přerušil Pompeius. „Jak já tohle sdělím senátu?“ šeptl napůl plačky.

Afranius se přenesl pohledem ze stěny stanu na tvář svého vojevůdce a uviděl stoletého starce. Srdce se mu sevřelo, neboť Pompeia vskutku miloval, jako přítele i jako velitele. Co ho však zkrušovalo ještě víc než přirozená lítost nad velitelem a přítelem, bylo vědomí, že nepodaří-li se teď Pompeia postavit na nohy, vrátit mu jeho sebevědomí a jeho vrozenou pýchu, odumře v něm i všechno ostatní, bude to jeho konec. Tenhle popelavý, zestárlý obličej před sebou dosud Afranius nikdy nespatřil.

A tak Afranius řekl: „Na tvém místě bych za to obvinil Metella Pia. Pověz jim, že odmítl vytáhnout ti ze své provincie na pomoc. A ztrojnásobil bych také odhad počtu mužů v Sertoriově armádě.“

Pompeius sebou vylekaně trhl. „Ne, Afranie! To ne! Takového něco naprosto udělat nemůžu!“

„A proč?“ otázal se udiveně Afranius; Gnaeus Pompeius zmítaný mravními rozpory, to bylo pro něho cosi naprosto nevídaného.

„Protože,“ vysvětloval už zcela věcně Pompeius, „budu Metella Pia ještě potřebovat, mám-li zachránit alespoň něco ze svého hispánského pověření. Už jsem přišel o třetinu svého vojska, a od senátu nemohu chtít nic víc, dokud se nebudu moci vykázat alespoň jedním vítězstvím. Kromě toho je možné i to, že z Laura se někomu podaří uniknout a dostat do Říma. A tomu, co jim tam poví, budou všichni věřit spíš než mně. A konečně také věřím – i když se nepovažuji za mudrce – že pravda vychází najevo vždycky v tom nejnepříjemnějším okamžiku.“

„Och, už to chápu!“ vydechl Afranius s pocitem nesmírné úlevy; Pompeius neprožíval žádnou morální krizi, jen začínal konečně věci vidět tak, jak jsou. „Takže ty už víš, co senátu říct?“ dodal udiveně.

„Ale ovšem že vím co!“ odsekl Pompeius podrážděně. „Jenom nevím *jak* to povědět! Jakými slovy! Nemám tu Varrona, a kdo jiný dokáže nalézt taková správná slova jako on?“

„Já myslím,“ zkusil mu opatrně radit Afranius, „že pro sdělení tohoto druhu budou asi vůbec nejlepší tvá vlastní slova. Literární labužníci v senátě si prostě pomyslí, žes pro prostou pravdu zvolil i prostá slova – tak oni podle mého názoru uvažují vždycky. A pokud jde o ty ostatní – to přece nejsou žádní literární znalci, takže těm tvoje slova divná vůbec nepřipadnou.“

Tato skvěle logická a pragmatická analýza Pompeia uchvátila a značně mu pozvedla náladu, alespoň navenek. U niternějších a hlouběji zasažených vrstev jeho osobnosti, jaké představovaly jeho *dignitas*, jeho sebedůvěra anebo mnohé z oněch obrazů, které si sám o sobě vytvořil, mělo ovšem trvat mnohem déle, než se způsobené rány zacelí; v jiných zůstaly i tak trvalé jizvy a další se neměly zhojit nikdy.

Avšak takto už mohl Pompeius usednout ke své zprávě pro senát, zatímco se do jeho chřípí vtíral pach tlejících těl; sám sebe ve zprávě nijak nešetřil, nepomlčel ani o tom, jak ukvapeně vyslal heroldy, aby vyvolali občany Laura na hradby, nemluvě o chybné taktice, jakou pak na bojišti zvolil. Koncept, načrtnutý *stylem* do vosku a celý poškrtaný a rozrytý nesčetnými opravami, pak poslal svému sekretáři, jenž měl za úkol pořídit z něho inkoustem na papíru čistopis (bez pravopisných a gramatických chyb). Jenomže tím nebyla zpráva ještě u konce; u konce totiž ještě nebyly ani události u města Lauro.

Uběhlo šestnáct dní. Sertorius pokračoval v obléhání města, zatímco Pompeius nevytáhl z tábora. Že nemůže setrvat v této nehybnosti navěky, si byl Pompeius dobře vědom; rychle mu docházely zásoby a muly i koně se doslova ztráceli před očima. Ustoupit však nemohl – nikoli za situace, kdy Sertorius svíral Lauro v obležení a dělal si tu, co chtěl. Pompeiovi jeho zvědové pod hrozbou mučení odpřisáhli, že v lukách severně od tábora není po nějakých Sertoriových hlídkách vidu ani slechu, a tak Pompeius nařídil vyslat velkou, dobře vyzbrojenou jízdní jednotku směrem na pastvu směrem k Saguntu.

Minuly sotva dvě hodiny, když dorazil posel se zoufalou prosbou o pomoc; odevšad se rojili Sertoriovi muži a pobíjeli Pompeiovy jezdce jednoho po druhém. Pompeius vyslal k jejich záchraně celou jednu legii a dlouhé hodiny pak strávil přecházením po náspu tábora, odkud s úzkostí vyhlížel k severu.

Rozsudek si vyslechl po západu slunce od Sertoriových heroldů.

„Běž už domů, učedníku! Táhni zpátky do Picena, ty řeznické nedochůdče! Jsi obyčejný začátečník! Jak ti chutná utkat se s mistrem? Chtěl bys vědět, kde máš tu spížovací výpravu, učedníčku? Pod drnem, chlapečku! Mrtví jsou, do posledního chlapa! Ale s pohřbíváním si tentokrát nemusíš dělat starosti, ubožátko! Pochová je Quintus Sertorius, a nic za to nebude chtít! Vzal si za odměnu jejich zbraně a zbroj, učedníčku! Seber se a jdi! Táhni už domů!“

To přece musí být jen zlý sen. To se snad nemohlo doopravdy stát! Odkud se vzaly tyhle sertoriovské jednotky, když se nikdo z těch, kdo se s Pompeiem předtím utkal v bitvě, ba ani ono skryté jezdectvo, nevzdálil od hradeb Laura?

„Tohle nebyli jeho legionáři ani jeho pravidelné jezdecké oddíly, Gnaee Pompeie,“ říkal jeho hlavní zvěd, rozklepaný hrůzou. „To jsou jeho gerily. Objevují se odnikud, vyrážejí ze zálohy, všechno pobijí a zase zmizí.“

Zcela zklamán svými hispánskými zvědy je dal Pompeius všechny popravit a zapřísáhl se, že napříště už nikdy nevyšle na průzkum nikoho jiného než své Piceny; lepší je mít důvěryhodné zvědy, i když se nevyznají v terénu, než takové, v nichž samých se nikdo nevyzná. Byla to první válečnická lekce, kterou si v Hispánii vskutku osvojil, třebaže zdaleka neměla být tou poslední. Neboť domů do Picena on *neodtáhne!* Zůstane tady, v Hispánii, dokud si to se Sertoriem nevyřídí, i kdyby ho to mělo stát život! Proti ohni se pustí ohněm, proti skále skálou, proti ledu ledem. Ať natropil chyby, jaké chtěl, ať si kolem něho to zosobněné protiřímské zlo krouží v sebeskvělejších taktických fintách, on se nevzdá. Šestnáct tisíc jeho vojáků padlo a s

nimi takřka všichni jezdci. Ale dokud zůstane naživu jediný muž a jediný kůň, on kapitulovat nebude!

Gnaeus Pompeius Magnus, jenž se dal koncem měsíce *sextilis* na pozvolný ústup od Laura, z něhož k jeho uším doléhal smrtelný křik, byl někdo zcela jiný než onen naparující se, sebevědomý a bezstarostný mladíček, jenž se sem zjara přihnal. Tento nový Gnaeus Pompeius dokázal dokonce pozorně naslouchat i zvučným hlasům Sertoriových heroldů, kteří šli v jeho stopách a podrobně zpravovali jeho vojáky o úděsném osudu, jaký čeká ženy z Laura, až dorazí ke svým novým majitelům a pánům v západní Lusitánii. Žádní další Sertoriovi muži se však neobtěžovali Pompeia sledovat, když spěchal k severu, když míjel Saguntum, Sepelaci a Intibili, když se brodil přes Iberus. Necelých třicet dnů Pompeiovi trvalo, než dovedl své vyčerpané a vyhladovělé muže do zimního tábora v Emporiích, odkud už pak onoho hrozného roku paty nevytáhl. Zejména ne poté, co se doslechl, že Metellus Pius vybojoval svou jedinou bitvu, kterou mu bylo určeno svést – a zvítězil v ní s brilantní elegancí.

* * *

Od rozmluvy se starším z Balbů a od chvíle, kdy si přečetl Memmiův dopis, nepřestával Metellus Pius přemýšlet, jak Memmia vyprostit z jeho uvěznění v Novém Kartágu. Proměna se udála i s tímto mužem, jehož Sertorius odbyl přízviskem *bačkora,* především po ráně, kterou utrpěla jeho pýcha, když senát totéž imperium, jaké měl on sám, udělil i Řezníčkovi – ze všech mužů v Římě právě jemu! Snad nic menšího než tato obrovitá urážka by bylo nedokázalo tak dokonale servat z Hovňouska všechny obranné vrstvy z povrchu jeho osobnosti, tak aby se posléze zjevil pevný kov pod nimi ukrytý. Hovňousek byl postižen – či snad obdařen – panovačným otcem nadaným nesmírnou odvahou, až neuvěřitelnou pýchou a také paličatostí hraničící někdy až s neschopností jakékoli rozumné úvahy. Metellovi Numidikovi uzmul Gaius Marius jeho válku proti Jugurthovi, a týž *homo novus* ho pak znovu a znovu – jak to alespoň Numidicus viděl – šidil na potkání. Vzápětí pak zjednal Marius jeho synovi pověst člověka neschopného čehokoli jiného než zbožné úcty k otci, omezeného jen a jen na snahu vysvobodit svého tak obdivovaného tatínka z vyhnanství, rovněž Mariova díla. A když posléze nastal okamžik, kdy si mohl syn blahopřát, že jsou všechna tato pokoření už za ním, že právě on stojí naopak u Sully v ceně nejvýše, přišel si tenkrát dvaadvacetiletý Pompeius s nabídkou větší a lepší armády.

Úzkostlivé lpění na všem, co se sluší na římského aristokrata, zabránilo teď Metellovi Piovi zužitkovat jakýmkoli pokoutním způsobem situaci a předvést Římu svého trapiče Pompeia konečně v pravém světle. Zato – aniž si toho byl sám Metellus Pius vědom – se ze staré kůže onoho koktavého Hovňouska začínal klubat nový a lepší vojevůdce. Byla tu totiž ještě jiná cesta, jak ukázat Pompeiovu malost, a byla římsky bezúhonná. Její podstatou bylo zvítězit ve větším počtu bitev a přesvědčivěji. A znamenala víc než náležitou odplatu, neboť současně ukazovala, co dokáže skutečný Říman, když je třeba se vypořádat s nějakým povýšencem z Picena. Zrovna tak jako s povýšencem z Arpina!

Lekci o tom, jací musí být zvědové v Hispánii, měl Pius už dávno za sebou, a tak si je vybíral z řad vlastních římských bojovníků a také z mužů původem z foinického Gadu, neboť ti se obávali hispánských barbarů mnohem víc než Římanů. Proto se také Metellus Pius dozvěděl o pohybech Lucia Hirtuleia a jeho mladšího bratra už

zanedlouho poté, co se oba dva spolu se svou hispánskou armádou uhnízdili v sousedství Laminia, v samém středu jižní Hispánie. Opřen v křesle, na rtech ironický úsměv, jenž patřil k jeho zcela novým rysům, zvažoval Hovňousek tento strategický tah ze všech hledisek, než nakonec v duchu směrem k Laminiu jen mávl poněkud obscénním gestem a zařekl se, že se nedopustí takové pošetilosti, aby se vydával k pramenům řek Anas nebo Baetis, i kdyby to mělo trvat třeba deset let. Ať si tam Hirtuleius zatím samou nečinností třeba shnije!

Sám pro sebe zvolil postavení na břehu řeky Anas poblíž jejího ústí – v přesvědčení, že nejmoudřejší bude, aby měli Lusitané trvale na očích, jak dobře je připraven se s nimi vypořádat – namísto pohodlí, jaké by mu skýtalo jeho sídlo na řece Baetis, sto mil východně odtud. Zajištění své předsunuté pozice věnoval takové úsilí, že v červnu už si byl jist, že obrana jeho provincie je v natolik dobrém stavu, aby se nadále obešla bez jeho přítomnosti a aby si vystačila k obsazení všech opevnění s necelými dvěma z jeho šesti zbývajících legií.

Tou dobou už tento *starý bačkora* ze Zadní Hispánie přesně věděl, kdo jsou Sertoriovi informátoři; uvedl teď v praxi svou novou koncepci výzvědné činnosti a nevinným způsobem před nimi nechal utrousit zprávu, že ze svého postavení na dolním toku Anasu hodlá táhnout dál. A to nikoli k pramenům řek Anas a Baetis – a tím přímo do náruče Lucia Hirtuleia v Laminiu – nýbrž aby osvobodil Gaia Memmia z jeho obležení v Novém Kartágu. Chce (jak už o pár dní později informátoři sdělovali Hirtuleiovi) Baetis překročit z Italiky do Hispali, poté postupovat podél řeky Singilis k horskému masívu Soloriu, překročit hřbet na jeho severozápadním výběžku u Acci, pokračovat na Basti a dál pak přes Eliocroku na Campus Spartarius.

Takovou trasu by byl vskutku Metellus Pius nepochybně zvolil; důležité bylo jedno: aby této zprávě Hirtuleius uvěřil. Pius přitom dobře věděl, že Herennius, Perperna i sám Sertorius jsou právě zcela zaneprázdněni tím, že Pompeiovi udílejí jisté velice potřebné ponaučení a že Sertorius chová plnou důvěru ve schopnost Hirtuleia a jeho hispánské armády udržet Hovňouska dobře zavřeného v chlívečku jeho provincie. Jenomže z onoho provinčního chlívku existoval nehlídaný východ, a tím bylo Nové Kartágo, dvířka, jimiž by mohla případně vést cesta i dál na severozápad, na pomoc Pompeiovi u Laura; Hovňouskových téměř pět legií mohlo znamenat onu potřebnou trošku, aby se jazýček na váze přechýlil od Sertoriovy na Pompeiovu stranu. Metellovu přesunu proto musel Hirtuleius v každém případě zabránit.

To hlavní, več Pompeius vkládal naději, bylo, že se Hirtuleius rozhodne vytáhnout z Laminia a sejít z hor na schůdnější terén mezi řekami Anas a Baetis. Dál od roklí a od štítů, kde měl každý ze Sertoriových velitelů vyhlídky na jisté vítězství, by mohlo být s Hirtuleiem snazší pořízení. Žádný ze Sertoriových vojevůdců příliš nedůvěřoval kmenům žijícím východně od řeky Baetis, proto se také Sertorius nikdy do této oblasti nepokusil proniknout. Takže jakmile se Hirtuleius o Piově uvažovaném pochodu doslechne, měl by se pokusit napadnout ho dříve, než Metellus Pius překročí řeku a ocitne se na bezpečné půdě. Nejprozíravější by od Hirtuleia samozřejmě bylo vydat se dále na sever Zadní Hispánie a vyčkat tam, aby mohl na Metella Pia zaútočit přímo na Campu Spartariu, neboť to bylo území nesporně přátelsky nakloněné Sertoriovi. Jenomže na tak logický tah byl Hirtuleius až příliš opatrný; pokud by se vydal ze střední Hispánie na tak daleký pochod, stačilo by Hovňouskovi udělat čelem vzad, proklouznout průsmykem u Laminia a vydat se pak tou nejrychlejší cestou k Lauru na pomoc Pompeiovi.

Hirtuleiovi tedy zbývalo jediné: vypravit se na rovinatý terén mezi řekami Anas a Baetis a zastavit Metella Pia ještě dřív, než překoná řeku Baetis. Jenomže Metellus Pius pochodoval mnohem rychleji, než u něho Hirtuleius předpokládal, a dospěl k Italice a k Baetis už ve chvíli, kdy sem Hirtuleiovi a jeho hispánské armádě zbýval ještě perný den cesty. A tak Hirtuleius spěchal, co mohl, jen aby mu kořist zatím neuklouzla za široký a hluboký tok.

Byl už měsíc *quinctilis* a jih Hispánie zasáhla první tohoroční vlna veder; slunce se hned po ránu vyhouplo přes hřbety pohoří Solorius v plné zbroji, připraveno znovu deptat zemi, která se dosud nevzpamatovala z včerejší palčivé výhně a které dusná noc beze stopy vánku nepřinesla valnou úlevu. Metellus Pius projevil o své vojáky mimořádnou starostlivost a péči, nechal je utábořit pod velkými, vzdušnými a stinnými stany, pobízel je, aby si čela a týl zchlazovali šátkem smáčeným v ledové studniční vodě, dbal, aby se jí i hojně napili, a posléze svým mužům vydal i nevídanou novinku do jejich vybavení – měch plný studené vody uzpůsobený k připnutí na opasek.

I když se už nelítostné slunce blyštělo na lesu Hirtuleiových oštěpů, rychle se přibližujících cestou od severu, zdržoval Metellus Pius své muže ve stínu stanů a dohlížel, zda jsou všude pohotově vědra s dostatkem studené vody, aby bylo v čem namáčet chladivé obvazky. Vyrazili teprve v posledním možném okamžiku, všichni čerství a čilí, a ještě cestou do bitevního postavení se mezi sebou bujaře bavili o tom, jak jeden druhému i uprostřed boje umožní osvěžit se pořádným douškem.

Hispánská armáda tou dobou měla za sebou deset mil trmácení pod žhoucí výhní. Třebaže byla dobře opatřena osly s měchy plnými vody, nedostala před začátkem bitvy čas stanout a napít se. S vojskem s vyprahlými hrdly neměl Hirtuleius pražádné vyhlídky na vítězství. Utkal se v jednom okamžiku dokonce s Metellem Piem v boji muže proti muži – od Homérových časů to byla v bitvě dosti vzácná událost – a třebaže byl Hirtuleius mladší a silnější, jeho dobře napojený a chladem osvěžený protivník ho překonal. Seč zuřící všude kolem nich je sice posléze navzájem od sebe odtrhla, oba si však ze souboje cosi odnášeli – Metellus Pius slávu a Hirtuleius ránu ve stehně. Za hodinu bylo po boji. Hispánská armáda se zhroutila a uprchla na západ, na bitevním poli za sebou nechala spousty mrtvých a vyčerpaných vojáků; Hirtuleius se musel uchýlit až za řeku Anas do Lusitánie, než mohl se svým vojskem konečně stanout.

„Pěkné, co?“ otázal se Metellus Pius svého syna, když spolu pozorovali zvolna se usazující oblak prachu na cestě k Italice.

„Tys byl ohromný, *tata!*“ vykřikl mladý muž, zcela zapomínaje, že na toto dětské oslovení otce je už dávno příliš velký.

Hovňousek nadmul hruď, pak si odfoukl. „A teď se půjdeme všichni krásně vykoupat do řeky a dobře se vyspíme na ten zítřejší pochod do Gadu,“ prohlásil se šťastným úsměvem a v duchu už formuloval dopisy, které ihned odešle senátu a Pompeiovi.

Metellus Scipio na něho vytřeštil zraky. „Do Gadu? Proč zrovna do Gadu?“

„Samozřejmě že do Gadu!“ Metellus Pius pleskl syna rovnou mezi lopatky. „Pojď do chládku, synku! Nechci tu vidět žádné úžehy, všechny do jednoho vás budu potřebovat. Co bys řekl takové delší projížďce po moři? Utéct trochu před tím vedrem?“

„Po moři? A kam?“

„Do Nového Kartága přece, vysvobodit odtamtud Gaia Memmia.“

„Otče, ty jsi prostě báječný, ty jsi nade vši pochybnost *skvělý*!“

A tohle, říkal si Hovňousek, když pobízel syna do stínu velitelského stanu, je stejně rozjařující pocit jako naslouchat zvedajícímu se jásotu vojska a skandování „*Im-pe-ra-tor*!“, jímž ho armáda po skončené bitvě pozdravovala. Dokázal to! Uštědřil rozhodující porážku nejlepšímu Sertoriovu vojevůdci.

*** * ***

Loďstvo, které vyplulo z Gadu, bylo početné, dobře chráněné veškerými vojenskými plavidly, jež dokázal správce provincie zmobilizovat. Dopravní lodě byly vrchovatě naloženy obilím, olejem, nasolenými rybami, sušeným masem, fazolemi, vínem, a dokonce i solí – to vše, aby Nové Kartágo nemohlo být vyhladověno contestanským obležením na souši a pirátskou blokádou na moři.

A když Metellus Pius takto zásobil Nové Kartágo, naložil na uprázdněné nákladní lodě Memmiovu legii a zvolna vyplul vzhůru podél východního pobřeží Přední Hispánie a pobaveně sledoval, jak se před jeho flotilou rozprchávají pirátské lodě, na které cestou narazili. Piráti možná v těchto vodách dokázali před pár lety porazit Gaia Cottu v boji lodě proti lodi, avšak Hovňousek pro ně byl trochu velké sousto.

Cílem Metella Pia – jakožto příkladného římského aristokrata – bylo předat onu jednu legii i s Gaiem Memmiem Pompeiovi v Emporiích; a pokud by se snad při té příležitosti trochu také pochlubil a pokud by projevil trochu toho okatého soucitu nad Pompeiovým nevalným létem, nu… Však mu Pompeius cosi dluží za ten pokus nečestně ho předběhnout.

Navečer onoho dne, kdy flotila minula pirátskou základnu Dianium, zakotvila na noc v nedaleké opuštěné zátoce; z Diania se za soumraku vykradla loďka a vydala se k římským lodím. Připlul na ní mladší z Balbů, oplývající zprávami.

„Och, to je pocit, být zas mezi přáteli!“ pravil svou lehce šišlavou měkkou latinou Metellovi Piovi, Metellovi Scipionovi a Gaiovi Memmiovi (nemluvě o jeho strýci, přešťastném, že ho zase vidí, živého a zdravého).

„Nepředpokládám, že by se ti bylo podařilo navázat kontakt s mým kolegou Gnaeem Pompeiem,“ řekl Metellus Pius.

„Ne, Quinte Caecilie. Nedostal jsem se dále než do Diania. Celé pobřeží od ústí Sucra až po Tader se hemží Sertoriovými muži, a na mně je až příliš dobře vidět, že pocházím z Gadu – určitě by mě byli lapili a mučili. Zato tady v Dianiu je spousta foinícky vyhlížejících chlapíků, takže jsem považoval za moudřejší zůstat raději v skrytu tady a dávat dobrý pozor na všechno, co tu zaslechnu.“

„A co jsi tedy uslyšel, Balbe Mladší?“

„Och, nejenže jsem uslyšel! Dokonce jsem i něco *uviděl!* Něco velice zajímavého,“ řekl Balbus synovec a oči se mu rozzářily. „Ani ne před dvěma tržními obdobími sem dorazilo celé loďstvo. Připlulo až z Pontu a náleželo králi Mithridatovi.“

Římané zpozorněli, napjatě se předklonili.

„Jen dál,“ řekl tiše Metellus Pius.

„Na palubě vlajkové lodi byli dva královi vyslanci, oba dva to byli římští dezertéři – myslím, že to bývali legáti velící některým Fimbriovým jednotkám. Lucius Magius a Lucius Fannius.“

„Ano, ta jména jsem četl,“ řekl Metellus Pius, „v Sullových proskripčních seznamech.“

„Přišli Quintovi Sertoriovi – který se osobně dostavil k jednání s nimi už čtyři dny po jejich příchodu – nabídnout tři tisíce talentů zlata a čtyřicet velkých válečných lodí.“

„A co chtěli protihodnotou?“ zavrčel Gaius Memmius.

„Aby Quintus Sertorius, až se stane diktátorem Říma, potvrdil králi Mithridatovi veškeré jeho državy, které má už obsazeny, a právo na další rozšiřování jeho království.“

„*Až se Quintus Sertorius stane diktátorem Říma*?“ vydechl ohromeně Metellus Scipio. „Ale k tomu nikdy nedojde!“

„Buď zticha, synku! Nech Balba mladšího pokračovat,“ řekl otec, jenž své vlastní pobouření nedal nijak najevo.

„Quintus Sertorius souhlasil s královými podmínkami, s jedinou výhradou – že totiž provincie Asia a Kilikie zůstanou římské.“

„Jak to Magius a Fannius přijali?“

„Podle mého zdroje velice dobře. Myslím, že to dokonce předpokládali, jelikož by Řím neměl o žádné své provincie přijít. Jménem krále s tím souhlasili, třebaže si vyhradili, že král nejprve musí vyslechnout jejich zprávu, než s ní vysloví konečný souhlas.“

„Je pontské loďstvo dosud v Dianiu?“

„Ne, Quinte Caecilie. Setrvalo tu jen devět dní, poté opět odplulo.“

„A přešly už nějaké lodě anebo nějaké zlato do Sertoriových rukou?“

„Ještě ne. Má se tak stát na jaře. Ale Quintus Sertorius už poslal králi důkaz své důvěry.“

„V jakém smyslu?“

„Věnoval králi celou centurii svých nejlepších hispánských geniových bojovníků pod velením Marka Maria, mladého muže, jehož si velice cení.“

Hovňousek svraštil čelo. „Marka *Maria?* Kdo je to?“

„Nevlastní syn Gaia Maria, kterého tu měl se ženou z kmene Baeturů v době, kdy byl před osmačtyřiceti lety jako *propraetor* správcem Zadní Hispánie.“

„Takže Marcus Marius vlastně není tak příliš mladý,“ řekl Gaius Memmius.

„Máš pravdu. Je mi líto, že jsem tě svými slovy zmýlil.“ Balbus vyhlížel krajně sklesle.

„Bohové, vždyť to přece není žádné provinění, člověče!“ řekl pobaveně Hovňousek. „Jen dál, pokračuj!“

„Marcus Marius až dosud nikdy neopustil Hispánii. Třebaže hovoří dobře latinsky a dostalo se mu náležité výchovy – Gaius Marius o něm věděl a dobře ho hmotně zajistil – ztotožňuje se spíše se zájmy hispánských barbarů. Byl to vlastně nejlepší gerilový velitel, jakého Quintus Sertorius měl – jeho specialitou jsou gerilové výpady.“

„Takže ho teď Sertorius poslal, aby Mithridata naučil, kterak přepadat ze zálohy,“ řekl Metellus Scipio. „Pěkně ti děkujeme, Sertorie!“

„A peníze a lodě budou doručeny do Diania?“ otázal se.

„Ano. Na jaře, jak už jsem říkal.“

Tato pozoruhodná zpráva poskytla Metellovi Piovi látku k úvahám i pro jeho pero po celý zbytek cesty do Emporií. Nenapadlo ho zatím vůbec, že by Sertoriova ctižádost mohla sahat dál než k prosazení se za jakéhosi romanizovaného krále vší Hispánie; jeho záměry se zdály být totožné s cíli hispánských kmenů.

„Ovšem,“ řekl Pompeiovi, když dorazil do Emporií, „podle mne je nejvyšší čas podívat se Quintovi Sertoriovi důkladněji na zoubek. Dobytí Hispánie je pro něho pouze prvním krokem. Pokud ho my dva, ty a já, nezastavíme, objeví se nám z čista

jasna na římském prahu, s pěkným bílým diadémem připraveným v ruce, jen si ho uvázat kolem hlavy. Král Říma! A spojenec Mithridata a Tigrana.“

I když ho ta představa dlouho pokoušela, nedokázal se teď Metellus Pius přimět, aby v Pompeiových ranách, dosud zjevně až příliš živých, vskutku zarýpal nožem. Stačil mu jediný pohled do Řezníčkovy prázdné tváře a zapadlých očí, aby pochopil, že namísto pokárání za jeho selhání mu bude muset posloužit notnou duševní podporou. Jeho otec Numidicus by mu byl sice určitě řekl, že je věcí jeho vlastní cti, aby oním nožem přesto řádně zavrtěl, avšak syn Pius žil až příliš dlouho v otcově stínu, než aby takovéto jeho pojetí cti sdílel.

Chtěl především podstatně poopravit nevalný obrázek, jaký si učinil Pompeius o sobě samém, a tak moudře odeslal svého ne dost taktního a přespříliš hrdého synka s Aulem Gabiniem do Narbonské Galie, aby tam verbovali jezdce a získali i koně; pohovořil si dále s Gaiem Memmiem a uzavřel s ním jisté spojenectví; a Afrania s Petreiem zaměstnal reorganizací zbylých Pompeiových sil v základ nové armády. Po několik dnů se zdržel jakékoli rozmluvy o taženích uplynulého roku a byl rád, že se zprávy z Diania přičinily o zásadní obrat v myšlenkách i v tématu všech rozhovorů.

Konečně, když už nadcházel prosinec a Metella Pia začala povinnost naléhavě pobízet k návratu do vlastní provincie, přešel *starý bačkora* ze Zadní Hispánie k věci.

„Nemyslím, že bychom se měli zabývat tím, co bylo,“ prohlásil suše. „Nač je teď hlavně třeba se soustředit, jsou tažení nadcházejícího roku.“

Pompeius si Metella Pia už dávno oblíbil, teď si ale skoro přál, aby ho jeho kolega spíše trochu plísnil, aby se chvástal, aby dal najevo nějaké sebeuspokojení; snáz by se pak odmítaly jeho názory jako neopodstatněné, mohl by k němu pojmout i zdravou nenávist. Takhle však veškerá Metellova nelíčená laskavost a všechny jeho ohledy Pompeiovy nedostatky jen zdůrazňovaly. Hovňousek ho zjevně nepovažuje za natolik důležitého, aby k němu vůbec dokázal pocítit nějaké pohrdání. Je pro něho jen jedním z dalších mladších vojenských tribunů, který za svého prvního samostatného tažení prostě selhal a kterého je tedy třeba zvednout ze země, oprášit a pomoci mu znovu do sedla.

Tento Metellův postoj nicméně usnadnil, že spolu mohli usednout v přátelské pohodě. Onen předsertoriovský Pompeius by se byl bezpochyby okamžitě chopil řízení čehosi, co by se tvářilo jako válečná porada; avšak Pompeius obohacený o sertoriovskou zkušenost teď prostě seděl a čekal, s jakým plánem se Metellus Pius vytasí.

„Tentokrát,“ říkal Hovňousek, „se oba vydáme na pochod směrem k Sucru a vstříc Sertoriovi. Žádný z nás nedisponuje tak velkou armádou, aby takový úkol splnil bez pomoci. Já ovšem nebudu moci táhnout přes Laminium, neboť tam už na mě bude čekat Hirtuleius se svou hispánskou armádou. Takže se budu muset vydat značnou oklikou a za takového utajení, jaké jen bude možné. Ne že by se nedoneslo k Sertoriovi – a tím i k Hirtuleiovi –, že jsem vyrazil proti němu. Jenomže aby se mohl Hirtuleius se mnou utkat, bude muset nejprve vytáhnout z Laminia, a to on neudělá, dokud k tomu nedostane od Sertoria rozkaz. Sertorius je ve všech vojenských záležitostech naprostý autokrat.“

„A kudy tedy potáhneš?“ otázal se Pompeius.

„Och, odbočím daleko na západ, přes Lusitánii,“ řekl Hovňousek bezstarostně. „Uhnu až k Segovii.“

„Segovia! Ale to je přece až na samém konci světa!“

„To je pravda. Ale tím právě hodím Sertoriovi trochu písku do očí, a kromě toho se vyhnu Hirtuleiovi. Sertorius se bude domnívat, že jsem se rozhodl dosáhnout horního Iberu a o toto území ho připravit, zatímco on se bude muset věnovat tobě. A pošle Hirtuleia, aby mě zastavil, protože Hirtuleius to bude mít z Laminia do Segovie o víc než o sto mil blíž než Sertorius.“

„A co tedy přesně budeš chtít po mně?“ otázal se tento nový a značně pokrotlý Pompeius.

„Abys zůstal tady v táboře v Emporiích až do května. Mně bude pochod do Segovie trvat dva měsíce, takže se musím vydat na cestu dosti dlouho před tebou. A až vyrazíš ty, musí se tak stát s největší obezřetností. Nejdůležitější částí plánu je, aby všechno vyhlíželo, jako když postupuješ jen za svým cílem a naprosto nezávisle na mně. A také, abys nepřekročil Turis a nedosáhl Valentie před koncem června.“

„Nepokusí se mě Sertorius u Saguntu nebo u Laura zastavit?“

„Pochybuji. On se nikdy nevrací dvakrát na totéž bojiště. Máš už teď totiž tu výhodu, že Saguntum i Lauro dobře znáš.“

Pompeius se začervenal, neřekl však nic.

Hovňousek pokračoval, jako by si změny v Pompeiově tváři ani nepovšiml. „Ne, tentokrát tě nechá dojít až k samé řece Turis i k Valentii. Bude to pro tebe nový terén, chápeš? Herennius a ten zrádce Perperna zatím mají Valentii stále ještě obsazenu, nemyslím si ale, že by tam zůstali a dali se od tebe oblehnout. Sertorius se nerad opírá o přímořská města, dává přednost svým horským pevnostem – ty je vyloučeno dobývat.“

Metellus Pius se odmlčel a sledoval Pompeiovu tvář, jíž se vrátila obvyklá bělorůžová barva, a v hloubi srdce se zaradoval, když v jeho očích rozpoznal živý zájem. Výborně! Přijal to dobře.

„Já se pak ze Segovie vydám k Sucru, kde si na tobě Sertorius zřejmě bude chtít vynutit bitvu.“

Pompeius svraštil čelo a zvažoval to; to znamená, jak si Hovňousek uvědomoval, že mu hlava už pracuje docela dobře; jen sebedůvěra ještě Pompeiovi chybí, takže nepřichází s žádnými vlastními plány. Nu, to bude asi chtít ještě pár vítězství, a pak se mu i tahle schopnost vrátí! Pompeius je takový, jaký je, předělat ho nelze. Leda zničit.

„Ale ze Segovie k Sucru budeš muset projít tou nejsušší oblastí celé Hispánie!“ namítl posléze Pompeius. „Je to naprostá poušť! A než se dostaneš až k samému Sucru, budeš muset překračovat jeden horský hřeben za druhým, namísto abys pochodoval údolím. To bude neuvěřitelně tvrdý pochod.“

„Proto ho také podniknu,“ řekl Metellus Pius. „Ještě nikdo nikdy tuhle cestu nepodstoupil, a já budu ten poslední, od koho by to Sertorius očekával. Doufám v jedno jediné – že dosáhnu Sucra, aniž mě jeho zvědové zvětří.“ Vlídnýma hnědýma očima si Pompeia zkoumavě prohlížel. „Tys musel asi dost pilně studovat všechny možné mapy a zprávy, Pompeie, že ten terén tady tak dobře znáš.“

„To ano, Quinte Caecilie. Nenahradí to sice bezprostřední zkušenost s danou zemí, ale je to přesto to nejlepší, co se dá podniknout, dřív než člověk ty zkušenosti začne osobně sbírat,“ řekl Pompeius potěšen Metellovou pochvalou.

„Zkušeností už jsi nasbíral víc než dost, ty ti nescházejí,“ řekl povzbudivě Metellus Pius.

„Jenomže to byly spíš ty záporné zkušenosti,“ zamumlal Pompeius.

„Žádná zkušenost není k zahození, Gnaee Pompeie, pokud vede ke konečnému úspěchu.“

Pompeius si povzdychl, pokrčil rameny. „Snad ano.“ Hleděl dolů, na své ruce. „Co ode mne budeš očekávat, až dosáhneš Sucra? A kdy se domníváš, že to bude?“

„Sertorius sám se od Sucra na sever k Turis nepohne,“ řekl Metellus Pius pevně. „Herennius a Perperna by se mohli pokusit utkat se s tebou u Valentie nebo někde u Turis, já se ale domnívám, že někdy koncem měsíce *quinctilis* dostanou rozkaz stáhnout se zpátky do Sertoriovy blízkosti. To znamená, že pokud dosáhneš řeky Turis koncem června, budeš si muset vynajít nějaký dobrý důvod, proč tam budeš ještě celý měsíc prodlévat. Ať se stane cokoli, neměl bys pokračovat v pochodu k jihu, abys tam někde Sertoria sám vypátral – rozhodně ne dřív než před koncem měsíce *quinctilis!* Pokud bys to udělal, nenajdeš mě tam ještě a nebudu ti moci poskytnout pomoc. Sertoriovým záměrem je vyřadit tebe i tvé legie nadobro z boje a z téhle války – to by mu poskytlo obrovskou převahu, aby se pak mohl vypořádat se mnou. To by byl i můj konec.“

„Ale letošní rok byl přece svědkem něčeho docela jiného, Quinte Caecilie, tvoje hvězda stoupá.“

„Mohla to být také pouhá souhra okolností, a já jen doufám, že tak si to bude vykládat i Sertorius. Ujišťuji tě, že pokud se znovu střetnu s Hirtuleiem a pokud opět zvítězím, udělám všechno, abych takový úspěch před Sertoriem co nejpečlivěji utajil, dokud se síly nás dvou nespojí.“

„Ovšem utajit něco je v Hispánii dost nesnadné, jak jsem slyšel. Sertorius má prý uši všude.“

„To se říká. Ale i já už jsem teď v Hispánii pár let a tyhle Sertoriovy někdejší výhody se začínají postupně jedna po druhé rozplývat jako sníh na slunci. Hlavu vzhůru, Gnaee Pompeie! Budeme to *my*, kdo zvítězí!“

*** * ***

Říci, že se Pompeiovi poté, co Metellus Pius se svou flotilou odplul zpátky do Gadu, vrátila dobrá nálada, by bylo poněkud nadsazené, avšak bezesporu už opět napřímil páteř.

Opustil konečně ústraní své ubikace a spolu s Afraniem, Petreiem a ostatními mladšími legáty se pustil do konečné fáze rekonstrukce své armády. Bylo dobře, říkal si, že jsem trval na přesunu té jedné legie od Hovňouska k sobě! Bez ní bych teď nebyl vůbec schopen v tažení pokračovat. Z počtu zbylých vojáků vyplývaly dvě organizační varianty: buď pět legií na neúplných stavech, anebo čtyři legie na plných počtech. Jelikož nebyl ve vojenských věcech ani zdaleka žádný hlupáček, volil raději alternativu pěti slabších legií, neboť s pěti jednotkami se manévruje snáze než se čtyřmi. Pohlédnout těm svým vojákům, kteří přežili, opět do očí nebylo nijak lehké – učinil tak teď poprvé od utrpěné porážky – s překvapením a s povděkem však zjišťoval, že mu nikdo z nich nemá smrt tolika svých druhů za zlé. Zdálo se, že se naopak tím víc zatvrdili proti Sertoriovi a že jsou jako kdykoli předtím ochotní udělat všechno, co od nich bude jejich milovaný mladý vojevůdce žádat.

Jelikož zima v nížinách Hispánie byla mírná a neobvykle suchá, stmelil Pompeius své nové jednotky tím, že se s nimi vydal kousek vzhůru po Iberu a zlikvidoval tam několik menších sertoriovských městeček. Biscargis i Celsa padly, jen to zadunělo, a všem to udělalo dobře. Poté – byl už konec března – se Pompeius opět stáhl do Emporií a začal se chystat na nadcházející výpad dolů podél pobřeží.

Z dopisu od Metella Pia se dozvěděl, že Sertorius, poté co v Dianiu převzal svých čtyřicet nových válečných lodí a tři tisíce talentů zlata, se odebral společně s Perpernou do Lusitánie, aby tam Hirtuleiovi pomohl vycvičit další muže, kteří měli zaplnit mezeru vzniklou v hispánské armádě. Osku přenechal na starosti Herenniovi.

Pompeiova výzvědná služba doznala podstatného zlepšení, především díky úsilí obou Balbů (kteří byli nyní v jeho službách) a jeho picenských průzkumníků se jí vedla práce mnohem lépe, než by byl kdy předpokládal.

Nevytáhl z tábora dříve než po začátku května, a i pak postupoval s krajní opatrností. Když překračoval u Dertosy Iberus, dobře si jako rodilý venkovan povšiml, že jinak úrodné a pečlivě obdělávané údolí je na tuto roční dobu znepokojivě suché a že vzcházející pšenice je velice řídká a nenasadila dosud klas.

Po nepříteli nebylo zatím nikde ani známky, avšak za jeho druhého pochodu na jih už tato skutečnost nenaplňovala Pompeia přílišnou radostí. Nabádala ho k tím větší opatrnosti a jeho jednotky trvale postupovaly v obranné sestavě. Saguntum i Lauro minul ve spěchu a s odvrácenou tváří; Saguntum dosud stálo, avšak z Laura zbyly jen zčernalé trosky beze stopy života. Koncem června odeslal Metellovi Piovi zprávu, že doufá, že se s ním v náležitý čas setká u Segovie; tou dobou už dosáhl širšího a úrodnějšího údolí řeky Turis, na jejímž protějším břehu leželo velké, dobře opevněné město Valentia.

Rozloženi na úzké rovince mezi řekou a městem ho tu očekávali Herennius a Perperna. Počtem, jak ho zpravili picenští zvědové, byla jejich armáda silnější než Pompeiova, sestávala však rovněž z pěti legií; poměr činil třicet tisíc mužů vůči dvaceti tisícům Pompeiovým. Největší Herenniovu a Perpernovu výhodu představovala jízda, kterou zvědové odhadli na tisícovku Galů. Třebaže Metellus Scipio s Aulem Gabiniem vyvinuli začátkem zimy v Narbonské Galii při náboru do jízdních jednotek nemalé úsilí, nepřesáhl počet Pompeiových jezdců čtyři stovky.

Mohl se však alespoň spolehnout, že to, co mu picenští zvědové hlásí, jsou ověřené údaje, a když ho ujistili, že v podstatě nejsou žádné velké rozdíly mezi výzvědnou činností v Itálii a v Hispánii, dal na ně. A tak, když nabyl jistotu, že nikde v skrytu nečíhají další sertoriovské kohorty, aby ho obklíčily anebo mu vpadly do zad, vydal se Pompeius se svou armádou přes Turis. A na jižním břehu řeky pak vyrazil do útoku. Řeka představovala spíše jen sníženinu v terénu než příkop s příkrými břehy, a tak neznamenala v nastalém střetu žádnou překážku; její dno bylo skalnaté, vody v ní bylo sotva po kotníky. Žádná z obou stran tu neměla taktickou výhodu, a tak se rozvinula pravidelná bitva, kde vítězství kynulo té armádě, která měla větší sílu a odhodlání. K jediné obměně sáhl Pompeius vzhledem k nedostatečným počtům svého jezdectva; správně předpokládal, že Perperna s Herenniem využijí své převahy v tomto směru, aby se pokusili vzít jeho křídla obchvatem, a zařadil proto na jejich okraj vojáky s poněkud zastaralým typem falangových kopí a nařídil jim, aby tyto hrozivé patnáctistopé zbraně užili spíše proti koním než proti jezdcům.

Boj byl urputný a dlouhý. Herennius, zdaleka ne tak nadaný vojevůdce jako Sertorius nebo Hirtuleius, příliš pozdě zjistil, že v něm schytává všechno nejhorší; Perperna na západním křídle ignoroval veškeré jeho rozkazy. Tito dva muži nebyli s to se před bitvou shodnout, jak by měla být svedena; skončilo to tím, že každý z nich bojoval na vlastní pěst, třebaže tuto skutečnost neměl Pompeius v průběhu bitvy možnost zjistit a dozvěděl se o ní až později.

Bitva skončila těžkou porážkou pro Herennia, nikoli však pro Perpernu. Rozhodnut, že bude lépe zemřít, pokud Sertorius trvá na jeho spojení s tím proradným ničemou

Perpernou, nešetřil Herennius vlastního života, a pak už ztratily srdce i jeho tři legie a jízda, která podléhala jeho velení. Padlo dvanáct tisíc mužů, zatímco Perperna s dalšími osmnácti tisíci ustupoval k Sertoriovi utábořenému na Sucru.

Pamětliv varování Metella Pia, že se nesmí přiblížit k Sucru před koncem měsíce *quinctilis*, se Pompeius nesnažil Perpernu pronásledovat. Vítězství, tak úplné a jednoznačné, nesmírně pozvedlo jeho pošramocené sebevědomí. Jak nádherné bylo slyšet opět bouřlivé pozdravy svých veteránů! A ověnčit orly a standarty zaslouženými vavříny!

Valentia byla nyní samozřejmě prakticky bezbranná, mezi jejími obyvateli a římskou odvetou už nestálo nic než její hradby. A tak před nimi Pompeius stanul a podrobil je nemilosrdné prohlídce, která ukázala víc než dost slabin, jež vyhovovaly jeho záměrům. Stačilo vyhloubit několik podkopů, založit oheň u jejich dřevěné části, najít zdroje vody a odříznout je – a Valentia se vzdala. Díky nově nabyté opatrnosti sebral Pompeius ve městě do posledního kousíčku veškeré potraviny a skryl je pod příkrovem drnu v opuštěném lomu; nato dal veškeré obyvatelstvo Valentie odvézt na trh s otroky v Novém Kartágu – a to po moři, jelikož flotila Zadní Hispánie jakoby šťastnou náhodou právě křižovala (zásluhou prozíravosti jistého římského Hovňouska) v blízkých vodách a jelikož po čtyřiceti pontských trirémách, které nyní vlastnil Sertorius, nebylo nikde ani stopy. Šest dní před koncem měsíce *quinctilis* se pak Pompeius dal na pochod do Sucra, kde na rovině táhnoucí se před ním až k řece zastihl Sertoria a Perpernu, opevněné ve dvou samostatných táborech.

A nyní se musel Pompeius vypořádat s tíživým dilematem. O Metellovi Piovi zatím neměl sebemenší zprávu a nemohl tudíž předpokládat, že by posila byla už nablízku. Podobně jako u řeky Turis neposkytoval ani zdejší terén Sertoriovi žádnou taktickou výhodu; nikde žádné kopce, žádné větší lesy, rokle ani strže, což znamenalo, že Sertorius neměl kde ukrýt nějaké jízdní zálohy ani geniové jednotky. Nejbližší městečko bylo Saetabis, asi pět mil po proudu řeky, která byla širší než Turis a proslula zrádnými tekutými písky.

Pokud by Pompeius bitvu odkládal až do doby, kdy se k němu připojí Metellus Pius – to ovšem za předpokladu, že se Metellus Pius skutečně blíží – mohl by Sertorius ustoupit někam do terénu pro sebe mnohem příhodnějšího, anebo také uhodnout, že Pompeius otálí v očekávání posil. Kdyby se naopak se Sertoriem utkal hned teď, bojoval by proti obrovské přesile, téměř čtyřicet tisíc mužů proti jeho pouhým dvaceti tisícům. Díky Herenniovým posledním ztrátám neměl v současné době žádný z obou protivníků jízdu.

K rozhodnutí zvolit za této situace raději bitvu nakonec přispěla hlavně Pompeiova obava, že sem Metellus Pius nedorazí včas. Anebo si to Pompeius alespoň namlouval, odmítaje si připustit, že mu spíše jeho staré sobectví našeptává, že nesvede-li bitvu hned teď, bude se pak muset o vavříny dělit s Hovňouskem. Srážky s Herenniem a s Perpernou byly pouhou předehrou k tomuto rozhodujícímu střetnutí se Sertoriem, a Pompeius hořel touhou vypálit ze své paměti všechny ty Sertoriovy posměšky, které musel vyslechnout. Ano, plně se mu už vrátila jeho stará sebedůvěra! A tak za úsvitu předposledního dne měsíce *quinctilis*, poté co si zbudoval v týle pevný tábor, vypochodoval Gnaeus Pompeius Magnus se svými pěti legiemi a čtyřmi sty jezdci na pláň rozprostírající se před Sertoriem a Perpernou a zaútočil na ně.

* * *

O dubnových kalendách opustil Quintus Caecilius Metellus Pius přezdívaný Hovňousek svou příjemně zabydlenou velitelskou ubikaci na břehu Baetis, opodál města Italiky, a vydal se směrem k řece Anas. S ním pochodovalo všech šest jeho legií – pětatřicet tisíc mužů – a tisícovka koní lehké numidské jízdy. Jelikož aristokratická živná šťáva proudící jeho žilami nebyla zředěna ani kapičkou dobré selské krve, nepostřehl za celou cestu napříč obdělávanými rolemi, že nevyhlížejí nijak svěže a že i rašící obilí postrádá onu svěží zeleň, jakou tu byl už několik let zvyklý vídat. Zrna měl na vozech svého trénu hojnost, ba nadbytek, stejně tak jako ostatních potravin nezbytných ke zpestření jídelníčku svých mužů a k uchování jejich zdraví.

Když dosáhl Anasu, asi sto padesát mil od jeho ústí, nestála tam proti němu žádná hradba bojechtivých Lusitanů; potěšilo ho to, neboť to znamenalo, že nedostali žádnou zprávu o jeho pohybech a že ho stále ještě čekají dole u moře. Třebaže takto daleko proti proudu neleželo žádné větší město, tu a tam přece jen stála vesnička a půda při březích řeky byla obdělávána. Zpráva o jeho příchodu tedy určitě poputuje dolů po proudu řeky k shromážděným silám kmene; jenomže než tam dorazí, hodlal už Metellus Pius být daleko za Anasem. Pronásledovat ho mohou, dostihnout ho se jim ale nepodaří.

Římské vojsko se jako dlouhý had prosmykávalo pahorkatinou; zamířilo nyní k městu Turmuli na řece Tagu. Tu a tam docházelo k drobným šarvátkám místní povahy, ale ty byly všechny vyřízeny tak rychle, jako když kůň švihne ocasem po mouše. Vzhledem k tomu, že jeho dalším postupným cílem byla Segovia, nesnažil se Hovňousek sledovat příliš daleko tok Tagu proti proudu, ale pustil se namísto toho zhruba severním až severozápadním směrem, napříč méně schůdným terénem.

Cesta, kterou se ubírali, byly pouhé koleje vyjeté vozy, avšak jako všechny podobné primitivní stezky volila k překonání této západní plošiny směr nejmenšího odporu; stoupání a klesání na ní nepřevyšovalo pár stovek stop a nikde nepřekračovala nadmořskou výšku dvou a půl tisíce stop. Hovňousek fascinovaně obhlížel terén, který mu byl naprosto neznámý, a nepřestával pobízet skupinu zeměpisců a kartografů, která tvořila součást jeho výpravy, aby vše dopodrobna popsali a zachytili na mapách. Lidé se tu objevovali jen řídce; všechny, které zpozorovali, Římané na místě pobili.

Dál teď pokračovali půvabnými smíšenými lesy – dubinami a bukovými porosty prostřídanými jilmy a břízami – chráněni jejich korunami před narůstajícím slunečním žárem. Loňské vítězství nad Hirtuleiem dodalo vojsku neobyčejné zmužilosti, navíc pak jejich vojevůdce nově věnoval obzvláštní péči jejich všestranné pohodě. Dospěl k přesvědčení, že jim nesmí nic zbytečného ztěžovat pochod, a navíc – s vědomím, jak dobře jsou na tom s časem – dbal i na to, aby rychlost postupu nepřekročila míru, kdy vydatná večeře a náležitý odpočinek stačí denně plně obnovit jejich síly.

Kolona římského vojska prošla uprostřed mezi dvěma dalšími a mnohem vyššími horskými pásmy a vynořila se na plošině sklánějící se k Duriu, Římanům nejméně známé ze všech hispánských velkých řek. Pokud by byl Metellus Pius pokračoval dál stejným směrem, dorazil by záhy do Salamantiky, velkého kvetoucího města, byl však už čas odbočit k severovýchodu a sledovat svahy pohoří po jejich pravici; nechtěl vyprovokovat střetnutí s Vettony, jejichž zlaté doly podnítily k vyplenění Salamantiky už před stopětačtyřiceti lety Hannibala. A o červnových kalendách stanul Quintus Caecilius Metellus Pius se svou armádou před Segovií.

Hirtuleius ho nicméně předstihl, byl už tu – což nebylo nic překvapujícího. Laminium odtud bylo vzdáleno pouhých dvě stě mil, zatímco Metellus Pius musel – aby dospěl až sem – překonat vzdálenost šesti set mil. Kdosi z Turmul už zřejmě poslal

Sertoriovi zprávu, že tamtudy prošlo římské vojsko – že však nezamířilo vzhůru po Tagu. Sertorius usoudil (jak *starý bačkora* ze Zadní Hispánie správně předpokládal), že cílem Římanů je buď horní Iberus, s cílem odlákat Sertoriovu pozornost od východního pobřeží a od Pompeia, anebo skutečný pokus o úder na území Sertoriových nejoddanějších přívrženců. Hirtuleius tedy dostal rozkaz napadnout toho *starého bačkoru*, dřív než se dostane do samého srdce Sertoriovy říše. Jednou věcí si byl Metellus Pius jistý: protivníka vůbec nenapadlo, kam on *skutečně* směřuje. K tomu, aby Sertorius správně odhadl jeho úmysly, byl by musel mít o nadání toho *starého bačkory*, jak mu říkal, mnohem lepší mínění – a nepodceňovat jeho schopnost rafinovaného strategického myšlení.

První věc, kterou Metellus Pius udělal, bylo usadit armádu ve velice silně opevněném táboře. Opatrný jako vždy nařídil svým mužům pracovat v plné zbroji – což byla mimořádná zátěž, jakou žádný legionář neměl příliš v lásce – avšak jejich centurioni jim náležitě vysvětlili, že Hirtuleia už mají nablízku, co by kamenem dohodil. Práce probíhaly horečným tempem, kopali příkopy a vršili náspy jako nějaká obří hmyzí kolonie. Dovnitř zavezli všechny vozy, zavedli tam volky, muly i koně, zatímco se všude ještě zvedaly červené praporečky jako vytyčovací body pro zaměřování půdorysu tábora. Pak už ponechali trén v péči nevelkého počtu mužů, neboť do služby byly nahnány i nebojové jednotky. Pětatřicet tisíc mužů pracovalo s tak promyšlenou organizací, že celý tábor byl dohotoven během jediného dne, třebaže byl obrovský: každá jeho strana měřila celou míli, kládami vyztužené náspy dosahovaly výše pětadvaceti stop, každých dvě stě kroků se tyčila strážní věž a příkop před hradbou byl dvacet stop hluboký. Teprve když se pevně uzavřely všechny čtyři brány zhotovené z masivních trámů, vojevůdce si s úlevou vydechl; jeho armáda byla v bezpečí před nenadálým útokem.

Den přesto neskončil bez rušivé příhody. To, že se ten *starý bačkora* ze Zadní Hispánie tak klidně uvelebil za svými příkopy, náspy a palisádami, připadlo Luciovi Hirtuleiovi jako situace natolik nestravitelná, že ze svého tábora okamžitě podnikl jezdecký výpad, aby Metellovi Piovi trochu zkomplikoval opevňovací práce. Jenomže Metellus Pius netrávil nadarmo už čtvrtý rok v Hispánii; naučil se myslet stejně jako jeho nepřátelé. Už mnoho mil před dosažením Segovie vyčlenil ze svého pochodového proudu šest set mužů lehké numidské jízdy s úkolem, aby ho v odstupu a skrytě následovali a rozmístili se pak takovým způsobem, aby je případný útočník nemohl zpozorovat. Sotva Hirtuleiův útok započal, vyrazili proti němu tito jezdci ze skrytu blízkého porostu a zahnali ho zpátky do tábora.

Po celých osm dní jednoho tržního období se nic dalšího neudálo. Bylo třeba, aby si muži odpočinuli, aby nabyli pocitu, že si žádný nepřítel netroufne rušit jejich klid, aby se v noci řádně vyspali a dlouhé letní dny aby účelně rozdělili mezi výcvik a zábavu. Z místa, kde na křížení *via principalis* a *via praetoria* stál jeho velitelský stan (byl postaven na náspu, tak aby vojevůdce přes vršky všech stanů a přístřešků dohlédl až ke všem čtyřem hradbám tábora), se Metellus Pius vydával na obchůzku celou délkou obou hlavních silnic, odbočoval do uliček tvořených naolejovanými kůžemi, které kryly jednotlivé stany, a dřevěnými stěnami skladišť, porozprávěl se všemi vojáky, které potkával, neúnavně vysvětloval, co hodlá podniknout dál, a všem dal jasně najevo, že pevně věří v úspěch.

Srdečný v pravém smyslu toho slova být nedokázal, v jednání s ním se jeho podřízení necítili nikdy příliš volně, nebyl to však studený typ velitele, jenž ignoruje projevy zjevné náklonnosti svých vojáků. Od bitvy na řece Baetis, kde se s takovou

péčí věnoval zdraví a pohodě svých vojáků, na něho armáda začala pohlížet trochu jinýma očima, zprvu plaše, pak však čím dál tím otevřeněji. Dávali mu nepokrytě najevo, že ho mají rádi a že nesmírně oceňují, jak jim svou starostlivostí a předvídavostí zajistil vítězství. Nic jim nevadilo, že motivy jeho péče měly zcela praktický důvod, že se o ně tolik nestaral z příchylnosti k nim, nýbrž že jen všemi těmito prostředky usiloval o Hirtuleiovu porážku. Věděli své. Byl prostě hřejivý, docela jako ta stará bačkora, k níž ho Sertorius tak hanlivě přirovnával; a nijak neskrýval svůj zcela osobní zájem na jejich osudu a blahu.

Od oné bitvy s ním už se zdarem podnikli plavbu z Gadu do Emporií a zpět, odpochodovali si s ním svých šest set mil neznámým územím hemžícím se barbary; po celou tu dobu jim dokázal zajistit plné bezpečí. A když tedy Quintus Caecilius Metellus Pius procházel ulicemi a uličkami svého tábora u Segovie, sám postupně v té hřejivé záři sálající z jejich očí jako by roztával; vnímal, že právě tato doba, spolu s jeho vlastní vůlí a jeho římskou důkladností a pečlivostí, ho obdařily armádou, kterou jednou opláče, až se s ní bude loučit. Byli jeho. Co ovšem nikdy nedokázal plně přijmout, bylo, že i on by měl být jejich. Jeho adoptivní syn se pak s touto skutečností nevyrovnal nikdy, a přicházelo mu i zatěžko otce na těchto procházkách táborem – jenž se rozlohou rovnal celému městu – doprovázet. Metellus Scipio měl sklon spíše k snobství než k úzkostlivě přesnému plnění povinností, a byl už svým založením neschopen dožadovat se anebo přijímat náklonnost těch, kdo mu nebyli rovni rodem. Ba dalo by se dokonce říci, že ani od těch, kdo nepocházeli přímo z jeho vlastní krve anebo z krve jeho adoptivních rodičů.

Ve chvíli, kdy je vojevůdce vyváděl z tábora, aby se pokusil přimět Lucia Hirtuleia k bitvě, věděli už všichni jeho muži, proč natěsnal svých šest plně obsazených legií a tisíc jezdců do tábora podstatně menších rozměrů, než jaké by těmto počtům odpovídaly. Chtěl totiž, aby se Hirtuleius domníval, že má s sebou pouhých pět neúplných legií, a aby si pomyslel, že opevnění budoval proto tak mohutná, že jeho armáda byla nucena putovat bez nezbytného podpůrného vybavení; úmyslně troušené výkřiky v tomto smyslu dokonce zaslechli Hirtuleiovi bojovníci od numidských jezdců, kteří je po jeho nezdařeném výpadu pronásledovali.

Metellus Pius se i záměrně zachoval jakoby podle ponaučení Scipiona Africana – zvolil k bitvě takový terén, jaký by si asi vybíral vojevůdce jednotek nedostatečné síly a s nevalnou morálkou – rozbrázděný potůčky, nerovný, posetý překážkami v podobě stromů a keřů. Navíc se Hirtuleiovi jevilo jako zřejmé, že k obsáhnutí celé široké fronty čtyřiceti tisíc perfektně vyzbrojených a odpočatých vojáků hispánské armády byl Metellus Pius nucen oslabit svůj střed. Aby to něčím vynahradil, vysunul Metellus Pius kupředu křídla, očividně příliš daleko, a numidské jízdní jednotky na jejich špičkách působily dojmem, že jim velí lidé, kteří je nedokáží zcela zvládnout. Když Hirtuleiovi přišli zvědové ohlásit, že *bačkorová* armáda právě vytáhla z tábora, byl zprvu na vážkách, zda by se s ním měl toho dne vůbec utkávat, avšak poté, co si ověřil, jak jeho protivník vyhlíží a jaké zvolil bojiště, pohrdavě cosi zahučel a rozhodl se bitvu svést ihned.

První, kdo navázal s jeho vojskem bojový dotyk, byly *bačkorovy* křídelní jednotky, což bylo přesně to, nač Hirtuleius čekal. Vyrazil kupředu proti zeslabenému středu nepřítele, rozhodnut prorazit skrze něj útokem otvor, jímž by pak spěšně protlačil tři své legie, obrátil je a udeřil na Hovňouska zezadu. Avšak v okamžiku, kdy se hispánská armáda nahrnula mezi ona zdánlivě neuspořádaná křídla, sklapl Metellus Pius past. Uvnitř křídel měl ukryty své nejlepší muže; část se jich náhle přesunula a posílila střed

sestavy, ostatní napadli Hirtuleiovu armádu z boku. Než se Hirtuleius stačil vůbec pokusit z tohoto sevření vyprostit, stál už sám stísněn uprostřed zmateně pobíhajících vyděšených mužů a bitvu prohrál. On i jeho mladší bratr zahynuli na bojišti a nejmilovanější Sertoriovu hispánskou armádu rozsekali vojáci Metella Pia za zpěvu vítězných písní na kousíčky. Jen málo mužů z ní přežilo; prchali do Lusitánie, do všech koutů roznášeli zvěst o strašlivé porážce a se Sertoriem už nikdy nechtěli mít nic společného. Jejich kmenoví druzi, ošizení o kořist, na kterou lačně čekali při ústí Anasu, zprvu Římany ještě nějakou chvíli sledovali, rozhodnuti vpadnout do Zadní Hispánie, ba překročit i Baetis. Poté však, co se k nim donesla zpráva o osudu hispánské armády, zalkali pohřební píseň nad zmařenými nadějemi a rozplynuli se pak opět do lesů.

Segovia, která nebyla ničím víc než pouhou vesničkou na skále vysoko nad říční rovinou, nedokázala Metellovi Piovi odolávat ani celý jeden den. Její obyvatelé zahynuli mečem, budovy lehly popelem. Metellus Pius si nepřál, aby zůstal naživu kdokoli, kdo by se mohl rozletět tryskem na východ a varovat Sertoria, že jeho hispánská armáda je mrtvá.

Jakmile mu centurioni ohlásili, že mužstvo je v pořádku a dostatečně odpočaté, aby se mohlo vydat dál, započal Metellus Pius svůj pochod k řece Sucro. Čas mu diktoval, aby se pustil rovnou přes mohutný masív tyčící se v pozadí za Segovií a nepokoušel se nalézt cestu, jak ho obejít. Juga Carpetana (jak se horstvo nazývalo) se ukázala být nesnadnou, nikoli však nepřekonatelnou překážkou, přes hřebeny projely dokonce i vozy tažené volskými spřeženími, hlavně však byl přechod přes ně poměrně krátký, měřil pouhých dvacet pět mil. Po Segovii ležela na jejich cestě města Miaccum a Sertobriga; Metellus Pius je se svou armádou míjel v dostatečné vzdálenosti na jih od nich, takže se jejich obyvatelé dokonce domnívali, že je to hispánská armáda vracející se do Laminia.

Dál pak vedla únavná cesta krajem tak vyprahlým, že se mu vyhýbaly i ovce, přesto však v pravidelných odstupech naráželi na řečiště, z jejichž dna bylo možno načerpat z podzemních zásob vodu, a vzdálenost k hornímu toku Sucra nebyla tak velká, aby se armáda Zadní Hispánie v pouštních podmínkách vystavovala nějakému skutečnému nebezpečí. Panoval tu ovšem nesmírný žár a nikde nebyl ani kousek stínu. Avšak Metellus Pius pochodoval pouze za noci, ve dne pak nařídil vojákům spát v chládku pod stany.

Nedokázal si později vybavit, jaký instinkt ho to přiměl přejít na severní břeh řeky už tehdy, když k ní dorazili; jižnější tok Sucra se totiž ukázal být bezednou hlubinou tekutých písků, které by byly při brodění zdržely jeho postup v nejdůležitějším okamžiku celého pochodu. Takto však už měl všechny legie na sever od vodního toku, když těsně před západem – právě když se všichni probouzeli k další činnosti – zaslechli z dálky neklamné zvuky bitvy. Byl předposlední den měsíce *quinctilis.*

*** * ***

Od samého úsvitu až téměř do západu slunce pozoroval Quintus Sertorius Pompeiovy legie, jak se řadí do bitevní sestavy, a v průběhu celého dne uvažoval, zda Pompeius ve svém záměru vytrvá anebo zda se rozmyslí a stáhne se zase zpět. Sertorius by si byl přál spíš to druhé; v okamžiku, kdy by se byl Pompeius obrátil zády, byl by vzápětí zjistil, že se dopustil závažné chyby. Buď však bylo to štěně natolik chytré, že

vědělo, co podniká, anebo při něm stálo nějaké božstvo přinášející mu štěstí a přesvědčilo ho, že je třeba ještě vyčkávat, hodinu za hodinou, na strašlivém slunci, dál a dál.

Věci se totiž pro Sertoria nevyvíjely příliš dobře, přes četné výhody, které na své straně měl – přes schopnost jeho vojáků přečkat i takováto vedra, přes hojnost vody, kterou měli k napití i na polévání, přes důvěrnou znalost celého okolního terénu. Chyběla mu především jakákoli zpráva od Lucia Hirtuleia, a to už od chvíle, kdy dosáhl Segovie – nepočítaje Hirtuleiovo krátké sdělení, že se Metellus Pius dosud neobjevil, že však Hirtuleius vyčká na místě po třicet dní, aby zjistil, zda se tam *starý bačkora* přece jen neukáže, a teprve pak že se podle rozkazu připojí k Sertoriovi. Dále pak ani jeho pozorovatelé, rozmístění na vrcholcích nejvyšších okolních hor, dosud neohlásili, že už by byli zahlédli onen oblak prachu ve vyprahlém údolí Sucra, jenž by znamenal, že Hirtuleius se už blíží. A konečně – což byla starost nejhorší! – ztratila se Diana.

Bílá srnečka ho provázela po celou cestu z Osky, nijak nevyvedená z míry ruchem a zmatkem přesunující se armády a zjevně také nijak netrpící žhavým letním sluncem (bylo by ji jako albína mělo přímo sežehnout, avšak jí zjevně naprosto nevadilo – další příznak jejího božského původu). A pak, když Sertorius zřídil tábor tady na Sucru – zatímco Herennius s Perpernou zaujali dobré postavení poblíž Valentie, tak aby mohli zbrzdit případný postup Gnaea Pompeia – Diana náhle zmizela. Večer ještě uléhal ve svém velitelském stanu s vědomím, že je Diana schoulena na ovčí kůži těsně vedle jeho lůžka, a ráno shledal, že je pryč.

Zprvu ho její nepřítomnost příliš neznepokojovala. Byla dobře vychována, nikdy neznečistila vnitřek žádné budovy močí ani trusem, a tak měl Sertorius zprvu za to, že se odběhla jen vyvenčit. Ale v době, kdy on snídal, krmívala se i ona, a v létě bývala nejvíc při chuti, právě když ustoupila noc. Přesto si však nepřišla pro své ranní sousto.

Od té chvíle už uplynulo třiatřicet dní. Sertoriův neklid narůstal. Potají prohledával okolí, stále dál a dál, avšak bez výsledku, posléze pak byl nucen začít se vyptávat, zda srnečku neviděli. Zpráva se bleskem rozletěla – jako požár ve vyschlém podrostu – až se konečně Dianu vydal vyděšeně hledat celý tábor; Sertorius dokonce musel sáhnout k vydání rozkazu, že kázeň nelze takto porušovat za žádných okolností, ani kdyby zmizel *on sám.*

Tvoreček znamenal nesmírně mnoho, zejména pro Hispánce. Jak míjel den za dnem a srnečka se neobjevovala, začala prudce klesat morálka armády, tím spíš, když dorazila zpráva o osudové katastrofě u Valentie, kterou zavinil Perperna odmítnutím součinnosti s nebohým věrným Gaiem Herenniem. Sertorius dobře věděl, že ji způsobil jen a jen Perperna, avšak jeho lidé byli všichni přesvědčeni, že pravou příčinou bylo Dianino zmizení. Bílá smečka ztělesňovala Sertoriovo štěstí – a teď byla pryč.

Slunce už téměř zapadalo, když Sertorius vydal armádě rozkaz zahájit bitvu, naprosto si jist, že jeho vojáci jsou v mnohem lepším stavu než Pompeiovi, kteří zjevně utrpěli celodenním čekáním ve slunečním žáru. Pompeius osobně velel pravému křídlu, zatímco Lucius Afranius stál na levém a ve středu římské sestavy byl jakýsi legát, jehož měl Sertorius v podezření, že je v Hispánii nováčkem, a kterého žádný z jeho zvědů nedokázal pojmenovat. Po loňském střetnutí před Laurem choval Sertorius k Pompeiově velitelské zdatnosti naprosté opovržení, takže se rozhodl účastnit se bitvy přímo proti němu a na Perpernu zbyl Afranius; Sertorius si podržel velení i nad středem své sestavy.

Od samého počátku se bitva vyvíjela pro Sertoria přímo znamenitě, a dostala ještě lepší spád, poté co krátce po západu slunce museli Pompeia z bojiště odnést se stehnem rozdrásaným na cáry po zásahu oštěpem s ozubeným ostřím. Nechal za sebou svého státního koně, velkého bělouše, kterého týž oštěp zbavil života. Přes úsilí udatného mladého Aula Gabinia o obnovený nástup začalo nikým neřízené pravé křídlo kolísat a ustupovat.

Naneštěstí se Perpernovi ani zdaleka nevedlo tak dobře proti Afraniovi, jemuž se podařilo prorazit jeho liniemi a dospět až do Perpernova tábora. Sertorius byl nucen vydat se osobně Perpernovi na pomoc a nedocílil nic víc než za cenu těžkých vlastních ztrát Afrania z tábora opět vytlačit. Padla tma, vycházel měsíc v úplňku, avšak bitva pokračovala dál za měsíčního světla a za svitu pochodní, navzdory oblakům zvířeného prachu; Sertorius byl rozhodnut neodpoutat se od protivníka, dokud nezíská dostatečně silné postavení, aby z něho ráno mohl dosáhnout konečného vítězství.

A tak, když boj konečně utichl, měl Sertorius přece jen všechny důvody těšit se na zítřejší den.

„Zdechlinu toho spratka pověsím někam na větev a nechám ji ptákům," řekl s nepěkným úsměvem. A pak se dychtivě, avšak s beznadějí v hlase otázal: „Diana se asi neukázala, že?"

Ne. Diana se nevrátila.

Jakmile se rozednilo natolik, že už bylo opět trochu vidět, započala bitva nanovo. Pompeius jí dosud velel, leže na nosítkách, která dva největší dlouháni z jeho vojáků drželi na ramenou. Přes noc se jeho armáda znovu zformovala, semkla se a dostala zřejmě rozkaz minimalizovat své ztráty tím, že nebude podstupovat žádná zbytečná rizika – tímto druhem nepřítele ovšem Sertorius opovrhoval nejvíc.

A pak, nedlouho poté, co vyšlo slunce, se na bojišti znenadání objevila čerstvá tvář a čerstvé síly: od západu připochodoval rychlým krokem Quintus Caecilius Metellus Pius a jeho vojáci se přehnali Perpernovými řadami, jako by tam ani nebyly. Už podruhé v čase kratším než jeden den padl Perpernův tábor. Metellus Pius však útočil dál, teď již na Sertoriův tábor. Byl nejvyšší čas uniknout.

Když se dal s Perpernou na spěšný ústup, zaslechli ho jeho vojáci proklínat: „Kdyby do toho byl nepřišel ten *starý bačkora* Metellus, byl bych toho spratka dokopal zpátky až k jeho řeznickému špalku v Picenu!"

Ústup pokračoval až k úpatí hor západně od Saetabis. Zde se z chaosu opět začal rodit jakýs takýs pořádek, když Sertorius, bez jakéhokoli ohledu na Perpernu, spočetl ztráty na mužstvu – něco ke čtyřem tisícům – a přesunul vojáky (převážně Perpernovy) z těžce pošramocených kohort do jednotek, kterým pár mužů chybělo. Perperna proti tomu chtěl zprvu formálně protestovat, rozkřiknout se, že Sertorius záměrně narušuje jeho velitelskou autoritu, stačil mu však jediný pohled na jeho zamračenou tvář se zmrzačeným očním důlkem, aby od toho upustil. Prozatím.

Zde také Sertorius konečně obdržel zprávu o tom, že Lucius a Gaius Hirtuleiové oba padli u Segovie, spolu s celou hispánskou armádou. Byla to pro něho zdrcující rána, tím spíš, že něco takového naprosto nedokázal předvídat. Už proto ne, že jeho protivníkem byl jen ten obyčejný *starý bačkora* ze Zadní Hispánie! Jakou mazanost on prokázal, když volil takovou okliku, že nikdo neuhodl jeho skutečný záměr! Když se protáhl kolem Miacca a Sertobrigy v takové vzdálenosti, aby si ho spletli s Hirtuleiem! Když po březích Sucra pochodoval jen při měsíčku, aby ho neprozradil zvířený prach!

Moji Hispánci mají pravdu, říkal si. V okamžiku, kdy se ztratila Diana, přišel jsem i o své štěstí. O Fortuninu přízeň. Pokud mi ji kdy Fortuna vůbec dopřávala.

Řezníček i *starý bačkora* podle zpráv, které dostával, zjevně usoudili, že další pochod na jih by neměl smysl; poté, co uklidily bojiště a pobraly v nešťastném městě Saetabis veškeré zásoby potravin, obrátily se jejich armády na sever. Nu, tahle jejich úvaha je určitě správná. Mají na krku už měsíc *sextilis* a před sebou dlouhou cestu, než se ten učedník bude moci opět schovat v tom svém zimním brlohu. Co ale hodlá podniknout Metellus? Vrátí se do Zadní Hispánie, anebo podnikne celou tu cestu na sever společně s Pompeiem? Quinta Sertoria tížila hrozná únava, neuměl ji nijak setřást, ale přesto soudil, že se už z nejhorších ran vykřesal a že se postupně začnou hojit; potáhne tomu *starému bačkorovi* a Řezníčkovi při jejich cestě na sever v patách a bude jim za pochodu škodit, jak jen dokáže, aniž přitom podstoupí riziko nějaké další přímé srážky.

Rušili právě tábor a jeho armáda se už vydávala na cestu, s gerilovými jednotkami zařazenými do čela pochodového proudu, když se před ním objevila dvě plachá děcka z města, bosé nožky ještě tmavší než opálená polonahá tělíčka, v chřípích i v uších vetknuty zářivé zlaté valounky. Mezi nimi, uvázán na kousku provazu, drahocenného rodinného majetku, stál zemitě hnědý koloušek, celý od bláta. Quintovi Sertoriovi vyhrkly ze zbylého oka slzy – to je od nich hezké, krásná pozornost to je! Doslechly se zřejmě o ztrátě jeho krásné srnečky, dam od samé bohyně, a přišly mu namísto ní nabídnout svého vlastního mazlíčka.

Sedl si k nim na bobek, tvář pootočenou tak, aby viděly jen její zachovalejší polovinu a aby se nelekly té zpustošené. K jeho překvapení zvířátko, které přivedly, se jim při jeho příchodu snažilo vytrhnout, poskakovalo a potrhávalo provazem; zvířata před Quintem Sertoriem přece nikdy neprchala.

„Vy jste mi přivedly svou srnečku?“ otázal se jich vlídně. „Děkuju vám, to jste hodné! Ale vzít si ji s sebou nemůžu, víte? Odcházím do boje s Římany a byl bych radši, kdybyste si ji nechali tady, v bezpečí.“

„Vždyť je to ta tvoje,“ řekla holčička.

„Moje? Kdepak! Ta má byla přece bílá.“

„Vždyť ona taky je bílá!“ řeklo děvčátko, naslinilo si prst a začalo smečce třít místečko na srsti. „Vidíš?“

V tu chvíli se smečce konečně podařilo vyvléci z obojku a vrhla se rovnou k Sertoriovi. S tváří zmáčenou slzami – byla to ona úhlednější tvář – ji Sertorius zvedl v náruči, choval ji a líbal, nedokázal se od ní odtrhnout. „Diano! Ty má Diano! Dianičko moje!“

Když konečně děti odcházely, přidali jim stočený provaz, rodinný poklad, navrch do velkého vaku se zlatem, který nesl otrok s příkazem všechny a všechno doručit bezpečně jejich rodičům. Quintus Sertorius pak smečku vykoupal v nedalekém prameni a s chlácholivým broukáním ji celou pečlivě prohlédl. Ať byla příčina jejího zmizení jakákoli, na svobodě se jí zřejmě příliš dobře nevedlo. Zjevně ji napadla nějaká velká kočka, neboť dosud nesla stopy hlubokých, jen napůl zhojených škrábanců po drápech na obou bocích, jako kdyby byla stržena zezadu a cosi se ji pak pokoušelo odvléci. Jak se jí podařilo uniknout, věděla jen bohyně sama – dost možná se o její záchranu dokonce i přičinila. Spárky měla do krve rozdrásané, slechy na krajích potrhané, čenich rozedřený. Děti ji našly, když hnaly na pastvu rodinné stádečko ovcí, přiběhla sama k nim, čenichem se zavrtala do dívčiných umolousaných dlaní a celá se třásla úlevou.

„Nu, Diano,“ řekl Sertorius, když ji ukládal do bedničky na vůz, „už ses snad poučila, že divočina je jen pro divoké tvory. Tys asi ucítila jelínka, viď? Anebo tě snad

odehnali táboroví psi? Napříště, holčičko, budeš cestovat takhle. Ani pomyšlení, že bych tě měl znovu ztratit!“

Zvěst o tom se rozletěla rychleji než pták; Diana se vrátila! A s ní i Sertoriovo štěstí.

*** * ***

Pompeius s Metellem Piem nechali Valentii za zády a pokračovali v cestě dál na sever k Saguntu. Potraviny, které ukořistili v Saetabi (jiná kořist se tam najít nedala), představovaly vítaný příspěvek k jejich tenčícím se zásobám, stejně tak jako ty, které měl Pompeius uloženy v tajné skrýši v opuštěném lomu u Valentie. Dohodli se, že společně dojdou po východním pobřeží až k Emporiím a že Metellus Pius se svou armádou přezimuje v Narbonské Galii; třebaže jeho muži ani slovem nehlesli proti tisícimílové zacházce, která měla zajistit Pompeiovo bezpečí, usoudil Hovňousek, že dalších pět set mil chůze bude pro tento rok až dost. Kromě toho chtěl příštího jara být hned od počátku v samém středu dění, a věděl také, že po zničení hispánské armády je zatím Zadní Hispánie v bezpečí před jakýmkoli lusitanským nájezdem.

Saguntští k nim vyslali deputaci, aby jim sdělili, že jsou připraveni učinit všechno, čím by jim mohli pomoci, a že se město nepřestalo považovat za římské. Nebylo na tom nic překvapujícího: byly to přece právě spojenecké vztahy Sagunta k Římu (a k Massilii), které před půldruhým stoletím vedly k vypuknutí druhé punské války. Potravin jim však město mohlo nabídnout jen spoře, a tomu oba vojevůdci plně věřili. Úroda byla toho roku chudičká, nedostavily se pravidelné zimní deště, které by napojily osení tou nejpotřebnější vláhou, nezapršelo pak ani v pozdním jaru, kdy by byly zavlažení potřebovaly nasazující klasy, aby mohly ztěžknout bohatým zrnem.

Bylo proto třeba, aby se obě armády co nejrychleji dostaly k Iberu, kde žně nastávaly později a kde i úroda byla slibnější. Pokud by tam dorazili ještě před koncem měsíce *sextilis,* bude letošní sklizeň patřit jim, a ne Sertoriovi. Poselstvu ze Sagunta proto poděkovali a poslali je zpátky domů; Metellus Pius a Pompeius se zde nezdrží.

Rána v Pompeiově stehně se hojila, ale jen zvolna; ostny čepele kopí, které mu ji způsobily, vyrvaly nejen svalstvo, ale zpřetrhaly i šlachy, a tak bylo třeba vyčkat, až doroste a pospojuje se mnoho tkáně, než se na nohu bude moci opět postavit plnou váhou. Hovňouskovi se zdálo, že Pompeius daleko tíže než to, že mu neslouží noha a že na ni není ani trochu pěkný pohled, nese ztrátu státního koně. Nu, kůň je koneckonců mnohem krásnější než sebehezčí mužská noha. A jiného si tady, daleko od *rosey rury* v kraji Sabinů, těžko najde. Hispánští koně byli zakrslí a nedobrého chovu.

Pompeia zachvátila opět trudnomyslnost, a nebylo divu. Nejenže hlavním strůjcem vítězství na Sucru se nakonec stal Metellus Pius, ale Metellus Pius porazil a zahubil i nejlepšího Sertoriova vojevůdce a jeho nejzdatnější armádu. I Luciovi Afraniovi, Markovi Petreiovi a novému Pompeiovu legátu Luciu Tituriovi Sabinovi se v boji vedlo lépe než smolaři Pompeiovi. Jistěže bylo třeba vzít v úvahu, že proti Pompeiovi napřel Sertorius vztekle všechno své úsilí; ovšem Pompeius sám dobře věděl, že ve zkoušce neobstál. A teď, jak mu hlásili jeho zvědové, jim za jejich cesty k severu jde ten mariovský odrodilec v patách a bezpochyby čeká jen na svou další příležitost. Jeho gerilové bojůvky už o sobě daly vědět a napadaly všechny spížovací jednotky, které byly vysílány do terénu. Pompeius se už ovšem v tomto směru poučil stejně dobře jako

Hovňousek, takže těmito nájezdy utrpěly obě římské armády jen nepatrné škody. Nepatrné ale bylo i množství potravin, které se jim podařilo získat.

A potom, sotva minuli Saguntum – zjevně čirou náhodou – na Sertoria na pobřežní rovině náhle narazili. A Sertorius se rozhodl k bitvě, přičemž si neopomněl zajistit, aby právě on a jeho legie stály opět proti Pompeiovi. Slabým článkem v nepřátelské frontě se mu jevil Pompeius, nikoli Metellus Pius.

Bylo to jeho strategické pochybení. Byl by učinil mnohem lépe, kdyby si byl za přímého protivníka zvolil Metella Pia, a Pompeia přenechal Perpernovi; Pompeius se na bitevním poli objevil na nosítkách, nechtěl, aby se o něm – podobně jako o Achilleovi – říkalo, že se schoval ve stanu, zatímco jeho druzi nesli na bojišti břemeno boje. Srážka započala záhy odpoledne, a než nadešel soumrak, byla bitva u konce. Třebaže Metellus Pius utržil lehkou ránu do paže, stal se opět mužem dne. Perpernu připravil o pět tisíc mužů, zatímco sám utrpěl jen nepatrné ztráty. Zato nebohého Pompeia nepřestávala pronásledovat jeho smůla: přišel o celou svou jízdu až do posledního muže a jeho ztráty dosáhly počtu šesti tisíc mužů – půldruhé legie. To, že si střetnutí mohli vcelku připsat jako vítězství, bylo dáno Perpernovými ztrátami, k nimž přibývalo ještě tři tisíce padlých Sertoriových vojáků.

„Ten se tu za úsvitu objeví znovu," řekl Hovňousek pln optimizmu, když zašel za Pompeiem podívat se, jak se mu daří.

„Ne, určitě ustoupí," řekl Pompeius. „Ani jemu se dnes moc nevedlo, ovšem pro Perpernu to byla hotová katastrofa."

„Vrátí se, Gnaee Pompeie. Já ho už přece znám."

Och, ta bolest! Ta hořkost! Ten zlořečený Hovňousek ho *přece zná!*

A měl samozřejmě pravdu. Sertorius se ráno objevil znovu, rozhodnut zvítězit. Tentokrát napravil svou chybu a soustředil veškeré své úsilí na Metella Pia, jehož tábor napadl, sotva se trochu rozednilo. Jenomže *starý bačkora* na něho byl dokonale připraven. Zavedl ještě večer do svého tábora i Pompeia se vším jeho vojskem a Sertoria pak zcela rozdrtil. V tyto dny Metellus Pius jako kdyby omládl a načerpal nové síly – hnal Sertoria až do Sagunta, zatímco Pompeius putoval na nosítkách zpátky do svého stanu.

Avšak tato srážka, třebaže vcelku úspěšná, přesto přispěla k Pompeiovu osobnímu žalu. Padl v ní Gaius Memmius – jeho švagr a jeho přítel, jeho kvestor, první z Pompeiových legátů, který za tohoto tažení zahynul.

Zatímco Pompeius schoulen na vozíku taženém mulami v skrytu plakal, Metellus Pius dal rozkaz vyrazit na pochod k severu a Sertoria s Perpernou ponechal, aby si dělali, co se jim zlíbí, což bezpochyby znamenalo represálie vůči obyvatelům Sagunta. Nezůstanou tam dlouho, tím si byl Metellus Pius jist; Saguntum sotva stačilo uživit samo sebe, natož aby krmilo ještě celou armádu.

* * *

Koncem měsíce *sextilis* dosáhly obě římské armády Iberu, kde zjistili, že veškerá úroda už je v sýpkách – ovšem Sertoriových, v nedobytných horských pevnostech, a že po ní zůstala země spálená na jednolitou černou poušť. Sertorius se v Saguntu nezdržel nijak dlouho. Obelstil je a předešel, byl u Iberu první a zanechal za sebou zpustošenou zemi.

Emporiae a země Indigetů na tom nebyly o mnoho lépe; po dvou zimách Pompeiova pobytu se lidem sice nadily měšce, avšak sklizeň byla i tady jen slabá.

„Pošlu svého kvestora Gaia Urbinia do Zadní Hispánie, aby tam naverboval nové vojáky, tolik, kolik bude třeba k zabezpečení mého území," řekl Hovňousek, „ale máme-li konečně Sertoriovi přerazit hřbet, je třeba, abych ti byl hned na jaře nablízku. Takže to uděláme tak, jak jsme původně předpokládali – já tuto zimu strávím v Narbonské Galii."

„Ani tam ale nebyla úroda valná."

„To je pravda. Ale neměli tam už řadu let ubytované žádné vojsko, takže jim určitě zbylo dost, aby mohli zásobit i mne." Hovňousek se zachmuřil. „Spíš mám obavu, co si tu počneš ty sám. Tady určitě nebudou takové zdroje, aby z toho tví muži přes zimu trochu přibrali – a nevykrmíš-li je v zimě, zůstanou pěkně hubení."

„Vydám se na horní Durius," řekl Pompeius klidně.

„Bohové!"

„Nu, je to dost daleko na západ od Sertoriových měst, takže zlomit těch pár místních pevnůstek bude asi snadnější než dobývat města jako Calagurris nebo Vareiu. Iberus je Sertoriův od pramene až po ústí. Ale Durius ne. Oněch pár Hispánců, kterým mohu důvěřovat, mi řeklo, že to území není položeno příliš vysoko a nezná také tuhé zimy, protože je od severu chrání blízké Pyreneje."

„Obývají ho ovšem Vakceiové, a ti jsou dosti bojovní."

„Och, řekni mi laskavě, kterýpak hispánský kmen není bojovný," namítl Pompeius unaveně a poposedl, aby ulevil bolestem v noze.

Hovňousek zamyšleně pokyvoval hlavou. „Víš, Pompeie, čím víc o tom přemýšlím, tím víc se mi to zamlouvá," řekl. „Odeber se tam! Jen pamatuj na to, abys vyrazil dřív, než ti sněhy ztíží přechod přes rozvodí u pramenů Iberu."

„Neměj starost, já zimu stačím předběhnout. Nejdřív ale," pravil rozmrzele, „musím ještě napsat jeden dopis."

„Do Říma, senátu."

„Správně, Pie. Do Říma, senátu." Modré zraky, o poznání teď už vyspělejší a také ustaranější, se zahleděly do Metellových hnědých očí. „Jde ovšem o to – dovolíš mi, abych psal a hovořil i za tebe?"

„To samozřejmě můžeš," řekl Metellus Pius.

„Víš jistě, že bys do Říma raději nenapsal ty sám?"

„Ne, bude líp, když dopis dostanou od tebe. Ty jsi koneckonců ten, komu dali ti stratégové ztloustlí povalováním na lehátkách své zvláštní pověření. Já pro ně nebudu nic víc než obyčejný správce žehrající na důsledky strašlivé války. Na mě nedají, mají pocit, že já jsem tu od toho, abych zaťal zuby a vydržel. Ale tebe ještě neznají, Magne. Tebou si možná nejsou dost jistí. Ty zkrátka nejsi *jeden z nich.* Tak jim napiš! A pořádně je vylekej, Magne!"

„Neboj se, já je vystraším."

Hovňousek vstal. „Nu, já hned zítra vyrazím do Narbonu. Každý den, o který se tu zdržím, znamená víc tvých snědených zásob."

„Neupravíš ani to, co já stvořím? Varro mé dopisy vždycky vylepšoval."

„Ne, to bych určitě neměl dělat!" zasmál se Hovňousek. „Můj literární styl všichni dobře znají. Jen jim pošli ke čtení zase jednou něco jiného, něco, co zatím ještě neviděli."

A tak poslal Pompeius senátorům dopis, jaký ještě v životě nečetli.

SENÁTU A LIDU ŘÍMSKÉMU

Píšu tohle z Emporií o říjnových nonách za konsulátu Lucia Octavia a Gaia Octavia Cotty. O říjnových idách se vydám na pochod vzhůru podél řeky Iberu k řece Durius, tam, co se do ní vlévá řeka Pisoraca, co tam je uprostřed úrodné pahorkatiny to město, kterému se říká Septimanca. Tam, jak aspoň doufám, budu moct se svými vojáky přezimovat tak, aby měli pořád dostatečně plné břichy. Naštěstí už nemám zdaleka tolik mužstva jako před dvěma lety, když jsem dorazil do Emporií. Mám už jen čtyři legie a každou jen o čtyřech tisících chlapech. A jezdectvo žádné.

Proč musím pochodovat se svými čtrnácti tisíci muži nepřátelským územím a ještě v zimě? No proto, že ve východní Hispánii už není nic k snědku. Takže proto. A proč si nenakoupím jídlo z Galie nebo z Italské Galie, když větry jsou touhle dobou příznivé a vanou mým směrem? Protože nemám peníze. Nemám peníze ani na nákup jídla, ani na to, abych si najal ty lodi. Takže je to kvůli tomu. Nemám jinou možnost než loupit jídlo hispánským kmenům, které, jak doufám, budou natolik slabé, aby jim čtrnáct tisíc Římanů dokázalo sebrat to, co ještě mají. Proto taky musím pochodovat tak daleko – to abych našel kmeny, které jsou dost slabé na to, aby se nechaly obrat. Na Iberu už není k sehnání dost jídla, pokud by se ovšem nedobyla některá ze Sertoriových pevností, jenomže na to já teď nemám. Jak dlouho ostatně trvalo Římu, než dobyl Numantii? A Numantia je obyčejný kurník ve srovnání s městy, jako je Calagurris nebo Clunia. A v Numantii ostatně také nevelel Říman.

Víte už z mých zpráv, že se mi v těch dvou letech nevedlo právě nejlíp, třebaže můj kolega Quintus Caecilius Metellus Pius pontifex maximus měl úspěchů dost. Na Quinta Sertoria je třeba nejdřív se naučit správně jít. Tohle je zatím *jeho* země. Zná ji a zná i lidi tady. Já ne. Dělal jsem, co jsem uměl. Nevěřím, že by si tu byl kdokoli jiný, koho byste byli mohli poslat místo mne, počínal líp. Mému kolegovi Piovi to trvalo tri roky, než se dopracoval k prvnímu vítězství. Já jsem se alespoň za svého druhého roku tady na dvou vítězstvích podílel, když jsme spolu s mým kolegou Piem spojili své armády a porazili Sertoria nejdřív na řece Sucro a pak u Sagunta.

Můj kolega Pius a já věříme, že zvítězíme. Neříkám to jen tak. My opravdu vyhrajeme. Ale abychom to dokázali, potřebujeme nějakou pomoc z domova. Potřebujeme tu mít víc legií. Potřebujeme peníze. A já schválně neříkám *víc peněz,* protože pokud jde o mne, tak já jsem od vás peníze zatím nedostal vůbec. A nemyslím ani, že by byl nějaké peníze dostal můj kolega Pius. Tedy jiné peníze, než bylo to jeho stipendium za první rok jeho správcování tady. Jako bych vás ovšem slyšel: dobuď několika vítězství a vypleň si pár měst, a hned budeš při penězích. Jenomže to v Hispánii neplatí. Peníze tu nejsou žádné. Všechno, co se tu dá najít, když dobydu nějaké město, je troška jídla. Peníze žádné. Pokud vám snad dělá potíže vyznat se v tom, co tu píšu, tak vám to zopakuju. NEJSOU PENÍZE. Když jste mě sem vysílali, dali jste mi šest legií a tisíc jezdců a peněz jen tolik, abych je mohl půl roku všecky platit a nakupovat pro ně zásoby. Ale to bylo před dvěma lety. Svou válečnou pokladnici jsem měl už za půl roku docela

prázdnou. A to už je půldruhého roku. Od té doby peníze žádné. A vojáci také žádní.

Víte dobře – a já vím, že to víte, protože jsme vám to oba, můj kolega Pius i já, uvedli v našich zprávách – že Quintus Sertorius uzavřel pakt s králem Mithridatem Pontským. Svolil, že potvrdí králi Mithridatovi všechny jeho územní zisky a že povolí Pontu dobýt i další země, jakmile se on sám stane *římským diktátorem.* Z toho byste si měli vzít poučení, že se Quintus Sertorius nehodlá zastavit, až by se konečně stal hispánským králem. Chce být i římským králem, bez ohledu na to, co se mu uráčí udělit si za titul. A jsou jen dva lidé, kteří mu to dokážou překazit. Můj kolega Pius a já. Říkám to proto, že zatím jsme pořád ještě tady, kde máme možnost ho zastavit včas. Jenomže s tím, co tu máme, ho skřípnout nedokážeme. On vládne veškerým vojskem, které dokáže Hispánie postavit, a má na to římský výcvik, aby i z těch barbarských Hispánců dokázal nadělat docela dobré římské vojsko. Kdyby nebylo těchhle dvou věcí, mohl být vyřízen už před dvěma lety. Jenomže takhle je on dál tady a dál verbuje a cvičí nové a nové vojáky. Můj kolega Pius a já tu žádné vojáky naverbovat nemáme možnost. Nikdo, kdo je při zdravém rozumu, tu do našich armád nevstoupí. Nemůžeme naše vojáky ani platit. Nedokážeme jim už ani pořádně naplnit břich. A bohové jsou mými svědky, že není ani kořist, kterou bychom mezi ně mohli rozdělit.

Já Sertoria porazit dokážu. A jestli to nepůjde jinak, pak budu jako ta kapka vody, která vyhlodá i nejtvrdší kámen na tenkou skořápku, jakou potom svede rozbít i malé dítě s dětským kladívkem. Můj kolega Pius si myslí totéž. Ale nemůžu Sertoria porazit, pokud nedostanu víc vojáků, víc jezdců a taky PENÍZE. Moji vojáci nedostali žold už půldruhého roku a já jsem dlužen padlým zrovna tak jako živým. Přivezl jsem si s sebou značnou sumu svých vlastních peněz, ale ty jsem už všechny utratil za nákupy zásob.

Neomlouvám žádné ztráty na lidech, které jsem utrpěl. Byly způsobeny mými chybnými odhady, kterým ovšem nijak nenapomohly informace, které jsem od vás obdržel v Římě. Že by totiž šest legií a patnáct set jezdců mělo vrchovatě stačit k Sertoriově porážce. Byl bych s sebou měl mít alespoň deset legií a tři tisíce jezdců. Pak bych ho byl porazil hned první rok a Řím by na tom byl líp, pokud jde o vojáky i pokud jde o peníze. To jste ale měli uvážit včas, vy držgrešlové.

A ještě na něco byste měli myslet, a já vám hned povím nač. Jestli já nebudu mít prostředky a vojáky na to zůstat v Hispánii a jestli ani můj kolega Pius nebude moci opustit ten svůj zastrčený kouteček Hispánie, co myslíte, že se stane? Vydám se zpátky do Itálie. A za mnou se potáhne rovnou v mých stopách Quintus Sertorius jako ohon za kometou. Takže o tom přemýšlejte. A hodně přemýšlejte. A pošlete mi víc legií a taky nějakou tu jízdu. A PENÍZE.

Mimochodem: Řím mi dluží jednoho státního koně.

Dopis dorazil do Říma koncem listopadu, v době přesunů v Sullově reorganizovaném senátu. Dosluhující konsulové se chystali svůj úřad ukončit a konsulové nadcházejícího roku už okoušeli pocit své příští moci. Vzhledem k trvalé

nemoci Lucia Octavia zaujímal kurulské křeslo pouze jeden konsul, Gaius Aurelius Cotta. Pompeiův dopis předčítal ztichlému senátu Mamercus princeps senatus, což bylo jedno z mála privilegií, která Sulla prvnímu senátorovi neodňal.

K odpovědi povstal Lucius Licinius Lucullus, první konsul z dvojice nastupující úřad příští rok; jeho mladším kolegou, druhým zvoleným konsulem, byl prostřední bratr konsula současného Marcus Aurelius Cotta; žádnému z obou přítomných Cottů se na onen drsný a výhružný list nechtělo reagovat.

„Otcové senátoři, to, co jste právě vyslechli, je spíše velitelské hlášení než nějaká vyšperkovaná zpráva politika."

„Velitelské hlášení? Já bych spíše řekl, že je to napsáno přesně tak špatně, jak špatným je autor toho výplodu i velitelem!" prohlásil Quintus Hortensius a stiskl si dvěma prsty chřípí, jako by chtěl uniknout jakémusi zápachu.

„Mírni se trochu, Hortensie!" pravil otráveně Lucullus. „Nehodlám si nechat kořenit to, co k tomu sám hodlám říct, výlevy stratégů od jídelní tabule! Pokud se snad cítíš schopen zvednout se ze svého lehátka a od svých všelijakých rybiček a rozhodneš se ukázat, že jako voják přemistruješ i Quinta Sertoria, rád ti k tomu poskytnu příležitost. A nejen to, posypu ti cestu samými růžovými plátky, aby se ti ty tvoje baculaté a ploché nožičky neotlačily! Ale dokud nebudeš mít meč stejně ostrý jako jazyk, nech ho laskavě tam, kam patří – za zuby v mlsné hubě!"

Hortensius s kyselou tváří zmlkl.

„Není to úhledné slohové cvičení politika. A nás politiky zrovna nešetří. Na druhé straně není příliš ohleduplné ani k samému pisateli. Neoplývá omluvami a výmluvami, a výčet vyhraných i prohraných bitev je v naprostém souladu se zprávami, které pravidelně dostáváme od Quinta Caecilia Metella Pia.

Já sám jsem v Hispánii nikdy nebyl. Někteří z vás, kdo tu sedíte, tu zemi trochu znáte, ale většina je na tom v tomto směru stejně jako já a neví o Hispánii naprosto nic. Za starých časů slynula Zadní Hispánie pověstí přímo vynikajícího místa pro své správce – bohatého, spořádaného, mírumilovného, nicméně s dostatečným množstvím barbarů hned na dvou hranicích současně, takže pokud se správci zachtělo války, nebylo nijak obtížné ji podnítit. Přední Hispánie takto přitažlivá nikdy nebyla – zisky jsou v ní hubené a místní obyvatelstvo je ve stavu trvalého neklidu. Proto správce Přední Hispánie mohl očekávat leda prázdný měšec a nemálo starostí s horskými kmeny ve střední části země.

To všechno se ovšem změnilo v okamžiku, kdy se tam objevil Quintus Sertorius. Měl možnost seznámit se s Hispánií velice důkladně, počínaje onou misí, kterou tam vykonával pro Gaia Maria, až po službu vojenského tribuna za Tita Didia – v jejímž průběhu, jak vám tu připomenu, získal *korunu z trávy*, ač byl tou dobou ještě mladíček. A když se tento pozoruhodný a bezesporu zdatný muž znovu uchýlil do Hispánie, tentokrát jako mariovský rebel na útěku před spravedlností, stala se Přední Hispánie prakticky/neovladatelnou a římské správě se vymkla také ta část Zadní Hispánie, která leží západně od řeky Baetis. Jak se uvádí v listu Gnaea Pompeia, trvalo vynikajícímu správci Zadní Hispánie téměř celé tři roky, než se mu zdařilo vyhrát první bitvu proti jednomu ze Sertoriových stoupenců, Hirtuleiovi – nikoli tedy proti Sertoriovi samému. Výtka, které nás dopis ušetřil, by mohla znít, že vzhledem ke sporům na italské půdě už téměř po dva roky zanedbáváme povinnost vyslat do Přední Hispánie nového správce. A toto zanedbání, otcové senátoři, se rovnalo věnovat Sertoriovi celou Přední Hispánii darem!"

Lucullus se odmlčel, zahleděl se zpříma na Philippa, jenž se na své stoličce předklonil a nasadil široký úsměv. Luculla sice hnětlo, že se má takto angažovat v podstatě ve Philippově zájmu, nedokázal však potlačit svůj smysl pro spravedlnost. Kromě toho bylo lépe, zazní-li tato slova z úst budoucího konsula, než aby je tu pronášel někdo, o kom i ten nejzpozdilejší senátor ví, že je to Pompeiův najatý zastánce.

„Když jste, otcové senátoři, Gnaeovi Pompeiovi Magnovi přiřkli ono mimořádné pověření, byl jsem já ještě správcem v provincii Africa a vy jste nebyli s to nalézt senátora ochotného ujmout se úkolu vykořenit moc Quinta Sertoria v Hispánii. Poslali jste tam tedy Gnaea Pompeia se šesti legiemi a patnácti sty jezdci. Otevřeně vám tu musím říct, že sám bych nebýval takovýto úkol přijal s méně než deseti legiemi a třemi tisíci jezdci – to jest s počty, které Gnaeus Pompeius ve svém dopise uvádí jako přiměřené. S naprosto správnými počty!

Podíváme-li se na dosavadní vojenskou dráhu Gnaea Pompeia, je úctyhodná. Pompeius je kromě toho dostatečně mladý na to, aby byl tvárný, aby se dokázal potřebám svých úkolů přizpůsobit. To je kvalita, kterou muži s přibývajícími lety zpravidla ztrácejí – spolu se svým mladistvým elánem. Proti jakémukoli jinému nepříteli Říma by patrně bylo oněch šest legií a patnáct set jezdců plně postačilo. Jenomže Quintus Sertorius je zcela zvláštní případ. Nespatřili jsme nikoho takového od časů Gaia Maria a já osobně ho považuji za ještě lepšího velitele, než jakým byl Gaius Marius sám. Takže by nás ony první Pompeiovy porážky neměly nijak překvapovat. Nepřálo mu zrovna štěstí, to je vše! Neboť on se musel utkat s jedním z nejlepších vojenských mozků, jaké kdy Řím zrodil. Pochybujete snad o tom? Neměli byste! Je to čirá pravda.

I ty nejlepší vojenské mozky si však časem navyknou myslet jedním ustáleným způsobem. Správce Západní Hispánie, náš dobrý Quintus Caecilius, je nyní v Hispánii už dostatečně dlouho na to, aby začal Sertoriovy myšlenkové pochody chápat. Metellovi Piovi k tomu mohu než blahopřát. Přiznávám, že jsem si původně nemyslel, že bude na tohle mít! Jenomže ani on nemůže Sertoria vyřídit sám. Na to je válčiště příliš veliké. Jako kdyby se tu opakovala situace z doby války s Italiky: týž muž nemůže být současně na dvou místech, na severu i na jihu, a obě tato území od sebe odděluje hráz hornaté vyprahlé země.

Vyslali jste tam tedy druhého muže – pouhého jezdce, na jehož hlavu jste vložili nepojmenovanou vojenskou korunu – aby vládl v nám bližší provincii Přední Hispánie. Jakže jsi to formuloval, Philippe? – *non pro consule, sed pro consulibus.* Dali jste mu na srozuměnou, že ho vysíláte s potřebnou vojenskou silou a dostatečně finančně vybaveného. Ne, není třeba si nic namlouvat, on se na to pověření jen třásl! V devětadvaceti to byl už ošlehaný veterán, takže kdo z nás vojáků by o takového něco byl nestál? Chtěl to velení za každou cenu, a dost možná, že by ho byl přijal i s ještě chudším vybavením! Byli byste ho možná dostali úplně pod cenou, za pouhé čtyři legie a pět set jezdců.“

„Škoda že jsme to neudělali,“ řekl Catulus. „Za tu dobu, co tam je, už ztratil víc než to.“

„Jistě, jistě!“ pokřikoval Hortensius.

„A tím,“ pokračoval Lucullus a poznámky obou švagrů tentokrát ignoroval, „se dostávám k jádru věci. Jak může Řím doufat, že muže, jako je Quintus Sertorius, zastaví, když není ochoten do Hispánie poslat vojáky nezbytné k jeho zadržení a peníze nutné k tomu, aby tam měli z čeho žít? Ani tento Quintus Sertorius by si byl neporadil

ve válce, jakou proti němu mohli Pompeius s Piem zahájit na dvou frontách, kdyby byl každý z nich velel deseti legiím a třem tisícům jezdců! Pompeius ve svém dopise obviňuje z proher *tento senát – a já* s jeho výrokem nemohu než souhlasit! Jakým právem by mohl senát očekávat zázraky, když na ně svému najatému čaroději nedokáže ani dát, co je třeba? Neposkytnout peníze, nevyslat posily – takhle to dál zkrátka jít *nemůže!* Někde senát ty peníze na zaplacení až běda nedostatečného počtu Pompeiových a Piových vojáků, kteří zatím v Hispánii jsou, prostě najít *musí*, a musí nadto nalézt i další prostředky na doplnění Pompeiovy armády alespoň o dvě legie. I když čtyři by byly lepší."

Gaius Cotta odpověděl z kurulského křesla. „Souhlasím do posledního slova se vším, co jsi právě řekl, Lucie Licinie. Jenomže my žádné peníze nemáme, Lucie Licinie. Žádné peníze zkrátka nejsou."

„Pak je třeba je nalézt," řekl Lucullus.

„Nalézt kde?" otázal se Gaius Cotta. „Jsou tomu celé tri roky, co jsme naposledy z Hispánie dostali nějakou podstatnější sumu na daních a poplatcích. A od chvíle, kdy povstali Contestani, neviděli jsme odtamtud už ani denarius. Zadní Hispánie nemůže dolovat v Mariovských horách ani v jižní Orospedě a Přední Hispánie má stejný problém v okolí Nového Kartága. Dny, kdy podíl státní pokladny na zlatě, stříbru, olovu a železu vytěženém v Hispánii dosahoval dvaceti tisíc talentů, jsou ty tam, stejně tak jako doly samy. Navíc snížily události posledních let také naše příjmy z provincie Asia na vůbec nejnižší úroveň od doby, kdy jsme toto území před více než padesáti lety zdědili. Válčíme v Illyriku, v Makedonii a také v Zaalpské Galii. Přicházejí zvěsti o tom, že opět povstal král Mithridatés, i když to až dosud nikdo nedokázal s určitostí potvrdit! A až zemře bíthýnský král Níkomédés, situace na východě provincie se dále vyhrotí."

„Odepírat našim správcům v Hispánii peníze a vojáky jen proto, že tu někdo trpí jasnovidectvím a prorokuje události na opačném konci našeho moře, k nimž vůbec nemusí ani dojít, je naprostá pitomost," prohlásil Lucullus.

„Tak to není, Lucie Luculle!" odsekl rozezleně Cotta. „Na to, abych poznal, že nemáme peníze, natož pak vojáky, které bychom mohli poslat do Hispánie, nepotřebuju být jasnovidec! Gnaeus Pompeius a Quintus Pius se budou muset obejít s tím, co mají!"

Lucullova podlouhlá tvář zkameněla na křemen. „Pak ovšem," řekl, „se na římském nebi ukáže nová kometa. Její hlava bude ještě poměrně loajální, neboť tu bude představovat Gnaeus Pompeius se zbytkem své armády, která zajde na úbytě a úprkem se bude vracet domů. Ovšem její chvost – ach, to bude nějaký ohon! Ten bude tvořit Quintus Sertorius a jeho hispánští barbaři, kteří jsou mu plně oddáni a poddáni. A cestou se k nim přidají všichni ti Volkové, Saluviové, Vokonciové, Allobrogové, Helviové – a nepochybně také Bojové a Insubrové z Italské Galie, nemluvě o Ligurech a Vagiennech."

Po odpálení této parthské střely se rozhostilo naprosté ticho.

Philippus usoudil, že tohle je ten pravý okamžik, kdy je třeba porušit Sullovo pravidlo, povstal a zvolna došel do samého středu Hostiliovy kurie. Odtamtud se rozhlédl kolem dokola po celém shromáždění, od Cethegovy popelavé tváře až po Hortensiovy a Catulovy uhýbající zraky. Poté se obrátil ke kurulskému pódiu a upřeně se zadíval na Gaia Cottu, jehož výraz napovídal, jak velice je v úzkých.

„Navrhuji, otcové senátoři," pravil Philippus, „abychom si předvolali představené státní pokladny a úředníky obeznalé v daních a zjistili spolu s nimi, jak by se dala sehnat ona částka, o které nás ctihodný konsul právě informoval, že ji nemáme.

Doporučuji také, abychom se rovnou poohlédli po nějakých legiích a po jedné nebo dvou eskadronách jízdy.“

*** * ***

Když Pompeius dorazil před Septimanku v zemi Vakceiů, shledal, že je mnohem menší, než se jeho informátoři domnívali, třebaže se zdálo, že město je přesto dosti bohaté. Rozkládalo se na ostrohu nad řekou Pisoraca, nebylo však uzpůsobeno k obraně; ihned po Pompeiově příchodu se celá tato oblast bez boje vzdala. V doprovodu houfu tlumočníků se Pompeius snažil kmenové náčelníky upokojit a přesvědčit je o svém záměru zaplatit za všechno, co bude pro armádu potřebovat, a zajistit náležité chování svých jednotek.

Nejzápadnější Sertoriovou pevnůstkou byla Clunia, pár mil na sever od pramenů Duria, avšak některé osady na jih odtud se už doslechly o osudu Segovie, a jakmile Pompeius přibyl do Septimanky, ihned k němu vyslaly deputace s horlivým ujištěním o své loajalitě k Římu, navíc mu pak nabídly vše, co bude potřebovat. Po poradě se svými legáty, s tlumočníky a s místními náčelníky poslal tedy Pompeius Lucia Tituria Sabina s patnácti kohortami, aby se na zimu utábořili v Termeste, jejíž obyvatelé byli sice Keltiberové, avšak nijak už netoužili sloužit Sertoriovi.

Skutečností bylo (jak Pompeius napsal Metellovi Piovi v novoročním blahopřání), že se všeobecná nálada v Hispánii začínala právě dost podstatně proměňovat. Pokud by se na Sertoria v průběhu nadcházejícího roku podařilo udeřit takovou silou, že by viditelně zakolísal, začalo by valem přibývat měst, jako byly Septimanca a Termeste, spěchajících podrobit se. A pak by bylo možno válku přenést do srdce Sertoriova panství, na horní Iberus, a byl by konec s jeho výpady do krajů při jihovýchodním pobřeží Hispánie.

Jaro nadešlo na horním Duriu velice záhy a Pompeius neotálel. Obyvatele Septimanky a Termeste nechal zasít celou loňskou úrodu (a něco málo navíc, pro případ, že by se sem Římané uchýlili i v příští zimě) a jeho čtyři početně velice ztenčené legie vyrazily vzhůru po řece Pisorace do Pallantie, která se prohlásila za Sertoriova stoupence, patrně z toho jediného důvodu, že její odvěký rival Septimanca přešla na stranu Říma.

I Metellus Pius zrušil tábor v Narbonské Galii hned zjara a pochodoval vzhůru proti toku Iberu, se záměrem spojit se případně s Pompeiem, až se jeho armáda vydá po Iberu dolů. Za svůj nejdůležitější cíl však Metellus Pius považoval uvolnit pro římskou potřebu cestu mezi Iberem a vnitřní Hispánii; a tak, jakmile dosáhl Sala – přítoku přivádějícího do Iberu vody z pohoří Juga Carpetana – vydal se vzhůru proti jeho toku a jedno po druhém si podrobil všechna Sertoriova města, která na Salu ležela. Poté, co tuto krátkou, ale ráznou kampaň dokončil, získal rychlou přístupovou cestu do své provincie a odřízl Sertoria od pramenů obou řek, Tagu i Anasu, což znamenalo jeho izolaci od kmenů v Lusitánii.

Pallantia se ukázala být tvrdým oříškem, a tak se Pompeius usídlil před ní tak jako Scipio Aemilianus před Numantii – jak neopomněl městu trvale připomínat ústy neúnavných heroldů. Pallantia se na oplátku obrátila o pomoc k Sertoriovi v Osce a ten odpověděl tím, že přivedl celou svou armádu a oblehl obléhatele. Bylo zřejmé, že se vůbec nezajímá o *starého bačkoru* ze Zadní Hispánie, jehož se rozhodl ignorovat po

celou dobu jeho operací na Salu; Sertorius byl tak jako předtím i nadále přesvědčen, že slabým článkem v římském řetězu je Pompeius.

Žádná z bojujících stran stojících před Pallantií neměla zájem na přímém střetnutí; a tak se Pompeius snažil udolávat kousek po kousku město a Sertorius zase z Pompeiovy armády uždiboval muže po muži. Zatímco tedy Pompeius vršil u mohutných dřevěných hradeb Pallantia polena a chrastí, Sertorius občas odpravil pár Pompeiových vojáků. A koncem dubna se Pompeius sebral a odtáhl a nechal Sertoria vypomáhat městu s opravami spálených částí opevnění, dříve než se vydá pronásledovat ho.

O měsíc později se Pompeius a Metellus Pius setkali před jedním ze Sertoriových nejsilnějších měst, Calagurris na horním Iberu.

Spolu s Hovňouskem tam na Pompeia čekala pokladnice plná peněz a dvě nové legie s šesti tisíci dalšími muži rozdělenými zatím do kohort, kteří měli doplnit dosavadní prořidlé Pompeiovy legie na plné stavy. A navíc přibyl s touto štědrou nadílkou z Říma i jeho nový prokvestor – nikdo jiný než Marcus Terentius Varro.

Och, co to bylo za štěstí uvidět zase před sebou tu blýskavou plešku s věnečkem černých vlasů nad ušima! Pompeiovi vyhrkly slzy a vůbec se za ně nestyděl.

„Vyrazil jsem sice dřív, než přibyl Varro s tvými posilami do Narbonu," říkal Hovňousek, když se všichni tři konečně usadili v Pompeiově stanu nad vytouženým pohárem vína s vodou, „ale pak, když jsem se vrátil z úvalu řeky Salo a dal se znovu vzhůru proti proudu Iberu, jsem ho ještě dohonil. A musím ti s radostí oznámit, Magne, že i mně předal plnou válečnou pokladnici."

Pompeius nadmul prsa a vyrazil hluboký vzdech úlevy. „Takže tedy ten můj dopis asi přece jen zapůsobil," řekl Varronovi.

„*Zapůsobil*?" Varro se rozesmál. „Já bych spíš řekl, že senátu zapálil pod zadkem takový oheň, jaký nezažili od chvíle, kdy se Saturninus prohlásil za krále Říma! Nic bych ti tak nepřál jako vidět ty jejich tváře, když jim Lucullus začal vyjmenovávat všechny galské kmeny, které se přilepí k chvostu té sertoriovské komety, až v tvých patách poletí do Říma!"

„Lucullus?" řekl překvapeně Pompeius.

„Nu, ten se přece ukázal být tvým hlavním zastáncem, Magne!"

„Ale proč? Nikdy jsem neměl pocit, že by mě měl obzvlášť rád."

„Rád on tě asi opravdu nemá. Já si ale myslím, že se hlavně bál, aby někdo nenavrhl, že by tě měl v Hispánii vystřídat. Je to vynikající voják, to ano, ale poslední věc, kterou by si asi přál, je být poslán do Hispánie. Najdi mi chlapa, který má všech pět pohromadě a chtěl by přitom do Hispánie!"

„Jistě, najdi někoho takového," usmíval se Hovňousek.

„Takže já teď zase mám šest legií a oba máme z čeho platit," řekl Pompeius. „Kolik že jsme to dostali?"

„Dost na to, abyste mohli zaplatit živým a vyplatit mrtvé, a ještě zbyde na letošní zásobování. Nevystačí to ale na letošní žold. Je mi to líto, Magne. Tohle bylo nejvíc, co Řím dokázal udělat."

„Rád bych věděl, kde má schovaný ten svůj poklad Sertorius! Bylo by to první město, na které bych zaútočil, a nedopřál bych si oddechu, dokud by jeho vaky s penězi nebyly v mé válečné truhlici," řekl Pompeius.

„Myslím, že ani Sertorius nemá peněz nazbyt, Magne," řekl Hovňousek a pochybovačně vrtěl hlavou.

„Nesmysl! Ani ne před rokem dostal od krále Mithridata tři tisíce talentů ve zlatě!"

„Odhadl bych, že už to všechno stačila zatím pohltit válka. Nezapomínej, že on nemá žádné provincie, z nichž by mu plynul nějaký pravidelný příjem, a nemá také otroky, kteří by na něho dřeli v dolech. A hispánské kmeny žádné peníze taky nemají.“

„Ano, to máš asi pravdu.“

Zavládla chvilka vlídného a milého ticha. A pak ho náhle přerušil Metellus Pius, jako by mu v hlavě právě dozrálo rozhodnutí, které se tam už dlouho rodilo. Nadechl se tak zhluboka a nápadně, že se po něm Pompeius i Varro zvědavě podívali.

„Mám nápad, Magne,“ řekl.

„Poslouchám.“

„Právě jsme se shodli, že všichni v Hispánii velice zchudli, Hispánci zrovna tak jako Římané. Chudobou trpí dokonce i punští Gadetánci. Bohatství je pro kohokoli, kdo žije v Hispánii, nedostižným snem. Nu, a čirou náhodou je dole v Zadní Hispánii v truhlici takový menší pokládek, který patří provincii a který se uchovává v rezidenci římského správce v Castule už od dob, kdy ho tam uložil Scipio Africanus. Nemám ponětí, proč už se ho dávno nezmocnil nějaký ten lakotnější správce, fakt je, že se tak až dosud nestalo. Je toho sto talentů, všechno v dobrých zlatých mincích, které razil Hannibalův švagr Hasdrubal.“

„Proto ho asi nikdo nesebral,“ ušklíbl se Varro. „Jakpak by se asi Říman zbavoval takového množství kartaginských zlatých minci, aniž by to vyprovokovalo něčí zvědavé otázky?“

„Asi máš pravdu.“

„Takže ty, Pie, máš k dispozici jedno sto talentů zlatých kartaginských mincí,“ řekl Pompeius. „A co s nimi tedy hodláš podniknout?“

„Mám dokonce ještě o něco víc. Mám dvacet tisíc jiter prvotřídní půdy na samém břehu řeky Baetis, kterou kdysi Servilius Caepio zabavil jakémusi místnímu šlechtici náhradou za dlužné daně. I ta už tam leží připsána Římu celá dlouhá desetiletí a plyne z ní do státní pokladny jen nevelké nájemné.“

Pompeius pochopil. „Ty chceš nabídnout to zlato i tu půdu tomu, kdo by nás byl ochoten Quinta Sertoria zbavit.“

„Naprosto přesně!“

„To je vynikající myšlenka, Pie! Ať se nám to líbí, nebo ne, mám pocit, že rozdrtit Sertoria na bojišti se nám nepodaří nikdy. Na to je on až příliš chytrý. A má navíc odkud brát vojáky – v zemi jich jsou obrovské rezervy, a jsou to chlapi, kteří nedbají, jestli jim platí, nebo ne. Chtějí jediné – spatřit konec Říma. Ovšem v každém hlavním městě a kolem každé armády se vždycky motá pár chtivých nenasytů. Pokud nabídneš odměnu, jako bys zanesl válku do samého Sertoriova paláce! A bude to válka nervů. Udělej to, Pie! Určitě to udělej!“

A Pius tak učinil. Během jediného tržního intervalu bylo po celé Hispánii rozhlášeno takovéto oznámení: sto talentů ve zlatě a dvacet tisíc jiter nejlepší půdy při břehu řeky Baetis získá ten šťastlivec, jenž sdělí informaci vedoucí k usmrcení nebo k dopadení Quinta Sertoria.

Že toto opatření Sertoria tvrdě zasáhlo, bylo Metellovi Piovi a Pompeiovi záhy zjevné, neboť se doslechli, že sotva se s ním Sertorius seznámil, rozpustil okamžitě svou osobní stráž složenou z Římanů a nahradil ji oddílem svých nejloajálnějších oskánských Hispánců, a pak se i on sám začal stranit společnosti svých římských a italských přívrženců. Byly to kroky, které jeho Římany i Italiky ťaly do živého. Jak se Quintus Sertorius opovážil předpokládat, že by ho snad nějaký Říman anebo Italik dokázal zradit! Nejvíc uražen se ze všech Římanů cítil Marcus Perperna Veiento.

* * *

Kromě této války nervů pokračovaly dál i skutečné boje. Pompeius s Metellem Piem nyní postupovali v úzké spolupráci a dobyli některá Sertoriova města, třebaže Calagurris stále ještě odolávala; Sertorius s Perpernou tam přitáhli s třiceti tisíci muži, zaujali podobné postavení, jaké zvolil už Sertorius proti Pompeiovi u Pallantie, a stejným způsobem začali na obléhatele dotírat a po jednotlivcích je ničit. Posléze se Pompeius s Metellem Piem museli od města stáhnout, a to nikoli před Sertoriovým tlakem, nýbrž z nedostatku zásob; jejich dvanáct legií nebylo už prostě čím krmit.

Zásobování představovalo vlivem loňské neúrody trvalý problém. A jak se jaro přehouplo v léto a pod palčivým sluncem už začínala zrát nadcházející sklizeň, s Pompeiovými a Metellovými plány na válečné využití zásobovací krize si zle zahrál vrtoch počasí. Celé západní Středomoří zachvátil strašlivý hladomor, poté co se po suché zimě a jaru přihnala doslovná potopa lijáků právě v době, kdy by skrovná úroda byla měla dozrávat. Nečas stihl území od Afriky až po Alpy a od Ókeánu Atlantiku až po Makedonii a Řecko. Nesklidilo se nic a nikde: v Africe, na Sicílii, na Sardinii, v Italské Galii, v Zaalpské Galii ani v Přední Hispánii. Toliko v Zadní Hispánii část úrody pohromu přečkala, avšak zdaleka ne v obvyklé hojnosti.

„Jedinou útěchou pro nás může být," řekl Pompeius Hovňouskovi koncem měsíce *sextilis*, „že bez jídla zůstane i Sertorius."

„Ten má ovšem sýpky plné ještě z minulých let," řekl mrzutě Hovňousek. „On to přečká mnohem snáze než my."

„Mohl bych se vrátit na horní Durius," řekl nejistě Pompeius, „jenže si nemyslím, že by to území dokázalo uživit šest legií."

Metellus dospěl k rozhodnutí. „Ne, Magne, odtáhnu já, do své provincie. Nemyslím si, že bys mě tu potřeboval dřív než napřesrok na jaře. To, co je třeba dokončit v Přední Hispánii, zvládneš klidně ty sám. Pro *moje* muže v Přední Hispánii určitě jídlo nezbyde, ale ty, pokud se ti podaří proniknout do některé ze Sertoriových větších pevnůstek, tam určitě pro své vojsko zásoby najdeš. Mohu s sebou vzít i dvě tvoje legie do Zadní Hispánie a umožnit jim tam přezimování. Pokud je budeš na jaře chtít mít tady, pošlu ti je – ale budeš-li se domnívat, že je tu neuživíš, ponechám je u sebe. Nebude to snadné, ale Zadní Hispánie není postižena tolik jako všechno ostatní území západně od Kýrénaiky. Můžeš být bez obav, kdokoli bude u mne, dostane dobře najíst."

Pompeius nabídku přijal a Metellus Pius odpochodoval s osmi legiemi zpět do své provincie toho roku mnohem dříve, než původně zamýšlel a chtěl. Čtyři zbývající Pompeiovy legie byly ihned vypraveny zpátky do Septimanky a do Termeste, zatímco Pompeius, jenž spolu s Varronem setrval na dolním Iberu (díky záplavám už přestala být pastva problémem, takže jízdu měl Pompeius v úmyslu nechat pod Varronovým velením přezimovat v Emporiích), usedl, aby se už podruhé obrátil dopisem na římský senát. A třebaže už byl Varro po ruce, zachoval si Pompeius svůj styl.

SENÁTU A LIDU ŘÍMSKÉMU

Jsem si vědom, že všeobecný nedostatek obilí asi postihuje Řím a Itálii stejně těžce, jako dolehl i na mě. Poslal jsem dvě ze svých legií se svým kolegou Piem do jeho provincie, kde je přece jen líp než tady v Přední Hispánii.

Nehodlám tímto dopisem žádat o potraviny. Nějak už své muže dokážu udržet naživu, právě tak jako dokážu posléze udolat toho Sertoria. Ale píšu kvůli penězům. Pořád ještě dlužím svým mužům roční žold a unavuje mě už, že se to opoždění stále nedaří dohnat.

I když jsem tady téměř na samém západním konci světa, dovídám se přesto, co se děje jinde. Vím o tom, že časně zjara vtrhl Mithridatés do Bíthýnie, bezprostředně poté, co umřel král Níkomédés. Vím také, že to mezi makedonskými kmeny vře od jednoho konce Egnatiovy silnice na druhý. Vím i o tom, že piráti znemožňují římským lodím dopravit z východní Makedonie a z provincie Asia obilí, které by mohlo pomoci překonat jeho současný nedostatek. Vím rovněž, že letošní konsulově, Lucius Lucullus a Marcus Cotta, byli nuceni vydat se ještě v době svého úřadu do boje s Mithridatem.

Ale vím také o tom, že jste konsulovi Lucullovi nabídli dvaasedmdesát milionů sesterciů na úhradu nákladů za loďstvo – a že on vaši nabídku odmítl. Takže vy teď máte přinejmenším těch dvaasedmesát milionů schovaných pěkně pod kamenem ve sklepě státní pokladny, ne? Dost mě dopaluje, že si ceníte Mithridata výš než Sertoria! Já tedy ne! Mithridatés je obyčejný východní potentát, jehož jediná síla je v počtu vojáků. Kdežto ten druhý je *Říman.* A v tom tkví všechna jeho síla. A já moc dobře vím, s kým bych bojoval radši. Dokonce bych si přál, abyste mi byli nabídli úkol vypořádat se s Mithridatem. Byl bych to bral mnohem radši než tuhle nevděčnou záležitost v Hispánii, na kterou si nikdo ani nevzpomene.

Nemůžu tady v Hispánii pokračovat dál bez části těch dvaasedmdesáti milionů sesterciů, a tak mám návrh: nadzvedněte laskavě tu kamennou desku ve státní pokladně, pár žoků peněz odtamtud vyberte a pošlete je sem. Jinak se nabízí velice jednoduché řešení. Rozpustím prostě to svoje vojsko tady v Přední Hispánii – všechny čtyři legie, co tu teď mám – a nechám své muže, aby se o sebe postarali sami. Domů to mají dost daleko. Bez potřebného velení a bez dobrého pocitu, že je někdo vede, se podle mého jen málokterý z nich vydá zpátky domů. Většina z nich asi udělá to, co bych udělal v jejich situaci já sám. Půjdou ke Quintovi Sertoriovi a nabídnou mu, že vstoupí do *jeho* armády, protože ten je bude nejen krmit, ale taky pravidelně vyplácet. Je to na vás. Buď pošlete ty peníze, nebo armádu na místě rozpustím.

Nedostal jsem, mimochodem, ještě zaplaceno za svého státního koně.

Peníze Pompeius dostal; ultimátu vyřčenému s takovou otevřeností a výmluvností senátoři rázem porozuměli. Celá země sice zasténala, hrozbě útoku Quinta Sertoria, zejména pokud by byl posílen o čtyři legie dosavadních Pompeiových vojáků, se však necítila schopná čelit. A otřes, jaký pro ně Pompeiův dopis znamenal, byl natolik prospěšný, že peníze dostal i Metellus Rus. Nyní už oběma vojevůdcům nezbývalo, než vynajít, kde a jak za ně nakoupit jídlo.

A tak se záhy vrátily obě Pompeiovy legie ze Zadní Hispánie v čele obrovitého trénu se zásobami a také Gnaeus Pompeius Magnus se vrátil k svému záměru Quinta Sertoria prostě vyčerpat a vyhladovět. Dobyl konečně Pallantii, poté táhl ke Cauce, kde si na jejích obyvatelích vyprosil, aby přijali do města jeho nemocné a raněné a postarali se o ně. Město souhlasilo; jenomže Pompeius přestrojil a namaskoval za raněné a

nemocné své nejlepší vojáky a dobyl tak Cauku zevnitř. Sertoriovy opěrné body padaly jeden za druhým a Pompeius z nich vyzískal všechny jejich zásoby obilí. Když nadešla zima, odolávaly už jen Calagurris a Osca.

Od Metella Pia přišel Pompeiovi dopis.

Jsem potěšen, Pompeie. V letošním tažení se tobě – a jen tobě – konečně podařilo přerazit Sertoriovi hřbet. Docílil jsem snad sám nějakých vítězství v poli, ale tobě patří zásluha za tvou rozhodnost a důslednost. Nepolevil jsi za žádných okolností, nenechal jsi Sertoria ani na okamžik vydechnout. A na tebe také Sertorius bez ustání útočil, zatímco já jsem měl to štěstí, že se proti mně postavil nejdříve jen Hirtuleius – zdatný voják, ani zdaleka však se nerovnající Sertoriovi – a pak Perperna, který je prostřednost sama.

Rád bych však vyzvedl vojáky všech našich legií. Tohle je ta nejtvrdší a nejnevděčnější válka, jakou kdy Řím vedl, a naši muži v ní museli přečkat nemalé útrapy. Žádný z nás obou se však nesetkal ani s náznakem nespokojenosti, nebo dokonce vzpoury, třebaže se výplata žoldu opozdila o celá léta a třebaže nebyla a není naděje na žádnou kořist. Dobývali jsme města jen proto, abychom se v nich pak jako krysy pídili po posledních zbytcích pšenice. Ano, máme tu dvě skutečně úžasné armády, Gnaee Pompeie, a já bych jen rád věřil, že je Řím bude umět odměnit tak, jak si to ti vojáci doopravdy zaslouží. Nejsem o tom zrovna přesvědčen. Nad Římem se nedá vyhrát. Bitvy sice prohrát může, ale válku ne. Snad jsou tou pravou příčinou právě vojáci tak stateční, jaké máme my, jejich oddanost, jejich ukázněnost a to, jak dokážou zatnout zuby a vydržet. My vojevůdci a správci děláme jen to, co je naším úkolem; ale skutečnou zásluhu na vítězstvích podle mě mají římští vojáci.

Nevím, kdy se ty sám chystáš navrátit domů. Předpokládám, že se může stát, že senát, který ti udělil zvláštní pověření, ho může také odvolat. Já sám jsem z rozhodnutí senátu správcem Západní Hispánie a domů nijak nespěchám. I pro senát je v tuto chvíli jednodušší mé funkční období prodlužovat než hledat pro Zadní Hispánii nějakého nového správce. Takže hodlám senát požádat, aby mé správcovství prodloužil nejméně o další dva roky. Než odejdu, rád bych provincii postavil řádně na nohy a náležitě ji zabezpečil před Lusitany.

Nijak zvlášť se netěším na to, až se po svém návratu do Říma budu muset utkat v dalším boji – tentokrát se senátem – o území, na kterém bych mohl usídlit své veterány. Nechci však své vojáky vidět odcházet z armády bez odměny. Mám proto v úmyslu usadit je v Italské Galii, ovšem až na druhém břehu Pádu, kde jsou dosud ohromné rozlohy dobré orné půdy a bohatých pastvin v rukou Galů. Sama o sobě to není římská půda, takže by to senátu nijak nemuselo vadit, a já jsem připraven zastat se kdykoli svých veteránů proti bandě nějakých těch Insubrů. Už jsem to prohovořil se svými centuriony, které to velice potěšilo. Moji vojáci se alespoň nebudou muset celá léta bezcílně toulat, než nějaké byrokratické komise po dlouhém tlachám vyměří podíly, než po dalším dlouhém tlachání rozhodnou o přídělech, než za samých dalších tlachů sepíší seznamy, aby to po dalším tlachání nakonec stejně všechno nevedlo nikam. Čím víc komisí jsem viděl

při práci, tím víc jsem přesvědčen, že jediná věc, kterou je komise schopna zorganizovat, je nějaká katastrofa.

Přeji ti mnoho zdaru, drahý Magne.

Zimu toho roku trávil Pompeius mezi Vaskony, mocným kmenem sídlícím v západních Pyrenejích, jehož muži byli teď už Sertoriem zcela rozčarováni. Jelikož se k jeho vojákům Vaskoni chovali s mimořádnou vlídností, vybudoval jim Pompeius se svou armádou pevnost, poté co si od nich předtím vyžádal přísahu, že Pompaelo (jak tento zárodek nového města nazval) trvale zachová loajalitu vůči senátu a lidu římskému.

*** * ***

Byla to pro Sertoria trpká zima. Snad od začátku tušil, že vede předem ztracený boj; a zcela určitě věděl, že nepatří k vyvolencům Fortuny. Nedokázal si to však takto jasně přiznat. Namlouval si namísto toho, že měl úspěchy, dokud se mu dařilo vyvolávat v Římanech iluzi, že ho dokáží porazit v poli. Ke zvratu došlo v okamžiku, kdy ten *starý bačkora* a spolu s ním i ten *řeznický učedník* jeho léčku prohlédli a kdy se začali bitvám s ním vyhýbat. Kdy se uchýlili k fabiovské strategii.

Nabídka odměny za jeho dopadení ho zasáhla hluboko do srdce, neboť Sertorius jako Říman dobře znal chamtivost dřímající v nitru i těch nejmoudřejších a nejslušnějších mužů. Od té chvíle už nemohl důvěřovat žádnému ze svých římských a italských spojenců vychovaných ve stejných zásadách jako on sám, zatímco jeho Hispánci byli této prazvláštní vady, kterou s sebou nesla civilizace, zatím ušetřeni. Měl se teď neustále na pozoru před rukou sahající po dýce, před určitým výrazem v tváři, a jeho chování už tím začínalo být silně poznamenáno. Uvědomoval si, že tento jeho postoj musí připadat jeho Hispáncům podivný a nezvyklý, takže se vší mocí snažil ovládat se; a aby tyto nálady snáze překonal, začal hledat uklidnění ve víně.

A pak přišla – jako nejkrutější rána v celém jeho životě – zpráva z Ners, že zemřela jeho matka. Ta nejhorší proradnost osudu! Ani kdyby mu položili k nohám zkrvavená těla jeho germánské manželky a jeho syna, jemuž záměrně odepřel římské vychování, nebyl by truchlil tak, jak teď truchlil pro svou matku, pro Mariu. Celé dny zůstával uzavřen ve své ztemnělé místnosti, kde jeho společností byla jen bílá srnečka Diana a bezpočet džbánů vína. Ty předlouhé roky odloučení, ten pocit ztráty teď, ta siroba! To vědomí viny.

Když se konečně opět vynořil na světlo, jako by ho byla prostoupila ocelová pružina. Až dosud byl ztělesněním ohleduplnosti a vlídnosti, teď se však najednou objevil Sertorius, jenž byl nevrlý a podezřívavý i vůči svým Hispáncům a jenž se bez rozpaků dopouštěl urážek i vůči svým nejbližším přátelům. Musel sledovat, jak mu Pompeius svou taktikou vytěsňování a vyhladovění rve z rukou kus po kuse jeho dosavadní vládu nad Hispánii, přímo před očima měl obraz svého hroutícího se světa. A tak, živena zákeřnými přeludy skrytými ve všem tom vypitém víně, u něho naplno propukla paranoia. Když se doslechl, že někteří z jeho hispánských náčelníků potají stáhli své syny z jeho proslulé školy v Osce, vtrhl se svou tělesnou stráží na její prosvětlené a poklidné kolonády a řadu zbylých dětí tam pobil. Byl to začátek jeho konce.

Marcus Perperna Veiento Sertoriovi nikdy nezapomněl, jak mu vyrval z rukou velení nad jeho armádou, ani se nikdy nedokázal smířit s přezíravostí toho mariovského renegáta ze Sabinských hor. Kdykoli vybojovali bitvu, pokaždé musel Perperna znovu poslouchat, že nemá ani dostatek velitelského talentu, ani mu nejsou vojáci dost oddáni, zatímco Sertorius těmito dary přímo oplývá. Och, bylo to k nepřekousnutí muset neustále přitakávat, že zkrátka Sertoria nedokáže předčit v ničem! Krom umění zradit, jak se mělo ukázat.

Od okamžiku, kdy se dozvěděl o odměně vypsané Metellem Piem, nebylo už co rozvažovat. Že mu to Sertorius usnadnil tím, jak začal hlava nehlava bít kolem sebe, byla šťastná okolnost, s jakou původně ani nepočítal, ale nicméně se jí ochotně chopil.

Perperna uspořádal – aby nějak zpestřil jednotvárný zimní život v Osce, jak s lehkým úsměvem vysvětloval – hostinu pro své staré římské a italské druhy. A samozřejmě na ni pozval i Sertoria. Až do chvíle, kdy ve dveřích spatřil onu známou postavu a zčásti znetvořenou tvář, si nebyl jist, zda Sertorius skutečně přijde, pak mu však vykročil vstříc a úslužně svého nejčestnějšího hosta pobídl, aby na jeho vlastním lehátku zaujal *locus consularis* a okamžitě se také postaral, aby ho otroci hojně obsloužili neředěným a alkoholizovaným vínem.

Do spiknutí byli zasvěceni všichni přítomní; nervy měli všichni vybičovány do krajnosti, obavami, co bude dál. A tak proudilo neředěné víno hrdly, až už se začal Perperna obávat, že nikdo nezůstane natolik střízlivý, aby skutek vykonal. Bílá srnečka přišla samozřejmě se svým pánem – nehnul se od ní v tyto dny ani na krok – a usadila se na lehátku mezi ním a hostitelem, nehoráznost, jaká Perpernu popouzela tím víc, čím osudovější byl skutečný cíl tohoto shromáždění. A tak se tak záhy, jak jen mohl, sám z *ledu media* vzdálil a na své místo postrčil Marka Antonia, napůl Římana, napůl Hispánce. Byl to chlapík nevalných kvalit, kterého kdosi z velkých Antoniů počal s kdovíjakou selkou; otec se k němu nikdy nepřihlásil, natož aby byl Marcus Antonius zahrnut obvyklou antoniovskou štědrostí.

Zábava zhrubla, žerty nabyly na vulgárnosti a Antonius v nich vedl. Sertorius, kterému se obscénní jazyk a vtipy příčily, se žertování nijak nezúčastnil. Dianu držel v náruči a popíjel, výraz zdravé poloviny jeho tváře dával najevo, že je nad tuto zábavu povznesen. Pak kdosi prohodil obzvlášť drsnou poznámku, na kterou reagovali bouřlivým smíchem všichni kromě Sertoria, který se na lehátku znechuceně položil naznak.

Ve strachu, že snad chce vstát a odejít, dal Perperna v panice smluvený signál, i když v místnosti panovala taková vřava, že ani nevěděl, budou-li ho ostatní slyšet.

Třískl o podlahu svým stříbrným pohárem, takovou silou, že jen zazvonil a odrazil se opět vysoko do vzduchu.

Naráz se rozhostilo ticho. Ale Antonius byl rychlejší než nic netušící, vínem zmožený Sertorius; tasil zpod tuniky velkou římskou legionářskou dýku, vrhl se na Sertoria a bodl ho do hrudi. Diana kníkla a drala se pryč, Sertorius se pokusil zvednout. Celá skupina se přiřítila k němu, aby raněného podržela za paže i za nohy, zatímco Antonius máchal dýkou nahoru a dolů, nahoru a dolů. Sertorius nevydal ani hlásku, ale i kdyby byl křičel, nikdo by mu byl stejně nepřišel na pomoc; hispánská tělesná stráž venku před Perpernovými dveřmi byla povražděna hned zvečera.

Bílá srnečka, stále ještě pištící strachy, vyskočila na lehátko, sotva se vrahové od dovršeného činu zvedli; čenichem vyděšeně bloudila po těle svého pána, celém zalitém krví a znehybnělém. A tu byl konečně úkol, jejž se cítil schopen splnit i Perperna! Popadl dýku, kterou odhodil Antonius, a pohroužil ji do Dianina levého boku, těsně za

předním během. Bílá smečka klesla zkroucená do uzlíčku vedle mrtvého Sertoria, a poté co jeho tělem tlupa vítězoslavně mrštila ven před Perpernův dům jako kusem nepotřebného nábytku, pohodili za ním i Dianu.

*** * ***

Pompeius se o události dozvěděl způsobem, o kterém si pomyslel, že ho mohl docela dobře předvídat, třebaže mu v té chvíli připadl až příliš křiklavý a nevkusný. Neboť mu Perperna poslal Sertoriovu hlavu tak spěšně, jak jen byli kůň a jezdec s to dorazit cvalem z Osky do Pompaela. Spolu s hrůznou trofejí přinesl posel i list sdělující Pompeiovi a Metellovi Piovi, že Perpernovi dluží sto talentů zlata a dvacet tisíc jiter půdy. Jak v dopise Perperna uvedl, posílá současně stejnou zprávu i Metellovi Piovi.

Pompeius odpověděl sám za sebe a opis svého dopisu odeslal rychlým kurýrem Metellovi Piovi:

> Nemám pražádnou radost ze zprávy, že Quintus Sertorius zemřel rukou takového ničemy, jako jsi ty, Perperno. Byl to *sacer*, byl proklet, avšak zasloužil si lepší osud a hlavně z lepších rukou.
>
> Mám zato velkou radost, že ti mohu sdělit, že na žádnou odměnu nárok nemáš, neboť ta nebyla vypsána na Sertoriovu hlavu. Byla nabídnuta tomu, kdo by poskytl informaci, jež by *nám* byla umožnila Sertoria zajmout nebo zabít. Pokud snad na té kopii našeho veřejného listu o vypsané odměně, kterou jsi četl, nebylo uvedeno, že jde toliko o *sdělení informace*, přičti vinu tomu, kdo ho opisoval. Pocházíš z konsulského rodu, Perperno, náležel jsi k římskému senátu a byl jsi prétorem. Tohle všechno sis mohl uvědomit.
>
> Jelikož předpokládám, že po Quintovi Sertoriovi převezmeš velení, mám to potěšení i tobě poskytnout jednu *informaci*, a to, že válka bude pokračovat, dokud nebude poslední zrádce mrtvý a poslední vzbouřenec prodán do otroctví.

Když se Hispánie dozvěděla o Sertoriově smrti, vytratili se jeho hispánští přívrženci zčásti do Lusitánie, zčásti do Aquitánie; od Perperny dezertovala i část jeho římských a italských vojáků. Nedokázalo ho to nijak odradit; přeskupil ty, kteří se rozhodli zůstat, a v květnu se odvážil vyrazit ven z Osky, aby se utkal s Pompeiem, jehož příkrá odpověď na žádost o odměnu ho nesmírně rozlítila. Co si o sobě vlastně ten picenský povýšenec myslí? Za koho se to považuje, že si troufá odpovídat mu i za Caecilia Metella? Pravda ovšem byla, že Caecilius Metellus Perpernovi neodpověděl vůbec.

Střetnutí se nedalo nazvat bitvou. Perperna narazil na jednu z Pompeiových legií spížujících v kraji jižně od Pompaela; její muži byli porůznu rozptýleni, překáželo jim i několik tuctů vozů tažených volskými spřeženími. Když Pompeiovi muži uviděli, jak se na ně řítí poslední Sertoriova armáda, rozprchli se a skryli na dně hluboké strže. Rozjásaný Perperna se vrhl za nimi. Teprve když byl i poslední z Perpernových mužů v rokli, sklapl za nimi Pompeius svou past; na jejích úbočích se naráz vynořilo z úkrytů šest tisíc jeho vojáků a poslední Sertoriovo vojsko beze zbytku zmasakrovalo.

Pár vojáků objevilo Perpernu skrývajícího se v křoviskách a přivedlo ho k Aulovi Gabiniovi, jenž ho okamžitě předvedl před Pompeia. Popelavý strachy se Perperna pokusil vykoupit si život tím, že Pompeiovi nabídl veškeré Sertoriovy tajné dokumenty – které, jak kňoural, mohou prokázat, že v Římě existovala celá řada důležitých mužů dychtících po tom, aby Sertorius zvítězil a aby Řím zreformoval podle Mariových zásad.

„O čem je to řeč?“ zeptal se Pompeius s kamennou tváří, v modrých očích ani stopy jakéhokoli zájmu.

„Jak to, o čem?“ otázal se Perperna a nepřestával se chvět.

„O jaké Mariovy zásady jde?“

„Prosím tě, Gnaee Pompeie, převezmi ode mne ty papíry! Snažně tě prosím! Dovol mi, abych ti je mohl odevzdat, sám uvidíš, že mám pravdu, pokud jde o jejich důležitost!“

„Dobrá, dej je sem,“ řekl Pompeius stručně.

Perpernovi se očividně ulevilo; řekl Aulovi Gabiniovi, kde má dokumenty hledat (vozil je všude s sebou, v Osce se je bál ponechat), a s těžko tajenou netrpělivostí čekal, až se onen spásný poklad objeví. Konečně přivlekli dva muži velkou bednu a položili ji na zem Pompeiovi k nohám.

„Otevři ji,“ řekl Pompeius.

Dřepl pak k truhlici a chvíli se prohrabával listy a svitky, které byly uvnitř; tu a tam nějaký ze svitků rozvinul, aby do něj nahlédl, nad některými pokývl hlavou a cosi zamumlal. Většinu obsahu truhly probíral bez zájmu, nad jinými doklady, třebaže je také jen přelétl očima, povytáhl obočí. Když byla bedna konečně prázdná, válela se na udupané trávě neuspořádaná kupa papíru.

„Tohle svinstvo dej teď hned – tady přede mnou – shrnout na hromadu a spálit.“

Perperna zatajil dech, nic však neřekl.

Když se obsah truhlice rozhořel mocným plápolem, pokývl Pompeius s výrazem hlubokého uspokojení Gabiniovi bradou. „Zabte tu potvoru.“

Perperna zemřel pod mečem římského legionáře a válka v Hispánii byla tím okamžikem, kdy se jeho hlava skutálela na krví prosáklou půdu, u konce.

„To bychom měli,“ řekl Aulus Gabinius.

Pompeius pokývl. „Na neshledanou,“ řekl.

Stáli tam a hleděli na Perpernovu hlavu, bez těla a s vypoulenýma očima, zaskočenýma posledním úděsem v životě; poté se Pompeius odvrátil a vykročil k opodál stojícím legátům, kteří se neopovážili vtírat se tam, kam nebyli přizváni.

„Bylo nutné ty papíry pálit?“ otázal se Gabinius.

„Ale jistě.“

„Nebývalo by na místě vzít je s sebou do Říma? Všechny ty zbývající zrádce bychom byli mohli krásně odhalit.“

Pompeius jen se smíchem zavrtěl hlavou. „Cože? Zaměstnat soud pro velezradu na dalších sto let?“ otázal se. „Někdy je líp nechat si věci pro sebe. A zrádce stejně nepřestane být zrádcem, i když papíry, které by ho mohly usvědčit, se už proměnily v kouř.“

„Tomu dost dobře nerozumím.“

„Chci tím říct, že tu zradu v sobě ponesou dál, Aule Gabinie. Navždycky.“

* * *

Třebaže bylo po válce, byl Pompeius příliš pořádkumilovný na to, aby naložil věci na vozy a dál se na pochod k domovu, s Perpernovou hlavou nabodnutou na kopí. Rád po sobě nechával uklizeno, což v podstatě znamenalo, že dal pobít všechny, o kterých se domníval, že by v budoucnu mohli znamenat hrozbu nebo nebezpečí. Mezi těmi, kdo takto zahynuli, byla i Sertoriova germánská manželka a jeho syn, které Pompeius nalezl v Osce, když v červnu přijímal kapitulaci této chmurné pevnosti. Třicetiletý muž, kterého mu označili za Sertoriova syna, mu byl natolik podobný, že tento vztah byl dost pravděpodobný, i když muž nemluvil latinsky a vystupoval jako Hispánec z kmene Illergetů.

Když se o Sertoriově smrti doslechly Clunia a Uxama, odmítly se Pompeiovi podrobit, zavřely brány a chystaly se vzdorovat obležení. Pompeius tuto výzvu s potěšením přijal. Clunia padla. Padla i Uxama. A stejně tak posléze padla i Calagurris, kde pak ohromení Římané shledali, že tu muži raději snědli své vlastní ženy a děti, než by město vydali nepříteli. Pompeius dal všechny přeživší muže popravit a pak nařídil vypálit nejen město samo, ale veškerá obydlí v celé oblasti.

Po celou tu dobu samozřejmě probíhala pilná korespondence mezi vítězným vojevůdcem a Římem. Ne všechny dopisy měly oficiální povahu a ne všechny byly určeny pro veřejnost; jedním z hlavních adresátů Pompeiových dopisů byl Philippus, jenž se v senátě mocně naparoval. Konsuly roku byli dva Pompeiovi tajní klienti, Lucius Gellius Poplicola a Gnaeus Cornelius Lentulus Clodianus, což znamenalo, že se na ně Pompeius mohl obrátit se žádostí o udělení římského občanství těm Hispáncům, kteří mu výrazným způsobem přispěli na pomoc. Na prvním místě seznamu se hned dvakrát objevilo totéž cizokrajně znějící jméno; Kinahu Hadašt Byblos, strýc a synovec, jeden jedenatřicetiletý, druhý osmadvacetiletý, vážení občané města Gadu, význační punští obchodníci. Nepřijali Pompeiovo jméno, neboť Pompeius neměl v úmyslu zaplavit Řím nejrůznějšími Gnaey Pompei s hispánskými cognominy. Gadetánský strýc a synovec se stali klienty jednoho z čerstvých Pompeiových legátů, Lucia Cornelia Lentula, konsulova bratrance. A tak vstoupili do života Říma a do jeho dějin jakožto Lucius Cornelius Balbus Maior a Lucius Cornelius Balbus Minor.

Stále ještě se však Pompeius nedal nutit ke spěchu. Doly v okolí Nového Kartága byly znovu otevřeny, Contestani byli potrestáni za to, že zaútočili na jeho předrahého zesnulého Gaia Memmia; jeho sestra teď ovšem byla vdovou. S tím bude také třeba něco udělat, až se Pompeius vrátí do Říma! Přední Hispánie se opět zvolna vracela k normálnímu životu, byla obnovena její řádná úřední správa a daňová soustava, uplatněny byly všechny potřebné zákony a zásady a vše ostatní, co bylo třeba k tomu, aby se provincii mohlo opět říkat římská.

A na podzim pak zamával Pompeius posléze Hispánii na rozloučenou, doufaje, že už se sem nikdy nebude muset vrátit. Zcela se mu vrátilo sebevědomí, obnovil si své dobré mínění o sobě, i když už nikdy poté nedokázal stanout tváří v tvář vojenskému protivníku, aniž jím zachvěla zlá předtucha, a nikdy už se také nehodlal pustit do žádné války, pokud by si nebyl jist, že má nad nepřítelem převahu alespoň několika legií. A nikdy už si také nepřál válčit s žádným Římanem!

Na samém vrcholu průsmyku vedoucího přes Pyreneje dal vítězný vojevůdce vystavit své válečné trofeje včetně zbroje, která patřívala Quintovi Sertoriovi, a zbroje, v níž Perperna přišel o hlavu. Visely pevně přibity na vysokých kůlech s příčným břevnem, jejich *pteryges* truchlivě povívaly v horském větříku jako němá připomínka všem, kdo přicházeli z Galie do Hispánie, že válčit s Římem se nevyplácí. Vedle nejrůznější kořisti přikázal Pompeius navršit kamennou mohylu, kde byla umístěna

deska s uvedením jeho jména, jeho titulů, jeho pověření, počet měst, která dobyl, a také se jmény mužů, kteří byli odměněni udělením římského občanství.

Nato sestoupil do Narbonské Galie a strávil tam zimu hodováním na krevetách a mušlích. Podobně jako v jeho válce i na polích došlo mezitím k obratu k lepšímu; sklizeň byla v Přední i Zadní Hispánii víc než dobrá – ovšem v Narbonské Galii se dalo mluvit přímo o hojnosti.

*** * ***

Nechystal se dorazit do Říma dříve než v polovině nadcházejícího roku, třebaže ho nijak nezdržoval pocit nějakého selhání. Nevěděl jen, co počít dál, kam se teď vrhnout, který z uctívaných pilířů římských tradic příště povalit. Dvacátého osmého dne měsíce září mu bude pětatřicet let – už dávno není mladistvým miláčkem legií. A tak by se slušelo, aby si nalezl cíl hodný muže, nikoli chlapce. Ovšem *jaký* cíl? Něco, co se mu senát bude zpěčovat poskytnout, tím jediným si byl jist. Jakési tušení o odpovědi na svou otázku už měl, řešení se skrývalo kdesi v oné části mysli, kam se mu nechtělo vydávat, avšak zatím mu unikalo.

Pokrčil nakonec rameny a všechny tyto myšlenky zaplašil. Byly před ním naléhavější úkoly, například trvale otevřít onu novou cestu přes Alpy, kterou on prošel jako první – vyměřit ji, vydláždit, pojmenovat – ale jak? Via Pompeia? To zní dobře! Jenomže kdo by si přál zemřít a nechat na svou paměť jen jméno jedné cesty? Ne, líp bude zanechat po sobě jméno samo. Pompeius Veliký. Ano, tím teprve bude řečeno vše.

ČÁST VII.

ZÁŘÍ 83 PŘ.N.L.
– ČERVEN 82 PŘ.N.L.

MARCUS LICINIUS CRASSUS

Caesar neviděl důvod, proč příliš spěchat domů, poté co ukončil službu u Publia Servilia Vatii. Vypravil se sem přece, aby se seznámil s touto částí provincie Asia, a dosud nenavštívil Lykii. Vrátil se však ještě před koncem září onoho roku, kdy úřad konsulů zastávali Lepidus a Catulus a zastihl Řím znepokojený počínáním Lepida, jenž opustil město, aby verboval vojáky v Etrurii, namísto aby dělal, co mu příslušelo – chystal kurulské volby. Ve vzduchu visela občanská válka a nikdo o ničem jiném nehovořil.

Avšak hrozbu občanské války – skutečnou či domnělou – neřadil Caesar na první místo svého zájmu. Chtěl se teď věnovat především svým osobním záležitostem.

Jeho matka jako by vůbec nestárla, i když na ní jistá změna patrná byla; byla velice posmutnělá.

„To proto, že zemřel Sulla!“ řekl jí syn vyčítavě a v jeho hlase zaznělo cosi z oněch dávných dnů, kdy se jako dítě domníval, že Sulla je její milenec.

„Ano.“

„Ale *proč?* Ničím jsi mu přece nebyla zavázána!“

„Vděčila jsem mu za tvůj život, Caesare.“

„O který mě on předtím chtěl připravit!“

„Mně je líto, že umřel,“ řekla Aurelia nesmlouvavě.

„Mně ne.“

„Pak už o tom nemluvme.“

Caesar se povzdechem zaklonil v křesle, uznal, že prohrál. Hlavu měla vztyčenou způsobem, jenž znamenal, že svůj postoj nezmění, ať Caesar přijde se sebe brilantnějšími argumenty.

„Je na čase, abych svou manželku už vzal k sobě do lůžka, *mater.*“

Aurelia svraštila čelo. „Je jí sotva šestnáct.“

„Na vdávání by to pro děvče bylo brzy, s tím souhlasím. Jenže Cinnilla je se mnou oddána už devět let a tím se její situace mění. Viděl jsem jí na očích, když mě přišla pozdravit, že je už připravena sdílet se mnou lože.“

„Ano, máš asi pravdu, synku. Třebaže tvůj dědeček by k tomu asi řekl, že spojení dvou patricijů s sebou nese nebezpečí při porodu. Byla bych ji raději viděla o něco vyspělejší, než se s tímhle bude muset vypořádávat.“

„Cinnilla bude v pořádku, *mater*.“

„Takže kdy?“

„Dnes večer.“

„Ale ten váš sňatek bychom měli nějak stvrdit, Caesare. Uspořádat rodinnou večeři – obě tvé sestry jsou v Římě.“

„Žádná rodinná večeře nebude. A nikdo se do toho nebude plést.“

Stalo se. Poté, co si Aurelia jeho slova vyložila tak, že se do ničeho nemá plést, neřekla snaše ani slovo o nadcházející proměně jejího stavu, takže když už se Cinnilla

po večeři chystala odejít do svého pokojíčku, zjistila k svému překvapení, že jí Caesar v náhle vyprázdněném tricliniu zastoupil cestu.

„Dnes půjdeme jinam – spolu – Cinnillo," řekl Caesar, vzal ji za ruku a vedl ji k ložničce pána domu.

Zbledla. „Och! Ale na to já nejsem připravená!"

„Žádná dívka na to není nikdy připravená. Tím spíš je třeba si ten okamžik odbýt a mít ho za sebou. A pak nám spolu teprve bude dobře."

Byl to šťastný nápad neposkytnout Cinnille čas, aby mohla přemýšlet o tom, co přijde, třebaže pochopitelně na nic jiného nemyslela už čtyři dlouhá léta. Pomohl jí ze šatů, a jelikož byl tak nenapravitelně pořádný, pečlivě jí je složil, blažen tím svědectvím o přítomnosti ženské bytosti v místnosti, která neměla žádnou paní od chvíle, kdy se z ní po smrti jeho otce vystěhovala Aurelia. Cinnilla seděla na krajíčku lože a sledovala jeho počínání, když se však začal svlékat i on, zavřela oči.

Když byl hotov, sedl si vedle ní, vzal ji za obě ruce a položil si je na své nahé stehno.

„Víš, co teď bude, Cinnillo?"

„Vím," řekla, oči stále zavřeny.

„Tak se na mě podívej."

Velké tmavé oči se otevřely, s jistou námahou se zaostřily na jeho tvář a ze všeho nejvíc jako první vnímaly ten úsměv, tak láskyplný úsměv, říkala si.

„Ty jsi krásná, víš to? Jak pěkně jsi mi vyrostla!" Dotkl se jejích ňader, plných a strmých, s bradavkami téměř stejně zbarvenými jako její snědá pleť. Pozvedla ruce, i ona ho pohladila, vzdychla.

Objal ji a políbil, a jí se to zdálo být přesně tak nádherné, jak o tom dlouho snila, jenomže ještě krásnější než ony sny. Pootevřela pro něho rty, opětovala polibek, laskala ho, ležela pojednou na lůžku podél něho, přilnula k němu, celé její tělo reagovalo na jeho těsnou blízkost slastnými záchvěvy a vlněním. Má pleť stejně hebkou jako ona sama, shledávala, a rozkoš, kterou v ní její dotyk vzbuzoval, rozpalovala samu její nejživější tkáň.

Třebaže byla přesně poučena, co přijde, skutečnost předstihla všechny představy. Tolik let už ho milovala, tolik let už pro ni byl ohniskem celého jejího života, že pocit, že se teď skutečně, a ne jen podle zákona, stává jeho ženou, byl nevypověditelně nádherný. A stál za ten dlouhý odklad, za to čekání, které teď jen zvyšovalo její výsostné napětí. Caesar nespěchal, vyčkával, až si byl jist, že je cele připravena ho přijmout, a neučinil také nic z toho, co náleželo jinam, do rafinovanějšího světa, než je říše panenských dívčích snů. Lehkou bolest jí sice způsobil, zdaleka však ne takovou, aby jí překazila onen úžasný vzestup po spirále vzrušení; cítit ho v sobě byl zážitek tak úchvatný, že ho svírala vší mocí, dokud ji naráz a celou, do poslední částečky, neprostoupila jakási magická a naprosto nečekaná křeč. O té jí nepověděl nikdo. Jenže právě ta, pochopila nyní, je oním skutečným důvodem, pro který ženy setrvávají v manželském svazku.

Když ráno vstali, aby pojedli chléb ještě horký z pece a napili se chladivé vody z kamenné nádržky v prostorném světlíku insuly, shledali, že celá jídelna je poseta růžemi a na stolku u stěny že stojí připraven džbán lehkého sladkého vína. Z lampiček visely drobounké panenky z vlny a pšeničné klásky. A pak se objevila Aurelia, oba je políbila a popřála jim mnoho štěstí, a jeden po druhém jim přicházeli přát i všichni sloužící a také Lucius Decumius a jeho synové.

„Je to krásné, být konečně doopravdy ženatý!" řekl Caesar.

„Úplně s tebou souhlasím," řekla Cinnilla, která vyhlížela přesně tak šťastná a uspokojená, jak má po svatební noci novomanželka vypadat.

Gaia Matia, jenž se dostavil jako poslední, tato svatební snídaně nesmírně dojala. Nikdo nevěděl lépe než on, kolik děvčat a žen už Caesar měl; ovšem tato žena byla jeho manželkou, a bylo nádherné spatřit na vlastní oči, že jí nebyl zklamán. Gaius Matius si nebyl tak docela jist, jestli by on sám dokázal uspokojit dívku Cinnillina věku, poté co by s ní musel devět dlouhých let žít jen jako bratr se sestrou. Ale Caesar byl zjevně z jiného těsta.

* * *

Prvá schůze senátu, jíž byl Caesar přítomen, byla ta, kde Philippus prosadil, že má senát povolat Lepida zpět do Říma, aby provedl kurulské volby. A na další schůzi si vyposlechl, jak bylo přečteno Lepidovo strohé odmítnutí, po němž následovalo rozhodnutí senátu ukládající Catulovi, aby se vrátil do Říma.

Ještě než se konala třetí schůze senátu, navštívil Caesara jeho švagr, Lucius Cornelius Cinna.

„Chystá se k občanské válce," řekl mladý Cinna, „a já bych tě rád viděl na té vítězné straně."

„Na vítězné straně?"

„Na Lepidově straně."

„Ten nezvítězí, Lucie. On nemůže zvítězit."

„S podporou celé Etrurie a Umbrie naopak nemůže prohrát."

„Takhle se to říká snad už od počátku světa. Znám jediného člověka, který nemůže prohrát."

„A to je kdo?" dotazoval se dotčeně Cinna.

„Já."

Cinna to pochopil jako báječný žert, smál se, až se za boky popadal. „Víš," řekl, když byl opět mocen slova, „ty jsi opravdu prapodivný pták, Caesare."

„Možná že ani nejsem žádný pták. Ptáka poznáš po peří, a kde ho na mě najdeš? Třeba jsem spíš lišák nebo myšák nebo věšák, co na něj řezník nabodává maso."

„Já nikdy nepoznám, kdy ty žertuješ," řekl nejistě Cinna.

„To proto, že já žertuju zřídkakdy."

„To je nesmysl! Když jsi říkal, že jsi jediný člověk, který nemůže prohrát, nemohls to myslet vážně!"

„Myslel jsem to naprosto vážně!"

„Takže se k Lepidovi nepřidáš?"

„Ani kdyby už stál u bran Říma, Lucie."

„Nu, děláš chybu. Já jdu za ním."

„Nemám ti to za zlé. Sullův Řím tě přece dočista ožebračil."

A mladý Cinna se vydal do Saturnie, kde Lepidus se svými legiemi tábořil. Byl to tentokráte Catulus, kdo jménem senátu formuloval další výzvu Lepidovi, ten však opětovně odmítl se vrátit do Říma. Ještě než Catulus odešel do Kampánie ke svým dvěma legiím, ohlásil se u něho Caesar.

„Co chceš?" otázal se ho studeně syn Catula Caesara; neměl nikdy tohoto přespříliš hezkého a přespříliš nadaného mladého muže v lásce.

„Chci se přihlásit ke službě v tvém štábu, pokud by došlo k válce."

„Já tě do svého štábu nechci!“

Caesarův pohled se proměnil, jeho zraky jako by nabyly smrtící síly očí Lucia Cornelia Sully. „Není třeba mě mít v oblibě, abys využil mých služeb, Quinte Lutatie.“

„A k čemu bych jich asi tak využil? Anebo se spíš zeptám – k čemu bys asi využil pobytu v mém štábu ty? Slyšel jsem, že už ses přidal na Lepidovu stranu.“

„To je lež!“

„Podle toho, co jsem slyšel, ne! Byl za tebou mladý Cinna, ještě než odešel z Říma, a vy dva jste domluveni.“

„Mladý Cinna mi přišel popřát mnoho štěstí, jak se sluší na švagra ve chvíli, kdy manželství jeho sestry bylo naplněno.“

Catulus se k němu otočil zády. „Sullu jsi možná o své loajalitě přesvědčit dokázal, Caesare, ale nic takového neplatí o mně. Pro mě nejsi nic jiného než kverulant, s kterým jsou jen potíže. Nechci tě ve štábu, protože si tam nepřeju mít kohokoli, kdo nebudí plnou důvěru.“

„Až Lepidus zahájí pochod proti Římu – a pokud k tomu vůbec dojde – pak, *bratranče,* budu já bojovat za Řím. Jsem římský patricij ze stejné krve jako ty, a ničí klient a ničí ocásek.“ V půli cesty ke dveřím se Caesar ještě zastavil. „Spíš by sis mě měl vepsat do paměti jako muže, který se bude vždycky důsledně řídit římskou ústavou. Já se stanu konsulem, jakmile nastane můj čas – a ne pouze proto, že si snad nějaký ztroskotanec – jako třeba teď Lepidus – usmyslí prohlásit se diktátorem Říma. K tomu ostatně Lepidovi tak jako tak chybí odvaha i vůle. Zrovna jako tobě, Catule.“

Takže zatímco věci spěly čím dál tím rychleji k roztržce a odboji, Caesar zůstával v Římě. Bylo už přijato usnesení *senatus consultum de re publica defendenda,* zemřel první senátor Flaccus, druhý z mezikrálů uspořádal kurulské volby a posléze Lepidus vytáhl vojensky proti Římu. Společně s tisícovkami ostatních Římanů všech tříd, urozenými i nejnižšími i těch mezi nimi, se Caesar v plné zbroji přihlásil do Catulova vojska na Martově poli a byl pak poslán se skupinou několika set ostatních obsadit Dřevěný most vedoucí ze Zátiberí do města. A vzhledem k tomu, že Catulus nebyl ochoten udělit tomuto nositeli *občanské koruny* žádnou velitelskou funkci, konal Caesar službu řadového vojáka. Nedostal se do žádné bojové akce, a když skončila bitva pod serviovskými hradbami u Quirinalu, odebral se domů a nehlásil se už mezi dobrovolníky pronásledující Lepida vzhůru podél pobřeží do Etrurie.

Catulovi neměl být projev jeho povýšenosti a zášti zapomenut. Gaius Julius Caesar uměl být i ve své nenávisti dostatečně trpělivý; na Catula dojde, až k tomu nadejde čas. Zatím nebyl důvod s účtováním spěchat.

*** * ***

Dolabella mladší byl, jak ke své nelibosti Caesar po návratu do Říma zjistil, tou dobou už ve vyhnanství, zatímco Gaius Verres se promenoval po Římě jako zosobněná ctnost sama. Byl nyní manželem dcery Metella Capraria – a stal se idolem mladších voličů z řad jezdců, kteří svědectví, které proti Dolabellovi mladšímu před soudem podal, považovali za velké zadostiučinění pro celý jezdecký stav zbavený svých porotních výsad. Tak má přece vypadat senátor, jenž se neobává obvinit svého senátorského kolegu!

Caesar dal zatím rozhlásit skrze Lucia Decumia a Gaia Matia, že je připraven ujmout se jako advokát před soudem kohokoli ze Subuřanů, a tak strávil ony měsíce,

které spatřily Lepidův a Brutův pád – a vzestup Pompeiův – pěknou řádkou soudních pří, nijak okázalých sice, zato však velice úspěšných. Nabýval rychle na pověsti a znalci a labužníci v oblasti práva začali navštěvovat veškerá soudní jednání, kde Caesar vystupoval – převážně před městským nebo cizineckým prétorem, ale občas i u soudu pro vraždy. A ač se ho Catulus snažil špinit, jak dovedl, lidé čím dál tím méně naslouchali Catulovi a čím dál tím víc se jim zamlouvalo, co říkal Caesar, nemluvě ani o *tom, jak* to říkal.

Když se na něho obrátila některá města z Makedonie a ze středního Řecka se žádostí, aby obžaloval Dolabellu staršího (jenž se mezitím ze svého prodlouženého správcovství vrátil opět do Říma, jelikož Appius Claudius Pulcher konečně dorazil do své provincie), Caesar souhlasil. Byl to první skutečně významný soudní proces, kterého se ujal, neboť měl proběhnout před soudem nazývaným *quaestio de repetundis* a zabývajícím se případy vydírání a zneužití úřední moci – a týkal se muže z jednoho z nejurozenějších rodů a se značnou politickou mocí. O okolnostech působení staršího Dolabelly jako správce toho zatím nevěděl mnoho, ale vyslechl všechny svědky, kteří pro tento proces připadali v úvahu, a pečlivě shromažďoval veškerá fakta plynoucí z jejich výpovědí. *Ethnarchům*, kteří ho o zastupování před soudem požádali, se nesmírně zalíbil; úzkostlivě ctil jejich postavení ve správě měst, ve všem byl ochotný a laskavý, dobře se jim s ním jednalo. Nejvíc ze všeho je na něm udivovala jeho paměť – co jednou slyšel, nikdy už nezapomněl, a často se chápal drobného, zdánlivě nedůležitého sdělení, které se posléze ukázalo důležitější, než by byl kdo předpokládal.

„Nicméně," řekl svým klientům onoho rána, kdy proces začínal, „vás chci varovat. Porota se celá skládá ze senátorů, senátorské sympatie jsou do značné míry na Dolabellově straně. Má pověst dobrého správce, jelikož dokázal udržet na uzdě Skordisky. Nemyslím, že bychom měli naději vyhrát."

A nevyhráli. Třebaže svědectví byla tak průkazná, že jenom senátorská porota soudící kauzu svého kolegy senátora je mohla ignorovat – a třebaže řečnický výkon, jaký podal Caesar, byl skvělý – verdikt zněl ABSOLVO. Caesar se svým klientům nijak neomlouval a oni nebyli jeho výkonem nijak zklamáni. Jak důkazní materiál, tak i Caesarovy řeči však byly oceněny jako nejlepší přinejmenším za celou jednu generaci, a posluchači se kolem něho shlukli, aby ho přesvědčili, že by své řeči měl vydat knižně.

„Stanou se z nich učebnice rétoriky a práva," pravil Marcus Tullius Cicero, jenž požádal o jeden exemplář pro sebe. „Nebyl bys měl samozřejmě prohrát, ale jsem rád, že jsem se stihl vrátit z civiny ještě včas, abych slyšel, jak jsi položil na lopatky Hortensia i Cottu."

„I já jsem rád, Cicerone. Jedna věc je, když se nade mnou rozplývá nějaký ten Cethegus, a jiná, když mě o kopie mých řečí požádá advokát *tvé* pověsti," řekl Caesar, jenž byl vskutku rád, že se na něho Cicero s touto žádostí obrátil.

„O řečnictví mě nic naučit nemůžeš," řekl Cicero, a aniž si toho byl vědom, začal právě složenou poklonu zašlapávat do bláta, „ale můžeš si být jist, Caesare, že budu velice pozorně studovat způsob, jakým jsi svůj případ vyšetřoval a jakým jsi předkládal důkazy." Kráčeli společně po Foru, Cicero bez přestání vykládal dál. „Co mě ovšem fascinovalo, bylo, jak tys dokázal ovládnout výšku svého hlasu. Při běžném hovoru ho přece máš dost hluboký! Ale jakmile začneš mluvit k zástupu lidí, nasadíš ho výš, je jasnější a báječně se nese do dálky. Kdo tě to naučil?"

„Nikdo," řekl překvapeně Caesar. „Jen jsem si všiml, že mužům s hlubším hlasem je rozumět hůř než mužům, kteří mají hlas posazen výše. A protože stojím **o** to, aby mi bylo rozumět co nejlépe, tak se prostě posunu k poloze tenora."

„Apollónios Molón – strávil jsem studiem u něho poslední dva roky – říká, že to, jaký má člověk hlas, je dáno délkou jeho krku. Čím delší krk, tím hlubší hlas. A ty máš krk opravdu pěkně protažený a vychrtlý! To já," dodával samolibě, „mám krk přesně správně dlouhý."

„Tedy krátký," řekl Caesar a oči mu jen hrály.

„Středně dlouhý," řekl Cicero pevně.

„Vypadáš dobře, a trochu jsi přibral, tos potřeboval."

„Mně také *je* dobře. A už se nemůžu dočkat, až budu zase zpátky na soudech. I když," dodával zamyšleně, „nemyslím, že bych své nadání chtěl měřit s tvým. Někteří titáni by se nikdy neměli střetnout. Myslím i na ty další, na Hortensia a na Gaia Cottu."

„Očekával jsem od nich lepší výkon," řekl Caesar. „Kdyby byla tahle porota nedospěla k rozhodnutí dávno předtím, než tenhle proces vůbec začal, nutně by byli prohráli. Postupovali dost nemotorně a dost to odbývali."

„V tom s tebou souhlasím. Gaius Cotta je tvůj strýc, ne?"

„Ano. Ale na tom nesejde. My se utkáváme rádi."

Zastavili se, aby si koupili křupavou pochoutku od prodavače, který už celá léta prodával před státním domem flamina Dialis své proslulé kořeněné pečivo.

„Já se domnívám," řekl Cicero a paštička v něm jen mizela (miloval jídlo), „že kolem toho tvého někdejšího flaminátu stále ještě existují dosti podstatné právní pochyby. Nemáš chuť jich využít a přece jen se nastěhovat do toho pohodlného a pěkného domu za Gaviovým stánkem? Pokud vím, žiješ v nějakém bytě někde v Subuře. To *není* zrovna ta pravá adresa pro advokáta tvého stylu, Caesare!"

Caesar se otřásl a rozdrobil zbytek svého zákusku čekajícím ptákům. „Ani kdybych žil v chatrči na Esquilinu, Cicerone, by se pro mě tohle nestalo sebemenším pokušením!" prohlásil.

„Nu, musím říct, že jsem rád, že teď už bydlím na Palatinu," řekl Cicero a pustil se do druhého kousku pečiva. „V tom starém domě naší rodiny na Carinách žije můj bratr Quintus," řekl velkopansky, jako by ten dům rodina vlastnila už po generace, a nekoupila ho teprve před nedávnem, kdy Cicero byl chlapec. Na něco se rozpomenul a zahihňal se. „Když už je řeč o takových a makových rozsudcích, slyšel jsi přece, co řekl Quintus Calidius, když ho odsoudila porota složená z jemu rovných u soudu pro vyděračství?"

„Obávám se, že mi to nějak uniklo. Pověz mi o tom."

„Prohlásil, že ho nijak nepřekvapuje, že prohrál, protože běžná sazba úplatků porotě v této době celosenátorských soudů činí tři sta tisíc sesterciů, a takovou sumu v hotovosti že on si nakrást nedokázal."

I Caesara to rozesmálo. „Takže soudu pro vyděračství bych se měl radši vyhnout."

„Zejména když je předsedou poroty Lentulus Sura."

Jelikož Cornelius Lentulus Sura byl i předsedou poroty, před níž stál Dolabella starší, Caesar povytáhl obočí. „Vědět všechny tyhle věci je opravdu dobré, Cicerone!"

„Milý chlapče, neexistuje naprosto nic, co bych ti o našich soudech nedokázal říct!" řekl Cicero a předvedl velkolepé řečnické gesto paží. „Budeš-li mít někdy nějaké otázky, ptej se mne."

„To určitě udělám," řekl Caesar. Potřásl si s Ciceronem rukou a vykročil směrem k opovrhované Subuře.

Z příhodného místečka za sloupem se vynořil Quintus Hortensius, aby se připojil k Ciceronovi, zatímco očima ještě sledoval vysokou Caesarovu postavu, jak mizí v dáli.

„Byl opravdu dobrý," řekl Hortensius. „Stačí pár let zkušeností, drahý Cicerone, a oba dva abychom si pomalu začali hlídat naše vavříny."

„Stačila jedna spravedlivá porota, a byl bys o ty svoje přišel už dnes ráno."

„Protivo!"

„Ono to ale nevydrží, to je zřejmé."

„A co?"

„Poroty složené výlučně ze senátorů."

„Nesmysl. Senátu se vrátila vláda ve všem všudy – a navždycky."

„Tak *tohle* je pěkný nesmysl. V celém Římě se zvedá vlna námitek, lidé by chtěli, aby byly tribunům lidu vráceny jejich pravomoci. A až ti budou zase mít svá stará práva, budou se poroty znovu sestavovat z jezdců."

Hortensius pokrčil rameny. „Pro mne v tom není rozdíl, senátoři nebo jezdci. Úplatek je úplatek – když je to nezbytné."

„Já své poroty nepodplácím," řekl Cicero upjatě.

„Já vím, že to neděláš. On taky ne." Hortensius ukázal rukou směrem k Subuře. „Ale je to nicméně ustáleným zvykem, kamaráde, zcela vžitým pravidlem!"

„To jsou ovšem zvyklosti, které advokátovi nenesou žádné uspokojení. Když ***já*** vyhraju nějakou kauzu, chci vědět, že to bylo mou zásluhou, a ne tím, jakou sumu mi dal můj klient, abych ji rozdělil ve formě úplatků."

„To jsi ovšem blázen a dlouho s tím nevydržíš."

Ciceronova pohledná, třebaže ne klasicky krásná tvář ztvrdla. V hnědých očích to nebezpečně blýsklo. „Tebe přečkám, Hortensie! O tom vůbec nepochybuj!"

„Se mnou nepohneš, na to jsem až příliš silný."

„To říkal i Antaios, ještě než ho Herkules zvedl za země. *Ave*, Quinte Hortensie."

*** * ***

Koncem ledna následujícího roku přivedla Cinnilla na svět Caesarovu dceru Julii, krásného sněžně plavého drobečka, kterého otec i matka přivítali s nesmírnou radostí.

„Syn znamená veliké výlohy, ty má nejmilejší," říkal Caesar Cinnille, „kdežto dcera, která je po obou rodičích patricijka a má pěkné věno, je politická hodnota neskonalé ceny. U syna člověk nikdy neví, co se z něho vyvede, ale ta naše Julia je prostě dokonalá. Stejně jako její babička Aurelia si bude moci vybírat z celých tuctů nápadníků."

„Já zatím o žádných vyhlídkách na pěkné věno nevím," řekla novopečená matka, která neměla porod právě lehký, ale rychle se teď zotavovala.

„S tím si nedělej starosti, Cinnillo, sluníčko moje! Než bude Julia na vdáváni, bude tu i věno."

Aurelia byla ve svém živlu, převzala všechnu starost o maličkou a zcela propadla bezmezné lásce k ní. Byla tu už sice i čtyři další vnoučata, dva Liini synkové, kteří měli každý jiného otce, a také Ju-Ju už měla synka a dcerku, ale žádné z těchto dětí nežilo s Aurelií pod jednou střechou. A hlavně to nebyli potomci jejího syna, světla jejího života.

„Ta modrá očička jí už zůstanou, má je tak nesmírně světlá," říkala Aurelia, nadšená, že je holčička v tomto směru po otci, „a ty vlásky jsou jako čirý led."

„To jsem rád, že na ní nějaké vidíš," řekl Caesar zasmušile. „Mně připadá naprosto holohlavá – což vzhledem k tomu, že ponese jméno Caesar a že se s tím má pojit pořádná kštice, není zrovna nejšťastnější spojení."

„Nesmysl! Samozřejmě že už má vlásky! Jen počkej, až jí bude rok, synku, a pak uvidíš, jaké už to budou lokýnky. A nikdy jí neztmavnou. Bude je mít spíš do stříbrna než zlaté, beruška naše malá."

„Mně zatím připadá ošklivá jak chudák Gnaea."

„Caesare, Caesare! Vždyť je to ještě novorozeňátko! A bude ti podobná."

„To ji ale čeká osud," řekl Caesar a odešel.

Vydal se do nejlepšího hostince v celém městě na rohu Fora Romana a Clivu Urbiu; dostal totiž zprávu, že jeho klienti, kteří se na něj obrátili se žádostí o obžalování Dolabelly staršího, jsou znovu v Římě a naléhavě se s ním chtějí sejít.

„Máme pro tebe další kauzu," řekl mluvčí řeckých návštěvníků Ífikratés z Thessaloníky.

„To je velice lichotivé," řekl Caesar, ale svraštil čelo. „Koho ale chcete obžalovat? Appius Claudius Pulcher přece ještě není správcem natolik dlouho, aby proti sobě už stačil vyvolat nějakou žalobu – i kdybyste dokázali senát přimět ke stíhání správce, jenž je dosud v úřadě."

„Ne, je to dost nezvyklá záležitost a nemá nic společného se správci Makedonie," řekl Ífikratés. „Chceme, abys dal stíhat Gaia Antonia Hybridu za ukrutnosti, které spáchal před deseti lety jako velitel Sullovy jízdy."

„Bohové! Po tak dlouhé době? A proč?"

„Neočekáváme, že bychom mohli při vyhrát, Caesare. To ani není naším cílem. Ale to, co jsme zažili za staršího z Dolabellu, nás přimělo uvědomit si, že k vládě nad námi jsou ustanovováni někteří Římané, kteří nejsou o moc lepší než zvířata. A myslíme si, že je nejvyšší čas Řím o tom uvědomit. Petice jsou zcela bezúčelné. Nikdo se neobtěžuje si je přečíst, senát už vůbec ne. Obvinění z velezrady a z vydírání jsou lahůdky, na jaké chodí k soudům jen lidé z vyšších tříd. My chceme upoutat pozornost jezdců, ba i nižších tříd. A tak pomýšlíme na proces před soudem pro vraždy, kam chodí na pikantní sousta kdekdo. Probírali jsme ze všech možných stran osoby připadající v úvahu, ale vždycky jsme skončili u Gaia Antonia Hybridy."

„A čeho on se dopustil?" otázal se Caesar.

„Byl to prefekt jízdy a měl pod dohledem okrsky Thespií, Eleusíny a Orchomenu v době, kdy se Sulla anebo část jeho armády zdržovali v Boiótii. Válčení se však věnoval jen minimálně. Namísto toho hledal potěšení v krutých radovánkách – mučení, mrzačení, znásilňování mužů i žen, chlapců a děvčat, ve vraždách."

„*Hybrida*?"

„Ano, Hybrida."

„Nu, vím odjakživa, že je typický Antonius – víc opilý než střízlivý, neschopný udržet sestercius v měšci, nestřídmý, pokud jde o ženské i o jídlo." Na Caesarově tváři se objevil výraz nechuti. „Ale mučení? To je i u člověka z rodu Antoniů dosti neobvyklé. Spíš bych tomu uvěřil u nějakého toho Ahenobarba."

„Naše svědectví jsou naprosto neotřesitelná, Caesare."

„To musel podědit po matce. Nebyla to Římanka, třebaže jsem o ní slýchal, že je to docela slušná žena. Apulijka. Ovšem Apulijci nejsou žádní barbaři, a to, co mi tu říkáš, je přece holé barbarství. Ani Gaius Verres nezacházel takhle daleko!"

„Svědectvími, které máme, nedokáže nikdo na světě otřást," opakoval Ífikratés. Podíval se na Caesara s trochou poťouchlosti. „Chápeš už asi, v čem vidíme problém?

Kdo z nejvyšších římských kruhů nám uvěří, pokud o tom nejprve nebude mluvit celý Řím a pokud nejprve naše důkazy neshlédne na vlastní oči u soudu?“

„Přivedete jako důkazy skutečné oběti?“

„Celé tucty, pokud bude třeba! Osoby naprosto bezúhonné, vynikající pověsti a postavení. Některé bez očí, některé bez uší, některé s vyříznutým jazykem, některé bez rukou – bez nohou – bez genitálií – bez lůn – se sedřenou kůží – bez nosů – anebo kombinaci toho všeho. Ten člověk byl bestie. Stejně tak i jeho stvůry, třebaže o ty tolik nejde, protože ti nepatřili k aristokracii.“

Na Caesarovi bylo vidět, že je mu z toho všeho až nevolno. „Takže jeho oběti mučení přežily.“

„Většina, to je pravda. Antonius totiž to, co páchal, považoval za jakousi dovednost, umění. A to umění spočívalo v tom způsobit co největší bolest a co největší zmrzačení, aniž to mělo za následek smrt oběti. Největší potěšení měl Antonius z toho, když si zajel o pár měsíců později do některého ze svých měst přesvědčit se, že jeho oběti dosud žijí.“

„Nu, bude to pro mne dosti trapná věc, ale té kauzy se přesto ujmu,“ řekl Caesar podmračeně.

„Trapná věc? Proč trapná?“

„Jeho starší bratr Marcus je manžel mé druhé sestřenky – dcery Lucia Caesara, jenž byl konsulem a jehož dal později zavraždit Gaius Marius. Má tři chlapce – jsou to Hybridovi synovci a moji prasynovci. Obžalovat člena vlastní rodiny se nepovažuje za nejvhodnější, Ífikrate.“

„Tebe ovšem neváže žádný přímý příbuzenský vztah ke Gaiovi Antoniovi Hybridovi, či snad ano? Za něho přece tvá sestřenka provdána není!“

„To je pravda, a proto se také případu ujmu. Mnoho lidí s tím však přesto nebude souhlasit. K Juliiným třem chlapcům pokrevní vztah mám.“

Chtěl si o tom s někým pohovořit, neobrátil se však na Gaia Matia ani na nikoho ze svých kruhů, nýbrž na Lucia Decumia.

„Ty přece slýcháš ledacos, tatíku. Ale doslechl ses někdy o něčem takovémhle?“

Lucius Decumius byl obdařen tváří, která jako by nestárla, zamlada vyhlížel starší, a teď na stará kolena se zdál naopak mladší; jeho skutečného věku se Caesar jen těžko dopočítával, odhadoval ho tak na šedesát.

„Něco málo, ale moc toho nebylo. Otroci u něho nevydrží déle jak šest měsíců, ale nikdy je nikdo neviděl pohřbívat. Což zpravidla znamená nejrůznější ohavnosti.“

„Nic nemůže být odpornějšího než krutost k otrokům.“

„Nu, tak smýšlíš ty, Caesare. Máš tu nejlepší maminku na světě a byl jsi taky správně vychováván.“

„Tohle by přece nemělo mít nic společného s tím, jak je kdo vychováván,“ řekl Caesar hněvivě. „Spíš to má co dělat s vrozenou povahou. Dokážu takové ukrutnosti ještě pochopit, když je pášou barbaři – jejich zvyky, jejich tradice a jejich bozi po nich žádají věci, které jsme my Římané už před celými stoletími postavili mimo zákon. Pomyšlení, že římský aristokrat – dokonce jeden z Antoniů! – hledá *rozkoš* v tom, že někomu působí takovéhle utrpení – och, taťko, tomu snad nedokážu vůbec uvěřit!“

Lucius Decumius mu odpověděl moudrým pohledem. „Všude kolem tebe je toho plno, Caesare, a ty dobře víš, že tomu tak je. Není to možná takhle strašné, ale to jen proto, že se lidé bojí, aby je nikdo nepřistihl. Jen se nad tím zamysli! Tenhle Antonius Hybrida, to je přece římský aristokrat, jak ty říkáš. Chrání ho soudy a chrání ho i lidé jeho druhu. Čeho ten se má co bát, když si s něčím takovým začne? Jediné, co většině

lidí brání, aby něco podobného také sami nezkusili, je strach, že budou dopadeni. Být chycen znamená být potrestán. Jenomže čím výš člověk stojí, tím dál to má k pádu. A čas od času se najde někdo, kdo má takovou moc, že může dělat, co chce, a kdo se i stane, čímkoli chce. Jako právě ten Antonius Hybrida. Na jednom místě se takovýchhle lidí, pravda, nevyskytuje příliš mnoho najednou. *Příliš mnoho!* Ale přesto vždycky a všude nějací jsou, Caesare. Vždycky se jich pár najde."

„Ano, máš pravdu. Samozřejmě že máš pravdu." Víčka Caesarovi klesala únavou, zatemňovala Caesarovu schopnost uvažovat. „Jinými slovy je třeba takové muže povolat k odpovědnosti. Potrestat."

„Ano – pokud nechceš, aby jich přibývalo. Nech jednoho bez trestu, a dva další to zkusí taky."

„Takže ho budu muset přece jen obžalovat. Nebude to lehké."

„Lehké to nebude."

„Kromě těch pověstí o mizejících otrocích, co jiného o něm ještě víš, taťko?"

„Moc ne, jen to, že ho všichni nenávidí. Obchodníci ho nemohou ani cítit. Obyčejní lidé taky ne. Když on štípne nějakou holčičku, kterou potká na ulici, štípe tvrdě, tak aby to bolelo, tak aby plakala."

„A jak do toho zapadá ta moje sestřenka Julia?"

„Na to se zeptej své matky, Caesare, ne mě!"

„Matky se na tohle ptát nemůžu, Lucie Decumie!"

Lucius Decumius zauvažoval a pak kývl. „Ne, máš pravdu, to nemůžeš." Na chvilku se zamyslel. „Nu, tamta Julia je obyčejná hloupá ženská – žádná z těch tvých ostatních báječných Julií! A ten *její* Antonius je taky jen obyčejný chlap, jestli mi rozumíš, i když u něho nemůže být o krutosti ani řeči. Jenom myslet ho bolí. Ten ani neví, kdy by měl ty své kluky pořádně nakopat do zadku, rošťáky."

„Chceš tím říct, že ti chlapci nejsou zvládnutí?"

„Zvládnutí jsou asi tolik jako kanci někde v lese."

„Počkej… Marcus, Gaius, Lucius. Och, potřeboval bych tu rodinu trochu líp znát! Já zkrátka nikdy neposlouchám ženské řeči, a to je chyba. Matka by mi to jistě dokázala vysvětlit z hlavy a dopodrobna… Jenže ona je až příliš chytrá, taťko, hned by chtěla vědět, k čemu to potřebuju vědět, a pak by se mě pokusila přesvědčit, abych tuhle kauzu vůbec nebral. Načež bychom se asi pohádali. Bude lepší, aby se o tom, že jsem tenhle proces vzal, dozvěděla jako o hotové věci." Lítostivě si povzdychl. „Potřeboval bych se ale o těch syncích Hybridova bratra dozvědět přece jen něco víc, taťko."

Lucius Decumius obrátil oči vzhůru a našpulil rty. „To se ví, vídám je toulat se po Subuře – určitě by se neměli potloukat v Subuře jen tak bez doprovodu vychovatele nebo sluhy, jenomže to je právě ta jejich nejmilejší zábava. Kradou z krámků, spíš aby škodili, než proto, že by něco potřebovali nebo chtěli."

„Jak jsou staří?"

„Přesně ti to neřeknu, ale Marcus vypadá postavou tak na dvanáct a podle toho, co dělá, asi na pět, takže řekněme asi sedm nebo osm let. Ti druzí dva jsou menší."

„Ano, všichni ti Antoniové jsou nějak na obtíž okolí. Otec těch kluků asi penězi zrovna neoplývá, co?"

„Spíš se pořád pohybuje na pokraji krachu, Caesare."

„Takže jemu ani těm jeho chlapcům příliš neprospěje, když tu žalobu vznesu."

„To určitě ne."

„Jenomže já tu kauzu vzít chci, taťko."

„Nu, to já moc dobře vím.“

„Nejvíc ze všeho budu potřebovat hodnověrné svědky. Především svobodné muže – nebo ženy – kteří budou ochotni svědčit. On se toho přece nutně *musí* dopouštět i tady. A mezi jeho oběťmi nebudou všichni jen otroci, kteří nakonec zmizí.“

„Já se trochu porozhlédnu, Caesare.“

Obě ženy věděly v okamžiku, kdy vstoupil do dveří, že má problém, avšak ani Aurelia, ani Cinnilla se nepokusily zjistit, co ho to trápí. Za normálních okolností by tak byla Aurelia určitě učinila, avšak péče o dítě ji zaměstnávala mnohem více, než by bývala ochotna připustit, a tak nepostřehla, co vlastně Caesarovy chmury značí. A promeškala tak i příležitost vymluvit mu tu žalobu na Gaia Antonia Hybridu, jehož synovci byli i Caesarovými blízkými příbuznými.

*** * ***

Soud pro vraždy byl sice pro uvedené skutky právně příslušný, a představoval tedy logickou cestu pro žalobu, avšak čím víc Caesar o případu přemýšlel, tím méně se mu představa procesu právě před tímto soudem zamlouvala. Především byl jeho předsedou prétor Marcus Junius Juncus, který dost těžce nesl, že byl přidělen k soudu určenému jinak pro exédily, a to ještě proto, že o tento soud neprojevil žádný z exédilů zájem; Caesar se s ním už toho roku jednou střetl, u příležitosti případu, který se před ním projednával v lednu. Další podstatná nesnáz tkvěla v tom, že žalující stranou by nyní nebyli Římané. U kteréhokoli soudu bylo totiž dost obtížné dosáhnout výroku příznivého pro žalující stranu, pokud byl žalobcem cizinec, a žalovaný byl naopak vysoce postavený Říman. Nic na tom neměnila skutečnost, že Caesarovi sami jeho klienti řekli, že nebudou litovat, ani když proces nevyhrají; Caesar dobře věděl, že soudce jako Juncus se postará, aby líčení proběhlo v co největší tichosti, nejlépe někde v ústraní, a že pro jednání vybere místo, které už samo o sobě od účasti jakékoli větší publikum odradí. Nejhorší ze všeho však bylo, že si veškerou pozornost všech návštěvníků Fora nyní uzurpoval tribun lidu Gnaeus Sicinius svou neustálou agitací za plné obnovení práv, která tribunům lidu dříve náležela. Nikdo se teď nezajímal o nic jiného, zejména poté, co se Sicinius zapsal svým výrokem do srdcí všech sběratelů politických vtípků.

„Proč, ptám se tě,“ obořil se na Sicinia Gaius Scribonius Curio, na samém konci sil, „dorážíš pořád jen na mě a na mého kolegu Gnaea Octavia, proč obtěžuješ prétory, édily, své ostatní kolegy tribuny, Publia Cethega, všechny naše konsuláry a ostatní velké muže, bankéře jako Tita Attika, ba i nebohé kvestory – a nikdy neřekneš slovo proti Markovi Liciniovi Crassovi? Nestojí ti snad Crassus za tvé výlevy? Anebo je to snad sám Marcus Crassus, kdo tě k takovýmhle skopičinám navádí? Tak mluv, přece, Sicinie, neštěkej na mě pořád jako psisko a pověz mi rozumně, proč zrovna Crassa necháváš na pokoji?“

Sicinius dobře věděl, jak si Curio s Crassem v minulosti vjeli do vlasů, a tak chvíli předstíral, že o Curionově otázce vážně přemýšlí, dřív než konečně odpověděl.

„Asi proto, že Marcus Crassus má seno namotáno na *obou* rozích,“ řekl posléze s vážnou tváří.

Posluchači, a bylo jich přítomno mnoho, se váleli smíchy po zemi, vychutnávali všechny aspekty té hříčky. Pohled na volka se senem omotaným kolem rohu byl dost běžný; varoval, že jen na pohled je to mírumilovné zvíře, ale naráz že dovede

označeným rohem pěkně nabrat. Volkovi s oběma rohy omotanými senem se každý vyhýbal jako malomocnému. Siciniův příměr by býval přiléhavý už pro ono spojení poklidného telecího pohledu a býčí síly, jaké dotvářelo vnější podobu Marka Crassa; korunu veselí mu však Sicinius nasadil narážkou, že Marcus Crassus je taková potvora, že ostré rohy má hned dva.

Jak tedy Siciniovi odlákat alespoň část jeho publika? Jak obstarat kauze takový počet diváků, jaký si bezesporu zasluhuje? A zatímco Caesar nepřestával o těchto věcech přemítat, jeho klienti putovali přes moře zpátky do Boiótie, shromáždit důkazy a svědky, tak jak jim to Caesar uložil; uplynuly celé dlouhé měsíce, klienti se vrátili, a Caesar se stále ještě na Junka neobrátil se žádostí, aby případ zařadil na pořad jednání.

„Já to nechápu!“ zvolal nespokojeně Ífikratés. „Když se neodhodláme, nepřijde třeba naše věc vůbec na pořad!“

„Mám pocit, že musí existovat ještě lepší způsob,“ řekl Caesar. „Měj se mnou ještě trpělivost, Ífikrate. Slibuji ti, že ani ty ani tví kolegové nebudete muset čekat v Římě celé měsíce. Máš své svědky dobře ukryty?“

„Naprosto spolehlivě, tak jak jsi nařídil. Jsou ve vile nedaleko Kýmé.“

A pak najednou, na začátku června, se řešení zčistajasna objevilo samo. Caesar se toho dne zastavil u jednání tribunálu *praetora peregrina* Marka Terentia Varrona Luculla. Mladší bratr muže, jemuž celý Řím přisuzoval tu nejsvětlejší budoucnost, se Lucullovi velice podobal – a byl mu nesmírně oddán. Nepřízeň osudu, která je v dětství rozdělila, naprosto neoslabila jejich vzájemná pouta; ba naopak, jejich náklonnost tím byla jen posílena. Lucullus měl postup po *cursu honorum* pozdržen, takže se mohl stát édilem společně s Varronem Lucullem, a společně uspořádali hry tak nádherné, že se o nich mezi lidmi stále ještě hovořilo. Všichni věřili, že oba Lucullové dosáhnou v nejbližších letech konsulského úřadu; byli právě tak oblíbení mezi voliči, jako si zachovávali svou aristokratickou vznešenost.

„Tak jak ti to dnes jde?“ otázal se s úsměvem Caesar; měl rád tohoto cizineckého prétora, u jehož soudu už si odbyl celou řádku drobných kauz v atmosféře důvěry a pohody, jakou dokázal navodit jen málokdo z ostatních soudců. Varro Lucullus byl muž mimořádně znalý práva a neobyčejně pevného charakteru.

„Dnes? Připadá mi to trochu nudné,“ odpověděl mu stejně usměvavě Varro Lucullus.

Celý Caesarův skvělý nápad se musel zrodit a dozrát v onom kratičkém intervalu mezi jeho otázkou a Varronovou odpovědí; tak to obvykle chodívalo, po dlouhých měsících hledání řešení nějakého zapeklitého problému se řešení dostavilo jako blesk zčistajasna.

„Kdy odjíždíš z Říma na venkov projednávat místní případy?“

„Tradičně se už u cizineckého prétora předpokládá, že se ukáže u moře v Kampánii ve chvíli, kdy léto dosahuje svého nesnesitelného vrcholu,“ řekl Varro Lucullus a povzdychl si. „Naneštěstí to vyhlíží, jako když budu v Římě vázán přinejmenším ještě celý další měsíc.“

„Tak ho nijak nezkracuj!“ řekl Caesar.

Varro Lucullus zamžikal; před okamžikem tu ještě hovořil s mužem, jehož právnického nadání a postřehu si velice považoval, a vzápětí nato už hleděl jen na místo, kde Caesar předtím stál.

„Už vím, jak to uděláme!“ říkal zakrátko Caesar Ífikratovi v soukromí pokojíku, který si Řek v hostinci najal.

„Jak?“ vyptával se dychtivě přední činitel Thessaloníky.

„Já jsem *věděl*, že je třeba ještě vyčkat, Ífikrate! Nepůjdeme s tou věcí vůbec před soud pro vraždy, ani proti Gaiovi Antoniovi Hybridovi nevznesu obvinění z hrdelních zločinů.“

„N*evzneseš*?“ vytřeštil na něho oči Ífikratés. „Ale to přece byl hlavní účel!“

„Nesmysl! Hlavní účel byl a je vyvolat s tím v Římě co největší rozruch. A toho nedocílíme u Junkova soudu, a jeho soud nám také neumožní odlákat Siciniovi jeho posluchače z Fora. Juncus by se s tím odstěhoval do toho nejzastrčenějšího, nejmenšího koutku Porciovy nebo Opimiovy baziliky, bez trošky čerstvého vzduchu, kde by omdléval každý, kdo by musel být u přelíčení přítomen. A ten, kdo by tam být nemusel, by se tam neukázal vůbec. Porota by nás nenáviděla a Juncus by celé jednání za pomoci porotců a advokátů hleděl co nejvíc uspěchat.“

„Ale jaká jiná alternativa tu ještě zbývá?“

Caesar se k němu naklonil. „Předložím tu kauzu cizineckému prétorovi jako soukromou žalobu,“ řekl. „Namísto abychom Hybridu obvinili z vraždy, budu ho žalovat o náhradu škod, které před deseti lety způsobil jako prefekt jízdy v Řecku. A ty složíš k rukám cizineckého prétora obrovskou sumu jako *sponsi* – částku mnohem větší, než je celý Hybridův majetek. Dokážeš dát dohromady dva tisíce talentů? A budeš počítat i s tím, že pokud něco nevyjde, pak o ně přijdete?“

Ífikratés se zhluboka nadechl. „Ta částka je doopravdy obrovská, ale my jsme sem přišli s úmyslem zaplatit všechno, co je třeba, aby Řím konečně nahlédl, že nás musí přestat trýznit lidmi, jako je Hybrida – anebo starší Dolabella. Ano, Caesare,“ řekl rozvážně Ífikratés, „ty dva tisíce talentů dokážeme připravit. Budeme s tím mít trochu práce, ale obstaráme je tady, v Římě.“

„Dobrá, potom tedy složíme dva tisíce talentů u cizineckého prétora jako *spon si* ve sporu proti Gaiovi Antoniovi Hybridovi. Už to samo o sobě způsobí senzaci. A celý Řím zároveň pochopí, že to myslíme naprosto vážně.“

„Hybrida nebude schopen dát dohromady ani čtvrtinu té sumy.“

„Naprosto správně, Ífikrate, to tedy nebude. V pravomoci cizineckého prétora ovšem je *sponsi* nepožadovat, pokud usoudí, že proces je třeba zahájit bez odkladů. A jednou věcí jsem si absolutně jistý – Varro Lucullus je čestný chlap. On Hybridovi složení té částky záměrně promine, když uslyší, co spáchal, o tom jsem přesvědčen.“

„Ale pokud při vyhrajeme a Hybrida nebude mít ten obnos složen jako svou odpovídající *sponsi*, co bude pak?“

„Pak, Ífikrate, si ho bude muset někde opatřit! Protože zaplatit ho musí! Podle římského práva je to prostě nevyhnutelný důsledek prohrané civilní pře.“

„Aha, už to začínám chápat!“ Ífikratés se vsedě zaklonil a s lehkým úsměvem objal rukama kolena. „Takže když prohraje, bude to pro něho znamenat konec. Z Říma bude muset odejít jako naprostý žebrák – a už se sem nikdy nebude moci vrátit. Je to tak?“

„Nikdy už k tomu nedostane možnost.“

„Na druhé straně – pokud bychom při prohráli, on shrábne naše dva tisíce talentů?“

„Přesně tak.“

„Domníváš se, že prohrajeme, Caesare?“

„Ne.“

„Tak proč jsi mě tedy varoval, že by něco nemuselo vyjít? Proč říkáš, že musíme být připraveni naše peníze i oželet?“

Caesar svraštil čelo a pokusil se svému řeckému společníkovi vysvětlit cosi, co on jako rodilý Říman do sebe vstřebával od svých dětských let. „Říkám to proto, že ani římské právo není tak zcela vodotěsné, jak by se mohlo zdát. Mnoho záleží na soudci, a

soudcem nemůže podle Suitových zákonů být Varro Lucullus. V tomto směru spoléhám na Lucullův smysl pro poctivost a věřím, že zvolí soudce, který dokáže být skutečně nestranný. Ale je tu i další riziko. Advokát vynikajících kvalit někdy dokáže najít v zákoně skulinu, kterou pak naráz může vyhrknout celý oceán – a Hybridu budou určitě hájit ti nejlepší advokáti v celém Římě.“ Caesar se napjal, ruce zaťal jako pařáty. „Pokud jsem *já* dostal nápad, jak vyřešit náš problém, nemyslíš, že by tu mohl být i někdo další schopný připadnout na řešení Hybridova problému? Muže, jako jsem já, Ífikrate, těší právní praxe nejvíc, když je soudce nepředpojatý a pře je vedena naprosto čistě! Ovšem pak, ať už jsme jakkoli přesvědčeni, že náš případ je jednoznačný a křišťálově jasný, dobrý pozor na onoho bystrookého soupeře u protistrany. Co kdyby se Hybridovy obhajoby ujal třeba Cicero? To je nějaká síla! Abys rozuměl, nedomnívám se, že by se zrovna Cicero mohl ocitnout v pokušení případ převzít – určitě ne, až se seznámí s podrobnostmi. Ale Hortensius už tak vybíravý asi nebude. Musíš mít na paměti, že jedna ze stran prohrát *musí*. Pouštíme se do boje o princip, a to je ta nejméně bezpečná kauza, s jakou se lze na soud obrátit.“

„Poradím se s kolegy a zítra ti sdělím výsledek,“ řekl Ífikratés.

Výsledek porady zněl, že má Caesar tedy učinit první krok a požádat cizineckého prétora, aby zahájil při proti Gaiovi Antoniovi Hybridovi. A tak se Caesar i se svými klienty odebral k tribunálu Varrona Luculla a požádal ho, aby přijal *sponsi* ve výši dvou tisíc talentů, odpovídajících částce, které se hodlají domáhat na Gaiovi Antoniovi Hybridovi žalobou.

Varro Lucullus seděl jako oněmělý, jako by mu to zcela vzalo dech, pak zavrtěl nevěřícně hlavou a natáhl ruku, aby si potvrzení od bankéře prohlédl. „Tohle se mi nezdá a ty to myslíš doopravdy,“ řekl Caesarovi.

„Naprosto vážně, *praetore peregrine*.“

„Proč ses s tím neobrátil na soud pro vyděračství?“

„Protože se žaloba netýká vydírání. Jde v ní o vraždu – ale o víc než jen o vraždu! Zahrnuje mučení, znásilnění a trvalé zmrzačení jako následek. Po tolika letech už se moji klienti nechtějí pokoušet o trestní postih pachatele. Žádají náhradu škod způsobených občanům Thespií, Eleusíny a Orchomenu Gaiem Antoniem Hybridou. Tito lidé nejsou schopni práce, nemohou si vydělat na své živobytí, stát se rodiči nebo manželi nebo manželkami. Ostatní občané Thespií, Eleusíny a Orchomenu musí na to, aby tito lidé mohli slušně a přijatelně žít, vynakládat značné prostředky, a moji klienti proto soudí, že uhradit by je měl Gaius Antonius Hybrida. Toto je civilní pře, *praetore peregrine*, o náhradu způsobených škod.“

„Pak tě žádám, advokáte, abys mi ve stručnosti uvedl své důkazy, abych mohl rozhodnout, je-li tu co k soudnímu projednání.“

„Předložím soudu a soudci, které stanovíš, svědectví osmi svědků a svědkyň oněch ukrutností. Šest z nich budou občané Thespií, Eleusíny a Orchomena. Další dva jsou obyvatelé Říma, jeden z nich je propuštěnec a římský občan, druhý je původem Syřan.“

„Z jakého důvodu nabízíš svědectví římských občanů, advokáte?“

„Abych soudu dokázal, že Gaius Antonius Hybrida ve svých krutých praktikách pokračuje až dodnes, *praetore peregrine*.“

Dvě hodiny nato přijal Varro Lucullus delegaci u svého soudu a *sponsi* od Řeků převzal. Vzápětí pak dal předvolat na zítřejší ráno Gaia Antonia Hybridu, aby se k žalobě vyjádřil. Posléze určil Varro Lucullus svého soudce. Zvolil Publia Cornelia Cethega. Na tváři nedal Caesar nic znát, ale v duchu zajásal. Skvělé! Soudcem bude tedy člověk, jenž je tak bohatý, že celou svou moc opírá o hrdé konstatování, že jeho

nelze koupit, člověk, jenž je tak ušlechtilý a citlivý, že pláče, když mu uhyne rybička nebo pejsek, muž, jenž si na tržišti zakrývá togou hlavu, aby neviděl, jak stínají kuře. A hlavně muž, který Antonia nemá nijak v lásce. Dokázal by se snad Cethegus přiklonit k tomu, že kolegu ze senátu je třeba chránit, ať je žalován z jakéhokoli zločinu? Anebo ať je proti němu vznesena jakákoli civilní žaloba? Ne, nic takového Cethegus neudělá! Hybridovi ostatně nehrozí ani ztráta římského občanství ani vyhnanství. Je to civilní pře, půjde jen a jen o peníze.

Zpráva se rozletěla po Foru Romanu rychleji, než by ji stačili šířit běžci; už vzápětí po Caesarově vystoupení se začal před tribunálem cizineckého prétora shlukovat dav. A jak Caesar podněcoval jeho zájem podrobným líčením následků Hybridova trýznění, jimiž jsou jeho oběti dodnes postiženy, zástup narůstal, nemohl se ani dočkat, až už proces ráno započne – to skutečně u soudu uvidí na vlastní oči tak otřesné věci, jako je muž, který přežil zbičování, anebo žena, která má tak rozřezané genitálie, že nemůže ani kloudně močit?

Zpráva o nadcházejícím procesu dospěla i domů dříve než Caesar sám, jak poznal na matčině tváři.

„Co to slyším?“ uhodila na něho naježeně. „Ty prý chceš vystoupit ve věci žaloby proti Gaiovi Antoniovi Hybridovi? To přece není možné! Mezi námi je pokrevní pouto.“

„Mezi mnou a Hybridou žádné pokrevní pouto neexistuje, *mater*.“

„Jeho synovci jsou tvými prasynovci!“

„Jde o děti jeho bratra, a pokrevní svazek se týká jejich matky. Pokrevní příbuzenství by tu bylo na překážku jen tehdy, kdyby to byli Hybridovi synové – pokud by ovšem on nějaké měl! – kteří by byli mými prasynovci.“

„Takového něco přece nemůžeš Julii udělat!“

„Ani mně nejsou rodinné souvislosti příjemné, *mater*, ovšem Julia s tím není v jakémkoli spojení.“

„Juliové Caesarové se odjakživa spojovali s Antonii sňatky! To je víc než dostatečný důvod!“

„Ne, to už dokonce ne! A od Caesarů to byla dosti velká nepředloženost vyhledávat spojení s Antonii! Jsou to chrapouni a k tomu marnotratníci! Říkám ti, *mater*, že bych žádnou Julii ze své vlastní rodiny žádnému z Antoniů za ženu nedal,“ řekl Caesar a natočil se k ní bokem.

„Rozmysli si to ještě, Caesare, prosím tě o to! Všichni tě budou odsuzovat.“

„Nemám si co rozmýšlet.“

Oběd toho dne probíhal v krajně napjatém ovzduší. Cinnilla, neschopná vyrovnat se s konfliktem dvou tak neústupných protivníků, se při první příležitosti raději ztratila do dětského pokoje, pod záminkou, že má děťátko koliku, že mu rostou zoubky, že má nějakou vyrážku a všechny možné další dětské nemoci, na které si v tom okamžiku dokázala vzpomenout. V tricliniu tak zbyl jen Caesar, sedící se ztuha vztyčenou hlavou, jemuž nezbývalo než Aurelii, držící hlavu stejně upjatě zpříma, ignorovat.

Našli se takoví, kteří s Caesarovým jednáním vyjádřili nesouhlas, avšak Caesar v žádném případě nevytvářel přijetím této kauzy precedens; před soudy proběhlo už mnoho jiných případů, kde existovalo i mnohem těsnější pokrevenství, než proti jakému teď v záležitosti Gaia Antonia Hybrida vznesl námitku procedurální povahy Catulus.

Hybrida samozřejmě nemohl předvolání nedbat, takže už čekal před tribunálem cizineckého prétora obklopen hrstkou známých postav, které ho přišly podpořit, včetně

Quinta Hortensia a Caesarova strýce Gaia Aurelia Cotty. Po Markovi Tulliovi Ciceronovi nebylo vidu ani slechu, dokonce ani mezi obecenstvem; přišel až na poslední chvíli, jak Caesar postřehl koutkem oka, právě v okamžiku, kdy Cethegus zahajoval líčení. To se ví, že si Cicero takhle skandální záležitost nemůže dát ujít! Zejména když pro ni byla zvolena právní forma soukromé žaloby.

Hybrida si naprosto nebyl jistý, to na něm Caesar okamžitě rozpoznal. Byl to rozložitý svalnatý chlap, s šíjí jako rýhovaný sloup, typický Antonius – antoniovské na něm byly tuhé kaštanové kučery a do ruda přecházející hnědé oči, stejně tak jako orlí nos a čnějící brada, které jako by se toužily spojit těsně nad jeho nevelkými, ale odulými rty. Dokud se Caesar nedoslechl o zvěrstvech, která Hybrida spáchal, přisuzoval zhrublé rysy jeho obličeje jen nadměrnému pití, přejídání a nevázanosti v pohlavním životě. Teď už znal pravou příčinu. Byla to tvář skutečné obludy.

Jednání pro Hybridu nezačalo příliš šťastně, neboť Hortensius se rozhodl pro přezíravý tón a požádal, aby celá žaloba byla zamítnuta, neboť kdyby jen desetina z toho, co se v ní uvádí, bylo té povahy, jak žaloba tvrdí, byla by patřila před soud pro těžké zločiny. Varro Lucullus jen mlčky seděl a nedal na svém výrazu nic znát, nepřál si zasahovat, leda v tom případě, že by se na něho soudce obrátil o radu. Což Cethegus naprosto neměl v úmyslu. Dřív nebo později totiž by na něho tak jako tak byla přišla řada, aby tomuto soudu předsedal, a jeho nijak nelákala představa, že by před ním měla probíhat kdovíjaká jednotvárná hádanice o nějaký ten měšec peněz. Tady měl ovšem před sebou skutečnou právní lahůdku – která sice v sobě může skrývat ledacos odpudivého, ale rozhodně ho nebude alespoň nudit. A tak Hortensiovu námitku smetl ze stolu a s veškerou autoritou uvedl jednání do chodu.

K polednímu byl Cethegus už připraven k výslechu svědků, jejichž sám zjev způsobil senzaci. Ífikratés a jeho společníci v Řecku vybrali oběti drastické už na pohled, nevyhnutelně však vyvolávající i soucit. Největším dojmem zapůsobil muž, jenž svědectví nemohl dotvrdit vlastními slovy; Hybrida ho zbavil větší části tváře – a také jazyka. Avšak jeho manželka byla stejně výmluvná, jak byla plná nenávisti, svědkyně přímo strašlivá. Cethegus seděl, naslouchal jí a sledoval jak ji, tak i jejího nebohého manžela, zpocený a celý zelený. Když její slyšení ukončil, odročil líčení na příští den a modlil se jen, aby došel domů dřív, než se pozvrací.

O poslední slovo toho dne se však pokusil Hybrida. Když odcházel z prostoru tribunálu, uchopil Caesara za paži a zadržel ho.

„Kde vy jste k té sbírce mrzáků vlastně přišli?“ otázal se s výrazem bolestného údivu. „To jste museli pročesat snad celý svět! Jenže vám to nebude nic platné, víš? Co je to vlastně zač? Pouhá hrstka všelijak zpotvořených zrůd! Nic víc! Tlupa bažící po tučném římském odškodném, namísto aby živořili o mizerných řeckých almužnách!“

„P*ouhá hrstka*?“ rozkřikl se na něho Caesar zplna hrdla, takže přehlušil i šum rozcházejícího se davu, který se zastavil a otočil, aby slyšel, co řekne Caesar dál. „Nic víc? Já ti říkám, Gaie Antonie Hybrido, že i jeden jediný z nich by znamenal až příliš mnoho! Pouhý jeden jediný! I jeden jediný muž nebo žena, jedno jediné dítě zohavené tímto způsobem, je příliš! I pouhý jeden jediný muž či žena či dítě připravený takhle zvěrsky o mládí a půvab a o radost z toho, že žije, je až příliš! Zmiz! Jdi a skryj se doma!“

Gaius Antonius Hybrida se odebral domů – ohromen, když zjistil, že žádný z jeho advokátů nejevil zájem ho doprovodit. I jeho bratr si nalezl nějakou výmluvu, aby se mohl vydat jiným směrem. Zcela sám však přece jen nešel; po jeho boku poklusával menší obtloustlý mužík, jenž se s ním za půl druhého roku, co náležel do senátu, docela

spřátelil. Jeho jméno bylo Gaius Aelius Staienus, toužil po mocných spojencích, bažil po tom, aby se mohl mít zadarmo dobře u cizího stolu, a nejvíc ze všeho hladověl po penězích. Něco málo jich vymámil loňského roku z Pompeia, kdy byl Mamerkovým kvestorem a kdy podnítil jakousi vzpouru – och, nic velkého, nic krvavého to nebylo! A vše skončilo nakonec dobře, a hlavně na něho přitom nepadl ani stín podezření.

„Vypadá to, že prohraješ," řekl Hybridovi, když vstupovali do Hybridova krásného sídla na Palatinu.

Hybrida neměl chuť se o to přít. „Já vím."

„Ale nebylo by pěkné, kdybys přece jen vyhrál?" otázal se zasněně Staienus. „Mít dva tisíce talentů na útratu, to už by byla pěkná cena za vítězství!"

„Jenomže já budu muset ty dva tisíce talentů spíš *sehnat,* což mě zničí na víc let, než kolik mám ještě života před sebou."

„Nebylo by to tak docela nutné," předl Staienus. Posadil se na Hybridovu klientskou židli a rozhlížel se. „Zbylo ti ještě trochu toho chioského vína?"

Hybrida přešel ke stolku u stěny, nalil ze džbánu dva neředěné poháry, jeden podal svému hostu a posadil se. Zhluboka se napil a pak se na Staiena upřeně zadíval. „Ty máš něco za lubem," řekl. „Oč jde?"

„Dva tisíce talentů jsou velké peníze. On i jeden tisíc jsou velké peníze."

„To je pravda." Hybridovy masité rty se pootevřely a odhalily jeho drobné a dokonale bílé zuby. „Nejsem hlupák, Staiene! Pokud bych se s tebou o ty dva tisíce rozdělil napůl, ty bys byl schopen mi zaručit, že z toho vyváznu. Je to tak?"

„Přesně tak."

„Já tedy souhlasím. Dostaneš mě z toho a polovina z těch dvou tisíc řeckých talentů bude tvoje."

„Ono je to vlastně docela jednoduché," uvažoval Staienus nahlas. „Máš za to co děkovat Sullovi. On už je sice mrtvý, ale to nevadí, projevíš namísto jemu vděčnost mně."

„Tak mě už přestaň trápit a pověz mi, jak na to."

„Aha, ovšem! Já jsem zapomněl, že ty radši trýzníš ostatní, než aby někdo trápil tebe." Jako mnoho mužů malé postavy, kteří se náhle dostali do pozice silnějšího, nedokázal ani Staienus skrýt radost nad tím, že získal takovou moc, třebaže až budou mít tuhle věc za sebou, bude tak jako tak i po jeho přátelství s Hybridou. To mu ani v nejmenším nevadilo. Tisíc talentů za to bylo víc než slušnou náhradou. K čemu je ostatně přátelství se stvůrou, jako je Hybrida?

„Pověz mi to, anebo vypadni!"

„I*us auxilii ferendi,*" řekl jen Staienus.

„Nu, co s tím?"

„Prapůvodní úkol tribunů lidu – a jediná pravomoc, kterou jim Sulla neodňal – je právo chránit plebeje před mocí magistráta."

„I*us auxilii ferendi!*" opakoval ohromeně Hybrida. Jeho rozmrzelá tvář se na okamžik rozjasnila, pak opět potemněla. „Jenže k tomu se tribunové nepropůjčí," řekl.

„Mohli by," řekl Staienus.

„Určitě ne Sicinius! Sicinius to neudělá nikdy! A stačí jedno jediné veto v celém kolegiu, a všech ostatních devět tribunů je bezmocných. Sicinius s tímhle souhlasit nebude, Staiene. Je to hlupák a budižkničemu, ale podplatit se nedá."

„Sicinia," brumlal spokojeně Staienus, „nemá příliš v lásce nikdo z jeho devíti kolegů. Udělal ze sebe takového pitomce – a připravil je přitom o všechny posluchače na Foru! – že ho mají všichni až po krk. Slyšel jsem je dokonce před dvěma dny na

vlastní uši, jak mu hrozí svržením z Tarpejské skály, pokud už jednou nezavře hubu s těmi svými věčnými požadavky na obnovení jejich práv.“

„Ty si myslíš, že Sicinia by bylo možné zastrašit?“

„Ano. Určitě. Ovšem jen v tom případě, že by se ti do zítřka do rána podařilo sehnat okrouhlou sumičku v hotovosti, protože nikdo z nich nic neudělá, pokud nedostane peníze na dlaň, a to hezkou okrouhlou částku. Ovšem ty bys je sehnat mohl – zejména když tě za to čeká tisícovka talentů.“

„Kolik?“ otázal se Hybrida.

„Devět krát padesát tisíc sesterciů. To znamená čtyři sta padesát tisíc. Dokážeš to?“

„Mohu se pokusit. Půjdu za bratrem, tomu vadí ten skandál v rodině nejvíc. A mám ještě pár dalších možností. Ano, Staiene, myslím, že je seženu.“

A tak bylo vše dohodnuto. Gaius Aelius Staienus prožil rušný večer, pobíhal dům od domu, od jednoho tribuna lidu k druhému, navštívil Marka Atilia Bulbu, Mania Aquillia, Quinta Curia, Publia Popillia a další a další, až jich obešel všech devět. Jen k domu Gnaea Sicinia se ani zdálky nepřiblížil.

Přelíčení mělo začít dvě hodiny po úsvitu; tou dobou už za sebou mělo Forum Romanum dramatické události, takže den sliboval do krajnosti vzrušeným pravidelným návštěvníkům Fora nemalé další zážitky. Hned po rozednění se totiž devět tribunských kolegů vrhlo na Gnaea Sicinia a s použitím fyzického násilí ho dovleklo na vrcholek Kapitolu; tam ho zmlátili do modra a pak ho naklonili přes převis Tarpejské skály, aby se mohl podívat na ostré skalní jehly dole pod sebou. Dost už té věčné agitace za obnovení tribunských práv! ječeli na něho, když visel nad propastí, a vymámili z něho na místě přísahu, že napříště bude dělat jen to, co mu jeho kolegové řeknou. Domů pak Sicinius putoval na nosítkách.

A už chvíli poté, co Cethegus zahájil jednání druhého dne líčení ve věci žaloby proti Hybridovi, vtrhlo na pódium Varrona Luculla devět tribunů lidů s křikem, že tu magistrát zadržuje plebeje proti jeho vůli.

„Žádám vás, tribunové, abyste uplatnili *ius auxilii ferendi*!“ zvolal Hybrida a žalostně lomil rukama.

„Marku Terentie Varrone Luculle, právě se na nás obrátil příslušník plebsu, abychom uplatnili *ius auxilii ferendi*!“ prohlásil Manius Aquillius. „Oznamuji ti tímto, že tak činíme.“

„To je zjevné darebáctví!“ křikl Varro Lucullus a vyskočil ze židle. „Nemáš žádné právo tento zákon uplatnit! Kde je desátý tribun?“

„Ten je doma, v posteli, je mu velice špatně,“ ušklíbl se Manius Aquillius, „ale můžeš za ním poslat, jestli chceš. Ten veto určitě nevznese.“

„Překážíš tu výkonu spravedlnosti!“ zařval na něho Cethegus. „To, co děláš, je nehoráznost! Ostuda! Skandál je to! Kolik ti za to Hybrida zaplatil?“

„Propusťte Gaia Antonia Hybridu, jinak zatkneme každého, kdo se nám postaví do cesty, a svrhneme ho z Tarpejské skály!“ ječel Manius Aquillius.

„Bráníte tím potrestání zločinů!“ řekl posupně Varro Lucullus.

„U magistrátního soudu, jak je ti jistě známo, Varrone Luculle, nemohou být řešeny otázky trestního práva,“ řekl Quintus Curius. „Soudce není porota! Jestli si přeješ proti Gaiovi Antoniovi zakročit v hrdelní při, pak tak učiň u soudu pro vraždy, kde *ius auxilii ferendi* uplatnit nelze!“

Caesar se nepohnul, neučinil sebemenší pokus cokoli namítnout. Jeho klienti stáli za ním, celí roztřesení. Obrátil se k nim a s klidnou tváří jim tiše sděloval: „Já jsem

patricij, a nejsem magistrát. Tohle musíme nechat vyřešit *praetora peregrina*. Zatím mlčte.“

„Dobrá, vezměte si toho svého plebeje s sebou!“ řekl Varro Lucullus s rukou na Cethegově paži, aby ho uklidnil.

„A teď,“ řekl Gaius Antonius Hybrida stojící bojovně uprostřed skupiny devíti tribunů lidu, „jelikož jsem při vyhrál, mám nárok převzít *sponsi* těch Caesarových řeckých miláčků.“

Narážka na řeckou lásku byla záměrnou pohanou, která jako rudý záblesk v Caesarovi okamžitě znovu roznítila onen pocit nesnesitelné křivdy spojené s nařčeními z intimního vztahu ke králi Níkomédovi. Bez rozmýšlení skočil přímo mezi tribuny lidu a popadl Hybridu oběma rukama za hrdlo. Hybrida sám sebe vždy považoval za Herkula mezi muži, jenomže se teď z Caesarova sevření nedokázal ani vymanit, ani se jinak postavit svému o mnoho vyššímu soupeři, v jehož obrovitou sílu by byl asi neuvěřil, kdyby ji teď nezakusil na vlastní kůži. Bylo třeba Varrona Luculla a šesti jeho liktorů, aby od něho Caesara konečně odtrhli – až se později v zástupu přihlížejících ještě leckdo dodatečně podivoval nečinnosti devíti tribunů lidu, kteří neučinili sebemenší pokus Hybridovi nějak přispět na pomoc.

„Případ je uzavřen!“ zakřičel pak Varro Lucullus z plných plic. „Soudní řízení končí! Tak jsem rozhodl já, Marcus Terentius Varro Lucullus! Žalobci, vezměte si *sponsi* zase zpátky. A všichni se seberte a jděte domů!“

„Jak to? A co ta *sponse? Sponse* přece náleží Gaiovi Antoniovi!“ kvičel kdosi. Byl to Gaius Aelius Staienus.

„Nic Hybridovi nepatří!“ zahřměl Cethegus. „Praetor *peregrinus*, do jehož pravomoci tato kauza náleží, případ uzavřel! *Sponse* bude navrácena jejím vlastníkům, o tom se nebudeme vůbec bavit!“

„Seberte si toho svého plebeje a opusťte toto pódium!“ řekl Varro Lucullus zle tribunům lidu. „Běžte všichni odsud! A já vám ještě na rozloučenou něco povím: že jste tímhle skandálním zneužitím původního poslání tribunů lidu udělali věci tribunátu velice špatnou službu! Já osobně udělám všechno, abych vám zavřel huby navždycky.“

Všech devět mužů odcházelo společně s Hybridou; Staienus poklusával za nimi a bědoval pro ztracenou *sponsi*, Hybrida si opatrně ohmatával pohmožděný krk.

Zatímco se rozrušený dav ještě tlačil kolem, Varro Lucullus a Caesar se podívali jeden na druhého.

„S největší radostí bych tě byl nechal tu bestii zardousit, ale to, jak asi chápeš, jsem udělat nemohl,“ řekl Varro Lucullus.

„Chápu to,“ řekl Caesar a všecek se ještě třásl. „Domníval jsem se, že se dokážu ovládnout. Víš, nejsem nijak prchlivý. Ale nesnesu, aby mě takový exkrement jako Hybrida nařkl z teploušství.“

„To je zřejmé,“ řekl suše Varro Lucullus, jenž si dobře pamatoval, co mu o této záležitosti vyprávěl bratr.

I Caesar se odmlčel, uvědomil si právě, čí bratr před ním stojí, ale pak si řekl, že Varro Lucullus je bezpochyby schopen utvořit si svůj vlastní úsudek sám…

„Byl bys věřil,“ řekl Cicero, jenž se k němu připojil, jakmile se projevy násilí zdály být u konce, „že ten darebák bude mít nakonec ještě žaludek na to, aby vznesl nárok na tu *sponsi?* Při všech bozích!“

„Musí mít hlavně notně silný žaludek na to, aby dokázal provést *tamleto*!“ řekl Caesar a ukázal na zmrzačeného muže a jeho manželku, jež musela promlouvat jeho jménem.

„Znechutilo mě to!“ ulevil si Cicero, posadil se na schody k tribuně a otíral si tvář šátkem.

„Nu,“ řekl Caesar Ífikratovi, který tam nejistě postával, „podařilo se alespoň zachránit vaše dva tisíce talentů. A já osobně bych řekl, že pokud vaším záměrem bylo vyvolat v Římě pořádný rozruch, pak se vám to plně podařilo. Myslím si, že si senát napříště dá velice dobrý pozor na to, koho vysílá do úřadu správce Makedonie. Teď se vrať do svého hostince a ty nebožáky odved s sebou. Je mi opravdu líto, že je i nadále budou muset živit a podporovat občané jejich měst. Ale já jsem tě předem varoval.“

„Mně je líto jediné věci,“ řekl Ífikratés na odchodu. „Že se nám nepodařilo docílit, aby byl Gaius Antonius Hybrida potrestán.“

„Nepodařilo se nám ho sice postihnout finančně,“ řekl Caesar, „ale on bude muset stejně pryč z Říma. A bude trvat notně dlouhou dobu, než se v tomhle městě opět odváží ukázat.“

„Vy se domníváte,“ otázal se Cicero, „že Hybrida skutečně všech devět tribunů lidu uplatil?“

„Já sám jsem o tom naprosto přesvědčen,“ řekl Cethegus, z něhož už hněv zvolna vyprchával. „Až na Sicinia – jakkoli ho nemám zrovna v lásce – je ta letošní várka tribunů lidu skutečně jen banda mizerů.“

„A proč by to také měla být kdovíjaká smetánka?“ otázal se Caesar, jenž už dočista vychladl. „V tomhle úřadě dnes nikdo k žádné velké slávě nepřijde. S tribuny je konec.“

„Zajímalo by mě,“ vyptával se Cicero, který se nechtěl dát odvést od toho, co mu leželo v hlavě, „kolik asi těch devět tribunů lidu Hybridu stálo?“ Cethegus sešpulil rty. „Asi čtyřicet tisíc každý.“

Varro po něm pobaveně blýskl očima. „Říkáš to s tak naprostou jistotou, Cethegu! Jak to můžeš vědět?“

Krále senátorů tato forma dotazu nijak nepohoršila; nepatřila sice k jeho osobním zvykům a vkusu, ale byl schopen ji omluvit. Odpovídal však cizineckému prétorovi s trochu povytaženým obočím a svým obvyklým protáhlým tónem. „Milý *praetore peregrine,* sotva existuje něco, co bych já o chamtivosti senátorů nevěděl! Dokázal bych ti uvést cenu každého úplatného senátora s přesností na jeden sestercius. A pokud jde o tamty otrapy, jsou jeden jako druhý k mání za čtyřicet tisíc.“

A tolik jim také, jak si nespokojený Hybrida záhy zjistil, Gaius Aelius Staienus vyplatil; devadesát tisíc sesterciů tedy strčil do vlastního měšce.

„Okamžitě mi je vrať!“ rozkřikl se muž, jehož zálibou bylo mučit a mrzačit své bližní. „Dej sem ty peníze, co sis vzal navíc, jinak ti vlastními prsty vydloubu oči! Už tak tratím tři sta šedesát tisíc sesterciů – jen kvůli tobě, s těmi tvými nápady o získání dvou tisíc talentů!“

„Jen si dobře zapamatuj, cos teď sám řekl,“ odsekl Staienus, „že to byl skutečně *můj* nápad využít *ius auxilii ferendi.* Těch devadesát tisíc si nechám. Můžeš děkovat bohům, žes nepřišel o všechen svůj majetek.“

*** * ***

Senzace kolem přerušeného a neukončeného sporu ještě nějaký čas doznívala a měla i některé trvalejší následky. Především vešlo tohoroční kolegium tribunů lidu do análů politických kronikářů jako nejhanebnější v římských dějinách vůbec; dalším

důsledkem bylo, že Makedonie se nadále dostávala už jen do rukou odpovědných – i když přísných – správců; Gnaeus Sicinius už poté na Foru nepokračoval v řečech o navrácení všech pravomocí tribunům lidu; Caesarova pověst jako advokáta dále strmě stoupala; a Gaius Antonius Hybrida se vzdálil z Říma a z míst, kde se objevovali nějací Římané, na dobu několika let. Vydal se totiž na ostrov Kefalléniá v Jónském moři, kde byl jediným civilizovaným člověkem široko daleko (pokud o něm lze slova civilizovaný vůbec užít) a kde objevil několik prastarých pohřebních mohyl plných pokladů; obsahovaly skvěle tepané a vykládané dýky, masky z čistého zlata, džbány z elektra, poháry z křišťálu, celé hromady šperků. Cenou mnohonásobně převyšovaly ony ušlé dva tisíce talentů. Bylo toho dost na to, aby po návratu domů měl zajištěn konsulský úřad, i kdyby si musel koupit každičký potřebný hlas.

* * *

Po celý následující rok nebyl Caesarův život poznamenán žádnou výraznější událostí; setrvával v Římě a věnoval se s ohromujícím úspěchem advokátské činnosti. Cicero však toho roku v Římě nebyl. Po zvolení kvestorem byl losem určen do Lilybaea v západní části Sicílie, kde měl pracovat pro správce Sexta Peducaea. Jelikož jeho kvestorství s sebou neslo i členství v senátu, byl ochoten Řím na čas opustit (třebaže původně doufal, že získá nějaké pověření přímo v Itálii, a proklínal svou smůlu při losování) a vrhl se s elánem do své nové činnosti, která převážně souvisela se zásobováním obilím. Rok to byl neúrodný, avšak konsulové se dokázali s nadcházejícím nedostatkem zrna účinně vyrovnat; vykoupili stávající velké zásoby zrna, až dosud uskladněné v sicilských sýpkách, a za použití potravinového zákona je pak levně prodávali v Římě.

Jako téměř všichni ostatní vzdělanci i Cicero s nesmírnou náruživostí dopisy odesílal i dostával a ve svých jedenatřiceti letech už si svou hojnou korespondencí získal vynikající pověst. Teprve nyní, za pobytu v západní Sicílii, se však na korespondenci zcela soustředil; spočívala především v plynulé výměně dopisů s velmi kultivovaným boháčem Titem Pomponiem Attikem. A tak měl Cicero zejména díky Attikovi samotu oněch dlouhých měsíců strávených v ostrovním Lilybaeu ulehčenu trvalým tokem informací a klípků o všech a o všem, co v Římě stálo za řeč.

V listě, který Atticus odesílal už v závěru období, které se stalo pro Cicerona jakýmsi sicilským exilem, se praví:

> K očekávaným hladovým bouřím nedošlo, a to hlavně proto, že má teď Řím celkem štěstí na konsuly. Měl jsem možnost vyměnit si pár slov s bratrem Gaia Cotty, Markem, jenž byl právě zvolen konsulem pro příští rok. Proč musí ten náš národ složený z tolika chytrých lidí být čas od času živ o prosu a o řípě, otázal jsem se ho? Je už nejvyšší čas, řekl jsem mu, aby Řím proti soukromým pěstitelům na Sicílii a v dalších našich obilných provinciích konečně zasáhl formou nějakých daní a donutil je tak odprodávat obilí státu, namísto aby čekali na vyšší ceny od soukromých velkoobchodníků s obilím; jinak až příliš často dochází k tomu, že obilí zůstane v sýpkách na Sicílii, namísto abychom jím tady měli možnost krmit lid. A prohlásil jsem také, že jsem zásadně proti spekulativnímu a

ziskuchtivému skladování, které jde proti zájmům národa, jenž má přece mezi sebou tolik moudrých mužů. Nu, Marcus Cotta mě velice pozorně vyslechl a slíbil, že se s tím příští rok pokusí něco udělat. Mohu si totiž v tomto směru klidně dovolit být vlastenec a altruista, jelikož v obilnářství nemám žádné podíly. A přestaň se laskavě pochechtávat, Marku Tullie.

Quintus Hortensius, patrně jeden z nejsamolibějších plebejských édilů za celou jednu generaci, uspořádal velkolepé hry. A s nimi se lidu zdarma rozdávalo i obilí. I *on* se chystá stát konsulem, až nadejdou jeho léta! Tvá nepřítomnost tady pro něho pochopitelně znamená zlaté časy u soudů, ale kdo ho vždycky znovu dokáže poplašit, je mladý Caesar, jenž mu začasto také sebere ty jeho vavřinečky. Hortensiovi to vůbec nevoní, a dal se onehdy slyšet, že Caesar by se měl někam ztratit podobně jako ty. Ovšem tyhle zcela hortensiovské výlevy neznamenají vůbec nic ve srovnání s hostinou, kterou uspořádal u příležitosti svého uvedení do úřadu augura (ano, konečně k tomu došlo!). Podávali se pečení pávi. Čteš správně: *pečení pávi.* Ptáci (v počtu šesti kusů) byli upečeni a rozporcováni od hlavy až po biskupa, načež jim kuchaři nějakým způsobem všechno peří zase přidělali, takže když je jídlonoši přinášeli na zlatých mísách pozvednuté vysoko nad hlavou, povlávaly za nimi ty jejich nádherně barevné chvosty, a ptáci jako by k tomu navíc pokyvovali i korunkami svých hřebínků. Vzbudilo to hotovou senzaci a ostatní gurmáni jako Cethegus, Philippus a nově zvolený první konsul Lucullus seděli jako zařezaní, samou závistí zjevně v myšlenkách na sebevraždu. Pokud jde o chuť, můj milý Marku, kousnout do těch ptáků byl pravý protipól té podívané. I pečená prošlapaná vojenská bota by byla chutnala líp – a určitě by se byla líp kousala!

Loňské úmrtí Appia Claudia Pulchra v Makedonii vedlo ke krajně kuriózní, ba směšné situaci. Ta rodina, jak se ukazuje, nikdy neměla příliš velké štěstí, viď? Nejprve Appia Claudia o všechno připravil jeho synovec Philippus, když byl censorem, nato neprojevil Appius Claudius dostatek podnikavosti, aby trochu velkoryseji nakupoval v proskripčních dražbách, pak onemocněl tak vážně, že se nemohl odebrat jako správce do své provincie, a posléze dovršil ten svůj trpký život tím, že si tam sice vojensky vedl docela dobře, ale skonal dřív, než z toho mohl něco vytěžit.

Těch šest dětí, které tu po sobě nechal, všichni samozřejmě známe až příliš dobře. Jsou prostě děsné! Zejména ty nejmladší. Avšak Appius Claudius, nejstarší syn, se teď projevil jako mimořádně chytrý a podnikavý mládenec. Nejdřív ze všeho, sotva tatík zavřel oči, provdal svou nejstarší sestru Claudii za Quinta Marcia Rega, i když neměla vůbec žádné věno. Myslím, že se Rex kvůli ní dal pěkně oškubat! Ona je – jako ostatně všichni Claudiové Pulchrové – obdařena přímo uchvacující krásou, což k tomu asi podstatně přispělo. Předpokládáme, že s ní jako její manžel bude Rex celkem dobře vycházet, neboť je to jediná z těch tří děvčat, která má docela milou povahu.

Tři chlapci v rodině jsou vždycky problém, o tom nemůže být sporu. A žádná adopce u těchto Pulchrů nepřicházela naprosto v úvahu. Nejmladší z nich (který si sám říká jen Publius Clodius) je tak šeredný a nezvedený, že se nenašel nikdo, kdo by o něho stál. Gaius Claudius, prostřední z nich, je pitomec. Adopce je vyloučená. Takže zbývá onen Appius Claudius, kterému

už bylo jedenadvacet a který si nejen bude muset finančně zajistit svůj vlastní vstup do senátu, ale který se také bude muset starat o své dva mladší bratry. Částka, kterou k tomu byl asi přinucen přispět Quintus Marcius Rex, bude bezpochyby znamenat pouhou kapičku do toho zcela prázdného Pulchrovic džberu.

Jenomže on si přesto dokázal poradit, Marku Tullie, a to přímo znamenitě. Jelikož dobře věděl, že ho bezpochyby odmítne každý *tata* se špetkou zdravého rozumu, poohlédl se po bohaté nevěstě a šel na námluvy – hádej kam? Nikam jinam než za jistou praošklivou starou pannou, Servilii Gnaeou! Víš asi, koho mám na mysli. Byla, jak ty bys asi řekl, najata Scaurem a Mamerkem, aby žila spolu se šesti sirotky po Liviu Drusovi. Věno tehdy ještě nevlastnila žádné, zato matku ano, tu nejstrašnější, jakou bys v Římě dokázal nalézt, jistou Porcii Licinianu. Jak se ukázalo, obdařili tuto Gnaeu Scaurus s Mamerkem věnem ve výši plných dvou set talentů, které jí měly být vyplaceny, až všichni ti Drusovi sirotci dospějí. A k tomu teď konečně došlo! Marcus Porcius Cato, nejmladší z celého toho hnízda, právě oslavil osmnácté narozeniny, žije nyní v otcově domě a prohlásil se za samostatného.

Jakmile se tenhle sotva dvaadvacetiletý nápadník ukázal, Servilia Gnaea po něm okamžitě chňapla. Říká se, že jí je už dvaatřicet, a je to stará panna, jak náleží. Osobně sice nevěřím, že je něco na pověstech, že se holí! Její matka ovšem ano, a o tom ví kdekdo. Tím nejlepším na celém tom Claudiově obchodě asi je, že jeho nová tchyně, zmíněná Porcia Liciniana, žije na stará kolena v luxusní vile u moře, kterou jí – zřejmě v předtuše takovéto situace – koupili Scaurus s Mamerkem, hned když svým způsobem přijímali do služby její dceru. A tak alespoň nebude muset Appius Claudius bydlet s touto tchyní pohromadě v jednom domě.

To nejznamenitější, Marku, ovšem teprve přijde. Vůbec nejlepší na tom všem je, že Appius Claudius provdal i svou nejmladší sestru Clodillu. A hádej za koho? Za *Luculla!* Je jí prý patnáct – jak alespoň shodně tvrdí on i Lucullus. Já bych jí sice hádal spíš čtrnáct, ale mohu se i mýlit. To je přece párek! Díky Sullovi je Lucullus pohádkově bohatý a kromě toho má i dozor nad jměním urozených sullovských dvojčat. Och ne, nechci sebemíň naznačovat, že by ten náš přesný a přísný Lucullus snad dokázal sáhnout na majetek Fausta a Fausty – ale co mu zabrání, aby do vlastního měšce neshraboval alespoň úroky z něho?

A tak došlo díky udivující energii a podnikavosti, jakou projevil tento dvaadvacetiletý mladíček, v majetkových poměrech rodiny Appia Claudia Pulchra k podstatnému obratu k lepšímu. Celý Řím se tomu chechtá, ale v tom smíchu nechybí troška obdivu. Na tohohle Appia Claudia bude třeba dávat dobrý pozor! Publius Clodius, kterému je čtrnáct – takže té Clodille asi opravdu bude patnáct – už je hotový postrach, a jeho starší bratr se nemá k tomu, aby ho trochu ukáznil. Dobře vypadá, trochu předčasně vyspěl a představuje nebezpečí jak pro děvčata, tak i všelijakými nezbednostmi v mnoha jiných směrech. Myslím ale, že je velice nadaný, takže se možná umoudří a časem se ještě může stát i vzorným římským šlechticem.

Co dál bych ti měl sdělit? Och ano. Ten proslulý Siciniův žert o Markovi Crassovi – doufám, žes ještě nezapomněl na to seno na *obou* Crassových

rozích – byl ještě mnohem důvtipnější, než jsme si v prvé chvíli uvědomili. Právě totiž vyšlo najevo, že Sicinius má u Crassa už po léta obrovský dluh. Takže ta jeho průpovídka dostala ještě další patro. *Faenum* je sice „seno“, ovšem *faenerator* znamená přece toho, kdo půjčuje peníze. To seno omotané kolem Crassových rohů tedy měly být vypůjčené peníze! Řím se o tomto druhém významu dozvěděl proto, že se Sicinius ocitl na mizině a není s to Crassovi svůj dluh splácet. Neměl jsem ponětí, že by se Crassus zabýval i půjčováním peněz, smůla ale je, že on má ruce přesto čisté. Půjčuje totiž pouze senátorům a nežádá žádný úrok. To je jeho způsob, jak si buduje senátorskou klientelu. Myslím, že i našeho přítele Crassa bude dobře si ohlídat. Od něho si, Marku, nikdy žádné peníze nepůjčuj! Bezúročné půjčky představují sice velké pokušení, avšak zato má Crassus ve zvyku chtít dluh splatit, kdykoli si vzpomene – bez jakéhokoli předchozího upozornění – a chce peníze zpátky hned. Nezaplatíš-li, zničí tě. A neexistuje nic, co by s tím censoři (pokud bychom nějaké měli) dokázali udělat, právě proto, že on neúčtuje žádný úrok. *Quod erat demonstrandum:* za lichváře ho tedy označit nelze. On je prostě laskavost sama a jenom vypomáhá svým senátorským kolegům.

A to asi už bude opravdu všechno. Terentii se daří dobře právě tak jako malé Tullii. Máš krásnou holčičku! Tvůj bratr se nijak nezměnil. Velice bych si přál, aby se naučil s mou sestrou lépe vycházet! To už jsme ovšem asi oba, ty i já, oželeli. Pomponia je štěkna a Quintus je zase pravý venkovský křupan. Chci tím říct, že je tvrdohlavý, šetřivý a hrdý. A že chce být doma pánem.

Měj se dobře. Napíši ti ještě, dřív než odjedu z Říma zpátky do Épeiru, kde tak krásně vzkvétají moje stáda. Na ovce by tam samozřejmě bylo moc mokro – z vlhka se jim zaněcují kopýtka. Ale za pěstováním vlny se teď žene kdekdo, a lidé přitom docela zapomínají, kolik kravských kůží se pořád ještě ve světě spotřebuje. Skot je jako investice výrazně podhodnocen.

Koncem měsíce *sextilis* obdržel Caesar naléhavé pozvání z Bíthýnie. Sdělovalo se v něm, že král Níkomédés umírá a že ho chce ještě vidět. Bylo to přesně to, co Caesar potřeboval; v Římě bylo den za dnem dusněji, u soudů čím dál tím větší nuda. A třebaže zpráva z Bíthýnie nebyla potěšující, dala se čekat. Pouhý den poté, co si přečetl Oradaltidin dopis, už měl sbaleno a byl připraven vyrazit.

Měl ho jako vždy doprovázet Burgundus, doma nemohl nechat ani Démétria, jenž mu vytrhával chloupky, ani Sparťana Brasida, jenž pro něho podle potřeby zhotovoval z dubových listů vždy znovu čerstvou *občanskou korunu.* Caesar vůbec tentokrát cestoval mnohem okázaleji než dřív; jeho význam vzrůstal, zjišťoval pojednou, že potřebuje sekretáře, několik písařů, pár osobních sluhů a malý doprovod svých vlastních propuštěnců. Na východ se tedy vydával v dvacetičlenné skupině. Vcelku šlo o dosti nákladnou cestu. Bylo mu nyní pětadvacet let a pět z těchto roků už strávil v senátě.

„Nemyslete si,“ říkal Burgundus novým účastníkům výpravy, „že to bude nějaká procházka. Jak Caesar jednou vyrazí, tak jde všechno tryskem.“

* * *

Když Caesar dorazil do Bíthýnie, byl Níkomédés dosud naživu, třebaže se z choroby nedokázal zotavit.

„Je to vlastně jen a jen stáří," říkala Caesarovi s pláčem královna Oradaltis. „Och, jak strašně mi bude chybět! Od patnácti let jsem jeho manželkou. Jak já se bez něho obejdu?"

„Obejdeš, protože budeš muset," řekl Caesar a otíral jí šátkem slzy. „Jak vidím, je pejsek Sulla pořád čilý až dost, takže ti bude dělat společnost. Podle toho, cos mi řekla, nebude Níkomédés svého konce litovat. Já sám se děsím představy, že bych přetrval čas, kdy ještě budu k něčemu užitečný."

„Ulehl před více jak deseti dny," řekla Oradaltis a cupitala mramorovou chodbou, „a lékaři říkají, že může zhasnout kdykoli – dnes, zítra, příští měsíc – nikdo to neví s jistotou."

Když Caesar spočinul očima na zubožené postavě na rozlehlém vyřezávaném loži, nevěřil, že by se král mohl dočkat večera. Nezbývalo z něho takřka nic, než příslovečná kost a kůže, nic ze vší jeho někdejší tělesné podstaty; byl vyschlý a vrásčitý jako zimní jablíčko. Když ho však Caesar oslovil jménem, otevřel okamžitě oči, vztáhl k němu ruce, usmál se bezzubými ústy a z očí mu vyhrkly slzy.

„Tys přišel!" zvolal překvapivě zvučným hlasem.

„A jak bych mohl nepřijít?" otázal se Caesar, usedl na pelest a sevřel obě vyzáblé ruce pevným stiskem. „Když mě ty požádáš, abych přišel, tak prostě přiběhnu."

Tím, že tu teď byl Caesar, aby ho přenesl z lože na lehátko a z lehátka do křesla, někam na sluníčko a do závětří, Níkomédés jako by ožil a jeho tvář se rozjasnila, třebaže nohy už mu trvale přestaly sloužit a vpůli věty upadával do lehkého polospánku; když se po dlouhé chvíli probral, neuvědomoval si už, co vlastně chtěl říct. Nebyl už schopen jíst pevnou stravu; byl živ o hrníčcích kozího mléka smíšeného se silným vínem a medem, a víc ho vybryndal kolem sebe, než ho dokázal vypít. Je zajímavé, říkal si jinak úzkostlivě čistotný Caesar, že když se něco takového děje člověku, kterého mám tolik rád, ty mé obvyklé reakce se nedostavují. Neodpuzuje mě to. Naopak mi dělá radost, že se o něho mohu postarat. Snad bych mu šel s radostí i nočník vylít.

„Máš nějaké zprávy od své dcery?" otázal se ho Caesar jednoho dne, kdy se Níkomédovi udělalo poněkud lépe.

„Přímo od ní ne. Ale zdá se, že je naživu a že se jí v Kabeiře daří docela dobře."

„Nemohl by sis s Mithridatem vyjednat, aby ji přivedl sem domů?"

„Jen za cenu království, jak víš, Caesare."

„Ale pokud se ona nevrátí domů, pak tu stejně nezbude žádný dědic."

„Bíthýnie dědice má, a má ho přímo tady," řekl Níkomédés.

„Tady v Níkomédei? A koho?"

„Chtěl bych Bíthýnii odkázat tobě."

„*Mně*?"

„Ano, tobě. Aby ses tu stal králem."

„Ne, můj milý příteli, to není možné."

„Byl by z tebe veliký král, Caesare. Tobě by se nechtělo vládnout ve své vlastní zemi?"

„Mou zemí je Řím, Níkoméde, a jako všichni Římané jsem byl vychován k víře v republiku.“

Králův dolní ret se zachvěl. „Nedokázal bych tě přece jen přemluvit?“

„Ne.“

„Bíthýnie potřebuje někoho mladého, někoho velice silného, Caesare. Kromě tebe mě nenapadá nikdo.“

„Je tu ještě Řím.“

„A Římané jako Gaius Verres.“

„To je pravda. Ale jsou také Římané, jako jsem já. Řím je jediným řešením, Níkoméde. Pokud tu nechceš vidět vládnout Pontos.“

„Všechno by bylo lepší než to!“

„Pak odkaž Bíthýnii Římu.“

„A dokázal bys mi zformulovat závěť v tomto smyslu a v podobě náležité v Římě?“

„Ano.“

„Pak tak učiň, Caesare. Odkáži své království Římu.“

*** * ***

V půli prosince bíthýnský král Níkomédés III. zemřel. Jednu ruku ještě podal Caesarovi, druhou své manželce, neprobral se však už ze svého dlouhého zasnění, aby jim ještě stačil dát sbohem.

Jeho závěť byla odeslána spěšným kurýrem, takže odpověď od senátu dostal Caesar, ještě než pětaosmdesátiletý král zemřel. Pravilo se v ní, že o věci byl uvědomen správce provincie Asia Marcus Junius Juncus, který se ihned po králově smrti vydá do Bíthýnie, aby zahájil její vtělení do provincie Asia; a jelikož Caesar projevil úmysl setrvat v Bíthýnii až do královy smrti, má o ní Junkovi podat zprávu.

Znamenalo to trpké zklamání; prvním správcem Bíthýnie se tedy nestane člověk s vlídným srdcem ani s náležitým pochopením.

„Chci, aby byly sepsány veškeré poklady a umělecká díla v celém království,“ řekl Caesar ovdovělé královně, „stejně tak jako stav státní pokladny, početní stavy loďstva a stav armády včetně soupisů vší zbroje, mečů, oštěpů a dobývacích a obléhacích strojů, které Bíthýnie má.“

„To jistě uděláme, ale proč?“ svraštila Oradaltis čelo.

„Protože pokud by se chtěl správce provincie Asia obohatit o jeden jediný oštěp nebo jednu jedinou drachmu, chci o tom vědět,“ říkal Caesar zasmušile. „Vezmu si pak osobně na starost, abych ho v Římě obžaloval, a postarám se i o to, aby za to byl odsouzen! Proto také při pořizování těch soupisů budeš muset mít zajištěno svědectví šesti nejvýznačnějších Římanů žijících v zemi o tom, že tato inventura odpovídá skutečnosti. Což bude doklad, jaký nebude moci ignorovat ani porota složená ze samých senátorů.“

„Och, ty mě lekáš! Nehrozí mi nějaké nebezpečí?“

„Ty osobně budeš v naprostém bezpečí. Bylo by ovšem dobře, kdybys tenhle palác i se vším, co v něm je, dokázala opustit a přestěhovala se do nějakého soukromého domu – raději ne tady v Níkomédei ani v Chalkédónu ani v Prúse – a vzala si tam s sebou všechno, co tam budeš chtít mít. Tam bys mohla v klidu a v bezpečí prožít celý zbytek života.“

„Tobě je ten Marcus Junius Juncus proti mysli, že?“

„Je mi velice proti mysli.“

„Je to někdo jako Gaius Verres?“

„To bych neřekl, Oradaltido. Jen běžný prodejný úplatkář. Jelikož to bude první oficiální představitel Říma, který se objeví na scéně, bude podle mého názoru chtít ukrást všechno, co mu v Římě projde,“ říkal Caesar klidně. „Řím si od něho vyžádá soupis všeho bíthýnského majetku, ale já předpokládám, že se jeho a tvůj seznam budou podstatně lišit. A tím bude usvědčen.“

„A nenapadne ho, že tu mohl zatím vzniknout můj vlastní soupis?“

Caesar se zasmál. „Toho nenapadne nic! Východní království nebývají takhle důkladná – důkladnost a přesnost jsou římské vlastnosti. Ví samozřejmě, že jsem tady, a bude si myslet, že jsem to tu vysmýčil už před ním, ale v životě by ho nenapadlo, že bychom se spolu mohli domluvit a přichystat na něho past.“

Koncem prosince bylo vše skončeno. Královna přemístila svou rezidenci do Rheby, malé rybářské vesničky na pobřeží Euxinského moře, dalo by se říci hned za rohem od Bosporu. Níkomédés tu vlastnil a udržoval vilu, kterou královna považovala za ideální místo pro odchod na odpočinek.

„Až se Juncus pokusí připojit k římskému majetku i tvou vilu, ukážeš mu opis darovací listiny a sdělíš mu, že její originál je uložen u tvých bankéřů. Kde to bude?“

„Pomýšlela jsem na Byzantion. Budu to tam mít nejblíž.“

„To bude znamenité! Byzantion není součástí Bíthýnie, takže Juncus nebude mít možnost nahlédnout do tvých účtů – ani zmocnit se tvých vkladů. Budeš Junka informovat také o tom, že vše, co je ve vile, je tvé osobní vlastnictví, že je to součást tvého věna. Nebude ti tak moci nic vzít. Takže nic z toho, co si budeš chtít vzít s sebou, nezahrnuj do oněch soupisů! A jediný, kdo je oprávněný do vily vstoupit a pohybovat se v ní, jsi ty sama.“

„Nu, musím trochu myslet i na Nysu,“ pravila stará žena toužebně. „Kdo ví? Možná že jednoho krásného dne, ještě než umřu, se mi moje dcera vrátí.“

Přišla zpráva, že Juncus už vplul do Helléspontu a za několik dní že dorazí do Níkomédeie; cestou že zamýšlí provést inspekci Prúsy, pravil jeho posel. Caesar ještě pomohl královně ubytovat se ve vile, ujistil se, že má ve státní pokladně zajištěn přiměřený příjem, uložil Oradaltidiny fondy u bankéřů v Byzantiu a tam se pak také nalodil se svou dvacetičlennou družinou k další plavbě. Měl v úmyslu držet se thráckého pobřeží Propontidy až po Helléspont a vyhnout se tak případnému setkám s Markem Juniem Junkem, správcem provincie Asia – a nově i správcem Bíthýnie.

Caesar se však nevracel do Říma. Měl v úmyslu přeplavit se na Rhodos a rok nebo dva tam studovat u Apollónia Molóna. Cicero ho přesvědčil, že by mu to pomohlo ještě vypilovat jeho řečnický projev, třebaže ho současně ujistil, že je si plně vědom, jak vynikající řečník už Caesar je. Caesar nepostrádal Řím tou měrou, jak po něm tesknil Cicero, nepostrádal ani svou rodinu. Přesto ho rodina velice těšila, bylo milé vědět, že ho doma čeká žena, dítě a matka a že je tam nalezne, až se k nim zase vrátí. Vůbec mu nepřišlo na mysl, že by mu snad některého z nich – anebo také víc než jednoho – mohla zatím vyrvat smrt.

Výprava, jak zjišťoval, byla značně nákladná, přesto však odmítl přijmout od Níkoméda nebo Oradaltidy peníze, které mu nabízeli. Požádal jen o dárek na upomínku a dostal pravý smaragd, jeden ze skythských kamenů, nikoli ony světlejší a mírně zakalené ze Sinu Arabiku; byl to plochý kabošon velikosti slepičího vejce a byly do něho vyryty podobizny bíthýnského krále a královny z profilu. Nebyl by ho prodal za žádné peníze, nebyl mu také k žádnému užitku. Avšak Caesar se nikdy příliš nestaral o

peníze. Pro tu chvíli jich měl dost – a budoucnost, jak byl přesvědčen, se o sebe bude umět postarat sama; dohánělsvým postojem matku k zoufalství. Avšak přesto dvacetičlenná skupina a výlohy s najímáním lodí znamenaly, že musel vynaložit desetkrát víc než na své první cesty, kterou sem podnikl.

Ve Smyrně strávil opět nějaký čas u Publia Rutilia Rufa a velice se pobavil historkami, které mu starý pán vyprávěl o Ciceronovi, jenž ho nedávno navštívil za své zpáteční cesty z Rhodu do Říma.

„Je to udivující tvor," zněl verdikt Rutilia Rufa, když shrnoval své zkušenosti. „Ten nebude v Římě nikdy šťastný, třebaže to město zbožňuje. Dalo by se o něm říct, že je to sůl země – čestný, srdečný a trochu staromódní tvor."

„Vím, co tím máš na mysli," přikývl Caesar. „Problém je v tom, že má mimořádně schopnou hlavu a notné ambice."

„Stejně jako Gaius Marius."

„Ne," řekl Caesar pevně. „N*ikoli* jako Gaius Marius."

*** * ***

V Mílétu se Caesar doslechl, jak tu Verres uloupil všechno nejcennější vlněné zboží a tapisérie a koberce, které město vlastnilo, a poradil *ethnarchovi,* aby poslal do Říma stížnost senátu.

„I když," dodal, chystaje se nalodit k plavbě do Halikarnássu, „můžete vlastně mluvit o štěstí, že vám tu navíc neodcizil i výtvarná díla a neznesvětil vaše chrámy. Tak se totiž obvykle zachoval všude jinde."

Loď, kterou si najal v Byzantiu, byla úhledná veslice asi o čtyřiceti veslech, s dvěma dalšími a většími umístěnými jako kormidla na zvýšené zádi, a uprostřed měla i přístřešek, který měl po dobu plavby Caesar vyhrazen pro sebe. Ve stáních umístěných mezi touto kabinkou a zádovou nástavbou bylo uvázáno jeho třicet mul a koní včetně jednoho neseanského a jeho miláčka Paznehtíka. Vzhledem k tomu, že nejdéle po padesáti mílích plavby loď vždy znovu zamířila do dalšího přístavu, bylo opakované naloďování všech zvířat pokaždé spojeno s dosti značnými zmatky, než se je podařilo všechny opět přivést na palubu a rozmístit.

Mílétos se nijak nelišil od Smyrny, Pitané a tuctu předešlých přístavů, kde nocovali; kdekdo na břehu věděl, že si tuto loď najal římský senátor, a u všech také vzbuzoval mimořádný zájem. Podívejte, to je on, tamhle! Ten krásný mladík v bělostné toze, co si vyšlapuje, jako kdyby mu patřil svět! Nu, a není tomu tak snad? Je to přece římský senátor! Samozřejmě že tyto hlasy přiživovali i někteří muži z jeho doprovodu, zejména ti nejposlednější, takže se všichni obvyklí přístavní čumilové záhy dovídali, že původem je to nejvznešenější římský aristokrat, nesmírně nadaný, a že jemu jedinému přísluší zásluha na tom, že bíthýnského krále Níkoméda ještě před jeho smrtí přesvědčil, aby své království odkázal Římu. Nebylo divu, že byl Caesar rád, když byl posléze do lodi vtažen krátký můstek z prken a vytaženy kotvy a když veslice opět odrazila od břehu.

Byl však nádherný den, moře bylo klidné, rozfoukala se příznivá bríza, která naplnila plátno velké plachty, jež pomáhala šetřit síly veslařů, a jak Caesara ujistil kapitán, když spolu stáli na zádi, měli všechny předpoklady už nazítří dorazit do Halikarnássu.

O sedm až osm mil dále podél pobřeží čněl do moře výrazný úzký mys; Caesarova loď hladce proplouvala mezi špičkou mysu a sousedícím ostrovem s příkrými břehy.

„Farmakússé," řekl kapitán a ukazoval na ostrov.

Míjeli ho v těsné blízkosti, zatímco Iasos na pevnině ponechávali opodál, tak aby mohli snáze obeplout další z mysů tohoto značně členitého pobřeží. Nevelká Farmakússé se poněkud podobala dvěma nestejným ženským prsům, jižní pahorek byl o dost vyšší než sousední severní.

„Žije tam někdo?" ověřoval si zběžně Caesar.

„Ne, ani ovčák se stádem."

Ostrov podél nich už téměř proklouzl dozadu, když se zpoza většího z obou kamenitých ňader vynořila štíhlá válečná galéra, která značnou rychlostí plula za Caesarovou lodí a kvapem ji doháněla.

„Piráti!" hlesl kapitán a zbledl jako stěna.

Caesar otočil hlavu, zadíval se po kýlové brázdě a přikývl. „Ano, a za ní pluje ještě jedna další. Kolik mužů je asi na té první?" otázal se.

„Bojovníků? Alespoň stovka, po zuby ozbrojených."

„A na té vzadu?"

Kapitán natáhl krk. „Ta je větší. Asi tak sto padesát."

„Takže nedoporučuješ, abychom se jim postavili na odpor."

„Pro všechny bohy ne, senátore!" vydechl námořník. „Pobili by nás, sotva by se na nás podívali! Musíme jen doufat, že jdou spíš po výkupném, protože podle našeho ponoru uvidí, že náklad žádný nevezeme."

„Myslíš, že oni poznají, kde je na palubě někdo, za koho získají slušné výkupné?"

„Ti vědí všechno, senátore! Mají špehy v kdejakém přístavu po celém Egejském moři. Odhadoval bych, že ještě před námi dnes vyrazili jejich zvědové z mílétského přístavu s popisem mé lodi a se zprávou, že se na ní plaví římský senátor."

„A mají tedy ty pirátské lodě základnu na Farmakússé?"

„Ne, senátore, to by je dokázali muži z Mílétu a z Priéné až příliš snadno najít a zatočit s nimi. Tam se asi jen pár dní skrývali – na číhané na vhodnou kořist. Nemusí nikdy čekat příliš dlouho. Ono se tu co chvíli objeví nějaké to tučné sousto. Neměli jsme zkrátka štěstí. Doufal jsem, že pirátům unikneme – teď, kdy je zima a kdy zpravidla zuří bouře. Jenomže počasí bylo až běda pěkné, bohům budiž žalováno!"

„Co s námi asi udělají?"

„Odvedou nás do své základny a tam budou čekat na výkupné."

„A kde ta jejich základna může být?"

„Asi v Lykii. Někde mezi Patary a Myrou."

„To je odtud dosti dlouhá cesta."

„Několik dní plavby."

„Proč tak daleko?"

„Jsou tam v naprostém bezpečí – je to učiněný ráj pro piráty! Stovky všelijakých zátok a údolí – v celé té oblasti je přinejmenším třicet velkých pirátských osad."

Na Caesarovi nebylo vidět sebemenší známky obav, třebaže je teď už obě galéry rychle doháněly; rozeznával ozbrojené muže rozestavené podél bortů, slyšel jejich křik. „A co mi zabrání – až za mne bude zaplaceno výkupné a až mě propustí – abych se sem nevrátil s válečným loďstvem a všechny je nepozajímal?"

„Ty tu správnou zátoku totiž nikdy nenajdeš, senátore. Jsou jich tu stovky a všechny vyhlížejí naprosto stejně. Jsou tak trochu podobné starému labyrintu v Knóssu, jenomže namísto do čtverce je to bludiště rozvinuto do délky."

Caesar povolal svého osobního sluhu a řekl si o togu, a když s ní ustrašený muž přiběhl v náruči, povstal a dal si ji obléci.

Objevil se Burgundus. „Budeme bojovat, Caesare?“

„Ne, samozřejmě že ne. Jedna věc je pustit se do boje, v němž jsou vyhlídky alespoň trochu vyrovnané, jiná věc je pouštět se do střetnutí, které se už předem rovná sebevraždě. Půjdeme bez boje, Burgunde. Slyšel jsi mne?“

„Slyšel.“

„Takže teď jdi a pověz o tom všem ostatním, až do posledního muže – nechci tu vidět nějakého toho hrdinu za každou cenu.“ Otočil se znovu ke kapitánovi. „Takže ty myslíš, že bych ten správný záliv nenašel, že?“

„Nikdy, senátore, to mi věř. Mnoho lidí už se o to pokoušelo.“

„V Římě nás přesvědčovali, že nás Publius Servilius Vatia pirátů definitivně zbavil v okamžiku, kdy dobyl obě Isaury. Dokonce mu dovolili, aby se nazýval Vatia Isauricus, za tak významné bylo jeho tažení považováno.“

„Piráti jsou jako dotírající hmyz, Caesare. Můžeš je vykuřovat, jak chceš, ale sotva je vzduch zase čistý, máš je zpátky.“

„Ano, chápu. Takže když ten Vatia – ouha, Vatia *Isauricus* – zatočil s vládou pirátského krále Zeniketa, sebral vlastně jenom škraloup s povrchu. Je to tak, kapitáne?“

„Ano i ne. Král Zeniketés nebyl ničím víc než jedním z celé řady pirátských náčelníků. A pokud jde o Isaury –,“ kapitán pokrčil rameny, „nikdo z nás, kdo se plavíme v těchto vodách, nepochopil, jak to, že se velký římský vojevůdce, když se pustil do války zrovna s vnitrozemskými Pisiďany, domníval, že zasadil smrtelnou ránu pirátům! K pirátům se sice mohl klidně přidat i nějaký ten isaurský mladíček, ale jinak žijí Isaurové tak daleko od moře, že s piráty a s pirátstvím nemohou mít nic společného.“

Obě válečné lodi už přirazily k jejich bokům a na palubu obchodní veslice se nahrnuli ozbrojenci.

„A tady máme rovnou náčelníka,“ řekl Caesar klidně.

Mladistvý dlouhán v nachové tunice bohatě vyšívané zlatem si razil cestu hordou tlačících se mužů a po dřevěných schůdcích vystoupil na zvýšenou záď. Nebyl ozbrojen a nic na něm také nevyhlíželo příliš vojensky.

„Buď pozdraven,“ řekl Caesar.

„Jestli se nepletu – ty jsi ten římský senátor Gaius Julius Caesar, který získal *občanskou korunu,* či snad ne?“

„Ne, nemýlíš se.“

Světle zelené oči pirátského náčelníka se zúžily; pěstěnou rukou si sáhl k pečlivě nakadeřeným plavým vlasům. „Chováš se velice chladnokrevně, senátore,“ řekl pirát řečtinou, která prozrazovala, že patrně pochází z některého sporadského ostrůvku.

„Nevím, proč bych se měl chovat jinak,“ povytáhl obočí Caesar. „Předpokládám, že mi dovolíš, abych za sebe a za svou družinu zaplatil výkupné, takže se nemám čeho bát.“

„To je pravda. Ale přesto bývají mí zajatci obvykle podělaní strachy.“

„Takže o tomto tvém zajatci nic takového neplatí.“

„Nu, však jsi taky válečný hrdina.“

„Co bude teď – eh – nepostřehl jsem tvé jméno?“

„Polygonos.“ Pirát se obrátil a obhlédl své muže, kteří zatím shromáždili posádku do jedné skupiny a Caesarových dvacet mužů do druhé.

Podobně jako jejich vůdce byli i všichni ostatní piráti neobvykle vyšňořeni, někteří si zjevně natáčeli dlouhé vlasy žhavým železem, jiní byli zmalovaní jako stará běhna, jiní naopak dali přednost oholeným hlavám a krajně mužnému vzhledu a všichni vespolek na sobě měli prvotřídní ošacení.

„Co bude teď?“ opakoval Caesar.

„Tvá posádka půjde na mou loď, já na tvou loď přivedu svou posádku a všichni budeme veslovat na jih tak rychle, jak dokážeme, senátore. Navečer už budeme před Knidem, jenomže my poplujeme bez přerušení dál. Ode dneška za tři dny už budeš v bezpečí mého domova, kde budeš žít jako můj host, dokud za tebe nebude zaplaceno výkupné.“

„Nebylo by jednodušší dovolit několika mým sloužícím odejít z lodi už teď? Veslice by je snadno mohla dopravit zpět do Mílétu – to je bohaté město, nemělo by mít s obstaráním výkupného za mne velké obtíže. Kolik bude mimochodem činit?“

Druhou otázku náčelník pro tu chvíli ignoroval; důrazně jen zavrtěl hlavou. „Ne, z Mílétu jsme získali poslední výkupné teprve před nedávnem. My musíme tohle břemeno rozložit rovnoměrně, protože někteří muži, za které města výkupné zaplatila, pak otálejí s náhradou obcím, které ho složily. Řada teď bude na Patarech a Xanthu v Lykii. Takže tam své služebníky budeš moci vyslat, jakmile přistaneme v Pataře.“ Polygonos pohodil hlavou, aby rozevlál své lokýnky. „Pokud jde o výši výkupného – bude to dvacet talentů stříbra.“

Caesar ohromeně zaklonil hlavu. „Dvacet talentů stříbra?“ vykřikl pobouřeně. „To nestojím za víc?“

„Je to běžná suma za senátora, na té se všichni piráti shodli. A ty jsi ještě příliš mladý na to, abys byl magistrátem.“

„Já jsem *Gaius Julius Caesar*!“ prohlásil zajatec sebevědomě. „Tys to zřejmě nepochopil! Já nejsem obyčejný patricij – jsem Julius! Co to znamená být Julius, ptáš se asi? Znamená to, že jsem přímý potomek bohyně Afrodíty skrze jejího syna Aenea. Pocházím z konsulského rodu a sám budu konsulem, až nadejdou má léta. A nejsem také žádný řadový senátor, příteli! Byla mi už udělena *corona civica*, mám právo v senátě promlouvat, zasedám na středním stupni – a když *já* do senátu vcházím, všichni muži, včetně konsulárů a censorů, musí povstat a pozdravit mne. Dvacet talentů ve stříbře? *Já* mám cenu padesáti talentů stříbra!“

Polygonos tomu všemu naslouchal jako u vytržení; takhle se *žádný* jeho zajatec dosud nechoval! Tak sebejistě, tak neohroženě, tak – arogantně! A přesto tou tváří, která se Polygonovi zalíbila, prokmitlo ještě cosi jiného – co to zasvitlo v jeho očích, ironie? Neposmívá se mu vlastně tenhle Gaius Julius Caesar? Ale proč by se mu měl vysmívat způsobem, pro který bude muset zaplatit víc než dvojnásobek původně stanoveného výkupného? Nicméně… Ano, *docela určitě* mu teď v očích opět cosi takového blýsklo!

„Dobrá, Vaše Veličenstvo, bude to padesát talentů ve stříbře!“ řekl Polygonos a i jemu oči jen zahrály.

„To už zní líp,“ řekl Caesar. A otočil se k němu zády.

*** * ***

Tři dny nato – když se na pusté hladině nesetkali s žádnou hlídkující galérou rhodského loďstva ani loďstva jiných měst – byli Caesar a jeho družina vyloděni na

břeh naproti Patarům. Polygonos sem doplul na palubě své vlastní galéry; po dobu plavby už ho Caesar nespatřil. Přišel však sledovat, jak se Caesarova družina v malé veslici přepravuje na pevninu.

„Můžeš si je tu nechat všechny, jestli chceš," řekl pirátský náčelník. „Jeden bude na převzetí výkupného docela stačit."

„Jeden posel by byl nepřiměřený muži mého postavení," řekl Caesar chladně. „Tady si nechám jen tři z nich – svého osobního sluhu Démétria a dva písaře. Pokud tu budu muset vyčkávat delší čas, budu potřebovat, aby mi někdo opisoval mé básně. Nebo tu možná napíšu hru. Komedii! Ano, na komedii tu najdu látky ažaž! Dost možná i na frašku."

„Kdo tvé lidi povede?"

„Můj propuštěnec, Gaius Julius Burgundus."

„Ten obr? To je ovšem kus chlapa! Na trhu otroků by stál spoustu peněz."

„Však za něho byly kdysi také zaplaceny. Bude si muset vzít toho neseanského koně," pokračoval nedůtklivým tónem Caesar, „a také všichni ostatní musí dostat své oře. Ta výprava musí být důstojná, na tom trvám."

„Ty si můžeš trvat, na čem chceš, Veličenstvo. Ale ti koně jsou až moc dobří, ty si nechám."

„Nic si nenecháš!" utrhl se na něho Caesar. „Dostaneš padesát talentů výkupného, takže jim koně můžeš klidně vydat. Já si tu nechám jen Paznehtíka – nemáte tu, doufám, žádné dlážděné silnice? Pazhentík není kován, takže po tvrdých cestách se s ním jezdit nedá."

„To už ale přestává všechno!" řekl ohromeně Polygonos.

„Ty koně dej vylodit na břeh, Polygone," řekl jen Caesar.

Koně byli vyloděni. Burgundus byl nesmírně nešťastný, že má Caesara ponechat jako zajatce v rukou těch padouchů a v tak nedostatečné péči, ale byl natolik moudrý, že se s ním o to nepřel. Jeho úkolem bylo sehnat výkupné.

A loď s Caesarem pak plula dál do východní Lykie, podél toho nejosamělejšího a nejpustějšího pobřeží, jaké si lze na celém světě představit. Nikde žádná cesta, žádné městečko ani rybářská vesnička, jen nebetyčné vrcholy horstva Solymy s čepičkami věčného sněhu, strmě spadající rovnou do moře. Jeden po druhém se v jejich svazích otevíraly úzké hluboké zálivy, dřív než jejich existenci bylo možno vůbec vytušit, pouhé zářezy v horských úbočích vyznačené toliko proužkem rudozlatého písku lemujícího svírající se stejně zbarvené útesy. Avšak nikde ani známky po nějakém pirátském sídle! Caesarovi to nepřestávalo vrtat hlavou. Nehnul se ze svého místa na vyvýšené zádi od chvíle, kdy loď minula ústí řeky, na níž ležela města Patara a Xanthos, a sledoval hodinu po hodině, jak se před ním sune ono jednotvárné pobřeží.

Slunce už zapadalo, když obě galéry i obchodní loď, kterou eskortovaly, náhle zabočily ke břehu, do jedné z oněch nespočetných, jako vejce vejci podobných skalních štěrbin, a byly navedeny přídí na písčinu. Teprve když seskočil z lodi a vydal se po měkké půdě dál na břeh, uviděl Caesar, co naprosto nebylo možno zpozorovat z moře; skálu srázu, zdánlivě značícího uzávěr zálivu, tvořily útesy dva; jedna z čnějících stěn zcela zakrývala mezeru mezi nimi i pohled do kotliny, jež se za nimi rozevírala. Pirátské hnízdo!

„Je zima, a těch padesát talentů, co za tebe dostaneme, pro nás bude znamenat, že si můžeme dopřát trochu lenošení, namísto abychom se museli vydávat na moře i za jarních bouří," říkal Polygonos, jenž se k němu cestou k průrvě mezi útesy připojil.

Jeho muži už zatím podkládali pod přídě galér i obchodní lodi válečky; Caesar a Polygonos sledovali, jak jsou všechny tři lodě vytaženy z vody a pak po souši odvlečeny do skrytu mezi skalami, kde teprve byly řádně zajištěny pevnými podpěrami.

„To děláte pokaždé?“ otázal se Caesar.

„Pokud bychom hned zase vyjížděli, pak nikoli, ale to se obvykle neděje. A pokud jsme na výpravě, domů se nevracíme.“

„Máte to tu pěkně vymyšlené!“ řekl uznale Caesar.

Dolina v pozadí za útesy byla snad půldruhé míle široká a asi polovinu té vzdálenosti se táhla do vnitrozemí. Ze skalní stěny protilehlé ke vstupním útesům spadal odkudsi z nedozírných výšin tenký proud vody do jezírka; odtamtud vytékal potůček a vinul se až k samému konci zálivu, aniž byl ze strany od moře pozorovatelný. Napříč písčinami pak pro něj piráti (anebo snad sama matka Příroda) vyhloubili těsně pod útesem uzounké koryto.

Převážnou část doliny zabíralo dobře vybudované a postavené městečko. Vyštěrkované silnice byly vroubeny kamennými domy o třech až čtyřech poschodích; přímo naproti místu, kde byly vytahovány lodi na souš, stálo několik velikých kamenných sýpek a skladišť a rozkládalo se tam i tržiště s chrámem jako středisko života obce.

„Kolik tu žije lidí?“ otázal se Caesar.

„Všehovšudy včetně manželek a dětí a milenek – a pro jistý druh mužů také milenců – asi – nu, dejme tomu půl druhé tisícovky. A pak ovšem také otroci.“

„Kolik otroků?“

„Něco kolem dvou tisíc. My jsme si navykli žádné práce se sami ani nedotknout,“ pravil Polygonos pyšně.

„Dost mě pak překvapuje, že tu v nepřítomnosti mužů nedochází k povstáním. Nebo snad jsou ženy i mužští milenci tak zdatní bojovníci?“

Pirátský vůdce se pohrdavě zasmál. „Nejsme hloupí, senátore! Každý otrok je trvale ukován. A jelikož odtud stejně není kam uniknout, k čemu by jim byla vzpoura dobrá?“

„Mě by to asi neodradilo,“ řekl Caesar.

„Chytili bychom tě a přemohli, jakmile bychom se zase vrátili domů. Nejsou tu žádné volné lodě, na kterých by se odtud dalo uprchnout.“

„Třeba bych to byl já, kdo by přemohl vás, až byste se vrátili.“

„Pak jsem ovšem velice rád, senátore, že tu budeme celou tu dobu, než dojde to výkupné za tebe! Alespoň se nám tady zatím nijak nespustíš.“

„Och!“ řekl Caesar zklamaně. „Chceš snad říct, že tě mám obdarovat padesáti talenty a nedostat přitom ani možnost dopřát si trochu zábavy, zatímco tu budeme čekat? Povstat s muži mě příliš neláká, to už spíš ulehnout s nějakými ženami.“

„To věřím,“ pousmál se Polygonos. „Neobávej se! Budeš-li stát o ženy, máme jich tu dost.“

„A knihovnu tu v tomhle báječném úkrytu máte taky?“

„Pár knih by se tu snad našlo, i když nejsme zrovna nějací učenci.“

Oba muži došli až ke značně veliké budově. „Tohle je můj dům. Bydlet budeš u mne – myslím, že bude lepší, když tě budu mít na očích. Budeš samozřejmě mít jedno křídlo vyhrazené pro sebe.“

„Uvítal bych lázeň.“

„Jelikož tu mám veškeré pohodlí, na jaké jsou zvyklí na Palatinu, budeš mít i lázeň, senátore.“

„Přál bych si, abys mi říkal Caesare.“

„Rád, Caesare.“

Křídlo bylo dostatečně veliké, aby se v něm směstnali Démétrios a oba písaři i s Caesarem, jenž si právě dopřával lázně přesně správné teploty, ve vodě jen o něco málo teplejší než vlažné.

„Po tu dobu, kterou zde budeme trávit, mi budeš muset nejen vytrhávat chloupky, Démétrie, ale i holit mě,“ řekl Caesar a sčesával si z temene lehce vlnité plavé vlasy. Odložil pak zrcadlo z leštěného zlata vroubeného drahokamy a zavrtěl hlavou. „V tomhle domě se najdou učiněné poklady.“

„Však oni také mnoho pokladů naloupili,“ řekl Démétrios.

„A většinu jich asi poschovávali někde v těch ostatních budovách tady. Ne všechny jsou obývané.“ A pak už Caesar spěchal za Polygonem do jídelny.

Jídlo bylo vynikající a rozmanité, víno prvotřídní.

„Máš dobrého kuchaře,“ řekl Caesar.

„Jenže, jak vidím, ty jíš velice střídmě a vína se ani nedotkneš,“ řekl Polygonos.

„Nemám jiné vášně než svou práci.“

„Jak to? A co ženy?“

„Ženy,“ pravil Caesar a umýval si ruce, „to je taky práce.“

„To jsem ještě v životě od nikoho neslyšel!“ rozesmál se Polygonos. „Ty jsi zvláštní povaha, Caesare, když svou vášeň vybíjíš v práci.“ Popleskal si břicho a labužnicky přičichl k obsahu svého křišťálového poháru. „Pro mě jsou na celém pirátském životě tím nejlepším blažené chvíle, kdy nemusím na moře. Ovšem nejvíc ze všeho miluju dobré víno!“

„Nemohu říct, že by mě nějak odpuzovala jeho chuť,“ řekl Caesar, „ale příčí se mi ta ztráta rozumného uvažování po něm. Všiml jsem si dobře, že už pouhá polovina poháru ředěného vína otupuje můj jinak dosti břitký a jasný úsudek.“

„Ale když se ho napiješ hned po probuzení, vydrží ti pak celý den takový naprosto báječný pocit!“ namítl Polygonos.

Caesar se pousmál. „K tomu já víno ani nepotřebuju.“

„Co tím chceš říct?“

„Nu, příteli, představme si třeba, jak já se jednoho krásného dne probudím, zcela střízlivý a při své normální síle, připluji sem v čele loďstva, jemuž budu velet, tohle město dobydu a vás všechny zajmu. Můžu tě ujistit, že mi při pohledu na vaše okovy bude hned nekonečně líp, než když jsem onoho rána vstával! Ovšem i to je jen relativní. Protože onoho dne, Polygone, kdy tě pak ukřižuji, bude mi tak skvostně, jako ještě nikdy předtím!“

Polygonos přímo burácel smíchy. „Caesare, ty jsi ten nejzábavnější vtipálek, jakého jsem kdy měl pod svou střechou. Máš originální způsob humoru a mně se nesmírně zamlouvá!“

„Je od tebe velice pěkné, že mi to říkáš. Ale až tě doopravdy ukřižuju, smích tě přejde, příteli!“

„Takového něco se ovšem nemůže stát.“

„Ale ano, stane se, docela určitě.“

Polygonos se položil na lehátku naznak, samý purpur, samé zlato, na prstech jeden prsten vedle druhého, hruď pableskující náhrdelníky. „Ty myslíš, že jsem si tě nevšiml, jak tam stojíš na své lodi a pozoruješ pobřeží? To je ale nesmysl, Caesare, naprostý nesmysl! Sem cestu zpátky nikdo nenajde!“

„Ty ano.“

„To proto, že jsem ji podnikl snad už tisíckrát. Ale při té první stovce návratů jsem vždycky znovu a znovu bloudil.“

„Rád věřím. Ty ale nejsi ani zdaleka tak inteligentní jako já.“

A byl konec: Polygonos se posadil. „Jenže natolik chytrý jsem, že se mi podařilo zajmout římského senátora! A podojit ho o padesát talentů!“

„To vejce ještě není vysezené.“

„Pokud se z toho vajíčka nic nevyklube, zůstane tu, až zasmrádne!“

Brzy po této velice otevřené výměně názorů se Polygonos ostentativně zvedl a odkráčel a ponechal na svém zajatci, aby cestu do svých pokojů našel sám. Čekala ho tam velice hezká dívka, dárek, který Caesar vysoce ocenil – avšak až poté, co ji poslal k Démétriovi, aby přezkoumal, je-li čistá.

*** * ***

Čtyřicet dní setrval v pirátské skrýši; nikdo ho nijak neomezoval v pohybu, mohl se vydat, kamkoli se mu zlíbilo, hovořit, s kýmkoli se mu zachtělo. Jeho sláva se šířila od jednoho konce městečka na druhý, a brzy už kdekdo věděl, že se tenhle Caesar domnívá, že až bude po složení výkupného propuštěn, dokáže se sem vrátit a všechny je zajmout a ukřižovat.

„Ne, ne, pouze muže!“ říkal Caesar s okouzlujícím úsměvem skupině žen, která se ho na to přišla vyptávat. „Jak bych mohl křižovat takovou krásu, jakou tu před sebou vidím?“

„Tak co tedy uděláš s námi?“ otázala se ho s žádostivýma očima nejodvážnější z hloučku.

„Vás prodám. Kolik je tu žen a dětí?“

„Tisíc.“

„Tisíc! Nu, pokud vyjdu z průměrné ceny docilované na jakémkoli trhu s otroky za každého jedince z té tisícovky, to jest tisíc tři sta sesterciů, bylo by jen tím už splaceno celé výkupné těm, kteří ho za mě složí, a ještě by jim zbylo něco navíc. Jenomže vy i vaše děti jste mnohem půvabnější, než jak tomu běžně bývá v takovém malém městečku, takže průměrnou cenu za každou z vás odhaduji na dva tisíce sesterciů. To už by vyneslo plátcům výkupného docela slušný zisk.“

Ženské se jen rozplývaly v úsměvech a chichotání; nu, není on miloučký?

V podstatě si ho všichni nesmírně oblíbili. Byl tak příjemný, tak veselý, vždy v dobré náladě, nikdy na sobě nedal znát sebemenší náznak strachu nebo skleslosti. S každým žertoval, a o tom, jak dá všechny ukřižovat a ženy a děti prodá do otroctví, vtipkoval dokonce tak často, že se to stalo oblíbenou a vyhledávanou zábavou. Oči mu při tom jiskřily, rty sebou poškubávaly v úsměvu, celá ta představa mu připadala zřejmě stejně neodolatelně směšná jako jim. Ona první dívka všude vyprávěla o jeho zdatnosti jako milovníka, což s sebou vzápětí neslo bezpočet roztoužených ženských pohledů ze všech stran; mužům však netrvalo dlouho, aby zjistili, že si ženy vybírá podle jednoho přísného pravidla – nikdy žádnou, která náleží trvale někomu jinému.

„Jediní, komu nasazuji parohy, jsou muži mně rovní,“ řekl o tom svrchovaně rozhodným tónem, aristokrat každým coulem.

„Přátelům?“ tázali se ho za řehotu.

„Ne, nepřátelům,“ odpovídal Caesar.

„Nu, a copak my nejsme tví nepřátelé?“

„Mí nepřátelé jste, to ano. Nikoli však mně rovní, vy hnusná stoko těch nejhorších žump.“

A všichni se mohli potrhat smíchy, strašně se jim líbilo, s jakou upřímnou dobrosrdečností je takhle dokázal urážet.

A pak si jednoho dne, když večeřel s Polygonem, pirátský náčelník povzdychl.

„Budu tě velice postrádat, Caesare.“

„Ach! Takže výkupné už je pohromadě.“

„Dorazí zítra společně s tvým propuštěncem.“

„Jak to zařídíš? Předpokládám totiž, že ho sem někdo bude muset zavést, když říkáš, že tohle místo nikdo nenajde.“

„Och, pár mých lidí mu bylo celou tu dobu nablízko. Když se ocitl ve vaku poslední talent stříbra, dostal jsem o tom zprávu. Dorazí sem všichni zítra kolem poledne.“

„A pak budu moci jít?“

„Ano.“

„A co loď, kterou jsem měl najatu?“

„Ta rovněž.“

„A kapitán? A jeho lodníci?“

„Všichni už budou na palubě. Vyplujete za soumraku, směrem na západ.“

„Takže jsi zahrnul do té ceny i mou loď.“

„Jistěže ne!“ řekl Polygonos ohromeně. „Kapitán si někde také sehnal deset talentů, aby vykoupil sebe a svou posádku.“

„Ach!“ vydechl Caesar. „Další dluh, který bude třeba se ctí splatit.“

Přesně podle přepodvědi dorazil Burgundus nazítří v poledne, čtyřicátého dne Caesarova zajetí.

„Cardixa mi už zase může dovolit, abych byl i nadále otcem jejích synů,“ řekl Burgundus a otíral si slzy. „Vypadáš velice dobře, Caesare.“

„Hostitelé ke mně byli pozorní. Kdo složil výkupné?“

„Polovinu Patara, polovinu Xanthos. Neměli z toho moc velkou radost, ale odmítnout si netroufli. Zřejmě mají ještě v čerstvé paměti Vatiu.“

„Dostanou své peníze zpátky, a to dřív než se domnívají.“

*** * ***

Celé pirátské městečko se seběhlo, aby Caesara vyprovodilo, některé ženy nepokrytě slzely. Stejně tak Polygonos.

„Nikdy už nebudu mít takového zajatce, jako jsi byl ty!“ povzdychl si.

„Máš naprostou pravdu,“ řekl Caesar s úsměvem. „Tvá pirátská dráha je u konce, příteli. Vrátím se sem, ještě než nastane jaro.“

Jako vždy to Polygonos považoval za vynikající vtip a pochechtával se ještě, když už stál na písečné pláži a sledoval, jak kapitán obrací Caesarovu najatou loď přídí k západu. Světla valem ubývalo.

„A nezastavuj, kapitáne!“ křikl za ním ještě pirátský vůdce. „Jestli budeš někde otálet, kousne tě má eskorta do zadku!“

A zpoza kopce na východě se vynořila hémiolis schopná dohonit jakékoli plavidlo na moři.

Za úsvitu však už po ní nebylo nikde ani památky a před nimi bylo ústí řeky, na níž ležela Patara.

„A teď se musíme nejdřív ze všeho vydat uchlácholit naše věřitele," řekl Caesar. Pohlédl na kapitána. „Mimochodem, tobě zaplatím těch deset talentů, které jsi musel vynaložit, abys vykoupil svou loď a posádku."

Kapitán zjevně nevěřil, že by to bylo v Caesarových silách. „Nešťastná plavba to zkrátka byla," zalitoval.

„Předpovídám ti, že až to bude všechno za námi, popluješ zpátky do Byzantia jako velice spokojený člověk," řekl Caesar. „A teď mě dovez na břeh."

Jeho návštěva byla velice krátká, byl zpátky a připraven k odplutí hned následujícího dne, ještě než byli naloženi všichni jejich koně a muly. S ním byla na palubě i celá jeho družina. Vyhlížel velice energicky. „Honem, kapitáne, pospěš si!"

„Na Rhodos?"

„Na Rhodos, samozřejmě."

Cesta jim trvala tři dny, prvou noc strávili v Telmessu, druhou v Kaunu. Ani při jednom z těchto přistání nedovolil Caesar vyvádět zvířata na břeh.

„Na to mám až příliš naspěch – však oni to přečkají," řekl. „Och, mé štěstí je zase při mně! Fortuna je mi příznivá jako vždy! Díky svým předchozím zkušenostem se sháněním lodí vím přesně, kam jít a za kým jít, až dorazíme na Rhodos!"

Věděl to tak dobře, že neuběhly ani dvě hodiny od chvíle, kdy uvázali loď v přístavu, a už měl pohromadě všechny muže, s nimiž potřeboval hovořit.

„Potřebuji loďstvo o třech trirémách a k tomu asi pět set pořádných chlapů," řekl skupině rhodských činitelů, kteří se sešli v úřadovně správce přístavu.

„K čemu to?" otázal se mladý admirál Lýsandros.

„Aby mě doprovodili zpátky do hlavního stanu pirátského náčelníka Polygona. Mám v úmyslu to jeho hnízdo dobýt."

„Polygonovo? Jeho doupě se ti objevit nikdy nepodaří!"

„Najdu ho," řekl Caesar. „Pojďme, potřebuju tu flotilu! Pro Rhodos z toho kyne nemalý zisk."

Rhodské muže ovšem nepřiměla k souhlasu s tímto divokým plánem pouhá Caesarova sebedůvěra ani jeho nadšení; dostal své tři trirémy a pět set mužů díky autoritě, kterou si už u nich získal. Znali ho z dřívějška a ulpělo na něm i cosi z Vatiovy pověsti. Král Zeniketés sice své orlí hnízdo na vrcholku hory Termessos raději zapálil, když ho Vatia oblehl a chystal se ho dobýt, ovšem rhodský respekt před Vatiou teprve pak tisícinásobně stoupl; Vatia se totiž nijak nezalekl toho, co se zdálo znamenat ztrátu nedozírně veliké kořisti, vyčkal prostě, až spáleniště vychladne, a pak všechen popel prosel síty, takže získal všechny roztavené drahé kovy. A pokud něco takového dokázal Vatia, pak i Vatiův někdejší legát Caesar by v sobě mohl mít něco z jeho prozíravosti a odvahy. A tak se posléze představitelé Rhodu rozhodli, že vsadit si na Caesara by mohlo stát za to.

Poslední noc před začátkem pátrání po Polygonově doupěti zakotvilo loďstvo v ústí u Patar; Caesar si zašel do města a zrekvíroval kdejakou nenaloženou obchodní loď, aby ho následovala, až flotila ráno vypluje. A celý následující den pak stál na zádi své najaté lodi, oči jako přibité na rozbrázděné pobřeží, jehož přečetné zálivy zahlodávající se do břehu před nimi defilovaly jeden za druhým.

„To je tak," říkal Caesar svému kapitánovi, „ještě než Polygonos opustil Patary, věděl jsem už z řečí pirátů dost o tom, jak zdejší zálivy vyhlížejí. A tak jsem si v duchu stanovil i definici, co budu za záliv považovat, a co ne. A pak už jsem zálivy začal prostě jen počítat, jeden záliv po druhém."

„Já jsem zase spíš hledal nějaké výrazné krajinné znaky – skaliska v moři připomínající to či ono, anebo nějakou nezvykle utvářenou horu – anebo něco podobného," říkal kapitán a povzdychl si. „Ale teď už doopravdy nevím, kde to vlastně jsme."

„Krajinné znaky klamou a lidská paměť je v tomhle směru zrádná. Já věřím číslům, kdykoli a v čemkoli," usmíval se Caesar.

„Ale co když ses přepočítal?"

„Nepřepočítal."

A měl pravdu. Záliv, u kterého se vylodilo pět set vojáků z Rhodu, vyhlížel navenek zcela stejně jako všechny ostatní. Flotila setrvala nezpozorována celou noc západně od něho, třebaže, jak se pak ukázalo, Polygonos stejně žádné stráže nerozestavoval. Všechny čtyři jeho válečné galéry byly zataženy do skrytu chráněné doliny; cítil se naprosto bezpečný. Ale neuplynula dlouhá doba od východu slunce a už stál se všemi svými muži v řetězech, jichž až dosud sám užíval k zajištění otroků.

„Nemůžeš říct, že jsem tě včas nevaroval," řekl Caesar Polygonovi, jenž měl na rukou těžké spojené náramky.

„Ale ukřižován ještě nejsem, Římane!"

„Jenomže budeš. Určitě budeš!"

„Jak jsi našel cestu?"

„Aritmeticky. Odpočítával jsem všechny zálivy od Patar až sem." Caesar se otočil a kývl na rhodského admirála Lýsandra. „Pojď, půjdeme se podívat, jaké bohatství tu Polygonos nashromáždil."

Byly to nejrůznější poklady, jak se ukázalo. Nejenže všechny sýpky téměř přetékaly zrnem, bylo tu i dost ostatních potravin, aby vystačily pro celý Xanthos a celou Pataru po zbytek oné zimy a jara. Jedno z velkých skladišť bylo vrchovatě naplněno drahocennými látkami a purpurem, stolky z citrusového dřeva nejvzácnějšího zrnění, zlatými lehátky a nejnádhernějšími křesly. V další budově stála jedna truhlice vedle druhé, všechny plné mincí a šperků. Řada šperků zjevně pocházela z Egypta, byly bohatě zdobené fajánsem, beryly, karneoly, chalcedony, lapisem lazuli a tyrkysy. Když otevřeli jednu menší truhličku, objevily se celé tisíce perel, některé velké jako holubí vejce, jiné zase podivuhodně zbarvené.

„Musím říct, že mě to ani příliš nepřekvapuje," řekl Lýsandros. „Polygonos loupí na těchto mořských cestách už víc jak dvacet let a proslul svým křečkováním kořisti. Co jsem si ovšem až doteď neuvědomil, je, že bezpochyby podnikal nájezdy i na lodní dopravu mezi Kyprem a Egyptem."

„Máš na mysli oceánské perly a ty šperky?"

„Takové věci se jinde najít nedají."

„A přitom měli Alexandrijci na Kypru tu drzost mi tvrdit, že jejich plavba je bezpečná!"

„Oni mezi sebou nevidí rádi nikoho zvenčí, jsou si až příliš dobře vědomi svých nedostatků."

„Toho jsem si také záhy všiml," zafuněl Caesar potěšeně. „Nu, Lýsandře, pojďme tu kořist rozdělit."

„Přísně vzato, Caesare, jsme tu jen jako tebou najatá ozbrojená jednotka. Pokud nám uhradíš žold mužů a nájem za lodě, náleží celá kořist tobě," řekl Lýsandros.

„Něco z ní ano, ale všechna ne, příteli. Nechci v senátě čelit otázkám, na které bych nemohl s dobrým svědomím a podle pravdy odpovědět. Takže já s sebou vezmu tisíc talentů v mincích pro státní pokladnu v Římě, k tomu ještě pro sebe dalších pět set

talentů a hrstku perel, pokud si budu moci vybrat ty, které se mi líbí. Navrhuji, aby zbytek mincí a všechny šperky připadly Rhodu jako jeho podíl. Všechno, co je v tom skladišti nábytku a látek, můžeš prodat, ale byl bych rád, kdyby z výtěžku za to byl na Rhodu postaven chrám k poctě mé předkyně Afrodíty.“

Lýsandros jen zamžikal. „Jsi nesmírně velkomyslný, Caesare! Proč si nechceš pro sebe vzít alespoň celou tu truhlici s perlami? Do konce života už by ses nemusel starat o peníze.“

„Ne, Lýsandře. Vezmu si jen tu jednu hrst. Bohatství mám rád jako každý jiný, ale kdyby se ho nahromadilo příliš mnoho, ještě by ze mě udělalo skrblíka.“ Caesar se shýbl a zalovil v perlách rukou, vybíral hned tu, hned zas onu: dvacet měňavých, zbarvených do tmava jako asfaltová jezera v Palestině; jednu perlu velikosti jahody a i barvou podobnou jahodě; tucet perel oné zvláštní barvy měsíčního úplňku za podzimní rovnodennosti; jednu obrovitou bílou, v jejímž nitru spočívala jiná další, purpurová; a posléze ještě šest dokonalých stříbřitě smetanových. „Tak! Prodat je tak jako tak nemůžu, to asi chápeš. Celý Řím by se ptal, odkud jsem je vzal. Ale budu je moci věnovat určitým ženám, až to bude třeba.“

„Zvěst o tomhle se rychle rozletí, proslavíš se svou nezištností.“

„Naopak, Lýsandře, nepřeji si, aby se o tom vůbec mluvilo, a myslím to naprosto vážně! Moje zdrženlivost nemá pranic společného s nezištností. Je daná ohledem na mou pověst v Římě a taky předsevzetím, že se nikdy nevystavím obvinění z vydírání nebo ze zpronevěry římského majetku.“ Pokrčil rameny. „Kromě toho – čím víc mám peněz, tím rychleji je dokážu utrácet.“

„A pokud jde o Patary a Xanthos?“

„Ty ať si vezmou ženy a děti a prodají je do otroctví, k tomu ať si přiberou všechny zásoby potravy, které tu jsou. Z prodeje otroků vyzískají mnohem víc, než kolik museli sebrat, aby mne vykoupili, a to jídlo mají navíc. Ale s tvým svolením si vezmu ještě dalších deset talentů pro kapitána mé lodi. I on musel zaplatit výkupné.“ S rukou položenou na Lýsandrově rameni ho vyprovázel z budovy. „Lodi z Xanthu a Patar tu budou ještě před soumrakem. Směl bych tě požádat, abys dal podíl Rhodu přenést na své galéry, ještě dříve než sem dorazí? Požádám své sloužící, aby o všem pořídili soupisy. Peníze pošli do Říma pod ozbrojeným doprovodem.“

„A co si přeješ, abych udělal s piráty?“

„Chtěl bych, abys je nalodil na lodě z Patar nebo Xanthu, tak abych je mohl odvézt do Pergamu. Nejsem kurulský magistrát, takže nemám právo popravovat v provinciích. Což znamená, že musím ty muže nejprve odvézt ke správci do Pergama a požádat ho, abych mohl učinit, co jsem slíbil – ukřižovat je.“

„Pak tedy naložím podíl připadající Římu na své vlastní galéry. Náklad to není příliš rozměrný. Jakmile bude moře bezpečné – doufejme, že hned na začátku léta – vypravím peníze z Rhodu do Říma.“ Lýsandros se ještě nad čímsi zamyslel. „Čtyři z mých lodí s tebou pošlu do Pergama jako eskortu. Napomohl jsi Rhodu k takovému bohatství, že pro Rhodos bude potěšením všemi možnými způsoby ti přispět na pomoc.“

„Mně zcela postačí, když si zapamatujete, že jsem to učinil. Kdo ví? Možná že jednoho dne vás budu muset požádat o oplátku,“ řekl Caesar.

Ozbrojení muži odváděli piráty k pláži; Polygonos, poslední v jejich nekonečné řadě, Caesarovi s vážnou tváří vzdal čest.

„Je to zvláštní, jak si ti chlapi potrpěli na přepych," vrtěl Caesar hlavou. „Piráty jsem si vždycky představoval jako špinavé a zhrublé bojovníky, jenže tohle jsou naopak změkčilí hejsci."

„Samozřejmě," řekl Lýsandros. „Pověsti o jejich divokosti zpravidla značně zveličují. Jak často oni musí vůbec svádět boj o svou kořist, Caesare? Zřídkakdy. Pokud se pustí do velkého střetnutí, děje se to pod vedením jejich admirálů, kteří jsou pozoruhodně vojensky zdatní. Ale menší piráti, jako byl Polygonos, konvoj nikdy nenapadnou. Přepadají hlavně osamělé obchodní lodě bez ozbrojeného doprovodu. Piráti operující v celých flotilách se vyskytují až v blízkosti Kréty. Pokud ovšem někdo žije za hradbou Solymy jako Polygonos, začne snadno mít pocit trvalého bezpečí – doslova jako v nezávislém království."

„Rhodos by mohl pro likvidaci pirátské hrozby dělat víc, než dělá," řekl Caesar.

Lýsandros jen zavrtěl hlavou. „Vinu za to přičti Římu," usmál se. „Byl to Řím, kdo trval na tom, abychom omezili počet našich válečných lodí, když na sebe převzal břemeno vlády nad východním koncem našeho velkého moře. Domníval se, že zvládne uhlídat všechno včetně námořních dopravních cest. Jenže je moc opatrný na peníze, které by na to bylo třeba vynaložit. Rhodos dnes jedná přesně podle jeho instrukcí. Takže děláme jen to, oč jsme požádáni. Kdybychom na základě našeho vlastního rozhodnutí měli na piráty udeřit dostatečnou silou, tak abychom je vyhladili, začal by se Řím okamžitě obávat, že si tu pěstuje nějakého dalšího Mithridata."

A s tím, říkal si Caesar, se naprosto nedá polemizovat.

*** * ***

Když Caesar doplul k řece Kaikos a zakotvil v městském přístavu, byl Marcus Junius Juncus právě mimo Pergamon; podle římského kalendáře se blížil konec března, což znamenalo, že zima ještě zcela nepominula, třebaže plavba podél pobřeží proběhla hladce a bez příhod. Město Pergamon tyčící se na výšině v povzdálí působilo velkolepým dojmem; i zdola od řeky však byly na střechách chrámů a paláce dosud patrné zbytky sněhu a ledu.

„Kde je správce? V Efesu?" otázal se Caesar, když nalezl prokvestora Quinta Pompeia (příbuzensky bližšího spíše Rufům než Pompeiům).

„Ne, ten je v Níkomédei," řekl Pompeius úsečně. „A já už jsem prakticky na odjezdu za ním. Měl jsi štěstí, žes tu ještě vůbec někoho zastihl, máme v Bíthýnii spoustu práce. Vrátil jsem se pro nějaké lehčí oděvy pro správce – nepředpokládali jsme, že v Níkomédei bude tepleji než tady v Pergamu."

„Och, tam je vždycky tepleji," řekl Caesar vážným hlasem a přemohl nutkání optat se prokvestora provincie Asia, jestli nemá opravdu nic důležitějšího na práci než zajíždět Junkovi takhle daleko pro letní oblečení. „Nu, Quinte Pompeie," pokračoval přátelsky, „jestli chceš, odvezu správci to šatstvo sám. Budu po tobě chtít nějakou práci, ještě než odjedeš. Vidíš ty lodě dole?"

„Vidím je," pravil Pompeius, nijak nadšen tím, že mu takovýhle mladíček chce přikazovat, co by měl dělat teď a co pak.

„Na jejich palubě je asi pět set pirátů, které by bylo třeba někam na pár dní zavřít. Vydám se hned teď do Bíthýnie požádat Marka Junia o formální souhlas k tomu, abych je mohl ukřižovat."

„Ukřižovat? Piráty?"

„Správně. Dobyl jsem pirátskou pevnost v Lykii – a musím hned dodat, že s pomocí deseti lodí rhodského válečného loďstva.“

„Pak můžeš zůstat tady a ty své zpropadené piráty si ohlídat sám!“ osopil se na něho Pompeius. „A správce o to požádám já!“

„Je mi velice líto, Quinte Pompeie, ale tak se to nedělá,“ řekl Caesar mírným hlasem. „Já jsem *privatus,* a byl jsem i *privatus,* když jsem ty muže zajmul. Musím se správcem jednat osobně. Lykie je součástí jeho provincie, takže mu okolnosti mohu vysvětlit já sám. Takový už je zákon.“

Srážka dvou vůlí se ještě několik okamžiků protahovala, ale nebylo pochyb, kdo v ní posléze zvítězí; Caesar se vydal rychlou rhodskou galérou do Níkomédeie a zajaté piráty ponechal na starosti Pompeiovi.

A tady se všechno změnilo takřka k nepoznání, říkal si Caesar, když zvolna vychládal v malém předpokoji v paláci a čekal, až si Marcus Junius najde čas ho přijmout. Na svém místě sice zůstalo zlacení, fresky a ostatní umělecká díla, jež nebylo možno odstěhovat bez napáchání příliš zjevných škod, avšak z chodeb a z komnat už zmizely některé dobře mu známé sochy, které si tak oblíbil, stejně tak jako několik obrazů.

Když se Junkovi konečně uráčilo přikolébat se do předpokoje, začínalo se už šeřit; bylo zřejmé, že si ještě dopřál i večeři, než posléze dlouhé čekání svého senátorského kolegy ukončil.

„Caesare! To je milé, že tě zase vidím! Co se děje?“ otázal se správce a napřáhl ruku.

„*Ave,* Marku Junie! Ty ses tu činil!“

„Nu ovšem, vždyť ty přece tenhle palác znáš jako své boty, že?“ Slova byla kulaťoučká, bylo však zřejmé, co naznačují.

„Vzhledem k tomu, že jsem to byl já, kdo ti poslal zprávu o smrti krále Níkoméda, o tom přece musíš vědět.“

„Ale přesto jsi neprojevil tolik zdvořilosti, abys tu vyčkal mého příchodu.“

„Já jsem *privatus,* Marku Junie, byl bych ti tu jen překážel. Správci, který má před sebou tak důležitý úkol, jako je vtělit do římského stádečka novou provincii, je třeba ponechat naprostou volnost,“ řekl Caesar.

„A co tu tedy děláš teď?“ Juncus svého návštěvníka pozoroval se zjevnou nelibostí, měl ještě v živé paměti všechny ty drobné šarvátky u soudu pro vraždy – i to, kdo v nich zpravidla vítězil.

„Byl jsem zajat piráty u Farmakússy, jsou tomu právě dva měsíce.“

„Nu, takového něco se přihodí spoustě lidí. Předpokládám, že když tu teď stojíš přede mnou, dokázal ses asi vyplatit. Ovšem nemohu udělat nic pro to, abys to výkupné získal zpátky, Caesare. Nicméně pokud by sis to přál, mohu zařídit, aby moji úředníci poslali do Říma oficiální stížnost.“

„To zvládnu sám,“ řekl Caesar vlídně. „Nepřišel jsem si stěžovat, Marku Junie. Jsem tu, abych tě požádal o tvůj souhlas, abych mohl ukřižovat pět set zajatých pirátů.“

Juncus vytřeštil zraky. „Cože?“

„Jak jsi bystře postřehl, dokázal jsem se vykoupit. Poté jsem si na Rhodu obstaral menší loďstvo a pár vojáků, vrátil jsem se do té pirátské pevnosti a dobyl jsem ji.“

„Na to jsi neměl vůbec žádné právo! Já jsem tu správcem, o to bych se byl měl postarat já!“ vyštěkl Juncus.

„Než by ode mne byla přišla zpráva do Pergama – přicházím totiž z Pergama, kde jsem zanechal své zajatce – a než by pak byla tobě dorazila zpráva sem do Níkomédeie,

Marku Junie – byla by zima už dávno za námi a pirát Polygonos by se byl ze své základny ztratil a pustil se za dalším lupem. Jsem sice *privatus*, ale jednal jsem tak, jak se očekává od všech členů římského senátu – zasáhl jsem, aby nepřátelé Říma neunikli římské spravedlnosti.“

Na tak pádnou odpověď nedokázal Juncus dost pohotově reagovat; rozmýšlel chvíli vhodná slova. „Pak ovšem zasloužíš pochvalu, Caesare.“

„To se domnívám i já.“

„A teď po mně chceš souhlas s tím, abys dal ukřižovat pět stovek silných zdravých chlapů? To udělat nemohu! Tvoji zajatci jsou teď moji. Prodám je do otroctví.“

„Dal jsem jim už své slovo, že budou ukřižováni,“ řekl Caesar a sevřel rty.

„Tys dal slovo *pirátům*?“ otázal se Juncus s nefalšovaným zděšením. „Vždyť jsou to lupiči! Jsou mimo zákon!“

„Bylo by mi jedno, i kdyby to byli barbaři nebo opice, Marku Junie! Přísahal jsem, že je ukřižuji. Jsem Říman a mé slovo je pro mne závazné. Musím ho dodržet.“

„Žádný takový slib jsi neměl dávat! Jak už jsi sám řekl, jsi *privatus.* Souhlasím s tebou, že jsi jednal náležitě, když ses přičinil o to, aby nepřátelé Říma neunikli trestu. Ale rozhodnout o tom, co se stane se zajatci v oblasti mé *auctoritas*, je výhradně moje právo. Budou prodáni do otroctví. A to je v této záležitosti moje poslední slovo.“

„Aha,“ řekl Caesar, oči mu zneprůhledněly. Povstal.

„Ještě okamžik!“ zvolal Juncus.

Caesar se k němu znovu otočil tváří. „Prosím?“

„Předpokládám, že tam byla i kořist.“

„Ano.“

„A kde je tedy teď? V Pergamu?“

„Ne.“

„Tu si pro sebe ponechat nemůžeš!“

„Já jsem si ji také neponechal. Většinu z ní získal Rhodos, který k celé akci dodal lodě, jejich posádky a vojáky. Další část dostala města Xanthos a Patara, která poskytla padesát talentů jako výkupné za mne. Svůj podíl jsem věnoval bohyni Afrodíté, s tím, že jsem požádal Rhodské, aby za něj postavili chrám k její poctě. A podíl Říma je už na cestě do Říma.“

„A co můj podíl?“

„Netušil jsem, že máš na nějaký podíl v tomto případě nárok, Marku Junie.“

„Já jsem v téhle provincii přece správcem!“

„Kořist byla dost bohatá, ale ne zas tak bohatá. Polygonos nebyl žádný král Zeniketés.“

„Kolik jsi odeslal do Říma?“

„Tisíc talentů v mincích.“

„Takže jich bylo dost.“

„Dost pro Řím, to ano. Ale ne dost pro tebe,“ řekl Caesar vlídně. „Bylo mým úkolem jako správce provincie odeslat do Říma podíl do státní pokladny!“

„Mínus kolik?“

„Mínus podíl správce!“

Caesar se usmál. „Pak ti tedy navrhuji, abys ten svůj nárok na podíl správce provincie uplatnil u státní pokladny.“

„Taky že ho uplatním! Nemysli si, že to nechám jen tak!“

„To bych si o tobě skutečně nikdy nepomyslel, Marku Junie.“

„Budu si v senátě stěžovat na tvou zpupnost, Caesare! Ty sis přisvojil povinnosti správce provincie!“

„To je pravda,“ řekl Caesar ještě na odchodu. „A dobře, že jsem to udělal. Jinak by byla státní pokladna o tisíc talentů chudší.“

*** * ***

Najal si koně a tajícím sněhem vyrazil do Pergama, takže Burgundus a Démétrios měli co dělat, aby mu stačili. Jel dál a dál, bez oddechu, hněv dodával sílu jeho znavené hlavě a rozbolavělým svalům. Přesně sedm dní od chvíle, kdy z Pergamu vyplul, byl už zase zpátky – celé dva dny předtím, než byl očekáván příjezd rhodské galéry, která v této chvíli dosud křižovala Hellespontos.

„Vyřízeno!“ zvolal zvesela na prokvestora Pompeia. „Doufám, že už máš ty kříže hotové! Nemohu mařit čas.“

„Hotové? Kříže?“ vyptával se nevěřícně Pompeius. „K čemu bych dával dělat kříže pro muže, které hodláme s Markem Juniem stejně prodat?“

„Tomu on byl sice nejdříve skutečně nakloněn,“ řekl Caesar zlehka, „ale poté, co jsem mu vysvětlil, že už jsem dal své slovo, že budou ukřižováni, to pochopil. Takže se dejme do těch křížů! Už před dvěma měsíci jsem měl být u Apollónia Molóna studovat tam řečnictví. Čas letí, Pompeie, vzhůru do díla!“

Udivený prokvestor shledával, že ho jeho návštěvník prohání, jak to nikdy nedokázal ani Juncus, avšak stejně nebyl dost rychlý na to, aby to uspokojilo Caesara, jenž posléze sám nakoupil dřevo z ohrady a dal se do práce s otroky, kteří si kříže pro sebe museli zhotovit sami.

„A udělejte si je pořádně, darebové, protože vy na nich přece nakonec budete viset! A není nic horšího, než trpět celé dlouhé dny navíc jen proto, že kříž nebyl zhotoven tak, aby uspíšil smrt.“

„Proč se správce nerozhodl prodat nás jako otroky?“ vyptával se Polygonos, jenž si nedokázal poradit s nářadím, a práce mu nešla od ruky. „Počítal jsem najisto s tím, že to udělá.“

„Pak ses přepočítal,“ řekl mu Caesar a vzal mu z ruky svorníky, aby připevnil příčné břevno ke pni. „Jak se ti vůbec podařilo uspět jako pirát, Polygone? Vždyť ty jsi beznadějně neschopný!“

„Někteří muži,“ pravil Polygonos a opřel se o rýč, „si na své neschopnosti dokáží založit docela krásnou kariéru.“

Caesar se vzpřímil, kříž byl napevno spojen. „To se ovšem netýká mne!“ řekl.

„Toho jsem si všiml už před časem,“ řekl Polygonos a vzdychl si.

„Tak do toho, zaryj pořádně!“

„K čemu je tamhleto?“ otázal se Polygonos a přenechal rýč Caesarovi, zatímco ukazoval na hromádku dřevěných špicí.

„Klíny,“ zahučel Caesar a hlína mu jen vyletovala zpod rýče. „Až bude tahle díra dost hluboká, aby se v ní udržel zpříma kříž i s tělem, spustíme ten tvůj kříž dolů. Jenomže tady je moc sypká země na to, aby se nevyvrátil, takže podél pně pak zatlučeme kolem dokola do země tyhle klíny. Až bude po všem a vy budete mrtví, půjde ten tvůj kříž zase snadno ven, jakmile se klíny vyrazí. Správce si tak bude moci ušetřit všechny tyhle báječné instrumenty bezectné smrti pro další várku pirátů, kterou pochytám.“

„A to se ani neudýcháš?“

„Mám takový dech, že dokážu pracovat i hovořit současně. Pojď, Polygone, pomoz mi spustit to místo tvého posledního odpočinku pěkně do díry… Tak!“ Caesar poodstoupil. „A teď tam vraž jeden klínek – kříž je našišato.“ Odložil rýč a chopil se palice. „Ne, tam ne, na druhou stranu! Proti náklonu! Ty si s prací moc poradit nedokážeš, co?“

„Poradil jsem si s ní natolik, že jsem přiměl svého popravčího, aby mi připravil můj kříž sám!“

Caesar se zasmál. „A ty se domníváš, že mi tohle nedošlo, příteli? Ale nic není zadarmo, za všechno se platí. Jak by měl každý dobrý pirát dobře vědět.“

Pobavený tón byl ten tam; Polygonos se na Caesara upřeně zadíval. „Platí? A jak?“

„Ostatním zpřerážejí hnáty. Ti umřou dost rychle. Tobě namísto toho udělám takovou malou oporu pro nohy, takže tě nepotáhne dolů taková váha. Celé dlouhé *dny* to bude trvat, než umřeš, Polygone!“

Když rhodská galéra, která Caesara následovala z Níkomédeie, doveslovala do ústí řeky, na níž ležel pergamský přístav, strnuli veslaři hrůzou a celí se roztřásli. I na Rhodu lidé umírali – ba i popravami – avšak spravedlnost po římsku nebyla částí rhodského života; Rhodos byl přítel a spojenec, nikoli součást nějaké římské provincie. A tak pohled na pět set křížů na úhoru mezi přístavem a mořem byl přímo obludný. Celé pole mrtvých mužů – mrtvých až na jednoho, vůdce těch ostatních, jenž měl hlavu ozdobenu karikaturou diadému. Ten stále ještě chroptěl a sténal.

Quintus Pompeius setrvával v Pergamu, nechtěl odejet, dokud město neopustí i Caesar. Přispěl k tomu i pohled na ony kříže podobající se lesu vypěstovanému tak, aby se žádný strom ani v nejmenším nelišil od svých sousedů. K ukřižováním docházelo – byl to trest vykonávaný toliko na otrocích, nikdy na svobodném člověku – avšak nikdy takto hromadně. A tady se náhle tyčil v přesně vyrovnaných řadách a v jednotně rozměřených rozestupech celý pluk mrtvých. Takže muže, jenž toto všechno dokázal v tak krátké době docílit a zorganizovat, nebylo možno jen tak spustit z očí. Anebo mu dokonce přenechat vládu v Pergamu, byť neoficiálně. A tak Quintus Pompeius čekal, dokud Caesarovo loďstvo neodplulo na Rhodos a do Patar.

*** * ***

Když prokvestor dorazil do Níkomédeie, zastihl správce mimořádně rozjařeného; ve sklepení pod palácem nalezl právě skrýš plnou zlatých prutů a hned si je přivlastnil, netuše, že je to past, kterou tam na něho políčili Caesar s Oradaltidou.

„Nu, Pompeie,“ řekl Juncus velkomyslně, „když sis dal tolik práce s přivtělením Bíthýnie do provincie Asia, vyjdu tvému přání vstříc. Můžeš se od nynějška nazývat Bithynicus.“

A jelikož to Pompeiovi (Bithinikovi) pozvedlo náladu téměř stejnou měrou jako předchozí nález správci, uvelebili se k večeři s pocitem naprosté blaženosti.

Byl to Juncus, jenž přivedl řeč na Caesara, třebaže teprve tehdy, když už za sebou měli i poslední chod.

„Je to ten nejarogantnější *mentula*, s jakým jsem se kdy setkal,“ řekl, rozchlípil rty a poodhalil zuby. „Odepřel mi právo na můj podíl z kořisti, a pak měl ještě tu drzost požádat mě o svolení, aby směl ukřižovat pět stovek zdravých a silných chlapů, kteří mi to snad alespoň trochu vynahradí, až je prodám do otroctví.“

Pompeius na něho zůstal civět, bradu pokleslou.

„Co se děje?“

„Ale vždyť jsi nařídil, aby byli všichni ti piráti ukřižováni, Marku Junie!“

„Nic takového jsem nenařídil!“

Pompeius se viditelně hroutil. „*Cacat*!“

„Co se stalo?“ opakoval Juncus otázku a ztuhl.

„Caesar dorazil do Pergama sedm dní poté, co se za tebou vydal, a sdělil mi, že jsi souhlasil s tím, aby ty muže všechny ukřižoval. Připouštím, že mě to poněkud překvapilo, ale nedošlo mi, že lže! Marku Junie, on je doopravdy všechny ukřižoval!“

„To by se neopovážil!“

„*To se tedy opovážil!* A s takovou sebejistotou – s takovým klidem! Se mnou mával jako s nějakým svým osobním sluhou! Já jsem mu dokonce řekl, že mě tvůj souhlas překvapuje – a zatvářil se on snad trochu nejistě nebo provinile? Kdepak! Opravdu, Marku Junie, uvěřil jsem mu do posledního slova! Neposlal jsi mi ostatně ani žádnou zprávu v opačném smyslu,“ dodával obmyslně.

Juncus nebyl mocen ani hněvu; rozplakal se. „Ti chlapi by byli na trhu s otroky vynesli dva miliony sesterciů! Dva miliony, Pompeie! A on poslal tisíc talentů státní pokladně v Římě, aniž mi to nejdřív ohlásil a aniž mi nabídl můj podíl! Teď se budu muset o tenhle svůj podíl ucházet u státní pokladny, a znáš to, co z toho oni dokáží udělat za cirkus! Budu moct mluvit o štěstí, když se rozhodnutí dočkám, než se narodí mé první vnouče! Zatímco on – ten *fellator* – si musel nahrabat tisíce talentů sám pro sebe! Tisíce!“

„O tom bych pochyboval,“ pravil Pompeius (Bithinicus) a snažil se dívat všude jinam než na zničeného Junka. „Promluvil jsem si trochu s nejvyšším velitelem těch rhodských lodí, a jak se zdá, odevzdal Caesar skutečně celou kořist Rhodu, Xanthu a Patarám. Byla to sice velká kořist, nikoli však egyptské poklady. Ten muž z Rhodu je přesvědčen, že si Caesar pro sebe nechal jen nepatrnou maličkost, a zdá se, že je to obecné přesvědčení všech, kdo o tom něco vědí. Jeden z jeho vlastních propuštěnců se dal slyšet, že Caesar má sice peníze docela rád, ale že je přespříliš chytrý, než aby si jich cenil víc než své politické kůže, a poťouchle mi řekl, že se Caesar nikdy neobjeví před soudem pro vyděračství jako obviněný. Zdá se taky, že ten člověk se skutečně pirátům zapřísáhl, že je ukřižuje, a to ještě v době, kdy jako zajatec čekal v jejich pevnosti na výkupné. Bude nesnadné dokázat, že si něco z té kořisti vzal, Marku Junie.“

Juncus si osušil oči a vysmrkal se. „Nemohu dokázat, že něco sebral v Níkomédei nebo kdekoli jinde v Bíthýnii. Ale on to určitě udělal! *Musel* to udělat! Už jsem v životě nějaké poctivé muže viděl, a přísahal bych, že on k nim nepatří, Pompeie! Je si sám sebou příliš jistý, než aby mohl být poctivý. A taky příliš zpupný! Chová se, jako by mu patřil celý svět!“

„Podle vůdce těch pirátů – který Caesara považoval za velice zvláštního člověka – jednal tak, jako by mu patřil svět, dokonce i jako jejich zajatec. Celou tu dobu se tam jen procházel a kdekoho urážel, to vše ale s humorem a v nejlepší náladě! Stanovili mu výkupné dvacet talentů, což Caesara zřejmě rozlítilo! Povídal, že má cenu *padesáti* talentů – a o takové výkupné je pak také přiměl žádat!“

„Tak proto on mluvil o padesáti talentech! Zarazilo mě to v tu chvíli, jenomže mě pak rozzlobil a já už jsem se ho pak na to zapomněl pořádně vyptat.“ Juncus vrtěl hlavou. „Ale v tom to asi bude, Pompeie. Ten člověk je blázen! Padesát talentů je výkupné za censora. Ano, on je určitě blázen.“

„Anebo chtěl Xanthos a Patary postrašit, aby zaplatili rychleji.“

„Ne! Je to šílenec, a to jeho šílenství pramení z jeho pocitu vlastní důležitosti. Nikdy ostatně nebyl jiný.“ V Junkově tváři převládl výraz hořkosti. „Na jeho pohnutkách ostatně tolik nezáleží. Chci jediné – aby mi splatil, oč mě připravil! Och, nedokážu tomu vůbec uvěřit! *Dva miliony sesterciů*!“

*** * ***

Pokud snad Caesar trpěl nějakými obavami z narůstající nevole, kterou jeho podnikavost vyvolala, dokázal je dokonale utajit; když jeho loď konečně přistála na Rhodu, zaplatil kapitánovi a přidal mu k požadované částce ještě velkorysou prémii navíc, najal si pohodlný, ale neokázalý dům na předměstí a dal se do studia u velikého Apollónia Molóna.

Jelikož tento rozlehlý a nezávislý ostrov u samé paty provincie Asia se stal křižovatkou všech cest do východní části Středního moře, byl neustále zasypáván všemožnými zprávami a klípky, takže žádný Říman, jenž sem přijel studovat, se nemusel cítit odříznut od vlasti ani od zpráv o vývoji situace v kterékoli části římského světa. Tak se i Caesar brzy dozvěděl o Pompeiově dopisu senátu a o tom, jak na něj senát zareagoval – včetně podpory, kterou Pompeiovi poskytl Lucullus; a doslechl se také o tom, že loňský první konsul Lucius Octavius zemřel v Tarsu vzápětí poté, co tam v březnu doplul jako příští správce Kilikie. Bylo ještě příliš brzy na to se dozvědět, kým ho senát hodlá nahradit. Odkaz Bíthýnie potěšil všechny v Římě, od nejvyšších až po ty nejposlednější, avšak ne všichni, jak se Caesar na Rhodu dovídal, by si byli přáli, aby se tato nová země stala součástí provincie Asia, a tato bitva ještě zdaleka neskončila tím, že Juncus dostal pokyn v přivtělování bíthýnského království pokračovat. Lucullus i Marcus Cotta, současní konsulové, byli nakloněni spíše tomu, aby se Bíthýnie stala samostatnou provincií s vlastním správcem, a Marcus Cotta si ji už vyhlížel pro sebe jako správcovské místo pro příští rok.

Zajímavější pro Rhoďany však byly místní zprávy; to, co se právě odehrává v Pontu a v Kappadokii pro ně mělo takovou závažnost, jaké zdaleka nemohly dosáhnout události v Hispánii. Proslýchalo se, že král Tigranés už před čtyřmi lety vtrhl do Kappadokie a že v Eusebei Mazace nezbyl jediný její občan – všechny že je dal král přesídlit do Tigranokerty; že kappadocký král, jenž na Caesara neučinil nijak zvláštní dojem, když se s ním setkal, žije od Tigranova vpádu ve vyhnanství v Alexandrei a že pro tuto zvláštní volbu místa pobytu uvádí skutečnost, že Tarsos leží příliš blízko Tigranovi a v Římě že je na jeho měšec příliš draho.

Objevila se i spousta zvěstí o tom, že král Mithridatés pilně buduje novou obrovskou armádu v Pontu, natolik že krále rozčilila zpráva, že Bíthýnie podle závěti připadla Římu; podrobnosti však nikdo neznal a Mithridatés se stále ještě držel na svém území.

Svůj podíl v klípcích měl i Marcus Junius Juncus. O něm se zase vyprávělo, že si znepřátelil některé z nejdůležitějších římských občanů v Bíthýnii – zejména ty, kteří žili v Héraklei na březích Euxinu – a že do Říma už byla odeslána formální stížnost uvádějící, že Juncus drancuje ty nejcennější poklady v zemi.

A pak začátkem června se po nejnovější zprávě celá provincie Asia zachvěla: král Mithridatés se dal na pochod, převalil se přes Paflagonii a dosáhl až Hérakleie ležící právě na bíthýnské hranici. Spřízněnost krví a rodem i bezprostřední blízkost, to vše

prý velí, aby Bíthýnie připadla Pontu, nikoli Římu, a král Mithridatés údajně nebude nečinně přihlížet tomu, jak si Řím Bíthýnii přivlastňuje! Avšak u Hérakleie se pak ohromné pontské hordy zastavily a tam také setrvaly; Mithridatés jako obvykle nejprve Římu hodil rukavici, pak se ale zarazil a vyčkával, co Řím podnikne.

Marcus Junius Juncus a Quintus Pompeius (Bithinicus) uprchli do Pergama, kde strávili víc času psaním obsáhlých zpráv do Říma než snahou připravit provincii Asia na novou válku proti králi Pontu. V důsledku toho, že po smrti Lucia Octavia se Kilikie ocitla bez správce, se ani dvě legie umístěné v Tarsu nevydaly na pomoc do provincie Asia, a Juncus je také k ničemu takovému nevyzval. Dvě legie fimbriovců, které byly posádkou v Efesu a v Sardách, sice do Pergama povolal, ale blíže k Bíthýnii už přesunuty nebyly. Množily se dohady, že spíš než Bíthýnii chce Juncus chránit svou vlastní kůži.

Caesar na Rhodu těmto zprávám sice naslouchal, neučinil však žádný pokus vydat se do Pergama, znepokojen spíše řečmi o tom, že provincie Asia už sice nehodlá s Mithridatem dál vyjednávat, ale že se s ním ani nechce utkat – pokud by k tomu nevydal správce rázný příkaz. A správce neučinil sebemenší pokus vydávat rázné příkazy k čemukoli. V měsíci *quinctilis* měla začít sklizeň v jižní polovině provincie, v měsíci *sextilis* se pak mělo sklízet i v její severní části. Juncus však nepodnikl vůbec nic, nedal žádné pokyny k zajištění zásob obilí pro případ války.

V průběhu měsíce *sextilis* se proslechlo, že akcí proti Mithridatovi byli společně pověřeni senátem oba konsulově, Lucullus a Marcus Cotta; a naráz se z Bíthýnie stala samostatná provincie, kterou pro sebe získal Marcus Cotta, zatímco Lucullus putoval do Kilikie. Nikdo nedokázal předpovědět, jaký bude asi osud provincie Asia, když je jejím správcem pouhý prétor a když se teď ocitl rovnou mezi oběma konsuly roku. Služebně byl Juncus Lucullovi i Markovi Cottovi podřízen a byl by měl dělat, co mu přikáží. Jenomže Juncus nebyl ani zdaleka Lucullovi po chuti; Lucullus ho nepovažoval ani za dost výkonného, ani za dostatečně bezúhonného.

Jen o pár dnů později obdržel Caesar dopis od Lucullova bratra, Varrona Luculla.

V Římě se rozpoutala vřava, jak si asi dovedeš sám představit. Píšu ti, Caesare, jednak proto, že ses v této chvíli ocitl tak trochu stranou všeho dění, jednak proto, že potřebuji hodit své myšlenky na papír a nepatřím zrovna k těm mužům, co si vedou deník; a tobě píšu proto, že mě nenapadá nikdo, komu bych psal raději. Jsem odsouzen zůstat tady v Římě děj se co děj, snad s výjimkou náhlého úmrtí obou konsulů – a jelikož je první konsul můj bratr a druhý konsul zase tvůj strýc, sotva by někdo z nás dvou o takovou situaci asi stál. A proč že musím setrvávat v Římě? Inu proto, že jsem byl zvolen prvním konsulem pro příští rok! Není to báječné? Mým mladším kolegou se stal Gaius Cassius Longinus – podle mého názoru velice slušný člověk.

Nejprve pár místních novinek. Slyšel jsi už asi, že se našemu společnému přítelíčkovi Gaiovi Verrovi podařilo vlichotit do přízně voličů a řady význačných činitelů natolik, že se stal městským prétorem. Ale dozvěděl ses už i o tom, jak on z tohoto zpravidla tak nevděčného úřadu dokázal vytlouci zisk? Poté, co bez závěti zemřel plutokrat Lucius Minucius Basilus, měl Verres projednat nárok jeho nejbližšího příbuzného na dědictví. Tímto nejbližším příbuzným byl Basilův synovec, jistý Marcus Satrius. A

hádej, kdo jeho nárok napadl? Nikdo jiný než Hortensius a Marcus Crassus, kteří si oba od Basila ještě za jeho života pronajali jeho obrovské pozemky. A teď se dostavili před Verra a prohlásili, že kdyby byl Basilus sepsal závěť, byl by jim tyto pozemky zcela určitě odkázal! A Verres jejich nárok podpořil! Hortensius i Marcus Crassus odcházeli o mnoho bohatší, Satrius ostrouhal. A pokud jde o Gaia Verra – nu, ty jistě nepatříš k těm, kteří by se domnívali, že rozhodl ve prospěch Hortensia a Marka Crassa z čiré dobroty srdce, či snad ano?

Samozřejmě že mezi našimi deseti tribuny lidu máme jako každoročně zase jednoho výtečníka. Letošní je obzvlášť povedený, je to jakýsi Lucius Quinctius. Je mu padesát, vypracoval se od píky, když nemusí mít na sobě togu, s oblibou se halí do roucha z tyrského nachu sahajícího až na paty, a má plno dalších odporných návyků v řeči i v jednání. Kolegium ještě nebylo v úřadě ani celý jeden den, a Quinctius už poštíval davy na Foru, že je třeba obnovit plná práva tribunů lidu, a v senátě pak soustředil veškerou svou zlobu na mého bratra.

Ale teď už je Quinctius zase pěkně zticha a chová se docela náležitě. Můj bratr Lucullus si s ním totiž krásně poradil, zaútočil na něj dvojvidlicí (jak to on pojmenoval). Jedna špice těch vidlí spočívala v tom, že loňského tribuna lidu Quinta Opimia předhodil psům – přičemž psy představovali v tomto případě Catulus a Hortensius, kteří proti Opimiovi vznesli žalobu pro opakované překračování pravomocí a kterým se podařilo docílit toho, že dostal pokutu ve výši celého svého majetku. Opimius se jako zcela ožebračený člověk musel v důsledku toho stáhnout z veřejného života. A za druhou špici vidlí posloužil sám Lucullus tím, že Quinctiovi pěkně jednoznačně a nesmlouvavě pošeptal do ouška, že pokud Quinctius nezavře klapačku a nezačne se chovat způsobněji, povede se mu stejně – bude hozen na pospas Catulovi a Hortensiovi a dočká se rovněž takové pokuty, která se bude přesně rovnat všemu jeho majetečku. Celá tahle výchovná akce sice zabrala trochu času, ale neminula se účinkem.

Pokud se domníváš, že když jsi sešel z očí, Caesare, sešel jsi i z myslí, jsi na omylu. Celý Řím si vypráví o tom, jak sis zadováděl s nějakými piráty a jak jsi je dal v rozporu s rozhodnutím správce provincie všechny ukřižovat. Cože, slyším tě, jak se ptáš, že už by se i o tomhle v Římě vědělo?

Ano, ví se o tom. Nene, Juncus ani nehlesl. Zato jeho prokvestor, onen Pompeius, který měl dokonce tu drzost připojit si k svému naprosto nicotnému jménu přídomek Bithinicus, už napsal o téhle události kdekomu. Jeho úmyslem zřejmě bylo udělat z Junka hrdinu celé téhle historie, jenomže, jak už to chodívá, dopadlo to naopak, všichni – dokonce i Catulus – spatřují hrdinu v tobě. Dokonce se v této souvislosti mluvilo i o *námořní koruně,* kterou bys měl dostat nádavkem ke své *občanské koruně,* jenomže tak daleko Catulus nebyl ochoten zajít, a připomněl otcům senátorům, že jsi byl pouhý *privatus,* takže žádné vojenské vyznamenám nepřipadá tak jako tak v úvahu.

Piráti byli letos předmětem mnoha diskusí v senátě, ale nezapomeň – až tohle budeš číst – položit náležitý důraz na slovo *diskusí.* Jestli je to výsledkem toho, že Philippus se zdá být v zajetí jakési trvalé letargie, nebo

tím, že Cethegus se na většinu schůzí nedostavoval, nebo proto, že Catulus a Hortensius teď tráví víc času u soudů než v senátě, nevím: faktem zůstává, že senát letos viditelně zlenivěl. Dopracovat se k nějakému rozhodnutí? Vyloučeno! Urychlit něco? Naprosto nemyslitelné!

V lednu nicméně začal náš prétor Marcus Antonius agitovat pro to, aby mu bylo uděleno zvláštní pověření k vymýcení pirátství z Našeho moře. Jeho hlavní argument, proč by tenhle úkol měl připadnout právě jemu, spočíval ve skutečnosti, že i jeho otec, Orator, byl obdobným posláním pověřen před třiceti lety. Není pochyb o tom, že pirátství už přerostlo všem přes hlavy a že to přestává být legrace, a zejména v čase neúrod potřebujeme chránit dopravu obilí po moři z Východu do Itálie. Většina z nás se ale těžko zdržela smíchu při představě, že právě Antonius – jenž sice není takový netvor jako jeho bratr Hybrida (to je mu třeba přiznat), nýbrž dobromyslný, zato však zcela neschopný budižkničemu – by měl převzít velení v tak obrovitém podniku, jako je pokus o likvidaci pirátů v Našem moři, od jednoho jeho konce až na druhý.

Kromě nekonečných debat se nakonec k ničemu nedospělo. Až na to, že i Metellus, nejstarší syn Kozlíka Capraria (ten je letos prétorem), přišel na to, že to není marný nápad, a začal se ucházet o totéž. Když už jeho kampaň začala Antonia vážně ohrožovat, obrátil se Antonius – a teď hádej na koho? Vzdal jsi to? Na Praecii! Víš asi, o koho jde, na Cethegovu milenku. Má Cethega absolutně pod pantoflíčkem – natolik, že když někdo v současné době potřebuje Cethega pro něco získat, utíká rovnou složit poklonu nejprve Praecii. Zdá se, že ta Praecia si snad obzvlášť potrpí na takovéhle hřmotné tupce spíše hovězího typu – protože nakonec to pověření skutečně obdržel Antonius! Kozlíček z téhle arény utekl s pošramocenou sebeúctou, ale já bych odhadl, že se do ní ještě vrátí k dalšímu utkání. Cethegus Antonia podpořil tak vehementně, že Antonius nakonec obdržel nejen neomezené imperium na moři, ale i další prokonsulské imperium pro souš. Dostal pokyn, aby si naverboval jednu legii výsadkových jednotek – ovšem loďstvo si má získat, jak mu řekli, rekvizicemi v přístavech, podle toho, kde právě bude působit. Letos by to měla být západní polovina Našeho moře.

Pokud je něco na stížnostech, které senát začíná dostávat od přístavních měst na západě, pak se zdá, že si Marcus Antonius vede daleko lépe při obstarávání peněz než ve vlastním vyhlazování pirátů. Až dosud má na kontě mnohem méně pirátů než ty! Absolvoval jedno střetnutí u pobřeží Kampánie, jehož výsledek prohlašoval za své velké vítězství, ale neviděli jsme tu jeden jediný jeho důkaz, ani lodní zobce, ani zajatce. Podle mého zahrozil pěstí na Lipary a trochu se rozkřikl na Baleáry, ale východní pobřeží Hispánie zůstává pevně v rukou Sertoriových spojenců z řad pirátů a nezkrocena zůstává i Ligurie. Většinu svého času a energie spotřebuje (podle oněch stížností) Antonius na svůj bouřlivý a poživačný způsob života. Příští rok, jak informoval senát ve své zprávě, se hodlá přemístit do východní části Našeho moře, a to do Gythia na Peloponnésu. Odtamtud má v úmyslu věnovat se Krétě, kde sídlí všechny velké pirátské flotily. Já bych řekl, že ho táhne spíš skvělá pověst Gythia, pokud jde o jedinečné podnebí a velice krásné ženy.

A teď k Mithridatovi.

Zpráva o tom, že král Níkomédés skutečně zemřel, do Říma dorazila až v březnu – jak se zdá, přispěly k jejímu opoždění zimní bouře. Jeho závěť je samozřejmě bezpečně uložena u Vestálek a Juncus už obdržel pokyny, že má započít se začleněním Bíthýnie do provincie Asia v okamžiku, kdy mu ty potvrdíš, že král zemřel. A tak senát předpokládal, že vše je, jak má být. Jenomže vzápětí poté přišel formální dopis od Mithridata, ve kterém se tvrdí, že Bíthýnie náleží Nyse, postarší dceři krále Níkoméda, a že se Mithridatés vydává na pochod, aby ji dosadil na královský trůn. Nikdo to nebral vážně; o této dceři už nebylo slyšet řadu let. Odeslali jsme Mithridatovi strohou nótu odmítající uznat jakéhokoli následníka bíthýnského trůnu a přikazující mu, aby setrval uvnitř svých vlastních hranic. Jakmile ho takhle setřeme, zatáhne zpravidla hlavu jako hlemýžď, takže se o to už nikdo příliš nestaral.

Až na mého bratra ovšem. Ten na to má po všech těch letech strávených životem a boji na Východě náležitě vycvičený nos, a tak zavětřil nadcházející válku. Pokusil se o tom promluvit i v senátě, avšak byl – nikoli ukřičen, spíš uchrápán. Jeho provincií se pro příští rok měla stát Italská Galie. Když si ji o Novém roce vylosoval, byl potěšen; nejvíc ze všeho se do té chvíle obával, že by senát mohl odejmout Přední Hispánii Pompeiovi a vyslat tam jeho! Což byl hlavní důvod, proč on se v senátě vždycky tak zastával Pompeia a hovořil pro něj – och, do Přední Hispánie se mu nechtělo!

Když jsme se ovšem koncem dubna dozvěděli, že v Tarsu zemřel Lucius Octavius, požádal můj bratr, aby mu byla jako správci svěřena Kilikie a Italskou Galii aby obdržel některý z prétorů. Naléhavě to zdůvodňoval tím, že zcela určitě dojde k válce s králem Mithridatem. A jaká byla reakce senátorů na tuto jeho předtuchu? Letargie! Potlačované zívám! Člověk by si téměř začal myslet, že Mithridatés vůbec nedal před těmi patnácti lety zmasakrovat osmdesát tisíc našich v provincii Asia! A že celé to území neobsadil a nedržel až do doby, kdy ho odtamtud vyhnal Sulla. Otcové senátoři diskutovali, diskutovali a diskutovali… Jen k žádnému závěru se jim nepodařilo dospět.

Poté co přišla zpráva, že se Mithridatés už dal na pochod a že s třemi sty tisíci muži přitrhl k Héraklei, domníval by ses asi, že teď už se přece něco stát *muselo!* Nu, zase nic. Senát se nemohl dohodnout, co by se mělo vlastně podniknout – v jedné chvíli se dokonce zvedl Philippus a navrhl, aby velení na Východě dostal Pompeius Magnus! Který (to je mu třeba přiznat) má daleko větší zájem na tom, aby si napravil svou pošramocenou pověst v Hispánii.

Konečně udělal chudák Lucullus něco, pro co sám sebou pohrdal – šel navštívit Praecii. Jak si asi umíš představit, byl jeho přístup k této ženě značně odlišný od způsobů Marka Antonia! Lucullus má až příliš tuhou páteř, než aby se dokázal lísat, a je až příliš hrdý na to, aby žebral. A tak namísto nákladných dárečků, toužebných vzdechů nebo důkazů nehynoucí lásky se choval naprosto stroze a věcně. Senát, jak jí sdělil, se skládá od jedné zadní řady lavic až ke druhé u protější stěny ze samých pitomců a jeho už mrzí tam plýtvat dechem. Zatímco, jak alespoň zatím slyšel, je Praecia právě tak inteligentní, jako je i dobře vzdělaná. Je alespoň *jí* jasné, že by

proti Mithridatovi měl být někdo co nejdříve vyslán – a je jí jasné, že tím nejlepším mužem pro tento úkol je Lucius Licinius Lucullus? Pokud obě tyto skutečnosti nahlíží, nechť laskavě nakope Cethega do zadku, aby s touto situací něco podnikl. Jí zřejmě nesmírně zalahodilo, když uslyšela, že je inteligentnější a lépe vzdělaná než kdokoli v celém senátě (dá se předpokládat, že mezi ty pitomce započetla i Cethega), neboť Cethega musela zřejmě do zadku nakopat víc než pořádně – věci se v senátě totiž daly *okamžitě* do pohybu!

Italská Galie byla zatím ponechána stranou s tím, že se jejím správcem má stát některý prétor (zatím nebylo stanoveno kdo) a Kilikii že má obdržet můj bratr. Spolu s tím už šly i rozkazy, aby se vydal na Východ ještě v době trvání svého konsulského úřadu a k prvnímu lednu příštího roku převzal správu provincie Asia, přičemž si pak i nadále podrží správu Kilikie. Juncus měl v provincii Asia původně setrvat a jeho pověření mělo být prodlouženo, ale to bylo zrušeno. Má se koncem roku vrátit domů; na jeho chovám v Bíthýnii už přišlo tolik stížností, že se senát jednomyslně usnesl odvolat ho.

V celé Itálii zůstává teď jedna jediná legie. Její muži byli původně naverbováni a vycvičeni, aby mohli být posláni do Hispánie, ale nyní půjdou s Lucullem na Východ. Kopanec, který Praecia uštědřila Cethegovi, byl natolik tvrdý, že otcové senátoři Lucullovi odhlasovali i částku dvaasedmdesáti milionů sesterciů, aby si mohl postavit vlastní flotilu, zatímco Markovi Antoniovi neposkytli peníze vůbec žádné. Marcus Cotta byl ustanoven správcem nové římské provincie Bíthýnie, ovšem ten má k dispozici celé bíthýnské válečné loďstvo, takže je na tom s loděmi dobře – ani *jemu* nebyly přiznány žádné peníze! Kam jsme to dospěli, Caesare, když má *ženská* větší moc než konsulové?

Můj bratříček se pokryl slávou, když těch dvaasedmdesát milionů odmítl. Prohlásil, že opatření, která v provincii Asia prosadil Sulla, mu zcela zajistí jeho potřeby – vyžádá si loďstvo od jednotlivých měst a oblastí provincie Asia a náklady na ně jim pak odečte z jejich odvodových povinností. Jelikož ve státní pokladně prakticky vůbec žádné peníze už nejsou, odhlasovali otcové senátoři bratrovi svůj upřímný dík.

Je teď už konec měsíce *quinctilis* a Lucullus s Markem Cottou se za necelý měsíc vydají na Východ. Podle Sullovy ústavy mají nově zvolení konsulové vyšší pravomoc než městský prétor, takže v Římě prakticky povládneme Cassius a já, a ne ten odporný Gaius Verres.

Výprava vykoná celou cestu po moři – což není tak velký problém, když se přesouvá pouhá jedna legie – neboť v létě je to rychlejší než pochod napříč Makedonií. Myslím také, že se bratr nechce dát zdržet nějakými boji západně od Hellespontu, jak se to stalo Sullovi. Věří také, že Curio je zcela schopen si poradit s jakoukoli pontskou invazí do Makedonie – loňského roku spolupracoval Curio s Cosconiem v Illyriku s takovým úspěchem, že smetli Dardany i Skordisky, a Curio teď vyrazil proti Bessům.

Lucullus by měl přibýt do Pergama někdy koncem září, a co bude pak, nevím. Neví to, jak se obávám, zatím ani můj bratr Lucullus.

A tím jsi, Caesare, plně informován o nejnovější situaci. Napiš mi laskavě o všech novinkách, které se dozvíš – nemyslím, že by Lucullus našel čas mě o nich zpravit!

Caesar si nad dopisem jen povzdychl; naráz se všechna ta dechová cvičení a rétorika přestala zdát tou nejdůležitější životní náplní. Lucullus si ho však nepovolal a Caesar pochyboval, že by k tomu mohlo kdy dojít. Zejména roznesla-li se ta pirátská historie už po celém Římě. Skutek sám by snad byl Lucullovi po chuti, ne však ten, kdo ho vykonal. Lucullus měl věci rád z úředního hlediska čisté, oficiálně pěkně úhledné. Dobrodružný *privatus*, jenž uzurpoval autoritu správce provincie, se asi Lucullovi pramálo zamlouval, i když třeba plně chápal, proč tak Caesar jednal.

Zajímalo by mne, říkal si Caesar následující den, jestli se může přání stát i otcem skutečnosti? Může člověk ovlivnit události silou svých nevyslovených tužeb? Anebo je to všechno toliko hra náhody, působení Fortuny? Já štěstí mám, patřím k Fortuniným miláčkům. A teď je tu znova. Má příležitost! Nabídnuta ve chvíli, kdy mě nikdo nemůže zastavit. Nu, až snad na takové, jako je Juncus, který už do tohohle ovšem zasáhnout nedokáže.

Na Rhodu převládalo přesvědčení, že král Mithridatés nepodnikl invazi jednu, nýbrž tři současně, a že všechny vycházejí ze Zély v Pontu, kde má Mithridatés svůj hlavní stan a kde cvičí své obrovské armády. Hlavní nápor že vede on sám – tři sta tisíc pěších a jezdců valících se po pobřeží Paflagonie na Bíthýnii – a že ho spolu s ním řídí jeho bratranci a současně vojevůdci Hermokratés a Taxilés. Vedle nich že se na něm podílí i flotila jednoho tisíce lodí, podstatná část z nich pirátských, pod velením jeho dalšího bratrance admirála Aristoníka. Avšak současně údajně směřuje další úder, vedený královým synovcem Diofantem, proti Kappadokii, přičemž jeho případným dalším cílem že se může stát Kilikie; nasazeno je tam sto tisíc vojáků. Pak tu je ovšem ještě třetí proud, rovněž o síle jednoho sta tisíc mužů, pod velením krále bratrance Eumacha a Marka Maria, levobočka Gaia Maria, jehož králi poslal Sertorius. Toto třetí uskupení že má rozkaz proniknout do Frygie a pokusit se vniknout do provincie Asia zadními vrátky.

Škoda, říkal si Caesar, že se tyto zprávy nedozvědí Lucullus a Marcus Cotta včas; dvě legie, které náležely do Kilikie, byly už na Lucullův rozkaz na cestě do Pergama, takže Kilikie zůstala proti Diofantovu vpádu nechráněna. Nedalo se dělat nic jiného než doufat, že okolnosti přispějí k tomu, že Diofantos bude muset svůj postup zvolnit; díky králi Tigranovi se v Kappadokii ovšem setká jen s minimálním odporem.

Obě legie fimbriovců už byly v Pergamu, k dispozici zbabělému správci, a nebylo pravděpodobné, že by je Juncus vyslal k jihu, aby se tam vypořádaly s Eumachem a Markem Mariem; bude je chtít mít tam, kde by mu mohly zabezpečit jeho vlastní případný únik, pokud by provincie Asia padla do rukou Mithridatovi, už podruhé za dobu kratší než patnáct let. A jelikož tam nebude velet dostatečně rázný Říman, lidé v provincii Asia nebudou ochotni sami se postavit na odpor. Nebudou ani schopni vzdorovat! Teď už je konec měsíce *sextilis*, a Lucullus a Marcus Cotta se budou plavit přinejmenším ještě další jeden měsíc – jenomže právě tenhle jeden měsíc může rozhodovat, alespoň pokud jde o provincii Asia.

A nikdo jiný tu není, říkal si Caesar v duchu.

A i kdybys měl úspěch, nikdo ti ani nepoděkuje, odpovídal mu kdosi druhý v jeho mysli.

Nedělal bych to kvůli díkům, ale kvůli vlastnímu uspokojení.

Uspokojení? Co tím máš na mysli?

Znamenalo by to pro mne ověřit si, že něco takového dokážu.

Nebudou tě proto zbožňovat tak, jako teď uctívají Pompeia Magna.

Jistěže nebudou! Pompeius je totiž Picen bez jakékoli skutečné váhy, nebude pro republiku nikdy znamenat nebezpečí. Nemá správnou krev. Měl ji ovšem Sulla. A mám ji i já.

Tak proč se vystavovat takovémuto riziku? Můžeš klidně skončit i jako obviněný z velezrady – a málo platné je říkat si, že to žádná velezrada není! Nemusí k ní ani dojít. Tvé počiny bude přece někdo vykládat! A kdo to bude?

Lucullus.

Přesně tak! Ocejchoval si tě už jako rozeného odbojníka, a na tohle se bude dívat zcela stejnýma očima, třebaže ti udělil tu *občanskou korunu.* Negratuluj si zbytečně k tomu, že ses větší části té pirátské kořisti zbavil – ponechal sis přesto značný majetek, který jsi nikde neohlásil, a muži jako Lucullus tě vždycky budou podezřívat, že jsi tak učinil.

Ale i tak – já to udělat musím.

Pak se to pokus provést jako Julius, ne jako nějaký Pompeius! Žádný rozruch kolem toho, žádné fanfáry, bez křiku, bez toho, aby ses pak naparoval, i kdybys ten plný úspěch nakonec měl.

Čili v tichosti splněná samozřejmá povinnost, a jen pro vlastní uspokojení.

Ano, v tichosti, jen pro vlastní uspokojení.

*** * ***

Povolal si Burgunda.

„Vyrazíme zítra za úsvitu do Priény. Jen ty, já a dva nejmlčenlivější z písařů. Každý s sebou vezmeme koně a mulu – pro mě pak kromě Paznehtíka a muly ještě také jednoho okovaného koně. Ty a já budeme potřebovat zbroj a zbraně."

Dlouhá léta služby u Caesara přispěla k tomu, že byl Burgundus obrněn proti jakémukoli překvapení, a tak se na jeho tváři také neprojevilo. „A Démétrios?" otázal se.

„Nebudu na cestách tak dlouho, abych ho potřeboval. Bude ostatně lepší, když zůstane tady. Je to povídálek."

„Mám se podívat po nějaké lodi, která bude odplouvat, anebo mám loď najmout?"

„Najmout. Malou, lehkou a velice rychlou."

„Tak rychlou, aby unikla i pirátům?"

Caesar se usmál. „To určitě, Burgunde. Jednou to bohatě stačilo."

Cesta jim trvala čtyři dny – její etapy tvořily Knídos, Myndos, Branchidai a Priéné v ústí řeky Maiandros. Nikdy předtím ještě Caesar nezakusil na moři takový zážitek – plout v hladce klouzající štíhlé nekryté lodi, poháněné padesáti veslaři, jejichž záběry určoval rytmus bubnu, s hruděmi a rameny mohutně vyvinutými za celá léta takovéto práce; na lodi byla ještě druhá, záložní posádka, stejně zdatná, a ke střídání docházelo dříve, než se mohla dostavit skutečná únava; jedli a pili většinou v čase mimo směnu u vesel.

Do Priény dorazili čtvrtého dne, ještě natolik brzy, aby Caesar mohl vyhledat *ethnarchu*, muže s etiopským jménem Memnón.

„Nepředpokládám, že by ses byl mohl stát *ethnarchou* tak záhy poté, co Mithridatés vládl v provincii Asia, kdybys s ním byl sympatizoval," řekl Caesar, jenž pominul veškeré běžné zdvořilůstky. „Musím se tě proto otázat – uvítal bys další takové období pod Mithridatovou nadvládou?"

Memnón sebou trhl. „To ne, Caesare!“

„Dobrá. V tom případě, Memnóne, toho od tebe budu dost chtít, a to v co nejkratším čase.“

„Pokusím se. Co požaduješ?“

„Svolej osobně milici v Priéně a rozešli posly do všech měst a obcí od Halikarnássu až po Sardy, aby v nich rovněž povolali milici do zbraně. Potřebuji tolik mužů, kolik jen stačíš nalézt, a tak rychle, jak to jen dokážeš. Čtyři legie, všechny vedené jejich obvyklými důstojníky. Shromáždí se v Magnésii nad Maiandrem ode dneška za osm dní.“

Jasnilo se; Memnón se rozzářil. „Správce konečně jedná!“

„Ale jistě,“ řekl Caesar. „Pověřil mě velením nad milicí v Asii, nemohl žel uvolnit nikoho dalšího z Římanů pro její štáb. To znamená, Memnóne, že provincie Asia bude muset za sebe bojovat sama, namísto aby trčela někde vzadu a ponechala římským legiím všechnu slávu.“

„Však už byl nejvyšší čas!“ řekl Memnón a v očích mu kmitla vojácká jiskra.

„Mám týž pocit. Dobrou místní milici, římsky vycvičenou a římsky vybavenou, měl leckdo až dosud sklon podceňovat. Ujišťuji tě, že po tomhle už tomu tak nebude.“

„S kým budeme bojovat?“ otázal se Memnón.

„S pontským vojevůdcem jménem Eumachos a s odrodilým Hispáncem Markem Mariem – není tu žádná souvislost mezi ním a mým strýcem Gaiem Mariem,“ lhal Caesar, jenž usiloval o to, aby jeho milice měla zdravé sebevědomí a nedala se zastrašit oním jménem.

Memnón se tedy spěšně vydal zorganizovat mobilizaci asijské milice, aniž se vůbec zeptal po nějakém písemném pověření a aniž zapochyboval, zda Caesar skutečně je tím, za koho se prohlásil. Jakmile začal Caesar velet, nikdo neměl na otázky čas.

Onoho večera, když se vrátil do svých pokojů v Memnónově domě, kde byl ubytován, usedl Caesar k poradě s Burgundem.

„Při tomto tažení mi nebudeš po boku, příteli,“ říkal Caesar, „a zapomeň na všechny protesty, že s tebou Cardixa do smrti nepromluví, když tě nebudu mít po ruce, abys mě ochránil. Potřebuji tě k něčemu mnohem důležitějšímu, než abys jen postával někde na okraji bitvy a přál si, abys byl římským legionářem – anebo milicionářem. Potřebuji, abys zajel do Ankýry za Déiotarem.“

„To je ten galatský thén,“ kývl Burgundus. „Ano, na toho se pamatuji.“

„A on by se měl upamatovat na tebe. Ani mezi galatskými Galy muži nedorůstají tvé výšky a mohutnosti. Jsem si jist, že o pohybech Eumacha a Marka Maria toho ví mnohem víc než já, ale já tě také neposílám, abys ho varoval. Chci, abys mu pověděl, že tu organizuji armádu z asijské milice a že se pokusím odlákat pontské síly sem dolů k Maiandru. Někde na Maiandru, jak doufám, je polapím do pasti a rozdrtím je. Pokud uspěji, budou ustupovat do Frygie ještě dřív, než se stačí znovu zorganizovat a než podniknou nový pokus o vpád. Chci, abys Déiotarovi řekl, že nikdy nebude mít tak dobrou příležitost vymazat tuto pontskou armádu ze světa jako v okamžiku, kdy se bude ve Frygii přeskupovat. Jinými slovy mu řekneš, aby postupoval ve shodě se mnou. Pokud oba – já v provincii Asia a on ve Frygii – odvedeme dobrou práci, žádná invaze do provincie Asia ani do Frygie se už letos konat nebude.“

„Jak se mám vydat na cestu, Caesare? Mám na mysli, jak mám vypadat?“

„Myslím, že bys měl vyhlížet jako sám bůh války. Navleč na sebe tu zlacenou zbroj, co ti kdysi daroval Gaius Marius, do hřebenové přilby si zastrkej ta největší rudá pera, jaká na trhu seženeš, a zpívej si ty nejstrašnější germánské písně, jak nejsilněji

dokážeš. Pokud se střetneš s pontskými vojáky, projed rovnou mezi nimi, jako by vůbec ani neexistovali. Ty spolu se svým neseanským koněm musíte vypadat jako ztělesnění válečných hrůz.“

„A až to Déiotarovi vyřídím?“

„Vrať se podél Maiandru ke mně.“

*** * ***

Sto tisíc pontských mužů, kteří na jaře vyrazili spolu s Eumachem a Markem Mariem ze Zély, dostalo za úkol proniknout především do provincie Asia, avšak dospět víceméně přímým směrem ze Zély do celkem poklidné Frygie znamenalo překročit předtím galatské území, a Mithridatés si Galatií nebyl příliš jistý. Dorostla tam nová generace náčelníků, která nahradila onu, kterou vyvraždil na slavnosti konané téměř před třiceti lety, a pontskou nadvládu nad Galatií musel považovat přinejmenším za dosti chatrnou. Časem bude nutné se s tímto prazvláštním ostrůvkem zbloudilých Galů definitivně vypořádat, to však zatím musí počkat. Nejlepší muže si Mithridatés vybral do svých oddílů, takže vojáci svěření pod velení Eumacha a Marka Maria neprošli ještě ohněm bitev. Tažení dolů po Maiandru proti nezorganizovaným obcím asijských Řeků by je mělo zocelit, naplnit je sebedůvěrou.

Výsledkem všech těchto úvah bylo, že si pontský král ponechal Eumacha a Marka Maria s jejich armádou na svém pochodu do Paflagonie zatím u sebe. Je přece na tento výpad proti Římu, jak si pochvaloval, připraven naprosto skvěle; vždyť jen objem jeho zásob pšenice v pontských sýpkách činí dva miliony medimnů, přičemž z jednoho medimnu lze po dobu třiceti dnů péci po dvou librových bochníčcích chleba denně. Takže už jen pokud jde o pšenici, má zásoby dovolující živit všechny obyvatele Pontu i všechny jeho armády třeba i několik let. Proto se také nerozpakoval vzít s sebou do Paflagonie sto tisíc mužů navíc. O takové detaily, jako třeba kterak ta ohromná množství potravin přepravovat za armádou, se naprosto nestaral; to ponechával na podřízených, o nichž prostě předpokládal, že jen mávnou kouzelnou hůlkou, a transport bude uskutečněn. Ve skutečnosti ovšem muži najatí k zajištění jeho týlových služeb neměli ani potřebný výcvik, ani dostatečnou představivost, aby dokázali to, co považoval za svůj běžný úkol každý římský *praefectus fabrum.* Žádného římského vojevůdce by ovšem ani ve snu nebylo napadlo přesouvat na tak velkou vzdálenost armádu, která by přesahovala počet deseti legií.

V důsledku toho se ve chvíli, kdy se Eumachos a Marcus Marius se svými sto tisíci muži oddělili od tří set tisíc Mithridatových vojáků, ztenčily zásoby čela armády tou měrou, že král musel vysílat dlouhé řetězce mužů mnoho mil nazpět k váznoucím volským potahům, aby odtamtud na vlastním hřbetě dovlekli nezbytné denní dávky potravy. Což opět znamenalo, že značná část vojáků byla trvale vyčerpána těžkou prací nosičů. Do Hérakleie už směřuje loďstvo se zásobami, říkali králi; v Héraklei už bude zase všechno v pořádku, dovídal se král.

Hérakleia i se svým přístavem se však stěží mohla stát útěchou pro Eumacha a Marka Maria, kteří opustili hlavní uskupení, vydali se podél řeky Billaios dál do vnitrozemí, překročili horský hřeben a stanuli v údolí Sangaria. V této úrodné části Bíthýnie se sice najedli dosyta – na úkor místních sedláčků – záhy však dospěli do hustých lesů hornatiny, kde byly obdělávány jen nečetné úvaly a osamocená políčka.

Byla to neschopnost tuto stotisícovou pontskou armádu vyživit, která posléze Eumacha a Marka Maria vedla k rozdělení armády na dva proudy postupující dvěma rozličnými cestami.

„Na to, aby ses vypořádal s hrstkou asijských Řeků, nebudeš přece potřebovat celou armádu," říkal Marcus Marius Eumachovi, „a docela určitě k tomu nebudeš muset mít jízdu. Takže já zůstanu s částí pěchoty a s celou jízdou tady na řece Tymbris. Je tu pastva a něco tu sklidíme a budeme tady čekat na další zprávy od tebe. Hlavně abyste byli do zimy zase zpátky – a abyste s sebou přivedli alespoň půlku obyvatel provincie Asia jako nosiče zásob! Z horního toku Tymbris to už není daleko na území galatských Tolistobogů, takže tam zjara vpadneme a všechny je vyhubíme. Což nám poskytne hojnost galatského jídla pro celý příští rok."

„Nemyslím, že by můj bratranec král slyšel rád, jak jeho velkolepé vojenské tažení znevažuješ tím, že o něm mluvíš jen z hlediska jídla." Eumachos to neřekl ani zle, ani povýšeně; žil v takovém strachu před Mithridatem, že si nikdy nedovolil být povýšený nebo zlý.

„Tomu tvému bratranci králi velice chybí trochu dobrého římského výcviku, pak by pochopil, jak těžké je uživit takovou spoustu mužů za pochodu," řekl Marcus Marius nijak neoslněn odkazem na krále. „Byl jsem sem vyslán, abych vás učil umění přepadů ze zálohy, ale zatím jsem pořád jenom dělal vojevůdce. A to není můj obor. Ale trochu toho zdravého rozumu ještě mám, a zdravý rozum mi říká, že polovina téhle armády musí zůstat někde u řeky, kde je kousek rovné země a kde se dá vypěstovat něco, z čeho bychom byli živi. Je to smůla, jestli projednávání tažení z hlediska jídla a zásobování vyvádí krále z míry! Chceš-li znát mé mínění, pak on sám nežije na stejné zemi jako my ostatní."

Proplýtvali další čas, než se Marcus Marius přesunul a utábořil, neboť Eumachos odmítl postupovat dál, dokud se neujistí o místě, kde po svém návratu Maria nalezne. A tak už byl začátek září, když s přibližně padesáti tisíci muži teprve překračoval Dindymské pohoří a pouštěl se dál údolím jednoho z přítoků řeky Maiandros. Čím dále po proudu Maiandru pak armáda postupovala, tím samozřejmě přibývalo pastvy i jídla, což nemálo podněcovalo chuť pokračovat dál, aby zase celý tento bohatý kus světa náležel pontskému králi Mithridatovi.

Jelikož většina největších měst na této klikatící se řece ležela na jejím levém břehu, pochodoval Eumachos po břehu severním, po dlážděné cestě, která začínala ve městě Tripolis. Se slibem vojákům, že až bude provincie jejich, budou moci vyplenit Nysu, minul Eumachos toto první velké město, na které narazili, a pokračoval dále po proudu ve směru na Tralleis. Bylo vyloučeno udržet cestou muže zcela pohromadě a v organizované sestavě, jelikož bylo nutné neustále pátrat po potravinách, a občas stačilo lákadlo v podobě stádečka vypasených ovcí nebo tučných husí, aby se několik set mužů s jásotem vrhlo pronásledovat je, dokud i poslední ze zvířat nebylo polapeno a zařízнuto, zatímco se i celým zbytkem armády šířil neklid.

Příjemný a pokojný postup bohatou krajinou dal vzniknout určitému dennímu rituálu. Zvědové, které Eumachos vysílal kupředu, mu dvakrát denně ohlásili totéž: ani stopy po nějakém odporu. To proto, uvažoval s pohrdáním Eumachos, že na jih od Pergama neexistuje sebemenší jádro obrany! Všechny římské legie (i ty z Kilikie) byly staženy do blízkosti Pergama, aby tam ochraňovaly vzácnou správcovu osobu; to už bylo nějaký čas známo všem pontským vojevůdcům, a potvrdil to i Marcus Marius, jenž vyslal své zvědy až k řece Kaikos.

Eumachos byl tímto každodenním ceremoniálem už natolik ukolébán a cítil se natolik v bezpečí, že ho ani neznepokojilo, když se jednou zvečera zvědové nevrátili s hlášením v obvyklou dobu, hodinu před západem slunce. K městu Tralleis před sebou to měli v tu chvíli už blíže než zpátky k Nyse, a strniště na rozvlněné mírné pahorkatině, která nutila Maiandros do jeho nesčetných, do sebe zavinutých zákrutů, byla zalita šikmými zlatými paprsky zapadajícího slunce. Eumachos dal rozkaz zastavit k nočnímu odpočinku. Nebyla budována žádná opevnění, vznikající tábor připomínal spíše právě dosedlé hejno špačků, samé švitoření, hašteření, pobíhání sem a tam.

Když se z přítmí vynořily čtyři legie asijské milice v přísně římských formacích, zbývalo ještě dostatek světla, aby se mohly vrhnout na večeřící pontskou armádu a rozsekat nic netušící vojsko na cucky. Třebaže pontské vojsko převyšovalo počtem asijskou milici více než dvojnásobně, bylo útokem natolik zaskočeno, že se nezmohlo na sebemenší odpor.

Tím, že měli nablízku koně a že byli čirou náhodou na opačné straně pontského tábora, než odkud ho Caesar napadl, podařilo se Eumachovi a jeho starším legátům uniknout; aniž se starali o osud své armády, prchali směrem k řece Tymbris a k Markovi Mariovi.

Jenomže štěstí toho roku při králi Mithridatovi nestálo. Eumachos dorazil k Tymbris právě včas, aby ještě spatřil, jak se na síly Marka Maria právě obořil Déiotaros a jeho galatští Tolistobogové. Byla to převážně srážka dvou jízd, avšak neměla čas rozvinout se ve skutečnou bitvu; převážně sarmatské a skythské jednotky, které Mithridatés pro svou armádu získal, bojovaly s největším úspěchem na otevřené stepi, v sevřeném údolí horní Tymbris se nedokázaly rozvinout a hynuly po tisících.

V prosinci se zbytky fryžské armády pod Eumachovým velením dovlekly zpět do Zély; Marcus Marius se vydal vyhledat Mithridata, chtěl králi raději sdělit osobně, k čemu došlo, než aby o tom musel sepisovat zprávu.

*** * ***

Asijská milice jásala a s ní jásalo i všechno obyvatelstvo údolí řeky Maiandru na oslavách vítězství, které trvaly po mnoho dní.

Ve své promluvě k vojákům před bitvou zahrál Caesar na vlasteneckou strunu, připomněl skutečnost, že provincie Asia teď musí bránit sebe samu, že Řím je daleko a neschopen jí pomoci a že osud provincie Asia nyní cele závisí na Řecích, kteří tuto asijskou zemi obývají. Hovořil k nim běžnou řečtinou, jakou se mluvilo na tomto území, a roznítil jejich patriotismus a vůli k svépomoci do té míry, že pak dvaceti tisícům mužů z Lýdie a z Kárie, které vedl k přepadu Eumachova tábořiště, sama bitva připadala až příliš lehká. Po čtyři *nundiny* je cvičil k boji a ke kázni, po čtyři *nundiny* do nich vléval vědomí jejich vlastní ceny, a výsledky víc než odpovídaly tomu, v co mohl doufat.

„Letos už sem žádná pontská armáda nepřitáhne," řekl Memnónovi za oslav vítězství v Trallech dva dny po Eumachově porážce, „ale napřesrok je tu asi uvidíte zas. Naučil jsem vás, co dělat a jak to dělat. Teď už je na mužích provincie Asia, aby se napříště bránili sami. Řím, jak já odhaduji, bude mít tolik co dělat na jiných frontách, že nebudou k dispozici žádné legie ani žádní vojevůdci, které by Řím mohl kamkoli do provincie Asia vyslat. Ale teď už víte, že se o sebe dokážete postarat i sami."

„To víme, Caesare, a vděčíme za to jen tobě," řekl Memnón.

„Nesmysl! Vše, co jste potřebovali, bylo, aby to s vámi někdo načal, a já jsem měl to štěstí, že jsem byl zrovna po ruce.“

Memnón se k němu naklonil. „Máme v úmyslu vybudovat chrám Viktorie co nejblíž k místu bitvy, kam už nestoupá za povodní voda – hovoří se o pahorku na předměstí Trall. Dovolíš nám, abychom v chrámu umístili tvou sochu, tak aby lidé nikdy nezapomněli, kdo je vedl?“

Ani kdyby tu byl přítomen Lucullus a tuto žádost vetoval, nebyl by Caesar tuto výjimečnou čest odmítl. Tralleis byly daleko od Říma a ani v provincii Asia nepatřily k největším městům; jenom málo Římanů jeho třídy – pokud se někdo takový vůbec najde – asi kdy navštíví Viktoriin chrám, jenž nebude nijak vynikat věkovitostí (a patrně ani uměleckými kvalitami). Avšak pro Caesara znamenalo takovéto ocenění nesmírně mnoho. Ve věku pouhých šestadvaceti let mu postaví sochu v životní velikosti, se všemi odznaky vojevůdce, v chrámu zbudovaném na paměť vítězství. Neboť on v šestadvaceti letech už dokázal dovést k vítězství celou armádu!

„Byl bych tím velice poctěn,“ pravil důstojně.

„Pak k tobě zítra pošlu Glauka, aby tě shlédl a aby si vzal všechny potřebné míry. Je to vynikající sochař, který pracuje v dílnách v Afrodisiadě, ale jelikož je členem milice, je právě nyní tady. Zajistím, aby s sebou přivedl i malíře, tak aby mohly být pořízeny i barevné náčrty. Pak už mu nebudeš nucen sedět modelem, pokud tě povinnosti odvedou jinam.“

A povinnosti Caesar vskutku měl. Nejprve ze všeho bylo třeba zajet do Pergama a navštívit Luculla, dříve než k němu zprávy o událostech u Trall připutují jinými cestami. Jelikož se Burgundus navrátil z Galatie už sedm dní před bitvou, mohl Caesar germánského obra poslat na Rhodos, aby tam doprovodil oba písaře a jeho drahocenného Paznehtíka. Cestu do Pergama tedy bude nucen podniknout sám.

Ujel oněch sto třicet mil bez jakékoli delší zastávky, než jaká byla nezbytná k tomu, aby vyměnil koně, což činil tak často, aby na nich dokázal urazit deset mil za hodinu za denního světla a sedm mil za noci. Silnice byla dobrá, římská, a třebaže na obloze byl jen uzounký srpeček měsíce, nezakrýval ji jediný mráček: opět to jeho štěstí! Z Trall vyrazil za úsvitu onoho dne po oslavách vítězství, do Pergama dospěl ještě téhož dne, tři hodiny po západu slunce. Byla půle října.

Lucullus ho přijal ihned. Za příznačné Caesar považoval, že tak učinil bez přítomnosti Caesarova strýce Marka Cotty, jenž byl tou dobou rovněž v paláci; k dobru bylo třeba konsulovi přičíst, že u přijetí nebyl ani Juncus, po němž nebylo nikde ani známky.

Napřaženou Caesarovu ruku ponechal Lucullus bez povšimnutí. Rovněž ho nevybídl, aby se posadil; celou rozmluvu absolvovali oba muži vstoje.

„Co tě zaválo tak daleko od tvého studia, Caesare? Střetl jsi se snad s dalšími piráty?“ otázal se Lucullus mrazivým hlasem.

„S piráty ne,“ odpověděl Caesar věcně, „ale s armádou náležející Mithridatovi. Připutovala po Maiandru v síle padesáti tisíc mužů. Doslechl jsem se o jejím postupu ještě předtím, než jsi ty dorazil na Východ, nepovažoval jsem však za účelné informovat o ní správce, jenž měl daleko lepší přístup k informacím než já, ale který přesto neučinil žádný pokus údolí Maiandru nějak hájit. Přiměl jsem tedy Memnóna z Priény, aby povolal asijskou milici – což, jak víš, je on oprávněn učinit, pokud k tomu byl Římem vyzván. A on neměl žádný důvod předpokládat, že já nejednám jménem Říma. V půli září sebrali místní městští vůdci z Lýdie a z Kárie síly o počtu dvaceti tisíc mužů, které jsem v průběhu příprav na střetnutí vycvičil a zorganizoval. Pontská

armáda vstoupila na území provincie v druhé polovině měsíce září. Pod mým velením porazila asijská milice před třemi dny prince Eumacha poblíž města Tralleis. Téměř všichni pontští vojáci byli pobiti nebo zajati, třebaže princ Eumachos sám uprchl. Pokud je mi známo, utká se s další pontskou armádou pod velením Hispánce Marka Maria *tetrarcha* Déiotaros z kmene Tolistobogů. Zprávu o tom, zda jeho zásah byl úspěšný, bys měl obdržet během několika příštích dnů. To je vše," končil Caesar.

Podlouhlá tvář s ledovýma šedýma očima nijak neroztála. „Myslím, že toho je až dost! Proč jsi o tom neuvědomil správce? Nemohl jsi naprosto vědět, co on plánuje."

„Správce je neschopný a úplatný pitomec. S jeho kvalitami už jsem měl možnost se seznámit. Pokud by byl měl vůbec vůli se této věci ujmout – o čemž pochybuji – nebylo by se tak mohlo stát dostatečně rychle. Toho jsem si byl vědom. Proto jsem ho také neinformoval. Nechtěl jsem ho mít v cestě, protože jsem věděl, že to, co bylo třeba učinit, dokážu udělat mnohem lépe, než by to svedl on."

„Ty jsi překročil své pravomoce, Caesare. Vlastně jsi ani neměl žádné pravomoce, které bys mohl překročit."

„To je pravda. Takže jsem se žádného překročení pravomocí nedopustil."

„Tohle není žádné utkání v sofistice!"

„Bylo by lepší, kdyby bylo. Co mi tím chceš říct? Nejsem ještě tak starý, Luculle, ale už jsem měl možnost toho poznat víc než dost o těchhle lidech, které do svých provincií Řím vysílá s příslušným imperiem, a nevěřím, že by slepou poslušností k mužům jako Juncus, Dolabellové nebo Verres posloužili Římu lidé jako já lépe – ať už sami imperium mají nebo ne. Viděl jsem, co je třeba dělat, a udělal jsem to. Mohu ještě dodat, že jsem to podnikl s vědomím, že se nedočkám díků. Učinil jsem to i s vědomím, že budu třeba pokárán anebo obžalován z prosté velezrady."

„Podle Sullových zákonů už žádná prostá velezrada neexistuje."

„Dobrá, tedy ze zločinu velezrady."

„A proč jsi přišel za mnou? Prosit o milost?"

„To bych raději zemřel!"

„Ty ses vůbec nezměnil."

„K horšímu jistě ne."

„Nemohu souhlasit s tím, cos udělal."

„Nečekal jsem, že bys to učinil."

„Ale přece jdeš za mnou. Proč?"

„Abych podal zprávu magistrátovi, jenž má velení, tak jak je mou povinností."

„Předpokládám, že máš na mysli své povinnosti jakožto člena římského senátu," řekl Lucullus, „ovšem i tak jsi tím byl povinen právě tak správci provincie jako mně. Nicméně nechci být nespravedlivý a uznávám, že ti Řím musí být za tvůj rychlý zákrok vděčný. Za podobných okolností bych i já jednal podobně – pokud bych měl ovšem jistotu, že neporušuji imperium správce provincie. Pro mne je mužovo imperium důležitější než jeho osobní vlastnosti. Někteří lidé mi vytýkají, že je král Mithridatés na svobodě a že mohl zahájit tuto svou třetí válku proti Římu. Kladou mi za vinu, že jsem odmítl Fimbriovi pomoc, když chtěl Mithridata zajmout v Pitaně, a že jsem tak – jak oni teď tvrdí – Mithridatovi umožnil uniknout. *Ty* bys byl ovšem býval Fimbriovi nápomocen podle zásady, že účel světí prostředky. Jenomže já jsem neviděl schůdnou cestu v tom, že bych uznal představitele ilegální římské správy postaveného mimo zákon. Trvám i nadále na správnosti svého rozhodnutí Fimbriovi pomoc odmítnout. Stojím za každým Římanem, jenž je vybaven imperiem. A abych to uzavřel, zjišťuji, že se velice podobáš jinému takovému mladému muži s velkými plány, Gnaeovi

Pompeiovi, jenž sám sebe nazývá Magnus. Ovšem ty, Caesare, jsi mnohem nebezpečnější než jakýkoli Pompeius. Ty jsi jako zrozen pro purpur.“

„To je zvláštní,“ přerušil ho Caesar. „Totéž si říkám i já.“ Lucullus ho stihl zničujícím pohledem. „Žalobu proti tobě nevznesu, Caesare, ale také tě nedoporučím k vyznamenání. O bitvě svedené u Trall se krátce zmíním ve své zprávě senátu a uvedu, že ji svedla asijská milice pod místním vedením. Tvé jméno neuvedu. A nepovolám tě do svého štábu, ani nepřipustím, aby tě do svého štábu povolal kterýkoli jiný správce provincie.“

Caesar to vyslechl s kamennou tváří a nepřítomným zrakem, když však dal Lucullus rázným gestem najevo, že skončil, Caesarův výraz se změnil v nepobytý vzdor.

„Netrvám na tom, abys mě ve svých zprávách uvedl jako velitele asijské milice v oné bitvě, avšak naprosto trvám na tom, že ve zprávě musíš konstatovat mou přítomnost za celé operace na Maiandru. Pokud nebude mé jméno v tvé zprávě uvedeno, nebudu si moci svou účast započíst jako své čtvrté tažení. Jsem rozhodnut odsloužit si svých deset tažení, dřív než se budu ucházet o úřad kvestora.“

Lucullus se zarazil. „Ty přece nemusíš projít úřadem kvestora! Ty už členem senátu jsi!“

„Podle Sullových zákonů musím být kvestorem, dříve než se stanu prétorem nebo konsulem. A než se stanu kvestorem, chci mít započteno svých deset tažení.“

„Mnoho mužů, kteří jsou voleni kvestory, si nikdy těch povinných deset tažení neodsloužilo. Toto není doba Scipiona Africana a Catona Censoria! Nikdo se nebude obtěžovat, aby přepočítával, v kolika taženích jsi sloužil, až se tvé jméno objeví na seznamech v kvestorských volbách.“

„V mém případě,“ řekl Caesar neústupně, „se určitě najde někdo, kdo je přepočítávat bude. Mé osudy jsou určeny. Ničeho se mi nikdy nedostane darem, mnoho si naopak budu muset vydobýt proti rozhořčenému odporu. Stojím vysoko nad všemi ostatními a všechny také překonám. Avšak nikdy se tak nestane, to přísahám, nezákonnými prostředky. Budu po *cursu honorum* postupovat přesně tak, jak to zákony předpisují. A až budu v seznamu navrhovaných kvestorů uveden s deseti absolvovanými tažením, kde jsem už v prvém z nich získal *občanskou korunu,* bude mé jméno napsáno na jeho první řádce. Což je jediné místo, které pro mne po tolika senátorských letech bude přijatelné.“

S očima jako křemen se Lucullus zadíval na tu pohlednou mladou tvář se sullovskými zraky a pochopil, že dál už zajít nemůže. „Bohové, ta tvá zpupnost nezná mezí! Dobrá, uvedu ve své zprávě, že ses zúčastnil celého tohoto tažení i bitvy, která byla svedena.“

„Takové je mé právo.“

„Jednoho krásného dne, Caesare, přeceníš své schopnosti.“

„To je vyloučeno!“ zasmál se Caesar.

„Právě pro takovéhle poznámky se stáváš odporným.“

„Nevím proč, když říkám jen pravdu.“

„Ještě jedna věc.“

Caesar se již na odchodu zastavil. „Ano?“

„Tuto zimu přemisťuje Marcus Antonius okruh svých operací proti pirátům ze západního konce Našeho moře na východní. Předpokládám, že se hodlá soustředit na Krétu. Jeho hlavní stan bude v Gythiu, kde už mají někteří jeho legáti plné ruce práce – Marcus Antonius si potřebuje shromáždit značně velké loďstvo. Ty jsi samozřejmě náš nejlepší obstaravatel lodí, jak vím já podle tvé činnosti v Bíthýnii a jak ví Vatia

Isauricus podle toho, čehos dosáhl na Kypru. Rhodos je ti už podvakrát zavázán! Pokud si přeješ do svého seznamu zapsat další tažení, Caesare, hlaš se ihned v Gythiu. Budeš zařazen – jak o tom budu informovat Marka Antonia – jako mladší vojenský tribun a ubytuješ se u římských občanů žijících ve městě. Pokud bych se doslechl, že sis tam obstaral vlastní dům anebo že jsi jakkoli překročil meze svého zařazení jako mladšího tribuna, přísahám ti, Caesare, že tě dám postavit před vojenský soud Marka Antonia! A nedomnívej se, že ho o tom nedokážu přesvědčit! Poté, cos – jako příbuzný! – obžaloval jeho bratra, tě věru nemá příliš v lásce. Toto zařazení samozřejmě můžeš i odmítnout. Takové je tvé právo jako římského občana. Ale bude to jediné pro tebe dostupné pověření, jakmile teď rozešlu pár dopisů. Já jsem konsul. To znamená, že mé imperium je nadřazeno imperiu všech ostatních, včetně mladšího konsula – takže ani u něho se o jiné zařazení neucházej, Caesare.“

„Zapomínáš na jedno,“ řekl Caesar klidně, „že totiž námořní imperium Marka Antonia je zcela neomezené. Podle mého názoru je kdekoli na moři nadřazen i staršímu konsulovi v úřadě.“

„Dám si pozor, abych se neocitl ve stejných vodách, kde se současně bude pohupovat i Antonius,“ pravil unaveně Lucullus. „Teď běž a pozdrav ještě svého strýce, dříve než odejdeš.“

„To nedostanu ani lože na dnešní noc?“

„Jediné lože, které bych ti byl ochoten poskytnout, Caesare, je Prokrústovo.“

„Věděl jsem,“ říkal Caesar svému strýci Marku Aureliovi Cottovi o chvilku později, „že to, jak jsem zatočil s Eumachem, bude znamenat porci notně horké kaše, ale neuměl jsem si představit, že Lucullus zajde až takhle daleko. Nebo jsem se spíše domníval, že se dočkám buď prominutí, anebo obžaloby z velezrady. Ale Lucullus se zcela soustředil na osobní odvetu, kterou mi chce ztížit mou další dráhu.“

„Nemám na něj žádný skutečný vliv,“ řekl Marcus Cotta. „Lucullus je naprostý autokrat. Ty ostatně také.“

„Nemohu se zdržet, strýče. Dostal jsem rozkaz ihned zase odjet – zřejmě zpátky na Rhodos, odkud se mám přesunout do Gythia – s povinností ubytovat se výlučně v hostinci spravovaném římským občanem! Ten tvůj starší konsulský kolega si dokáže vymýšlet skutečně originální životní podmínky! Budu muset poslat domů všechny své propuštěnce včetně Burgunda – nemám mít povoleno v jakémkoli směru žít na náležité úrovni.“

„To je skutečně prazvláštní! Vždyť i obyčejný *contubernalis* si může žít jako král, pokud se mu zachce, má-li na to. A já bych řekl,“ přimhouřil Marcus Cotta mazaně oči, „že po tom svém vítězném utkání s piráty by sis klidně mohl dovolit královský život.“

„Ne, jemu šlo o to mě pokořit. A chytře si k tomu zvolil právě Antonia. Antoniové mi nemohou přijít na jméno.“ Caesar si povzdychl. „Pomysli si jen, že mě zařadil jako mladšího tribuna. Měl bych mít přinejmenším hodnost *tribuna militum,* i když nevoleného.“

„Když nestojíš o to, aby tě lidé měli rádi, Caesare… ale co to říkám za nesmysl! Dokážu já ti snad poradit? Ty přece máš pohotově daleko víc odpovědí než já otázek, a víš sám nejlíp, jaký život chceš vést. Pokud ses dostal do horké kaše, tak jen proto, že jsi ze své vlastní vůle do toho rendlíku vlezl – s oběma očima dokořán otevřenýma.“

„To připouštím, strýčku. A teď už musím jít, abych si našel nějaký nocleh, ještě než všichni hostinští ve městě zastrčí závoru na vratech. Jak se daří mému strýci Gaiovi?“

„Nebyl mu prodloužen úřad správce v Italské Galii, třebaže je tam správce zapotřebí jako sůl. Ale on už toho má dost. A očekává, že mu bude povolen triumf.“

„Přeji ti mnoho štěstí v Bíthýnii, strýčku.“

„Obávám se, že ho budu moc potřebovat,“ řekl Marcus Cotta.

*** * ***

Byla polovina listopadu, když Caesar dorazil do malého peloponnéského přístavu Gythia a když zjistil, že Lucullus nemařil čas; jeho příchod byl už očekáván a podmínky jeho služby v hodnosti mladšího vojenského tribuna byly přesně stanoveny.

„Cos to pro všechno na světě provedl?“ otázal se ho legát Marcus Manius, jenž měl na starosti vybudování hlavního stanu pro Marka Antonia.

„Urazil jsem Luculla,“ řekl Caesar stručně.

„Můžeš mi to nějak upřesnit?“

„Ne.“

„Škoda. Umírám zvědavostí.“ Manius kráčel po Caesarově boku úzkou dlážděnou uličkou. „Řekl jsem si, že ti nejdřív ukážu, kde budeš ubytován. Nebude to zrovna špatné bydlení. U dvou postarších vdovců, Římanů jménem Apronius a Canuleius. Byli zřejmě ženatí se dvěma sestrami – obě byly odsud z Gythia – a sestěhovali se sem, poté co mladší ze sester zemřela. Napadlo mě to, hned když přišly ty rozkazy, protože ti dva tam mají spoustu místa a budou tě všemožně hýčkat a kazit. Jsou to takoví komičtí strejcové, ale oba velice milí. Ne že bys v Gythiu napříště trávil příliš mnoho času. Moc ti nezávidím to shánění lodí od Řeků! Ale podle toho, co stojí v těch lejstrech, jsi v tomhle směru jednička, takže bych si troufl předpovídat, že to zvládneš.“

„I já si to troufnu předpovědět,“ usmíval se Caesar.

Jezdit za loděmi sem tam po Peloponnésu však nebylo tak docela nezáživné, zejména pro toho, kdo do sebe nasál řecké klasiky. Popisuje ryšavec skutečně Pylos? Postavili hradby Argu skutečně Titáni? Peloponnésos byl cosi jako sen mimo čas, přítomnost jako by tu zcela ztrácela svůj smysl, i bozi jako by se stávali pouhými nemluvňaty ve srovnání s generacemi lidí, kteří tudy už prošli. A zatímco se Caesarovi velice dařilo popouzet proti sobě mocné Říma, jakmile jednal s prostými lidmi, zjišťoval, že ho přijímají velice dobře.

Loďstvo sice vzrůstalo v průběhu zimy jen zvolna, avšak přesto tempem, o němž byl Caesar přesvědčen, že by se jen stěží mohlo stát terčem Antoniovy kritiky. Namísto aby shromažďoval různé sliby, konfiskoval tento nejlepší obstaravatel lodí na světě hned a na místě každé bojeschopné plavidlo, které uviděl, a pak teprve město písemnou smlouvou zavazoval k zajištění dodávky válečných galér do Gythia, v termínu nejpozději do dubna. Dříve než v dubnu, uvažoval Caesar, nebude Marcus Antonius tak jako tak připraven vyplout do boje, jelikož teprve v březnu měl nastoupit plavbu z Massilie na Východ.

V únoru se začali trousit první členové Antoniova doprovodu a Caesar získával – s povytaženým obočím a s pocukávajícími koutky – mnohem přesnější představu, jakým způsobem vede Marcus Antonius válku. Když se ukázalo, že se v celém Gythiu nenajde objekt, jenž by se mohl stát jeho dostatečně důstojnou rezidencí, postavil si jeho štáb hlavu, že někde při pobřeží je třeba vybudovat dům zbrusu nový, s výhledem na Lakónský záliv a na půvabný ostrov Kythéru; měl být vybaven několika bazény, vodopády, fontánami, sprchami, a ústředním vytápěním a jeho interiéry měly být zdobeny dovezenými barevnými mramory.

„Do léta se nic takového nedá stihnout," říkal Caesar Maniovi a oči mu jen hrály, „takže mě napadlo, že bychom mohli našemu nejvyššímu nabídnout noclehy třeba u Apronia a Canuleia."

„Ten nebude rád, až zjistí, že dům není hotov," pravil Manius, jemuž ta situace připadala stejně komická jako Caesarovi. „Nezapomeň ale, že místní lidé už k vyhazování jejich městských peněz na tuhle ostudnou rozmařilost zaujali zcela řecký postoj – zamýšlejí dům, jakmile se Antonius zase prostěhuje o číslo dál, pronajímat za notný peníz různým rádoby potentátům."

„Já osobně se postarám, aby se pověst o tom monstru roznesla po světě," řekl Caesar. „Koneckonců je tu snad nejpříjemnější podnebí na světě – přímo ideální pro dlouhodobé léčení a odpočinek anebo pro tajné hovění neslýchaným neřestem."

„Byl bych rád, aby se jim něco z těch peněz vrátilo," řekl Manius. „Je to nehorázné plýtvání jejich prostředky! Ovšem ode mne jsi nic takového neslyšel."

„Eh?" křikl Caesar s dlaní před uchem.

Když se Marcus Antonius konečně dostavil, shledal, že příhodný a zcela chráněný gythijský přístav se plní loděmi všeho druhu (Caesar bez jakýchkoli rozpaků zařazoval do svého loďstva i jakákoli nákladní plavidla, jelikož věděl, že Antonius má celou legii pěšáků, kterou bude muset stále vozit po moři sem a tam), zato že jeho vila je teprve na půl cestě k dokončení. Nic však nedokázalo narušit jeho bouřlivě veselé rozpoložení; napájel se neředěným vínem v takovém množství, že od vyplutí z Massilie nebyl ani chvilku střízlivý. Pokud fascinovaný legát Marcus Manius a jeho mladší vojenský tribun Gaius Julius Caesar stačili sledovat, Antoniovou hlavní koncepcí tažení proti pirátům bylo napadnout mocnou zbraní, jak alespoň pověsti uváděly, stydké orgány co největšího počtu žen. Signálem vítězství pro něho bylo úpění nad silou úderu a rozměrem beranidla.

„Bohové, co to je za neschopného ničemu!" prohlásil Caesar ke čtyřem stěnám svého příjemného a pohodlného pokojíku v Canuleiově a Aproniově domě; v ničí přítomnosti si totiž nic takového pronést netroufal.

Postaral se už samozřejmě, aby Marcus Manius zaznamenal jeho podíl na budování flotily ve svých hlášeních, takže když koncem dubna, nedlouho po Antoniově příjezdu, obdržel dopis od matky se zprávou, která znamenala milosrdné vyvázání ze služby v Gythiu, neohrozilo to nijak zápočet tohoto tažení do jeho osobního záznamu.

Caesarův nejstarší strýc, Gaius Aurelius Cotta, jenž se začátkem roku navrátil z Italské Galie, v předvečer očekávaného triumfu náhle zemřel. Zůstavil po sobě – kromě mnoha jiných věcí – uprázdněné místo v kolegiu pontifiků, neboť byl už po léta nejstarším pontifikem. A třebaže Sulla ve svých zákonech stanovil, že toto kolegium má být složeno z osmi plebejů a sedmi patricijů, v době úmrtí Gaia Cotty ho tvořilo devět plebejů a pouze šest patricijů, v důsledku toho, že Sulla potřeboval hned tohoto a hned zase jiného muže odměnit úřadem pontifika nebo augura. Běžně znamenalo úmrtí plebejského kněze, že ho kolegium nahradilo jiným plebejem, avšak tentokrát se členové kolegia ve snaze uvést sbor do souladu se Suitovými principy rozhodli kooptovat patricije. Jejich volba padla na Caesara.

Pokud se Aurelia mohla dozvědět, vyplynul tento výběr ze skutečnosti, že členem kolegia pontifiků ani kolegia augurů už od zavraždění Lucia Caesara (augura) a Caesara Strabona (pontifika) nebyl nikdo z Juliů. Běžně se předpokládalo, že příští uprázdněné místo v kolegiu augurů vyplní syn Lucia Caesara, nikdo však ani ve snu (jak psala Aurelia) nepomyslel na uvedení Caesara do kolegia pontifiků. Jejím informátorem byl Mamercus, jenž jí sdělil, že toto rozhodnutí nebylo přijato naprosto

jednomyslně; vzepřel se mu Catulus, stejně tak jako Metellus, nejstarší syn Kozlíčkův. Avšak po mnoha věštbách a po prozkoumání věštných knih zvítězil návrh na Caesara.

Nejzávažnější částí matčina dopisu byl vzkaz od Mamerka, že chce-li si svůj pontifikát zajistit, měl by se Caesar neprodleně vrátit do Říma k zasvěcení a inauguraci; jinak že tu stále ještě existuje možnost, že by Catulus mohl kolegium zviklat, aby své rozhodnutí změnilo.

Své páté tažení měl řádně zaznamenáno, a tak Caesar bez lítosti sbalil svůj majeteček. Jediní lidé, kteří ho tu budou postrádat, byli jeho domácí, Apronius a Canuleius, a legát Marcus Manius.

„Musím ovšem přiznat, že bych byl ten obludný pomník rozmařilosti rád viděl stát dokončený nad zálivem v celé jeho ohyzdnosti."

„Stát se pontifikem je mnohem důležitější věc," řekl Manius, jenž si do té chvíle neuvědomoval, jak důležitou osobností Caesar vlastně je; Maniovi se dosud jevil jako poněkud přízemní a neambiciózní chlapík, jenž vyniká v každé práci, za kterou vezme, a jenž práci navíc přímo hltá. „Co hodláš dělat, až budeš uveden do kolegia?"

„Pokusím se najít nějakého skromného proprétora, který má na krku válku, s níž si neví rady," řekl Caesar. „Lucullus je teď pouhým prokonsulem, což znamená, že už nemůže ostatním správcům jen tak rozkazovat."

„Takže Hispánie?"

„Ta je ve zprávách pro senát na příliš předním místě. Ne, chci si zjistit, nemůže-li náhodou Marcus Fonteius upotřebit jednoho skvělého mladšího vojenského tribuna u sebe v Zaalpské Galii. Je to *vir militaris,* a to bývají rozumní lidé. Bude mu jedno, co si o mně myslí Lucullus, pokud odvedu řádnou práci." Jeho jasná tvář náhle potemněla. „Všechno ovšem bude muset jít v náležitém pořadí. A první na řadě je teď Marcus Junius Juncus. Obžaluji ho u soudu pro vydírání."

„Copak tys to ještě neslyšel?" otázal se Manius.

„Co jsem měl slyšet?"

„Juncus je mrtvý. Do Říma už se nedostal. Ztroskotal na moři."

Byl to Thrák, jenž vlastně nebyl Thrákem. V roce, kdy Caesar opouštěl Gythion, aby nastoupil úřad pontifika, bylo tomuto Thrákovi, jenž nebyl Thrákem, šestadvacet a vstupoval právě na jeviště dějin. Jeho původ byl důstojný, třebaže ne vynikající, jeho otec, Kampánec zpod Vesuvu, byl jedním z těch, kdož se ve lhůtě šedesáti dnů přihlásili prétorovi v Římě podle zákona *lex Plautia Papiria* přijatého v průběhu války s Italiky, a získal římské občanství, neboť nepozvedl proti Římu zbraň.

Ničím z chlapcova dětství stráveného na selském venkově se nedal vysvětlit jeho žhavý zájem o válku a o vše, co souviselo s vojenstvím, jeho otec však pochopil, že jakmile tento jeho druhorozený syn dovrší sedmnáctý rok věku, vstoupí do legií. Jako otec však nebyl zcela bez vlivu, takže se mu podařilo zajistit pro chlapce nástup do legie, kterou Marcus Crassus sbíral pro Sullu, poté co Sulla přistál v Itálii a zahájil válku proti Carbonovi.

Hoch si ve vojenském výcviku vedl dobře a vyznamenal se v bitvě ještě před svými osmnáctými narozeninami; byl pak přemístěn do jedné ze Suitových veteránských legií a časem povýšen na mladšího vojenského tribuna. Na sklonku posledního vojenského

tažení do Etrurie mu bylo nabídnuto, že již může z armády odejít, on se však namísto toho rozhodl vstoupit do armády Gaia Cosconia, která byla vyslána do Illyrika k potlačení kmenů souhrnně nazývaných Dalmatové.

Zprvu ho krajina i způsob války nadchly a k rostoucí sbírce svých vojenských vyznamenání připojoval další armily a faléry. Pak ovšem Cosconius zabředl do obléhacího boje, jenž se protáhl na celé dva roky; přístavní město Salonae odmítalo jak přijmout boj, tak i kapitulovat. Chlapci, jenž se mezitím už stal mladým mužem, obležení Salon připadalo nesnesitelně nudným a nezáživným mařením času. Svou životní dráhu už si vybral: chtěl pokračovat v armádě jako *vir militaris*, voják z povolání. I Gaius Marius přece začal jako *vir militaris*, a hle, kam až to dotáhl! Zatímco on tu sedí měsíc po měsíci před tou nehybnou masou cihel a kamene, na práci nemá nic, vůbec nic, pranic a nespěje nikam.

Požádal o přeložení do Hispánie, neboť (podobně jako mnoho jeho druhů) byl uchvácen Sertoriovými úspěchy, avšak legát velící jeho legii mu nebyl nakloněn a jeho žádost zamítl. Nuda se střídala se zahálkou; požádal už podruhé o přesun do Hispánie. A podruhé byl i odmítnut. Po této ráně se jeho chování začalo horšit. Nabyl nedobré pověsti pro odmítání poslušnosti, pro opilství, pro svémocné opouštění tábora. Toto vše pominulo, když Salonae padly a vojevůdce Cosconius ve spolupráci se správcem Makedonie Gaiem Scriboniem Curionem zahájil mohutnou operaci zaměřenou na podrobení Dardanů. To bylo něco, co se mu zamlouvalo!

Incident, jenž znamenal pád tohoto mladého muže, byl označen za neuposlechnutí rozkazu, a ze zaujatého legáta se vyklubal jeho skrytý nepřítel. Mladý muž – spolu s nemálo dalšími – byl postaven před Cosconiův vojenský soud a obviněn ze vzpoury. Soud ho shledal vinným. Pokud by býval příslušníkem pomocných jednotek anebo pokud by nebyl římským občanem, byl by trest jednoznačný: zbičování a poprava. Jelikož však byl Říman a nižší důstojník se statutem mladšího tribuna – a jelikož byl držitelem mnoha vyznamenání za statečnost – dostal na vybranou ze dvou možností. O občanství měl přijít v každém případě; navíc si však mohl vybrat buď zbičování a trvalé vyhnanství z Itálie, anebo se stát gladiátorem. Volil pochopitelně dráhu gladiátora. Tak se alespoň mohl vrátit domů. Jako Kampánec věděl o gladiátorech první poslední; gladiátorské školy byly všechny soustředěny kolem Capuy.

Spolu se sedmi dalšími muži odsouzenými pro účast na téže vzpouře byl dopraven do Aquileie, kde ho získal obchodník, jenž ho poslal vydražit do Capuy. Jako gladiátor neměl v úmyslu hlásit se ke svému někdejšímu římskému občanství. Jeho otec ani jeho starší bratr si v gladiátorských zápasech nijak nelibovali a nikdy se nešli podívat ani na žádné pohřební hry; mohl tedy žít poblíž jejich hospodářství, aniž se kdy o tom dozvěděli. Zvolil si tedy zápasnické jméno, dobré, krátké, vojensky znějící, napovídající skvělé bojové vlastnosti: Spartacus. Ano, dobře to splývalo z jazyka: Spartacus. A umínil si, že ze Spartaka se stane slavný gladiátor, kterého si budou žádat po celé Itálii, že se v Capui stane místním hrdinou, s děvčaty na každém prstu obou rukou a s větším počtem pozvání na večeře, než vůbec stačí absolvovat.

Na capujském trhu byl prodán lanistovi proslulé gladiátorské školy (kterou vlastnil konsulár a excensor Lucius Marcius Philippus), neboť byl mimořádně pohledný muž: byl vysoký, s mohutně vyvinutými lýtky, stehny, hrudí a pažemi, šíji měl silnou jako býk a pokožku jako opálené děvče – až na pár zajímavě vyhlížejících jizev; i v tváři byl pěkný, světlovlasý a šedooký, a pohyboval se s jistou vznešeností, nesl se jako král. Lanista, jenž za něho zaplatil sto tisíc Philippových sesterciů (Philippus se u toho pochopitelně vůbec nevyskytl, neboť na nikom z pěti set gladiátorů, které vlastnil a

výnosně pronajímal, nikdy nespočinul okem), už při pouhém pohledu na Spartaka usoudil, že na něm Philippus nemůže prodělat.

V gladiátorském boji existoval jen dvojí styl, thrácký a galský. Lanista si Spartaka prohlížel s nemalými rozpaky, nemohl se rozhodnout, ve kterém z těchto způsobů boje by měl být nový gladiátor cvičen; zpravidla o tom rozhodovala mužova postava, avšak Spartacus byl tak skvostně urostlý, že by se byl hodil pro obojí. Galský styl nicméně znamenal více jizev a trvalé riziko zmrzačení, a cena zaplacená za Spartaka byla značná. Proto se lanista posléze rozhodl udělat ze Spartaka Thráka. Čím vzhlednějším v zápasišti zůstane, tím vyšší cena bude za jeho nájem, jakmile si získá pověst. Má ostatně ušlechtilou hlavu, a ta bude lépe vyhlížet prostovlasá. Přilbu Thrák do boje nenosil.

Započal výcvik. Lanista se jako opatrný člověk nejprve přesvědčil, zda Spartakova fyzická síla odpovídá jeho vzhledu, ještě dříve než mu objednal zbroj, postříbřenou a vytepávanou zlatem. Do boje chodil gladiátor oděn nachovou zástěrkou staženou širokým černým opaskem, vyzbrojen byl zakřivenou šavlí thráckých jezdců. Holeně měl kryty chrániči, které mu dosahovaly až do poloviny stehen, což znamenalo, že se pohyboval pomaleji a obtížněji než jeho soupeř, Gal – a že tudíž musel lépe využívat postřehu a hbitosti, aby tento nedostatek vyvážil. Na pravé paži nosil kožený rukáv pokrytý kovovými plátky, který měl připevněn koženými pásky kolem krku a přes hruď. Sahal mu přes hřbet ruky až ke kloubům prstů. Jeho výzbroj doplňoval malý kulatý štít.

Spartacus zvládal výcvik velice lehce. Byl obestřen jistým tajemstvím – sedm jeho odsouzených druhů se z Aquileie rozptýlilo do všech koutů země a on sám se nikdy ani slovem nezmínil o své vojenské dráze. To, co o něm sdělil agent z Aquileie, byly pouhé útržkovité informace. Hovořil však stejně dobře kampánskou latinou jako kampánskou řečtinou, byl dosti vzdělán a vyznal se ve všem, co se týkalo armády. To vše začalo lanistu poznenáhlu poněkud znepokojovat, neboť vytušil komplikace. Spartacus byl až příliš bojovný, dokonce už v cvičných zápasech s dřevěným mečem a koženým štítem. První paže, kterou cvičiteli zpřerážel na několika místech, ještě mohla vypadat jako pouhá nehoda, když však počet jeho bojových učitelů, *doctores*, kteří byli pro zle polámané kosti na celé měsíce vyřazeni z činnosti, dostoupil pěti, poslal si pro Spartaka lanista osobně.

„Poslyš," vysvětloval mu věcným tónem, „ty se musíš naučit považovat zápas za hru, ne za boj ve skutečné válce. To, co děláš, je jen zábava! Vynašli ji už před tisícem let Etruskové a dědí se po celé věky jako počestné a vysoce náročné umění. Neexistuje nikde jinde na světě než v Itálii. Když někdo umře, jeho pozůstalí uspořádají hry – ale ne takové, jakými Achilleus vzpomněl svého druha Patrokla, s běhy a skoky, s rohováním a zápasy, nýbrž důstojné měření atletických sil v podobě soupeřících válečníků."

Plavý mladý obr stál a naslouchal s bezvýraznou tváří, lanista si však dobře povšiml, jak se prsty jeho pravice neustále zatínají v pěst a opět rozevírají, jako by se jim chtělo sevřít jílec meče.

„Posloucháš mě, Spartaku?"

„Ano, lanisto."

„D*octor* je tvým cvičitelem, nikoli nepřítelem. A něco ti povím – opravdu dobrý *doctor* se těžko hledá! Díky tvé nemístné horlivosti jsem o pět *doctorů* chudší, než jsem byl před měsícem, a nedokážu je ani zdaleka nahradit muži stejně dobrými, jako byli oni. Nu, všichni jsou naživu! Ale dva z nich už se svým řemeslem nadobro skončili!

Spartaku, nebojuješ přece s nepřáteli Říma a smyslem toho zápasu není prolít potoky krve! Lidé se na zápas přicházejí podívat jako na hru – na projev tělesné zdatnosti, údery a protiúdery, sílu a eleganci, obratnost a inteligenci. Z těch občasných škrábanců a říznutí, které si z boje odnáší každý gladiátor, vyteče dost krve na to, aby to vzrušilo diváky, kteří se nejdou podívat, jak se dva muži pobíjejí navzájem anebo jak si utínají paže! Přicházejí shlédnout hry! Hry, Spartaku! Pokud by diváci stáli o to pozorovat, jak se muži vraždí a mrzačí, šli by rovnou na bojiště – bozi vědí, že takové podívané bylo na bojištích v Kampánii dost a dost!“ Odmlčel se a zadíval se na Spartaka. „Došlo ti to už? Už to chápeš?“

„Ano, lanisto,“ pravil Spartacus.

„Tak běž cvičit dál, ale buď přitom hodný chlapec! Tu svou sílu si vybij na vycpaných pytlech a na zavěšených dřevěných panácích – a až před sebou budeš příště mít zase *doctora* a v ruce tu maketu meče, mysli spíš na to, jak tou zbraní elegantně zakroužit ve vzduchu, než na to, jak pěkně by pod ní křupaly kosti!“

Spartacus byl dostatečně bystrý, aby pochopil, co se mu lanista snažil vysvětlit, neboť nějaký čas po tomto rozhovoru se v mysli plně soustředil na rituály a ceremoniály ryzího pohybu – staly se pro něho dokonce cvikem, z jehož zvládnutí měl posléze sám radost. Ostražití a obezřetní *doctores,* kteří se proti němu na zápasišti stavěli, s potěšením sledovali, že už se jim nepokouší zpřerážet údy, ale soustřeďuje se namísto toho na ladnost šermířských pohybů, která tak uchvacovala davy. Jen lanistovi ještě nějaký čas trvalo, než uvěřil, že je Spartacus už vyléčen ze své krvežíznivosti, avšak po šesti měsících zařadil svého problémového gladiátora na seznam pěti dvojic, jež spolu měly bojovat při hrách po pohřbu jednoho z členů rodiny Guttů z Capuy. Jelikož se představení konalo v místě, mohl se ho lanista zúčastnit osobně a přesvědčit se na vlastní oči, jak si Spartacus vede při zápase.

Gal, jenž byl postaven proti Spartakovi (byli třetí dvojicí), se k němu dokonale hodil; byl o něco málo vyšší a měl stejně nádherné tělo. Nahý až na kousíček látky, jenž mu kryl genitálie, byl Gal vyzbrojen velice dlouhým, lehce zakřiveným štítem a rovným dvojsečným mečem. Hlavní atrakcí na něm byla jeho přilba, stříbrný skvost s lícními chrániči a kovovým límcem, z níž čněla vzhůru podoba ryby ve skoku, provedená ve smaltu, ještě vyšší, než by byl běžný pernatý chochol.

Spartacus Gala předtím nikdy nespatřil, natož aby s ním byl hovořil; v obrovitém komplexu, jaký představovala Philippova škola, byli jedinými muži, s nimiž se žák setkával, jeho *doctores,* lanista a druzi z téže skupiny výcviku. Pověděli mu však, že jde o zkušeného bojovníka, jenž má za sebou na čtrnáct vyhraných zápasů a který si už v Capui, kde zpravidla účinkuje, získal značnou popularitu.

Chvíli probíhalo vše dobře, Spartacus ve své nepoddajné zbroji obcházel Gala volně v kruzích, z dosahu jeho meče. Při pohledu na jeho pohlednou tvář a herkulovské tělo si některé z žen mezi diváky slyšitelně povzdychly a hlasitě naznačovaly polibky. Spartacus si tak vytvářel jádro budoucích oddaných příznivkyň. Jelikož lanista nováčkům přístup k ženám nepovoloval, dokud si tuto výsadu nevybojovali v zápase, mlaskání polibků Spartaka vzrušilo, rozptýlilo ho na okamžik a odvedlo jeho pozornost od číhajícího Gala. Pozvedl svůj malý okrouhlý štít o stopu příliš vysoko, a Gal ho úhořím pohybem ťal do levé hýždě.

A to byl konec. I Galův konec. Tak rychle, že nikdo v zástupu diváků nepostřehl víc než pouhý zákmit, se Spartacus bleskem otočil na levé patě a nechal zakřivenou šavli dopadnout plnou silou z boku na soupeřův krk. Proletěla i páteří; Galova hlava se překlopila až k rameni a tam zůstala viset, víčka ještě zamžikala nad očima plnýma

děsu a ústa jako by napodobovala mlaskavé polibky, které před okamžiky zněly Spartakovi vstříc. Ozvaly se výkřiky, jekot, davem zacloumal nápor prchajících, někteří omdlévali, jiní zvraceli.

Spartacus byl pod eskortou doveden zpátky do kasáren.

„A tím jsi u mne skončil!“ řekl lanista. „Z tebe se gladiátor nestane nikdy! Nikdy!“

„Ale on mě zranil!“ protestoval Spartacus.

Lanista jen kroutil hlavou. „Jak dokáže někdo být tak chytrý a současně tak pitomý!“ vykřikoval. „Pitomý, pitomý, pitomý! Při svém vzhledu a při svých schopnostech ses mohl stát tím nejproslulejším gladiátorem v celé Itálii – sobě vydělat na slušné živobytí, mně by to bylo vyneslo popleskání po zádech a Luciovi Marciovi Philippovi velké peníze! Jenže ty na to nemáš, Spartaku, na to ty jsi příliš hloupý! Tak chytrý, a přitom tak pitomý! Ještě dnes odtud vypadneš.“

„Vypadnu? A kam?“ dotazoval se stále ještě rozzlobený Thrák. „Mám si odsloužit svá léta jako gladiátor!“

„Však si je odsloužíš,“ řekl lanista. „Ale ne tady. Lucius Marcius Philippus má ještě jednu školu, mimo Capuu, a tam já tě teď pošlu. Útulné zařízeníčko – asi stovka gladiátorů, *doctores* – něco kolem deseti, a nejznámější lanista v celém našem řemesle, Gnaeus Cornelius Lentulus Batiatus. Starý barbar Batiatus. Pochází z Illyrika. Po mně, Spartaku, ti bude Batiatus chutnat jako pohár čistého jedu.“

„Já to přežiju,“ řekl Spartacus nezlomen. „Budu muset.“

Na úsvitě pro něho přijela uzavřená kára. Spartacus do ní rychle vklouzl, ale když se za ním na přibouchnutých dvířkách zasunula závora, zjistil, že jediné spojení, které mu se světem zbylo, jsou úzké štěrbiny mezi špatně sesazenými fošnami. Byl vězněm, jenž ani nemohl sledovat, kam ho vezou! *Vězněm!* Pro Římana tak cizí a strašlivý zážitek, že než kára projela nesmírně vysokými a okutými vraty gladiátorské školy Gnaea Cornelia Lentula Batiata, byl vězeň celý pomlácený, odřený a napůl beze smyslů, jak sebou zběsile tloukl o stěny své pasti.

* * *

To bylo před rokem. Své pětadvacáté narozeniny prožil ještě v oné předchozí škole, šestadvacáté ve zdech toho, čemu jeho spoluvězňové říkali Vila Batiatova. V této vile se s nikým nemazlili. Přesný počet mužů, kteří zde byli drženi, se čas od času měnil, avšak kniha přítomných říkala stále totéž: jedno sto gladiátorů – padesát Thráků, padesát Galů. Pro Batiata to nebyli jednotlivci se jmény a tvářemi, jen Thrákové a Galové. Vesměs sem přišli z jiných škol pro nějaké provinění – většinou šlo o násilný čin nebo vzpouru – a žili tu jako otroci v dolech, až na to, že pokud byli uvnitř objektu, nebyli ukováni do řetězů, byli dobře živeni, ubytováni s přiměřeným pohodlím, a dokonce měli dopřány i ženy.

Bylo to však skutečné otroctví. Každý z mužů si byl vědom, že uvnitř Vily Batiatovy zůstane až do své smrti, i kdyby přečkal živý všechny zápasy; když už byl muž příliš starý na to, aby se účastnil bojů, byl využit jako *doctor* nebo jako sluha. Nebyli placeni, a pokud šly Batiatovi jeho obchody dobře, nebyl ani ponechán dostatečný odstup mezi jednotlivými zápasy, tak aby se jim mohly zhojit rány – a Batiatovi šly obchody zpravidla velmi dobře. Byl totiž nejlevnější; každý, kdo měl alespoň dva sestercie, aby jimi mohl o sebe zacinkat, a přál si uctít zesnulého

příbuzného pohřebními hrami, si mohl párek Batiatových mužů klidně dovolit. A vzhledem ke své láci byly tyto zápasy většinou místní záležitostí.

Útěk z Vily Batiatovy byl naprosto vyloučen. Její vnitřek byl rozdělen na celou řadu menších prostor, navzájem ohrazených a oddělených, a žádná z těch, v nichž se směli gladiátoři pohybovat, přímo nesousedila s nesmírně vysokými vnějšími zdmi, které byly na vrcholu všechny opatřeny dovnitř zahnutými železnými bodci. Ani venku nebylo úniku (gladiátoři často vycházeli za jednotlivými zápasy); každý muž byl spoután na zápěstích i na kotnících, kolem krku mě železný obojek, byl převážen v káře bez okének, a pokud měl někam jít po svých, byl všude střežen skupinou lukostřelců s krátkými silnými luky a s šípy v pohotovosti. Řetězů je zbavovali teprve v okamžiku, kdy byl zahajován zápas, a pak je vždy obstoupili opět lukostřelci.

Jak rozdílný život od toho, jaký vedl běžný bojovník arén! Ten měl naprostou volnost přicházet a odcházet do kasáren a z kasáren, byla mu věnována neustálá péče, byl idolem celé řádky žen a byl si vědom, že představuje značnou investici. Nevybojovával víc jak pět nebo šest zápasů do roka, a po pěti letech nebo třiceti zápasech – podle toho, co nastalo dříve – odcházel na odpočinek. Za gladiátory se leckdy hlásili i svobodní muži, třebaže většina se jich rekrutovala spíše z dezertérů anebo vzbouřenců z legií. Jen zřídka přicházeli do gladiátorských škol již jako otroci. Veškerá tato péče a ohledy plynuly ze skutečnosti, že vycvičený gladiátor znamenal velký majetek a bylo třeba ho uchovat a udržovat v dobré náladě, tak aby majiteli školy zajišťoval tučný zisk.

V Batiatově škole bylo všechno jinak. Nestaral se o to, zda bude muž hrýzt piliny arény hned při prvním zápase anebo zda bude pravidelně bojovat deset let. Muži, jimž bylo již příliš přes dvacítku, za gladiátory v běžných školách přijímáni nebyli a v aréně setrvával bojovník nejvýše deset let; byly to hry pro mladé muže. Ani Batiatus neposílal ovšem do boje žádné šedivce; diváci (a stejně tak i pozůstalí, kteří hry objednávali) si žádali muže čerstvé, pružné, neztuhlé. Když muž ve Vile Batiatově přestal podstupovat zápasy, žil a trpěl uvnitř dál. Byl to zoufalý osud při pomyšlení, že když svou dráhu skončil běžný gladiátor, mohl dělat co chtěl a kde chtěl; zpravidla odcházel do Říma, kde se dal najmout jako vyhazovač, osobní strážce nebo nájemný rváč.

* * *

Ve Vile Batiatově vládl neměnný každodenní režim, jehož začátek byl ráno ohlašován úderem železnou tyčí do gongu a obměňoval se den po dni podle pořádku vyvěšeného na tabuli na hlavním cvičném dvoře – tak vysoko, aby ho nebylo možno počmárat a ničit. Stovka mužů byla při západu slunce pozavírána po sedmi až osmi mužích do zamřížovaných kamenných kobek, které spolehlivě bránily jakémukoli spojem se sousedními celami – jejich stěnami nepronikl sebemenší zvuk. Nikdo z mužů nesetrvával v téže skupině; noclehy byly uspořádány tak, že každý gladiátor se večer co večer přemisťoval k šesti nebo sedmi novým společníkům. Po deseti dnech docházelo k dalšímu posunu, a tyto obměny promyšlené samotným Batiatem byly tak důmyslné, že nováčkovi trvalo rok, než se měl možnost osobně seznámit se všemi ostatními vězni.

Cely byly čisté, vybavené velkými pohodlnými lůžky, tekoucí vodou a dostatečným množstvím nočníků. V celách, které byly v létě chladné a v zimě teplé, pobývali muži

jen od západu do východu slunce. Za dne o ně pečovali otroci, s nimiž jinak muži nepřišli do styku.

Při východu slunce muže budily odsouvané závory na dveřích a začínaly jim každodenní povinnosti. Celý den trávil gladiátor ve společnosti těch mužů, s nimiž předchozí noci sdílel celu, ovšem jakékoli rozmluvy byly zakázány. Snídani jedla každá skupinka na dvorku obehnaném zdí, přímo proti své kobce; pokud pršelo, byl nad nimi zřízen přístřešek. Poté skupina začala se společnými cviky, načež je *doctores* rozdělili na dvě části, pokud možno Galy proti Thrákům, k cvičným soubojům s dřevěnými meči a koženými štíty. Následovalo hlavní jídlo dne – vařené maso, spousty čerstvého chleba, dobrý olivový olej, ovoce a zelenina podle ročního období, vajíčka, solené ryby, kaše z luštěnin nabíraná kouskem chleba a jakékoli množství vody, jaké kdo stačil vypít. Víno, ani tak zředěné, že by tento nápoj připomínalo už jen pouhou vůní, nebylo vydáváno vůbec. Po jídle měli gladiátoři dvě hodiny mlčky odpočívat, než se dali do leštění zbroje, vydělávání kůže, do oprav bot a další gladiátorské výbavy; všechny nástroje byly pečlivě sepisovány a po skončení práce opět sbírány, a neustále vše střežili lučištníci. Po následujícím tvrdém tělesném cvičení přišlo třetí, lehčí jídlo a nato nadešel pro každého muže čas přemístit se do další skupinky.

Batiatus si držel čtyřicet otrokyň, jejichž jedinou povinností bylo uspokojovat sexuální potřeby gladiátorů, jež tyto ženy navštěvovaly každou třetí noc. A opět tu vládl důsledný systém, muž postupně vystřídal všech čtyřicet; sedm nebo osm žen vstupovalo do cely za ozbrojeného doprovodu současně a každá šla rovnou k určenému lůžku – a nesměla v něm setrvat, poté co styk skončil. Mnozí z mužů byli schopni přinejmenším tří až čtyř spojení za jednu noc, muselo to však pokaždé být s jinou ženou. Batiatus si byl dobře vědom, že právě v těchto chvílích tkví největší nebezpečí vzniku nějaké formy vzájemného sbližování. Nařídil proto střežit cely po celou dobu těchto radovánek (a jelikož byly kobky celou noc osvětleny, nikdo z určených strážných neměl proti této službě námitky), tak aby bylo zajištěno, že se ženy okamžitě po styku opět vzdálí a že se s nimi muži nepokusí navázat rozhovor.

V ubikacích nesídlila nikdy celá stovka gladiátorů najednou. Třetina až polovina z nich byla neustále na cestách – všemi nenáviděných, neboť podmínky za cesty nebyly zdaleka tak pohodlné jako ve Vile Batiatově a ženy chyběly vůbec. Avšak nepřítomnost části mužů alespoň poskytovala ženám čas k oddychu (opět podle přesného rozvrhu, neboť Batiatus přímo trpěl vášní pro rozpisy a důmyslné permutace) a dovolila také těm ženám, které byly ve vysokém stupni těhotenství, aby přivedly své děti na svět, dříve než se vrátí ke svým povinnostem. Ze svých služeb byly vyvázány jen poslední měsíc před porodem a první měsíc po něm, takže se ženy snažily raději neotěhotnět, a ty, které se početí neubránily, se ihned snažily potratit. Všechna novorozeňata byla matkám ihned odebírána; pokud byla ženského pohlaví, byla okamžitě pohozena na smetiště ve Vile Batiatově, chlapce pak odnášeli Batiatovi, aby je osobně prohlédl. Měl neustále záznamy od řady klientek, které si mermomocí přály nějakého chlapečka koupit.

V čele sboru těchto žen stála skutečná Thrákyně jménem Aluso. Jako kněžka Bessů byla neobyčejně bojovná, po devět let byla jednou z Batiatových sexuálních otrokyň a nenáviděla Batiata víc než všichni gladiátoři z celé školy dohromady. Děvčátko, které porodila během prvého roku svého pobytu ve Vile Batiatově, by se bylo podle zvyklostí jejího kmene stalo její nástupkyní v kněžském úřadě, avšak Batiatus nedbal na její zoufalé prosby, aby jí dítě ponechal, a dal je vynést na smetiště. Poté už Aluso brala lék a žádné další děti nenásledovaly. Dobře si však vryla tu hanebnost do paměti a

přísahala při svých strašlivých bozích, že za ni Batiatus zemře – zdlouhavou a mučivou smrtí.

Výsledkem toho všeho bylo, že Gnaeus Cornelius Lentulus Batiatus byl počítán k nejdůslednějším a nejúzkostlivějším mužům, jaké gladiátorská obec znala. Nic neuniklo jeho očím, žádné bezpečnostní opatření nezanedbal, žádný detail neopominul. A v tom spočívala i jedna z příčin, proč byla tato škola pro nespolehlivé gladiátory tolik úspěšná. Druhým důvodem byla Batiatova osobní zdatnost jakožto lanisty. Nedůvěřoval naprosto nikomu, nikomu nesvěřil nic, co sám dokázal lépe. A tak měl vždy u sebe jediný klíč ke kamenné pevnůstce, kde byly uschovávány zbraně a zbroj; sám pořizoval veškeré záznamy; sám zajišťoval všechno nezbytné pro cesty gladiátorů na zápasy; vybíral si osobně každého jednotlivého lučištníka, otroka, zbrojíře, kuchaře, pradlenu, prostitutku, *doctora* i pomocníky; sám vedl účty; a byl také jediným, kdo byl ve styku s vlastníkem školy, Luciem Marciem Philippem – jenž do objektu nikdy nezavítal a k jednáním povolával Batiata vždy k sobě do Říma. Batiatus byl také jediným z původních Philippových zaměstnanců, kdo přečkal rozsáhlou čistku podniknutou před několika lety Pompeiem; na Pompeia dokonce učinil Batiatus takový dojem, že mu navrhl, aby se stal vrchním správcem všech Philippových podniků. Ale Batiatus to úsměvem odmítl; miloval svou práci.

*** * ***

A přece ve chvíli, kdy se na sklonku měsíce *sextilis* (v onom roce, v němž Caesar odešel z Gythia a ze služeb Marka Antonia, aby se ujal svého pontifikátu) Spartacus spolu se sedmi dalšími gladiátory vracel ze zápasů v Larinu, byl konec Vily Batiatovy už na dohled.

Larinum se tehdy přičinilo o nemalou senzaci, jakou vnímalo i oněch osm mužů chovaných ve vězeňské káře a spoutaných řetězy po všechen čas, vyjma chvíle, kdy nastoupili k zápasům. Koncem předchozího roku totiž obžaloval nejvýznačnějšího muže v Larinu, Statia Albia Oppianika, jeho nevlastní syn Aulus Cluentius Habitus, že se ho pokusil zavraždit. Proces se konal v Římě a najevo postupně vycházel hrůzný příběh hromadného zabíjení, jenž sahal celých dvacet let nazad. Oppianicus, jak se dozvídal celý Řím, byl vinen usmrcením svých manželek, synů, bratrů, švagrů, bratranců a dalších osob, přičemž každá vražda, kterou sám spáchal anebo kterou si objednal, měla jediný cíl: dále zvětšit jeho majetek a moc. Jako přítel pohádkově bohatého aristokrata Marka Licinia Crassa byl už málem zproštěn viny; zapleten do tohoto případu byl i tribun lidu Lucius Quinctius a k uplacení poroty byla připravena obrovská suma peněz. Za to, že byl posléze přece jen odsouzen, vděčil Oppianicus lakotě prostředníka, jenž za něho měl úplatky předat. Byl to týž Gaius Aelius Staienus, který se před lety ukázal být tak užitečným Pompeiovi a který si později pro sebe ponechal devadesát tisíc sesterciů, když si ho najal Gaius Antonius Hybrida, aby uplatil devět tribunů lidu. Neboť Staienus nebyl schopen čestně se zhostit ani těch nejnečestnějších závazků; peníze, které mu Oppianicus předal pro porotce, si podržel a Oppianika nechal klidně odsoudit.

Přesto, že do města přibyli gladiátoři na hry pořádané u příležitosti jednoho pohřbu, nikdo v Larinu nemluvil o ničem jiném než o Oppianikově proradnosti – patrně i proto, že v Larinu se předtím konalo až příliš mnoho gladiátorských zápasů. A tak gladiátoři, zatímco večeřeli připoutáni řetězy ke stolu na dvoře místního hostince, naslouchali

tlachám čtyř stále ještě vyjevených lučištníků a vypadali, jako když je nic jiného nezajímá. Třebaže měli zapovězeno spolu navzájem hovořit, samozřejmě tak činili. Časem a cvikem se naučili dorozumívat zkratkovitými větami, a bezuzdné vraždění mezi příslušníky nejvyšších kruhů v Larinu jim tak pro tuto výměnu názorů poskytlo znamenité krytí.

I když posedlost puntičkářského Batiata nastavěla všude do cesty tak účinné překážky jakékoli konspiraci, Spartacus – po dvanácti měsících pobytu již veteránský obyvatel Vily Batiatovy – vlákénko za vlákénkem spřádal spiknutí, jehož cílem byl hromadný útěk – a hromadná vražda. Znal posléze už všechny z osazenstva a naučil se zůstávat ve styku s lidmi, s nimiž se nemohl setkávat každý den, ba ani každý měsíc. Třebaže Batiatus vytvořil složitou síť bránící prostitutkám a gladiátorům navzájem se blíž poznat, Spartakovi se podařilo uvést do chodu stejně složitý mechanismus, jenž jim umožňoval sdělovat si navzájem své poznatky a názory a pochvalně i kriticky se k nim vyjadřovat. Spartakovi se dokonce povedlo využít Batiatova systému k tomu, aby se nucené nepřímé kontakty staly jistým přínosem; výrazné osobnosti mezi gladiátory se nesetkávaly, takže se ani nemohly dostávat do konfliktů – ani se dohodnout na případné náhradě Spartaka jako vůdce nadcházejícího povstání někým jiným.

Tykadla začal vysunovat už začátkem léta a nyní byl celý jeho plán dokončen. Všichni gladiátoři souhlasili, že pokud se Spartakovi podaří vzpouru a útěk zorganizovat, bez výjimky se k němu připojí, a stejně tak ho podpořily i otrocké prostitutky – nejdůležitější složka Spartakových plánů.

Mezi gladiátory byli dva římští dezertéři, jejichž chápání vojenské kázně a taktiky se blížilo Spartakovu, takže je prostřednictvím tajné sítě šeptem předávaných informací ustanovil svými zástupci v průběhu akce směřující k útěku. Oba bojovali jako Galové a přijali zápasnická jména Krixus a Oinomaios. Publikum neslyšelo rádo bojovníky nazývat římskými jmény, která jim až příliš připomínala, že jejich hrdinové z pilinové arény nejsou vlastně nikým jiným než odsouzenci vyhnanými z římské armády. Náhoda tomu chtěla, že právě v Larinu byli spolu se Spartakem – bylo to vskutku dobrodiní, neboť Spartacus tak mohl upřesnit datum chystaného úniku.

Dojít k němu mělo přesně osm dní po jejich návratu z Larina, bez ohledu na to, jak mnoho anebo jak málo gladiátorů tou dobou skutečně ve Vile Batiatově bude. Jelikož to bylo den po *nundinách,* dalo se předpokládat, že jejich počet bude spíše vyšší, navíc Batiatus v měsíci září zpravidla snižoval počet sjednávaných vystoupení, neboť si v tomto čase brával dovolenou, aby vykonal pravidelnou roční návštěvu u Philippa.

Jednou z nejhorlivějších Spartakových spojenkyň se stala thrácká kněžka Aluso; jakmile všichni vyslovili spiknutí podporu, umožňovali ti muži, kteří právě sdíleli nocleh se Spartakem, aby Aluso – pokud byla právě mezi ženami přidělenými do cely – s ním mohla strávit celou noc. Neslyšnými hlasy, které se podobaly spíše pouhému dýchnutí, spolu za tu dobu probrali bezpočet faktorů, jež v povstání měly sehrát nějakou úlohu, a Aluso přislíbila, že prostřednictvím svých žen bude udržovat všechny muže v horečném nadšení. Odcizovala pro Spartaka už od časného léta kuchyňské nářadí tak obratně, že když byly ztráty posléze zjištěny, byl z nich obviněn jeden z kuchařů; nikdo nepojal sebemenší podezření, že gladiátoři chystají vzpouru. Sekáček na maso, malý porcovací nůž, klubko pevného provazu, skleněný džbán ihned rozbitý na střepy, hák na maso. Skrovná kořist, avšak postačující výzbroj pro osm mužů. Celou ji přechovávaly ženy ve svých ubikacích, které si samy uklízely. Avšak noc před plánovaným povstáním ženy vybrané pro Spartakovu celu ukryly její jednotlivé součásti ve svém skrovném oblečení; Aluso mezi nimi nebyla.

Rozednívalo se. Osm mužů opustilo svou celu, aby pojedli v protější chodbě. Měli na sobě jen bederní roušky a nic nenesli v rukou, jen pod rouškou měl každý z nich zastrčen asi tři stopy dlouhý kus provazu. Lučištník, *doctorův* pomocník a dva bývalí gladiátoři, kteří konali právě službu jako dozorci, byli uškrceni tak bleskově, že železné dveře cely zůstaly dokořán; Spartacus a jeho sedm společníků chvatně popadli zbraně poschovávané v lůžkách a rozběhli se podél řady cel s klíčem, který nalezli u lučištníka, dříve než kdokoli cizí postřehl, co se děje. Ostatní skupiny gladiátorů zatím protahovaly budíček, reptali, strkali se a otáleli, takže žádná se nepřesunula na vězeňský dvůr, dokud se mezi ně nevmísil jeden z osmi mlčenlivých atletů. Pak bleskl vzduchem sekáček, do hrudi se pohroužil nůž, hrdlo prořízl záludný střep skla a osm kusů provazu šlo z ruky do ruky.

Vše se dálo bez jediného slova, bez výkřiku, bez jakéhokoli varování; Spartacus a ostatní gladiátoři teď už opanovali všechny cely a přilehlý dvůr. Někteří z mrtvých u sebe měli klíče, vzbouřenci pootvírali další dveře vedoucí dál dovnitř pevnostního labyrintu a sedmdesát mužů, kteří v té době byli ve Vile Batiatově vězněni, se hrnulo dál, ven. Byl tam přístřešek, v němž byly uschovány sekery a nářadí; tlumené zarachocení, a vše použitelné jako zbraň bylo v rukou gladiátorů. Projevila se další mezera v Batiatově systému zabezpečení, neboť vzhledem k vysokému ohrazení nebylo zvenčí vidět, co se uvnitř právě odehrává. Batiatus by byl měl v těchto zdech zřídit strážní věže a obsadit je lučištníky.

Poplach byl vyhlášen, když muži dosáhli kuchyní, avšak to už bylo příliš pozdě. Ozbrojeni nyní vším ostrým, co v kuchyních bylo, a chráníce se proti šípům poklicemi jako štíty vrhli se gladiátoři na všechny, kdo ještě zůstali naživu. Včetně Batiata, jenž se chtěl původně odebrat na dovolenou již předchozího dne, avšak namísto toho se ještě zdržel, neboť ve svých knihách zjistil jakousi nesrovnalost. Muži ho ponechali naživu, dokud neosvobodili i všechny ženy, které ho pak pozvolna roztrhaly na kousíčky za odborného dohledu kněžky Aluso, jež posléze s požitkem pozřela jeho srdce.

A než se nad obzor vyhouplo slunce, byli Spartacus a jeho šedesát devět společníků pány nad celou Vilou Batiatovou. Ze skladišť vyzvedli zbraně, do všech povozů zapřáhli muly a volky. Na vozy naložili zásoby z kuchyně a přebývající zbraně, otevřeli hlavní bránu a pak už se malá výprava vydala neohroženě do světa.

Jelikož Spartacus znal Kampánii odedávna, nekončily jeho plány dobytím Vily Batiatovy. Stála stranou od silnice z Capuy do Noly, asi sedm mil od města; Spartacus zamířil pryč od Capuy a směrem na Nolu. Nedlouho nato na silnici narazili na jiný sled vozů a ihned ho napadli – z jediného důvodu: nechtěli ponechat naživu nikoho, kdo by mohl podat zprávu, kterým směrem se dali. K radosti všech se ukázalo, že vozy jsou naloženy zbraněmi a zbrojí pro jinou gladiátorskou školu. Měli teď už víc výzbroje než mužů, kteří by jí mohli využít k boji.

Brzy odbočili z hlavní silnice na opuštěnou cestu vedoucí k jihu, směrem k hoře Vesuvu.

Aluso oblečená v lučištnickém šupinovitém brnění a s thráckou šavlí v ruce se připojila ke Spartakovi v čele pochodového proudu. Smyla ze sebe už Batiatovu krev, stále ještě se však olizovala jako spokojená předoucí kočka při vzpomínce, jak zhltla jeho srdce.

„Vypadáš docela jako Minerva," usmál se na ni Spartacus; na tom, jak Aluso naložila s Batiatem, neshledával nic, co by zasloužilo výtku.

„Spíš se poprvé po deseti letech zase cítím sama sebou." A zahoupala velkým koženým vakem visícím jí od pasu; byla v něm Batiatova hlava, kterou měla v úmyslu

rozříznout a z temene lebky si vyrobit pohár na pití, tak jak to bylo zvykem v jejím kmeni.

„Můžeš napříště patřit jen mně, pokud se ti to bude líbit.“

„Bude se mi to líbit, pokud budu moci být členkou tvé válečné rady.“

Mluvili řecky, jelikož latinsky Aluso neuměla, a hovořili s lehkostí těch, kdo už nalezli vzájemné zalíbení ve svých tělech, nezatemněné vášněmi citů, a spojeni teď v radosti, že jsou opět na svobodě, že spolu mohou kráčet volní, bez řetězů a bez hlídačů.

*** * ***

Vesuv se výrazně lišil od ostatních hor. Stál osamocen uprostřed bujného porostu Kampánie, nedaleko od Kráterové zátoky. Do výše tří tisíc stop se táhly povlovné svahy poseté úhlednými obdélníčky vinic, sadů, pšeničných i zelinářských políček; půda tu byla kyprá a úrodná. Další tisícovky stop nad obdělávanými stráněmi se pak dál už tyčil skalnatý a rozeklaný kužel, tu a tam se stromem natolik odolným, že dokázal zapustit uzlovaté kořeny do rozsedlin, avšak neobydlený a člověkem nezušlechťovaný.

Spartacus znal tuto horu do posledního kamene. Usedlost jeho otce ležela na jejím západním svahu a se starším bratrem si celá léta spolu hrávali ve stržích pod samým jejím temenem. S jasným záměrem proto vedl svou výpravu výš a výš, až dosáhli mísovité výdutě vysoko ve skalách na její severní straně. Stěny měla tato prohlubeň dosti příkré a nebylo snadné dopravit do ní všechny povozy, její dno se však zelenalo bujnou trávou a místo v ní bylo i pro mnohem větší počet lidí a zvířat, než sem Spartacus přivedl. Rozsedlinu lemovaly žluté pruhy síry a z pahrbku uprostřed unikal občas s rachotivým svistem dým; právě proto tu tráva nebyla spásána a žádný ovčák sem nikdy nezavedl své stádo. Proslýchalo se, že tu straší, což ovšem Spartacus svým společníkům neprozradil.

Po několik hodin se plně věnoval zřízení tábora; z prken z rozebraných vězeňských vozů vybudovali přístřešky, ženy se daly do přípravy jídla, muže rozesílal za nejrůznějšími úkoly. Když však slunce kleslo pod západní okraji okrouhlé propadliny, svolal všechny dohromady.

„Krixe a Oinomae, postavte se z obou stran vedle mne,“ říkal, „a ty, Aluso, jako náčelnice žen, jako naše kněžka a jako moje družka, usedni k mým nohám. Ostatní ať se obrátí tváří k nám.“

Vyčkal, až se celá skupina takto seřadila, a poté se vyhoupl na balvan, takže stál výše než Krixus a Oinomaios.

„Jsme pro tuto chvíli volní, nesmíme však ani na okamžik zapomenout, že podle zákona jsme všichni otroky. Zavraždili jsme své strážce a svého majitele, a jakmile nás úřady vypátrají, započnou na nás hon. Ještě nikdy jsme se zatím nemohli takhle sejít a pohovořit si o našich cílech, o našich osudech a o celé naší budoucnosti.“

Zhluboka se nadýchl. „Především chci říct, že tu nechci žádného muže a žádnou ženu držet proti jejich vůli. Ti, kdo se chtějí dát svou cestou, nezávisle na mně, mají volnost kdykoli odejít. Nechci po vás žádné sliby, žádné přísahy, žádné obřadné stvrzování poslušnosti vůči mně. Byli jsme vězni, víme, co jsou řetězy, byli jsme zbaveni všech výsad svobodných lidí a ženy byly přinuceny dávat se bez ohledu na svou vůli. Nehodlám udělat nic, co by vás nějak zavazovalo.

Tohle,“ ukázal rukou na tábor, „je jen dočasné přístřeší. Dříve nebo později ho budeme muset opustit. Viděli nás, jak šplháme vzhůru, a zvěst o našich činech nám půjde v patách.“

Gladiátor sedící v podřepu v přední řadě – jeho jméno Spartacus neznal – pozvedl ruku, aby směl promluvit.

„Je mi jasné, že budeme pronásledováni a že na nás uspořádají hon,“ řekl zachmuřeně. „Nebylo by lepší se hned teď rozejít? Pokud se rozprchneme na všechny strany, podaří se alespoň některým z nás uniknout. Zůstaneme-li pohromadě, pohromadě nás i pochytají.“

Spartacus pokývl. „V tom, co říkáš, je kus pravdy. Ale já pro to přesto nejsem. Proč? Hlavně proto, že nemáme peníze, že nemáme na sebe nic než těch pár hadříků, které nám Batiatus nechal – a že nemáme nic, co by nám pomohlo, krom zbraní, které by představovaly jen a jen nebezpečí, pokud bychom se teď rozptýlili. Batiatus ve své vile žádné peníze neměl, ani jeden jediný sestercius. Peníze však budeme nevyhnutelně potřebovat a já se domnívám, že musíme zůstat pohromadě, dokud si je neobstaráme.“

„A jak to dokážeme?“ otázal se stále ještě týž muž.

Na Spartakově tváři se rozhostil omluvný, avšak přesto okouzlující úsměv. „Nemám zatím nejmenší představu,“ řekl otevřeně. „Kdybychom byli v Římě, mohli bychom někoho oloupit. Ale tohle kolem nás je Kampánie, plná opatrných sedláčků, kteří si veškeré peníze ukládají do banky anebo je mají zakopány tak bezpečně, že bychom je nikdy nenašli.“ Rozpřáhl ruce v prosebném gestu. „Dovolte mi, abych vám pověděl, co navrhuji udělat, a do zítřka si to budete moci rozmyslet. Sejdeme se zase zítra touto dobou a budeme hlasovat.“

Krixus a Oinomaios, kteří neměli jasno o nic víc než ostatní, horlivě přikyvovali.

„Pověz nám to, Spartaku,“ řekl Krixus.

Světla valem ubývalo, ale Spartacus na vrcholu balvanu jako by na sebe soustřeďoval poslední sluneční paprsky, a vyhlížel jako muž, jehož je dobře následovat. Rozhodný, sebejistý, silný, spolehlivý.

„Vy všichni znáte jméno Quinta Sertoria,“ řekl. „Je to Říman, který se vzbouřil proti systému, jenž plodí muže jako Batiatus. Získal pro sebe už celou Hispánii a brzy se vydá na pochod do Říma, aby se stal diktátorem a založil docela jinou republiku. Víme to, protože jsme o tom slýchali lidi hovořit, kamkoli jsme byli vysláni zápasit. Slyšeli jsme také, že spousta lidí v Itálii by chtěla, aby se Quintus Sertorius ujal vlády v Římě. Zejména Samnitové.“

Odmlčel se, navlhčil si rty. „Já sám vím, co udělám! Vydám se do Hispánie, abych se tam ke Quintovi Sertoriovi připojil. Ale bude-li to možné, rád bych mu přivedl další armádu – armádu, která by už za sebou měla údery proti Římu Lucia Cornelia Sully a jeho dědiců. Hodlám pro ni najít vojáky mezi Samnity, Lukány a všemi ostatními v Itálii, kteří by raději viděli nový Řím, než aby se museli dívat, jak se jejich dědictví rozplývá vniveč. Chci vojáky hledat i mezi otroky v Kampánii a nabídnout jim plné občanství v Římě Quinta Sertoria. Máme teď už víc zbraní než rukou – pokud mezi sebe nezískáme další muže. A pak, až proti nám Řím vyšle vojsko, porazíme je a vezmeme si i jejich zbraně.“

Potřásl hlavou. „Nemám co ztratit, než svůj život, a zařekl jsem se, že už se nikdy nedám přinutit k takovému živoření, k jakému mě přiměl Batiatus. Muž – i kdyby to byl otrok! – musí mít právo volně se stýkat se svými druhy, volně se pohybovat po světě. Vezení je horší než smrt. Já sám už se *nikdy* do žádného vězení nehodlám vrátit!“

Nedokázal pokračovat, vyhrkly mu slzy, pak si je netrpělivě setřel. „Jsem muž a svého cíle dosáhnu! Ale to si musíte říct i vy všichni! Zůstaneme-li pohromadě a vytvoříme-li jádro budoucí armády, pak máme naději se ubránit a dokázat veliké věci. Pokud se rozptýlíme na všechny strany, všem nám zbyde jediné – prchat, prchat, prchat. A nač utíkat jako zvěř, když můžeme kráčet jako lidé? Proč si nevydobýt vlastní kousek místa v onom Římu Quinta Sertoria tím, že na jeho přijetí Itálii nejprve trochu připravíme a pak mu vyrazíme vstříc, až se dá na pochod sem? Řím má teď v Itálii jen málo vojska, to také dobře víme. Kdo z nás neslyšel, jak si Capujští stěžují, že jejich živnosti skomírají, protože legionářské tábory jsou prázdné? Kdo je schopen nás zastavit? Byl jsem kdysi vojenským tribunem. Krixus, Oinomaios a mnozí další z vás prošli římskými legiemi. Je snad něco na sebrání a řízení armády, co by znali jen muži, jako je Lucullus nebo Pompeius Magnus, a o čem bych nevěděl já sám? O čem by nevěděl Krixus nebo Oinomaios anebo kdokoli z vás? Vést armádu není nic tak těžkého! Proč se tedy armádou rovnou nestat? Můžeme dobýt mnoha vítězství! V Itálii teď není žádná veteránská legie, která by se nám mohla postavit, jen pár kohort zelených rekrutů. Budeme to naopak my, kdo k sobě dokáže přitáhnout zkušené vojáky, Samnity a Lukány, kteří už dříve vedli válku, jen aby se nadvlády Říma zbavili. Společně pak vycvičíme ty, kterým dosud schází vojenská zkušenost – protože kde je psáno, že otrok je nutně člověk bez vojenských schopností a ctností? Armády otroků už nejednou přivedly Řím až na pokraj zkázy, a podlehly jen proto, že byly vedeny muži, kteří nepochopili, jakým způsobem Římané bojují. Nebyli vedeny Římany!“

Spartacus vzpřáhl obě paže vysoko nad hlavu, zaťal pěsti a zahrozil jimi. „Naši armádu povedu *já!* A povedu ji k vítězství! Dovedu ji Quintovi Sertoriovi ověnčenu vítěznými vavříny, s Římem a celou Itálií pod její patou!“ Spustil opět ruce podél těla. „Zamyslete se nad tím, co jsem vám řekl, o víc vás nežádám.“

Nikdo z nevelké skupiny gladiátorů a žen sice neřekl nic, když Spartacus seskočil dolů, ale všechny pohledy mu plály vstříc a Aluso se na něho vítězoslavně usmívala.

„Zítra budou hlasovat pro tebe,“ řekla.

„Ano, myslím si, že budou.“

„Pak se mnou teď pojď k prameni. Musí být očištěn, má-li dát život takovému množství.“

Spartacus zcela nechápal, co Aluso činí, s bázní sledoval, jak mumlá nějaké zaklínadlo, jak poté uťatou Batiatovou rukou hrábla do sypkého břehu vedle horkého a čpícího pramene vyvěrajícího zdola z rozsedliny a jak odtamtud poté vytryskl proud jiné, čisté a chladivé vody.

„Tohle je *omen*,“ řekl Spartacus.

*** * ***

Během dvaceti dnů se už v prohlubni poblíž vrcholu Vesuvu shromáždilo na tisíc dobrovolníků, třebaže pro Spartaka zůstávalo tajemstvím, jak se zpráva o nich mohla tak rychle rozšířit, když zatím nerozeslal do okolní krajiny ani posly, ani muže pověřené získáním dalších bojovníků. Asi desetina nově příchozích byli uprchlí otroci, avšak většinu tvořili svobodní muži z národa Samnitů. Nola odtud nebyla příliš vzdálená, a Nola Řím nenáviděla. Stejně tomu bylo s Pompejemi, Neapolí a všemi ostatními odbojnými oblastmi Itálie, které bojovaly na život a na smrt proti Sullovi, nejprve v italické válce a pak pod Pontiem Telesinem. Řím si mohl nalhávat, že už

Samnium rozdrtil, to se mu však nepodaří, říkal si Spartacus, když zapisoval do seznamů svých nových bojovníků jedno samnitské jméno po druhém, dokud zůstane naživu jediný Samnit. Mnozí z nich se dostavili se zbraní i zbrojí – vesměs to byli zkušení veteráni – a jen si odplivovali při vyslovení Sullova jména anebo se posuňkem chránili před uřknutím při zmínce o Cethegovi a Verrovi, kteří za sebou v centru samnitského území nezanechávali nic než spáleniště.

„Něco ti ukážu," řekl Spartakovi Krixus naléhavě; bylo to ráno posledního zářijového dne.

Spartacus, jenž právě cvičil centurii otroků, předal velení dalšímu z gladiátorů a následoval Krixa, jenž ho netrpělivě táhl za ruku. „Co se děje?" otázal se Spartacus.

„Uvidíš sám," řekl Krixus a vedl Spartaka k rozsedlině ve stěně kráteru, odkud se otevíral pohled daleko a široko na severní svahy Vesuvu.

Na stráži tu byli dva Samnité, obrátili teď rozrušené tváře ke svému vůdci. „Podívej!" řekl jeden z nich.

Spartacus vyhlédl. Na tisíc stop pod ním se táhla nehostinná změť skalisek a roklin; pod nimi pak už ležela spořádaná políčka. A strništěm pšeničných lánů se vinul pochodový proud římských vojáků vedených čtyřmi jezdci v attických přilbách a s ozdobnými pancíři vyšších důstojníků; osamělý muž držící se v odstupu za třemi předními jezdci měl přes prsa předepsaným způsobem uvázánu širokou nachovou stuhu vysokého imperia.

„Nu, nu! Vyslali proti nám přinejmenším prétora!" uchichtl se Spartacus.

„Kolik je to legií?" otázal se s ustaraným pohledem Krixus.

Spartacus se na něho překvapeně zahleděl. „Legií? Vždyť jsi v nich přece sloužil, Krixe, takže bys to měl poznat sám!"

„To je právě to! Já jsem *v nich* samozřejmě sloužil. Jenomže když sloužíš *v nich*, nemůžeš se nikdy podívat, jak vypadají zvenčí."

Spartacus se zasmál a prohrábl Krixovi rukou kštici. „Buď klidný, tam dole není ani celá půlka legie – nějakých pět kohort těch nejzelenějších nováčků, jaké jsem kdy viděl. Všimni si, jak se motají. Nedokáží udržet řádně vyrovnaný zástup, ba ani pravidelné rozestupy, vidíš? Co je pro nás ovšem mnohem důležitější – vede je kdosi zrovna tak zelený, jako jsou oni! Podívej, jak jede až za svými legáty! To je jisté znamení! Vojevůdce, který si věří, je vždycky první a v čele."

„Pět kohort? To je přinejmenším dva a půl tisíce mužů."

„Ovšem pět kohort, které jaktěživy neviděly legii, Krixe."

„Dám vyhlásit poplach."

„Ne, zůstaň tu raději se mnou. Nechme je při tom, že jsme je nepostřehli přicházet. Pokud by zaslechli trubky a křik, zastavili by se teď a utábořili by se dole pod svahem. Budou-li se naproti tomu domnívat, že se k nám přikradli nepozorováni, povede je ten hlupák, co je v jejich čele, dál, až se dostane do skal a pochopí, že tam řádný tábor zřídit nedokáže. Jenomže tou dobou už bude pozdě na to, aby se přeskupili a sestoupili zase dolů – budou se muset na noc uvelebit po malých skupinkách, kdekoli k tomu najdou příhodné místečko. Hlupáci! Kdyby byli horu obešli z jihu, byli by mohli použít cesty, která vede rovnou k naší prohlubni."

Než se docela sešeřilo, zjistil Spartacus nade vši pochybnost, že se trestná výprava skutečně skládá ze samých nezkušených nováčků a že v jejich čele stojí prétor jménem Gaius Claudius Glaber; senát mu uložil, aby si v Capui vyzvedl pět kohort, až tam dospěje – a aby se pak s ním dal na pochod a uprchlíky z té jejich díry ve Vesuvu pěkně vytopil.

Ještě před úsvitem přestala trestná výprava existovat. V průběhu noci rozmístil Spartacus v tichosti ve skalách pod sebou přepadové oddíly, některé z nich se dokonce spouštěly i po lanech. Měly za úkol nepřátele jednoho po druhém v tichosti a rychle postupně pozabíjet. Nováčci byli natolik neopatrní, že svlékli brnění a spolu se zbraněmi je složili na hromady, ještě než se schoulili u ohníčků, které prozradily kdejakou roklinu, v níž se rozhodli přespat. A Gaius Claudius Glaber byl zase natolik prostoduchý, že považoval tento terén za lepší ochranu než řádně vybudovaný tábor. Později k ránu si někteří z bdělejších vojáků uvědomili, co se děje, a udělali poplach. Došlo k naprostému zmatku.

V tu chvíli udeřil Spartacus plnou silou, ženy z tábora mu k tomu svítily pochodněmi. Polovina Glabrových vojáků padla, druhá prchla – avšak zbraně i zbroj ponechala za sebou. Nejvýznačnějšími uprchlíky byli Glaber a jeho tři legáti.

Zásoby v kráterové prohlubni se rozrostly o zbraně dvou tisíc osmi set pěších; Spartacus vyřadil z výzbroje své rostoucí armády všechny gladiátorské rekvizity, nahradil je řádnými legionářskými zbraněmi a připojil Glabrův nákladní trén ke svým vozům a tahounům. Narůstal proud dalších dobrovolníků, povětšině vycvičených vojáků; když jejich počet dostoupil pěti tisíc, rozhodl Spartacus, že prohlubeň ve svazích Vesuvu už splnila svůj účel, a vyvedl z ní svou legii ven.

Věděl přesně, kam se odebrat.

* * *

A tak, když se prétoři Publius Varinius a Lucius Cossinius dali se dvěma legiemi nováčků na pochod z tábora v Capui po silnici směrem na Nolu, narazili nedaleko zpustošené Vily Batiatovy na dobře vybudované římské opevnění. Varinius, velitel skupiny, byl zkušený voják, stejně tak i jeho zástupce Cossinius. Už při prvním pohledu na příslušníky svých dvou legií se zděsili; byli to rekruti ještě natolik zelení, že jejich základní výcvik sotva započal! Situaci prétorům navíc znesnadňovalo i počasí, byla zima, pršelo a vál ostrý vítr, a navíc mezi mužstvem propukla jakási prudká choroba dýchacích cest. Když Varinius spatřil důkladnou stavbu poblíž silnice na Nolu, poznal okamžitě, že náleží vzbouřencům – ale byl si vědom i toho, že jeho vlastní muži nejsou schopni na ni zaútočit. Zřídil namísto toho tábor poblíž vzbouřenců.

Nikdo tehdy ještě neznal ani jediné ze jmen rebelů, ani žádné jiné podrobnosti o nich; vědělo se o nich jen, že unikli z gladiátorské školy Gnaea Cornelia Lentula Batiata (jenž figuroval jako její vlastník), že se pak ukryli na hoře Vesuvu a že se k nim od té chvíle připojilo pár tisíc nespokojenců z řad Samnitů, Lukánů a otroků. Od zostuzeného Glabra pak došla zpráva, že teď vzbouřenci mají veškerou jeho výzbroj a že jsou natolik dobře vedeni, že Glabrových pět kohort rozdrtili s přímo profesionální zručností.

Důkladnějším průzkumem si však Varinius a Cossinius upřesnili, že síla posádky vzbouřeneckého tábora nepřesahuje pět tisíc osob a že jistou část z nich tvoří ženy. Varinia to povzbudilo natolik, že hned následujícího jitra nastoupil s oběma svými legiemi do útoku, zcela přesvědčen, že i s nezkušenými a nemocnými vojáky má dostatečnou početní převahu, aby zvítězil. I nadále silně pršelo.

Když bylo po bitvě, nevěděl Varinius, zda má svou porážku přičíst spíše hrůze, jaká pojala jeho muže při pohledu na vzbouřence, anebo chorobě, pod jejímž účinkem řada jeho legionářů prostě složila zbraně. Odmítli jít do boje s tvrzením, že jít nemohou, že

prostě jít nedokáží. Nejhorší ze všeho bylo, že padl Cossinius, jenž se snažil zastavit skupinu pokoušející se z bitvy zběhnout – a že z bitevního pole vzbouřenci pobrali většinu výzbroje po padlých. Pronásledovat je nemělo smysl, odpochodovali hustým deštěm směrem k svému táboru. Varinius obrátil své urousané a demoralizované jednotky čelem vzad a vrátil se do Capuy, odkud napsal senátu velice otevřený list, v němž nijak nešetřil sám sebe, avšak nešetřil ani senát. V Itálii v dané chvíli prostě neexistují žádní vycvičení a zkušení vojáci, uvedl ve svém dopise – krom vzbouřenců ovšem.

Měl už i jméno, jímž mohl svou zprávu upřesnit: Spartacus, thrácký gladiátor.

Po šest tržních období se Varinius soustředil na výcvik svých nebohých nováčků, z nichž většina sice přežila bitvu, avšak neposkytovala naději, že by přečkala i onemocnění dýchacích cest, které ve vojsku nepřestávalo řádit. Přivolal si na pomoc i některé Sullovy veteránské centuriony, aby mu asistovali při výcviku, nepodařilo se mu je však přesvědčit, aby vstoupili do armády. Senát považoval za nutné začít s náborem do dalších čtyř legií a ujistil Varinia, že má zajištěnu podporu senátu ve všem, co bude považovat za potřebné učinit. Z osmi prétorů roku byl z Říma odeslán k Variniovi již čtvrtý, Publius Valerius, aby se stal jeho starším legátem. První prétor se dal na útěk, druhý padl, další utrpěl těžkou porážku – pro čtvrtého věru neveselé vyhlídky.

Koncem listopadu už Varinius považoval své muže za dostatečně připravené a vyvedl je tedy z Capuy, aby znovu napadl Spartakův tábor. Nalezl ho však opuštěný. Spartacus se z něho potají vykradl, další známka toho, že jde o římsky uvažujícího vojáka, ať už to je Thrák či nikoli. Nešťastného Varinia ani nadále nepřestávaly pronásledovat nemoci. Když pak vedl své početně slabé legie dále na jih, nezbylo mu, než bezmocně přihlížet, jak se celé kohorty musí zastavovat a opouštět pochodový proud, a jejich centurioni mohli toliko přislíbit, že ho dohoní, jakmile se jejich mužstvo opět trochu zotaví. Poblíž Picentia, těsně před brodem přes řeku Silarus, vzbouřence opět dostihl, s hrůzou ovšem zjistil, že se Spartakova legie zatím rozrostla v celou armádu. Ještě před necelými dvěma měsíci jich bylo sotva pět tisíc – teď už měl Spartacus pětadvacet tisíc mužů! Zaútočit na ně se Varinius neodvážil, musel jen nečinně sledovat, jak se tato naráz vybujelá síla přepravuje přes Silarus a pochoduje dál po Via Popillia do Lukánie.

Když ho konečně dohonily postižené kohorty a když už bylo patrné zlepšení i u těch nemocných, kteří s ním přes své obtíže pochodovali dál, zasedli Varinius a Valerius k poradě. Mají rebely pronásledovat do Lukánie, anebo se raději vrátit do Capuy a strávit tam zimu výcvikem početnější armády?

„V podstatě jde o to," řekl Valerius, „zda by bylo lepší podstoupit bitvu nyní, třebaže stojíme proti značné přesile, anebo zda se nám povede v průběhu zimy sehnat tolik dalších mužů, že by bylo moudřejší střetnutí odložit až na jaro."

„Myslím, že tu není o čem uvažovat," řekl Varinius. „Musíme se za nimi vydat hned. Do jara se jejich počty bezpochyby ještě zdvojnásobí – a každý z mužů, kterého do svých jednotek získají, bude lukánský veterán."

A tak se za vzbouřenci Varinius s Valeriem přece jen vydali, třebaže dostali zprávu, že Spartacus z Via Popillia odbočil a vytrvale postupuje do pustých lukánských hor. Sledovali je plných osm dní, nespatřili za tu dobu nic než zastaralé stopy a každou noc zřizovali pevný tábor. Vyčerpávající práce, diktovaná nicméně obezřetností.

Devátého večera začala táž činnost nanovo, za reptání mužstva, které zatím nestrávilo v legiích tolik času, aby pochopilo nezbytnost a výhodnost pevného tábora.

A zatímco byly z hlíny vyházené z příkopů vršeny obranné valy, Spartacus na ně znenadání zaútočil. Tváří v tvář převaze a překonán protivníkem i jako velitel neměl Varinius jinou možnost než ustoupit, ač musel na místě zanechat spolu se svým nádherně vystrojeným státním koněm i většinu svých mužů. Z osmnácti kohort, s nimiž v Capui začínal, se jich z Lukánie vrátilo jen pět; poté co opět přebrodili Silarus zpět do Kampánie, ponechali těchto pět kohort, aby střežily brod pod velením kvestora Gaia Torania.

Oba prétoři se vydali do Říma pobídnout senát, aby dal co nejrychleji vycvičit další vojáky. Situace se nesporně horšila den za dnem, jelikož však Lucullus a Marcus Cotta měli celou jednu armádu na východě a Pompeius druhou v Hispánii, považovali mnozí senátoři nábor vojáků za zbytečné maření času. Italský pramen už vyschl. Až pak v lednu přišla zpráva, že Spartacus vytáhl z Lukánie se *čtyřiceti tisíci* muži organizovanými v osmi plně výkonných legiích. Nebohého Gaia Torania a jeho pět kohort u brodu přes Silarus rozdrtili a do jednoho pobili. Kampánie byla Spartakovi vydána na milost a nemilost, a jak zprávy uváděly, snažil se Spartacus, co mohl, přemluvit města se samnitským obyvatelstvem, aby se prohlásila pro svobodnou Itálii.

Tribunové státní pokladny dostali jasný pokyn, aby už přestali fňukat a začali urychleně shánět peníze na vylákání veteránů ze závětří jejich výslužby. Prétor Quintus Arrius (jenž měl původně vystřídat Gaia Verra v úřadu správce Sicílie) dostal příkaz, aby se spěšně vydal do Capuy a započal organizovat řádnou konsulskou armádu o čtyřech legiích, co možná nejvíce vyztuženou získanými veterány. A noví konsulově, Lucius Gellius Poplicola a Gnaeus Cornelius Lentulus Clodianus, byli formálně pověřeni velením ve válce se Spartakem.

*** * ***

O tom všem se Spartacus postupně dovídal od chvíle, kdy znovu vstoupil do Kampánie. Jelikož jeho armáda se stále ještě rozrůstala, zvykl si stmelovat ji přímo za pochodu, formovat cestou nové kohorty a cvičit je. Zarmoutilo ho nesmírně, když za úspěšného přepadu Varienova a Valeriova tábora padl Oinomaios, avšak Krixus byl náramně při životě a vyvstávali i další schopní legáti. Státní kůň, jenž patříval Varienovi, teď velice slušel vrchnímu veliteli vzbouřenců! Byl ukázkový. Každé ráno ho Spartacus políbil na čenich a pohladil ho po vlající stříbřité hřívě, než se mu vyhoupl na hřbet; říkal mu Batiatus.

Přesvědčen, že se za něho automaticky postaví města jako Nola a Nuceria, k nim bezodkladně vypravil své vyslance, aby jim vysvětlili, že hodlá pomoci Quintovi Sertoriovi ustavit novou římskou republiku, a aby je současně požádali o vojáky, materiál a peníze. Dostalo se mu však rázné odpovědi, že žádné město v Kampánii ani v jiné oblasti Itálie nehodlá podpořit věc Quinta Sertoria – ani gladiátorského vojevůdce Spartaka.

„Nemáme Římany v lásce," řekli magistráti Noly, „a jsme hrdí na to, že jsme dokázali Římu vzdorovat déle než jakékoli jiné město v celé Itálii. Ale toho už bylo dost! Nikdy víc! Náš majetek vzal za své; všichni naši mladí muži jsou mrtví. Nehodláme se s tebou spojit proti Římu."

Když obdržel stejnou odpověď i z Nucerie, povolal si Spartacus k poradě v nejužším kruhu Krixa a Aluso.

„Vyplenit," řekla thrácká kněžka. „Jen jim ukaž, že moudřejší pro ně by bylo spojit se s námi."

„Já souhlasím," řekl Krixus, „třebaže pro to mám trochu jiné důvody. Máme čtyřicet tisíc mužů, dostatek vybavení pro každého z nich a hojnost jídla. Ale jinak nemáme naprosto nic, Spartaku. Je sice krásné moci slíbit našim vojákům důstojný život a blahobyt pod vládou Quinta Sertoria, ale lepší by bylo, dát jim trochu toho blahobytu okusit už teď. Pokud vypleníme každé město, které odmítne se k nám připojit, zastrašíme ta, na něž se teprve budeme obracet – a ***navíc*** ještě uděláme radost našim legiím. Ženské, kořist – není takový voják, který by nemiloval plen."

V napětí vyvolaném odmítnutím, za nímž vycítil nedocenění všech jeho snah, se tento Spartacus rozhodl mnohem rychleji, než by to byl dokázal Spartacus předgladiátorských časů; to ještě žil jiným životem, dnes se z něho stal zcela nový člověk. „Dobrá. Nucerii a Nolu vezmeme ztečí. Řekni mužům, ať nemají slitování."

Slitování muži neměli. Když Spartacus hodnotil výsledky, dospěl k názoru, že na plenění měst cosi je. Nuceria i Nola poskytly šperky i hotové peníze, jídlo, ženy; pokud bude v plenění takto pokračovat, bude schopen Quintu Sertoriovi nabídnout nejen velkou armádu, ale i velký majetek! A pokud se tak stane, zdálo se mu víc než pravděpodobné, že Quintus Sertorius pak jako diktátor Říma ustanoví thráckého gladiátora Spartaka svým velitelem jízdy.

Proto bylo třeba takový obrovský majetek nashromáždit, dříve než opustí Itálii. Ze všech stran se k němu hrnuli další a další muži a stejně tak mu přicházely návrhy, kde ještě by se dala získat bohatá kořist v oněch částech Lukánie, Bruttia a Kalábrie, které byly ušetřeny za války s Italiky. A tak putovali vzbouřenci z Kampánie na jih, aby vyrabovali Consentii v Bruttiu a pak Thurie a Metapontum na březích Tarentského zálivu. K velké Spartakově radosti se ukázalo, že tato města skutečně vlastnila ohromující majetek.

Když Aluso dokončila úpravu Batiatovy lebky, daroval jí tence vytepaný stříbrný plát, aby jím kostěný pohár vyložila; po vyplenění Consentie, Thurií a Metaponta jí však řekl, ať stříbro vyhodí na nejbližší smetiště a nahradí je zlatem. Toto všechno bylo svádivé, přitahovalo ho to, právě tak jako ho trvale přitahovala Aluso, která sice uvažovala jako barbarka, měla však pro něho nesmírné kouzlo a stála při něm jako sám talisman jeho štěstí. Dokud bude mít Aluso po boku, bude patřit mezi vyvolence Fortuny.

Ano, byla úžasná. Dokázala najít vodu, vytušila každou hrozící pohromu, vždy od ní dostal správnou radu. Čekala teď jeho dítě a byla pro něho dokonalost sama, její sytě rudá ústa přesně ladila s vlasy jako len a světlýma očima bílého vlka z divočiny, kotníky i zápěstí jí jen zvonily zlatem, kterým se ověsila, a v neposlední řadě to byla Thrákyně – a on se přece Thrákem stal. Náleželi jeden k druhému a ona pro něho byla samým zosobněním tohoto jeho podivuhodného nového života.

Začátkem dubna se přesunul do východního Samnia, přesvědčen, že alespoň tam se k němu města připojí. Avšak Aesernia, Bovianum, Beneventum a Saepinum svorně odmítly veškeré jeho námluvy – nespojíme se s tebou, nechceme s tebou nic mít, jdi pryč! Nestály ani za plenění. Verres a Cethegus tam neponechali pranic. Zato se do jeho armády nepřestávali hlásit další Samnitové; dosáhla už počtu devadesáti tisíc mužů.

Tak velký počet lidí, jak Spartacus zjišťoval, bylo obtížné zvládnout. Třebaže byli vojáci organizováni do legií podle římských náležitostí a třebaže po římsku byli i vyzbrojeni, stále se mu nedařilo nalézat dostatek schopných legátů a tribunů, aby udržel

na uzdě vojenské výstřelky – víno, nepěkné sváry vyvolávané ženskými souputnicemi legií. Svrchovaný čas, usoudil, vydat se do Italské Galie, Zaalpské Galie a dál za Quintem Sertoriem v Přední Hispánii. Nikoli ovšem cestou západně od Apenin – netoužil dostat se do blízkosti Říma. Chtěl se raději držet adriatického pobřeží a pochodovat oblastmi, které dříve vedly rozhořčený boj proti římské nadvládě nad poloostrovem – mezi Marruciny, Vestiny, Frentany a jižními Piceny. Mnoho z jejich mužů se k němu bezpochyby rovněž připojí!

Avšak Krixus do Přední Hispánie odejít odmítl. A stejně tak odmítlo i třicet tisíc mužů jeho části armády.

„Nač se vláčet tak daleko?“ vyptával se. „Jestli je to, co o Quintovi Sertoriovi říkáš, pravda, pak on stejně jednoho dne do Itálie dorazí. A bude lépe, když nás nalezne stále ještě tady, v Itálii, s jednou nohou na šíji Říma. Odtud do Hispánie je to půl druhého tisíce mil, a celou cestu budeme pochodovat mezi samými barbarskými kmeny, kteří v nás nebudou spatřovat nic jiného než zase nějaké další Římany. Moji muži i já jsme proti tomu opustit Itálii.“

„Jestli jste ty a tví muži proti odchodu z Itálie,“ řekl Spartacus rozezleně, „tak z ní tedy neodcházejte! Co je mi vlastně po tom? Musím se teď starat o bezmála stovku tisíc mužů, a to je až příliš mnoho! Jdi si, Krixe – a čím dál půjdete, tím líp! Seber si svých třicet tisíc pitomců a zůstaňte si v Itálii.“

A když se tedy Spartacus a sedmdesát tisíc vojáků – spolu s ohromným zavazadlovým trénem a čtyřiceti tisíci ženami, nemluvě ani o novorozeňatech a odrostlejších dětech – obrátili k severu, aby překročili řeku Tifernus, Krixus a jeho třicet tisíc stoupenců se otočili k jihu směrem k Brundisiu. Byl konec dubna,

* * *

Téměř ve stejnou chvíli odjížděli konsulové Gellius a Clodianus z Říma, aby převzali své jednotky v Capui, poté co exprétor Quintus Arrius senátu ohlásil, že čtyři legie nových vojáků shromážděné v Capui jsou už v tak dobrém stavu, v jakém jen kdy dokáží být; za to, že jsou schopní se utkat v bitvě se zaručit nechtěl, prohlásil však alespoň, že v to doufá.

Když konsulové dorazili do Capui, obdrželi zprávu o roztržce mezi Spartakem a Krixem a o novém směru, jímž se Spartacus ubírá na sever. Byl tedy dohodnut plán; Quintus Arrius odvede jednu legii na jih, aby se tam neprodleně utkal s Krixem; Gellius se zatím s další legií půjde Spartakovi v patách, dokud se k němu nebude moci připojit i Arrius; a Clodianus vyrazí rychlým pochodem vzhůru, mine Řím, dá se po Via Valeria a vynoří se na adriatickém pobřeží dosti vysoko na sever od Spartaka. Oba konsulové pak budou mít Spartaka mezi sebou a budou moci čelisti kleští kdykoli sevřít.

Pár dní nato už přišla od Quinta Arria skvělá zpráva. Třebaže proti sobě měl pětinásobnou přesilu, skryl se na hoře Garganus v Apulii a vyrazil pak proti neuspořádané a natěsnané mase lidstva, kterou Krixus zavedl rovnou do pasti. Krixus spolu se svými třiceti tisíci stoupenci padli, zatímco ti, kteří přepad přežili, byli vzápětí popraveni; Quintus Arrius si nehodlal ponechat v zádech žádné živoucí nepřátele.

Gellius takové štěstí neměl. Totéž, co učinil Arrius Krixovi, provedl jemu samému Spartacus. Vojáci jediné legie, kterou Gellius měl, se v okamžiku, kdy spatřili to obrovské vojsko, které se na ně řítí, rozprchli na všechny strany. Jak se ukázalo, dobře učinili, neboť všichni, kdo setrvali na místě, byli povražděni. A prchli alespoň, aniž na

místě zanechali zbraně a zbroj, takže když se Arrius a Gellius opět spojili a sehnali je dohromady, byli plně vybaveni a mohli (alespoň teoreticky) opět bojovat, aniž se museli nejprve vracet do Capuy.

O to, co budou po své porážce dál podnikat Arrius a Gellius, se Spartacus nestaral; dal se ihned na pochod na sever, aby se utkal s Clodianem, o jehož záměru se dozvěděl od zajatého římského tribuna. U Hadrie na adriatickém pobřeží se obě armády střetly, a to s velice podobným výsledkem pro Clodiana jako předtím pro Gellia. Clodianovo vojsko se v panice rozprchlo. Po těchto dvou vítězstvích postupoval Spartacus už nikým nezadržován dál k severu.

Gellius, Clodianus a Arrius se tím nedali odradit, znovu zorganizovali své jednotky a podnikli nový pokus u Firma Picena. Opět byli poraženi. Spartacus dosáhl na pochodu Ager Gallicus. Překročil Rubico do Italské Galie koncem měsíce *sextilis* a vydal se po Via Aemilia směrem k Placentii a k západním Alpám. Už přicházíme, Quinte Sertorie!

Pádské údolí hýřilo bujnou zelení, s hojnou pastvou a městskými sýpkami přetékajícími zrnem. Jelikož teď Spartacus už systematicky plenil všechna města na cestě, nedošel u obyvatel Italské Galie přílišné obliby.

V Mutině, na půl cestě k Alpám, narazila obrovská armáda na správce Italské Galie, Gaia Cassia Longina, jenž se s jedinou legií statečně pokusil přehradit jim cestu. Třebaže to byl čin víc než hrdinský, nemohl než neuspět; o dva dny později dorazil s druhou legií Italské Galie jeho legát Gnaeus Manlius a stihl ho týž osud jako Cassia. V obou případech bojovali římští vojáci až do konce, což znamenalo, že Spartacus na bojišti posbíral kompletní výzbroj pro dalších deset tisíc mužů.

Jediný Říman, s nímž zatím Spartacus osobně jednal (a vyhýbal-li se takovým jednáním on sám, neučinil tak samozřejmě ani nikdo jiný z celé té obrovité a děsivé hordy), byl tribun zajatý před několika měsíci při první Gelliově porážce. Gellia, Clodiana nebo Arria nezahlédl Spartacus u Hadrie a u Firma Picena ani zdálky. Zato nyní u Mutiny získal dva vysoce postavené římské zajatce, Gaia Cassia a Gnaea Manlia, a pojal úmysl si s nimi promluvit: je čas, aby konečně dva členové senátu uviděli na vlastní oči muže, o kterém mluví celá Itálie a Italská Galie! Je na čase, aby senát věděl, kdo on vlastně je. Neboť neměl nejmenší úmysl Cassia a Manlia zabít ani je držet v zajetí; chtěl, aby se vrátili do Říma a podali tam osobně zprávu.

Dal však zajatce spoutat okovy, a když je před něj předvedli, seděl na pódiu v čisté bílé toze. Cassius i Manlius ustrnuli, avšak teprve když je oslovil dobrou latinou s kampánským přízvukem, uvědomili si, koho mají před sebou.

„Ty jsi Italik!“ řekl Cassius.

„Jsem Říman,“ opravil ho Spartacus.

Žádný z Cassiů se nikdy nepodroboval snadno; rod měl ve vínku prudkost a bojovnost, a třebaže se občas nějaký Cassius v boji dopustil z vojenského hlediska nehoráznosti, žádný nikdy z boje neuprchl. A tak se i tento Cassius projevil jako pravý člen rodu, pozvedl jednu paži a zahrozil urostlému a pohlednému muži na pódiu pěstí.

„Zbav mě potupy těchhle pout, a bude z tebe mrtvý Říman!“ houkl na Spartaka. „Dezertér, co? Odsouzený zápasit jako Thrák!“

Spartacus zrudl. „Nejsem žádný dezertér,“ řekl upjatě. „Máš před sebou vojenského tribuna, který byl v Illyriku nespravedlivě odsouzen pro vzpouru. A pouta se ti zdají potupná? Nu, jak podle tebe mohla chutnat pouta mně, když jsem byl poslán do školy k takové ohavě, jako byl Batiatus? Řetěz za řetěz, prokonsule Cassie!“

„Skoncuj s tím už a zab nás,“ řekl Cassius.

„Zabít vás? Och, to nemám vůbec v úmyslu," usmál se Spartacus. „Dám vám teď volnost, poté co jste zakusili tu *potupu* pout. Odeberete se zpátky do Říma a povíte senátu, kdo jsem, kam jdu a co zamýšlím udělat, až tam dospěji – a čím se stanu, až se zase vrátím."

Manlius sebou trhl, jako by na to chtěl odpovědět, avšak Cassius se po něm jen otočil a umlčel ho pohledem; Manlius se ovládl.

„Takže senátu vyřiďte toto," vyštěkl Spartacus, vyskočil a neposkvrněnou togu ze sebe strhl; otřel si o ni nohy s takovou rozkoší, jako když po sobě pes zadníma nohama zahrabává hromádku, a odkopl ji pak z pódia. „Mám tu osmdesát tisíc mužů, všechny náležitě vyzbrojené a vycvičené k boji stejně jako Římané. Většina z nich jsou Samnitové a Lukánové, ale i otroci, kteří se do mé armády přihlásili, jsou stateční muži. Mám tisíce talentů získaných plenem. A jsem na cestě za Quintem Sertoriem do Přední Hispánie. On a já nadobro zničíme římské armády a jejich vojevůdce v Přední i Zadní Hispánii a pak se společně vydáme na pochod zpátky do Itálie. Ten *tvůj* Řím nemá sebemenší vyhlídku před námi obstát, prokonsule! Než se rok s rokem sejde, bude Quintus Sertorius v Římě diktátorem a já budu jeho velitelem jízdy!"

Výraz Cassiovy i Manliovy tváře se při jeho slovech postupně proměňoval – od ohromení, úzkosti, nelibosti a hněvu přes nedůvěřivý údiv a úžas až posléze po neskonalé *veselí.* Oba muži zaklonili hlavy a bujně se rozhlaholili nefalšovaným smíchem, zatímco Spartacus před nimi nehnutě stál a cítil, jak se mu do tváří nahrnula krev. Co jim jen připadlo tak směšné? Čemu se to posmívají, jeho smělosti? Domnívají se o něm, že snad zešílel?

„Och, ty pitomo jeden!" řekl Cassius, když byl opět mocen slova, na tvářích dosud slzy smíchu. „Ty prosťáčku! Ty neskonalý troubo! Máš ty vůbec nějakou zpravodajskou službu? To se ví, že nemáš! Ty nemáš ani na to, nač stačí řiť každého římského vojevůdce! Jaký je rozdíl mezi tou tvojí sběří tady a hordami barbarů? Žádný, to je to celé! Nechce se mi vůbec věřit, že by ses o něčem nedozvěděl, ale ty to zřejmě doopravdy nevíš!"

„A co?" otázal se Spartacus a z tváří se mu vytratila všechna barva. Nezmocnil se ho hněv nad Cassiovým posměšným tónem, nad hanlivými přízvisky, kterými ho počastoval; jediné, co pociťoval, byl strach.

„Sertorius je *mrtvý!* Zabil ho jeho vlastní starší legát Perperna, už loni v zimě! V celé Hispánii nezbyl jediný rebel! Jen vítězné legie Metella Pia a Pompeia Magna, které co nevidět připochodují do Itálie a zúčtují s tebou i s celou tou tvou bandou barbarů!" A Cassius se znovu rozesmál.

Spartacus ho dál už neposlouchal, utekl z místnosti, dlaně přitisknuty na uši, a vyhledal Aluso.

Byla teď matkou Spartakova syna. Nenapadalo ji nic, čím by dokázala Spartaka utěšit; popadl nachovou vojevůdcovskou pláštěnku pohozenou na lehátku, zabořil do ní hlavu a rozplakal se.

„Co mám teď dělat?" tázal se jí a zoufale se pohupoval vpřed a vzad. „Mám armádu, která nemá nikde žádný cíl, mám lid, který nemá nikde žádný domov!"

Vlasy jí splývaly v tenkých cůpcích do tváře, kolena měla doširoka rozevřena, jak dřepěla nad pohárem s kostkami a s úděsnou mumifikovanou Batiatovou rukou. Promíchala kostičky seschlým pařátem, upřela na ně zraky a cosi mumlala.

„Velký nepřítel Říma na západě je mrtvý," řekla posléze, „avšak velký nepřítel Říma na východě dosud žije. Kostky mi říkají, že se musíme dát na pochod a spojit se s Mithridatem."

Och, proč na to jen nepřipadl sám! Spartacus odhodil vojevůdcovskou pláštěnku a vytřeštil na Aluso uslzené zraky. „Mithridatés! Nu ovšem, Mithridatés! Vydáme se přes východní Alpy do Illyrika, projdeme přes Thrákii až k Euxinu a tam se připojíme k Pontu.“ Otřel si nos hřbetem ruky, popotáhl a rozčileně pohleděl na Aluso. „Thrákie je tvoje vlast, ženo. Nechceš raději zůstat tam?“

Pohrdavě ohrnula ret. „Mé místo je po tvém boku, Spartaku. Bessové – ať jsou si toho vědomi, či ne – jsou poražený národ. *Žádný* kmen na světě není dostatečně silný na to, aby dokázal provždy vzdorovat Římu. Ne, manželi, v Thrákii my nezůstaneme. Přidáme se ke králi Mithridatovi.“

* * *

Jeden z mnoha problémů spojených s armádou tak velikou, jakou měl teď Spartacus, tkvěl v tom, že bylo zhola nemožné zůstat v přímém styku se všemi jejími členy, Shromáždil teď tak veliký dav, jak jen bylo myslitelné, a dělal co mohl, aby mu všichni jeho muži a ženy porozuměli, proč se nyní mají obrátit jiným směrem. Proč mají pochodovat zase zpět po Via Aemilia k Bononii a dát se odtamtud po Via Annia na další cestu na severovýchod k Aquilei a do Illyrika. Mnozí sice projevili pochopení, jiní však nikoli – buď proto, že neuslyšeli hovořit Spartaka osobně a dostalo se jim jen zkreslené verze toho, co říkal, nebo proto, že sdíleli nechuť a strach všech obyvatel před východním panovníkem. Quintus Sertorius – to byl *Říman.* Mithridatés byl divoch, jenž požíral italská nemluvňata a chtěl všechny zotročit.

Vydali se znovu na pochod, tentokrát směrem na východ, ale jak se blížili Bononii, nespokojenost mezi vojáky a dalšími souputníky narůstala. Jestliže už Hispánie byla neskonale vzdálená, kde to vlastně leží ten Pontos? Mnozí Samnitové a Lukáni – a ti tvořili v armádě většinu – sice hovořili oským jazykem i latinsky, řecky však rozuměli jen málo anebo vůbec ne; jak se jim povede v zemi, jako je Pontos, kde se ani nedomluví?

V Bononii se ke Spartakovi dostavila stočlenná deputace legátů, tribunů, centurionů i řadových vojáků.

„My z Itálie neodejdeme,“ prohlásili svorně.

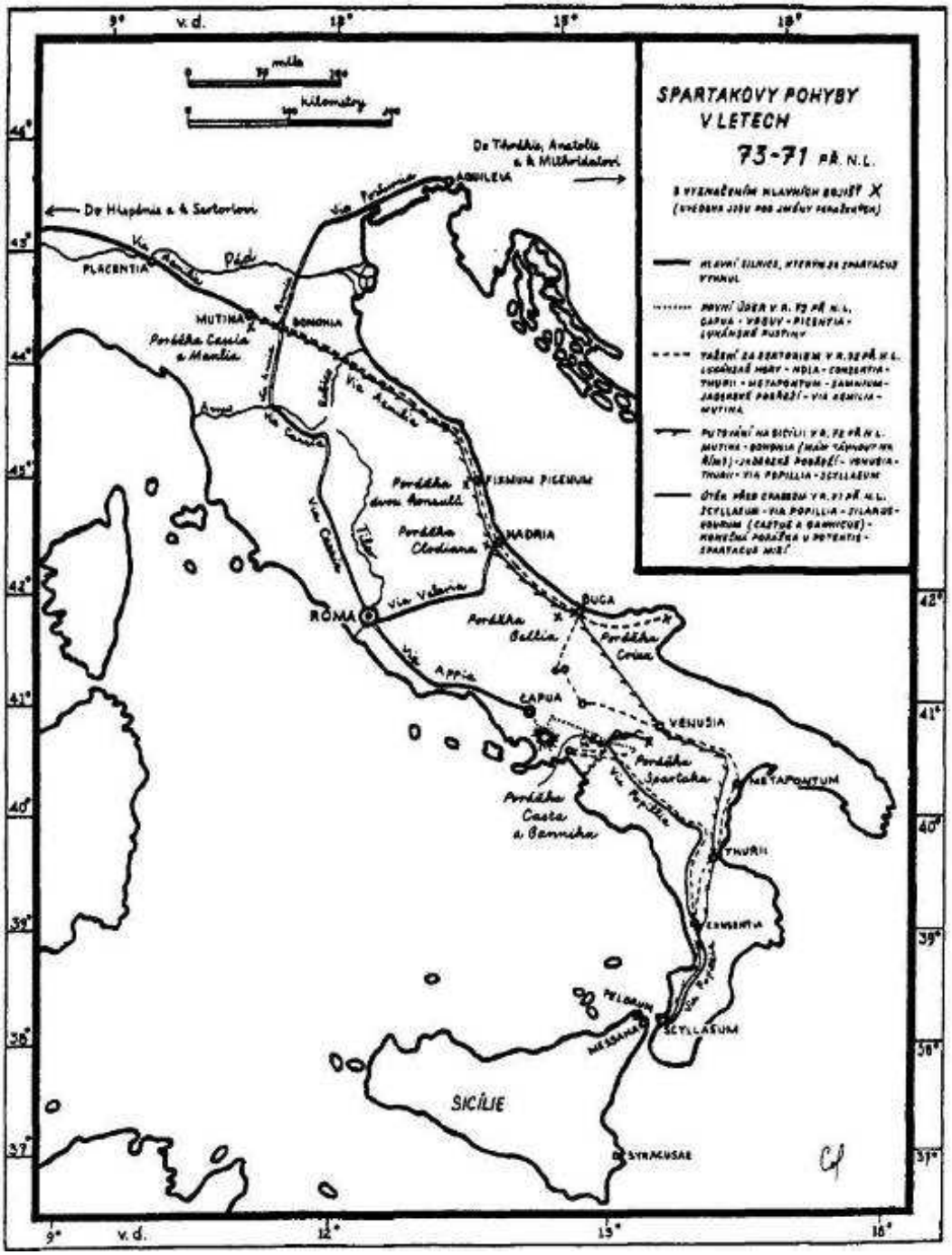
„Pak ani já vás neopustím,“ řekl Spartacus a polkl hořké zklamání. „Beze mne se rozpadnete. A Římané vás pak všechny pobijí.“

Když deputace odešla, obrátil se jako vždy k Aluso. „Byl jsem poražen, ženo, nedokázal to však žádný nepřítel zvnějšku, ani Řím ne. Naši lidé mají příliš velký strach. A nic nechápou.“

Kostičky se jí nerozložily příznivě. Hněvivě do nich strčila, poté je sebrala a schovala do váčku. Co jí řekly, mu neprozradila; byly věci, kterým bylo lépe v myslích a srdcích žen, jež mají blíže k zemi.

„Pak tedy půjdeme na Sicílii,“ řekla. „Tam kvůli nám povstanou otroci, tak jako to učinili už dvakrát. Snad nás Římané nechají obsadit Sicílii v míru, pokud jim slíbíme dodávat dostatek obilí a za nízkou cenu.“

Svou nejistotu však nedokázala skrýt; vycítil to i Spartacus a po kratičkou chvíli vzdoru si pohrával s myšlenkou zamířit s armádou na jih po Via Cassia a dát se na pochod přímo proti Římu. Pak však zvítězil rozum a důvody, které uvedla Aluso. Aluso má pravdu. Vždycky má pravdu. Bude to muset být Sicílie.

Stát se pontifikem znamenalo vstoupit do nejvýlučnější enklávy politické moci v Římě; augurství sice následovalo hned za pontifikátem – a byly rodiny, které si své augurství střežily stejně žárlivě, jako si každý rod cenil a hájil pontifikát – přesto však stáli pontifikové o kousíček před augury. Když tedy byl Gaius Julius Caesar uveden do kolegia pontifiků, uvědomoval si, že právě učinil podstatný krok ke svému konečnému cíli, konsulátu, a že tato inaugurace víc než napravuje jeho

problematické působení v úřadu flamina Dialis. Nikdo už teď na něho nebude moci ukázat prstem a tvrdit, že jeho stav je pochybný a že by snad přece jen měl i nadále být flaminem Dialis; postavení kooptovaného pontifika každému jasně říkalo, že je pevně včleněn do samého jádra republiky.

Jeho matka, jak zjistil, nově navázala přátelství s Mamerkem a s jeho manželkou Cornelií Sullou a s větší volností se teď také pohybovala mezi smetánkou společnosti, kterou si kdysi odradila svým dobrovolným vyhnanstvím v Subuře; byla mimořádně vážená, nesmírně obdivovaná. Jeho tetu Julii připravilo o postavení jakési moderní Cornelie, matky Gracchů – jakého by byla zcela určitě s přibývajícími lety jinak v římské společnosti dosáhla – ódium jejího sňatku s Gaiem Mariem. Teď se začínalo zdát, jako by tento titul mohl připadnout jeho matce! Večeřívala nyní s ženami, jako byla Catulova manželka Hortensia a Hortensiova manželka Lutatia, s mladými matronami, jako třeba se Servilií – vdovou po Brutovi a manželkou Decima Junia Silana (s nímž teď měla už dvě děvčátka, nádavkem k Brutovu synovi) – a s několika Liciniemi, Marciemi, Corneliemi z větve Scipionů a Juniami.

„Je to skvělé, *mater*, ale k čemu to?“ otázal se jí a oči mu jen hrály.

Její krásné zraky zazářily, vrásečky v koutcích úst se stahovaly, až se jí v tvářích udělaly dva dolíčky. „Očekáváš snad na řečnické otázky odpověď?“ otázala se ho. „Víš to přece právě tak dobře jako já, Caesare. Tvůj vzestup se urychluje a já se ti snažím pomoct.“ Zlehka zakašlala. „Ostatně většina těch žen si naprosto neví rady s praktickými problémy. A tak se všechny obracejí se žádostmi o radu na mne.“ Zvažovala, co právě prohlásila, a opravila se. „Všechny až na Servilii. Ta jediná je cílevědomá a rozhodná! Přesně ví, za čím jde. Měl by ses s ní někdy setkat, Caesare.“

Zatvářil se neskonale znuděně. „Děkuji, *mater*, raději snad ne. Jsem ti nesmírně vděčný za všechnu pomoc, kterou mi poskytuješ, ale to ještě neznamená, že budu chodit na koláčkové dýchánky. Jediné ženy kromě tebe a Cinnilly, které mě zajímají, jsou manželky mužů, jimž hodlám nasadit parohy. A jelikož s Decimem Juniem Silanem pražádné rozbroje nemáme, nevidím, proč bych měl nějak povznášet jeho ženu. Patricijští Serviliové jsou ostatně naprosto nesnesitelní.“

„Tahle není tak nesnesitelná,“ řekla Aurelia, nikoli však tónem, který by svědčil o tom, že snad hovoří s nějakým skrytým úmyslem. Změnila téma. „Nepozorovala jsem nic, co by svědčilo o tom, že se hodláš opět vrátit k životu ve městě.“

„To proto, že to také nehodlám udělat. Mám už nejvyšší čas vydat se za Markem Fonteiem do Zaalpské Galie a absolvovat tam jedno rychlé tažení, takže tam vyrazím co nejdřív. Vrátím se napřesrok v červnu – chci se ucházet o úřad jednoho z vojenských tribunů.“

„To je rozumné,“ souhlasila Aurelia. „Říkají, že jsi vynikající voják, takže to snad teď jednou prokážeš i *legálním* způsobem.“

Ošil se. „To nebylo pěkné ani spravedlivé, *mater*!“

*** * ***

Fonteius, jenž jako většina zaalpských správců sídlil v Massilii, měl pro Caesara na celých příštích deset měsíců víc než dost práce. V bojích s Vokoncii utržil ránu do nohy, která se nehojila, a trápilo ho pomyšlení, že všechna jeho práce přijde nakonec vniveč jen proto, že teď nemůže jezdit na koni. Když tedy dorazil Caesar, Fonteius mu předal obě legie, které měla provincie k dispozici, aby dokončil tažení vzhůru proti

proudu řeky Druentie. Sám se chtěl zatím věnovat zásobovacím cestám do Hispánie. Když přišla zpráva o Sertoriově smrti, správce si zhluboka oddychl a spolu s Caesarem zahájil bleskové tažení údolím Rhodanu do země Allobrogů.

Jako rození vojáci spolu oba vycházeli přímo skvěle a v závěru tohoto druhého tažení se jeden před druhým netajili tím, že se nic nevyrovná spolupráci s mužem, který má vynikající vojenské nadání. Takže když se Caesar vracel do Říma, tryskem jako obvykle, bylo to s vědomím, že v záznamech už má sedm tažení – a že mu zbývá odsloužit si pouhá tři poslední! Doba strávená v Galii ho nadchla, nikdy předtím se ještě nedostal na západ od Alp, a navíc měl výhodu ve stycích s Galy, neboť hovořil (díky svému někdejšímu učiteli Markovi Antoniovi Gniphonovi a také díky Cardixe a různým nájemníkům z matčiny insuly) plynně několika galskými dialekty. Saluvijští a vokoncijští zvědové, které ani nenapadlo, že by jejich řeči někdo z Římanů rozuměl, se občas – když si chtěli vyměnit informace, jež nebyly určeny pro římské uši – uchylovali k mateřštině; Caesar se jim záhy naučil rozumět, dozvídal se mnohé, co mluvčí vůbec neměli v úmyslu zveřejnit – a ani slůvkem se přitom neprozradil.

Ke kandidatuře na volbu vojenským tribunem byl právě nyní nejvhodnější čas. Spartakovy operace pro Caesara znamenaly, že službu v konsulských legiích bude pravděpodobně konat na italské půdě. Nejprve ovšem musel uspět ve volbách samých. V sněhobílé, zvlášť nakřídované kandidátské toze se vydával na obchůzky mezi voliči, po všech římských tržištích a bazilikách, po arkádách a kolonádách, po nejrůznějších sdruženích a kolegiích, chrámových schodech a zápražích. Vojenských tribunů volilo shromáždění lidu každoročně čtyřiadvacet, takže získat potřebný počet hlasů nepředstavovalo samo o sobě velký problém, jenomže Caesar si předsevzal mnohem náročnější cíl než pouhé zvolení: umínil si, že v každých volbách, kterých se za svého postupu po *cursu honorum* zúčastní, musí ze všech kandidátů získat nejvyšší počet hlasů. A tak podnikal a podstupoval mnohé, co průměrný uchazeč o tento nejnižší z magistrátských úřadů považoval přinejmenším za nadbytečné. Nenajal si také žádného soukromého *nomenclatora*, onen živoucí seznam všech možných tváří a jmen; naopak si pověst vynikajícího *nomenclatora* získal on sám – nikdy mu nevymizela z paměti tvář, kterou jednou spatřil, ani jméno s ní spojené. Muž, jenž byl polichocen tím, že i po několika letech od posledního setkání ho Caesar oslovil jménem, nabyl o tak bystrém, zdvořilém a schopném člověku rázem to nejlepší mínění – a dal mu také svůj hlas. Bylo dost zvláštní, že většina kandidátů zcela opomíjela Suburu, tvářili se, jako by neexistovala, jako by svou pokleslou úrovní jen snižovala cenu Říma, jemuž by bylo věru lépe bez ní; Caesar ovšem, jenž v Subuře strávil zatím celý svůj dosavadní život, věděl, že tato část města oplývá muži při dolní hranici první majetkové třídy a špičkami třídy druhé. Nebyl mezi nimi snad nikdo, s kým by se osobně neznal. A nikdo, kdo by pro něho odmítl hlasovat.

Byl první mezi všemi, a podobně jako dvacítka kvestorů zvolená týmž sněmem se svých povinností ujal již pátého dne v prosinci, nikoli až o Novém roku. Losování, jež mělo rozhodnout o legii, do které bude umístěn (spolu s pěti ostatními měl být zařazen do jedné ze čtyř konsulských legií), se mělo konat, teprve až nastoupí do úřadu, a nemohl si ani zadat tím, že by se u konsulských legií objevil před tímto termínem; bylo to k zoufání při pomyšlení na přímo katastrofální vojenské události toho roku!

Koncem měsíce *quinctilis* už bylo i tomu nejnechápavějšímu ze senátorů zřejmé, že konsulové Gellius a Clodius naprosto nejsou schopní Spartaka zastavit.

Za Philippova vedení (přišlo mu to dost zatěžko, neboť Gellius a Clodianus byli Pompeiovi muži stejně jako on sám) senát konsulům taktně sdělil, že je z velení ve

válce proti Spartakovi odvolává; že nadále bude třeba, aby se plně věnovali vládě v Římě, a že je konečně nezbytné, aby vedením války byl pověřen muž vybavený plným prokonsulským imperiem – muž, jenž má přímý vztah k veteránům držícím se zatím v ústraní a jenž bude mít i dostatečný vliv na to, aby se vrátili pod orly svých legií. Muž s vynikající vojenskou dráhou, pokud možno sdílející Sullovy názory. Muž, jenž je nejen členem senátu, ale má za sebou už i úřad prétora.

Kdekdo v senátě i mimo senát samozřejmě věděl, že existuje jediný člověk, jenž pro toto pověření připadá v úvahu, jediný kandidát, jenž zatím nečinně sedí v Římě, jenž v současné době nemá na krku žádnou válku ani správu provincie, jediný kandidát s potřebným vztahem k veteránům a s dobrou vojenskou dráhou za sebou: Marcus Licinius Crassus. Jako loňský městský prétor odmítl přijmout správu některé z provincií a na omluvu uvedl, že je v Římě potřebnější než kdovíkde v cizině. U kohokoli jiného by taková netečnost a nedostatek politické ctižádosti vedl k všeobecnému odsouzení; avšak Markovi Crassovi podobné slabůstky všichni v senátě tolerovali. Museli! Větší či menší částku mu byl totiž dlužen takřka každý senátor.

Ne že by byl pro toto své pověření Crassus jakkoli agitoval. Něco takového nepatřilo k jeho způsobům. Seděl si v soukromí své kanceláře za Macellem Cuppedenis a vyčkával. Slova *soukromí kanceláře* by mohla navozovat představu jistého přepychu – ale to jen do chvíle, než by zvídavý návštěvník do Crassova podniku vkročil. Nikde na stěnách vzácné obrazy, kolem žádná pohodlná lehátka, ani ponětí po prostorné síni, kde by se jeho klienti mohli občas sejít a přátelsky si potlachat, žádní sloužící, kteří by nabízeli falernské víno anebo vybrané druhy sýrů. Nebylo by to nic kromobyčejného: tak například Titus Pomponius Atticus – bývalý Crassův společník, jenž mu nyní nemohl přijít na jméno – vedl své mnohostranné obchody v přímo luxusně zařízených komnatách. Crassus byl jiný, nedokázal absolutně pochopit, k čemu by bylo, aby se snaživý podnikatel obklopoval takovýmito příjemnými zbytečnostmi. Opulentní prostory pro Crassa nepředstavovaly nic jiného než plýtvání penězi. Takže *soukromí kanceláře* v jeho pojetí vyhlíželo tak, že vlastnil stůl v jednom koutě velké místnosti, zcela zaplněné pilně se činícími účetními, písaři a sekretáři, kteří ji spolu s ním sdíleli; trochu nepohodlné to, pravda, sice bylo, zato však měl trvale na očích celé své osazenstvo – a jeho oku neuniklo pranic.

Ne, pro ono pověření nemusel skutečně podnikat naprosto nic a nemusel si ani kupovat žádnou senátorskou podporu. Za takové věci ať si klidně vyhazuje peníze Pompeius Magnus! Ten, kdo ochotně půjčuje potřebným senátorům jakoukoli částku, v hotovosti a bezúročně, ten výdaje tohoto druhu nezná. Pompeius by své peníze ovšem už nikdy neuviděl. Zatímco Crassus měl možnost půjčky vypovědět kdykoli a nikdy také neměl potíže s obstaráním jakékoli sumy.

V září se konečně senát rozhodl jednat. Dotázal se Marka Licinia Crassa, zda by byl ochoten přijmout plné prokonsulské imperium, převzít osm legií a vést je do boje s oním thráckým gladiátorem Spartakem. Trvalo mu několik dnů, než odpověděl – což učinil osobně v senátě se svou obvyklou stručností a rozvážností. Pro Caesara, jenž ho bedlivě sledoval ze svého místa na protější straně Hostiliovy kurie, to byla ukázka zosobněné moci, a také všudypřítomného pachu peněz.

Crassus byl dosti vysoké postavy, třebaže se to při jeho zavalitosti na první pohled ani nezdálo. Nebyl ovšem vysloveně tlustý. Vyhlížel spíše jako býk, měl silná zápěstí a velké ruce, mohutnou šíji i plece. Zahalen togou vyhlížel jako pouhá hora masa, dokud ovšem pozorovatel nespatřil vysunutou pravici a neukázaly se svaly na předloktí a dokud pak neucítil při stisku jeho ruky onu přímo dubovou pevnost té svírající dlaně.

Jeho široká tvář byla poněkud bezvýrazná, ne však nepříjemná, a světle šedýma očima měl ve zvyku pohlížet na své okolí s jistou mírností a laskavostí. Světle hnědé vlasy a obočí postrádaly obvyklý myší tón, a na slunci se také rychle opaloval do sněda.

Promluvil zcela normálním hlasem, který zněl překvapivě vysoko (Apollónios Molón by dozajista prohlásil, že je to tím jeho krátkým krkem, pomyslel si Caesar), a řekl: „Otcové senátoři, jsem si plně vědom pocty, kterou jste mi prokázali nabídkou tohoto vysokého velitelského pověření. Velice rád bych ji přijal, ovšem…“

Odmlčel se, vlídně přelétal pohledem z jedné tváře na druhou. „Jsem skromný člověk, a až moc dobře jsem si vědom, že pokud vůbec mám nějaký vliv, vděčím za něj tisícovkám mužů jezdeckého stavu, kteří nemají možnost svůj názor a svou vůli projevit přímo zde, na půdě senátu. Nemohu toto vysoké velení přijmout, pokud nebudu míst jistotu, že s tím i oni plně souhlasí. Proto senát snažně prosím, aby své *senatus consultum* v tomto smyslu předložil nejprve shromáždění lidu. Pokud sněm hlasováním mé pověření schválí, nesmírně rád ho přijmu.“

Chytrý Crassus! tleskal mu v duchu Caesar.

Co senát udělí, může senát také odejmout. Tak jako to učinil v případě Gellia a Clodiana. Avšak pokud bude o schválení tohoto rozhodnutí senátu požádán sněm – a pokud ho skutečně schválí – pak bude shromáždění lidu jediným orgánem, kdo by ho mohl opět odvolat. Ani to by samozřejmě nebylo vyloučeno. Ovšem s oporou v zákoně schváleném přímo shromážděním lidu bude mít Crassus proti tribunům lidu, na kousíčky rozcupovaným už Sullou, a proti ochablému senátu neochotnému přijímat jakákoli rozhodnutí velice silnou pozici. Chytrý, přechytrý Crassus!

Nikoho nepřekvapilo, že senát své *senatus consultum* poslušně předal shromáždění lidu a že ho shromáždění naprostou většinou hlasů schválilo. Marcus Licinius Crassus se tak chopil velení ve válce proti Spartakovi mnohem pevnější rukou než Pompeius v Hispánii; Pompeiovo imperium se opíralo pouze o senátní rozhodnutí, nebylo vepsáno na tabule římských zákonů.

A Marcus Crassus se dal do díla se stejnou houževnatostí, jako když se třeba ve svém podnikání pouštěl do zdánlivě tak málo slibného záměru, jakým byl výcvik otroků, skupovaných za babku, na zdatné pracovníky v těch nejnáročnějších a nejlukrativnějších profesích – z čehož mimochodem dokázal nadělat celé jmění.

První věcí, kterou učinil, bylo zveřejnění jmen svých legátů: Lucia Quinctia, dvaapadesátiletého protivy, toho, jenž věčně otravoval konsuly a soudy; Marka Mummia, téměř už v prétorském věku; Gaia Pomptina, mladého profesionálního vojáka; a Quinta Arria, jediného veterána z války proti Spartakovi, kterého si Crassus podržel.

Dále oznámil, že jelikož se konsulské legie vlivem úmrtí a dezercí svými početními stavy zmenšily ze čtyř na dvě, použije jen prvních dvanácti z celkového počtu čtyřiadvaceti vojenských tribunů, nikoli ovšem tribunů běžného roku; jejich služební období již takřka uplynulo, a on se domnívá, že pro tyto nepříliš uspokojivé legie by nemohlo být nic horšího než měnit krátce nato opět jejich velitele, sotva měsíc před zahájením tažení. Proto se rozhodl povolat vojenské tribuny nadcházejícího roku ke službě časněji. Vyžádal si také jmenovitě jednoho z kvestorů příštího roku – Gnaea Tremellia Scrofu ze staré prétorské rodiny.

Přesunul se mezitím do Capuy a vyslal verbíře za svými veterány z dob bojů proti Carbonovi a proti Samnitům. Potřeboval velice rychle sebrat šest legií. Někteří z jeho kritiků připomínali, že jeho vojákům se kdysi pranic nelíbila jeho neochota rozdělit se o kořist z měst, jako byl Tuder, a předpovídali, že zájemců nenajde dost. Čas však

mezitím na ledačems zapracoval, ať již na těchto nemilých vzpomínkách anebo naopak na srdcích veteránů, takže se ke Crassovým orlům začali hrnout houfem. Začátkem listopadu, když přišla zpráva, že se Spartacus obrátil a směřuje opět dolů po via Aemilia, byl Crassus téměř připraven vyrazit.

Nejprve bylo ovšem třeba něco učinit se zbytky konsulských legií, které se po dvojí porážce pod Gelliem a Clodianem dosud nehnuly ze svého tábora ve Firmu Picenu. Skládaly se z celkem dvaceti kohort (což byl počet odpovídající dvěma legiím), byly to však pozůstatky celkem čtyř legií, takže jen málo z nich mělo za sebou společný boj v téže jednotce. Přemístit je do Capuy nebylo možné, dokud tam neskončí organizování a výcvik šesti Crassových legií; v uplynulých letech bylo totiž ustavováno tak málo legií, že téměř polovina táborů v okolí Capuy byla uzavřena a zrušena.

Když Crassus vysílal Marka Mummia a dvanáct vojenských tribunů, aby těchto dvacet kohort ve Firmu Picenu převzali a přivedli, byl si vědom, že Spartacus a jeho lidé se už blíží k Ariminiu. Mummius proto dostal jednoznačný rozkaz. Měl se vyhnout jakémukoli bojovému dotyku se Spartakem, jenž se údajně dosud pohyboval značně daleko na sever od Firma Picena. K Mummiově smůle však Spartacus, poté co dosáhl Ariminia, začal postupovat se svým vojskem mimořádně rychle a nezávisle na ostatku svých lidí a trénu, neboť dobře věděl, že z týlu mu zatím žádné nebezpečí nehrozí. A tak se stalo, že v témže okamžiku, kdy do tábora vybudovaného Gelliem a Clodianem přibyl Mummius, dorazil k němu i předvoj spartakovců.

Srážka byla nevyhnutelná. Mummius dělal, co mohl, nic však už nemohl zachránit on sám ani jeho vojenští tribunové (mezi nimiž byl i Caesar). Nikdo z nich vojáky neznal, vojsko neprošlo řádným výcvikem a Spartaka se obávali tak, jako se děti bojí strašidel z povídaček svých chův. Bitvou se toto střetnutí ani nedalo nazvat; spartakovci se převalili táborem, jako by vůbec neexistoval, zatímco vyděšení vojáci z konsulských legií se rozprchli na všechny strany. Odhodili zbraně a servali ze sebe drátěné košile i přilby, vše, co by jim bránilo v útěku; opozdilci zahynuli, zdatní běžci si zachránili život. Spartakovci se nezdržovali s jejich pronásledováním, zastavili se jen, aby posbírali odhozené zbraně a zbroj a aby ji stáhli i z padlých.

„Nemohl jsi udělat nic, čím bys to odvrátil," řekl Caesar Mummiovi. „Chyba je v naší výzvědné službě."

„Marcus Crassus bude zuřit," stýskal si Mummius.

„To je asi slabé slovo," říkal Caesar zachmuřeně. „Ale přesto jsou ti spartakovci pouhá nedisciplinovaná banda."

„Jenže jich je přes sto tisíc!"

Stanuli na vršku nepříliš vzdáleném od oné ohromné spousty lidí proudících stále ještě k jihu; Caesar, jenž dobře viděl do dálky, ukázal před sebe.

„Vojáků nemá víc jak osmdesát tisíc, možná i méně. Ostatek jsou nejrůznější souputníci – ženy, děti, dokonce i muži, kteří zjevně nenesou žádnou zbraň. A těch je dobrých padesát tisíc. Spartacus má na krku pěkný mlýnský kámen. Musí s sebou vláčet rodiny a osobní majetek svých vojáků. To, co máš před očima, není armáda, to jsou bezdomovci, Mummie."

Mummius se odvrátil. „Nu, nemá smysl tu déle otálet. Marcus Crassus se musí dozvědět, k čemu došlo. Čím dřív, tím líp."

„Spartakovci odtud za den, za dva zmizí. Mohu navrhnout, abychom tu setrvali, dokud nebudou nadobro pryč, a pak znovu shromáždili muže z konsulských legií? Jestli je teď necháme běžet, zmizí nadobro. Myslím, že Marcus Crassus bude přece jen raději, když mu je dovedeme zpátky, ať už v jakémkoli stavu."

Mummius se na svého tribuna se zaujetím podíval. „Tobě to dost myslí, Caesare, že? Máš naprostou pravdu. Měli bychom ty pacholky pochytat a napochodovat s nimi nazpátek. Jinak nebude ten jeho vztek znát mezí.“

* * *

V táboře leželo pět kohort pobitých vojáků, mezi nimi i většina centurionů. Patnáct kohort tedy přežilo. Mummiovi trvalo jedenáct dní, než je všechny vypátral a shromáždil; nebyl to tak nesnadný úkol, jak se Mummius původně obával; nezatoulali se ve svém strachu nikam daleko, spíš se zdálo, že kdesi stále ještě bloudí jejich zdravý rozum. Patnáct kohort oděných jen v tunikách a v sandálech připochodovalo před Crassa, jenž si teď zřídil tábor před Bovianem. Zastihl oddíl spartakovců, který se zatoulal na západ od hlavního uskupení, a šest tisíc jich pobil, ale Spartacus už zatím bez překážek pokračoval v cestě směrem k Venusii. Crassus usoudil, že by nebylo moudré sledovat ho teď v terénu zcela nepříhodném pro mnohem menší římskou armádu, čelící takovéto přesile. Byl začátek prosince, jelikož se však kalendář předbíhal před skutečným časem o celých čtyřicet dnů, zima stále ještě nenastala.

Vojevůdce vyslechl Mummia v zlověstném tichu. Pak řekl: „Tobě nemám co vytknout, Mummie, ale co mám udělat s patnácti kohortami mužů, kterým se nedá věřit a kteří v sobě dodnes nenašli odvahu k boji?“

Nikdo neodpovídal. Odpověď na svou otázku už Crassus znal, věděl přesně, co udělá. Všichni přítomní si toho byli vědomi, avšak ze všech přítomných jen Crassus znal, co přijde.

Zvolna putovaly šedé oči z jednoho na druhého, prodlely na Caesarovi, pak pokračovaly dál.

„Kolik jich je celkem?“ otázal se.

„Sedm tisíc pět set, Marku Crasse. Pět set vojáků v každé kohortě,“ řekl Mummius.

„Zdecimuji je,“ řekl Crassus.

Rozhostilo se hluboké ticho; nikdo nepohnul ani svalem.

„Dej celou armádu nastoupit zítra za východu slunce a měj vše připraveno. Caesare, ty jsi pontifex, ty povedeš bohoslužbu. Zvol si obětní zvíře. Měli bychom obětovat Jovovi Nejlepšímu Největšímu, anebo jinému z bohů?“

„Myslím, že bychom měli obětovat Jovovi Zastaviteli, Marku Crasse. On je tím božstvem, jež zastavuje prchající vojsko. A Solu Indigetovi. A Belloně. Obětí by mělo být Černé tele, býček.“

„Mummie, na losování budou dohlížet tví tribunové. S výjimkou Caesara.“

Poté vojevůdce svůj štáb rozpustil. Vycházeli z hlavního stanu bez jediného slova. *Decimace!*

Za východu slunce už stálo Crassových šest legií na nástupišti, vyrovnaných jedna vedle druhé; naproti nim, v deseti řadách po sedmi stech padesáti mužích, byli seřazeni vojáci, kteří měli být podrobeni decimaci. Mummius měl za sebou horečnou noc příprav, aby zajistil co nejrychlejší a nejúčinnější průběh celého tohoto úkonu, přičemž podstatným početním principem pro decimaci byly decurie po deseti mužích; Crassus byl Mummiovi ve všech propočtech i v celkové organizaci samozřejmě s mimořádným úsilím nápomocen.

Stáli tak, jak je Mummius se svými tribuny shromáždil, oděni jen v tunikách a v sandálech, každý z nich však držel v pravici těžký klacek a všichni byli pro následné

losování očíslováni od jedné do deseti. Označeni za zbabělce jako zbabělci i vyhlíželi, žádný z nich nedokázal přemoci třes, v každé tváři se zračil děs, a navzdory mrazivému jitru se z nich pot jen lil.

„Chudáci," řekl Caesar svému kolegovi tribunovi Gaiu Popilliovi. „Nevím, co takového chlapce děsí víc – jestli pomyšlení na to, že bude tím, kdo zemře, anebo představa, že bude jedním z devíti, kteří toho jednoho budou muset ubít. Nejsou to věru žádní bojovníci."

„Jsou příliš mladí," řekl se smutkem v hlase Popillius.

„To je na celé věci snad jediná výhoda," řekl Caesar, jenž toho dne oblékl togu pontifika, nápadný a barvitý oděv ze samých širokých nachových a purpurových pruhů. „Co člověk v sedmnácti nebo osmnácti ví? Nestrachuje se o ženu ani o děti doma. Mládí je bouřlivé, potřebuje si nějak ulevit od všech návalů divokosti. A ono je přece jen lepší, když se tak stane v bitvě než někde za rvačky v taverně, kvůli vínu nebo ženské, v armádě jsou státu alespoň něčím užiteční."

„Máš tvrdou povahu," řekl Popillius.

„Ne. Jenom praktickou."

Crassus byl připraven začít. Caesar pokročil k místu, kde byly už připraveny rituální pomůcky a potřeby, a přetáhl si cíp togy přes hlavu. Každá legie měla svého vlastního kněze a augura, a jeden z vojenských augurů už játra černého telete – býčka – prozkoumal. Jelikož však decimace byla vyhrazena imperiu prokonsulského vojevůdce, vyžadovala si i oběť jí předcházející vyšší náboženskou hodnost, než jakou měl augur, proto také byl k účasti přizván Caesar a ověřoval teď augurův nález. Poté, co jasným hlasem oznámil, že Jupiter Zastavitel, Sol Indiges a Bellona jsou ochotni oběť přijmout, proslovil závěrečné modlitby. A kývnutím dal znamení Crassovi, že může započít.

Ujištěn o božském souhlasu se Crassus ujal slova. Vedle provinilých kohort byla postavena tribuna, na níž teď* stál Crassus a jeho legáti. Jediným vojenským tribunem, jenž byl součástí této skupiny, byl Caesar jako celebrující kněz; ostatní tribunové byli shluknuti kolem stolu uprostřed mezery mezi nastoupenými veteránskými legiemi a kohortami, které měly být decimovány, neboť jejich povinností bylo provést losování.

„Legáti, tribuni, centurioni, vojáci," zvolal Crassus jasným, daleko slyšitelným hlasem, „shromáždili jste se tu dnes, abyste byli svědky výkonu spravedlnosti tak řídkého a tak přísného, že už ho po řadu generací nebylo jako trestu použito. Decimací jsou postihováni vojáci, kteří se ukázali být nehodní členství v římských legiích, kteří zběhli od svých orlů způsobem naprosto zbabělým a neomluvitelným. Nařídil jsem, aby patnáct kohort, které tu teď stojí jen v tunikách, bylo decimováno z víc než naléhavých důvodů: od chvíle, kdy začátkem tohoto roku byli zařazeni do vojenské služby, opakovaně uprchli z každé bitvy, kterou měli vybojovat. Nyní, za svého posledního debaklu, spáchali navíc krajní zločin, jakého se voják může dopustit – nechali na bojišti své zbraně i zbroj, takže se jich zmocnil nepřítel a přisvojil si je pro své vlastní použití. Nikdo z nich si nezaslouží žít, není však v mé pravomoci dát je všechny popravit. To je právo senátu, a nikoho jiného než senátu. Využiji tedy svého prokonsulského práva vrchního velitele, abych dal tyto vojáky zdecimovat, a to v naději, že tím povzbudím ty, kteří přežijí, aby v budoucnu bojovali jako skuteční římští vojáci – a abych také ukázal vám ostatním, moji věrni a vytrvalí stoupenci, že zbabělost tu *nestrpím!* Nechť mi jsou všichni naši bozi svědky, že tím bude pomstěno zneuctění dobrého jména všech římských vojáků!"

Když Crassus dospíval k závěru svého projevu, narůstalo v Caesarovi napětí. Pokud ho teď nastoupených šest legií pozdraví jásotem, má Crassus souhlas armády k tomu,

co učiní; bude-li však po jeho slovech následovat ticho, čeká ho tažení se vzpourami. Decimaci nikdo nikdy neměl rád. Proto ji také žádný vojevůdce neuplatnil jako trest. Jestlipak Crassus, tak obratný a úspěšný v obchodě i v politice, se teď projevil stejně bystrým i v odhadu reakce římských vojenských veteránů?

Všech šest legií ho odměnilo nadšeným jásotem. Caesar, jenž měl příležitost pozorovat Crassa zblízka, viděl, jak i v něm téměř neznatelně povolilo jisté napětí; takže tedy ani on si nebyl tak docela jistý!

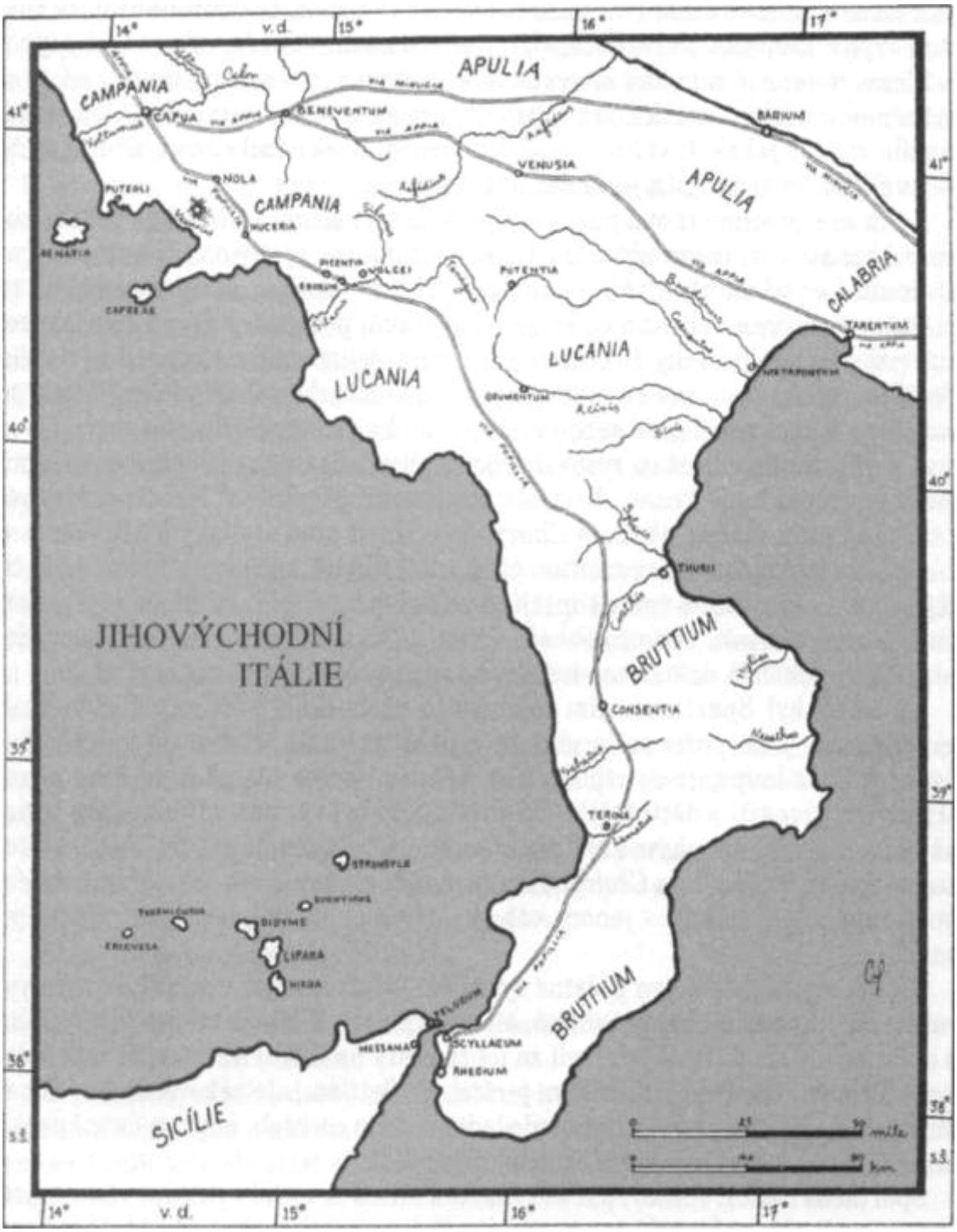
Započalo rozdílení losů. Nastoupeno bylo sedm set padesát decurií, což znamenalo, že zemře sedm set padesát mužů. Byla by se z toho mohla stát dlouhá a vleklá záležitost, avšak Crassus s Mummiem ji svou vynikající organizační přípravou podstatně zjednodušili a urychlili. Ve velikém koši leželo sedm set padesát tabulek – na sedmdesáti pěti bylo napsáno číslo I, na sedmdesáti pěti číslo II, a tak dále, až do čísla X. Do koše byly naházeny bez ladu a skladu a navíc byly ještě promíchány. Vojenský tribun Gaius Popillius dostal za úkol odpočítat po pětasedmdesáti těchto tabulkách do deseti menších košíků a každý z nich poté předat zbývajícím deseti vojenským tribunům, aby je pak rozdělili.

Proto byly provinilé kohorty seřazeny do deseti řad, s velkými vzájemnými rozestupy, po pětasedmdesáti decuriích v každé řadě. Určený vojenský tribun teď procházel od jednoho konce přidělené řady až k druhému, před každou z decurií stanul a vytáhl z košíku tabulku. Vyvolal číslo, vojín daného pořadí pokročil kupředu a tribun pokračoval k další decurii.

A za ním už začalo pobíjení. I při něm byl přesně dodržen určený řád. Dohledem nad samotnými popravami byli rozkazem pověřeni centurioni Crassových legií, kteří neznali osobně žádného muže z provinilých kohort. Jen málo centurionů, kteří patřívali k těmto patnácti kohortám, poslední bitvu přežilo, ani ti však nebyli vyňati z trestu a spolu s prostými vojíny museli podstoupit riziko losování. Rozsudek smrti vykonávalo nad tím, kdo byl vylosován, všech ostatních devět mužů decurie, kteří byli povinni svými kyji ho ubít. Nikdo tak neunikl utrpení, ani ten, kdo zemřel, ani devět zbylých.

Dohlížející centurioni znali způsob, jak se to má dít, a všem ho dopodrobna vysvětlili. „Ty si klekneš a nebudeš uhýbat," řekli odsouzenci. „Ty ho uhodíš do hlavy tak, abys ho zabil," řekli muži na levém okraji decurie. „Ty ho uhodíš tak, abys ho dorazil," nařídili dalšímu a tak postupně všem devíti, z nichž každý musel udeřit klečícího muže sukovitou holí do nechráněného týlu. Byl to vlastně nejohleduplnější způsob, jakým mohl být trest vykonán, neboť nemohlo dojít k situaci, kdy by smyslů zbavený hlouček oběť utloukal údery do všech částí těla. Jelikož nikdo z těchto mužů neměl srdce svého druha zabít, nebyla každá z ran smrtelná, některé se dokonce minuly cíle. Ale dozírající centurion nepřestával štěkat, štěkat a štěkat, jen ať tlučou vší silou a míří přesně, a jak tento proces postupoval řadou dál, od decurie k decurii, probíhal čím dál tím profesionálněji a také rychleji. Takové výsledky s sebou nese opakující se násilí, spolu s rezignací před nevyhnutelným.

Decimace trvala celých třináct hodin, její závěr probíhal už za tmy, za svitu pochodní. Teprve pak dal Crassus své armádě, znavené a s obolavělýma nohama, neboť musela vstoje přihlížet, dokud i poslední muž nezemřel, povel k rozchodu. Sedm set padesát mrtvol bylo naházeno na třicet pohřebních hranic a spáleno; namísto aby byl popel mrtvých poslán domů jejich příbuzným, nasypali ho do jam táborových latrín. Nedbalo se ani jejich závětí. Pokud po nich zbyly jaké peníze nebo majetek, byl zabaven pro státní pokladnu, aby pomohl uhradit náklady za ztracené zbraně, přilby, štíty, drátěné košile a další legionářskou výzbroj.

Nikdo z těch, kdo byli svědky decimace, první po předlouhých letech, nedokázal tento zážitek vymazat z paměti, většinu mužů zasáhl až do hloubi jejich bytostí. Přeskupeni do čtrnácti kohort, prořídlých a značně pod běžnými válečnými stavy, museli nešťastníci, kteří decimaci přečkali, zapomenout na všechnu svou bázlivost – i hrdost – a snažili se, seč jim síly stačily, aby se konečně osvědčili jako takoví vojáci, jakými je Crassus chtěl mít. Ještě než se armáda dala na pochod, přibylo z Capuy sedm kohort řádně vycvičených nováčků a bylo přiřazeno k oněm čtrnácti, takže se z nich

znovu staly plné dvě legie. Jelikož je Crassus nepřestával nazývat konsulskými legiemi, bylo do jejich velení zařazeno i všech dvanáct vojenských tribunů, přičemž Caesar, jako první z nich, byl ustanoven velitelem *Legio I.*

* * *

Ve chvílích, kdy Marcus Crassus decimoval jednotky, které nesebraly odvahu postavit se spartakovcům, Spartacus konal před městem Venusií smuteční hry za Krixa. Nebylo jeho zvykem brát zajatce, avšak v táboře konsulských legií u Firma Picena se mu podařilo obklíčit a polapit tři sta mužů (k nimž připojil některé další, jež nechal záměrně naživu pro tento okamžik); po celou cestu až do Venusie je cvičil jako gladiátory, polovinu jako Galy, polovinu jako Thráky. A pak je vybavil nejlepšími zbraněmi a zbrojí a přinutil je k uctění Krixovy památky bojovat na život a na smrt, postupně každého s každým, vždy dva přeživší, až do posledního. A s tímto konečným vítězem naložil zcela po římsku – dal ho nejprve zbičovat a pak stít. Když se tak Krixův stín dosyta napil krve tří set nepřátel, mohl být víc než uspokojen.

Pohřební slavnosti za Krixa posloužily ještě jednomu účelu; zatímco jeho obrovité procesí hodovalo a odpočívalo, Spartacus se mezi své lidi vydal, aby s nimi navázal mnohem osobnější styk, než jak tomu bylo před Mutinou, a všechny přesvědčoval, že jediným řešením oné svízelné otázky trvalého domova na plodné a bohaté půdě se může stát Sicílie. Třebaže vybral do posledního zrníčka veškeré sýpky, které na pochodu míjel, a třebaže nashromáždil velké zásoby sýrů, luštěnin, kořenové zeleniny a trvanlivého ovoce a vezl s sebou i tisíce ovcí, prasat, slepic a kachen, otázka, jak uchránit to nesmírné množství před hladem, ho mučila víc než jakákoli vidina římských armád. Nadcházela zima; umínil si, že se na Sicílii musí uchytit, ještě než nastane studený čas.

A tak se v prosinci znovu pustil k jihu, k Tarentskému zálivu, kde nebohé obce oné bohaté roviny zavodňované tolika říčkami tak přišly o veškerou podzimní úrodu i o podzimní sklizeň zeleniny. U Thurií – města, které vyplenil již za svého prvního vpádu do tohoto kraje – stočil svůj pochodový proud do vnitrozemí, vydal se údolím řeky Crathis vzhůru proti jejímu toku a vynořil se na Via Popillia. Po římském vojsku nikde ani stopy; bruttijské pohoří překročil tedy po pohodlné silnici a měl před sebou malý rybářský přístav Scyllaeum.

A v dáli za úžinou už se rýsovala Sicílie! Stačí nedlouhá přeplavba a všemu tomu trmácení bude konec. Jenomže jak hrozná přeplavba! Nebezpečným vodám před nimi vládne Skylla s Charybdou. Hned před scyllským zálivem cení z každé ze svých šesti hlav trojitou řadu zubů Skylla, zatímco psí mordy věnčící její boky nepřestajně vyjí a slintají. A pokud má loď tolik štěstí, že se jí podaří proklouznout kolem, zatímco obluda dříme, je tu stále ještě sicilská Charybda, roztáčející dokola a dokola za strašlivého řevu svůj hltavý a nenasytný vír.

Ne že by byl Spartacus sám takovýmto báchorkám věřil; aniž si to však uvědomoval, jeho pořímštělá slupka z něho začínala vrstvu po vrstvě opadávat jako z loupající se cibule, čím dál tím víc se obnažovalo jeho nitro, stále primitivnější a dětinštější. Od chvíle, kdy byl vyhnán z Cosconiovy legie, už nežil vpravdě římským životem, a tomu už bylo téměř pět let. Žena, s kterou se spojil, ve Skyllu a Charybdu pevně věřila, stejně tak jako přemnoho jeho stoupenců, a někdy – jenom *někdy!* – vídal i on ty nestvůrné příšery ve snách.

Scyllaeum hostilo nejen početné rybářské loďstvo, které dvakrát do roka vyráželo za táhnoucími hejny tuňáků, ale také piráty. Blízkost silnice Via Popillia a občasný průchod římských legií za jejich cesty na Sicílii a zase zpět nedovoloval v přístavu trvale kotvit velkým pirátským flotilám, ale několik drobných námořních zlodějíčků právě vytahovalo lodi na zimu na břeh, když se do městečka nahrnula ona nesmírná masa Spartakových lidí.

Spartacus nechal vojsko cpát se rybami a ihned se vydal vyhledat vůdce místních pirátů, aby se ho přeptal, nezná-li nějaké pirátské admirály, kteří velí početnější flotile velkých lodí. Ale jistě, hned několik, zněla odpověď.

„Pak mi je přiveď," řekl Spartacus. „Potřebuji dopravit na Sicílii pár tisíc svých nejlepších vojáků a jsem ochoten zaplatit tisíc talentů ve stříbře tomu, kdo zaručí, že budou do měsíce na ostrově."

Třebaže Krixus i Oinomaios již nebyli naživu, vynořili se z mnohojazyčné sbírky mužů dva, jichž Spartacus využíval jako svých legátů a tribunů. Castus a Gannicus byli oba Samnitové, kteří bojovali nejprve pod Mutilem za války Italiků proti Římu a poté pod Pontiem Telesinem ve střetnutí se Sullou; byli to rození vojáci a měli jisté zkušenosti s velením. Čas už Spartaka poučil, že se jeho uskupení zdráhá pochodovat tak, jak se na armádu sluší, pokud je ovšem bezprostředně neohrožuje nepřítel – mnoho mužů mělo v trénu své manželky, dost bylo těch, kteří s sebou vedli i děti, a někteří dokonce i rodiče. Jediný člověk nemohl pohyb těchto mas jako jednolitého celku zvládat a usměrňovat; Spartacus proto celý pochodový proud rozčlenil na tři části, každou s vlastním zavazadlovým trénem, přičemž velení nad čelní a největší částí si podržel sám a vedením dalších dvou pověřil Gannika a Casta.

Když přišla zpráva, že se za ním vydávají dva pirátští admirálové, povolal k sobě Spartacus Aluso, Casta a Gannika.

„Zdá se, že snad už brzy budeme mít dost lodí na to, abychom mohli přepravit dvacet tisíc mužů na protější břeh do Peloru," řekl, „ale stejně tu budu muset nechat spoustu našich lidí, a o ty mám starost. Bude trvat několik měsíců, než je všechny dostanu na Sicílii. Co byste řekli tomu, nechat je tady ve Scyllaeu? Je tu dostatek potravy? Nebo mám poslat všechny, kteří zde zůstanou, zpět do oblasti Bradanu? Místní sedláci a rybáři tvrdí, že zima bude tuhá."

Castus, jenž byl starší a zkušenější než Gannicus, se usilovně zamyslel, než odpověděl.

„Když se to tak vezme, Spartaku, tady by to nebylo tak špatné. Západně od přístavu je jakýsi mys, plochý a celkem úrodný. Počítám, že bychom tu mohli setrvat všichni, aniž sáhneme příliš hluboko do zásob – nu, alespoň měsíc, možná i dva. A pokud už bude dvacet tisíc největších jedlíků na Sicílii, pak tři měsíce."

Spartacus se rozhodl. „Dobrá, všichni tedy zůstanou tady. Přesuňte tábor na západ od města a ženy a děti ať se okamžitě věnují zelenině. I zelí a řepa nám budou dobré."

Když oba Samnitové odešli, Aluso otočila vlčí oči po manželovi a zhloubi hrdla zavrčela. Zježily se mu vlasy jako pokaždé, když tento temný zvířecí zvuk ohlašoval, že do ní právě vstoupil věští duch.

„Měj se na pozoru, Spartaku!" řekla.

„Před čím?" zamračil se.

Zavrtěla jen hlavou a znovu zatrnula. „Nevím. Před něčím. Před někým. Zjevuje se mi to spolu se sněhem."

„Do sněhu chybí ještě dobrý měsíc, možná i víc," řekl jí mírně. „Tou dobou už budu na Sicílii spolu s našimi vybranými muži, a já nevěřím, že by pro nás tažení na Sicílii bylo obzvlášť obtížné. Mají se snad něčeho střežit ti, kteří tu setrvají?"

„Ne," řekla jednoznačně, „ty sám."

„Sicílie je slabá a špatně chráněná. Pár milicionářů a statkářů mě nemůže ohrozit."

Strnula a pak se roztřásla. „Ty se tam vůbec nedostaneš, Spartaku," řekla. „Nikdy se nedostaneš na Sicílii."

Avšak už následující den ji usvědčil z nepravdy, neboť do Scyllaea dorazili dva pirátští admirálové, oba do té míry proslulí, že i Spartakovi byla známa jejich jména: Farnakés a Megadatés. Oba svou pirátskou dráhu nastoupili daleko na východ od Sicílie, ve vodách Euxinského moře. Teď už však celých deset let ovládali moře mezi Sicílií a Afrikou a přepadali kdeco, co nebyla dobře střežená římská obilní flotila. Když si usmysleli, vpluli i do syrakúského přístavu – rovnou před nos římského správce Sicílie – aby tam nabrali zásoby a čerstvé víno.

Oba, jak si uvědomoval překvapený Spartacus, však vyhlíželi spíše jako úlisní a obratní kramáři – bledolící, obtloustlí, trochu afektovaní.

„Víte jistě, kdo jsem," řekl krátce. „Jste ochotni uzavřít se mnou obchod navzdory Římanům?"

Vyměnili si potutelné úsměvy.

„My navzdory Římanům obchodujeme kdekoli a s kýmkoli," prohlásil Farnakés.

„Potřebuji přepravit dvacet tisíc svých vojáků odtud do Peloru."

„Cesta je to krátká, ale teď v zimě je nebezpečná," řekl Farnakés, jenž byl zjevně pověřen jednáním.

„Místní rybáři mi tvrdí, že možné to je."

„Nu, když to tvrdí rybáři…"

„Tak co, pomůžete mi?"

„Počkej chvilku… Dvacet tisíc mužů, po dvou stech padesáti na jednu loď – je to jen pár mil, takže jim nebude jistě vadit, když budou tu chvilku na lodích slisováni jako fíky ve džbáně – to znamená osmdesát lodí." Farnakés nasadil lítostivou grimasu. „Tolik lodí a tak velkých nemáme, Spartaku. Mezi námi řečeno, bylo by jich tak dvacet."

„Pět tisíc mužů na jednu obrátku," řekl Spartacus a svraštil čelo. „Nu, bude třeba plout čtyřikrát, a bude to! Kolik za to a kdy?"

Oba zamžikali v témže okamžiku očima jako dvě ještěrky.

„To ani nebudeš smlouvat, příteli?" otázal se Megadatés.

„Na to nemám kdy. Kolik za to a kdy můžete začít?"

Slova se opět ujal Farnakés. „Padesát stříbrných talentů za loď a cestu – čtyři tisíce celkem," řekl.

Teď byla řada na Spartakovi, aby zamrkal. „Čtyři tisíce! To by byly všechny peníze, co mám."

„Ber, anebo nech," řekli oba admirálové v dokonalém souzvuku.

„Pokud zaručíte, že tu lodi budou do pěti dnů, tak to beru," řekl Spartacus.

„Dej nám ty čtyři tisíce jako zálohu, a my se ti zaručíme, že tu budou," řekl Farnakés.

Spartacus se ušklíbl. „To snad nemyslíte vážně!" zvolal. „Půlku teď, druhou půli, až bude přeprava skončena."

„Platí!" řekli dvojhlasem Farnakés a Megadatés.

Aluso se schůzky nezúčastnila. Z důvodů, které sám dobře nedokázal pojmenovat, jí ani nepověděl, jak proběhla; co když to její vidění, že on na Sicílii nedospěje, pro něho znamená vodní hrob? Jenomže Aluso z něho obsah jednání stejně vymámila a k jeho překvapení spokojeně kývla.

„To je dobrá cena," řekla. „Na Sicílii dostaneš ty peníze zase zpátky."

„Myslel jsem, žes říkala, že mi není souzeno se na Sicílii dostat!"

„To bylo včera, a ta předtucha byla lživá. Dnes to vidím jinak, zcela jasně, a všechno je dobré."

A tak z vozů vykutali dva tisíce talentů stříbra a naložili je na nádherně zlacenou quinquerému s rudou a zlatou plachtou, která do Scyllaea přivezla Farnaka a Megadata. Její mohutná vesla se vnořila do vody a loď zvolna vyplouvala ze zátoky.

„Je jako stonožka," řekla Aluso.

Spartacus se zasmál. „Máš pravdu, jak stonožka! Proto se také asi nebojí Skylly."

„Je moc velká na to, aby ji Skylla dokázala zahryznout."

„Skylla není nic jiného než shluk nebezpečných skal," řekl Spartacus.

„Skylla," řekla Aluso, „je bytost."

„Za pět dní to budu vědět najisto."

Pět dní poté se ve scyllském přístavu shromáždilo prvních pět tisíc mužů, každý se svou výstrojí u nohou, výzbroj na zádech, přilbu nasazenu na hlavě, zbraně u boku a v srdci nesmírný děs. Čekalo je proplout mezi Skyllou a Charybdou! Jen to, že většina z nich už hovořila s rybáři, jim dodávalo odvahy, aby plavbu podstoupili; rybáři se zapřísahali, že Skylla a Charybda existují, že však znají čáry, jak je utišit a uspat, a slíbili, že kouzla použijí.

Třebaže celých pět dnů už panovalo pěkné počasí a moře bylo klidné, dvacet pirátských lodí nedorazilo. Zachmuřený Spartacus se radil s Castem a s Gannikem a rozhodl se ponechat pět tisíc mužů tam, kde jsou, po celou noc. Šest dnů, sedm dnů, osm dnů a pirátské lodi stále nikde. Deset dnů, patnáct. Pět tisíc mužů už dávno poslali zpátky do jejich táborů, avšak Spartacus dosud trávil celé dny na výšině u vjezdu do přístavu, dlaní si stínil oči, zrak upřený k jihu. Určitě připlují! *Musí* připlout!

„Oni tě podvedli," řekla Aluso šestnáctého dne, kdy už ani Spartacus nejevil známky, že by se chtěl opět odebrat na svou vyhlídku.

Do očí se mu draly slzy, křečovitě polkl. „Oni mě podvedli," řekl.

„Och Spartaku, tenhle svět je plný podvodníků a lhářů!" vykřikla. „To jen my jsme všechno dělali v dobré víře a s nejlepšími úmysly, a ty sám se přece ke všem těm chudákům chováš jako vlastní otec! Vidím tam za vodou náš domov, vidím ho naprosto jasně, téměř se ho mohu dotknout! A přece ho nikdy nedosáhneme! Už poprvé, když jsem hádala z kůstek, jsem to viděla, ale i kůstky mě pak obelhaly. Všude jen samá lež a podvod, samí podvodníci a lháři!" Oči jí plály, zavrčela. „Ale toho, co přijde za sněhu, toho se střež!"

Spartacus ji neslyšel. Hořce plakal.

„Budu všem pro smích," řekl Spartacus Castovi a Gannikovi později toho dne. „Odpluli s našimi penězi a s vědomím, že už se nemíní vrátit. Dva tisíce talentů si za těch pár chvil dokázali vydělat!"

„Nebyla to tvá chyba," řekl Gannicus, jenž zpravidla spíše mlčel. „I v obchodě by měla vládnout čest."

Castus zavrtěl hlavou, „To nejsou žádní obchodníci, Ganniku. Ti dokáží jen brát. Pirát přece není nic jiného než čistočistý zloděj."

„Nu," povzdychl si Spartacus, „už se stalo. Víc teď jde o naši budoucnost. Musíme do léta vydržet tady, v Itálii, a pak zabereme všechny rybářské lodě od Kampánie až po Rhegium a přepravíme se na Sicílii sami."

O existenci nové římské armády samozřejmě věděli, avšak Spartacus se už tak dlouho beztrestně potuloval po Itálii, že přestal římské vojenské akce brát vůbec na vědomí. Jeho zvědové zlenivěli a jeho samého, ač nijak nelenil, začínala zmáhat lhostejnost. Za tu dobu, co se musel o své obrovité stádo starat jako pastýř, začal své poslání vidět v nevojenském světle. Byl patriarchou hledajícím domov pro své děti, nikoli král či vojevůdce. A bude s nimi muset opět táhnout dál. Ale kam? Toho jídla, co spotřebují!

* * *

Když se Crassus dal na pochod k jihu, šel v čele vojenského uskupení majícího jediný cíl – naprosté vyhlazení spartakovců. Neměl v té chvíli nijak naspěch. Věděl přesně, kde se jeho kořist nachází, a domyslel si, že jejím cílem je Sicílie. Pokud by se snad měl se spartakovci utkat na Sicílii, tím lépe. Byl ve styku s jejím správcem (stále ještě jím byl Gaius Verres) a ten ho ujistil, že otroci na Sicílii nejsou s to vzbouřit se v třetím povstání proti Římu, i kdyby se tam nakrásně spartakovci vylodili. Verres uvedl do pohotovosti milici a rozmístil ji kolem Peloru, takže měl své římské jednotky v záloze pro nejrůznější varianty, jaké mohly v této srážce nastat, jist si, že Crassus by tak jako tak přispěchal spartakovcům v patách, aby hlavní bojovou zátěž převzal sám.

Nic se však nedálo. Celá obrovitá masa spartakovců dál tábořila u Scyllaea, neboť, jak se zdálo, pro jejich přepravu stále ještě nebyly k dispozici žádné lodě. A pak přišel dopis od Gaia Verra.

> Donesla se mi prazvláštní historka, Marku Crasse. Zdá se, že Spartacus vstoupil do jednání s pirátskými admirály Farnakem a Megadatem a požádal je, aby přepravili dvacet tisíc jeho nejlepších vojáků ze Scyllaea do Peloru. Piráti souhlasili, že tak učiní, a to za čtyři tisíce talentů – dva tisíce měly být složeny jako záloha, další dva po ukončení celé akce.
>
> Spartacus jim tedy dal ony dva tisíce a admirálové odpluli – div že se za břicha nepopadali! Za pouhý tenhle slib si přišli na ohromné peníze. Někdo by mohl říct, že byli hloupí, když v celé té věci nepokračovali a nevydělali si tak další dva tisíce, jenomže, jak se zdá, Farnakés a Megadatés dali přednost tomu shrábnout celé to jmění, a nehnout přitom prstem. Zřejmě si také o Spartakovi udělali nevalné mínění a předvídali, že snažit se o další dva tisíce by asi bylo spojeno s jistým rizikem.
>
> Mé osobní mínění je, že Spartacus je naivní prosťáček a že mu čouhá sláma z bot. Farnakés a Megadatés ho doběhli právě tak snadno, jako dokáže římský podvodníček ošulit Apulijce. Kdyby byla loňského roku v Itálii existovala nějaká pořádná armáda, byla by ho už dávno smetla, tím jsem si jist. Pracují pro něho jen ty obrovité počty lidí. Ale až stane proti tobě, Marku Crasse, nebude mít sebemenší naději. Spartakovi chybí štěstí, zatímco ty, Marku Crasse, ses osvědčil jako miláček Fortuny.

Když Caesar dočetl tuto poslední větu, propukl v smích. „Copak to asi od tebe bude chtít?“ otázal se a vracel list Crassovi. „Potřebuje snad půjčit peníze? Bohové, ten člověk snad peníze přímo žere!“

„Jemu bych stejně nepůjčil,“ řekl Crassus. „Verres dlouho nevydrží.“

„Kéž bys měl pravdu! Ostatně – jak on může tak přesně vědět, co se to vlastně mezi pirátskými *stratégy* a Spartakem odehrálo?“

Crassus se ušklíbl; s jeho širokou a jakoby vyhlazenou tváří to učinilo malý zázrak, naráz vyhlížel jako malý nezbeda. „Nu, podle mě mu o tom vyprávěli, když se u nich přihlásil o svůj podíl na těch dvou tisících talentech.“

„A ty myslíš, že mu nějaký dali?“

„Nepochybně. Nechává je přece využívat Sicílie jako operační základny.“

Seděli sami dva ve vojevůdcově velitelském stanu, v důkladně vybudovaném táboře zřízeném při Via Popillia nedaleko Teriny, sto mil od Scyllaea. Byl začátek února a zima právě začala. Ze dvou ohřívačů sálalo teplo.

Proč se Markovi Crassovi zalíbilo zrovna v osmadvacetiletém Caesarovi jako v nejoblíbenějším příteli a společníku, bylo předmětem mnoha debat mezi jeho legáty, které ponoukala spíše zvědavost než žárlivost. Až do doby, kdy Crassus začal trávit volné chvíle s Caesarem, neměl v této armádě přátele žádné, takže si alespoň žádný z legátů nemohl připadat odstrčen anebo přecházen. Mátla je nesourodost tohoto vztahu; věkově Crassa a Caesara dělilo šestnáct let; jejich vztah k penězům se rozcházel přímo diametrálně; jeden od druhého se naprosto lišili vzhledem; a neměli ani společné literární nebo umělecké zájmy. S lidmi, jako byl třeba Lucius Quinctius, se Crassus znal léta, míval s nimi po celou tu dobu důvěrná politická i obchodní jednání, aniž v nich přitom mohl vzniknout pocit, že by bylo uzavřeno jakékoli hlubší přátelství. A přesto už od chvíle, kdy si Crassus povolal vojenské tribuny nadcházejícího roku do služby o dva měsíce dříve, Caesara vyhledával, projevil mu své sympatie a shledal, že jde o obapolnou náklonnost.

Pravda byla velice prostá. Oba muži v sobě navzájem rozpoznali kohosi, kdo bude v budoucnosti mnoho znamenat, a oba v sobě hýčkali tytéž politické ambice. Kdyby bylo k takovémuto poznání nedošlo, nebylo by bezpochyby vzniklo ani jejich přátelství. Rys tvrdosti, jenž se tak výrazně jevil u Crassa, byl vlastní i uhlazenějšímu, až okouzlujícímu Caesarovi; žádný z nich si také nečinil iluze o nějaké ušlechtilosti šlechty, jejich nejvlastnějšího světa; oba také hojně těžili z hlubin zdravého rozumu a nikdo z nich si příliš nepotrpěl na osobní přepych.

Rozdíly mezi nimi tkvěly spíše na povrchu, třebaže šlo o nepominutelné věci; krasavec Caesar už měl svou pověst neodolatelného svůdce, zatímco Crassus byl naprosto věrný manžel; Caesar hýřící brilantním intelektem měl ve všem styl a eleganci, zatímco Crassus byl těžkopádný pragmatik. Takový byl alespoň konečný úsudek všech fascinovaných pozorovatelů tohoto vztahu, kteří od té chvíle v Caesarovi začali spatřovat sílu, s níž bude třeba napříště počítat; neboť kdyby tomu tak nebylo, proč by se s ním Crassus vůbec zahazoval?

„V noci přijde sníh,“ řekl Crassus. „Ráno se dáme na pochod. Chci sněhu využít, a ne se jím dát zdržovat.“

„Bylo by mnohem logičtější,“ pravil Caesar, „kdyby se náš kalendář shodoval s ročním obdobím! Já tyhle nepřesnosti těžko snáším!“

Crassus se na něj udiveně zadíval. „A kam tou poznámkou vůbec míříš?“

„K tomu, že už je únor, a zima sotva začíná.“

„Ty mluvíš úplně jako nějaký Řek. Stačí přece, že znám datum – a vystrčit ruku ven a zjistit, jaká je tam zima, taky dokážu, tak co na tom?“

„Vadí mi na tom, že to působí tak lajdácky a nepořádně!“ řekl Caesar.

„Kdyby byl svět v přílišném pořádku, těžko by se v něm vydělávaly peníze.“

„Těžko by se schovávaly, jsi asi chtěl říct,“ usmál se Caesar a ušklíbl se.

*** * ***

Jak se přibližovali ke Scyllaeu, hlásili zvědové, že Spartacus je stále ještě utábořen na mysu vzadu za přístavem, třebaže jsou tu určité náznaky, že by se mohl brzy opět pohnout dál. Jeho spartakovci už totiž celou tu oblast dokonale vyjedli.

Crassus s Caesarem vyjeli s armádními zákopníky kupředu, s vědomím, že Spartacus nemá žádnou jízdu; pokusil se sice přecvičit některé pěšáky na jezdce a nějaký čas se snažil zkrotit toulavé zdivočelé koně, ale ani s muži, ani se zvířaty neměl úspěch.

Odpoledne se za naprostého bezvětří dalo do hustého sněžení; oba římští aristokraté a jejich doprovod se za průzkumu terénu dostali až do bezprostřední blízkosti trojúhelníkovitého mysu, na němž už tábořili spartakovci; pokud Spartacus vůbec postavil nějaké hlídky, musel to být jen chabý pokus o ostrahu, neboť nikde nespatřili ani muže. Napomohl jim ovšem i sníh, neboť oděl jezdce i koně do běla.

„Je to ještě lepší, než jsem doufal,“ pravil s uspokojením Crassus, když se skupinka obrátila k návratu do tábora. „Pokud vybudujeme příkop a násep mezi těmi dvěma stržemi, dočista Spartaka na jeho současném území uzavřeme.“

„Nadlouho je to zadržet nedokáže,“ řekl Caesar.

„Dost dlouho na to, aby to posloužilo mému záměru. Chci, aby tam vyhladověli, aby tam vymrzli, aby je to dohnalo k zoufalství. A až se pokusí prorazit ven, chci, aby zamířili na sever do Lukánie.“

„To poslední se ti v každém případě povede. Pokusí se o to na našem nejslabším místě, což nebude na jihu. Nepochybně budeš chtít, aby převážnou část toho kopání odřely konsulské legie.“

Crassa to zřejmě překvapilo. „Kopat můžou, ale spolu se všemi ostatními. Příkop i násep musí být hotovy během jednoho tržního období, což znamená, že se lopat budou muset chopit i ti nejostřílenější veteráni. Kromě toho se při práci zahřejí.“

„Vezmu si nad tím dozor,“ nabídl se Caesar, souhlas však nečekal.

Crassus vskutku odmítl. „Byl bych sice radši, kdyby ses toho mohl ujmout ty, ale není to možné. Mým starším legátem je Lucius Quinctius. A tenhle úkol připadá jemu.“

„Škoda. Nadělá se vším moc řečí a cavyků.“

Na řeči ani na cavyky nedošlo, Lucius Quinctius se chopil ohrazení spartakovců s velkým nadšením. Měl naštěstí tolik rozumu, že dal na úsudek svých zákopníků; jinak se Caesar příliš nemýlil, když usoudil, že pokud jde o opevňovací práce, není to zrovna génius.

Patnáct stop široký a patnáct stop hluboký příkop se na obou svých koncích zařízl do svahů strží a z vykopané zeminy byl navršen vydřevený val s palisádami a strážními věžemi. Od jednoho konce na druhý se příkop, násep, palisády a věže táhly celých osm mil a navzdory trvalému sněžení byly dokončeny během osmi dnů. V pravidelných odstupech bylo před touto hradbou zřízeno osm táborů – pro každou legii jeden; pro osazení osmimílového zátarasu strážními jednotkami měl vojevůdce vojáků dostatek.

Spartacus dostal zprávu o příchodu Římanů v okamžiku, kdy Crassus zahájil stavbu – pokud o nich nevěděl už dříve – avšak zdálo se, že se o ně téměř nestará. Vrhl v tu chvíli všechny síly svých mužů na budování celé flotily obrovských vorů, které zřejmě zamýšlel vléci za scyllskými rybářskými čluny. Římané, kteří ho zdáli sledovali, nabyli dojmu, že se Spartacus cele upnul jen na únik přes úžinu a že plán považuje za natolik spolehlivý, aby si mohl dovolit ignorovat skutečnost, že mu je mezitím kvapně odřezávána úniková cesta po souši. Nadešel den, kdy měla být přeplavba zahájena; ti Římané, kteří nebyli vázáni povinnostmi jinde, vyšplhali na úbočí nedaleké hory Sila, aby měli co nejlepší výhled na to, co se ve scyllském přístavu odehrává. Byla to katastrofa. Ty vory, které se udržely na vodě dostatečně dlouho, aby se na ně mohli nalodit lidé, nedopluly ani k vjezdu do přístavu, natož aby obstály na širém moři; a rybářské loďky zase nebyly stavěny na to, aby za sebou dokázaly vléci tak těžká a neforemná plavidla.

„Nezdá se ale, že by se jich při tom příliš mnoho utopilo," říkal Caesar Crassovi, když spolu tuto operaci sledovali z hory Sila.

„Dost možná," poznamenal nezúčastněně Crassus, „že ani z toho nebude mít Spartacus moc velkou radost. Měl by o pár krků míň ke stravování."

„*Já* se domnívám," řekl Caesar, „že je Spartacus všechny miluje. Tak jako své poddané miluje každý samozvaný král."

„Proč jen samozvaný?"

„Králům, kteří vládnou na základě svého rodového práva, na jejich lidu příliš nesejde," řekl Caesar, jenž znával muže, jenž byl králem rodem a původem. Ukázal na pobřeží, kde vládla horečná činnost. „Říkám ti, Marku Crasse, že ten člověk miluje i toho posledního a nejnevděčnějšího chlapa z celé té své obrovské hordy! Kdyby tomu tak nebylo, byl by jim už před rokem řekl *vale.* Zajímalo by mě, kdo on je vlastně zač?"

„Po tom, co nám o něm vyprávěl Cassius, jsem si to dal prošetřit," řekl Crassus a chystal se zvolna k sestupu. „Ale prosím tě, Caesare! Nějaké zkušenosti už přece máš! *Milovat* je? Leda by to byl blázen."

„Och, to on taky docela určitě je!" řekl Caesar a následoval ho. „Co jsi o něm zjistil?"

„Téměř všechno, kromě jeho skutečného jména. To možná nevyjde najevo nikdy. Nějaký pitomý archivář, který se spoléhal na to, že v Sullově *Tabulariu* se povede vojenským záznamům stejně dobře jako všemu ostatnímu, se neobtěžoval uložit je v suchu. Jsou teď nečitelné, a Cosconius si přitom na žádná jména nedokáže vzpomenout. V tuto chvíli ještě shánějí nějaké jeho nižší tribuny."

„To si pomůžou! Ti se taky na žádná jména neupamatují."

Crassus zabručel, snad to mohlo být i zasmání. „Víš o tom, že se o něm v Římě rozletěla pověst, že je to vlastně Thrák?"

„Nu, kdekdo už ví, že je to Thrák. Thrák anebo Gal – jiní gladiátoři neexistují." Caesarův smích jen zazvonil. „Já jsem ostatně přesvědčen, že tuhle báchorku v Římě záměrně šíří agenti senátu."

Crassus stanul, otočil se a s překvapením se na Caesara zahleděl. „Och, ty jsi ale mazaný!"

„To je pravda, chytrý jsem."

„Nu, a není pro to snad dostatek důvodů?"

„Jistě," řekl Caesar. „V poslední době jsme zažili všelijakých odrodilých Římanů až dost. Byli bychom hloupí, kdybychom připisovali ještě nějaká další jména na seznam, na němž už jsou zapsány takové vojenské veličiny, jako byl Gaius Marius, Lucius

Cornelius Sulla a Quintus Sertorius, nemám pravdu? Daleko lepší bude vydávat ho za Thráka.“

„Hmm!“ odpověděl jen Crassus, a tentokrát to bylo opravdové zamručení.

„Rád bych ho uviděl na vlastní oči!“

„To se ti poštěstí, pokud ho přiměješ k bitvě. Jezdí na okázalém grošáku ověšeném červeným řemením, samý uzlík, samá cetka. Patříval Variniovi. Mimochodem, Cassius a Manlius ho viděli zblízka, takže udali jeho dosti přesný popis. A je to prý ukázkový chlap – vysoký, urostlý, světlovlasý.“

*** * ***

Započal urputný zápas trvající víc jak měsíc, kdy se Spartacus opakovaně pokoušel prorazit Crassovu hradbu a Crassus ho vždy znovu odrážel. Římské velení vytušilo, že ve spartakovských táborech se zásoby potravin valem tenčí, neboť všichni vojáci, které Spartacus měl – Caesar odhadoval, že jich bude na sedmdesát tisíc – zaútočili naráz podél celé osmimílové fronty ve snaze nalézt někde v římské linii slabé místo. Zdálo se jim, že ho objevili zhruba uprostřed valu, kde se stěny příkopu sesuly jakoby podemlety jarními vodami; Spartacus tudy vyslal přes hradbu proud bojovníků, kteří ovšem všichni vběhli přímo do nastražené pasti. Dvanáct tisíc spartakovců padlo, ostatní ustoupili.

Poté dal Thrák, jenž nebyl Thrákem, mučit některé zajatce, které si podržel z konsulských legií, a rozestavil své katany s rozžhavenými železy a kleštěmi všude tam, kde předpokládal, že co nejvíc římských vojáků tyto ukrutnosti shlédne a uslyší také skřeky trýzněných obětí. Avšak strach, jaký měly Crassovy legie ze svého vojevůdce od chvíle, co zažily hrůzu decimace, přehlušoval lítost nad pálenými a drásanými druhy, takže se raději nedívali a ucpávali si uši vlnou, aby neslyšeli jejich křik. Zoufalý Spartacus dal konečně přivést svého nejvýznačnějšího zajatce, centuriona *primus pilus* někdejší Gelliovy druhé legie, a přibil ho na kříž za zápěstí a za kotníky, aniž mu prokázal tu milost, že by mu zpřerážel údy a urychlil tak jeho umírání. Crassovou odpovědí bylo, že vyslal na vrchol své hradby nejlepší lučištníky; centurion zemřel ve smršti šípů.

Když nadešel březen, vyslal Spartacus svou ženu Aluso, aby požádala o podmínky ke kapitulaci. Crassus ji přijal ve své velitelské budově za přítomnosti svých legátů a vojenských tribunů.

„Proč nepřišel Spartacus osobně?“ otázal se Crassus.

Shovívavě se jen usmála. „Protože bez mého manžela by se spartakovci rozpadli,“ řekla, „a tobě nevěří, Marku Crasse, ani za podmínek tohoto příměří.“

„Pak už je chytřejší, než byl tehdy, kdy se nechal piráty podvést o dva tisíce talentů.“

Avšak Aluso se nemínila dát chytit na žádnou návnadu, a tak na tuto poznámku nereagovala ani pohledem. Svým zjevem jako by měla v úmyslu civilizovanou skupinu vyjednavačů ohromit a zaskočit; uchýlila se k póze polodivoké barbarky. Vlasy jako len jí volně splývaly na záda a na ramena, na sobě měla tmavou plstěnou tuniku s dlouhými rukávy a pod ní přiléhavé kalhoty. Zápěstí i kotníky měla přes oděv obepnuty zlatými řetízky a náramky, do ušních boltců si vetkla zlaté náušnice a na henou obarvených prstech měla prsten vedle prstenu. Na krku měla pověšen několikanásobný náhrdelník z drobných ptačích lebek a od opasku z masivního zlata, jímž měla stažen

útlý pás, jí visely hrůzné trofeje – uťatá ruka, na níž dosud byly patrné nehty a kousíčky pokožky, dětská lebka a kočičí nebo snad psí páteř i s ocasem. Celek dotvářela nádherná vlčí kožešina, jejíž přední pracky si zavázala na hrudi, zatímco lebku s vyceněnými zuby a s drahokamy místo očí měla nasazenu nízko do čela.

Přes to všechno nebyla bez půvabu, třebaže by ji byl asi nikdo z mlčky ji pozorujících mužů neoznačil za krásnou; na to působila její tvář – s přespříliš světlounkýma, šílenství napovídajícíma očima – až příliš cizokrajně.

Na Crassa však naprosto nezapůsobila takovým dojmem, o jaký se snažila. Crassus byl odolný vůči jakémukoli pokušení krom peněz. A tak se na ni díval stejným způsobem, jakým pozoroval kohokoli jiného, pohledem, jenž se zdál napovídat mírnost a klid.

„Mluv, ženo," řekl.

„Mám tě požádat o podmínky pro kapitulaci, Marku Crasse. Nezbývá nám už žádné jídlo a ženy a děti hladovějí, aby se mohli nasytit alespoň vojáci. Můj manžel není ten, kdo by přenesl přes srdce pohled, jak musí trpět bezmocní. Chce se raději i se svou armádou vzdát. Sděl mi jen své podmínky a já mu je budu tlumočit. A zítra se vrátím s odpovědí."

Vojevůdce se k ní otočil zády. Přes rameno jí řekl lepší řečtinou, než jakou hovořila ona: „Můžeš svému manželovi vyřídit, že neexistují žádné podmínky, za jakých bych přijal jeho kapitulaci. Já nepřipustím, aby se vzdal. On toto započal. Tak ať si to protrpí až do hořkého konce."

Zatajila dech, byla připravena na jakékoli řešení, jen ne na toto. „To mu říct nemohu! Musíš mu dovolit, aby se vzdal!"

„Ne," řekl Crassus, stále ještě odvrácen. Pohnul pravicí, luskl prsty. „Odved ji, Marku Mummie, a proveď ji skrze naše linie."

Trvalo nějaký čas, než se Caesarovi podařilo zastihnout Crassa o samotě, hořel touhou si o oné rozmluvě pohovořit.

„Zvládls to skvěle," řekl. „Byla si jistá, že tě vyvede z míry."

„Je to hloupá ženská! Podle zpráv, které jsem o ní dostal, to má být nějaká kněžka kmene Bessů, ale podle mého je to spíš obyčejná čarodějka. Většina Římanů je sice pověrčivá – všiml jsem si toho i u tebe, Caesare! – ale já ne. Věřím jen v to, co mám před očima, a před očima jsem měl babu, která se nastrojila tak, jak si ona představuje, že by mohla vyhlížet Gorgona." Neubránil se smíchu. „Pamatuji se, že mi někdo vyprávěl, jak se Sulla kdysi v mládí objevil někde na večírku převlečen za Medusu. Na hlavě měl paruku z živých hádků a všechny kolem tím k smrti vyděsil. Byl to – nu, prostě Sulla. Kdyby ona měla tenhle jeho dar, pak teprve bych se možná také rozklepal strachy."

„Souhlasím. Jenomže ona má zato dar vnitřního zraku."

„Ten má spousta lidí! Znával jsem stařenky jako věchýtek, bázlivé jak jehňátka, které byly přesto obdařeny vnitřním zrakem, a taky nafoukané advokáty, o kterých bys řekl, že mají hlavu do posledního koutku nacpanou samým právem, a oni zatím byli navíc jasnozřiví. Mimochodem, co tě přivedlo k myšlence, že ona *vidí* do budoucna?"

„To, že k tomu jednání přišla mnohem vyděšenější z *tebe*, než by ses kdy ty mohl polekat *jí*."

* * *

Na celý měsíc se zima usadila, jak by byla řekla matka Quinta Sertoria – za nocí panoval tuhý mráz, dny nebyly o mnoho teplejší, pod modrou oblohou se sníh pod nohama měnil v ledovou kůru. A pak se po březnových idách přihnala strašlivá bouře, která započala plískanicí a skončila metelicí, jež postupně všechno zavála vysoko sněhem. Spartacus se chopil příležitosti.

Tam, kde opevnění navazovalo na strž blíže ke Scylleu – a kde měla vybudován tábor nejstarší z Crassových veteránských legií – se naráz nahrnulo všech sto tisíc zbylých spartakovců v zoufalém úsilí přemostit příkop a zdolat násep. Naházeli dolů polena, balvany, mrtvá těla lidí i zvířat, ba i větší předměty ukořistěné na pochodu, a navršili je tak, aby se po nich dostali přes palisádu. Vlna za vlnou se tato ohromná masa lidstva valila jako stíny mrtvých po improvizovaném mostě a mizela pohlcována vánicí. Nikdo se jim nestavěl do cesty; Crassus legii vzkázal, aby nesahala ke zbrani a setrvala v klidu v táboře.

Nikým neřízený chaotický úprk rozrušil beztak chatrnou organizaci spartakovců natolik, že zpřetrhané vazby už nikdo nebyl s to opět pospojovat. Zatímco se bojovníci – přece jen ukázněnější a lépe vedení – se Spartakem, Castem a Gannikem s námahou prodírali sněhem na sever, převážná část žen, dětí, starších lidí a pomocných jednotek sešla z cesty natolik, že zabloudila do lesů na svazích hory Sila; v neprostupně změti nízkých větví, balvanů a podrostu jich nakonec většina klesla a zemřela na místě chladem a vysílením, neschopna se zvednout a plahočit se dál. Ti, kdo přežili až do nástupu teplejšího počasí, dospěli posléze k bruttijským osadám, kde místní lidé poznali, co jsou zač, a okamžitě je pobíjeli.

Osud této části spartakovců ovšem Marka Licinia Crassa ani v nejmenším nezajímal. Když sněhu začalo ubývat, zrušil tábory a vydal se s osmi legiemi po Via Popillia ve stopách Spartakových vojáků. Jeho postup byl pomalý, podobal se volnému kroku volského spřežení; Crassus lpěl na své důsledné metodičnosti, na uplatnění strategických hledisek. Jakákoli štvanice neměla smysl; zima, hlad a bezcílnost všeho jejich snažení spartakovce posléze přinutí zvolnit krok, stejně tak jako sama velikost jejich armády. Bylo lepší uchovat římský trén se zásobami a zavazadly uprostřed pochodového proudu legií než riskovat, že o něj přijdou. Dříve nebo později Spartaka tak jako tak dohoní.

Zato jeho zvědové byli mimořádně rychlí a bystří. Již koncem března ohlásili, že se spartakovci, poté co dosáhli řeky Silarus, rozdělili na dvě části. Jedna v čele se Spartakem že pokračuje po Via Popillia směrem na Kampánii, zatímco druhá, pod Castovým a Gannikovým vedením, táhne údolím středního Silaru na východ.

„Výborně!“ prohlásil Crassus. „Spartaka pro tuto chvíli necháme běžet a vypořádáme se s těmi dvěma Samnity.“

Nato přišlo od zvědů další hlášení, že Castus a Gannicus nedospěli příliš daleko; narazili na zámožné městečko Volcei a poprvé za dva měsíce se teď opět mohou dosyta najíst. Nebyl tedy žádný spěch!

Když je dostihly čtyři legie pochodující před Crassovým trénem, byli Castus a Gannicus ještě příliš zabráni do hodování, než aby vůbec zaznamenali jejich přítomnost. Spartakovci si zřídili ubohoučkou nápodobu vojenského tábora na březích jezírka, jež bylo touto roční dobou ještě plné sladké pitné vody; na podzim by už byla táž lokalita pramálo lákavá. V pozadí za jezírkem se zvedala hora. Crassus okamžitě vystihl, co je třeba udělat, a rozhodl se nečekat až na příchod dalších čtyř legií uzavírajících za trénem celou kolonu.

„Pomptine a Rufe, vezměte si s sebou dvanáct kohort a v tichosti se protáhněte dozadu na odvrácenou stranu toho kopce. Jakmile dosáhnete postavení nahoře, vrhnete se proti nim ze svahu dolů. Dostanete se tak rovnou doprostřed – co to tam vlastně postavili, tábor? Já udeřím zepředu, v okamžiku kdy vás uvidím. Rozmáčkneme je mezi sebou jako švába."

Byl to plán, jaký by neměl selhat. A neselhal by, nebýt vrtochů náhody, jež nedokáže předvídat ani ten nejlepší ze zvědů. Neboť když Castus a Gannicus uviděli, kolik jídla lze ve Volceích vyzískat, poslali zprávu Spartakovi, aby se vrátil a hodů se také zúčastnil. Spartacus se tedy vydal ve svých vlastních stopách zpět a objevil se na protilehlé straně jezírka právě ve chvíli, kdy Crassus zahájil útok. Castovi a Gannikovi muži střelhbitě uprchli do řad nově přibylých bojovníků a všichni spartakovci vzápětí zmizeli.

Někteří vojevůdci by nad tím byli zalomili rukama, nikoli však Crassus. „Smůla. Však se nám to povede příště," poznamenal bez jakéhokoli znepokojení.

Nastaly jarní bouře a zdržely obě strany v postupu. Armády stále ještě setrvávaly v povodí Sílaru, třebaže se zdálo, že tentokrát to bude Spartacus, kdo Via Popillia opustí, zatímco se do Kampánie po ní vydají Castus a Gannicus. Crassus se držel s odstupem za nimi jako velký pavouk, jenž by rád ještě více ztloustl. I on se nyní rozhodl své síly rozdělit; jeho zásobovací a zavazadlový trén, jak věděl, byl teď už v bezpečí. Vyčlenil tedy dvě legie a veškerou svou jízdu, pověřil jejich velením Lucia Quinctia a Tremellia Scrofu a uložil jim, aby byli připraveni sledovat tu část spartakovců, která z Via Popillia odbočí, zatímco on sám bude pronásledovat nepřítele ustupujícího po této silnici.

Crassus byl vytrvalý jako otáčející se mlýnský kámen; vzhledem k tomu, že jeho první legie byla součástí vojevůdcova uskupení, nepřestával Caesar obdivovat až neuvěřitelnou houževnatost a metodičnost tohoto mimořádného muže. U Ebura, nedaleko na sever od Silaru, posléze Crassus Casta a Gannika dostihl a zcela potřel celou jejich armádu. Třicet tisíc padlých mužů vlákaných do léčky zůstalo na bojišti; jen hrstce se podařilo proklouznout římským obklíčením a prchat dále do vnitrozemí, za Spartakem.

Největší radost pro každého vojáka z vítězné armády znamenal nález, který po bitvě Crassus učinil v haldách spartakovské kořisti: pět orlů, které spartakovci získali po porážkách římských armád, dvacet šest standart římských kohort a fasces ukořistěné postupně na pěti prétorech.

„Jen se podívejte!" dokázal se i Crassus rozzářit radostí. „Není to báječný pohled?"

Vzápětí pak vojevůdce ukázal, že pokud je zapotřebí, dokáže postupovat i mimořádně rychle. Přišla zpráva od Lucia Quinctia, že byl spolu se Scrofou zaskočen ze zálohy – třebaže ztráty měl přitom jen nevelké – a že Spartacus je dosud nablízku.

Crassus vyrazil na pochod.

* * *

Veliký plán se hroutil. Se Spartakem putovala vzhůru k pramenům Tanagru už jen část jeho někdejší armády, kromě ní pak Aluso a jeho syn.

Poté, co Quinctia a Scrofu nedokázal přesvědčivě porazit, neboť včas zasáhla jejich jízda – mnohem pohyblivější než pěší jednotky – a umožnila římské pěchotě ustoupit, nepokusil se už Spartacus tento prostor opustit. Tři městečka jeho mužům pro tu chvíli

poskytovala dostatek potravy, co však přinese další údolí – a co potom příští po něm – už neuměl domyslet. Blížilo se jaro; sýpky byly poloprázdné, žádná zelenina po tuhé zimě ještě nestačila vyklíčit a vzrůst, slepice byly jen kosti a peří a vepři (mazaní chytráci!) se rozutekli do lesů. Jeden nepříjemný mužík z Potentie, nejblíže položeného města, se s náramným potěšením vydal za Spartakem jen proto, aby mu sdělil, že se každým dnem očekává příchod Varrona Luculla z Makedonie a jeho přistání v Brundisiu a že mu senát už nařídil okamžitě se připojit jako posila ke Crassovi.

„Tvé dny jsou už sečteny, gladiátore!“ triumfoval zlomyslně. „Řím je nepřemožitelný!“

„Mohl bych ti taky podříznout chřtán,“ řekl gladiátor unaveně.

„Jen to udělej! Však jsem to čekal! A vůbec mi na tom nezáleží!“

„Pak ti nedopřeju zadostiučinění tak čestného konce. Táhni domů!“

Aluso to poslouchala. Poté, co se chlapík ztratil (zklamán, že nebyla prolita jeho krev), přistoupila ke Spartakovi a šetrně ho vzala za paži.

„Tady to skončí,“ řekla.

„Já vím, ženo.“

„Vidím tě padnout v bitvě, ale nevidím tvou smrt.“

„Jestli padnu v bitvě, bude to přece i má smrt.“

Byl nesmírně unaven a stále ještě ho nepřestávala tížit ona katastrofa u Scyllaea. Jak může pohlédnout svým mužům do očí, když sám dobře ví, že to byla jeho vlastní zaslepenost, pro kterou je tam dokázal Crassus tak uvěznit? Ženy a děti všechny zmizely a on věděl, že už se nikdy neobjeví. Pomřely určitě hlady někde v oněch bruttijských pustinách.

Třebaže neměl tušení, zda to, co mu přišel vyzvonit mužík z Potentie o Varronovi Lucullovi, je pravda či ne, věděl přesto, že od Brundisia je tím odříznut. Silnici Via Popillia ovládl Crassus; zprávu o Castově a Gannikově porážce obdržel ještě předtím, než se mu zdařilo zaskočit Quinctia a Scrofu. Jít už není kam. Jedině do poslední bitvy, na poslední bitevní pláň. Byl tomu rád, neskonale rád… Ani rodem, ani schopnostmi nebyl připraven převzít tak obrovitou zodpovědnost za životy a osudy oněch zástupů. Byl jen prostý Říman z italické rodiny, jenž se narodil na svazích Vesuvu a tam měl také se svým otcem a se svým bratrem strávit celý svůj život. Kým si vlastně myslel, že je, když se pokoušel dát vzniknout novému národu? K tomu nebyl ani dost urozený, ani dost vzdělaný, ani dost velkorysý. Avšak nespornou ctí a zadostiučiněním mu bude zemřít na bojišti jako svobodný muž; do žádného vězení už se nikdy nevrátí. Nikdy!

Když dostal zprávu, že se Crassus s armádou blíží, odvedl Aluso a synka k vozu, do něhož bylo zapřaženo šest mul – daleko od místa, kde se rozhodl postavit Římanům naposledy na odpor – tak aby měli možnost uniknout pronásledování. Chtěl, aby se vydali na cestu ihned, avšak Aluso odmítla, prohlásila, že musí vyčkat výsledku střetnutí. V kryté zádi vozu bylo zlato, stříbro, klenoty, hotové peníze – záruka, že se jeho ženě a dítěti snad nepovede zle. Že by i oni mohli být zabiti, chápal. Ale jejich osudy už budou v rukou božstev, a božské úradky jsou leckdy podivuhodné.

Na čtyřicet tisíc spartakovců se sešikovalo, aby čelili Crassovi. Spartacus před bitvou nepronesl k vojsku žádnou řeč, přesto ho však pozdravovali s ohlušujícím jásotem, když na grošáku Batiatovi projížděl podél jejich řad. Zaujal své místo pod standartou svého společenství – s vymršťující se rybou, barevně smaltovaným emblémem z přilby galského gladiátora – obrátil se v sedle, obě paže vzpřáhl vysoko do vzduchu, pěsti zaťaty, a poté sklouzl ze sedla. V pravici držel zbraň, zakřivenou šavli thráckého gladiátora; zavřel oči, pozvedl ji a pohroužil do Batiatova krku.

Vystříkla krev, avšak nádherný kůň se nijak nevzpouzel. Jako obětní zvíře poklesl na kolena, převalil se na bok, zemřel.

Tak. Slov nebylo třeba. To, že zabil svého vlastního milovaného oře, povědělo jeho stoupencům vše. Spartacus nehodlal opustit bojiště živý; zbavil se jakékoli možnosti úniku.

Střet to byl přímočarý, nekomplikovaný, mimořádně krvavý. Většina mužů si vzala ze Spartaka příklad, bojovali, dokud neklesli, ať již mečem, anebo naprostým vyčerpáním. Spartacus sám usmrtil dva centuriony, než mu kdosi bezejmenný ve vřavě zápasu podťal šlachy na noze. Neschopen stát padl na kolena, i pak však zarputile bojoval dál, až se kolem něho navršila hromada mrtvých těl a zcela ho zasula.

Patnáct tisíc spartakovců bitvu přežilo; šest tisíc se jich vydalo směrem k Apulii, zbytek putoval k jihu do bruttijských hor.

*** * ***

„Zvládli jsme to přesně za šest měsíců, a přitom šlo o zimní tažení," říkal Crassus Caesarovi. „A když se to vezme kolem a kolem, přišel jsem jen o velice málo mužů – a je po Spartakovi. Řím získal zpátky své orly i fasces – a spoustu kořisti nebude možné vrátit původním majitelům. My všichni na tom ještě dost vyděláme."

„Jeden problém ovšem zbývá, Marku Crasse," řekl Caesar, jenž byl pověřen prohlídkou bitevního pole, aby zjistil, zda na něm nezůstal někdo naživu.

„O co jde?"

„O Spartaka. Toho jsme nenašli."

„Nesmysl!" trhl sebou Crassus. „Sám jsem ho viděl, jak klesá na zem!"

„To jsem viděl i já. A přesně jsem si to místo zapamatoval. Mohu tě tam dovést – pojď raději hned teď se mnou a já ti ho ukážu! Ale Spartacus tam není, Marku Crasse. Opravdu ne."

„To je divné!" zahučel vojevůdce, sešpulil rty, na okamžik se zamyslel a pak jen pokrčil rameny. „Ostatně co na tom? Je po jeho armádě, to je to hlavní. Za vítězství nad armádou, která se počítá za otrockou, triumf slavit stejně nemůžu. Ovaci mi senát přizná, jenže to není totéž. To opravdu není totéž!" Povzdychl si. „Co ta jeho ženská, ta thrácká čarodějka?"

„Ani tu jsme nenašli, třebaže jsme pochytali slušný počet táborových děveček, které se včas uklidily z cesty. Vyslechl jsem je, pokud jde o ni, a zjistil jsem jen, že se jmenuje Aluso. Jinak odpřisáhly, že nasedla do rozžhaveného sršícího vozu taženého ohnivými hady, který ji odvezl na nebesa."

„K tomu je asi inspirovala Médeia! Předpokládám, že ze Spartaka udělají Iásona!" Crassus se otočil a vydal se s Caesarem k hromadě mrtvých, která zavalila raněného Spartaka. „Mám takový pocit, že nám ti dva nějak pláchli. Nemyslíš?"

„Já jsem si tím jist," řekl Caesar.

„Nu, stejně budeme muset celý kraj pročesat a ty spartakovce pochytat. Možná že se také vynoří na světlo."

Caesar neodpověděl. V duchu si říkal, že ti se už nikdy na světle neukáží. Ten gladiátor byl chytrý. Až moc chytrý na to, aby se pokusil sebrat novou armádu. Rozhodně natolik chytrý, aby zůstal natrvalo ukryt v anonymitě.

*** * ***

Po celý květen pátrala římská armáda po spartakovcích poschovávaných v neprostupných hvozdech Lukánie a Bruttia, které nabízely ideální úkryt pro lupičské bandy; o to důležitější bylo, aby byli pochytáni všichni ti ze Spartakovy armády, kdo až dosud přežili. Caesar odhadl, že směrem k jihu jich uniklo něco mezi devíti až deseti tisíci, avšak jemu a všem ostatním pátracím skupinám se nepodařilo objevit více než šest tisíc šest set mužů. Bylo možno předpokládat, že ostatní se dají na zbojnickou dráhu a dále zvýší nebezpečí číhající na poutníky, kteří se vydají bez ozbrojeného doprovodu po Via Popillia dolů na jih k Rhegiu.

„Mohu pokračovat i dál," řekl Caesar Crassovi o červnových kalendách, „ale úlovky budou čím dál tím menší a bude stále těžší je polapit."

„Ne," řekl s rozhodností Crassus. „Chci být i s armádou o příštím tržním dni už zpátky v Capui. Včetně konsulských legií. Kurulské volby jsou už za měsíc a já potřebuji být v Římě natolik brzy, abych se mohl ucházet o konsulát."

To nebylo nic překvapujícího; Caesar dokonce považoval za zbytečné to jakkoli komentovat. Soustředil se namísto toho na další osud rozuteklých spartakovců. „Co bude s těmi zhruba šesti tisíci, kteří prchali na severovýchod do Apulie?"

„Ti už se dostali dokonce až na hranici Italské Galie," řekl Crassus. „A tam vběhli rovnou do náruče Pompeiovi Magnovi a jeho legiím, které se právě vracely z Hispánie. Nu, znáš přece Magna! Pobil je do jednoho."

„Takže zbývají už jen ti naši zajatci. Co s nimi hodláš provést?"

„Půjdou s námi až do Capuy." Tvář, kterou Crassus otočil k svému staršímu vojenskému tribunovi, nesla svůj obvyklý flegmatický výraz, avšak v očích mu zasvitlo mrazivé odhodlání. „Římu jsou tyhle války s otroky k ničemu, Caesare. Představují jen další odčerpávání peněz ze státní pokladny. A kdybychom byli neměli štěstí, byly by ty patery fasces a pět orlů k tomu ztraceny k ostudě celého Říma na věky, což by pro mne osobně představovalo nesnesitelné pomyšlení. Co nevidět by mohl vyvstat někdo jemu podobný, kdo by nám s pomocí kohokoli z nepřátel Říma mohl pěkně přerůst přes hlavu. Anebo by se prostě mohl najít někdo další, kdo by se ho snažil napodobit a předstihnout, přičemž by neměl ani ponětí, jak to doopravdy bylo. Ty a já víme, že Spartacus byl výplodem legií, že to byl spíše další takový Quintus Sertorius než trýzněný otrok. Kdyby nebyl vzešel z legií, nebyl by se nikdy dostal tak daleko, jak se mu to podařilo. Nechtěl bych zkrátka, aby se pro otroky stal ze Spartaka nějaký hrdina nebo vzor. Já ho naopak využiji k tomu, aby s otrockými vzpourami byl už jednou provždy konec."

„Mnohem spíš než vzpoura otroků to ovšem bylo další povstání Samnitů."

„To je pravda. Jenomže Samnitové jsou prokletím, s kterým se Řím bude muset naučit trvale žít. Otrokům je naproti tomu třeba ukázat, kde je jejich místo. A to já také udělám. Až s těmihle zbytky spartakovců skoncuji, k žádné další vzpouře otroků v našem římském světě už nikdy nedojde."

Třebaže si Caesar navykl přemýšlet tak rychle a odhadovat lidi tak dobře, že zpravidla dospíval k řešení dřív než oni sami, uvědomoval si teď, že naprosto není s to odhalit, co má vlastně Crassus v úmyslu.

„A jak toho chceš dosáhnout?" otázal se tedy.

V Crassovi nabyl vrchu účetní. „K řešení mě přivedla skutečnost, že zajatců je šest tisíc šest set," řekl. „Vzdálenost z Capuy do Říma je sto třicet dvě míle, každá z nich po pěti tisících stopách. To je celkem šest set šedesát tisíc stop. Děleno šesti tisíci šesti sty to dává vzdálenost jednoho sta stop. Chci každých sto stop mezi Capuou a Římem

ukřižovat jednoho spartakovce. A nechat je tam na křížích viset, dokud neshnijí na holé kostry.“

Caesar zatajil dech. „Pohled to bude děsný.“

„Jedno jsem zatím ještě nedořešil,“ řekl Crassus a svraštil až dosud hlaďounké čelo. „Myslíš, že bych měl všechny kříže umístit na jednu stranu silnice, anebo je raději dát vztyčit střídavě po obou stranách silnice?“

„Po jedné straně,“ odpověděl Caesar bez váhání. „Určitě jen na jednu stranu silnice. Pokud ovšem máš na mysli silnici Via Appia, a ne Via Latina.“

„Ale ovšem, právě na Via Appia to provedu. Ta je po celé míle rovná jako šíp, a nevede přes příliš mnoho kopců.“

„Pak tedy určitě po její jedné straně. Oko pak postřehne naráz celou tu řadu,“ pousmál se Caesar. „Mám, pokud jde o křižování, určité zkušenosti.“

„Slyšel jsem o tom,“ řekl Crassus vážně. „Jenomže tebe tímhle úkolem pověřit nemohu. Pro vojenského tribuna není vhodný. Jsi přece voleným magistrátem. Podle práva to přísluší *praefectovi fabrum.*“

Jelikož *praefectus fabrum* – muž, jenž měl na starosti veškeré technické a zásobovací záležitosti armády – byl jedním z Crassových propuštěnců a odváděl skvělou práci, nepochyboval Caesar ani Crassus, že i tohoto úkolu se zhostí hladce.

*** * ***

A tak, když koncem června vyjel Crassus spolu se svými legáty, svými vojenskými tribuny a dalšími jím jmenovanými tribuny v doprovodu jediné kohorty vojska po silnici Via Appia z Capuy, celá levá strana této prastaré nádherné silnice byla lemována kříži. Každých sto stop visel spartakovec za provazy, jimiž měl ke kříži krutě přitaženy lokty a nohy pod koleny. A Crassus neprojevil sebemenší laskavost. Všech šest tisíc šest set spartakovců zmíralo pomalu, s nezpřeráženými údy, za stonů neutuchajících od Capuy až po Capenskou bránu v Římě.

Přicházeli se podívat zvědavci. Přicházeli i takoví, kteří s sebou přivedli vzpurného otroka, aby shlédl to Crassovo dílo a aby mu připomněli, že takové je právo každého pána – ukřižovat. Avšak mnozí se po prvním pohledu vraceli okamžitě opět domů, a ti, kdo silnice Via Appia museli kdekoli mezi Římem a Capuou použít, byli vděčni tomu, že kříže zdobily pouze jednu její stranu. Jelikož pohled z dálky byl přece jen snesitelnější, oblíbenou vyhlídkou na řadu křížů se stal vrcholek serviovských hradeb po obou stranách Capenské brány; alej křížů bylo možno pozorovat na míle daleko, avšak tváře se na tu vzdálenost měnily v pouhé nezřetelné skvrny.

Viseli tam po osmnáct měsíců a prošli pomalým procesem tlení, jenž je postupně z živoucích bytostí se svalstvem a kůží proměnil až v chřestící kostlivce, neboť Crassus až do posledního dne svého konsulátu nedovolil, aby byli sejmuti.

Snad žádné vojenské tažení v celých dějinách Říma, podivoval se v duchu Caesar, ještě nebylo tak dokonale zasazeno do jednotného rámu, tak vzorně vymezeno, s takovou důsledností ohraničeno jako toto; co započalo decimaci, skončilo křižováním.

ČÁST VIII.

KVĚTEN 71 PŘ.N.L.
– BŘEZEN 69 PŘ.N.L.

KONSUL POMPEIUS

Když Gnaeus Pompeius Magnus se svou armádou dorazil k hranici na říčce Rubico, nezastavil se, jak by byl měl. Ta část území Ager Gallicus, která mu patřila, ležela v Itálii, a v cestě do Itálie on byl také rozhodnut pokračovat, ať si Sullovy zákony říkají co chtějí. Jeho muži se už nemohli dočkat, až opět uvidí své domovy, a stále ještě mezi nimi převažovali jeho picenští a umbrijští veteráni. Před Senou Gallikou zřídil veliký tábor, nařídil, že se z něho bez svolení svého tribuna nesmí nikdo vzdálit, a s jednou pěší kohortou se po Via Flaminia vydal do Říma.

Odpověď na otázku, kterou si v Galii položil, ho napadla vzápětí poté, co se vydal na dlouhý pochod z Narbonu k svému nově objevenému průsmyku v Alpách, a udivovalo ho jen, že kolem ní chodil tak dlouho a tak slepě. Třikrát už obdržel zvláštní pověření: jednou od Sully, dvakrát od senátu; dvakrát bylo spojeno s imperiem proprétora, jednou to dokonce bylo pověření s prokonsulským imperiem. Sám vůbec nezapochyboval, že on je teď *Prvním mužem Říma!* Jenomže nikdo z těch, na nichž záleželo, nebyl tuto skutečnost ochoten uznat. A tak jim ji bude třeba názorně předvést, bude třeba dosáhnout něčeho tak omračujícího, tak zjevně protiústavního, že až se tak stane, všichni mu budou jeho právoplatný titul *Prvního muže Říma* nuceni konečně přiznat.

Přiměje prostě senát, aby jeho, jenž je stále ještě pouhým jezdcem, učinil konsulem!

Nevalné mínění, které o senátu měl, se dál a dál zhoršovalo, citový vztah k němu neměl naprosto žádný. Koupit si členy senátu nebylo o nic těžší než nakupovat koláčky u pekaře a jeho těžkopádnost dospěla do stupně, kdy nebyl schopen uhnout ani před vlastním pádem. Tehdy, když se Pompeius dal se svými muži na pochod z Tarenta k Římu, aby si na diktátorovi vynutil svolení k triumfu, i Sulla couvl! Tenkrát se mu to tak ovšem nejevilo – natolik dokázal Sulla působit na své okolí – ale dnes už mu bylo jasné, že to byl Magnus, kdo zvítězil, a nikoli Sulla. A Sulla byl přece mnohem zdatnějším protivníkem, než jakým by se kdy mohl stát tenhle římský senát.

Při zprávách o Spartakových úspěších, které mu docházely v průběhu posledního roku jeho pobytu na Západě, nechtěl Pompeius věřit vlastním očím; třebaže měl konsuly Gellia a Clodiana koupeny, nedokázal si představit, že by mohli v poli opravdu projevit tak naprostou neschopnost – a na svou omluvu pak ještě uvádět špatnou úroveň svých vojáků! Užuž měl v úmyslu sednout a napsat jim, že on sám by docílil lepších výsledků i s armádou eunuchů, avšak posléze od toho upustil; nemělo smysl popudit si proti sobě muže, kteří ho stáli tolik peněz.

Ani dvě další noviny, s nimiž se seznámil ještě v Narbonu, jeho důvěru v senát nijak neposílily. První byla obsažena v dopisu od Gellia a Clodiana: velení ve válce proti Spartakovi jim senát odňal. Druhá přišla do Philippa: toto velení spojené s přidělením osmi legií a značně početného jezdectva přijal Marcus Licinius Crassus, ovšem až poté, co si od senátu vynutil stvrzení tohoto pověření zákonem přijatým shromážděním lidu. Pompeius, jenž s Crassem v minulosti prodělal společné tažení, ho

měl za člověka jen prostředních kvalit, a za stejně prostřední považoval i jeho vojsko. A tak nad Philippovým sdělením zavrtěl pohrdavě hlavou. Takový Crassus přece Spartaka porazit nedokáže!

Ve chvíli, kdy opouštěl Narbo, ho podle jeho názoru dostihlo potvrzení jeho představ o probíhající válce se Spartakem – úroveň těch vojáků byla tedy skutečně tak hrozná, že je Crassus *decimoval*. Což, jak ví i ten poslední velitel z dějin vojenství a z příruček vojenského výcviku, je opatření krajní a odsouzené předem k nezdaru – decimaci vezme morálka vojska nadobro zasvé. *Nic* přece nemůže narovnat páteř vojáků natolik zbabělých, že si vysloužili decimaci! To je ovšem celý ten tlustý a nemotorný Crassus – *on* věří, že decimaci své armádě napraví hlavu!

Pompeius si začal právě pohrávat s představou, jak doráží do Itálie právě včas, aby se Spartakem náležitě zatočil, když uprostřed těchto snů mu náhle bleskl hlavou onen *nápad*. Senát bude samozřejmě vkleče žadonit, aby on, Gnaeus Pompeius Magnus, přijal další zvláštní pověření, a to k záchraně před spartakovci. Jenomže on si tentokrát položí podmínku: aby se tohoto úkolu ujal, musí se mu nejprve dostat konsulského úřadu!

Vždyť pokud se i tomu ubohému Crassovi povedlo zastrašit senát natolik, aby mu dal jeho velení potvrdit sněmem, jakou naději asi budou mít otcové senátoři, že by dokázali vzdorovat Gnaeovi Pompeiovi Magnovi? Statut prokonsula *(non pro consule, sed pro consulibus)* už tentokrát pro něho dost dobrý nebude! Má snad provždy zůstat jen pouhým tažným koněm odbývaným imperiem bez skutečné senátní síly? Ne! Už nikdy ne! Myšlenka na vstup do senátu už mu přestávala být proti mysli, ovšem jen pokud by do něho vkročil jako konsul. Podle toho, co si dokázal vybavit v paměti, se tohle nezdařilo dosud nikomu a nikdy. Událost by to byla zcela ojedinělá, byl by prvním, kdo takového něco dokázal. A pro všechny by to byl přesvědčivý důkaz, že on a nikdo jiný je nyní *Prvním mužem Říma*.

Míli za mílí cestou po Via Domitia si Pompeius dopřával bezpočet úniků do svých vidin, tak blažený a tolik ke všem přívětivý, že Varro (a zdaleka ne pouze on) nedokázal pochopit, co se to v jeho hlavě odehrává. Co chvíli byl Pompeius zjevně v pokušení se s něčím svěřit, pak se však opět uzavřel do sebe a hýčkal ten křehký záměr zatím dál jen ve svém nitru. Však už brzy budou mít Varro i ostatní příležitost se s ním seznámit.

Ovzduší radostného očekávání přetrvávalo i poté, co byla zaměřena a vydlážděna cesta novým průsmykem a co armáda Salassijským údolím sestoupila do Italské Galie. Pochodovali už po Via Aemilia, a Pompeius si stále ještě vesele pohvizdoval. A pak u městečka Forum Popillii, už dosti hluboko na území Itálie, dopadla ta strašná rána. Narazil se svými šesti legiemi na neuspořádaný dav ošuntělých mužů s tak nejednotnou výzbrojí, že bylo okamžitě zjevné, že jde o spartakovce. Obklíčit je a do jednoho pobít bylo až neuvěřitelně lehké; o to těžší bylo uslyšet, že Marcus Crassus před necelým měsícem v jediné bitvě zničil celou Spartakovu armádu. Válka proti Spartakovi skončila.

Zklamání na něm bylo natolik patrné, že ho vnímali všichni jeho legáti, kteří ono předchozí veselé popiskování vesměs připisovali tomu, že Pompeius už se těší, jak přímo z chodu započne nové tažení. Že by byl mohl pojmout záměr stát se v souvislosti s ním konsulem, nenapadlo nikoho. Na dlouhé dny se uzavřel zarytě do sebe; i Varro se mu vyhýbal.

Och, říkal si Pompeius v duchu, proč jen jsem se tohle nedozvěděl, dokud jsem byl ještě v Zaalpské Galii? Senátu sice bylo tak jako tak třeba pohrozit mou dosud

nerozpuštěnou armádou, jenomže teď jsem s ní – v rozporu se Sullovou ústavou – překročil hranice Itálie! A Crassus má svou armádu dosud ve zbrani. Kdybych byl ještě v Zaalpské Galii, mohl bych otálet, až do chvíle, kdy Crassus oslaví svou ovaci a kdy se jeho vojáci rozejdou domů, do civilu. Byl bych mohl využít svých ochočených senátorů, aby kurulské volby pozdrželi, dokud nepodniknu, co je třeba. Jenomže já teď stojím na italské půdě a nezbývá mi už nic, než nátlak armádou.

Několik zasmušilých Pompeiových dnů však záhy vystřídal nový optimismus; přesunul své muže do tábora u Seny Galliky, ne sice za pohvizdování a žertování, ale také už ne s pokleslou myslí. Položil si totiž velice důležitou otázku: co jsou ti chlapi z Crassovy armády vlastně zač? A měl pohotově i odpověď: nic než rmut Itálie, odpad, jenž je příliš zbabělý na to, aby se vzchopil a postavil se na odpor. Co na tom změnila skutečnost, že Crassus vyhrál tu válku? Vždyť i těch šest tisíc prchajících spartakovců, na které narazil u Fora Popillii, se přece až dojemně pokoušelo vzdorovat. Stejně tak mohla Crassovým mužům na čas napřímit páteř ta decimace – ale vytrvají vzpřímeni? Dokáží se postavit té nádherné odvaze a vytrvalosti mužů, kteří dokázali přestát vedra i mráz Hispánie, léta se obejít bez žoldu, bez kořisti, bez kousku slušného jídla, beze slova díků od toho veleváženého senátu? Ne. Konečnou odpovědí na tuto otázku bylo zvučné a rázné NE! A jak se blížil Pompeius k Římu, stoupala postupně i jeho nálada až k předchozímu veselí.

„Nač ty vlastně myslíš?“ vyptával se Varro, když vedle sebe jeli na koních středem silnice.

„Že mi senát stále ještě dluží za mého státního koně. Za toho mého krásného nezapomenutelného Šimlíka.“

„Cožpak tohle není tvůj státní kůň?“ zeptal se Varro a ukazoval na kaštanového valacha, na němž seděl Pompeius.

„Tahle herka?“ utrousil pohrdavě Pompeius. „Můj státní kůň – to musí být bělouš!“

„Tohle ale doopravdy není žádná herka, Magne,“ pravil vlastník podstatné části *rosey rury* a uznávaný znalec koní. „Je to znamenité zvíře.“

„Jen proto, že je to kůň po Perpernovi?“

„Proto, že je, jaký je!“

„Pro mě není ani zdaleka dost dobrý!“

„A zrovna tohle ti teď tolik leží v hlavě?“

„Ano. O čem jiném bych podle tebe tak asi přemýšlel?“

„Přesně tuhle otázku si teď trvale kladu! *O čem* vlastně?“

„Zkus hádat.“

Varro svraštil čelo. „Myslel jsem, že už jsem na to přišel. Tehdy, když jsme narazili na ty spartakovce před Forem Popillii – domníval jsem se, žes měl v úmyslu získat další zvláštní pověření a že jsi byl zklamán, když jsi zjistil, že mezitím už je dávno po Spartakovi. Ale teď – nemám prostě tušení!“

„Nu, Varrone, jen si lámej hlavu dál. Zatím si to raději nechám pro sebe,“ řekl Pompeius.

*** * ***

Kohorta, kterou si Pompeius vybral jako svůj doprovod na cestu do Říma, sestávala z mužů, kteří vesměs měli své domovy v Římě. Takovéto praktické zřetele byly pro Pompeia typické – nač hnát do Říma muže, kteří by tou dobou byli mnohem raději

jinde? Jakmile si tedy zřídili malý tábor na Via Recta, povolil jim Pompeius, aby se převlékli do občanského oděvu a odebrali se do města. Afranius, Petreius, Gabinius, Sabinus i ostatní legáti je rychle následovali, stejně tak jako Varro, dychtící spatřit opět svou ženu a děti.

A tak zůstal Pompeius samojediným vládcem Martova pole – či alespoň jeho části. Nalevo od něho při pohledu k městu byl další nevelký tábor. Tábor Marka Crassa. Jeho, jak se zdálo, doprovodila do Říma rovněž přibližně jedna kohorta. Tak jako Pompeius měl i Crassus na svém stanu vztyčenu šarlatovou vlajku na znamení, že je vojevůdce přítomen.

Smůla, smůla… Proč zrovna teď musí v Itálii existovat ještě jedna další armáda? Byť to byla armáda zbabělců! Pompeiovým záměrem nebylo vyvolat občanskou válku; s takovou představou se vlastně nikdy nedokázal smířit. Nepříčila se mu ovšem pro potřebu loajality anebo patriotismu; to, co bylo tak vlastní Sullovi a jemu podobným, v sobě nenacházel. Pro Sullu neexistovala k Římu naprosto žádná alternativa. Řím pro něho byla citadela, v níž dlelo jeho srdce, jeho čest, sám zdroj jeho života. Zatímco Pompeiovým středem světa bylo a zůstávalo Picenum. Ne, občanskou válku on rozpoutat nehodlá. Ale všechno bude muset navenek vyhlížet tak, jako by chuť k tomu přece jen měl.

Usedl, aby nakoncipoval dopis senátu.

SENÁTU A LIDU ŘÍMSKÉMU

Já, Gnaeus Pompeius Magnus, jsem od vás před šesti lety obdržel zvláštní pověření, abych potlačil vzpouru Quinta Sertoria v Přední Hispánii. Jak víte, podařilo se mi ve spojení s mým kolegou v Zadní Hispánii Quintem Caeciliem Metellem Piem skoncovat nejen s tou vzpourou, ale i s Quintem Sertoriem samotným. A taky s jeho všelijakými legáty včetně toho darebáka Marka Perperny Veientona.

Nepřivážím žádnou velkou kořist. Žádná kořist se totiž v té zemi poničené tolika katastrofami ani nevyskytovala. Tahle válka v Hispánii byla pro Řím ztrátová. Přesto ale žádám o triumf, neboť jsem si vědom, že jsem vykonal, co jste mi uložili, a že skrze mne bylo zahubeno velké množství nepřátel Říma. Žádám, aby mi tento triumf byl povolen bez jakýchkoli průtahů a odkladů, tak abych se mohl jako kandidát ucházet o úřad konsula v kurulských volbách konaných v měsíci *quinctilis.*

Původně měl v úmyslu jen zhruba načrtnout obsah dopisu, tak aby ho mohl Varro přehlédnout a vytvořit podle něho něco uhlazenějšího, diplomatičtějšího.

Avšak poté, co si svůj výtvor několikrát za sebou pročetl, dospěl Pompeius k názoru, že líp už znít nemůže. Jen ať jim pěkně zazvoní do uší!

Philippus dorazil, právě když se Pompeius po tomto rozhodnutí spokojeně usadil v křesle.

„Výborně!“ zvolal Pompeius, vyskočil a stiskl Philippovi ruku (byla jako bez vlády, zato notně zpocená). „Mám tu dopis, chci, aby sis ho přečetl. Můžeš ho pak mým jménem předat senátu.“

„Žádáš snad o dobře zasloužený triumf?“ otázal se Philippus, poté co s povzdechem usedl; vydal se sem pěšky, jelikož nosítka mu byla příliš pomalá, zapomněl však, jak je Via Recta daleko a jak horko dokáže v červnu být, třebaže při předbíhajícím se kalendáři bylo dosud časné jaro.

„Něco víc než to,“ řekl Pompeius a s ušklíbnutím mu podával voskovou tabulku.

„Mohl bych se nejdřív něčeho napít, příteli, prosím?“

Chvíli Philippovi trvalo, než rozluštil Pompeiovu školáckou škrábanici; poslední větu dočítal současně s prvním mocným douškem notně zředěného vína a zakuckal se. Rozkašlal se tak, že nemohl popadnout dech, a Pompeius musel vstát a jít ho bouchnout do zad; trvalo nicméně ještě chvíli, než se Philippus sebral natolik, aby se mohl k dopisu vyjádřit.

Ani pak však neříkal nic. Zahleděl se namísto toho na Pompeia, jako by ho viděl poprvé v životě. Byl to nepředstíraně zkoumavý pohled, putoval jím po svalnaté postavě dosud navlečené v tunice a pancíři, po světlé, lehce pihovaté pokožce, po mimořádně přitažlivé tváři s jakoby rozťatou bradou a alexandrovskou zlatavou kšticí. A ty jeho oči – velké, dokořán otevřené, dychtivé, tak živě modré! Pompeius Magnus, nový Alexander. Kde se v něm jen bere ta bezostyšnost, která vyústila v takovýhle požadavek? Jeho otec byl, pravda, podivín, ale syn se přece odjakživa snažil přesvědčit své okolí, že on v sobě pranic výstředního nemá. Och, teď se ale ukazuje, že je ještě mnohem podivínštější než jeho otec! Jen málo věcí dokázalo Lucia Marcia Phillippa vyvést z míry. Toto však bylo víc než pouhé překvapení. Takový otřes by člověka dokázal nadobro porazit!

„Tohle jistě nemyslíš vážně?“ otázal se chabě.

„A proč bych to neměl myslet vážně?“

„Magne, to, oč tu žádáš, je nepředstavitelné! Je to – jedním slovem – vyloučené! Je to proti všem zákonům, psaným i nepsaným! Nikdo se přece nemůže stát konsulem, není-li členem senátu! I mladý Marius a Scipio Aemilianus byli zvoleni konsuly teprve poté, co vstoupili do senátu. Předpokládám tvou námitku, že Scipio Aemilianus vytvořil precedent alespoň v tom smyslu, že se stal konsulem, ještě než byl prétorem, a že ani mladý Marius nebyl nikdy kvestorem. Jenomže on byl alespoň v dostatečném předstihu před volbami přijat do senátu! A Sulla veškeré takovéto precedenty výslovně vyloučil! Magne, prosím tě, neodesílej ten dopis!“

„Ale já se konsulem stát *chci*!“ řekl Pompeius a sevřel svá malá ústa, až mu kolem rtů zbělel úzký kroužek pleti.

„Ten dopis vyvolá takovou bouři smíchu, že ho to odfoukne zpátky na tenhle tvůj stůl! Je to naprosto neuskutečnitelné!“

Pompeius se posadil, přehodil dobře rostlou nohu přes opěradlo křesla a zakomíhal botou, v níž vězela. „Samozřejmě že je to uskutečnitelné, Philippe!“ řekl líbezně. „Mám šest legií těch nejlepších a nejtvrdších vojáků na celém světě, které dokáží všechny pochybovače přesvědčit, že to proveditelné je.“

Philippovi to vzalo dech, slyšitelně zasupěl a roztřásl se. „To bys neudělal!“ vykřikl.

„Ale udělal, a ty to dobře víš.“

„Jenže v Capui je dosud ve zbrani osm Crassových legií! Z toho může být další občanská válka!“

„Pche!“ řekl Pompeius a nepřestával pokyvovat nártem. „Osm legií samých zbabělců. Ty spořádáme po večeři.“

„To jsi tvrdil i o Quintovi Sertoriovi.“

Noha stanula. Pompeius zbledl, ztuhl. „Tohle už mi nikdy neříkej, Philippe!“

„Och, *cacat!*“ zasténal Philippus a zalomil rukama. „Magne! Magne! Zapřísahám tě, nedělej to! Co tě vede k domněnce, že Crassus velí osmi legiím nějakých zbabělců? Ta záležitost konsulských legií? Ta decimace? Nu, tuhle představu raději rychle opusť! Crassus si vycvičil znamenitou armádu, která je k němu právě tak loajální, jako jsou tvoji vojáci oddaní vůči tobě. Marcus Crassus není žádný Gellius nebo Clodianus! Copak jsi neslyšel o tom, co provedl na silnici Via Appia mezi Capuou a Římem?“

„Ne,“ řekl Pompeius a prvně trochu znejistěl. „Co tam udělal?“

„Visí tam šest tisíc šest set spartakovců na šesti tisících šesti stech křížích podél celé cesty z Capuy až do Říma – každých sto stop jeden kříž, Magne! Decimoval nejprve přeživší vojáky z konsulských legií, jen aby dal jasně najevo, co si myslí o zbabělcích, a ukřižoval na závěr zbytek Spartakovy armády, aby všem otrokům v Itálii ukázal, co čeká ty, kteří se vzbouří! To nejsou činy člověka, kterého bys mohl brát na lehkou váhu, Magne! Jsou to svědectví o muži, jenž by asi občanské války želel – neprospěla by totiž jeho obchodům – ale jenž by na rozkaz senátu proti tobě bez váhání pozvedl zbraně. A měl by všechny předpoklady tě zničit!“

Nejistota pominula; Pompeiova umíněná tvář připomínala tvrdošíjného mezka. „Dám svůj dopis písaři, aby ho přepsal načisto, a ty ho zítra přečteš v senátě.“

„Zničíš se tím nadobro!“

„Nezničím.“

Rozmluva byla zjevně u konce; Philippus povstal. Nestačil ještě vykročit ze stanu, když už Pompeius opět pilně cosi sepisoval. Tentokrát byl dopis adresován Markovi Liciniovi Crassovi.

Pozdrav a tisíceré blahopřání, můj drahý starý příteli z dob společných bojů proti Carbonovi. Dovídám se, že zatímco já jsem dělal pořádek v Hispánii, tys musel spořádat Itálii. Říkali mi, žes dokázal ze zbabělců z konsulských legií ukout řádné jednotky a žes nám všem názorně předvedl, kterak zatočit s bouřícími se otroky.

Ještě jednou ti tisíckrát blahopřeji. Pokud zamýšlíš zdržovat se dnes večer ve svém táboře, mohu se zastavit na kus řeči?

„Copak asi chce?“ otázal se Crassus Caesara.

„Dopis je to bezesporu zajímavý,“ řekl Caesar a podával Pompeiův list zpátky Crassovi. „O jeho literárním stylu ovšem valné mínění nemám.“

„Literární styl? Kde by k němu přišel! Je to barbar.“

„A zamýšlíš se ‚zdržovat večer doma‘, aby se tu náš přítelíček mohl zastavit na ‚kus řeči‘? Tak nevím – je to jen otřelá fráze, anebo se za ní skrývá nějaká lest?“

„Jak znám Pompeia, domnívá se asi, že je to dokonce ta nejsprávnější fráze. A samozřejmě že hodlám být dnes večer doma,“ řekl Crassus.

„Se mnou, nebo beze mne?“ otázal se Caesar.

„S tebou. Znáš se s ním?“

„Viděl jsem se s ním jednou, a je to už dost dlouho – pochybuji, že by si na to setkání vzpomněl.“

Dotvrdil to Pompeius, jenž se dostavil o několik hodin později. „Setkali jsme se už, Gaie Julie? Nedokážu se upamatovat.“

Caesar se upřímně rozesmál, v jeho smíchu však nebyl skryt ani stín posměchu. „Vůbec mě to nepřekvapuje, Gnaee Pompeie. Měl jsi tenkrát oči jen pro Mucii.“

Pompeiovi svítalo. „Ano! Tys byl tehdy v Juliině domě, když jsem se tam měl poprvé setkat se svou manželkou! Jistě!“

„Jak se jí daří? Neviděl jsem ji už celá léta.“

„Nechávám ji radši v Picenu,“ řekl Pompeius, aniž si uvědomil, že to může znít dost podivně. „Máme už chlapce a děvče – a brzy přibudou další, jak doufám. I já jsem ji už léta nespatřil, Gaie Julie.“

„Caesare. Dávám přednost tomu být oslovován Caesare.“

„To je dobře, protože já mám taky raději, když mi říkají Magne.“

„To si umím představit!“

Crassus usoudil, že už by se měl chopit slova. „Posaď se, Magne, prosím. Na starého dědka jsi pěkně opálený a svěží – už ti bylo pětatřicet?“

„Ne, bude to až předposledního dne v září.“

„To je přece přesnost! Nedokážeš ty náhodou i půlit vlasy po délce? Nu, povedlo se ti vtěsnat toho do svých prvních pětatřiceti let víc, než kolik se většině mužů vejde do sedmdesáti. Nechce se mi ani pomyslet, co všechno asi ty budeš mít v sedmdesátce za sebou! V Hispánii jsi už dal všechno do pořádku?“

„Do naprostého pořádku! Ovšem,“ prohlásil Pompeius velkomyslně, „měl jsem mimořádně cennou pomoc, jak asi víš.“

„Ano, starý Pius všechny překvapil. Nikdy předtím vlastně nic kloudného nedokázal, dokud se nevydal do Hispánie.“ Crassus vstal. „Trošku vína?“

Pompeius se zasmál. „Jedině pokud jsi mezitím přešel na nějakou lepší sortu, ty šetřílku stará!“

„Ne, je pořád jedna a táž,“ řekl Caesar.

„Čili ocet.“

„Takže ono je vlastně dobře – vzhledem k tomu, že jsem s Markem Crassem prodělal celé tažení – že víno nepiju, ne?“ pousmál se Caesar.

„Ty nepiješ víno? Bozi!“ Pompeius se nejistě obrátil ke Crassovi. „Už jsi požádal o konání triumfu?“ zeptal se ho.

„Ne, na triumf já nemám nárok. Senát se rozhodl považovat válku se Spartakem za válku proti otrokům, takže jediné, co mi přísluší, je ovace.“ Crassus si odkašlal, zdál se tím být trochu zklamán. „Ale o tu ovaci jsem už požádal. Tak, aby se konala co nejdřív. Chtěl bych se včas vzdát imperia, abych mohl kandidovat na úřad konsula.“

„To je pravda, tys byl prétorem před dvěma lety, takže tomu nic nestojí v cestě.“ Pompeius jen zářil. „Pochybuji, že bys po tak rozhodném vítězství neuspěl. Podle mne oslavíš jeden den ovace a druhý den už budeš konsulem.“

„Tak si to také představuji,“ řekl Crassus, jenž se do této chvíle neusmál. „Budu totiž muset přesvědčit senát, aby mi přiznal příděl půdy alespoň pro polovinu mých vojáků, takže jako konsul to budu mít přece jen o něco snazší.“

„To víš, že budeš,“ řekl Pompeius srdečně a zvedl se. „Nu, budu muset jít. Chci se ještě trochu projít, pomáhá to udržet svižnost – aby ze mě nebyl tak brzy ten starý dědek, jak ty říkáš!“

Zmizel a Crassus s Caesarem se po sobě nechápavě podívali.

„A to mělo být co?“ otázal se Crassus.

„Mám takový nepříjemný pocit,“ řekl Caesar zamyšleně, „že se to dozvíme velice brzy.“

* * *

Jelikož mu kurýr už záhy odpoledne doručil písařem úhledně opsanou verzi Pompeiova dopisu, nečekal Philippus od Pompeia žádnou další zprávu, dokud list nepřečte v senátě. Ale sotva později téhož odpoledne povstal z lehátka od oběda, dorazil další Pompeiův posel se vzkazem, aby se ihned dostavil na Martovo pole. Na kratičký okamžik se Philippa zmocnil vztek, uvažoval už, že výzvu stroze odmítne; pak si však připomněl onu bájnou sumu, kterou mu Pompeius stále ještě každoročně vyplácí, povzdychl si a objednal si nosítka. Pěšky už ani krok!

„Pokud sis to rozmyslel, Magne, a ten tvůj dopis zítra v senátě číst nemám, pak snad stačilo mi vzkázat! Proč jsem se sem musel trmácet dvakrát za den?“

„Och, o ten dopis vůbec nejde!“ odpověděl netrpělivě Pompeius. „Jen to přečti, ať se zasmějí. Však on je smích brzy přejde. Ne, kvůli tomu jsem tě nezval. Mám pro tebe mnohem důležitější úkol a chci, aby ses do něj pustil ihned.“

Philippus svraštil čelo. „Jaký úkol?“ otázal se.

„Chci Crassa přetáhnout na svou stranu,“ řekl Pompeius.

„Oho! A jak toho chceš docílit?“

„To nebude *má* věc. O to se musíš postarat ty a ostatek mé senátorské kliky. Chci, abyste v senátě příděl pozemků pro Crassovy vojáky zablokovali. Ale musíte to provést hned teď, dřív než mu bude povolena ovace, a zavčas před kurulskými volbami. Musíte vmanévrovat Crassa do takového postavení, které mu znemožní dát senátu k dispozici své vojsko, pokud by se snad senátoři rozhodli zakročit proti mně silou. Pořád jsem nevěděl, jak na to, jenže pak jsem za Crassen zašel na návštěvu. A on se v jejím průběhu podřekl, že se bude ucházet o konsulát mimo jiné proto, že tak bude mít výhodnější pozici pro získání souhlasu senátu s žádostí o pozemky pro své veterány. Znáš přece Crassa! Není na světě nic, co by ho přimělo, aby jim ty pozemky poskytl ze svého. Naproti tomu samozřejmě nemůže své vojsko rozpustit bez nějakého vyrovnání. Crassus asi nebude chtít mnoho – bylo to koneckonců jen krátké tažení. Ovšem právě tímhle směrem se budete muset dát – že šestiměsíční tažení nestojí za to, aby se kvůli němu rozdával *ager publicus*, zejména když nepřítelem byli pouzí otroci. Jestli kořist stála za to, ať se armáda spokojí s ní. Jenomže já znám Crassa! Většina kořisti se na seznamy pro státní pokladnu určitě vůbec nedostala. On si prostě nedokáže pomoct – *musí* si kořist urvat pro sebe. A odměnu pro své muže pak mámit na státu.“

„Já jsem ovšem slyšel,“ pousmál se Philippus, „že ta kořist nebyla nijak veliká. Crassus prohlásil, že Spartacus dal takřka všechno, co měl, těm pirátům, když se je pokusil najmout, aby převezli jeho muže na Sicílii. Jenomže z jiných pramenů jsem se naproti tomu dozvěděl, že to tak nebylo, že to, co jim Spartacus zaplatil, byla jen polovina toho, co měl *v hotovosti*.“

„A v tom jako bych viděl celého Crassa!“ řekl Pompeius a zazubil se při jakési vzpomínce. „Říkám ti, že on si prostě nedokáže pomoct. Kolik že má legií? Osm? Dvacet procent státní pokladně, dvacet procent Crassovi, dvacet procent jeho legátům a tribunům, deset procent jízdě a centurionům a třicet procent pěšákům. To by znamenalo, že na pěšáka by zbylo asi sto osmdesát pět sesterciů. To by vojákovi na moc dlouhý nájem půdy nevystačilo, co?“

„Netušil jsem, že jsi tak dobrý počtář, Magne.“

„Odjakživa mi šly líp počty než čtení a psaní.“

„Jaký podíl z kořisti připadne tvým mužům?“

„Přibližně stejný. Jenomže do téhle naší kořisti bylo zahrnuto naprosto všechno – a poctivě, a oni to vědí. Kdykoli sepisuji kořist, vždycky si k tomu přiberu pár řadových pěšáků. Mají z toho dobrý pocit, ani ne tak proto, že se mohou přesvědčit, že je vojevůdce v tomhle ohledu poctivý, ale spíš si to považují za čest. Ti z mých vojáků, kteří nemají žádnou půdu, půdu dostanou. Od státu, jak doufám. Ale pokud by jim půdu nevěnoval stát, dám jim ji ze svého.“

„To je od tebe ovšem nesmírně velkomyslné, Magne.“

„Kdepak, Philippe, jen prozíravé. Já mohu v budoucnosti tyhle muže – a pak jejich syny! – ještě potřebovat, takže mi trocha té dnešní velkorysosti vůbec nepřipadá zbytečná. Neboj se, až už budu starý chlap a odbydu si své poslední vojenské tažení, můžu tě ujistit, že pak už nic takového ze svého hradit nebudu.“ Na Pompeiovi bylo patrné nezvratné rozhodnutí. „Má poslední válka mi musí vynést víc peněz, než Řím viděl za posledních sto let! Nemám ještě přesnou představu, jaké tažení to bude, ale jedno vím určitě – vybírat si budu to nejvýnosnější. Pomýšlím na Parthii. A až se pak vrátím s parthskými poklady, budu samozřejmě předpokládat, že půdu dá mým vojákům Řím. Zatím mě má dráha finančně notně vyčerpává – nu, však ty sám víš, kolik ročně vyklopím tobě a ostatním členům své kliky v senátě.“

Philippus se na židli nahrbil. „Ale vždyť se ti ty peníze víc než vrátí!“ bránil se.

„To máš pravdu, příteli. A o to, aby se vrátily, se začneš starat už zítra,“ řekl Pompeius rozmarně. „Senát musí odmítnout dát Crassovi pozemky pro jeho vojáky. A chci také, aby se odložily kurulské volby. A pak ještě chci, aby ta má žádost o souhlas s kandidaturou na konsulský úřad byla v senátě vyvěšena a aby tam vyvěšena také zůstala. Je to jasné?“

„Dokonale.“ Hlavní úplatkář povstal. „Bude nás čekat jedna obtíž, Magne. Spousta senátorů je Crassovi dlužna – dost pochybuji, že ty se nám podaří získat na naši stranu.“

„Získáme – pokud těm, jejichž dluhy nejsou příliš velké, dáme peníze, aby je Crassovi mohli splatit. Zjisti, kolik z nich má dluh do výše čtyřiceti tisíc sesterciů. Pokud jsou to námi placem lidé – anebo pokud by se jimi mohli stát – zařiď, ať mu půjčky ihned vrátí. Pokud ho nic jiného nepřesvědčí o tom, v jak vážné se ocitá situaci, pak tohle ano,“ řekl Pompeius.

„I tak bych byl rád, kdybys mi dovolil přečtení tvého dopisu ještě odložit.“

„Přečteš ho zítra, Philippe. Nepřeji si, aby v komkoli zůstaly jakékoli pochybnosti, pokud jde o mé záměry. Chci, aby všichni v senátě a v Římě od této chvíle věděli, že se hodlám stát konsulem pro příští rok.“

Senát a Řím se to dozvěděl následujícího poledne, a ani ne hodinu poté se už do Pompeiova stanu přiřítil Varro, bez dechu a celý rozcuchaný.

„To nemyslíš vážně!“ vyrazil, vrhl se do křesla a dlaní si ovíval rozpálené tváře.

„Myslím.“

„Vodu, potřebuju se napít.“ Varro se s námahou zvedl z křesílka a přešel ke stolu, na němž měl Pompeius nápoje. Obrátil do sebe notný doušek, pak si pohár dolil a vrátil se s ním na židli. „Magne, rozplácnou tě jako komára!“

Pompeius přezíravě mávl rukou a lačně se zahleděl Varronovi do tváře. „Jak to přijali, Varrone? Chci to slyšet se všemi podrobnostmi.“

„Nu, Philippus se u konsula Oresta – ten má v měsíci červnu fasces – ještě před započetím schůze řádně přihlásil o slovo, a jelikož to byl především on, kdo žádal o její svolání, mohl promluvit, jakmile ukončili své vystoupení augurové. Povstal a přečetl tvůj dopis.“

„Smáli se mu?“

Varro překvapeně pozdvihl hlavu od poháru. „*Smáli?* Bohové, to ne! Všichni seděli jako zařezaní. Pak to začalo síní šumět, nejdřív potichu, pak pořád hlasitěji, až nakonec celý senát bouřil, že nebylo slyšet vlastního slova. Konsul Orestes posléze zjednal klid a o slovo požádal Catulus. Umíš si asi představit, co řekl.

Nic takového že nepřichází v úvahu. Je to protiústavní. Je to přímo urážka veškerých právních a etických zásad v historii Říma.

Tohle všechno a ještě mnohé další. Když konečně domluvil, měl doslova pěnu u úst.“

„A co bylo, když skončil?“

„Philippus předstoupil s velkolepým proslovem, jedním z nejlepších, jaký jsem kdy od něho slyšel – a on je opravdu velký řečník! Řekl, že si konsulát zasluhuješ a že je směšné požadovat od muže, jenž už byl dvakrát prokonsulem, aby se do senátu vplížil zadním vchodem a měl přitom uloženo mlčení. Prohlásil, že jsi zachránil Řím před Sertoriem, že jsi z Přední Hispánie vytvořil příkladnou provincii, že jsi dokonce objevil a vybudoval nový přechod přes Alpy a že to všechno – včetně mnoha dalších věcí – plně dokazuje, že jsi byl odevždy nejoddanějším služebníkem Říma. Nedokážu reprodukovat všechno, co on tam snesl – požádej ho o kopii té řeči, četl ji z papíru – ale učinil na všechny hluboký dojem, o tom tě mohu ujistit.

A pak najednou,“ pokračoval s nechápavým výrazem Varro, „zčistajasna přesedlal na docela jiného koně! Jednu chvíli ještě hovořil o tom, že je třeba ti povolit, aby ses mohl ucházet o konsulát, a vzápětí už vykládal o zlozvyku, kterému jsme podle něho podlehli, a to o rozdávání cenných římských pozemků po kouscích – měl na mysli *ager publicus* – nenasytným vojákům, kteří díky Gaiovi Mariovi už dnes považují málem za samozřejmé, že musí být za každé tažení, i za to nejmenší a nejubožejší, odměněni půdou z veřejného vlastnictví. Mluvil i o tom, že půdu vojáci nedostávají jménem Říma, ale jakoby od svého vojevůdce! S touhle praxí že je třeba skoncovat, povídal. Vede prý jen k vytváření soukromých armád na náklady senátu a lidu římského, neboť ve vojácích vzbuzuje představu, že náležejí především svému vojevůdci, a Řím že je tak odsouván na žebrácké druhé místo.“

„To je znamenité,“ předl Pompeius. „Tím skončil?“

„Ne, kdepak,“ řekl Varro a upil vody. Olízl si rty, znervózněl; teprve teď mu začínalo docházet, že za tím vším patrně vězí Pompeius. „Věnoval se pak dopodrobna tažení proti Spartakovi a Crassově zprávě pro senát. Úplně ji strhal, Magne! Philippus Crassa dočista rozcupoval na kousíčky! Jak že se může Crassus opovážit požadovat půdu za odměnu pro veterány pouhého šestiměsíčního tažení! Jak se může dožadovat odměny pro vojáky, kteří museli být nejprve decimováni, aby vůbec sebrali odvahu bojovat! Jak si dovoluje chtít půdu darem pro muže, kteří neučinili nic víc, než co se od každého Římana očekává jako samozřejmost – vypořádat se s nepřítelem, jenž ohrožuje jeho vlast! Válka proti cizí mocnosti je jedna věc, řekl, a likvidace darebáka, který stojí v čele armády otroků – a to na italské půdě – je věc druhá. Nikdo přece nemá právo domáhat se odměny za to, že hájí svůj vlastní domov. Skončil požadavkem, aby senát nestrpěl takovouto Crassovu nestoudnost a aby nepodporoval Crassa v jeho představě, že si oddanost svých vojáků bude kupovat na účet Říma.“

„Skvěle to ten Philippus řekl!“ zářil Pompeius a dychtivě se předklonil. „A co se dálo pak?“

„Povstal opět Catulus, jenomže tentokrát Philippa podpořil. Že v tomhle má Philippus plnou pravdu a že ten nešvar, který zavedl Gaius Marius a podle kterého se

rozdává půda vojákům, by už měl konečně přestat. *Musí* skončit, rozhorlil se Catulus! Římská státní půda, *ager publicus,* musí zůstat veřejným vlastnictvím, nesmí se jí zneužívat jako úplatku k získání loajality vojáků vůči jejich velitelům.“

„A tím debata skončila?“

„Ještě ne. Slovo pak dostal Cethegus a ten podpořil jak Philippa, tak Catula – bezvýhradně, jak řekl. A po něm totéž opakovali Curio, Gellius, Clodianus a dobrý tucet dalších. A to už se senát dostával natolik do varu, že se Orestes rozhodl zasedání ukončit,“ uzavíral Varro.

„Báječné!“ vykřikl Pompeius.

„Jenomže to je všechno tvoje dílo, Magne, viď?“

Velké modré oči se rozevřely dokořán. „*Moje dílo?* Co tím máš na mysli, Varrone?“

„Však ty až moc dobře víš, co tím myslím,“ řekl Varro s přísně semknutými rty. „Přiznávám, že jsem to pochopil až teď, ale chápu to už! Tys prostě využil svých zkorumpovaných senátorů, abys vrazil klín mezi Crassa a senát! Pokud se ti to povede, docílíš tím, že senát ztratí možnost Crassovou armádou disponovat. A když bude senát bez armády, nebude ti moci udělit ponaučení, jaké bys už tolik potřeboval, Gnaee Pompeie!“

Pompeia to do hloubky zasáhlo, zahleděl se na přítele s nelíčenou lítostí. „Varrone, Varrone! Já si přece *zasloužím* být konsulem!“

„Zasloužíš si leda být ukřižován!“

Kdykoli Pompeius narazil na odpor, jenom se tím víc zatvrdil; Varronovi neuniklo, že přituhuje, a jako obvykle couvl. Aby alespoň trochu získal ztracenou půdu, řekl: „Omlouvám se, Magne, to mi ujelo v hněvu. Beru to zpátky. Ale chápeš snad, jak hrozné věci se to dopouštíš! Má-li republika přežít, musí se každý, kdo má nějaký vliv, zdržet jakéhokoli podrývání ústavy. To, co po senátu žádáš, aby ti povolil, je proti všem zásadám *mos maiorum.* Tak daleko nezašel ani Scipio Aemilianus – a byl přitom přímým potomkem Africanovým a Paulovým!“

Nic těmi slovy však nenapravil, ba naopak. Pompeius povstal a vztekle se napřímil. „Odejdi odsud, Varrone! Je mi jasné, cos tím chtěl říct! Když si ani princ z královské krve netroufl zajít tak daleko, jak se toho může opovážit obyčejný smrtelník odněkud z Picena, že? Ale uvidíš, já se tím konsulem *stanul“*

*** * ***

Účinek, jaký měl průběh onoho zasedání senátu na Varrona, nebyl ničím ve srovnání s pobouřením, jaké vyvolal u Marka Licinia Crassa. Zprávu o schůzi mu zprostředkoval Caesar, jenž přesvědčil Quinta Arria a ostatní legáty z řad senátorů, aby za Crassem zatím nechodili – i když Lucia Quinctia musel hodně přesvědčovat.

„Dovol, ať mu to řeknu já,“ naléhal Caesar. „Vy jste z toho všichni ještě až příliš dopálení a zbytečně byste rozohnili i jeho. On si v téhle věci bude muset zachovat naprosto chladnou hlavu.“

„Nepustili nás vůbec ke slovu!“ křičel Quinctius a tloukl si pěstí do dlaně. „Ta *verpa* Orestes dá nejdřív slovo kdekomu, kdo s tou ničemností souhlasí, a pak si schůzi ukončí, než mohl kdokoli z nás odpovědět!“

„Já to vím,“ říkal Caesar trpělivě, „a můžeš si být jist, že slovo na nejbližším zasedání všichni dostaneme. Orestes udělal docela rozumnou věc. Všichni už byli až

příliš rozpálení. My budeme mluvit příště. Nic se ještě nerozhodlo! Takže mě nech, ať to Markovi Crassovi povím sám, prosím tě.“

A tak se legáti, ač neradi, rozešli do svých domovů a Caesara nechali vyrazit rychlým krokem na Mariovo pole do Crassova tábora. Zvěst o tom, co se odehrálo v senátě, se rozletěla jako na křídlech větru; jak se Caesar cestou ke Clivu Argentariu proplétal na Foru Romanu skupinkami mužů, postřehl útržky hovorů, které se už vesměs točily kolem vyhlídek na další občanskou válku. Pompeius že se chce stát konsulem – senát že se tomu brání – Crassus prý nemá dostat půdu pro vojáky – nu ano, nejvyšší čas dát už konečně těm troufalým vojevůdcům jednou za vyučenou – odporný chlap, ten Pompeius – a tak dále.

„… A takhle to tedy vypadá,“ uzavíral Caesar.

Crassus vyslechl jeho stručnou a suchou zprávu, aniž při ní hnul brvou, a zachoval si navenek onu bezvýraznou masku i poté, co Caesar skončil. Chvíli ještě nic neříkal, jen se zahleděl průhledem ve stěně svého stanu na tichý půvab Martova pole. Konečně na tu utěšenou krajinku ukázal rukou, a aniž se obrátil k Caesarovi tváří, řekl: „Je to krása, co? Člověk by ani neřekl, že taková žumpa, jako je Řím, leží sotva jednu míli po Via Lata odtud.“

„Ano, je to opravdu hezký pohled,“ řekl Caesar mírně.

„A co říkáš těm dopoledním událostem v senátu, které nejsou ani zdaleka tak pěkné?“

„Myslím,“ řekl Caesar klidným hlasem, „že tě Pompeius pěkně popadl za kulky.“

Vyvolal tím úsměv, který se pozvolna proměňoval až v nehlučný smích. „V tom máš naprostou pravdu, Caesare.“ Crassus ukázal na svůj stůl, na němž byly po celé ploše navršeny váčky s penězi. „Víš, co je tohle?“

„Peníze zřejmě. Jiného mě nic nenapadá.“

„To jsou veškeré drobnější dloužky, které vůči mně senátoři do dnešního dne měli,“ řekl Crassus. „Celkem od padesáti mužů.“

„Což znamená o padesát hlasů v senátě méně.“

„Přesně tak.“ Crassus bez námahy otočil své křeslo, položil si nohy na stůl, doprostřed všech těch peněz, a povzdychl si. „Je to, jak říkáš, Caesare. Pompeius mě pěkně drží za kulky.“

„Rád slyším, že to přijímáš s takovým klidem.“

„A k čemu také běsnit a zuřit? Stejně by to nevedlo nikam. Naprosto nic by se na věci nezměnilo. A o to jediné jde – existuje vůbec něco, co by tuhle situaci dokázalo změnit?“

„Pokud jde o ta varlata, pak asi ne. Ale přesto se pořád ještě můžeš hýbat, třebaže tě za ně drží tou svou chlupatou prackou,“ ušklíbl se Caesar.

Crassus odpověděl rovněž úsměškem. „Je to tak. Kdopak by si byl pomyslel, že ten Pompeius bude schopen takhle bystrého tahu?“

„Och, bystrý on je! Ovšem nemá potřebnou školu. V tomhle přece není kouska *politického* zřetele, Crasse. Bacil do tebe nejdřív řeznickou palicí, a teď teprve bude formulovat nějaké své podmínky. Kdyby byl jen trochu politik, byl by měl nejdřív ze všeho zajít za tebou a povědět ti, co má vlastně za lubem, ne? A pak se to dalo urovnat v klidu a v tichosti a nebylo třeba, aby se celý Řím rozklepal v zimničném záchvatu, že máme na krku další občanskou válku. Problém s Pompeiem je v tom, že on nemá sebemenší odhad, jak uvažují jiní lidé anebo jak asi budou reagovat. Pokud ovšem se jejich úvahy a reakce náhodou nekryjí s jeho vlastními.“

„Asi máš pravdu, jenomže já se domnívám, že to spíš souvisí s pochybnostmi, které se on sám o sobě nedokáže zbavit. Pokud si naprosto věří, že senát přiměje k souhlasu, aby se stal konsulem, byl by měl samozřejmě přijít za mnou, dřív než něco vůbec začal podnikat. Jenomže já pro něho stojím v pořadí důležitosti až za senátem, Caesare. On si je vědom, že pohnout musí především senátem. Já pro něho v tuto chvíli představuji pouhý nástroj. Takže co na tom, když začne tím, že mě omráčí? Drží mě za kulky. Pokud budu od senátorů chtít získat půdu pro své veterány, budu muset nejdřív ze všeho prohlásit, že proti Pompeiovi nebude mít senát oporu ve mně ani v mých vojácích.“ Crassus zavrtěl botami na stole; váčky s penězi zacinkaly.

„Takže co máš v úmyslu podniknout?“

„Mám v úmyslu,“ řekl Crassus, spustil nohy se stolu a povstal, „poslat tě hned teď za Pompeiem. Nemusím ti vysvětlovat, co mu máš říct. Prostě vyjednávat, Caesare.“

A Caesar se tedy odebral vyjednávat.

Alespoň jednu věc mám zaručenu, utěšoval se kysele cestou, že totiž oba vojevůdce zastihnu kdykoli v jejich stanu; dokud neproběhne triumf nebo ovace, žádný z nich nesmí překročit pomerium a vstoupit do města, jinak by automaticky přišel o své imperium, čímž by ovace nebo triumf byly zmařeny. Zatímco legáti a tribunové a vojáci si mohli chodit do města a z města, jak se jim zlíbilo, vojevůdce byl nucen setrvávat na Martově poli.

Takže Pompeius samozřejmě doma byl – pokud se slovo domov dá použít o stanu. Jeho starší legáti Afranius a Petreius seděli právě u něho a zkoumavě si Caesara obhlíželi; něco už o něm slyšeli – o pirátech i o dalších jeho činech – a věděli také, že už ve věku dvaceti let získal *občanskou korunu.* Vesměs to byly věci, pro které si u takových vojáků, jako byli Afranius a Petreius, získával okamžitý respekt; a přesto tento oslňující mladý muž, vystrojený téměř jako floutek, takovéto představě příliš neodpovídal. Nepřišel ve vojenském, ale v toze, nehty měl pečlivě zastřižené a naleštěné, na senátorských střevících ani stopa po prachu, dokonale učesán – takhle přece nemohl přibýt z Crassova stanu tím sluncem a prachem venku!

„Pamatuji si, žes říkal, že víno nepiješ, Caesare. Mohu ti nabídnout vodu?“ otázal se Pompeius a gestem ho vybídl, aby se posadil.

„Děkuji ti, nechci od tebe nic než soukromou rozmluvu,“ řekl Caesar a usedl.

„Zavolám vás pak,“ řekl Pompeius svým legátům.

Vyčkal, dokud oba zklamaní muži nedošli na Via Recta a nezmizeli z doslechu, a pak teprve věnoval pozornost opět Caesarovi. „Nu?“ otázal se zhurta, jak měl ve zvyku.

„Přicházím od Marka Crassa.“

„Očekával jsem, že se tu objeví osobně.“

„Se mnou se ti bude jednat líp.“

„Je dopálený, co?“

Caesar povytáhl obočí. „Dopálený? Crassus? Ale vůbec ne!“

„Tak proč nepřišel sám?“

„Aby se o tom v Římě povídalo ještě víc, než už se tlachá?“ otázal se Caesar. „Máte-li se ty a Marcus Crassus dohodnout, Gnaee Pompeie, podaří se to mnohem spíš prostřednictvím mužů, jako jsem já, kteří svým nadřízeným zaručí naprostou diskrétnost a loajalitu.“

„Takže ty jsi tedy Crassův člověk, ano?“

„V této záležitosti ano. Jinak nenáležím nikomu než sobě.“

„Kolik je ti?“ otázal se Pompeius neomaleně.

„V měsíci *quinctilis* mi bude devětadvacet.“

„Půlení vlasů po délce by takovéhle přesnosti řekl Crassus. Takže ty už co nevidět budeš v senátě.“

„Já už v senátě jsem. Skoro devět let.“

„Jak to?“

„Získal jsem před Mytilénou *občanskou korunu.* Podle Sullovy ústavy se vojenští hrdinové stávají členy senátu automaticky,“ prohlásil elegantní mladý muž.

„Každý mluví o římské ústavě jako o Sullově ústavě,“ řekl Pompeius a zmínku o *občanské koruně* záměrně přešel. Sám nikdy žádné významnější ocenění nezískal a cítil se tím dotčen. „Nemohu říct, že bych za ni byl Sullovi obzvlášť vděčen.“

„Ale to bys měl být. Vděčíš mu přece za všechna svá zvláštní pověření,“ řekl Caesar, „i když po této malé epizodě už pochybuji, že by byl senát v budoucnosti ještě někdy ochoten udělit zvláštní pověření jezdci.“

Pompeius na něj zůstal koukat. „Co tím myslíš?“

„To, co říkám. Nemůžeš přece přinutit senát, aby tě nechal získat úřad konsula, a očekávat přitom, že ti to zapomene, Gnaee Pompeie. A neměl bys také předpokládat, že senát budeš ovládat navěky. Philippus je už dosti starý člověk. Stejně tak Cethegus. A až ti dva odejdou, koho chceš využívat potom? Vůdčí osobnosti senátu budou vesměs muži Catulova smýšlení – Caeciliové Metellové, Corneliové, Liciniové, Claudiové. Takže ten, kdo bude chtít získat zvláštní pověření, se bude muset obrátit na lid, a tím nemám na mysli občanský souhrn patricijů a plebejů. Myslím skutečný plebs. Římská politika se dříve utvářela takřka výlučně ve shromáždění plebejů. Podle mého odhadu tomu napříště bude zase tak. Tribunové lidu jsou nesmírně užiteční – pokud ovšem mají náležité legislativní moci.“ Caesar si odkašlal. „Je koneckonců i levnější kupovat si tribuny lidu než bumbrlíčky, jako jsou Philippus nebo Cethegus.“

Na Pompeia to zapůsobilo; Caesar nezúčastněně sledoval, jak jeho slova Pompeius přímo hltá, jak zapadají do hlubin jeho mysli. Ten člověk mu nebyl po chuti, jenom si přesně nedokázal uvědomit, proč vlastně. Sám měl v dětství hojně co činit s Galy, takže to nebylo ono skryté galství, co mu na Pompeiovi tak vadilo. Ale co to tedy bylo? Zatímco Pompeius seděl a stále ještě zažíval, co právě slyšel, Caesar zvolna dospíval k názoru, že mu není tolik proti mysli to, co Pompeius znamená, ale jeho osoba sama. Ta jeho ješitnost, to dětinské soustředění na sebe sama, ty zrádné hlubiny v jeho povaze, které byla bytostně cizí jakákoli úcta k zákonům.

„Co mi vlastně Crassus chce?“ otázal se rezolutně Pompeius.

„Chtěl by s tebou uzavřít dohodu, Gnaee Pompeie.“

„Dohodu o čem?“

„Nebylo by nejlepší, kdybys nejprve formuloval své požadavky ty, Gnaee Pompeie?“

„Nepřeji, abys mě oslovoval takhle! Nesnáším to! Pro celý svět jsem Magnus!“

„Toto je formální jednání, Gnaee Pompeie. Zvyk i tradice si žádají, abych tě nazýval tvým *praenominem* a *nominem.* Nechtěl bys nejdřív ze všeho vyslovit své požadavky?“

„Ale ano, ano!“ odsekl Pompeius, jenž si nedovedl uvědomit, co ho na tomto jednání tak roztrpčuje, krom toho, že s tím je nějak spojen tenhle uhlazený chlapík, kterého k němu Crassus vyslal jako svého zástupce. Vše, co až dosud Caesar řekl, mělo naprostou logiku, ale to ho právě na celé situaci popuzovalo nejvíc. On, Magnus, by přece měl tomuto jednání udávat tón, avšak rozmluva nějak ne a ne naplnit jeho očekávání. Caesar vystupuje, jako by on byl tím, kdo má převahu, kdo rozhoduje. Je ještě pohlednější než nebožtík Memmius a je v něm větší síla než v Philippovi a

Cethegovi dohromady – navíc získal druhé nejvyšší vyznamenání, jaké mu mohl Řím udělit, a to od tak neúplatného muže, jako je Lucullus. Musí zřejmě mít notnou odvahu, musí to také být velice dobrý voják. Kdyby byl Pompeius znal i historku s piráty, záležitost s Níkomédovou závětí a pozadí bitvy na Maiandru, byl by asi vedl jednání s Caesarem zcela jinak; doslechli se o tom ledacos už i Afranius a Petreius, jen Pompeius nikoli – jak typické pro něho! A tak se v další rozmluvě projevilo mnohem víc ze skutečného Pompeia, než by byl jinak asi připustil.

„Tvé požadavky?“ napovídal Caesar.

„Ty se omezují toliko na to, aby senát přijal rozhodnutí, že mi dovolí ucházet se o úřad konsula.“

„Bez členství v senátě?“

„Bez členství v senátě.“

„A co když senát přemluvíš, aby ti povolil ucházet se o úřad konsula, a pak neuspěješ ve volbách?“

Pompeius se zasmál, upřímně pobaven. „Prohrát nemůžu, ani kdybych se o to snažil!“ řekl.

„Pokud jsem slyšel, bude to velice ostrá soutěž. Marcus Minucius Thermus, Sextus Peducaeus, Lucius Calpurnius Piso Frugi, Marcus Fannius, Lucius Manlius – stejně tak jako dva hlavní uchazeči, Metellus Kozlíček a Marcus Crassus,“ říkal Caesar a vyhlížel dosti pobaveně.

Žádné z jmen Pompeiovi příliš mnoho neříkalo, s výjimkou posledního; napřímil se v křesle. „Chceš tím říct, že on stále ještě míní kandidovat?“

„Pokud ho hodláš požádat – jak se zřejmě zdá, Gnaee Pompeie – aby senátu znemožnil použít jeho vojska, pak se o úřad konsula ucházet *musí*, a *musí* také uspět,“ říkal Caesar vlídně. „Pokud by se příští rok nestal konsulem, čelil by jinak obžalobě z velezrady ještě dřív, než by byl u konce měsíc leden. Jako konsul nemůže být z ničeho obviněn, dokud neuplyne období jeho konsulátu a jeho prokonsulské období a dokud se z něho nestane opět privatus. Proto je tedy třeba, aby prošel v konsulských volbách a poté aby uspěl i v úsilí o navrácení plných práv tribunům lidu. Dále bude nutné, aby přiměl některého z tribunů lidu předložit zákon schvalující jeho odepření vojenské pomoci senátu – a aby přesvědčil všech devět ostatních, že tento zákon nesmí nikdo z nich vetovat. Teprve po tomto všem nebude moci být jako privatus stíhán za velezradu, jejíž spáchání po něm ty v této chvíli požaduješ.“

Na Pompeiově tváři se za těch pár okamžiků, co Caesar hovořil, vystřídala celá škála pocitů – ohromení, pochopení, údiv, naprostý zmatek a posléze sklíčenost. „Co tím chceš říct?“ vykřikl Pompeius z hloubi své úzkosti a zmocnil se ho hrozný pocit, že se dusí.

„Říkám tím – a doufám, že dostatečně jasně – že pokud se máte vy dva vyhnout obvinění pro velezradu za to, co se teď chystáte provést se senátem a se dvěma armádami, které obě plně náleží Římu, *oba* se příštího roku budete nezbytně muset stát konsuly a *oba* budete muset napnout všechny síly, aby byl obnoven tribunát lidu ve své původní podobě,“ říkal Caesar pevně. „Jediný způsob, jak *kterýkoli z vás* může uniknout důsledkům svého počínání, je zajistit si plebiscit ve shromáždění plebejů, který vás oba zprostí viny, pokud jde o nakládání s vašimi armádami a o manipulaci se senátem. To ovšem jen za předpokladu, Gnaee Pompeie, že ty ses nedopustil toho, abys snad se svou armádou překročil řeku Rubico do Itálie.“

Pompeius se roztřásl. „Nedomyslel jsem to prostě!“

„Většina senátu," pokračoval Caesar konverzačním tónem, „se skládá z ovcí. Nikomu není tento fakt neznámý. K čemu jsou ovšem někteří lidé slepí, je jiná skutečnost, že totiž v tom stádu je i pár vlků. K vlkům v senátě nepočítám Philippa. A v podstatě ani Cethega. Ale Metellus Kozlík by se správně měl jmenovat Vlk, a Catulus nemá stoličky na přežvykování, ale pořádné tesáky. A stejně tak Hortensius, který ještě nedozrál na konsula, ale má obrovský vliv a sílu, a který také vynikajícím způsobem ovládá právo. Pak je tu nejmladší a nejbystřejší z mých strýců, Lucius Cotta. A k senátorským vlkům můžeš klidně připočíst i mě! Kdokoli z těch, které jsem tu vyjmenoval – nejspíš ale všichni společně – je schopen obžalovat tebe a Marka Crassa z velezrady. A budeš stát před soudem složeným ze *senátorů.* Poté, cos na spoustu senátorů dělal dlouhý nos. Marcus Crassus by z toho mohl vyklouznout, ale ty ne, Gnaee Pompeie. Vím dobře, že máš v senátě spoustu stoupenců, ale udržíš si je i poté, cos mu tváří v tvář pohrozil občanskou válkou a donutil ho, aby pod tímto nátlakem přistoupil na tvé požadavky? Snad – dokud budeš konsulem a pak prokonsulem, nikoli však od chvíle, kdy se z tebe stane opět privatus. Toho nebudeš schopen docílit, pokud ovšem nehodláš držet svou armádu pod orly po celý zbytek svého života – což možné nebude, neboť státní pokladna ti na to nedá, a ani člověk s tvými finančními zdroji na takového něco stačit nemůže."

Takových překážek, takových komplikací! Úzkostný pocit dušení se vzmáhal; na okamžik měl Pompeius pocit, že je opět na bitevním poli u Laura, zcela bezmocný vůči Quintovi Sertoriovi, jenž ho obchází v stále se zužujících kruzích. Pak se vzchopil a vzdorovitě a sebejistě pohlédl Caesarovi do očí. „Nakolik to všechno, cos tu řekl, pochopil Marcus Crassus?"

„Chápe toho dost," řekl Caesar klidně. „V senátě je dost dlouho a v Římě ještě déle. Na soudech je jako doma, ústavu by dokázal citovat i pozpátku. Sullovu, to jest *římskou* ústavu."

„Říkáš mi tím, že musím ustoupit." Pompeius nabral zhluboka dech. „Tak to já neudělám! Já tím konsulem být *chci!* Já si zasloužím být konsulem a já jím taky *budu!*"

„To lze zařídit. Ovšem jen tím způsobem a za těch podmínek, které jsem tu nastínil," opakoval Caesar suše. „To jest ty i Marcus Crassus oba v kurulských křeslech, práva tribunů lidů obnovena, plebiscit o vaší nevině a po něm další plebiscit o přidělení půdy mužům z obou armád." Pokrčil zlehka rameny. „Vždyť ty koneckonců budeš stejně muset mít v konsulském úřadě ještě i kolegu! Nemůžeš se stát konsulem *bez* kolegy! Takže proč nezvolit takového, který se bude potýkat se stejnými problémy a který bude čelit stejným hrozbám? Představ si jen, že by za tvého kolegu byl zvolen třeba Metellus Kozlík! Hned od prvního dne bys cítil ty jeho tesáky v týle. A on by zmobilizoval všechny síly, abys neuspěl v pokusu obnovit tribunát lidu. Dvěma úzce spolupracujícím konsulům senát jen těžko čelí. Zejména pokud by je podporovali sjednocení a omlazení tribunové lidu."

„Já chápu, co tím myslíš," říkal Pompeius zvolna. „Ano, byla by velká výhoda mít takhle vstřícného kolegu. Dobrá. Stanu se konsulem společně s Markem Crassem."

„Pokud ovšem," řekl Caesar vlídně, „nezapomínáš i na ten druhý plebiscit! Tu půdu Marcus Crassus dostat musí!"

„V tom nevidím žádný problém! Půdu ostatně, jak říkáš, tím způsobem získám i já pro své muže."

„Pak máme první krok za sebou."

Až do této zničující debaty s Caesarem Pompeius slepě předpokládal, že celou jeho kandidaturu na konsula nějak zařídí Philippus, že učiní vše, co je k tomu nezbytné; teď

ale znejistěl. Domyslel Philippus skutečně celou věc do *všech* důsledků? Proč se ani slovem nezmínil o obžalobě z velezrady a o nezbytnosti obnovit tribunát lidu? Není Philippus už poněkud unaven svou úlohou placeného zaměstnance? Anebo už má zkrátka svá nejlepší léta za sebou?

„Na politiku já jsem pitomý," řekl Pompeius tónem, který považoval za zavazující otevřenost. „Potíž je v tom, že mě politika vlastně vůbec nezajímá. Mně daleko víc sedí velet, a úřad konsula je pro mě jen takové velké civilní velitelské místo. Přiměl jsi mě teď, abych se na to podíval z trochu jiné stránky. A to, co říkáš, Caesare, dává jasný smysl. Takže mi pověz jednu věc – jak mám postupovat dál? Mám i nadále předávat senátu dopisy Philippovým prostřednictvím?"

„Ne, to už jsi udělal, senátu jsi svou výzvu poslal," říkal Caesar, jemuž zřejmě nečinilo potíž vpravit se do úlohy Pompeiova politického poradce. „Předpokládám, že Philippovi jsi asi už dal dispozice, aby kurulské volby pozdržel, takže v tomto směru bych dál nepokračoval. Nejbližším krokem senátu bude pokus získat nad vámi převahu. Určí tobě i Markovi Crassovi pevná data – tobě pro triumf, Markovi Crassovi pro ovaci. A součástí tohoto rozhodnutí senátu bude samozřejmě i pokyn, abyste své armády rozpustili, jakmile budou vaše oslavy u konce. Tak je to běžné."

Sedí tu, uvědomoval si Pompeius, navlas tak, jak se posadil po příchodu; nedal najevo žízeň, není mu v tom horku na obtíž jeho bohatá toga, ani známky nepohodlí v tvrdém křesle, netrne mu zřejmě šíje, třebaže pohlíží na Pompeia celou tu dobu stranou, s pootočenou hlavou. A slova, do nichž odívá své myšlenky, jsou právě tak dobře volena, jak jsou dokonale skloubeny i myšlenky samy. Ano, tenhle Caesar si bude zasluhovat plnou pozornost.

Caesar pokračoval. „Další krok musíš učinit ty sám. Až se dozvíš datum stanovené pro svůj triumf, musíš s hrůzou pozvednout paže a vysvětlit, že si teprve nyní uvědomuješ, že triumf nemůžeš konat, dokud se domů nenavrátí i Metellus Pius ze Zadní Hispánie, neboť jste se dohodli na tom, že triumf uspořádáte společný – že tu není kořist, která by stála za řeč, a tak dále. Ovšem v okamžiku, kdy ty se tímto způsobem vymluvíš, proč nerozpouštíš svou armádu, pozvedne zděšeně paže pro změnu zase Marcus Crassus a zaprotestuje, že přece nemůže rozpustit *své* vojsko, když by poté na italské půdě zbyla jen jediná plně bojeschopná armáda. Tuhle frašku můžete protáhnout až do konce roku. Senátu nebude trvat moc dlouho, než si uvědomí, že rozpustit své vojsko nemá v úmyslu žádný z vás, nýbrž že si těmito průtahy jen oba do jisté míry legalizujete své postavení. Pokud mezitím žádný z vás obou nepodnikne nějaké útočné kroky vůči Římu, budete oba navenek působit celkem spořádaně."

„Takhle se mi to docela líbí," zářil Pompeius.

„To jsem rád. Kázat obráceným na víru dá mnohem míň práce. Takže kde jsem přestal?" Caesar se odmlčel, předstíral, že vzpomíná. „Aha, ovšem! Jakmile senát pochopí, že žádnou z obou armád nehodláte rozpustit, vydá příslušná *consulta* v tom smyslu, abyste se vy dva mohli o úřad konsula ucházet *in absentia* – neboť žádný z vás pochopitelně nebude moci vstoupit do Říma, aby svou kandidaturu ohlásil volebnímu úředníkovi osobně. Jestli se volebním úředníkem stane Orestes, nebo Lentulus Sura, rozhodne teprve los, ale já mezi nimi velký rozdíl neshledávám."

„A jak vyřeším tu okolnost, že nejsem členem senátu?" otázal se Pompeius.

„To nebudeš řešit ty. S tím ať si poradí senát. Senát bude muset pro shromáždění lidu vydat *senatus consultum*, jímž bude kandidatura na úřad konsula dovolena i jezdci. Předpokládám, že to sněm přijme přímo s nadšením – všichni jezdci to budou totiž považovat za ohromnou výhru!"

„A až ve volbách zvítězíme, budeme moci oba, Marcus Crassus i já, naše armády rozpustit," řekl s uspokojením Pompeius.

„Kdepak," řekl Caesar a vrtěl trpělivě hlavou. „Armády necháte pod jejich orly až do Nového roku. Triumf a ovaci proto nebudete slavit dřív než v druhé polovině prosince. Nech ovaci Marka Crassa proběhnout jako první. A pak budeš moci triumf oslavit posledního prosincového dne."

„Všechno je to dokonale provázáno," řekl Pompeius a zamračil se. „Proč mi to takhle náležitě nevysvětlil Philippus?"

„Nemám nejmenší představu," řekl Caesar s nevinnou tváří.

„Zato já o tom svou představu už začínám mít," řekl Pompeius sveřepě.

Caesar povstal a na okamžik stanul, aby na sobě urovnal záhyby togy, zcela tímto úkonem zaujat. Když skončil, vykročil ladným krokem, ramena napřímena, k cípu plachty uzavírající vstup do stanu. Ve vchodu se zastavil, ohlédl a usmál. „Stan je dosti pomíjivé přístřeší, Gnaee Pompeie. Je to jistě zcela přiměřené přechodné ubytování pro vojevůdce čekajícího na svůj triumf. Ale já si nemyslím, že právě tohle by měl být dojem, jakým bys od této chvíle měl působit. Mohu-li ti něco navrhnout, měl by sis naopak na zbytek roku najmout nějakou tu přepychovou vilu na Pincijském pahorku. Přivést sem z Picena svou manželku. Občas tam pořádat nějaký večírek. Chovat zlaté rybičky. Postarám se, aby totéž udělal i Marcus Crassus. Oba dva budete naráz vypadat, jako když se chystáte zůstat na Martově poli navěky."

A byl pryč. Pompeius zůstal sám, posbíral myšlenky a snažil se obnovit si duševní rovnováhu. Takže ty krásné vojenské prázdniny už jsou pryč; teď aby se posadil s Varronem a louskal zákony. Zdálo se, že Caesar je zná do nejmenších podrobností, a je přitom o šest let mladší. Pokud jsou v senátě i vlci, má se snad Gnaeus Pompeius Magnus zařadit mezi ovce? Nikdy. Než nastane Nový rok, vyzná se Gnaeus Pompeius Magnus v právu stejně tak jako v senátě samém!

* * *

„Bohové! Ty jsi ale mazaný, Caesare!" poznamenal Crassus, když Caesar skončil svůj referát o Pompeiovi. „Ani polovina z toho by mě byla nenapadla! Neříkám, že bych se k tomu časem stejně nepropracoval, ale tys to musel všechno promyslet cestou mezi mým a jeho stanem. Ovšem ta vila na Pincijském pahorku – co to bylo zase za nápad! Mám přece docela pěkný dům na Palatinu, jen vymalovat ho mě teď přišlo na malé jmění – proč bych měl utrácet ještě za nějakou vilu na Pinciu? Mně je tady ve stanu docela dobře."

„Ty jsi nenapravitelný škudlil, Marku Crasse," řekl se smíchem Caesar. „Najmeš si okamžitě stejně drahou vilu na Pinciu a hned tam také přestěhuješ Terullu i s chlapci. Ty si to přece můžeš klidně dovolit. Dívej se na to jako na docela užitečnou investici. Vždyť je to tak! Přinejmenším šest měsíců teď musíte s Pompeiem vyhlížet jako zavilí nepřátelé."

„A co budeš zatím dělat ty?" otázal se Crassus.

„Já se teď poohlédnu po nějakém šikovném tribunovi lidu. Pokud možno z Picena. Nevím, proč tomu tak je, ale Piceny tribunát lidu nějak obzvlášť přitahuje, a vykonávají ho zpravidla dobře. Nemělo by to být moc těžké. Jen v letošním kolegiu je dobrý půltucet Picenů."

„A proč zrovna Picena?"

„Především bude nakloněn tomu uspokojit Pompeia. Picenové drží náramně pohromadě. Za druhé to bude polykač ohně. Všichni Picenové jsou rození polykači ohně.“

„Jen si dej pozor, ať neskončíš s popálenýma rukama,“ řekl Crassus a v duchu už probíral, kdo z jeho propuštěnců dokáže usmlouvat nejvíc, až bude jednat s agenty, kteří pronajímají vily na Pincijském pahorku! Jaká škoda, že nikdy nepomyslel na to, aby tam investoval do nemovitostí! Takové ideální místo. Jenom těch cizích králů a královen, co se shánějí po římských palácích – ne, nic najímat nebude! *Zakoupí* se tam! Každé nájemné je jen zhola zbytečné vyhazování peněz; člověk z něho už nikdy neuvidí ani jediný sestercius.

V listopadu se senát podrobil. Marcus Licinius Crassus byl informován, že se o úřad konsula bude moci ucházet *in absentia,* Gnaeovi Pompeiovi Magnovi sdělili, že senát už předal shromáždění lidu své usnesení, jímž tento sněm žádá, aby u Gnaea Pompeia bylo upuštěno od běžných požadavků na konsula – členství v senátu a předchozí zastávání úřadů kvestora a prétora – a aby byl přijat zákon, podle něhož se mu povoluje o úřad konsula se ucházet. Jelikož shromáždění lidu již potřebný zákon schválilo, je milou povinností senátu sdělit Gnaeovi Pompeiovi Magnovi, že mu bylo umožněno ucházet se o úřad konsula, a to *in absentia*, et cetera, et cetera.

Pokud se kandidát ucházel o úřad *in absentia*, byla agitace pro jeho zvolení dosti ztížena. Nemohl překročit pomerium a vstoupit do města, aby se tam setkával s voliči, pohovořil s kdekým na Foru a skromně postával v blízkosti tribuna lidu, jenž svolal contio, shromáždění plebejů, kde se rozhovořil o přednostech tohoto kandidáta – a ztrhal jeho rivaly. Vzhledem k tomu, že volba *in absentia* vyžadovala zvláštní povolení senátu, docházelo k ní jen zřídka, nikdy se však až dosud nestalo, že by se o úřad konsula ucházeli *in absentia* oba perspektivní kandidáti. Jak se ovšem ukázalo, neprojevil se v důsledku toho žádný z obvyklých problémů. Debata v senátě byla – i přes hrozbu dvou nerozpuštěných armád – stejně rozhorlená, jako byla i zdlouhavá; když senát posléze kapituloval, všichni ostatní uchazeči o konsulský úřad svou kandidaturu stáhli, na protest proti očividné a křiklavé protiprávnosti Pompeiovy účasti. Pokud se voleb nezúčastní nějací další kandidáti, projeví se v nich Pompeius a Crassus jako ti, jimiž ve skutečnosti také jsou: pouzí zamaskovaní diktátoři.

Na Pompeiovu i Crassovu hlavu se snášely početné vyhrůžky nejrůznějšího druhu, hlavně hrozby obžalobou z velezrady, ihned jakmile ztratí své imperium; když tedy tribun lidu Marcus Lollius Palicanus (pocházející z Picena) svolal na Circus Flaminius zvláštní schůzi shromáždění plebejů, kdejaký senátor, jenž se mezitím od Pompeia a Crassa odvrátil, si s úlekem uvědomil, co se děje. Chtějí se zřejmě z obvinění z velezrady vykroutit tím, že obnoví všechna původní práva tribunů lidu a že jim pak desítka těchto vděčných tribunů legislativně zajistí beztrestnost před důsledky jejich počínání!

Mnozí v Římě si obnovu práv tribunů přáli, převážná většina z nich proto, že tribunové lidu představovali posvěcenou instituci, jejíž existence byla v dokonalém souladu s *mos maiorum,* a nemálo lidí i proto, že jim chyběla ona verva a ruch, jaký za starých časů zavládl na dolejším Foru Romanu pokaždé, kdy nějaký bojovný demagog rozpálil plebs natolik, až přicházely ke slovu pěsti a do půtek se vkládali najatí bývalí

gladiátoři. A tak schůze svolaná Lolliem Palicanem a ohlašovaná jako diskuse o obnovení práv tribunů lidu už sama o sobě měla vyhlídky na mohutnou účast. Když se však navíc rozkřiklo, že na Palicanovu podporu na ní mají promluvit i konsulští kandidáti Pompeius a Crassus, nadšení dosáhlo stupně, jaký nikdo nepamatoval od chvíle, kdy Sulla přeměnil shromáždění plebejů v krotký pánský spolek.

Circus Flaminius, kde se zpravidla konávaly chuději dotované hry, pojal sotva padesát tisíc lidí; o Palicanově schůzi však byl nacpán až do posledního místečka na tribunách. Většina z těch, kdo sem proudili podél břehů Tiberu, byla předem smířena se skutečností, že nikdo kromě šťastlivců, kteří se dostanou na pár set stop od tribuny, neuslyší z jednání ani slova; přišli sem však proto, aby jednou mohli vnoučatům vyprávět, že byli osobně přítomni na shromáždění, kde dva kandidáti na úřad konsulů – oba navíc vojenští hrdinové – slíbili obnovit práva tribunů lidu. Protože to oni určitě udělají! Docela určitě!

Palicanus zahájil schůzi plamennou řečí zaměřenou na získání co nejvíce hlasů pro Pompeia a Crassa v nadcházejících kurulských volbách; ti, kdo se na Cirku Flaminiu dostali až do jeho blízkosti, byli i natolik vysoko postaveni svou majetkovou třídou, aby jejich hlas měl náležitou platnost. Přítomno bylo i všech devět Palicanových kolegů a všichni Pompeia a Crassa rovněž svorně podpořili. A pak se všem za bouřlivého jásotu ukázal Crassus a za nemenšího jásotu k davům promluvil. Věru pěkné kratochvíle před hlavním bodem programu. A už tu byl on, Pompeius Veliký! Oděn v blyštivém zlatém pancíři, od něhož až oči přecházely, byl prostě nádhera sama. Nepotřeboval být ani řečníkem; pokud šlo o jeho posluchače, byl by klidně mohl plácat cokoli, nikomu by to bylo nevadilo. Neboť ony zástupy zvědavců ho přišly především *zhlédnout,* spatřit Pompeia Velikého na vlastní oči, a pak už všichni blouznivě šťastní šli opět domů.

Nebylo divu, že v kurulských volbách, konaných den před listopadovými nonami, se stal Pompeius prvním konsulem a Crassus až druhým. Řím nejenže si zvolil konsulem muže, jenž ani nebyl členem senátu – dal mu dokonce přednost před jeho starším a náležitě způsobilým kolegou.

* * *

„Takže má Řím prvního konsula, který zatím nebyl ani senátorem," řekl Caesar Crassovi, poté co se volební shromáždění rozešlo. Seděli s Crassem v lodžii vily na Pincijském pahorku, kde kdysi kul pikle numidský král Jugurtha; jakmile si přečetl dlouhý seznam proslulých jmen mužů, kteří si ho v minulých letech postupně najímali, Crassus dům ihned zakoupil. Oba sledovali státní otroky, jak z prostoru saept vyklízejí a odnášejí lanové zábrany, hlasovací můstky a pódia.

„A to z jednoho jediného důvodu, že totiž on tím konsulem být *chtěl a chtěl,"* opičil se Crassus po umíněném kňourání, jakým Pompeius reagoval, kdykoli narazil na nějaký odpor. „Je to velké dítě!"

„V jistém směru ano." Caesar otočil hlavu, aby viděl Crassovi do tváře, poklidné jako vždy. „Vládnout budeš muset ty. On by vůbec nevěděl, jak na to."

„To je mi jasné! I když už teď z té Varronovy nahonem spíchnuté příručky asi ledacos pochytil o tom, kterak se chovat v senátě a kterak na kurulském křesle," řekl Crassus a zavrčel nevolí. „Jedno mi pověz: první konsul, který musí co chvíli

nakouknout do knížky o náležitém chování konsula – co by tomu tak asi řekl Cato Censorius? Moc mě tahle představa pokouší.“

„Chce po mně, abych mu nakoncipoval návrh zákona, jímž budou tribunům lidu navráceny všechny jejich pravomoce, zmínil se ti o tom?“

„Copak ten se mi s něčím vůbec svěří?“

„Já jsem to odmítl.“

„Proč?“

„Hlavně proto, že přijal úřad *prvního* konsula.“

„Ale to on přece předem *věděl*, že bude prvním konsulem.“

„A za druhé proto, že ty sám jsi přece schopen navrhnout jakýkoli zákon, který vy dva budete chtít předložit – vždyť jsi byl městským prétorem!“

Crassus zavrtěl svou velkou hlavou a položil Caesarovi ruku na paži. „Udělej to, Caesare. On z toho bude bez sebe radostí. Jako všechny zkažené děti má dar využívat těch pravých lidí, aby dosáhl svého. Pokud to odmítneš proto, že se nechceš dát využívat, nic proti tomu nemám. Ale pokud by tě to lákalo a pokud se domníváš, že by to přispělo k tvým právnickým zkušenostem, pak to určitě udělej. Nikdo se o tom nedozví – o to on už se postará.“

„Ty jsi prostě génius!“ rozesmál se Caesar, pak ale opět zvážněl. „Já bych to totiž opravdu rád udělal. Neměli jsme tu slušné tribuny lidu od dob, kdy jsem byl ještě malý kluk – poslední byl Sulpicius. A docela si umím představit dobu, kdy my všichni můžeme zákony o tribunátu velice potřebovat. Pro mě jako pro patricije to byla mimořádně zajímavá zkušenost přijít do styku s tribuny lidu takovým způsobem, jak jsem to teď nedávno zažil. Palicanus už má pro mne mimochodem obstaranou za sebe náhradu.“

„Koho?“

„Nějakého Plautia. Není to nikdo z té staré rodiny Silvanů, tenhle je z Picena a jeho původ asi sahá k nějakému propuštěnci. Dobrý chlap. Je připraven zařídit všechno, co budu od toho obživlého shromáždění plebejů potřebovat.“

„Volby tribunů ještě nemáme za sebou. Co když v nich Plautius neprojde?“ řekl Crassus.

„Ale projde,“ řekl s jistotou Caesar. „Nemůže prohrát – je to Pompeiův člověk.“

„A nerovná se to dnes přímo obvinění?“

„Pompeius má velké štěstí, že má za kolegu tebe, Marku Crasse. Umím si představit, co by bylo, kdyby byl na tvém místě Metellus Kozlík. Hotová katastrofa! Lituji jenom, žes té hodnosti prvního konsula nedosáhl ty.“

Crassus se usmál, jak se zdálo, beze stopy lítosti. „S tím si starosti nedělej, Caesare, už jsem se s tím vyrovnal.“ Povzdychl si. „Ale nicméně by to bylo krásné moci sledovat, jak Řím želí mého odchodu víc než Pompeiova, až ten úřad oba složíme.“

„Nu,“ řekl Caesar a povstal, „Je na čase, abych šel domů. Co jsem se vrátil do Říma, mě ženy doma příliš mnoho neviděly, a určitě už umírají zvědavostí na všechny možné klípky o volbách.“

*** * ***

Stačilo však rozhlédnout se po přijímacím pokoji, a už Caesar svého rozhodnutí vrátit se domů zalitoval; zdálo se, že je přeplněn ženskými! Spočetl je rychle a zjistil, že tak docela plný není, že je jich tam jen šest – matka, jeho manželka, jeho sestra Ju-

Ju, teta Julia, Pompeiova manželka a ještě jedna žena, v které poznal svou sestřenku Julii zvanou Julia Antonia, neboť se provdala za Marka Antonia, onoho Antonia, jenž dostal za úkol vyhladit piráty. Pozornost všech byla zcela soustředěna právě na ni, a nebylo divu; seděla na krajíčku židle, nohy toporně vystrčeny před sebe, a plačtivě vříškala.

Než Caesar stačil pokročit dál, dostal náhle notnou herdu do kříže, a když se s trhnutím otočil, uviděl za sebou stát velkého rozjíveného hošíka, nade vši pochybnost Antoniovce, pošklebujícího se mu do očí. Nesmál se dlouho! Caesarova ruka vyletěla, stiskl klukovi bolestiplně nos a přitáhl si ho k sobě. Z pootevřených úst se vydral brekot nezaostávající za jekem jeho matky, kluk se však zdaleka neschoulil do bezbranného klubíčka; velkou šlapkou kopl po Caesarových holeních, zaťal obě pěsti a začal se jimi zběsile ohánět. V tu chvíli se na Caesara vrhli dva další, menší chlapci a prali ho pěstičkami vší silou do prsou a do boků, i když jejich rány neměly skrze četné záhyby togy žádný velký účinek.

Vzápětí pak – tak rychle, že nikdo nestačil postřehnout, jak k tomu došlo – už leželi všichni tři kluci na hromadě. Dva menší Caesar zneškodnil tak, že jim srazil hlavy o sebe, jen to chruplo, a smýkl jimi ke stěně; většímu chlapci vyťal střelhbitě políček, až mu vyhrkly slzy, a koleny ho pak dostrkal do kouta za bratříčky.

Úpicí matka okamžitě ustala v nářku, vyskočila ze židle a vrhla se proti mučiteli svých drahých chlapečků.

„*Sednout, ženská*!“ zaburácel Caesar z plných plic.

Odpotácela se zpátky na židli, kde se opět zhroutila v pláči.

Otočil se ke stěně, kde napůl seděli, napůl leželi všichni tři kluci, vzlykající a popotahující stejně hlučně jako jejich matka.

„Jestli se některý z vás pohne, bude litovat, že se vůbec narodil. Tohle je můj dům, a ne nějaký pincijský zvěřinec, a pokud jste tu hosty, budete se chovat jako civilizovaní Římané, a ne jako makakové. Je to jasné?“

Přidržoval si ušpiněnou a zmuchlanou togu rukou a prošel středem shromážděných žen ke dveřím své pracovny. „Jdu se upravit,“ řekl nebezpečně tichým tónem, v němž jeho matka a jeho žena dobře rozpoznávaly vztek ovládaný jen železnou vůlí, „a až se vrátím, chci tu mít naprostý klid. Ta ženská bude mlčet, i kdybyste jí měly dát roubík, a o její kluky ať se postará Burgundus. Řekněte mu, že má můj plný souhlas uškrtit je, pokud to bude třeba.“

Nebyl pryč dlouho, ale když se do místnosti opět vrátil, byli chlapci pryč a všech šest žen sedělo vzpřímeně a v naprostém tichu na židlích. Šest párů vykulených očí ho sledovalo, jak jde a usedá mezi svou matku a svou ženu.

„Nu, *mater*, co se stalo?“ otázal se klidně.

„Marcus Antonius je mrtvý,“ vysvětlovala Aurelia. „Zemřel na Krétě, vlastní rukou. Víš přece, že byl piráty poražen dvakrát na moři a jednou na souši a že přišel o všechny své lodi a o všechny muže. Co asi ale nevíš, je, že ho pirátští *stratégové* Panarés a Lasthenés doslova násilím přinutili, aby podepsal smlouvu mezi Římem a obyvateli Kréty. Smlouva byla právě doručena do Říma, spolu s popelem nebohého Marka Antonia. Třebaže senát dosud neměl čas ji projednat, po celém městě se říká, že Marcus Antonius navěky zneuctil své jméno – lidé už o něm mluví jako o Markovi Antoniovi *Creticovi!* Jenomže tím nemyslí Krétu, má to znamenat *‚Křídový‘*, křehký jako křída.“

Caesar si povzdychl, na jeho tváři se objevil spíše výraz podráždění než smutku. „On na tenhle úkol přece naprosto neměl,“ řekl, aniž se nějak ohlížel na city Antoniovy vdovy, nesmírně omezené ženy. „Pochopil jsem to už jako jeho tribun v Gythiu. Ale

přiznám se, že mě nenapadlo, k jakému konci to povede. I když náznaků bylo dost.“ Pohlédl na Julii Antonii. „Je mi tě líto, paní, ale nevím, co bych pro tebe mohl udělat.“

„Julia Antonia tě přišla požádat, aby ses ujal organizace pohřebních obřadů za Marka Antonia.“

„Ale vždyť ona má přece bratra. Proč to nezařídí Lucius Caesar?“ otázal se Caesar bez obalu.

„Lucius Caesar je na Východě s armádou Marka Cotty, a tvůj bratranec Sextus Caesar odmítl mít s tím cokoli společného,“ řekla teta Julia. „Vzhledem k tomu, že tu není Gaius Antonius Hybrida, jsme nejbližšími příbuznými, které Julia Antonia v Římě má.“

„V tom případě si vezmu obřady na starost. Bude ale moudré, aby to byl velice tichý pohřeb.“

Julia Antonia vstala k odchodu, trousila kolem sebe šátky, brože, jehlice a hřebeny, nebralo to konce; nezdálo se, že by Caesarovi zazlívala, jak zatočil s jejími synky – ani jeho příkrý soud o neschopnosti jejího zesnulého manžela ne. Asi to potřebuje, aby na ni někdo občas zařval a okřikl ji, ať se chová, jak se patří, uvažoval Caesar, když ji doprovázel ke dveřím. V tomto směru ji určitě Marcus Antonius plně uspokojoval. Škoda jen, že stejným způsobem včas neukázňoval i své syny, na které matka zjevně nestačí. Přivedli je teď z Burgundova bytu, kde dostali náležitě za vyučenou; vedle synů Cardixy a Burgunda vypadali jako naprostí trpaslíci. Stejně jako jejich matka se ani oni nezdáli vůči Caesarovi nijak zatrpklí. Jen se před ním všichni tři ustrašeně choulili.

„Mne se nemusíte bát – pokud se ovšem budete chovat, jak se sluší a patří,“ řekl Caesar povzbudivě a oči mu jen svítily. „Ale jestli vás ještě někdy nachytám, že zlobíte, tak si mě nepřejte!“

„Ty jsi hodně vysoký, ale nezdál ses mi tak silný,“ řekl nejstarší z chlapců, který z nich byl i nejpohlednější, třebaže pro Caesarův vkus měl oči příliš blízko u sebe. Hleděly teď na něho přesto neuhýbavě a nechyběla v nich odvaha ani inteligence.

„Jednoho krásného dne možná taky narazíš na nějakého toho prcka, který tě bouchne do zad, dřív než stačíš hnout prstem,“ řekl Caesar. „A teď běžte domů a postarejte se o maminku. A seďte raději doma nad úkoly, než abyste se toulali po Subuře, dělali tam neplechu a kradli věci lidem, kteří vám ničím neublížili. Z těch úkolů budete mít nakonec i víc užitku.“

Marcus Antonius zamžikal. „Odkud o tom víš?“

„Já vím *všechno*,“ řekl Caesar a zavřel za nimi dveře. Vrátil se k ostatním ženám a posadil se opět mezi ně. „Hotový germánský vpád,“ pousmál se. „Strašní kluci! Copak na ně nikdo nedohlíží?“

„Nikdo,“ řekla Aurelia. Hluboce a spokojeně si oddychla. „Jak já jsem byla šťastná, žes je tak spořádal! Od chvíle, kdy sem vkročili, mě svrběla ruka – hned bych je byla zpohlavkovala.“

Caesar spočinul očima na Mucii Tertii, vypadá teď nesmírně přitažlivě, říkal si; to manželství s Pompeiem jí bezpochyby vyhovuje a svědčí. A v duchu připojil její jméno k seznamu svých budoucích výbojů – Pompeius si o to víc než říká. Ale zatím to ještě počká. Až se ten nehorázný Řezníček vyšplhá ještě trochu výš. O tom, že bude mít u Mucie Tertie úspěch, Caesar vůbec nepochyboval; už několikrát ji přistihl, že si ho upřeně prohlíží. Ne, teď ještě opravdu ne. Potřebuje ještě dozrát v Pompeiově péči, než ji utrhne. V současné chvíli měl víc než dost zábavy s Metellou Kozličkou, manželkou

Gaia Verra. A v Caesarově zahrádce snad nebylo většího potěšení než orat právě její brázdu!

Jeho sladká ženuška se na něho zadívala, takže odtrhl oči od Mucie Tertie a upřel je namísto toho na ni. Přivřel víčko v kratičkém mrknutí a Cinnilla měla co dělat, aby potlačila smích, a předvedla současně, co zdědila po otci: do nachova se zarděla. Jeho drahoušek. Vůbec nežárlí, třebaže se jí asi různé pověsti donesou – a třebaže jim asi i věří. Po všech těch letech už přece v tomhle směru musí Caesara dokonale znát! Je však až příliš dobře vychovaná Aurelii, než aby na Caesarova dobrodružství někdy zavedla řeč; tím spíš pak o nich o všech pomlčel on. S Cinnillou to nemělo pranic společného.

Vůči matce tak uzavřený nebyl – byla to ostatně ona sama, kdo přišel s myšlenkou, že by Caesar měl svádět manželky sobě rovných. Nepříčilo se mu ani čas od času se k ní obrátit i o radu, když si s nějakou ženou nevěděl rady. Každá žena pro něho vždy znamenala jistou záhadu, tajemstvím se mu zdály zůstávat – a Aureliiny názory věru stály za vyslechnutí. Teď, kdy se začala stýkat s jinými aristokratkami z Palatinu a z Carin, se dovídala veškeré klípky a ochotně a bez příkras mu je reprodukovala. Zalíbilo se mu dohánět ženy samou láskou k němu až k šílenství – dříve než je opustil; stávaly se tak pro své podváděné manžely natrvalo nepotřebné.

„Sešly jste se tu zřejmě, abyste utěšily Julii Antonii," řekl a zauvažoval, bude-li mít matka odvahu nabídnout mu ředěné sladké víno a koláčky.

„Přišla nejprve za mnou, všude trousila ty své tretky a za sebou vlekla ty hrozné kluky," řekla teta Julia, „a mně bylo jasné, že se všemi čtyřmi si sama neporadím. Takže jsem je přivedla sem."

„A tys asi byla u tety Julie právě na návštěvě, ne?" otázal se Caesar Mucie Tertie s dobyvačným úsměvem.

Zatajila dech, pak si odkašlala. „Chodím k tetě Julii často, Gaie Julie. Z Quirinalu to na Pincijský pahorek není daleko."

„Ano, ovšem." Věnoval zcela stejný úsměv i tetě Julii, která vůči němu rovněž nezůstala lhostejná, chápala ho však samozřejmě zcela jinak.

„Obávám se, že Julii Antonii budu asi v budoucnosti vídat dost často," povzdechla si. „Přála bych si jen, abych to s jejími syny dokázala zvládnout tak jako ty."

„Její návštěvy dlouho nepotrvají, teto Julie, a já si s těmi kluky občas trochu promluvím, neboj se. Ostatně Julia Antonia bude co nevidět znovu vdaná."

„Tu si nikdo nevezme," usykla Aurelia.

„Je dost mužů, kteří jsou mimořádně vnímaví k půvabům zcela bezmocných žen," řekl Caesar. „Jenomže ona si naneštěstí stejně vždycky vybere špatně. Takže ať si vezme kohokoli, nebude to o moc lepší manžel, než byl Marcus Antonius řečený Křídový."

„V tom, synu, máš naprostou pravdu."

Obrátil pozornost k své sestřičce Ju-Ju, která do té chvíli nepromluvila ani slovo; vždycky to byla nemluva, třebaže jinak byla živá a veselá. „Vyčítal jsem vždycky Lie, že si neumí vybrat," řekl, „a přitom jsem nikdy nedal příležitost tobě, abys ukázala, jak si s tímhle dokážeš poradit ty, vid?"

Oplatila mu jeho půvabným úsměvem. „Já jsem velice spokojená s manželem, kterého jsi mi vybral ty, Caesare. Musím se ale přiznat, že všichni ti mladí muži, kteří se mi tak líbili, ještě než jsem se provdala, nakonec nějak selhali."

„Takže až budeš jednou hledat manžela pro svou dceru, měla bys to nechat na mně a na svém manželovi Atiovi. Tvá dcera Atia bude velice krásná. A inteligentní, což znamená, že se každému jen tak zamlouvat nebude.“

„A není to škoda?“ otázala se Ju-Ju.

„Že je inteligentní, anebo že to muži nedokáží ocenit?“

„To druhé.“

„*Já* mám inteligentní ženy rád,“ řekl Caesar, „jenomže jich není mnoho a vyskytují se dost pořídku. Neměj starost, však my Atii najdeme někoho, kdo si jejích předností bude umět vážit.“

Teta Julia povstala. „Bude už tma, Caesare – já vím, že jsi radši, když tě oslovují takhle, dokonce i tvá matka ti tak říká, ale mně to pořád nějak nejde z pusy – budu muset jít.“

„Požádám syny Lucia Decumia, aby vám sehnali nosítka a doprovodili vás,“ řekl Caesar.

„Nosítka mám,“ řekla teta Julia. „Mucia nesmí ven pěšky, takže jsme se z Quirinalu do Subury dostali v naprostém pohodlí – nebo alespoň to mohlo být v pohodlí, kdyby tam byla s námi neseděla i Julia Antonia, která nás div neutopila v slzách. Máme i pár statných chlapíků jako doprovod.“

„I já jsem tu v nosítkách,“ řekla Ju-Ju.

„Taková změkčilost!“ ohrnula nos Aurelia. „Nikomu z vás by vůbec neškodilo trochu se projít.“

„Já bych chodila pěšky strašně ráda,“ řekla Mucia Tertia tiše, „jenomže manželé se na věci vždycky nedívají stejnýma očima jako ty, Aurelie. Gnaeus Pompeius se domnívá, že se nehodí, abych někam chodila pěšky.“

Caesar nastražil sluch. Aha! Je tu nějaká neshoda. Cítí se spoutána, příliš omezována. Nic však neřekl, čekal a rozprávěl dál se všemi, zatímco se sloužící rozběhl na křižovatku, aby tam sehnal nosítka s nosiči.

„Nevypadáš zrovna nejlíp, teto Julie,“ byla poslední slova, která svým návštěvnicím řekl, a vyčkal s nimi, až když jí pomáhal nasednout do prostorných nosítek, kterými Pompeius vybavil Mucii Tertii.

„Stárnu, Caesare,“ šeptla a stiskla mu ruku. „Bude mi sedmapadesát. Ale nic mi není, jen kosti mě bolí, když přijde chladnější počasí. Začínají mě lekat zimy.“

„A máš v tom svém domě na Quirinalu dost teplo?“ otázal se jí s naléhavým zájmem. „Dům je na samém kraji, vystavený severním větrům. Neměl bych ti dát do sklepení vestavět *hypocaustum*?“

„Nevyhazuj peníze, Caesare. Pokud budu topení potřebovat, mohu si klidně dovolit pořídit si ho sama,“ řekla a zatáhla záclonku.

„Není v pořádku, to je na ní vidět,“ řekl matce, když se spolu vraceli do bytu.

Aurelia přemýšlela. „Nebylo by to tak zlé, Caesare,“ usoudila nakonec, „kdyby měla proč žít. Jenomže jak její manžel, tak i syn jsou oba mrtví. Julia nemá nikoho kromě nás a Mucie Tertie. A to je dost málo.“

Přijímací pokoj byl jasně osvětlen plaménky četných lampiček a okenice byly zavřeny, aby dovnitř nezafoukl ledový vítr deroucí se dolů širokým světlíkem. Místnost působila teple a radostně, na podlaze si hrála Cinnilla s Caesarovou dceruškou, skoro už šestiletou. Bylo to překrásné děvčátko, křehké a půvabné, s tak světlounkými vlásky, že se zdály být téměř stříbrné.

Když uviděla otce, její modrá očka se rozzářila. „*Tata, tata*!“ vykřikla. „Zvedni mě!“

Pozvedl ji do náruče a přitiskl rty na její světle růžovou tvářičku. „Jakpak se dnes měla moje princeznička?“

A zatímco uchváceně poslouchal povídání o holčičích událostech, Aurelia s Cinnillou je oba sledovaly. Cinnilla nedospěla v myšlenkách dál než k blaženému vědomí, jak moc je miluje, avšak Aurelii uvízlo v paměti to slovo *princeznička.* Bylo to řečeno velice přesně, je to princezna. Caesar dostoupá vysoko a jednoho dne bude i velice bohatý. Nápadníků bude bezpočet. Jenomže Caesar pro ni asi nebude mít ono láskyplné pochopení, jaké k ní samé kdysi projevili její matka a její nevlastní otec a strýc v jedné osobě. Provdá ji za toho muže, kterého bude nejvíc potřebovat, bez ohledu na to, co ona bude cítit. Musím ji na tenhle osud včas začít připravovat, tak aby ho uměla přijmout s noblesou a s dobrou myslí.

*** * ***

Dvacátého čtvrtého dne měsíce prosince oslavil konečně Marcus Crassus svou ovaci. A jelikož v poražené Spartakově otrocké armádě nesporně existovaly i silné samnitské složky, dosáhl od senátu dva ústupky; jednak mohl ovaci namísto pěšky absolvovat na koni; za druhé pak mu byl místo méně ceněného myrtového věnce povolen vavřínový věnec triumfátora. Crassa i jeho armádu, která na slavnost připochodovala z Capuy, přišel pozdravit poměrně početný dav, při pohledu na chudičkou kořist však mezi diváky nechyběla významně povytažená obočí a štulce do žeber. Celý Řím už dobře znal Crassovu nenapravitelnou chamtivost.

Zástupy, které se nahrnuly na Pompeiův triumf posledního prosincového dne, byly nesrovnatelně větší. Římanům se v Pompeiovi prostě zalíbilo, snad pro jeho relativní mládí, pro jeho zlatoplavou krásu, která připomínala Alexandra Velikého, a pro jistý rys bodrosti. Láska, jakou zahořeli vůči Pompeiovi, však byla přece jen poněkud odlišná od té, jakou kdysi vzplanuli ke Gaiovi Mariovi, jehož paměť zůstávala (navzdory všem Suitovým snahám o opak) trvale živá.

Zhruba ve stejnou dobu, kdy se v Římě konaly v prosinci kurulské volby, dospěl posléze do Italské Galie i Metellus Pius se svou armádou, kterou začal rozpouštět, aby vojáky mohl usídlit v bohaté rovině na sever od Pádu. Snad už v závěru společného pobytu v Hispánii vytušil, že se Pompeiovi bude návrat k jisté všednosti zajídat, a tak se záměrně nedal do problémů narůstajících zatím v Římě vtáhnout. Když se na něho v této věci obrátili dopisem Catulus, Hortensius a ostatní přední Caeciliové Metellové, odmítl se k něčemu vyjadřovat; jsou to věci, které si – jak uvedl – vzhledem k svému dlouhému pobytu v Hispánii netroufá posuzovat. A když posléze koncem ledna dorazil domů, oslavil jen skromný triumf s těmi jednotkami, které ho pro tuto příležitost doprovodily do Říma, a zaujal své místo v senátě řízeném Pompeiem a Crassem, jako by se nic významného bylo mezitím neudálo. Byl to postoj, který mu ušetřil mnoho trampot, znamenal ovšem také, že nebyl po zásluze oceněn jeho podíl na porážce Quinta Sertoria.

Pod Pompeiovou záštitou – jako prvnímu konsulovi mu v lednu příslušely fasces – byl v senátu navržen zákon o tribunátu, *lex Pompeia Licinia de tribunicia potestate.* Popularita tohoto zákona, jenž tribunům lidu navracel veškerá jejich práva, byla tak veliká, že se o ni rozbila senátorská opozice. Všichni ti, od nichž Pompeius a Crassus očekávali bouřlivé protesty, se nakonec omezili na pouhé hudrování; *senatus consultum*, jímž bylo shromáždění lidu doporučeno zákon schválit, bylo přijato takřka

jednomyslně. Ozvaly se hlasy, že podle práva by byl měl být zákon předložen k projednání ještě i centurijnímu shromáždění, avšak Caesar, Hortensius a Cicero svorně potvrdili, že opatření týkající se tribuí je ve výlučné pravomoci tributního sněmu. Po uplynutí stanovených tří tržních období pak *lex Pompeia Licinia* nabyl platnosti. Opět tedy směli tribunové lidu uplatňovat své veto proti zákonům i proti magistrátům, opět mohli předkládat shromáždění plebejů návrhy plebiscitů, které po schválení získávaly sílu zákona i bez předchozího posvěcení senátem, a dokonce mohli opět vznášet i žaloby pro velezradu, pro vydírání a ostatní prohřešky vládních úředníků.

Caesar už teď promlouval v senátě zcela pravidelně; a jelikož vždy stálo za to poslechnout si jeho řeči – vtipné, zajímavé, hutné a úderné – získal si záhy přívržence a stále častěji byl žádán, aby vydával i v psané podobě své projevy, jež byly hodnoceny stejně vysoko jako řeči Ciceronovy. I Cicero sám se dal slyšet, že Caesar je nejlepším řečníkem v Římě – hned po něm, ovšem.

Tribun lidu Plautius neodolal pokušení využít svých obnovených pravomocí a oznámil v senátě, že hodlá předložit shromáždění plebejů zákon, jímž by se navrátilo občanství a občanská práva těm, kteří byli k jejich ztrátě odsouzeni společně s Lepidem a s Quintem Sertoriem. Caesar se okamžitě přihlásil o slovo a výmluvně a s velkou přesvědčivostí doporučil, aby bylo toto opatření vztaženo i na ty, kdo byli proskribováni Sullou. Přestože pak senát toto rozšíření zamítl a platnost Plautiova zákona omezil pouze na muže postižené za podporu Lepida a Sertoria, nevypadal Caesar vůbec sklesle, ba dokonce téměř zářil.

„Senát s tebou jak se patří, zametl, Caesare," říkal mu Marcus Crassus udiveně, „a ty mi tu div nepředeš blahem – čím to?"

„Můj milý Crasse, věděl jsem přece najisto, že nikdy nebudou hlasovat pro omilostnění mužů, které Sulla proskriboval!" usmál se Caesar. „Znamenalo by to, že příliš mnoho lidí, kteří na proskripcích pěkně ztučněli, by muselo všechen zabavený majetek zase vracet. Ne, to ne! Jenomže se zdálo velice pravděpodobné, že Catulova klika začíná mít vyhlídky na úspěch ve svém pokusu zamezit omilostnění lepidovců a sertoriovců, takže jsem se pokusil, aby to první opatření působilo skromněji – tím, že jsem zahrál na strunu sullovských proskripcí.

Chceš-li něco prosadit, Marku Crasse, a předpokládáš-li opozici, vždycky musíš zajít v požadavcích mnohem dál, než je tvůj skutečný cíl. Protivníci se zpravidla rozběsní hlavně proti dodatkům a rozšířením, až pak docela zapomenou, že vlastně byli i proti umírněnější verzi."

Crassus se zazubil. „Ty jsi politik až do morku kostí, Caesare. Doufám, že žádný z tvých protivníků nezačne studovat tvoje metody příliš důkladně, jinak budeš mít život o mnoho těžší."

„Politiku já dělám s chutí," řekl Caesar.

„Ty ovšem děláš všechno s chutí, obuješ se do toho, a je to. To je to tvoje hlavní tajemství. Nu, a taky to, že na to máš tak čipernou hlavičku."

„Kterou?" zeptal se Caesar, jenž nedokázal odolat pokušení využít dvojznačnosti tohoto slova k lechtivé narážce.

„Nu, i tu, co máš až příliš čipernou," zachechtal se Crassus. „Měl bys asi být malinko diskrétnější, pokud jde o to, co s takovou chutí děláš s cizími manželkami, alespoň pro tuto chvíli. Slyšel jsem, že naši noví censoři budou senátorské seznamy probírat ještě o něco důkladněji než chůva, která hledá hnidy."

* * *

Řím měl opět censory, poprvé od doby, kdy Sulla tyto úředníky škrtl ze seznamu magistrátů; Gnaeus Cornelius Lentulus Clodianus a Lucius Gellius Poplicola ovšem tvořili roztodivný pár. Kdekdo sice věděl, že jsou v Pompeiových službách, přesto však, když v senátě přednesl návrh na jejich volbu sám Pompeius, stáhli svou kandidaturu všichni ostatní vhodnější uchazeči – Catulus a Metellus Pius, Vatia Isauricus a Curio – a vyklidili Clodianovi a Gelliovi zcela pole.

Crassova předpověď se ukázala správnou. Normální praxe nastupujících censorů byla ze všeho nejdřív uzavřít veškeré smlouvy na veřejné zakázky, avšak Clodianus a Gellius – sotvaže odbyli nejnaléhavější náboženské smlouvy na krmení kapitolských husí a kuřat a ostatní sakrální záležitosti – se okamžitě vrhli na senátorské seznamy. Výsledky jejich zkoumání byly přečteny na zvláštní contio, kterou svolali z roster na dolní Forum Romanum, a vzbudily obrovský rozruch. Ze senátu bylo vyloučeno ne méně než čtyřiašedesát senátorů, většina pro podezření z přijímání (anebo poskytování) úplatků v době svého působení v různých porotách. Vyloučena byla i řada porotců z procesu Statia Albia Oppianika. Oppianikův synovec Cluentius, jenž proti Oppianikovi žalobu vznesl, byl degradován přeřazením ze své venkovské tribue do městské esquilinské. Největší senzaci vůbec však vyvolalo vyloučení jednoho z kvestorů předchozího roku, Quinta Curia, dále loňského prvního konsula Publia Cornelia Lentula Sury a Gaia Antonia Hybridy, netvora od Orchomenského jezera.

Vyloučený senátor neměl cestu do senátu uzavřenu navždy, návrat se však nekonal prostřednictvím úřadu censorů, který ho senátorství zbavil; postižený se musel znovu ucházet o zvolení kvestorem nebo tribunem lidu. Vskutku nepříjemná oklika pro Lentula Suru, jenž už měl za sebou úřad konsula! Navíc ji Lentulus Sura neměl v úmyslu podstoupit ihned, neboť se čerstvě zamiloval a o senát nejevil valný zájem. Krátce po svém vyloučení se totiž oženil s bolestínskou Julií Antonií. Caesar měl pravdu. Julia si své manžele nevybírala dobře a Lentulus Sura byl pokud možno ještě horší volba než Antonius řečený Křídový.

Když se vypořádali se senátem, dali se Clodianus a Gellius znovu do uzavírání smluv, teď už spíše světských než náboženských. Týkaly se většinou pronajímání výběru daní a poplatků v provinciích, třebaže nechyběly ani zakázky na stavbu a opravy početných budov a veřejných zařízení v majetku státu, od znovuvybavení latrín nebo sedaček v circích až po budování mostů a stavbu bazilik. Ani tato jejich činnost se neobešla bez pozdvižení; censoři oznámili, že upouštějí od systému výběru daní, který zavedl Sulla, aby ulehčil provincii Asia.

Lucullus a Marcus Cotta zatím dovedli válku proti králi Mithridatovi, jak se zdálo, ke zdárnému konci; vavříny ovšem jednoznačně náležely Lucullovi. V roce Pompeiova a Crassova konsulátu se musel Mithridatés utéci ke dvoru svého zetě Tigrana Arménského (kde se s ním však Tigranés odmítl i jen setkat) a Lucullus se zcela zmocnil celého Pontu stejně tak jako Kappadokie a Bíthýnie; zbývalo vyřídit už jen Tigrana. Jakmile si Lucullus takto uvolnil ruce, využil toho, aby se vypořádal také s nejnaléhavějšími administrativními úkoly; okamžitě se pustil do spletitých finančních záležitostí provincie Asia, kde byl po tři roky správcem souběžně se správou Kilikie. A udeřil na výběrčí daní – publikány – tak tvrdě, že ve dvou případech dokonce použil svého práva vykonávat v provincii hrdelní právo a několik těchto mužů dal popravit, tak jako to o několik let dříve učinil již před ním i Marcus Aemilius Scaurus.

Pobouřený pokřik v Římě sílil, zejména když se ukázalo, že Lucullovy reformy ztěžují nájemcům daní jejich kořistění ještě více než reformy Sullovy. Jako člen ultrakonzervativního křídla senátu nebyl Lucullus ve vyšších obchodních kruzích nikdy příliš oblíben a muži jako Crassus a Atticus jím opovrhovali. A zřejmě proto, že jediný Lucullus ze všech současných vojevůdců ho svým formátem předčil a zastiňoval, byl proti němu zaujat i Pompeius.

Nikoho proto nepřekvapilo, když párek Pompeiovi poplatných censorů oznámil, že od Sullova daňového systému v provincii Asia bude napříště upuštěno; vybírání daní se mělo vrátit k praxi z dob před Sullou.

Jenomže Lucullus si z toho pranic nedělal a pokyny censorů jednoduše nevzal na vědomí. Dokud on zůstane správcem provincie Asia, prohlásil, bude i nadále postupovat podle Sullova systému, který je vzorový a měl by být uplatněn i v ostatních římských provinciích. Narychlo ustavené obchodní společnosti, které si už zjednaly své výběrčí a chystaly se je vyslat na Východ, se opět rozpadaly a na Foru i v senátě se množily protestující hlasy. Všichni nejmocnější jezdci zvedli povyk, že Lucullus musí být z úřadu správce odvolán.

Lucullus však direktivy z Říma ignoroval dál a nestaral se ani o své povážlivé postavení. Pro něho bylo důležitější dát zemi do náležitého stavu, tak jak je to po rozsáhlých válkách vždy nezbytné; chtěl, aby jeho dvě provincie, až je bude opouštět, byly v naprostém pořádku.

I když v Caesarovi ani jeho založení, ani osobní vkus nijak nepodněcovaly náklonnost vůči takovým krajně konzervativním senátorům, jakými byli Catulus a Lucullus, měl přesto důvod být Lucullovi alespoň za něco vděčen; obdržel totiž z Bíthýnie dopis od královny Oradaltidy.

Má dcera se mi vrátila domů, Caesare. Jsem si jista, že už víš, jak velké úspěchy měl Lucius Licinius Lucullus ve válce proti králi Mithridatovi, a že teď už celý rok bojuje na půdě Pontu. Mezi všemi královými pevnostmi byla za nejodolnější považována Kabeira. Jenomže tu letos Lucullus dobyl a shledal tam všemožné hrůzné věci – vězení plná politických vězňů a potenciálně nebezpečných příbuzných, kteří byli mučeni anebo které král využíval ke svým stále ještě trvajícím pokusům s jedy. Nechci ale u těchto ohavností víc prodlévat. Na to se teď cítím až příliš šťastna.

Mezi ženami, které Lucullus v královském sídle nalezl, byla i Nysa. Strávila tam téměř dvacet let a domů se mi vrátila víc než šedesátiletá. Na své zvyky se k ní Mithridatés choval celkem slušně – nebyla považována za méně důstojnou než hrstka ostatních vedlejších žen a konkubín, které v Kabeiře Mithridatés přechovával. Držel tam i několik svých sester, u nichž si nepřál, aby se provdaly anebo aby se jim dostalo jiné příležitosti mít děti, takže má nebohá holčina tam vlastně žila mezi samými starými pannami. Král měl ostatně tolik všelijakých žen a konkubín i jinde než v Kabeiře, že i ty trávily celá léta v podstatě staropanensky. Vydaly by na celou kolonii starých panen.

Když Lucullus otevřel brány jejich vězení, zachoval se k všem těmto manželkám a konkubínám, které tam nalezl, velice laskavě a důtklivě dbal, aby jich mužští nemohli zneužít. Podle toho, co mi o tom Nysa vyprávěla, se to podobalo jednání Alexandra Velikého vůči matce, manželkám a

ostatním příslušnicím harému krále Dáreia III. Myslím, že Lucullus pak poslal ženy z Pontu k svému spojenci v Kimmerii, Mithridatovu synovi jménem Macharés.

Nysu ovšem propustil na svobodu, jakmile zjistil, kým je. A víc než to, Caesare – bohatě ji obdaroval zlatem a jinými poklady a poslal ji ke mně pod ochranou své vojenské jednotky, která jí předtím odpřisáhla úctu! Umíš si představit tuhle stárnoucí ženu, která nikdy nebyla žádná krasavice, jak se konečně vydává, kam si přeje, volná jako pták?

Och, jaké štěstí to bylo opět ji spatřit! Nic jsem netušila, dokud nevkročila do mé vily v Rhebě. Zářila štěstím jako malá holčička, že mě zase vidí! Splnilo se mé poslední přání, mám zase zpátky svou dceru.

Přišla v pravý čas. Můj starý pejsek, Sulla, pošel věkem, právě měsíc před jejím příchodem, a já jsem z toho byla zoufalá. Služebnictvo mě nesmírně přemlouvalo, abych si pořídila jiného, ale víš sám dobře, jaké to je. Člověk myslí na všechny ty kousky, jaké to zvířátko umělo, na to, jak patřilo do rodiny, a připadá mu to jako zrada, když ho pochová a honem si do jeho košíku obstará nějaké nové. Netvrdím, že by to bylo něco špatného, ale přece jen musí uběhnout nějaký čas, než si takový nový tvoreček vydobyde své vlastní místečko v rodině, a já se obávám, že bych asi byla dřív umřela, než by se nějaký nový hodný pejsek zase objevil.

Už ale nemám důvod myslet na umírání! Nysa oplakala tatínka, ale teď už jsme se tu společně zabydlely v dokonalém souladu a spokojenosti – vydáváme se spolu na molo chytat ryby na udici a chodíme do vesnice na zdravotní procházky. Lucullus nám nabídl, abychom se přestěhovaly do našeho starého paláce v Níkomédei, ale my jsme se rozhodly zůstat, kde jsme. A máme miloučké nové štěně. Říkáme mu Lucullus.

Moc tě prosím, Caesare, pokus se najít chvilku a vydej se zase jednou na Východ! Byla bych nesmírně ráda, kdybys mohl poznat Nysu, a já sama tě moc postrádám.

Prvním, na něhož se zástupci všech sicilských měst s výjimkou Syrakús a Messany obrátili, aby obžaloval Gaia Verra, byl loňský tribun lidu Marcus Lollius Palicanus. Jenže Palicanus je poslal za Pompeiem, a ten je zase odkázal na Marka Tullia Cicerona, s tím, že pro tuto záležitost je právě on jako stvořen.

Verres se na Sicílii dostal poté, co byl městským prétorem, a správcem tam zůstal po tři roky – hlavně díky válce se Spartakem. Když v lednu vyhledala sicilská delegace Cicerona, Verres právě přibyl do Říma. Jak Pompeius, tak i Palicanus měli samozřejmě na věci osobní zájem; Palicanus přispěl na pomoc několika svým klientům, které Verres pronásledoval, a Pompeius si zase na Sicílii získal značný počet klientů již v době, kdy ji na Sullův příkaz obsadil.

Cicero byl kvestorem v Lilybaeu ještě za správce Sexta Peducaea – rok předtím, než Peducaea vystřídal Verres – a nesmírně si Sicílii zamiloval. Nemluvě o tom, že i on tam přišel k docela slušné skupince klientů. Přesto však, když za ním Sicilané přišli, hleděl se tomuto úkolu vyhnout.

„Já se žalobami zásadně nezabývám," vysvětloval. „Já jsem obhájce."

„Ale Gnaeus Pompeius Magnus nám právě tebe doporučil! Řekl, že jsi jediný, kdo tu při může vyhrát. Prosíme tě, zapřísaháme tě, poruš tu svou zásadu a vznes proti Gaiovi Verrovi žalobu! Pokud nezvítězíme, mohla by se celá Sicílie vzbouřit proti Římu."

„On na ní vlastně spáchal násilí, že?" otázal se Cicero odborničky.

„Ano, on Sicílii doslova znásilnil. Ale poté ji ještě také rozčtvrtil. Nezbylo nám vůbec nic. Ze všech chrámů zmizela veškerá umělecká díla, sochy stejně jako obrazy, právě tak jako veškeré cennosti, které byly v soukromých rukou. Co soudíš o člověku, který se dokonce opovážil zotročit *svobodnou občanku*, proslulou svými tapisériemi, a přinutil ji, aby i s celou svou dílnou pracovala pro jeho zisk? Ukradl i peníze, které dostal od státní pokladny v Římě na nákup obilí, a pak zrno bez zaplacení pěstitelům prostě zabavil! Loupil celá hospodářství, celé statky, i dědictví dokázal ukrást. Ten seznam by byl bez konce!"

Výčet těchto hanebností Ciceronem sice otřásl, přesto však nepřestával vrtět hlavou. „Je mi líto, ale žalobám já se opravdu nevěnuji."

Mluvčí se zhluboka nadechl. „Pak nám ovšem nezbývá, než vrátit se domů," řekl. „Domnívali jsme se, že muž s neobyčejnými znalostmi sicilských dějin, jenž nelenil hledat Archimédův hrob tak dlouho, až ho znovu nalezl, najde i pochopení pro naše neštěstí a pomůže nám. Jenže ty už jsi svou náklonnost k Sicílii patrně ztratil a zřejmě si ani nevážíš Gnaea Pompeia tolik, jako si on považuje tebe."

Zmínka o Pompeiovi i o Ciceronově vynikajícím úspěchu – neboť on to skutečně byl, kdo vypátral před syrakúskými hradbami zapomenutou Archimédovu hrobku – dovršily míru. Vystupovat v úloze žalobce bylo sice podle Ciceronova názoru plýtvání jeho talentem, neboť honoráře (mimochodem zcela nezákonné) za vedení žaloby byly nesrovnatelně menší než to, co byl ochoten nabídnout za obhajobu kterýkoli obžalovaný bývalý správce nebo publikán, celý zpocený strachy, že přijde o všechno. Kromě toho se žalobce ani netěšil (neboť taková už je lidská přirozenost) přílišné oblibě u veřejnosti! Na advokáta žalující strany se zpravidla pohlíželo jako na ničemu umanuvšího si zničit život nějakého nešťastníka, zatímco obhájce, jenž tomuto ubožákovi pomáhal od soudu vyváznout se zdravou kůží, se stával v očích davů hrdinou. Pranic nesešlo na tom, že většinou byli tito nešťastníci a ubožáci ve skutečnosti mazaní a ziskuchtiví darebáci; na každé ohrožení nároků jednotlivce na to žít si, jak se mu zlíbí, totiž lidé pohlíželi jako na nějaký zásah do jeho nejposvátnějších práv.

Cicero si povzdychl. „Nu dobrá, dobrá, já se tedy toho případu ujmu!" řekl. „Nesmíte ale zapomenout, že advokát obhajoby hovoří vždycky až po žalobcově advokátovi, takže ve chvíli, kdy se po porotě žádá, aby dospěla k nějakému závěru, porotci už zpravidla dávno zapomenou, co vlastně žaloba uváděla. Mějte na paměti i to, že Gaius Verres má vynikající styky. Jeho manželka je Caecilia Metella. Muž, jenž se měl letos stát konsulem, je jeho švagr. Další jeho švagr je v současné době správcem na Sicílii – odtamtud věru nebudete moci čekat pražádnou pomoc, a já také ne! A na jeho stranu se určitě do jednoho postaví všichni Caeciliové Metellové. Vystoupím-li já se žalobou, ujme se obhajoby bezpochyby Quintus Hortensius a k němu se připojí jako poradci další stejně slavní advokáti. Řekl jsem, že se toho případu ujmu. To ale neznamená, že si myslím, že tu při mohu vyhrát."

Delegace ještě ani neopustila jeho dům, když už Cicero svého rozhodnutí zalitoval. Má vůbec zapotřebí vydráždit kdejakého Caecilia Metella v Římě, když veškeré jeho naděje na získání úřadu konsula visí na tenounké nitce jeho osobní zdatnosti před

soudem? Je přece právě takový *homo novus*, jakým byl kdysi i jeho opovrhovaný krajan z Arpina Gaius Marius – až na to, že Cicero nemá v těle vojenského ducha a každý *homo novus* má společenský vzestup velice ztížen, pokud si nedokáže vydobýt slávu na bojišti.

Věděl samozřejmě až příliš dobře, proč vlastně na tu žádost kývl; bylo to kvůli té až nesmyslné oddanosti vůči Pompeiovi. Ať už tomu bylo sebevíc let a ať měl jako právník úspěchy sebevětší, jak by mohl Cicero někdy zapomenout na onu bezmeznou vlídnost sedmnáctiletého Pompeia projevenou vůči kolegovi nováčkovi, jímž navíc Pompeiův otec tak opovrhoval? Co bude živ, nepřestane být Cicero Pompeiovi vděčen za to, jak mu pomohl dostat se přes ony děsivé dny prvních vojenských zkušeností v řadách kadetů Pompeia Strabona; za to, že ho zaštítil před Strabonovými necitelnými krutostmi i výbuchy strašlivého vzteku. Nikdo nepozvedl ruku, aby mu pomohl, jen mladý Pompeius, vojevůdcův syn. Ohřál se té zimy jen díky Pompeiovi, jen díky Pompeiovi byl převelen k písařským službám, toliko Pompeiovi vděčil za to, že nikdy nemusel pozvednout meč v bitvě. A to mu nikdy, nikdy nemůže zapomenout.

A tak se odebral na Cariny za Pompeiem.

„Jdu ti oznámit," řekl tragickým tónem, „že jsem se rozhodl obžalovat Gaia Verra."

„Och, výborně!" řekl Pompeius radostně. „Spousta Verrových obětí je – nebo alespoň bývala – mými klienty. Ty ten proces dokážeš vyhrát, já *vím*, že ty to dokážeš. Řekni mi, co za to pro tebe můžu udělat."

„Nic od tebe za to nechci, Magne, a nepochybuj ani na okamžik, že jsem to já, kdo je ti naopak provždycky zavázán."

Pompeius překvapeně vzhlédl. „Ty mně? A za co?"

„Postaral ses mi o snesitelný život v armádě svého otce."

„Ach, tohle ty máš na mysli!" rozesmál se Pompeius, vzal Cicerona za paži a zatřepal jím. „To by sotva vystačilo na celoživotní vděčnost."

„Mně ano," řekl Cicero se slzami v očích. „Prožili jsme toho společně za války s Italiky dost a dost."

Snad se Pompeius v té chvíli rozpomněl na méně radostné společné zážitky z té doby, například na to, jak spolu hledali a nalezli otcovo obnažené a zneuctěné tělo, neboť jen zavrtěl hlavou, jako by chtěl zaplašit válku s Italiky z mysli, a podal Ciceronovi pohár vynikajícího vína. „Nu, příteli, řekni si o cokoli, čím bych ti mohl být nápomocen."

„Řeknu," přikývl Cicero vděčně.

„Proti obžalobě se z Caeciliů Metellů samozřejmě postaví především všichni ti Kozlíci," zauvažoval Pompeius. „Stejně tak Catulus, Hortensius a další."

„Tos uvedl hlavní důvod, proč s tím případem musím začít ještě letos, a to co nejdřív. Netroufal bych si tu kauzu protáhnout až do příštího roku – všeobecně se mluví o tom, že Kozlík a Hortensius budou napřesrok konsuly."

„Svým způsobem je to škoda," řekl Pompeius. „Příští rok už budou možná v porotách zasedat opět jezdci, což by Verrovu situaci naopak ztížilo."

„Těžko, pokud se konsulům podaří v zákulisí soud zmanipulovat, Magne. Kromě toho nemáš nikde záruku, že se náš prétor Lucius Cotta pro obsazení porot jezdci skutečně vysloví. Mluvil jsem s ním o tom onehdy – on se domnívá, že jeho šetření o práci porot může trvat celé měsíce – a není navíc nijak přesvědčen, že by jezdecké poroty nutně byly v čemkoli lepší než senátorské. Jezdce totiž nelze stíhat pro přijímání úplatků."

„Takový zákon se dá přece změnit," řekl Pompeius, jenž měl při své neúctě k právu představu, že zákon se dá měnit, kdykoli začne být v něčem nepohodlný – pro něho ovšem.

„To by se mohlo ukázat dost nesnadné."

„Nevidím proč."

„Protože," vysvětloval Cicero trpělivě, „ke změně tohoto zákona by bylo nutné jiný zákon přijmout, a to v jednom z obou tributních shromáždění – přičemž obě jsou ovládána právě jezdci."

„Crassovi a mně ale loni vyšli v tomto směru vstříc," řekl Pompeius, neschopen odlišit jeden zákon od druhého.

„To proto, že jste vůči nim projevili takovou vstřícnost, Magne. A to od vás budou čekat i nadále. Zákon, kterým by se stali postižitelnými za přijímání úplatků, je ovšem docela jiná písnička."

„Nu, třeba se Lucius Cotta, jak říkáš, opravdu pro poroty složené z jezdců nevysloví. To byl jen takový můj nápad."

Cicero se zvedl k odchodu. „Ještě jednou ti děkuji, Magne."

„Průběžně mě o tom informuj."

* * *

Již o měsíc později zpravil Cicero městského prétora Lucia Cottu, že hodlá u soudu pro vyděračství jménem sicilských měst vznést žalobu proti Gaiovi Verrovi a že bude požadovat částku čtyřiceti dvou milionů sesterciů – jednoho tisíce sedmi set talentů – jako náhradu za napáchané škody a dále vrácení všech uměleckých děl a pokladů odcizených sicilským chrámům a občanům.

Třebaže se Gaius Verres ze Sicílie vracel s náležitým sebevědomím, ba téměř nadutý a plně spoléhající na to, že jako švagr Metella Kozlíka bude mít ochranu proti případné žalobě víc než dostatečně zaručenu, poté, co se dozvěděl, že žaloba skutečné podána bude a že ji nevznese nikdo jiný než Cicero – ten Cicero, jenž až dosud *nikdy* v roli žalobce nevystoupil! – zmocnila se ho panika. Okamžitě odeslal zprávu svému švagrovi Luciovi Metellovi, novému sicilskému správci, aby se postaral o zničení všeho, co by mohlo proti Verrovi sloužit jako důkaz a co snad Verres při spěšném stěhování svého lupu z ostrova přehlédl. Příznačné bylo, že se k žalobě ostatních sicilských měst nepřipojily Syrakúsy ani Messana; to proto, že obě tato města Verrovi v jeho nestoudném počínání napomáhala a podílela se také na jeho výtěžku. Jaké štěstí, že novým správcem na Sicílii je právě bratr jeho ženy!

Oba bratři, kteří zůstali v Římě, Quintus zvaný Kozlík (jenž se příštího roku měl zcela určitě stát konsulem) a nejmladší ze tří synů Metella Capraria Marcus, se s Verrem sešli k spěšné poradě, aby si ujasnili, co lze ještě udělat k odvrácení pohromy, a shodli se, že na případu bude třeba zainteresovat Quinta Hortensia. Pokud se kauza ocitne až před soudem, Quintus Hortensius se bezpochyby ujme obhajoby, avšak v tomto stadiu bylo třeba něčeho jiného – najít trik, jímž by se dal odvrátit sám proces, zejména takový, kde by se úlohy žalobce skutečně chopil sám Cicero.

V březnu vznesl Hortensius k městskému prétorovi námitku; Cicero, jak tvrdil, není naprosto způsobilý k tomu, aby mohl vést jakýkoli proces proti Gaiovi Verrovi. Namísto Cicerona navrhl Quinta Caecilia Nigra, příbuzného Kozlíků, jenž byl Verrovým kvestorem za prostředního z jeho tří správcovských roků. Jedinou cestou, jak

ověřit Ciceronovu způsobilost ujmout se této obžaloby, byla zvláštní forma soudního jednání nazývaná *divinatio* – úsudkové rozhodnutí (pojmenované tak proto, že zvlášť vybraní soudci při tomto výslechu dospívali k nálezu, aniž byly předkládány nějaké hmatatelné důkazy, čili se řídili pouhým usuzováním). Každý z obou uvažovaných žalobců musel tedy této skupině soudců objasnit, proč právě on by měl být žalobou pověřen; poté, co vyposlechli Caecilia Nigra, jehož projev byl praubohý, a poté Cicerona, rozhodli soudcové v Ciceronův prospěch a nařídili zároveň, aby byl proces zahájen co nejdříve.

Verres, oba Metellové Kozlíci a Hortensius dali opět hlavy dohromady.

„Ty budeš příští rok prétorem, Marku," řekl velký advokát nejmladšímu z bratří, „takže si budeme muset zajistit, aby ses při losování stal předsedou soudu pro vyděračství ty. Jeho letošní předseda, Glabrio, Gaia Verra naprosto nesnáší. A už proto, že tě nemá rád, Verre, nepřipustí Glabrio, aby se jeho soudu dotkl sebemenší stín nějakého skandálu – ano, říkám docela otevřeně, že pokud bude případ projednáván letos a pokud bude Glabrio soudu předsedat, nepodaří se nám porotu podplatit. Nezapomínejte také, že v letošním roce bude všechny klíčové poroty Lucius Cotta střežit tak bedlivě, jako když kočka hlídá myš. A jelikož tento případ vyvolá mimořádnou pozornost, domnívám se, že právě o něj bude chtít Lucius Cotta opřít svůj názor, že výlučně senátorské poroty jsou zcela na úrovni. Nu, a pokud jde o Pompeia a Crassa – ti nás opravdu v lásce nemají!"

„Tím chceš říct," řekl Gaius Verres, jehož osmahlý půvab v těchto dnech o nějaký odstín zešedl, „že bychom se měli pokusit přesunout můj případ do příštího roku, až se předsedou soudu pro vyděračství stane Marcus."

„Přesně tak," řekl Hortensius. „Quintus Metellus a já budeme příštího roku konsuly – což bude znamenat podstatnou pomoc! Nebude tak těžké ovlivnit losování, tak aby Markovi připadl soud pro vyděračství, a bude docela jedno, jestli poroty budou napřesrok senátorské nebo jezdecké – ty už uplatíme!"

„Jenomže je teprve duben," řekl Verres chmurně. „Neumím si představit, jak by se mohlo podařit jednání protáhnout až do konce roku."

„Och, to se ví, že to dokážeme," řekl sebevědomě Hortensius. „V takovýchto případech, kdy je důkazy třeba obstarávat daleko od Říma – a navíc na tak rozlehlém území, jaké představuje Sicílie – trvá každému žalobci šest až osm měsíců, než si vůbec kauzu trochu přichystá. Vím dobře, že Cicero s přípravou ještě nezapočal, protože je pořád ještě v Římě, a nevyslal na Sicílii ani žádné své agenty. On samozřejmě věří, že se mu důkazy a svědky podaří sehnat co nejdřív – a tady musí pomoci Lucius Metellus. Jako správce Sicílie musí Ciceronovi a jeho agentům nastavět do cesty co nejvíc překážek."

Hortensius jen zářil. „Odhaduji, že s tím Cicero nebude hotov dříve než v říjnu, a i to je otázka. Na proces by sice i pak ještě zbývalo času dost. Jenomže my k němu nenecháme dojít! My totiž zatím načneme u Glabrionova soudu jinou kauzu, ještě před projednáváním té tvé, Gaie Verre. Souzen bude muset být někdo, kdo za sebou nechal kupu jednoznačných důkazů, takže je budeme schopni shromáždit dostatečně rychle. Nějaký ten pitomeček s drobnými zpronevěrami, žádná velká ryba, jako je správce provincie. Měli bychom si vybrat prefekta nějakého správního okrsku – dejme tomu v Řecku. Mám už jednu takovou oběť vyhlídnutou – důkazů bude dost na to, abychom mohli městského prétora ubezpečit, že k procesu budeme připraveni koncem měsíce *quinctilis.* Cicero se svou kauzou do té doby hotov být nedokáže. Zato my ano!"

„Kdo bude tím postiženým?“ otázal se Metellus Kozlík s úlevou; on i jeho bratři se na Verrovu lupu sice vydatně podíleli, neznamenalo to ovšem, že by byl Kozlík ochoten rozdělit se i o hanbu spojenou s odsouzením zostuzeného švagra k vyhnanství.

„Myslím na onoho Quinta Curtia, jenž byl legátem Varrona Luculla a stal se pak prefektem v Achaii v době, kdy byl Varro Lucullus správce Makedonie. Kdyby byl Varro Lucullus tehdy nestrávil v Thrákii tolik času podrobováním Bessů a projížďkami po lodích po Danubiu až k samému moři, byl by se bezpochyby postaral o Curtiovu obžalobu sám. Jenomže když se pak vrátil domů a Curtiovi na ty jeho drobné defraudace přišel, usoudil, že jsou zanedbatelné a že už je příliš pozdě na to je postihovat, takže řízení ani nezahájil. Důkazů o nich se dá sehnat dost a Varro Lucullus v tom určitě rád pomůže. Podám městskému prétorovi formální návrh, aby zařadil žalobu proti Quintovi Curtiovi na pořad soudu pro vydírání ještě v průběhu letošního roku,“ řekl Hortensius.

„Což znamená,“ chytal se této naděje Verres, „že Lucius Cotta uloží Glabrionovi, aby začal kauzou, která bude k projednání připravena dřív, a to, jak říkáš, bude ta Curtiova. Načež jakmile soud začne, ty budeš jednání protahovat až do konce roku! Cicero a můj případ budou muset počkat! To je výtečné, Quinte Hortensie, to je přímo skvělé!“

„Ano, řekl bych, že vymyšleno je to dobře,“ řekl Hortensius samolibě.

„Cicero bude zuřit,“ řekl Metellus Kozlík.

„A na to se *zvlášť* těším!“ řekl Hortensius.

Jenomže dopáleného Cicerona se jim nakonec spatřit nepovedlo. V okamžiku, kdy se Cicero doslechl, že Hortensius ohlásil stíhání bývalého prefekta Achaie u soudu pro vyděračství, pochopil ihned, kam Hortensius míří. Zmocnilo se ho zděšení, vzápětí pak zoufalství.

Na návštěvě u něho byl právě jeho nejmilejší bratranec Lucius Cicero z Arpina, jenž ve chvíli, kdy jeho hostitel vkročil do knihovny, okamžitě zpozoroval, jak je Marcus Tullius rozrušený. „Co se děje?“ vyptával se Lucius Cicero.

„Hortensius! Chce mít připravenou jinou kauzu k projednání před soudem pro vyděračství ještě dřív, než budu mít shromážděny všechny důkazy k obžalobě Gaie Verra.“ Cicero usedl, sklíčenost sama. „Náš proces to zdrží do nového roku – a vsadil bych se o všechno, co mám, že už Metellové Kozlíci společně s Hortensiem upekli, že tím prétorem, který bude mít příští rok na starosti soud pro vyděračství, se stane Marcus Kozlík.“

„A Gaius Verres bude osvobozen,“ řekl Lucius Cicero.

„Asi ano! Ale k tomu nesmí dojít!“

„Pak musíš být ty připraven první,“ řekl Lucius Cicero.

„Cože, ještě před koncem měsíce *quinctilis?* To je totiž datum, na něž si náš přítel Hortensius u městského prétora zamluvil termín! Tou dobou já ještě být hotov nemohu! Sicílie je obrovská, současný správce je Verrův švagr a bude mi házet klacky pod nohy, kamkoli se tam obrátím – to nedokážu, to se prostě *nedá* stihnout!“

„Ale dokážeš,“ řekl Lucius Cicero a s ráznou tváří povstal. „Milý Marku Tullie, když ty se do něčeho zakousneš, nikomu nejde práce tak hladce od ruky jako tobě a nikdo si ji také nedokáže tak zorganizovat jako ty. Ty máš ve všem dokonalý pořádek, ve všem vládne logika a metoda! A Sicílii přece dobře znáš, máš tam tolik přátel – včetně těch, co od Gaia Verra utrpěli tolik příkoří. Jistě, současný správce se tě pokusí zdržovat, ale všichni ti, kterým Verres ublížil, ti naopak pomohou práci urychlit! Je konec dubna. Hleď teď během dvou tržních intervalů dokončit svou práci v Římě. Já

zatím seženu loď, která by nás dopravila na Sicílii, a tam se v polovině května oba dva odebereme. Neboj se, Marku, dokážeš to!“

„Ty by ses tam opravdu chtěl vydat se mnou, Lucie?“ rozjasnil Cicero tvář. „Ty jsi skoro stejně dobrý organizátor jako já sám, to by znamenalo ohromnou pomoc.“ Vracelo se mu jeho obvyklé nadšení; úkol se mu pojednou už nezdál tak nezvládnutelný. „Budu muset zajít za těmi klienty. Nemám pohromadě tolik peněz, abych mohl najmout rychlé lodi a po Sicílii pak pojíždět v dvoukolých gigách s přípřeží závodních mul.“ Pleskl dlaní do stolu. „Při Jovovi, Lucie, pustím se do toho! Už se těším, jak se na to bude Hortensius tvářit!“

„Pustíme se do toho spolu!“ hlaholil Lucius a ušklíbl se. „Budeme na to mít všehovšudy padesát dnů, od chvíle, kdy vyrazíme z Říma, do okamžiku, kdy se do Říma zase vrátíme. Deset dní na cestu, čtyřicet na shromažďování důkazů.“

A zatímco se Lucius Cicero vydal do Aemiliova portiku v římském přístavu, aby si tam pohovořil s loďařskými agenty, Cicero se odebral do domu na Quirinalu, kde bydleli jeho klienti.

Znal se dobře s nejstarším z nich – Hierónem z Lilybaea, jenž byl *ethnarchou* tohoto důležitého západosicilského přístavu v době, kdy tam Cicero pobýval jako kvestor.

„Budu muset spolu se svým bratrancem Luciem obstarat veškeré důkazy ze Sicílie během padesáti dnů,“ vysvětloval, „mám-li předběhnout Hortensiovu kauzu ohlášenou u téhož soudu. Provést se to dá – ovšem jen pokud budete ochotni nést náklady na to.“ Začervenal se. „Já nejsem žádný boháč, Hieróne, nemohu si dovolit tak rychlé dopravní prostředky, jakých bude třeba. Jistým lidem bude nutné za poskytnuté informace nebo věcné důkazy zaplatit, a bude také třeba přivézt do Říma i některé svědky.“

Hierón se Ciceronovi odedávna obdivoval a ctil ho, Ciceronova přítomnost v Lilybaeu znamenala potěšení pro každého sicilského Řeka, jenž s ním jako s římským kvestorem přicházel do styku. Cicero byl rychlý, pohotový a iniciativní ve všem, co se týkalo účetnictví a finančních otázek, a byl to brilantní správní úředník. Všichni ho však milovali a obdivovali ještě pro jeden jeho jedinečný povahový rys: byl to vskutku čestný muž.

„S radostí ti poskytneme tak velkou zálohu, jakou budeš potřebovat, Marku Tullie,“ řekl Hierón, „ale domnívám se, že je i nejvyšší čas, abychom si pohovořili o tvém vlastním honoráři. Kromě hotových peněz ti nemáme mnoho co nabídnout, a pokud vím, římští advokáti jsou proti platbě v hotovosti zaujati – pro censory je až příliš snadné hotové peníze vysledovat. Běžnou úhradu představují umělecká díla, to dobře vím. Jenomže nám už nezbylo nic, co by pro tebe mohlo mít dostatečnou cenu.“

„Och, s tím si starosti nedělej!“ prohlásil Cicero s úsměvem. „Vím přesně, jakou odměnu budu chtít. Zamýšlím ucházet se příští rok o úřad plebejského édila. Hry uspořádám slušné, ovšem nemohu naprosto soupeřit s bohatými muži, kteří tento úřad zastávají. Zato bych si mohl získat značnou oblibu, pokud budu moci vydávat levné obilí. Zaplať mi pšenicí, Hieróne – to je to jediné zlato, které nám každoročně země dobrovolně dává. Uhradím ti ji z édilských zdrojů, ty mi ovšem umožni zaplatit sotva dva sestercie za jeden modius. Pokud mi zaručíš, že mi za tuhle cenu prodáš tolik obilí, kolik ho budu potřebovat, nebudu od vás žádat jinou odměnu. Ovšem za předpokladu, že vaši při vyhraju.“

„Platí!“ řekl Hierón okamžitě a usedl, aby pro své bankéře sepsal poukaz, jenž Cicerona zplnomocňoval vyzvednout si deset talentů.

* * *

Marcus a Lucius Cicero strávili na cestách přesně oněch padesát dnů, během nichž neúnavně shromažďovali důkazy a opatřovali si potřebné svědky. A třebaže se jim správce Sicílie, různi piráti, magistráti v Syrakúsách a v Messaně (a také několik římských nájemců daní) svorně pokoušeli v jejich práci co nejvíc překážet, našlo se mnohem více mužů – i takových s mimořádným vlivem – snažících se jejich činnost všemožně uspíšit. Zatímco kvestorské záznamy ze Syrakús zmizely, představovaly tyto materiály v Lilybaeu přímo zlatý důl usvědčujícího materiálu. Hlásili se svědci, stejně tak i obchodníci a účetní, nemluvě o pěstitelích obilí. Ciceronovi přála i Fortuna; když nadešel čas vrátit se domů a když už z vyhrazených padesáti dnů zbývaly pouhé čtyři, zavládlo tak krásné počasí, že se Cicero a Lucius i se svědky a se vším důkazním materiálem mohli do Ostie přepravit v rychlé, lehké otevřené lodi. Do Říma dorazili posledního červnového dne, takže jim na přípravu procesu zbýval ještě celý měsíc.

V jeho průběhu se Cicero jednak jako kandidát ucházel o úřad plebejského édila, jednak pracoval na své kauze. Jak toto vše stihl, zůstalo i pro něho samého později tajemstvím; pravda ovšem je, že se Ciceronovi nepracovalo nikdy lépe, než když měl stůl tak přeplněný prací, že přes něj sotva viděl. Rozhodnutí se dála s rychlostí vyšlehnuvšího blesku, jedno zapadalo do druhého, stříbrný jazyk přitom zlatým hlasem jiskřil vtipem i moudrostí, jeho hlava, ač tak velká a kulatá, naráz připadala každému, kdo ho pozoroval, mimořádně ušlechtilá, a naplno se teď projevil jeho úchvatný intelekt, skrývaný zpravidla v nejtemnějším koutku Ciceronovy osobnosti. V průběhu onoho měsíce zkoncipoval Cicero i zcela nový způsob vedení procesu, techniku, jíž dokázal to, co se až dosud římským právnickým procedurám nikdy nepodařilo – naráz navršit před porotu tak zdrcující horu usvědčujících důkazů, že proti nim obhajoba stála zcela bezmocná.

Nad jeho rychlým návratem ze Sicílie – zdálo se to být pouhých pár dnů – se Hortensiovi až zatajil dech, zejména poté, kdy se shromažďování důkazního materiálu proti nebohému Quintovi Curtiovi ukázalo mnohem obtížnější, než Hortensius původně předpokládal – a to i přes ochotnou spolupráci Varrona Luculla, Attika a města Athén. Po chvilce chladné úvahy se však Hortensiovi opět vrátila duševní rovnováha a dospěl k přesvědčení, že se Cicero určitě jenom pokouší ho vystrašit. Do září přece naprosto nemůže být na takovýto proces připraven!

Ani Cicero však neměl po svém návratu do Říma klid. Metellus Kozlík a jeho nejmladší bratr odvedli vynikající práci v působení na některé Ciceronovy sicilské klienty, takže nabyli dojmu, že Cicero zatím ztratil o případ zájem – šeptem se totiž od Metellů Kozlíků za pomoci pečlivě vybraných prostředníků dozvěděli, že údajně přijal od Gaia Verra obrovský úplatek. Vyžádalo si několik rozhovorů s Hierónem a s jeho kolegy, aby Cicero vypátral důvod jejich náhlého zneklidnění a zdrženlivosti. Jakmile ho zjistil, nebylo obtížné veškeré jejich obavy rozptýlit.

Quinctilis přinesl hned troje volby, z nichž prvními se staly kurulské, konané v centurijním shromáždění. Ve vztahu k Ciceronově kauze byl jejich výsledek hrozivý; Hortensius a Metellus Kozlík se stali pro příští rok konsuly a Marcus Kozlík v nich uspěl jako jeden z prétorů. Poté následovaly volby v tributním sněmu; skutečnost, že Caesar jako kandidát na úřad kvestora získal největší počet hlasů, sotva pronikla k Ciceronovu vědomí. Poté se přehoupl sedmadvacátý den měsíce *quinctilis* a Cicero se dočkal toho, že byl zvolen plebejským édilem, společně s jistým Markem Caesoniem;

měli oba pocit, že spolu budou dobře vycházet, a Cicero byl z hloubi srdce rád, že jeho kolega je velice zámožný muž.

Díky současným konsulům, Pompeiovi a Crassovi, odehrávalo se toho v létě onoho roku v Římě tolik, že volby ani nenabyly zvláštní důležitosti; volební úředníci, namísto aby jejich význam zveličovali, chtěli mít naopak vše, co s nimi bylo spojeno, co nejdříve za sebou. Proto se hned následujícího dne po volbách ve shromáždění plebejů – posledních ze všech tří – konalo rozlosování jednotlivých pověření, tak aby bylo co nejdříve zřejmé, jaký úřad bude kdo příštího roku zastávat. Nebylo divu, že soud pro vyděračství jakýmsi tajuplným způsobem připadl Markovi Kozlíkovi! Vše tedy bylo připraveno pro to, aby byl záhy po Novém roce Gaius Verres všech obvinění zproštěn.

Posledního dne měsíce *quinctilis* pak Cicero udeřil. Jelikož nebyla plánována žádná schůze komicií, tribunál městského prétora byl otevřený a Lucius Aurelius Cotta byl osobně přítomen. Cicero před něj předstoupil se všemi svými klienty v zástupu za sebou, oznámil, že má svou žalobu proti Gaiovi Verrovi připravenu, a požádal, aby Lucius Cotta a předseda soudu Manius Acilius Glabrio určili den, kdy má být proces zahájen. A to pokud možno co nejdříve.

Celý senát sledoval souboj mezi Ciceronem a Hortensiem se zatajeným dechem. Frakce Caeciliů Metellů byla v menšině a nenáležel k ní ani Lucius Cotta, ani Glabrio; po pravdě řečeno, většina senátorů přímo zmírala touhou spatřit, jak Cicero onu spleť intrik, kterou zosnovali Hortensius a Metellové Kozlíci, jen aby pomohli Verrovi vyklouznout, rozbíjí na padrť. Lucius Cotta i Glabrio proto s radostí vyšli Ciceronovi vstříc a líčení nařídili v nejbližším možném termínu.

Prvé dva dny měsíce *sextilis* byly *feriae* – což nevylučovalo konání procesů pro obvinění ze zločinů – s třetím to však bylo o něco složitější, neboť právě toho dne se konal průvod *ukřižovaných psů.* Když totiž před čtyřmi sty lety do Říma pronikli Galové a pokusili se ztéci samotný Kapitol, nebyl to štěkot hlídacích psů, co vzbudilo konsula Marka Manlia, nýbrž kejhání posvátných husí. Každoročně se pak o výročí oné noci konal slavnostní průvod po celém obvodu Cirku Maxima. Na devíti křížích ze starého dřeva bylo ukřižováno devět psů a na nachových nosítkách byla v průvodu nesena jedna ověnčená husa, na paměť zrady psů a hrdinství husí. Pro kriminální proces by to byl neblahý den, neboť psi byli tvorové přináležející k podsvětí.

A tak bylo stání, jímž měl být zahájen proces proti Verrovi, nařízeno na pátý den měsíce *sextilis,* kdy se město ochromené už první vlnou veder zaplnilo návštěvníky dychtivými podílet se na všemožných radovánkách přichystaných Pompeiem a Crassem. Byla to silná konkurence, nikdo se však nedomníval, že by si i proces s Gaiem Verrem nezískal dostatek diváků, třebaže probíhal souběžně s Crassovými veřejnými hody a Pompeiovými hrami na oslavu vítězství.

Podle Sullových zákonů si jeho nově zřízené stálé soudy zachovaly prapůvodní procesní řád stanovený Gaiem Serviliem Glauciou, i když podstatně upravený. Tyto úpravy ovšem proces ještě dále zpomalovaly. Probíhal ve dvou částech, *actio prima* a *actio secunda,* s několikadenní přestávkou mezi oběma jednáními, kterou mohl předseda soudu podle svého uvážení i prodloužit.

Actio prima spočívala v dlouhém projevu předneseném hlavním žalobcem, jemuž následovala neméně dlouhá řeč hlavního obhájce a nato další vleklé řečnění, v němž se střídala obžaloba a obhajoba, dokud nedošlo i na posledního z podružných advokátů. Poté vystoupili svědci obžaloby, z nichž každý byl podroben křížovému výslechu obhájci, případně i dalšímu výslechu žalobcem. Pokud jedna nebo druhá strana měla v úmyslu jednání zdržovat, mohly se výslechy svědků velice protáhnout. Nato

předstoupili svědci obhajoby, z nichž každý byl opět vyslýchán žalobcem, případně byl ještě dodatečně vyslechnut obhájci. Nato následovala dlouhá debata mezi hlavním žalobcem a hlavním obhájcem; pokud se toho strany dovolaly, mohlo dojít i k předlouhým dohadům mezi jednotlivými svědky. *Actio prima* končila dalším projevem hlavního obhájce.

Actio secunda byla víceméně opakováním části *actio prima,* třebaže nyní už nutně nemuselo docházet k slyšení svědků. V této části zaznívaly nejdůležitější a nejvášnivější projevy, neboť po závěrečných řečích žalobce a obhájce už byla porota požádána o svůj výrok. Porota nedostala čas k prodiskutování svého závěru, což znamenalo, že ho přijímala ve chvíli, kdy jí ještě v uších doznívala slova hlavního obhájce. Byl to důvod, proč si Cicero tak oblíbil roli obhájce a proč se bránil úloze žalobce.

Avšak Cicero věděl, jak proces proti Gaiovi Verrovi vyhrát: nepotřeboval k tomu nic víc než předsedu soudu ochotného vyjít mu vstříc.

„Prétore Manie Acilie Glabrione, předsedo tohoto soudu, přeji si vést tuto při jiným způsobem, než je běžně zvykem. To, oč požádám, se nepříčí zákonům. Je to jen do jisté míry nové. Jako důvod pro to uvádím mimořádný počet svědků, které chci předvolat, a mimořádný počet nejrůznějších zločinů, z nichž hodlám obžalovaného Gaia Verra obvinit," řekl Cicero. „Je předseda soudu ochoten vyslechnout, co tu chci navrhnout?"

Hortensius vyskočil. „Co to má znamenat? Co je to?" rozčiloval se. „Táži se znovu, co to má *znamenat?* Proces proti Gaiovi Verrovi musí proběhnout podle všech obvyklých pravidel! Na tom trvám!"

„Chci vyslechnout, co Marcus Tullius Cicero navrhuje," řekl Glabrio a pak ještě klidným hlasem dodal, „a to bez přerušování."

„Hodlám se obejít bez dlouhých proslovů," řekl Cicero, „a soustředit pozornost vždy na jeden jediný zločin. Provinění Gaia Verra je tolik a jsou tak rozmanitá, že je nezbytné, aby členové poroty mohli každý jednotlivý zločin vnímat samostatně a uchovat ho v paměti. Tím, že budu probírat jeden zločin po druhém, chci jen napomoci soudu, aby si v nich udržel přehled, to je vše. Takže co navrhuji, je pokaždé stručné vylíčení skutkové podstaty jednoho trestného činu a hned poté výpověď svědků vedených k tomuto konkrétnímu skutku – plus předložení věcných důkazů. Jak vidíte, hodlám zde vystupovat sám – nemám žádné další asistující advokáty. *Actio prima* v kauze Gaia Verra by neměla být zatěžována žádnými dlouhými proslovy ani žalobce, ani obhájce. Bylo by to plýtvání časem tohoto soudu, zejména s přihlédnutím k tomu, že právě tento tribunál by měl projednat do konce roku přinejmenším ještě jeden další případ – kauzu Quinta Curtia. Proto říkám: nechť veškeré hlavní řeči a projevy zazní až v průběhu *actio secunda!* Porota bude tak jako tak o vině rozhodovat až poté, co vyslechne skvělé řeči na závěr *actio secunda,* takže nevidím důvody, které by mohly vést mého kolegu Quinta Hortensia k námitce proti mému návrhu. Naopak, porota v průběhu *actio secunda* vyslechne naše zanícené závěrečné projevy jako zcela čerstvé názory, aniž by je měla oposlouchány už z dřívějška! Neboť je předtím skutečně neuslyší! Jak svěžím dojmem pak tyto řeči zapůsobí! Jak dychtivě je bude porota vnímat! S jakým požitkem je přijme!"

Hortensius poněkud znejistěl; v tom, co Cicero říká, je kus pravdy. Nedožaduje se tím ostatně ničeho, co by obhajobu zbavovalo jejího práva na poslední slovo – a osobně se mu začala zamlouvat zejména představa, že ze sebe bude moci vydat to nejlepší až na samotný závěr *actio secunda,* a porotu tak svou řečí zcela oslnit. Ano, Cicero má

vlastně pravdu! Se vší tou únavnou materií bude nejlíp se rychle vypořádat v průběhu *actio prima* a ve finále pak zazářit jako maják v Alexandrii.

A tak, když se na něho Glabrio tázavě zahleděl, odpověděl Hortensius s naprostou jistotou: „Požádej laskavě Marka Tullia, ať to jen objasní blíže."

„Objasni nám to, Marku Tullie," pravil Glabrio.

„Není celkem co dodávat, Manlie Acilie. Jen tolik, že advokátům obhajoby nebude dovoleno hovořit déle, než jak dlouho budu mluvit já sám – samozřejmě jen v průběhu *actio prima!* Jsem připraven přiznat jim v průběhu *actio secunda* tolik času, kolik usoudí, že budou potřebovat. Jak vidím, tvoří obhajobu notně veliká skupina advokátů, zatímco já jako žalobce tu stojím sám, takže obhajoba v tomto směru bude ve výhodě. Žádám jen o jediné: aby *actio prima* byla vedena tím způsobem, jaký jsem tu nastínil."

„Ta myšlenka má mnoho do sebe, Marku Tullie," pravil Glabrio. „Co k tomu máš co říci ty, Quinte Hortensie?"

„Nechť líčení proběhne tak, jak to Marcus Tullius navrhl," řekl Hortensius.

Jen Gaius Verres byl celý ustaraný. „Och, moc rád bych věděl, kam on tímhle míří!" zašeptal Metellovi Kozlíkovi. „Hortensius na to neměl přistupovat!"

„Ujišťuji tě, Gaie Verre, že než nadejde *actio secunda,* zapomene už porota dávno na všechno, co tu svědci napovídají," odpověděl mu jeho švagr rovněž šeptem.

„Proč tedy Cicero na téhle změně tak trval?"

„Protože ví, že při prohraje, a chce kolem té kauzy nadělat alespoň co nejvíc rámusu. Jak jinak, než nějakou tou obměnou? Caesar užil téže finty, když obžaloval Dolabellu staršího – trval na všelijakých změnách v jednacím řádě. Dostalo se mu za to chvály, ale kauzu samu prohrál. Zrovna tak, jako ji prohraje i Cicero. Ničeho se neobávej! Hortensius tohle vyhrát dokáže!"

*** * ***

Jediná poznámka všeobecné povahy, kterou Cicero učinil, dříve než se rovnou ponořil do popisu prvé skupiny zločinů Gaia Verra, se týkala poroty.

„Mějte na paměti, že senát pověřil našeho městského prétora Lucia Aurelia Cottu prozkoumáním složení porot – a usnesl se zároveň, že jeho zjištění budou doporučena shromáždění lidu ke schválení v podobě zákona. V období mezi působením Gaia Graccha a našeho diktátora Lucia Cornelia Sully pozbyl senát svého až dotud nezpochybněného práva – obsazovat poroty římských soudů pro zločiny. Gaius Gracchus toto privilegium převedl na jezdce – a všichni víme, jaký výsledek to přineslo! Sulla předal nové stálé soudy zpět senátu. Jak ale ukázalo vyloučení čtyřiašedesáti mužů censory ze senátu, neosvědčili jsme se my senátoři příliš hodni důvěry, kterou v nás Sulla skládal. Před soudem tu dnes nestojí toliko Gaius Verres. Před soudem se ocitá i římský senát! A pokud by tato senátorská porota neprokázala svou čestnost a poctivost, kdo by pak mohl vinit Lucia Cottu, jestliže by doporučil, aby nám právo obsazovat poroty bylo opět odňato, otcové senátoři? Členové této poroty, zapřísahám vás, abyste ani na jeden jediný okamžik nezapomněli, že na svých ramenou nesete nesmírnou odpovědnost, že na nich spočívá pověst, ba sám *osud* římského senátu!"

A poté, když obhajobě obratně vymezil stejně krátký čas, jaký zatím spotřeboval sám, se už Cicero cele zabral do výslechů svědků a do předkládání věcných důkazů. A následovalo svědectví za svědectvím, důkaz za důkazem: o odcizení celých tří set tisíc

modiů obilí během pouhého roku jen z jediného nevelkého okrsku – nemluvě o kvantech naloupených v ostatních okrscích; o zpronevěře peněz státní pokladny určených k nákupu obilí; o lichvářských úrocích dosahujících čtyřiadvaceti a více procent; o ničení a pozměňování záznamů o vybraných poplatcích; o loupežích soch a obrazů z chrámů; o hostu, jenž před zraky svého hostitele vyloupal drahokamy z poháru, jimiž byl vyzdoben; o hostu, jenž cestou z hostiny posbíral všechno zlaté a stříbrné nádobí do pytlů, aby se mu lépe neslo; o lodi, kterou si dal postavit a nezaplatil a v níž pak převezl část svého lupu do Říma; o povolnosti k pirátům a o podílnictví na jejich kořisti; o zneužití závětí a o mnohém a mnohém dalším.

Cicero předkládal záznamy, doklady, voskové tabulky, na nichž byla dosud patrná přepisovaná čísla – a předváděl celé zástupy svědků, takových svědků, kteří se nedali zastrašit ani zmást v průběhu křížového výslechu. A tito Ciceronovi svědci nedokládali loupež zrna pouze v jednom jediném okrsku, nýbrž v přemnoha dalších. A soupis děl Práxitelových, Feidiových, Polykleitových, Myrónových, Strongylionových a všech dalších slavných sochařů, která Verres uloupil, byl podpořen potvrzením o „prodeji“, jímž byl majitel Práxitelova Cupida doslova přinucen odevzdat ho Verrovi bez náhrady. Důkazy byly nespočetné a až do posledního všechny jednoznačně přesvědčivé. Valily se jako povodeň, dokládaly jednu kategorii Verrových zločinů za druhou, od krádeží přes zneužití moci až po vykořisťování, jeden následoval po druhém, po celých devět dnů; *actio prima* se skončila čtrnáctého dne měsíce *sextilis.*

Hortensius se celý třásl, když od soudu odcházel, ale když se ho Verres pokusil oslovit, zavrtěl jen hněvivě hlavou. „Až doma, u tebe!“ sykl. „A povolej své švagry!“

Dům Gaia Verra ležel v nejlepší části Palatinu; třebaže to ovšem ve skutečnosti byl jeden z největších objektů na celém vrchu, množství uměleckých předmětů, které do něho bylo natěsnáno, způsobilo, že vyhlížel jako nějaký malý a přecpaný sklad, jako dvorek nějaké sochařské dílny ve Velabru. Kam se nedala postavit socha anebo pověsit obraz, tam byly všude police, v nichž byly poskládány obrovské soubory zlatého a stříbrného nádobí, šperky nebo složené nádherné výšivky a tapisérie. Stolky z citrusového dřeva nejvzácnějšího zrnění na podstavcích ze slonoviny a zlata byly zastrčeny mezi pozlacené židle anebo opřeny o pohádkově vyzdobená lehátka. Venku v peristylové zahradě stály vyrovnány větší sochy, převážně bronzové, třebaže i tady jiskřilo stříbro a zlato. Neladné skladiště, doklad o patnáctiletém plenění.

Všichni čtyři muži se shromáždili ve Verrově pracovně, stejně tonoucí v nepořádku, a usadili se, kde jim to jen překážející poklady dovolily.

„Musíš se ihned odebrat do dobrovolného vyhnanství,“ řekl Hortensius.

Verres vyvalil oči. „Ty žertuješ! Čeká nás přece ještě *actio secunda!* Budeš přece mluvit na mou obhajobu a dostaneš mě z toho!“

„Ty hlupáku!“ zaburácel Hortensius. „Cožpak tys vůbec nic nepochopil? Byl jsem oklamán, obalamucen, podfouknut – jen si vyber slovo, jakým by se dalo popsat, jak mě Cicero připravil o jakoukoli naději, kterou bych snad byl měl, abych tuhle kauzu vyhrál! Celý rok by mohl uplynout mezi *actio prima* a *actio secunda* a já i moji pomocníci bychom mohli celý měsíc přednášet ty nejskvělejší řeči, Gaie Verre – a pořád by ještě porotě nevymizela z mysli ta strašlivá hora důkazů! Řeknu ti rovnou, Gaie Verre, že kdybych byl znal jen zlomeček tvých zločinů, ještě než tenhle proces započal, nebyl bych tvou obhajobu nikdy nepřevzal! Vždyť vedle tebe vyhlížejí i Mummius anebo Paulus jako ubozí žabaří! A cos vlastně provedl se všemi těmi penězi? Kam, u Junony, přišly! Jak je člověk vůbec dokáže utratit, když Práxitelova Cupida kupuje za babku a většinou neplatí vůbec? Obhajoval jsem už v životě spoustu

nesporných padouchů, ale ty předčíš všechny! Seber se a táhni dobrovolně do vyhnanství, Gaie Verre!“

Verres i Metellové Kozlíkové naslouchali tomuto běsnění s pokleslými čelistmi.

Hortensius se zvedl. „Seber si s sebou do exilu, co pobereš, ale mám-li ti radit, nech tu veškerá umělecká díla, která jsi uloupil na Sicílii. Tak jako tak se ti nepodaří odvézt ani to, cos ukradl Héře na Samu. A odešli všechny své peníze hned zítra za úsvitu z Říma – nenechávej je tu ani o chvíli déle.“ Vydal se ke dveřím proplétaje se mezi drahocennými uměleckými díly. „Vezmu si ale svou slonovinovou sfingu od Feidia. Kde ji máš?“

„Co že si vezmeš?“ vydechl Verres. „Nic ti nedlužím – vždyť jsi mne z toho nedostal!“

„Dlužíš mi jednu slonovinovou sfingu od Feidia,“ řekl Hortensius, „a můžeš mluvit o štěstí, že od tebe nežádám víc. I kdyby pro tebe nemělo cenu nic jiného, pak ta rada, kterou jsem ti právě dal, za ni zcela určitě stojí. Tu slonovinou sfingu chci, Verre. *A hned*!“

Byla natolik malá, že ji Hortensius mohl schovat pod levou paži, do záhybů togy; nádherná skulptura, dokonalá do posledního detailu peří na křídlech a chomáčků srsti deroucích se mezi drápy na nohou.

„Je to studený počtář, jen co říct,“ řekl Marcus Kozlík, poté co Hortensius odešel.

„Nestoudný ničema je to,“ žehral Verres.

Avšak nastupující konsul Metellus Kozlík se zamračil. „Má pravdu, Gaie. Musíš být z Říma pryč nejpozději zítra večer. Cicero dá tenhle dům zapečetit, jakmile zjistí, že odtud něco stěhuješ – proč to, pro všechno na světě, máš všechno tady?“

„Nemám tu zdaleka všechno, Quinte. Tohle jsou jen věci, bez kterých se prostě neobejdu, které potřebuji mít denně na očích. Většinu ostatních věcí mám ve svém domě v Cortoně.“

„Chceš tím říct, že toho je ještě *víc?* Bohové! Gaie, znám tě už léta, ale pořád mě nepřestáváš udivovat! Není divu, že si chudák sestřička stěžuje, že ji zanedbáváš! Takže bez tohohle ty se nedokážeš obejít? A já jsem si vždycky říkal, že to tu vypadá jako v nějakém vetešnictví v Portiku Margaritaria jen proto, že nedůvěřuješ svým otrokům!“

Verres ohrnul rty. „Takže ona si ta vaše sestřička postěžovala, že beze mne usychá, co? Nač ona si vlastně stýská, když jí už celé měsíce její *cunnus* tak pilně zavlažuje Caesar? Myslí si snad, že jsem nějaký hlupák? Nebo že jsem tak slepý, že už pro Myrónovy bronzy nic jiného nevidím?“ Povstal. „Měl jsem asi Hortensiovi rovnou povědět, do koho jsem všechny ty peníze nastrkal – dost byste se asi byli při tom červenali! Tři Kozlíci, to jsou náramně nákladní švagři – ty ovšem nejvíc ze všech, Quinte! Sochy jsem uchránil, ale kdo stopil všechny ty peníze z prodeje obilí, kdo? Nu, teď s tím máte konec! Dám na radu toho zloděje sfing a půjdu raději do dobrovolného vyhnanství, a když budu mít trochu štěstí, to, co se mi tam povede odvézt s sebou, mi taky zůstane! Už nebudu muset solit peníze Kozlíkům včetně Metelly Caprarie! Jen ať jí Caesar popřává, nač si tak zvykla – a vám přeju hodně štěstí, až z toho muže budete páčit nějaké peníze! Nečekejte, že jí vrátím její věno. Rozvádím se s ní, a to okamžitě, kvůli jejímu cizoložnému poměru s Caesarem!“

Výsledkem jeho slov bylo, že oba jeho švagři ihned s rozhořčením odešli; ještě chvíli poté, co za nimi bouchly dveře, zůstal Verres stát u stolu a jedním prstem bezmyšlenkovitě hladil mramorovou tvář Polykleitovy Héry. Pak pohodil hlavou a křikl na otroky. Och, jak jen přenese přes srdce rozloučit se s jediným předmětem v

tomhle domě? Jen strach o holou kůži a vědomí, že nechat si část je lepší než přijít o všechno, mu umožnila přecházet od jednoho skvostného díla k druhému se správcem a vybírat. Vzít s sebou, nechat, s sebou, s sebou, nechat tady…

„Až najmeš vozy – a jestli o tom někde jen cekneš, dám tě ukřižovat! – přivez je zítra o půlnoci k zadní bráně. A všechno ať je pořádně zabalené, rozumíš?“

*** * ***

Jak Hortensius předvídal, přiměl Cicero Glabriona, aby dal opuštěný Verrův dům zapečetit hned ráno po jeho tajném odchodu a aby poslal k jeho bankéřům s příkazem zamezit mu všechny převody peněz. Příliš pozdě, samozřejmě; peníze jsou ze všech pokladů nejpřelétavější, stačí pouhý papír, jímž se člověk vykáže na druhém konci své pouti.

„Glabrio jmenoval komisi, která by zajistila náhradu škod, jenže já se obávám, že moc toho obstaveno nebude,“ říkal Cicero Hierónovi z Lilybaea. „Verres stačil uklidit z Říma všechny peníze. Zdá se ale, že tu zato ponechal většinu toho, co nakradl v chrámech na Sicílii – bohužel ovšem nikoli šperky a zlaté nádoby, které pobral jednotlivým vlastníkům – i když ani to nemohl odvézt všechno, bylo toho až příliš mnoho. Otroci, které tu zanechal – jsou to chudáci, ale jejich nenávist k němu se ukázala užitečná – říkají, že to, co měl ve svém domě tady v Římě, je jen zlomek toho, co má schováno na svém statku u Cortony. Odhaduji, že už se tam vydali oba bratři Metellové, ale napodobil jsem taktiku svého přítele Caesara, jenž dokáže cestovat mnohem rychleji než kdokoli jiný, koho znám. Předpokládám, že skupina vyslaná soudem bude v Cortoně dřív. Takže tam možná najdeme další věci pocházející ze Sicílie.“

„A kam se poděl Gaius Verres?“ otázal se udiveně Hierón.

„Zdá se, že zamířil do Massilie. To je oblíbené místečko našich uměnímilovných exulantů,“ řekl Cicero.

„Nu, my jsme rádi, že se nám vrátí alespoň naše národní poklady,“ zářil Hierón. „Děkujeme ti, Marku Tullie, moc ti děkujeme.“

„Myslím, že nakonec budu asi muset děkovat já vám,“ připomenul Cicero jemně, „jestliže dodržíte naši úmluvu o dodávkách obilí příštího roku. Plebejské hry se nebudou konat dřív než v listopadu, takže ta platba v pšenici nebude muset být z letošní sklizně.“

„Budeme šťastni, že se ti budeme moci odměnit, Marku Tullie, a já ti slibuji, že se osobně postarám, aby tvé rozdělování zrna římského lidu dopadlo přímo velkolepě!“

„A tak,“ říkal Cicero později svému příteli Titu Pomponiu Attikovi, „mi tenhle vzácný exkurz do říše žalob vynesl zisk, který jsem naléhavě potřeboval. Pšenici budu nakupovat po dvou sesterciích za modius a prodávat ji budu po třech. Ten jeden sestercius bude víc než postačovat na náklady za její dopravu.“

„Prodávej ji po čtyřech sesterciích a něco si strč taky do svého měšce. Potřebuje už naléhavě trochu ztloustnout.“

Avšak Cicero byl tímto návrhem dočista ohromen. „To bych přece nemohl udělat, Attiku! Censoři by mohli říct, že jsem se nezákonným přijetím honoráře za své služby advokáta protiprávně obohatil!“

Atticus si povzdychl. „Cicerone, Cicerone! Ty jaktěživ nezbohatneš, a bude to jen a jen tvoje chyba. Ono je asi pravda, že je sice možné vyrvat muže ze srdce Arpina, ale že se mu naproti tomu nedá Arpinum vyrvat ze srdce. Ty pořád uvažuješ jako sedlák.“

„Uvažuju jako čestný muž,“ řekl Cicero, „a jsem na to velice hrdý.“

„Naznačuješ tím snad, že já čestný muž nejsem?“

„Ne, to ne!“ vykřikl zděšeně Cicero. „Ty jsi přece obchodník význačného postavení, a Říman k tomu – co platí pro tebe, to se nevztahuje na mne. Já nejsem žádný Caecilius, zato ty ano!“

Atticus změnil téma. „Hodláš upravit tu kauzu proti Verrovi k publikování?“ otázal se.

„Ano, uvažuji o tom.“

„Včetně své velké řeči pro *actio secunda*, která se nekonala? Připravil sis něco předem?“

„Ale jistě, mám koncepty svých řečí hotové vždy několik měsíců předtím, než je pak přednesu. Pozměním ovšem tu řeč chystanou pro *actio secunda* a vtělím do ní řadu věcí, o nichž jsem hovořil v průběhu *actio prima.* Náležitě upravených, samozřejmě.“

„Samozřejmě,“ přikývl souhlasně Atticus.

„Proč se ptáš?“

„Mám v úmyslu věnovat se jistému koníčku, Cicerone. Obchod je nuda, a muži, s nimiž musím jednat, jsou ještě nudnější než sám obchod. Takže si otevírám takový obchůdek spojený s velkým ateliérem v zadním traktu – na Argiletu. Sosiovi přibyde konkurence, jelikož jsem si usmyslel, že budu nakladatelem. A pokud nebudeš nic namítat, rád bych získal výlučná práva na publikování všech tvých budoucích spisů. Platit ti budu jednu desetinu toho, co vydělám na každém opisu tvých prací, který prodám.“

Cicero se blaženě zachichotal. „Skvělé! To beru, Attiku! Platí!“

Bylo to v dubnu, krátce poté, co nově zvolení censoři potvrdili Mamerka jako prvního senátora, když Pompeius ohlásil, že uspořádá hry na oslavu vítězství; započnou v měsíci *sextilis* a potrvají až do září, kdy pak čtvrtého dne měsíce začínají *ludi Romani.* Uspokojení, s nímž Pompeius hry vyhlašoval, bylo očividné, neplynulo však jen z hrdosti nad pořadatelstvím her samotných; Pompeius totiž právě dosáhl i významného úspěchu ve sňatkové politice, pro muže z Picena přímo obrovského. Jeho ovdovělá sestra Pompeia se chystala provdat za nikoho menšího než za synovce zesnulého diktátora Publia Sully, neboli Sexta Perquitiena. Ano, Pompeiové ze severního Picena stoupají na římském nebi stále výš a výš! Jeho dědeček a jeho otec ještě museli vzít zavděk pouhými Luciliemi, zatímco on sám už cestou sňatků dosáhl spojení s rody Muciů, Liciniů a Corneliů! Jaké zadostiučinění!

Crassovi ovšem bylo zhola jedno, koho si Pompeiova sestra zvolila za svého druhého manžela; co ho vyvádělo z míry, byly spíše Pompeiovy hry na oslavu vítězství.

„Jen si představ,“ říkal Crassus Caesarovi, „on má v úmyslu přitáhnout všechny ty venkovany do Říma přímo za nejparnějšího léta! Víc jak dva měsíce tu všichni budou okounět a hlavně utrácet. Už jen za to mu určitě kramáři postaví sochy po celém městě – nemluvě o dědcích a babkách, co si přes léto taky rádi někoho vezmou na byt a přivydělají si tak pár sesterciů!“

„Pro Řím je to ovšem bezesporu přínos. Znamená to příliv peněz.“

„Jenže co bude se mnou?“ vyjel na něho Crassus.

„Ty si zkrátka budeš muset vytvořit nějaké takové místečko i pro svůj zájem.“

„Řekni mi jak – a řekni mi hlavně kdy? Apollinské hry trvají do id měsíce *quinctilis*, pak přijdou v pětidenních odstupech ty troje volby – kurulské, v tribuích a ve shromáždění plebejů. O idách měsíce *quinctilis* on chce uspořádat tu svou zlořečenou přehlídku státních koní. Na všelijaké to nakupování sice zbyde po plebejských volbách lidem času dost a dost – ne však tolik, aby se stačili odebrat zpátky domů na venkov a včas se opět vrátit! – a uprostřed měsíce *sextilis* už zase začínají ty jeho hry na oslavu vítězství. Mají trvat *patnáct dní!* Ješita jeden! A sotva skončí, přejdou rovnou v *ludi Romani!* Bozi, všichni ti křupani zůstanou ve městě ne dva, ale skoro tři měsíce, Caesare! A objeví se při všem tomhle někde i mé jméno? Ne! Já prostě jako bych neexistoval!“

Caesar se nezdál být znepokojen. „Mám nápad,“ řekl.

„Jaký?“ vyštěkl Crassus. „Abych se snad přestrojil za Polluka?“

„A Pompeius za Castora? To by se mi docela líbilo! Ale mluvme vážně. Ať podnikneš cokoli, můj milý Marku, bude to muset stát víc, než co na všelijaké ty své atrakce vynaloží Pompeius. Jinak ho nepředstihneš, ať budeš dělat, co chceš. Jsi ochoten na to vynaložit dostatečně velkou částku?“

„Zaplatím cokoli, jen když budu z úřadu konsula odcházet důstojnější než Pompeius!“ zasupěl Crassus. „Jsem koneckonců už dva roky nejbohatším mužem v Římě.“

„Nepropadej sebeklamu,“ řekl Caesar. „Ty sice nepřestáváš vykládat o svém nesmírném bohatství, a zatím se opravdu nikdo nevytasil s nějakou větší sumou. Jenomže ten náš Pompeius je typický venkovský zazobaný šlechtic – veškeré své peníze má investovány v půdě a drží o nich jazyk pěkně za zuby. Přesto je ale jeho majetek mnohem větší než tvůj, Marku, za to ti ručím. Jakmile byl Ager Gallicus oficiálně přivtělen do území Itálie, cena všech pozemků na něm vyletěla do závratné výše. Pompeius vlastní – *vlastní*, nemá je pronajaty! – několik milionů iuger té nejlepší půdy, a zdaleka ne pouze v Umbrii a v Picenu. Zdědil všechny ty nádherné državy Luciliů při Tarentském zálivu a vrátil se z Afriky právě včas, aby si zabral hezký kus příbřežní půdy na Tiberu, na Volturnu, na Liru a na Aternu. Ty, Marku, vůbec nejsi nejbohatší muž Říma. Ujišťuji tě, že dnes je jím už Pompeius.“

Crassus na něj zůstal civět otevřenými ústy. „To není možné!“

„Ale je, a ty to víš, Crasse. Že člověk nevykřikuje do světa, kolik má majetku, ještě neznamená, že by byl chudý. Ty věříš každému na nos, kolik že máš peněz, protože ty jsi jako docela chudý začínal. Pompeius chudobu za celý svůj život nepoznal – a ani v budoucnu nepozná. Na lidi to může udělat dojem, když on rozděluje veteránům svou vlastní půdu, ale já bych se chtěl vsadit, že jim k těm pozemkům uděluje pouze právo držby, že jim ji neodevzdává do vlastnictví! A že mu pak navíc všichni musí pěkně odvádět desátky z toho, co na té propůjčené půdě vypěstují. Pompeius je svým způsobem něco jako král, Crasse! Ne nadarmo sám sobě přisoudil to cognomen Magnus. A jeho lidé ho také za svého krále považují. A teď, když se stal prvním konsulem, má zřejmě pocit, že se tím vlastně jen rozrostlo jeho vlastní království.“

„Můj majetek teď činí deset tisíc talentů,“ řekl Crassus nevrle.

„Účetní by asi spíš mluvili o dvou stech padesáti milionech sesterciů,“ usmál se Caesar a pokýval hlavou. „A kolik z toho činí roční zisk – dosahuješ deseti procent?“

„Ale jistě!“

„A byl bys ochoten letošní zisk obětovat?“

„Chceš říct, že bych na to měl věnovat tisíc talentů?“

„Přesně to jsem chtěl říct.“

Ťalo to do živého, a Crassus se nesnažil bolest z té rány skrýt. „Budiž – ovšem jen tehdy, pokud tím Pompeia předčím a zastíním. Jinak ne.“

„Den před idami měsíce *sextilis* – to jest čtyři dny předtím, než mají začít Pompeiovy hry na oslavu vítězství – je svátek Herkula Nepřemoženého. Jak se bezpochyby upamatuješ, obětoval kdysi Sulla desetinu svého majetku tomuto bohovi, a to tím způsobem, že uspořádal veřejnou hostinu na pěti tisících stolech.“

„Kdo by na to dokázal zapomenout? Krve prvního obětního zvířete se tehdy napil černý pes. Nikdy předtím jsem nespatřil Sullu vystrašeného. A ani potom ne. Jeho *koruna z trávy* mu tenkrát spadla do té poskvrněné krve.“

„Na ty hrůzy kolem můžeš klidně zapomenout, Marku, protože já ti slibuji, že tam, kde budeš obětovat desetinu svého majetku Herkulovi Invictovi *ty*, se široko daleko žádný černý pes nevyskytne! Ty uspořádáš veřejnou hostinu na *deseti* tisících tabulích!“ řekl Caesar. „A dokonce i všichni ti, kteří by jinak dali přednost příjemným prázdninám u moře před účastí na všelijakých kratochvílích ve městě, zůstanou tentokrát v Římě – lákání takovéto veřejné hostiny neodolá v Římě prostě nikdo!“

„Deset tisíc tabulí? I kdybych jim na každý ten stůl nasypal na stopu vysoko lahůdkových okounů, ústřic, sladkovodních úhořů a parmic, nepřišlo by mě to všechno na víc jak dvě stě talentů,“ řekl Crassus, jenž ovládal ceny veškerého zboží zpaměti. „Kromě toho plný žaludek sice člověku vnuká představu, že už nikdy nemůže mít hlad, jenomže ráno mu stejně zase kručí v břiše. Hostiny a hody pominou během jediného dne, Caesare. A stejně tak i vzpomínka na ně.“

„V tom máš naprostou pravdu. Ovšem,“ odmlčel se Caesar na chvíli, „ – odečte-li se těch dvě stě talentů z jednoho tisíce, zbývá jich k útratě pořád ještě osm set. Předpokládejme, že v době od měsíce *sextilis* až do listopadu bude v Římě zhruba tři sta tisíc římských občanů. Běžný měsíční příděl zrna na osobu činí pět modiů – čili jeden medimnus pšenice, a to za padesát sesterciů. Je to poměrně nízká cena, ne ovšem tak nízká jako ta, za kterou ji stát nakupuje. Státní pokladna na tom vždycky ještě něco málo vydělává, a to i v neúrodných letech. Letošní sklizeň ovšem nijak hubená nebyla. A loňská – na štěstí pro tebe! – také ne. Protože ty budeš nakupovat právě z té loňské.“

„Nakupovat pšenici? Já?“ otázal se zcela zmaten Crassus.

„Nech mne to laskavě dopočítat. Pět modiů pšenice měsíčně… po dobu tří měsíců… krát tři sta tisíc lidí… To je čtyři a půl milionu modiů. Pokud budeš kupovat teď, a ne až v létě, mohl bys těch čtyř a půl milionů modiů zrna dostat po pěti sesterciích za modius. To je dvaadvacet a půl milionu sesterciů – přibližně osm set talentů. A právě takhle, milý Marku,“ končil vítězoslavně Caesar, „bys měl těch zbývajících osm set talentů investovat! Protože ty zkrátka, Marku Crasse, budeš po dobu tří měsíců vydávat každému Římanovi měsíčně pět modiů pšenice bezplatně. Nikoli prodávat, byť za nízkou cenu, ale *dávat*, Marku Crasse! *Zdarma*!“

„To bude přímo velkolepá velkomyslnost,“ pravil Crassus s bezvýraznou tváří.

„A velkorysá, v tom s tebou souhlasím. Hlavně má ale ve srovnání se všemi podniky a představeními, které chystá Pompeius, jednu nespornou výhodu. Ty jeho zábavičky budou už celé dva měsíce u konce, když ty ještě pořád budeš rozdávat tu svou pšenici. A jelikož je lidská paměť krátká, budeš ty tím posledním, kdo v ní lidem uvízne. Většina Říma bude mít díky Markovi Crassovi zkrátka právě v období mezi měsícem, kdy cena pšenice vyletí vzhůru, a časem, kdy po žních ceny obilí opět

opadnou, chléb zadarmo. Staneš se pro Římany hrdinou! A po všechny časy tě budou milovat.“

„Takže mi možná i přestanou spílat do žhářů,“ zazubil se Crassus.

„V tom je právě celý ten rozdíl mezi tvým a Pompeiovým bohatstvím,“ ušklíbl se Caesar rovněž. „Pompeiovy peníze tu totiž nikomu nečpí spáleninou. Je opravdu nejvyšší čas, aby sis v Římě konečně napravil pověst.“

*** * ***

Jelikož se Crassus rozhodl nakupovat ona obrovská množství obilí potají a zcela anonymně a ani slovem zatím neprozradil, že hodlá den před idami měsíce *sextilis* věnovat desetinu svého jmění Herkulovi Nepřemoženému, pokračoval Pompeius v přípravách na své hry v naprosté nevědomosti o tom, že by snad mohl být jako jejich pořadatel čímkoli zastíněn.

Jeho úmyslem bylo přesvědčit celý Řím – ba celou Itálii – že zlé časy už pominuly; a jak dosáhnout takového pocitu lépe než tím, že vyhlásí svátky a uspořádá veselice po celé zemi? Konsulát Gnaea Pompeia Magna měl žít v paměti lidí jako čas blahobytu a osvobození od všech starostí – už žádné války, žádné hladomory, žádné vnitřní rozbroje a sváry. A třebaže jeho záměry byly do jisté míry poznamenány jeho sobectvím, byly v podstatě upřímné. Obyčejní lidé, ti, kteří nebyli ničím důležití a netrpěli proto nijak proskripcemi, si později dosti často toužebně zavzpomínali na dobu, kdy byl Sulla diktátorem; ale až skončí konsulát Gnaea Pompeia Magna, měla by Sullova obliba pozvolna upadat v zapomenutí.

Začátkem měsíce *quinctilis* se Řím začal plnit venkovany, kteří si většinou hledali ubytování až do poloviny září. A mnohem méně Římanů toho roku také odjíždělo k moři, dokonce i bohatých lidí z vyšších kruhů. Pompeius si byl dobře vědom, že poroste zločinnost a objeví se choroby, a tak věnoval část svého mimořádného organizačního talentu tomu, aby těmto nebezpečím předešel. Najal bývalé gladiátory, aby střežili všechny možné uličky a kouty, a kolegiu liktorů důtklivě přikázal dohlédnout na povaleče a podvodníčky hemžící se na Foru Romanu a na důležitých tržištích. Koupaliště Trigarium dal rozšířit zvětšením vyhloubených tůní. A po všech prázdných zdech dal vylepit srozumitelné plakátky – upozorňující, kde najít dobrou pitnou vodu, zakazující chodit na stranu jinam než do veřejných latrín, nabádající k čistotě rukou a varující před zkaženou potravou.

Nebyl si jist, nakolik všichni tihle lidé z venkova vůbec vědí, jak úžasné je, že prvním konsulem Říma se stal pouhý jezdec (a senátorem že je teprve od chvíle, kdy byl o Novém roce inaugurován), a tak se rozhodl využít k objasnění této skutečnosti *přehlídky státních koní.* Jím dirigovaní censoři Clodianus a Gellius proto obnovili *transvectio,* jak se tento obřad nazýval, třebaže se předtím nekonal od časů Gaia Graccha až doteď – do doby konsulátu Gnaea Pompeia Magna, neboť ten hodlal se *svým* státním koněm učinit náležitý dojem!

Přehlídka započala na úsvitu dne před idami měsíce *quinctilis* na Martově poli, kde osmnáct set držitelů státního koně obětovalo Martovi Invictovi – Martovi Neporaženému – jehož chrám se na tomto prostranství nacházel. Po oběti nasedli všichni přítomní jezdci na své státní koně a v slavnostním průvodu se vydali – centurie za centurií – bránou za zelným tržištěm po Velabru až na Vicus Iugairus a odtamtud pak dál na dolní Forum Romanum. Nato zabočil průvod na horní Forum, kde na tribuně

zvlášť k tomu postavené před chrámem Castora a Polluka seděli censoři, aby přezkoumali stav zvířat i jejich vlastníků. Každý z mužů měl předjet, sesednout a dovést svého oře před tribunu, kde si je censoři oba dopodrobna prohlédli. Pokud by byli kůň anebo jeho majitel nesplňovali požadavky odedávna na ně kladené, mohli censoři použít svého práva státního koně jezdci odebrat a jeho samého zbavit příslušnosti k jedné z původních osmnácti nejpřednějších centurií. V minulosti takové případy nastaly; přísností těchto prohlídek vynikl zejména proslulý Cato Censorius.

Obnovená *transvectio* byla takovou novinkou, že se celý Řím snažil vtěsnat na Forum Romanum, aby ji spatřil; mnozí se ovšem museli spokojit pohledem na průvod za jeho cesty z Cirku Flaminia na Forum Romanum. Kdejaké vyvýšené místo bylo obsypáno diváky – střechy, podstavce soch, portika, svahy, skaliska i stromy. Davem se drsně prodírali prodavači jídla, vějířů, stínítek proti slunečnímu úpalu i nápojů, křikem se dovolávali pozornosti, nic se neohlíželi na to, koho naberou do hlavy rohem své otevřené krosny na břiše, nadávky odráželi nadávkami, každý s otrokem poblíž, buď aby mu doplňoval zboží do jeho přenosného krámku na krku, anebo aby odháněl nenechavé poberty s přespříliš lepkavými prsty pasoucími po tovaru anebo po tržbě za něj. Batolata v náručích matek vesele čurala na ostatní pod sebou, nemluvňata vřískala o závod, děti se protahovaly spletencem těl sem a tam, na tunikách se ladně mísily vybryndané ostré omáčky se sladkými polevami, propukaly rvačky, křehčí povahy omdlévaly nebo zvracely a všichni bez výjimky se nepřetržitě cpali. Pravý to římský svátek.

Jezdci pojížděli rozděleni do osmnácti centurií, každá pod svým starobylým znakem – vlkem, medvědem, myší, ptákem, lvem a tak dále. Úzká cesta místy nedovolovala, aby šli více než čtyři koně vedle sebe, takže každou centurii tvořilo pětadvacet čtyřstupů a celý průvod se protáhl na téměř celou jednu míli. Všichni jezdci byli oděni do své zbroje, často úctyhodně starobylé, a tím i notně bizarní; jiní (jako například Pompeius, jehož rodina se do osmnácti původních centurií vetřela dodatečně, a nevlastnila proto zbroj, kterou by si mohla troufnout vydávat za etruskou nebo latinskou) se blýskali samým zlatem a stříbrem. Nic se však nevyrovnalo státním koním samotným, z nichž každý byl nádherným exemplářem chovu z *rosey rury*, povětšině bělouši a grošáci. Ověšeni byli všemi myslitelnými přezkami a cetkami, se zdobnými sedly a s uzdami z pestře zbarvené kůže, přes hřbety přehozeny skvostné přikrývky oslnivých barev. Někteří byli cvičeni k vysokému kroku, jiní měli do hřív a ocasů vpletena stříbrná a zlatá vlákna.

Vše bylo ovšem zinscenováno a zaměřeno jen a jen na to, aby se posléze mohl náležitě předvést sám Pompeius. Provést skutečnou prohlídku každého muže a koně, který před censory projížděl, bylo zjevně vyloučeno; průvod by byl v tom případě před tribunálem procházel přinejmenším po dobu třiceti letních hodin. Avšak Pompeiova centurie byla zařazena jako jedna z prvních, a tak censoři zatím s vážnou tváří absolvovali prohlídkový rituál a každého z přibližně tří set mužů se jednoho po druhém dopodrobna vyptali, jak se jmenuje a do jaké náleží tribue, otázali se ho na jméno jeho otce a na to, zda už si odsloužil svých deset tažení anebo šest let v legiích. Nato stvrdili, že i výše jeho majetku (předem zjištěná) odpovídá požadavkům kladeným na držitele státního koně, a pak už se jezdec i se svým koněm opět mohl zařadit do nedohledného proudu lidí a zvířat.

Když sesedl první řad čtvrté centurie, stanul Pompeius v jeho čele; po celém Foru Romanu se rozhostilo ticho, záměrně navozené Pompeiovými agenty rozmístěnými v davu. Kráčel ve zlaté oslnivě se lesknoucí zbroji, purpur jeho konsulského označení

splývajícího mu z ramen se mísil s šarlatem odznaku vojevůdce; kůň, kterého vedl – obrovitý bělouš – měl postroj z nachem obarvené kůže, posetý zlatými falérami. Pompeius sám pak byl medailemi a odznaky jezdeckého stavu přímo obsypán. Chochol jeho attické přilby tvořila houština šarlatem přibarvených volavčích per.

„Jméno?“ otázal se Clodianus, první censor.

„Gnaeus Pompeius Magnus,“ zaryčel Pompeius.

„Tribue?“

„Clustuminská.“

„Otec?“

„Gnaeus Pompeius Strabo, konsul!“

„Odsloužil sis už svých deset tažení anebo šest let v legiích?“

„Odsloužil!“ vřískl Pompeius z plných plic. „Dvě za války s Italiky, jednu při obraně města za obléhání Říma, dvě s Luciem Corneliem Sullou v Itálii, jedno na Sicílii, jedno v Africe, jedno v Numidii, jedno při obraně Říma proti Lepidovi a Brutovi, šest v Hispánii a jedno při očišťování Itálie od spartakovců! To je šestnáct tažení, a všem kromě těch, kde jsem byl ještě elévem, jsem velel jako vojevůdce!“

Dav se rozohnil, šílel, bouřil, tleskal, dupal, paže vzhůru; vlna za vlnou hřměl nadšený jásot do uší censorům a všem ostatním účastníkům přehlídky, koně se vzpínali a tu a tam skončil jezdec na dlažbě.

Když hluk konečně ustal – trvalo to dosti dlouho, neboť Pompeius vykročil doprostřed otevřeného prostranství před chrámem Castora a Polluka, uzdu přehozenou přes ruku, a zvolna se tam otáčel kolem dokola a kynul davům – censoři stočili své svitky a blahosklonným pokyvováním přihlíželi, jak za Pompeiem kolem nich klusem projíždí zbývajících čtrnáct centurií.

„To je zkrátka něco pro oko!“ zavrčel Crassus, jehož státní kůň byl nyní v držení jeho staršího chlapce, Publia, teď již dvacetiletého. Sledovali průběh z lodžie Crassova domu, jenž kdysi patříval Markovi Liviovi Drusovi, s nádherným výhledem na dolní Forum. „Taková fraška!“

„Ovšem vynikajícím způsobem sehraná, Crasse, skutečně dobře inscenovaná! Pompeiovi se musí přiznat to nejvyšší hodnocení za invenci a za působení na srdce davů. A *ty* jeho hry budou bezpochyby ještě lepší.“

„Šestnáct tažení! A kromě svých elévských let jim údajně všem velel! To určitě – asi tak po jedno tržní období, když umřel jeho tatík za obležení Říma a když ten kluk tenkrát neudělal nic jiného, než že odpochodoval s armádou zpátky do Picena. A v Itálii to zase bylo za Sulllova velení, stejně tak jako za velení Metella Pia. A když došlo ke střetnutí s Lepidem a Brutem, byl přece vojevůdcem Catulus! A co říkáš tomu poslednímu, že ‚očišťoval Itálii od spartakovců‘? Bohové! Kdyby každý z nás popisoval svou vojenskou dráhu s takovouhle libovůlí, tak je Itálie samý vojevůdce!“

„Můžeš být klidný, Catulus a Metellus Pius si v tuto chvíli říkají určitě totéž!“ řekl Caesar, jehož se to rovněž nelibě dotklo. „Ten člověk není nic než nafouklá bublina na italické louži.“

„Doufám jen, že ten můj tah s bezplatným obilím vyjde.“

„Vyjde určitě, Marku Crasse, to ti mohu zaručit.“

*** * ***

Domů na Cariny se Pompeius vracel pln nadšení, avšak příliš dlouho mu tato nálada nevydržela. Už příštího rána začali Crassovi heroldi rozhlašovat novinu, že o svátku Herkula Invicta obětuje konsul Marcus Licinius Crassus desetinu všeho svého jmění bohovi, že se bude konat veřejná hostina o deseti tisících prostřených tabulích a že za zbylou větší část obětovaného majetku bude v Římě v době od září do listopadu všem římským občanům bezplatně rozdáváno po pěti modiích pšenice měsíčně.

„Jak se jen mohl opovážit!“ vyjel Pompeius na Philippa, jenž mu přišel složit poklonu za včerejší *transvectio* – a přesvědčit se, jak jeho pán a velitel spolkne tu Crassovu hořkou pilulku.

„Je to velice chytré,“ řekl Philippus omluvně, „zejména proto, že si každý Říman dokáže rychle spočítat, na kolik to všechno přijde. Náklady na hry jsou jim trochu vzdálené, zato ceny jídla znají všichni dopodrobna. Vědí přesně, co takové lahůdky stojí, od okouna až po nasolené šproty. A i když si solené šproty nikdo z nich nemůže dovolit, vyptají se na trhu přesto alespoň na jejich cenu. Lidé jsou prostě zvědaví. Všichni také budou určitě přesně vědět, zač Crassus pšenici kupoval, nemluvě o tom, že jim bude jasné, *kolik* jí nakoupil. Kuličky na počitadlech budou cvakat, div že z toho neohluchneme.“

„Čili – jak mi tu mezi řádky říkáš – si spočtou, že Crassus na ně vynaložil víc než já!“ řekl Pompeius a v modrých očích mu rudě zablesklo.

„Nu, to asi ano.“

„Pak tedy musím poslat své agenty, aby roznesli, na kolik mě přijdou mé hry.“ Pompeius se na Philippa zahleděl zpod přivřených víček. „Kolik že to bude Crassa stát? Máš nějakou představu?“

„Něco kolem jednoho tisíce talentů.“

„*Crassus? Ten že by na to vynaložil tisíc talentů*?“

„Snadno.“

„Ne! Na to on je až příliš velký lakomec!“

„Pro letošek to neplatí, Magne. Ta tvoje velkorysost a obratnost v působení na davy našeho velkého býčka zjevně popíchly, aby bodl oběma rohy najednou.“

„A co mohu já udělat?“

„Mnoho ne, jen předvést co nejnádhernější hry.“

„Ty mi něco tajíš, Philippe.“

Tučné laloky se zavlnily, černá očka zamžikala. Poté si Philippus povzdychl a pokrčil rameny. „Nu dobrá, lepší, když se to dozvíš ode mne než od někoho ze svých nepřátel. Crassus si získá převahu tou rozdávanou pšenicí.“

„Co tím chceš říct? Že jim naplní břichy? V Římě letos přece žádné prázdné břichy nejsou!“

„On zamýšlí věnovat v září, v říjnu a v listopadu bezplatně každému římskému občanovi pobývajícímu v Římě po pěti modiích pšenice měsíčně. Spočítej si to! Znamená to každodenně librový bochníček chleba po dobu devadesáti dnů. To znamená, že to bude probíhat ještě dlouho poté, co už bude dávno konec všem tvým hrám. Tou dobou už všichni zapomenou na tebe i na to, cos vynaložil. Zatímco až do konce listopadu bude každý Říman s každým soustem chleba vděčně myslet na Marka Licinia Crassa. V tomhle on nemůže prohrát, Magne,“ řekl Philippus.

Bylo tomu už dlouho, co Pompeius naposledy propadl záchvatu, avšak ten, který předvedl Luciovi Marciovi Philippovi jako svému jedinému diváku, stál za to. Vlasy si rval v celých chumáčích, tváře i krk měl rozdrásány do krve, tělo samou modřina, jak sebou tloukl hlava nehlava o stěny i o podlahu. Slzy se mu valily proudem, nábytek i

umělecká díla kolem sebe rozbíjel na kousíčky a jeho vřískot div že nenadzvedl samy krovy domu. Mucia Tertia se přiběhla podívat, co se děje, stačil jí však jediný pohled, a opět prchla. Stejně tak i sloužící. Jen Philippus zůstal dál sedět a ostražitě Pompeia sledoval, dokud nedorazil Varro.

„Při Jovovi!“ šeptl Varro.

„Strašné, co?“ otázal se ho Philippus. „A to už je teď o mnoho klidnější. Měls ho ale vidět před chvílí. Šla z něho přímo hrůza.“

„Už jsem ho takhle zažil i dříve,“ řekl Varro a opatrně obešel postavu ležící na černobílých dlaždicích, aby mohl přisednout na lehátko k Philippovi. „Je to nepochybně kvůli té zprávě o Crassovi.“

„Ano. Kdy už jsi ho viděl v takovémhle stavu?“

„Když nemohl protlačit slony triumfální bránou,“ řekl Varro tak tiše, aby to Pompeius ležící opodál nehybně na zádech nemohl zaslechnout; nikdy si nebyl jist, nakolik Pompeius své záchvaty jen hraje a nakolik je jimi skutečně postižen natolik, že nevnímá, co se kolem něho mluví a děje. „A také tenkrát, když mu unikl Carinas z obležení u Spoletia. On prostě nesnese, když mu někdo zkříží plány.“

„Volek ho tentokrát nabral oběma rohy,“ řekl Philippus zamyšleně.

„Ten volek,“ řekl Varro kousavě, „má v současné době rohy tři, a ten třetí – jak si alespoň vykládají ženské – je největší ze všech.“

„Ach! Takže on má nějaké určité jméno.“

„Gaius Julius Caesar.“

Pompeius se okamžitě posadil, celý roztrhaný, hlavu a kštici samou krev. „Já jsem to slyšel!“ řekl a poskytl tak Varronovi odpověď na jeho nevyřčenou otázku o povaze svých záchvatů. „Co je s Caesarem?“

„Jen to, že on je strůjcem Crassovy kampaně za získání tak obrovské popularity,“ řekl Varro.

„Od koho to víš?“ Pompeius křepce vyskočil a přijal od Philippa nabízený šátek.

„Od Palicana.“

„Ten by to měl vědět najisto, byl to jeden z tribunů, které si Caesar získal,“ řekl Philippus a přimhouřil oči, když se Pompeius ryčně vysmrkal.

„Caesar je s Crassem jedna ruka, to já vím,“ řekl Pompeius dušeně pod šátkem; pak tvář opět odkryl a šátek hodil znechucenému Philippovi nazpátek. „To on vedl všechna naše jednání minulý rok. A *on* také navrhl, abychom obnovili všechna práva tribunů lidu.“ Pronesl to s nevlídným pohledem upřeným na Philippa, jehož taková věc nenapadla.

„Mám o Caesarových schopnostech velice vysoké mínění,“ řekl Varro.

„To má i Crassus – a také já.“ Pompeius se stále ještě rozhlížel stejně zlýma očima. „Nu, teď alespoň vím, vůči komu je Caesar loajální!“

„Caesar je loajální jedině vůči Caesarovi,“ řekl Philippus, „na to nesmíš nikdy zapomenout. Ale budeš-li moudrý, Magne, zachováš si k Caesarovi rozumný poměr, ať jsou jeho vazby na Crassa jakékoli. Ty se napříště určitě bez Caesara neobejdeš, zejména pak ne, až já umřu – a to nemůže dlouho trvat. Jsem až příliš tlustý na to, abych se dožil sedmdesátky. Caesara se obává i *Lucullus*, pokud to nevíš! A to už je co říct. Znal jsem jen jediného dalšího člověka, z něhož měl Lucullus strach. Sullu. Podívej se někdy na Caesara pořádně zblízka. *Sulla*!“

„Jestliže mi ty radíš, abych si s Caesarem udržel dobré vztahy, Philippe, pak tě poslechnu,“ řekl velkomyslně Pompeius. „Ale bude to dlouho trvat, než mu zapomenu, jak mi zkazil můj konsulský rok!“

* * *

Mezi závěrem Pompeiových her na oslavu vítězství (které měly velký úspěch hlavně proto, že Pompeiův vkus, pokud jde o divadlo a cirk, se shodoval s vkusem prostých lidí) a začátkem *ludi Romani* nadešly zářijové kalendy, a o zářijových kalendách se vždy konalo zasedání senátu. Byla to pokaždé významná schůze a letošní nečinila výjimku; Lucius Aurelius Cotta na ní měl přednést výsledky svého zkoumání.

„Zhostil jsem se úkolu, který jste na mne začátkem tohoto roku vložili, otcové senátoři," oznámil Lucius Cotta z kurulského pódia. „Doufám, že se tak stalo způsobem, který schválíte. Dříve než přistoupím k podrobnostem, rád bych vám stručně nastínil, jak by měl vypadat návrh zákona, který vám chci doporučit ke schválení."

Jelikož nedržel v ruce žádné papíry ani svitek, a jelikož se ani nezdálo, že by měl nějaké listiny připraveny písař městského prétora, vydechl celý senát úlevou. Byl mimořádně parný den (podle skutečných ročních období panovalo stále ještě vysoké léto) a Cotta zjevně nehodlá zasedání nějak protahovat. Neměl k ničemu takovému ostatně ani sklony; ze všech tří Cottů byl nejmladší a nejschopnější.

„Docela upřímně řečeno, vážení kolegové, členové tohoto senátu," pokračoval Lucius Cotta jasným a zvučným hlasem, „pokud jde o plnění úlohy porotců, nenadchli mne příliš *ani* senátoři, *ani* jezdci. Tam, kde je porota složena výlučně ze senátorů, má sklon stranit mužům senátorského stavu. A tam, kde sestává z jezdců a držitelů státního koně, nadržuje jezdeckému stavu. Oba druhy porotců jsou náchylny k přijímání úplatků, hlavně z toho důvodu, jak se domnívám, že všichni další členové poroty náleží k témuž stavu – ať již senátorskému, anebo jezdeckému.

To, co vám dnes hodlám navrhnout," řekl dále, „je spravedlivější rozložení povinné účasti v porotách, než jakému jsme zatím přivykli. Právo zasedat v porotách odňal senátu Gaius Gracchus a přiřkl ho tehdy osmnácti centuriím první třídy, jejíž členové vlastnili státního koně a vykazovali census přinejmenším čtyř set tisíc sesterciů příjmu. Nesporné ovšem je, že až na pár výjimek pocházejí tak jako tak všichni senátoři z rodin náležejících do osmnácti centurií na samé špičce první majetkové třídy. Chci tím říci, že Gaius Gracchus nezašel ve své reformě dostatečně daleko. Navrhuji proto, aby všechny poroty napříště představovaly trojitou reprezentaci, a to tak, že se budou rovným dílem skládat jednou třetinou ze senátorů, jednou třetinou z členů jezdců držitelů státního koně a jednou třetinou z *tribunů aerarii* – jezdců, kteří tvoří jádro první majetkové třídy a jejichž census obnáší příjem přinejmenším tří set tisíc sesterciů ročně."

Zvedl se šum, nikoli však podrážděný; na tvářích, které se po Luciu Cottovi obracely jako květy za sluncem, byl patrný údiv, avšak i zamyšlení.

Hlas Lucia Cotty nabyl na naléhavosti. „Mám pocit," řekl, „že jsme si tu v senátě při úvahách o létech mezi Gaiem Gracchem a dikátorstvím Lucia Cornelia Sully navykli upadat do jisté sentimentality. Toužebně jsme vzpomínali na časy, kdy nám ještě náleželo privilegium na obsazování porot, a pozapomněli jsme na skutečnost, že se to rovnalo i povinnosti všechny tyto poroty také obsazovat lidmi. Nás senátorů přitom byly pouhé tři stovky, zatímco jezdců držitelů státního koně patnáct set. Pak nám Sulla tu naši tak vysoce ceněnou povinnost výlučného členství v porotách navrátil, avšak třebaže počet senátorů současně i rozšířil, tak aby to senát dokázal zvládnout, zjistili jsme záhy, že každý z nás, kdo sídlí v Římě, je trvale jako řetězem upoután k té

či oné porotě. Neboť, samozřejmě, zřízení stálých soudů značně přispělo i k rozšíření oné povinnosti poroty také obsazovat. Dokud totiž každé soudní řízení muselo proběhnout před samostatně svolaným sněmem, bylo procesů mnohem méně. Podle mého názoru se Sulla domníval, že tyto nesnáze pomůže překonat zmenšení počtu členů porot při současném zvětšení senátu, jenomže tento problém poněkud podcenil.

Když jsem své zkoumání zahajoval, byl jsem přesvědčen o jediném – že totiž senát, ani po zvýšení počtu členů, netvoří dostatečně velkou základnu, aby mohl obsadit veškeré poroty pro všechny kauzy, které se před ně dostávají. Přesto jsem se, otcové senátoři, zdráhal smířit s myšlenkou, že by členství v porotách mělo být navráceno jezdcům osmnácti centurií držitelů státního koně. Připadalo mi, že bych se tak dopustil zrady hned na dvou věcech – jednak na svém vlastním senátorském stavu, jednak na vskutku skvělém právním systému, který nám Sulla odkázal ve svých stálých soudech."

Senátoři se napjatě předklonili: slova Lucia Cotty v sobě měla naprostou logiku!

„Zprvu jsem tedy pomýšlel na rovnoměrné rozdělení porotních povinností mezi senát a osmnáct centurií, takže by každá porota byla zpolovice složena ze senátorů a zpolovice z jezdců. Po podrobnějších propočtech jsem se však přesvědčil, že břemeno porotních povinností by i tak zůstalo pro senátory neúnosně těžké."

Se zachmuřenou tváří, s přimhouřenýma očima Lucius Cotta rozpřáhl paže a začal z poněkud jiné strany. „Když se člověk stane členem poroty, když tedy na něm je, aby soudil svého spoluobčana," říkal mírným hlasem, „měl by – ať už je jakéhokoli stavu a jakékoli třídy – ke svému úkolu přistupovat s čerstvou myslí, s dobrou vůlí, zaujat toliko podstatou případu. To je ovšem u muže, jenž musí zasedat v příliš mnoha porotách, zcela vyloučeno. Časem nevyhnutelně otupí, zmocní se ho skepse, ztratí postupně o tuto činnost zájem – a bude stále více nakloněn tomu přijmout nějaký ten úplatek. Neboť co jiného mu z toho všeho poplyne, bude se asi ptát sám sebe, ne-li úplatky? Stát tyto své porotce nijak nehonoruje. Proto by stát u nikoho ani neměl mít právo činit si s takovou samozřejmostí nárok na tolik jeho osobního času."

Ozvalo se souhlasné zamručení, senátoři pokyvovali hlavami; směr, jímž se Lucius Cotta ubíral, se všem zjevně velice zamlouval.

„Jsem si vědom, že řada z vás už delší dobu uvažuje stejným způsobem, že by totiž porotní povinnosti měly být rozloženy na mnohem větší okruh mužů, než je pouhý senát. Uvědomuji si rovněž, že už dříve – po krátký čas – se na činnosti porot podílely oba dva stavy. Jak už jsem ale uvedl, žádné z těchto řešení nebylo dovedeno dostatečně daleko. Pokud vezmu za základ oněch osmnáct set mužů z osmnácti nejpřednějších centurií, pak i po odečtení členů senátu, kteří mezi ně tak jako tak patří, zbývá dostatečně veliký počet jezdců, aby na jednoho nepřipadla víc než jedna porotní povinnost ročně."

Lucius Cotta se odmlčel, uspokojen účinkem, který na posluchačích před sebou mohl sledovat. Pokračoval už mnohem svižněji. „Muž náležející do první majetkové třídy, kolegové senátoři, není ničím víc a ničím míň než právě mužem první majetkové třídy. Významný a zámožný občan s příjmem větším než tři sta tisíc sesterciů ročně. Ledacos v Římě ovšem zastaralo, neměnilo se, anebo sice setrvalo ve své prapůvodní podobě, ovšem s rozrostlým počtem osob či funkcí. Jako třeba právě zmíněná první majetková třída. Na samém počátku jsme v ní přece měli toliko oněch osmnáct centurií po sto mužích v každé. Jelikož jsme však úporně lpěli na dodržení počtu jednoho sta mužů v centurii, museli jsme pak první třídu rozšiřovat připojováním centurií dalších. Když jsme ovšem dospěli k třiasedmdesáti takto narostlým centuriím, rozhodli jsme se zvětšit první majetkovou třídu zase jiným způsobem – nikoli přidáváním dalších a

dalších centurií, nýbrž zvýšením počtu mužů v oněch přidaných centuriích nad původní stovku. Až jsme konečně dospěli k čemusi, co bych nazval kuželkovitou první třídou: malá hlavička, velký spodek! Jen osmnáct set mužů je v nejvyšších osmnácti centuriích, zato tisíce dalších ve zbývajících třiasedmdesáti.

Proč tedy, zeptal jsem se sám sebe, nenabídnout podíl na službě veřejnosti i těmto mnoha tisícům mužům z první majetkové třídy, kteří se rodem a jménem nemohou počítat k oněm nejpřednějším osmnácti centuriím držitelů státního koně? Pokud by tito o málo níže postavení občané tvořili třetinu každé z ustavených porot, břemeno připadající na jednoho člověka by bylo daleko snesitelnější, a navíc by to znamenalo mocné povzbuzení pro onu početnou další skupinu občanů, které zahrnujeme pod název *tribuni aerarii.* Sedmnáct senátorů zasedajících v porotě bude mít váhu danou zkušenostmi, právním vzděláním a dlouhodobou soudní praxí. Sedmnáct jezdců, držitelů státního koně, bude mít sílu plynoucí z jejich vynikajícího rodového původu a velkého jmění. A sedmnáct *tribunů aerarii* do práce porot vnese čerstvý vítr, své nové a odlišné zkušenosti, svou příslušnost k první majetkové třídě a vliv daný rovněž značným majetkem.“

Lucius Cotta opět vzpřáhl obě paže; pak pravici spustil a levicí ukázal na masivní bronzová vrata Hostiliovy kurie. „A toto je tedy mé řešení, otcové senátoři: poroty o třech složkách, ustavované stejným podílem z mužů všech tří stavů první majetkové třídy! Jestliže tento návrh potvrdíte svým *senatus consultum,* dám mu náležitou právní podobu a předložím ho shromáždění lidu k uzákonění.“

Fasces příslušely v měsíci září Pompeiovi, takže zasedal v kurulském křesle vpředu na pódiu. Křeslo vedle něho bylo prázdné – náleželo Crassovi.

„Co k tomu chce říci konsul zvolený pro příští rok?“ otázal se Pompeius korektně Quinta Hortensia.

„Konsul zvolený pro příští rok navrhuje Luciovi Cottovi pochvalu za tuto vzorně odvedenou práci!“ řekl Hortensius. „Jako nově zvolený kurulský magistrát a jako advokát činný u soudů mohu tomuto krajně rozumnému řešení jednoho z bolestivých problémů našich soudů jedině zatleskat.“

„Co říká mladší konsul zvolený pro příští rok?“ otázal se Pompeius.

„Souhlasím se svým starším kolegou,“ odpověděl Metellus Kozlík, jenž neměl důvod se proti tomuto opatření jakkoli stavět, zejména teď, kdy už se kauza Gaia Verrese stala minulostí a Verres sám zmizel v nedohlednu.

A stejně pokračovala i další vyjádření všech, kteří o ně byli požádáni; nikdo na Cottově řešení neshledával chybu. Byli samozřejmě i takoví, kteří by ji byli rádi našli, jenomže v okamžiku, kdy si uvědomili, kolik porotních povinností navíc by jim taková připomínka mohla vynést, je obešel mráz a neřekli raději ani slovo.

*** * ***

„Je to skutečně výtečné řešení,“ řekl Cicero Caesarovi, když je proud senátorů opouštějících Hostiliovu kurii svedl dohromady. „Oběma dvěma se nám přece mnohem lépe pracuje s poctivými porotami. Ten Lucius Cotta je neobyčejně mazaný! Bylo by třeba podplatit hned dvě složky poroty – a to by stálo mnohem víc než úplatky pro polovinu poroty! – a verdikt, na němž by se sjednotila pouhá jedna složka, by ostatní dvě určitě odmítly. Předpovídám, milý Caesare, že i když patrně podplácení porot tak docela nevymizí, bude ho přece jen podstatně méně. *Tribuni aerarii* budou považovat

za věc své cti, aby se chovali, jak náleží, a aby plně ospravedlnili svou účast v porotách. Ano, Lucius Cotta vskutku odvedl vzornou práci.“

Caesar o tom s velkým potěšením poreferoval svému strýci vzápětí poté, při obědě doma v tricliniu. Ani Aurelia, ani Cinnilla se oběda neúčastnily; Cinnilla byla ve čtvrtém měsíci těhotenství a trpěla takřka nepřetržitě nevolností a Aurelia zatím pečovala o malou Julii, která rovněž trochu stonala. Oba muži tak byli spolu sami a byli tomu rádi.

„Připouštím, že jsem na hledisko úplatků a úplatnosti také myslel,“ usmál se Lucius Cotta, „jenomže jsem to v senátě nemohl říci takhle naplno, pokud jsem chtěl získat s tímto řešením souhlas.“

„To bylo moudré. Většině ale byla tahle stránka věci tak jako tak zřejmá, a pokud mohu mluvit za Cicerona a za sebe, považujeme tvůj návrh za ohromný krok kupředu. Na druhé straně ho třeba takový Hortensius asi osobně příliš nevítá. Jenomže úplatky neúplatky – nejcennější na tvém řešení je to, že nám zachová Sullovy stálé soudy, což byl podle mého názoru největší přínos, k němuž od formulace pravidel pro soudní řízení a ustavení porot vůbec došlo.“

„Och, ta chvála hřeje, Caesare!“ Lucius Cotta se na okamžik rozzářil, pak postavil pohár s vínem na stůl a zachmuřil se. „Ty máš důvěru Marka Crassa, Caesare, takže bys možná mohl rozptýlit mé obavy. V mnoha směrech byl tenhle rok až idylicky klidný – na obzoru žádné války, které bychom nedokázali snadno vyhrát, státní pokladna v méně napjaté situaci než za celá dlouhá minulá léta, v celé Itálii byl pořízen řádný census všech římských občanů, v Itálii i v provinciích se sklidila slušná úroda a v řízení státu zavládla celkem vyvážená rovnováha mezi starým a novým. Ponechám-li stranou neústavnost Magnova konsulátu, byl to skutečně dobrý rok. Když jsem šel sem k tobě po Subuře, nabyl jsem pocit, že průměrní Římané – takoví, kteří mají jen zřídka příležitost o něčem hlasovat a kterým Crassovo bezplatně přidělované obilí skutečně pomůže lépe vyjít s jejich příjmem – jsou skutečně šťastnější, než tomu bylo přinejmenším po dobu celé jedné generace. Dobře vím, že to nejsou právě tihle lidé, kdo bývají postiženi, když se kutálejí hlavy a když po Foru Romanu teče krev proudem, ale přece jen se to dotýká i jich, třebaže jejich vlastní hlavy v nebezpečí nebývají.“

Lucius Cotta se odmlčel, aby nabral dech, a upil vína.

„Tuším, co asi chceš říct, strýčku, ale pověz to přece jen vlastními slovy,“ řekl Caesar.

„Bylo to nádherné léto, zejména pro chudinu. Spousta zábavy, jídla k prasknutí, i domů si mohl každý odnést horu dobrot, štvanice na lvy a cvičení sloni, bezpočet vozatajských závodů, kdejaká fraška a kdejaký mimus, jaký jen římské scény znají – a pšenice zadarmo! Přehlídka státních koní. Mírumilovné volby, po letech zase jednou konané v náležitém termínu. Dokonce i senzační proces, v němž padouch dostal, co mu patřilo, a ještě zbylo na pořádnou ťafku Hortensiovi. Byly vyčištěny plavecké tůně v Trigariu. Nevyskytlo se tolik nemocí, kolik jich lidé očekávali, nepropukla letní obrna. Zločiny a podvody byly takřka úplně potlačeny!“ Lucius Cotta se usmál. „Ať už si to konsulové zaslouží anebo ne, Caesare, zásluhy – ba sláva – za to připadá jim. Lidé o nich mají ty nejromantičtější a nejroztodivnější představy. Ty a já ovšem víme své. Třebaže přítomným dvěma nikdo nemůže upřít, že byli vynikajícími konsuly, jejich právní aktivita se omezila jen na to, aby si zachránili vlastní krky – jinak nestála za řeč. A přece jen… přece jen, Caesare… Množí se pověsti. Pověsti, že vztahy mezi Pompeiem a Crassem značně ochladly. Že spolu ti dva teď už vůbec nemluví. Že má-li

se někde vyskytnout jeden, určitě tam chybí druhý. A ve mně to vzbuzuje obavy, protože já se obávám, že na těch pověstech něco je – a protože si myslím, že my příslušníci nejvyšší třídy jsme obyčejným lidem takový jeden dokonalý – a celistvý – rok dlužni.“

„Ano, ty pověsti nelžou,“ řekl Caesar věcně.

„Proč *to*?“

„Hlavně proto, že Crassus vypálil Pompeiovi rybník a že Pompeius nesnáší, aby ho někdo zastínil. Domníval se, že kvůli tomu, co všechno zorganizoval, od frašky se státním koněm až po své votivní hry, se stane pro všechny hlavním hrdinou roku. Načež se Crassus vytasil s bezplatným rozdělováním obilí po tři měsíce pro všechny Římany. A předvedl Pompeiovi navíc, že není jediným boháčem v Římě. A tak mu Pompeius oplácí tím, že ho prostě škrtl ze svého života, konsulského i soukromého. Byl by třeba měl Crassa určitě uvědomit, že se dnes koná zasedání senátu – och, jistě, kdekdo ví, že o zářijových kalendách senát pokaždé zasedá, jenomže ho svolával první konsul, a tak to měl dát na vědomí i všem ostatním činitelům.“

„Mně zprávu dal,“ řekl Lucius Cotta.

„Dal ji každému kromě Crassa. A Crassus si to vyložil jako nepokrytou urážku. Takže na schůzi nepřišel. Pokoušel jsem se mu to vymluvit, ale odmítl ustoupit.“

„Och, *cacat*!“ ulevil si Lucius Cotta a znechuceně se převalil na lehátko. „Ti dva ještě dokáží zkazit rok, jaký se jinak vyskytne jednou za tisíciletí!“

„Ne,“ řekl Caesar, „nezmaří ho. K tomu já dojít nenechám. Ale i pokud se mi podaří slepit mezi těmi dvěma nějaké příměří, nepotrvá dlouho. Takže s tím raději počkám na závěr roku, strýčku, a pak mám v plánu zapojit do téhle hry i někoho z Cottů. Koncem roku oba konsuly přimějeme sehrát nějaké to veřejné usmíření, při kterém nezůstane jediné oko suché. Posledního dne v roce pak nastane takové *exeunt omnes* – s písní na rozloučenou, kterou zapějí všichni svorně a z plných plic – že by se za tu komedií nemusel stydět ani sám Plautus.“

„Víš,“ řekl zamyšleně Lucius Cotta a zvedl se opět, „když jsi byl ještě chlapec, Caesare, vedl jsem tě ve svém soukromém seznamu lidí, které by byl Archimédés mohl pokládat za jakési *první hybatele.* Chápeš asi, co mám na mysli – *Dej mi pevný bod a pohnu zemí!* Takovým jsem tě já viděl a to byla také jedna z hlavních příčin, proč jsem tolik litoval, že z tebe potom udělali flamina Dialis. Takže když se ti podařilo se z toho kněžského úřadu vymanit, dosadil jsem tě do svého seznamu zpátky. Jenomže ono se to neuskutečňuje způsobem, jaký jsem si já představoval. Ty věcmi sice hýbeš, jenže k tomu používáš velice složitého systému převodů a pák! Na to, jak jsi ještě mladý, jsi už známý v nejrůznějších kruzích, od senátu až po Suburu. Ovšem nikoli jako *první hybatel.* Spíše jako nejvyšší komoří u nějakého orientálního dvora – tebe uspokojuje úloha strůjce všeho dění kdesi v pozadí, zatímco ostatním mužům klidně přenecháváš užívat si slávy.“ Zavrtěl hlavou. „Připadá mi to dost zvláštní, zejména u tebe!“

Caesar ho poslouchal se semknutými rty, na tvářích, jindy bělostných jako slonovina, mu zaplály dvě nachové skvrny. „Zařadil sis mě správně, strýčku,“ řekl. „Já se ale domnívám, že ten flaminát bylo to nejlepší, co mě mohlo potkat, jen potud ovšem, že jsem z něho nakonec vyvázl. Naučil mě podepírat sílu rafinovaností. Naučil mě skrývat své světélko, pokud bylo nebezpečí, že by mi ho sfoukli, kdybych ho ukázal. Poučil mě, že čas má daleko větší cenu než peníze a než všichni mentorové. Přivedl mě k trpělivosti, o níž se má matka domnívala, že mě ji už nikdo nenaučí. A především mi poskytl poučení, že *nic* nepřijde nazmar! Pořád ještě se učím, strýčku. A doufám, že učit se nikdy nepřestanu! Byl to Lucullus, kdo mi pomohl objevit, že se

mohu učit i tím způsobem, že já budu věci sice koncipovat, ale uskutečňovat že je budu skrze jiné, činností jiných mužů. Já se zatím vědomě držím v pozadí a sleduji, co se děje. Ale buď bez obav, Lucie Cotto. Můj čas, kdy vystoupím jako největší *první hybatel* ze všech, teprve nadejde. Ve svém roce se stanu konsulem. Ale to bude teprve pouhý začátek mé dráhy.“

*** * ***

Listopad se ukázal být krutým měsícem, třebaže vládlo počasí podobné májovému, když se kalendář a roční období shodnou. Teta Julia náhle onemocněla chorobou, kterou nikdo z lékařů nevyjímaje Lucia Tuccia nedokázal rozpoznat. Projevila se jakoby náhlými úbytěmi všeho – váhy, nálady, energie, zájmu o cokoli.

„Myslím si, že je to především únava, Caesare,“ řekla Aurelia.

„Ale ne snad únava životem!“ zvolal Caesar, jenž si neuměl připustit myšlenku na svět bez tety Julie.

„Ale ano,“ odpověděla Aurelia, „to právě ze všeho nejvíc.“

„Má ještě spoustu věcí, pro které stojí za to žít!“

„Ne. Její manžel i její syn jsou mrtví, takže už proč žít nemá. Řekla jsem ti to už přece.“ A div divoucí, její nádherné purpurové oči se zalily slzami. „Zpoloviny ji chápu. Můj manžel je také mrtev. Kdybys měl umřít ty, Caesare, byl by to i můj konec. Neměla bych už proč žít.“

„Byl by to důvod k zármutku, *mater*, ale určitě ne konec všeho,“ řekl neschopen uvěřit, že by pro ni mohl tolik znamenat. „Máš vnoučata, máš dvě dcery.“

„To je pravda. Jenomže Julia je nemá.“ Zaplašila slzy. „A život ženy tkví v jejích mužích, Caesare, nikoli v ženách, kterým dala život, ani v dětech, které pak ony porodily. Žádná žena si příliš neváží svého údělu, je nevděčný a neblahý. Světem hýbou muži a muži ho také ovládají, nikoli ženy. Takže inteligentní žena žije svůj život skrze muže.“

Vycítil, že podléhá jakési slabosti, a udeřil. „M*ater*, čím pro tebe byl Sulla?“

A Aurelia, překonána tou slabostí, se nebránila odpovědět. „Znamenal pro mne vzrušení, zájem. Vážil si mne způsobem, jakým to tvůj otec nikdy nedokázal, třebaže jsem ani na okamžik nezatoužila být Sullovou ženou. Ani milenkou. Tvůj otec byl mým skutečným druhem. Sulla byl mým snem. Ne pro svou velikost, ale pro tu osamělost, která ho trýznila. Byl zcela bez přátel, neměl je alespoň mezi sobě rovnými. Měl jen toho řeckého herce, který ho pak doprovodil do ústraní, a pak mne, ženu.“ Chvíle slabosti pominula, Aurelia byla naráz opět sama sebou. „Dost už o tom. Doprovoď mě k Julii.“

Z Julie zbýval pouhý stín někdejší osobnosti, na pohled i v jejím projevu, ožila však přece, když spatřila Caesara, jenž teď začínal lépe chápat, co mu matka řekla: že inteligentní žena prožívá svou existenci skrze muže. A má to tak být, tázal se v duchu? Nezaslouží si snad ženy víc? Ale pak si představil Forum Romanum a Hostiliovu kurii zpola naplněné ženami a zachvěl se. Byly stvořeny pro potěšení, pro důvěrné společenství, k službě, k užitku. Běda, chtěly-li by víc!

„Pověz mi nějakou historku z Fora,“ řekla Julia a vzala Caesara za ruku.

Její prsty víc a víc připomínaly ptačí spár a do Caesarova chřípí, tak navyklého onomu jemnému parfému, jakým odevždy voněla, pronikal teď jakýsi nakyslý přídech,

závan, jejž se ani voňavce nedařilo překrýt. Nebylo to stáří. V mysli mu vyvstalo slovo smrt; snažil se ho zapudit, přinutil se k úsměvu.

„Jeden příběh z Fora ti vyprávět mohu – či spíš příběh z baziliky," řekl lehkým tónem.

„Z baziliky? A z které?"

„Z té nejprvnější, z Porciovy, kterou před sto lety postavil Cato Censorius. Jak víš, v přízemí na jednom jejím konci je odedávna sídlo kolegia tribunů lidu. A snad proto, že se tribunové lidu znova těší svým plným právům, rozhodla si ta jejich letošní várka své životní podmínky trochu vylepšit. Právě uprostřed jejich koutu totiž trčí velký sloup, takže tam nemohou pořádat žádnou schůzi, které by se mohlo zúčastnit víc lidí než právě deset tribunů. A tak se Plautius, hlava letošního kolegia, rozhodl toho sloupu zbavit. Obrátil se na architekty z nejpřednější stavební společnosti s dotazem, zda by bylo možné ho odstranit. A po mnoha měřeních a po mnohém počítání dostal odpověď: ano, sloup může zmizet a budova zůstane klidně stát dál."

Julia ležela na lehátku přivinuta k Caesarovi, jenž usedl na jeho okraj, velké šedé oči zapadlé do důlků vroubených modročernými kruhy upřené na jeho tvář. Usmívala se, plna zájmu. „Neumím si představit, kam ten příběh povede," řekla a stiskla mu ruku.

„To si nedokázali představit ani tribunové lidu! Stavbaři tam vybudovali lešení a celý strop bezpečně podepřeli, architekti vše znovu prozkoumali a proklepali, vše už bylo připraveno k bourání. A tu přišel mladý, asi tak třiadvacetiletý muž – jak mi pak řekli, bude mu v prosinci čtyřiadvacet – a oznámil jim, že zakazuje, aby ten sloup odstranili!

‚A ty jsi kdo? ' otázal se Plautius.

‚Já jsem Marcus Porcius Cato, pravnuk Catona Censoria, jenž tuhle baziliku zbudoval,' pravil mladý muž.

‚To je dobře! ' řekl mu Plautius. ‚A teď syp odtud, než na tebe ten sloup spadne.'

Jenomže on se odtamtud nehnul a nepohnulo s ním nic, ať si mu říkali, co chtěli, ať dělali, co uměli. Utábořil se tam rovnou u té sporné překážky a nepřestával je zahrnovat výtkami, dokud jen byl nablízku kdokoli, komu se dalo kázat a spílat. Mluvil a mluvil, a to hlasem, jak řekl Plautius – a já s ním nemohu než souhlasit, neboť jsem ho slyšel na vlastní uši – kterým by bronzovou sochu dokázal rozříznout vedví."

Aurelia se zdála být Caesarovým vyprávěním teď už stejně zaujata jako Julia. „To je přece nesmysl!" poznamenala pohoršeně. „Doufám, že proti němu užili svého práva veta!"

„I to zkusili. Ale on prostě odmítl vzít jejich veto na vědomí. Že je řádným příslušníkem plebsu, že tu budovu postavil jeho pradědeček a že její podobu mohou porušit jen přes jeho mrtvolu. Jedno se mu musí nechat – odrážel je jak pes krysy! Argumentů měl bezpočet, většinou se ovšem všechny točily stále kolem jednoho a téhož – že jeho pradědeček postavil tuhle baziliku tak a tak a že tak a tak postavená je vlastně posvátná, že je uctívána, že je součástí *mos maiorum*."

Julia se smíchy až zakuckala. „A kdo vyhrál?" otázala se.

„Mladý Cato, samozřejmě. Tribunové lidu nedokázali ten jeho křaplavý hlas prostě vystát."

„A nepokusili se použít síly? Nemohli ho shodit z Tarpejské skály?" otázala se Aurelia pobouřeně.

„Byli by to asi moc rádi udělali, problém byl ovšem v něčem jiném. Mezitím se to rychle rozkřiklo a seběhlo se tam už tolik lidí, aby půtku sledovali, že i Plautus vycítil,

že užití násilí před očima občanů by přineslo tribunům mnohem větší trampoty, než jaké jim způsobuje ten sloup uprostřed. Nu, z budovy Catona vyhodili alespoň tucetkrát, jenomže on se tam pokaždé zase vrátil! Až začalo být všem jasné, že ten se prostě nehodlá vzdát nikdy. Takže Plautius svolal schůzi tribunů a na té se usnesli, že se s existencí sloupu kolegium tribunů zkrátka i nadále smíří," řekl Caesar.

„Jak ten Cato vyhlíží?" otázala se Julia.

Caesar svraštil čelo. „Těžko se to popisuje. Je tak ošklivý, že je až krásný. Nejpřesnější popis by asi byl, že vypadá jako přešlechtěný kůň, který se pokouší uhryznout jablko za latťovým mřížováním."

„Není na něm nic než nos a zuby," řekla Julia okamžitě.

„Přesně tak."

„Tak já vám o něm povím jinou historku," řekla Aurelia.

„Povídej," řekl Caesar, jenž postřehl Juliin živý zájem.

„Stala se, ještě než tomuhle mladému Catonovi bylo dvacet. Od dětství byl nesmírně zamilován do své sestřenky Aemilie Lepidy – Mamerkovy dcery. Byla už zasnoubena s Metellem Scipionem, když odcházel do Hispánie sloužit pod svým otcem, jenže když se Metellus Scipio pár let před svým otcem vrátil do Říma, zle se s Aemilií Lepidou nepohodli. Ona zasnoubení zrušila a oznámila, že se namísto toho provdá za Catona. Mamercus běsnil! Zřejmě i proto, že ho má přítelkyně Servilia – to je Catonova nevlastní sestra – na vztah mezi Catonem a Aemilií Lepidou včas upozornila. Nakonec to ale všechno dobře dopadlo, protože Aemilia Lepida vůbec neměla v úmyslu se za Catona doopravdy provdat. Použila ho jen, aby v Metellovi Scipionovi vzbudila žárlivost. A když se k ní Metellus Scipio vrátil a odprosil ji, dostal Cato košem a na řadě se sňatkem byl opět Metellus Scipio. Brzy nato se pak skutečně vzali. Jenomže Cato nesl své odmítnutí tak těžce, že se oba, Metella Scipiona a Aemilii Lepidu, pokusil dokonce zabít, a když mu ani to nevyšlo, zkusil Metella Scipiona obžalovat za to, že mu odcizil Aemiliinu náklonnost! Jeho nevlastní bratr Servilius Caepio – velice příjemný mladý muž, který se právě oženil s Hortensiovou dcerou – mu to rozmluvil a vysvětlil mu, že by tak ze sebe jen udělal hlupáka, a Cato to posléze vzdal. Až na to, že celý rok pak donekonečna psal báseň za básní. Podle toho, co jsem slyšela, jednu horší než druhou."

„To je ale komedie," řekl Caesar se smíchem.

„Mohu tě ujistit, že tou dobou to žádná komedie nebyla! Ať se z Catona stane cokoli, zatím osvědčil jen nadání bezmezně dopalovat lidi kolem sebe," řekla Aurelia. „Jak Mamercus, tak i Cornelia Sulla – nemluvě o Servilii! – ho nemohou vystát. Tuším, že teď už vůči němu totéž cítí i Aemilia."

„Ale on se pak oženil s nějakou jinou, ne?" otázal se Caesar.

„Ano, s jednou Attilií. Nic zvláštního, ale on také není nijak zvlášť bohatý. Té jeho ženě se loni narodila holčička."

A to už je pro tuto chvíli zábavy až dost, usoudil Caesar, jenž tetu nepřestával bedlivě sledovat.

„Pořád tomu nechci uvěřit, ale máš pravdu, *mater*. Teta Julia brzy zemře," řekl Aurelii, sotva vyšli z Juliina domu.

„Nebude to dlouho trvat, ale teď k tomu ještě nedojde, synku. Vydrží určitě do Nového roku, možná i déle."

„Och, doufám, že k tomu nedojde, dokud já neodjedu do Hispánie!"

„Caesare! Takhle mluví jen zbabělci!" řekla mu matka nemilosrdně. „Ty přece nemíváš ve zvyku vyhýbat se nepříjemným věcem."

Stanul uprostřed Alty Semity, pozvedl ruce zaťaté v pěst. „Och, dej mi už s tímhle jednou pokoj!“ křikl na ni tak hlasitě, že se poblíž zastavili dva chodci a zvědavě si vznešenou dvojici prohlíželi. „Pořád jen povinnosti, povinnosti, povinnosti! Jenomže povinnost setrvat v Římě, *mater*, jen abych mohl pochovat tetu Julii, tu já odmítám!“ A toliko zvyky a zdvořilost ho přiměly, aby strávil zbytek cesty domů i přes nevlídné ovzduší po matčině boku; byl by dal všechno za to, aby ji mohl nechat jít do Subury samotnou.

Domov nebylo o mnoho příjemnější místo. Cinnille, nyní už v šestém měsíci těhotenství, se nedařilo dobře. Celodenní nevolnost, kterou se Caesar marně pokoušel zlehčit žertováním o úspoře za pamlsky, ustoupila, byla však vystřídána otoky nohou, které nastávající matku obtěžovaly a lekaly. Musela trávit většinu dne na lůžku, nohy podloženy do výše. Cinnilla nejen trpěla a strachovala se, byla i značně podrážděná. A celá domácnost se s tím jen těžko vyrovnávala, neboť to až dosud nepatřilo k Cinnillině povaze a zvykům.

A tak Caesar poprvé za svého pobytu v Římě trávil noci i dny raději jinde než v bytě v Subuře. Bydlet u Crassa možné nebylo; ten by byl myslel jen na to, nač ho přijde sytit další krk v domácnosti, zejména v závěru nejnákladnějšího roku celého jeho života. A Gaius Matius se nedávno oženil, takže ani druhý byt v přízemí Aureliiny insuly (jenž by býval nejpříhodnější) mu nebyl k dispozici. Neměl náladu ani na zálety; poměr s Caecilií Metellou Kozlíkovou naráz skončil po Verresově odchodu do Massilie, a nikoho jiného si zatím Caesar ještě nenašel. Po pravdě řečeno, chuti k milostným dobrodružstvím mu nepřidal ani chatrný zdravotní stav jeho tety a jeho manželky. A tak si posléze najal malý čtyřpokojový byt na Viku Patriciu nedaleko od domova a tam také trávil většinu svého času, zpravidla ve společnosti Lucia Decumia. A jelikož okolí bylo právě tak nelákavé jako prostředí matčiny insuly, neměli jeho političtí přátelé sklony ho tam vyhledávat a navštěvovat, což jeho tajnůstkářské povaze jen vyhovovalo. Jeho předvídavost vytušila i další přednosti tohoto ubytování při pomyšlení na dobu, až ho opět zlákají milostné výboje; byt se mu časem začínal zamlouvat (byl v dobré budově), obstaral si do něho pár hezkých kousků nábytku a výtvarných děl. Nemluvě o skvělém lůžku.

* * *

Začátkem prosince se přičinil o předojemný smír. Oba konsulové stanuli společně na rostrech a vyčkávali, až městský prétor Lucius Cotta zahájí shromáždění lidu; toho dne měl být totiž schválen Cottův zákon o reformě soudních porot. Třebaže fasces náležely v prosinci Crassovi a předpokládala se tedy jeho účast, nechtěl Pompeius připustit, aby takováto významná událost proběhla bez něho. A jelikož se konsulové dost dobře nemohli postavit každý na opačnou stranu roster, aniž by to vyvolalo značné podivení v davu přihlížejících, zaujali z nezbytí místo jeden vedle druhého. Stáli tam spolu sice mlčky, avšak – jak se zdálo – v přátelské shodě.

Na shromáždění se dostavil i Caesarův přímý bratranec Gaius Cotta, syn zesnulého konsula Gaia Cotty. Třebaže dosud nebyl členem senátu, nic mu nebránilo hlasovat v tribuích; zákon předkládal jeho strýc Lucius. Když Gaius Cotta uviděl Pompeia a Crassa stát na rostrech pospolu, tak jak už je po celé dlouhé měsíce nikdo nespatřil, vykřikl tak silně, že v celém jeho okolí ustal veškerý ruch a hluk. Všichni se se po něm ohlédli.

„Och!“ zvolal znovu Gaius Cotta, tentokrát ještě hlasitěji. „Můj sen! Splnil se můj sen!“

A vyřítil se nahoru na rostra tak znenadání, že se Pompeius a Crassus automaticky rozestoupili. Mladý Gaius Cotta stanul mezi nimi, každého objal jednou paží, zahleděl se na dav dole pod sebou v Comitiu a slzy se mu řinuly po obou tvářích.

„*Quirité*!“ vykřikl, „měl jsem minulé noci sen! Jupiter Nejlepší Největší ke mně promluvil zprostřed mračen a ohně, zmáčel mne i sežehl! Hluboko pod sebou jsem uviděl postavy našich konsulů, Gnaea Pompeia Magna a Marka Licinia Crassa. Ne však tak, jak jsem je spatřil teď, bok po boku. Nikoli, jeden stál na východě a jeden na západě, tvrdošíjně hleděli každý opačným směrem. A z mračen a ohně jsem uslyšel hlas Velkého Boha: ‚Nesmějí ukončit svůj konsulský úřad ve vzájemné nelásce! Nechť ho opustí jako přátelé!‘“

Rozhostilo se naprosté ticho; celá tisícovka tváří se upřeně zahleděla na ony tři muže. Gaius Cotta nechal paže klesnout, postoupil kupředu a otočil se tváří ke konsulům.

„Gnaee Pompeie, Marku Licinie, nestanete se opět přáteli?“ otázal se jich mladý muž zvučným hlasem.

Po dlouhé okamžiky se nikdo ani nepohnul. Zatvrzelý výraz nemizel ani z Pompeiovy, ani z Crassovy tváře.

„Nu tak, podejte si ruce! Buďte opět přáteli!“ vykřikl Gaius Cotta.

Nikdo z konsulů se nepohnul. Pak se však náhle Crassus přece jen pootočil k Pompeiovi a napřáhl mohutnou pravici.

„Rád postupuji prvenství tomuto muži,“ zaburácel Crassus, „jenž se nazýval Magnus ještě dříve, než mu narostl vous, a jenž oslavil nikoli jeden, nýbrž dva triumfy, ještě než se stal senátorem!“

Pompeius vydal jakýsi zvuk napůl mezi vzlykem a zajásáním, popadl Crassovu pracku, chopil ho za ni až po předloktí, tvář jako proměněnu. Pokročili k sobě blíž a padli si kolem krku. A dav šílel. Brzy se zpráva o usmíření rozletěla po Velabru, do Subury, do dílen vzadu za bahnisky Palus Ceroliae; lidé přibíhali odevšud, aby se přesvědčili, je-li pravda, že konsulové jsou opět přátelé. Po celý zbytek dne procházeli oba dva Římem, tiskli si ruce s kdekým, nechávali se popleskávat, přijímali blahopřání.

*** * ***

„Triumfy mohou být rozličné,“ řekl Caesar svému strýci Luciovi a bratranci Gaiovi. „Ten dnešní patřil k té lepší sortě. Děkuji vám za pomoc.“

„Bylo těžké přesvědčit je, že to musí udělat?“ otázal se mladý Gaius Cotta.

„Ani ne. Kdyby tahle dvojice nechápala nic jiného, pak důležitost popularity je jim oběma zřejmá. Žádný z nich nemá talent ke kompromisům, ale já jsem jim oběma přiznal stejný díl zásluh, a to je uspokojilo. Crassus musel přemoci hrdost a přimět se vyřknout ty nechutné žvásty o drahém Pompeiovi. Na druhé straně za to sklidil pochvalu, že byl první, kdo ustoupil a nabídl ruku ke smíru. Takže v souboji o přízeň lidu to byl nakonec Crassus, kdo zvítězil. Pompeius tohle naštěstí nevnímá. On to považuje za svou výhru, protože se nepodrobil a přiměl svého kolegu, aby uznal jeho prvenství.“

„Doufejme tedy,“ řekl Lucius Cotta, „že Pompeius nepřijde na to, čí vlastně to byla výhra, dokud nebude tenhle rok u konce.“

„Já se jen bojím, že jsem tím narušil tvou schůzi, strýčku. Teď už je nezklidníš tak, aby mohli hlasovat,“

„Však je zítra taky den.“

Oba Cottové s Caesarem odcházeli z Fora Romana po Vestiných schodech vzhůru na Palatin; v polovině cesty se Caesar zastavil a ohlédl se. Stáli tam dosud spolu, Pompeius s Crassem, obklopeni zástupem šťastných Římanů. A šťastni i sami, že byla roztržka překonána.

„Tenhle rok znamenal zlom,“ řekl Caesar a vykročil, aby překonal zbývající schody. „Všichni jsme překročili určitý předěl. Mám takový zvláštní pocit, že nikoho z nás už nic takového v životě nepotká.“

„Ano, chápu, co tím máš na mysli,“ řekl Lucius Cotta. „Pro mne znamenal vstup do dějin můj zákon o porotách. Pokud bych se snad někdy ucházel o konsulát, přinese to už asi jen zklamání.“

„Já jsem ale neměl na mysli rovnou nějaká zklamání,“ zasmál se Caesar.

„Co budou Pompeius a Crassus dělat, až tenhle rok skončí?“ otázal se mladý Cotta. „Říká se, že se žádný z nich nehodlá odebrat do provincie jako správce.“

„To je naprostá pravda,“ řekl Lucius Cotta. „Oba se chtějí uchýlit do soukromí. A proč také ne? Odbyli si před nedávnem velká tažení. Oba jsou tak bohatí, že si nepotřebují teprve naplnit měšce zisky z provincií. Korunovali své konsuláty zákony, které je ochrání před osočením z velezrady, a zákony, na jejichž podkladě dostanou jejich veteráni veškerou půdu, kterou pro ně požadovali. Kdybych byl v jejich kůži, asi bych se také do žádné provincie nedral.“

„Kdybys byl v jejich kůži, zjistil bys asi, že je ti těsná,“ řekl Caesar. „Kam se teď oni vrtnou? Pompeius tvrdí, že se vrátí do svého milovaného Picena a že už nikdy nezastíní vchod do senátu. A Crassa všechno pudí honem honem zase vydělat těch tisíc talentů, co musel letos utratit.“ Zhluboka a šťastně si povzdychl. „A já se vydám do Zadní Hispánie jako kvestor pod správcem, kterým je čirou náhodou muž, jehož jsem si velice oblíbil.“

„Bývalý Pompeiův švagr, Gaius Antistius Vetus,“ zazubil se mladý Cotta.

Svou nejhlubší touhu přitom Caesar nevyslovil: aby se mu do Hispánie podařilo odjet dříve, než zemře teta Julia.

*** * ***

Jenomže toto přání se mu nesplnilo. Povolali ho k jejímu loži za bouřlivé noci uprostřed února; jeho matka už v Juliině domě dlela několik dní.

Byla při vědomí, poznávala své okolí; když vstoupil do místnosti, oči se jí poněkud rozjasnily. „Čekala jsem tě,“ řekla.

Bolelo ho až na prsou samou námahou, aby udržel své city pod kontrolou, ale dokázal se usmát, když ji políbil, a pak se posadil zpříma na okraj jejího lože, tak jak to dělal vždy. „Já tě přece nenechám odejít,“ řekl zlehka.

„Chtěla jsem tě ještě vidět,“ řekla; hovořila zřetelně, hlas měla stále ještě zvučný.

„Takže už mě vidíš, teto Julie. Co pro tebe můžu udělat?“

„A co pro mne budeš ochoten udělat, Gaie Julie?“

„Všechno na světě,“ řekl a myslil to doopravdy.

„Och, to mi spadl kámen ze srdce! To znamená, že budeš ochoten mi i odpustit.“

„*Odpustit*?“ otázal se udiveně. „Já ti přece nemám co odpouštět, ani v nejmenším ne!“

„Odpustit mi, že jsem nezabránila Gaiovi Mariovi, aby z tebe udělal flamina Dialis,“ řekla.

„Tetičko Julie, Gaiovi Mariovi přece nikdo nedokázal zabránit v tom, co se on jednou rozhodl provést!“ zvolal Caesar. „Římská předměstí jsou plná hrobek mužů, kteří se o něco takového pokusili! Ani na okamžik mě nenapadlo, abych ti něco takového měl za zlé! A ty se tím taky trápit nesmíš!“

„Nebudu, pokud to netrápí ani tebe.“

„Ani trochu. Dávám ti na to slovo.“

Přivřela oči, zpod víček jí vyklouzly slzy. „Můj ubohý chlapec,“ zašeptala. „Je to tak hrozné být synem velkého muže… Doufám, že ty syna mít nebudeš, protože ty budeš nesmírně veliký.“

Střetl se očima s matčiným pohledem a rozpoznal v nich náhle stopy žárlivosti.

Reagoval okamžitě a prudce; vzal Julii do náruče a přitiskl svou tvář k její. „Tetičko Julie,“ šeptal jí do ucha, „co se mnou bude, když mě ty nebudeš objímat a líbat?“ Podívej, říkaly přitom jeho oči matce! To ona pro mne byla zdrojem objetí a polibků, když jsem byl malý chlapec, ne ty! Tys to jaktěživa neuměla! Jak budu žít bez tety Julie?

Avšak teta Julia mu neodpověděla, nepootevřela ani víčka, aby se na něho ještě podívala. Nepromluvila a nepohlédla na něho už, zemřela po několika hodinách, zatímco ji stále ještě svíral v náruči.

Byl tam Lucius Decumius se svými syny, i Burgundus byl přítomen; Caesar poslal matku s nimi domů a sám kráčel ruchem probuzených ulic, aniž vnímal jednoho jediného chodce. Teta Julia je mrtvá, a nikdo kromě něho a jeho rodiny o tom neví. Zemřela manželka Gaia Maria, a nikdo to neví, jen on a jeho nejbližší. Tahle myšlenka ho zcela opanovala právě ve chvíli, kdy by se mu byly měly vyřinout slzy. A tak se nerozplakal. Jenom se musí Řím dozvědět o její smrti! Celý Řím!

„Pohřeb bude tichý,“ řekla Aurelia, když při západu slunce vkročil do jejího bytu.

„Och ne!“ prohlásil Caesar, vysoký a urostlý, naplněný světlem a silou. „Teta Julia bude mít největší pohřeb, jaký kdy žena měla od smrti Cornelie matky Gracchů! A v průvodu budou všechny masky předků včetně masky Gaia Maria a jeho syna.“

Vydechla hrůzou. „Caesare, to nesmíš! Hortensius a Metellus Kozlík jsou už konsuly, Řím je teď nesmírně konzervativní! Jestli dáš v průvodu nést masky mužů, kteří byli ocejchováni za zrádce, dá tě nějaký hortensiovský tribun lidu svrhnout z Tarpejské skály!“

„Ať to zkusí,“ řekl Caesar pohrdavě. „Vypravím tetu Julii na cestu do temnot se všemi poctami a slávou, jaká jí náleží.“

A toto rozhodnutí mu pomohlo snáze snášet žal; teď měl konečně před sebou hmatatelný úkol, něco, co se k té přemilé bytosti hodilo mnohem víc než slzy a onen neodbytný pocit nenapravitelné ztráty. Znamenalo to neustat v činnosti, neustat v práci. Pracovat *pro ni.*

Věděl samozřejmě, co je třeba udělat. Potřeboval se zajistit, aby mu nikdo z magistrátů nemohl jeho počínání překazit ani ho za ně postihnout, ať se budou namáhat, jak chtějí. Nejlépe však bude znemožnit jim, aby se o to vůbec mohli pokusit. Smuteční obřady byly svěřeny nejpřednějším pohřebníkům v Římě a cena byla dohodnuta na padesát talentů stříbra; a vzhledem k těmto obrovským nákladům se všichni rozhodli pohřbu zúčastnit, navzdory skutečnosti, že Caesar hodlal o pohřbu

celému Římu předvést masky Gaia Maria a mladého Maria. Byli najati herci i vozíky pro ně; mezi znázorněnými předky neměl chybět král Ancus Marcius, Quintus Marcius Rex, Iulus, onen pradávný předek Juliů, Sextus Caesar a Julius Caesar a posléze i podoby Gaia Maria a jeho syna.

To ovšem nebyla nejdůležitější část příprav; tu nesvěřil nikomu než Luciovi Decumiovi a jeho bratrstvu křižovatky. Jejich úkolem bylo rozhlásit mezi co největším počtem Římanů, že zemřela veliká Julia, vdova po Gaiovi Mariovi, a že bude pohřbena za dva dny, o třetí hodině. A že se všichni mají přijít podívat. Gaius Marius že žádný oficiální pohřeb neměl a ze syna že lidé přece viděli pouze hlavu tlející na rostrech. A že proto také budou obřady za Julii nádhera sama a celý Řím tak bude nyní moci splatit dlouho odkládaný dluh vůči Mariům svou účastí na pohřbu Juliině.

Zaskočil tak magistráty v jejich bezstarostné dřímotě, neboť konsuly nikdo nezpravil o tom, co se chystá, a žádný z nich také neměl v úmyslu se Juliina pohřbu zúčastnit. Zato však přišel Marcus Crassus, stejně tak jako Varro Lucullus a Mamercus s Cornelií Sullou, a dokonce i Philippus. Dostavil se i Metellus Pius. A samozřejmě i oba Cottové. Všichni byli předem uvědomeni a varováni; Caesar nechtěl nikoho bez jeho vědomí zkompromitovat.

A Řím se dostavil jako jeden muž, tisíce a tisíce prostých lidí, kterým nesešlo na nějakých zákazech a rozsudcích a výrocích o svatokrádeži. Teď konečně měli příležitost truchlit za Gaia Maria, uvidět znovu tu milovanou tvář s divokou houštinou obočí a přísným čelem, předvedenou mužem, jenž byl stejně vysoký a urostlý, jako býval sám Gaius Marius. I mladého Maria, tak pěkného, tak milého! Ještě větším dojmem však působil onen žijící synovec Gaia Maria, oděný ve smuteční toze černé jako srst koní, kteří táhli válečné vozy, jehož zlaté vlasy a sněhobílá tvář tak ostře kontrastovaly s chmurnou temnotou kolem. Skvělá postava! Přímo božská! Poprvé ode dne, kdy jako chlapec podpíral zchromlého Gaia Maria, se Caesar objevil před tak nesmírným davem, a chtěl mít jistotu, že na tento pohled Římané nezapomenou. Byl jediným dědicem, jenž po Gaiovi Mariovi zbyl, a on chtěl, aby si každý muž a každá žena, kteří na Juliin pohřeb přišli, dobře zapamatovali, kým on je: dědicem Gaia Maria.

Chvalořeč proslovil z roster; bylo to prvně, co z onoho vyvýšeného místa promlouval, poprvé, co odtud shlížel na oceán tváří, jejichž oči byly všechny upřeny na něho. Julia sama byla skvostně připravena na své poslední vystoupení před veřejností, za největší účasti, jaké se jí kdy dostalo, tak dovedně upravena, že vyhlížela jako mladá žena; už sama její krása nutila davy k pláči. Spolu s Julií byly na stupni roster přítomny další tři půvabné ženy, jedna kolem padesáti, o níž Decumiovi muži šeptem pilně informovali okolí, že je to Caesarova matka, další asi čtyřicetiletá, jejíž rudozlaté vlasy jasně hovořily o tom, že je to Sullova dcera, a drobná snědá kráska ve vysokém stupni těhotenství, Caesarova manželka. Na klíně jí sedělo překrásné dítě se svítivě stříbrnými vlásky, asi sedmileté; nebylo těžké uhádnout, že je to Caesarova dcerka.

„Má rodina," zvolal Caesar z roster svým cvičeným vysokým řečnickým hlasem, „se cele skládá z žen! Naživu už není nikdo z mužů otcovy generace ani z generace mé, jsem jediný muž svého rodu, kdo dnes truchlí nad odchodem nejstarší ženy z Juliů. Julia, jejíž jméno nebylo nikdy zdrobněno a k němuž nikdy nebyla přidána jména další, neboť byla první v rodině, ozdobila jméno svého rodu takovým způsobem, že Řím nepoznal ženu jí podobnou. Byla krásná, byla jemná, byla tak oddaná manželka, matka a teta, jak si jen lze představit, její láska byla vřelá a její duch láskyplný. I jediná další žena, s níž by ji bylo možno srovnávat, ztratila svého muže a své děti dlouho před svou vlastní smrtí – mám samozřejmě na mysli jinou velkou patricijku, Cornelii matku

Gracchů. Jejich životní osudy si byly podobné až do té míry, že obě musely přetrpět smrt svého syna, jehož hlava pak byla oddělena od těla a jenž nesměl být ani pohřben. Kdo umí povědět, čí bolest byla větší, když jedna se musela vyrovnat se smrtí všech svých synů, avšak nepoznala bolest nad zneuctěním manžela, zatímco druhá ztratila své jediné dítě a navíc zakusila manželovo zhanobení a hrozbu chudoby ve stáří? Cornelia se dožila osmdesáti roků, Julie zemřela ve věku padesáti devíti let. Svědčí to snad o nedostatku životní odvahy u Julie, anebo o snazším životě Corneliině? Nikdy se to nedozvíme, lide římský. A nikdo by se po tom neměl ptát. Obě to byly velké a skvělé ženy.

Stojím zde však proto, abych vzdal čest Julii, nikoli Cornelii. Julii z Juliů Caesarů, jejíž původ byl slavnější než kterékoli jiné Římanky. Neboť v ní se spojili římští králové s božstvy, která Řím založila. Její matkou byla Marcia, nejmladší dcera Quinta Marcia Rega, vznešeného potomka čtvrtého římského krále Anka Marcia, jehož toto veliké město dosud denně s vděčností vzpomíná, neboť on to byl, kdo přivedl proud čisté pitné vody do římských kašen na každém veřejném prostranství, na každé křižovatce. Jejím otcem byl Gaius Julius Caesar, mladší syn Sexta Julia Caesara. Byli to patricijové z tribue Fabiovy, někdejšího krále Alby Longy a potomka Iulova, jenž byl synem Ainéiovým, syna Venušina. V jejích žilách tedy proudila krev mocné a významné bohyně, jakož i krev Martova a Romulova – neboť kdo byla Rhea Silvia, matka Romula a Rema? Byla to Julia! A tak se u mé pokrevní tety Julie spojila síla smrtelných králů s nesmrtelnou mocí božstev, jimž jsou poddáni i největší z králů.

Když jí bylo osmnáct, provdala se za muže, kterého všichni do jednoho znáte a kterého jste mnozí poznali ještě za jeho života. Provdala se za Gaia Maria, jenž se stal římským konsulem sedmkrát, tak jako nikdy nikdo před ním, jenž byl nazýván třetím zakladatelem Říma, jenž byl vítězem nad numidským králem Jugurthou, vítězem nad Germány a vítězem v prvních bitvách války s Italiky. Až do doby, kdy tento nepopiratelně velký muž zemřel, stála mu jako jeho manželka věrně po boku. Měla s ním své jediné dítě, Gaia Maria mladšího, jenž se ve svých šestadvaceti letech stal prvním konsulem Říma.

Není její vinou, že ani její manžel, ani její syn si po smrti neuchovali neposkvrněnou památku. Není její vinou, že se sama ocitla v nemilosti a že byla vykázána z domova, kde žila po osmadvacet let, že byla nucena odstěhovat se do mnohem nuznějšího domu, vystaveného ostrým severním větrům dujícím nad zadním Quirinalem. Není její vinou, že jí Fortuna nedopřála žít pak už pro nic jiného, než aby lidem v okolí svého nového domova pomáhala v jejich strastech. Není její vinou, že zemřela předčasně. A není její vinou, že podobizny jejího manžela a jejího syna bylo navěky zapovězeno ukazovat.

Když jsem byl chlapec, dobře jsem ji poznal, neboť jsem byl Gaiovi Mariovi určen ku pomoci v onom zlém roce, kdy se z něho po druhém záchvatu mrtvice stal bezmocný mrzák. Denně jsem docházel do jejího domu, abych plnil své povinnosti vůči jejímu manželovi, a dostávalo se mi za to od ní těch nejsladších díků. U ní jsem poznal lásku, jakou mi neposkytla žádná jiná žena, jelikož moje matka mi musela být i otcem, a nemohla si proto dopřát přepychu objetí a polibků, neboť ty se k úloze otce nehodí. Avšak poskytovala mi je teta Julia, a i kdybych žil tisíc let, nikdy nezapomenu na jedno jediné její objetí, na jeden jediný polibek, ani na ten nejkratší láskyplný pohled jejích šedých očí. A říkám ti, lide římský, truchli pro ni! Truchli pro ni, tak jako pro ni truchlím i já! Truchli pro její osud a pro bědy jejího nezaslouženě smutného žití. A truchli i pro osudy jejího manžela a jejího syna, jejichž *imagines* ti o tomto

nešťastném dnu stavím před oči. Říkali mi, že zde nesmím tyto mariovské tváře připomenout, že bych mohl být zbaven svých hodností a připraven o své občanství za tak pobuřující zločin, že vám je ukáži zde na Foru – které oba dva muže tak dobře znalo – že vám předvedu tyto dva neživotné předměty z vosku a barev a jakýchsi cizích vlasů! A já zase říkám vám, že bude-li tak rozhodnuto, budu-li zbaven svých hodností a svého občanství za to, že jsem ony mariovské masky vynesl na světlo dne, *nechť se tak stane!* Neboť já vzdám poctu své pokrevní tetě tak, jak si to zasluhuje její čest, a její čest spočívala v oddanosti vůči Mariům, manželovi i synovi. Ukazuji tyto *imagines* pro Juliinu poctu, a nedovolím žádnému magistrátu tohoto města, aby je z pohřebního průvodu odstranil! Pokroč kupředu, Gaie Marie, pokroč kupředu, Gaie Marie mladší! Pokloňte se památce své manželky, své matky, pokloňte se památce Julie z Juliů Caesarů, dcery králů a bohů!“

Davy se usedavě rozvzlykaly; když však poté herci s maskami Gaia Maria a Maria mladšího předstoupili, aby se hluboce sklonili před strnulou a nehybnou postavou na márách, rozlehl se zástupem šum, sílil ozývajícími se výkřiky, až se rozburácel voláním ze všech hrdel. A Hortensius a Metellus Kozlík, kteří tomu zděšeně přihlíželi ze senátního schodiště, se poraženi odvrátili a odešli. Zločin právě spáchaný Gaiem Juliem Caesarem bylo nezbytné přejít mlčením jak po právní, tak i po disciplinární stránce, neboť celý Řím s ním právě vyjádřil jednoznačný souhlas.

„Udělal to perfektně,“ řekl Hortensius Catulovi o chvíli později. „Nejenže se vzepřel Sullovým zákonům i senátu, ale použil té příležitosti, aby i tomu nejposlednějšímu z celého toho zástupu připomněl, že *on* je potomkem králů a bohů!“

* * *

„Nu, Caesare, prošlo ti to,“ řekla Aurelia na sklonku onoho velice dlouhého dne.

„Věděl jsem, že to musí vyjít,“ řekl s unaveným povzdechem a spustil černou togu na podlahu. „Letos se dostali v senátě k moci konzervativci, ale žádný z nich si nemůže být jistý, že voliči budou stejně naladěni i napřesrok. Římané vlády rádi střídají. A mají rádi muže, který jde za svým přesvědčením s odvahou. Zejména když pozvedne Gaia Maria na piedestal, z něhož ho občané tohoto města nikdy nesejmuli, bez ohledu na to, kolik jeho soch bylo povaleno.“

Do místnosti se zatím krokem zestárlé ženy připloužila Cinnilla a posadila se na lehátko vedle Caesara. „Bylo to nádherné,“ řekla a vložila mu ruku do dlaně. „Jsem ráda, že mi bylo natolik dobře, že jsem se mohla účastnit alespoň chvalořeči, i když dál už jsem pak nevydržela. A jak dobře jsi to pověděl!“

Otočil se k ní, uchopil její tvář do dlaní a odhrnul jí z čela zatoulaný pramínek vlasů. „Ty můj chudáčku malá,“ řekl jí něžně, „už to nebude dlouho trvat.“ Zvedl jí nohy z podlahy a položil si je na klín. „Nemáš sedět tak, aby ti nožky bimbaly takhle dolů, víš to přece.“

„Och Caesare, už to trvá tak strašně dlouho! Julii jsem donosila bez sebemenších potíží, a teď podruhé je s tím takové trápení! Vůbec to nechápu,“ řekla a oči se jí zalily slzami.

„Já ano,“ řekla Aurelia. „Bude to chlapec. Obě děvčata jsem také měla bez jakýchkoli nesnází, ale ty, Caesare, jsi mi dal náležitě zabrat.“

„Myslím,“ řekl Caesar, položil Cinnilliny nohy šetrně na lehátko a zvedl se, „že se dnes půjdu vyspat do svého bytu.“

„Och Caesare, prosím tě, nechoď!“ zaprosila jeho manželka a tvářička se jí zkrabatila. „Zůstaň tu dnes večer. Slibuji ti, že ani nehlesnu o dětech a o ženských potížích. Přestaň s tím taky, Aurelie, nebo nám uteče.“

„Uch!“ řekla Aurelia a vstala ze židle. „Kde je Eutychus? Všichni už se potřebujeme konečně trochu najíst.“

„Pečuje o Strophanta,“ řekla Cinnilla smutně, ale obličej se jí rozjasnil, když Caesar rezignoval a klesl opět na lehátko. „Chudák stará! Všichni už mu umřeli.“

„Brzy to čeká i jeho,“ odpověděl Caesar.

„Och, neříkej takové věci.“

„Má to vepsáno v tváři, ženo. A bude to i pro něho úleva.“

„Doufám,“ řekla Cinnilla, „že se nedožiju věku, kdy bych zbyla poslední ze všech. To je snad ten nejhorší osud.“

„Horší osud je,“ řekl Caesar, jenž si už nechtěl připomínat žádné bolestné události, „nemluvit o ničem jiném než o samých chmurách.“

„To víš, takový už je Řím,“ řekla a usmála se, na horním rtu se jí objevil onen půvabný růžový záhyb. „Jak dorazíš do Hispánie, bude ti líp. Ty stejně nejsi nikdy tolik šťastný v Římě, jako když jsi na cestách.“

„O příštích *nundinách* vyrazím, ženuško, po moři, právě na začátku zimy. Máš docela pravdu. Řím není to pravé místo, kde bych zrovna toužil být. Takže co kdyby to děťátko přišlo do těch *nundin?* Rád bych svého synáčka uviděl, ještě než odjedu.“

*** * ***

A uviděl ho skutečně, ještě než o příštích *nundinách* odjel, avšak dítě, když ho porodní bába společně s Luciem Tucciem konečně vyprostili z porodního kanálu, bylo už zřejmě několik dní mrtvé. A Cinnilla, oteklá, svíjející se a na půli těla ochrnutá, zemřela takřka v téže chvíli, kdy přivedla mrtvého chlapečka na svět.

Nikdo tomu nebyl schopen uvěřit. Jestliže Juliina smrt znamenala otřes a žal, Cinnilla představovala naprosto nesnesitelnou ztrátu. Caesar plakal, jako dosud nikdy v životě, a nedbal, kdo ho při tom spatří. Hodinu po hodině, od okamžiku té její hrozné první křeče, až do chvíle, kdy nadešel čas pohřbít i ji. Jednu ránu unést dokázal. Dvě představovaly noční můru, z níž se snad už nikdy neprobudí. O mrtvém dítěti nepřemýšlel a nechtěl přemýšlet; zemřela ta Cinnilla, jež byla součástí jeho rodinného života od jeho čtrnácti let, jež náležela k bolestem jeho flaminátu, nežil už ten snědý boubelatý drobeček, kterého miloval stejně tak dlouho jako sestřičku, jako poté i mileneckou a manželskou láskou. Sedmnáct let! Žili tu přece spolu ještě jako děti, jediné děti tehdy v tomto domově!

Její smrt zdrtila Aurelii silou, jakou ji nedokázal zasáhnout ani Juliin odchod, a tato nezlomná žena plakala stejně usedavě jako její syn. Odešlo světlo, které jí mělo ozařovat cestu po všechen zbytek jejího života. Dílem vnučka, dílem snacha – nic tu z její sladké přítomnosti nezbylo než pouhá ozvěna, prázdný tkalcovský stav, prázdná polovina lože. Plakal Burgundus, plakala Cardixa, slzeli jejich synkové i Lucius Decumius, Strophantus, Eutychus a všichni sloužící, z nichž nikdo už ani nepamatoval, jak vyhlížel Aureliin byt bez Cinnilly. Plakali nájemníci Aureliiny insuly a mnoho dalších v Subuře.

Tento pohřeb se od Juliina lišil. Onen prvý v sobě měl cosi slavnostního, pro řečníka to byla příležitost oslavit velkou ženu i celou svou rodinu. Mnoho tu sice bylo

podobného; ze skříně, kam nedávno uschoval masky obou Mariů, vyňal *imagines* rodu Cornelia Cinny a znovu podráždil Hortensia a Metella Kozlíka tím, že si je navlékli herci k pohřebnímu obřadu; a třebaže nebylo zvykem chvalořečit mladou ženu z roster, podstoupil Caesar znovu celý tento veřejný obřad. Tentokrát však nikoli na oslavu. Hovořil tiše, omezil svá slova na radost, jakou poznal v její společnosti a jež ho utěšovala, když jako chlapec pozbyl svobody. Promlouval o jejím úsměvu, o hrozném žíněném rouchu, které si poslušně tkala pro svůj osud flaminiky Dialis. Mluvil o dcerce, kterou za řeči držel v náruči. A plakal.

Končil těmito slovy: „Zakusit nelze jiný žal než ten, který sami pociťujeme ve svém nitru. Taková už je tragédie bolesti – že každý z nás považuje své neštěstí za horší, než jsou strasti kohokoli druhého. Doznávám zde jedno: jsem studený a tvrdý muž, jenž nejvíc ze všeho miluje svou *dignitas.* Kdysi jsem odmítl se s Cinnovou dcerou rozvést. Tehdy jsem se domníval, že Sullovu rozkazu, abych se jí zřekl, se vzpírám jen pro svůj osobní prospěch a pro možnosti, které se mi tím otevírají. Nu, už jsem tu pověděl, jaké podstaty je tragédie žalu. Jenomže ani ta není naprosto *ničím* ve srovnání s poznáním, že za celý život nejsme schopni docenit, co pro nás kdo znamená, dokud nám ten blízký člověk neumře."

Nikdo nepozdravoval jásotem *imago* Lucia Cornelia Cinny ani podoby jeho předků. Avšak celý Řím plakal tak upřímně, že už podruhé během dvou *nundin* shledávali Caesarovi nepřátelé, že jsou vůči němu bezmocní.

* * *

Jeho matka jako by naráz zestárla o celé roky, zničená a zlomená. Nesnadná situace pro syna, jehož pokusy utěšit ji objetími a polibky ještě stále nevraživě odmítala.

Jsem snad já tak chladný a tvrdý jen proto, že i ona je studená a nepřístupná? Jenomže ona se přece takhle mrazivě a odmítavě chová jen vůči mně! Och, proč mi to jen dělá? Hle, jak truchlí pro Cinnillu! A jak truchlila pro toho strašlivého starého Sullu!

Kdybych byl ženou, bylo by mi nesmírnou útěchou dítě. Jenomže já jsem římský aristokrat a pro římského šlechtice jsou děti něčím na samém okraji jeho života. Kolikrát já jsem vůbec spatřil svého otce? A o čem jsem si s ním kdy mohl promluvit?

„*Mater*," řekl, „nechávám ti tu malou Julii, abys ji přijala za vlastní. Je jí skoro právě tolik, jako bylo Cinnille, když k nám přišla, aby tu s námi žila. Časem ti tu prázdnotu dokáže vyplnit. Nepokusím se ti ji nikdy odvést."

„Patřila ke mně, od chvíle, kdy se narodila," řekla Aurelia, „a já jsem to dobře věděla."

Přišoural se starý Strophantus, pohlédl uslzenýma očima na matku a na syna a opět se odbelhal.

„Musím napsat strýci Publiovi do Smyrny," řekla Aurelia. „On je další takový, který všechny přežil, chudák stará."

„Ano, *mater*, napiš mu, prosím."

„V jednom tě nedokážu pochopit, Caesare – když se chováš jako malé dítě, které si snědlo medový koláč a pláče, protože myslelo, že mu z něj neubyde."

„A co tuhle poznámku vyvolalo?"

„To, cos řekl v proslovu nad Julií. Že jsem ti musela být matkou i otcem, takže mi nevybylo na objetí a polibky, jakými tě laskala Julia. Když jsem ta slova slyšela,

ulevilo se mi. Konečně jsi to pochopil, řekla jsem si. Ale teď cítím, že tě to pořád ještě trápí, zrovna tak jako předtím. Přijmi už tenhle svůj úděl, synku. Jsi pro mě přece víc než můj vlastní život, víc než malá Julia, víc než Cinnilla, než kdokoli v mém životě. Znamenáš pro mne i víc, než co pro mne znamenal tvůj otec. A víc, než by pro mne kdy byl mohl znamenat Sulla, kdybych takové slabosti byla propadla. Jestliže mezi námi nemůže konečně nastat mír, nemohli bychom spolu uzavřít alespoň příměří?“

Neznatelně se usmál. „Proč ne?“

„Bude ti dobře, jen co odejdeš z Říma, Caesare.“

„To mi řekla už Cinnilla.“

„Měla pravdu. Nic nedokáže nikdy odvát tvůj žal nad její smrtí, ale svěží vítr na moři odfoukne všechnu tu ostatní veteš, co se ti usadila v mysli. Uvidíš, jak ti zase začne ta tvá hlava pracovat. Ona zahálet nedokáže!“

Nedokáže, říkal si ozvěnou Caesar, když projížděl oněch pár mil mezi Římem a Ostií, kde už na něho čekala jeho loď. To je pravda. Mohu být ubitý na těle i na duchu, ale mé hlavy se to netkne. Čekají na mě nové věci, noví lidé, nová země, kterou je třeba poznat – a nikde žádný Lucullus! Přečkám to! Vydržím!

FINIS

AUTORČIN DOVĚTEK

Třebaže *Přízeň Fortuny* není zdaleka posledním dílem mého románového cyklu, končí v tomto svazku přesto ona etapa římských dějin, kde jsou starověké prameny ještě dosti kusé, neboť o této době mlčí Livius i Cassius Dio, a také Ciceronovo nejplodnější údobí mělo teprve nadejít. Výsledkem bylo, že jsem v prvých třech knihách mohla obsáhnout téměř všechny historické děje této doby, od jednoho konce Středozemního moře až po druhý. *Přízeň Fortuny* z tohoto důvodu představuje jistý obrat v mém přístupu k základnímu tématu, které jsem si zvolila a jímž je soumrak římské republiky. Zejména další díly, které následují a budou ještě následovat, se pak soustřeďují spíše na úžeji vymezené příběhy než na široký historický pohled, což – jak jsem přesvědčena – má své přednosti jak pro čtenáře, tak i pro autorku.

I *Přízeň Fortuny* už ovšem těží z narůstajícího objemu poznatků o starověku, takže se v příběhu mohla například s plnou věrohodností objevit i dvě zvířata – pes náležející manželce bíthýnského krále Níkoméda a pověstná srnečka Quinta Sertoria. Existence obou je řádně historicky doložena; o psovi píše Strabón, o smečce Plútarchos.

Přízeň Fortuny svým dějem dospívá k období římských dějin, s nímž si ke škodě historie občas tak rád zaflirtuje Hollywood. V mé knize se čtenář setká s pohledem na Spartaka, který se poněkud liší od jeho celuloidového portrétu. Pro nedostatek prostoru na tomto místě nemohu – a ani nechci – dopodrobna rozvádět, proč jsem se rozhodla ukázat Spartaka právě tak, jak jsem to učinila. Odborníci naleznou odpověď na tuto otázku patrně přímo v textu.

* * *

Glosář byl upraven tak, aby posloužil především čtenářům tohoto dílu; čtenář asi postřehne, že z něho byly vypuštěny některé statě obecnější povahy, jako například *ocel* nebo *víno.* Pokud bych ostatně text slovníčku nekrátila, rozrůstal by se neúnosně s každým novým svazkem, a prostorové i časové důvody pochopitelně brání, aby se posléze nestával delší než sám příběh.

Těm, kdo mají o historické pozadí hlubší zájem, poslouží informacemi o většině reálií glosáře předchozích dílů. Trvale chci ve slovníčku zachovat hesla týkající se struktury vlády v republikánském Římě, pozměňovaná ovšem podle toho, jak se v ní postupně projevovaly nové zákony a působení předních osobností doby. Z údajů o místopisu a o národech starověku jsou do glosáře pojaty jen ty, u nichž lze předpokládat, že si u nich čtenář nebo čtenářka budou chtít poněkud osvěžit paměť. K nejzajímavějším novým heslům náleží statě o lodích, které v ději čím dál tím víc začínají nabývat na významu. Právě proto se v glosáři k *Přízni Fortuny* nově objevuje *biréma, hemiolia, obchodní loď, myoparo, quinqueréma, šestnáctka* a *triréma.*

* * *

Pokud jde o kresby, opírá se jak „mladistvý“ portrét Pompeiův, tak i jeho podoba ve věku třiceti let o jeho autentické sochařské portréty, bysty. Caesarova tvář v raných letech byla odvozena z bysty muže středního věku a představovala o něco snadnější úlohu než zobrazení Pompeia, neboť Caesar si na rozdíl od něho zachoval štíhlou postavu ze svého mládí. Kresba Sully vychází z jeho bysty. Probíhají samozřejmě spory o to, která z obou dochovaných byst Sullu vlastně představuje: jedna ukazuje mladého muže před čtyřicítkou, druhá vysloveného starce. Já osobně se domnívám, že Sullu ukazují *obě dvě.* Uši, nos, brada, tvar obličeje i vrásky jsou na nich shodné. Pohledný zralý muž zachycený onou první má však na druhé už nasazenu kudrnatou paruku (a že jde o paruku, dokládají dva pramínky naprosto rovných vlasů vykukující zpod ní před ušima), je nyní bezzubý (což mu zdánlivě prodlužuje bradu) a v nedávné minulosti kromě toho zřejmě značně zhubl. Jelikož Sullovi bylo pouhých dvaašedesát let, když zemřel, musela choroba přímo strašným způsobem naráz zpustošit i jeho vzhled – což je plně v souladu s tím, co píše Plútarchos. Rovněž pro portrét Lucia Licinia Luculla mi byla předlohou autentická bysta.

Zbývají Metellus Pius, Quintus Sertorius a Crassus; pro inspiraci k nakreslení jejich tváří jsem vesměs sáhla k neidentifikovaným portrétním bystám ze sklonku republiky. V *Prvním muži Říma* jsem už jednu takovou anonymní bystu „omladila“, abych získala tvář mladého Sertoria; i nyní jsem ji použila v té podobě, v jaké se bysta dochovala, až na to, že jsem místo levého oka nakreslila jizevnatou tkáň (pro jejíž vzhled jsem si vyhledala fotografii v současné odborné literatuře).

U jediného ze skutečně velikých mužů oné doby, Marka Licinia Crassa, se nám nedochovala žádná autentická podoba. Zvolila jsem tedy další neidentifikovanou bystu, sochařský portrét podsaditého muže s poklidným výrazem, neboť podle toho, co o Crassovi víme, to musel být poněkud obtloustlý flegmatik – alespoň na pohled. Jinak by totiž ironické narážky na jeho podobu s tažným volem postrádaly všechen smysl.

Král Níkomédés nemá skutečnou tvář; třebaže je dochován jeho profil na mincích, trvají neshody o tom, zda po Níkomédovi II. (onom Níkomédovi, s nímž se roku 97 př.n.l. setkal Marius) nevládli ještě další dva králové téhož jména, Níkomédés III. a Níkomédés IV., anebo zda skutečně šlo – v opačném případě – stále o touž osobu, jejíž vláda byla pouze přerušena jejím římským exilem. Ať tomu bylo jakkoli, vybrala jsem si za předlohu další bezejmennou bystu republikánského data, která poněkud připomíná zmíněný Níkomédův profil, třebaže tato bysta samozřejmě není ozdobena diadémem, a žádného krále proto zobrazovat nemohla. Chtěla jsem hlavně, aby si čtenář mohl učinit představu, jak vlastně takový diadém nasazený na hlavě vyhlížel.

Ráda bych předem ušetřila námahu těm čtenářům, kteří by se rozhodli poslat mi připomínku k barvě Caesarových očí, takže chci na tomto místě povědět, že samozřejmě vím, jak o Caesarových očích hovoří Suetonius – popsal je slovy „n*igris vegetisque oculis*“, což se zpravidla překládá jako „bystré černé zraky“, nebo „živé černé oči“. Jenomže Suetonius také uvádí, že byl Caesar světlovlasý, a hlavně toto všechno psal sto padesát let po Caesarově smrti; to je dlouhá doba a mohla způsobit, že portrétní bysty nedochovaly – po četných přemalbách, jimiž byly osvěžovány – barvu očí s dostatečnou věrností. Kombinace světlých vlasů a tmavých očí je dosti vzácná. Caesarův prasynovec Augustus byl rovněž blondýn; o jeho očích se dočteme, že byly šedé, což je barva, která je u světlovlasého člověka mnohem obvyklejší. Světlé oči s

temným kroužkem na obvodu duhovky působí vždy pronikavým dojmem, takže jsem se rozhodla odchýlit se raději od Suetoniova popisu barvy očí než od jeho obecnějšího popisu světlovlasého muže; Plútarchos, jenž nás popisem Caesarova vzhledu příliš neuspokojí, se nicméně zmiňuje o tom, že měl bělostnou kůži. Velleius Paterculus říká, že „Caesar předčil všechny svým tělesným půvabem“. Od Suetonia se dozvídáme, že byl vysoký, štíhlý, ale dokonale urostlý. Nechtěla bych ve čtenářích ovšem vzbudit dojem, že jsem jako autorka podlehla pokušení vybavit hlavní postavu historického románu vynikajícím fyzickým vzhledem, jaký ve skutečnosti postrádala! Jenomže ono Caesarovi doopravdy nechybělo nic z toho všeho – mozek, půvab, tělesná výška ani mužná postava!

Ještě jedna poznámka k tomuto tématu a pak už nechám busty na pokoji; kresby zachovávají všechny proporce, takže ty tváře, které se vyznačují nepřirozeně zvětšenýma očima, odrážejí záměr autora původní skulptury, jenž se možná tímto rysem chtěl svému model zavděčit. Pro Římany byly totiž velké oči nejvýraznějším prvkem krásy.

* * *

Chtěla bych také ulehčit těm, kdo se asi budou trochu škrábat za ušima kvůli tomu, že se Pompeiovy dopisy senátu značně liší od verze dochované u Sallustia, i proto, že Ciceronovy řeči před soudem nejsou totožné s těmi, které se nám dochovaly: panují jisté pochyby o tom, s jakou přesností vlastně Sallustius reprodukuje Pompeiovu korespondenci, a Cicero zase své řeči před jejich písemným zveřejněním přece celé přepisoval! A tak jsem raději volila jazyk, jaký je mi přirozený. Pokud pak jde o slony, je třeba mít na paměti, že Římanům byli známi tlustokožci afričtí, nikoli indičtí, a že africký slon je mnohem větší a že je ho mnohem obtížnější zkrotit.

* * *

Pokud se bude někdo z čtenářů zajímat o podrobnou bibliografii, uvítám, když se na mě prostřednictvím mého nakladatele obrátí písemně.

* * *

Příští díl cyklu se bude jmenovat *Caesarovy Římanky.*

GLOSÁŘ

– > – viz toto heslo

absolvo
Termín, jímž v Římě porotci hlasovali pro osvobození obžalovaného. Užívalo se ho u soudu, nikoli na sněmech.

Aeneas
Dardanský princ, syn Anchísa, krále Dardanů z Tróady, a bohyně Afrodíty (pro Římany to byla Venuše). Když Tróju (kterou Římané nazývali Ilium) dobylo Agamemnónovo vojsko, uprchl z hořícího města se stařičkým otcem na plecích a s Palladiem pod paží. Po mnoha dobrodružstvích dorazil až do Latia a stal se zakladatelem rodu, z něhož pocházeli všichni skuteční Římané. Jeho syn, nazývaný Ascanius nebo Iulus, byl přímým předkem rodu Juliů.

Ager Gallicus
Doslova *země Galů.* Přesné vymezení a rozměry tohoto území známy nejsou, víme však, že leželo na březích Jaderského moře, zčásti na půdě italského poloostrova, zčásti v Italské Galii. Jeho jižní hranici snad tvořila řeka Aesis, severní hranice neležela příliš daleko od Ariminia. Původně bylo domovem galského kmene Senonů, kteří se tam usídlili po vpádu prvního krále Brenna roku 390 př.n.l.; když se pak Řím této části Itálie zmocnil, bylo včleněno do římského *ager publicus.* Roku 232 př.n.l. ho Gaius Flaminius rozparceloval a rozdělil jednotlivým vlastníkům, takže nadále přestalo být považováno za majetek státu.

ager publicus
Pozemky v římském veřejném vlastnictví, získané většinou jako válečná kořist anebo konfiskované původním držitelům jako trest za jejich neloajálnost. To platilo především o ager publicus v Itálii. *Ager publiecs* existoval rovněž v Italské Galii a ve všech zámořských provinciích. Jeho využití bylo v pravomoci censorů (zpravidla se tak dělo formou pronájmu velkých pozemkových celků), značná část této půdy ovšem ležela ladem.

Agger
Dvojitý pás mohutného opevnění. Agger byl součástí serviovských hradeb a chránil město z jeho nejzranitelnější strany, od Campu Esquilinu.

agora
Otevřené prostranství, zpravidla obklopené kolonádami a veřejnými budovami, které v každém řeckém nebo helénistickém městě sloužilo jako veřejné shromaždiště a středisko občanského života. Jeho římským ekvivalentem bylo forum.

AMOR
Doslova „láska“. Vzhledem k tomu, že čteno pozpátku zní toto slovo ROMA, Římané v době republiky běžně věřili, že *Amor* je důležité tajné jméno Říma, jež v této souvislosti nesmělo být nikdy vysloveno nahlas.

Anatolie
Zhruba řečeno území soudobého asijského Turecka. Ve starověku tuto oblast tvořily Bíthýnie, Mýsie, římská provincie Asia, Frygie, Pisídie, Pamfýlie, Kilikie, Paflagonie, Galatie, Pontos, Kappadokie a Armenia Parva.

Ancus Marcius
Čtvrtý král Říma, kterého pak rod Marciů (zejména větev s cognominem Rex) uváděl jako svého předka; bylo to málo pravděpodobné, jelikož Marciové byli plebejové. Ancus Marcius údajně kolonizoval Ostii, není ovšem jasné, zda spíše neodňal solné jámy při ústí Tiberu jejich etruským vlastníkům vojenskou silou. Řím za jeho vlády vzkvétal. Dílem, které ho přetrvalo, byl Dřevěný most, Pons Sublicius. Ancus Marcius zemřel dle tradice roku 617 př.n.l. a zanechal po sobě syny, kteří po něm nezdědili jeho trůn – stalo se to zdrojem pozdějších konfliktů.

animus
Duch, duše. Nejlepší definici jsem nalezla v oxfordském latinském slovníku, takže ji ocituji: „Mysl v protikladu k tělu, mysl nebo duch, jenž spolu s tělem vytváří celistvou osobnost.“ Existují i další výklady, avšak právě tento odpovídá smyslu, v jakém se pojmu *animus* užívá v této knize. Nesmíme ovšem zapomenout na to, že Římanům byla jakákoli víra v nesmrtelnost duše zcela cizí.

arkáda
Zastřešená dlouhá řada obchodů po obou stranách úzkého chodníku. Představu o tom, jak asi vypadaly starověké arkády nesené sloupy a oblouky, může poskytnout třeba soudobý istanbulský krytý bazar.

Armenia Magna
Starověká Armenia Magna, Velká Arménie, se rozkládala od jižního Kavkazu až po řeku Araxés a od Kaspického moře na východě až po prameny Eufratu na západě. Byl to kraj převážně hornatý a dosti studený.

Armenia Parva
Třebaže podle jména to byla Malá Arménie, nebylo toto nevelké skalnaté horské území na horním toku řek Eufratu a Arsania součástí arménského království. Až do doby, kdy se ho zmocnil pontský král Mithridatés VI., mu vládl domácí královský rod, jenž však byl tak jako tak poddán spíše Pontu než Velké Arménii.

armillae
široké stříbrné nebo zlaté náramky udělované za odměnu římským legionářům, centurionům, nižším důstojníkům a nižším vojenským tribunům.

Arvernové
Keltský kmen, který sídlil na území kolem severní části pohoří Cebenna (dnešní Cévennes) v Zaalpské Galii.

atrium
Hlavní přijímací prostor římského obytného domu. Jeho střecha byla uprostřed zpravidla otevřená *(compluvium),* v jeho nezakrytém pravoúhelníkovitém středu byla vodní nádržka *(impluvium),* původně sloužící jako zásobárna vody pro domácí potřebu. V době pozdní republiky měla už jen ozdobnou povahu.

auctoritas
Latinský termín, který se nesnadno překládá, neboť v sobě obsahuje mnohem víc než dnešní význam slova *autorita.* Vyjadřoval výjimečnost, vliv, vedoucí postavení, význam ve veřejném životě – zejména však schopnost ovlivnit věci prostou váhou osobnosti svého nositele. *Auctoritas* přinášel v Římě již sám o sobě svému nositeli každý magistrátský úřad, nebyla však výsadou jen pro ty, kdo je zastávali; vybaven jí dále byl i první senátor, pontifex maximus, další kněží a augurové, konsulárové, ba i někteří jednotlivci jako soukromé osoby. Třebaže například nejproslulejší ze všech senátorů ze „zadních lavic" Publius Cornelius Cethegus nedosáhl nikdy žádného magistrátního úřadu, jeho *auctoritas* měla neobyčejnou váhu. *Auctoritas* znamenala autoritu uznávanou veřejným míněním.

augur
Kněz, jehož povinností bylo usuzovat o vůli bohů podle určitých jevů. Spolu s dalšími augury tvořil *kolegium augurů,* oficiální orgán státu, jenž míval dvanáct členů (zpravidla šest patricijů a šest plebejů), dokud v roce 81 př.n.l. Sulla tento počet nezvýšil na patnáct; nadále pak už podíl plebejů v kolegiu augurů trvale převažoval o jednoho člena. Nové členy původně kooptovalo kolegium augurů samo, avšak roku 104 př.n.l. prosadil Gnaeus Domitius Ahenobarbus zákon, podle něhož byli všichni příští augurové voleni shromážděním sedmnácti tribuí (vybraných z celkového počtu pětatřiceti losem). Augur nepředpovídal budoucnost ani nevěstil podle vlastních představ; zkoumal toliko určité předměty nebo jevy, které měly poskytovat představu, zda zamýšlený počin má anebo nemá přízeň bohů, ať už šlo o konání -> *contio,* vypovězení války, předložení nového zákona anebo jinou státní záležitost včetně voleb. K výkladu příslušných znamení existovala dokonce závazná příručka, jíž se augur řídil; augurové tedy věstili „podle knihy". Augur nosil -> *togu trabeu,* dalším jeho odznakem byla dlouhá zakřivená berla zvaná *lituus.*

auxilia
Oddíly složené z bojovníků, kteří nebyli římskými občany, a začleněné do římské armády byly známy pod jménem *auxilia,* pomocné jednotky. Nazývaly se tak i jezdecké sbory. V době Sullovy diktatury už se v této složce armády pěchota prakticky nevyskytovala, zatímco jízda tvořila její podstatnou část.

bakchický
Vztahující se k bohu Bakchovi (v řečtině Dionýsovi), jenž byl patronem vína a přeneseně též pijácké bujnosti. V rané a střední době římské republiky se na výstřelky v

pití pohlíželo dosti přísně, zakročovaly proti nim i některé zákony; v Sullových časech už do tohoto postoje pronikla jistá shovívavost.

barbar
Termín je řeckého původu a má silný onomatopoický nádech; při prvním poslechu řeči těchto národů měli Řekové dojem, že jde o zvuky zvířecí, podobné štěkotu – „bar-bar". Slova se neužívalo k označení kmenů a národů sídlících na březích Středozemního moře, vztahovalo se převážně na plemena a národnosti považované za necivilizované, kterým podle úsudku Římanů chyběla kultura hodná úcty a ocenění. Za barbary byli označováni Galové, Germáni, Skythové, Sarmati a ostatní obyvatelé stepí.

bazilika
Velká budova určené pro veřejné záležitosti, například zasedání soudu, a také pro obchodní činnost, jak pro krámy, tak i pro kanceláře. Bývala dvoupatrová, osvětlená okny ve střešním nástavci, její součástí byly podél obou stran i obchodní arkády, které by se daly označit jako podloubí. Ačkoli po dostavění bazilik pak o ně už pečovali édilové, jejich budování se ujímali přední římští aristokrati. První z bazilik postavil Cato Censorius, byla umístěna v ulici Clivus Argentarius v přímém sousedství budovy senátu a nazývala se Basilica Porcia; sídlily v ní bankovní firmy, dále v ní mělo své sídlo i kolegium tribunů lidu. V době, kdy se odehrávaly příběhy této knihy, už kromě ní stály také Basilica Sempronia, Basilica Aemilia a Basilica Opimia.

Bellona
Římská bohyně války. Její chrám stál vně *pomeria* neboli posvátného okrsku města, na Martově poli. Obřady v něm vykonávala zvláštní skupina kněží nazývaných *fetiales.* Před Belloniným chrámem byl rozlehlý prázdný pozemek známý pod názvem *nepřátelské území.*

biréma
Loď stavěná pro válečné účely, poháněná především vesly (třebaže byla vybavena i stěžněm a plachtou, které ovšem posádka nechávala na břehu, kdykoli se předpokládalo bojové nasazení plavidla). Některé birémy byly zakryty nebo alespoň částečně kryty palubou, většinou však byly otevřené. Zdá se dosti pravděpodobné, že veslaři byli umístěni ve dvou úrovních, přičemž horní lavice veslařů byla vysunuta na krakorci za bok lodě, zatímco vesla dolní řady procházela otvory v bocích. K její stavbě se používalo jedle anebo jiného lehkého jehličnatého dřeva, takže birém bylo pro jejich nízkou váhu možno použít jenom na *velice* klidném moři. Byly spíše protáhlé (poměr jejich šířky a délky byl asi 1: 7) a na délku měřily patrně něco kolem třiceti metrů. Veslařů nesly kolem stovky. Těsně pod čárou ponoru čněl z přídě dubový, bronzem okovaný kloun určený pro najíždění proti nepřátelským plavidlům a k jejich potápění. Biréma nebyla užívána ani k převozu výsadkových jednotek, ani k boji muže proti muži po zahákování jiné lodi. V celém starověkém Řecku a v republikánském i v císařském Římě tvořili posádky veslic profesionální veslaři, *nikdy* otroci. Otročtí veslaři byli až produktem křesťanského údobí.

Boreás
Severní vítr.

caelum grave et pestilens
Malárie.

Campus Esquilinus
Planina před serviovskými hradbami a před dvojitým opevněním Aggeru, mezi Querquetulskou a Collinskou bránou. Zde byla jedna z římských nekropolí.

Campus Lanatarius
Rovinaté území uvnitř serviovských hradeb v přilehlé části Aventina. Leželo mezi Rauduculskou a Naevijskou bránou. Byly zde umístěny jatky a rozsáhlé objekty k ustájení dobytka před porážkou.

Campus Martius
Mariovo pole, pláň ležící na sever od serviovských hradeb, ohraničená na jihu Kapitolem a na východě Pincijským pahorkem; zbylou hranici tvořilo velké ohbí Tiberu. V republikánském období to ještě nebylo zabydlené předměstí Říma, nýbrž místo, kde tábořily armády triumfujících vojevůdců, kde prodělávala mládež výcvik ve zbrani a kde bývala ustájena a cvičena spřežení účastnící se vozatajských závodů; scházely se tu centurijní sněmy, zelinářské zahrady zde soupeřily o prostor s veřejnou zelení. V ostrém ohbí řeky bylo Trigarium s tůněmi, kam se chodilo plavat, a v jejich těsném sousedství vyvěraly léčivé horké minerální prameny nazývané Tarentum. Napříč Martovým polem směrem k severu probíhala Via Lata (Via Flaminia) na své trase k Mulvijskému mostu, v pravém úhlu tuto cestu protínala Via Recta.

Capenská brána
Porta Capena. Jedna ze dvou strategicky nejdůležitějších bran v Římě (druhou byla Collinská brána). Ležela za Cirkem Maximem, za ní pak začínala silnice, jež se poté asi ve vzdálenosti jednoho kilometru štěpila ve dvě samostatné hlavní cesty – Via Appia a Via Latina.

capite censi
Proletarii, nejchudší vrstva Římanů. Doslova „započítávaní podle hlav“, neboť jediné, co při sčítání lidu mohli úředníci s těmito nemajetnými občany udělat, bylo fyzicky je spočíst. Byli příliš chudí na to, aby mohli patřit do některé z pěti majetkových tříd, náleželi převážnou většinou do městských tribuí, takže jejich hlasy nestály svým významem vůbec za řeč. Byli proto bez jakéhokoli politického významu – pokud ovšem dostali dost najíst a pokud pro ně byl zajištěn dostatek zábavy, tak aby se nebouřili. Ti *capite censi,* kteří žili na venkově, sice do jisté míry představovali cenné voličstvo, jenomže si jen zřídka mohli dovolit dostavit se v čase voleb do Říma. *Capite censi* nebyli ani politicky uvědomělí, ani neměli zájem na tom, jakým způsobem funguje vláda v Římě a nebyli také nijak zvlášť postiženi revolucí. Obezřetně jsem se vyhýbala termínům „masy“ nebo „proletariát“, neboť jejich postmarxistický obsah nelze uplatnit na chudinu starověku. Zdá se, že to byli vcelku činorodí, šťastní, poněkud neotesaní lidé, naprosto nepropadali servilitě, vynikajícím způsobem dokázali odhadnout svůj vlastní význam a chyběl jim jakýkoli respekt vůči mocným římského světa. Měli ovšem své nesporné hrdiny; k hlavním zřejmě náležel Gaius Marius – ovšem toliko do příchodu Caesara, jehož pak bezmezně uctívali. Nevyhnutelným

důsledkem ovšem bylo, že se nijak nestavěli proti vojenské nadvládě a proti představám, že se Řím prostě musí stát největším na světě.

carcer
Vězení. Bylo to alternativní jméno užívané pro Tullianum.

Carinae
Jedna z nejluxusnějších římských obytných čtvrtí. Zaujímala severozápadní část temena pahorku Oppius a zahrnovala i Fagutal. Rozprostírala se od Velie až po Clivus Pullius. Hleděla dolů k jihovýchodu, přes bažiny Palus Ceroliae směrem k Aventinu.

Cassiterides
Cínové ostrovy, dnes známé pod názvem Scilly. Leží při jihozápadním cípu anglického poloostrova Cornwall. Cín těžený v Cornwallu byl ve starověku dopravován na Cassiteridy, které sloužily za překladiště. Crassův otec se na ně vypravil v roce 95 př.n.l.

Castor
Ono vždy zmiňované z božských dvojčat. Celé náležité jméno impozantní stavby na Foru Romanu sice znělo *chrám Castora a Polluka* (nazývaných také Dioskúrové), Římané mu však zpravidla zkráceně říkali jen *Castorův chrám.* Vedlo to k mnoha žertům, kdy v různých situacích druhý z těchto dvou představitelů božské prasíly, Pollux, přicházel jaksi zkrátka. Z náboženského hlediska náleželi Castor a Pollux k předním božstvům uctívaným Římany, snad i proto, že podobně jako Romulus a Remus to byla dvojčata.

cavea
Viz heslo -> *divadlo.*

cella
Místnost bez bližšího označení nebo určení (anebo u prostor v obytných domech bez určitého účelu). Místnost v chrámě se nazývala vždy cella, v soukromém domě to mohl být například sklep.

censor
Censor byl nejvyšším z římských magistrátů (úředníků), třebaže neměl imperium, a nedoprovázeli ho proto liktoři. Censoři byli dva, voleni byli centurijním sněmem na období pěti let (které se nazývalo *lustrum**);*** hlavní činnost censorů však bývala zpravidla omezena na prvních osmnáct měsíců tohoto období; lustrum bylo zahajováno zvláštním druhem oběti, jmenovala se *suovetaurilia* a tvořilo ji prase, ovce a vůl. Censorem se nemohl stát nikdo, kdo předtím už neabsolvoval úřad konsula, kromě toho se o censorství ucházeli jen ti konsulárové, jejichž *auctoritas* a *dignitas* byly zcela mimořádné. Censoři zkoumali a regulovali členství v senátu a v jezdeckém stavu a řídili provádění censu, všeobecného **sčí**tání občanů v celém římském světě. V jejich pravomoci bylo přesouvat občany z jejich tribue do jiné stejně tak jako z jedné třídy do druhé. Prováděli kontrolu majetku vzhledem k zařazení občana do tříd. Uzavírali také jménem státu veškeré hospodářské smlouvy, od pronájmu výběru daní až po veřejné práce. Roku 81 př.n.l. Sulla tento úřad podstatně omezil.

census
Každých pět let uváděli censoři seznam římských občanů do aktuálního stavu. V zápisech bylo uvedeno jméno každého římského občana mužského pohlaví společně **s** údaji o jeho tribui, o majetkové třídě, k níž přísluší, o jeho nemovitém majetku a jmění a o jeho rodině. Jako římští občané se nezapisovaly ženy ani děti, třebaže jsou ve starověkých pramenech doloženy i případy, z nichž je zřejmé, že právoplatné římské občanství bylo udělováno i některým ženám. Census města Říma byl pořizován na Martově poli ve zvláštním pavilonu, který se k tomuto účelu pokaždé stavěl; ti, kdo bydleli jinde v Itálii, byli povinni dostavit se ke sčítání do úřadu v nejbližším městě, které soupisy vedlo, a ti, kdo žili za hranicemi a v zámoří, museli předstoupit před správce provincie. Existuje však pramen, podle něhož censoři z roku 97 př.n.l. Lucius Valerius Flaccus a Marcus Antonius Orator podstatně změnili způsob, jakým se zapisovali občané žijící sice mimo město Řím, avšak na půdě Itálie.

centunculus
Plášť nebo přikrývka vyrobená sešitím mnohobarevných ústřižků látky.

centurie
Jakékoli uskupení stovky mužů. To nejdůležitější ovšem představovala základní organizační jednotka římských legií, která rovněž čítala sto mužů. Rovněž jednotlivé třídy se v centurijním shromáždění původně dále dělily na skupiny po stovkách, později však už bylo v každé centurii zařazeno mnohonásobně více občanů, kdežto vojenská centurie měla asi osmdesát mužů.

centurijní shromáždění
Viz -> *sněmy.*

centurion
Profesionální člen velitelského systému jak v legiích postavených z římských občanů, tak i v pomocných pěších sborech. Je chyba vidět v centurionovi jakousi obdobu dnešních poddůstojníků; centurioni požívali značně výsadního postavení, nijak nezkomplikovaného moderními společenskými přehradami mezi důstojníky a poddůstojníky. Poražený římský vojevůdce nehnul brvou, jestliže ztratil třeba i vysoce postaveného vojenského tribuna, zato si však rval vlasy, přišel-li o své centuriony. Hodnost centurionů byla odstupňována; nejmladší centurioni veleli skupině osmdesáti vojáků a dvaceti mužům nebojových sil, ale jak vlastně vypadal další postup takového centuriona v zjevně dobře propracovaném systému zvyšující se odpovědnosti a pravomoci, přesně nevíme. V republikánské armádě měla po reorganizaci provedené Gaiem Mariem každá kohorta šest centurionů; služebně nejvyšší z nich, pilus *prior*, velel jak první centurii své kohorty, tak i celé kohortě. Rovněž deset mužů velících deseti kohortám tvořícím jednu legii bylo hodnostně rozlišeno, přičemž *primus pilus* (tento termín byl později stažen na *primipilus),* služebně nejstarší centurion legie, byl podřízen přímo veliteli legie (jímž byl buď jeden z volených vojenských tribunů, anebo jeden z vojevůdcových legátů). V dobách republiky byli do hodnosti centurionů povyšováni řadoví vojáci. Centurion byl vybaven určitými jasně rozpoznatelnými odznaky své hodnosti: nosil chrániče holeni, ochrannou košili nikoli drátěnou, nýbrž z

kovových plátků, přilbu čnící špicemi do stran, nikoli dopředu a dozadu, a bytelný prut z révy. Nosíval zpravidla i řadu vyznamenání.

Circus Flaminius
Cirk na Martově poli nedaleko od Tiberu a Fora Holitoria. Byl zřízen roku 221 př.n.l. a sloužíval občas komiciálním schůzím, pokud bylo třeba, aby se plebejové anebo shromáždění všeho lidu sešli mimo pomerium. Zdá se, že byl občas používán i pro hry, ovšem jen pro takovou podívanou, na kterou se nehrnuly takové davy, jaké plnily Circus Maximus. Circus Flaminius pojal asi padesát tisíc diváků.

Circus Maximus
Starý cirk vybudovaný králem Tarquiniem Priskem, dříve než vznikla republika. Zcela vyplňoval Vallis Murcia, údolí mezi Palatinským a Aventinským pahorkem. Třebaže pojal až sto padesát tisíc diváků, je doloženo, že v době republiky byl i při hrách propuštěncům do Cirku Maxima odmítán přístup, tak jako kdyby byli otroci. Na hry se prostě dralo příliš mnoho lidí. Ženy směly v Cirku Maximu sedět spolu s muži.

citocacia
Celkem krotká latinská nadávka, název nepříjemně páchnoucí byliny.

citrusové dřevo
Nejdrahocennější řezbářský materiál antického Říma. Získával se z objemných výrůstků na kořenech cypřišovitého stromu, *Callitris quadrivivis vent.*, rostoucího v hornatině severní Afriky, od Ammónovy oázy a Kýrénaiky až po Atlas v Mauretánii. Navzdory svému pojmenování nemá nic společného s pomerančovníky ani citronovníky. Většina citrusového dřeva byla používána na desky stolků (upevněné zpravidla na nožce podstavce zhotoveného ze slonoviny a ze zlata), soustružily se však z něho i poháry. Do současnosti se sice nedochoval žádný takový stolek, zato existuje několik číší z citrusového dřeva, které jsou dokladem, že bylo vskutku nejušlechtilejší řezbářskou surovinou všech dob.

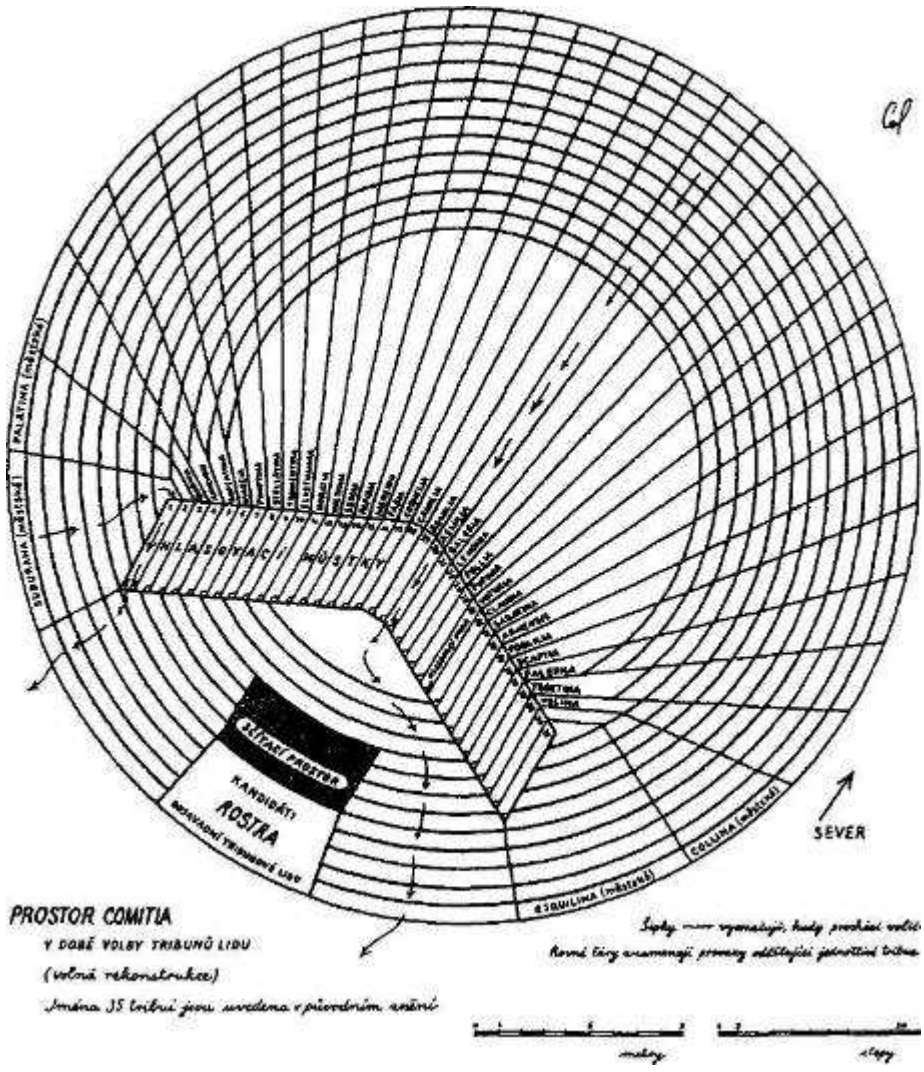
clivus
Strmá ulice.

cognomen
Poslední z jmen římského muže, jehož ctižádostí bylo odlišit se nějak od dalších příslušníků rodu, s nimiž měl shodné prvé jméno *(praenomen)* a rodové jméno *(nomen).* Mohl přijmout cognomen podle vlastní volby, tak jak to učinil Pompeius, jenž se ozdobil cognominem Magnus, anebo mohl setrvat při jménu, kterého se v jeho rodu či rodině užívalo jako cognomina již po celé generace, jako tomu bylo u Juliů s cognominem Caesar. V některých rodinách bylo třeba užívat i více než jednoho cognomina: tak byl například pojmenován Quintus Caecilius Metellus Pius Cornelianus Scipio Nasica, jenž byl adoptivním synem Metella Pia Hovňouska. Quintus bylo jeho první jméno (praenomen); Metellus Pius byla cognomina náležející jeho adoptivnímu otci; Cornelianus znamenalo, že pokrevně náleží do rodu Cornelių; a Scipio Nasica byla cognomina jeho skutečného pokrevního otce. Běžně byl znám jako Metellus Scipio, což představovalo přijatelný kompromis ve vztahu k jeho pokrevnímu i adoptivnímu rodu.

Cognomen se často odvozovalo od nějaké výrazné osobní charakteristiky nebo i tělesné vady – od velkých uší, plochých nohou, hrbu, otékajících nohou – anebo připomínalo mimořádné činy – tak jako u rodu Caeciliů Metellů, jehož členové přijímali cognomina Dalmaticus, Balearicus, Macedonicus, Numidicus, vesměs ve vztahu k zemím, které si jednotliví příslušníci rodu podrobili. K nejnápaditějším cognominům náležela bezesporu pojmenování vysloveně sarkastická – když například cognomen Lepidus, což znamená poctivec, zdobilo naprostého lotra – anebo mimořádně vtipná, když například muž tak jako tak už opatřený mnohonásobným cognominem – Gaius Julius Caesar Strabo Vopiscus – přišel ještě k jednomu dalšímu, Sesquiculus, což značilo, že je mnohem víc než Prďoch, totiž Jedenapůlprďoch.

Comitium

Velký kruhový prostor, v němž probíhala zasedání lidových sněmů (neboli *komicií).* Comitium bylo v dolní části Fora Romana, v těsném sousedství schodiště vedoucího k budově senátu a k Aemiliově bazilice; snižovalo se ke středu řadou stupňů, na nichž stávali účastníci shromáždění; na komiciích se nikdy nesedělo. Když bylo Comitium zcela naplněno, mohlo patrně pojmout něco kolem tří tisíc mužů. Rostra, která do Comitia z jedné strany zčásti pronikala, tvořila jeho řečnickou tribunu.

condemno
Výrok, kterého užívala porota, pokud shledala obžalovaného vinným. Termín se vyskytoval toliko při jednání soudů; soudy a sněmy měly své vlastní výrazivo.

confarreatio
Nejstarší a nejvíce svazující ze tří forem římských sňatků. V Sullově době jí užívali již jen patricijové, avšak ani pro patricije již nebyl tento typ svazku povinný. Jedním z důvodů, pro něž confarreatio ztratilo oblibu, byla skutečnost, že při něm nevěsta přecházela z otcovské moci přímo pod pravomoc manžela, takže měla mnohem méně volnosti než ženy uzavírající sňatek obvyklým způsobem; neměla možnost disponovat svým věnem ani volně podnikat. Druhá hlavní příčina nepopulárnosti confarreatia spočívala v mimořádně ztížené možnosti jeho zrušení; rozvod *(diffareatio)* byl po právní a náboženské stránce natolik znesnadněn, že vlastně nestál za úsilí, jež bylo třeba k jeho uskutečnění vyvinout, ledaže okolnosti jiné řešení prostě nepřipouštěly.

consultum
Termín pro rozhodnutí přijímaná senátem, jeho plné znění bylo *senatus consultum.* Takovéto usnesení senátu ovšem ještě nemělo sílu zákona. Aby se usnesení mohlo stát zákonem, muselo být consultum předloženo některému z lidových sněmů, tributnímu nebo centurijnímu, který ho pak hlasováním uzákonil – pokud ovšem členové tohoto shromáždění byli projednávanému consultu nakloněni. Četná consulta nicméně nebyla ani předkládána některému ze sněmů, ani odhlasována jako zákon, a přesto je celý Řím za zákon přijímal; patřila k nim rozhodnutí o ustanovení správců provincií, vyhlášení války a směrnice pro jejich vedení a vše, co bylo spojeno se zahraniční politikou. Platnost zákona dal těmto rozhodnutím senátu až Sulla v roce 81 př.n.l.

contio
Předběžná rokovací schůze k projednání návrhů zákonů nebo jiné agendy sněmů. Oba sněmy (centurijní a tributní) byly povinny svá rozhodnutí prodebatovat nejprve v contio, kde sice ještě nedocházelo k hlasování, ale jež přesto musela být formálně svolána zplnomocněným magistrátem.

contubernalis
Elév vojenské kariéry, nejnižší velitelská hodnost v římských legiích, nepočítaje v to centuriony. Centurion totiž nezačínal jako důstojnický elév, neboť na centuriony byli povyšováni zkušení řadoví vojáci.

corona civica
Druhé nejvyšší římské vojenské vyznamenání. Byl to vínek z dubových listů a dostával ho jako ocenění ten, kdo zachránil své spolubojovníky a kdo ovšem přitom udržel postavení, kde k záchraně došlo, až do konce bitvy. Byl udílen jen za podmínky, že zachránění vojáci před vojevůdcem odpřisáhli, že tomu tak skutečně bylo. R. Taylorová tvrdí, že k Sullovým reformám ústavy náleží i důležitá změna týkající se udělování nejvyšších vojenských vyznamenání, korun či věnců; podle příkladu Marka Fabia Butea totiž jejich nositelům údajně náleželo i členství v senátu, což by řešilo složitou otázku Caesarova vztahu vůči senátu (komplikovaného už tím, že jakožto flamen Dialis byl Caesar stejně členem senátu už od chvíle, kdy oblékl togu virilis). Gelzer s ní v tomto souhlasí – ovšem toliko v pouhé poznámce pod čarou!

corona graminea (obsidionalis)
Nejvyšší římské vojenské vyznamenání. Tento prostý věneček uvitý z trávy natrhané na bojišti (anebo z obilných klasů, pokud se bitva odehrávala v polích) byl udělován na místě a zajišťoval tomu, na jehož hlavu byl vložen, nesmrtelnou slávu, neboť za celou dobu trvání římské republiky ho získalo jen několik málo mužů. Podmínkou bylo, že zachránili svým osobním úsilím celou armádu. Korunou z trávy byli oceněni jak Quintus Sertorius, tak i Sulla.

cubitus
Řecká a asijská délková míra (loket), která mezi Římany nedošla zvláštní obliby; udávala se jako vzdálenost mezi loktem a špičkami prstů dospělého muže a činila asi 450 mm.

cultarius
Této podoby slova užívá Scullard; oxfordský latinský slovník dává přednost znění *cultrarius.* Byl to zaměstnanec státu pověřený náboženskými úkoly, jeho jedinou povinností se zdá být podřezávání hrdla obětních zvířat. Nicméně to v republikánském Římu byla pracovní náplň dokonce hned několika mužů současně – tolik se tehdy konalo obřadů vyžadujících obětování zvířete. Cultarius měl patrně za úkol i následné odklizem obětí a péči o obětní nářadí.

cunnus
Latinský vulgární a velice pohoršlivý termín pro ženský pohlavní orgán – „kunda“.

Cuppedenské tržiště
Různorodé specializované trhy v místech za horní částí Fora Romana na jeho východní straně, mezi ulicí Clivus Orbius a okrajem Fagutalu a Carinae. Prodávalo se na nich luxusní a speciální zboží, jako například pepř, koření, kadidlo, masti, oleje, balzámy; sloužilo také jako květinový trh, kde Římané a Římanky mohli koupit cokoli od kytice až po květinové girlandy na krk anebo uvité věnečky na hlavu. Až do doby, kdy byl pozemek tržiště odprodán, aby bylo z čeho financovat Sullovo tažení proti králi Mithridatovi, náležela tato půda státu.

Curia Hostilia
Budova senátu. Římané se domnívali, že ji vystavěl Tullus Hostilius, bájný třetí římský král, odtud i její jméno („radnice Hostiliova“).

cursus honorum
Viz heslo -> *magistráti.*

damno
Termín, jímž vyjadřovalo komiciální shromáždění rozsudek „vinen“. Neužívalo se ho u soudů, snad proto, že soudy neměly pravomoc vykonávat rozsudek smrti.

decurie
Skupina deseti mužů. Pořádkumilovní Římané potřebovali větší celky čítající stovky osob dále rozčlenit na desítky, které se snadněji uspořádají a řídí. Podle decurií tak byl

organizován senát (v čele každé decurie stál patricijský senátor), kolegium liktorů a patrně i ostatní kolegia různých specializovaných státních zřízenců. Uvažovalo se i o tom, že také vojenská centurie v legiích se dělila na desítky mužů, kteří sdíleli společný stan a společně se stravovali, avšak podle dochovaných zpráv tvořilo tyto nejmenší jednotky spíše osm vojáků. A jelikož centurie měla vojáků osmdesát, a ne sto, skládala se nejspíše z deseti skupin po osmi lidech. Dost možná, že ke každé osmici bojovníků byli přiděleni dva z celkového počtu dvaceti příslušníků nebojových sil centurie jako sluhové a pomocníci, čímž by byl onen oktet posléze přece jen doplněn na decurii.

demagog
Původně řecký pojem označující politika, který se obracel především k davům. Římský demagog (takřka nevyhnutelně šlo vždy o tribuna lidu) dával přednost prostoru Comitia před senátem, avšak jeho programem nebylo „osvobození mas“, a ani davy, které mu naslouchaly, se nerekrutovaly z řad chudiny. Termín prostě označoval muže spíše radikálních než ultrakonzervativních názorů.

denarius
S výjimkou jedné nebo dvou velice řídkých ražeb zlatých mincí byl denarius nejvyšším platidlem republiky. Byl z téměř ryzího stříbra, vážil kolem čtyř gramů a byl poměrně malý – zhruba velikosti našeho desetihaléře. Jeden talent se rovnal 6250 denariů. V oběživu se patrně vyskytovalo více denariů než sesterciů.

diadém
Diadém byla pevná bílá stuha asi 25 mm široká, na obou koncích vyšívaná a často ukončená třásněmi. Stala se symbolem moci helénistických panovníků, nosit ji směl pouze král nebo královna. Obtáčela se kolem hlavy, buď přes čelo, anebo až nad hranicí vlasů, a vázala se v týlu na uzel; její konce splývaly volně na ramena.

dies religiosi
Ty dny v roce, o kterých se soudilo, že jsou spojeny s neblahými předpověďmi. Nemělo se o nich nic začínat a nekonaly se v nich žádné náboženské obřady. Některé tyto dny byly připomínkou porážek v bitvách, o třech z nich se otevíral *mundus* (brána podsvětí), v jiných setrvávaly zavřeny určité chrámy, v dalších zase zůstával otevřený Vestin krb. Den po kalendách, nonách a idách každého měsíce byl považován za tak nešťastný, že se jim dostalo pojmenování *černé dny* (dise atri).

diffareatio
Viz heslo -> *confareatio.*

dignitas
Podobně jako *auctoritas* označuje také *dignitas* postavení muže v římském světě, a to spíše jeho osobní hodnotu než veřejnou váhu, třebaže výrazná *dignitas* mohla jeho význam v římské společnosti podstatně zvýšit. Vystihovala úhrn jeho čestnosti, hrdosti, rodového původu, zásluh předků, váhu jeho slova, jeho inteligenci, jeho skutky, schopnosti, znalosti a lidskou cenu. Ze všeho na světě byl každý Říman nejcitlivější právě na svou *dignitas* a tu si také nejúzkostlivěji chránil. Rozhodla jsem se ponechat tento pojem v latinském znění.

divadla
Republikánský Řím neměl žádné trvalé budovy určené k předvádění divadelních her. Kdykoli byla do her zařazena i divadelní představení, muselo se pro ně vybudovat dřevěné jeviště, které pak bylo po skončení her opět zbouráno. Prastaré přesvědčení, že divadlo je nemorální a že jen kazí mravy, nikdy zcela nevymizelo. Jeho odraz spatřujeme i v tom, že ženám nebylo dovoleno sedět společně s muži a že byly vystrnaděny až do nejzadnějších řad hlediště. Jen tlak veřejného mínění dokázal magistráty přinutit, aby v průběhu her uvedli i divadelní hry; římský lid zbožňoval komedie, frašky a mímy. Dřevěná divadla byla stavěna podobně jako trvalá kamenná – měla tvar amfiteátru s vyvýšeným jevištěm, kulisami, provazištěm a se skrytými vchody a východy pro herce. *Scenae* (pozadí) dosahovaly výšky poslední nejvyšší řady v hledišti *(cavea).* Hlediště bylo stupňovité a mělo půlkruhový půdorys, mezi první řadou a jevištěm zůstával prázdný prostor, *orchéstra.*

diverticulum
V obou předchozích dílech jsem tohoto termínu užila jen pro „okružní cesty" kolem obvodu Říma, které navzájem spojovaly všechny hlavní dopravní tepny. V *Přízni Fortuny* znamená diverticulum i ty úseky, kde se na hlavní silnici napojuje odbočka k důležitému městu, neležícímu přímo na hlavní cestě, a která se pak opět k hlavní silnici vrací. Tak tomu zřejmě bylo i s oběma diverticuly na silnici Via Flaminia, které na sklonku republiky už určitě musely existovat, třebaže se jejich vznik zpravidla klade až do doby císařského Říma. Pokud by bylo totiž už tehdy nevedlo diverticulum do Spoletia, nebyl by tam ani Carrinas ani Pompeius dospěli tak rychle.

divinatio
Posuzování, rozhodování. Zvláštní právní úkon před speciálně vybranou skupinou soudců, jehož účelem bylo stanovit, který z účastníků sporu je oprávněn vystoupit jako žalobce. Latinský název (souvisící s věštbami) plynul ze skutečnosti, že soudci dospívali k rozhodnutí bez důkazního materiálu – to jest jen cestou pouhého úsudku.

doctor
Muž, jenž odpovídal za výcvik a fyzickou zdatnost gladiátorů.

drachma
Tam, kde se v knize nehovoří o římské, nýbrž o helénské měně, užívám názvu této mince, neboť drachma se svou váhou přibližně 4 gramů nejvíce blíží denariu. V soupeření o oblibu ovšem postupně vítězily díky své jednotné a centrálně garantované povaze římské mince; na sklonku republiky dával tehdejší svět přednost měně Říma.

Dřevěný most
Nejstarší římský most, Pons Sublicius, spojoval břehy Tiberu pod Tiberským ostrovem. Byl to jediný most v Římě, který byl vybudován pouze ze dřeva, bez použití železných hřebů. Soudilo se, že byl postaven za vlády krále Anka Marcia.

dvanáct tabulí (desek)
Těchto dvanáct tabulek (prapůvodní byly patrně ze dřeva, ale pozdější verze byly zcela určitě z bronzu) obsahovalo ucelený systém zákonů, tak jak byly formulovány kolem roku 450 př.n.l. sborem nazývaným *decemviri legibus scribundis;* z nich pak bylo

odvozováno veškeré další římské zákonodárství. Obsahovaly většinu hlavních zásad práva, jak trestního, tak civilního, ovšem v poněkud prosté podobě, a školáci posledního století před naším letopočtem se patrně dosti bavili, když se museli zákony dvanácti tabulí učit nazpaměť. Právo už tehdy mělo značně rafinovanější podobu.

Ecastor! Edepol!
Nejslušnější a nejméně opovážlivé latinské výkřiky podivu nebo úžasu, v překladu blízké citoslovci „Jé!“. Ženy užívaly spíše prvního z nich, muži si ulevovali slovem „Edepol!“ Podle jejich slovního základu lze soudit, že se jimi Římané a Římanky dovolávali Castora nebo Polluka.

édil
V Římě existovali čtyři magistráti nazývaní édil *(aedilis);* dva plebejští a dva kurulští. Funkce plebejských édilů byla zřízena nejdříve (roku 493 př.n.l.), měli být pomocníky tribunů lidu při výkonu jejich úřadu, zejména však měli ochraňovat zájem plebsu ve vztahu k jeho kultovnímu středisku, Cereřinu chrámu. Édilové brzy nabyli práva dozoru nad všemi budovami města a nad archivací plebiscitů odsouhlasených v plebejském shromáždění, stejně tak jako nad veškerými rozhodnutími senátu *(consulta),* která se k plebiscitům vztahovala. Plebejští édilové byli voleni plebejským shromážděním. Roku 367 př.n.l. byl zřízen úřad dvou kurulských édilů, aby patricijové získali podíl na správě veřejných budov a archívů; byli voleni shromážděním lidu. Velice brzy se však i kurulskými édily stávali spíše plebejové než patricijové. Od třetího století př.n.l. pak nesli všichni čtyři édilové společně odpovědnost za péči o římské ulice, za dodávku vody, za stoky, dopravu, veřejné budovy, sochy a zařízení, trhy, váhy a míry (souprava váhových a měrových standardů byla uložena v chrámu Castora a Polluka), za hry a za zásobování obyvatelstva obilím. V jejich pravomoci bylo udílet římským občanům i ostatním obyvatelům pokuty za jakékoli porušení pravidel týkajících se uvedených oblastí; takto získané peníze ukládali édilové ve své pokladně pro potřebu financování her. Úřad édila – jak plebejského, tak kurulského – byl pro muže, který si dělal naději na úřad prétora (vzhledem k významu her), cennou příležitostí, jak si získat popularitu.

electrum, élektron
Electrum původně znamená jantar, ale také slitinu zlata a stříbra, svou barvou jantar připomínající. V předrepublikánské době bylo electrum považováno za samostatný druh kovu, tak jako tomu bylo například v případě tyče z electra z chrámu Jova Feretria na Kapitolu. V době republiky však už byla známa jeho povaha slitiny.

epikurejec
Stoupenec názorů řeckého filozofa Epikúra. Epikúros původně zastával hedonismus dovedený do takové krajnosti, že už tak říkajíc jednou nohou stál na půdě askeze; slast měl člověk v daném okamžiku vychutnávat toliko jednu jedinou a zakoušet ji měl s takovým požitkem, aby jakékoli přehánění samo o sobě zážitek zmařilo. Účast na veřejném životě stejně jako jiné úmorné činnosti byly zakázány. V Římě byly tyto zásady podstatně uvolněny, takže se římský aristokrat mohl prohlásit za epikurejce, a přesto se věnovat politické dráze. Na sklonku republiky se pak hlavní slastí vyznávanou běžnými epikurejci stalo jídlo.

epulones
Nepříliš významný sbor kněží, jejichž úkolem bylo organizovat senátorskou hostinu po slavnostech Jova Nejlepšího Největšího a zařizovat i veřejné hostiny v průběhu her a některých svátků.

éter
Část ovzduší ve výšinách obývaná božskými bytostmi, anebo vzduch bezprostředně obklopující boha. Pojem znamenal i oblohu, zejména modrou oblohu za jasného dne.

ethnarcha
Obecné řecké pojmenování představeného vesnice nebo města. Existovala i jiná, specializovaná jména, nechtěla jsem však zaváděním takové pestřejší terminologie zbytečně mást čtenáře.

Euxinské moře
Soudobé Černé moře. Vzhledem k množství velkých řek, které se do něho vlévaly (zejména v dobách, kdy jejich tok ještě nebyl regulován přehradami), obsahovalo Euxinské moře méně soli než ostatní moře; proud v Thráckém Bosporu a v Hellespontu směřoval vždy z Euxinského moře do moře Středozemního (respektive Egejského) – takže se z Euxinu vždy snadno vyplouvalo, ale těžko se do něho vnikalo.

exeunt omnes
Doslova „Všichni odejdou!“ Je to scénický pokyn užívaný dramatiky od chvíle, kdy divadelní hra vznikla.

Faesulae
Moderní Fiesole. Snad proto, že byly osídleny Etrusky ještě dříve, než se k moci dostal Řím, byly odjakživa považovány za součást Etrurie; ve skutečnosti ovšem ležely severně od řeky Arnus, tedy oficiálně už na území Italské Galie.

faléry
Okrouhlé stříbrné nebo zlaté medaile zdobené tepáním o průměru 7 až 10 centimetrů. Původně je nosívali jako odznak svého stavu římští jezdci, byly i součástí ozdob postrojů jejích koní. Časem se z nich stala vojenská vyznamenání udílená za mimořádnou udatnost v bitvě. Zpravidla byly udíleny v počtu devíti a nosily se ve třech řadách po třech falérách na ozdobném řemení přes drátěnou košili nebo pancíř.

fasces
Svazky březových prutů obřadně křížem převázané červenými řemínky. Původně to byl odznak moci starých etruských králů, přetrval však celou dobu římské republiky až do císařství. Nosili je muži zvaní -> *liktoři* před kurulským magistrátem (a rovněž tak před proprétorem a prokonsulem) jako viditelný symbol jeho imperia. Uvnitř pomeria byly nošeny pouhé svazky prutů jako připomenutí, že kurulský magistrát zde má jen právo napomínat, nikoli trestat; mimo pomerium byly do svazků prutů navíc vetknuty sekery na znamení, že kurulský úředník má i hrdelní pravomoc. Jediný, kdo měl i uvnitř pomeria právo mít ve svazcích prutů vetknuté sekery, byl diktátor. Počet fasces odpovídal stupni imperia – diktátoru jich příslušelo čtyřiadvacet, konsulovi nebo prokonsulovi dvanáct, prétorovi (a proprétorovi) šest. Vůbec prvním diktátorem, před

nímž kráčelo čtyřiadvacet liktorů nesoucích čtyřiadvacet svazků prutů, se stal Sulla. Až do té doby mívali diktátoři stejný počet liktorů jako konsulové, tedy dvanáct.

fasti
Fasti byly původně dny, kdy bylo dovoleno zabývat se podnikáním, avšak časem se jejich význam rozšířil; staly se kalendářem, soupisem obsahujícím data svátků a slavností. Jako fasti se označoval také nazad sahající seznam konsulů (patrně proto, že Římané se v letopočtu nejlépe orientovali podle toho, kdo byli v daném roce konsulové). V knize *První muž Říma* je vysvětlení o římském kalendáři obsažnější, než mi dovoluje místo zde – naleznete je rovněž pod heslem *fasti.*

fellator
Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa! Je zcela a výhradně mou chybou, že jsem v glosářích k předchozím dvěma knihám přisoudila muži s pasivní úlohou chybné označení! Stává se – a také mně se občas stane – že se nějak popletou protiklady, pravá a levá strana, směr po směru ručiček a proti směru ručiček. Jde zřejmě o nějakou funkční poruchu v mozku. Faktem je, že jsem neměla pravdu. *Fellator* je ten z dvojice mužů, jenž penis saje, *irrumator* ten, jenž si ho dává sát. *Fellator* je zkrátka savec, *irrumator* sanec.

feriae
Svátky. Třebaže účast na veřejných oslavách při svátcích nebyla nijak povinná, feriae zpravidla znamenaly, že se nekonala obchodní a podnikatelská jednání, že se nepracovalo, nejednalo se u soudů a že bylo třeba vyhnout se i veškerým soukromým sporům a hádkám. Pracovní klid o feriích se vztahoval i na otroky a také na některý dobytek, včetně volků, nikoli však na koně a ostatní jízdní zvířata.

fetiales
Zvláštní kolegium kněží, jejichž povinností bylo sloužit Belloně, bohyni války. Třebaže být povolán za fetiala znamenalo poctu, na sklonku republiky byly obřady spojené s vypovídáním války a uzavíráním míru, které se Bellony týkaly, značně zanedbávány; až teprve Augustus, Caesarův prasynovec, činnost tohoto kolegia opět oživil v plném rozsahu.

flamen
Flamines (množné číslo) byli patrně nejstarším druhem kněží v Římě, jejich vznik sahá přinejmenším až do doby římských králů. Existovalo celkem patnáct flaminů, tři hlavní a dvanáct podružnějších. Tři hlavní byli *flamen Dialis* (sloužil Jovovi Nejlepšímu Největšímu), *flamen Martialis* (určen ke službě Martovi) a *flamen Quirinalis* (spojen s božstvem Quirinem). Až na nebohého flamina Dialis – jehož životní podmínky jsou podrobně vylíčeny v textu knihy – nebyl žádný jiný flamen zřejmě všelijakými zápověďmi a tabu nijak tragicky zatěžován, zato měli všichni tři hlavní flaminové nárok na plat od státu a náleželo jim členství v senátu. Manželka flamina se nazývala *flaminica.* Flamen Dialis a jeho manželka flaminica Dialis museli být původem patricijové, o ostatních flaminech, hlavních i podružných, jsem nic takového nezjistila. Pro jistotu jsem se však i v těchto případech přiklonila k téže zásadě.

Fortuna
Jedno z nejuctívanějších a nejdůležitějších římských božstev. Všeobecně se mu přisuzovala ženská přirozenost a jako bohyně měla Fortuna mnoho podob; božství bylo v Římě zpravidla vysoce specializováno. Fortuna Primigenia byla Jovovou prvorozenou dcerou, Fors Fortuna byla obzvlášť důležitou bohyní chudiny, Fortuna Virilis pomáhala ženám skrývat jejich fyzické nedostatky před muži, Fortunu Virgo uctívaly nevěsty, Fortuna Equestris strážila jezdce a Fortuna Huiusque Diei („Fortuna dneška“) byla obzvlášť ctěna vojenskými veliteli a předními politiky vojenského původu. Existovaly i další Fortuny. Římané prostě věřili ve Štěstěnu, třebaže nechápali štěstí ve stejném smyslu, v jakém ho vidíme my; Říman se o svůj šťastný osud musel *zasloužit,* avšak přesto se velice střežil, aby proti sobě Fortunu něčím nepopudil. Platilo to i o tak nesmírně inteligentních mužích, jako byli Sulla a Caesar – o těch ostatních pověrčivých ani nemluvě. Stát se miláčkem Štěstěny bylo Římanovi nade všechny ostatní cíle.

forum
Shromaždiště v římských obcích, prostranství obestavěné budovami, zhusta veřejnými.

Forum Boarium
Masný trh umístěný u startovního sloupu závodiště na Cirku Maximu, pod Palatinským Gerraalem. Na Foru Boariu stál Herkulův Velký oltář a několik dalších chrámů zasvěcených Herkulovi, jenž byl považován za ochránce těchto prostor.

Forum Holitorium
Zelný trh ležící na březích Tiberu naproti serviovským hradbám, mezi řekou a úbočím kapitolského pahorku. Na Forum Holitorium vedly tři brány – Porta Triumphalis (užívaná jen pro vstup přehlídkového průvodu triumfující armády do města), Porta Carmentalis a Porta Flumentana. Obecně se sice soudí, že na sklonku republiky už byly serviovské hradby v prostoru Fora Holitoria rozvalené a nadobro k ničemu, já osobně tomu však nevěřím; už sama hrozba germánského vpádu přispěla jistě k jejich podstatným opravám.

Forum Romanum
Toto dlouhé otevřené prostranství, střed veřejného života Říma, bylo převážně věnováno, tak jako i budovy, které ho lemovaly, politickému dění, obchodu a náboženství. Nejsem přesvědčena, že by jeho volný střed byl trvale zahlcen všelijakými boudami, stánky a vozíky; četné popisy právních a politických jednání probíhajících neustále v jeho dolní části vylučují, že by se tam našlo místo pro podobné kramaření. Na esquilinské straně ostatně sousedily s Forem Romanem dvě značně rozsáhlá tržiště, oddělená od něj jen řádkou budov, a tam se také daleko spíše uchylovaly všechny ty volně rozestavěné pultíky a přístřešky. Forum leželo níže než okolní čtvrti, bylo vlhké, chladné a bez sluníčka – přesto však plné života a nepokoje, ruchu politické činnosti.

frakce
Přívrženci římského politika jsou zpravidla označováni jako frakce; v žádném směru je však nelze považovat za politickou stranu v soudobém smyslu tohoto pojmu. Frakce se utvářely kolem mužů, kteří měli výraznou *auctoritas* a *dignitas,* a byly výmluvným

dokladem o jejich schopnostech získat si a udržet stoupence. Neexistovaly ještě politické ideologie ani stranické směrnice. Proto jsem se také vyhýbala (a i nadále se chci vyhýbat) termínům *optimáti* a *populárové*, neboť by současnému čtenáři, navyklému na partajní systémy, vnukly nesprávnou představu o římské politické solidaritě.

Galie, Galové
Říman zřídkakdy pojmenoval Kelta Keltem; pro něho to byl Gal. A ty země, kde Galové žili, se vesměs nazývaly Galie, i když šlo třeba o Anatolii (Galatii). Dříve než si Zaalpskou Galii – to znamená Galii ležící západně od Alp – podrobil Caesar, dělila se zhruba na dvě části. Jednou byla *Gallia Comata* neboli Vlasatá či Dlouhovlasá, jež zatím nepodlehla helénistickým vlivům ani pořímštění, druhou pak tvořil přímořský pás s dlouhým výběžkem do vnitrozemí podél řeky Rhodanu, který byl znám pod jménem Provincie a byl už jak helénizován, tak i pořímštěn. Název Narbonská Galie (kterého jsem v této knize použila) se stal oficiálně platným až za Augustova principátu, třebaže se oné Galii v sousedství přístavu Narbo tak patrně říkalo odjakživa. Oficiální pojmenování Zaalpské Galie bylo *Gallia Transalpina.* Pro území, jež se oficiálně nazývalo *Gallia Cisalpina*, jelikož leželo na italské straně Alp, jsem volila jméno Italská Galie. I tu dělila na dvě části řeka Padus (dnešní Po); pojmenovala jsem je Předpádská a Zapádská Italská Galie. Není pochyb o tom, že Galové byli jako plemeno spřízněni s Římany, neboť příbuzné byly jak jejich jazyky, tak i mnoho výrobních technik. Říman byl ovšem proti Galům zvýhodněn tím, že byl po staletí vystaven styku s ostatními středomořskými kulturami.

gens
Mužův rod nebo v širším smyslu rodina. Vyjádřen byl tím, jaké bylo jméno *(nomen)* jeho nositele, jako například Cornelius nebo Julius. Vzhledem k tomu, že termín *gens* je v latině ženského rodu, zněl ovšem název rodu *gens Cornelia* nebo gens *Julia.*

giga
Dvoukolka tažená dvojspřežím nebo čtyřspřežím, zpravidla spíše mulami než koňmi. Byla malá a pohyblivá, ovšem jen v mezích možností starověkých vozidel – péra ani tlumiče nárazů tehdy ještě neexistovaly – a Říman takovýto vozík volil, pokud měl naspěch, neboť byl pro spřežení lehký, a tedy i rychlý. Nijak ovšem nechránil před živly. Jeho latinský název byl *cisia.* Uzavřený dvoukolový vůz, těžší a pomalejší, se nazýval *carpentum.*

gladiátor
Na stránkách této knihy je gladiátorům věnováno místa až dost, takže ho nechci ještě příliš rozšiřovat. Jen tolik je třeba říci, že v době republiky existovaly jen tři druhy gladiátorů lišící se výzbrojí a výcvikem, samnitští, thráčtí a galští, a že boj zpravidla nevedli „na život a na smrt“. Brutalita davů z císařského Říma, gesto zdviženého nebo sklopeného palce, tehdy ještě neexistovaly, snad proto, že za republiky ještě stát žádné gladiátory nevlastnil a že jen málokdo z gladiátorů byl otrokem; vlastnili je soukromí majitelé a získat je, živit a vycvičit stálo dost peněz. Příliš mnoho peněz na to, aby je chtěl někdo vidět na zápasišti zmrzačené nebo mrtvé. Gladiátoři za republiky byli často i Římané, zpravidla šlo o dezertéry nebo vzbouřence z legií. Do značné míry vykonávali gladiátoři své povolání dobrovolně.

Gracchové
Bratři Gracchové, Tiberius Sempronius Gracchus a jeho mladší bratr Gaius Sempronius Gracchus. Byli to synové Cornelie (dcery Scipiona Africana a Aemilie Pauly) a Tiberia Sempronia Graccha (konsula v letech 177 a 163 př.n.l., censora v roce 169 př.n.l.), takže už jejich rod je opravňoval k dosažení úřadu konsulů, k vysokým velitelským funkcím v armádě i k dosažení úřadu censorů. Žádný z nich však nedospěl dále než k výkonu úřadu tribuna lidu, což byl výsledek obzvláštní kombinace prvků v jejich povahách – vypjatého idealizmu, nekonformnosti a nesmírného pocitu odpovědnosti vůči Římu. Tiberius Gracchus, jenž se stal tribunem lidu pro rok 133 př.n.l., se pustil do nápravy nešvarů, které viděl ve způsobu, jakým římský stát obhospodařoval svůj *ager publicus;* za cíl si stanovil dosáhnout jeho přidělení nemajetným Římanům (civilistům) a darováním této půdy je povzbudit k tomu, aby na ní začali tvrdě pracovat a plodili syny. Když na konci ročního období svého úřadu neviděl toto předsevzetí splněno, porušil zvyky a pokusil se získat úřad tribuna lidu podruhé. Byl pak na Kapitolu ubit holemi.

Gaius Gracchus, o deset let mladší než Tiberius, byl tribunem lidu zvolen pro rok 123 př.n.l. Byl schopnější než jeho bratr a poučil se také z jeho chyb, a rozhodl se zřejmě změnit od základu celou orientaci tehdejší krajně konzervativní římské společnosti. Jeho reformy byly mnohem rozsáhlejší než Tiberiovy a nezahrnovaly toliko *ager publicus,* nýbrž i obstarávání levného obilí pro obyvatelstvo (což zdaleka nemířilo jen k chudině, neboť Gracchus nemínil tyto příděly nijak podmiňovat zkoumáním majetkových poměrů), úpravu služby v armádě, zakládání kolonií římských občanů v cizině, podnícení veřejných stavebních prací v celé Itálii, vynětí soudů z pravomoci senátu, nový systém vybírání daní v provincii Asia a přístup k získání římského občanství pro Latiny a Italiky. Když i jemu končilo roční období tribunátu, šel ve stopách svého bratra a ucházel se o další rok. Nebyl ale zabit, naopak, úřad získal. Na konci tohoto druhého období se rozhodl kandidovat znovu, byl však poražen. Neměl pak už možnost nijak zasáhnout a musel přihlížet tomu, jak se všechny jeho zákony a reformy počínají hroutit. Když mu došly zákonné prostředky, uchýlil se Gaius Gracchus posléze k násilí. Mnoho z jeho stoupenců bylo zabito, poté co senát poprvé v dějinách vyslovil své *ultimum consultum,* Gaius Gracchus pak spáchal sebevraždu, dříve než mohl být zajat.

helénistický, helénizovaný
Termíny vyjadřující šířící se vliv řecké kultury ve starověkém světě v době po smrti Alexandra Velikého. Toto působení se projevilo v životním stylu, v architektuře, oblékání, řemeslech, formách vlády, v obchodních praktikách i v rostoucím významu řečtiny.

hémiolis
Velice lehká, malá a rychlá biréma, jakou mívali v oblibě piráti, ještě než se začali sdružovat do větších flotil a než začali hromadně přepadat lodě a přímořské osady. Hemiolia nebyla kryta palubou a na zádi nesla stěžeň a plachtu, takže měla v horní řadě snížený počet vesel, která byla kromě toho posunuta směrem k přídi.

herma

Kamenný podstavec sloužící k umístění bysty nebo menší sošky. Její charakteristickou ozdobou na přední straně byla skulptura penisu, zpravidla ve stavu erekce.

hlasování
Hlasování v Římě bylo tímokratické, to znamená, že váha jednotlivých hlasů byla silně ovlivněna majetkovým postavením hlasujících a že jeho podstatou nebyla zásada „jeden občan, jeden hlas“. Ať už jedinec hlasoval v centuriích nebo v tribuích, jeho vlastní hlas mohl ovlivnit pouze rozhodnutí té centurie nebo tribue, v níž se hlasováni zúčastnil. Celkový výsledek však byl dán rozhodnutím, za něž se postavila většina centurií nebo tribuí: výsledných hlasů v centuriích první majetkové třídy tak bylo 91, což se rovnalo počtu centurií prvé třídy, výsledných hlasů všech tribuí bylo 35, právě tolik, kolik bylo celkem tribuí. Hlasování v porotách probíhalo jinak. Hlas každého porotce měl přímý vliv na výsledek procesu, jelikož porota musela mít lichý počet členů a o verdiktu rozhodovala prostá většina, jednomyslnost se nevyžadovala. Pokud z nějakých důvodů měla porota sudý počet členů a hlasování dopadlo nerozhodně, považoval se rozsudek za osvobozující. I hlasování v porotě bylo ovšem v podstatě timokratické, neboť do poroty se nedostal nikdo, kdo neměl význačné hmotné postavení.

hry
Latinsky *ludi.* Představovaly po výtce římskou zábavu, jejíž kořeny sahaly přinejmenším až někam k počátkům republiky. Zprvu se hry konávaly jen jako součást vojevůdcova triumfu, avšak od roku 366 př.n.l. se *ludi Romani* staly každoroční událostí; později se k nim připojoval stále rostoucí počet dalších her konaných v průběhu celého roku. Vesměs se hry také stále prodlužovaly. Zprvu hry spočívaly zpravidla jen v závodech válečných vozů, pak se k nim připojily štvanice na dravou zvěř a divadelní hry provozované ve zvlášť k tomu stavěných divadlech. Každé hry začínaly prvého dne slavnostním, avšak barvitým náboženským průvodem procházejícím Cirkem, poté následoval jeden nebo dva vozatajské závody a nakonec box nebo zápas, které byly omezeny jen na tento zahajující den her. Následující čas pak patřil divadlu; komedie byly v mnohem větší oblibě než tragédie a nejpopulárnější podívanou byly rozpustilé atellanské frašky a mimus. Jak se hry chýlily ke konci, převládly v jejich programu opět vozatajské závody proložené občasnou štvanicí. Gladiátorské zápasy *nebyly* součástí republikánských her (pořádaly je soukromé osoby, zpravidla v souvislosti s pohřebními obřady za zemřelé příbuzné, a to na Foru Romanu, nikoli v cirku). Hry se konaly na státní útraty, třebaže muži, jimž šlo o to získat si jméno, museli v době, kdy vykonávali úřad édilů, sáhnout hluboko do soukromého měšce, aby právě „jejich“ hry byly atraktivnější, než jak by byly dovolily pouhé veřejné fondy. Většina velkých her probíhala v Cirku Maximu, některé menší pak v Cirku Flaminiu. Přístup na hry měli všichni svobodní římští občané (vstupné se neplatilo žádné), jak muži, tak i ženy; v divadle seděly ženy odděleně, v cirku nikoli; otroci ani propuštěnci se jako diváci účastnit nesměli, bezpochyby proto, že ani Circus Maximus, který pojal 150 000 diváků, nebyl dostatečně veliký na to, aby se do něho spolu se svobodnými občany vešli i propuštěnci.

hybris
Řecký výraz pro samolibou nadutost.

hypocaustum
Způsob spodního vytápění, kdy zvýšená podlaha byla položena na pilířcích a vyhřívána níže umístěným ohništěm. Tento způsob vyhřívání místností byl v domácnostech zaváděn přibližně v době Gaia Maria a sloužil i k vytápění lázní, jak veřejných, tak i domácích.

chlamys
Svrchní oděv v podobě pláštěnky, který nosili řečtí muži.

chryselephantine
Umělecký předmět vytvořený ze zlata a slonoviny.

chthónický
Souvisící s podsvětím, neblahý.

idy
Třetí z trojice pojmenovaných dní v měsíci, které tvořily pevné body v počítání času. Data se uváděla zpětným odpočtem od každého z těchto dnů – kalend, non, id. Idy nastávaly patnáctého dne dlouhých měsíců (března, května, června a října) a třináctého dne měsíců ostatních. Idy byly zasvěceny Jovovi Nejlepšímu Největšímu a slavily se obětováním ovce, které na Arx Kapitolu konal flamen Dialis.

ichor
Tekutina, která měla protékat žilami bohů; jakási božská krev.

Ilium
Latinské jméno Homérovy Tróje.

Illyricum
Divoká hornatá země na východních březích Jaderského moře. Jeho obyvatelé náleželi k indoevropskému plemeni nazývanému Illyrové, dělili se na kmeny a vzdorovali nejprve řeckému a pak římskému pronikání od pobřeží do vnitrozemí. Republikánský Řím se o Illyricum příliš nestaral, pokud ovšem některé bojovné kmeny nezačaly ohrožovat východ Italské Galie – pak proti nim senát vysílal trestné výpravy.

imago, imagines
Imago byla bohatě kolorovaná maska zhotovená z čistého včelího vosku, jež doplněna parukou působila překvapivě životným dojmem (ten, kdo navštívil muzeum voskových figurin, snadno pochopí, jak věrné podoby mohou voskové masky dosáhnout – a není důvod se domnívat, že by římské *imago* mělo být méně dokonalé než voskové tváře vzniklé ve viktoriánské Anglii). Jakmile dosáhl římský aristokrat jistého stupně veřejného uznání, získal *ius imaginis,* právo na vytvoření své voskové podoby. Někteří současní odborníci soudí, že ius imaginis nabýval muž již v okamžiku, kdy dosáhl prvního kurulského úřadu, což by byla funkce édila. Jiní jsou toho názoru, že to byl až prétor, další tvrdí, že teprve konsul. Já osobně jsem přesvědčena, že toto právo získával konsul, ale také nositelé nejvyšších vyznamenání – koruny z trávy a občanské koruny – a rovněž držitelé nejvyšších flaminátů spolu s pontifikem maximem. Všechny imagines svých členů rodina uchovávala v umělecky zhotovených miniaturních napodobeninách

chrámů umístěných v atriu domu a pravidelně u nich konala oběti. Když zemřel někdo z význačných členů rodiny vlastnící ius imaginis, byly masky k pohřebním obřadům vyňaty ze skříněk a v průvodu je pak nesli nasazeny na tvářích herci vybraní tak, aby již svou postavou a fyzickým vzezřením připomínali zpodobenou osobu. Ženy ovšem ius imaginis získat nemohly – dokonce ani Cornelia matka Gracchů nikoli.

imperator
Doslova „vojevůdce" římské armády. Časem byl ovšem tento titul (prvním vůbec, kdo si ho vydobyl, byl Publius Cornelius Scipio Africanus) udílen jen vojevůdci, který dosáhl skutečně mimořádného vítězství; podmínkou k tomu bylo, aby ho jeho jednotky ještě na bojišti pozdravily jako imperatora, než pak získal právo slavit triumf.

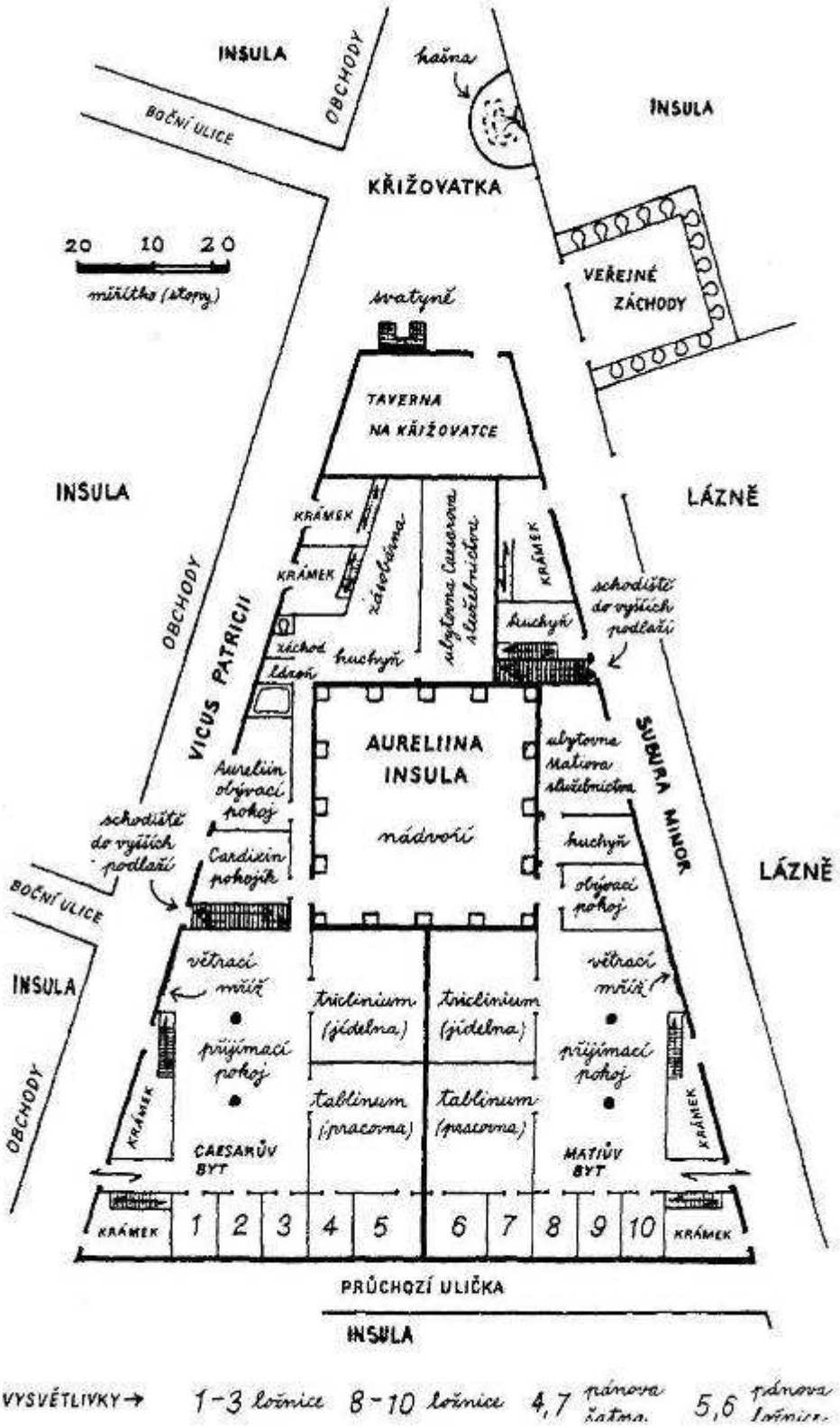
imperium
Imperium představovalo stupeň autority, jakou požíval kurulský magistrát nebo promagistrát. Mít imperium znamenalo, že je muž vybaven autoritou svého úřadu a že mu nelze odporovat (za předpokladu, že jedná v mezích svého imperia a v mezích zákonů určujících jeho pravomoci). Bylo udíleno prostřednictvím *lex curiata* a trvalo pouze jeden rok. Jeho prodloužení podléhalo schválení senátu a lidu římského (případně jen lidu). Vnějším znakem imperia byli liktoři nesoucí před jeho držitelem na ramenou fasces; čím větší byl počet liktorů, tím vyšší bylo i mužovo imperium.

in absentia
V kontextu této knihy jde o kandidaturu na úřad, s níž senát (anebo lid, pokud to zákon vyžaduje) vysloví souhlas v nepřítomnosti kandidáta. Mohlo jít o případy, kdy uchazeči o úřad vyčkávali na Martově poli, neboť jejich imperium jim bránilo překročit pomerium, tak jako tomu bylo u Pompeia a Crassa roku 70 př.n.l., anebo kdy kandidát plnil vojenské úkoly v provincii, jako když byl Gaius Memmius volen kvestorem.

in loco parentis
Úsloví, jehož se užívá dodnes, byť v poněkud rozředěném významu. Pro republikánské Římany označoval výraz *in loco parentis* (doslova „na místě rodičů") osobu s plnými rodičovskými právy a také s příslušnou odpovědností.

(in) suo anno
Doslova „ve svém roce". Výrazu se používalo o mužích, kteří dosáhli kurulského úřadu přesně ve věku, jaký zákony a zvyky pro nositele úřadu předpokládaly. Stát se prétorem a konsulem *in suo anno* byla velká pocta, neboť to znamenalo, že muž zvítězil ve volbě hned napoprvé – mnoho konsulů a nemálo prétorů se totiž o úřad muselo ucházet několikrát, dříve než uspěli, dalším pak zabránily jiné okolnosti kandidovat, hned jakmile příslušného věku dosáhli.

insula
Doslova „ostrov". Nájemní domy byly zpravidla odděleny od sousední zástavby na všech stranách ulicí nebo uličkou, odtud získaly i své pojmenování. Římské insuly byly značně vysoké (stavěly se až třicetimetrové) a většinou byly tak rozlehlé, že měly uprostřed i světlík, dvůr, jímž do nitra budovy vnikalo světlo. Insuly, které lze dodnes spatřit v Ostii, neposkytují správnou představu o výši, jaké tyto budovy dosahovaly

VYSVĚTLIVKY → 1-3 ložnice 8-10 ložnice 4,7 pánova ložnice 5,6 pánova ložnice

uvnitř Říma; jak víme, dokonce i Augustus se marně pokoušel omezit výšku insul v centru Říma na třicet metrů.

interrex
„Mezikrál.“ Šlo o patricijského senátora, předáka své decurie, jenž byl pověřován vládou po pětidenní období, když Řím neměl konsuly. Termín je podrobně vysvětlen v textu knihy.

Iol
Město v Mauretánii, později Caesarea; soudobý Cherchell v Alžírsku.

Itálie
Pojmenování celého poloostrova. Dokud Sulla nezrevidoval hranici s Italskou Galií východně od Apenin a nestanovil, že ji bude tvořit řeka Rubico, byla severní mezí Itálie na Jaderské straně patrně řeka Metaurus.

Italská Galie
Viz heslo -> *Galie, Galové.*

Italští spojenci
Některým státům a kmenům na italském poloostrově odpírala republika římské občanství, a to až do roku 91 př.n.l., kdy se proti Římu vzbouřily (tato válka je podrobně popsána *v Koruně z trávy).* Do té doby byly považovány za spojence Říma *(socii).* Teprve poté, co se roku 82 př.n.l. stal Sulla diktátorem, dosáhli muži z řad italských spojenců postavení římských občanů.

iudex
Latinský termín pro soudce.

iugerum
Římská jednotka plošné míry pro vyměřování pozemků. Převedeno do současnosti bylo jedno iugerum (jitro) rovno 0,252 hektaru (tedy přibližně jeho jedné čtvrtině). Dnešnímu čtenáři zvyklému počítat v hektarech tedy stačí údaj v iugerech dělit čtyřmi.

Iulus
Přísně vzato neměla vlastně latinská abeceda žádné písmeno *J.* Ekvivalentem byla samohláska I. Výslovnost (na začátku slova) ovšem odpovídala tomu, jak toto jméno čteme v češtině dnes. Iulus byl synem *Aeneovým* a příslušníci rodu Juliů věřili, že byl jejich přímým předkem. Složitější je to s jeho matkou. Vergilius říká, že Iulus byl vlastně Ascanius, syn, kterého Iulus čili Aeneas měl se svou trójskou manželkou Kreúsou a který Aenea doprovázel na jeho putování. Livius naproti tomu uvádí, že Iulovou matkou byla Aeneova latinská manželka Lavinia. Přidržela jsem se raději Livia; Vergilius měl totiž sklon trochu předělávat „historii“, jen aby se zavděčil svému patronovi Augustovi.

ius auxilii ferendi
Původním účelem úřadu tribuna lidu bylo chránit plebeje před útiskem ze strany patricijů, kteří v prvopočátcích tvořili senát a měli obsazeny úřady. *Ius auxilii ferendi*

dávalo každému tribunovi lidu možnost zakročit ve prospěch plebejů proti svévoli magistráta, ne však proti výroku soudce.

jezdci
Latinsky *equites,* příslušníci stavu, který Gaius Gracchus pojmenoval *ordo equester.* V době římských králů tvořili jezdeckou složku římské armády; koně byli tehdy ještě vzácní a drazí, takže osmnáct původních centurií, které byly složeny výlučně z jezdců, dostávalo státního koně z veřejných prostředků. Když se později zrodila republika a když sílila, začala tato rytířská kavalerie postupně ztrácet na významu, avšak počet jezdeckých centurií v tribuích se zvětšoval. V druhém století př.n.l. už Řím nestavěl žádné vlastní jízdní jednotky a z jezdců se stala sociálně a ekonomicky vyhraněná skupina, která už s armádou měla málo společného. O příslušnosti do jezdeckého stavu rozhodovali tou dobou censoři výlučně z majetkového hlediska, třebaže republika i nadále osmnácti stům nejváženějším jezdcům poskytovala státního koně. Těchto původních osmnáct centurií setrvávalo na původním stavu jednoho sta mužů, avšak celkový počet jezdců neustále narůstal.

Až do roku 123 př.n.l. náleželi k jezdcům i všichni senátoři, avšak onoho roku Gaius Gracchus vyčlenil senát jako samostatný sbor tří set mužů. Šlo v nejlepším případě o poněkud umělý proces; zatímco všichni ostatní příslušníci senátorských rodin byli i nadále považováni za jezdce, senátoři nebyli zařazeni do tří výlučně senátorských centurií, nýbrž jim bylo povoleno setrvat ve svých dosavadních centuriích a hlasovat tam.

Zůstává ovšem jedna nedořešená hádanka: kdo vlastně byli *tribuni aerarii?* Census pro jezdce byl 400 000 sesterciů (šlo patrně o roční příjem), census pro tribuna aeraria činil 300 000 sesterciů. Původně jsem se domnívala, že to byli nějací vyšší státní úředníci – pověření dohledem na státní pokladnu a podobně – ale pak jsem usoudila, že pravdu měl asi Mommsen. Ten dospěl k závěru, že v první majetkové třídě existovaly přinejmenším dvě kategorie jezdců: jedni s censem 400 000 sesterciů, druzí s censem 300 000 sesterciů, a že právě tato skupina jezdců s nižšími příjmy byli oni tribuni aerarii. Znamená to tedy, že pouze osmnáct set jezdců vlastnících státního koně dosahovalo censu 400 000 sesterciů nebo více? O tom rovněž pochybuji. V Římě žily tisíce velice bohatých lidí a žádný census by nedokázal tak čistě oddělit jednu skupinu od druhé, zejména při užití takovéto kulaté sumy. Snad tomu bylo spíš tak, že jezdec ve vyšším postavení, jemuž příslušel státní kůň, musel vykázat pro census příjem přinejmenším 400 000 sesterciů. Zatímco ta sedmdesátka ostatních centurií první majetkové třídy obsahovala směsici plnohodnotných jezdců a tribunů aerarii. Navozuje to představu, že tedy v centuriích mladších jezdců se vyskytovalo více tribunů aerarii s odpovídajícím censem než v centuriích jezdců starších a vyššího postavení. S určitostí to však nedokáže říci nikdo!

Podle starých zásad, kdy na uprázdněná místa v senátu doplňovali nové muže censoři, neexistovalo nic, co by mohlo zabránit jezdci, jenž splňoval majetkový limit (zcela neoficiální) jednoho milionu sesterciů, aby se stal senátorem; příčinou, proč se významní jezdci do senátu nijak nehrnuli, byla jejich vášeň pro obchod, zakázané ovoce senátorů, kteří mohli nejvýš paběrkovat v pozemkových machinacích. Když Sulla zreorganizoval doplňování senátu tím, že je podmínil volbou do úřadu kvestorů, kontrolovali pak majetkové poměry kandidátů na tuto funkci volební úředníci (jejichž úkolem bylo kandidaturu přijmout nebo odmítnout). Mám ale podezření, že celá řádka

mužů, kteří byli v senátu pevně usazeni, onen příjem jednoho miliónu sesterciů stejně neměla.

jezdectvo
Na sklonku republiky pocházely už veškeré jízdní jednotky začleněné do římské armády z pomocných sborů; znamená to, že byly složeny z vojáků, kteří nebyli římskými občany. Římskou kavalerii běžně tvořili Germáni, Galové, Thrákové, Galatové a Numiďané, neboť vesměs pocházeli z národů s jezdeckou tradicí. Zdá se, že nikdy nechyběl dostatek dobrovolníků připravených naplnit stavy jezdectva; nejpočetněji mezi nimi byli zastoupeni Galové a Numiďané. Jízda byla organizována do pluků o pěti stech jezdcích, členěných na deset eskadron po padesáti jezdcích. Vedli je důstojníci shodné národnosti, avšak vrchním velitelem jízdy byl vždy Říman.

jezero Nemi
Malé jezírko v kráteru sopečného původu na úbočích Albských vrchů při Via Appia. V háji posvátných stromů na jeho březích stál Dianin chrám, v němž sídlil kněz nazývaný Rex Nemorensis. Byl to uprchlý otrok, jenž se kněžství domohl tak, že nejprve znesvětil háj, kde ulomil haluz, a poté v souboji usmrtil dosavadního kněze.

jho
Jho bylo břevno nebo jařmo spočívající na šíji páru volků anebo jiných tažných zvířat. Pokud se tohoto termínu užívalo o lidech, znamenalo jho symbol podřízenosti, podrobení se nadvládě a panství jiných. V Římě existovalo jho nazývané *tigillum* a umístěné uvnitř města kdesi na Carinách; povinně pod ním museli projít mladí lidé obojího pohlaví, snad jim to mělo připomenout podrobení se závazkům plynoucím z dospělosti. Nejvýznamnější metaforickou platnost však nabylo jho ve vojenství. Už velice dávno nutily římské (nebo snad ještě etruské) armády poraženého nepřítele, aby podcházel pod jhem: dvěma kopími zaraženými do země svisle a třetím upevněným napříč, aby vytvořilo příčku – tak nízko, že pod ním muž nemohl projít vzpřímeně a musel se sehnout. Tohoto nápadu se naneštěstí chopily i nepřátelské armády, takže čas od času byla pod jhem donucena procházet i římská vojska, jako například po vítězství Samnitů v Kaudijské soutěsce. Podrobit se průchodu pod jhem znamenalo pro Řím zdrcující pokoření; tak hrozné, že senát a lid římský raději vyslechl zprávu, že římská armáda vytrvala v boji a padla do posledního muže. To alespoň byla čestná porážka.

Jupiter Stator
Jupiter Zastavitel, ta podoba Jova, jež měla zastavit vojáky prchající z bitvy. Uctívali ho vojevůdci. Hlavní chrám Jova Statora stál na rohu Velie, tam, kde se Via Sacra stáčela v pravém úhlu a pokračovala s kopce dolů k močálům Palus Ceroliae; chrám byl dostatečně veliký, aby mohl sloužit schůzím senátu.

Kalábrie
Notný zálud pro dnešní Italy! Dnešní Kalábrie tvoří špičku italské boty, avšak ve starověku to byl název jejího podpatku. Jejím nejdůležitějším městem bylo tehdy Brundisium, následováno Tarentem. Jejími obyvateli byli illyrští Messapiové.

kalendy
První ze tří pojmenovaných dnů, které představovaly pevné body v měsíci. Datum se odpočítávalo zpětně od těchto dnů – kalend, non a id. Kalendy připadaly vždy na prvý den v měsíci. Byly zasvěceny Junoně a původně se měly shodovat s fází měsíčního novu.

kartuš
Osobní hieroglyf, individuální pro každého z egyptských faraonů, uzavřený do rámečku – buď oválného, nebo obdélníkového se zaoblenými rohy. Tento zvyk se udržel až do doby dynastie Ptolemaiovců.

Keltiberové
Souhrnný název pro kmeny obývající severní a střední Hispánii. Jak napovídá jejich jméno, pocházeli z galských Keltů, kteří do Hispánie připutovali a splynuli tam se starším původním iberským obyvatelstvem. Takřka všechna jejich města byla vybudována na snadno opevnitelných skalnatých vrcholech, útesech nebo ostrozích. Byli to mistři gerilového boje.

Kimbrové
Germánský kmen, jenž původně sídlil v severní části Jutského poloostrova (v dnešním Dánsku). Strabo uvádí, že se Kimbrové vydali hledat novou domovinu, poté co je odtamtud někdy kolem roku 120 př.n.l. vypudily mořské záplavy. Ve spojení ***a*** Teutony a smíšenou skupinou Germánů a Keltů (Markomany, Tiguriny a Cherusky) putovali Evropou ve snaze najít si nová sídla, až se posléze srazili s Římem. V letech 102 a 101 př.n.l. je definitivně porazil Gaius Marius a jejich migrace tím skončila.

klient
Latinsky *cliens.* Tento termín označoval svobodného člověka nebo propuštěnce (nemusel to však být římský občan), který přijal závislost na muži, jehož nazýval svým patronem. Klient se tím slavnostně zavazoval sloužit zájmům svého patrona a vyhovět jeho přáním. Oplátkou získával různé výhody – zpravidla to bývaly peněžní dary, zaměstnání, právní pomoc. Propuštěný otrok se stával automaticky klientem svého dřívějšího pána, a to až do doby, kdy byl tohoto závazku zproštěn – pokud ovšem k tomu kdy došlo. Vztah klienta k patronovi se řídil nepsanými pravidly, jež však byla dodržována s pozoruhodnou důsledností. To, že byl někdo klientem, neznamenalo, že nemohl současně být i patronem; nebyl v tom případě ani nejvyšším patronem, neboť jeho klienti byli i klienty jeho vlastního patrona. Za doby republiky neexistovaly zákony upravující vzájemný vztah patrona a klienta, neboť nebyly nutné – žádný patron ani klient by byl totiž neobstál v běžném životě, pokud by o něm bylo známo, že se v tomto základním společenském vztahu zachoval nečestně. Existovaly však zákony upravující poměr ke klientům nebo patronům, kteří byli cizinci; cizí státy anebo klientští králové, kteří uznali Řím za svého patrona, byli povinni vykoupit každého římského občana uneseného na jejich území, což byla okolnost, na kterou spoléhali všichni piráti jako na dodatečný zdroj příjmů. Klienty se tedy stávali nejen jednotlivci, nýbrž i města, a dokonce i celé státy.

klientský král
Cizí panovník se mohl stát klientem ve službách Říma jakožto svého patrona, čímž pro své království získával titul *Přítel a spojenec římského lidu.* Stávalo se však také, že se cizí panovník stal klientem jednotlivce, římského občana, tak jak to učinili jistí vládci vůči Lucullovi a Pompeiovi.

kohorta
Taktická jednotka legie. Skládala se z šesti centurií, každá legie měla deset kohort. Když se projednávaly pohyby jednotek, rozhodoval vojevůdce spíše o kohortách než o celých legiích, takže až do Caesarovy doby vysílal do boje anebo stahoval z bitvy jednotlivé kohorty. Manipul sestávající z dvou centurií (tři manipuly tvořily kohortu) ztratil svou taktickou funkci už od časů Gaia Maria.

kolegium
Skupina nebo sdružení mužů, které pojil nějaký společný zájem. V Římě existovala kněžská kolegia (například kolegium pontifiků), kolegia politická (jako třeba kolegium tribunů lidu), správní kolegia (například kolegium liktorů) i kolegia obchodní či podnikatelské povahy (například *sodalicium* neboli bratrstvo či cech pohřebníků). Jisté skupiny mužů nejrůznějšího druhu se sdružovaly v takzvaná kolegia křižovatek, která se chápala péče o nejvýznamnější římské křižovatky a organizovala také každoroční slavnosti křižovatek, *compitalia.*

kolonáda
Pěší cesta krytá střechou podepřenou buď jednou řadou sloupů – pokud byla kolonáda napojena k budově jako veranda – anebo dvěma řadami sloupů po obou stranách chodníku v případě, že kolonáda byla vybudována na volném prostranství.

komicie
Viz -> *sněmy.*

konsul
Konsul byl nejvyšší římský úředník s imperiem a úřad konsula byl považován za nejvyšší příčku *cursu honorum.* Každoročně volil centurijní sněm dva konsuly na období jednoho roku. Svého úřadu se noví konsulové ujímali na Nový rok, prvního ledna. První neboli starší konsul byl ten, který ve volbách dříve dosáhl požadovaného počtu kladně hlasujících centurií. Ten také přejímal *fasces* na měsíc leden, což znamenalo, že zahájil svou činnost, naproti tomu druhý neboli mladší konsul zatím jen přihlížel. V únoru přišla řada na mladšího konsula a pak se pravidelně po celý rok po měsíci v úřadě střídali). Každého z konsulů doprovázelo dvanáct liktorů, avšak pouze liktoři toho konsula, jenž v daném měsíci vykonával úřad, nosili na ramenou fasces. V posledním století republiky se už mohl konsulem stát jak patricij, tak i plebej, až na to, že pro totéž období nemohli být zvoleni dva patricijové. Náležitý věk pro konsula bylo čtyřicet dva let, dvanáct let poté, co jako třicetiletý vstoupil do senátu; existuje ovšem přesvědčivý doklad o tom, že Sulla roku 81 př.n.l. schválil privilegium pro patricijské senátory, podle něhož měli možnost ucházet se o úřad konsula o dva roky dříve než senátoři plebejští, takže se patricij mohl stát konsulem už ve čtyřiceti letech. Konsulské imperium nebylo nijak omezeno; mělo platnost nejen v Římě, ale v celé Itálii a také v

provinciích a bylo nadřazeno imperiu prokonsulského správce provincie. Konsul mohl velet jakékoli armádě.

konsulár
Titul náležející muži poté, co zastával úřad konsula. Byl vysoce vážen řadovými členy senátu, a dokud se Sulla nestal diktátorem, byl konsulár ve sněmovně vždy požádán, aby se vyslovil k projednávané věci anebo vyjádřil svůj názor ještě před prétory a nově zvolenými konsulskými kandidáty. Sulla tyto zásady změnil, dal raději přednost magistrátům, kteří právě vykonávali úřad, a těm, kteří ho měli na základě volby převzít. Konsulár ovšem i nadále mohl být vysílán do provincií jako správce, pokud by senát od něho tuto službu žádal. Mohl být také požádán, aby převzal i jiné povinnosti, například péči o dodávky obilí či vedení diplomatické mise.

kurulské křeslo
Kurulské křeslo, *sella curulis,* byla židle ze slonoviny vyhrazená pouze pro magistráty s imperiem: původně jsem se domnívala, že usednout na ně směl jen kurulský édil, zdá se však, že v kterési fázi vývoje republiky bylo toto právo uděleno i dvěma plebejským édilům. Křeslo bylo ze slonoviny, s bohatou řezbářskou výzdobou, mělo esovitě zakřivené nohy zkřížené do velikého X, takže ho bylo možno složit. Mělo sice nízké podničky, avšak žádné opěradlo vzadu.

kvestor
Nejnižší příčka na senátorském *cursu honorum.* Býval to vždy volený úředník, a dokud Sulla v době své diktatury neurčil, že napříště bude výkon funkce kvestora jedinou formou, jakou má muž možnost vstoupit do senátu, nebylo třeba, aby budoucí senátor nejprve absolvoval kvestorský rok. Sulla zvýšil počet kvestorů z dosavadních přibližně dvanácti na dvacet a stanovil dále, že se muž smí stát kvestorem až po dovršení třiceti let. Hlavní povinnosti kvestorů byly fiskální povahy. Mohl být přidělen ke službě v římské státní pokladně (kvestor se k ní vybíral losem), nebo k vybírání daní, přístavních poplatků a odvodů kdekoli v Itálii, nebo převzít péči o finanční záležitosti správce některé z provincií. Muž, který se vydával do provincie jako správce, si mohl svého kvestora jmenovitě zvolit. Funkční období kvestora začínalo pátého prosince.

lahůdkový okoun
Sladkovodní okoun z Tiberu. Tato ryba se vyskytovala jen mezi Dřevěným mostem a mostem Aemiliovým, kde slídila pod vyústěním velkých stok a živila se tím, co přinášely splaškové vody. Živila se zřejmě znamenitě a bývala tak překrmená, že bylo velice nesnadné ji ulovit – což mohla být i příčina, proč ji římští labužníci považovali za takovou pochoutku.

lanista
Provozovatel gladiátorské školy – nemuselo jít přímo o jejího vlastníka. Byl to ovšem *lanista,* kdo řídil chod celé školy; občas sice mohl osobně dozírat i na výcvik mužů, ale to byla spíše povinnost cvičitelů zvaných doctores.

Larové
Bohové z nejřímštějších – bez podoby, bez tváře, bez pohlaví, neurčitého počtu, bez mytologie. Jedním slovem *numina.* Larů bylo mnoho druhů, byla to ochranná anebo

strážná božstva různých lokalit (například křižovatky nebo hranice sídelních okrsků), sociálních skupin (třeba Lor *familiaris*, ochranný bůžek rodiny), cest po moři (Lares permarini) anebo celého národa (jako veřejní Larové Říma, *Lares Praestites).* Na sklonku republiky si však lidé začali Lary představovat jako dva mladíky se psem. Není však jisté, zda Římané skutečně věřili, že Larové jsou pouze dva, tohoto pohlaví a této podoby – spíše asi s narůstající složitostí života v Římě šlo o potřebu nějak je zosobnit.

latifundie
Velké celky veřejné půdy najaté jednou osobou a obhospodařované jako celek s půdou soukromou, podobným způsobem jako moderní ranče. Využívány byly spíše pro pastvinářství než k produkci plodin. Pracovní silou v nich byli zpravidla otroci, s nimiž se tu čím dál tím víc zacházelo jako s trestanci. Bývali po skupinách ukováni v řetězech a na noc zamykáni do ubikací nazývaných -> *ergastula.*

Latium
Území v Itálii, na němž se nacházel Řím; své jméno získalo po původních obyvatelích, Latinech. Jeho severní hranici tvořil Tiber, jižní byla na úrovni přístavu Circeí; na východě hraničilo s hornatějšími kraji Sabinů a Marsů. Když si Římané definitivně podrobili Volsky a Aequy, stalo se Latium čistě římské.

lectus funebris
Obřadní nosítka, máry, na nichž spočinula mrtvola muže nebo ženy ze zámožné rodiny, která si mohla dovolit nákladný pohřeb. Zesnulého k tomuto výstavu pohřebníci oblékli a nalíčili. Nosítka měla nožky, byla natřena na černo anebo zhotovena z ebenu, zdobena zlatem a pokryta černými přehozy a poduškami.

legát
Nejvyššími důstojníky ve štábu velitele římské legie byli jeho legáti. Všichni muži, kteří dosáhli hodnosti legáta, byli členové senátu; podléhali pouze vojevůdci a byli nadřízeni veškerým vojenským tribunům. Ne vždycky to však byli mladí mužové. Někdy tuto funkci přijímali konsulárové, kteří se do zajímavých válek někdy hlásili dobrovolně, neboť se jim zastesklo po vojenském životě, často šlo i o vojevůdcovy přátele.

legie
Nejmenší římská vojenská jednotka schopná vést samostatně válku, třebaže to za úkol zřídkakdy dostávala jediná legie. Byla ucelená a soběstačná, pokud jde o početní stav mužstva, vybavení a potřeby nezbytné k vedení boje. Dvě až šest legií spojených v jeden celek tvořilo armádu; situace, kdy armáda sestávala z více než šesti legií byly výjimečné. Celkem bylo v legii na plném stavu šest tisíc mužů, z nichž patrně asi pět tisíc bylo skutečných bojovníků, ostatek byly pomocné jednotky a síly. Legie se členila na deset kohort po šesti centuriích; normálně byla k legii přidělena i nevelká jízdní eskadra, ovšem od Sullových dob už se jezdectvo soustřeďovalo do samostatné větší jednotky, organizačně nepodřízené pěchotě. Každá legie byla vybavena i jistým počtem těžkých zbraní, i když v bitvě nasazovány nebyly; jejich užití se omezovalo převážně na obléhací operace. Ke štábu legie patřilo až šest vojenských tribunů, kteří byli pověřováni konkrétními úkoly. Jestliže více legií podléhalo jednomu vojevůdci, veleli legiím zpravidla legáti. Skutečně profesionálními důstojníky byli centurioni, kterých

měla každá legie kolem šedesáti. Třebaže všechny jednotky legie tábořily společně, nestravovaly se ani se neubytovávaly hromadně; byly rozděleny do skupin po osmi mužích, které spaly ve společném stanu a připravovaly si společně i stravu.

lex
Množné číslo *leges,* zákon. Slovo *lex* bylo časem vztaženo i na *plebiscita* prijímaná na shromáždění plebejů. Zákon nebyl považován za platný, dokud nebyl vyryt do kamene anebo do bronzové desky a uložen do sklepení pod Saturnovým chrámem. Zákony ovšem nemohly setrvat v těchto místech nadlouho, neboť chrámový prostor byl omezený a sídlila v něm i státní pokladna. Poté, co bylo dokončeno Sullovo Tabularium, byly pak zákony uschovávány zde. Zákon nesl název po muži nebo mužích, kteří ho navrhli a kteří pak prosadili i jeho schválení, ovšem koncovka tohoto pojmenování vždy připomíná, že slovo *lex* je v latině ženského rodu. Součástí názvu zákona byl i všeobecný údaj, čeho se zákon týká. Zákony ovšem mohly později být – a někdy také byly – opět zrušeny přijetím nového zákona, který ustanovení starého popřel.

lex Caecilia Didia
Šlo vlastně o zákony dva, ale jen jeden z nich má v této knize svůj význam. Byl předložen konsuly pro rok 98 př.n.l. a stanovil, že mezi první schůzí, contio, na níž se o návrhu rokovalo, a jeho schválením na sněmu musely uplynout tři tržní dny, *nundinae.* V současnosti se dosti diskutuje o tom, zda tento interval znamenal čtyřiadvacet nebo sedmnáct dní; sama jsem se přiklonila k sedmnácti.

lex Domitia de sacerdotiis
Předložen roku 104 př.n.l. Gnaeem Domitiem Ahenobarbem, pozdějším pontifikem maximem. Určil, že noví pontifikové a augurové musí být voleni tributním shromážděním, a to sedmnácti tribuemi vybranými losem z celkového počtu pětatřiceti. Až do tohoto zákona byli noví pontifikové a augurové kooptování ostatními členy kolegia. Sulla poté, co se stal diktátorem, tento zákon zrušil, později byl opět obnoven.

lex frumentaria
Obecný termín pro každý obilní zákon. Existovalo jich mnoho, počínaje zákony Gaia Graccha. Všechny tyto zákony se týkaly zásobování občanů obilím – to jest obilím, které nakupoval stát a rozdílel prostřednictvím édilů. Většina těchto zákonů zajišťovala laciné obilí, některé však naopak levné nákupy omezovaly či rušily.

lex Genucia
Prosadil ho roku 342 př.n.l. tribun lidu Lucius Genucius. Podle tohoto zákona muselo uplynout deset let, než mohl být občan podruhé zvolen do téhož úřadu. Existovaly ještě dva další *leges Genuciae,* avšak jejich obsah se netýká dějů této knihy.

lex Minicia de liberis
Přijat někdy kolem roku 91 př.n.l. Není zcela jasné, byl-li jeho autorem Minicius či Minucius. Zákon stanovil, že děti ze smíšeného manželství, kde jeden z partnerů měl římské občanství a druhý nikoli, musí přijmout občanství podle onoho z rodičů, který nebyl římským občanem.

lex Plautia Papiria
Tento zákon, přijatý roku 89 př.n.l., byl doplňkem k zákonu Lucia Caesara poskytujícímu římské občanství těm *spojencům,* kteří se aktivně nepodíleli na válce mezi Římem a italskými spojenci. Zákon zněl, že Italik, jenž žije na půdě poloostrova, nikoli však ve své původní obci, a jenž nepozvedl zbraň proti Římu, může obdržet plné římské občanství, pokud **o** to požádá prétora v Římě do šedesáti dnů od schválení zákona. Krásné podmínky!

lex rogata
Takový zákon, který byl navržen sněmem v dohodě s předsedajícím magistrátem. Jinými slovy nebyl předložen sněmu v definitivní podobě, nýbrž byl koncipován v průběhu contio přímo na shromáždění samém.

lex sumptuaria
Kterýkoli ze zákonů omezujících nákup a užití luxusního zboží. U magistrátů, kteří odsuzovali zálibu v přepychu, byly tyto zákony ve značné oblibě, ale zřídka se skutečně v praxi používaly. K nejčastěji zakazovaným a omezovaným artiklům patřilo koření, voňavky, kadidla, dovážené víno a pravý tyrský purpur. Sullovy zákony proti přepychu dokonce určovaly, kolik smí rodina utratit za pohřeb nebo hostinu.

lex Villia annalis
Navrhl ho roku 180 př.n.l. tribun lidu Lucius Villius. Zákon stanovil minimální věk kurulských magistrátů (pro prétory to patrně bylo 39 let, pro prétory 42) a zřejmě obsahoval i podmínku, že mezi výkonem úřadu prétora a nástupem do úřadu konsula musí uběhnout nejméně dva roky.

Liber Pater
Prastaré italické božstvo plodnosti, pod jehož ochranou bylo mužské sperma a oplodňování obilí. Býval ztotožňován i s bohem vína a veselí, s Bakchem či Dionýsem, avšak nezdá se, že by byl brán na příliš lehkou váhu. Když italští spojenci zahájili válku proti Římu, stal se Liber Pater jejich strážným bohem a patronem.

libero
„Osvobozuji.“ Termín užívaný v procesech konaných před sněmem k vyjádření osvobozujícího rozsudku.

lid římský
Populus Romanus. Pod toto označení spadali prakticky všichni římští občané, kteří nebyli členy senátu; vztahovalo se na patricije stejně jako na plebeje a na *capite censi* právě tak jako na občany první třídy.

liktor
Muž, jehož povinností bylo doprovázet kurulského magistráta, kamkoli šel za výkonem své funkce. Liktoři pochodovali před magistrátem v zástupu, aby mu razili cestu davem, a zdržovali se pak v jeho blízkosti pro případ, že by bylo třeba proti někomu zakročit anebo vykonat nějaký trest. Liktor musel být římským občanem a byl zaměstnancem státu, nezdá se ovšem, že by jeho společenské postavení bylo příliš vysoké, a placeno bylo zřejmě tak bídně, že liktor musel spoléhat především na štědrost

magistráta. Na levém rameni nosil liktor *fasces.* V Římě na sobě měl prostou bílou togu, o pohřbech nosil černou; mimo Řím oblékal šarlatovou tuniku staženou širokým černým koženým pásem pobitým bronzem a do svazku prutů měl vetknutu sekeru.
Liktoři měli své kolegium, umístění jeho sídla však není známo. Situovala jsem ho dozadu za chrám Larů Praestites na východní straně Fora Romana, do sousedství velkého hostince na rohu ulice Clivus Urbius, neexistuje však žádný konkrétní údaj, o který by tuto lokalizaci bylo možno opřít. Kolegium liktorů (kterých musely být při nejmenším tři stovky) bylo organizováno do decurií po deseti mužích, v čele každé stál prefekt a celkový dohled nad všemi decuriemi vykonávalo několik představených kolegia.

Lusitanové
Národy žijící v nejzazší západní a severozápadní Hispánii. Byly méně ovlivněny helénistickou a římskou kulturou než Keltiberové a původem to byli asi spíše Iberové než Keltové, třebaže i jim v žilách kolovala obojí krev. Organizováni byli v kmenech a zřejmě vedle pastevectví už také obdělávali půdu.

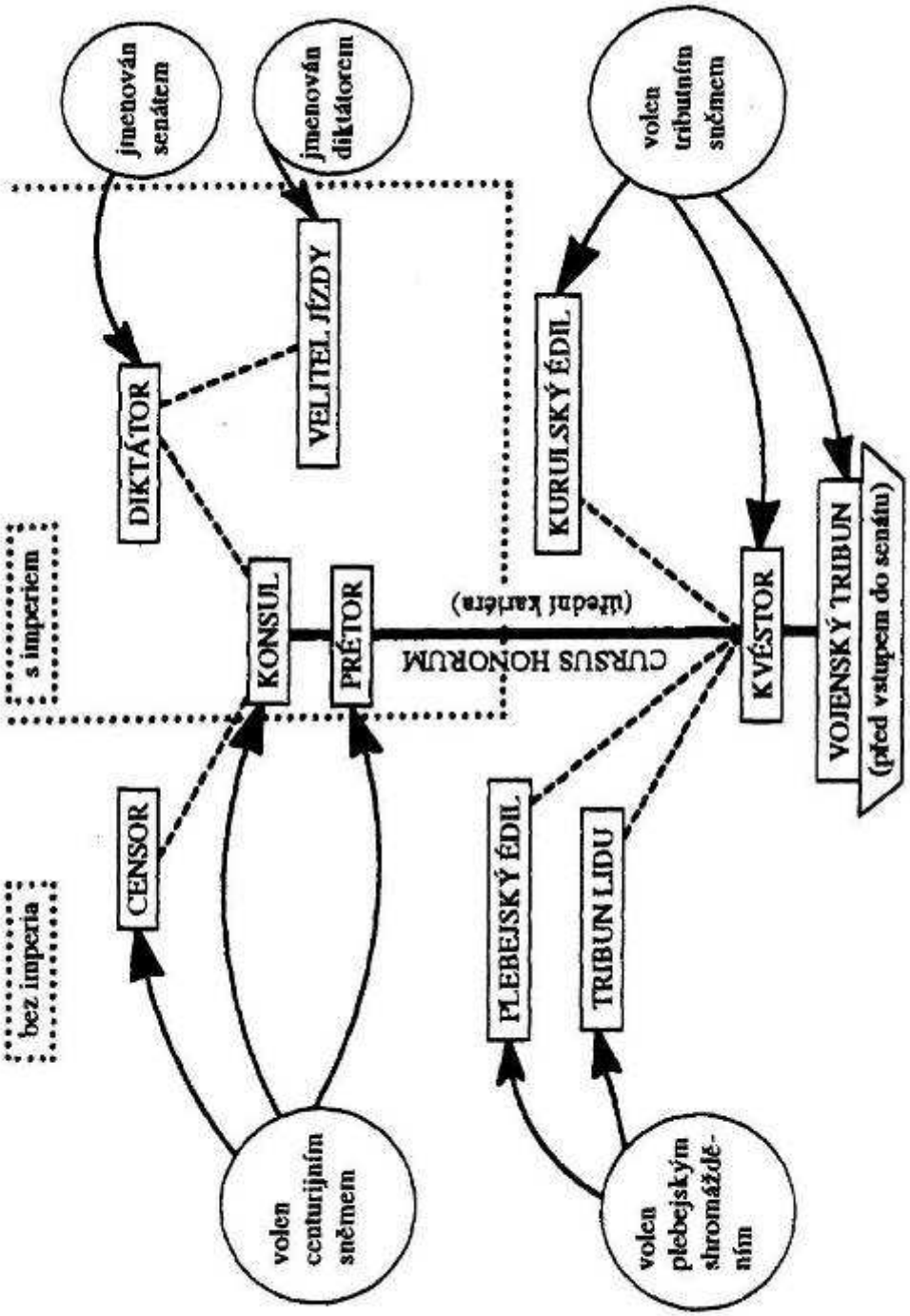
macellum
Tržiště, případně tržnice.

magistráti
Volení představitelé senátu a lidu římského. Ztělesňovali výkonnou moc státu a s výjimkou vojenských tribunů náleželi od Sullovy diktatury všichni automaticky do senátu. Tabulka ukazuje povahu a vazbu funkcí jednotlivých magistrátů, jejich nadřízenost a podřízenost, uvádí dále, kdo kterého magistráta volí, a zda magistrátovi přísluší imperium. Politická dráha, c*ursus honorum*, vedla přímou cestou od kvestora přes prétora až ke konsulovi; censoři, oba druhy édilů a tribunové lidu představovali boční větev cursu honorum. S výjimkou censorů bylo funkční období všech magistrátů jednoleté. Diktátor byl zcela zvláštní případ, podrobně vysvětlený v textu knihy.

Magna Mater
Velká Matka. Ze starověkého Karchemiše byl kult Velké bohyně Země přenesen do Frygie, kde pod jménem Kubaba Kybelé jí byl zasvěcen chrám v Pessinúntu. Roku 204 př.n.l., ještě než skončila druhá punská válka, byl z Pessinúntu odvezen do Říma tzv. „pupeční kámen“ Velké Matky, jejíž uctívání pak nadále patřilo k nejdůležitějším římským kultům. Chrám Velké Matky stál na Palatinu, odkud shlížel na Circus Maximus, jejími kněžími byli eunuchové, obřady k její poctě zahrnovaly i sebemrskačství.

magot
Tingitanská opice, makak. Bezocasá opice žijící na zemi. Opice sice nebyly ve Středozemí běžnými zvířaty, ale makakové, které dodnes můžeme spatřit v Gibraltaru, byli odevždy domovem v severní Africe.

maiestas
Pojem znamenal výsostnost římského národa, majestát. Její porušení bylo pokládáno za zradu na lidu, v podstatě ovšem šlo o to, čemu se dnes říká „zneužití úřední moci“. Upřesnění, která do pojetí tohoto trestného činu vnesl *Saturninus* roku 103 př.n.l. byla z

Římští úředníci

větší části anulována zákonem, který prosadil Sulla, když se stal diktátorem; teprve tímto upřesněním byly naprosto jasně definovány trestné činy, které Římané až dosud vnímali jako „zradu“. Viz -> *perduellio.*

manumissio, propuštění na svobodu
Akt osvobození otroka. Pokud byl pánem římský občan, nabýval otrok propuštěním automaticky i římského občanství. Jeho hlas byl ovšem téměř bez ceny a váhy. Propuštěný otrok přejímal jméno svého dosavadního pána a k němu připojoval své původní (otrocké) jméno jako cognomen – proto se Sullův zlopověstný bývalý otrok nazýval Lucius Cornelius Chrysogonus. Otrok mohl dosáhnout svobody několika způsoby. Předně se mohl vykoupit svými nastřádanými výdělky; propuštění mohlo být i zvláštním projevem pánovy velkomyslnosti u příležitosti nějaké významné události v rodině, například dovršení plnoletostí syna; dále mohl být propuštěn po uplynutí sjednaného počtu let; konečně mohla být manumisse otroka i jednou ze součástí pánovy závěti. Pro většinu otroků bylo získání římského občanství – přes veškerá omezení – vysoce žádoucí, především proto, že svobodní pak byli i jejich potomci. Nebylo výjimkou, zejména mezi Řeky, že obzvláště nadaní muži se do otroctví sami zaprodávali. Propuštěný otrok musel až do konce života nosit na temeni kuželovitou pokrývku hlavy – „čapku svobody“. Viz též -> *propuštěnec.*

Marsové
Jeden z nejdůležitějších italických kmenů. Marsové žili na březích Fucinského jezera, které leželo na jejich území zasahujícím vysoko na svahy Apenin. Z historie vyplývá, že až do časů marsické války byli vůči Římu vždy loajální. Marsové uctívali hady a byli také proslulí zaklínači hadů.

medimnos
Řecká dutá míra užívaná pro obilí a ostatní sypké hmoty. Jeden medimnos obsahoval 5 -> *modiů* a vážil asi 65 římských liber (zhruba 21 kilogramů). Bylo to množství, které stačilo na upečení dvou jednolibrových chlebů denně přibližně po dobu 30 dnů, neboť odpad ze zrna při mletí byl zhruba nahrazen vodou a dalšími přísadami. Průměrný Říman, který žil v jedné nebo dvou místnostech v insule, si zpravidla nemlel obilí na mouku a nepekl si chléb sám doma; měl místo toho úmluvu s pekařem (tak jako tomu ještě donedávna bylo i v různých částech Evropy), který obilí přijímal výměnou za chléb, přičemž si dohodnutou část zrna ponechával jako odměnu za pečeni. Výsledkem snad tedy bylo, že jeden medimnos obilí zajišťoval běžnému obyvateli Říma jeden větší bochník chleba denně po dobu jednoho měsíce.

mentula
Oblíbená latinská vulgární přezdívka pro penis.

miles gloriosus
Miles znamená v latině „voják“, *gloriosus* na první pohled napovídá, že jde o vojáka slavného. Ve skutečnosti šlo ovšem o pojmenování typického chlubílka a chvastouna, tak jak mu říkali autoři četných komedií a frašek.

minium
Rumělkově jasná barva vyráběna z cinabaritu (sirníku rtuťnatého), kterou používal k nalíčení obličeje triumfující vojevůdce, zřejmě proto, aby se připodobnil k tváři sochy Jova Nejlepšího Největšího v chrámu na Kapitolu.

minutus
Nepatrný.

míry a váhy
Většina římských měr byla odvozována od tělesných proporcí, jako například stopa nebo krok. Římská stopa měřila 296 mm, dělila se na 12 palců. Jeden dvojkrok, *passus*, obsahoval 5 stop, 1000 dvojkroků činilo jednu římskou míli – zhruba 1480 m.

Mírou pro plochu půdy bylo -> *iugerum.*

Množství obilí, například pšenice, se vyjadřovalo nikoli váhou, nýbrž dutou mírou, neboť se jím plnily nádoby podobně jako tekutinami; jednotkami byly -> *medimnos* a -> *modius.*

Jednotkou duté míry pro tekutiny byla *amfora*, která pojala něco přes 26 litrů. Údaje o lodním nákladu byly vyjadřovány výhradně v amforách.

Římská libra, 327 gramů, se dělila na dvanáct uncií. Větší hmotnost se udávala v -> *talentech.*

modius
Běžná jednotka pro objem obilí, měřice. Jeden modius se rovnal osmi litrům a vážil zhruba 13 římských liber. Obilí ze státních zásob bylo vydáváno v množství 5 modiů za měsíc, což se rovnalo jednomu -> *medimnu* (u tohoto hesla najdete též informaci o římském chlebu).

mos maiorum
Ustálený pořádek věcí, pojem, který zahrnoval zvyklosti a vžitá pravidla vlády a veřejných institucí v Římě. Nejlépe by se dal *mos maiorum* definovat jako nepsaná římská ústava. *Mos* znamenalo vžitý zvyk, *maiores* v této souvislosti byli předci. Shrnuto znamenal mos *maiorum,* zvyk předků, způsob, jak se věci dělaly až dosud – a jak by se měly dělat i v budoucnu.

mundus
Jáma v podobě včelího úlu, která byla rozdělena na dvě části a jejíž otvor byl po většinu roku zakryt. Její účel je tajemstvím, zdá se však, že na sklonku republiky Římané věřili, že je to brána do podsvětí. Poklop jámy byl otevírán třikrát do roka, když nastaly -> *dies religiosi,* tak aby stíny mrtvých dostaly možnost projít se městem.

myoparo
Malá válečná galéra velice oblíbená piráty v dobách, než se začali plavit na mnohem větších lodích a sdružovat se do organizovaných flotil schopných napadat a porážet profesionální válečná loďstva. Velikost a konstrukce myopara není příliš jasná, zdá se však, že to byla vylepšená -> *hemiolia.* Námořní lupiči dávali myoparu před hemioliou přednost. Jediná dochovaná kresba neposkytuje dostatek informací, naznačuje však, že myoparo mělo jen jednu řadu vesel ovládaných horem nad borty, nikoli otvory v bocích lodi, a že dále měla stěžeň a plachtu.

nákladní loď
Obchodní nákladní lodě byly mnohem kratší a širší než válečné galéry (poměr délky jejich trupu k šířce byl přibližně 4: 1), měly robustní konstrukci zpravidla z jehličnatého dřeva a stavěny byly spíše pro plavbu pod plachtou než k pohonu vesly, třebaže byly vesměs vybaveny jednou veslařskou lavicí pro případ, že by loď uvízla v bezvětří anebo byla pronásledována piráty. Měla jednu plachtu s křížovým ráhnem, někdy mívala před hlavní plachtou ještě jednu na předním stěžni. Kormidlována byla dvěma velkými vesly na obou stranách zádě. Záď měla zvýšenu a pro ochranu nákladu byla kryta palubou. Obvykle měla i jednu kabinu uprostřed lodi a jednu na zádi. Pokud dopravovala obilí nebo víno, byl náklad uložen v amforách a tyto nádoby se zahroceným dnem byly v nákladovém prostoru vnořeny do pilin, aby se při bouřlivém moři neposouvaly a nekácely. Průměrná obchodní loď mohla zřejmě přepravovat asi sto tun nákladu. Třebaže mohla plout za dne i v noci – a v rukou dobrého kapitána byla schopná pustit se i na širé moře – držely se obchodní lodě spíše pobřeží a za soumraku se kapitán raději uchyloval do přístavu, než aby se plavil za tmy. Jediné nákladní lodě, které bezpochyby i v noci zůstávaly na moři a pouštěly se přes širé moře, patřily k rozsáhlému loďstvu přepravujícímu obilí. Ty také občas posloužily k přepravě vojsk.

nefas
Svatokrádež; bezbožný nebo zločinný skutek.

neseanský kůň
Největší plemeno koní, jaké starověk znal. Zůstává otázkou, jak velký doopravdy byl, zdá se však, že se vyrovnal středověkým ořům nesoucím plně obrněné rytíře, neboť arménští i parthští králové právě na ně posazovali své *katafraktarie* (bojovníky kryté od hlavy až k patě řetízkovou brní, právě tak jako byli chráněni i jejich koně). Původní domovina neseanského koně ležela na jih a na západ od Kaspického moře, v Médii, avšak na sklonku republiky se už objevovali ve všech částech starověkého světa.

nobilita
Když dosáhl plebej úřadu konsula, začal být on a jeho potomci počítán k nobilitě. Byla to aristokracie nově a uměle vytvářená ve snaze přistřihnout trochu křidélka patricijům, o jejichž urozenosti nemohlo být sporu; od konce 4. stol př.n.l. se stávalo konsuly už mnohem více plebejů než patricijů. Příslušnost k nobilitě byla nesmírně ceněná, neboť to znamenalo patřit k elitě římské společnosti.

nomen
Množné číslo zní *nomina.* Rodinné nebo rodové jméno – název rodu *(gens)* – v mužském tvaru, například Cornelius, Julius, Domitius, Licinius.

non pro consule, sed pro consulibus
Proslulý výrok Lucia Marcia Philippa, jenž jím navrhl, aby velení v Přední Hispánii ve válce proti Quintovi Sertoriovi bylo svěřeno Pompeiovi. Philippus dokázal touto brilantní jazykovou finesou získat pro Pompeia mnoho ze senátorů, kteří se až dosud zatvrzele vzpouzeli proti tomu, aby bylo prokonsulské velení uděleno člověku stojícímu mimo senát a dosud nezastávajícímu žádný úřad. Řekl tím asi toto: „Nepůjde velet za to, že sám byl konsulem, ale za současné konsuly.“

nony
Druhý ze tří pojmenovaných dnů, které představovaly pevné body v měsíci. Data se počítala nazpět od těchto dnů – kalend, non a id. Nony nastávaly sedmého dne dlouhých měsíců (březen, květen, červenec a říjen) a pátého dne v ostatních měsících. Byly zasvěceny Junoně.

nosítka
Krytá kabinka s nožkami, na kterých spočívala, když byla postavena na zemi. Dopředu i dozadu z ní na obou stranách čněly vodorovné tyče; za tyto žerdě je nosilo čtyři až osm mužů. Nosítka byla poměrně pomalý dopravní prostředek, avšak v celém starověkém světě zdaleka nejpohodlnější. Mám pocit, že byla i mnohem příjemnější než leckterá forma moderní dopravy.

numen, numina, numinózní
Řeč je o božstvech, která byla čirými duchy anebo silami bez těl, tváří, pohlaví nebo mytologie. Bližší vysvětlení najdete v glosáři v knize *První muž Říma.*

nundinum
Interval mezi dvěma trhovými dny; římský osmidenní týden. S výjimkou kalend, non a id nebyly dny v římském kalendáři nijak pojmenovány; na psaných kalendářích jim byla v tomto osmidenním období přidělena písmena od A do H, přičemž A patrně značilo trhový den. Když připadly lednové kalendy na tržní den, byl celý rok považován za neblahý; nestávalo se tak často, díky častým vkládaným dnům a skutečnosti, že cyklus osmi písmen pokračoval bez přerušení z posledního dne starého roku do začátku roku následujícího.

nundinus, nundinae
Trhové dny nastávající každého osmého dne; jednotného čísla *nundinus* se používalo řidčeji než množného *nundinae.* Za normálních okolností se o nundinách konaly soudy, nikoli však sněmy.

občanství
V mém cyklu příběhů jde vesměs o římské občanství. Opravňovalo muže hlasovat ve své tribui a třídě (pokud byl majetkově kvalifikován pro příslušnost k některé ze tříd) ve všech volbách v Římě. Římský občan nesměl být zbičován, měl nárok na řádný proces před římským soudem a právo odvolat se. Nástup vojenské služby byl pro římského občana povinný, jakmile dovršil sedmnáctý rok věku. Po schválení zákona *lex Minicia* z roku 91 př.n.l. nebylo dítě vzešlé ze spojení římského občana jakéhokoli pohlaví a partnera bez římského občanství považováno za římského občana.

Olympia
Proslulý Diův chrám **a** posvátný okrsek ležel v Élidě na řece Alfeiu na západním Peloponnésu.

opus incertum
Jeden z nejstarších způsobů zdění ve starověkém Římě. Oba líce stěny byly vyzdívány z nepravidelných nevelkých kamenů spojených maltou, mezi nimiž byla ponechána

mezera; ta pak byla vyplňována maltou namíchanou z černé *pozzolany* a vápna a promíchané se směsí štěrku a drtě *(caementa).* Ještě v Sullově době bylo opus incertum nejoblíbenější technikou pro stavbu zdí. Byl to patrně i levnější způsob než zdění z cihel.

oský jazyk
Jazyk, jímž hovořili Samnitové, Kampánové, Lukáni, Apulové, Bruttiové a ostatní italické kmeny v jižnější části italského poloostrova; ve střední Itálii tento jazyk převažoval ještě na sklonku republiky. Náležel k indoevropské skupině, s latinou však nijak blízce spřízněn nebyl; některé národy hovořící oským jazykem užívaly v jeho psané podobě latinské abecedy, většinou však psali (včetně Samnitů, kteří představovali největší skupinu oských mluvčí) písmem odvozeným z etruštiny. Mnoho Římanů oskému jazyku rozumělo anebo jím i hovořilo. Občas byly v Římě v divadle uváděny i atellské mímy v obsazení herci mluvícími oským jazykem.

otcové senátoři
Když římští králové ustavili senát (podle tradice to byl Numa Pompilius), skládal se ze stovky patricijů nazývaných *patres*, „otcové“. Poté, co v počátcích republiky byl senát rozšířen o plebeje, říkalo se jim *conscripti*, „zapsaní“. Společně se o patricijských a plebejských členech senátu užívalo pojmenování *patres et conscripti;* časem oba rozlišující názvy splynuly v jeden a všem členům senátu se posléze říkalo *patres conscripti.* (V českém překladu *otcové senátoři.)*

paján
Pochvalná nebo oslavná báseň nebo píseň, skládaná někdy k poctě žijícího člověka, většinou však se vztahem k božstvům, např. ka Apollónovi.

pancíř
Název zbroje, která obepínala horní část trupu, avšak neměla podobu drátěné košile. Pancíř sestával ze dvou dílů, krunýřů, zpravidla bronzových, železných nebo i z tvrzené kůže, z nichž jeden chránil mužovu hruď a břicho, druhý jeho záda od ramen až po kříž. Pláty byly navzájem spojeny na ramenou a pod pažemi řemínky. Existovaly pancíře zhotovené na míru, které přesně přilehly k trupu, ostatní byly uzpůsobeny pro průměrnou postavu. Velitelé nejvyšších hodností – vojevůdci a legáti – měli pancíře skvostně zdobené tepanými reliéfy a postříbřené (výjimečně byly i zlacené). Zřejmě jako označení svého imperia nosil vojevůdce a snad i nejvyšší z jeho legátů na pancíři uprostřed mezi prsními bradavkami a pupkem úzkou nachovou šerpu; byla předepsaným způsobem zauzlena na smyčku.

pantheón
Termínu se v současné době užívá k souhrnnému označení veškerých božstev v polyteistickém typu náboženského přesvědčení.

parvus
Tak malý, že nestojí za zmínku.

pater familias

Hlava rodinné jednotky. Jeho právo nakládat se členy rodiny zcela podle své vůle bylo striktně chráněno zákonem.

patricij, patriciát
Patriciát tvořila původní římská aristokracie. Ve společnosti, která byla tolik oddána uctívání předků a tolik si cenila urozeného původu, měla příslušnost k patriciátu mimořádnou důležitost. Nejstarší patricijské rodiny náležely k aristokracii ještě před dobou římských králů, nejmladší rody (Claudiové) se zřejmě vynořily až v samých počátcích republiky. Titul patricijů si tito aristokraté podrželi po celou dobu trvání republiky, stejně tak jako vysokou prestiž, jaké nemohl dosáhnout žádný plebej – a to přes vznik *nobility*, „nové aristokracie“, která se nad plebejský stav povznesla tím, že se člen rodiny stal konsulem. V posledním roce republiky se patricij neodlišoval od plebejů už ničím kromě krve, jelikož bohatství a dravost velkých plebejských rodin trvale nahlodávala prapůvodní výsady patricijů. Sulla, sám patricij, se zřejmě pokusil patricije poněkud opět vyvýšit nad plebejské okolí, žádná podstatnější privilegia si však uzákonit netroufl. Titulatura ani privilegia pro Římana ovšem nebyly rozhodující; on prostě věděl, že patricij je něco lepšího. V průběhu posledního století republiky poskytovaly ze svého středu senátory a někdy i prétory a konsuly stále ještě tyto rody: Aemiliové, Claudiové, Corneliové, Fabiové (ti už jen s využitím adopce), Juliové, Manliové, Pinariové, Postumiové, Sergiové, Serviliové, Sulpiciové a Valeriové.

patron
V římské republikánské společnosti existovala pevná soustava patronů a klientů (-> *klient).* I když se patrně různí malí obchodníčci a chudina Říma na tomto systému nepodíleli, převažoval nicméně na všech stupních společnosti, a ne všichni patroni pocházeli z jejích nejvyšších vrstev. Patron přijímal závazek poskytovat ochranu a výhody těm, kdo se prohlásili za jeho klienty. Propuštění otroci setrvávali v klientském vztahu ke svým pánům jako patronům. Patronem se nemohla stát žena. Mnoho patronů bylo současně klienty ještě mocnějších patronů, čímž se jejich klienti stávali zároveň i klienty jejich patrona. Patron třeba po celá léta od svého klienta nevyžadoval žádnou pomoc anebo podporu, ale jednoho dne pak mohl být klient náhle požádán, aby svému patronovi v něčem vyhověl – hlasoval pro něho, jednal v jeho zájmu anebo splnil nějaký mimořádný úkol. Bylo běžným zvykem, že patron přijímal všechny své klienty na úsvitu každého „pracovního“ dne v průběhu celého roku; při těchto ranních slyšeních se klienti obraceli na patrona s žádostmi o pomoc nebo o přispění anebo prostě přišli jen projevit svou úctu anebo nabídnout své služby. Pokud byl patron zámožný a štědrý, pamatoval při této příležitosti na své klienty dárkem nebo peněžní částkou. I v tom případě, že se muž stal klientem někoho, koho až dosud z duše nenáviděl, sloužil od té chvíle svému někdejšímu nepříteli – nyní svému patronovi – s bezvýhradnou věrností, na život a na smrt (viz například vztah diktátora Caesara a Curiona mladšího).

pavo
Páv.

pedarius
Senátor „ze zadních lavic“, tj. zatím bez významnějšího vlivu. Viz -> *senát.*

perduellio
Velezrada. Až do doby, kdy trestný čin velezrady nejprve Saturninus a pak Sulla nově definovali a prosadili i nové zákony k jejímu postihu, bylo *perduellio* jedinou formou velezrady, jakou římské právo znalo. Za zločin byla považována od pradávna, takže zmínka o ní je už v -> *zákonech dvanácti tabulí*, a proces proti viníkovi musel proběhnout v centurijním shromáždění, tedy se značnou těžkopádností. Pokud byl usvědčen, následoval automaticky trest smrti, a to ukřižováním na kříži přivázaném k „neblahému" stromu, tj. stromu, který nikdy nepřinesl žádné ovoce.

peristyl
Uzavřená zahrada nebo nádvoří obehnané kolonádou, které bylo součástí nezastřešeného prostoru domu.

piaculum
Smírná oběť vykonaná pro odčinění nějakého rouhání.

Picenum
Ta část východního italského pobřeží, která zahrnuje zhruba lýtko italské „nohy v botě". Její západní hranici tvořily hřebeny Apenin; na sever od Picena ležela Umbrie a na jihu Samnium. Obývaly ji kmeny italického a illyrského původu, tradovalo se však také, že sem, na východ od apeninského hřbetu, připutovali Sabinové a že se tu usadili. Přinesli s sebou údajně jako ochranného bůžka svého kmene datla (latinsky *picus),* podle něhož pak dostalo jméno celé toto území. V tomto prostoru se usídlil i galský kmen nazývaný Senonové, když roku 390 př.n.l. do Itálie vpadl král Brennus. Politicky se tato oblast rozpadala do dvou částí – severní Picenum, úzce spjaté s jižní Umbrií, bylo zcela pod vlivem mocného rodu Pompeiů; Picenum na jih od řeky Flosis či Flusor se životním stylem klonilo spíše k Samniu.

pilum, pila
Římský pěchotní oštěp, zejména oštěp v úpravě Gaia Maria. Měl velice malý železný hrot, jenž přecházel v násadec, rovněž železný; tvarované dřevěné ratiště výborně sedělo v ruce. Mariovo zdokonalení spočívalo v tom, že spoj mezi kovem a dřevěnou částí byl zeslaben; když se vržený oštěp zaryl do štítu nebo do těla nepřítele, zlomil se, a nepřítel jím tedy nemohl mrštit zpátky. Po bitvě vojsko všechny poškozené oštěpy na bojišti sesbíralo; řemeslnicí z doprovodných jednotek je pak snadno opravili.

plebs, plebejové, plebejský
Plebejové byli všichni římští občané, kteří nebyli patriciji – čili náleželi k plebsu. Na počátku republiky se plebej nemohl stát knězem, magistrátem ani senátorem. Tato situace netrvala dlouho; dosud výlučně patricijské pozice začaly jedna po druhé podléhat náporu plebsu, který počtem patricije značně převyšoval – a několikrát pohrozil odchodem z Říma. Na sklonku republiky už z příslušnosti k patriciátu plynulo pramálo výhod, byly-li vůbec nějaké – až na to, že každý věděl, že patricij je „lepší člověk".

počet obyvatel Říma
V boji o věrohodnou odpověď na otázku, kolik měl vlastně Řím obyvatel, prolili moderní vědci už mnoho inkoustu. Mám pocit, že stále ještě existuje tendence

podhodnocovat počet lidí, kteří žili ve vlastním Římě, přičemž jen málo odborníků – najdou-li se vůbec takoví – dospívá k jednomu milionu. Shodně se udává půl milionu. Známe ovšem rozměry republikánského Říma uvnitř serviovských hradeb: našíř měl něco přes kilometr, na délku více než dva. Tehdy jako dnes bydleli Římané v činžovních domech, což už poskytuje pro odhad celkové populace dosti spolehlivé vodítko. Jen římských občanů – to znamená mužů zapsaných na svitcích při sčítáních lidu – bylo asi čtvrt milionu, k tomu přistupují manželky a děti a dále otroci. Toliko ty nejubožejší domácnosti neměly prostředky na to, aby si držely alespoň jednoho otroka; dokonce i *capite censi,* jak se zdá, si mohli dovolit mít otroky. Navíc zde žili lidé bez římského občanství: Židé, Syřané, Řekové, Galové a bezpočet dalších. S ženami, dětmi a otroky. Řím prostě kypěl člověčenstvem, jeho insuly byly přelidněny. A lidé bez římského občanství se svými manželkami, potomky a otroky zcela určitě onen počet doplňovali na celý milion. Jinak by insuly asi zely prázdnotou a město by bylo samý park. Já sama bych považovala dva miliony za údaj ještě bližší skutečnosti.

podex
Velice vulgární pojmenování zadní části těla.

Pollux
Opomíjené nebeské dvojče. Viz -> *Castor.*

pomerium
Posvátná hranice města Říma. Byla vyznačena bílými mezníky zvanými *cippi.* Okrsek pomeria byl údajně zřízen králem Serviem Tulliem a zůstal beze změny až do Sullovy diktatury. Pomerium se nekrylo přesně se Serviovými hradbami, což je jeden z důvodů k pochybnostem, zda serviovské hradby skutečně vybudoval král Servius Tullius – ten by byl bezpochyby trval na tom, aby hradby důsledně respektovaly hranice jeho pomeria. Uvnitř pomeria se nacházel celý původní Romulův Palatin, nikoli však již Aventin. Podle tradice smělo být pomerium rozšířeno, avšak mohl tak učinit jen ten muž, jenž by byl zároveň podstatně zvětšil římské území. V náboženském slova smyslu existoval vlastní Řím jen uvnitř pomeria, vše mimo ně bylo už toliko římské území. Uvnitř pomeria platila v jistém ohledu jiná úroveň práva než mimo ně.

pontifex
Řada etymologů se domnívá, že v nejranějších dobách Říma byl pontifex stavitelem mostů *(pons* znamená v latině most, pontifex je tedy ten, kdo mosty buduje). A budování mostů bylo považováno za mystické umění, při němž se jeho tvůrce dostává do úzkého vztahu k božstvům. Ať už tomu bylo jakkoli, v době republiky byl pontifex kněz. Jako člen zvláštního kolegia sloužil římským magistrátům a komiciím jako poradce ve všech náboženských otázkách – a nevyhnutelně se i on sám stával magistrátem. Zprvu se mohl pontifikem stát toliko patricij, avšak *lex Ogulnia* z roku 300 př.n.l. stanovil, že polovina z celkového počtu členů kolegia musí být plebejové. V obdobích, kdy noví pontifikové (a také auguři) byli do kolegia kooptováni jeho ostatními členy, dostávalo se kněžské hodnosti mužům značně nižšího věku, než jaký se vyžadoval pro vstup do senátu; běžné bylo setkat se mezi pontifiky s mladíky, jimž bylo něco přes dvacet. To, že se Caesar stal pontifikem v sedmadvaceti, proto nebylo nic neobvyklého.

pontifex maximus
Hlava státem řízeného římského náboženství a nejvyšší ze všech kněží. Funkce se patrně zrodila, když byla republika ještě v plenkách, a byl to typický doklad mistrovství Římanů jak obejít překážku, aniž by vzala úhonu a aniž by při tom zraňovali příliš mnoho citů. Nejvyšším z kněží byl totiž v době království *rex sacrorum,* což byl titul náležející římskému králi osobně. Protimonarchističtí vládci nové římské republiky bezpochyby usoudili, že by bylo nemoudré tento úřad rušit, a tak prostě zřídili novou kněžskou hodnost, jejíž držitel byl svým postavením i svou funkcí dosavadnímu rex sacrorum nadřazen. Obdržel titul pontifex maximus, a aby byla co nejvíce posílena jeho politická úloha, měl být volen, nikoli kooptován (ostatní kněží získávali úřad kooptací). Zprvu se patrně vyžadovalo, aby to byl patricij, avšak zanedlouho už býval pontifikem maximem i plebej. Dohlížel na členy všech kněžských kolegií – a také na vestálské panny. Stát mu přidělil jako obydlí svou nejvýznačnější budovu, ale v republikánské době se o ni pontifex maximus dělil, patrně napůl, s vestálskými pannami. Oficiální sídlo jeho úřadu – malá starobylá Regia na Foru Romanu, hned vedle jeho obydlí – měla statut zasvěceného chrámu.

popa
Státní zřízenec s kultovním pověřením; celá jeho funkce, jak se zdá, spočívala v tom, že se musel pořádně rozmáchnout palicí na omráčení obětovaného zvířete; proříznout pak obětí hrdlo už bylo v pravomoci -> *cultaria.*

porta
Městská brána. Všechny brány Říma byly opatřeny mohutnými dubovými vraty a spouštěcí mříží.

portico
Zvolila jsem tento termín pro chráněný prostor před vstupem do chrámu nebo jiné podobné stavby.

porticus
Toto ovšem není pouhé -> *portico,* nýbrž budova s nějakým větším centrálním dvorem. Délka stavby zpravidla přesahovala její šířku, jejím výrazným prvkem byla kolonáda. Porticus Margaritaria v horní části Fora Romana byl ovšem spíše čtvercového půdorysu, sídlily v něm nejluxusnější římské obchody. Porticus Aemilia v římském přístavu byla naproti tomu velice dlouhá stavba, kde přebývali agenti a společnosti zabývající se námořní dopravou a dovozem a vývozem zboží.

praefectus fabrum
Jeden z nejdůležitějších mužů v římské armádě nebyl vlastně formálně vůbec voják; byl to civilista jmenovaný do své funkce vojevůdcem. Odpovídal za všestranné vybavení a zásobování armády, od zabezpečení zvířat a píce pro ně až po proviantní zásobení mužstva. Jelikož uzavíral s producenty a obchodníky množství smluv na dodávky vybavení a zásob, měl značný vliv – a pokud to nebyl člověk pevných morálních zásad, i značnou příležitost k osobnímu obohacení. To, že *praefectem fabrum* v Caesarově armádě se stal gadský bankéř Lucius Cornelius Balbus, napovídá, jak důležití a mocní tito zásobovatelé vojska byli.

praenomen
Prvé ze jmen římského muže. Existovalo jich nemnoho, snad necelá dvacítka, přičemž dobrá polovina z nich buď nebyla používána, anebo se jejich využití omezovalo jen na jeden rod, jako například jméno Mamercus, běžné toliko v rodu Aemiliů Lepidů, nebo Appius, výhradně užívaný patriciji Claudii. Každý *gens,* tj. rod anebo skupina rodů, navíc dával přednost pouze určitým praenominům, snad jen dvěma nebo třem z oné dvacítky. Dnešní badatel může často již z mužova praenomina usoudit, zda byl jeho nositel skutečným členem daného rodu; Juliové například volili pouze praenomina Sextus, Gaius a Lucius, takže muž nazývaný Marcus Julius je existence už podle jména vysoce podezřelá. Liciniové pojmenovávali své syny Publius, Marcus a Lucius; Pompeiové dávali přednost jménům Gnaeus, Quintus a Sextus; u Corneliů převažoval Publius, Lucius a Gnaeus. Jednou z dosud nerozluštěných hádanek současné vědy je například onen Lucius Claudius, jenž zastával úřad rex sacrorum na sklonku republiky; Lucius totiž vůbec není claudiovské praenomen, avšak jelikož šlo nepochybně o patricije, musel to nesporně být skutečný Claudiovec; přiklonila jsem se k tomu, že musela existovat jedna větev rodu Claudiů užívající praenomen Lucius, která tradičně obsazovala funkci rex sacrorum. Způsob, jakým se s praenominy obvykle zachází v hollywoodských limonádách ze starověkého Říma, odnáším zpravidla škytavkou.

praetor peregrinus
Zvolila jsem termín „cizinecký prétor“, neboť tento úředník se zabýval osobami, které nebyly římskými občany. V Sullově době jeho povinnosti spočívaly ve vedení sporů a výkonu spravedlnosti; k jejich zajištění cestoval po celé Itálii. Zabýval se i soudními případy týkajícími se cizinců a projednávanými na půdě Říma.

praetor urbanus
Městský prétor, jehož povinnosti se na sklonku republiky týkaly téměř výlučně soudních jednání. Sulla šel v tomto vyhranění ještě dále a za náplň mu stanovil především civilní spory, nikoli věci kriminální povahy. Imperium městského prétora nesahalo dále než po pátý milník od Říma, nesměl také opustit Řím na souvislou dobu delší deseti dnů. Pokud nebyl v Římě přítomen žádný z konsulů, stával se městský prétor nejvyšším magistrátem a v této době měl tedy právo svolávat k zasedání senát, odpovídal za provádění vládní politiky, a pokud by byl Řím ohrožen, byl i povinen organizovat obranu města.

prétor
V hierarchii římských magistrátů zastával prétor druhé nejvyšší místo. Na samém počátku republiky se prétory nazývali dva nejvyšší úředníci vůbec. Avšak koncem čtvrtého století př.n.l, už bylo jako názvu těchto dvou magistrátů užíváno slova „konsul“ a prétor sestoupil o jednu příčku níže. Po mnoho dalších desetiletí pak byl představitelem tohoto úředního stupně jediný prétor; zjevně šlo o *praetora urbana,* neboť jeho povinnosti byly omezeny na město Řím, čímž byli konsulové uvolněni pro vedení válek. Roku 242 př.n.l. byla vytvořena funkce dalšího prétora, –> *praetor peregrinus,* do jehož působnosti náležely záležitosti týkající se cizinců a italského území, nikoli však Říma. Když pak Řím postupně získával zámořské državy vyžadující správu, ustanovoval další prétory a pověřoval je správou provincií, a to zpravidla v roce jejich úřadu, nikoli až o rok později jako proprétory.

V posledním století republiky bylo ročně voleno obvykle šest prétorů, někdy i osm, tak jak to stát potřeboval. Sulla v době své diktatury udržoval počet osmi prétorů a omezil jejich pravomoce v průběhu funkčního období jen na činnost v jím ustavených soudních tribunálech.

princeps senatus
V dnešním britském parlamentu by to byl „Leader of the House“, vůdce vládní strany. Prvního senátora vybírali censoři podle zásad mos maiorum; musel to být patricij, s neposkvrněným morálním profilem, se svrchovanou *auctoritas* i *dignitas.* Nebyl to titul udílený na doživotí, nýbrž obnovovaný vždy s nástupem nové dvojice censorů. Sulla sice zbavil prvního senátora podstatné části jeho *auctoritas,* přesto však bylo toto postavení i nadále spojeno s vysokou prestiží.

privatus
V knize se tohoto termínu užívá pro muže, jenž je senátorem, avšak nezastává právě žádný úřad.

prokonsul
Ten, kdo vykonával funkci s imperiem konsula, avšak nezastával konsulský úřad. Prokonsulské imperium se zpravidla udělovalo muži poté, co ukončil roční období v úřadu konsula a odcházel jako správce do některé z provincií. Šlo obvykle o pověření na jeden rok, avšak často bylo prodlužováno (-> *prorogace),* někdy i na několikaleté období. Metellus Pius byl prokonsulem v Zadní Hispánii od roku 79 do roku 71 př.n.l. Prokonsulské imperium bylo omezeno na prokonsulovu provincii a ztrácelo platnost, jakmile překročil pomerium a vrátil se do Říma.

Prokrústés
Postava řecké mytologie s dosti problematickými choutkami. Ve své tvrzi někde v Attice (snad kdesi na cestě vedoucí ke Korintské šíji) přechovával Prokrústés dvě lůžka, z nichž jedno bylo pro normálně urostlého muže příliš krátké, druhé zase příliš dlouhé. Poté, co vlákal poutníka do svého doupěte, přemohl ho a uvrhl na to z obou loží, které mu délkou neodpovídalo. Pokud bylo jeho oběti lůžko příliš dlouhé, natahoval ji Prokrústés tak dlouho, dokud nevyplnila celou délku lože. A jestliže byl onen nešťastník nadměrně dlouhý pro krátkou postel, osekával mu Prokrústés údy, až se konečně do lože vešel. Prokrústa usmrtil posléze Théseus, a to stejným způsobem, jakým Prokrústés mučil své nocležníky.

prokvestor
Muž, jenž byl pověřen kvestorskými pracemi, funkci kvestora však nezastával. S pověřením nebylo spojeno imperium, avšak v případě, že správce provincie – jenž si ho jako svého kvestora vyžádal – zůstával v provincii déle než rok, setrval s ním i prokvestor až do doby, než se správce odebral zpátky do Říma.

proletarii
Ti římští občané, kteří byli natolik nuzní, že státu nemohli přispět ničím – daněmi, poplatky ani vojenskou službou. Mohli státu dát jediné – *proles,* děti *(capite censi).* Od konce republiky mohli sloužit na vojně jako placení dobrovolníci.

promagistrát
Ten, kdo vykonával pro stát funkci odpovídající magistrátovi, aniž zastával úřad. Šlo v podstatě jen o tri úřady – kvestora, prétora a konsula (magistrátské úřady, které tvořily formální *cursus honorum).* Viz např. -> *prokonsul.*

proprétor
Muž vykonávající funkci s imperiem prétora, avšak nezastávající úřad prétora. Proprétorské imperium bylo zpravidla udělováno těm, kdo si odsloužili roční období jako prétoři a odešli pak do provincie jako správci. Proprétorské pověření znělo obvykle rovněž na jeden rok, avšak mohlo být prodlouženo.

propuštěnec
Otrok, jemuž byla dána svoboda. Třebaže to byl po technické stránce svobodný člověk (a pokud byl jeho předchozí pán římským občanem, získával i on sám římské občanství), setrvával propuštěnec pod patronací svého dřívějšího pána, jenž měl přednostní nárok na jeho čas a služby. Měl pramálo příležitosti uplatnit svůj hlas v jakémkoli sněmu, neboť propuštěnci byli zásadně přidělováni do některé z obou velkých městských tribuí, suburské nebo esqulinské. Avšak někteří propuštěnci, pokud byli nadáni mimořádnými schopnostmi anebo mimořádnou dravostí a bezohledností, se domohli značného jmění a moci a tím i hlasu v centurijním sněmu; zpravidla si pak dokázali obstarat i přeřazení do některé z venkovských tribuí a tak posléze dovršit své naprosté zrovnoprávnění.

prorogace
Prodloužení funkčního období magistráta nad obvyklou dobu jednoho roku. Mohlo se týkat nejen prokonsulů a proprétorů, ale také kvestorů.

provincie
Původně tento pojem znamenal okruh působnosti magistráta nebo promagistráta s imperiem, takže se vztahoval jak na konsuly a prétory vykonávající svůj úřad v Římě, tak i na ty, kdo sloužili v cizině. Přenesením významu bylo pak toto slovo vztaženo na místo, kde držitel imperia své pověření uplatňoval, až se jím posléze rozuměl toliko tento prostor a vyjadřovalo se jím, že jde o území v držení Říma – jeho provincii.

pteryges
Kožené pruhy splývající od pasu dolů jako suknice a z ramen až po předloktí jako rukávy; zdobeny bývaly tepaným kovem a na koncích třepením. Nosili je vyšší důstojníci a vojevůdci, nikoli řadoví vojáci.

publikáni
Výběrčí daní, smluvně najímaní Římem k vybírání veškerých přímých daní a poplatků. Smlouvy jim vystavovali každých pět let censoři, Sulla však tento úkon patrně zrušil současně s tím, že ukončil i činnost censorů. Nepochybně však zajistil jinou formu uzavírání těchto smluv.

pulex
Blecha.

punský
Vztahující se ke Kartágu a Kartaginců̊m. Slovo je odvozeno od původní vlasti Kartaginců – Foiníkie (v *češtině jsou její obyvatelé nazýváni také Féničané).*

pusillus
Naprosto nepatrných rozměrů.

pythagorejský
Vztahující se k učení řeckého filozofa Pythagora ze Samu. V Římě na sklonku republiky nabylo příchuti jisté potrhlosti – výstřednosti tak trochu zavánějící nadutostí a snobstvím. Pythagoras učil, že duši je souzeno přecházet z jednoho organismu do jiného (ba i do rostlin), a to po celou věčnost, ledaže by se duše ocitla v těle člověka, jenž nastoupil cestu vedoucí k jejímu osvobození; kázal mlčenlivost, cudnost, kontemplaci, vegetariánství apod. V praktikování tohoto způsobu života byly vítány ženy stejně tak jako muži. Kult novopýthagorejského učení, tak jak byl provozován v Římě, se od skutečného pythagorejství značně odchýlil, přetrvala v něm však záliba v číslech a v dodržování životního stylu. V potravě doporučované pythagorejci naneštěstí silně převažovaly fazole, takže ovzduší pythagorejských kruhů bývalo značně prosyceno metanem. Pythagorejci i pythagorejky se proto často stávali terčem nevybíravých vtipů. (Jeden z mých přátel lékařů tvrdí, že nadměrné požívání fazolí může vést i ke zvýšené krvácivosti při porodech.)

quaestio
Soudní tribunál nebo vyšetřující orgán.

quinctilis
Původně pátý měsíc v dobách, kdy římský rok začínal v březnu; pětku si ve svém názvu zachoval i poté, co přesun Nového roku na začátek ledna z něho učinil měsíc sedmý. Z pozdější doby (a ***z*** *různých současných pojmenování v evropských jazycích)* ho známe jako j*ulius, jak* ho po smrti velikého Julia nazvali Římané.

quinqueréma (řecky pentéra)
Běžný a velice oblíbený typ starověké válečné Veslice, nazývané také „pětka“. Podobně jako -> *biréma* a *triréma* to byla loď štíhlá a dlouhá a určena byla toliko k vedení námořního boje. Kdysi se soudilo, že quinqueréma měla pět řad vesel nad sebou, avšak dnes je obecně přijímán názor, že žádná galéra nemohla mít více než tři takové řady, spíše však toliko dvě. Název „pětka“ se patrně vztahuje k tomu, že měla u každého vesla pět mužů, anebo – v případě, že snad šlo o dvě vesla nad sebou – obsluhovali tři muži horní veslo a dva dolní. Pokud by týmž veslem zabíralo pět mužů, postačilo by sice, aby zručnost v jeho vedení měl toliko veslař sedící u vnitřního konce; vládl by veslem a obstaral by tím nejnáročnější úkony, zatímco čtyři ostatní by přispívali jen silou svých svalů. Jenomže při obsluze téhož vesla pěti veslaři by na počátku každého záběru museli všichni muži vstát a na konci záběru pak opět dosednout na lavici. „Pětka“, kde by muži mohli při veslování sedět, by zase vyžadovala tři vesla nad sebou jako na trirémě, přičemž nejhořejší a střední veslo by bylo obsazeno dvěma muži a dolní jedním. Zdá se, že existovaly všechny tyto tři varianty quinquerém a že každá obec nebo stát z těchto typů volily podle svého vkusu. Jinak byly quinquerémy kryty palubou, vesla horní řady byla uložena ve vysunutých

krakorcích, havlinkách, a součástí lodní výstroje byl i stěžeň a plachta – ty ovšem byly před očekávaným bojem ponechány na břehu. Veslařů na ní bylo kolem 270, námořníků asi 30, a pokud se velitel orientoval nejen na čelné najíždění, ale také (anebo spíše) na výsadek, mohla nést až 120 mužů námořní pěchoty spolu s bojovými věžemi a metacími stroji. Podobně jako na jejích menších sestrách, galérách, obsluhovali vesla i na „pětce“ výhradně námezdní veslaři, nikdy otroci.

Quirites
Oficiální označení římských občanů jako civilistů.

quod erat demonatrandum
Což se mělo dokázat.

Regia
Nevelká starobylá budova na Foru Romanu, podivného tvaru, orientovaná k severu, která sloužila za působiště pontifika maxima a jako sídlo kolegia pontifiků. Byl to zasvěcený chrám, se svatyněmi a oltáři některých nejstarších a nejtajemnějších římských božstev – Opsiconsivy, Vesty, Marta posvátných štítů a oštěpů. V Regii uchovával pontifex maximus své zápisy a záznamy. Nebylo to však jeho obydlí.

republika
Výraz původně sestával ze dvou slov – *res publica* – znamenajících věc společného zájmu, tedy stát – souhrn materiálních i duchovních hodnot celého občanského kolektivu.

rétorika
Řečnické umění, obor, který Řekové a Římané dovedli až k vědecké dokonalosti. Od řečníka se očekávalo, že se jeho projev bude řídit přesně formulovanými pravidly a konvencemi, které zdaleka neurčovaly jen slovní obsah jeho projevu; jeho nedílnou součástí byly i postoje a gesta. Rétorika rozlišovala různé řečnické styly; asijský byl květnatý a dramatický, attický naopak zdrženlivější, apelující spíše na intelekt. Je třeba mít na paměti, že publikum, které přišlo vyslechnout řečníka – ať při politickém projevu nebo při soudním řízení – se zpravidla skládalo ze znalců, ba přímo labužníků rétoriky. Muži, kteří řečníka poslouchali a pozorovali, tak činili s kritickým zaujetím a nebylo snadné je uspokojit.

rex sacrorum
V době republiky oficiálně druhý nejvyšší kněz po nejvyšším pontifikovi. Rex sacrorum byl pozůstatkem ještě z časů římských králů, stát se jím mohl toliko patricij a byl omezován stejným množstvím tabu jako flamen Dialis.

Ria
Plútarchos (jenž píše řecky a téměř o dvě stě let později) uvádí jméno matky Quinta Sertoria jako Rhea; to ovšem není náležité latinské rodové jméno. Ovšem až dodnes se „Ria“ v Evropě užívá jako zdrobněliny ženského jména „Maria“. Trvalo mi několik let, než jsem zjistila, že má hospodyně, Holanďanka Ria, je ve skutečnosti Maria. Maria by znělo i jméno ženské příslušnice Mariů, rodu Gaia Maria.

To, jak Quintus Sertorius lnul ke Gaiovi Mariovi od prvých dnů své vojenské služby až po sám Mariův konec, kdy se od něho v hrůze odvrátili i jeho nejvěrnější přívrženci, mne vedlo k pochybám o onom jménu Rhea. Sertorius, jak praví Plútarchos, byl své matce velice oddán. Proč by tedy nemohla být Sertoriova matka Maria, zdrobnělinou Ria, a proč by nemohla být rodem spřízněna s Gaiem Mariem? Pokud by tomu tak bylo, získali bychom odpověď na nejednu otázku. Využila jsem tedy své autorské licence a vyšla jsem z předpokladu, že Sertoriova matka byla blízkou pokrevní příbuznou Gaia Maria. Jde ovšem o ryzí spekulaci, i když je podložena některými fakty. Ve svém cyklu příběhů ze starověkého Říma jsem jinak svou literární imaginaci přísně krotila a nepřipustila jsem, aby se dostala do jakéhokoli rozporu s dějinnými skutečnostmi.

Roma
Latinský název Říma. V latině je ženského rodu. Též samozřejmě jméno božské personifikace Říma – bohyně Romy.

Romulus a Remus
Dvojčata, jejichž matkou byla Rhea Silvia, dcera krále Alby Longy, a boha Marta. Její strýc Amulius, jenž se zmocnil trůnu, vložil oba chlapce do košíku z rákosu a pustil je po proudu Tiberu (ohlas Mojžíšova příběhu?). Proud je vyplavil na břeh pod fíkovníkem na úpatí Palatinského pahorku. Tam je nalezla vlčice a odkojila je v blízké jeskyni. Zachránili je pak Faustulus a jeho manželka Acca Larentia, kteří je vychovali až do dospělosti. Poté, co svrhli Amulia a navrátili trůn svému dědovi, založili oba bratři na Palatinu osadu. Když byly budovány Její hradby, Remus je přeskočil, na posměch svému bratru, po němž se město mělo jmenovat – zjevně to byl hrozný a svatokrádežný skutek. Romulus ho za to usmrtil. Jelikož neměl kým své palatinské město osadit, vydal se Romulus hledat nové obyvatele a získal je díky tomu, že vyhlásil sedlo mezi oběma vrcholy Kapitolu za azyl. Do tohoto útočiště se začali poté uchylovat různí zločinci a uprchlí otroci, což cosi vypovídá o prapůvodních Římanech! Dosud však Romulovi chyběly ženy. Získal je tak, že přemluvil Sabiny z Quirinalu, aby k němu na hostinu přivedli i své manželky; Romulus společně se svými desperády je pak unesl. Romulus vládl po dlouhý čas. Jednoho dne, když se vydal na lov na Kozí bažiny na Martově poli, strhla se hrozná bouře; Romulus se domů už nevrátil, věřilo se, že ho k sobě vzali bohové a učinili ho nesmrtelným.

rosea rura
Nejúrodnější pozemky celé Itálie ležely poblíž sabinského města Reate. Obdělávány zřejmě nebyly, snad proto, že na nich rostla výtečná tráva dorůstající tak rychle, že ji nebylo možné vypást. Pásávaly se na ní tisíce klisen a oslích hřebců dosahujících vysokých cen při dražbách zvířat; pastevectví na *rosea rura* bylo zaměřeno především na produkci mul, nejlepších svého druhu.

rostra
Rostrum byl lodní zobec z okovaného dubového dřeva, jímž válečné galéry prorážely nepřátelské lodi. Když konsul Gaius Maenius zaútočil roku 338 př.n.l. na loďstvo Volsků v přístavu Antium, porazil je na hlavu. Na paměť zkázy Volsků jako hlavních protivníků Říma dal Maenius zobce z lodí, které ukořistil nebo poslal ke dnu, zabudovat do řečnické tribuny na Foru Romanu, do stěny přiléhající k amfiteátru

Comitia. Nadále pak už bylo ono řečnické pódium známo jako rostra – lodní zobce. I další vítězní námořní velitelé následovali Maeniova příkladu, a když už se na stěnu roster žádné další útočné klounovce nevešly, byly nově ukořistěné zobce upevňovány k vysokým sloupům vztyčeným kolem tribuny.

Roxolanové
Národ sídlící na území části dnešní Ukrajiny a Rumunska, odnož Sarmatů. Organizován byl do kmenů, žil kočovným způsobem jezdců s výjimkou oblastí, kde je v šestém a pátém století př.n.l. příklad pobřežních řeckých kolonií ovlivni] natolik, že se podle jejich vzoru stávali zemědělci. Všechny národy žijící kolem Středozemního moře jimi opovrhovali jako barbary, avšak král Mithridatés VI., poté co dobyl většinu zemí na březích Černého moře, jich využil ve svém vojsku, převážně jako jezdectva.

říjnový kůň
O říjnových idách (tedy v době, kdy končívala vojenská tažení) byli vybíráni nejlepší váleční oři toho roku a v páru zapřaháni do válečných dvojkolek. Jejich závody se patrně konaly spíše na travnaté ploše Martova pole než na dráze některého z cirků. Náruční (pravý) kůň vítězného spřežení byl po závodu na zvlášť k tomu postaveném oltáři u závodiště obětován Martovi. Zvíře bylo probodeno oštěpem, poté byla jeho hlava oddělena a hojně obložena koláčky, zatímco jeho ocas a genitálie byly spěšně odvezeny do budovy Regie na Foru Romanu a oltář v Regii byl zkropen jeho krví. Když byl obřad s koňskou hlavou obsypanou koláčky u konce, byla odseknutá hlava vhozena mezi dva zástupy: jeden z nich tvořili obyvatelé Subury, druhý muži z Via Sacra. Záměrem bylo, aby o ni oba zástupy mezi sebou svedly zápas. Pokud zvítězil dav z Via Sacry, přibili hlavu zvenčí na stěnu Regie; pokud vyhráli Subuřané, přibili ji na vnější stěnu Turris Mamilia (nejvýznačnější budovy v Subuře). Kde byl původ toho všeho, není známo; neznali ho patrně ani sami Římané z pozdního období republiky, věděli snad jen tolik, že celá věc nějak souvisí s ukončením ročního období vojenských tažení, ještě dávno před Mariovými a Sullovými časy. Nevíme ani, zda zvířata účastnící se závodu byli *státní koně,* či ne; snad mi bude prominuto, když budu předpokládat, že ano.

Sabinové
Kmeny hovořící oským jazykem, které žily na sever a na východ od Říma, mezi pahorkem Quirinalem a hřebenem Apenin. Jejich vztahy k Římu se táhnou zpět až k mýtickému „únosu“ Sabinek; římským výbojům proti svému území dokázali čelit po několik staletí. Hlavními sídly Sabinů byla města Reate, Nersae a Amiternum. Sabinové prosluli svou čestností, udatností a nepokořitelností.

sacer
Původně posvěcený, posvátný. Třebaže se tohoto slova častěji užívalo ve smyslu „zasvěcený božstvu“, v této knize znamená spíše toho, jenž svou osobou i majetkem božstvu propadl v důsledku porušení nějakého božského zákona; Sulla termínu *sacer* používal ve svých proskripcích, neboť i Řím byl božstvem.

saepta
„Ovčí ohrada“. V době republiky to byla jen otevřená prostora na Martově poli nedaleko od Via Lata. Zde se konala shromáždění centurií. Saepta byla při těchto

příležitostech rozdělována přenosnými plůtky, takže pět tříd mohlo postupně hlasovat ve svých centuriích.

Saliové
Kolegium kněží sloužících Martovi; jméno znamenalo „tančící skokani“. Bylo jich celkem čtyřiadvacet, rozděleni byli do dvou kolegií po dvanácti. Jejich členy se mohli stát toliko patricijové.

saltatrix tonsa
Vybraná politická nadávka, jejímž užitím proslul především Cicero, když takto popsal Lucia Afrania, Pompeiova picenského přívržence. Přeložena zní „oholená tanečnice“, to jest homosexuál, jenž své služby mužům nabízí převlečený za ženu. V dobách, kdy pomluvy ani nactiutrhání ještě nebyly žalovatelné, bylo v oblasti politického spílání možné cokoli!

Samnitové, Samnium
Nejtvrdošíjnější nepřátelé Říma ze všech kmenů v Itálii sídlili převážně v krajích mezi Latiem, Kampánií, Apulií, Picenem a Jaderským mořem, třebaže se samnitská populace přelévala i do jižního Picena a jižní Kampánie. Jejich území bylo povětšině hornaté a nijak zvlášť úrodné; samnitská městečka byla nevelká a chudobná, tak jako třeba Caieta, Aeclanum a Bovianum. Dvě vskutku blahobytná města, Aesernia a Beneventum, byly kolonie s latinským právem, zahnízděné sem Římem. Kromě Samnitů obývali toto území i Frentanové, Paelignové, Marrucinové a Vestinové.

Sarmaté
Kmeny, patrně indoevropského původu, které žily na stepích na severovýchod od Euxinského moře – dnešní Ukrajině – třebaže prapůvodně sídlily na východ od řeky Tanais (Donu). Vedly kočovný život, na koních. Jejich kmenové zvyklosti připouštěly tehdy neobvyklou rovnost žen a mužů, ženy se zúčastňovaly kmenových rad a bojovaly ve válkách. V posledním století př.n.l. se od nich odštěpily skupiny, které se pak osamostatnily jako nezávislé kmeny (-> *Roxolanové).* Mithridatés Sarmatů používal ve své armádě jako jízdních jednotek.

satrapa
Titul udílený perskými panovníky provinčním nebo územním správcům. Tohoto termínu se chopil Alexander Veliký, stejné tak jako později arsakovští králové Parthie a arménští králové. Oblast spravovaná satrapou se nazývala satrapie.

Saturninus
Lucius Appuleius Saturninus, tribun lidu v letech 103, 100 a 99 př.n.l. Začátek jeho politické dráhy byl poznamenán údajnými obilními podvody, když zastával funkci kvestora pro zásobování obilím v Ostii, a toto nařčení ho pronásledovalo po celý zbytek života. V roce svého prvního tribunátu se spojil s Gaiem Mariem a úspěšně pomohl pro Mariovy veterány zajistit příděl půdy v Africe. Přičinil se i o definici nového typu velezrady, *maiestas minuta* neboli „prosté zrady“, a zřídil zvláštní soud pro postihování těch, kdo se jí provinili. I za svého druhého tribunátu v roce 100 př.n.l. udržoval spojenectví s Gaiem Mariem, pro něhož obstaral další půdu pro veterány z tažení proti

Germánům. Postupem času se však pro Maria stával čím dále tím víc spíše přítěží než pomocí, takže se ho Marius veřejně zřekl; nato se Saturninus postavil proti němu.

Koncem roku 100 př.n.l. si začal Saturninus předcházet *capite censi*, neboť nastával hlad a mezi *capite censi* začínalo docházet k nepokojům. Prosadil obilný zákon, který však nemohl splnit, neboť obilí prostě nebylo. Když se konaly volby tribunů lidu pro rok 99 př.n.l., Saturninus opět kandidoval, byl však poražen. Jeho nejvěrnější druh Gaius Servilius Glaucia zosnoval vraždu jednoho ze Saturninových úspěšnějších protikandidátů a Saturninus poté zaujal místo uprázdněné smrtí soupeře. Stal se tak tribunem lidu již po třetí. Davy na Foru vyprovokované hladem a Saturninovými projevy začínaly už představovat tak veliké nebezpečí, že to přimělo Gaia Maria a prvního senátora Scaura sjednotit se a dosáhnout od senátu, aby vyslovil *consultum ultimum.* Saturninus se svými přáteli byl zatčen poté, co jim byla přerušena dodávka vody na Kapitol, a společně pak byli uvězněni v budově senátu s tím, že tam vytrvají až do doby, kdy budou postaveni před soud. Než k němu však mohlo dojít, byli uvnitř pobiti sprškou tašek z krytiny Hostiliovy Kurie. Veškeré Saturninovy zákony byly poté zrušeny. Provždy se pak tvrdilo, že Saturninus usiloval stát se římským králem. Jeho dcera Appuleia se provdala za patricije Marka Aemilia Lepida.

Podrobnější vylíčení Saturninových osudů najdete v příslušném hesle v knize *Koruna* z *trávy.*

Scipio Africanus

Publius Cornelius Scipio Africanus se narodil roku 236 př.n.l. a zemřel na konci roku 183 př.n.l. Jako patricij ze vznešeného rodu se již jako velice mladý muž vyznamenal v bitvě, poté ve věku dvaceti let a dosud jako prostý občan obdržel prokonsulské imperium – od lidu, nikoli od senátu – a vydal se do Hispánie bojovat s Kartaginci. Pět let si tu vedl vynikajícím způsobem a vypuzením Kartaginců získal toto území pro Řím. Jako konsul, teprve jedenatřicetiletý, ignoroval senátorskou opozici a vtrhl přes Sicílii do Afriky. Tam posléze porazil Hannibala a ukončil druhou punskou válku. Bylo mu přiznáno cognomen Africanus. Byl zvolen censorem a ustanoven prvním senátorem roku 199 př.n.l. a opětně se pak stal konsulem roku 194 př.n.l. Vynikal nejen jako skvělý vojevůdce, ale také svou prozíravostí. Včas varoval Řím, že syrský panovník Antiochos Veliký se chystá vtrhnout do Řecka; když k tomu skutečně došlo, vydal se jako legát svého bratra Lucia do boje s útočníkem. Avšak přísný moralista Cato Censorius, jenž již dříve odsuzoval Scipiony za nemravy v jejich armádě, zahájil stíhání Africana i jeho bratra, které zřejmě bylo příčinou toho, že Africanus se stáhl do soukromí a záhy nato zemřel. Scipio Africanus si vzal za ženu Aemilii Paullu, sestru dobyvatele Makedonie. Jedna z jeho dvou dcer byla Cornelia, matka Gracchů. Žádný z jeho dvou synů v životě příliš neuspěl.

sedačková nosítka

Nekryté křesílko s konstrukcí umožňující přenášení dvěma nebo čtyřmi nosiči. Sedačku bylo patrně možno najímat podobně jako dnešní taxíky.

Seleukovci

Název členů syrské královské dynastie, kteří svůj původ odvozovali od Seleuka Níkátóra, jednoho z pobočníků Alexandra Velikého, jenž však neproslul jako jeho vojevůdce. Po Alexandrově smrti pospojoval do jedné říše území, jež sahalo od Sýrie a Kilikie až po Médii a Babylónii a mělo dvě hlavní města – Antiocheiu a Seleukeiu na

Tigridu – tak jako měl Seleukos dvě manželky, makedonskou Stratoníku a baktrijskou Apamu. V posledním století př.n.l. pohltilo východní část říše parthské království a většinu Kilikie Řím; seleukovské království se tím zúžilo jen na pouhou Sýrii.

senát

Latinsky se nazýval *senatus.* Původně to byla opravdu „rada starších". Senát byl výlučně patricijský orgán, jenž měl nejprve sto a posléze pak tři sta členů. Od 4. století př.n.l. byli jeho členy i plebejové. Vzhledem k jeho starobylosti chybělo jakékoli formální vymezení jeho práv, pravomocí a povinností. Členství v senátě bylo doživotní (pokud nebyl muž senátorské hodnosti zbaven censory pro poklesky v chování anebo pro zchudnutí), což vyústilo v oligarchický charakter senátu. Celé dějiny senátu byly poznamenány usilovným bojem jeho členů o co největší podíl na moci ve státě. Dokud Sulla nepodmínil vstup do senátu předchozím absolvováním úřadu kvestora, bylo přijímání nových senátorů plně v pravomoci censorů, ale už od středního údobí republiky byli kvestoři do senátu přijímáni zpravidla vzápětí po skončení svého úřadu; *lex Atinia* stanovil, že členy senátu se automaticky po svém zvolení stávají tribunové lidu. Podmínkou pro členství v senátu byla majetková hranice, ač zcela neoficiální; senátor měl mít příjem jednoho milionu sesterciů.

Toliko senátorům bylo dovoleno nosit na tunice *latus clavus*, široký červený pruh na pravém rameni. Obuti byli do uzavřených bot kaštanové barvy, nosili dále prsten, jenž původně býval železný, později však byl nahrazen zlatým. Smuteční oděv senátorů měl na tunice přes rameno jen úzkou pásku jezdců. Pouze muži, kteří už za sebou měli některý z kurulských úřadů, směli nosit togu s nachovým okrajem; ostatní senátoři měli togy prosté bílé.

Schůze senátu se musely konat v řádně zasvěcených prostorách; senát měl svou vlastní jednací síň, Kurii Hostiliovu, avšak scházíval se i leckde jinde, podle uvážení toho, kdo schůzi senátu svolával – i když patrně vždy existoval dobrý důvod, proč bylo vybráno jiné místo než Hostilia Kurie, například potřeba, aby se senát sešel mimo pomerium. Obřady, schůze a hostina konané na Nový rok se odbývaly vždy v chrámu Jova Nejlepšího Největšího. Jednání mohlo probíhat toliko od východu do západu slunce a nesmělo se konat ve dnech, kdy se konaly sněmy, mohlo však být zařazeno i na komiciální dny, pokud právě nejednalo žádné shromáždění.

Dokud Sulla nezreformoval – tak jako mnohé ostatní – jednací pořádek, existovala přísná hierarchie, pokud jde o pořadí řečníků. První senátor a konsulárové měli právo slova před muži, kteří již byli zvoleni do úřadu, avšak dosud ho nenastoupili. Po Sullově reformě dostávali před nimi slovo nově zvolení konsulové a prétoři; před reformou i po ni měl v udělování slova patricij vždy přednost před plebejem stojícím jinak na téže úrovni. Ne všem členům senátu bylo dovoleno hovořit. *Senatores pedarii* (pojem by odpovídal poslancům ze zadních lavic v britském parlamentu) směli sice hlasovat, avšak v debatě jim slovo udělováno nebylo. Neexistovalo žádné omezení, pokud jde o délku nebo obsah senátorova projevu, takže se běžně užívalo zdržovací taktiky – nekonečného řečnění. Pokud šlo o nedůležitou záležitost anebo pokud byli zjevně všichni zajedno, mohlo hlasování proběhnout zvednutím ruky, ovšem formální hlasování se konalo rozestoupením, což znamenalo, že senátoři opustili svá místa a postavili se na tu nebo onu stranu předsednické tribuny podle toho, zda hlasovali pro či proti, a počet senátorů v obou skupinách pak byl fyzicky spočítán. Senát byl odevždy spíše poradním než legislativním tělesem a vydával svá *consulta* nebo dekrety na vyžádání jednotlivých sněmů. Pokud šlo o závažnou věc, musel být přítomen určitý

minimální počet senátorů, *quorum*, aby se hlasování vůbec mohlo konat; nevíme ovšem, jaký počet toto quorum představovalo. Většina schůzí senátu bezpochyby nebyla příliš navštívena, jelikož neexistovalo pravidlo, podle něhož by se muž přijatý do senátu musel jeho jednání povinně účastnit, byť třeba jen nepravidelně.

Byly oblasti, kde měl senát svrchované právo rozhodování, třebaže nebylo opřeno o zákon: plně v rukou měl senát především daně, neboť mu byla podřízena státní pokladna; senátu byly dále ponechány veškeré záležitosti zahraniční politiky; výlučnou záležitostí senátu bylo i jmenování správců provincií, řízení chodu provincií a vedení válek.

senatus consultum de re publica defendenda
Konečné usnesení senátu, *senatus consultum ultimum*, jak tento krok senátu nazval Cicero. Od roku 121 př.n.l., kdy Gaius Gracchus sáhl k násilí, aby uchránil své zákony před zrušením, senát v obzvlášť kritických situacích vydával rozhodnutí, jímž mohl zvrátit kroky všech ostatních orgánů moci ve státě, takzvané *senatus consultum de re publica defendenda.* Tímto dekretem se senát prohlašoval za svrchovanou autoritu a vyhlašoval jím prakticky výjimečný stav.

serviovské hradby
Murus Servii Tullii. Republikánští Římané věřili, že mocné hradby obklopující město Řím byly vybudovány za vlády krále Servia Tullia. Podle dochovaných dokladů však toto opevnění bylo postaveno teprve po vpádu Galů do Říma roku 390 př.n.l. Až do doby diktátora Julia Caesara o ně Římané úzkostlivě pečovali.

sestercius
Peněžní obnosy Římané vyjadřovali zpravidla v sesterciích, třebaže běžnější mincí byl pravděpodobně denarius. V písmu se užívalo pro sestercius zkratky IIS nebo HS. Byla to malá stříbrná mince o hodnotě čtvrtiny denariu.

sextilis
V dobách, kdy římský rok začínal březnem, to byl šestý měsíc. Zachoval si své jméno i poté, co se Nový rok přesunul na prvý leden. Známe ho jako srpen, avšak v řadě jazyků dodnes připomíná latinský název *augustus* – který tento měsíc dostal po smrti císaře Augusta.

sibyllské knihy
Římský stát vlastnil soubor řecky psaných proroctví, jimž se říkalo sibyllské knihy. Podle pověstí je nabídla legendární věštkyně Sibylla z Kýmy ke koupi římskému králi Tarquiniovi Priskovi, ten je však odmítl. Sibylla tedy jednu z knih spálila (byly napsány na palmových listech). Král za ně ani pak zaplatit nechtěl a Sibylla spálila další knihu. Konečně se král rozhodl zbývající knihy koupit; byly pak svěřeny do péče zvláštnímu kolegiu nižších kněží a k jejich zkoumání docházelo jen na pokyn senátu – zpravidla za hlubokých krizí římského státu. Sulla zvýšil počet kněží v kolegiu z deseti na patnáct; nazývali se pak *quindecemviri sacris faciundis.* Knihy však záhy poté podlehly zkáze při požáru, který šestého července roku 83 př.n.l. zachvátil Jovův chrám. Sulla nařídil vyhledat všechny věštce a věštkyně světa a knihy rekonstruovat. Jeho rozkaz byl splněn.

Skythové
Kočovné jezdecké kmeny íránského původu, které sídlily v asijských stepích východně od řeky Tanais (dnešního Donu) až po Kavkaz. Skythové dosáhli vysokého stupně společenské organizace, měli své krále a byli vynikajícími zlatotepci.

sněm (comitia)
Kterékoli ze shromáždění římského lidu svolané k projednání státních, legislativních, soudních nebo politických záležitostí. V Sullově době existovaly tři druhy sněmů – centurijní shromáždění, shromáždění tribuí a plebejské shromáždění.

Na centurijních shromážděních *(comitia centuriata)* byl lid – jak plebejové, tak i patricijové – rozdělen podle tříd řídících se zjištěným majetkem občanů, bylo to tedy v podstatě rozřazení ekonomické. Jelikož původně šlo o vojenská shromáždění, scházela se každá ze tříd po centuriích (které ovšem v Sullově době počtem svých příslušníků mnohonásobně přesahovaly původní stovku, neboť bylo přijato rozhodnutí zachovat v každé třídě původní počet centurií). Centurijní shromáždění se každoročně scházela k volbě konsulů a prétorů a (zpravidla každých pět let) také k volbě censorů. Byla svolávána i k projednávání obžalob z velezrady *(perduellio)* a mohla přijímat zákony. Vzhledem k svému prapůvodně vojenskému charakteru se centurijní shromáždění musela scházet mimo pomerium a zpravidla tak činila na Martově poli, v prostoru zvaném *saepta.* Nebyla však k projednávání zákonů ani k soudním jednáním svolávána běžně.

Shromáždění tribuí *(comitia populi tributa),* kam měli plný přístup i patricijové, byla svou povahou okrsková. Byla organizována podle *tribuí,* kterých bylo celkem třicet pět a do nichž byli rozděleni všichni římští občané. Shromáždění lidu svolával konsul nebo prétor, scházelo se obvykle na dolním Foru Romanu. Volilo kvestory, kurulské édily a vojenské tribuny. Mohlo formulovat zákony a vést soudní procesy, dokud Sulla nezřídil své stálé soudy.

Plebejské shromáždění *(comitia plebis tributa* nebo *concilium plebis)* se scházelo rovněž po tribuích, patricijové však na ně přístup neměli. Jediným magistrátem, jenž byl oprávněn je svolat, byl tribun lidu. Toto shromáždění volilo plebejské úředníky a mělo právo navrhovat a schvalovat zákony (přesněji řečeno plebiscita) a vést soudní procesy, třebaže tato činnost po zavedení Sullových stálých soudů víceméně ustala. Místem jeho konání bylo Comitium. (Viz též -> *hlasování* a -> *tribue.)*

socius, socii
Příslušník národa, který byl spojencem Říma.

sodalicium
Organizace řemeslníků, obchodníků nebo otroků. Jedním z účelů sodalicia bylo zajistit jeho členům všechny výhody plynoucí z vykonávané činnosti a zabezpečit jim i slušné zacházení na jejich pracovišti; není bez zajímavosti, že stejná péče platila i tomu, aby členové sodalicia měli dostatečné prostředky na důstojný pohřeb, až zemřou.

Sol Indiges
Toto italské božstvo, jedno z nejstarobylejších, bylo (jakožto Slunce) manželem Tellury (Země). O jeho kultu víme málo, zřejmě však náleželo k nejuctívanějším. Přísaha, při níž se ho přísahající dovolával jako svědka, měla mimořádnou váhu.

spojenci
Všechny národy a kmeny formálně označené názvem „spojenec národa římského“. S tímto titulem bylo zpravidla spojeno určité zvýhodnění v obchodu a v politických vztazích (viz -> *Italští spojenci* a *socius).*

sponsio
V civilních sporech, kde se výrok soudu neopíral o závěr poroty, nýbrž byl dán rozhodnutím jedince, mohl městský nebo cizinecký prétor připustit jednání, teprve když byl předem složen určitý peněžní obnos, *sponse.* Jeho výše se rovnala buď škodě, jejíž náhrada byla žalobou požadována, nebo sporné částce. Až do doby, kdy se Sulla stal diktátorem, nesměl prétor zahájit řízení, dokud žalující nebo žalovaná strana peníze nedokázala složit. Znamenalo to, že u mnoha případů, které bylo třeba projednat, k soudu vůbec nedošlo. Sulla to vyřešil tak, že povolil městskému nebo cizineckému prétorovi na složení sponse netrvat. Prvně tak učinil v roce 88 př.n.l., když se pokoušel utužit ústavu ještě před svým odchodem do války proti Mithridatovi; tyto jeho zákony však byly vzápětí zrušeny. Zákon, který pak prosadil jako diktátor, však nabyl trvalé platnosti.

správce
Prokonsul nebo proprétor vyslaný do římské provincie, aby ji spravoval. Funkční období správce trvalo jeden rok, bývalo však velice často prodlužováno, někdy (jako například v případě Metella Pia v Zadní Hispánii) i na řadu let.

státní kůň
Kůň, jehož vlastníkem byl stát – senát a lid římský. Patrně již v době posledních římských králů náleželo k politice státu vybavovat 1800 jezdců z osmnácti nejpřednějších centurií koněm určeným k účasti ve válce – neboť centurijní shromáždění byla prapůvodně vojenskou záležitostí a výkvětem vojska byly tehdy ještě jezdecké centurie. Právo na státního koně, případně státního příspěvku na koně, si tito přední příslušníci jezdeckého stavu vysoce cenili a houževnatě ho hájili.

státní zaměstnanci
Čím víc studuji prameny, tím víc dospívám k přesvědčení, že Řím měl množství státních zaměstnanců pro různé služby. Nicméně jak senát, tak sněmy – to jest celá vláda – na státní zaměstnance tradičně pohlížely s nelibostí, a mnoho velkých veřejných akcí proto zajišťovaly spíše soukromé podnikatelské firmy i jednotlivci. Tento vysoký podíl privátního sektoru trval po celou dobu existence republiky, podstatně ho ovlivňovali censoři, prétoři i édilové. Uzavíraly se smlouvy na jednotlivé akce a služby, dohadovaly se ceny za ně. Přesto všechno však vedle toho existovala i početná skupina státních zaměstnanců – administrátorů, písařů, sekretářů, účetních, zřízenců, kultovních pomocníků, státních otroků, volebních úředníků, komiciálních úředníků, liktorů – nemluvě o provozu legií. I o jezdectvu by se dalo říci, že to vlastně byla služba „na dohodu“. Plat ani pracovní podmínky takovýchto zaměstnanců římské republiky asi nebyly valné, zdá se však, že kromě státních otroků byli všichni tito najatí muži římští občané. Jádro úřednického stavu ovšem nejspíše tvořili řečtí propuštěnci.

stibium
Starověká podoba maskary. Stibium byl černý prášek na bázi antimonu, rozpustný ve vodě, jehož se užívalo ke zvýraznění obočí (anebo i řas), nebo také k obtažení očí. Bylo by zajímavé zjistit, kdy bylo stibium nahrazeno méně škodlivou látkou, leč – bohužel – odborná literatura mi v tomto směru neposkytla žádnou odpověď.

stimulus
Pro Římana toto slovo označovalo zahrocený dřevěný kůl zapuštěný do dna příkopu jako součást obranných zařízení. Mohlo znamenat i zahrocený nástroj k pobízení zvířete. V přeneseném smyslu pak to bylo něco, co způsobuje duševní neklid nebo trýzeň.

stratégoi
Množné číslo řeckého výrazu pro vojevůdce, *stratéga*.

Střední moře
Zvolila jsem tento termín pro Středozemní moře. Pozorní čtenáři postřehnou, že se do vyprávění postupně vkrádá nový název: Naše moře. *Mare nostrum* se jako zeměpisné pojmenování začíná objevovat na samém sklonku republiky.

Subura
Nejchudobnější a nejzalidněnější římská čtvrť. Ležela na východ od Fora Romana v údolí mezi oppijským výběžkem Esquilinského pahorku a Viminalem. Její obyvatelé představovali odevždy mnohojazyčné a svobodomyslné společenství; v Subuře žilo mnoho Židů, v Sullově době tam stála i jediná římská synagoga. Suetonius uvádí, že v Subuře vyrůstal i diktátor Caesar.

Sulpicius
Za svých senátorských dnů býval Publius Sulpicius víceméně umírněný konzervativec, což platilo i o první části roku 88 př.n.l. – údobí, v němž zastával úřad tribuna lidu. Snad teprve zpráva o tom, že král Mithridatés nečinil žádné rozdíly mezi Italiky a Římany, když jich dal v Malé Asii 80 000 povraždit, vyprovokovala prudkou proměnu v jeho názorech – mimo jiné i na překážky, které konzervativní a protiitalické kruhy kladly přijímání zrovnoprávněných Italiků do seznamů římských občanů. Ze Sulpicia se stal takřka naráz bojovný radikál, jenž se spojil s Gaiem Mariem. Předložil čtyři zákony: nejdůležitější z nich stanovil, že noví římští občané musí být rozděleni rovnoměrně do všech pětatřiceti tribuí; nejznepokojivější z nich pak odňal Sullovi velení ve válce proti Mithridatovi a přiřkl ho namísto toho Gaiovi Mariovi. Vyprovokoval tak Sullu k jeho prvnímu pochodu na Řím. Sulpicius společně s Mariem, starším Brutem a několika ostatními z Říma prchl, poté co se Sulla města zmocnil vojensky. Ostatním uprchlíkům se podařilo uniknout do zámoří, patrně i proto, že Sulla neměl v úmyslu je dostihnout a zatknout, avšak Sulpicius byl zadržen v latinském přístavu Laurentu a na místě zabit. Jeho hlavu poslali do Říma; Sulla ji vystavil nabodenou na kopí na rostrech, aby zastrašil nově zvoleného konsula Cinnu. Všechny čtyři Sulpiciovy zákony Sulla zrušil.

svobodný muž
Muž zrozený jako svobodný a nikdy neprodaný do otroctví, což se ovšem netýkalo otroctví pro dluhy *(nexus).* K tomu však na sklonku republiky docházelo v Itálii už jen zřídkakdy.

šestnáctka
S šestnácticovou galérou, *šestnáctkou*, vstupujeme do světa bitevních lodí, opravdových křižníků starověku. Tato loď bývala dříve pokládána za šestnáctiřadku. Že by snad na tehdejších galérách existovaly více než tři řady vesel nad sebou, už dnes nevěří nikdo. Možné bylo zřejmě dvojí uspořádání vesel a umístěni veslařů; jedno řešení představovala biréma s dvěma řadami vesel nad sebou, u každého vesla po osmi mužích; druhým byla triréma s třemi řadami, kde každé veslo horních dvou řad obsluhovalo po osmi mužích a veslem dolní řady vládla čtveřice mužů. Jedna jediná řada vesel je totiž právě tak nemyslitelná jako čtyři řady, neboť rozsah záběru vesla ve vodě a jeho sklon vůči hladině neumožňuje umístit k němu více jak osm mužů. Pokud veslo bylo určeno k ovládání osmi muži, muselo být téměř osmnáct metrů dlouhé; veslo pro šest veslařů měřilo asi čtrnáct a půl metru. Galéry tohoto typu dosahovaly délky téměř sedmdesáti metrů – při šíři téměř deseti metrů – takže mohly vzít na palubu i značný počet vojáků námořní pěchoty a několik kusů obléhacích strojů a vysokých bojových věží. Zdá se, že „šestnáctky“ měly celkově méně vesel než menší galéry, přičemž tento snížený celkový počet vesel byl vyvažován větší svalovou sílou na každém z nich. Počet veslařů se patrně pohyboval mezi 500 až 800, navíc se na tuto supergaléru vtěsnalo až 400 mužů námořní pěchoty.

Takováto loď se ovšem nehodila pro manévrování v námořní bitvě; vzhledem ke svým rozměrům a ke své nevalné schopností obstát v plavbě na širém moři byla spíše využívána k jiné taktice – k zahákování nepřátelských plavidel k vylodění výsadku na ně, anebo i k metání střel; nicméně i ty největší galéry byly vybaveny průrazným bodcem umístěným na přídi pod hladinou. V lodích této třídy si liboval král Mithridatés VI., jak je vylíčeno v *Koruně z trávy.*

Ti čtenáři glosáře, kteří jsou zvědaví, jaká největší plavidla vůbec dokázali starověcí loďaři postavit, si musí počkat na další díly tohoto cyklu! Kleopatra v nich předvede v plném lesku říční loď Ptolemaia IV, „čtyřicítku“.

špalda
Velice jemně mletá bílá mouka užívaná k pečení koláčů, nikoli však na chleba. Vymílala se z pšenice druhu *Triticum spelta.*

tajné jméno Říma
Řím, patrně v podobě bohyně Romy, měl své tajné jméno. Střežila ho jen k tomu určená bohyně, Diva Angerona, jejíž socha (umístěná na oltáři ve Volupiině svatyni) měla ústa ovázána páskou. Konaly se tam tajemné obřady, při nichž bylo sice ono jméno vyslovováno, avšak jinak bylo toto tabu přísně dodržováno, a i velice emancipovaní Římané věřili, že neoprávněným vyřčením tajného jména může být Řím vážně ohrožen. Všeobecně se soudí, že toto tajné jméno znělo *Amor*, což je v latině jméno města – Roma – psané pozpátku. Amor znamená láska.

talent
Starověké jednotka hmotnosti definovaná jako břemeno, které unese dospělý muž. V talentech byly vyjadřovány větší peněžní částky a cena zlata v prutech, užití této jednotky se však neomezovalo pouze na drahé kovy a peníze. V přepočtu by jeden talent vážil zhruba 26 kilogramů. Talent zlata měl samozřejmě stejnou hmotnost jako talent stříbra, měl ovšem neskonale vyšší cenu.

Tarpejská skála
O jejím přesném umístění se sice dodnes vedou vášnivé spory, ví se však, že byla v dohledu z dolní části Fora Romana, neboť prý odtamtud bylo dobře vidět, jak jsou z ní svrhováni odsouzenci. Šlo patrně o převis skalnatého hřebene Kapitolu, ale jelikož jeho výška nepřesahovala pětadvacet metrů, čněla Tarpejská skála zřejmě nad dalšími skalisky v hloubi pod ní – neexistuje totiž zpráva o nikom, kdo by byl pád přežil. Bylo to tradiční místo poprav zrádců a vrahů z řad římských občanů, kteří z ní byli buď svrhováni, anebo snad přinuceni skočit sami. Zejména tribunové lidu si libovali v hrozbě, že senátory, kteří se jim protivili, dají shodit z Tarpejské skály. Umístila jsem ji na úroveň chrámu Hojnosti.

tata
Latinské domácké slovo označující otce – původem blízké současnému anglickému „daddy“ (*a ovšem i českému důvěrnému oslovení otce).*

Tellus
Římská bohyně Země, nesporně italického původu. Poté, co byl roku 205 př.n.l. převezen z Pessinúntu do Říma posvátný meteorický kámen – „pupek“ Magny Mater, Velké Matky – uctívání Tellury upadalo v zapomnění. Veliký Telluřin chrám stával jako výrazná dominanta na Carinách; v posledním století př.n.l. už sešel.

tergiversator
Vřelé díky, pane profesore Erichu Gruene! Získala jsem od vás bezpočet cenných údajů a nemalou porci duševní potravy ke strávení – ovšem ze všeho nejvíc si cením *tergiversatora,* i když jde vlastně jen o pouhou okrajovou drobnůstku. Tergiversator je přenáramně vznešené slovo pro toho, kdo snadno mění politické roucho, kdo se lehko *překabátí.*

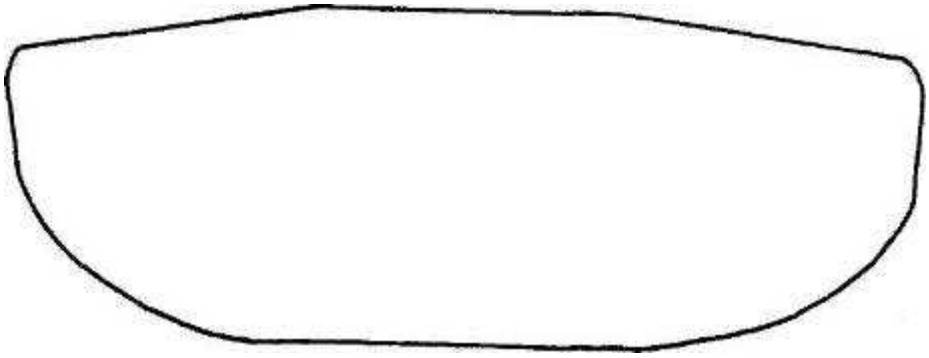
tetrarcha
Vládce čtvrtiny říše nebo území. Každý ze tří kmenů obývajících Galatii – Tolistobogové, Trokmové a Volkové Tektosagové – se dělil na čtyři části a v čele každé z nich stál tetrarcha.

Teutoni
Viz -> *Kimbrové.*

Thrákie
Zhruba řečeno, jde o tu část balkánského poloostrova, která ležela mezi Hellespontem a linií vedenou těsně na západ od Filipp; její břehy omývaly vody jak Egejského, tak i Euxinského moře a na severu dosahovala až k ústí řeky Danubius (Dunaje). Římané považovali za její západní hranici řeku Nestos. Thrákie nikdy nedosáhla plné státní

organizovanosti a až do římské okupace byla sídlem jen částečně navzájem spolupracujících germánských, illyrských a keltských kmenů, které si díky dlouhému společnému pobytu na tomto území získaly i společné jméno – Thrákové. Jak Řekové, tak Římané považovali Thráky za naprosté barbary. Po roce 129 př.n.l. se pás při egejském pobřeží dostal pod vládu Říma jako součást tehdejší Makedonie. Řím totiž vybudoval důležitou silnici mezi Jaderským mořem a Helléspontem – nazývala se Via Egnatia – a potřeboval tuto cestu jako nejrychlejší západovýchodní spojnici svých vojsk náležitě ochránit. Největším městem Thrákie byla stará řecká kolonie Byzantion ležící na thráckém Bosporu, tu ovšem Thrákové neobývali; Thrákové nežili ani v žádném z dalších přístavů. Nejbojovnějším z Římu nepřátelských kmenů byli Bessové, naproti tomu Odrysové byli o poznání více helénizováni a měli dokonce i krále, jenž se snažil o smír s Římem.

toga
Oděv, který příslušelo nosit toliko plnoprávnému římskému občanu. Byl zhotoven z lehké vlny a měl velice zvláštní střih (proto také hollywoodští „Římané“ nikdy nevyhlížejí v toze příliš dobře). Dr. Lillian Wilsonová z university Johna Hopkinse dospěla po úmorných, avšak skvěle prováděných pokusech k rozměrově a tvarově přesnému střihu na togu, která doopravdy padne. Pro muže vysokého 175 cm, který mé v pase 90 cm, je zapotřebí látka o těchto rozměrech: šířka 4,6 m, délka 2,25 m. Togu si ten, kdo ji oblékal, obtočil kolem těla podél jejího délkového rozměru, mnohem větší šíři si pak nařasil podle potřeby. Toga ovšem neměla tvar prostého obdélníku. Jak vypadala, je vidět na nákresu.

Pokud nemá toga přesně tento střih, naprosto se ji nepodaří obléci způsobem, jaký můžeme vidět na starověkých sochách. Republikánská toga posledního století př.n.l. byla velice široká (za dobu celkem jednoho tisíce let, po něž byla běžným římským oděvem, prošla toga podstatnými proměnami). A Říman zahalený togou pod ní naprosto nemohl nosit bederní roušku ani žádné jiné spodní prádlo (kromě tuniky)!

toga candida
Speciálně vybělená toga, jakou nosili uchazeči o úřad voleného magistráta. Ostré běli bylo dosahováno mnohadenním bílením na slunci a poté vtíráním jemně mleté křídy.

toga praetexta
Toga s nachovým lemem kurulských magistrátů, kteří ji nosili i po uplynutí svého úředního období. Nosily ji i jejich děti obojího pohlaví.

toga trabea
Ciceronova „pestrá“ toga. Byla to slavnostní toga králů, augurů, kterou s největší pravděpodobností nosili i pontifikové. Podobně jako *toga praetexta* měla nachový lem, byla však navíc ještě po celé délce zdobena střídavými červenými a karmínovými pruhy.

toga virilis
Prostá bílá toga, jakou nosil římský muž. Říkalo se jí také *toga alba* nebo *toga pura.*

torquis
Masivní okrouhlý náhrdelník nebo kruh, zpravidla zlatý. Prstenec nebyl zcela uzavřený, byl přerušen asi palcovou mezerou; nosil se tímto rozevřením vepředu. Torquis byl známkou keltského původu osoby, která jím byla ozdobena, třebaže ho někdy nosívali i Germáni. Oba konce neuzavřeného kruhu byly zpravidla zakončeny ozdobou, zvířecí hlavičkou, knoflíkem, spirálou, zkrutem. Menší torquis byl udělován jako římské vojenské vyznamenání a nosil se na rameni drátěné košile nebo pancíře.

transvectio
Přehlídka státních koní konaná o červencových idách. Po událostech spojených s Gaiem Gracchem se od ní upustilo, roku 70 př.n.l. ji však znovu oživil Pompeius, jenž chtěl dát najevo, že náleží k jezdeckému stavu.

tribun lidu
Tento úřad vznikl po založení republiky, kdy se vyhrotil střet plebejského stavu s patriciji. Tribunové lidu volení shromážděním plebejů *(concilium plebis* neboli *comitia plebis tributa)* skládali přísahu, že budou chránit životy a majetek členů plebejského stavu a že každého plebeje ochrání před případnou zvůlí magistrátů (v oné době výlučně patricijů). Kolem roku 450 př.n.l. už bylo tribunů lidu deset. Zákon *lex Atinia de tribunis plebis in senatum legendis* z roku 149 př.n.l. stanovil, že muž zvolený za tribuna lidu automaticky vstupuje do senátu. Vzhledem k tomu, že tribunové lidu nebyli voleni vším lidem (to jest jak plebeji, tak i patriciji), neměli podle nepsané římské ústavy vlastně žádnou skutečnou moc a nebyli stejnými magistráty jako vojenští tribunové, kvestoři, kurulští édilové, prétoři, konsulové a censoři; jejich úřad se omezoval na plebs a jejich síla spočívala v přísaze, kterou skládal plebejský stav k zaručení bezpečnosti – nedotknutelnosti – svých volených představitelů. Moc tribuna lidu tkvěla v jeho právu uplatnit veto téměř proti všem orgánům vlády; tribun lidu mohl vetovat počiny svých devíti kolegů tribunů lidu nebo kteréhokoli magistráta – případně i všech magistrátů, včetně konsulů a censorů; tribun lidu mohl vetovat konání voleb; mohl vznést veto proti projednávání jakéhokoli navrhovaného zákona; a mohl vetovat i rozhodnutí senátu, dokonce i taková, která se týkala války a zahraničních vztahů. Jedině diktátor (a snad i *interrex)* stál mimo pravomoc tribunů a jejich veta. Ve svém plebejském shromáždění byl tribun lidu oprávněn vykonat i trest smrti, pokud by ho byl chtěl někdo omezit ve výkonu jeho povinností.

S úřadem tribuna lidu nebylo spojeno žádné imperium; pravomoc toho, kdo tento úřad vykonával, sahala pouze po první milník od Říma. Podle zvyku zastával muž úřad tribuna lidu toliko po jedno období, avšak Gaius Gracchus učinil této tradici konec; ani poté však nebylo běžné, že by se muž o tento úřad ucházel víc než jedenkrát. Jelikož

skutečná moc spojená s funkcí tribuna lidu spočívala v negativním působení – vetu – vztah tribunů k vládě byl spíše obstrukční než konstruktivní povahy. Konzervativní živly v senátě tribuny lidu opovrhovaly.

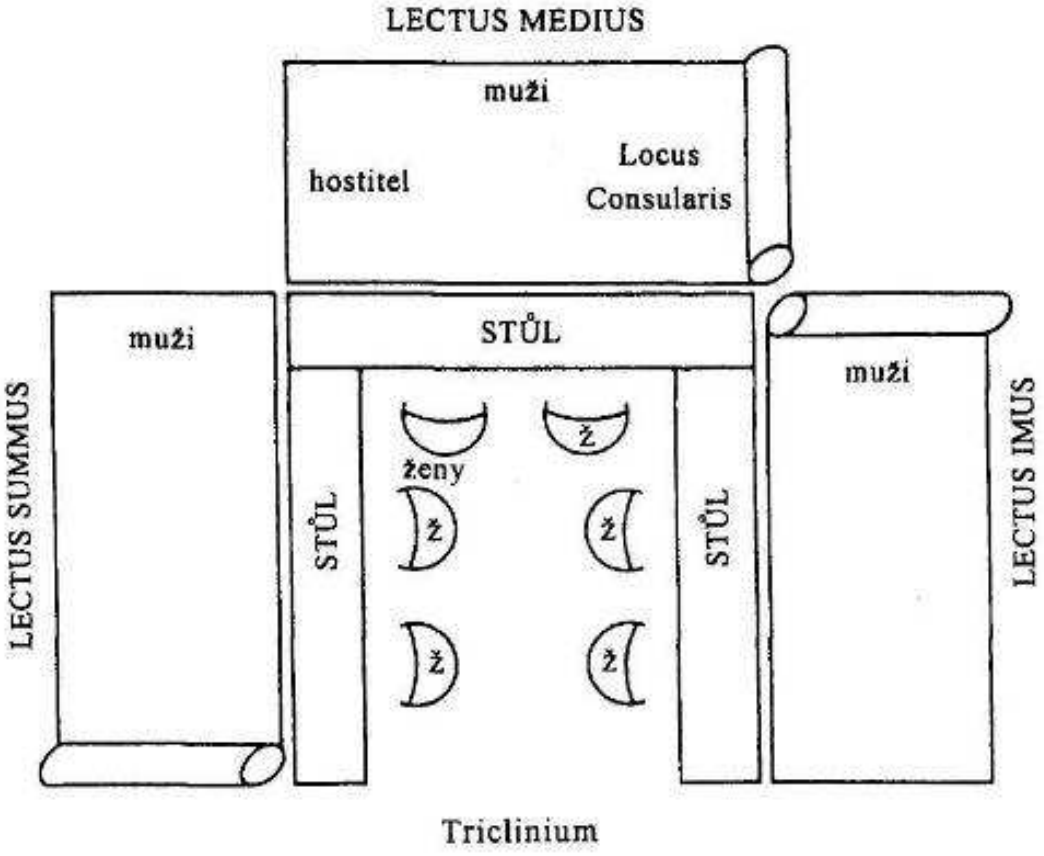
Kolegium tribunů lidu nastupovalo svůj úřad desátého dne v prosinci, sídlilo v bazilice Porciově. Jako diktátor oklestil Sulla v roce 81 př.n.l. tribuny lidu o všechny jejich pravomoce, s výjimkou práva vydobýt plebeje z moci magistrátů, konsulové Pompeius a Crassus však roku 70 př.n.l. vrátili kolegiu tribunů veškerá jeho práva. Tribunové byli příliš důležití, obejít se bez nich nebylo možné. Viz rovněž -> *ius auxilii ferendi.* A ovšem také ->*plebs.*

tribunové státní pokladny
Muži z jezdeckého stavu, jejichž census činil 300 000 sesterciů a kteří tak byli postaveni o něco níže než jezdci s censem 400 000 sesterciů. Blíže viz -> *jezdci.*

tribus
Na počátku republiky neznamenala pro Římany tribue *(tribus)* nějakou etnickou skupinu občanů, nýbrž politické členění státu sloužící toliko chodu státní správy. Tribuí bylo celkem třicet pět; jedenatřicet jich bylo venkovských a jen čtyři byly městské. Šestnáct vskutku starých venkovských tribuí neslo jména různých patricijských rodů, *gentes,* což znamenalo, že občané do nich náležející byli buď členy těchto patricijských rodin, anebo že původně žili na půdě, která těmto rodům náležela. V počátečních a středních letech republiky, kdy se římské vlastnictví území na italském poloostrově začalo rozrůstat, byly vytvářeny tribue nové, tak aby bylo možno i nové občany včlenit do římského veřejného života. Jádrem nových tribuí se stávaly kolonie s plným římským občanstvím. O čtyřech městských tribuích se soudilo, že je zřídil král Servius Tullius, třebaže jejich skutečný vznik je třeba klást do doby o něco pozdější. Naposledy byl počet tribuí rozšířen roku 241 př.n.l. Každý člen tribue měl v tributním sněmu jeden hlas; tento hlas ovšem ovlivňoval toliko výsledek hlasování jeho tribue – a ta pak dále uplatňovala jenom jeden hlas, mínění prosté většiny svých členů. To znamenalo, že v konečném rozhodování nezmohlo ono množství voličů zapsaných ve čtyřech přeplněných městských tribuí nic, jelikož ty uplatňovaly jen čtyři z konečných pětatřiceti hlasů. Příslušníkům venkovských tribuí přitom nic nebránilo žít uvnitř města Říma, a ani jejich potomci nebyli nuceni přejít do městské tribue. Většina senátorů a jezdců náležela k venkovským tribuím. Patřilo to k jejich společenskému postavení.

triclinium
Jídelna římského domu nebo bytu. Byla pokud možno čtvercového půdorysu, stála v ní tři lehátka uspořádaná do tvaru „U“. Při pohledu dovnitř tohoto „U“ od dveří se lehátko vlevo nazývalo *lectus summus,* lehátko tvořící dolní část písmene „U“ *lectus medius* a lehátko na pravé straně *lectus imus.* Všechna lehátka byla značně široká, metr a čtvrt i více, a přinejmenším dvakrát tak dlouhá. Jeden konec lehátka měl vyvýšené opěradlo, druhý nikoli. Před každým z lehátek – to znamená uvnitř onoho písmene „U“ – stály úzké stolky, sestavené rovněž do „U“. Mužští účastníci spočívali opřeni o levý loket, podloženi polštáři; byli bosi a mohli i požádat, aby jim otrok umyl nohy. Hostitelovo místo bylo na levé straně středního lehátka, tedy na jeho dolním konci bez opěradla; pravá část téhož lehátka – směrem k opěrce pro hlavu – byla vyhrazena pro nejváženějšího z hostů a nazývala se *locus consularis.* V době, kdy se odehrávají děje těchto knih, ženy k jídlu jen zřídka uléhaly spolu s muži, ledaže by bylo šlo o veselejší

pánskou společnost a dámy byly lehčí pověsti. Ctnostné paní usedaly vzpřímeny na židlích uvnitř dvojitého „U“ z lehátek a stolků, tváří k mužům; do jídelny vstupovaly až v okamžiku, kdy byl přinášen první chod, a odcházely z místnosti, jakmile byl sklizen chod poslední. Jídlo běžně zapíjely pouze vodou, neboť víno pily jen ženy uvolněných mravů. Viz ilustraci.

triréma

Spolu s birémou nejběžnější a nejužívanější starověká válečná galéra. Jak plyne už z jejího názvu, měla triréma tři řady vesel a současně s jejich nástupem kolem roku 600 př.n.l. se objevuje i novinka v podobě krytého krakorce vysunutého za bok lodi – havlinky (havlinkami byla často vybavena většina pozdějších galér, i birémy). Všechna vesla na trirémě byla stejné délky, přibližně 5 metrů, tedy poměrně krátká; u každého vesla seděl jediný veslař. Trup průměrné trirémy byl zpravidla dlouhý kolem 40 metrů, uprostřed nebyla loď širší než 4 metry (nepočítaje vysunuté havlinky); poměr délky k šířce byl tedy 10: 1. Veslař ve spodní řadě, jehož Řekové nazývali thalamit, obsluhoval veslo, které bylo vysunuto otvorem v boku, tak nízko nad čárou ponoru, že bylo utěsněno koženou manžetou, aby loď otvorem v obšívce nenabírala vodu. Thalamitů bylo na každém boku asi 27, vesel thalamitní úrovně bylo tedy 54. Veslařům ve střední řadě se řecky říkalo zygitové; zygita obsluhoval veslo vysunuté z boku lodi otvorem umístěným těsně pod lubem. Počet zygitů na trirémě se rovnal počtu thalamitů. Obsluha vesel na krakorcových havlinkách se nazývala thranitové; tito veslaři seděli nad zygity a byli vysunuti za bok lodi na sedačce umístěné v krytu krakorce. Jejich vesla procházela dnem těchto budek, které bylo umístěno asi o půl metru níže než lub. Jelikož vysunuté krakorce dovolovaly umístit vesla i na zužující se zádi, měla triréma

na každém boku 31 thranitů (v poměru k 27 thalamitům a 27 zygitům). Výsledný počet vesel na trirémě tedy byl zhruba 170; nejtěžší práci vykonávali thranité, jelikož jejich vesla zabírala v nejostřejším úhlu k hladině.

S konstrukcí trirémy vznikla loď přímo předurčená k taktice najíždění na bok nepřátelského plavidla, a útočné bodce proto dostaly dva hroty, byly větší, robustnější a důkladněji okované. Kolem roku 100 př.n.l. tvořily trirémy základ válečné flotily, neboť v sobě spojovaly rychlost, pohybovou energii a obratnost při manévrování. Většina trirém byla kryta palubou a mohla navíc pojmout ještě kolem 50 mužů námořní pěchoty. Postavena byla z měkkého, zpravidla borového dřeva a byla stále ještě natolik lehká, že ji bylo s večerem možno vyvléci na břeh; její posádka ji dokonce dokázala přetáhnout na válečcích na značnou vzdálenost po souši. Aby se její váha příliš nezvyšovala nasáknutím, vytahovala ji posádka na souš každou noc. Pokud měla řadová bojová loď náležitou péči, vydržela plavbyschopná a bojeschopná nejméně dvacet let; města a obce, které udržovaly stálé vojenské loďstvo (například Rhodos), budovaly zpravidla i přístřešky k suchému uskladnění plavidel vytažených na břeh. Jsou to právě rozměry těchto pomocných staveb k úschově lodí – tak jak byly ověřeny archeologickým průzkumem – které potvrzují, že bez ohledu na to, kolik měla válečná loď celkem vesel, nepřesáhla příliš délku 60 metrů a šířku 6 metrů.

trofeje
Ukořistěná nepřátelská výzbroj dostatečně působivého vzhledu nebo pověsti. Bylo zvykem římských vojevůdců, pokud dosáhli nějakého významného vítězství, vystavit trofeje (zpravidla zbroj a bojové zástavy) někde na význačném místě. Mohli tak učinit v podobě památníku přímo v prostoru, kde byla bitva svedena, ale i jinde – Pompeius k tomu například zvolil nejvyšší bod průsmyku – anebo také v chrámu, který k tomu účelu postavil a poté zasvětil v Římě.

troglodyté
Ve starověku tímto slovem nebyli míněni lidé obývající jeskyně, nýbrž ti, kdo si svá obydlí vytesávali v měkké skále. Četní troglodyté například přebývali na egyptském břehu Sinu Arabiku (dnešního Rudého moře); také měkký tuf v kappadockých roklinách umožňoval budovat příbytky místním obyvatelům už v dobách sahajících ještě před nejstarší dochované historické zprávy.

třídy
Tříd bylo v Římě pět a představovaly ekonomické rozdělení římských občanů podle výše jejich majetku nebo stálého příjmu. Nejzámožnější náleželi do první třídy, občané páté třídy byli nejméně majetní. Nemajetní občané, *capite censi*, se nepočítali do žádné třídy, a nemohli tedy ani hlasovat v centurijním shromáždění. Ovšem k hlasování v centuriích nebývali příliš často vyzváni ani občané třetí třídy, o čtvrté ani páté třídě ani nemluvě!

tunika
Nejběžnější oděvní součást téměř všech starověkých národů kolem Středozemního moře včetně Řeků a Římanů. Římská tunika měla spíše volný a beztvarý střih, bez záševků, které by ji zužovaly v bocích; halila trup od ramen a paží až po kolena. Rukávy byly patrně vsazovány (už ve starověku lidé uměli šít, stříhat a uzpůsobit oděv tak, aby byl pohodlný při nošení), někdy byly i dlouhé. Přes tuniku se nosil buď kožený

opasek nebo byla přepásána šňůrou; římská tunika bývala vpředu delší než vzadu, zhruba o osm centimetrů. Vznešenější Římané zpravidla nosili togu, kdykoli opouštěli svůj domov, avšak muži nižších tříd nepochybně si togu brali jen při zvláštních příležitostech, například při hrách nebo o volbách. Do vlhkého počasí nosili raději nějakou pláštěnku než togu. Muži jezdeckého stavu měli na pravém rameni tuniky (nezakrytém togou, aby bylo tuniku vidět) tenký nachový proužek, *angustus clavus;* purpurový pruh na senátorské tunice, *latus clavus*, byl širší. Muž, jehož census nedosahoval 300 000 sesterciů, neměl na nachový proužek na tunice právo. Běžným materiálem na tuniku byla vlna.

Venus Erucina
Venuše vládnoucí milostnému spojení, zejména v jeho nejnevázanějším a nejméně morálním smyslu. O svátku Venuše Eruciny jí obětovaly prostitutky – a dary od nejzavedenějších nevěstek byl zvyklý dostávat i její chrám před Collinskou bránou.

Venus Libitina
Ta tvářnost Venuše (bohyně životní síly), která měla co činit s vyhasínáním života. V Římě to bylo velmi významné božstvo podsvětí. Chrám, který byl této Venušině podobě zasvěcen, stál vně Serviových hradeb, v podstatě v samém středu rozsáhlé římské nekropole (hřbitova) na Campu Esquilinu. Přesné místo známo není. Okrsek chrámu byl značně veliký, náležel k němu i posvátný háj, patrně cypřišů, které byly spojovány se smrtí. Měli zde své sídlo římští pohřebníci a hrobaři, bezpochyby šlo o různé stánky a boudy. V držení chrámu byly záznamy **o** úmrtích Římanů; vzhledem k tomu, že za každý zápis bylo nutno zaplatit, byla svatyně dosti bohatá. Pokud se Řím z jakéhokoli důvodu ocitl bez konsulů, byly v tomto chrámu uloženy i konsulské fasces, spočívaly na zvlášť k tomu určeném lehátku; také sekery, které se do svazků prutů zasouvaly, jenom když konsul opouštěl město, byly v opatrování chrámu. Domnívám se, že i římská pohřební bratrstva, kterých bylo bezpočet, měla vztah k Venuši Libitině.

verpa
Latinský vulgarismus užívaný spíše jako zaklení než jako nadávka. Označoval penis – zřejmě jen ve ztopořeném stavu, kdy je předkožka stažena dolů – a napovídal osočení z homosexuality. Je to dost zvláštní, když Servilia vmete právě toto slovo do tváře jiné ženy – panovačné autoritářce Porcii Licinianě.

Vesta, vestálské panny
Vesta byla prastaré, temné božstvo, bez mytologie a bez podoby. Byla spojována s krbem, samým středem rodinného kruhu, a byl to rodinný život, co stmelovalo celou římskou společnost. Na její oficiální veřejný kult sice dozíral sám pontifex maximus, její význam však byl takový, že měla svůj vlastní sbor kněžek, šest Vestiných Panen. Zasvěcovány jí byly ve věku sedmi nebo osmi let, skládaly slib naprosté čistoty a sloužily Vestě třicet let; poté byly slibu zproštěny a poslány zpět do běžného života, dosud v plodném věku, kdy mohly mít ještě děti. Málokterá propuštěná vestálka se však provdala; takovéto sňatky byly považovány za nešťastné. Neposkvrněnost vestálek byla ztotožňována se samým štěstím Říma; v čistém kolegiu nacházela zalíbení sama Fortuna. Pokud byla vestálka obviněna z toho, že se slibu čistoty zpronevěřila, byla postavena před k tomu účelu svolaný tribunál; její údajný milenec nebo milenci byli souzeni před jiným soudem. Pokud byla shledána vinnou, byla

uvržena do podzemní kobky zvlášť k tomu vyhloubené; ta pak byla zasypána a vestálka v ní byla ponechána, aby tam zemřela. V době republiky sdílely Vestiny Panny sídlo s pontifikem maximem, žily ovšem odděleně od něho i od jeho rodiny. Vestin chrám se nacházel nedaleko tohoto domu, byla to nevelká, okrouhlá, velice starobylá budova. Přiléhala k Regii, hostící pontifika maxima, a k Juturnině studni, z níž kdysi musely vestálky každého rána osobně navážit vodu; koncem republiky zbyl z čerpání vody už jen pouhý rituál. Ve Vestině chrámu plál věčný oheň jako symbol krbu; opatrovaly ho vestálky a nesměl nikdy a z žádných příčin vyhasnout.

vexillum
Praporec nebo korouhev. Soudobá nauka o vlajkách se nazývá vexilologie.

via
Hlavní silnice nebo cesta, ve městech ulice.

vicus
Širší ulice.

Villa Publica
Travnatá pláň na Martově poli; přiléhala k cestě Vicus Pallacinae a řadily se na ní jednotlivé části připravovaného triumfálního průvodu.

vir militaris
Vojácká povaha. Mohli bychom ho nazvat i „voják z povolání“. Muž, jehož celý život se točil kolem armády a který sloužil dál jako vyšší důstojník i poté, co už absolvoval stanovenou dobu služby v armádě anebo předepsaný počet vojenských tažení. Když potom vstupoval do politického života, mohl si být jist, že jeho vojenská dráha bude nejlepším doporučením pro voliče, řada takovýchto bytostných vojáků však o politickou kariéru neprojevila vůbec zájem. Pokud se ovšem *vir militaris* chtěl ucházet o funkci vojevůdce, pak neměl jinou možnost než dosáhnout alespoň úřadu prétora, což byl nejnižší stupeň magistrátní funkce, s nímž mohlo být už spojeno velení armádě. Gaius Marius, Quintus Sertorius, Titus Didius, Gaius Pomptinus a Publius Ventidius – ti všichni byli nesporně obdařeni takovouto vojáckou povahou; naproti tomu diktátor Gaius Julius Caesar, největší vojenský génius mezi nimi všemi, *vir militaris* nikdy nebyl.

viri capitales
Tři mladí mužové předsenátorského věku, kteří byli pověřeni dozorem nad římskými vězeními. Vzhledem k tomu, že římská společnost neznala trest delšího uvěznění, nešlo o úkol přespříliš náročný. Viri capitales zato, jak se zdá, obcházeli dolní Forum Romanum ve dnech, kdy se nekonalo žádné veřejné zasedání ani schůze senátu a kdy nebyly činné ani prétorské tribunály, a ztělesňovali zřejmě autoritu státu, tak aby byli k dispozici pro ochranu a pomoc občanům. Tak to alespoň uvádí Cicero ve své řeči *pro Cluentia.*

vojenští tribunové
Každý rok volilo shromáždění lidu čtyřiadvacet mladých mužů ve věku od pětadvaceti do devětadvaceti let, aby sloužili jako *tribuni militum* neboli vojenští tribunové. I když

byli dosud příliš mladí na to, aby mohli dosáhnout vstupu do senátu, byli tito vojenští tribunové skutečnými a řádnými magistráty, neboť byli zvoleni shromážděním všeho lidu, a stali se představiteli římské vlády u konsulských legií (oněch čtyř, které náležely dvěma konsulům vykonávajícím právě úřad). Ke každé z legií bylo přiděleno šest tribunů, kteří jí také běžně veleli. Organizace velení byla taková, že v čele legie byl střídavě vždy jeden z vojenských tribunů jako službu konající velitel, avšak jeden ze šestice tribunů (určený patrně losem anebo podle počtu hlasů, které získal při své volbě) byl zřejmě ostatním trvale nadřízen.
Další členové vojevůdcova štábu, kteří nepatřili k voleným vojenským tribunům, byli postaveni hodnostně níže než legáti a výše než mladší důstojníci. Pokud vojevůdcem nebyl úřadující konsul, mohl vojenský tribun velet legii. Jinak vykonávali tito tribunové službu konsulových štábních důstojníků. Veleli také jízdním jednotkám.

zimnice
Starší název pro malarický záchvat provázený třesavkou.